Sebîlürreşâd

Dînî, ilmî, edebî, siyâsî haftalık mecmûa-i İslâmiyyedir

Cilt 25

Sayı 625 - 641

13 Kasım 1924 - 05 Mart 1925

آدرس تبدیلنده آیریجه

٥ غروش کوندرلملیدر .

مکتوبلرك امضالری واضح
و اوقوناقلی اولملی وآبونه
صره نومروسنی محتوی
بولونمسی لازمدر

ممالك اجنبیه ایچون آبونه
اولانلرك آدرسلرینك
فرانسزجه یازلملی رجا اولنور .

پاره کوندرلدیکی زمان نه‌یه
دائر اولدیغی بیلدیرلملی
رجا اولنور

سبیل الرشاد

آبونه شرائطی : هر یر ایچون
سنه‌لکی (٤٠٠) آلتی آیلغی
(٢٢٥) ؛ ممالك اجنبیه ایچون
سنه‌لکی (٤٥٠) ، آلتی آیلغی
(٢٥٠) غروشدر .

نسخه‌سی ٧,٥ غروشدر .
سنه‌لکی ٥٢ عدددر .

اداره‌خانه : بابعالی جاده‌سنده
رشید افندی خاننده

اخطارات
آبونه بدلی پشیندر .

مسلکه موافق آثار مع المنونیه
قبول اولنور . درج ایدلمه‌ین
یازیلر اعاده اولنماز .

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم

باش محرر
محمد عاکف

صاحب و مدیر
اشرف ادیب

اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

عدد ٦٢٥ ۱٥ ربیع الآخر ١٣٤٣ ❊ پنجشنبه ❊ ١٣ تشرین ثانی ١٣٤٠ جلد ٢٥

سبیل الرشاد عون حقله یکرمی بشنجی جلده باشلایور

« سبیل الرشاد » بو نسخه‌سیله یکرمی بشنجی جلدینه باشلایور . جناب حقك بو لطف توفیقنه نه‌قدر شکر ایتسه‌ك آزدر . چونکه مجموعه‌مز یوم انتشارندن بو کونه قدر امتداد ایدن اون آلتی سنه‌لك حیات مجاهده‌سنی ، نور الٰهیدن استمداد فیض ایدرك ادامه ایتمش ، فرقان حکیمك کوستردیکی طوغرو یولده یورومکه ، وامت اسلامیه‌یی بو راه مستقیمه ، بو طریق فلاح وصلاحه دعوته حصر فعالیت ایدرك مراحل حیاتی قطع ایلمشدر . « سبیل الرشاد » امت اسلامیه‌نك فوز ونجاتی ، اعتلا وتکاملی اساسات اسلامیه‌یه صمیمیتله باغلانمق ، اونلری دستور حرکت اتخاذ ایتمك و بو صورتله قرآن کریممزك بیان ایتدیکی غایهٔ اسلامیه‌یی تحقق ایتدیرمکده کوریبور و بوکا خدمت ایدییور : قرآن کریممزك بیان بویوردیغی غایهٔ اسلامیه مسلمانلرك یریوزنده « شهداء حق » اولمه‌لری ، « حق » ی اعلا ، « حق » احقاق ، انسانلغی « حق » ایله احیادر . اون آلتی سنه‌در ، بز بو اوغورده مجاهده ایدییورز . عون حقله بو اوغورده مجاهده‌یه دوام ایده‌جکز ، بو مجاهده‌نك توفیق الٰهی ایله تتوج ایده‌جکنه قانعز . بو کون آفاقمزی ضلال بولوطلری قارارتمشدر . غربك مساوی ورذائلنی بزه مال ایتمك بولندآتیلان آدیملر قورقونجدر . علوم عصریه‌نك مرتجع طانیدیغی بر طاقم عرفانسزلرك نشر الحاده یلته‌نن مشئوم سسی بر بایقوش چیغلغی کبی قلبلری نفرتله تیتره‌دییور ، حریم عصمتمزی ییقمق ایچون حیات عائله‌مزه تسلیط ایدیلن برطاقم آفتلر ، اخلاقمزه تعرضده دوام ایدییور . فقط بوتون بو احوال بزی ، ملتمزی هیچ بر وقت یأسه دوچار ایده‌مز . جناب حقه بیکلرجه شکر ، ملتمزك کتلهٔ اصلیه‌سی ، ملتمزك اکثریت قاهره‌سی بوتون معصومیتیله مسلماندر . مزایا و فضائل اسلامیه ایله متحلیدر . بوتون رذائل ومساوی‌یه دشمندر ، ضلاله دوشمه‌مك ایچون بوتون قوتیله چابالانمقده‌در . ملتك کتلهٔ اصلیه‌سی بو وضعیتده اولدقدن صوکره یأسه ، فتوره دوشمکه اصلا محل یوقدر . چونکه ملتك فضیلتی ، ملتك صلابتی ، الحاصل ملتك روحی هر شیئه غالب که‌جکدر . بناءً علیه (سبیل الرشاد) یکرمی بشنجی جلدینه باشلایورکن آتیدن امیدوار ، صلاحدن امین بولونیور . بو امیدی تقویه و بو صلاحی تعجیل ایچون چالیشمق ، (سبیل الرشاد) ك اك اساسلی وظیفه‌سیدر .

(سبیل الرشاد) ك دائرهٔ انتشارینی توسیع ونشریاتنی ادامه ایتمسی ایچون قارئلرمزك کوسترمکده اولدقلری توجهی شکران ایله قید ایتمه‌یی بر وظیفه عد ایدرز . (سبیل الرشاد) قارئلری ، ایفا ایتدیکمز وظیفه‌نك اهمیتنی تقدیر ایدرك بزه هر درلو معاونتی ابذال ایتمکده‌درلر . بز قارئلرمزك توجهلرنده دوام ایده‌جکلرندن وبناءً علیه (سبیل الرشاد) ك بوندن کونه دائرهٔ انتشاری توسع ایده‌جکنه امینز . یکرمی بشنجی جلده باشلارکن بو حسلرله متحسس بولونیورز . ومن الله التوفیق .

الحاد، نه بیوك جهالتدر!

— بعض عرفانسزلرك نشریات الحادكارانه‌سی مناسبتیله —

٤

ماهیت حیاتی طبیعت میخانیكه‌دن تفریق وتمییز ایتدیرن مبدأ عضویت، تعبیر آخرله آلیت كالیدر. بومبدأه فلاسفه نفس تسمیه ایدرلر. حیات حیوانی‌یی حیات نباتیدن تفریق وتمییز ایتدیرن مبدأ فصل‌ده شعور وظیفه‌سیدر، دنیله‌بیلیر. فی‌الواقع علم حیوانات علماسنك اك صوك تدقیقلریله، حیواناتك نباتاتدن فرقی خصوصنده كوستریلن « وظائف نسبیه » وظیفهٔ شعور دیمكدر.

شعور، حیواناتده تكامل نسبتنده بر تنوع عرض ایدر وحواس خمس درجه‌سنه قدر چیقار. انسانلرده كلنجه بسبتون باشقه بر كمال اكتساب ایدر. شعور انسانی عقل و منطق و وجدان اخلاقی ایله تمایز ایتدیكی كبی اراده‌ده باشقه بر وضوح وتمایز حاصل اولور.

حس دنیلن ایلك شعور اولا بر انفعال، ثانیاً بر شهود حالنده تجلی ایدر. حیوانات عالیه‌ده دخی بو شهودی انكار ایتمك قولای دكلدر. فقط بو ایلك شعور، تعبیر آخرله حس یالكز فی‌الحال وبالفعل حاضر اولان عالم شهادته منحصردر. شوآنده ایچنده بولندیغی حادثهٔ جزئیه‌یه تعلق ایلر. لكن شعور انسانی ماضی و استقباله‌ده اوزانه بیلیور وبو صورتله عالم غیب ایله دخی علاقه‌دار اولیور. یالكز ایچنده وحضورنده بولندیغی حادثات ایله قالمیوب كندی حیاتندن مقدم ومماتندن مؤخر واقعات ایله دخی مناسبتده بولنیور.

فی‌الحال اولان وجزئیات اشیایه متعلق بولنان شعورلر توالی ایدرك حافظه‌یی زنكینلشدیرركن انسان بوشعورلر آره‌سنده‌كی مناسبات وعلاقاته دخی دقت ایده بیلمك خاصه‌سنه مالك اولدیغی ایچون نفس بشر، جزئیاته متعلق اولان بوشعورلری منتشر ومنثور یعنی طاغنیق اوله‌رق طوتمقله قالمیورده هر برینی بردیزی‌یه قویه‌رق وبوصورتله اونلردن كالر یاپه‌رق دیزیلریله حفظ ایدییور، اوزرلرنده ینه برشعور ایله تحلیللر، تركیبلر، تجریدلر، حركتلر، سیرلر یاپیور وبوسیله كندیسنده تصورات وتصدیقات كلیه دنیلن بر عالم معانی حاصل اولیوركه بز بو عالمه ذهن تسمیه ایدرز. عالم اجسامك فضاسی، عالم شعورك ذهنی... ایشته كائنات بو ایكی محیط متقابله منتهی اولمقده‌در. فضای اجسامده‌كی فاعلیت، قوای میخانیكیه ایله، فضای ذهنده‌كی فاعلیت‌ده قوای روحیه ایله جریان ایتمكده‌در. بو ایكی عالمدن برینه عالم جبروت، دیكرینه عالم ملكوت دینلدیكی كبی، برینه عالم امر، دیكرینه عالم خلق دخی دینلیر. بو ایكی عالمك تماماً متحد اولمدیغی آشكاردر. چونكه برنده بولدیغمزی دیكرنده بوله‌مازسكز. مثلا بر شاعرك خیاللری عالم ذهنده‌در، فقط خارجده اونك بر تحقق یوقدر، مثلا بریسی كوزینی یوماره ارضدن قره قورولمش بردهمیر كوپری تصور ایدر. حال بوكه كوزینی آچدیغی زمان اورته‌ده اویله بر حقیقت اولمدیغنی كورور. دیمك‌كه ذهنده خارجده كندن فضله برشیلر وار. دیكرطرفدن فضای اجسامده هنوز ذهنلریمزك یتشمدیكی نه‌قدر حقیقتلر واردر. بوكون «علم الارض ایله كرهٔ ارضك ایچی طیشنه چورلدیكنی» ادعا ایدن بر آغز، هیمالایا طاغلرینك آلتنده بر كیلومتره عمقنده هانكی معدنلر بولندیغنی صورسه‌كز خبر ویره‌من.

كذلك تلسقوپلرك سمواتی طارادیغنی وتطهیر ایتدیكنی ادعا وسبع سمواتی انكار ایلیان مدعی منكره، مجردلرك آرقه‌سنده نه وار؟ دیه صوراجق اولسه‌ق بر اوموز سیلكمكدن باشقه برشی یاپه‌میه‌جقدر.

دیمك اولیوركه فضاء اجسامده، هنوز ذهنمزده بولنمیان وشعورمزه لاحق اولمیان برچوق شیلر بولنمق ممكندر واردر. بناءً علیه ذهن ایله عالم خارجك تماماً اتحادینه قائل اولمق جائز اوله‌ماز. فقط بونلرك بربرلرندن ازهر جهت باشقه وآرالرنده هیچ بر مبدأ اتصال بولنمیان بسبتون آیری وبابانجی شیلر اولدیغنی ادعا ایتمك‌ده ممكن دكلدر. چونكه بویله اولسه‌یدی انسان بولنمازدی وبزم عالم خارج ایله هیچ بر آلیشمز ویریشمز اوله‌مازدی. آجیقنجه اكمك، صوصانجه صویه قوشامازدق، علملر، فنلر هپ یالان اولوردی، تصورلرمزی ساحهٔ تطبیقه قویان صنعتلر وجوده كلمزدی، طبیعت دنیلان شیده تصرف ایتمك شویله طورسون، المزی، آیاغمزی بیله اویناتامازدق. حال بوكه اویله اولمیور، ذهنمزده‌كی تصوراتك اراده دنیلن بر مؤثر ایله فضاء اجسامده بر موقع اخذ ایده‌بیلدیكنی كوریورز، بالعكس قارشومزده‌كی اجسامك شعورلرمز ایله ذهنمزده یرلشدیكنی مشاهده وتجربه‌لرله یكی یكی علملر ایدینه‌بیلدیكمزی‌ده انكار ایده‌میورز. دیمك‌كه قوای روحیه ایله قوای جسمانیه عین شی اولمدقلری حالده دیكر بر مبدئك تحت تأثیرنده برلشه‌بیلیورلر.

شمدی انسان عجبا فضاء اجسام ایچنده بر ذره كبی اولان شو ارضك اوزرنده یالكز ثقلت قانون میخانیكیسیله یره چاقیلمش بر توی، بر ایكنه اوجی كبی قیمتسز بر جسم مرئیمیدر؟ یوقسه ادعا ایدلدیكی وجهله سماواتی تلسقوپلرله طارایان واو ارضك ایچنی طیشنه چویره‌رك او فسحت بی‌انتهایه قدر اوزانا بیلن مشعور، فقط نامرئی بر شیمیدر؟ یوقسه اومرئی ایله بونامرئینك بر نقطهٔ تلاقیسیمیدر؟

انسانك شوجسم میخانیكیدن عبارت اولدیغنه قناعت ایدیلیورسه اونك علم وفندن، آثار صنعی اولان تلسقوپلرله سماواتی سیرندن نه‌یه

استفاده ایتمکه چالشملی؛ وصوکره دونوب ده اونی حسسز ومرحمتسز محیط طبیعته زورله غلبه ایده جکسك دیه نیچون قامچیلاملی ؟ ونیچون زهرلی سونکولرله جکرینی دلملی ؟

اویوك انسان شوجسم میخانیکیدن عبارت دکلسه اونك قفاطاسی ایچنده کی کتلهٔ دماغ هیچ دکلدر . بر عالم مشاهدك ، مثلا بر طبیب مشرحك شعورنده ، ذهننده کندی دماغی کبی بیکلرله دماغك موجودیتی واردر . ساده بیکلرله دماغ دکل ، بلکه میلیونلرله اجرامك موجودیتی واردر . هم بزه موجودیت روحانیه مز موجودیت جسمانیه مزدن چوق یاقیندر . بن قارشیمده کی ارقاداشك یوزینی ، کوزینی واقسام بدنی بالذات مشاهده ایده بیلیرم . فقط کندی یوزیمی ، کوزیمی کورمك ایچون یادیکرك اخبار وافاده سنه ویا بر آینه نك تأثیر عکسنه عرض افتقار ایدرم . باشمده بر دماغ ، سینه مده بر جکر بولندیغندن خبرم یوقکن سماده بر کونش بولندیغنی حس ایدیوردم . شمدی قارشومده شکریه نك ایکی یاشنده بر چوجق وار ، شکر نره یه کیدیور ؟ دیه صوروبورم ، آغزینه دیور . یا اورادن ؟ دییورم ، بوغازینه دییور ، وپارمقله کوستریور . صوکره یا اورادن ؟ دییورم . معده سنی ویا قارنی کوستره میورده ، بوغازمدن (بولولوم) آلیور ، جوابنی ویریور . (مکرسه بولولوم دوه دیمکمش) یاوروجغز قوجه دوه یی کورمش ، طانیمش ده حالا معده سندن خبردار دکل . چونکه شعورینه ، بنلکنه اقسام بدنی دوه دن دها اوزاق بر یولله ایریشیور . فی الواقع تشریح باشقه بدنلر اوزرنده اوقونمسه ایدی کندی بدنمزك تشکیلات داخلیه سنه معلوماتمز اولمزدی . دیمك که بز کندی بدنمزك دماغ ده داخل اولدیغی حالده اك مهم قسملرینه مشاهده ایله دکل ، قیاس ایله آکاه اولیورز . باشم آغریرسه درحال طویارم . چونکه باشمله علاقه دار بر حادثهٔ شعور واردر . فقط دماغمك تمارج وتلافیفندن ونم غیابمده اونلرده جریان ایدن حرکاتدن خبرم یوق . بونلردن خبرم یوقکن سماده شمس وقمرك طلوع وغروبنی کوروبوردم ، آیك نه زمان هلال ، نه زمان بدر حالنده کورونه بیله جکنی حساب وتخمین ایدیوردم . خسوف وکسوفلری بیله وقوع بولمه دن بیلیوردم ، اویله ایسه هیچ اونوتمادیغم بن ونم شعورلرم نه در ونره ده در ؟ بن باقارکن کوزوم چالیشیورسه اوکنده کی کوزلك ده چالیشیور . فقط کورن نه کوزلکدر ، نه کوزدر ، نه دماغدر . کورن آنجق بنم وبن انجق بن ده یم . وبن نه یالکز روحم ونه یالکز جسمم ، ایکیسنك بر ملتقاسی یم وآنجق بنم . حال بوکه بن بر مخلوقم ، چونکه بوندن بر زمان اول یوق ایدم . دیمك که بر خالقم بولندیغنده شبهه یوقدر . بنم خالقم برجسم دکلدر . چونکه بر جسم اولسه ایدی روحی قدرتی اوله مازدی ، بنم روحمی ویره مزدی . بنم خالقم بر روح ده دکلدر . زیرا روح اولسه ایدی ، جسمی و خواص جسمانیه می ویره مزدی ، روحمله جسممی برلشدیره مزدی . بناءً علیه بنم خالقم هم قوای روحانیه مده وهم قوای جسمانیه مده مؤثر وهرایکیسنه مبدأ فاعل اوله بیله جك ، روح ایله جسمی تلاقی ایتدیره رك بر (بن) ، بر انسان یاپه بیله جك بر خالقدر . وبن آنجق بویله بر خالقه پرستش ایدرو آنجق اونی معبود طانیرم . بنده حیات ، علم واراده وارسه اونده بتون بونلرك مبدئی اولان صفات عالیه واردر ، بنده میخانیکی قوت وشدت وارسه اونده بتون بونلرك مبدئی اولان ید قدرت واردر . بن طابیمه ، چوجقلریمه لسان اوکره تیور ، علم تعلیم ایده بیلیور ، امرلر ویره بیلیورسه م اونده بتون بونلرك منبعی ، مبدئی اولان بر صفت کلام واردر . اکر اولمسه ایدی بنده کیلر اوله مازدی . چونکه ناقص ، کامله علت اوله ماز . چونکه یوقدن هیچ بر شی چیقاماز . یوق ایکن وار اولانلر وارلقلرینی یوقلقدن دکل ، ینه بر وارلقدن آلمشلردر . [۱] تکامل قانونی دیدیکمز قانونك فنی معناسی تکاملی مبدأ مطلق یاپمق دکلدر . تکامل مخلوقاتده اضافی بر قانون ربوبیتدر .

مخلوقات ناقصدن زائده طوغری تکامل ایدرکن بو تکاملی مبدأ مطلقك کماله مدیون اولدیغندن اهل علم هیچ بر وقت ذهول ایتمز . بوندن دولاییدرکه اسپنسر تکاملی اضافت ساحه سنده تثبیت ایدرکن مطلقك وجودینی بالضروره تصدیق ایتمشدر . فی الحقیقه خالق تعالی نك کمال مطلقی اولمسه ایدی ، سلسلهٔ تکاملده کی اضافی کمالات متزایده یوقدن کلمش اوله جقلردی . چونکه مبدأ تکامل اتخاذ ایدیلان واقعه ده بو کمالات یوق ایدی . حال بوکه علمك اك مهم مبادیسندن بریسی مقدماده سویلدیکمز وجهله (rien ne vient de rien - هیچدن هیچ بر شی چیقماز ، تعبیر اخرله عدم وجوده علت اولماز .) قاعده سیدرکه علیت قانوننك صورت افاده لرندن بریدر . ایشته « ناقص کامله علت اوله ماز ، معلول علتندن اکمل اوله ماز . » قاعده لری ده اونك بر نتیجهٔ ضروریه سیدر . وبونك ایچوندرکه بن « بنم خالقم یالکز روح ویالکز جسم اوله ماز » حکمنی ویرمکده تماماً وبالضروره حقلی یم . بویله دیمزسه م تناقضه دوشمش وعلم وفنك کوکی اولان بر قانونی علم نامنه انکار ایتمش اولوردم . اکر بن کندیمی بیلیور وعلم وفنك نه اولدیغنی آکلایورسه م ، روحسز وکور بر طبیعتدن روحلی وکوزل بر انسان چیقاجغنه اصلا اینانه مام . نته کیم فرانسه ده هرشیٔ اختلاله دوشدیکی دورلرده فلسفه نك ادوار ابتدائیه سنه عودت ایدن وانسانی یالکز جسمانی برماکنه حالنده دوشونمك ایسته ین کونه بینلر ظهور ایتمش ودورهٔ جاهلیه دن قالان بو فکری یکیلك صورتنده کوستره رك ترویج ایدنلر اولمشدی .

---

[۱] یوق ایکن وار اولق ایله یوقدن وار اولق آراسنده بر فرق واردر . یوقدن وار اولدی دنیلدیکی زمان ایکی معنی آکلاشیلیر : بریسی وارلغی یوقلغی یاپدی دیمکدرکه برشی یوق ایکن سببسز ، علتسز وار اولدی ، دیمکه مساویدر . بو عقلاً محالدر وحق تناقضدر . علتك اصلی اولان علیت قانونه منافیدر . ایکنجیسی کندی یوق ایکن بر موجودك تأثیریله وار اولدی دیمکدرکه جناب حق عالمی یوقدن یاراتدی دیدیکمز زمان بو معنایی قصد ایتدیکمز آشکاردر .

واوزمانکی برملحدك « ماکنه‌انسان » عنوانلی اثری ده‌خیلی شهرت المشدی. وه‌مونتسکیو بونلره‌قارشی طوبدن شو جمله ایله کوزل بر جواب ویرمشدی: « شو ذوی‌العقولی بر قدرت عمیا یاراتمش اولسون ... نه قدر اوزاق! » اوت کندیلرینه « ماکنه‌انسان » دییه‌نلرك هنوز عقلدن خبرلری یوقدی. اونلر هنوز یونانلیلرك سوفسطائیلردن اولکی ابتدائی طبیعیونی کبی دوشونیورلردی. ذهن ایله خارجی، شعور ایله مشعوری تمییز ایده‌میورلردی. آتنه‌نك زوربا تیرانلرنده ایسه نفسانیت غلبه ایتمشدی. اونلر نفسلرندن باشقه برشی کورمیورلر، اوندن باشقه هر حقیقتی انکار ایدییورلردی. ابتداءً اخلاقی و علوم طبیعیه‌یی انکاره و کندیلرینی معبود طایتمغه معطوف اولان بو تاتلی ایچنده برشی ظهور ایدییوردی که اوده نفس و ذهن انسانینك بوتون شو طبیعته قارشی بر قیمتی حائز اولمسی ایدی. بوندن صکره علم و فن جدی بر چیغیره کیردی. ذهن ایله خارجك مناسبات حقیقیه‌سنی تثبیته قویولدی. بر طرفدن علوم نفسیه، دیکر طرفدن علوم طبیعیه تدوین و تنسیق اولونورکن منطق قانونلری ده تأسس ایتدی، علم و فنك خالق کائناتی انکار دکل، اثبات ایتدیکی تبین ایلدی. [۱] لکن فرانسه اختلالی صره‌لرنده حریت فکر و وجدان دعوالری آلتنده یکیدن جاهلیت اولی دورلرینه عودت ایدنلر، حق تعالی‌یی انکار ایله سوفسطائیلك، تیرانلق دورلرینی یکیدن تأسیس ایتمك ایسته‌ینلر ظهور ایتدی.

بر طرفدن (ماکنه انسان) مؤلفی، دیکر طرفدن بوخنر جاهلیت اولانی یکی بر شکلده تازه‌لیورلردی. وزمانمزده بیله اجرای احکام ایدن ملحدلره سه‌پتیکلره یول حاضرلایورلردی. بونلری ادراك ایتمش اولان مونتسکیو ایسه اکابر اهل فن ایله برابر ذوی العقولی کور برقوتك خلق ایده‌میه‌جکنی بحق باغیرمشدی. مملکتمزده توره‌مش اولان ملحدلری ده تدقیق ایتدیکمز زمان شو اوچ صنفده خلاصه ایدلدکلرینی آکلارز:

١ ــ ابتدائی طبیعتجیلر، تعبیر آخرله ماکنه انسانلر.

٢ ــ نفسلرندن باشقه معبود طانیمق ایسته‌مه‌ین تیرانلق مفکوره‌جیلری.

٣ ــ انفسی، آفاقی بر حقیقته اینانه‌میان و سه‌پتیکلر، یعنی شبهه‌جیلر کروهی.

ماکنه انسانلرك عقیده‌سی معده عقیده‌سیدر. تیرانلق مفکوره‌جیلرینك عقیده‌سی، جبر و تغلب، ووروب یقمق عقیده‌سیدر. شبهه‌جیلرککی ده تزویر و اغفال عقیده‌سیدر.

بناءً علیه بونلردن هر هانکی بری، حتی شبهه‌جیلر بیله، بر اعتقاد و ایمان ادعا ایتدکاری زمان بو عقیده‌لردن برینی سویله‌مك ایسترلر. فقط ارواح و اجسامك خالقی و عالم ذهن ایله عالم خارجك مبدأ وجود و انطباقی اولان حق تعالی‌یه استناد ایتمدیکندن دولایی حق و حقیقتی انکاره معطوف بولنان بو اعتقادلر هیچ بر حق احترامی حائز اولمیان عقائد باطله‌دن و ایمان طاغوتدن عبارتدرلر. بز بونلره شو توصیه‌ده بولنورز: ماکنه انسانلر بر آز ده عقل و شعورك، حریت و اختیارك قیمتنی دوشونسونلر. تیرانلق مفکوره‌جیلری جبر و تغلب حاکم اولنجه کندیلرینه‌ده عین قانونی تطبیق ایده‌جك عامللر ظهور ایده‌بیله‌جکنی اونوتماسونلر. شبهه‌جیلرده اراده‌لرینی تقویه ایدرك علمه و حقیقته بر از اعتماد ایتسونلر.

انسان مادام که کندیسنی، کندی عقل و شعورینی قارشوسنده کوره‌میور. او حالده (و نحن اقرب الیه من حبل الورید) دییه‌ن خالقنی‌ده تلسقوبلرله آرامغه قالقمامالیدر. « بلکه سماواتك یوللرینی بولوب‌ده موسانك اللهنه مطلع اولورم دییه هامانه رصدخانه‌لر یاپدیرتان » فرعونك یولنه کتمه‌ملیدر. « وقال فرعون یاهامان ابن لی صرحا لعلی ابلغ الاسباب اسباب السموات والارض فاطلع الی اله موسی » . کرچه صنع الهی‌یی کورمك و آکلامق ایچون سماواتی مشاهده‌یه طالمق چوق کوزل برشیدر. فقط بونك مفید اوله‌بیلمسی قلبنه مالك اولمق و شعورینه دقت ایده‌بیلمکله مشروطدر. اولم یتفکروا... حق تعالی‌یه بو عالمده آنجق عقل و قلب ایله واریلیر. جمال الهی دنیاده سه‌زیلیر، اینانیلیر، آخرتده ایریلیر، کورولور و هیچ بر زمان احاطه اولنه‌ماز. ذات و صفات الهی‌یی معرفت بابنده عالم ارواح و اجسامی مطالعه ایتمك شکل اثنانیده بر اله تصور ایله‌مك دکلدر. انسان دخی داخل اولدیغی حالده بتون مکوناتك خالقنی دوشونمك و آنجق اوکا عبادت ایتمکدر. معبودلرینه هیکل دیکمك ایسته‌ینلردرکه اونی هوسلرینه کوره تخیل ایدرلر. نته‌کیم حریت کلمه‌سیله اورتایه آتیلوب‌ده جبر و ایجابدن باشقه بر شی تصور ایتمه‌ین شعورسز و مرحمتسزلر کندی خالق و معبودلرینی حسسز و مرحمتسز بر کور طبیعت تلقی ایدرلر. او حالده حریت سوزی نه‌در؟ نه‌ایچوندر؟ سز حل ایدیکز. خالقی مرحمتسز اولان مخلوق مرحمتی نره‌دن آلیر؟ خالقی مجبور اولان مخلوق حریتی نره‌دن بولور؟

***

هامش : الحادینی علمه استناد ایتدیرمك داعیه‌سیله هیئت حاکمه‌یه خطاباً نمایشکار بر مقالهٔ الحادیه نشر ایدن معهود غزته، ساخته علمنك میدانه چیقه‌جغی اندیشه‌سیله بك چابق علمك حضورندن قاچدی. علمك، فلسفهٔ حقیقیه‌نك تماماً دفن ایتدیکی کوفلو نظریه‌لرله یکی بر بنای الحاد قورمه‌یه چالیشان معهود عالم طاسلاغی کوز بویاجیلغی میدانه چیقنجه تزویر و فساد یولنی طوتدی، ژورناجیلغه باشلادی، و بو صورتله هویت حقیقیه‌سنی میدانه قویدی.

ایشته بونلرك بوتون هنرلری بودر. هیچ بریسنك علم حضورنده بش دقیقه طورمه‌یه بیله تحمل و یوزلری یوقدر. بز وقتیله بونلرك مسیلمة الکذابلرینی‌ده علنی بر مباحثهٔ علمیه‌یه دعوت ایتمشدکده یاناشمق جسارتنی کوستره‌مه‌مشلردی. « مسلمانلق اساسلرینه، مسلمانلق شعائرینه هجوم ایدییورسکز. بو ادعالریکزی علمی و اجتماعی بر صورتده اثباته حاضر سه‌کز علنی بر مجلس علمی تشکیل ایده‌لم. سزده فکرلریکزی سویله‌ییك، بزده سویله‌یه‌لم. بو مباحثهٔ علمیه نشر ایدیلسون. » تکلیفمز قارشیسنده شاشیرمشلر، دومنلری چویره‌رك مسلمانلق اساسلرینی جبر و تغلب طریقیله یقمق یولنده دوام ایتمشلردی. بونلرك علمدن، فلسفه‌دن بحث ایتملری هپ یالانجیلقدر. غربده‌کی حقیقی علمانك فکرلرینی آکلایه‌بیلسه‌لر اونلره نه موطلو!...

[۱] مع مافیه خالق کائناتی تصدیق ایتمك ایله اوندن بالذات علم شهودی اخذ ایتمك آراسنده بیوك بر فرق واردرکه نبوت و ولایت مظهریتی اولان بو خاصه یالکز عقل و فن ایله استحصال ایدیله‌مز. نته‌کیم دهای عقلی بیله کسبی دکلدر.

مسلمانلق و سوسیالیستلك

« ووكینغ » جامع شریفنده « مسلمانلق و سوسیالیستلك » حقنده جامع مذكور امامی خواجه « احمد نذیر » طرفندن ایراد اولونان بو قونفرانس بر رساله حالنده طبع و نشر ایدلمش اولدیغندن بو قونفرانسی ترجمه ایدیبورز . ایكی مقالهده نشر ایدهجكمز بو قونفرانسك برنجی قسمی بروجه آتیدر :

پك واسع بر مسئلهیی قیصه بر زمان ایچنده موضوع بحث ایتمك مجبوریتندهیم . بناءً علیه بر نتیجهدن بر نتیجهیه آتلایهجغمدن سلسلهٔ محاكهمی دقتله تعقیب ایتمهكزی رجا ایدهجكم . غربده تلقی ایدیلدیكی شكلده سوسیالیستلكدن و بونك مضراتندن بحث ایتدكدن صوكره مسلمانلغك ایلك دورینه رجوع ایدهرك علیه الصلاة والسلام افندمزك كتیردیكی سوسیالیستلكك ، غرب متفكرلری طرفندن اختراع اولونان سوسیالیستلكه فائقیتنی اثبات ایدهجكم .

فقر و ضرورت هر عصرده انسانلغه مسلط اولمش بر آفتدر . اسكی زمانلرده شاعرلر صلح و مسالمتله ، فیض و بركتله مالامال بر دورمشعشی ترنم ایدرلردی . بو آلتون دورینی فلاكت و مصیبت دوری تعقیب ایتمش ، هیئت اجتماعیه مال و منال صاحبی و مال و منالدن محروم صنفلره انقسام ایلمشدر . افلاطون و ارسطو كبی فیلسوفلر بر طاقم نظریات سیاسیه وجوده كتیرمكله بو مسئلهیی حله چالیشدیلر . فقط نظریات ، انسانك خودكاملغی قارشیسنده عاجز قالدی . یونانستان ، دهموقراسی دورنده اولدیغی كبی قراللق و آریستوقراسی دورندهده ثروتك سیاناً توزیعی اساسلری اوزره مسالمت اجتماعیهیی تأمین ایدهمدی . رومانك حاكمیتی اثناسنده عینی مسئله كندینی كوستردی . مال و ملك صاحبلریله بونلردن محروم اولانلر آرهسنده وقوع بولان جدال تاریخ بشرك الم مؤلم فصللرینی تشكیل ایدر . مرور زمان ایله اغنیا ایله فقرا آرهسندهكی اوچوروم كنیشلهدی . مع مافیه نبی (ایشاع) ك سوزلرنده بر نفحهٔ تسلی بولویورز . اونی متعاقب حضرت عیسی كلدی . عیسانك تعالیمی فقرایه امید بخش ایدهجك بر ماهیتده ایدی . فقط كلیسانك تردیسیله زنكینلر ایله فقیرلر آرهسندهكی اوچوروم قورقونج بر وسعت پیدا ایتدی . كلیسا ، عملهیه ، اولدقلری كبی یاشاملرینك ارادهٔ الٰهیه ایجابی اولدیغنی عصرلرجه تلقین ایلدی . صنف رهبان ، فقرایی نعمت عرفاندن محروم یاشاتدی . قاراكلق دنیانك شوراسنده ، بوراسنده بر قاچ قیویلجیم بایرهرك ، یایلهرق اشتعال ایدنجه كلیسا ، بونی قان سیللریله سوندورهلك ایچون اردولر تجهیز ایتدی . (دومونیك) كبی أعزه ، بر الده صلیب بر الده قلنج بولوندیغی حالده بو اردولرك الك فجیع مظالمی ارتكاب ایتملری ایچون تشویقانده بولوندیلر . تجدد دورینه قدر روما كلیساسی ، قوته استناداً یاشادی . فكری حركتلردن دویدیغی قورقو خرستیانلغی صولدوردی و خرستیانلق بر مسلك ، بر تجارت اولدی . رهبان صنفنك طرفكیرانه خط حركتی نتیجهسنده اجتماعی ناخوشنودی تعمم ایتدیسهده منتظم بر حركت وجوده كتیرهمدی . آنجق اون سكزنجی عصردهدر كه خلقك عدم خوشنودیسی فرانسه حكومتنك سوء ادارهسی یوزندن فقر و فاقه ایله مضاعف بر شدت اكتساب ایتدیكندن هائله انكیز بر صورتله كندینی افاده ایتدی . بكلهنیلن ساعت حلول ایتمشدی . ژان ژاق روسو ، یكی بر مجاهدهنك علمداری اولارق ظهور ایتدی . بو مجاهدهنك دستوری : « حقوق بشر » دی . روسو ، فقر و ضرورتك بر اثر طبیعت اولمادیغنی اعلان ایتدی . بونلرك ، بشرك خودكاملغندن و ظلمندن ایلری كلدیكنی سویلدی . روسو املاك شخصیه نظامنه معارضدی . ارادهٔ فردیهنك ، ارادهٔ اجتماعیهیه منقاد اولمسنه طرفداردی . ناپولیونك استبدادیله نتیجهلنن مداخلهٔ اجنبیه وقوع بولماسه بلكه روسو احراز ظفر ایدردی . دولت سوسیالیستلكی بو صورتله عدم موفقیته دوچار اولونجه صناعی سوسیالیستلك ایچون جدالك وقوعی لازمدی . فرانسهده (سان سیمون) ، انكلترهده (روبرت اووهن) كبی آدملر چالیشمغه باشلادیلر . (اووهن) بر پاطرون اولمق اعتباریله مستثنا بر آدمدی . اونك اثری تعقیب ایدلمش اولسه تاریخ صحیفهلرندن سعی و سرمایه مسئلهسی طی ایدیلیردی .

شمدی تاریخك دیكر صحیفهسنی چویرهرك بین الملل مادیاتچی (قارل مارقس) ه كلهلم . موماالیهك الك بیوك اثری اولان « سرمایه » ده غیر شخصی قوته اعتقادینی افاده ایتمكدهدر . (قارل مارقس) صناعی جریانك دره بكلكدن نشئت ایتدیكنی ، عملهنك كندیلرینه صاحب اولمادقلرینه مبنی ، یا فابریقهیه مربوطیت ، یاخود آچلقدن اولمهیی قبول ایتمك مجبوریتنده اولدقلرینی بیان ایتدی . سرمایه حاكم ، عمله اوكا محكومدر . بناءً علیه (مارقس) ثروتك سببی سعی اولدیغندن سعیك استثمارینی توصیه ایتمكدهدر . موماالیهه كوره صناعی تكامل ، زنكینی دها زنكین ، فقیری دها فقیر یاپمقدهدر . مارقسك نظرنده سعی ، ثروت اضافی بر شیدر . حال بوكه اقتصادیات نقطهٔ نظرندن سعی باشلی باشنه بر شی دكلدر . عرض و طلب مسئلهسی چوق مهمدر . مارقس ، بو نقطهیی اهمیتدن دوشورمك ایچون سعی ایله وجود بولان شیئك مفید اولمادقجه بر قیمتی حائز اولمایهجغنی ایضاح ایدییور . فقط بونلر ناصل تفریق اولونابیلیر ؟ بر شیئك مفید اولوب اولمامسی مسئلهسی ینه عرض و طلب مسئلهسنی میدانه چیقارر .

زمان حاضره كلهجك و روسیهنك وضعیت اجتماعیهسنه عطف نظر ایدهجك اولورسهق حیاته الك چرق لایق اولانك یاشاجغی فكرینك ایلری سورولدیكنی كوروروز . عمله یاخود بونلره ایستر عسكر ، ایستر چیفتچی دییكز ، فكر عملهسنك دوچار اولدیغی ضررلره اهمیت

ویرمکسزین ثروت ملیه‌دن الک بویوک حصه‌یی تأمینه عازمدر. بناءً علیه زمان صکره فکر عمله‌سی عظیم بر مقیاسده تناقص ایده‌جك یاخود بوسبتون اورته‌دن قالقه‌جقدر.

بزی الک چوق علاقه‌دار ایدن مسئله سوسیالیستلکك دینه قارشی وضعیتیدر. بو خصوصده سوسیالیستلر آره‌سنده اتفاق آرا یوقدر. بونلرك بر چوغی صنف رهبانه معارضدرلر. مارقس، دینك الغاسنی توصیه ایدییور. موسی‌الیهك فکرینی بر اکثریت قبول ایتمکده‌در. شو وارکه غرب سوسیالیستلری بو مسئله‌یی موضوع بحث ایدییورکن یالکز خرستیانلغی درپیش ایدییورلر. شبهه‌سز خرستیانلغك مفکوره‌لریله سوسیالیستلك مفکوره‌لری بر ده‌کلدر، (بلاجفورد، باقس، شافل، بروتتون) ودها برچوقلری خرستیانلقدن متنفردرلر. بونلر خرستیانلغك سوسیالیستلکه مخاصم اولدیغنی سویله‌مشلردر.

غرب سوسیالیزمنك مطالبنی خلاصه ایده‌جك اولورسه‌ق اونك حریت، مساوات، اخوت ایستدیکنی؛ فردیتك دولت مراقبه‌سنه کچمه‌سنی؛ هر فردك ادارهٔ مملکتده طوغریدن طوغری‌یه بر رأی صاحبی اولمه‌سنی، تعبیر دیکرله (بوروقراسی)نك الغاسنی؛ برکیمسه‌نك دیکر برکیمسه حسابنه کچینمه‌مسنی؛ صنف، رنك وعقیده اختلافنك زوالنی، لوردلغك، ارثی حکمدارلغك، شخصی ملکلرك الغاسنی طلب ایتدیکنی کورورز. مسلمانلق صوك اساسدن ماعدا، اساسات سائره‌نك کافه‌سنی قبول ایدر. یعنی شخصی ملکك الغاسنی قبول ایتمز.

اسلامك ایلك دورینی موضوع بحث ایتمه‌دن مقدم غرب سوسیالیزمنك نقائصنه دائر بر قاچ سوز سویله‌مك ایسترم. دهموقراسینك بعضاً فردیتجیلك نتیجه‌سی؛ سوسیالیستلکلك، دهموقراسینك بر انکشافی اولدیغنی بیلیورز. فقط شدتلی فردیتجیلك خودپرستلکه کیدر. مسئله باشلانغجنده بویله ایسه، خودپرستلك هیئت اجتماعیه ایچون تخریبکار اولدیغندن اونك اوزرینه هیچ بر هیئت اجتماعیه قورولاماز. خلقك فکری تهذیب ایدیلمزسه دهموقراسی یاخود سوسیالیستلك تام کماله ایره‌جکی زمانده تخریبکار افراطلره واریر. وبالنتیجه بوکون روسیه‌ده مشاهده ایتدیکمز انتظامسزلق و آنارشی حاصل اولور. انسانلرك نفسلرینه پرستش ایتمه‌لری مقتضای فطرتلریدر. فقط بوکا قارشی یکانه چاره، دیندر. دین ایله سوسیالیستلك بزم فکرمزجه غیر قابل تفریقدر. دین؛ افرادی مراقبه ایتمز، افرادك حرکات وآماله رهبرلك ایتمزسه سوسیالیستلك صنوف محاربه‌لرینی تولید ایدر، فلاکتی موجب اولور. ماده پرستلك، خودکاملغی وخودپرستلکی تعلیم ایدییور. بو جهانك ماوراسنده برشیئه اعتقاد ایتمه‌ینلر ایچون فداکارلغك بر معناسی یوقدر. سوسیالیستلك، بر فردك کندی نفسی ایچون دکل، باشقه‌لری ایچون یاشادیغنی تعلیم ایتدیکی زمان کمال بولور. بویوك برسائق اولمازسه هیچ برموجود بشری فداکارلق اختیار ایتمك ایسته‌مز.

عصری سوسیالیستلکك ارتکاب ایتدیکی دیکر برخطا سوسیالیستلرك تشبثلرینه آشاغیدن دکل، یوقاریدن باشلامه‌لریدر. بونلر فردی بوس بوتون اهمال ایده‌رك دولتی سوسیالیست یاپمغه چالیشیورلر. فقط یالکز سرمایه واراضینك دولته انتقالی دولتك ادارەسنی سوسیالیستلشدیرمکه کافی دکلدر. مثلا بوتون هندستانك اراضیسی دولتك دکلیدر؟ بوتون تله‌فونلر، پوسته‌لر، قانالر وبر چوق دەمیر یوللری دولتك ده‌کلی؟ فقط نه‌دولتك اراضی صاحبی اولماسی، نه‌ده ملتك بوتون صنایعی اداره ایتمه‌سی برسوسیالیست دولتك وجود بولمه‌سنه کفایت ایتمه‌یور. حقیقی سوسیالیستلکك محتاج اولدیغی شی اراضی وسرمایه‌نك ملیلشدیرلمه‌سی ده‌کل، بوندن باشقه بالذات دولتك سوسیالیست اولماسیدر. لیاقت لازمه‌یی احراز ایتمه‌مش بر دولته سوسیالیستلکی تطبیق ایتمك خرابی‌یی مؤدی اولور. چونکه انسانلری دها زیاده برسربستی‌یه نائل ایده‌جکنه دها شدید تضییقاته معروض ایدر. اونلرك هنر ودهاسنی انحطاط آور تأثیراته دوچار ایلر. سوسیالیست برادارەده خلق تربیه، اخلاق وعرفان اعتباریله الك یوکسك سویه‌ده بولونمالیدر. شخصی ملکك الغاسنه کلنجه اونك الغاسیله اشخاصك جوالیقی‌ده زائل اولور. بالنتیجه مملکتك تجارتی، حکومتك بوتون حرکتی توقف ایدر.

شیمدی اون اوچ عصراولکی زمانه رجوع ایله عصرسعادتده‌کی احواله عطف نظر ایده‌لم. اولا رسالتپناه افندمزك، یالکز اساسات اشتراکیه‌یی تلقی‌به ده‌کل، اونلری تطبیقه مساعد برسویه‌یه یوکسلتمك ایچون خلقك فکرینی تهذیب ایله مشغول اولدیغنی کورورز. بو اشتراکیلکك کوزه‌لکی شخصی فعالیته، فردی استحصالاته مداخله ایتمکله برابر برفردك دیکر برفرده تسلط ایتمه‌سنی، یاخود باشقه برفردك حسابنه زنکین اولماسنی امکانسزلشدیرمه‌سنده‌در. حضرت محمد حیات اشتراکیه‌یی تأسیس ایچون قوته مراجعت ایتمه‌مشدر، بر صنف محاربه‌سی آچمامشدر. بوتون دقت و اهتمامی فردك سجیه‌سنی اعلایه، بوصورتله جمیع کناهلرندن تطهیره مصروفدی. اسلام اشتراکیلکنك اساسی دیندر. مسلمانلرك ملیتی دینلریدی. بشرك اویدوردیغی، رنك، عرق، مذهب حدودی یوقدی. بونلرك حیات ومماتده هدفی بردی. هپسی‌ده واحد قادرك مراقبه‌سنه تابعدیلر. هپسی‌ده برر وصی کبی چالیشیوردی.

حضرت محمدك هر فردی عینی یوکسك مفهوملرله اشباعه موفق اولماسی بر معجزه‌در. کندیسی الك عملی شکلده یالکز اشتراکیلکك ده‌کل، الك مفرط اشتراکیلکك بیله مکمل برصورتده تطبیق اولونابیله‌جکنی کوسترمشدر. بو اصول ایکنجی خلیفه حضرت عمر افندمزك دورنده الك یوکسك انکشافه مظهر اولمشدر. مشارالیه پیغمبرمزك قوردیغی اساسلر اوزرنده معظم بر دولت اشتراکیه یوکسلتمشدی. بو دورده

بوتون خلق حقوقاً مساوی ایدی . هرفرد دها فقیر ودها ضعیف وطنداشنی حمایه واکا معاونت مسئولیتنی تحمل ایدییوردی . اجرتسز تحصیل قبول ایدلمشدی. حکومت مدرسه‌لرنده طلبه هر مظاهرته نائل اولویوردی. اختیارلر وعجزه الحاصل، رزقنی قازانمق ایچون چالیشه‌میه‌نلرك هپسنه باقیلیوردی. چوجقلره معاونت ایدیلیور، عسکر عائله‌لرینه تخصیصات باغلانیوردی . وظائف عسکریه‌سنی ایفا ایدنلر ایچنده صاحب یسار اولانلر حرب زمانلرنده بیله کندی مصارفنی بالذات تأدیه ایدییورلردی. دولت خزینه‌سی طرفندن بر کیمسه‌یه بویوك معاش ویریلمه‌یوردی . آنجق بوتون وقتلرینی خدمت دولته حصر ایدن رؤسایه معاش اعطا اولونیوردی. دولتك بوتون شئوننی مشاورهٔ عامه ایله تقرر ایتدیریلیوردی . دولتك رؤساسی اجماع ملی‌یی اخلال ایده‌جك برقدرتی حائز دکللردی . صلاحیت تشریعیه برقابینه، برپارلامانتونك یدنده دکلدی. حق تشریع، بوتون مخلوقاتنه مساوات دائره‌سنده معامله ایدن جناب حقکدی . قوانین الـٰهیه‌نك تفسیری ، افراده دکل ، بوتون امته بیراقلمشدی . قوانین اسلامیه بعضاً عمرکبی بویوك برخلیفه‌دن زیاده بر اختیار قادین طرفندن حسن تفسیر ایدیلیوردی .

علم النفس و دین

(اوقسفورد) ده عقد اولنان عصری رجال دین قونفره‌سندن اولجه بحث ایتمش ، دها صوكره اوراده « عصری علم هیئتك بر صانع حکیمی و بوصانع حکیمك وحدانیتنی اقرار ایتدیکنی، افاده ایدن برخطابهٔ علمیه‌یی خلاصه ایتمشدم. بوکون عین قونفره‌ده « علم النفس ودین » حقنده استاد (ژ. ا. هادفیلد) ك ایراد ایتدیکی خطابهٔ علمیه‌یی ترجمه ایدییورم . استاد (هادفیلد) یکی «علم النفس»ك میدان مناقشه‌یه چیقاردیغی مسائل مهمه‌یی ایضاح ایتدکدن صوکره بونلره ویریله‌جك جوابلرك آنا خطنی ایضاح ایتمکده و «علم النفس»ك بالخاصه دین حق دین باطلدن آییرمغه موفق اولاجغنی بیان ایله دین حقك « علم النفس » نقطهٔ نظرندن اساسلرینی تعداد ایلمکده‌در. یالکز استاد موی الیه بو اساسلره کوره بعض ادیانی تدقیق ایدییورکن « مقایسهٔ ادیان » عالمی اولمدیغندن موضوع بحث ایتدیکی ادیان حقنده شایع اولان فکرلره بنای مطالعه ایتدیکنی اعتراف و بو فکرلرك حقیقتی افاده ایدوب ایتمه‌مسندن مسئولیت قبول ایتمدیکنی بیان ایدییور. استاد موی الیهك بو افاده‌سی مسلمانلق حقنده درمیان ایتدیکی مطالعاتك نفس الامره موافق اولوب اولمامسی مسئله‌سنی تدقیق ایتمککلمزه و بونلری تصحیحه چالیشمامزه بادی اولدی . بناءً علیه مقاله‌نك خرستیانلق و مسلمانلغی موضوع بحث ایدن پارچه‌لری مستر (هالده‌ن) ك دکل ، محرر عاجزکدر. « یکی علم النفس» ك دین حق اساسی اوله‌رق قبول ایتدیکی اساسلر دین مبینمزك تعالیمنه او قدر موافقدرکه بوحقیقت یك نظرده تجلی ایدییور. اساساً هرشك وشبهه‌دن عاری برحقیقت مسلمه ، علوم وفنونك ایلریله‌دکجه حقائق اسلامیه‌یه تقرب واساسات دینیه‌مزی توضیح ایده‌جکیدر .

استاد (هالده‌ن) دییورکه :

برنسل مقدم ، بالخاصه تکامل مسئله‌سی اوزرنده ، علم حیات ایله دین آره‌سنده مدهش بر مجادله قوپمشدی . بر طاقم آدملر ، اللهك هر مخلوقی اولدیغی کبی یاراتدیغنی ادعا، فقط تکامل نظریه‌سی انواعك شرائط محیطیه ومجادلهٔ حیات نتیجه‌سی اوله‌رق انکشاف ایتدیکنی بیان ایدییوردی . بو مناقشه‌نك دوامی اثناسنده بر طاقم متعصبلر «تکامل طوغرو ایسه دین اساسسزدر. » دیمشلردی . تکامل نظریه‌سی قبول عامه‌یه مظهر اولدی . شووارکه بوحکمی ویره‌ن آبداللر کندی منطقلرینك نتیجه‌سنی قبول ایتمه‌دیلر . فی الحقیقه ، تکامل هر نه قدر جناب حقك خلقنی ناصل وجوده کتیردیکنه دائر اولان تلقیلرمزی ده کیشدیردیسه‌ده جناب حقه اعتقادمز اوزرنده بر تأثیر اجرا ایتمه‌مشدر.

حال حاضرده ایسه دین ایله علم النفس ، بالخاصه دین ایله یکی علم النفس آره‌سنده برنسل اولکی مجادله‌دن دها شدید برمجادله وقوع بولمقده‌در. یکی علم النفس حرکات بشریه‌نك سوائق خفیه‌سنی، اعتقادات انسانیه‌نك کیزلی منابعنی تحری‌یه تشبث ایدییور . بناءً علیه اورته‌یه دین واخلاقه اعتقادمزك منابعنه عائد مسائل ایلری سورلمکده‌در . بووادیده صورولان سؤاللر ، دعا وعبادتك بر تلقیندن ، جناب حقه اعتقادك ابویندن منتقل بر طاقم قاریشیق حسیاتك متحول برشکلنه اعتقاددن ؛ دینك حیاته قارشی چوجوقجه بر تمایلدن ، بر سیکیر خسته‌لغندن ؛ حیات بعدالموته اعتقادك حیات دنیویه مسئولیتلرینی تحملدن عاجز اولانلرك تشویق ایتدکاری بر اعتقاددن عبارت اولوب اولمادیغیدر. یکی علم النفس ایشته بویله برطاقم مسائلی ایلری سورمکده‌در. طبیعی بوراده بوتون بو مسائلی مفصل بر صورتده موضوع بحث ایده‌جك دکلز . چونکه بومسائل پك بویوك مسائلدر. فقط بومسائله و بوتنقیداته جواب تشکیل ایده‌جك عمومی خطلری توضیحه چالیشه‌جغز. بالنتیجه کوریله‌جکدرکه بر نسل مقدم علم حیات ایله دین آره‌سنده وقوع بولان مجادله نه‌یه منجر اولدیسه بودفعه‌کی مجادله‌ده عینی نتیجه‌یه منجر اولاجق ، یعنی، یکی علم النفس دین حقنده‌کی برطاقم تلقیلرمزی ده کیشدیره‌جك ، فقط اللهه اعتقادمزی ، اللهه احتیاجمزی متأثر ایتمیه‌جکدر . تعبیر دیکرله بو مسائل ایله قارشیلاشنجه یکی علم النفس دینك قواعد اساسیه‌سنی دریندن تحری ایده‌جك ؛ حق دینی ، باطل دیندن تفریق ایده‌جکدر .

بونی توضیح ایتمك ایچون دعانك بر تلقین نفسی اولوب اولمادیغی مسئله‌سنی اله آلالم. دعانك ، بر انسان طرفندن کندی نفسنه یاپیلان تلقینات اوله‌رق قبول ایدلمه‌سی شو دیمکدرکه قوت ایچون دعا ایتدیکمز زمان قوت کندی ایچمزدن کلیر. فقط مسئله بونکله قطعی برصورتده حل ایدیلمز. بالعکس بویله بر جواب دیکر بر مسئله وجوده کتیرر . اوده بوقوتك نره‌دن کلدیکیدر . اونك بزم ایچیمزدن کلدیکنی سویله‌مك ، هرزمان اولدیغی کبی خفی و اسرار انکیز اولان او حیات وقوتك منبع نهائیسی

بزه کوسترمز. تعبیر دیکرله تکامل مسئله‌سنده ناصل اولدیسه عینی نتیجه‌یه مواصلت ایدیورز. عبادتك براثر تلقین اولدیغنی سویله‌مك برشیئك میخانیکیته اشارتدن عبارتدر. فقط قوتك نهایت‌النهایه نره‌دن کلدیکنه دائر صورولان سؤاله جواب تشکیل ایتمز. تکاملده، جناب حقك طبیعتك خارجندن دکل، ایچندن اجرای تأثیر ایتدیکنی سویله‌دیلر، شیمدی ده‌دعا بحثنده جناب حقك روح بشر داخلنده باخود تحت‌الشعور اولان فکر داخلنده اجرای تأثیر ایتدیکنی سویلیه‌جکز.

مسائل سائره‌یه کچمه‌دن مقدم دینك علم‌النفس نقطهٔ نظرندن اساسانه دائر برایکی سوز سویله‌مك ایسترز. دینك (علم النفس)ه کوره اساسی، عدم خوشنودی، احتیاج، اکسیکلك حسلریدر. ناخوشنود اولدیغمزی حس ایتدیکمزدن‌درکه دینده خوشنودی و تمامیق آرارز. دیمك‌که انفسی بر نقطهٔ نظردن دینك اساسی اکسیکلك حسیدر. آفاقی بر نقطهٔ نظردن دین روح بشرك خوشنودی و تمامیت اشتیاقنی تطمین ایچون کلن شیدر. بو اساس، بو اکسیکلك حسی و تمامیت احتیاجی بوتون جانلی اشیانك بر وصف ممیزیدر. فی‌الحقیقه، جانلی شیلری، جانسز شیلردن اك زیاده آیران وصف بودر. جانسز اشیانك وصف ممیزی اونلرك پارچالانمق، تارمار اولمق استعدادنی حائز اولملریدر. حال‌بوکه جانلی اشیا دها یوکسك بر وحدته، دها معظم تمامیته طوغرو کندینی کندینی کوتورمکله تمیز ایدر.

جهانده هر عضویت، ایستر نباتی، ایستر حیوانی ویا انسانی اولسون، بو جهت حائز اهمیت ده‌کلدر، دها بویوك بر تمامیت و وحدت ایچنده تجلی ایتمکه چالیشیر. او قدرکه تام اولمادقچه استراحت ایتمز. ایستر نبات ایستر حیوان اولسون هر فرد ایچون بر دستور تمامیت واردر. هر نبات ویا هر حیوانك ایچنده کندینی بر «کل» یاپمق ایچون بر سوق واردر. بو سوق او قدر قوتلیدرکه نبات ویا حیوانك تمامیتنه بر خلل طاری اولسه بو سوقك اونی تمامیت اکتسابی ایچون تکرار اوغراشدیردیغنی کورورسکز. بونك بسیط بر ایضاحنی آغاجده کورمك قابلدر. بر آغاجك قوغنی قیرارسه‌کز اوکا نه اولور؟ بو یاره التیامه باشلار و التیام بولور. فی‌الحقیقه باغچوانلر اك کوزل چیچکلری چوغالتمق ایچون بو اساسه مراجعت ایدرلر. یعنی اسکی چیچکلری کسرلر. فقط بوتون نبات درحال امداده یتشیر و دها مکمل بر نبات وجوده کتیرر. صوکره مثلا المزی یاره‌لادیغمز زمان نه اولور؟ بوتون عضویت بدنیه فعالیته باشلار. دورهٔ دمویه‌نك سرعتی آرتار، میقروبلری اولدیرمك ایچون اوغراشیر، الحاصل بوتون عضویت یاره التیام ایدنجه‌یه قدر چالیشیر و فرد تکرار بر کل اولور. کرتنکله کبی بر حیوانك مثلا باجاغنی قیریکز. اونك باجاغی طوغرولونجه‌یه قدر اوغراشدیغنی کورورسکز. بو تمامیت سوقی بوتون عضویتلرك اك قدرتلی و اك معظم ممیزلرندن بریدر.

شخصیت بشریه‌ایله‌ده وضعیت عینیدر. امراض روحیه تدقیقاتنك اك غریب شیلرندن بری، بر طاقم حرکاتك، غریزی حرکاتك، تطمین ایدلمکسزین قالمه‌یی قبول ایتمه‌دیکی و حیاتده کندیلرینی افاده ایتدیردیکیدر. قورقو، حدت غریزه‌سی، غریزهٔ جنسیه، مراق غریزه‌سی... بونلر تطمین ایدلمك ایچون عظیم بر سوقی حائزدرلر. بو تمایلات غریزه‌دن برنی تضییق ایتمك ایسته‌یه‌جك اولورسه‌کز، اونلری تضییق ایده‌مزسکز. بونلر غیر طبیعی صورتلرده کندیلرینی کوسترمکه باشلارلرکه بوتون احوال عصبیه‌نك منشأی بودر. عارضهٔ عصبیه‌نك معناسی بر تهیجك کندینی افاده‌یه چالیشمه‌سیدر. بونك طبیعی بر صورتده کندینی افاده ایتمه‌سنه مساعده ایتمزسه‌کز او غیر طبیعی بر شکل افاده ایله کندینی تطمین ایدر. بعضاً بو تضییق ایدیلن تهیجات ینه تهیج حالنده تجلی ایدر. غیر طبیعی بر قورقو، مناسبات جنسیه افراطی، مالیخولیا کبی. بعضاً ده بونلر طوغریدن طوغری‌یه بر تهیج کبی دکل‌ده بر مرض عصبی کبی تجلی ایدر. مثلا بر عسکر قورقوسنی باصدیررسه بو باصق بر باجاغی فلجه اوغراتمق شکلنده، بر انسان غرائز جنسیه‌سنی باصدیررسه بونلر نه‌وره‌ستانی شکلنده، تحسس احتیاجی لزومندن فضله تضییق ایدیلیرسه هه‌ستری شکلنده تجلی ایدر. بوتون بو تهیجات غریزه‌نك شخصیتمزدن مطالبی واردر. بونلرك حرکاتی اوقدر قوتلیدرکه تطمین ایدلمکسزین طورماز. عوارض عصبیه تضییق ایدیلن تهیجاتك افاده‌سی اولدیغندن بو مهم نتیجه‌یی استخراجه مجبورز: «عصبی خسته‌لقلر شخصیتك کندینی تماملامق ایچون بر تشبثیدر.»

بو عصبی خسته‌لقلری تداوی ایدنلر قوای تضییقیه‌یی قالدیروب معروض تضییق اولان تهیجاتی سربست بیراقیور و بونلره مفکوره‌وی بر مخرج بولویورلر. اویله بر مخرج که اونك ایچنده بو تهیجات یکدیکریله آهنکدار بر صورتده کندیلرینی افاده و تطمین ایدرلر. مفکوره‌نك وظیفه‌سی ایشته بودر.

غریزه‌لرمزه تطبیق ایتدیکمز هر شیئی، بر کل اولارق شخصیتمزده‌ده تطبیق ایده‌بیلیرز. هر غریزه ناصل کندینی افاده‌یه اوغراشیورسه بر کل اولارق شخصیتمزده تمامیت و اطمئنان ایچون مجادله ایتمکده‌در. بوتون شخصیتك تمامیت و خوشنودی‌یه اشتیاقی دینك، «علم النفس» نظرنده اساسیدر. فرد ناقص اولدقچه، بوتون شخصیت تطمین اولونمادقچه، بوتون حرکاتی تطمین، بوتون شخصیتی اتمام ایده‌جك مفکوره ایچون مجادله ایده‌ر و اونی آرار. فکرك بو مفکوره‌وی شرائطی ترقیپرورانه بر شکلده تحقق ایتدیرمه‌سی مسعودیتی تولید ایدر.

یوقاریده دیدیکمز کبی، دین، آفاقی بر نقطهٔ نظردن، انسانلره بو خوشنودی‌یی تأمین ایدن شیدر.

بك کنیش بر نقطهٔ نظره کوره تمامیت ومسعودیتی تأمین ایدن هر مفکوره‌یه «دینی بر مفکوره» دینیله‌بیلیر. بعض انسانلر طانیورز که طوپ اوینامق اونلرك دینیدر. بونلر کندیلرینی طوپ اویونه وقف ایتمشلردر. اونلرك مسعودیتلرینی تطمین ایدن یکانه شی اودر. بعض انسانلرده مشغول اولدقلری ایشی کندیلرینه «دین» ایدینمشلردر. باشقه‌لرینك دینی‌ده پوسته پوللری طوپلامقدر. بونلرك هر بری شونی ویا بونی روحنك مرغوبی اولان یکانه شی عدایدیور وبوتون وقتنی وفعالیتنی اوکا حصر ایدییور. باشقه‌لری‌ده واردرکه حیاتده طوغریلغی دین تلقی ایدرلر. فقط بوده اوته‌کیلر کبی ناقص بردیندر. چونکه بوتون شخصیتمزی تطمین ایتمز. چونکه انسان حیاتده یالکز طوغرولغی آرارسه شخصی حیاتك دیکر بدیعی طرفلرندن، حیاتك بوتون اذواق مشروعه‌سندن محروم ایدر. طوغرو ویکانه مفکوره اولارق طانینان مجرد اخلاق مفکوره‌لر بزی خرابه دوچار ایدر، چونکه شخصی دکلدرلر. حالبوکه شخصیتلرمز تمامیته نائل اولاجقسه اوکا آنجق شخص نائل اولور. بناءً علیه اك یوکسك دین حیات دینیه‌مزك اساسنده‌کی احتیاج وعدم خوشنودی‌یی تطمین ایچون بزه برشخصده تمرکز ایدن بر مفکوره تقدیم ایدر.

فی الحقیقه هانکی دین تمایلات غریزیه‌مزی وبوتون فعالیتلرمزی، بوتون شخصیتمزك وظائفنی تطمین وهپسنه برمخرج تأمین ایدرسه علم النفس نظرنده دین حق اودر.

حقیقی بردینك اوصاف ممیزه‌سی اولا بوتون تمایلات غریزیه‌مزه برمخرج وبر افاده تأمین ایتمه‌سی، بوتون شخصیتمزه تمامیت بخش ایتمه‌سی، ثانیاً بوتون بوتمایلات غریزیه‌یی بر هدف وبرمقصده توجیه ایدرك هپسنی آهنکلشدیرمه‌سیدر. بونقطهٔ نظره کوره حقیقی دینی آرایوب بولابیلیرز.

مثلا بودا دیننه برنظر عطف ایده‌لم:

بودا دینی سجیهٔ بشریه‌نك یالکز برطرفنی یعنی انسانلغك آلامنه قارشی تحسسی تطمین ایدر. فقط سجیه‌مزك دیکر طرفنی، یعنی حقوقمزی تأمین وقدرتمزی تحکیم طرفنی خوشنود ایتمز. (بودیزم) متألم بشریتله همحال اولور، اونك المیله کریان اولور، فقط اوکا امداد ایده‌مز، اونی قالدیرمق ایچون ال اوزاتاماز.

***

خریستیانلغه کلنجه بودین‌ده سجیهٔ بشریه‌نك محبت طرفنی تطمین ایتمك ایستر فقط قدرت طرفنی تطمین ایتمز. «صاغ یاناغنه برتوقات یرسه‌ك صول یاناغنی چویر» مآلنده‌کی نص مسیحی بونك اك بارز دلیلیدر. خریستیانلغك رهبانیتی، ضماً نز بشریه‌یی تضییق وتعطیل ایتمکده‌در.

فقط دین مبین اسلام سجیهٔ بشریه‌نك هر ایکی طرفنی تطمین ایدر. انسانلر آره‌سنده محبة الله اساسنه مبنی براخوت، وبواخوته مستند تعاون اساسی ایله انسانلر آره‌سنده محبتی تحکیم ایندیکی کبی فطرتمزك اك رقیق نقطه‌لرینه وارنجه‌یه قدر بوتون تحسساتی تطمین ایتمکده‌در. بونکله برابر مسلمانلق سجیه‌مزك دیکر طرفنی، قدرت احتیاجنی‌ده تأمین ایتمکده‌در. مسلمانلق عزت، اعتلا روحیله مشبوعدر. مسلمان برمنکره، برفلاکت قارشیسنده یالکز متأثر اولماز، منکری تغییر ایدر، فلاکتی تخفیفه شتاب ایلر. مسلمانلق طبیعی هیچ برآرزویی تضییق ایتمز. هپسنی مشروع براداره‌یه تابع قیلار. مسلمانلغك طانیدیغی فضیلت اعتدالدر. بوسایه‌ده بوتون تمایلات غریزیه اعتدال دائره‌سنده ومشروع برشکلده کندینی افاده ایدر، بوتون شخصیت بشریه کندینی اتمام ایدر. مسلمانلق اوجانلی مفکوره‌درکه حیاته کمالی واك بیوك سعادتی بخش ایلر.

عمر رضا

هلال احمر

هلال احمر جمعیتی مؤسسلرندن وزنه‌دار محامی ارضروملی جلال‌الدین فیاض بکك ۲٤ تشرین اول سنه ۱۳٤۰ جمعه کونی هلال احمر جمعیتنك استانبولده انعقاد ایدن سنه‌لك قونغره‌سی مناسبتیله ایراد ایلدیکی نطقدر:

محترم افندیلر!

هلال احمر جمعیتنك بوکون سنه‌لك قونغره‌سی اولمق وعاجزلری‌ده جمعیتك محاسب مسئولی بولونمق طولاییسیله جمعیتك وضعیت مالیه‌سنه متعلق معلوماتی هیئت عمومیهٔ محترمه‌لرینه عرض ایلمك عهدهٔ عاجزانه‌مه ترتب ایلدیکندن مساعده‌کزله معروضاتمه باشلایورم:

هیئت علیه‌لرنجه‌ده معلومدرکه هلال احمر جمعیتنه منسوب ذوات عائدات مجبوریه ایله مکلف دکلدرلر. کرچه بدایت تشکلده اعضای متیده سنه‌ده بر دفعه‌یه مخصوص اولان بر لیرا عائدات ایله مکلف ومجبور طوتلمشلردی. فقط کچن سنه‌کی قونغره‌ده جمعیتك محافظهٔ نزاهتی ایچون بوکلفت و مجبوریت تبرعه تحویل ایدلمشدر. تبرعه ایسه کیمسه‌نك اجبار ایدیله‌میه‌جکی درکاردر. بناءً علیه جمعیت محترمه‌نك منبع وارداتی ارباب حمیت واصحاب تبرعك کیسهٔ سماحتلریدر. ۲۳ تشرین اول سنه ۳۹ تاریخندن ۲٤ تشرین اول سنه ۳٤۰ تاریخنه قدر جمعیتك سنهٔ سابقه‌دن مدور موجودیله برابر برسنه‌لك وارداتك مجموعی ۱۲,۵۷۹ غروشدن ومصارفاتی‌ده ۱۲,٤۷۳ غروشدن عبارت اولوب واردات ومصارفاتی وموجود وزنه‌یی ناطق اولارق اسباب ووثائق مخصوصه‌یه مستند تنظیم ایدلمش بولنان سنه‌لك بیلانچو ووثائق متفرعه‌سی بو دفعه انتخاب اولنه‌جق محاسب مسئولکه تودیع ایدلمك اوزره دیوان ریاسته تقدیم قلنمشدر. جمعیت محترمه‌نك منبع وارداتی تبرعات مبروره‌یه مستند بولندیغندن وبوبابده ابذال حمیت وابراز سماحت ایتمش بولنانلر میاننده برنجیلکی جمعیتك رئیس ثانیسی علی ماهر بك افندینك سنوی یوز لیرا

تبرعاتده بولنه کلدکلرینی لسان شکران ایله قید ایتمکی وظیفه‌دن عد ایلدیکم کبی هیئت دائمه‌یی تشکیل ایدن اعضای محترمه‌نك‌ده هر بری برصورتله بر سنه‌دنبری کورمش اولدقلری خدمات اوغرنده کندی بدنلرندن تبرعاً اختیار ایتمش اولدقلری مصارفك بالطبع قید ایدیله‌بیلمك امکانی یوقدر. فقط برچوق نقدی فداکارلقلرك‌ده مشاهدی بولندیغمدن بونی‌ده بر زبان تقدیرکاری ایله تحدیثاً قید ایلرم.

محترم افندیلر، هیئت علیه‌لرنجه‌ده معلومدرکه هلال‌اخضر جمعیتی بین‌الملل انسانی برجمعیتدر. زیرا هدف حرکتی بشریتی محض فلاکتدن تخلیص و غایه‌سی انسانلری رفاه و صحت و سعادته مظهر ایتمکدر. آمریقا، اسویچره، اسقاندیناویا وفنلاندیا کبی منور وایچکی یوزندن بشریتك معروض قالدیغی فلاکتلری مدرك بولنان مملکتلر مسکراتك مضراتی‌یك ای تقدیر ایتمش اولدقلری ایچون ایچکی‌یی قطعیاً منع ایتمش وبو ممنوعیتك ادامه‌سنه‌ده چالیشمقده بولونمشلردر. کرچه بزم مملکتمزده دخی حکومت ملیه‌مز بو ممنوعیتی قطعی بر صورتده تطبیق ایتمك ایچون منع مسکرات قانوننی وضع ایتمش وملتی جداً فلاکت وانقراضدن و سرایت امراضدن قورتاره‌جق بر حال سعادته قویمشدی. چونکه هرطرفده جرائم آزالمش، مجرم قالمامش، حبسخانه‌لر بوش، جزا محکمه‌لری ایشسز ومأمورین ضابطه سرخوش تعقیبندن آزاده قالمش، افراد اهالی ایشه طالمش و اخلاقسزلق‌ده کوندن کونه مملکتدن اوزاقلاشمغه باشلامشدی. فقط مع التأسف کچن سنه بیوك ملت مجلسنده بربودجه مسئله‌سی احداثیله بوممنوعیتیکیدن رفع واکیسندن دها زیاده سربستی اعطا اولوندی. بوکا قارشی هلال اخضر جمعیتی صور مختلفه ایله چالیشدی ایسه‌ده او خیزلی وضعیته قارشی موفق اوله‌مامش و یکیدن مسکراته مساعده ایتمکله اختیار ایدیلن خطیاتی ومملکته، ملته قارشی ایقاع ایدیلن مضراتی علمی، فنی بر صورتده اثبات ایتمکی دها موافق بوله‌رق تدقیقات لازمه وعمیقه‌یه دوام ایتمکه قرار ویرمشدی. کچن سنه مسکراته یکیدن سربستی ویرمك ایستیانلر سنوی بودجه‌نك آچیغندن بش میلیون لیراسنی مسکراتدن آلنه‌جق رسوم ایله قپاته‌جقلرینی ایلری سوره‌رك مجلسدن اکثریت ضعیفه ایله برقرار آلمشلردی. بش میلیون لیرا تخمین اولنان وارداتك درت آیده آلتیوز بیك لیرا اولدیغنه نظراً برسنه‌ده آنجق بر میلیون سکز یوز بیك لیرا اوله بیله‌جکی مملکتمزك الك معتبر یومی غزته‌لرندن توحید افکار غزته‌سنك بوکونکی نسخه‌سنده ستون مخصوصنده محرر رسمی معلوماته مستنددر.

مسکراتك سربستیسندن طولایی جبایت رسوم ایچون اختیار اولنان مصارف ایسه اجرا ایتمش اولدیغم تحقیقاته نظراً بر بچق میلیون لیرادر. شوحالده سربستئ مسکراتدن آنجق یوز بیك لیرا قدر بر پارا آلنه‌بیله‌جکدر. ایشته بو یوز بیك لیرایه قارشی برده مملکتك سربستئ مسکرات یوزندن وقوعبولمش اولان ضررلرینك عظیم مقدارلرینی نظر عبرتدن کچیره‌لم.

محترم افندیلر! پك اعلا بیلیرسکز که بر دولتك ثروت عمومیه‌سی منقول و غیرمنقول اموال عمومیه‌سیله برابر اومملکتده بولنان نفوس عمومیه‌در. حتی بو بابده اجنبی نفوسی بیله (ولوموقت اولسون) ثروت عمومیهٔ مملکتدن معدوددر. اقتصاد یالکز مستهلکانده، مستحصلانده آرانماملی وبلکه‌ده ترجیحاً محصل ومستحصل اولان نفوسده آرانملیدر. محصل ومستحصلك جیبنه کیره‌بیله‌جك پارادن اول بقالم‌که شوسربستئ مسکرات یوزندن باشلیجه عضو نافع مملکت اولان وثروت عمومیهٔ دولتك رکن رکینی تشکیل ایدن نفوسدن نه‌لر غائب ایتمشز؟ بر دولتك تحت تابعیتنده بولنان هرفردك بر قیمت مادیه و قانونیه‌سی واردر. بونك آمریقاده، انکلتره‌ده، فرانسه‌ده والمانیاده پك یوکسك مقیاسده قیمتلری واردر. بنده‌کز بزده بر فردك قیمت قانونیه‌سنی هیئت محترمه‌لرینه خلاصةً عرض ایتمك ایسترم. [انشاالله بوبابده‌کی حقوقی وقانونی تدقیقات وتحقیقاتمك نتایجنی ارکان دولت جمهوریه‌مزه ووکلای ملتمزه خطاباً نشر ایده‌جکم آچیق مکتوبلرله اسباب موجبهٔ مفصله‌سیله عرض ایده‌جکم.] بزده بر فردك ـ قیمت معنویه‌سندن قطع نظر ـ دیت قانونیه‌سی اوچیوز عدد خالص معدنی مجیدیه آلتونیدر. بر آلتونك حال حاضرده سکز لیرا قیمت اشترائیه‌سی بولنمسنه نظراً بر فردك حال حاضره‌کی قیمتی ایکی بیك درتیوز لیرادر. اجرا ایتمش اولدیغم تحقیقات موثوقه‌یه نظراً اخیراً مسکراتك سربست براقلدیغی کوندن بوکونه قدر استانبولده بیك التیوز کیشی وطشره ولایتلرنده بش بیك درتیوز کیشی مسکرات یوزندن قتل ایدلمش، انتحار ایتمش، یارالانه‌رق عملدن ساقط اولمش، تجنن ایتمش‌درکه بونلرك مجموعی یدی بیك کیشی ایدیور. [امراض ساریه‌یه طوتیلانلر بوحسابده داخل دکلدر.] ایشته بویدی بیك کیشینك ایکی بیك درتیوزلیرادن قیمتلرینك طوتاری تمام ۱٦،۸۰۰،۰۰۰ لیرادر. ایشته مملکتك برنجی قلمده و آلتی آی ظرفنده‌کی ثروت عمومیه‌سندن غائب ایلدیکی مادی ومحسوس ضررلر بودر. بونك ضمننده سقوط اخلاق، انفساخ سجایا، انتشار امراض ساریه کبی بیوك وپك بیوك ضررلرك درجه‌سنی تقدیر بیورمه‌لرینی هیئت محترمه‌لرینه وتقدیر عامه‌یه ترك ایدییورم. برده سیاست اقتصادیه اینجه‌لکلری آراسنده غایت مهم ضررلر واقع اولمشدرکه بوده ثروت عمومیهٔ دولتی عظیم مقیاسده رخنه‌دار ایتمش وقیمت نقود اعتباریه‌ده کلی مقدارده موجب خسار ومضار اولمش والآن اولمقده بولونمشدر.

شو دقیق و مهم ضررك صورت وقوع و تکوننه کلنجه: هیئت محترمه‌لرنجه‌ده معلومدرکه ثروت عمومیهٔ دولتك ازدیادی وقوائم نقدیه‌مزك

قدرت اشترائیه‌سنك قیمت وضعیه‌سنه طوغری یوكسلمسی آنجق و آنجق اخراجاتمزك تزایدینه وابسته‌در . سربستیٔ مسكرات ایسه مملكتمزك اخراجاتی تنقیص ایتمش اولدیغی وچونكه اخراج اولنه‌جق محصولات اخراج اولونمیوب مسكرات اعمال اولنه‌رق داخلده ملتی تسمیم ایلمكده اولدیغی كیمسه انكار ایده‌من . حالبوكه اكر مسكرات ممنوع اولسه ایدی، داخلده صرف اولنان محصولات اخراج اولنه‌جق وبوكا مقابل مملكتمزه پاره كله‌جك و اخراجاتك تزایدی حسبیله بالطبع قوائم نقدیه‌نك قیمتی آرتاجق و بوده رفاه عمومیه‌یی مستلزم اوله‌جق ایدی . ایشته كوریلیوركه سربستیٔ مسكرات بزی بو رفاهیتدن وبو ازدیاد ثروت عمومیه‌دن محروم براقمشدر .

ایشته بو حقایق ریاضیه وسیاست اقتصادیه‌یه قارشی سربستیٔ مسكراتی ترویج ایلمك البته والبته كه‌پك الیم برعذاب وجدان تشكیل ایده‌جكدر . بو عظیم ضررلره وبو الیم وهولناك وضعیته قارشی وجدان عامه‌نك نصل صیزلایه‌جغنی تصور بیورولسون . مدعامك بدیهیات ریاضیه‌یه مستند و قطعیاً اعتراض قبول ایتمیان حقایق فنیه‌دن معدود بولونمسنه رغماً سربستیٔ مسكراته طرفدار اولمه‌نك وطنه ، مملكته وافراد ملته نه‌قدر مضر اولدیغنی وتاریخه قارشی بیوك بر ضیاع ایله كیتمكده اولدیغمزی درایت و حسن نیتیله منافع عمومیهٔ ملیه‌یی استهداف ایدن حكومت جمهوریه‌منزكده شو فلاكت عظمایی نظر دقته آله‌رق انشاالله مجلسك بو دورهٔ اجتماعیه‌سنده ممنوعیت قطعیه‌یی ناطق قانونك یكیدن تطبیق لزومنی تكلیف ایتمكله بتون خلقك خوشنودیسنی جلب ایدیله‌جكی قویاً امید ایدیله‌بیلور . ذاتاً افكار عمومیه‌نك ترجمانی اولان مطبوعاتك‌ده شو بدیهیات ریاضیه‌یه مستند صور ثبوتیه‌یی تقدیر ایده‌جكنه شبهه ایتمم . هلال اخضر جمعیتی اوته‌دنبری ممنوعیت قطعیه‌یی هدف حركت اتخاذ ایده‌رك شیمدی‌یه قدر چالیشمش اولدیغی كبی بوندن صكره‌ده عین هدفه متوجهاً حركت ایده‌جكدر . منافع عمومیهٔ ملت ایچون كرك مطبوعاتك وكرك پاك ، نزیه ومعالیات اخلاقیه‌یه میال بولنان روح ملتك جمعیته ظهیر بولندیغنی كمال من وشكران ایله عرض ایدرم . بو خدمت مبروره‌نك دوامنی كرك مطبوعاتدن و كرك مهام آشنا ارباب قلم وعلم وفندن تمنی ایده‌رك معروضاتمه خاتمه ویریورم افندم .

شرقلیلره ، مسلمانلره مخصوص نظافت

وطن غزته‌سی محررلرندن احمد شكری بك اوروپا سیاحتلرندن بحث ایدن مقاله‌لرینك برنده دیبوركه :

« غربیدر ، ایتالیان ، فرانسزواكثر اسویچره‌اوتللرنده صابون بولونمایور . شرقلیلر حقنده غربلیلر ایسته‌دكاریجی سویله‌یه بیلیرلر . فقط نظافت خصوصنده بز ، غربلیلری كریده براقمشزدر . صابون حالا ایتالیاده احتیاج حكمنده دكلدر . » غربجیلرك نظر دقتنی جلب ایدرز .

انكلتره‌ده مسلمانلق

انكلتره‌ده نشر اسلامه چالیشان خواجه كمال الدین حضرتلری اخیرا هندستانه عودت ایدرك ، انكلتره‌ده مسلمانلق حقنده (بومبای)ده برقونفرانس ایراد ایتمشدر . (بومبای) ده انتشار ایتمكده اولان (بومبای قرونیكل) رفیقمز بوقونفرانسدن بحث ایدرك دیبوركه :

« خواجه كمال الدین انكلتره‌یه » آیاق باصدیغی كون اوراده مسلمانلق حقنده عمومی برجهالتك حكمران اولدیغنی ، مسلمانلغك سوء تأویله وسوء فهمه اوغرادیغنی كورمش ، فقط عینی زمانده انكلتره‌یی بر « حریت كلام » و بر « حریت فكر » مملكتی بولمشدی . خواجه‌نك مقصدی نشر اسلامدن زیاده مسلمانلق حقنده‌كی جهالتی ازاله ایتمك ، مسلمانلق نامنه ایلری سورولن برطاقم اصلسز ، اساسسز شایعات ایله مجادله ایتمك ایدی . انكلتره‌ده مسلمانلق حقنده‌كی تلقی سراپا خرافاتدن عبارتدی . وقتا كه انكلیزلر مسلمانلغك حقیقتنه دائر سویله‌نن سوزلری دیكله‌دیلر ، اوزمان ایشی ده‌كیشدی . خواجه كمال الدین بالخاصه مسلمانلغی ایضاح خصوصنده عصری عرفان وتدقیقات علمیه‌دن استفاده ایتمشدر .

خواجه كمال الدین دیندن بحث ایدیبوركن دینك ، اخلاق روحانی تكامل بشری‌یی تأمین ایچون كوندریلن برقانون اولدیغنی سویله‌مشدر . طبیعتده‌ناصل هرشی غیرقابل اخلال برقانون مقدرك حكمنه منقاد ایسه دین‌ده بشرك ترقی و تكاملنی تأمین ایدن برقانوندر . مسلمانلق اوامر ونواهی‌یی محتوی بر دین فطریدر . یریوزنده‌كی ادیانك كافه‌سی قبل حقدن كوندرلمشدر . فقط بونلر صفوت اصلیه‌سنی ضایع ایدنجه تدنی‌یه دوچار اولمشدر . بناءً علیه شارع اعظم قانون ازلی‌یی تجدید وبر پیغمبر واسطه‌سیله تكرار تبلیغ بویورمش ، بوصورتله مسلمانلق یكی برتلق ایله كوندرلمشدر .

دنیاده اصلی محفوظ وكتاب الٰهی اولدیغی سویلنه بیله‌جك بر كتاب منزل بولونمادیغندن قرآن كریم كوندرلمشدر .

قونفرانسك نهایتنده خواجه كمال الدین « اسلامك هدفی بشریتی شواهق كماله یوكسلتمكدر . تعالیم اسلامه توفیق حركت ایده‌جك هرمسلمان بو شواهقه یوكسه‌لیر وانسان كامل اولور . » دیمشدر .

***

لوندره جامعنده جمعه نمازلری

موده‌دن وطن غزته‌سنه كوندریلن بر مكتوبده لوندره‌ده‌كی مسلمانلرك حیات دینیه‌لری حقنده شو صورتله معلومات ویریلیور :

«أومك قارشیسنده بركلیسا وار . كونده غالبا پك امین دكلم - اوچ درت دفعه قپوسی آچیلیور . جماعت كیرر ، چیقار . بن بخجره‌مدن باقار ، حسد ایدرم . صوك سنه‌لر انكلتره‌ده پك آلیشمشدق . جمعه وپازار جامعه كیدر ، قرآن درسی آلیر ، وعظ دیكلر ، نماز قیلاردق .

دنیانك هرطرفندن كلن مسلمانلرك مختلف لسانلرینی بیلمسی عدیم الامكان اولان امامز انكلیزجه وعظ ایدر ، عربجه اوقودیغی آیات كریمه‌یی انكلیزجه‌یه ترجمه وتفسیر ایدردی .

جامعه مداوم خرستیانلر پك چوقدر وبونلردن بویوك بر اكثریت اولا قپونك اوكندن كچركن مراقله ایچرویه كیرمش ، ایشیتدیكی شیلری جالب دقت بوله‌رق تكرار كلمش ونهایت سائقهٔ اعتیادله دوام ایلمش كیمسه‌لردی‌كه بعضاً سسسز دیكلر ، نوط آلیر ، بعضا اوزون مناقشه‌لره كیررلر . شوراسنی‌ده

ذكر ايده‌يم‌كه هروعظك نهايتنده خواجه الكور سسيله « استفسار ويا اعتراض وارمى ؟ » ديه صورار وبكلر . هرهانكى مراقنى حل ايتمك ايسته‌ين سؤالنى صورار، مفصل‌جوابنى آلير. وخواجه مخاطبنى قطعياً اقناع ايتمه‌دن بحثى قپاماز. جماعتك تنويرينه بونك‌ده چوق ياردمى اولور .

بعضاً بريسى‌قالقار : « سزه التحاق ايتمك‌ايستيورم . بنى قبول‌ايديكز . » دير . خواجه كنديسنه عجله ايتمه‌مسنى توصيه ايدر . دينى كتابلرك انكليزجه ترجمه‌لرنى ويرر . ايجه تأمل‌وقرار ويرمسنى تنبيه ايدر . برزمان‌صكره اوآدم ينه اصرار ايدرسه بركون صلات جمعه‌دن صكره كنديسنه شايد خريستيان ايديسه يالكز كلهٔ شهادت ، بتپرست ايسه معبود والـهلردن فراغت ايتديكنه دائرده برفقره تكرار ايتديريلير . مهتديلرك اكثريتى سويليه‌جكى شيئى اولجه ازبرله‌مشدر . فقط هان هپسنك بو قدمى آتده سسى تيترر . حاضرون مطلقا متأثر اولور ، چوغى آغلار . عائله نامى ابقا ايديله‌رك يالكز برده مسلمان اسمى علاوه اولنور . غريبدركه بومهتديلر بزدن پك فضله متدين اولورلر . جمعه نمازينى‌قاچيرمق وياأوروج ييمك خاطرلرينه‌بيله كلز. امامك معذرتى‌تقديرنده طرفندن توكيل ايلديكى بر مهتدينك آرقه‌سنده نماز قيلديغم نادراتدن دكلدر .

هيچ بردعوت ويا جبره مستنداولمادن منتظماً جامعه دوام ودينمز احكاميله عامل اولان بوانسانلره انكليزلر حيرت ايدرلر . »

دانس ، شراب ، قمار

حريت نسوانه دعواجيلرينك ايسته‌دكلرى شيلر بونلرميدى ؟

بوهفته بعض استانبول خانملرى بك‌اوغلنده پراپالاس صالونلرنده بر (لاله بالوسى) ويرديلر . بوصورتله ، شعائر اسلاميه‌عليهنده مرتب فعلى حركته « قادين‌برلكى » ده رسماً اشتراك ايتمش اولدى . اون‌بش سنه‌دنبرى استانبولك حريت‌ايسته‌ين قادينى بوهفته اصل‌غايه‌سنه‌وارمش اولدى : بكنديكى‌ارككى قولنه طاقه‌رق ، كوكسنى كوكسنه‌ياپيشديره‌رق، شامپانيالر ايچه‌رك ، پراپالاس صالونلرنده دانس ايتدى . آرتق‌حريت دعواسى نتيجه‌لندى . طنين غزته‌سنك برباش مقاله‌سنده ديديكى كبى « آرتق مملكتمزده قادين مسئله‌سى حل اولوندى . » عصرى بر كنج استانبول خانملرينك بولاله بالوسى حقنده صوك تلغراف غزته‌سنه شو ايضاحاتى ويرمشدر :

« ساعت‌ياريمده‌صالونلر هان كاملاً دولمش وبرمدت ـ بربرلرينه‌چارپمادن ـ دانس ايتمك بيله مشكللشمشدى . بونكله برابر جازباندك بلا اختيار هوپلاتان اسرار انكيز نغمه‌سى ، بك آز كيمسه مستثنا ، هركسى دونديريوردى . بالوده يرلى ، اجنبى يوكسك زمره‌يه منسوب برخيلى قادين واركك واردى .

مختلط مبادله قوميسيوننده مرخصمز حمدى‌بك‌اولدقجه مهيب‌قارنيله‌برقولتوغه كومولمش، كوزلكنك‌آلتندن دانس‌ايدنلرى عادتا تدقيق‌ايديوردى . حمدى بكك بومراقله‌سيرينى‌كوره‌ن طانيديغم بررومكنجى پاتمه‌صوقولدى وبكا ديدى‌كه:

— عجبا حمدى بك بورادهٔ‌مى مبادللرى تفريق ايله مشغولدر ، شو تدقيقاتنه نه‌ديرسكز ؟

دانسدن يورولانلر بوفه‌لرك اوكنده صولوغى آليورلردى . دون كيجه شامپانيا رواجده ايدى . بوفه‌لربرآز حرارتى ديكلنديريور وچفتلر كنديلرينى تكرار جازباندك جاذبه‌سنه براقيورلردى .

استراحت صالونلرينك‌برينه برباقارا صالونى يرلشديرلمشدى . بوراده‌آشاغى يوقارى ايجه برمقدارده پارا دوندى .

بالويه سوق مراقله‌مى ، معند دعوت واصرار اوزرينه‌مى كلوبده دانس ايتمه‌ين ودانسك عليهنده بولونان‌برتورك خانمى، بربرينه صاريلمش دون‌چفتلرى كوستردى وديدى‌كه :

— ليبه‌رال اولق بوميدر؟ قيزلريمزى كنج اركككلرك قوللرى آراسنده براقق دوغريميدر ؟ كوروبوريمسكزكه شوكنج قيز بلكه اسمنى بيله بيلمديكى كنجك كوكسنه باشنى قويمش !

ساعت اوچده سوپه ايدلدى . اوندن صوكره تكرار جازباند ودانس باشلادى . صباح شفق سوكركن جازباند صوصدى . قادينلر برلكى رئيسه‌سى نزيهه محى‌الدين خانم بالويه پك يوكسك صنفك اشتراك ايتمه‌سندن پك‌ممنوندى..»

صالونلرى لاله‌لرله‌سوسله‌ين‌ده برروس مادامى‌ايمش. اقدام‌غزته‌سى‌ديوركه: « ساعت دردى كچينجه پك چوقلرى‌ده كنديلرندن كچديلر . شراب ، ويسكى وشامپانيانك بخارى بينلرى قاووروركن پك‌چوق بالو عاشقلرى كوشه‌ده‌بوجاقده شكرله ياپيورلردى .. »

ايشته كنديسنك اسارت آلتنده بولونديغنى سويله‌يوب حريت ايسته‌ين و كنديلرينه« يوكسك‌قادين‌زمره‌سى» نامى‌ويرن‌برقسم‌استانبول قادينى حريتى نيچون ايسته‌ديكنى ميدانه قويدى: مسلمان، خرستيان، فرنك، يهودى، بكنديكى‌هرهانكى براركككله برلكده عمومى‌صالونلرده دانس ايتمك، ايسته‌ديكى ميخانه‌لره، بيراخانه‌لره‌كيده‌رك شراب ، راقى، شامپانيا ايچمك ، آرزو ايتديكى قمارخانه‌لره كيده‌رك قمار اوينامق ! عصرى كنج برقسم استانبول خانملرينك لاله بالوسى حقنده ايضاحات ويرركن بواوچ‌منكرك‌ده على‌ملأ‌الناس ـ توركلرواجنبيلرحضورنده ـ علناً ارتكاب ايدلديكنى اعتراف ايديور : دانس ، شراب ، قمار . ايشته‌حريت‌ايسته‌ين يوكسك زمره‌يه منسوب قادينك‌مطالب‌اساسيه‌سى!

كوروليوركه بوقسم قادينلر واركككلر ملتك اساسات اجتماعيه‌سنى رد وانكار ايدرك سفاهته وحريت مطلقه‌يه مستند ياباننجى بر طاقم اساسات اجتماعيه‌يى قبول ايتمشلر وبونى مملكتمزده نشر وتعميمه باشلامشلردر . هيچ شبهه‌سز بوبرارتداد اجتماعيدر . واقعا قوانين حاضره ملتك حسياتنه ، اخلاق وآداب عموميه‌سنه مخالف حركتلره جواز ويرمز . فقط محكمه‌لريمز هرنه‌دنسه قانونلريمزك بوماده‌لرينى تطبيق خصوصنده تراخى كوستريورلر . بويوك ملت مجلسى حركات مليه زماننده ملتك اساسات اجتماعيه‌سنه قارشى‌حرمتسزلك كوسترنلرى آرزو وارادهٔ مليه‌يه رعايته‌دعوت واجبارى اهمال ايتمديكى‌حالده بوكون هرنه‌دنسه بوخصوصده لاقيد بولونيور. وبوارتداد اجتماعى دها زياده بولاقيدينك نتيجه‌سى اولسه كركدر . واضع قانون اولان مجلس اعضاسندن بعض رجالك‌ده بوبالولره اشتراكى محكمه‌لرى‌متردد ومتحاشى برضعيته القا ايتمكده‌در . اكر ملتك اساسات اجتماعيه‌سنه ، اخلاق وآداب عموميه‌يه كيمسه رعايتله‌مكلف اولمايه‌جقسه قانونلردن بوماده‌لرى چيقارمق لازمدر . او وقت ملت اساسات اجتماعيه‌سنك قانونى قوهٔ

تأییدیه‌دن محروم قالدیغنی کوره‌رك اوکا کوره کیمسه‌نه قصور بولمه‌یه قالقیشماز .

بالطبع بر کون مجلس بومسئله‌لری حل ایتمك ، بواجتماعی آثارشنك اوکنه کچمك مجبوریتنی طویه‌جقدر . آکلاشیلان ، شیمدیلك مجلس فرقه بحرانلریله فضله مشغول اولدیغی ایچون برمدت دها بوضلالت اجتماعیه دوام ایده‌جك ، ملتك اساسات اجتماعیه‌سنه قارشی ارتکاب اولونان بوحرکتلر احتمالکه دها زیاده آرته‌جقدر . لکن هر حالده ملتك آرزو و ارادهٔ اجتماعیه‌سی مطاع اوله‌جق زمان کله‌جکدر . شیمدی نه‌سویلنسه بوشدر .

یالکز بوخصوصده اقدام صاحبی وباش محرری جودت بکك نظردقتنی برنقطه‌یه جلب ایتمك ایسترز . بر (لاله بالوسی) حقنده اقدام رفیقمز ایضاحات ویردکدن صوکره بونی تبریك ایدییور . اقدام بونی یاپمامیلیدی . چونکه جودت بك اوته‌دنبری بویله شیلره معارضدر . جودت بك آوروپاده بولوندیغی زمان بیله دائما اخلاقی مدافعه ایده‌جك نشریاتده بولونمشدر . دانسلر علیهنده ، ایچکی علیهنده ، قمار علیهنده جودت بکك یازدیغی مقاله‌لر نهایتسزدر . هیچ شبهه یوقدرکه جودت بك مسلمان قادینلرینك فرنکلرله برابالاس صالونلرنده دانس ایتمه‌سنی ، شراب ، شامپانیا ایچمه‌سنی ، قماراوینامه‌سنی تصویب ایتمز . جودت بکك بونلرك شدتله علیهنده اولدیغنه شبهه یوقدر . بوتون نشریاتی بوکا شاهددر . بویله ایکن اقدامك بومنکراتی ترویج معناسنی متضمن اولان تبریکاتی پك آغیری برشی اولمش ، جودت بکی و دولاییسیله اقدامی سونلری متأثر ایتمشدر . واقعا او تبریکی یاپان هیئت تحریریه میاننده بولونان هرهانکی بر ذاتدر ، جودت بکك بوندن خبری بیله اولمامشدر ، فرداسی کونی غزته انتشار ایتدکدن صوکره کورمشدر . بونك بویله اولدیغنه شبهه یوقدر . فقط بونی هرکس بیلمز ، بیله‌من . صاحبنك وباش محررینك افکارینه تماميله ضد اولان شیلرك عینی غزته‌یه درج ایدلمش اولمسی پك تحف اولور . اقدام صاحبی البته معیتنده‌کی محررلره سوزنی کچیره‌میه‌جك بر وضعیته دوشمش دکلدر . اونك ایچون جودت بکدن رجا ایدرز ، ملتك اساسات اجتماعیه و اخلاقیه‌سنی زیروزبر ایدن بو قبیل منکراتی اقدامك شخصیت معنویه‌سی نامنه مبارکله‌مك وآلقیشلامق ایسته‌ین محررلره غزته‌سنده یر ویرمه‌سون . چونکه اقدامی اوقویانلر وسونلر دهازیاده جودت بکك ، اساسات اجتماعیه واخلاقیه‌یی مدافعه ایدن جودت بکك یازیلری ایچون اوقورلر وسورلر . ملتك بویله توجهنه مظهر اولان ، اوته‌دنبری جدی ووقور طانینان بر غزته‌نك بوخصوصده داها زیاده اعتناکار اولمسی اقتضا ایتمزمی ؟

دیکر بعض غزته‌لرده بو (لاله بالوسنی) آلقیشلادیلر . فقط اونلرك بو آلقیشلرینی طبیعی کورمك لازمدر .

توحید افکار رفیقمز ایسه یالکز حادثه‌یی قید ایله اکتفا ایتدی . اوندن‌ده بکله‌نن ، بنیان اجتماعینك انهدامنه باعث اولان بو منکرات علیهنده شدتلی نشریاتده بولونمقدی . اوده غالباهانکی بریله اوغراشه‌جغنی شاشیردی . مادی ، معنوی عوامل تخریب اوقدر چوغالدی که هر بریله مجادله زورلاشدی . مع مافیه بونلر اویله فجیع حادثه‌لردرکه بونلری تقبیح ایتمك ومهلك عاقبتلرینی کوسترمك الك متحتم بر وظیفهٔ ملیه‌در . توحید افکار رفیق محترممز نه قدر مسائل معضله ایله مشغول اولورسه اولسون ، بو خصوصده‌ده اهمال کوسترمه‌ملیدر .

حقی تبلیغ ، حقیقتی بیان ایتمك بزه ، اورادن اوته‌سی‌ده اولیای اموره عائددر . بز مجاهده ایله مأمورز ؛ توفیق اللهدندر .

⁂

شوراده بوراده ویریلن باللر ، قونسرلر ، مسامره‌لر مطبوعات جمعیتی‌ده هوسلندیرمش اولمالی که اوده بوهفته برموسیقی مسامره‌سی ویردی . غزته‌لرك نشریاتنه کوره ، مسامره‌یه برچوق خانملر وبکلرله برابر برطاقم اجنبی ارککلری وقادینلری‌ده دعوت اولونمش ، برمسلمان خانمی‌ده تغنی ایتمش . بعض غزته‌لر اوراده حاضر بولونان وتغنی ایدن خانملره رسملرینی‌ده درج ایلدی . آکلاشیلیورکه ملتك اساسات اجتماعیه‌سنه قارشی باشلایان حرکتده مطبوعات یالکز قولاً رهبرلك ایتمکله اکتفا ایتمیه‌رك فعلاً‌ده پیشوالق ایتمك ایسته‌مشدر ! ملتك اساسات اجتماعیه‌سی نه‌قدر غریب وبیکس قالمش !

⁂

کنج خرستیانلرك فعالیتلرینی آچیغه اورمالری

روجه غزته‌لر یازییور : « کنج خرستیانلر جمعیتی هرسنه یاپیلمقده اولان هفته آیینلرینه اشتراك ایتمك اوزره روم پطریقخانه‌سنه‌ده دعوتنامه کوندرمشدر . سن‌سینودك قراریله پاپاس آطناسیادی کنج خرستیانلر جمعیتنده‌کی آیینلرده حاضر بولونه‌جقدر . »

کنج خرستیانلر جمعیتی هرنه‌دنسه صوك زمانلرده فعالیتنی آرتیردی واوته‌دن بری کیزلی کیزلی یاپمقده اولدیغی نصرانیت پروپاغانداسنی آچیغه اوردی . کنج خرستیانلر جمعیتنه دعوتی متضمن حاضرلانان کوچوك بر رساله‌دن بیکلرجه نسخه‌سی هرطرفه نشر اولوندی . شیمدی هفته آیینلرینه فناردن پاپاس‌ده دعوت ایدییورلر .

ایشته طنین هیئت تحریریه مدیری بها بکك آناطولینك هرکوشه‌سنه قدر شعبه‌لرینی آچمسنی توصیه والتزام ایلدیکی جمعیت بوجمعیتدر . سلانیکلی صبیحه ذکریا خانم‌ده تورك اوجاقلرینك بوکنج خرستیانلر جمعیتنك وظائفنی درعهده ایتمسنی وطن غزته‌سنده یازییوردی .

آکلاشیلان ، کنج خرستیانلر جمعیتی بوقبیل نشریاتدن قوت آله‌رق فعالیتنی تزیید ایتمش وغایه‌سنی آچیغه اورمشدر . اخیراً مملکتمزده‌کی پاپاس مکتبلرینك کشادینه مساعده اولونمسی‌ده اونلرك جرأتلرینی آرتیرمشدر .

نه غریب جلوهٔ شئوندرکه مسلمان مملکتنده خرستیان مؤسسات دینیه‌سی سربستجه اجرای فعالیت ایدییورده اسلام مؤسسات علمیه‌سنك قاپولرینه کلیدلر آصیلیور . مسلمان نامنی طاشییان بر طاقم کیمسه‌لر اسلام مؤسسات دینیه‌سنه الك شنیع تحقیرلری روا کوردکلری حالده خرستیان مؤسسات دینیه‌سنه قارشی نوازشکار نشریاتده بولونیورلر ، بیقیلان مدرسه‌لرینه کنج خرستیانلر جمعیتی اقامه ایتمك ایسته‌یورلر . بو وضعیت قارشوسنده کنج خرستیان جمعیتلری علناً نشر نصرانیت فعالیتلرینه کریی ویردلرسه پك طبیعی کورولمك اقتضا ایتمزمی ؟..

بر محرره بوقدر ژاژخانلق یاقیشیرمی ؟

جمهوریت غزته‌سنك آنقره مخابری «مدرسه‌یی ، شرعیه‌یی بیقانلره» قارشی اعتراض ایدنلره هجوم ایدییورکن مدرسه‌لر «اومنحوس قاپیلر» دییور . علوم دینیه تحصیل ایدیلن مؤسسات علمیه‌یی بویله اك چركین برشکلده تزییف وتحقیر ایتمك قدر قابا ، علم وعرفانه وحسیات ملیه‌یه قارشی صایغیسز بر حرکت تصور اولونه‌ماز . نه‌قدر عیب سوزلر ! . . محررلریمز نه‌قدر شایان تأسف وآجینه‌جق بر سویه‌یه دوشمشلر ! .

***

تربیهٔ دینیه‌ده اوروپایی سیاسه ایده‌جكلر !

کچنلرده صوك تلغراف غزته‌سی شویله غریب برخبر ویرمشدی:

« خبر آلدیغمزه کوره مبعوثلردن بعضیلری ، وجدانیات تدریساتنك اصلاحنه وتربیهٔ دینیه اصوللرینك عصریلشدیرلسنه اهمیت ویرمکده‌درلر . بو مقصدله آوروپاده‌کی مکتبلرینك وبونلره عائد دیکر مؤسساتك تدقیق ، تدریس وتربیه اصوللرینك تطبیق ایله مملکتمزده‌ده وجدانیات تدریساتنك اصلاحی و تربیهٔ دینیه‌نك عصریلشدیرلمسی ایچون بومبعوثلر طرفندن بوسنه آوروپایه اخلاق وسجیه‌لری وملیت حسلری متین الٰهیات منتسبلری اعزامی تکلیف ایدیله‌جکدر. »

بویله برتکلیفك وقوع بولدیغنه دائر هنوز برخبر کلمدی . اقره‌ده اولسه‌یدق ، معارف وکیلنك بوخصوصده‌کی نقطهٔ نظرینی صوراردق .

***

رجال سیاسیه‌نك رقص ایتمسی ودولتك حیثیتی

کچنلرده آمریقایه سیاحت ایدن انکلیز ولیعهدی اوراده دانسلر آرقه‌سنده قوشدیغی ایچون استثقال ایدیلمش . بوندن طولایی انکلیز غزته‌لری « انکلتره ولیعهدینك عادی برسپورجی ، یاخود چه‌کی قوغان (مشهور سینه‌ماجی) کبی بر شخص تلقی » ایدیلمسندن متأثر اولمشلر . بونك اوزرینه شیقاغو تریبون غزته‌سی دییورکه :

« انکلیز غزته‌لرینك بوسوزلری دوغریدر . فقط بونده آمریقالیلرك هیچ بر قباحتی یوقدر . آمریقالیلر ، بالعکس بو حرکتلری ایله آمریقان افکار عمومیه‌سنك نه اولدیغنی کوسترمشلردر. زیرا آمریقاده رئیس جمهورلر «دانسور» دکلدر . بوندن دولاییدرکه آمریقالیلر شاشیرمشلردر . آمریقا کبی دموقرات برمملکت خلقی بر « دانسور » ی معظم بردولتك ممثلی اوله‌رق قبول ایده‌مز واتمه‌مشدر . انکلیز ولی عهدی ، دنیانك اك بیوك دولتی اولان انکلیز ایمپراطورلغنك حیثیت وشرفیله متناسب حرکتده بولونمالی ایدی . حالبوکه بویکار کنج ، دانسلر ومودەلر آرقه‌سنده قوشمقدن باشقه برشی یاپمایور... بر پرنس ، پرنسلکنی دائما محافظه ایتمه‌لیدر . عکس تقدیرده یالکز کندیسنك دکل ، منسوب اولدیغی ملتك دخی حیثیت وشرفنی محو ایدر . »

بزظن ایدییوردق‌که ، یاخود بزه اویله طانیتدیرمق ایسته‌یورلردی که بویله خفیف مشربلکلر یالکز بزم مملکتمزده معباندیدر . حالبوکه آمریقاده‌ده رجال سیاسیه‌نك بویله خفیف مشربلکلری دولتك حیثیت وشرفنی اخلال ایدییورمش . صاقین اونلری‌ده مرتجع عد ایتمه‌یه قالقیشمایالم . عجبا انکلیز ولیعهدینك یاپدیغنی بر معارف ناظری یاپسه‌یدی آمریقا غزته‌لری کیم بیلیر نه‌قیامتلر قوپاریرلردی !..

دینی تدریساتك رفعی ومعلمه‌لرك قوجه‌لرندن بوشانمه‌لری

آمریقالی بر محررك دانیمارقه معارف نظارتنه کتیریلن سوسیالیست بر قادین ایله ملاقاتنی کوردك . سوسیالیست قادین « دانیمارقه مکتبلرندن مجبوری دینی تدریسات قالدیرلدیغنی ، تدریسات دینیه‌یی تعقیب ایتمه‌مسه‌نك مجبور ایدیله‌میه‌جکنی ، دین درسلری انجق خصوصی ویریله‌جکنی » محرره سویله‌مش . دیمك بولشه‌ویك روسیه‌دن صوکره سوسیالیستلر دانیمارقه‌ده‌ده مکتبلردن تدریسات دینیه‌یی قالدیرمشلردر .

§ ینه بوقبیل قادین اخیراً نشر ایتدیکی بر اصرنامه ایله معلمه‌لرك اولنمه‌سی منع ایله‌مشدر . بو امره مخالف حرکت ایدنلر عزل ایدیله‌جکلری کبی الیوم متأهل بولنان معلمه‌لرك‌ده وظیفه‌لرینه نهایت ویریله‌جکدر . معارف نظارتنك بو قراری اتخاذ ایتمه‌سنه سبب متأهل معلمه‌لرك أو ایشلرینی دوشونه‌رك وظیفه‌لرینه حقیله اهمیت ویرمه‌ملری وتتبعه وقت بولامامالری ایمش . وطن غزته‌سنك آمستردامده منتشر (هه‌ت وولق) غزته‌سندن نقل ایلدیکی معلوماته نظراً ، بوامرك انتشاری اوزرینه معلمه‌لردن بك آزی استعفا ایتمش ، قسم اعظمی زوجلرندن بوشانمشلر . مع‌مافیه بوقبیل معلمه‌لر بوشاندقدن صوکره‌ده اسکی زوجلری ایله برآراده یاشامغه دوام ایتمشلر . مکتبلردن تدریسات دینیه‌یی قالدیرمغه تشبث ایدن جیلغین بر معارف ناظرینك کوره‌جکی ایش بالطبع بویله اولور. ذاتاً دین حسلری برطرف اولدقدن صوکره دیکر شیلرده هپ موهوماتدن قالیر .

***

بولشه‌ویك بایرامی ناصیل تسعید اولونمش !

روس بولشه‌ویك انقلابنك سنهٔ دوریه‌سی مناسبتیله استانبول بولشه‌ویك شهبندرلکنده اجرا اولونان مراسمده تورك و روسلردن مرکب دعوتلیلر حضورنده یوتمکین بولداش بولشه‌ویك انقلابنه دائر بر ساعت سورن بر نطق ایراد ایتمش ، « له‌نینك بوتون دنیایی صارصان تاریخی رولنی قید و ذکر ایتدکدن صوکره حاضرونك موسقواده قیزیل میدانده‌کی تربه‌یه توجه ایده‌رك بویوك أولوینی حرمتله یاد ایتمه‌لرینی تکلیف ایتمش ، حاضرونده بو تکلیف اوزرینه درحال آیاغه قالقمش و احسان بك اداره‌سنده‌کی بحریه موزیقه‌سی طرفندن حزین برصورتده چالینان جنازه مارشی دیکله‌نمش . »

جمهوریت غزته‌سی بونی عیناً بویله یازییور . کیم اینانمازسه ٨ تشرین ثانی تاریخلی نسخه‌سنده‌کی « بولشه‌ویك بایرامی » سرلوحه‌لی فقره‌یه باقسون .

***

محرف تورکجه قرآن حقنده

ازمیردن م . ع امضالی بر ذات تورکجه قرآن ترجمه‌لریله تفسیرلر حقنده وطن غزته‌سندن بر سئوال صورییور . وطن‌ده شویله جواب ویرییور :

« جواب — کرك یکی موقع انتشاره وضع ایدیلن قرآن ترجمه‌سی ، کرك برسنه‌دن بری قونیه مبعوث سابقی محمد وهبی افندی طرفندن نشر اولنان (خلاصة البیان فی تفسیر القرآن) مطالعه ایتمه‌کده‌ارمز اولمادیغندن بوایکی اثر حقنده عندی سوز سویله‌یه‌میز . انجق وهبی افندی اولجه شرعیه وکالتنده بولنمش بر خوجا ، جیل بك ایسه اساساً عسکرلکدن یتشمش ومسلك دیپلوماسیده بولنمش ، السنهٔ شرقیه‌وغربیه‌یه آشنا برذاتدر . بونلردن برنجیسی ماضی پرست ، ایکنجیسی واقف احوالدر . سز کندی مشربکزی بوقلایك ، هانکیسی ایشکزه کلیورسه اونی آلك . »

صاحب سؤال ، خاخامخانه‌دن فتوی ایسته‌سه‌یدی بوندن فرقلی بر جواب آلمازدی . تورکجه قرآن دییه محرف برأثر نشرایدن جمیل سعید بك السنهٔ شرقیه وغربیه‌یه آشنا واقف احوال بر ذات دییه تقدیم اولنیورده شرعیه وکیل اسبق وهبی افندی (ماضی پرست برخوجا) دییه‌تزییف ایدیلیور . صوکرده وطن ینه رأینی بیان‌ایتمش اولمایور .

بیله بیله قلب آلچه‌یی سورمك نه‌ایسه معنای قرآنی تحریف‌ایدن بر کیمسه‌یی « السنهٔ شرقیه و غربیه‌یه آشنا ، واقف احوال بر ذات » دییه کوسترملك‌ده اوندن فرقسزدر .

***

دینه ابد قانونك حقوق ومناسبتی

طنین غزته‌سنك لوندره مخابر مخصوصی اولان بر انکلیز، طنینه کوندرمکده اولدیغی مکتوبلرك صوکنجیسنده ، انکلیز هیئت حاکمه‌سنك معظم بر احتفال دینیسندن بحث ایدییور . بوخبر، لاییق کچینن تجدد پرورلریمزی خیلی شاشیرتمش اولسه کرك ! بز احکام دینیه‌مزه‌قارشی بروضع‌استخفاف آلیرکن انکلیز هیئت حاکمه‌سی‌معبدلره کیدییور ، دینی احتفاللرده بولونیور ! حس دینینك تجدد وترقی‌یه مانع اولدیغی ادعای باطلنی اورته‌یه سورنلر عجبا بوکا نه‌دیرلر ؟

***

معارف وکیلنك بر تعمیمی

معارف وکیلی اخیراً نشر ایتدیکی بر تعمیمی ایله معلملری جهل وتعصبله ، کهنه نظریه‌لرله، مقدساتی ودینی برآلت منفعت‌کبی قوللانه‌رق خسیس وشخصی منفعتلری اوغورنده یکی فکرلره ، مدنی حیاته ، تجدده هجوم ایتمك ایسته‌ین دشمنلرله ، بویقیجی عاملرك استنادکاهی اولان زمره‌لر ومؤسسه‌لرله شعوری برجهاده دعوت ایتمکده‌در .

معارف وکیلنك بوتعمیمندن، معلملرك وظیفه وفعالیتلرینك صحنه‌سی اولان مکتبلرخارجنده برطاقم وظائف ایفاسنه دعوت اولوندقلری اکلاشیلیور. چونکه جهل وتعصبك ، کهنه نظریه‌لرك ، یکی فکر ومدنی حیات دشمنلرینك ، یقیجی عاملرك واونلرك استنادکاهی اولان مؤسسه‌لرك مکتبلر داخلنده بولوندقلری غیر قابل تصوردر . مکتبلرده معلملرینك تلقین ایده‌جکلری تربیه وعرفانی تلقی‌یه آماده اولاد وطن واردر . معلملر بو نسلی آلدقلری تعلیماته موافق برشکلده یتیشدیرمکه چالیشه‌جقلردر. بناءً علیه معارف وکیلنك تعمیمنده معلملر طرفندن ایفا اولونمق اوزره تعداد اولونان وظائف معلملرك مکتب وظائفیله علاقه‌دار دکلدر . بووظائف مکتب خارجنده ایفا اولوناجقدر . عجبا معلملرك مکتب خارجنده بووظائفله مشغول‌اولمالرینه امکان وارمیدر؟ یوقیدر؟ بزه‌قالیرسه مکتب‌معلملری، وظیفه‌لرینی حسن‌ایفا شرطیله ، مکتب خارجنده‌ده برطاقم صنوف وزمره‌لرایله مجادله ایتمکه ، سیاسی ، اجتماعی مجاهده‌لرده‌بولونمغه وقت بولامازلر . وظیفه‌سنی فعلاً ورسماً ایفادن صوکره معلمك بولاجغی‌وقت دیکردرسلری ایچون حاضرلانمغه، تتبعات‌علمیه‌سنی اجرایه، معلومات مکتسبه‌سنی توسیعه آنجق کفایت ایدر . بونك خارجنده معلملرك برطاقم وظائف سیاسیه واجتماعیه درعهده‌ایتملرینه امکان یوقدر. فقط معارف وکیلی بوجهتی‌نظراعتباره آلیه‌رق معلملره وظیفه‌لری خارجنده آنجق سیاسی برفرقه تشکیلاتنك ایفاسیله مکلف اولدیغی برطاقم وظائف تحمیل ایدییور . فقط معارف وکیلنك معلملره تحمیل ایتدیکی بووظائفك هیچ بری صریح ومعین دکلدر . هپسی مبهم ، حتی خیالیدر .

معارف وکیلی جهل وتعصبله مجادله ایله بحث ایدییور . مقصدی نه‌در ؟ « جهل » دن مقصد اکر هرکسك بیلدیکی جهالت ایسه معلملر مکتب داخلنده بووظیفه‌یی ایفا ایدییورلر . مکتب خارجنده معلملری جهالت ایله آیریجه‌مجادله ایتدیرمك ، مکتب داخلنده ایفا ایده‌جکلری وظیفه‌یی عقامته دوچار ایتمکدن باشقه برشی دکلدر. « تعصب » کلمه‌سندن معارف وکیلنك نه‌قصد ایتدیکی هیچ آکلاشیلامامقده‌در. تعصبدن مقصدن عصریلشمك‌نامی‌آلتنده‌کی برطاقم ضلالتلره ضلالت اولدیغی تبین ایتدیکی حالده صاپلانوب قالمقمی ؟ یوقسه تعصبدن مقصد خلقك صلابت‌دینیه‌سیمی؟ معلملره تعصب نامی آلتنده نه ایله مجادله ایده‌جکلری صریح اولمادقدن صکره هربرینك کندی تلقیسنه‌کوره برمجادله‌یولی طوته‌جغی، بونك‌ده برآنارشی‌یه مؤدی اولاجغی آشکاردر .

معارف وکیلی « کهنه نظریه »لرله مجادله‌دن بحث ایدییور. بوده مبهم. کهنه نظریه‌لر نه‌در ؟ معارف وکیلی بونلری ایضاح ایتمك جسارت مدنیه‌سنی کوسترملی‌که مقصدی آکلاشیلسین وکوستردیکی هدف مجادله توضح ایتسین . صوکره نظریه‌لرك کهنه‌لکی ویا تازه‌لکی نه ایله آکلاشیلیورسه معارف وکیلی اونی‌ده ایضاح ایتمه‌لیدر. کیم‌بیلیر، معارف وکیلنك کهنه تلقی ایتدیکی نظریه‌لر، بلکه ارباب وعرفان نظرنده تازه‌در . بونلری تعیین ایتملی‌که معارف وکیلنك نه‌دیمك ایسته‌دیکی میدانه چیقسین .

دها صوکره معارف وکیلی یکی فکر ویکی حیات دشمنلریله ، یقیجی عاملرك‌استنادکاهی اولان‌زمره ومؤسسه‌لرله شعوری‌برجهاده‌کیریشمه‌یی معلملره توصیه‌ایدییور. عجبابودشمنلر،بویقیجیلر ، بوزمره‌لروبومؤسسه‌لرنه‌در، کیملردر؟

معارف‌وکیلی بووطن‌اولادلرینی ایجنده‌بولونان برطاقم زمره ومؤسسه‌لرله مجادله‌یه دعوت ایدییورکن بو زمره‌لرك کیم وبو مؤسسه‌لرك هانکی مؤسسه‌لر اولدیغنی تصریح ایتمه‌لیدی ! دشمن ویقیجی تلقی اولونان بو مضر زمره‌لر وتهلکه‌لی مؤسسه‌لرمادام‌که موجودایمش ، بونلرك هویتی تعیین‌ایدیلملی. بونلرك کیم ونه‌لر اولدیغی اکلاشیلمالی . یوقسه هرمعلم ، مضر ویاتهلکه‌لی عدایتدیکی هرشیئه ویاهرزمره‌یه اعلان حرب‌ایده‌جك‌اولورسه‌بونك‌ده نتیجه‌سی آنارشی‌در.

معارف وکیلنك بویله بر آنارشی‌یی توصیه ایده‌جك تعمیملری ناصل نشر ایتدیکنه عقل ایردیرمك قابل دکلدر . معارف وکیلی اولاد مملکتی یکدیکری علیهنه تحریك ایدییور ، بربرلیه مجادله‌یه سوق ایدییور ، الحاصل قانوناممنوع اولان برحرکتده بولنیور. بوحرکتی‌مسکوت‌کچمك امکان‌داخلنده دکلدر. بچنلرده یوکسك برموقعی اشغال ایدن برمأمورمز برمانورا تجربه‌سنه قالقمشدی‌ده‌آزقالسون اورته‌لغی آلت اوست ایدییوردی . معارف‌وکیلنك بو اعلان جهاد بیانامه‌سی‌ده هرحالده دولت ایشنه بکزربرشی دکلدر. عجبابویوك ملت مجلسی معارف وکیلنك‌بوتعمیمدن مقصد حقیقیسی نه‌اولدیغنی صورمه‌مازمی؟

اسلام عالمی

افغانستانده— افغانستان کبی غرب مدنیتنك رذائل و مساویسندن چوق اوزاق براسلام مملکتنك علوم صحیحه‌یه وترقیات حقیقیه‌یه اهمیت‌ویره‌رك یوکسلمسنی و مدنیت اسلامیه‌یی تجدید واحیا ایدن یکی بر قدرتله میدان حیاته چیقماسنی امید ایتدیکمزی دائما سویله‌یورز . افغانستان امیری امان الله‌خان حضرتلرینك مساعئ ترقیپرورانه‌سنی دائماتقدیر وتبجیل ایله یاد ایتدیکمز قارئلرمزك معلومیدر . افغانستانك عرفانی یوکسلتمك ایچون امیر حضرتلرینك اوروپایه برچوق طلبه اعزام ایتمه‌سی، فقط عینی‌زمانده طلبه‌نك عقائد دینیه‌سنی

محافظه ، طلبه‌نك عادات و عنعنات ملیه‌یه رعایتنی تأمین ، الحاصل افغان ملتنه منسوب کنجلرك بر فرنك مقلدی دکل ، بر مسلمان وصاحب عرفان بر افغانلی اولارق مملکتلرینه عودت ایدوب مکتسبات علمیه‌لرینی وطنلرینك ترقی وتجددینه استخدام ایتمه‌لری ایچون تدابیر لازمه‌یی اتخاذ بویورمه‌سنی بویوك بر صمیمیتله وعظیم بر ممنونیتله قید ایتمشدك ، افغانستانك بو یولده غربك علمی عرفانی ، صنایعنی ، اسلامك ترقی و تجددی اوغورنده استخدام ایتمك طریقنده قطع ایده‌جکی هر مرحله‌یی اك بویوك علاقه‌دارلقله تعقیب و بو یولده بوقرداش ملتك موفقیته نائل اولمسنی تمنی ایتمیه‌جك بر مسلمان یوقدر .

بز افغانستانك بو یولده ترقی وتجدد ایتمه‌سنی بکله‌یورز و بو یولدن آیریلمیه‌جغنی ظن ایدییورز. شو وارکه مطبوعات یومیه‌مز طرفندن اخیراً ویریلن بر خبر اوزرنده بر آز توقف ایتمك مجبوریتنده‌یز .

مطبوعات یومیه‌مزك خبر ویردیکنه کوره کچنلرده افغان سفیری سلطان احمدخان طرفندن جدی ومزاحی بوتون تورك غزته‌لرینك ارکان تحریریه‌سنه پراپالاسده ویریلن برچای ضیافتنده سفیر مشارالیه افغان قادینلرینه ویریله‌جك تحصیل ایله موقع اجتماعی حقنده افغانستانك مصر، تورکیه، ایران کبی اسلام ملتلرندن استفتایه قرار ویردیکنی سویله‌مشدر.

مطبوعات یومیه‌مز ایچنده بو استفتایه جواب ویرنلرك برنجیسی (طنین)در. (طنین) ایلك اول افغانستانك اسارت وجدانیه‌دن خلاصی لازم کلدیکنی، بالنتیجه ارکك وقادین آره‌سنده حقیق بر مساواتك تأسس ایده‌جکنی ، هیچ بر عنعنه ویا تلقینك بو مساواتی اخلال ایتمیه‌جکنی افاده ایتمشدر .

(طنین) ك افاده ایتمك ایسته‌دیکی اسارت وجدانیه ایله بزم آکلادیغمز اسارت وجدانیه آره‌سنده بویوك برتباین بولونعقله برابر بزده اسلام ملتلرینك بر اسارت معنویه‌یه دوچار اولدیغنه قانعز . (طنین) ك اسارت وجدانیه‌دن آکلادیغی معنی منلالرك تلقیناتنه انقیاددر. بزم آکلادیغمز معنی حقائق واساسات اسلامیه‌یه مغایر تلقیناته انقیاددر . اقوام اسلامیه‌نك سبب انحطاطی ، بزم اعتقادمزجه ، اساسات اسلامیه‌دن اوزاقلاشمه‌لری وسبب حیاتی اساسات اسلامیه‌یه عن صمیم ارتباطلری اوله‌جقدر. بز حریت وجدانیه‌دن وجدانك قویم اساسلره، صحیح عقیده‌لره باغلانماسنی آکلارز . قویم اساسلرك ، صحیح عقیده‌لرك معیار صحتی اونلرك حیاته تأمین ایتدکلری مادی ومعنوی حضور ورفاهدر. اساسات وعقائد اسلامیه‌نك هر بری حیات ایچون بر نعمت ، هر بری تعالئ بشر ایچون بر دستور، هر بری انسانلغك کمالی ایچون بر ساتقدر. بو اعتبار ایله اساسات اسلامیه وجدانلرك حریتی نامنه أبدی بر قانون اساسیدر. حریت وجدان، بو قانون اساسئ الٓهی‌یه رعایت واونك احکام منیفه‌سنه تبعیت نسبتنده احراز ایدیلیر . یوقسه حریت وجدان، وجدانك سرسریلشمه‌سی ، وجدانك هر استناد ومتکادن محروم ایدلمه‌سی ، وجدانك نفس اماره اسارتنه دوچار اولماسی دکلدر . بوکونکی مسلمانلر ، اساسات وعقائد اسلامیه‌دن تباعد ایتدکلری و بر طاقم مغشوش تلقیاته صاپلاندقلری ایچون بز اونلری اسارت معنویه ایچنده کوریبور و بو اسارتك زنجیرلرینی قیره‌رق مسلمانلری اساسات اسلامیه‌یه، اساسات حقیقیهٔ اسلامیه‌یی مسلمانلره مال ایتدیرمك ایسته‌یورز. فقط مسلمانلق «منلالرك زهرآلود تلقینات» ندن عبارت ظن ایدیلیر ومنلالره بر احاحربی اعلانیله هر طرفك احراز ایدیله‌جکی توهم اولونورسه اووقت ایش ده کیشیر. بلکه افغان منلالرینك تلقیناتی ایچنده حیات ایچون غیر نافع اولانلری واردر. فقط بو اونلرك قباحتی دکل ، اونلری یتشدیرن مؤسسه‌لرك انحطاطندن ایلری کلمکده‌در . منلالرك اساسات حقیقیهٔ اسلامیه مبشری اوله‌رق یتشمه‌لری ، و بو صورتله افغان وجدان ملیسنی اك طوغرو ، اك صاغلام واك قویم اساساته باغلایه‌رق بو اساسلر اوزره افغان حیات ترقیسنك اقامه‌سنی تأمینه چالیشمق لازمدر . یوقسه افغانستانك حیات اسلامیه‌سنی ییقمق ، افغانستانك تماميله ییقیلمه‌سنه چابالامقدن فرقسزدر. بر اسلام مملکتنك حیات اسلامیه‌سنی ییقه‌رق اونك هر درلو تهاجمه بلامقاومت معروض قالماسی. بالخاصه غربك سیول استیلاسنه کشاده بیراقلماسی اونك اضمحلال تامنه سببیت ویریر . افغانستان بوکونه قدر ادامهٔ حیات ایدییور وبوکون حیاتنی یوکسلتمك احتیاجنی طویبورسه ، اونك دوام حیاتی وانتباهی فیض اسلامك بر أثرندن باشقه برشی دکلدر. افغانلیلرك یاپه‌جغی ایلك ایش بو فیضك اعظمی تجلیاتنه مظهر اولمق ایچون مؤسسات اسلامیه‌نك احیاسنه حصر فعالیتدر. بو احیا کار حرکت افغانستانك کنجلکنه‌ده، قادینلغنه‌ده سریان ایدر وهپسنی اعلا ایدر.

افغان قادینلغنه ویریله‌جك تربیه اساس اعتباریله افغان کنجلکنه ویریله‌جك تربیه‌نك عینی اولمالیدر . بو تربیه‌نك اساسی دیندار ، اخلاق اسلامیه ایله متخلق، فضائل اسلامیه‌یی حائز فضیلتکار انسانلر یتشدیرمك و بو فضیلتکار انسانلری افغان غایهٔ ملیه‌سنه خادم قیلمقدر . اسلام نظرنده طلب علم خصوصنده ارکك قادین آیریلغی یوقدر . اسلام نظرنده ، حقوق ووظائف اعتباریله فرقلی، بری آمر دیکری مأمور ، بری حاکم دیکری محکوم برارکك صنفی ایله برقادین صنفی یوقدر. مسلم ایله مسلمه بردر . مسلمانلق، خریستیانلرك کتاب مقدسی کبی قادینك حضرت آدمك صول اکه‌سندن یارادلدیغنی سویله‌مز . قرآن کریم اللهك انسانلری « نفس واحده »دن وزوجنی‌ده اوندن یاراتدیغنی بیان ایلر ، مسلمانلق ، قادینك آدمی اغوا و اضلال ایتدیکنی بیان ایتمز ، قرآن کریم ایکیسنی‌ده شیطانك اضلال ایتدیکنی بیان بویورر . مسلمانلق خرستیانلغك کتاب مقدس تلقی ایتدکلری کتاب کبی قادینی کناهك منبعی تلقی ایتمز. بالعکس کتاب کریممز انسانك احسن تقویم اوزره یارادلدیغنی بیان ایدر . ینه عینی کتاب مقدس قادینی قوجه‌سنك خدمتکاری ، قوجه‌سنك اوکوزی ، مرکبی ، وسائر اشیاسی کبی بر متاعی عد ایدر . فقط قرآن کریممز قادینلری بر مملوك دکل ، بر مالك و ارکك کبی بوتون حقوق تصرفیه‌یی حائز عد ایدر. ینه او کتاب مقدس تسمیه اولنان کتاب قادینلری ارککلرك محکومی عد ایدر . فقط قرآن کریممز قادینلرك ارککلرله مساوی درجه‌ده حقوقه نائل اولدقلرینی ایضاح بویورور . غرب عالمی کتاب مقدس طائیدیغی کتابدن کندیسنه انتقال ایدن بو و بونلرك امثالی تلقیات قارشیسنده قالارق بونلرله مجادله‌یه ، بونلرك تأثیراتندن قورتولمغه چالیشمشدر . فقط بزم قرآن کریمدن استفاده واستفاضه ایتمه‌مز، اونك کوستردیکی طریق فلاح ورهایه کیرمه‌مز ایچون مجادله ایده‌جکمز یکانه شی ، جهالتدر . بونکله مجادله ایدرك حقائق ومعالئ اسلامیه‌یه مسلمانلری ارشاد ایتدیکمز تقدیرده مسلمانلر هر موفقیتی، هر کمالی تعالیم اسلامیه دائره‌سنده احراز ایدرلر. بوکون کمال فخر ایله اعلان ایدرزکه مسلمانلغك قادینه تأمین ایتدیکی موقع حقوقی‌یی هیچ بر قانون تأمین ایتمه‌مش و ایتمه‌مکده‌در .

بز امیدزکه افغانستان صلاح و تجدد یولنی بو طریق اسلامی‌یه اویدیره‌جقدر. افغانستانك اقوام اسلامیه‌دن وقوع بولاجق استفتاسنك اساسی بو اقوامك دوشدکلری بر طاقم خطالره دوشمك دکل ، بو اقوامك تجربه‌لرندن استفاده ایتمك ، بو خطالری تکرار ایتمه‌مکدر .

بناءً علیه افغان ملتنه بزم خطالرمزی توصیه ایتمك و بو خطالرك قادینلق حیاتنه ویرله‌سی لازمکلن استقامتی افاده ایتدیکنی اشراب ایتمك معنامز بر حرکتدر.

حریت نسوان نامی آلتنده تورك ومسلمان قادینلرینك النه ویثقه ویرمك، اونلری دانس صالونلرینه صوقمق ، یارو اغیارك قوینه دوشورمك ، عیش و عشرت عالملرینه اشتراك ایتدیرمك ، الحاصل عفت و فضیلتی محجوب ایده‌جك حرکاتی اختیار ایتمه‌نك محض خطا اولدیغنی هر وجدانلی تورك اعتراف ایتمکده وبو یولك تدنی ، تردی واضمحلال یولی اولدیغی محققدر .

حقیقت بو مرکزده ایکن بزم افغانلی دینداشلریمزه توصیه ایده‌جکمز شی طاهر و عفیف ، منور و دیندار ، هر حقی و هر وظیفه‌یی اساسات وآداب اسلامیه‌دن تلقی ایدن بر قادینی غایه اتخاذ ایتملرینی توصیه‌دن باشقه برشی دکلدر. افغانستانك رها واعتلاسنه آنجق بویله بر قادینلق خادم اولور .

شهزاده باشی : اوقاف اسلامیه مطبعه‌سی

آبونه‌لری ختام بولان قارئین کرامك آبونه جهلرینی ارسال ایتمه خصوصنده بولونمه‌لری ویا آبونه‌دن صرف نظر ایتدکلرینی اشعار بویورمه‌لری بالخاصه رجا اولنور

آبونه شرائطی : هر یر ایچون سنه‌لکی (٤٠٠) آلتی آیلغی (٢٢٥) ، ممالك اجنبیه ایچون سنه‌لکی (٤٥٠) ، آلتی آیلغی (٢٥٠) غروشدر .

نسخه‌سی ٧،٥ غروشدر . سنه‌لکی ٥٢ عدددر .

اداره‌خانه : بابعالی جاده‌سنده رشید افندی خانده

اخطارات
آبونه بدلی پشیندر .
مسلکه موافق آثار مع‌الممنونیه قبول اولنور . درج ایدلمین یازیلر اعاده اولنماز .

آدرس تبدیلنده آیریجه ٥ غروش کوندرلملیدر .

مکتوبلرك امضالری واضح و اوقوناقلی اولمسی وآبونه صره نومروسنی محتوی بولونمسی لازمدر

ممالك اجنبیه ایچون آبونه اولانلرك آدرسلرینك فرانسزجه یازلمسی رجا اولنور .

پاره کوندرلدیکی زمان نه‌یه دائر اولدیغی بیلدیرلمسی رجا اولنور

سبیل الرشاد

١٣٣٠

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم

باش محرر
محمد عاکف

صاحب و مدیر
اشرف ادیب

اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

عدد ٦٢٦ — ٢٢ ربیع الآخر ١٣٤٣ — پنجشنبه — ٢٠ تشرین ثانی ١٣٤٠ — جلد ٢٥

الحاد ، نه بویوك جهالتدر !

— بعض عرفانسزلرك نشریات الحادکارانه‌سی مناسبتیله —

٥

یقینی ادراکاتمزی اوچ قسم اوله‌رق تصنیف ایده‌بیلیرز : حق یقین ، عین یقین ، علم یقین .

بن وارم ، دیدیکم زمان حق‌الیقین برشی افاده ایدرم . بوراده عالم ایله معلوم حقیقت واحده‌در . بیان وبیلن برشیدر . فقط بنم بدنم وار ، آیاغمك آلتنده ارض ، باشمك اوستنده سما وار دیدیکم زمان‌ده « عین‌الیقین » بیلدیکم شیلری افاده ایتمش اولورم بوراده معلوم ، عالمك کندیسی دکل ، یاننده وحضورنده‌در . وبتون شهود خارجیمز بو قبیلدندر . نهایت « ارض برکره‌در ونم کبی مقدما یوق ایکن صوکره‌دن یاپلمشدر ؛ بونی وبونك کبی سائر اجرامی یاپان برخالق واردر .» دیدیکم زمان‌ده « علم‌الیقین » برشی افاده ایتمش اولورم . بونکله بن کندیسی غائبمده وفقط آثار ودلائلی حضورمده بولنان شیلری بیلیرم ، ایشته بزم بتون علم وفن دیدیکمز شی بو اوچنجی قسمدن عبارتدرکه بزی عین‌الیقین بیلدیکمز حضورمزده‌کی شیلردن « علم‌الیقین » بیلدیکمز غائبمزده‌کی شیلره کوتورر ، وهیچ شبهه یوقدرکه ایکیسنك‌ده مبناسی « حق‌الیقین » اولان بیلدیکمزدرکه بنلکمزك کندیسیدر ، تعبیرمعروفیله قلب و وجدانمزدر . قلبمز حق یقین قوتیله عین یقینی ، وعین یقین قوتیله علم یقینی بولور . وبو صورتله اك یاقیندن . اك اوزاغه کیدر ، صوکره متقابل برسعی وجهد ایله علم یقینی عین یقینه وعین یقینی حق یقینه قلب ایتمکه چالیشیر . ایشته تکامل وترقی دیدیکمز غایه نفسمزك ، بو صورتله علم واراده آراسنده تمامیت وتکامل اکتساب ایتمسی ونهایت وصال کلی‌یه ایرمسیدر .

شمدی اولا دوشونه‌لم : بزی عین یقیندن ، علم یقینه ایصال ایدن واسطهٔ نظریه ندر ؟ بالآخره علم یقیندن عین یقینه ایصال ایده‌جك واسطهٔ عملیه‌من ندر ؟ بزی حضورنده بولندیغمز موجوداته متعلق عین‌الیقیندن غیابمزده بولونان موجوداته متعلق علم یقینه ایصال ایدن واسطهٔ نظریه آنجق « علیت » قانونیدر . بز آنجق بوقانون سایه‌سنده‌درکه علت ایله معلولی تمیز ایدر و برندن دیکرینه کچه کچه ازل وابدلره ساری اولان اك اوزاق معلوماته وصلتیاب اولورز ، وبونك ایچون بتون علم وفنونك یکانه رهبری بو قانوندر ، و بتون علوم وفنونك تفصیلاتی بو قانونك تطبیقاتیدر . بو قانونك بر اوجی حق‌الیقین کندیمزده ، دیکر اوجیده علم الیقین واصل اوله‌بیله‌جکمز موجوداتده‌در . کائنات آراسنده تصور ایده‌بیلدیکمز بتون مناسباتك اساسی ایشته بو علیت علاقه‌سنده مندرجدر .

برعلت ومعلول علاقه‌سی دیمك اولان علیت قانونی متعدد صورتلرله افاده اولنمشدرکه ، بز بونلردن بوراده مهم اولان ایکیسنی نظردقته آله‌جغز : ١) هرموجودك برعلتی واردر ، یعنی هرموجود وجودینی علتی اولان برموجود متقدمه مدیوندر ؛ ٢) هر موجود حادث ویا ممکنك برعلتی واردر .

اولکی صورتده واجب اولسون ، ممکن اولسون ، قدیم اولسون

حادث اولسون، هرموجودك برعلته احتیاجی ادعا ایدلمش اولورکه صوك زمانلرده « ده‌ترمینیزم » دنیلان ایجابیه مذهبی تلقی‌ٔ اسلافدن چیقارق بوکا متمایل کورونمکده‌در. بوکا کوره معلول اولمیان، علتدن مستغنی اولان هیچ برموجود بولنمامق لازم کله‌جکدر. حالبوکه علیت قانونی کندیسی بو تلقی‌یه برمادهٔ نقضدر. اکر اویله اولسه‌ایدی علیت قانوننك موجودیتنده‌ده بر علت آرامق لازم کله‌جکدی واوزمان بو قانون هم علمده مبدأ عنیمتمز اوله‌میه‌جق، هم کندی کندینی ییقمش اوله‌جقدی. دیکر طرفدن قدیم، وازلی وواجب اولان بر موجود ایچون، کندینه بالذات متقدم بر علت تصوری تناقضدر. بونك ایچون علیت قانوننك بو صورتی ضروری اولدیغی کبی متناقض‌ده اولدیغندن بالضروره محالدر.

بناءً علیه علیت قانوننك ضروری اولان افادهٔ صحیحه‌سی ایکنجی صورتدر: یعنی « مقدما یوق ایکن وجوده کلن هرموجود بر علت ایله مسبوقدر. » فی‌الحقیقه بویله اولمسیدی اوشی کندی وجودینی کندیسی اقتضا ایتمش اولوردی، واوحالده مقدما یوق اولمامق وبالاخره‌ده یوق اوله‌مامق لازم کلیردی. ایشته بتون علوم و فنونمزك مبدئی اولان علیت قانوننك افادهٔ صحیحه وضروریه‌سی بویله اولنجه عالمده تحری‌ٔ علل واسبابه کیریشیرکن اول امرده علتلری قدیم وحادث عنوانیله ایکی قسمه تفریق ایتمکه مجبورز. اکر حادثاتك تثبیت ایده‌بیلدیکمز علتلری‌ده حادث ایسه‌لر ومثلا حادث اولان ارضك حرکتنه علت اوله‌رق، ینه حادث بیلدیکمز شمسك جاذبه ویا دافعه‌سنی قید ایدیور ایسه‌ك بو علل حادثه‌یه‌ده دیکر علتلر تحری ایتمکه ونهایت واجب‌الوجود بر علت قدیمه اعتقادنده قرار قیلمغه ضرورت حس ایدرزکه بو اعتقادمز، عین‌الیقین دکل ایسه هرحالده علم‌الیقین‌در. وحتی بقاء‌قوت قانونی دنیلن قانون عظیم بو اعتقادمزله علاقه‌داردر. علتدن معلوله، معلولدن علته انتقال ... ایشته بتون علوممزده سیریمز بو ایکی طریق متقابلدن بریسیله‌در. عین‌الیقین اولان معلوماتمز اول امرده محیط حادثاتی تشکیل ایتدیکندن علمده ایلك سیریمز معلولدن علته دوغری بر حرکتدر. مثلا بز ارضك کروی اولدیغی، کرویتك آثار وعلائمی اولان بر طاقم حادثاتدن آکلارز. ارض کرویدر، دیدیکمز زمان عین یقین دکل، بر علم یقین افاده ایده‌بیلیرز. بز ارضی قارشومزده طوران بر کره اوله‌رق مشاهده ایتمیورز، فقط مشاهده ایتدیکمز بر چوق آثار ایله ارضك کرویتنی کورمش کبی بیلیورز، آرتق بو آثارك علتی اولان کرویتی وشکل ارضی تعیین ایلدکدن صوکره اونك بر چوق نتائج ومناسباتنی قیاس واستنتاج طریقیله حساب ایده‌بیلیرز.

دریاده بر کمینك حرکتنده کی حالات کبی آثاردن علتی اولان کرویت ارضه استدلالمز مادامکه صحیحدر ویقینی‌در، بونك ضمننده اوندن دها اول بر علت قدیمه‌نك وجودینه اعتقادمز اولویتله صحیح وحتی ضروریدر. اکر او اعتقادمز بزده حق‌الیقین موجود اولمسه‌ایدی اوحرکات آراسنده کی مناسباته حکم ایده‌مز وکرویتی بوله‌ماز ایدك.

فقط معلولات مشهوده دن علته انتقال ایدن علم ایله، علت مشهوده‌دن معلوله انتقال ایدن علم مقایسه ایدلدیکی زمان بزه ایکنجیسی دها زیاده برقوتله کندیسنی تلقین ایدر. چونکه بز معلولدن علته کچرکن علتلرك تعددی احتمالی قارشوسنده بر تردد بسله‌رز. فقط علتدن معلوله کچرکن بو ترددیمز یوقدر. مثلا مولدالحموضه ایله مولدالمائك بر مقدار متناسبده ترکیبلری صو دیدیکمز جسمك تکوننه برعلت اولدیغنی بیلدکدن صوکره هر نه زمان او ترکیب حادثه‌سنی کوررسه‌ك صویه بحق انتظار ایدرز. لکن بر آدمك وفات ایتدیکنی کوردیکمز زمان سبب موتی قتل وانتحار، تسمیم وتسمم، یاهرهانکی بر مرض اولدیغنده تردد ایده‌بیلیرز. مع‌مافیه علی‌الاطلاق بر سبب وعلتك موجودیتنده‌ده اشتباه ایتمیز. بناءً علیه علت اولی ویا علت مطلقه‌یی اثباتده ایکی طریقك قوتی متناسبدر.

بز بر طرفدن علی‌العموم عالم ذهنك، دیکر طرفدن علی‌العموم عالم خارجك علت اتصال ومناسبتلری اولان حق تعالی‌یی هر ایکی عالمك علت اولاسی اوله‌رق اثبات ایتدیکمز زمان کندیسنده آثارینه لایق صفات عالیه اثبات ایتمك مجبوریتنده بولنورز. وکندی حرکاتمزی ده اوکا کوره تنظیم ایتمکه چالیشیرز.

علیت قانونی حقنده بو ایضاحاتی ویررکن سویلنه‌جك مهم بر نقطه‌مز دها قالدیغنی اونوتمیه‌لم، علیت دیدیکمز تأثیر وتعقیب علاقه‌سنی نصل تصور ایدیورز؟

بو نقطه ده بتون مسائل فلسفیه کوزدن کچیریلنجه هپسنك ایکی نظریه‌یه منجر اولدیغنی کورورز. بری صدور، دیکری خلق نظریه‌سیدر. عالی ومعلولاته ظاهری و سطحی بر نظرله باقانلر صدور نظریه‌سنه قائل اولمشلردر: کویا علت ایله معلولی اولجه یکوجود وشیء واحد ایکن علت معلولی کونشك ضیائی ارضه یوسکوردیکی کبی کندیسندن آییروب خارجه فیرلاتدیغنه حکم ایتمشلر. بو تلقی‌یه کوره بن آیاغمك آلتنده‌کی بر قارپوزی تپوب یووارلادیغم زمان بندن بر قوتك چیقوب قارپوزه کیردیکنی واونی حرکته کتیردیکنی دوشونه‌جکز. کذلك جاذبهٔ شمسك کرهٔ ارضی تحریکنی دخی بویله تصور ایده‌جکز، ونهایت مبدأ اولك کائناتی ابداعنی‌ده بویله تخیل ایلیه‌جکز. خرستیانلقده‌کی اب، ابن عقیده‌سی‌ده بویله بر تولید نظریه‌سیله علاقه‌داردر. لکن بو نظریه‌ده بر معلولك بدایةً علتیله یکوجود اولدیغی حالده اوندن نصل اولوبده انفکاك ایده‌بیلدیکی نقطه‌سیدرکه مسئله‌نك کنهنی تشکیل ایدر. وبو معما اصلا ایضاح ایدیله‌مز. بونی ایضاح ایده بیلمك انجق بر شرط ایله ممکندر؛ اوده علتك معلولی اول امرده کندیسنده یوق ایکن خلق

ایتدیکنی ، ایده‌بیلدیکنی قبول ایله‌مکدر . بو قبول ایدلدیکی صورتده ایسه ایکنجی نظریه‌یه رجوع ایدلمش اولور . اوحالده مادام‌که خلق وایجادنظریه‌سی ضروری اولیور، بونی صدوردن‌بسبتون متمایزاوله‌رق قبول‌ایتمك دها معقول ودهاموافقدر. چونکه بوصورتده علت اولایی بر درجه‌یه قدر معلولیتله متغیر فرض ایتمك تناقضندن‌ده قورتولنمش اولور. بوندن‌دولاییدرکه بتون‌اعاظم متفکرین‌نظرنده علیت‌علاقه‌سنك افاده ایتدیکی تأثیر ، صدور دکل ، خلق وایجاددر. وبوخلق وایجاد عالل متوسطه‌نك حیلولتیله اولوب اولمامقدن اعمدر . بناءً علیه علت اولای وجود اولان حق‌تعالی‌نك تأثیری خلق و ایجاد ایله‌در ؛ تولید واصدار ویا اشراق ایله دکلدر ، دیمکده تماماً حقلی‌یز .

بونك ایچوندرکه حق تعالی ، یکانه خالق تعالی‌در . وینه بونك ایچوندرکه قرآن عظیم‌الشانده « لم یلد ولم یولد » بیورولمشدر . ایشته مسلمانك یکانه معبودی بو خالق اعظمدر . بنم معبودم ، اك بی‌وایه قالدیغمی ظن ایتدیکم زمانلرده بیله کندیسنه بتون امید وآماللی ربط ایدرك پرستش ایتدیکم اللهم ، آنجق بنی یدقدرتیله تربیه ایدرك روحانی وجسمانی محتاج اولدیغم کمالاتی بخش ایدن و هرآن ایتمکده بولنان ربمدر . بنم ربم‌ده بنم خالقم کیم ایسه آنجق اودر . بنم خالقم ایسه کرك عالم ارواحك ، کرك عالم اجسامك هپسنك علت اولاسی اولان واجب‌الوجود حق تعالی‌در ، الله آنجق اونك اسمیدر .

الله اکبر الله اکبر لااله‌الاالله والله اکبر الله اکبر ولله‌الحمد .

لله الحمدکه بن حق الیقین کندی وارلغمی ، عین‌الیقین شوکائنات حادثه‌یی مشاهده ایدرك اونك بکا ویردیکی عقل و منطق و شعور وجدان‌ایله علم‌الیقین بوایمان واعتقاده واصل اولیورم . ولله‌المنه بویله برقلبه مالك بولنیورم . وربمدن ماعداسنه قارشی بتون موجودیتمله اعلان حریت ایدییورم . واللهدن باشقه هیچ بر شیئه قول اولمق ایسته‌میورم .

عجبا بو معرفت ، علم‌الیقین واصل اولدیغم بو ایمان واعتقاد بکا هروجهله کافیمیدر؟ بوایمان ایله بنم محتاج اولدیغم بتون کمالات‌وجودیه بالفعل حاصل اولمش بولنورمی ؟

شبهه یوقدرکه بر حقیقتی کشف ایتمکله اوندن بالعمل استفاده ایده‌بیلمك آراسنده بیوك بر فرق واردر . بناءً علیه بن علم الیقین واصل اولدیغم بوحقیقته ، عین‌الیقین وحتی حق‌الیقین واصل‌اوله‌بیلمك ایچون فعلی وعملی اولان دیکر بر طریقه احتیاجم واردر . بوطریق ایسه اراده طریقیدر .

حسبحال

جناب حقی انکار ایده‌نلر نه دیملی؟

عجبا هیالکز الله یوقدره‌دیمکله نیجه عصرلردنبری عقول واذهانی اشغال‌ایله‌مش اولان بومعضل ومشکل مسئله حل‌ایدیله‌رك ایشك‌ایچندن چیقلمش اولورمی؟ هرعلمی مسئله‌نك منسوب اولدیغی علم دائره‌سنده و او علمك اصول و قواعدینه توفیقاً حلی لازم کلیرکن مثلا برمسئلهٔ ریاضیه‌نك قواعد ریاضیه‌یی نظر اعتباره آلمقسزین حلنه قالقیشمق قدر مردود و مزیف بر حال تصور ایدیله‌من . بویله عامیانه بر تشبثله علمی استخفاف ، علمك تعیین ایلدیکی یوللردن انحراف ایدن آدمه اك واضح و اك قطعی معناسیله جاهل دینیر ، سویلدیکی سوزلره ذره قدر اهمیت ویریلمز. کندیسیله استهزا ایدلمسه‌بیله زواللینك حالنه آجینیر. قابل‌ارشادایسه کندیسنه نصیحت‌ایدیلیر . جهلدن‌تخلیص نفس‌ایده‌جك یوللر کوستریلور. اکر عقل‌وانصافدن نصیبی‌وارسه سویله‌نن‌سوزلرده‌کی اصابتی تقدیر ایده‌رك دوشمش‌اولدیغی ورطهٔ خسراندن‌چیقمغه، قبول ایلمش اولدیغی یاکلش فکرلردن قورتولمغه چالیشیر . عقل و انصافدن نصیبی یوقسه عناد واصرارنده ثبات ایده‌رك جهلیله حشر اولور .

تبلیغات سماویه‌دن قطع‌نظر ایدیله‌جك اولورسه هرمسئله‌کی وجود باری مسئله‌سی‌ده انسانلرك اك‌بویوك بیلکیلرندن اولان وانسانیتلرینه شرف و رونق ویرن فلسفهٔ اولایه عائد بر مسئلهٔ معظمه‌در .

انسانلر آره‌سنده کرك عقللری ، کرك علم واحاطه‌لریله تمیز ایتمش اولان بر چوق بیوك آدملر ، حیات ومماته واس‌الاساس کائناته تعلق ایضاحدن‌مستغنی اولان بومسئله‌یی تدقیق خصوصنده علمك کوستردیکی وتیره‌لری‌رهبر حرکات اتخاذایتمشلر؛ مفکره‌لرینك بوتون قوت‌وقابلیتنی استعمالدن کری دورمامشلر ، اثرلر وجوده کتیرمشلر ، فکرلرینی معقول ومقبول برچوق دلیللرله تأیید ایلمشلر. بونلرك هیچ بری‌قوری سوزه‌قیمت ویروب خلقی قول مجردلرینك قبولنه دعوت ایتمه‌مشلردر. واصل اولدقلری نتیجه ایستر مثبت اولسون ، ایستر منفی ، ، هرایکی صورتده‌ده‌محصول اجتهادلرینی اورته‌یه قویوب علمی دلیللرله‌فکرلرینی تأیید ایلمشلردر .

بو وادی‌یه سلوك وهرمسئله کبی بو مهم مسئله‌ده‌ده اصولی دائره‌سنده حرکت ایدن آدملر، هرنه‌فکرده بولونورلرسه بولونسونلر، اوراسی کندیلرینه عائددر . فقط علم موقفلرینه اوغرامه‌دن ، او موقفلرده دورمه‌دن « الله یوقدر» قول‌مجردیله بوقدرعظیم برمسئله‌حل ایدیلمش‌اولماز . بوباطل دعوی‌ایله عقل وعلمی‌محدودبرطاقم بیچاره‌لری الحادباراغی آلتنده طوپلامغه قالیشمق ، معصوم‌قلبلری‌مهلك برزهرایله

تسمیمدن ، بونك تهلكه‌سی ، مضرتی تعمیمدن باشقه هیچ بر نتیجه ویرمز. الیم اولدیغی قدر وخیم اولان بو حال ایسه بر نقطهٔ نظره كوره كولونه‌جك، دیكرینه كوره آغلانه‌جق بر حالدر . سكز اون یاشنده‌كی مكتب چوجقلری بیله جناب حقك ، زمان ومكاندن منزه اولدیغنی بیلدكلری حالده عقل ودانش ادعاسنده بولونان بعضی كیمسه‌لرك واجب تعالی حضرتلرینی سموانده ، یاخود فضای نامتناهیده تلسقوپله آرامق، آرادقلرینی بوله‌مدقلری جهتله جف القلم انكاره جرأت ایتمك كبی اغرب الغرائب واعجب العجائب اطلاقنه سزا بر دعوی ایله اورته‌یه آتیلمالری یالكز علم وعرفان صاحبلرینی دكل ، دارالشفاده تحت تداوی‌یه آلنان خسته‌لری بیله كولدیره‌جك بر ضلال عظیمدر . انسان بویله دوشـونن قافالری كوردكجه ، خلقه محصول معرفت دیه قبول ایتدیرمك ایسته‌دكلری هذیانلری اوقودقجه نه یاپاجغنی، نه سویله‌یه‌جكنی شاشیرییور . ضلالك بو درجه‌سی چوق فجیع وچوق حوصله سوزدر. تمنی ایدەلم كه جناب حق امت محمدی فساد عقلك اك آجیقلی علائمندن اولان بو كبی شیلردن مصون ومحفوظ بیورسون .

بوقاریده سویله‌دیكمز كبی وجود باری مسئله‌سی ، اوبله بر طاقم سطحی نظر كیمسه‌لرك علم وحكمته، نظر صحیحه مستند اولمایان عندی فكرلری، باطل محاكمه‌لریله حل ایدیله‌جك مسائل عادیه‌دن دكل ، تام بر شعور، كافی درجه‌ده بر وقوف ایله حل ایدیله‌جك مسائل عالیه‌دندر .

دینسزلكی تعمیه خادم اولان فكرلر موضوع بحث ایدیلدكجه سویله‌نن سوزلرك غربدن مقتبس وآثار غربیه‌ده‌كی آرای صائبه ایله مؤید اولدیغی ایلری سورولیور . وعلی الاكثر دینسزلرك علم حالی حكمنده اولان « قوت وماده » ایله اوكا مماثل بر طاقم اثرلرك مندرجاتی رد وجرحی غیر قابل دلائل صورتنده اثبات ایدیلیور .

فی الحقیقه آوروپا فیلسوفلرندن بعضیلرینك بو واديده یازیلمش اثرلری یوق دكلدر . فقط امین اولالی كه بو فكری سقیمك نقیضنی التزام ایدن وهر بری عالم علم ومعرفتده پك بویوك بر شهرت وصلاحیته صاحب اولان دیكر بر طاقم فیلسوفلرله اونلرك اثرلری‌ده واردر . عجبا برندن بحث ایدیلدیكی صره‌ده نیچون دیكرلرندن بحث ایدیلیور ؟ برینك فكری، نقل اولوندیغی اثناده نه‌دن دیكرلرینك افكاری مسكوت عنه قالیور ؟ نیچون یكدیكرینه مخالف اولان افكار نظر صحیح ایله تدقیق ومحاكمه ایدیله‌رك اورته‌یه مثبت ، یاخود منفی بر نتیجه چیقاریلمایورده ، علماً ایكی پاره‌لق قیمتی حائز اولمایان اقوال مجرده ایله اكتفا ایدیلیور ؟ عقل وانصاف بونیمی اقتضا ایدر ؟ عقلی ، انصافی اولان كیمسه‌لر بویله كولونج ومسخره بر یوله‌می كیدر ؟ مثلا سوقراطدن ، افلاطوندن ، آرسطودن ، پلوتەندن اعتباراً سنت اوكوستن، سنت آنسه‌لم ، سن طوماء دونسقوت ، اوقهام ، برونو ، ده‌قارت ، پاسقال ، بوسوئه ، فنه‌لون ، مالبرانش ، سپینوزا ، لایبنیچ ، قانت ، لوق ، بەیقن ، نیوتون ، قلارق ، هەكل كبی علم وحكمت وادیسنده قفا اسكیتمش ، صحیفه‌لر دولدورمش اولان یوزلرجه آدملر عالم ، فیلسوف دكلمی ایدیلر ؟ نیچون بونلرك الوهیت حقنده‌كی سوزلری نظر اعتباره آلینمیور ؟ نه‌دن فكرلری، محاكمات صحیحه نتیجه‌سنده تصدیق، یاخود انكار ایدیلمه‌یورده دائرهٔ علمدن ، دائرهٔ عقل وانصافدن خارج یاوه‌لرله خلقك اضلالی، قلوب معصومه‌نك اغفالی جهتنه كیدیلیور ؟ هر خصوصده اولدیغی كبی اعتقادیات خصوصنده‌ده بزم فلاكتمزی موجب اولان عامل ، قارا بر جهالتدن باشقه برشی دكلدر . بز هر شیدن اول جهلمزی ازاله‌یه چالیشمالی‌یز . شوراسنی قطعیاً بیلمه‌لی‌یز كه مسائل اعتقادیه‌ده ظلمتك تمثال صحیحی اولان جهلی رهبر اتخاذ ایده‌جك اولور ایسه‌ك كیده‌جكمز یر غیای اضمحلالدر .

انسان اول باول استهداف ایتدیكی غایه‌یی تعیین ، صوكره ده كندیسنی اوغایه‌یه ایصال ایده‌جك طریقی اختیار ایدر. غایه معین اولمقله برابر ، اوكا كوتوره‌جك یول مجهول اولورسه كعبه‌یی قصد ایدن بر آدمك فرنكستان یولنه كیتمه‌سی تنظیر ایدلمش اولور . ینه تكرار ایدییورزكه علمك سویله‌مك صلاحیتنی حائز اولدیغی یرلرده جهلك صوصماسی لازمكلیر . فقط جهلك كوزلرینی قاپامق ، قولاقلرینی طیقامق صورتیله متصل حایقیرمق ایسته‌دیكی یرلرده علمك صوصماسی ده پك نابجادكلدر .

یالكز تأسفه شایان اولان بر نقطه واردركه اوده بو حایقیرمق ایسته‌ین جهلك صوت انكریله بو صوت انكرك تضمن ایتدیكی شرور ومفاسد ، یالكز كندیسنه منحصر قالمیور؛ بر چوق سطحی ، ساده‌دل كیمسه‌لری تسمیم وبرباد ایدییور. ینه تمنی ایدەلم كه جناب حق ایچمزده بو كبی آدملرك عددینی تكثیر ایتمه‌سین وعن جهل اوزمره‌یه التحاق، ایدن، یاخود التحاق ایتمك استعدادنده اولان كیمسه‌لرده عقل وانصاف ویره‌رك كندیلرینی ازالهٔ جهله مدار اولاجق اسبابه توسل ایتدیرسین.

اجتماعیاتده غربجیلق وبوزغونجیلق :

اخلاق

ملتلرك ماء الحیاتیدر

حیات فردیه واجتماعیه‌ده هر حقك مقابلنده بر وظیفه موجوددر. اصل معرفت ، سر مدنیت حقلرله وظیفه‌لر آراسنده‌كی توازنی تأمین ایده‌رك ، هر حقك وهر وظیفه‌نك حدود وشروطنی چیزه‌رك آهنك مدنی‌یی ، سلامت انسانیه‌یی تأمین ایتمكدر . حقوق ووظائفك تعیین وتثبیتی صره‌سنده مختلف حریت وحركتلركده تحدیدی، منافع اجتماعیه

ایله تألیفی ضروریدر . بوندن مقصد نظام وانتظام اجتماعینك محافظه سیدر. تجربه وضرورتلرله کسب رصانت ایدن بولازمه‌لرك اس الاساسی ادیانده موجوددر . چونکه بشریتك احتیاجات وانکشافاتنه ، قابلیتنه کوره اك کوزل تکمللری وضع ایدن ادیان خالق‌طانیمق عمدهٔ اساسیه سندن صکره نظام اجتماعی ونفوس انسانینك یوم مقدره قدر بقاسنی مؤمن اولان حق ووظیفه مفهوملرینی امر ایتمشدر . بالجمله ادیانك انسانلردن اولا طلب ایلدیکی شی ایمان بالله‌دن صکره فضائل اخلاقیه‌در. پیغمبر ذیشانمز « بن آنجق اخلاق صالحه وفاضله‌یی اتمام ایتمك ایچون بعث اولندم » بیوریورلر . بوندن دولایی دیندارلقله ، مسلمانلقله اخلاق قطعیاً انفصال قبول ایتمز ، یکدیکرینه مربوطدر .

اخلاق نه‌در؟ ..... کندیسی حقنده تمنی ایلدیکی سعادتلری باشقه‌سی حقنده‌ده اسیرکه‌مه‌مك، شخصی حقنده فنا کوردیکی حاللردن باشقه‌سنی‌ده صاقیندیرمقدر . ایشته متقابل حقوق ووظائفك معیاری بودر .

ادیانك وبالخاصه اکمل دین اولان اسلامیتك قوردیغی بواساس علوی‌هم حریتلری محافظه ایده‌جك وهمده سوءاستعماله مانع اولاجق یکانه چاره‌در .

حقوقك واسع برشعبه‌سنی تشکیل ایدن اخلاق، هیئت اجتماعیه‌نك انکشافات وتعالیسنی تأمین ایدن اك مهم عامل اولدیغی قدر سوء اخلاق‌ده ملتلرك سقوط وانحلالنه یکانه سبب تشکیل ایدن برفلاکتدر. اخلاقسزلق هرشیدن اول تجاوز حقدر . مادی تجاوزلر بلا واسطه اشخاصی متضرر ایدر . بوتجاوزی قانون جزا تأدیب وتنکیل ایدر. فقط بالواسطه کرك اشخاصك وکرکسه هیئت اجتماعیه‌نك حقوقنی اخلال وحریتنه تجاوز ایدن اخلاقسزلق جمعیته ضرری اعتباریله مادی تجاوزلردن دها وخیمدر. چونکه آرایرده‌کی فرق یکنظرده کورولوب کورولمه‌مسنده دکلدر .

نتایجی اعتباریله مادی تجاوزلری‌ده تهیه ایدن ، اوکا ایچین ایچین زمین حاضرلایان‌ینه سوء اخلاقدن بشقه‌برشی دکلدر. بونك ایچوندرکه؛ بتون ملتلر حسیات و آداب عمومیه‌یی ، تساند اجتماعی‌یی محافظهٔ اداری، قانونی، اجتماعی مانعه‌لرله اخلاقسزلقله مجادله‌یه مجبورقالمشلردر.

ظاهراً مضرتی نفسه منحصر کورولن وکیمسه‌یه ضرری اولمیه‌جغی ظن ایدیلن اخلاقسزلقلر بیله بالنتیجه جمعیتی رخنه‌دار ایتمکده‌در . زیرا منفعت ذاتیه‌یی ، منفعت عمومیه‌یه ترجیح ایدن ، ذوقنی فضیلته قارشی قویان اخلاقسزلق هرشیدن اول سجیه‌سزلکی ، عدم جدیتی ، افعال وحرکاتده‌خودبینلکی انتاج ایدر. بویله‌برکمسه نه‌عائله‌سی محیطنده، نه‌ده هیئت اجتماعیه‌ده فائده‌لی بر عضو اوله‌میه‌جغی وبالعکس منفعت شخصیه‌سنی هرزمان عمومی ضرورتلره ترجیح ایده‌جکی کبی کندی خصائلنی عائله‌سنه وبالفرض معلم اولدیغنه کوره یدتربیتنه تودیع ایدیلن طلبه‌لرینه سرایت ایتدیرمش اولور. یعنی بالنتیجه هیئت اجتماعیه‌یه ضرر ویرر. بونك ایچوندرکه ، بیکلرجه امرجه‌دن، قابلیتدن ترکب ایدن هیئت اجتماعیه‌لر منفعت عمومیه ملاحظاتنه بناءً مادیاته استناد ایده‌مزلر .....

هیئت اجتماعیه‌لرك دوام وبقاسنك روح اصلیسی معنویات واخلاقدر. اقوامك مسند تکاملی اخلاقدر. اجزای فردیه‌سی اخلاقدن اوزاقلاشان هیئت اجتماعیه‌لرك تظاهرات اجتماعیه‌سی غیر اخلاقیدر. بویله برجمعیتده انتظام ، تساند اجتماعی، سجیه ، رصانت عائلویه، حضوروسکون مفقود اولور . چونکه منفعت عمومیه ملاحظاتی قیمت حقیقیه‌سیله هیچ بر وقت حاکم اوله‌ماز . شخصی وعمومی حریتلر هر وقت تجاوزه معروضدر .

تاریخ شمدی‌یه قدرکلوب کچن اقوام مندرسه‌نك عاقبت حیاتیه‌لرینی قید ایدرکن ، اخلاقی قیوداتك بو عاقبتلرده اك مهم عامل اولدیغنی اشارت ایدیور . روما ، اخلاقی ترك ایتدیکی، رصانت اجتماعیه‌سنك ، عائله‌سنك سقوط ایتدیکی زمان باربارلرك استیلاسی آلتنده پارچه‌لندی .

یونان قدیم غیراخلاقی اساسلرله هیئت اجتماعیه‌سنی سقوط ایتدیردکدن صوکره آرتق یشایه‌مدی . بیزانسلیلر ، اخلاقسزلقله و بونك تولید ایلدیکی عدم تساندله محو اولدیلر ...

بشریتی وقت وقت احتراصات یوزندن قانلره بولایان، مدنیتی خرابه‌زاره چویرن اخلاقسزلق اجتماعی حیاتده‌کی کثیف تظاهراتندن بشقه برشیمیدر ؟...

ملتلرك کرك داخلاً سوء اداره ، کرك خارجاً حرب و استیلا فلاکتلرندن چکدکلری هپ اخلاقسزلق یوزندندر .

دهاهنوز اونودولمیه‌جق قدریقین برزمانه عائد اولان حرب عمومی‌ده جهان اخلاقنك انفساخی نتیجه‌سیدر . شخصلری، هیئت اجتماعیه‌لری سراپا بورویین احتراصات ، حق‌ناشناسلق ، خودکاملق حدندن فضله طاشارق عمومی افلاقی انتاج ایتمشدر . اکر اخلاق عمومیه، بشقه‌لرینك حقنی طانیه‌جق وفقط کندی حقنی‌ده طانیته‌جق قدر متکمل برسویه‌ده اولسه‌یدی ، نه‌بو حرب اولور ، نه‌ده مدنیت ناقابل تلافی فلاکتلره اوغرامش بولنوردی .

حرب عمومینك اعلاننه متعلق سرائرك افشاسی ملتلره پك چوق حقیقتلر اوکرتدی . فردی وعمومی احتراصاتك ملتلری ناصل محوه کوتوردیکنی کوستردی. حرب ایچنده فلاکتدن ناصل استفاده ایدلدیکی، نوع بشرك قان و کمیکلرندن ناصل انتفاع واسطه‌لری کشف اولندیغی نفرت واستکراه ایله کورولمشدر . حرب عمومی نتیجه‌سنده بتون دنیاده فساد اخلاق ، اعتقادسزلق، مفکوره وسجیه‌سزلك ، صنوف اجتماعیه آره‌سنده مدهش برخصومت، عمومی برموازنه‌سزلك باش کوستردی... اخلاقی ، انسانی عمده‌لر اونوتولدی ... شمدی مدنیت منفعت ایچون

ایشله‌ین بر ماکنه‌در. بو موازنه‌سزلك جمعیت بشریه‌یی نره‌لره سوروكلیور؟ شعوری افعالدن میخانیكی حركتلره استحاله ایدن تظاهرات بشریه قارشوسنده آرتق جمعیتلر هانكی فضیلته استناد ایده‌جك؟...

دیانتدن، ضرورت مدنیه‌دن نبعان ایدن، روحی امتصاص ایدن اخلاقك سقوطی پك طبیعی اوله‌رق اعتقادسزلغی تولید ایلمشدر.

فقط حقیقی وجهه‌لرندن بو قدر اوزاقلاشان انسانیت مدنیتدن ده اوزاقلاشمغه باشلامشدر. روحی بر فوضادن عبارت اولان موازنه‌سزلك نتیجه‌سنده حضور وجداندن محروم اولان، سفالت اقتصادیه ایله موازنهٔ منطقیه‌سی دوچار ضعف اولان هیئت اجتماعیه‌لر آرتق استقامت حیاتیه‌لرینی تعیین ایده‌جك قابلیتدن محروم قالمشلردر. انسانی مفكوره‌لری تهدید ایدن مهلك جریانلر، مفرط عقیده‌لر هر كون دها قوتله روح مدنیتی صارصمقده‌در. بولشه‌ویزم، آنارشیزم، مفرط سوسیالیزم... حیات اقوام ایچون مدهش عاقبتلر حاضرلامقده‌در. بو كون بحر محیطده فورطنه‌لر آراسنده دومنسز بر تكنه كبی استقامتنی غائب ایدن جهانك حضور و سكونتنی، رفاه آسوده‌كیسنی اعاده ایچون یاپیله‌جق اك اساسلی تدبیر، معنوی واخلاقی بر صلاحك ضروری اولدیغنی قبول ایتمك وبو اساسلر داخلنده چالیشمقدر. بو كونك اك انسانی انقلابی بشریتی اخلاق وفضیلته ایصیندیرمقدر.

جهانه عائد اولان بو موازنه‌سزلكدن هیئت اجتماعیه‌مزده نصیبه‌دار آلام اولمشدر. حرب عمومیدن مغلوب چیقان ملتمز، سفالت اجتماعیه، اقتصادیه ایله پك چوق فضیلتلرنده تردی‌یه اوغرامشدر. بوكا رغماً هیئت اجتماعیه‌مزی الیوم یشاتان و زنده بولندیران اك مهم عامل، اخلاق ومعنویاتیدر. بونی‌ده غربده عصرلرجه اول باشلایان تفسخ معنوی واخلاقینك جامعه‌مز داخلنده هنوز تمامیله فعالیت امكانی بوله‌مامسنه مدیونز.. اساساً هیئت اجتماعیه‌مزی عصرلردنبری دوام ایدن بو قدر خارجی تجاوزلره، اهل صلیبك تجاوزات متوالیه‌سنه رغماً مصون بولندیران، قابلیت تدافعیه وحیاتیه‌مزی محافظه ایتدیرن، یالكز اك یوكسك اساسلره مربوط اولان قیمت معنویه‌سیدر. بوكا، مجاهدهٔ ملیه تاریخندن دها جانلی، دها یوكسك بر اثبات اوله‌ماز.. ملتی قورتاران، یوكسك بر عزمله اخلاقی، قوهٔ معنویه‌سی ومعنویاتی ایدی... دون طوپسز، توفنكسز اولدیغی حالده ملتمزه اك شرفلی بر ظفری تأمین ایدن بو اساسلر یارینك ترقی وتكملنده‌ده اك بیوك بر عاملدر.

جامعه‌مزی‌ده استیلا ایتمك ایسته‌ین جهان فوضالری، حقیقی مدنیتی قان وآتش ایچنده اولدیرن ساخته مدنیت، دانسی، قماری، فحشی، اعتقادسزلغی ضروری بر چارهٔ تمدن كبی بنیهٔ اجتماعیمزه صوقه‌رق خرابیت وفلاكتلرمزی اتمام واكمال ایتمك ایستیور. مادی واخلاقی ساحه‌لرده‌كی بوشلغه برده معنوی بوشلق علاوه اولنورسه ایشته یالكز او زمان استقبالدن امیدی كسمك ایجاب ایدر. هیئت اجتماعیه‌مزی قورتاران وقورتاراجق اولان اك جدی اساسلر اخلاق ومعنویاتدر.. بو اساسلری تقویه وترصین ایتمكله ملتمز ایچون دكل، بلكه خسران وفلاكت ایچنده یوزه‌ن بوتون بر جهانك حضور وسكونی، رفاهی نامنه اك رهاكار فضیلتی، اك یوكسك نور هدایتی كوسترمش اوله‌جغز.

حسن حكمت

مسلمانلق و سوسیالیستلك

۲

اراضی دولتك مالی ایدی. حضرت عمر بوتون دنیایه بر ایراد نظامی اهدا ایتمشدر. احكام وراثت ایسه بویوك اراضی صاحبلرینك، یاخود میلیونه‌رلردن متشكل بر خطك دوامنی امكانسز بیراقمشدر. ارتحال ایدن هر مسلمانك میراثی بر چوق قسملره آیریلیور وبالنتیجه نسلاً بعد نسل اراضی واملاك متمادیاً انقسام ایدیبوردی. بر انسان مالنك ثلثندن فضله‌سنی هبه ایده‌مدیكی حالده خصوصات خیریه‌یه ودولته اعانه اعطاسی مباحدی. هدف، ثروتك متساویاً توزیع ایدیلمه‌سیدی. دین اسلام اغنیایی بیت‌الماله، یاخود مستحق فقرایه سنوی وارداتنك لااقل یوزده ایكی بوچوغنی اعطایه شرعاً مجبور ایتمشدر. بو صورتله فقرا اغنیانك حسابنه كسب ثروت ایدیبوردی. پیغمبرمز بو خصوصده سؤال صورولدیغی زمان بو صورتله جواب ویرمشدی: «زكات اغنیانك مالندن فقرایی زنكینلشدیرمك ایچون فرض اولونمشدر.» مسلمانلقده سوسیالیستلك او قدر یوكسلمشدر كه بر انسان تارلاسنی بر مدت زرع ایتمیه‌جك اولورسه قومشولری تارلاسنی عمومی بر ملك عدایدرك اونی زرع ایده‌بیلیرلر.

بوتون افراد بشریه‌نك قرده‌ش اولدیغی و هپسنك یكدیكرینه یاردیم ایتمه‌لری ایجاب ایتدیكی اساسی اوزره مسلمانلق هر نوع فائضی حرام قیلمشدر. بو صورتله تجارت، صنعت، سعی و اقتصاد تشویق اولونمش، بانقه‌لرده پاره بریكدیرمك كبی حركاته محل بیراقیلمامشدر. بوندن باشقه بر فردك پاره اقراض ایدرك قاپیتالیست اولماسنه محل بیراقمقله قاپیتالیزمه بر ضربه ایندیریلمشدر. مسلمانلق قماری و بوتون طالع اویونلرینی‌ده منع ایتمشدر. مقصد باشقه‌لرینك، یاخود طالعلری پك مساعد اولمایانلرك حسابنه بر طاقم انسانلرك كسب ثروت ایتمه‌سنه امكان بیراقمه‌مقدر. احتكار هر نوعیله مسلمانلق طرفندن تقبیح ایدلمشدر.

آرتیق سوسیالیستلكك باشلیجه اوچ وجهه‌سنی، حریت، اخوت ومساواتی تدقیق ایده‌بیلیرز. هر مسلمان اك مكمل حریتدن مستفیددر. مسلمانلر آنجق اللهدن قورقارلر. مسلمانلر هر نمازده، ذات اجل واعلادن باشقه بر كیمسه‌یه عبادت ایتمه‌دكلرینی وذات كبریادن باشقه بر

كيمسه‌دن استمداد ايتمه‌دكلرينى تكرار ايدرلر . اخوت ومساواته كلنجه اخوت اسلاميه ابد حيات برآبده‌در . مسلمانلر دائما بر عائله‌نك اعضاسى اولارق ياشايه‌جقلردر . مسلمانلرك يكديكرينه قارشى حسياتى حقيقى قرداشلرك بربرلرينه قارشى طويدقلرى حسلردر . قرآن كريم ، مسلمانلره قارشى هر مسلمانك قلبنه محبت وشفقت القا ايتديكنى خبر ويرر .

رتبه‌لر ، صنفلر ، مسلمانلرك نظرنده معناسز شيلردر . پيغمبرمز « انما انا بشر مثلكم ـ بن آنجق سزك كبى بشرم .» ديمكله بوتون مسلمانلر ايچون الك مكمل برنمونهٔ امتثال اولمشدر .

دينى جمعيتلرده بيله بو ده‌موقراسى اساساتى جاريدر . مسلمانلر بش وقت نمازى ياخود جمعه نمازينى ، ياخود صلاة عيدينى ادا ايديوركن بو حقيقى تجلى ايتديررلر . بزم سلاملرمز بيله سوسياليستلك اساساتنه مبتنيدر .

مسلمانلغك سعيه قارشى وضعيتنى بيلمك چوق لازمدر . بونى بيان ايتمك ايچون سزه عليه الصلاة والسلام افندمزك برقاچ حديث شريفنى اوقويه‌جغم :

١ — صباح اقشام اللهه عبادت ايديكز . كونكزى ايشلر كزله امرار ايديكز .

٢ — نه كنديسى ، نه‌ده باشقه‌لرى ايچون چاليشمايان جناب حقدن مكافاته نائل اولماز .

٣ — مقتدر ولايق اولديغى حالده چاليشمايانه جناب حق مرحمت ايتمز .

٤ — يارب ! بنى عجز وعطالتدن وقايه ايت !

٥ — ناموسيله چاليشوب معيشتنى قازانان اللهك سوكيلى قوليدر .

٦ — كندى سعييله معيشتنى قازانوب ديله‌نمه‌ينلره جناب حق مرحمت ايدر .

٧ — آلننك ترى قورومادان چاليشانك اجرتنى تأديه ايديكز .

محمود شاه ايله آورنكزيب كبى هندستان پادشاهلرى كندى معيشتلرينى قازانمق ايچون برطاقم ايشلرله مشغول اولورلردى . اسلام سوسياليستلكنك سبب موفقيتى اولا خالق ، بعده دولتى سوسياليساشد[ير]لمش اولماسنده‌در . مسلمانلق ، فرديت اوزرنده قطعى برظفر احراز ايتمشدر . حضرت عليدن روايت اولونيوركه مشاراليه برحرب اثناسنده دشمنلرندن برينك بويونى اوچورمق اوزره ايكن بودشمن پيغمبرمزك داماديته قارشى حس ايتديكى شخصى غرضى طولاييسيله يوزينه توكورمشدى . حضرت على درحال قيليجنى قينه كچيرمش وبرانتقام شخصى‌يى تطمين ايتمكه تنزل ايتميه‌جكنى سويله‌مشدر .

بوقاريده سويله‌ديكمز كبى امت اسلاميه‌نك هر فردى بروصى ، برراعى عد اولونمقده ايدى . هر فرد برصلاحيت ونفوذى حائز وبونك حسن استعمال وياسوء استعمالندن جناب حقه قارشى مسئول ايدى . پيغمبرمز بويوريوركه « بركون حضور الٓهى‌يه چيقه‌رق بوتون اعمالكزك حسابنى ويره‌جكسكز . سزك هر بريكز برچوباندر وهر بريكز حساب ويره‌جكدر . هر امام بر راعيدر وحساب ويره‌جكدر . هر اركك عائله‌سنك راعيسيدر . وحساب ويره‌جكدر . هر قادين اوينك راعيسيدر وحساب ويره‌جكدر . هر خدمتكار بر راعيدر وحساب ويره‌جكدر . هپكز راعيسكز . وهپكز حساب ويره‌جكسكز . »

الحاصل الك مفرط اساسات اشتراكيه الك بويوك موفقيتله تطبيق اولونمشدى . عهد سعادتده وحضرت فاروقك دورنده مسلمانلر جنايتلرك ارتكابنى منع ايچون پوليسه محتاج دكللردى . چونكه قرآن كريم انسانلر فكرلرينى كيزله‌سه‌لر ويا اظهار ايتسه‌لرده جناب حقك اونلرى مسئول ايده‌جكنى بيان بيورمقده‌در . مسلمانلر سرقت ايتمزلردى . چونكه هر يرده حاضر وناظر اولان جناب حقك غضبندن قورقارلردى . مسلمانلر طوغرى‌يى سويلر ، يتيملرى قورور ، بيچاره‌لره ياردیم ايدر ، رضاى بارى‌يى احراز يولنده باشقه‌لرى ايچون فداكارلقده بولونورلردى .

بو صورتله مسلمانلر بر مفكوره ايله مشبوع بر موجوديت تشكيل ايديورلردى . ملتك باشنده شخصى آرزولرينى تطمين حرصندن آزاده ، اللهدن قورقار ، انسانلر واردى . مسلمانلرى ارشاد ومراقبه ايدن قوت ، بو ايمان ايدى . ايشلر بو يولده يورودكجه خودكاملق منهزم اولمش ، سوسياليستلك الك حقيقى معناسيله مظفر اولمشدى .

بوتون بو ايضاحاتمزدن غرب سوسياليستلكنك يالكز اساساته ابتنا ايتديكى كوروليور . بناءً عليه اوندن آنجق بحران ، آنجق هيئت اجتماعيه‌نك تارمار اولماسى كبى نتيجه‌لرك تولد ايتمسى پك طبيعيدر . بوكونكى شكليله سوسياليستلك يوكسك بر سائقدن استفاده ايتمزسه هيچ بر وقت هدفنه ايريشه‌مز . مكمل برسوسياليستلك انسانلرك مساواتنى استهداف ايديورسه و بزدن باشقه‌لرى ايچون ياشامه‌يى طلب ايديورسه دولتى سوسياليست ياپوب فردك فكرينه بو اساسلرى يرلشديرمه‌يى دوشونمه‌مك عبثدر . بو دنيانك ماوراسنده بر شى اومه‌يان بر انسانك نفسنى فدا ايتمه‌سى كنديسنه تكليف اولونامايه‌جغندن بونك يكانه چاره‌سى دينه باغلانمقدر . فكرلرده اساسات اشتراكيه‌يى يرلشديرمك فكرك روحانيلشديرلمسنه وابسته‌در . ديانت بو هدف ايچون چاليشمقده‌در . ديانت سايه‌سنده قوانين الٓهيه‌يه اطاعت ممكن اولور . انسانلقده صفات الٓهيه تجلى ايدر . ديانت بو صفاتى قاپلايان حرص اورتولرينى ازاله‌يه ياردیم ايده‌جكى كبى بزى اخلاق الٓهيه ايله تخلق ايتمك شاهقهٔ كمالنه ايصال ايدر .

مسلمانلغى بو نقطهٔ نظردن محاكمه ايدرك فكر بشرى نه‌قدر تكامل

ایتدیردیکی ، مسلمانلرك روحانیتی انکشاف ایتدیرمك خصوصنده نه‌قدر موفق اولدیغنی تدقیق ایده‌لم : مسلمانلغك اساسات اشتراکیه‌یی تماميله تطبیق ایده‌جك درجه‌ده فردك فکرینی تنظیم واعلا ایتدیکنی یوقاریده کوسترمشدك . بوندن باشقه مسلمانلق، بشریتی شاهقهٔ کماله ایصال ایدن، روحانیتك صفات الٰهیه ایله اتصافده اولدیغنی بلا تردد سویله‌ین یکانه دیندر . قرآن کریم « فطرت الٰهیه‌یی اکتساب » ایتمکلکمزی توصیه بویورر. پیغمبرمز « اخلاق الٰهیه ایله تخلق » ایتمه‌مزی امر ایدر. قرآن کریم صفات الٰهیه‌یی بو اوچ کلمه‌ده جمع ایتمکده‌در: مالك ، رحمن، رحیم . بونلرك معنالرینی اوزون اوزادی‌یه ایضاحه حاجت یوقدر. شونی سویله‌مك کفایت ایدرکه نعم الٰهیه اوچ سرلوحه آلتنده قابل تصنیفدر: برنجیسی، کسب استحقاق ایتدیکمز ؛ ایکنجیسی ، مستحق اولدیغمزدن فضله وکمال مبذولیتله نائل اولدیغمز ؛ اوچونجیسی ، هیچ بر سعی مقابلنده اولمایه‌رق بزه احسان اولونان نعم الٰهیه‌در . بونلرك هپسی مالك ، رحیم ورحمن اولان ذات اعلانك احسانیدر .

شیمدی‌ده بشریتی سوسیالستلك نقطهٔ نظرندن دریش ایده‌جك اولورسه‌ق اونك اوچ ویالکز اوچ درجه‌یه منقسم اولدیغنی کوروروز: برنجیسی ، احتیاجاتنه کفایت ایده‌جك درجه‌ده قازانانلر ، ایکنجیسی احتیاجاتنه کفایت ایده‌جك درجه‌ده قازانامایانلر ؛ اوچونجیسی معیشتنی قازانامایان ، یاخود قازانمقدن عاجز اولانلر . عصری سوسیالستلر بو صنفلردن برینه داخل اولمایه‌جق بر صنف کوستره‌مزلر فقط بو کون سوسیالیست تسمیه ایتدیکمز ذوات وضعیتك اصلاحنه یارایاجق برشی بایه‌مامشدر . بو وضعیتی دین مبین اسلامدن باشقه بردین اصلاحه قادر دکلدر . عجبا مسلمانلق بونی نصل ایفا ایدییور ؟.

مسلمانلق بزه اخلاق الٰهیه ایله تخلق ایتمه‌یی اوکره‌تیور.(مالك) اولان اللهه عبادت ایتمك ایسته‌یورسه‌ق هرکسك حقنی ویرمه‌لی‌یز . (رحیم) اولان اللهك قوللری اولدیغمزی قبول ایدییورسه‌ق انسانلره حقلرندن زیاده‌سنی ویرمه‌لی‌یز . (رحمانیت) تجلیسنه مظهر اولمق ایسته‌یورسه‌ق غرض وعوض بکله‌مکسزین خیر خواه وشفیق اولملی‌یز .

مسلمانلق بو اساساتی دها ایلری‌یه کوتورمشدر. جناب حق « عدل واحسانی ، اقربایه اعطایی امر ایدیور ، فحشایی ، منکر وبغیی نهی ایدیور » . بو صورتله هرکسه حقنی ویرمه‌یی، هرکسله معامله ایدییورکن عالیجنابانه حرکت ایتمه‌یی، خیرخواه اولمه‌یی ، اقربا وتعلقاتمزه یاپدیغمز ایلکك مقابلنی بکله‌مدیکمز کبی اوشکلده ایلك یاپمه‌یی امر ایدیور . بو اوامر ، مالك ، رحمن ، رحیم صفات الٰهیه‌سیله متوازیدر .

بت پرستلك

کفر وبت پرستلك ناصیل کیردیلر ؟

تاریخاً معلوم اولان زمانلردن بری انسانلر هیچ برعصرده دینسز قالمامشلردر وقالامازلر. انسان فطرةً تدینه مستعد اولدیغی کبی جناب حقك ده هرملته وقبیله پیغمبر کوندرمش اولدیغی محققدر. « شرع لکم من الدین ماوصی به نوحا والذی اوحینا الیك وما وصینا به ابراهیم وموسی وعیسی ان اقیموا الدین ولا تتفرقوا فیه » ایشته نص جلیل قرآن موجبنجه بو کون بزم متدین اولدیغمز دین اسلام ایله حضرت نوح ، ابراهیم ، موسی وعیسی علیهم السلام اقوامی دخی متدین ایدیلر . « وان من امة الا خلا فیها نذیر » هیچ برامت یوقدرکه کندیلرینی انذار ایده‌جك برآدم کلمش اولماسون. بلکه هرملتك کندی جنسندن وکندی لساننده نبی کلدیکی محققدر . « وما ارسلنا من رسول الا بلسان قومه » آیت جلیله‌سی بونی تأیید ایدر . « وما کنا معذبین حتی نبعث رسولا » هیچ شبهه‌سز مقتضای حکمت وعدالت الٰهیه بونی مستلزمدر . بو آیات بینات بحق ملاحظه اولونورسه ، هیچ شبهه‌سز هر قومه نبی ومنذر کوندریلمش اولدیغی آکلاشیلیر . بالاخره جهالت استیلا ایده‌رك تدریجاً عصرلر مرور ایتمش، دینلره خرافات ادخال اولنه‌رق انسانلر کندی عقللریله بر چوق شیلری تبدیل ایتمشلر ؛ کفره ، بت پرستلکه ، آتش پرستلکه ، نهایت عقلك قبول ایتمه‌دیکی شیلره تعبده قدر یووارلانمشلردر . ذاتاً جهالت انسانلری کفردن بشقه بریوله سوق ایده‌من ...

بز بوراده بالآخره کفرکده نه‌صورتله دین شکلی آلدیغنی خلاصه ایده‌جکز. اهل بصیرت انصاف ایله محاکمه ایدرسه، جهالتك نتیجه‌سنی شیمدیدن کوره‌بیله‌جکی کبی، عواقب اموری‌ده کشف ایده‌جك قدر عبرت آلابیلیر ، امیدنده‌یز .

بو جهتلری ایضاح ایتمك ایچون شیمدی‌یه قدر « مجوسی » دیه طانیمقده اولدیغمز ملتك معتقداتنی خلاصه ایده‌جکز .

مجوسیلرك قسم اعظمی هندستان مملکتنده ساکن یوز میلیونلرجه هندو تشکیل ایدر. هرنه‌دنسه بونلره مجوسی دنیلیور، حالبوکه بو آدملر مجوسیتی قبول ایتمیورلر. (مجوس) کلمه‌سنی کندیلرینه قارشی تحقیر تلقی ایتدکلرندن ، همجوار اقوام ایله اکثریا بو سببدن منازعه‌لر ، حتی مقاتله‌لر توالی ایدییور .

*
* *

هندستانده معروف مذاهبه « هندو دهرم » اطلاقی شایعدر . « هندو دهرم » تاریخی تدقیق ایدنلرك تحقیقاتنه کوره بو مذهبك

اعتقادات اوليه‌سى تماميله دين‌موسايه توافق ايتمكده‌در . حتى معروف (كرشنه)نك چوجوقلق احوالى موسى عليه‌السلامك حين صباوتنده مشهور اولان وقايعه پك‌زياده بكزه‌ديكى روايت اولنور . كتابلرنده‌ده كتب سماويه اسلوبى موجود اولديغنى قيد ايتمشلردر .

بوكون هندو علماسى بيننده معروف كتابلر « ويد » ، ياخود « بيد » د كه ، هندولر نزدنده مقدسدر . بوكتاب اساس اعتباريله بر قاچ كتابدن عبارت‌در . « بيناس » نامنده برذات طرفندن جمع اولنه‌رق تهذيب وتلخيص ايدلمش اولديغى مرويدر . « بيناس »متقدمين فلاسفهٔ هنددن اولوب زردشت ايله بالذات ملاقات ايتديكى زردشت‌دن بعض علومى تلقى ايتديكى روايت اولنمقده‌در .

هندولر بوكبى بيوك معلمره « اوتار » تعبيرنى استعمال ايدرلر . «اوتار» نزول معناسنده‌در. اعتقادلرينه كوره اوتارك قلبنه جناب حق نزول‌ايدرك قوانين‌الٓهيه‌يى تلقين‌ايدر، بعده اوتارده اوقوانينى‌انسانلره تبليغ ايدرمش . اوتارك كلامى « كلام الهى » اولديغنه اعتقاد ايدرلر . زردشت اكابر اوتاردندر . بعضيلرى نبوتنى دخى تصريح ايتمشلردر. بيناس‌دن مقدم برچوق اوتار موجود اولوب ، هراوتارك كنديسنه مخصوص كتابى واردى ، او كتابلرى بيناس جمع ايدرك بر كتاب شكلنه وضع ايتمش و « ويد » تسميه ايله‌مشدركه علم معناسنده‌در .

بو كتابلرك احكام قسمنه « شه‌ستر » تعبيرايدرلر. قصص‌وحكايات فصلنه « پران » ديرلركه اكابر وقدمادن منقول روايتدن عبارتدر . الآن كندى بينلرنده مستعمل‌اولان احكامه «مه‌نوده‌رم شه‌ستر»ديرلر.

قبيله اعتباريله من‌القديم هندولر : برى شمسه ، ديكرى قمره انتسابله معروف اولوب ايكى‌يه تقسيم اولنورلر . شمس منتسبلرينه « سوره‌ج بنسى » ديدكلرى كبى قمرمنتسبلرينه‌ده «چندر بنسى» ديرلر. اصناف‌اعتباريله‌ده دورت‌صنفه تقسيم‌اولنورلر : ١) علم‌ودين خادملرينه «برهمن» ، ٢) رجال حكومت وعساكره « شه‌سترى » ، ٣) تجارت وزراعت اهلنه « ويش » ، ٤) خدمه وعمله صنفنه « شوتر » ديرلر . بودردنجى صنفك نفوسجه عددى الان يتمش ميليون مقدارنده تخمين اولنمقده‌در. بوتقسيمات هندقديم اهاليسنه مخصوصدر. شه‌سترى‌عموميتله سوره‌ج بنسى يعنى شمس منتسبلرندن اولور. بونلرك مركزلرى‌لكهنو جوارنده كائن « آجود هيار » [١] بلدهٔ قديمه‌سيدر .

بوراده وقتيله « رام چه‌ندر » نامنده بر ذات ظهور ايده‌رك عموم هندستان انسانلرنى حسن اخلاق و صلاح احواله دعوت ايتمشدر . بو ذاتك فتوحاتى و مهم خدماتى هندستان تاريخنده غايت معروف اولوب بو آنه قدر معبود درجه‌سنده تعظيم و كنديسنه تعبد

[١] آجود هيار = آجوديا كبى اوقنور، اوردولساننده «ها» بعض اسماده يازيلور، نيم اوقنور: لكهنو بهوپال ، آجود هياراسملرنده اولديغى كبى.

اولنمقده‌در. بو ذات طرفندن « سانسقريت » لساننده يازلمش(رامايين) نامنده‌كى كتاب ، كتب هنديه ميانده فصاحت وبلاغتيله فوق‌العاده مشهور ومقبول اولديغندن انكليز لسانه دخى ترجمه ايدلمشدر .

« چه‌ندر بنسى » يعنى‌قمرمنتسبلرينك مركزى «دهلى»بلده‌سيدر. بونلرده غايت معروف قبائلدر . حقانيت و عدالت اوغرنده مشهور محاربه‌لرى تاريخلريله مضبوطدر . معلم معروف كرشنه ، چه‌ندر بنسيلر ميانندن ظهور ايتمشدر . علماء هنددن بعضيلرى كرشنه‌نك نبوتنه قائلدر . مجدد الف ثانى امام ربانى حضرتلرى كشفياتنده هندستانك بعض قطعه‌لرنده نور نبوت نمايان اولديغنى ذكر ايديوركه كرشنه‌يه اشارت اولنديغنى ادعا ايدلمكده‌در. كرشنه‌يه منسوب «بوها گوت گيتا» يعنى نغمات الهيه نام كتاب هندولر طرفندن الى يومنا هذا تقديس اولنمقده‌در . « ماها بهارات » نامنده ديكر بر كتاب‌ده كرشنه‌يه‌اسناد اولنه‌رق تقديس اولنيور .

« صعينات ده‌رم » ، ياخود « برهمن ده‌رم » ناميله تدين ايدنلرك اعتقادلرينه كوره، جناب حق‌انسانلره‌حياتده اوچ صفت ايله تجلى‌ايدر؛ يعنى برما، ويشنو، شيب ناملريله مسمى اوچ ملائكه‌يى توكيل ايدر . ياخود جناب حق بو اوچ فرشته‌ده تمثل ايدر : علم و دين تعليماتنده (ويشنو)ده، احيا خصوصنده (برما) ده ، اماته‌ده (شيب)ده تمثل‌ايدر. اكر انسانلرده تربيهٔ اخلاقيه و علم الٓهيده كسب كمالات ايدرلرسه ، جناب حق انسانلرك قلبنده دخى تمثل‌ايده‌ر، اوزمان انسانلرده ويشنو وظيفه‌سنى كوره‌بيليرلر .

بومذهبلرده بعث‌بعدالموت اعتقادى دخى‌واردر. جنته « سوره‌ك» وجهنمه « نه‌رك » تعبيرايدرلر . حقوق عباد ، حق‌الله ، حق حيوانات حق مقدسدر. ارواح بنى‌آدم عموما روح اعظمدن كلمشدر ، سعادت بشرده تكرار روح اعظمه رجوع ايله حاصل اولور، ديرلر. « پرم » روح معناسنده‌در . (پرماتما) [١] روح اعظم معناسنده‌در .

انسانلر تربيهٔ اخلاقده كمالى بولورلرسه ، استعدادلرى نسبتنده « پرماتما » يه واصل اولورلر . فقط انسانلر فطرتده مختلف اولدقلرى جهتله ، هركس برعمرده اوكمالاته واصل اولاماز . خواص بشرنادراً بر عمرده واصل اوله‌بيلورلرسه‌ده ، عوام استعدادى نسبتنده بر قاچ تناسخ‌دن صوكره پرماتمايه ، روح اعظمه واصل اولور ديرلر .

هندولرده عبادت سجده دن عبارتدر ، اللهك قدرت وعظمتنه دلالت‌ايده‌جك هرنه‌اولورسه اولسون ، ايلك كوروشلرنده اوكاسجده ايدرلر . حضرت آدمه سجده ، عظمت الٓهيه‌يه سجده‌در ديرلر . اساس دينلرى سماوى بر تعليمات الٓهى اولديغنى ادعا ايتدكلرى كبى بوبابده برچوق ادله‌ده سرد ايدرلر .

[١] « پرماتما » اساسا پرم آتمه‌در . فقط بركله كبى اوقونور .

هندولر من‌القدیم علوم دینیه تحصیلنده اوزون زمان ریاضتلر ایله مدت مدیده تحصیلدن صوکره کسب کمالات ایده‌رك ، موفقیت احراز ایدرلرسه « براهمن » پایه‌سنی آلورلرمش. اکثر تربیه قلبه متوجه‌اولوب صلاح حال اعتقاد قوتیله حاصل‌اولورمش . بالآخره « براهمن » لك توارث‌اصولنه تبدیل اولونه‌رق اولادی اولمش ، نسلاً براهمن‌اولمشلر .

براهمن‌لك نسب‌ایله توارث اصولنه افراغ‌اولندقدن صوکره‌تدریجاً برهمن‌لك‌ده غایت جاهل آدملره انتقاله باشلامش ، نهایت جهالت‌استیلا ایده‌رك اسکی عالم برهمنلرك نامری تقدیس ایدیله‌یه ، قدمانك اشکالنه تعبدایدیله‌یه باشلانمش ، نهایت تام‌معناسیله‌ایش‌بت‌پرستلکده قرارقیلمش.

اساس دینلرنده صیغیره تعظیم‌ده یوقدر. « کرشنه » حین‌صباوتنده « جنا » نهری جوارنده بر صیغیر چوبانی نزدنده حیاتنی محافظه ایتمش بولندیغندن ، ابتدا کرشنه‌یه تعظیمده غلوایده‌رك‌تعبددرجه‌سنه واردیرمشلر ، بالآخره جهالت تزاید ایتدکچه صیغیره دخی تعبده‌باشلامشلر. کرشنه‌نك بولندیغی قریه‌یه « گوپاك » مقدس صیغیر تعبیرینی استعمال ایتمشلر ؛ جهالت بونلری هپ دین نامنه قبول ایتمش . و عینی زمانده ظلم ، جور ، قانونسزلق‌ده حکمفرما اولمش .

بونك اوزرینه « غوتیم بودها » [۱] نامنده بری ظهور ایدیور . براهما طرفندن ایجاد اولونان محدثاتی تمامیله محو ایدیور ، تصفیهٔ‌مذهب ایله بودا مذهبنی تلقینه باشلایور . بودا مذهبی یالکز انسانلره دکل ، بتون ذی‌روحه حرمت‌اصولنی تعقیب‌ایدیور . انسانلر میانده‌مساوات عمومیه قانونیله ، براهمه امتیازاتنی و مذهبنی دخی لغو ایدیور ، او زمان هندستانده حکمدار اولان « چندرغوبتا » دخی بو اصلاحات اصولنی تعقیب ایده‌رك بردور جدیده کیریورلر ، بودا مذهبی برمدت حکمران اولیور .

بعده براهمه تکرار انتباهه کله‌رك کندی مذهبلرینی مدافعه‌یه‌قیام ایدیور ، قانلر دوکولیور ، براهمه بیننده مهم آدملر ظهور ایدیور ، عموم بودا مذهبی سالکلرینی قتل عام وبر قسمی هندستاندن اخراج ایدیلیور ، حاکمیت تکرار براهمه‌یه کچیور ، بتون هندستانی براهمه استیلا ایدیور . براهمه فلسفه‌سی ، براهمه تصوفی تکرار یوکسه‌لیور.

عینی زمانلرده متصوفین اسلامیه‌دن مولانا معین‌الدین چشتی و فرغانه طرفلرندن‌ده مولانا قطب‌الدین کاکی حضرتلری دهلی‌یه کله‌رك تصوف طریقیله فلسفهٔ اسلامیه وآداب اسلامیه‌یی تعلیمه‌مباشرت ایدیورلر اساس مسلکلری تصفیهٔ اخلاق ایله اخوتی تأسیس‌اولیور. بالخاصه‌ریاضت وتربیهٔ قلبیه ایله مألوف اولان هند فیلسوفلرینه بومسلك غایت ملایم کلیور . بر چوق هندو مشاهیری اسلامیت ایله مشرف اولیورلر .

بومشایخ کرامك‌ده تربیهٔ اخلاقدن وکندی حسن حاللرندن‌بشقه برقوتلری یوق .

هندو علماسی درحال کندی فلسفه‌لرینی اسلامیته تطبیق طریقنه سلوك ایتدکلرندن ، آز زمانده اسلامیت شیوع بولیور . هندیلردن ابتدا مسلمان اوله‌رق مولانا فریدالدین ونظام‌الدین نام ذاتلر ظهور ایدییور. بونلرك اسلام‌فلسفه‌سنه وتصوفه بیوك‌خدمتلری سبق‌ایدییور.

بو میانده بعض هندو علماسی بودا مذهبیله براهمن یکنی تألیف جهتنه قالقیشیورلر . بوآدملر براهمه‌دن اولمیوب ، ویش‌لر میانندن ظهور ایتدکاری جهتله یك‌ده بوتشبثلری رواج بولمایور . هندستانده قوماندانلر هرزمان براهمنلر میانندن ظهور ایدرمش .

عینی‌زمانلرده مولانا فریدالدین تلامیذندن وهند اهالیٔ اصلیه‌سندن « باباناناك » نامنده بر ذات اسلامیتی مذاهب هندیه ایله مزج ایده‌رك وحدت وجود وتوحید مذهب اصولنی تعقیب صورتیله برمسلك‌ایجاد ایتمش . الآن هندستانك پنجاب قسمنده (اقالی) نامیله معروف‌قبائل باباناناك مذهبنه اعتقاد ایدرلر .

هندستان تاریخنه شو صورتله عمومی بر نظر عطف ایده‌جك اولورسه‌ق ، نصل‌استحاله‌لره اوغرامش‌اولدیغی بردرجه‌آکلاشیله‌بیلور.

عبدالرشید ابراهیم

هلال اخضر جمعیتنك مقرراتی

هلال اخضر جمعیتی هیئت مرکزیه‌سی جمعه کونی صحی موزه داخلنده‌کی دائره‌سنده برنجی رئیس مظهر عثمان بکك تحت ریاستنده اجتماع ایده‌رك بروجه‌آتی مقرراتی اتخاذ ایلمشدر :

۱ — ایچکی تخریباتنك صوك زمانلرده خانملرمز آراسنده قورقونج دینیله‌جك درجه‌ده‌توسع‌ایتدیکی مذاکره ایدیلش‌وقادین اعضانك‌چوغالتیلماسی ، خانملرمز آراسنده‌ده قوتلی پروپاغاندا شبکه‌سی تأسیسی ایچون هیئت مرکزیه اعضاسندن صفیه حسین خانم افندی‌یه صلاحیت ویریلمه‌سنه ؛

۲ — ازمیرده شعبه تشکیلی ایچون وقوعبولان مراجعته درحال جواب موافقت یازیلماسی ، هلال اخضر امرینه یوز لیرا تخصیص ایدن ازمیر دعوی وکیللرندن ابراهیم ادهم بکه تشکر نامه کوندریلمه‌سنه ؛

۳ — مقری کوینده برشعبه کشادی ایچون مرکز قوماندانی عاطف بك افندینك‌دلالتیله هیئت مرکزیه‌یه مراجعت ایدن کنجلره غایه‌لرنده‌تسهیلات ابرازی ایله مجادله‌یه قارشی کوستردکاری علاقه‌دارلقدن دولایی تشکر ایدیلمه‌سنه ؛

٤ — ایچکی ایله موازی اولارق اخلاق بنیه‌مزی افساد ایدن‌قوقائین ، مورفین ، اسرار صالغیننه قارشی‌ده جمعیتك لاقید قالمایوب قونفرانسلر ، تابلولر ، مقاله‌لرله حکومته مظاهرت صورتیله مجادله ایدیلمه‌سنه دائرفخرالدین کریم بکك تقریرینك قبولنه ؛

۵ — شیمدی‌یه قدرهلال اخضرك اجرا آتیله قونفره خطابه‌لرینی احتوا ایدن یشیل کتاب نشر ایدیله‌رك مجاناً توزیعنه قرار ویریلمشدر .

---

[۱] یعنی (بودا)

دين اسلامه شئامت عطف ايدن كستاخلر

كچنلرده رومانيا ومجارستانه سياحت ايدن بعض دارالفنون افنديلرى سياحت انطباعلرينى نشر ايدييورلر. اخيراً (ضياءالدين فخرى) امضاسيله صوك تلغرافده « رومانياده قادينلق » حقنده نشر اولونان بر مقاله‌ده رومن قادينى ايله توركك و مجار قادينلرينى موضـوع بحث ايدييور. رومن قادينى حقنده دەنيليوركه :

« سياحت ايده‌جكمز كونلرده ارقداشلرم دييوردى : رومانياده كوزل قادينلر آراسنده يشامق سعادتى ، نه بويوك بختيارلقدر ! . . رومن قادينى طبعاً نشئه و قهقهه‌يه فوق‌العاده ميالدر . مدنى حيات بو ميلى آلا بيلديكنه آرتيرمش . كوستنجه ياقينلرنده بر كوى كوردك . قره دكزك انكين و صوكسز ساحللرى كنارنده رفاه ونشئه‌نك بيك بر نوعنى ياشاتان بو كوى ، بانيو محليدر . ساحلده بياض ويوموشـاق قوملر اوزرنده قادين و ارككك ، بر رومن كتله‌سى ، يازك اوج آينده ، حياتك ذوقنى سورييور . »

رومانياده‌كى تورك قادينه كلنجه اونك حقنده‌ده دەنيليوركه :

« شهرلى تورك قادينى دوبريجه‌ده اركككنك انه باقان و حيـاتنى اوكا مديون اولان بر انسـاندر . كثيف بر تورك نفوسنى احتوا ايدن سـلستره وپازارجقده ، تك كوزله عالمه باققدن بيله چكينه‌ن ، سياهلره برونمش قادينلر كورييورسكز ، ذاتاً كولمكه ونشئه‌لنمكه اوقدر مستعد اولمايان دوبريجه‌لى تورك قادينى ، اجتماعى حياتك ، دينى تلقياتك شئامتكار تأثيريله بوسبتون أزيلمش ، ييرانمشدر . »

(دينى تلقيات) ديديكى مسلمانلغك تلقياتى. « مسلمانلغك شئامتكار تأثيرى » نه‌لردر ؟ تورك قادينى ـ رومانيا قادينى كبى ـ نامحرم ارككلرله برلكده چيريل چيلاق دكز بانيولرى ياپمقدن ، ايچكى ايچمكدن ، دانس ايتمكدن ودها بيلمم نه‌مناسبتسزلكلرده بولونمقدن صيانت ايتمسى مى؟ رومانيا قادينى بونلرى ياپديغى و كذركاهلره سرپلديكى ايچون شـايان غبطه اوليورده ، تورك قادينى حياتنى قوجه‌سنه ربط ايتديكى ونامحرمه كوزنى بيله كوسترمديكى ايچون آجينه‌جق بر حالده كوسـتريليور . ضياءالدين افندى بيلمليدركه دين اسلامك هيچ بر شئامتكار تأثيرى يوقدر . مسلمانلغك بوتون تأثيراتى عفت وفضيلتدن باشـقه بر شى دكلدر . منسوب اولديغى ديندن اسـمنى سيلمديكى حالده اونى بويله تحقير وتزييف ايتمك قدر كستاخلق اوله‌ماز .

***

ملتمزك اساسات اجتماعيه‌سنه قارشى خصومت

طنين غزته‌سنك ماجارستان مخابر مخصوصى بوداپشته‌دن يازييور:

«طلبه آرقداشلريمز كلدى، وفقير ماجارلرك قلبدن ياپدقلرى عز واكرامدن ممنون اولارق دونديلر .. يالكز بو سياحتك بر اكلنجه اولمديغى نظراعتباره آلينه‌رق كله‌جك سفر پروپاغاندا ماهيتنده اولاجغى هيچ شبهه‌سز اولديغندن آره‌لرينه پك چوق‌ده تورك خانملرى آلارق كليرلر ايسه هرحالده دها ايى بر پروپاغاندا ياپمش اولاجقلردر . چونكه بوراده توركلرى اك چوق سومه‌لرينه رغماً هرماجار حالا حرمدن، پچه‌دن بحث ايتمكده‌درلر. حتى برماجار غزته‌سى دخى تورك طلبه‌لرينك فوطوغرافنى نشر ايده‌رك توركياده آرتق حرم وپچه قالماديغنى ، تورك قيزلرينك فوطوغرافده‌كى كبى كزدكلرينى مهم بر حوادث اولارق يازمقده ايدى. »

مخابر ، آرتق توركياده حرم وپچه قالماديغنى دها ايى پروپاغاندا ياپمق ايچون پك چوق تورك خانملرينك كلمسنى توصيه ايدييور . مجارلر توركلرى سوييورمش، اما تورك قادينلرينك تماميله حرم وحجابى ترك ايتدكلرينه اينانه‌ماييورلرمش . اونلرك تام محبتلرينى قازانمق ايچون تورك قادينلرى حرم وحجابدن تماميله صييرله‌جق واونلره‌ده بونى كوستره‌جك! صـانكه اونلرك محبتلرى ملتمز ايچون اكسير حيـات ايمش ! نه‌قدر چوجقجه دوشونوشلر! دنياده هيچ برملت يوقدركه كندى اساسات اجتماعيه‌سـنه قارشى بوقدر خصومت بسله‌مش اولسـون . ملتمزى غربليلاشديرمق ايسته‌ينلرك مضمرلرى، حقيقى مقصدلرى ميدانه چيقيور!

***

ميدانلرده كيزلنمه شيلر اورته‌يه دوكوليور !

بولى مبعوثى فالح رفقى بك آنقره‌دن جمهوريت غزته‌سنه كوندرديكى برمقاله‌ده دييوركه :

« بوكون يكى تورك دولتنك استناد ايتديكى فكرى اسـاسلر ، دوغرودن دوغرويه هم شريعتجيلره، هم‌ده تنظيماتجيلره هجوم ايدن توركجيلك پرنسيبلريدر. دين برلكى كبى دين آيريلغى دخى اوقدر حائز اهميت دكلدر . عبدالكريمك آفريقاليسى ، بكا مثلا مجاردن دها ياقين دكلدر .

« توحيد افكاره كوره ، علم حالك ديديكى اوزره ، دين ايله ملت بردر؛ بر توركجى‌يه كوره بر دكلدر . « توحيد افكار »ك خرستيان دشمنى اولديغنى بزده بيليرز. « توحيد افكار » اكرصميمى جمهورتجى ايسه ، آنجق عنعنه‌لرينى صدر اسلامدن كتيره‌ن برجمهوريت اولابيلير ؛ بزم ايچون بويله برجمهوريت .. ڤجيمدر . . »

... ودوا ماعنتم قدبدت البغضاء من افواههم وماتخفى صدورهم اكبر قدبينا لكم الآيات ان كنتم تعقلون . صدق الله العظيم .

***

امامه كوره جماعت

قره‌سينك صوصغيرلق ناحيه‌سى مكتبى معلمه‌لرندن (ر ...) خانم مكتب داخلنده چيفته تللى اوينادىغى ايچون تدريسات ابتدائيه مجلسى طرفندن عزل ايدلمش وبوقرار براى تصديق قره‌سى ولايتنه عرض اولونمش . والى بونى مسـتبعد كورمش . ناحيه مديرندن صورمش. اوده طوغرو دكلدر ديمش . مسئله تحقيق ايديليورمش .

بو منـاسبتله توحيد افكار رفيقمز ، معارف وكيلنك چيقارديغى مودايه موافق اوله‌رق معلمه‌نك چفته تللى اوينامه‌سندن عزل دكل، معارف مداليه‌سى ايله تلطيفى لازم كلزمى ؟ دييه صورييور !

اجتماعیاتده حریت مطلقه‌می ؟

کچنلرده بعض غزته‌لر، استانبولده‌کی دانس صالونلرینك قاپاناجقندن یابانجی ارککلرله اوتللره وراده‌رو محللرینه کان تورك قادینلرینك قبول اولونماسی حقنده ضابطه طرفندن تبلیغاتده بولونولدیغندن بحث ایتمشلردی. بعض غزته‌لرده حریتی تقیید ایدر ، دییه بونلره اعتراض ایتمشدی . اخیراً والی وکیلی حسنی بك صوك تلغراف غزته‌سنه وقوع بولان بیاناتنده دانس محللرینك تورك خانملرینه ممنوع اولدیغی طوغرو اولمادیغی ، ساساً خرستیان قادینلرینه مساعده ایدیلوب‌ده تورك قادینلرینه مساعده ایدلمه‌مك کبی تفریق معامله‌سی یاپیلمادیغی ، انجق بعض وقایع ضابطه‌نك ظهورینه سببیت ویره‌نلرك منع ایدلدیکنی، ضابطه مأمورلرینك او باصدقلری طوغرو اولمادیغی ، ضابطه‌نك راندوو محللرینی تحری وترصدی اوراده‌کی کزلی فاحشه‌لری صرف امراض زهرویه نقطهٔ نظرندن معاینه‌یه سوق ایچون اولدیغی، هرهانکی بر تورك خانمك اوتللره قبول ایدیلمه‌مسی حقنده امر ویریلمدیکنی سویلمشدر .

* * *

مغنیه‌لك ایدن تورك خانملری اولماز

(طنین)ك قاهره مخابر مخصوصی یازییور :

«قاهره‌ده بروقتدنبری غازینو و قافه شانتان صاحبلری ـ که هپسی روملر تشکیل ایدییور ـ استانبولده غلطه‌دن تدارك ایده‌بیلدکلری بعض روم وارمنی قاریلرینه نادیده وحسیبه خانم کبی تورك اسملری ویره‌رك وغزته‌لرده وسوقاقلرده بیوك اعلانلرله مشهور تورك مغنیه‌لری، خانملردن مرکب ایجه‌ساز دییه اعلان ایده‌رك برچوق خلق جلب ایتمك وبو سایه‌ده خیلی منفعت تأمین ایلمك مودا اولمشدر.»

طنین مخابرینك ویردیکی بو معلومات جداً شایان تأثردر . فقط روم غازینوجیلرینك بوحرکتنده شایان تأثر اولان جهت، روم وارمنی قاریلرینه تورك اسمی ویره‌رك اونلرك واسطه‌سیله قازانجلرینی تأمینه چالیشمه‌لرندن فضله ، بزم بویله‌لرینه اوزنك تشکیل ایده‌رك اونلری بویله بر طاقم جرأتلره سوق ایتمه‌مزدر . کندی مملکتمزده مسلمان خانملرینك یار و اغیاره قارشی مغنیه‌لك ایتمه‌سنی ، تیاترو صحنه‌لرینه چیقمه‌سنی قبول ایدرسه‌ك البته بر طاقم روم غازینوجیلری تدارك ایده‌بیله‌جکلری بر طاقم قاریلره نادیده و حسیبه اسملری ویره‌رك تورکلکی و مسلمانلغی تزییفه قالقارلر . بز بوکبی منکراتك اوکنی آلاجق ، تورك خانملرینك هرکسی اکلندیرمك ایچون واسطه اتخاذ اولونماسنه مساعده ایتمیه‌جك وبوصورتله قادینلغك عفت وعصمتنی محافظه و وقایه ایده‌جك اولورسه‌ق اوزمان بوکبی اشرارك بوصورتله حرکت ایتمه‌لرینه امکان قالماز .

* * *

دانس ایجابات مدنیه‌دن ایمش !

کچنلرده استانبولی سفاهت شهری یاپه‌جغنی سویله‌ین شهرامینی بو هفته‌ده دانسك ایجابات مدنیه‌دن اولدیغنی سویله‌مشدر . دیمك که مسلمان خانملری دانس صالونلرینه دوام ایده‌بیله‌جکلر . دانس که هرهانکی بر قادینك محرم، نامحرم هرهانکی بر ارککله کوکس کوکسه یاپیشه‌رق علی ملأ الناس رقص ایتمسیدر ، مسلمان قادینی مسلمان قالدقجه بو فضیحه‌یی ناصیل ارتکاب ایدر ؟

ملتمزك تمایلاتنی، شعائر ملیه ودینیه‌سنی ، عصمت وعفتنی بیلمه‌ین بوقدر ظن ایدرز . بوکا رغماً ، اولیای امور اوله‌جق ذوات طرفندن بوقبیل منکراتك ترویجنی متضمن بیاناتده بولونولمسی شایان تأسفدر .

* * *

سبیل الرشاد حرمهٔ اسلامیه‌سنه

کچن سنه دارالخلافه‌لرك و بوتون مدرسه‌لرك معارفه دوری اثناسنده خارج اوچنجی صنف طلبه‌سی میاننده بولنیوردم . درسلریمزه کمال خواهشله چالیشدیغمز بر صیره‌ده قلبمز خنجرله‌ندی : « تیره مدرسه‌سی ، امام وخطیب مکتبنه قلب ایدیلدی ، درحال امتحانلرك اجراسی» دینلدی . ناقص قالان درسلریمزدن مأیوسانه امتحان ویردك . ریاضیات درسنده قائممقام بك تشریف ایتمشلردی . مومی الیه، مدرسین و معلمینی تبریك دنصکره « مدرسه‌نك بوکونکی شکلی وطلبه‌سی ، لیسه‌لره قات قات فائقدر . نه یازیق که قپادیلیور » بویورمشلردی . امتحانلری متعاقب تام بش آی امام وخطیب مکتبنك کشادینه انتظار ایتدك . نهایت طلبه ، مدرسینه رجا واسترحام ایده‌رك مکتبك رسماً کشادینه قدر ـ چونکه بوتون مکاتب تاتیله آچلمشدی ـ خصوصی اوله‌رق تدرسه باشلادق .

فقط هیهات ، بیهوده انتظار . نافله غیرت ... هنوز بر هفته اولمامشدی که ایکنجی بر ضربه دها اورولدی : «تیره ، اودمش امام وخطیب مکتبلرینك سدی » امری کلدی .

همان اوکون مدرسه سد ایدیلدی واللی‌یی متجاوز طلبه حزین کوز یاشلریله ـ هم‌ده پك حزین ـ سوقاغه آتیلدی . آرتق تیره کبی مقر علما اولان بر بلده مدرسه‌سز براقیلمشدی .

شمدی نه یاپه‌لم ؟ حیاتدن، حیات علم وعرفاندن اسقاط ایدلدك . مکاتب سائره‌یه کیتمك ایسته‌ینلردن بعضیلرینك سنلری مساعد اولمدیغی بیان ایدیلیور . طبیعی برچوغنك‌ده اجرت ویرمکه اقتداری یوق . ازمیر امام وخطیب مکتبنه کیتمك ایسه بزم ایچون ممتنعدر . تیره کبی بتوتنه مدار اوله‌جق مدرسه‌لر اولمادیغی کبی، اعاشه‌مزك تأمینی‌ده امکانسزدر . طلبهٔ علومه وقف اولونان پاره‌لرده بزه ویریلمه‌یور .

ایشته آجیقلی وحزین وضعیتمز . . بزم بو حال پریشانمزه آجیمامق ایچون دمیردن بر قلبه مالك اولمق لازم دکلی ؟.. ایکی اوچ طلبه‌سی اولان امام خطیب مکتبنك‌ده ادرنه امام وخطیب مکتبنك عاقبت تجیعه‌سنه اوغرایه‌جغی بدیهیدر . همان حالمزه الله آجیسون .

تیره : علی علوی

اسلامده تاريخ ومورخلر

اثرينك مقدمه‌سی

غرب عالمنده تاريخك علمی بر صورتده تتبعی اصوللری تقرر ايتدكدنصكره ايلك مرحله‌ده الكزياده نظر اعتباره آلنان نقطه اسكی منبعلرك تدقيقی اولمشدر. شرق ملتلری حقنده تاريخی تدقيقاته كيريشن متبحر مستشرقلركده عين يولی تعقيب ايتمش اولدقلرينی كورييورز . بوخصوصده بزمده مترقی ملتلرك كيتديكی شهراهدن آيرلمه‌مز ايچون هيچ برسبب يوقدر. بالعكس زنكين وفيضلی نتايجنه شاهد اولديغمز بوشهراهی تعقيب ايتمكه چاليشمق الك مبرم بروظيفه‌مزدر .

بواثرده ساحهٔ تدقيقه آلاجغمز مؤلفات ، عائد اولدقلری دورلره نسبتله الك اسكی واك قيمتدار عد اولونان وبوكون موجود اولان آنا كتابلردر . بوكتابلرك علمی وتاريخی قيمتلری ونه‌درجه‌ده وهانكی نقطه‌لرده شايان احتجاج اوله‌بيله‌جكلری، مؤلفلرينك ايچنده ياشادقلری شرائط حياتيه‌نك بيلنمه‌سنه متوقف اولديغندن بالضروره بونلرك حيات خصوصيه‌لريله ياشادقلری دورلردنده بزی علاقه‌دار ايده‌جك نسبتده بحث ايديلمشدر . موضوعك اهميتنی تقدير ايده‌بيلمك ايچون غرب عالمنك بزدن چوق زمان اول بو اثرلرك تدقيقنه باشلامش ، حتی بونلردن بر قسمنی‌ده عيناً نشر ايتمش اولدقلرينی دربيش ايتمك كفايت ايدر ، ظن ايدرم .

اسلام مؤرخلری، سعی وغيرتلری، وسعت احاطه‌لری، اثرلرنده طوپلادقلری معلوماتك زنكينلكی اعتباريله اخلافك شكران ومنتنه بحق استحقاق كسب ايتمشلردر . كرچه براقدقلری اثرلر ، بوكونكی علمی تلقيه كوره ؛ اصولی بر تاريخ كتابی عد اولنه‌مزلر . فقط عصری اصوللره توفيقاً تدقيقات تاريخيه‌ده بولونه‌جقلر ايچون هربری قيمتدار برخزينهٔ وثائقدر. اسكی تاريخلرمزك قيمتلری‌ده اساساً بونقطهٔ نظردندركه پك بويوكدر .

آوروپالی انتقادجيلرك اسلام مؤرخلرنده قورو بر اسلوب ، انتقادسز بر اصول تعقيب ايتمش اولمق كبی ايكی قصور بولدقلرينی كوريورز . فقط ، غربلی مؤلفلره بر نقطهٔ نظردن قصور كورونن شيلر ، ديكر بر نقطهٔ نظردن پك بويوك فائده‌لری احتوا ايتمكده‌در. غربليلرك بالخاصه عربجه يازلمش اولان تاريخلرك لسانی صوغوق وخشين بوله‌لری ، شرق لسان وروحيله مألوف اولمامه‌لرينك بر نتيجه‌سيدر . معلومدركه لسانك مقتضاسی اوله‌رق عربجه‌ده جمله‌لر قيصه ، جانلی و سرتدر . بواعتبارله (هومه‌ر) ك (لامارتين) ك، (ارنست رونان) ك اسلوبلريله مألوف اولانلرك (بلاذری) ، (طبری) و (مسعودی) يی آز فسونكار وحتی خشين بولمالری پك طبيعيدر . فقط، (وولتر) ك لسانی (ابن مسكويه) دن داها چوق يومشاق ، داها آز خشين‌ميدر ؟ ثه‌وت اسلام مؤرخلرينك لسانلری، داها آز مهيج ، داها آز ليريكدر . فقط بوكا مقابل بواسلوبده درين بر اينجه‌لك ، قوتلی بر وضوح وقطعيت واردر. علمی بر اثر ايچونده بويله بر اسلوب داها موافق دكلميدر؟. مع‌مافيه عرب لسانيله يازيلان تاريخلرك سرت اسلوبنه مقابل فارسی و توركجه تاريخلر غربلی انتقادجيلری تطمين ايده‌جك درجه‌ده رنكين وفسونكاردر .

اسلام مؤرخلرينه عطف ايديلن الك بويوك قصور، اثرلرينی ترتيب ايدركن فكر انتقاده بر موقع ويرمه‌مش اولملريدر. بوجهت محق، فقط عمومی دكلدر. (ابن مسكويه) و (ابن خلدون) كبی مؤرخلرك اثرلرنده حقيقی بر ميل انتقادك حاكميتی نظره چارپمقده‌در .

(ابن خلدون) ك مقدمه‌سی ، فلسفهٔ تاريخك بوكونده قيمتنی محافظه ايدن بويوكمك پرنسيبلرينی احتوا ايتميورمی ؟ حتی (البيرونی) قيمتدار بروثيقهٔ علميه وتاريخيه اولان (الآثار الباقيه) مقدمه‌سنده انسانلری حقيقتی تحريفه سوروكله‌ين سببلری تشريح ايدركن خطانك پسيقولوژيك بر نظريه‌سنك تملنی آتمش دكلميدر ؟ هرحالده بويوك اسكی اسلام مؤرخلرينك پارلاق وناقد ذكالی مستثنا بر ز عالم اولدقلرينی اعتراف ايتمك قدر شناسلق ايجاباتندندر .

فقط ، اسلام مؤرخلرينك ، عموميت اعتباريله انتقاده پك آز اهميت ويرمش اولدقلرينی‌ده اعتراف ايتمك ضروريدر . اسلام مؤرخلری ، روايات واقعه‌لری مقايسه وانتقاد ايده‌رك اوكا كوره قطعی حكملر چيقاران حاكم رولی ايفا ايتمش دكلدر . بونلره ايشتدكلرينی ، تتبع وتحری ايتدكلرينی طوپلايان وهيچ برصورتله تحريفاتده بولونمقسزين عيناً اثرلرينه درج ايدن برر استخبار ومعلومات قوللكسيونجيسی نظريله باقمق حقيقته دها موافقدر . هدفلری ، دوغرودن دوغرويه حقيقتی كشف ايتمك دكل ، حقيقتك كشفنه چاليشاجقلر ايچون اقتضا ايدن معلومات وروايتلری كليشی كوزل طوپلامقدن عبارتدر . طوپلادقلری معلومات وروايتلرك مقايسه وانتقادينی ، نتيجه‌ده بونلردن بر حكم چيقاريله‌سنی تماميله قارئلره براقمشلردر . شوحالده اسلام مؤرخلرينه برر منقد نظريله دكل ، روايتلرك ، واقعه‌لرك صادق برر ناقلی نظريله باقمغه مجبورز .

فقط ، برنقطهٔ نظردن قصوركورولة بيلن بووضعيت ، اخلاف ايچون داها امنيتلی ، داها زنكين برساحهٔ تتبع براقمش اولمق كبی اساسلی بر فائده تأمين ايلمشدر . چونكه ارباب تتبع بوسايه‌ده مورخك شخصی محاكمات تحت تأثيرنده قالمقسزين دوغرودن دوغرويه روايت وواقعه‌لرله قارشولاشمقده‌دركه بوده حقيقته وصول امكانی آرتيره‌جق برعاملدر. مورخلر ، انتقادی بر اصول تعقيب ايتمش اولسه‌لردی طبيعتيله طوپلامش اولدقلری معلومات ووثائقدن يالكز محاكمات ذاتيه‌لريله واصل اولدقلری نتايجه اويغون واونلری مؤيد بولونانلری درج، كنديلرينه دوغرو كورونمه‌ين روايتلری ايسه ترك ايتمش اولاجقلردی حالبوكه اسلام مورخلری بويله ياپمامشلردر . اونلر ، بالعكس وظيفه‌لرينی روايات تاريخيه كنديلرينه نه صورتله واصل اولمش ايسه اويله‌جه قيد وضبط ايتمكدن عبارت عد ايتمش ، بونلری تعليل وتفسير ايتمكدن نه قدر اجتناب ايتمشلرسه، شخصی قناعتلرينه اويغون برشكله صوقمقدنده اودرجه توقی ايتمشلردر. بوندن دولاييدركه اسلام مورخلرينك شئون وروايات قوللكسيونی ماهيتنده اولان اثرلری ، علم وتاريخ نقطهٔ نظرندن قديم يونان وروما مؤلفلرينك ادبی تاريخلرندن داها قيمتداردر .

ثه‌وت ، اسلام مورخلری ، عموميت اعتباريله ، تأليف وتوحيد ايله اوغراشمامش ، اثرلرينی تسخيركار برشكله صوقمق تصنعنده بولونمامشلردر . بواثرلر ، صميمی وشمولّی بردوغرولقله جمع ونقل ايدلمش برر وقايعنامه‌در . فقط بوكون علمی اصوللرله تتبعات تاريخيه‌ده بولونه‌جق ذواتكده آراياجقلری بوكبی منبعلر دكلميدر ؟

اثرمز اسلام وتورك تاريخلری حقنده علمی تتبعاتده بولونه‌جق كنجلره مراجعت ايديله‌جك آنا كتابلرله بونلرك مبدعلرينی ونه‌درجه‌لرده شايان احتجاج اوله‌بيله‌جكلرينی طانديره‌بيلير ومساعيلرنده كنديلرينه آز چوق رهبر اولورسه مؤلف سعينك معنوی مكافاتنی كورمش اوله‌جقدر. هرحالده توفيق اللهندندر .

م . شمس الدين

اسلام عالمی

وهابیلرله هاشمیلرك مجادله‌سی. — وهابیلرله هاشمیلرك مجادله‌سی اوزادقجه اوزادی . بر طرفدن وهابیلرك رئیسی و سلطانی (ابن السعود) ، (ریاض) ده (۳۰۰) وهابی شیخنك حضوریله عقد ایتدیکی بر مجلسده ایراد کلام ایله (مکهٔ مکرمه) ده حجاز وحرمین شریفینك مقدراتنی تعیین ایده‌جك بر اسلام قونغره‌سنك عقدینه شروع ایتدیکنی بیان ایدرك بالذات (مکهٔ مکرمه)یه متوجهاً حرکت ایتدیکنی اعلان وبالفعل بر چوق اسلام امراسنه واسلام جمعیتلرینه دعوتنامه‌لر کوندرمکده‌در . دیکر طرفدن شریف (حسین) ك بیوك اوغلی امیر (علی) عقبه‌ده مقیم اولان باباسنك شورادن بورادن تدارك ایتدیکی قوای امدادیه‌یی طوپلایه‌رق (مکهٔ مکرمه) یی استرداد تشبث ایتمکده‌در . امیر (ابن السعود) کرك هند ، کرك مصر مسلمانلرینك ، دها طوغریسی بالجمله اقوام اسلامیه‌نك شریف حسین ایله املك شریکی اولان اوغللرینك حجازده حاکم اولمه‌لرینه مخالف بولوندقلرینی ، بوندن باشقه شریف حسین خاندانینه اساسی کبی حجازده قالاجق اولورلرسه ایرکیج بر چاره‌سنی بولوب (ابن السعود) دن انتقام آلاجقلرینی نظر دقته آلارق بو سلاله‌نك حجازدن صورت قطعیه‌ده تبعیدینی ایسته‌مکده‌در . بو مقصدك تحققی ایچون امیر علی ایله ألنده قالان بقیة السیوفی ده کزه دوکمك ، یاخود بونلری (جده) کبی کوچوك بر ساحه‌ده صیقیشدیره‌رق کندی کندیلرینه سقوطه محکوم ایتمك لازمدر . (ابن السعود)ك ایکنجی شقی اختیار ایتدیکی آکلاشیلمقده‌در . ابن السعود ، امیر علی ایله قوتلرینی (مکهٔ مکرمه) دن سوردکدن صوکره بونلری تعقیبه اهمیت ویرمه‌مش ، بونلرك حرکات مستقبله‌سنی ترصد ایله اکتفا ایتمشدر . شریف (حسین) ك اوغلی بوتون اهل اسلامك کندیلرینه قارشی کوستردکلری حسیاتی نظر اعتباره آلارق بابالرینك میلیونلره بالغ اولان آلتون ثروتیله بر کوشه‌ده چکیلوب کیتمه‌یی ترجیح ایده‌جکنه بالعکس تاج وتخت پشنده قوشمه‌یی دها مناسب کوردی . تلغرافلرك ویردیکی معلوماته باقیلیرسه امیر علی کچن هفته ظرفنده قوتلرینی طوپلایه‌رق بر حرکت تعرضیه‌ده بولونمش ایسه‌ده موفق اولمایه‌رق عظیم ضایعات ایله کری‌یه سورولمشدر . بو صورتله هاشمیلرك صوك امللری ده صویه دوشمشدر . عجبا بوندن صوکره نه اولاجقدر ؟ بو حرکات بویله اوزایوب کیده‌جکمیدر ؟ . مشرق اسلام مسلمان قانیله‌می بوغدوروله‌جق ، اراضیٔ مقدسهٔ اسلامیه‌یی زیارته امکان قالمایه‌جقمیدر ؟

بو کون امیر (علی) نك تعقیب ایتدیکی خط حرکت خاندانینك حقوقنی تأمیندن عبارتدر . حال بوکه (ابن السعود) حرمین شریفین وحجازك آمال اسلامیه‌یه موافق بر شکلده اداره‌سنی استهداف ایلدیکنی ادعا ایتمکده‌در . ابن السعود بو نقطه‌یه اهمیت مخصوصه عطف ایتمکده‌در . بالخاصه (ابن السعود)ك الك بیوك عامل موفقیتی ، حجازدن (حسین) ك ظلمندن قاچان حجاز اشرافی وحجاج قبائلی اولدیغی آکلاشیلمقده‌در . وضعیت بو مرکزده اولدقدن صوکره حسین ایله اوغللرینك حجازده طوتونه‌میه‌جقلری آشکاردر . شریف (حسین) ك اوغللری صوك بر اهمیت کوستره‌لرده‌باری بو خونین مبارزه‌یه بر نهایت ایرسه ومسلمانلر موافق کوردکلری اداره‌یی تأسیس ایدرك ایشلرینی یولنه قویسه‌لر .

بو هفته ظرفنده لندن معلوماته کوره هند مسلمانلری (ابن السعود)ك دعوتنه اجابةً مکه‌یه بر هیئت مرخصه اعزامنه قرار ویرمشلردر . حکومتدن مساعدهٔ لازمه‌یی طلب ایتمشلردر . مصر مسلمانلری ده بر هیئت مرخصه اعزامنی طلب ایتمکده‌درلر . مصردن صوك پوسته ایله مصر مطبوعاتی ابن السعودك اسلام عالمنه خطاباً یازدیغی دعوتنامه‌یی نشر ایتمکده‌درلر . بو دعوتنامه بوتون اقوام اسلامیه‌یه شاملدر . هر امت اسلامیه مرخص اعزامنه دعوت اولونمقده‌در .

سید احمد السنوسی . — حرب عمومینك صوك سنه‌سندن بری تورکیانك مسافری اولان سید احمد الشریف السنوسی حضرتلری اخیراً حجازه متوجهاً حرکت ایتمشدر . معلوم اولدیغی اوزره مشار الیه استقلال حربی سنه‌لرینی آناطولیده کچیرمش ونهایت مرسین حوالیسنده اختیار اقامت ایله‌مشدی . مشار الیه شام وقدسدن کچه‌رك بحراً (جده) یه و اورادن (مکهٔ مکرمه) یه کیتمك ایسته‌مشسه‌ده شریف (حسین) ك اوغلی امیر (علی) مشار الیهی (جده) یه قبول ایتمیه‌جکنی سویله‌دیکندن حجازه قره‌دن کیتمك مجبوریتنده قالمشدر . سید حضرتلرینك بو سیاحتی اوروپا مطبوعاتنده بر چوق قیل وقاله ، بلکه بر طاقم اندیشه‌لری موجب اولمشدر . بالخاصه ایتالیان محافل سیاسیه‌سنك بو سیاحتدن قوشقولاندقلرینی انکلیز مطبوعاتی خبر ویرمکده‌درلر .

سید احمد حضرتلرینك کویا سیاسیات ایله اشتغالندن طولایی تورکیا حدودی خارجنه چیقارلدیغی شایع اولدیسه‌ده بو شایعه‌لر داخلیه وکیلی طرفندن تکذیب ایله دکه‌دیکی سویله‌نمشدر .

جامع الازهر طلبه‌سنك غره‌وی. — صوك پوسته ایله کلن مصر مطبوعاتنك کمال همیتله ویردکلری خبرلردن بری جامع الازهر طلبه‌سنك غره‌و اعلان ایتمه‌لری ودرمیان ایتدکلری مطالب حکومت طرفندن قبول ایدلمه‌دکجه تکرار درسه دوام ایتمیه‌جکلرینی حکومته بیلدیرمه‌لریدر .

معلوم اولدیغی اوزره « جامع الازهر » اسلام عالمنك الك اسکی مؤسسات علمیه‌سندندر . اسلام عالمنك هر طرفندن کلن طلبهٔ علوم ایله معمور اولان جامع الازهر اسلام عالمنك هر طرفنه نشر فیض ایدن ، هر طرفه عالملر یتشدیرن بر مؤسسهٔ بنیه‌در مع التأسف بو مؤسسه‌نك اصلاحنه وسویهٔ عصریه‌یه یوکسلمه‌سنه چالیشیلمه‌دیغندن «جامع الازهر»

الحالة هذه بر دور انحطاط كچيرمكده‌در. « جامع‌الازهرك انحطاطدن تخليصى ايچون بر خيلى فعاليتلر وقوع بولمش ايسه‌ده بو فعاليتلرك تماديسى تأمين اولونماديغندن بونلر آز بر زمان ايچنده هدر اولمشدر. بو دفعه اصلاحات طلبى جامع‌الازهرك خارجندن دكل، داخلندن يوكسه‌ليور. بوصورتله تشنهٔ صلاح وتشنهٔ تعالى اولان بر نسل اسلامينك يتيشمش اولديغنه حكم ايتمك لازم كليور. فى‌الحقيقه بوتون جامع‌الازهر طلبه‌سى بودفعه هيئتلر تشكيل ايدرك وعظيم نمايشلر ياپه‌رق حكومتك مراقبه‌سنى جالمشلر ونهايت مصر حكمدارينه‌ده مراجعت ايدرك بومؤسسهٔ عاليهٔ دينيه‌نك اصلاحنى طلب ايتمشلردر. مصر حكومتى بوندن برقاچ آى مقدم جامع‌الازهرك اصلاحنى قرارلاشديرمش وكيفيت اصلاحى تدقيق ايچون بر هيئت تعيين ايتمش ايدى. بو هيئت مساعيسنى وحكومته راپورينى تقديم ايتديكى حالده حكومت راپورى اوقومقله اكتفا ايتمش ومتعاقباً اونى حصر آلتى ايتمشدى. جامع‌الازهر طلبه‌سى ومدرسلرى حكومتك فعاليتنى بكله‌دكلرى حالده هيچ برشى چيقمه‌مش ونهايت طلبه حكومتى ايقاظه وفعاليته كتيرمكه مجبور اولمشدر. مصر حكومتى جامع‌الازهر طلبه‌سنك بوحقلى مطالبنى نظر دقته آلارق درحال اجرا آته واصلاحاته باشلايه‌جغى يرده بالعكس طلبه‌يى آوونمق وحكومت نامنه بر عزت نفس مسئله‌سى چيقارمق ايسته‌مش، بناءً عليه طلبه درسلرينه دوام ايتمه‌دكجه اصلاحاته ياناشميه‌جغنى سويله‌مشدر. طلبه‌ده حكومت اصلاحاته باشلامادقجه درسلره دوام ايتميه‌جكلرينى بيلديرمشلردر.

چوق اميد ايدرزكه ايكى طرفده معناسز عنادلردن واز كچرده اسلامك بويك اسكى، پك فيضلى مؤسسهٔ علميه‌سى بر آن اول اصلاح ايديلير ويكى بر حيات ايله جانلانير.

هندستانك توركيايه اعانه‌لرى. — توركيانك استقلال حربى اثناسنده هندستانده توركيايه معاونت وهندستان مقاصد مليه‌سنه خدمت ايتمك اوزره خلافت جمعيتى اخيراً (١٩٢٠) سنه‌سندن ١٩٢٣ سنه‌سنك نهايتنه قدر بوتون حساباتنى، جمعيت مذكوره‌نك رئيسى مولانا شوكت عليك امضاسى تحتنده نشر ايتمشدر. اوچ سنه ظرفنده جمعيت مذكوره‌نك وارداتى (٥,٧٠٠,٠٠٠) روبيه‌يه بالغ اولمش وبو مبلغ بروجه آتى صرف اولونمشدر:

١٩٢٠ سنه‌سنده (١٠٧,٩٢٣) روبيه ازمير مهاجرلرى ايچون توركيايه كوندرلمشدر.

١٩٢١ سنه‌سنده ينه عينى مقاصد ايچون توركيايه (٤٦٦,٩٠٩) روبيه و (٣٧٥,٢٣١) روبيه آنقره‌يه كوندرلمشدر.

١٩٢٢ سنه‌سنده (٨٧,١٥٢) روبيه ازمير ايچون و(١,١٥٢,٤٧٠) روبيه آنقره ايچون توركيايه كوندرلمشدر.

١٩٢٣ سنه‌سنده (٥٠٨) ازمير ايچون، (٢٩٢,٧٤٩) روبيه آنقره ايچون كوندرلمشدر.

بو ارسالاتك مجموعى (٢,٤٨٢,٩٤٦) روبيه‌در. بوندن باشقه (١,٦٠٠,٠٠٠) روبيه قيمتنده تخته فابريقه‌لرى صاتيله‌رق هلال احمره كوندرلمك اوزره‌در. بوصورتله هندستان مسلمانلرينك توركيايه كوندردكلرى اعانه (٤,١٠٠,٠٠٠) روبيه‌يه بالغ اولمقده‌در.

هندستانده استقلال مسئله‌سى. — هندستان استقلال فرقه‌سنك رئيسى (داس) هند غزته‌لرندن برينه وقوع بولان بياناتنده هندستانى انكلتره ايمپراطورلغندن آييرمق تمايلاتنك هند كنجلرى آره‌سنده كيتدكجه كسب قوت ايتديكنى، هند كنجلرينك انكلتره ايله مسلح مجادله‌لرده بولونه‌رق مملكتلرينك استقلالنى تأمين ايتمك ايسته‌دكلرينى سويله‌دكدن صوكره بيانات آتيه‌يى علاوه ايتمشدر: « هندستان كنجلرينه قارشى انكلتره طرفندن تضييقات اجرا اولونديغى تقديرده هند كنجلرينك قوتى تناقص ايتميه‌جك، بالعكس تزايد ايده‌جكدر. حكومت داخلى استقلال طرفدارلرينك آرزولرينى تطمين ايتمزسه بونلر وسائل مشروعه ايله برشى قازانه‌ميه‌جقلرينى تقدير ايدرك شدت استعماله مجبور اولاجقلر وبوندن حكومت مسئول اولاجقدر. »

يمن ايله عسير آره‌سنده محاربه. — برقاچ سنه اول امارت ادريسيه طرفندن ضبط واراضىٔ ادريسيه‌يه ضم والحاق ايديلان حديده‌نك يمن امامى يحيى طرفندن بوكره استردادينه تشبث ايديله‌رك حديده اوزرينه قوهٔ كافيه سوق ايله حربه باشلانمشدر.

امام يحيى‌نك سوق ايلديكى قوهٔ عسكريه اولا جبل براع اوزرينه يورومش وبرچوق مهم نقاط ضبط ايلمشدر. امام يحيى‌نك قوتى استيلا ايتديكى نقاط مهمه‌ده مركزينى تقويه وتحكيم ايتدكدن صوكره حديده‌يه هجوم ايده‌جكدر.

يمنيلرك نقاط مهمه‌سنى الده ايتديكى جبل براع جبل ريمه‌نك بر قسمى اولوب يمن اراضيسيله امارت ادريسيه بينى فصل ايدن ويمنك قسم ساحليسنى تشكيل ايليان مهم بر جبلدر. امام يحيى‌نك قوتى بورادن باجل اوزرينه يورويوب باجلى ضبط ايليه‌جك واورادن‌ده حديده‌يه هجوم ايده‌جكدر. باجل ايله حديده‌نك آره‌سى بر كونلكدر. امامك قوتى باجلى استيلا ايتديكى كون حديده‌يى ضبط واسترداد ايتمش ديمكدر.

روايته كوره زيدى ووهابى امامرى اولان يحيى وابن‌السعود بيننده اولجه ياپيلمش بر اتفاقنامه موجود اولوب بو اتفاق موجبنجه وهابيلر حجازى ضبط ايله غربى جزيرة‌العربده نفوذلرينى توسيع ايده‌جكلر وبوكا مقابل زيديلرده ممالك ادريسيه‌يى استيلا ايله امام يحيى يمنه صاحب مطلق اولاجق وجوارنده باشقه بر امارت قالميه‌رق وهابيلرله زيديلر هم حدود بوله‌جقلردر. امارت ادريسيه‌نك امام يحيى‌نك بو هجومنه مقاومت ايده‌ميه‌جكى وبوتون بوتون ادريسيلرك الده بولنان ممالكك يمن امامنك يد ضبطنه دوشه‌جكى عائلهٔ ادريسيه افرادينك انقسامه اوغرامسندن استدلال اولنيور.

نجد حكومتنك يشيل كتابی — نجد سلطاننك امريله اخيراً بر نسخه‌سی مطبعه‌مزه كوندريلان بر « يشيل كتاب » نشر اولونمشدر . بو يشيل كتاب (كويت) قونفره‌سنده جريان ايدن مذاكراتی خلاصه وجريان ايدن مخابراته عائد وسائق سياسيه‌سی احتوا ايلكده‌در . كويت قونفره‌سی كچن كانون اولده انكليز ميرالايی (نوقس) ك رياستی آلتنده ، نجد ، عراق ، ماورای شريعه مرخصلرندن طوپلانمشدی . مقصد اجتماع بو حكومتلر آره‌سنده حدود اوزرنده طرفينه منسوب اولان عشائرك تجاوزاتنه مانع اولمقدی . نجد هيئت مرخصه‌سی طرفندن درميان اولنان بوتون مطالب عراق هيئت مرخصه‌سی طرفندن رد ايدلمش ، فقط عراق هيئت مرخصه‌سنك تكليفاتی موضوع بحث ايديله‌رك بعض اساسات تقرر ايتدكدن صوكره عراق مرخصلری « نجد ايله حجاز آره‌سنده بر ائتلاف عقد اولونمادقجه » نجد ايله عراق آره‌سنده‌كی ائتلافك تصديق ايدليه‌جكنی بيان ايتمشلردر . نجد مرخصلری بو شرطی رد ايتدكلرندن قونفره عقامته دوچار اولمشدر .

(ماورای شريعه) حكومتی ايله (نجد) حكومتی آره‌سنده وقوع بولان مذاكراتدن بر نتيجه چيقمه‌مشدر . (نجد) ك اعاده‌سنی طلب ايتديكی بعض اراضی‌يی (ماورای شريعه) اعاده ايتمك ايسته‌مه‌مش وبالنتيجه طرفين آكلاشه‌مامشلردر .

(حجاز) حكومتنك‌ده بو قونفره‌يه اشتراك ايتمه‌سی لازم ايكن بو حكومت قونفره‌يه اشتراك ايتمه‌مش و بالنتيجه نجد حكومتی حقوقنی بالذات تأمينه مجبور قالمشدر .

***

مصرده غربجيلقله مجادله

اوروپاليلرله تماس ايدن هر اسلام ملتنك غرب اجتماعياتنك سرايتنه معروض قالديغی وآز بر زمان ظرفنده غرب اجتماعياتندن اقتباس ايتديكی بر طاقم عادات ايله حيات مليه‌سنی تهلكه‌يه قويديغنی آكلايه‌رق چيرپينمغه باشلاديغی معلومدر . عينی حال مصرده‌ده واقع اولدی . ياريم عصردن فضله بر مدتدنبری مصرده غرب اجتماعياتی اجرای تأثير ايديور وهر كون بويويه‌ن ، هر كون تزيد شدت ايدن بر بحران وجوده كتيريوردی . مصری يوكسلتمك ايچون غربك علوم وصنايعندن استفاده ايتمك ايجاب ايتديكی مصرده اكلاشلمامش دكلدی . بالعكس بو حقيقت هر يردن مقدم مصرده آكلاشيلمشدی . يكی مصرك مؤسسی (محمد علی) هرشيدن اول بو حقيقتی ادراك ايدرك مصری علوم و صنايع دائره‌سنده يوكسلتمكه چاليشمش وپك بويوك موفقيتلر احراز ايتمشدی .

محمد علينك تأسيس ايتديكی فابريقه‌لر ، صنايع مليه‌يی يوكسلتمك ايچون ايفا ايتديكی خدمتلر پك بويوكدر . مشار اليهك اخلافی ، جد اعلالرينك طوتديغی يولده يورومش اولسه‌لردی هيچ شبهه‌سز مصر ، حيات واستقلالنی ابدياً قورتارير وشرق قريبك ژاپونياسی اولوردی . حالبوكه (محمد علی) دن صوكره مصرك زمام اداره‌سنی اله آلانلر غربك علوم و صنايعندن زياده غربك كوزلری قاشديران ظاهری الآيشنه آلدانديلر وبو آلايشلری مصره ادخال ايتمك ايسته‌ديلر وادخال ايتديلر . آرتيق مصرك آلتونلری تياترولر انشاسنه ، سفاهتخانه‌لر تأسيسنه صرف اولونيوردی . بالنتيجه بو اسرافاتك اثری اولارق مملكت اجنبی اشغالنه معروض قالمشدر . فساد اخلاقك تعممی ، روابط اجتماعيه‌نك انحلالی اجنبی اشغالنك دوامنی تأمين ايده‌جكندن ، مملكتده اساساً بر كره هر درلو ارشاددن محروم بيراقيلديغندن غربك مساوی وفضايحی مصرده آلابيلديكنه تخريبات اجرا ايتدی .

بوكا رغماً مصرده صوك اون بش سنه ظرفنده مهم بر انتباه حركتی ظهور ايلمش وبرچوق جمعيتلر تشكل ايدرك مملكتك صلاح اخلاقی وصلاح اجتماعيسنه چاليشمغه باشلامشدر . از جمله مسكراتك استعمالنی صورت قطعيه‌ده منع ايچون مهم بر جمعيت تشكل ايتمش بولونيور . بو جمعيتك هدفی مسكراتك اعمال واستعمالنی صورت قطعيه‌ده منع ايتمكدر . بو جمعيت كون كچدكجه كسب قوت ايتمكده‌در . بوندن باشقه مصر علماسی‌ده خلقی ارشاده چاليشمقده‌درلر . مصر قادينلرينی غرب مساوی ورذائلندن قورتارمق خصوصنده وقوع بولان حركات زياده‌سيله شايان دقتدر . متعدد جمعيتلر مصر قادينلرينك اصلاحنه صرف غيرت ايتمكده ، مصر قادينلرينك اخلاقاً تعاليسنی استهداف ايلكده‌در .

مصرليلرك ايچنده بو كبی خيركار حركات وفعاليتلرك ظهوری شبهه‌سز آتی نامنه بر فال خيردر . بو فعاليتلرك موفقيتله تتوج ايتمه‌سنی تمنی ايتمه‌مك ألده دكلدر .

***

حجاجك تزايدنه اجنبيلرك حيرتی

(ده‌يلی قرونيقل) غزته‌سنك جده مخابری بيلديريور :

مكهٔ مكرمه ومدينهٔ منوره‌يه حج ايتمك ايچين كلن حاجيلر قافله قافله مملكتلرينه عودت ايتمكده‌درلر . ايكيوز اللی ميليونلق مسلمان عالمنك بو مقامات مقدسه‌يی زيارت ايتمك ايچين كوستر ديكی فداكارلغی تصور ايده‌منسكز . چونكه حجاز ، دائما ياقيجی كونشك آلتنده ، استراحت امكانی بولونمايان بر چول پارچاسيدر وبو عربستان چولنی سنه‌ده بر دفعه اجرا ايديلن حج عباداتی احيا ايدر .

حج ايچين معين بر موسم اولمقله برابر مسلمان مملكتلرينك برچوق طرفلرندن مكه‌يه كيدنلر واردر . بونلر اوزون زمان ، بعضاً آيلرجه اوراده بكله‌مكه مجبور اولورلر .

آفريقادن ، هندستاندن ، جاوادن كلن بو مسلمانلر ايچنده بعضاً مكه‌ده ايكی ، حتی اوچ سنه قالانلر بيله اولور هر سنه برای حج بيكلرله مسلمان بورايه طوپلانيرلر . حجازده هر زمان بر چوق اضطرابات ، ئولوم تهلكه‌لری موجوددر . فقط بوتون بونلر حج ايچين وقوع بولان شتابی دوردوراماز . بو سنه كچن سنه‌لردن زياده حاجی كلمش ومجموعلری تقريباً (١٥٠,٠٠٠) كيشی‌يه بالغ اولمشدر .

شهزاده باشی : اوقاف اسلاميه مطبعه‌سی

آبونه شرطی : [illegible] ایچون
سنه‌لکی (٤٠٠) آلتی آیلغی
(٢٢٥) ، ممالك اجنبیه ایچون
سنه‌لکی (٤٥٠) ، آلتی آیلغی
(٢٥٠) غروشدر .

نسخه‌سی ٧,٥ غروشدر .
سنه‌لکی ٥٢ عدددر .

اداره‌خانه : باب‌عالی جاده‌سنده
رشید افندی خاننده

اخطارات
آبونه بدلی پشیندر .

مسلکه موافق آثار مع‌الممنونیه
قبول اولنور . درج ایدلمه‌ین
یازیلر اعاده اولنماز .

سبیل الرشاد

آدرس تبدیلنده ایریجه
٥ غروش گوندرملیدر .

مکتوبلرك امضالری واضح
و اوقوناقلی اولمسی و آبونه
صره نومروسنی محتوی
بولونمسی لازمدر

ممالك اجنبیه ایچون آبونه
اولانلرك آدرسلرینك
فرانسزجه یازلمسی رجا اولنور .

پاره گوندردیکی زمان نه‌یه
دائر اولدیغی بیلدیرلمسی
رجا اولنور

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم | باش محرر محمد عاکف | صاحب و مدیر اشرف ادیب | اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

عدد ٦٢٧ ٢٩ ربیع‌الآخر ١٣٤٣ ❊ پنجشنبه ❊ ٢٧ تشرین‌ثانی ١٣٤٠ جلد ٢٥

الحاد، نه بیوك جهالتدر!

— بعض مرفانسزلرك نشریات الحادکارانه‌سی مناسبتیله —

٦

زمانمزده دخی خالق نظریه‌سنك اهمیتی عمومیتله تصدیق اولنمش کیدر. بونك ایچوندرکه یکی ارباب قلمك لساننده «یاراتمق» کلمه‌سنك کثرتله استعمالنه شاهد اولمقده‌یز. فی الحقیقه یاراتمق قدرتی اولمسه‌ایدی علیت قانون اوله‌مازدی، علیت قانونی اولمسه ایدی علم کلی بولنه‌مازدی. علم اولمسه ایدی منتظم افعال صناعیه میدانه کله‌مزدی. حاصلی کائنات وانسانلر بیله، بولنه‌مازدی. فقط خالق نظریه‌سنك اهمیتنی تصدیقه معطوف اولان غیرتلر آراسنده بیوك بر سوءاستعمال یاپلمقده اولدیغنده اخطاره مجبورز. یاراتمق کلمه‌سنك مدلولنده‌کی عظمتی حس وتصدیق ایتمك مزیتنی کوسترن ارباب قلمدن بر چوق کنجلر بو کلمه‌یی اویونجاق کبی مرهانکی بر واسطهٔ تأثیره عنوان اوله‌رق یاپشدیریورمك حرمتسزلکنده کوستریورلر و بو صورتله کائناتك سر وجودی اولان بو بیوك مدلولی صیق صیق چیکنه‌یه‌رك قیمتنی ضایعه اوغراتیورلر. بیلمیورلرکه پك عادی بر مخلوقه اك بیوك عنوانلری اضافه ایتمك او مخلوقی اعلا دکل، او عنوانلری استخفاف ایله‌مکدر. مثلا بر کلخن بکنه، پروفه‌سور عنوانی توجیه ایله‌مك حسن نیت ایله بر احترام قصدینه مقرون اولسه بیله حقیقتده کلخن بکنی توقیر دکل پروفه‌سوری و پروفه‌سورلکی تحقیر معناسنی تضمن ایدر. بو قصد واستخفافی تعمد آیا یاپانلر حقنده قولای قولای امید صلاح بسلنه‌یه‌مز. سه‌کده بو خصوصده دوشونمیه‌رك و بر قصد مخصوص بسله‌میه‌رك موداپی تقلیده شتاب ایدنلری تفکره دعوت ایتمه‌یی بر وظیفه بیلیر و سوزلرندہ مخلوقه خالق دیمك کبی کذب و افترایه — بعضاً جاذبه‌لی‌ده اولسه — تنزل ایتمه‌ملرینی توصیه ایدرز. اوت هر علیتده بر خالق واردر. فقط بو شرف علل متوسطه‌نك دکل، علت اولانك حقیدر. علل متوسطه‌یه خلق، یاراتمق اسنادی بر حقسزلغی تضمن ایدر. هر حقسزلق ایسه بر ظلمدر. ومعلوم اولدیغی اوزره ظالملر ملعوندرلر. لعنة الله علی الظالمین.

نیچون بویله اولیور؟ چونکه علل متوسطه حقیقتده علت دکل، بر طاقم شروط واسبابدر. دها دوغریسی بر طریق، بر ناقلدرلر. بونلره حقیقی علت نظریله باقمق الکتریق تراموایلرینك حرکتلرینه سوقاقده‌کی تللری علت اوله‌رق کوستروب جریاندن تغافل ایتمکه بکزر. مبدع ومخترع نامی ویریلن کاشفلرك هیچ بریسی نه بر ذره‌یی، نه‌ده او ذره‌ده تجلی ایدن بر قوتی خلق ایتمش دکلدرلر. کرك علممزك، کرك صنعتمزك بتون مالزمه‌سنی بز حاضر بولورز. خلقتده نمونه‌سنی کشف ایتدیکمز شیلری عقل وفکریمزله، سعی واراده‌مزله تکثیر وتعمیم ایدرك، فابریقه‌لر، واپورلر، شمندوفرلر، طیاره‌لر یاپا بیلدیکمز زمان بیله بونلرك انفسی، آفاقی بتون عناصرینی علت اولامزه مدیونز. کنین ایله صیتمه میقروبی آراسنده‌کی تضاد علاقه‌سندن بکله‌دیکمز خاصهٔ شفائیه‌یی یاراتان عامل او کاشف اولمدیغی کبی بو علاقه‌یی و بو خاصهٔ شفائیه‌یی کشف ایدن ذکایی یاراتان‌ده او دکلدر. بونلرك هپسنك خالقی

علت اولالريدر . بز بو وسائط سايه‌سنده خالق تعالى‌نك فيض مستمرندن استفاده ايده‌بيليور ايسه‌ك بونكله نه‌ اوعلل متوسطه‌يه ، نه‌ده كنديمزه برعليت حقيقيه ، بر خالقيت اسناد ايتمك حقسزلغنده بولنماملى‌يز . بزم بتون قدرتمز ، خارجمزده موجود اولان شيلرى ، ظناً ويا يقيناً كشف ايده‌بيلمك و كشف ايتدكلريمزى اراده‌مزله كنديمزه ضم ايله‌يه‌بيلمكدن عبارتدركه بوكا ياراتمق قدرتى دكل ، آنجق قازانمق قدرتى دينه‌بيلير . بناءً عليه طريق علم ايله علماً وطريق اراده ايله عملاً اكتساب ايده‌بيلديكمز نسنه‌لرك خالقيتنى كنديمزه اسناد ايتمك پك بيوك بر جهالتدر . بو جهالتى بز كنجلريمزه روا كورمديكمزدن دولايى كنديلرينى « ياراتمق » كلمه‌سنى قوللاندقلرى زمان تيقظه وحق‌شناسلغه دعوت ايتمه‌يى وظيفه عد ايدييورز .

اوت ياراتمق واردر ، اوده آنجق علت اولاى وجود اولان حق تعالى‌نك فعل خاصيدر . صفت تكوين آنجق اونكدر . ماده‌يه محتاج اولان هر وجوده اولاً وبالذات عطالت قانونى حاكمدر . عطالت قانونى ايسه برشيئك كنديلكندن هيچ برشى ياپامامسى ، حق كنديسنه ويريلن بر اثرى معاونت خارجيه اولمدقجه تغيير بيله ايده‌مه‌مسى ديمكدر . عطالته قوت نامنى ويرمك مجازدر . او قوت دكل ، نهايت برقوه ، برقابليت محضه‌در . اونده فاعليتدن بالذات هيچ برشى يوقدر . وبونك ايچوندركه ماده‌يى قديم فرض ايتمك برتناقضدر . چونكه فعلى كنديسنه مديون اولميان برموجودك ، وجودينى كنديسنه مديون تصور ايتمك برتناقض تصور ايتمكدر . وبونك ايچوندركه لاووازيه‌نك بقاى ماده نظريه‌سنى بوكون بقاى قوت قانونى سبق ايله‌مشدر . مع مافيه شونى‌ده اونوتماملىدركه بز قوت ديديكمز زمان بونى برمعناى جوهرى ايله دكل ، برمعناى عرضى ايله تصور ايدرز . وذاتسز بر قوت تصورى بزه محال كورونور . بوندن دولايى هر قوتى برذات معينده تصور ايتمك ايستركن ، ماده‌يى ذات مطلق مقامنه اقامه ايديويرمك كبى برخلط والتباسه دوشه‌رز وبو صورتله هر قوتى ، هر قدرتى ، برذى قوت اولان ذاتده تصور ايده‌جك يرده ماده‌ده تصور ايديويررز وبورادن ماده ايله قوتك اتحادينه وعدم تمايزينه قائل اولمق كبى بروسوسه‌يه‌ دوشرز . بو ايسه فاعل ديديكمز مبدئى برعرض تلقى ايده‌مديكمزدن دولايى بونى برجوهره اسناد ايتمك وبو سببله بر جوهر متحيز اوله‌رق دوشونديكمز عاطل ماده‌يى ، عين زمانده بر مبدأ فاعل كبى تصور ايله‌مكدر . ايشته بدايةً برمبدأ فاعل وعاطل اوله‌رق ذهنمزه يرلشديرديكمز ماده‌يى نهايت برمبدأ قابل دخى تصور ايديويرمك تناقضى بويله قوت مفهومى اوزرنده‌كى برپسيقولوژى خطاسندن منبعثدركه كندى معناسنده قوللانديغمز قوت ايله مجازاً ذى قوت معناسنده قوللانديغمز قوتى فرق ايده‌مه‌مكه راجع بركلمه خطاسيدر . بناءً عليه بزم ماده‌يه قوت ديه‌مز دوغرى اولمديغى كبى قوته ماده ديه‌مز دخى دوغرى دكلدر . حقيقتده قوت قوت ، ماده‌ده ماده‌در . ومبدأ فاعل برعرض اولان قوت دكل ، برذات اولان ذى قوتدر . (ان الله هو الرزاق ذو القوة المتين) . صوك زمانلرده وقوت وماده بحثنده كورديكمز خطالرك منبعى ، قوتى ذى قوت معناسنده قوللانمق كبى بر كلمه سفسطه‌سنه منجر اولديغى اونوتماملىدر .

شمدى بو ملاحظاتدن آله‌جغمز نتيجه شودر :

مبدأ فاعل — حقيقتده بر قوت دكل ، برذى قوتدر . بوكا قوت اطلاق بيوك غلطلره سببيت ويرن بر مجازدر .

ماده — هر وجهله عاطل اولان برمبدأ قابلدركه هر فعل وحركتنى وحتى موجوديتنى وسكونتى بيله مبدأ فاعله مديوندر .

قوت — مبدأ فاعلك مبدأ قابلده اثرى تجلى ايده‌بيلن قدرتيدر . بالذات فاعل ايله قائم برصفت وبالاثر قابل ايله قائم برعرضدر . بناءً عليه ماده‌ده قوت عرضى اوله‌رق متصوردر . تعبير آخرله قوت ، فاعل ايله قابل آراسنده برنسبت افاده ايدن براسمدر .

خالق حقيقى — علت اولى اولان مبدأ فاعلدر . بناءً عليه علل متوسطه فاعل اوله‌بيليرسه‌ده خالق اوله‌مازلر .

عادى وسفيل كوكللر كاه كاه جاذبه‌سنه اسير اولدقلرى فانى شيلره پرستش ايدرلر ، هرحانكى بر ذوق ويا اميدلرينى تطمين ايده‌جك كبى كورندكلرى مخلوقاتى معبود طانيمق ذلتنه دوشرلر . دون بردلبرك ، بوكون برقهرمانك ، يارين بر ثروتك عتبهٔ عبوديتنده باش دوكرلر . وقتاكه اونلر فنايه كيدر ويابسله‌نن آرزولرى تطمين ايده‌مزلر ، وياخود تطمين ايديلن آرزولرسونره يكيلرى ظهور ايدر . وبو يكيلر ، اسكى پرستشكارلره متخالف برهدف ابراز ايده‌رلر . يأسلر ، اضطرابلر استيلا ايلر ، اوزمان سابق معبودلر منصبلرندن عزل اولنورلر . يكى خيالار ايچنده يكى معبودلر تحرى ايديلير . افسانه‌لر ، خرافه‌لر چيقاريلير . انسانلر اوزرنده خياللرك حقيقتدن زياده مؤثر اولديغنه اينانيلمغه باشلار . حالبوكه هر خيالك تأثيرى بر حقيقتك تقليدى اولمسى حيثيته مديون بولنديغى ادراك ايديله‌مز اولور . حق وحقيقتدن آرتق اوزاقلاشيلير ، منفعتلر تجزى‌يه وتعارضه اوغرار . جمعيتلر پريشان ، ملتلر خاك ايله يكسان اولور . بوتون اويالانجى معبودلر ، صحيفهٔ عالمدن سيلينيركن ، دوردن دوره خلقتلر توالى ايلر ، كيجه‌لرى كوندوزلر ، قيشلرى بهارلر تعقيب ايدر . دوكولن غزللر بيله صاغلقده قازاندقلرى خصائصه كوره يكى برحياتك مايهٔ بهاسى يارينكى كلستانك نشوهٔ صفاسى ويا علت جفاسى اولورلركن موتك قاراكلق ، قورقونچ قاپوسندن بر صحراى هيچى‌يه سورولمش ظن ايديلن ئولولرده بر نشأت ثانيه‌نك محشر مبادله‌سنده خواص موهوبه و اعمال مكسوبه‌لرينه كوره حاده‌لردن كچمكده دوام ايدرلر . خلفلر ، سلفلرله برله‌شير ، آرالرنده‌كى مناسباتك تجاذب وتدافعنه

كوره مجلسلر قورولور . عائله‌لر ، ملتلر كورورسكز كه عصرك مقبرهٔ نسياننده كومولمش ظن ايديلن آبا واجداد ، اولاد واحفادك بزم توقير واحترامليرنده ابدی برحيات سعادت ياشارلر . ينه عائله‌لر ، ملتلر كورورسكز كه آتالر بابالرله ، اوغوللر ، طورونلر صاچ صاچه ، باش باشه برمنازعهٔ دلخراشك نتايج وخيمه‌سی ايچنده چيرپينير ، بوغوشورلر . خلفلر سلفلره لعنت ايدرلر . « بزی شاشيرتان ، بلايه صوقان بونلردر . بز بوكون يانيور ، ايكله‌يورايسه‌ك اونلر بو آتشك ايكی قاتليسنه مستحقدرلر . » ديه صوكره كيلر ، اولكيلره غيظ صاوورورلر . صاووردقجه‌ده هرايكی طرفك آلام وعقوبتی تضاعف ايدر . « قالت اخريهم لاوليهم ربنا هؤلاء اضلونا فآتهم عذابا ضعفاً من النار قال لكل ضعف ولكن لا تعلمون » .

بودفعه اولكيلر باغيرر : « نه اوليورسكز ، سزك بزدن ابی نه‌يكز وار ؟ بز كندی درديمزی كنديمز چكر ، اجداديمزك كيكلرينی صيزلاتمازدق . سزك فنالغكز ايسه كنديكزه قالميور ، بزه‌ده سرايت ايديور ، ألمز برايكن ايكی اوليور . سز آدم اولسه ايديكز ، بزه قارشی برمنتی حائز بولنسه ايديكز بزی اينجيتمز ، يكی دردلره صوقمازديكز ، براقدقلريمزی آلير ، نواقصنی اكمال ايده‌رك اصلاح ايدرديكز ، هيچ اولمازسه حالمزه براقير ، اولديغی كبی محافظه ايلرديكز . بوكون سزك چكدكلريكز وفضله اوله‌رق بزه‌ده چكديردكلريكز كندی قازانجكزدر . باری اونلری بزه مال ايتمه‌يكزده يابدقلريكزك سيئه‌سنی يالكز كنديكز چكيكز » ديرلر . « وقالت اوليهم لاخريهم فما كان لكم علينا من فضل فذوقوا العذاب بما كنتم تكسبون » .

ايشته شئون خلقتك بوتون بوسيرنده اوفانی معبودلر ييقيليركن ، « انكم وماتعبدون من دون الله حصب جهنم » سری ظاهر اولوركن يالكز ويالكز اوخلاق لم‌يزل عرش احديتنده حی وقيوم اوله‌رق قالير .

« لمن الملك اليوم » سؤال ذوالجلالی ايراد اولنور ، وبونی آنجق « لله الواحد القهار » جواب كبرياسی حل ايدر .

بتون اميدلرك قارارديغی ، بتون كوكلرك خشيت واضطراب ايله تتره‌ديكی بودملرده بر طرفدن كمال شدتله صواعق عقوبت قايناركن ديكر طرفدن كمال رأفتله برق تجلی پارلار ، باران رحمت يامغمقده دوام ايدر . ييلديرملر دوشمه‌دن شمشكلر چاقار . بارقهٔ رحمتك ، صاعقهٔ دهشته متقدم اولديغی كورولور . « وسعت رحمتی كل شیء » آيتی اوقونور ، « سبقت رحمتی علی غضبی » كلمهٔ قدسيه‌سی دويولور . يأسدن قيوريلان قلبلر ، بونقطه‌ده مبهم برتقلص ايله آچيلمق ايستر ، آغلامقدن شيشن كوزلر سبينی تعيين ايده‌مديكی بر اميد مضمرك تأثير فسونيله كولومسر كبی اولور . درياده كميلر پارچه‌لانمش ، انقاضی تارمار اولمش ايكن بيله غريقك كوكلنده هاتفدن برباديان خلاص اسر . اطبا اميدلرينی كسركن ، ياران واحبا داغ درون ايله كوزلرندن اشك وداعی سيلمكه چاليشيركن خسته : « چيقمادق جانده اميد وار » ديه بر قبلهٔ آماله يونه‌لير ؟ نه‌دن ؟ نه ايچون ؟ چونكه هر كوكلده اوواحد قهارك ، رحمن رحيم اولديغنه دائر شعوری ، ويا لاشعوری بر حصهٔ تصديق واردر . اونك جبارعنيد بركور طبيعت اولماديغنه هرقلب كيزلی بر برهان بيان طاشير . خالق حاشا بر كور طبيعت اولسه ايدی ، روح بشر اومنبع املی نره‌دن بولوردی ؟ او امل نره‌دن كلير ، اوشعور نره‌دن طوغاردی ؟ واهب الآمال خالق الآمال اولمازده كيم اوله‌بيلير ؟ غرور زماننده كوزلری قارارانلر هرحقيقتی چكنه‌يوب كچه‌رك وبتون موجوداتك اوستنه چيقمق ايسترلر . فقط بوغرور برشرك باری اولديغی ايچون چوق كچمه‌دن دوشه‌جكلری حفرهٔ فتورده او واهب الآمالدن خارقه‌لر تمنيسنه قالمقدن وارسته قاله‌مازلر . چونكه اوزمان كنديلرينه كليرلر وكنديلرينی بيلنلرده بوتون عالم امكانك قدرت باری‌يه مسخر اولديغنی تسليمده تردد ايلمزلر . بك اعلا بيليرلر كه خالق اولان حق تعالی خلقتك علت اولاسيدر ، وعلت اولی فوقنده بر علت ، بر حاكم طانيمق تناقضدر . قوانين جاريه علت اولی اوزرنده دكل ، آنجق علل متوسطه اوزرنده حاكم وآنجق اونلرك اطراداتنی ناظمدر . وطبيعت دنيلن شیء ده آنجق اواطرادلرك برافاده‌سيدر . بواطراداته محكوم اولان خالق دكل ، يالكز مخلوقاتدر . بناءً عليه علت اولی اولان خالق تعالی محكوم قوانين دكل ، واضع قوانيندر . وبناءً عليه فاعل مختاردر . بقای قوت قانونی بزه او قادر ذی القوتك ازليت وابديتنی كوستركن ، تحول قوت قانونی‌ده بزه عليت معتاده ايچنده بر سر اراده‌نك حكمران اولديغنی واطرادلر ايچنده خارقه‌لر كيزلنديكنی كوسترر .

ايشته دين مبين اسلام انسانلره اوفانی معبودلردن صرف نظر ايتملرينی توصيه ايدركن بو حی وقيوم ، رحمن رحيم ، واحد قهار اولان يكانه خالق ازلی‌يه حصر عبوديت ايتمك يولی كوستريور . بوحس سرمدی ، بوجمال كبريا ، بورضوان اكبر واركن ، بوكون وار يارين يوق اولان فانيلره كوكل ويرميكز ، صكره محزون اولورسكز ، ديور . سز حر ومختارسكز ، ارادهٔ خالقك بر بينهٔ قويه‌سی اولان بر نمونهٔ اراده‌يه مالكسكز ، فقط سزك اراده‌كز مبدأ كل دكلدر ، اونی حسن استعمال ايله يرينه صرف ايده‌بيليرسه‌كز مختار اولورسكز ، ديه ارشاد ايله‌يور . حق تعالی سعادت بشريه‌يی قانون عبوديته ربط ايله‌مش وبوقانونك تطبيقنی اختيار بشره توديع ايتمشدر . بناءً عليه بوقانونك تطبيقنده اختيار واراده‌كزه صاحب اوليكز ، انفعالات شيطانيه‌يه قاپيلمايكز ، معبود حقيقيدن باشقه‌سنه قول اولميكز ، يكديكريكزی رب اتخاذ ايتمه‌يكز ، حدود الهی تجاوز ايلميكز ، معبود حقيقی ، يعنی الله يالكز خالق اولان حق تعالی‌يی طانييكز ،

عکسی حالده معبودلریکز هلاك اولورکن سز حامیسز ، پناهسز ، معینسز ، مرشدسز ، حاصلی امیدسز برسرسری کبی قالیر ، یأس ، فتور ایچنده محو ونابود اولور کیدرسکز ، دییور .

بونك ایچوندرکه الهه‌دن باشقه‌سنه طاپان ملتلرك معبودلری اولور ، بر مدت‌ده اولونك خیال رهیکلنه طاپانلر بولونور . نهایت بوخیالك بر سراب واو پرستشك مستوجب عقاب اولدیغی تبین ایدر ، نتیجه‌ده قیامت قوپار ، خسران ابدی تحقق ایلر .

فقط مؤمن کامل اولان مسلمانك الهی هر زمان حی ، هرزمان قیومدر . هم ملجأ اول ، هم ملجأ آخردر . اوکا صدق ایله عبودیت ایدنلر ، هیچ برزمان یأس وحرمانك پنجهٔ آتشیننده ایکله‌منلر . امللرندن امل ، امللرندن عمل ، عمللرندن سعادت طوغار .

دقت ایدیلیرسه کورولورکه هیچ بر لسانده « الله » اسم خاصنك تام مرادفی یوقدر . خدا ، تکری کلمه‌لری بیله اساس اعتباریله « رب » نورمقامنده ، هله غربك « دیو » سی « اله » ، معبوداسم جنسلری موقعنده‌در . حتی دنیله بیلیرکه شرقك « دیو » ی غربده بر تناسخ ایله dieu ـ دیو » شکلنده بر معبود اولمشدر .

خلاصه ، اسلامیت یالکز خالق کل اولان حق تعالی‌یی معبود طانیتوب آنجق بر الهه حصر عبودیت ایتمکله فانی و موهوم معبودلرك بیسود ومخیل اولان سلطه‌لرینی قیرمش ، اونلری معبد خلقتدن آتمش ایسه بونکله بشریتك طرق سعادتنی قاپایان اوهام واساطیری تمیزله‌مك ، شهراه فلاحنی آچمقدن باشقه بر شی یاپمامشدر .

نفع وضررك ضامن مطلقی اولمیان فانیلره ربط قلب ایله مکله خالق السموات والارضك درگاه احدیتنده ضراعت کزین ابتهال اولمق آراسنده نه بیوك فرق واردر ؟ بن ، هاه دیجه براراده ایله المیی قولومی اوینانه بیلیور ، اراده‌مك بدنمده برحقیقت عینیه‌یه منقلب اولدیغنی کورویورکن بوقدرت محدوده‌یی باکا ویرن خالقك ارادهٔ ازلیه‌سندن چیقان بر « کن » امریله نه‌لر یاپه‌بیله‌جکنی آکلامقدن نصل تغافل ایدرم ؟ علیت قانوننك ایلك نقطهٔ اهتزازی اولان بوامردرکه بوکون بزی « هوالذی جعل لکم الارض فراشا والسماء بناءً » مضمونی موجبنجه شو کاشانهٔ خلقتك ، شو سرای هستینك ارض وسماسی آراسنده رقص ایتدیریور . املدن امله ، حرکتدن حرکته فیرلاتیور . نصل اولورده بن اوخالقك قدرت نامتناهیه‌سندن شبهه‌یه دوشرم ؟ نصل اولورده عدلت ورحمتندن امیدیمی کسرم ؟ نصل اولورده یأسلریمه قارشی اوندن خارقه‌لر بکله‌مه‌م ؟ (انه لا ییئس من روح الله الا القوم الکافرون) .

[سوز مادامکه بوکا منجر اولدی ، بناءً علیه برازده خارقه ومعجزه‌نك امکان علمیسندن بحث ایتمك لازم کلدی . فقط اونیده باشقه برمقاله‌یه براقه‌لم .]

فاتحه تفسیری

بسم الله الرحمن الرحیم

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ . اَلرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ . مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ . اِيَّاكَ نَعْبُدُ وَ اِيَّاكَ نَسْتَعِينُ . اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ . صِرَاطَ الَّذِينَ اَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ . غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ « آمين »

مآل منیف

حمد او اللهکه رب العالمیندر ، بوتون مخلوقاتی ایچونده مرحمتلیدر ، حساب کوننك صاحبیدر . الهی ! قوللغی یالکز سکا ایدرز . یاردیمی ده آنجق سندن ایسترز . بزلره دوغرو یولی ، نعمتکه ایرن کیمسه‌لرك یولنی کوستر . غضبکه اوغرامش ، آزوب صاپمش اولانلرك یولنی دکل . .

بویدی آیت کریمه‌دن عبارت اولان سورهٔ شریفه قرآن کریمك فاتحه‌سیدر . بشوقت نمازك هربرنده هرمسلمان بونلری متعدد دفعه‌لر تلاوت ایدر . بونلرك هرکلمه‌سی ، هرآیتی انسانلره نه‌قدر اصالت بخش ایدن ، انسانلری نه‌قدر زنده‌لشدیرن ، تنشیط ایدن برقوتی حائزدر . بو سورهٔ شریفه کوزلرمزك اوکنده نه معظم بر افق امل آچیور ، فکرلرمزی سربستی و استقلال روحیله نه‌قدر اشباع ایدییور ، بزه نه‌قدر پایانسز بر ترقی ، نه‌قدر حدودسز بر انکشاف وعد ایدییور . بزی غضب الهیدن قورویه‌جق نه حکیمانه اخطارلرده بولونیور ، بزی یولدن صاپدیره‌جق هرشیئه قارشی نه مؤثر مانعه‌لر قوییور !

مسلمانلقدن مقدم انسانلرك الوهیت حقنده‌کی تلقیسی پك قورقونج بر شیدی . بر کره غضب الهی تحریك ایدلدیمی ، آنجق هندستان ، یونانستان وروما معبدلرنده آن‌بآن دوکیلن انسان وحیوان قانیله تسکین اولونوردی . (آل یعقوب) ك رؤساسی بنی‌اسرائیلك آلهه‌سنی اغضاب ایدنلره قارشی اللرینی سمایه قالدیرورلردی . آرتیق (یهووا) نك غضبنی تسکین ایچون کویلر ییقیلیر ، اکینلر امحا ایدیلیر ، مال وملك تارمار اولور ، حیوانلر کسیلیر ، حتی چوجقلر ، قادینلر ، یاشلی ارککلر بیله تخلیص کربان ایده‌مزلردی . حضرت (عیسا) نك ـ کویا انسانلری کناهدن آزاد ایتمك ایچون ـ دوکیلن قانی بیله بشریتی قورتاره‌مامشدی . أعزهٔ نصارانك تلقین ایتدکلری ألوهیت بوتون بشریتی بر آدمك کناهی ایچون محکوم ایدن ، بلا مقابل بشرك بر کناهنی عفو ایده‌مه‌ین بر ألوهیتدی . بوتلقیلر ، پیغمبران عظامه عطف اولونه‌ماز . حضرت

عيسى عليه‌السلام بويله برشى تلقين ايتمه‌مشدى. بوتلقيلر، بزى ياراتمه‌دن اول موجوديتمز ايچون لازم اولان هرشيئى يارادن وبونلرى بلامقابل، بلا غرض وعوض خلق ايدن (رب العالمين)ك نهايتسز رحمتيله قابل تأليف دكلدر. بوقدر رحيم اولان بر الٰه مخلوقاتدن برينك كناهنى عفو ايده‌مزميدى ؟

الحاصل انسانلق بلاقيد وشرط، بلاغرض وعوض ابذال اولونان نعم الٰهيه ورحمت ربانيه حقنده يوكسك بر تلقى‌يه ؛ انسانلرى خالقلرينه، خوف وخشيتدن زياده، محبتله اطاعته سوق ايده‌جك، جناب حقك بى‌حدود نعمتلرينه، اساساً ابذال اولونان ويالكز انسانلرك حركتنى، انسانلرك عمل صالحنى بكله‌ين نعم الٰهيه‌دن اونلرى امين قيله‌جق يوكسك بر تلقى‌يه محتاج ايديلر.

قرآن كريمك فاتحه‌سى بونى تأمين ايدييور. جناب حقك متن فاتحه‌ده وارد اولان ايلك اوچ صفت الٰهيه‌سى خالقمز، رازقمز، حافظمز اولان ربمزه ؛ هيچ بر سعى، هيچ بر استحقاق نتيجه‌سى اولمايارق موجوديتمزك دوامى، انكشافمزك تأمينى ايچون هرشيئى يارادان، فضل و عنايتى بيحدود اولان « رحمن »ه ؛ انسانك بر عمل صالحنه بيك بر ثواب ايله مقابله ايدن « رحيم »ه نظر دقتمزى جلب ايتمكده‌در. جناب حقك سورهٔ فاتحه‌ده دردنجى صفتى « مالك يوم الدين » در. جناب حق هر عمل صالحى مكافاتلنديرر، فقط كناهكارلرى ايسترسه جزالانديرر، ايستر جزالانديرماز. چونكه ذات اجل واعلا، حاشا مملوك دكل، مالكدر. كنديسنه قارشى ايشله‌نيلن بر كناهى عفو ايتمك خصوصنده عدالت قيديله مقيد دكلدر.

بو درت صفت محضا جناب حقى تبجيل ايچون بر آره‌يه كتيرلمش، بالتصادف صيره‌لانيويرمش بر شى دكلدر. بونلر، بوتون صفات الٰهيه‌نك ماهيت حقيقيه‌سنى كوسترمك ايچون، اولجه الوهيت حقنده فكر بشره كيره‌ن بر طاقم ياكلش تلقيات واو تلقياته استناد ايدن عقائد باطله‌يى كوكندن سيلمك ايچون وحى اولونمشدر.

بو صفات الٰهيه‌نك بياندن صوكره فاتحهٔ شريفه‌ده : « الٰهى يالكز سكا عبادت ايدرز، يالكز سندن ياردم ديلرز » ده‌نيليور.

بو آيت كريمه استقلال وسربستى روحيله مشبوعدر. ياردم ايچون هيچ بر فرددن استمداد ايتميه‌جكز. بر طاقم لطفلره نائل اولمق امليله كيمسه‌يه ياناشميه‌جغز. سجيه‌مزك اصالتنى محافظه ايده‌جكز وهيچ بر كيمسه‌يه بويون اكميه‌جكز. آنجق اللهمزدن ياردم ديله‌يه‌بيليرز. چونكه بوتون انسانلر بزمله مساويدر. باشقه‌لرينه نه احسان اولونديسه بزه‌ده احسان اولونمشدر. بوتون جهان، بوتون عنايات الٰهيه بزه‌ده آچيقدر. باشقه انسانلر هرهانكى وجهله، سويه و وضعيت اعتباريله بزه قارشى احرازِ فائقيت ايتمش بولونيورلرسه، اونلر بزده ده موجود اولان، بزه‌ده احسان اولونان بر طاقم قوتلرنى ايشله‌تمش وانكشاف ايتديرمشلردر. اونلر نه‌يه نائل اولديلرسه بزده اوكا نائل اولابيليرز.

بو آيت كريمه‌نك افاده ايتديكى (توحيد بارى) عقيده‌سى مساوات بشر فكرينى‌ده تلقين ايتمكده‌در. قرآن كريم، توحيد بارى عقيده‌سنى بو قدر قوتله تحكيم ايديور، شركى بوقدر شدتله استيصال ايديورسه بونك سببى جناب حقك ـ حاشا ـ قيصقانچ بر الٰه اولماسى ده دكلدر. كتاب مبينمزده اللهك بويله بر صفتى يوقدر. جناب حق بو شائبه‌دن منزهدر. توحيد بارى عقيده‌سى باشقه بر مقصده خادمدر. بو عقيده انسانلرده بر حس اصالت ابداع ايدييور. بزه اوكرەتييوركه بوتون جهان بابزه مساوى، ياخود بزه تابعدر. اك اسكى زمانلردن بوكونه قدر انسان عناصر طبيعتى تقديس ايتمش، بر طاقم اشيايه عبادتدن باشلايارق انسانلره عبادته قدر وارمشدى. بو حال انسانك علوم طبيعيه‌ده ترقيسنه و اعتلاى شخصيسنه بر مانعه تشكيل ايديبوردى. انسان تشنهٔ اعتلادر. توحيد بارى عقيده‌سى بشرك امدادينه يتشدى وبر حمله‌ده الوهيت درجه‌سنه يوكسلتديكى شيلر مادونى ويامساويسى اولدى. انسان عناصر طبيعيه‌يى احتياجاتنه استيفايه خادم قيلدى‌كه كشفيات علميه‌نك اساسى بودر. مسلمانلر، بشرك مساواتنه دائر پرورده ايتدكلرى اعتقادى ضعفه اوغراتدقلرى كوندن برى هرشيئى ضايع ايتمكه باشلاديلر. انساندن مساواتى امحا ايدن بر اطاعتى ايسته‌ينلر بر الٰه اولمق ايسته‌يور، ديمكدر. مسلمان بويله بر شيئى قبول ايده‌من. توحيد بارى عقيده‌سى واوندن توله‌ايدن مساوات بشر، دەموقراتلق، سوسياليستلك، جهانشمول اخوت كبى اك اصيل فكرلرى وجوده كتيرير. جهانى، بر جهان سعادت حالنه كتيره‌جك برشى وارسه اودر.

بونى تعقيب ايدن آيت كريمه انسانه نشاط و زندكى بخش ايدن بر آيتدر. بو آيتله صراط مستقيمه، انعام الٰهى‌يه نائل اولانلرك يولنه بزى ارشاد بويورمه‌سنى جناب حقدن تضرع ايدييورز.

بز، نعم الٰهيه‌يه نائل و اونلره لايق اولمه‌نك يوللرينى اوكره‌نمكه خواهشكرز. عجبا (نعم الٰهيه) تركيبنك دائرهٔ احاطه‌سنه آلديغى شيلردن دها نجيب، دها قيمتلى، دها يوكسك ودها شايان آرزو برشى وارميدر؟ بو آيت كريمه شايان احراز اولان هرشيئى بزه كوسترمكده‌در. حق تعالى، بويله بر دعا ايله ذات اعلاسنه تقربى تعليم ايدييور. عجبا طوغرى يولده كيدرسه‌ك بزى نعم الٰهيه‌سندن محروم ايدرمى؟ بو دعانك بر وحى الٰهى اولماسى، ذات باريتك تصور ايده‌بيله‌جكمز هرنعمتى : علم وصنعت، عرفان ومدنيت، ثروت وسطوت، حاكميت وشوكت، اعتلا ونجات كبى بو دنياده شايان غبطه اولان هرشيئى بزه احسان بويورمق ايسته‌ديكنى كوسترير.

جناب حق بو يله جه بزى طريق حياته ارشاد بيوريور، نعم آلهيه يه ناصل نائل اولاجغمزى كوستريور. شرائط لازمه يى تحقق ايتديرديكمز تقديرده عنايت آلهيه يه مظهر اولاجغمزى بيان بويوريور.

جناب حق بوتون جهانى نوع بشرك تكاملى ايچون ياراتمشدر. بو معظم هدفى تحقق ايتديرمك ايچون بز رحمت آلهيه يى تضرع ايدييورز. بزه، جناب حق «رحمن ورحيم» اولارق ياداتمه من تعليم اولونيور. بو صفتلر، يوقاريده ديديكمز كبى، ايكى درلو رحمتى افاده ايديور. بونلرك بريسى، حياتمز، ترقيمز ايچون لازم اولان هرشيئك ابداعنده، تظاهر ايدييور، ديكرى اعمالمزى ثمره دار ايتمك ايچون ابذال اولونيور. برنجيسى بزم وجوده كتيرميه جكمز، فقط مساعيمز ايچون بر اساس تشكيل ايتمه سى اعتباريله بزم ايچون الزم اولان هرشيئى وجوده كتيرييور، ديكرى خلق ايديلەن موادى استعمال و اونلردن انتفاع ايتديكمز زمان مساعيمزى موفقيتله تتويج ايدييور. برينك وظيفه سى بيتركن، ديكرينك وظيفه سى باشلايور. بونلر شبهه سز يكديكرينه متصلدر. فقط بريكى آنجق اعمال بشريه يى تعقيب ايديور و برنجينك اثر ايجادى اولان طبيعتده بولديغى ايشله ته دكجه انسانه ابذال فيض ايتمه يور. عجبا بوتون طبيعت قرآن كريمك فاتحه سنده كى بو ايكى صفت آلهيه يى تجلى ايتديرميورمى؟ ارض، ايچنده كى هرشيله، هوا، كونش، قمر، ييلديزلر، وبر كلمه ايله، طبيعتده كى هرذره بزه ياردېم، بزه خدمت ايچون يارادلمشدر. فقط بز بونلردن انتفاع ايتمزسه ك هيچ برشى قازانامايز. اونلره مراجعت ايده لم، اونلرى خدمتمزه مهيا بولورز. سعى و فعاليتمز نه قدر اهميتسز اولورسه اولسون، نهايتسز بر مكافات احراز ايدر.

مثلا بر عاملك فعاليتنه عطف نظر ايده لم. اونك وظيفه سى برشى ياراتمق دكلدر. اونك يكانه ايشى اساساً يارادلمش بولونان اشيايى بربرندن آييرمق ويا بربرينه علاوه ايلمكدر. اوت، هرشى اساساً موجوددر، فقط اونك بر حركتى شايان حيرت نتيجه لر تعقيب ايدييور. بر بغداى دانه سى بيله برچوق وسائط طبيعيه نك فعاليتى نتيجه سنده ثمره ويرييور. فقط نه زمان بر چيفتچى تارلاسنه كيدر و چاليشيرسه اوزمان هرذره وظيفه سنى ايفايه باشلار. هركون، بش فرضى ادا ايتدكجه بزه بو معظم درس تلقين اولونيور، بزه رحمن ورحيم اولان «الله» خاطرلاتيليور. جناب حق بزه حياتمزك ادامه سى، ترقيمزك تأمينى ايچون نعم آلهيه سنى ابذال ايتمشدر. فقط بز عاطل طورور و اونلرى استعمال ايتمزسه ك هيچ بر فائده احراز ايده ميز. رحمن صفتيله جناب حق آنجق اونك نعمتندن مستفيد اولمق ايسته ينلرى مستفيد ايدر. سز دنيانك حاكمى اولمقمى ايستيورسكز؟ جناب حق بو نيازكزى تحقق ايتديرر. سزه ياردېم ايدر. فقط اولا بوكا مستحق اولديغكزى اثبات ايديكز. چاليشكز.

بوندن باشقه بو آيت كريمه نك ترتيبى ده شايان دقتدر. «الٰهى! آنجق سكا عبادت ايدرز، آنجق سندن ياردېم ديلرز» ده نيليور. اولا «عبادت» صوكره «ياردېم» كليور. ياردېم، اولا عبادت ايدنلره احسان اولونيور. عبادت كلمه سنك بوتون عطاياى الٰهيه دن مستفيض ومستفيد اولمق معناسنه كلديكنى ده اونوتمامالى يز.

صوكره «يالكز سندن ياردېم ديلرز» نظم جليلنى تدقيق ايده لم. بز جناب حقدن بر ايشمزى كورمه سنى طلب ايتمه يورز. آنجق اونك ياردېمنى نياز ايدييورز. بو صورتله الزدن كلديكى وقدرتمز يتديكى درجه ده چاليشمه يى قبول، صوكره ده مساعيمزك نصرت الٰهيه ايله تتوجنى نياز ايدييورز. بناءً عليه «جناب حق، كنديلرينه ياردېم ايدنلره ياردېم ايدر» اساسى، بر اساس اسلاميدر.

بونى تعقيب ايدن آيت كريمه بو اساسى تأييد ايديور، جناب حقدن نياز ايده جكمز ياردېمك ماهيتنى بيان ايديور: «بزى طوغرو يوله كوتور» ديور.

اوت، بز طوغرو يوله كيرمك ايچون اللهك ياردېمنى نياز ايدييور و بو طوغرو يولده ايلرله مكه آماده اولديغمزى اقرار ايدييورز. بز جناب حقدن بزم حسابمزه برشى ياپمه سنى طلب ايتمه يورز. بزى «نعم آلهيه يه نائل ايده جك يولده يورومكه عازم اولديغمزى افاده ايدييورز. شبهه سز هدفه مواصلت ايچون برچوق يوللر: طوغرو، اكرى، قيصه، اوزون يوللر واردر. بز جناب حقدن طوغرو وقيصه يولى بزه كوسترمه سنى نياز ايدييورز. بناءً عليه حركت ايتمك ايستەمه ين، عطالتى سون، چاليشمقدن نفرت ايدن انسانلرك اللهه ياقلاشمه لرينه، اونك مرحمت قاپولرينى چالمه لرينه حاجت يوقدر. بو قاپو، چاليشمق وفعاليتلرينى تنظيم ايچون ارشاد ايسته ينلره آچيلير.

بونده مسلمانلر وبوتون انسانلر ايچون بويوك بر درس اخلاقى واردر. بو سورهٔ جليله، فى الحقيقه، بشرى هرتشبثك سر موفقيتيدر. «نعم آلهيه» نك طريق احرازى بودر. اسكى مسلمانلر بو ارشاد آلهيدن مستفيد اولمشلردى. اونلر چاليشمشلر وبر قاچ سنه ظرفنده باشقه لرينك عصرلرده نائل اولامادقلرينى احراز ايتمشديلر. اونلر، هرنماز قيلدقجه تازه بر الهامه مظهر اولويورلردى. بو الهام اونلرى تنشيط ايدييور، بوتون قوا وملكه لرينى اظهار ايدييور، اونلره هر دقيقه تازه بر حيات بخش ايدييوردى. بناءً عليه اونلرك قازاندقلرى مكافاتده پايانسزدى. بو كونكى مسلمانلرك ايشى عكسنه در. اجدادمز نعم آلهيه يه نائل اولمشلر، بزه محتشم بر ميراث براقمشلردى. فقط بو ميراثك عظمتى اخلافك كوزينى قاماشديردى. بونلر او ميراث ايله قناعت ايتديلر. جدلرينك قطع ايتديكى يولده ايلرله يه رك نعم آلهيه يه نائل اولاماديلر.

فی الحقیقه بزم بو کونکی حالمز ، هر فرصتی ضایع ایدن ، بوتون فعالیتی عطالت قوردلرینه امدیرن ، چالیشمقدن نفرت ایدن ، تذبلکه تسلیم کریبان ایدن ، حیاتی استحقار ایتمه‌نك جزاسنه چاربیلان ، بر انسانك حالیدر. بو وضعیت ایچنده نعم آلهیه‌یی خاطرلامایه‌رق دعا وعبادت ایدییورز .

بونه حیاسزجه بر جرأتدر ! بز اللهمزه « رب العالمین » دییورز. طبیعی . اوکا « رحمن » دییورز. محقق . حیات وانکشافز ایچون نه لازمسه حق تعالی اونی یاراتمشدر . بونلر بزم حرکتمزه منتظردر . فقط دوداقلرمز عجبا هانکی جرأتله جناب حقه « رحیم » دییورکه «رحیمیت الٓهیه»دن استفاده‌یه اصلا شتاب ایتمه‌یورز. هله هیچ بر وجهله فعالیتده بولونمادیغمز حالده عجبا «یاربی، آنجق سکا عبادت ایدر ، آنجق سندن یاردیم دیلرز » آیت کریمه‌سنی هانکی جرأتله تلفظ ایدیورز ؟ اوت ، هانکی مساعی‌یی ابذال ایدیورزکه اللهدن یاردیم تمنی ایدیورز؟.. بوندن باشقه جناب حقك بزی طوغرو یوله ارشاد ایتمه‌سنی نیاز ایتدیکمز حالده طوغرو یولده بر آدیم آتمق عقلمزه کلیورمی ؟ .

بزم عبادتمز عبادت دکل ، مسخره‌لقدر. بونك جزاسنی چکیورز. مسلمان قرده‌ش! کندیکی اصلاح ایتمك خصوصنده کجیکمه. اسلافمزك یاپدقلرینی ، قازاندقلرینی بز ده یاپه‌بیلیر ، بز ده قازانه بیلیرز . جناب حقك رحمت قاپولری چالیننجه درحال آچیلیر . قاپویی چالمق سنك وظیفه‌کدر ، قاپویی آچمق ایسه مولایه عائددر . فقط برنجی حرکت سنکدر. بودمانك باشدن صوکنه‌قدر ترتیبی دوشون ، نه‌قدر اصالت بخش ، نه‌قدر جانلاندیریجی والهام ویریجی اولدیغنی کور . بوکا رغماً انسانلری الکتریقله‌ین بوسوزلرك مخاطبی اولان مسلمانلر، عزم وثبات ایله ، اراده‌وسجیه قوتیله ، مفکوره‌لرینك علویتیله متصف اولاجقلری یرده انحطاطك هردرلوسنه دوشمش بولونیورلر . کندیلرینه مدنیت شاهقه‌لرینك یولی کوسترلمش اولان مسلمانلر حضیض ذلته باتیورلر . عجبا بونك بر چاره‌سی یوقیدر ؟ بوکا قارشی کلمه‌نك امکانی قالمامشمیدر؟ اوروپا ملتلرینك خودکامانه سیاستی ، حیاته لایق اولانك یاشایه‌جغنه دائر ایلری سوردیکی سقیم وغیر انسانی فلسفه‌سی ، باشقه ملتلری اسیر ایتمك ایچون قوللاندیغی مثبت ، منفی بوتون وسائطی شرقك تدنیسنه عامل اولمشدر . فقط اسلام ملتلرینك سبب سقوطی کندی ایچندددر . اونلر ، بواوامر آلهیه‌یه رعایت ایتسه‌لر بوتون بو عناصر سقوطی امحا ایدرلر ! . . .

خواجه کمال الدین
مترجمی : عمر رضا

یکی حقوق عائله

لایحه‌سی حقنده مطالعه

۱

بر مدتدنبری استانبولده متشکل بولونان «احکام شخصیه قومیسیونی» طرفندن مناکحات ومفارقاته عائد احضار ایدیلمش اولان قانون لایحه‌سنك برنجی ماده‌سندن اعتباراً بعض اقسامنی یومی غزته‌لر نشر ایتمکده‌درلر .

هر هانکی خصوصه متعلق تنظیم ایدیله‌جك قانون لایحه‌لرینك ، قانونیت کسب ایتمه‌دن اول ، غزته‌لر واسطه‌سیله وسائر صورتله نشر ایدیله‌رك ارباب اختصاصك نظر مطالعه و تنقیدینه وضع ایدیلمسنده شبهه یوقکه بر چوق فوائد واردر .

احضار ایدیلن مواد قانونیه‌نك احتیاجات مملکتی نه درجه‌لرده تطمین ایده‌بیله‌جکی محیطك عنعناتیله، اعتیادات قدیمه‌سیله، نه درجه‌لرده قابل تألیف اولدیغی کوزلجه تدقیق ایدیله‌لی ؛ بو موادك نه درجه‌لرده قابلیت تطبیقیه‌یی حائز اولوب اولمادیغنه دائر حائز صلاحیت اولان مقتدر ، تجربه دیده ارباب حقوق طرفندن اوزون اوزادی‌یه مطالعات درمیان اولونمالیدرکه وضع ایدیله‌جك قانوندن بکله‌نیلن منافع و مصالح لائق وجهله تجلی ایده‌بیلسین .

بالخصوص ساحهٔ تطبیقه وضع ایدیله‌جك مواد ؛ ملتك مقدساتیله، احکام دینیه‌سیله ، تمایلات عمیقهٔ روحیه‌سیله شدید بر صورتده علاقه‌دار بولونورسه بو مواد حقنده دها زیاده اعتنا ایدیلمه‌سی ، بو موادا وزرنده دها زیاده جدیت و اهتمام ایله اعمال فکرده بولونماسی ایجاب ایدر .

ایشته حقوق عائله‌یه متعلق تنظیم ایدیلن قانون لایحه‌سی ده بو جمله‌دندر. بولایحه‌نك اهمیت مخصوصه‌سی نظر اعتباره آلنه‌رق بو خصوصده حائز اختصاص ذوات طرفندن ایجاب ایدن مطالعات مفصلاً سرد ایدیلیر ایسه شبهه یوقکه او زمان قابلیت تطبیقیه‌یی حائز ، احتیاجاتی تطمینه خادم کوزل بر قانون وجوده کله‌بیلیر .

بناءً علیه بوجهتی عرض ایدلدیکی وجهله ارباب اختصاص وصلاحیتك قلملرینه ترك ایده‌رك بز یالکز احضار ایدیلن مواد قانونیه ایله الیوم محاکمده مابه‌العمل اولان احکام آره‌سنده منحصراً بر مقایسه یاپمق املنده‌یز ؛ مع هذا بو خصوصده مذاهب معتبرهٔ اسلامیه‌یه عائد اولان سائر احکام فقهیه‌ده ممکن مرتبه دائرهٔ مقایسه‌یه ادخال ایدیله‌جکدر . بو صورتله مذکور ماده‌لرك احکام اساسیهٔ فقهیه‌مزه نه درجه توافق ایدوب ایتمدیکنی ارائه‌یه چالیشاجق و بونلرك نتایجنه اجمالاً اشارت ایده‌جکز. ومن الله التوفیق .

« ١ — ماده: نشانلانمق، نكاحلانمق دكلدر. نشانلاندقدن صوكره رجوع ايدن طرفی عقد نكاحه اجبار ايچون اقامۀ دعوايه جواز يوقدر . نشانلاندقدن صوكره نكاحدن امتناع حالنده تضمينات اعطا اولونه جغنه دائر اولان شرطك ده حكمی يوقدر .

شو قدركه طرفيندن بری اسباب مجبره و مقبوله تحتنده اولمايارق عقددن رجوع ايلديكی ويا كندی قصوريله ديكر طرفك رجوعنه سببيت ويرديكی تقديرده طرف ديكرك حسن نيتيله ازدواج مقصديله اختيار ايتديكی مصرفه مقابل ضرر و زيان طلبنه حق واردر . »

بو ماده نك ايلك ايكی فقره سی احكام فقهيه مزه موافقدر ، فقط صوك فقره سی موافق دكلدر . مادامكه نشانلانمق ، بر نامزدلكدن عبارت اولوب بر وعد ماهيتنده در ، طرفينك عقد نكاحه مجبوريتنی غير مستلزمدر ، او حالده عقدك عدم وقوعنه سببيت ويرن طرفدن ضرر وزيان طلبنه قيام ايديله بيلمه سی ناصل جائز اولا بيلير ؟ .

طرفينك بالرضا درعهده ايتدكلری بر تضمينات شرطی قانوناً معتبر اولماديغی حالده بويله بر شرط بولونمقسزين بر وجه محرر ضرر وزيان طلبی حقنك قبول ايديلمه سی غريب بر استثنا تشكيل ايتميورمی ؟

مادامكه نشانلانمق ، نكاحلانمق دكلدر ، او حالده احتياطكارانه حركتی ترك ايتمه مك ، بو نشانه مغروراً همان بر طاقم مصرف اختيارينه قالقيشمامق لازم كلير . آرتق طرفيندن بری ايشك نتيجه سنی ملاحظه ايتمكسزين كندی آرزوسی دائره سنده مصرف اختيار ايدرسه بوكا مقابل ديكر طرفدن ضرر وزيان طلبنه قيامی صواب كوريله مز. بويله بر حركت ديكر طرفه التزام ايتمديكی بر شيئی الزام ديمك اولوركه بو ، حقوق نقطۀ نظرندن شايان تأملدر .

مع هذا بويله بر حكم قانونينك تطبيقی چوق كره يك مشكلات ايله قابل اولا بيلير ، بويله بر حقك قبولی تزويراته ميدان ويرر ، بر طاقم منعج دعوالرك تكونته باعث اولور، چوق كره طرفينك آغير اتهامات آلتنده قالماسی انتاج ايدر ، ضرر وزيان نامنه آله جق شیء ده چوق كره ضايع اولاجق اولان شرف وحيثيته تقابل ايتمش اولاماز . بناءً عليه بويله بر حقك قبولی انسانی ، اخلاقی ، اجتماعی نقاط نظردن دوشونولمكه لائقدر .

قوميسيون بو خصوصده آلمان قانون مدنيسنك ١٢٩٨ ، ١٢٩٩ نجی ماده لرندن ملهم اولمش اولماليدرلر .

« ٢ — ماده : نشانلاندقدن صوكره طرفيندن بری نكاحدن امتناع ويا وفات ايدرسه خاطبك ٦١ نجی ماده موجبنجه ومهر ناميله تعهد ايتديكی مال ويا مبلغه محسوباً ويرمش اولديغی شيلر وياخود ٦٢ نجی ماده موجبنجه طرفيندن برينك ديكرينه معجلاً تسليم ويا تسويه ايتديكی مال ويا مبلغ موجود ايسه عيناً وتلف اولمش ايسه بدلاً استرداد اولونه بيلير . اماهديه اولارق طرفينك يكديكره ويرديكی شيلر حقنده هديه احكامی جريان ايدر . »

بو ماده نك استرداد مهره وهديه خصوصنه متعلق احكامی اليوم محاكمده دستور العمل اولان احكام فقهيه يه موافقدر . آنجاق ٦١ و ٦٢ نجی ماده لرك احكامی جای تدقيق اولديغندن بونلره متدائر مطالعاتمز ايلروده سرد اولوناجقدر .

« ٣ — ماده : نكاحه اهل اولمق ايچون خاطبك (ازدواج ايتمك ايسته ين اركك) اون سكز ومخطوبه نك (تزوج ايتمك ايسته ين قادين) اون يدی ياشنی اكمال ايتمش اولملری شرطدر . بو ياشلری اتمام ايتمه مش اولان خاطب ويا مخطوبه ازدواج ايده مزلر . »

بو ماده، اطلاقنه نظراً، احكام فقهيه مزه منافيدر . چونكه احكام فقهيه مزه كوره اهليت كاملۀ نكاحی حائز اولا بيلمك ايچون خاطب ايله مخطوبه نك عاقل اولارق حقيقةً ويا حكماً بالغ اولملری شرطدر ، يوقسه مطلقا منتهای سن بلوغی ادراك ايتمه لری ، بهمه حال اون بش ويا اون يدی ، اون سكز ياشلرنده بولونملری شرط دكلدر .

حال بوكه اشبو (٣) نجی ماده يه نظرا خاطب ايله مخطوبه نك حائز اهليت اولوب عقد ازدواجده بولونا بيلملری ايچون هر حالده اون يدی ، اون سكز ياشلرينی اكمال ايتمش اولملری ايجاب ايتمكده در .

معلوم اولديغی اوزره مجتهدين حنفيه دن امام يوسف ايله امام محمده وائمۀ ثلاثه (مالك ، شافعی ، احمد بن حنبل) حضراتنه كوره كرك اركككلرده وكرك قيزلرده سن بلوغك منتهاسی اون بشدر . بو سنی ادراك ايدن بر شخص ، كنديسنده آثار بلوغ ظاهر اولماسه بيله حكماً بالغ عد اولونوب اهليت حقوقيه يی تماماً احراز ايدر . چونكه بو سنده بلوغ ، غالبدر . اعتبار ايسه غالبه در .

مع هذا افراد بشريه نك عمرلری علی الاكثر آلتمش ، يتمش سنه دن عبارت بولونيور ، آرتق انسانلری اويله مدت مديده اهليت كاملۀ حقوقيه دن محروم بيراقمق شان انسانيته لائق، حكمت ومصلحته موافق اولاماز . مجله نك ٩٨٦ نجی ماده سنده ده بو قول قبول ايديلمشدر .

فقط امام اعظم حضرتلرينك مشهور ومؤخر اولان قولنه نظراً سن بلوغك منتهاسی قيزلرده اون يدی ، اركككلرده اون سكزدر . قيز چوجوقلری اركك چوجوقلردن دها سريع بر حالده نشوونما بولدقلری ايچون آنلرك سن بلوغلری اركككلردن بر سنه نقصان اولمق اوزره قبول ايديلمشدر . امام مشار اليه كوره انسانلر اون يدی ، اون سكز ياشلرنده رشيد اوله جقلرندن آرتق بو سنلره واصل اولان انسانلرك بالغ عد ايديلملری ضروريدر .

ديمككه (٣) نجی ماده ده قبول ايديلن سنلر يالكز منتهای سن بلوغ اولمق خصوصنده امام اعظم حضرتلرينك نقطۀ اجتهادينه توافق ايديور.

« ٤ — ماده : اون ايكی ياشنی اتمام ايتمه مش اولان صغير وصغيره هيچ بر كيمسه طرفندن تزويج ايديله مز . »

بو ماده ، احكام فقهيه مزه مخالفدر. بالجمله مذاهب معتبرۀ اسلاميه ائمه سنك بيانات واجتهاداتنه نظراً هر هانكی بر سنده بولونان صغير وصغيره نك وليلری طرفندن تزويجی جائزدر .

آنجق فقهای کرامدن ابن شبرمه ایله ابوبکر الاصمك اجتهادلرینه کوره بالغ وبالغه اولمایان کیمسه‌لرك ازدواجلری جائز دکلدر ، بونلر هیچ بر کیمسه طرفندن تزویج اولونامازلر .

حالبوکه مشار الیهمانك بو اجتهادلری نصه ، اجماع امته مخالف اولدیغندن سائر بالجمله فقهای عظام طرفندن رد ایدیلمشدر .

مع هذا بو ایکی ذاتك اجتهادلرینه نظراً جواز نکاحه مانع اولان حال؛ عدم بلوغدر، یوقسه اشبو (٤) نجی ماده‌ده قبول ایدلدیکی اوزره صغیر وصغیره‌نك مطلقا اون ایکنجی سنهٔ حیاتیه‌لرینی اتمام ایتمه‌مش اولملری دکلدر .

صغار حقنده‌کی نکاحلرك موافق مصلحت اولوب اولمامسی باشقه برمسئله‌در ، بوخصوصده‌کی مطالعاتمزی آتیاً سرد ایده‌جکز .

«٥ — ماده : اون سکز یاشنی اکمال ایتمه‌مش اولان خاطبك واون یدی یاشنی اتمام ایتمه‌مش اولان مخطوبه‌نك احوالی متحمل ومساعد وضرورت متحقق ایسه ازدواجنه حاکم بالاستثنا مساعده ایده‌بیلیر. شوقدرکه بو ازدواجه ولینك اذنی منضم اولمق شرطدر .»

بو ماده‌ده احکام فقهیه‌مزه توافق ایتمه‌مکده‌در. دیمك که مادهٔ سابقه وجهله اون ایکی یاشلرینی اتمام ایتمش اولدقلری حالده هنوز اون یدی ، اون سکز یاشلرینی اکمال ایتمه‌مش اولانلرك ازدواجنه حاکم طرفندن مساعده ایدیله‌بیلمه‌سی ایچون یا حاللری متحمل ومساعد اولملی ویا ضرورت متحقق بولونمالی ، بونکله برابر ولیلرینك اذنلری ده انضمام ایتملی .

حالبوکه بوکون محاکمده تطبیق اولونان احکام فقهیه‌مزه نظراً قادینلرده طقوز ، ارککلرده اون ایکی یاشدن عبارت اولان مبدأ سن بلوغی ادراك ایدن هر هانکی بر شخص بلوغنی اثبات ایدوب ده جثه‌سنك بلوغه محتمل اولدیغی بالمعاینه تحقق ایدرسه اهلیت نکاحی احراز ایتمش اولور ، ولوکه بر ضرورت تحقق ایتمه‌سین ، ولوکه ولیسنك اذنی منضم اولماسین . حاکمدن اذننامه اخذی ایسه صرف بر امر اداری ماهیتندن باشقه دکلدر .

انجق ائمهٔ حنفیه‌دن امام محمده کوره قادینلرك لزوم نکاحنده ولیلرینك اذن و اجازتی شرطدر . مذاهب ثلاثه ائمه‌سنك اجتهادلرینه نظراً ده قادینلرك نکاحلرنده بهمه‌حال ولیلرینك اذنلری لازمدر. ولوکه بونلر سن رشدی ادراك ایتمش اولسونلر .

حالبوکه اشبو بشنجی ماده‌یه نظراً هم اون یدی یاشنی اکمال ایتمه‌ین قیزلرك، هم ده اون سکز یاشنی اکمال ایتمه‌مش اولان ارککلرك ازدواجلری ایچون ولوکه بالغ اولسونلر ولیلرینك اذنلری بر شرط صحت اولارق تحری اولونیور ، حاکمك مساعده‌سی ایسه عادتا نکاحك بر رکن اصلیسی ماهیتنده اولمق اوزره قبول ایدیلیور . بونلرك بویله اولدیغی احکام نکاح حقنده‌کی مواد آتیه‌نك مطالعه‌سندن آکلاشیلمقده‌در . صره‌سی کلنجه ایضاحات ویریله‌جکدر .

شیمدی بوراده دوشونیله‌جك بر مسئله وار . اوده صغار حقنده‌کی نکاحلرك موافق اولوب اولمامسی جهتیدر . قومیسیون بو خصوصده بعضاً بر ضرورت تحقق ایده‌جکنی قبول ایده‌رك اون یدی ، اون سکز یاشلرینی اتمام ایتمه‌مش کیمسه‌لرك عندالضروره ازدواجلرینه مساغ ویرمش ، فقط بو مساغ ، ازدواج ایده‌جکلرك دردنجی ماده موجبنجه اون ایکی یاشلرندن دون اولمامالریله مشروط ، ولیلرینك اذنیله، حاکمك مساعده‌سیله مقید بولونیور .

دیمك که ضرورت وقوعی اون اوچ، اون درت یاشلرنده‌کی چوجوقلرك ازدواجلری حقنده بر مساعدهٔ قانونیه تولید ایتدیکی حالده هنوز اون ایکی یاشنی اکمال ایتمه‌مش اولان چوجوقلر حقنده بو مساعده‌یی تولید ایتمیور. عجبا اون ، اون بر یاشنده‌کی کیمسه‌لرك عقد ازدواجلری ایچون بعضاً حیاتی ، اخلاقی ، اقتصادی بر ضرورت تحقق ایده‌مزمی ؟ بشنجی ماده‌نك تعیین ایتدیکی سنلردن دون بولونانلر نه ایچون بو مساعده‌دن محروم براقیلیور ؟

واقعا اکثر احوالده صغارك ازدواجلرینه نه طبعاً ، نه ده شرعاً بر احتیاج یوقدر . بونلرك وقوع بولاجق ازدواجلریله نکاحدن منتظر اولان مصالح تماماً وجوده کلمز . بالعکس بونلرك ازدواجلری بعضاً الیم نتیجه‌لره باعث اولابیلیر؛ تربیه‌لرینی، نشو نمالرینی، سعادت آتیه‌لرینی خللدار ایده‌بیلیر . بونك ایچوندرکه اولادینی دها بالغ اولمادن ، سن کماله ایرشمه‌دن اولندیرن بابالره ، والده‌لره پك نادر اولارق تصادف اولونابیلور .

مع هذا قابل انکار دکلدر که بعضاً صغارك ازدواجلری مهم بر مصلحته، بر احتیاجه مستند اولابیلیر . و هر ازدواجی متعاقب زفاف اجراسی لازم کلیه‌جکندن بو بابده ملاحظه اولونان محاذیرك هر حالده وقوع بولاجغنی ادعایه‌ده محل یوقدر .

ایشته بویله بر مصلحت واحتیاج وقوعنده صغارك ازدواجی جهتنه کیدلمه‌سی البته شایان تصویب بر حرکتدر . بو جهتی ایسه ولایت خصوصیه‌یی حائز اولان ، پاوروولرینك مسعودیتنی ، حیات آتیه‌لرینی باشقه‌لرندن دها زیاده دوشونمك مجبوریتنده بولونان کیمسه‌لر دها کوزل تقدیر ایده‌بیلیرلر . بناءً علیه بو خصوصده‌کی مساعدهٔ قانونیه‌یی معین برسنه واصل اولان صغاره تخصیص ایتمکده ، هر حالده حاکمك مساعدهٔ مخصوصه‌سیله تقیید ایلمکده او قدر اصابت کوریله‌مز .

معجزهٔ محمدیه [*]

١

بوراده، اون طقوزنجی عصرك بویوك متفکری طرفندن « قهرمان پیغمبر » صفتیله یاد اولونان ذاتی ، دائرهٔ فعالیتی وایفا ایتدیکی وظیفه نقطهٔ نظرندن محاکمه اولوندیغی تقدیرده احراز ایتدیکی موفقیت عظمی اعتباریله بی نظیر وبر باشقه ذات ایله غیر قابل قیاس اولان بویوك انسانی تبجیل ایتمك ایچون طوپلانمش بولونیورز. بوسوزلرمله او بویوك ذاته ، برطاقم مرشد ومجددلرك قدرینی یوکسلتمك مقصدیله یاپیلدیغی حالده اونلرك تنزیل قدرینه بادی اولان خارق العاده صفتلر اضافه ایتمه‌یورم. خایر ، بوذات قرآن کریمك لسانیله دیدیکی کبی « آنجق سزك کبی بر بشردر » اونك بو اعترافیدر که خصماسنی بیله هیچ اولمازسه کندینی معظم بردها اولارق طانیمغه سوق ایتمشدر. عینی صورتله بوکون سائر انبیایه عطف اولونان بعض خارق العاده افعال برزمره طرفندن تردد واشتباه ایله قارشیلاندیغی حالده حضرت محمدك معجزه‌سی، یعنی اونك عربستانده وجوده کتیردیکی وبالنتیجه بوتون دنیایه تشمیل ایتدیکی سیاسی، اجتماعی، فکری، اخلاقی ودینی انقلاب بوتون دنیا طرفندن تصدیق اولونمقده‌در .

پیغمبرمز طرفندن ایفا اولونان وظیفه‌نك نه‌قدر مشکل، اونك طرفندن یاپیلان انقلابك نه‌قدر اعجاز کار برماهیتی حائز اولدیغنی تقدیر ایتمك ایچون بعثت محمدیه‌دن اول وصوکره عربستانك حالنی تصویر، صوکره ده پیغمبرمز طرفندن یاپیلان انقلابك ماهیتنی ایضاح ایده‌جکم . بالخاصه انکلیز مؤلفلریله استشهاد ایلیه‌جکم .

عربستان، غیر منتظم برمثلث شکلنده برشبه جزیره‌در. (کیبون) بوشبه جزیره‌یی بروجه آتی تعریف ایدییور :

« عربستان ده‌نیلن ایصسز بیابان ، کسکین ویالچین طاغلرله مالامال نهایتسز بر ریکستاندر . کولکه‌دن وهر التجاکاهدن محروم اولان چولك یوزی منطقهٔ حاره‌نك آتشین کونشیله یانار. روزکار، زهرلی بربخار نشر ایدر . برطرفدن تشکل ایدن، دیکر طرفدن طاغیلان قوم تپه‌لری بحر محیطلرك دالغه‌لرینه بکزر. نیجه نیجه قافله‌لر، اردولر، بونلرك ایچنده کنام اولمشدر. چولده صو بولمق وبولونان صودن استفاده ایتمك ایچون مدهش مجادله‌لر وقوعبولور. عربستانده اودونده نادردر. اوراده آتش بولمق واونی محافظه ایتمك مهم برهنردر. عربستان، اراضی‌یی مستفید ایده‌جك، صولری اوزرنده سیر وسفر اجراسی قابل اولاجق، برخط مواصله تشکیل ایده‌جك نهرلردن محرومدر. طاغلردن آقان صولری صوسز طوپراق ایچر ؛ نادر نباتلر ، کیجه‌نك شبنمیله تغذی ایدر . »

تاریخ قدیمدن آکلاشیلدیغنه کوره حبشیلر ، ایرانیلر وروماليلر قیصه بر زمان ایچون عربستانی تسخیره موفق اولمشلرسه‌ده عربلری تسخیر ایده‌مه‌مشلردر . کرك ایرانلی سیروس ، کرك روماللی تراژان عربستانی فتح ایده‌مه‌مش ، روماليلرك تمدنکار نفوذی ، قوم وطاش دریاسنك ساکنلری اوزرنده بر تأثیر اجرا ایده‌مه‌مشدر . حضرت محمدك زمان تولدنده عربستان ظاهراً ایرانك بر ولایتیدی . بونکله برابر حمیریلردن یدی حکمدار طاغلرده حاکم بولونیوردی . هرقبیله‌نك بر رئیسی واردی . ایکی قبیله بر آره‌یه کله‌میوردی . بلکه بر قبیله‌نك عائله‌سی آره‌سنده قوتلی بروحدت تأسس ایده‌میوردی . مختلف عائله‌لر آره‌سنده‌کی روابط اوقدر کوشکدی که برباریش اثناسنده وقوع بولان برتجاوز قرقسنه امن ومسالمتی اخلاله کفایت ایدییوردی . (جیلمان)، کوره « (قصی) ك دورندن مقدم عربستانده حقیقی برحکومت یوقدی. هرانسان طوغرو ظن ایتدیکی هرشیئی یاپیور وآنجق قبیله‌سنه قارشی برحس اطاعتله متحسس اولویوردی. (قصی) ك زماننده بیله حکومت یالکز قوته استناد ایدییور وهر زمان ییقیلمق تهلکه‌سنه معروض بولونیوردی . جاهلیتك دور ختامنده احوال بو مرکزده ایدی . وقتا که ممالك اجنبیه ، عربستانك ایشلرینه مداخله‌یه باشلادی ، معظم برمعجزه وقوع بولمق اوزره بولونیوردی . » فی الحقیقه بو معجزه ، امثالسز برمعجزه‌در .

بعثت محمدیه‌دن مقدم عربستانده هردرلو عقیده‌یه تصادف ایدیلیردی. محلی خرافاتدن باشقه یهودیلك ، صابئیلك، زردشتیلك وبرطاقم مذاهب خریستیانیه عربستانه کیرمشدی . خلقك کتله‌سی خارجی تأثیراتدن مصون قاله‌رق کندیلرینه مخصوص، فقط متحول بربت پرستلکه صادق قالمشلردی . هرقبیله ، هرعائله ، حتی هرمستقل جنکاور عبادت ایده‌جك برشی اختراع ایدییور ، وبر طرز عبادت وجوده کتیره بیلیوردی . بونلرك کیمی کونشه ، کیمی قمره ، کیمی طاشلره، جنلره وبرطاقم اشیایه پرستش ایدییوردی . (کعبه) ده هر قبیله‌نك بر صنمی واردی . (٣٦٠) « بالغ اولان اصنامك باشنده زحل ، لات وعزی کبی بویوك بتلر طورییور وبو بتلرك کیمی انسان ، کیمی ارسلان ، کیمی قارتال شکلنده ودها باشقه شکللرده بولونیوردی. آلهه‌یه تقرب ایچون انسان قانی دوکمك زیاده‌سیله شایعدی . بابالر بیله جکر پاره‌لرینی آلهه‌یه نذر ایدر وقربان ایدرلردی . قیزلر ، آلهه‌یه قربان اولارق تقدیم ایدلمکه شایان کورولمه‌دیکندن دیری دیری کومولوردی .

کرك یهودیلك ، کرك خریستیانلق عربستانده برحرکت وجوده کتیره‌مه‌مشدی . بوحقیقت، (ویلیام موئر) کبی بی طرف برأثر وجوده

[*] مولد سعادت مورد نبوی مناسبتیله لوندره جماعت اسلامیه‌سنه خطاباً هند افاضل علماسندن (شیخ مشیرحسین قیدوای) طرفندن ایراد اولونان بر قونفرانسدر .

كتيره‌جكنه مسلمانلق عليهنده بر أثر تعصب وجوده كتيره‌ن بر آدم طرفندن بيله اعتراف اولونمقده‌در . موى اليه ديبوركه : «بش عصرلق ميسيونه‌رلكدن صوكره خريستيانلق عربستانك شوراسنده بوراسنده برقاچ انسان قازانه بيلمشدر . موسويلك ايسه عربستانده انتشاره اوغراشمش و برموفقيت احراز ايده‌مامشدر . »

فقط يهوديلر ناشر دين بر ملت اولمادقلرينى اعتراف ايدرلر . بونلرك عربستانده برموفقيت احراز ايده‌مه‌ملرى شايان حيرت دكلدر . شايان دقت اولان جهت خريستيانلغك عربستانده هيچ بر انقلاب وجوده كتيره‌مه‌مسى ، عربلرك تلقيات دينيه‌سنده ذره قدر بر تحول اجرا ايده‌مه‌مسيدر «كيبون» ديبوركه : حضرت محمدك ارتحالندن (۷۰۰) سنه مقدم يهوديلر عربستانه يرلشمشلردى . . . فقط خريستيان ميسيونه‌رلرى بونلردن زياده موفق اولديلر . قاتوليكلرك تضييقنه اوغرايان مذاهب (روما) امپراطورلغنك حدودى خارجنه التجايه مجبور قالمش (مارقيونيد) لرله (مانجيلر) لر خيالى فكرلرينى وانجيللرينى نشره چاليشمشلردى . » فقط خريستيانلر كتب دينيه‌لرينى عربجه ترجمه‌لريله نشره چاليشمقله اكتفا ايتمه‌ديلر ، قليجه ده مراجعت ايتديلر . يمن ، خريستيان حبشستانه تابع ايدى . يمنك خريستيان واليسى (ابرهه) صليبك حيثيته وقوع بولان بر تجاوزك انتقامنى آلمق ايچون فيللرله ، وافريقاليلردن متشكل جسيم بر اردو ايله حركت ايتمشدى . بوكون خريستيانلق معظم سرمايه‌لر اتفاقيله بروپاغاندا ياپديغى ، ميسيونه‌رلرينك محافظه‌سى ايچون دول معظمه‌نك طوپلرينى قوللانديغى كبى اوزمانده‌ده عينى خط حركتى تعقيب ايدييوردى . فقط اوزمان استحصال اولونان نتيجه‌ده ، بوكون استحصال اولونان نتيجه كبى پك محدود ايدى .

بوراده ، تمدينكار بر قوت اعتباريله مسلمانلق ايله خريستيانلغى مقايسه ايده‌جك اولورسه‌ق حدود خارجنه چيقمامش اولورز . مسلمانلغك زمان ظهورنده بر بوزنده آلتى بوچوق عصرلق بر حيات امرار ايتمش بولونديغى حالده خريستيانلق حالا اك درين جهالتده ياشايور ، مسلمانلق ايسه سالكلرينى شاهقهٔ عرفان و ترقى‌يه يوكسلتيوردى . فى الحقيقه ، مستر (بوس ورت اسميت) ديبوركه « آوروپا تاريخنك اك قاراكاق دورنده مسلمانلر بش عصر بوتون انسانلغه مشعلهٔ عرفانى طاشيمشلردر . » بالاخره مسلمانلرك ، پيغمبرلرى طرفندن كوستريلن يولدن صاپمالرى كنديلرينى چوق بويوك فلاكتلره دوچار ايتمشدر . فقط بوكا رغماً ، (ايساق تەيلور) ك ديديكى كبى ، مسلمانلرك قوهٔ تمدنيه‌سى خريستيانلرككندن دها فضله‌در . موى اليه ديبوركه : « اسلاميتك ايلك زمانلرنده ناصل انتشار ايتديكى مسئله‌سى اك زياده شايان ايضاح اولان مسئله دكلدر . اصل آرانيله‌جق مسئله مسلمانلغك ، مسلمانلر اوزرنده احراز ايتديكى دائمى نفوذ و حاكميتدر . خريستيانلق ، خريستيانلر اوزرنده بويله بر تأثير اجرا ايده‌ميور . مثلا آفريقالى برقبيله بركره مسلمانلغى قبول ايتديمى ، آرتق بردها بت پرستلكه عودت ايتمه‌يور و خريستيانلغى صورت قطعيه‌ده قبول ايتمه‌يور . مسلمانلغك مدنيه خدمتى خريستيانلغك خدمتندن چوق فضله‌در . انكليز ضابطلرينك سوزلرينه دقت ايديكز . زنجى برقبيله مسلمانلغى قبول ايدر ايتمز اوقبيله‌نك ايچنده بت پرستلك ، شيطان پرستلك ، اشيايه عبادت ، آلهه‌يه تقرب ايتمك ايچون انسان قانى دوكمك ، چوجوق اولديرمك ، سحرله مشغول اولمق درحال زائل اولويور . بونلر درحال البسه كيمكه ، تميزلكه ، طهارته رعايت ايتمكه ، حيثيتلرينى محافظه‌يه ، نفسلرينه حرمته باشلايورلر . بونلرك آره‌سنده مهماننوازلق بر وظيفهٔ دينيه اولارق طانيليور ، سرخوشلق آزاليور ، قماربازلق قالقيور ، غير اخلاقى رقصلر رغبتدن دوشيور ، اركككرله قادينلر آره‌سنده غير مشروع مناسبتلر وقوع بولمايور ، قادينلرك عفتى بر فضيلت تلقى اولونيور . عطالت يرينه فعاليت باشلايور ، قانون و انتظام حكمران اولويور ، قان دعوالرى اونوتوليور ، حيوانلره ، كوله‌لره فنا معامله ياپيلمايور ، خيرخواهلق واخوت تعمم ايدييور . مسلمانلق هرشيدن فضله ، مرفالغه قارشى ، دنيانك اك قوتلى ، اك متساند منظومه‌سنى تشكيل ايتمكده‌در . اوروپا تجارتنك رواج بولديغى هريرده سرخوشلق واكا مماثل بوتون مساوى رواج بولارق خلق انحطاط و تردى‌يه دوچار اولويور .. مسلمانلغك تأثيرات مدنيه‌سى حيرتبخشادر . مسلمانلغى قبول ايدن مهتديلر ميليونلره بالغ اولدقلرى حالده معظم سرمايه‌لر اتفاقيله و برچوق حياتلرك ضياعى مقابلنده خريستيانلغى قبول ايدنلر آنجق بيكلره بالغ اولمقده‌در . بوقطعى حقيقى انكاره امكان يوقدر . »

اوت ، بوقطعى برحقيقتدر . مسلمانلق ، پاره صرف ايتمكسزين وهيچ بركيمسه‌يه دنيوى بر امل وعد ايتمكسزين انتشار ايتمكده وبوصورتله مدهش برجاذبه‌يى حائز اولديغنى كوسترمكده‌در . مسلمانلر دين مبينلرينه برطاقم طفيليلك قاريشمه‌سنه مساعده ايتدكلرى زمانده وضعيت بومركزده ايسه ، عجبا مسلمانلق بوتون صفوت اصليه‌سيله تظاهر ايتديكى زمانده نه ياپيوردى ؟ . .

عربستان اهاليسى شعره مفتون ايديلر ، بونلر طبعاً جنكاور وجسور انسانلردر . فقط ، (كيبون) ك ديديكى كبى ، صرف ونحو بديع وبيان قواعد عربلرك مادرزاد بلاغتنه مجهول ايدى . بوندن باشقه (پلانى) نك ديديكى كبى عربلر يغمايه چوق مبتلا ايديلر . چولدن كچن قافله‌لر صويولور ، ياخود رهن آلنيردى . عربلر ، قبيله‌لرى افرادندن برى اولديريليرسه تضمينات قبول ايتمزلر ، قاتلدن زياده قاتلك قبيله‌سنه منسوب برفرددن انتقام آلمق خصوصنده اصرار ايدرلردى . صوكره تكرار بوقتلك ده انتقامى آلنير ، وبوصورتله بر قتلك انتقامى اتمام اولونجه‌يه قدر يارىم عصر كچردى ، سرخوشلق ، فحش ،

وقار اویناماق عربلر آره‌سنده شایعدی. اخلاقی ، دینی، اجتماعی قیود موجود دکلدی . ازدواجلرك بر حدی ، طلاقلرك بر قیدی یوقدی. بر اولاد باباسنك میراثیله برابر باباسنك قاریلرینه‌ده وارث اولوردی . بر آدم اوكسوز بر قیزی ، پاره‌سی ایچون آلیر واونی آلدقدن صكره سوء معامله‌یه معروض بیراقیر ، یاخود بوس بوتون اهمال ایدردی . بوشانان بر قادینك تكرار اوله‌نمه‌سی زوج سابقه بر حقارت عد اولوندیغندن بر دها اوله‌نمزدی . حس انتقام ایله متحسس اولان قادینلر دیشلریله دشمنلرینك قلبنی ایصیرمادقدن، یاخود قانیله البسه‌لرینی بویامادقدن صوكره سكونت بولمازلردی . كوله‌لر ، حیوان معامله‌سی كورورلردی . بنلره انسان قانی اهدا وقیز چوجوقلری دیری دیری كوموله‌كدن باشقه انتحارلرده عربلر آره‌سنده چوقدی . قانلی مجادله‌لر وقوعات یومیه‌دندی . آغیر بر سوزك جزاسی اكثریا اولوم اولوردی. الحاصل (كیبون)ك، بحق دیدیكی كبی، بو ابتدائی ووحشی جباره‌یه جماعت نامی ویرمك عبثدر . بونلرك حیواندن تفریقی مشكلدر .

حضرت محمدك زمان تولدنده عربستان بو وضعیتده ایدی . پیغمبریمزك امی اولماسی بز مسلمانلری اصلا محجوب ایتمز . پك اصیل بر عائله‌یه منسوب اولمقله برابر پیغمبر زنكین دكلدی . ١٣ یاشنده ایكن (بصری) یه ؛ ٢٥ یاشنده ایكن (شام) ه وقوع بولان ایكی سیاحتی اثناسنده كوردیكی یرلردن ماعدا پیغمبرمز اجنبی بر مملكت كورمه‌مشدر . پیغمبرمز اللی یاشنده ارتحال ایتمش اولسه‌یدی تاریخده هیچ بر ایز براقمازدی . چونكه آنجق استقامتی ، امنیتی ، ورقتی ایله معروفدی . ایشته « ای اورتونن آدم، قالق ، انذار ایت ، اللهی تعظیم ایت ، البسه‌كی تمیزله ، فنالقلردن اوزاقلاش ، ... » خطاب الٓهیسنی طویان ذات بودر .

پیغمبرمزك ایفا ایده‌جكی وظیفهٔ رسالت، فی الحقیقه، پك مشكلدی. چونكه ارشاد ایده‌جكی خلق، اك قابا جهالتك عنادیله تردی آمیز خرافاتە ، وحشیانه برطاقم مراسم واعماله مربوط ایدی . پیغمبرمزك اوكنده ایشله‌نه‌جك مساعد بر زمین یوقدی . ایلك خرستیان مرشدلرینك یاپدیغی كبی پیغمبرمز، سامعلرینی جذری بر اصلاحك یكیلكنه جذب ایده‌مزدی. چونكه عربلر ، یهودیلك وخرستیانلغی كوره‌رك كندی فكرلرینه تمامیله مخالف برطاقم افكار وتلقیاتك موجودیتدن خبردار ایدیلر . عربلر، خرستیانلق ویا یهودیلكی قبول ایتمه‌مكله برابر ملكلره ایمان كبی عقائدی اقتباس ایتمشلر، بونلره معبد ملیلرنده مادی برشكل ویرمشلر وبو صورتله پیغمبرمزك استقصال ایده‌جكی تردیاتك یكونتی آرتدیرمشلردی . بوندن باشقه ، عربستانك وضعیت طبیعیه‌سی ده پیغمبرمزك علیهنده ایدی . صانكه طبیعت بو چیر چیپلاق مملكتده خیرلی برصلاحه مخالفدی . بویله بر وضعیت قارشیسنده كیم تخیل ایده

بیلیردی كه بو قوم وطاش دریاسی معظم بر دولتك اساسی اولاجق ، واوپله بر اهمیت وقدسیت احراز ایده‌جك كه اورایی بر كره اولسون زیارت عالم بشریتك بشده بری طرفندن پرورده ایدیلن اك بویوك امل اولاجقدر ! كیم تصور ایدردی كه صوكبی ، حیات بخش نسیم كبی مشترك نعمتلره پك محدود بر صورتده نائل اولان، رذیلت باطاقلغنده وفكری ظلمتلر ایچنده بویان اولان بو وحشی قوم دنیانك بویوك بر قسمنه حاكم، مدنیتك علمداری، ادبیات، علوم وصنایعده آوروپانك استادی، بوتون بشریتی مستفید ومستفیض ایدن مؤسساتك بانیسی اولاجقدر ؟

(كیبون) بوشایان حیرت انقلابدن بحث ایدركن دیبوركه : « انقلابلرك اك مهمی اولان بو انقلاب بوتون اقوام جهان اوزرنده یكی ودواملی بر انطباع بیراقمشدر . »

مكتوبلر :

پك یاكلیسه بر تلقی

سبیل الرشادك ٦٢٤ نجی نسخه‌سنك « آطنه‌ده مهم بر انقلاب اجتماعی اولمش ! » سرلوحه‌لی بر فقره‌سنده آطنه‌دن آقشام غزته‌سنه یازیلان بر مكتوبك صورتی مندرج ایدی . مكتوبده دینیلیوركه :

« بوصوك آی ظرفنده آطنه‌ده شایان دقت بر انقلاب اجتماعی اولمشدر . قادینلەاركك مملكتك هركوشه‌سنده برابر كزه‌ر وبرابرا كلنجه محللرینه كیدركن مع الاسف آطنه كبی مترقی بر شهرده بواوله‌میوردی . حق ویردی زاده‌لر طرفندن استیجار ایدیلان « تورك اوجاغی سینه‌ماسی » قادین واركك برآراده سینه‌مایه كله‌بیله‌جكلرینی اعلان ایتدی . »

ایشته باشدن باشه حقیقتدن عاری اولان شو مكتوبه قارشی یازیلان محق مدافعاتكزی اوقودم. سقوط اخلاقیه قارشی تأثراتكزه بن‌ده اشتراك ایلرم . بناءً علیه آطنه‌لی اولدیغم حسیله بو حادثهٔ فجیعه‌نك حقیقتنی سزلره، بو واسطه ایله بوتون دینداشلریمزه بیلدیرمكی ده بر وظیفه تلقی ایلرم.

آطنه‌ده انقلاب اولمامش دكل، اولمشدر . فقط برطاقم كیمسه‌لرك تصور ایتدیكی كبی تردی‌یه طوغری دكل، ترقی وحقیقی تجدده طوغری آطنه، پك سریع خطوه‌لر ایله ایلریله‌مكده‌در . آطنه اشغالدن صوكره صنعت ، اقتصاد ، زراعت ، تجارت خصوصاتنه كرمی ویره‌رك بویوك بر انقلاب مادی دوره‌سنده یاشامقده‌در . اوله هرنیده اولدیغی كبی صنایع ساحه‌سنده‌ده پك كریده اولان آطنه ، بو كون كلیتلی صنعت صاحبلرینه مالكدر . یوزلرجه تراقتورلری ، ماكنه‌لری ، فابریقه‌لری اداره ایده‌جك ، بالخاصه زراعت خصوصنده‌كی احتیاجاتی تطمین ایده‌جك اوسته‌لری یتیشدیرمكله آطنه مفتخردر .

تجارت ، زراعت ساحه‌سنده‌كی ترقیبی مستغنی ایضاح كورویورم . مادیات ساحه‌سنده اولدیغی كبی آطنه، معنویات واجتماعیات خصوصنده‌ده آناطولینك اك صاف وتمیز محیطندن معدوددر . آطنه خلقی « حریت نسوان ، انقلاب اجتماعی » دن مقصد حقیقینك نه دیمك اولدیغنی آكلایه‌لیدنبری بو كبی یالدیزلی كلمه‌لری سمع اعتباره آلمامقده‌در .

اوت ؛ اونلرك انقلاب اجتماعى نامنه ايلك دفعه خاطرلرينه كلن ، سودالرينى اوقشايان ؛ قادينك عصمت وحجابدن صيريلمه‌سى ، واسع و سرآزاد بر حريته مظهر اولمسى ، بناءً عليه ارككلرله برلكده ذوق وسفاهت يرلرينه كيتمسى در . بوقسم منورلرك مملكتمزده يامق ايسته‌دكلرى بوقبيل انقلابات — عون حق ايله — هيچ برزمان جاى قبول والتفات بوله‌ميه‌جق ، بتون تشبثلرنده خائب وخاسر قالمايه محكوم اولاجقدر . اركك‌له قادينلرك برلكده كلمسى ايچون كچن سنه‌ده مملكتمزده بويله برسينما كشادواعلان ايدلمش ايدى . آطنه خلقنك يوكسك سويه‌سندن! استفاده ايده‌مين صاحبى او بدبين منورجكزده نهايت سينمايى قهوه وقرائتخانه‌يه تحويل ايله ادارهٔ معيشتنى تأمين ايده بيلدى .

خلاصه، بوكبى سينمالره استانبولده اولديغى كبى قادينله اركك برابر كيتمه‌سنى آناطولى اصلا قبول ايده‌مز . كيتسه كيتسه توركلك واسلاملق ايله علاقه‌سى اولميان مجهول العقيده — بيلمم نره‌لى — بر طاقم قادينلر كيده‌بيليرلر . بونلرك ايسه [illegible] آدات ومملكت ايله علاقه‌لرى يوقدر . امين اوله‌بيليرسكز كه آطنه‌نك تورك واسلام قادينلرى بوكبى اخلاقسزلقدن منزهدرلر .

عقيده‌سى وايمانى چوق صاغلام اولان بوملت ، اوچ بچق زوبه‌يى ممنون ايتمك ايچون عائله‌لرينى بر طاقيم سفهانك بازيچهٔ هوساتى ايده‌من واتميه‌جكدر . مملكتمز خلقى الحمدلله اخلاقى ، دينى محافظه ايتمكده‌در .

تجدد وعصريلك پرده‌سى آلتنده استانبولى استيلا ايدن رذالتك آناطولينك صاف محيطنه سرايت ايده‌ميه‌جكنه شبهه يوقدر .

آطنه : جنان زاده : م . حكمت

لاتين حروفاتى عليهنده مهم بر راپور

وقت غزته‌سنك آنقره مخابر مخصوصى كاظم قره بكر پاشانك لاتين حروفاتنك قبولنى تكليف ايتديكى سويلنمكده اولديغنه دائر بر تلغرافى كوردلى . بزم بيلديكمزه كوره ، لاتين حروفنك عليهنده بولنانلرك اك شدتليسى كاظم قره‌بكر پاشادر . مشاراليه شرق اردوسى قوماندانى ايكن آذربايجانده بولشه‌ويك آذربايجانليلرك لاتين حروفاتى قبول ايتملرى اوزرينه آنقره‌يه كوندرديكى تحريراتده بوندن مقصد اسلام اقوامى آره‌سنده‌كى واسطهٔ تعارفى امحا اولديغى ، بومضر ومضر جريانك توركيا‌يه‌ده سرايت ايتمه‌سى ايچون علمى بر رساله‌نك حاضرلانمسى لزومنى بيان ايديوردى . پاشانك بوتحريراتى اوزمان معارف وكالتنده‌كى تأليف وترجمه هيئتنه حواله ايدلمش وبورساله‌نك احضارى لسان متخصصى استاد محترم ساطع رفعت بك افندى‌يه توديع اولنمشدى . استاده خيلى امك صرفيله لاتين حروفى عليهنده غايت مهم بر راپور قلمه آلمش ، هيئت حضورنده اوقومش وفوق العاده آلقيشلرله مظهر قبول اولمشدي . يالكز آقچورا اوغلو يوسف وآغا اوغلو احمد بكلر بوراپوره اعتراض ايتمك ايسته‌مشلرسه‌ده استاد ساطع رفعت بك بر قاچ سوزله كنديلرينى اسكات ايتمشدى . بونك اوزرينه راپورك نشرينه قرار ويرلمش وبوقدر مهم بر راپورى احضار ايتديكندن طولايى‌ده كنديسنه مكافات نقديه‌ده بولونولمشدى . شيمدى بوراپور معارف وكالتنده اولسه كركدر . معارف وكالتنك بوراپورى شيمدى‌يه قدر نيچون نشر ايتمديكى جاى سؤالدر . استاد بوكون چناق قلعه مبعوثى اولديغى جهتله بو راپورى نشر ايتديره‌بيله‌جك بر موقعده‌در .

وقت غزته‌سنك اوجاقليلره تأسفى

وقت غزته‌سنك يازديغنه كوره ، اقتصادى ساحه‌ده اوجاقلرك هدفنه اولمسى لازم كلديكى حقنده تورك اوجاغنده ويريلن مناقشه‌لى قونفرانسده آنجق اون بش كيشى بولونمش . قونسر كونلرى كوريلن غلبه‌لك قونفرانس كونلرى هيچ كورولميورمش . وقت بوندن طولايى بيان تأسف ايديور .

حال بوكه كنجلر بركره كوزل مغنيه‌لر ، لطيف موسيقيلر دكلمه‌يه آليشديرلدقدن صوكره بالطبع بويله شيلره هوس ايده‌جكلردر . ذاتاً كچنلرده غزته‌لر كنجلرى بك اوغلندن استانبول طرفنه جلب ايچون كنديلرينى ممنون ايده‌جك دانسلرك قونسرلرك تورك اوجاغنده ويرلمسى موضوع بحث ايتمشلردى . وقت غزته‌سنك تأسفى آرتيق بيجيكمشدر . تورك اوجاقلرينك كيت كيده قونسر اوجاقلرى حالنه كلمسى طبيعى كورمه‌يه آليشمليدر .

* * *

مكتبلرده تذبذب وآنارشى

صوك ايكى هفته ظرفنده مكتبلرده تعطيل تدريسات حركتى حاد برشكل آلدى . اولا قله‌لى اعداديسى مكتب اداره‌سنه قارشى تعطيل تدريسات ايتدى . متعاقباً دارالمعلمينلر معارف وكالتنك اجرا آتنه قارشى قيام ايده‌رك مينى يولى طوتدى . دها صوكره ليسه‌لر حقنده‌ده برطاقم شايعه‌لر طويولمغه باشلادى . مكتبلرك بوقدر أليم برتذبذب ايچنده بولونماسى ، مكتبلره دوام ايدن طلبه‌نك معارف اداره‌سنه قارشى عصيانكار حسيات ايله متحسس اولماسى پك شايان تلهف بر شيدر . مكتب طلبه‌سى اول باول معارف اداره‌سنه قارشى حرمت حسلريله مشبوع اولمسى لازم كلير .

بالق باشندن قوقار ، ديرلر . معارفك باشى قوقارسه بوتون معارف البته تفسخه محكوم اولور . بناءً عليه اول باول طلبه‌نك معارف وكالتنه قارشى حرمت وبوحرمتدن متولد حس اطاعتى طويه‌سى ايچون معارفك باشنده علميله ، اخلاقيله ، حسن اداره‌سيله حرمت عامه‌يه مظهر اولان ذواتك بولونماسى لازمدر . يوقسه بوتذبذب ، بوآنارشى دوام ايدر ومستقبل نسل ، دها يتيشمه‌دن چوق وخيم انحطاطلره دوچار اولور .

الحالة هذه مكتبلرده بوكون مشهود اولان آنارشينك باشليجه عاملى معارف اداره‌سنك باشندن چكيلمش بولونيور . يكى معارف اداره‌سنك ، سابق معارف اداره‌سندن توارث ايتديكى بوتذبذبه ، بوآنارشى‌يه قطعى بر نهايت ويره‌رك معارف اداره‌سنك حرمت عامه‌يه مظهريتنى تأمين ايتمه‌سى هرشيدن اول ضروريدر .

سابق معارف اداره‌سى حرمت عامه‌يه مظهر اولمادقدن باشقه اقدام رفيقمزك ديديكى كبى « بر طاقم تجربه‌سز ، لياقتسز اللره ، چولوق چوجوغه » توديع اولونمشدى . معارف جهالت ايچنده يوزيوردى . احمد جودت بك بوجهالتك انواعنى صايه‌رق معارفك ، انقلابات اجتماعيه سيرينى اكلامق خصوصنده جاهل ، تشكيلات يابمق خصوصنده جاهل ، ملت كنجلكنك مختص اولديغى اكلامق اعتباريله جاهل ، معارف سيسته‌مى وجوده كتيرمك خصوصنده جاهل ، تجربه ايچنده يتشمه‌مك ، اختصاصه اهميت ويرمه‌مك اعتباريله جاهل ، اقتصادملى نقطهٔ نظرندن جاهل ، ادارهٔ حكومت وجهه‌سندن جاهل ، منافع مليه‌يى تقدير نقطه‌سندن جاهل ، تربيه قواعدينى اكلامامق يوزندن جاهل ، الحاصل جاهل اندر جاهل اولديغنى بحق سويله‌يور .

هيچ شبهه‌سز بويله بر معارف طلبه اوزرنده هيچ تأثير اجرا ايده‌من . معارفده آچيلان رخنه‌لر چوق بيوكدر معارف اساسلى بر اصلاحه محتاجدر . يوقسه معارف حياتمز ، مكتب حياتمز تماميله تفسخ ايده‌جكدر .

مؤسسات دینیه‌نك الغاسی ، مؤسسات اجنبیه‌نك حمایه‌سی

استانبوله کلدیك برقاچ قونفرانس ویرن صوربون دارالفنونی پروفسورلرندن موسیو بوغله‌نك استانبولده بویوك بر فرانسز عرفان مؤسسه‌سنك وجوده کتیریلمك اوزره اولدیغنی تبشیر ایلدیکنی ، بوکا معارف وکالتنك موافقت کوستردیکنی، حتی ایجاب ایدن محتشم بر بنانك ده حکومتجه تخصیص اولونه‌جغنی سویلدیکنی غزته‌لر یازمقده‌در .

معارف وکالتی بوتون مملکتده‌کی اسلام عرفان مؤسساتنی سد والغا ایتدکدن صوکره شیمدی‌ده بویوك بر فرانسز عرفان مؤسسه‌سی ایچون محتشم بر بنامی تخصیص ایدییور؟ دنیاده هیچ بر معارف وکیلی کوروله‌مشدرکه کندی ملتنك مؤسسات دینیه‌سنی سد وبند ایتسون، اون بیکلرجه طلبهٔ علومی سوقاق اورته‌لرنده براقوب ده اجنبی عرفان مؤسسه‌لرینه محتشم بنالر تخصیص ایتسون. معارف وکیلی سابق بر مدت دها اومقامی اشغال ایتسه‌یدی کیم بیلیر داها نه‌لر یاپه‌جقدی !

مع‌مافیه مأیوس اولمامليدر. شخصلر فانیدر . ایشته بویله بر کون چکیلوب کیدرلر . یکی کلن معارف وکیلی ده اونه‌کنك طوتدیغی یولی تعقیب ایده‌جکمش ! اویله ایسه، چوق کچمز ، اوده اونك عاقبتنه اوغرار . نهایت ، ملتك آرزو واراده‌سی یرینه کله‌جکنه شبهه یوقدر .

***

امام وخطیب مکتبلری لغو ایدیلیور

نیکده امام و خطیب مکتبنك ده لغو ایدیلدیکنی خبر آلدق . توحید تدریساتدن مقصد نه اولدیغی تماميله میدانه چیقیور. بوتون مسئله ، مؤسسات دینیه‌نك سد والغاسی ایمش ! معارف وکیل سابق بوتون تورکیه‌ده‌کی یوزلرجه مدارس علمیه‌یی الغا ایدرکن اونلرك یرلرینه امام وخطیب مکتبلری آچه‌جغنی سویلیوردی . بش ، اون یرده کوز بویامه قبیلندن آچیلان بو ابتدائی مکتبلری‌ده شیمدی برر برر قاپاتدیریلیور . بزم آلدیغمز خبرلره کوره ، تیره ، اوده‌مش ، ادرنه ، نیکده امام وخطیب مکتبلری قاپاندی. دیکرلری‌ده قاپانمه‌یه محکومدر . معارف وکالتی بازی خلقك احتیاجات دینیه‌سنی تأمین ایده‌جك مدارس اسلامیه‌نك خلق طرفندن کشادینه ممانعت ایتمه . استانبولده دانس صالونلرینك کشادینه ممانعتدن بحث اولونجه حریت شخصیه قانونی ایلری سورویورلر. خلق دانس صالونی آچمق حقنی حائزده تدریسات دینیه‌ده بولونه‌جق مدرسه‌لر کشاد ایتمکدن ممنوعمی ؟ دموقراسی ویا خلق اداره‌سی بویله‌می اولور ؟ . .

***

محبزات عالیه سوندی کیتدی می ظن ایدیورلر !

« سه‌سیل سوره‌ل » اسمنده بر فرانسز آقتریسی استانبوله کلدی. بعض غزته‌لر قیامتی قوپاردیلر . ملاقاتلر ، تقدیرلر ، التفاتلر ستونلری طولدوردی . سه‌سیل سوره‌لك استانبوله کلمسی مناسبتیله تان غزته‌سی‌ده بر مقاله نشر ایتدی . « بویوك آرتیستك استانبوله کندی ذوق وهوسی ایچون دکل ، بلکه فرانسه‌یه خدمت ایچون کیتدیکنی » قید ایتدکدن صوکره دییورکه :

« اوراده مشعشع موفقیتلر اونی بکلیور . کنجلشن بر تورکیا اونی آلقیشلایه‌جقدر . استانبول اونی تقدیر وتبریك ایده‌جکدر. حرم حیاتی اوراده سوکمش وغرب مدنیتی وعاداتی بوسفور ساحللرنده تجلی ایتمشدر. فرانسز ادبیاتنه ومدنیتنه آشنا، حریتنه قاووشمش قادینلر کتیبه‌سی حاضر بولونه‌جقدر. مادمازه‌ل سوره‌ل ، اسکی ویکی بوتون تووالتلریمزی کوتورمکی اونوتمایور . »

حقیقةً فرانسز آقتریسی بوراده اجنبی روحیله ، اجنبی مدنیتیله قایناشمش، بوتون قیود وشعائر دینیه‌دن صییریلمش حریت مطلقه صاحبی بر قادین کتیبه‌سی بولدی . بونجه سنه‌لردن بری فرانسزلرك بزی اجنبیلشدیرمك ایچون صرف ایتدکلری امکلر، پاره‌لر بوشنه کیتمه‌مش اولدیغندن فرانسزلر افتخار ایده‌بیلیرلر . لکن بوسفور ساحللرنده اسلام حیاتنك سوندیکندن ، اونك یرینه غرب ــ یعنی خریستیان ــ مدنیت وعاداتنك تجلی ایتدیکندن طولایی فرانسزلر اوقدر سوینمسونلر. اجنبی اشغالی طولاییسیله بوراده میدان آلان بو اجتماعی ضلالت وارتدادلر چوق کچمکسزین نهایت بوله‌جق ، آرتیق سوندی کیتدی ظن ایدیلن شعائر ملیه اسکیسندن دها قوتلی وصلابتلی جانلانه‌جقدر.

***

مشروعیت وغیر مشروعیت فرقلرینك ازاله‌سی

روسیه‌ده مکتبلرده قادین وارکك مناسبات زوجیه‌سی حقنده درسلر ویرلمکه باشلانمشدر . اهالی‌یه صحی تدابیر احتیاطیه‌نك نه‌دن عبارت اولدیغی تعلیم ایدیله‌جکدر . یالکز ازدواج مدنی قبول ایدلمشدر . ایکی طرفده حال صحتده اولدقلرینه دائر شهادتنامه ابراز ایده‌جکلردر. طلاق پك ساده‌لشمش وایکی طرفك کچینه‌مه‌سی طلاقه سبب اوله‌رق قبول ایدلمشدر . چوجقلر آنا ایله بابادن هانکیسنك حال ووقتی یرنده ایسه اوکا ویریله‌جکدر. قادین قوجه‌سنك نامنی محافظه ایده‌جك وزوج یا زوجه‌سنك نامنی آله‌جق ویا ایکیسندن مرکب بر نامه مالك اوله‌جقدر. زوج اقامت ایدیان محلی دکیشدیررسه قادین اونکله برابر کیتمکه مجبور دکلدر . چوجقلر اراسنده مشروع وغیر مشروع فرقی یوقدر .

§ انکلتره‌ده ایسه قادینلر بعدما طبیه مکتبنه وسنن ماری خسته خانه‌سنه قبول ایدلمیه‌جکلردر .

***

مسلمانلرك معبدلری‌ده یقیلیور !

هر هانکی دیاردن مسلمان حکومتی چکیلدکدن صوکره آرتیق اوراده مسلمانلرك مؤسسات دینیه‌سی‌ده یاشامایه‌جق بر حاله کلیور. روم ایلینك بوکونکی الیم وضعیتی بو حقیقتك اك بلیغ بر دلیلیدر . بالقانلرك خرستیان حکومتلری مسلمانلغه قارشی اولان بی‌پایان خصومتلرینی فرصتدن بالاستفاده بوکون موقع تطبیقه قویورلر . یونانلیلر پك چوق اسلام معبدلرینی یا ییقدیلر ، یا کلیساره قلب ایلدیلر . شیمدی مبادله حسبیله بوتون مسلمانلرك هجرتی آرتق اوراده مسلمانلغك تماميله افولی دیمکدر. بر زمانلر روم ایلینك طاغلرندن ، اووه‌لرندن، بوتون آفاقندن سماره یوکسه‌لن اذان سسلری آرتیق صوصیور، اونلرك یرینه خشین ناقوس سسلری قائم اولیور . نور اسلام یرینه ظلمت کفر بوتون او کوزل دیاری قاپلایور .

ایشته دون اوراده ساکن اولان ملتك بوکون آنجق مزار طاشلری

قالدی . بر آز صوکره احتمال‌که اوطاشلرده قیریله‌جق، مسلمانلرك مقبرلری‌ده صلیبك آیاقلری آلتنده چکنه‌نه‌جکدر .

بولغارستانده هنوز مسلمانلر بولوندیغی جهتله بعض محلرده‌کی معابد اسلامیه‌ده موجودیتلرینی محافظه ایدییور . فقط بولغار حکومتی وبلدیه‌لری جاده‌لر آچمق بهانه‌سیله برر برر جامعلری ییقمقدن کری طورمایور .

صربستانه کلنجه اوده استیلا ایتدیکی مسلمان مملکتلرنده‌کی جوامع شریفه‌یی هدم ایدییور. اخیراً صربلر اسکوبده بورمالی جامع شریفنی‌ده خاك ایله یکسان ایلمشلردر.

(٤٤٢) سنه‌لك بر اسلام معبدی اولان بو جامع شریفك هدمی حقنده اسکوبده منتشر (رادیقال) فرقه‌سنك ناشر افکاری (سلوبودا) غزته‌سی دییورکه:

« آرتق قارشیمزده اسکوب مفکوره‌سی نامنه بر قبالق تشکیل ایدن تخته قوله ییقیلیور . »

اسکوبده منتشر (حق) رفیقمز ایسه صرب غزته‌سنك اظهار شادمانی ایله‌ین مذکور بندندن بحث ایده‌رك :

« بو جامع اسکوب مفکوره‌سنی تهزیل دکل، بلکه‌ده مملکتمزك مساوات وسربستیسنی اعلان واعلا ایدردی . فقط بو مملکتده مفکوره‌لر اکر معبد ییقمقدن عبارت ایسه بزه‌ده ، ییقانلره‌ده وای ! » دییور .

(حق) رفیقمز بو حادثه‌یه تخصیص ایتدیکی بندك دیکر قسمنده‌ده :

« حق ازمکه چالیشانلرك جامعه توجیه ایدیلن قهار کوسکی ضربه‌لری امینزکه بوراده یاشایان بر میلیون مسلمانك قلبکاهنه برر برر اوراجقدر .» دیمکده‌در .

کورولیورکه هر طرفده مسلمانلرك معبدلری ، مقدساتلری الیم بحرانلر کچیرییور . هان الله مسلمانلره آچیسون‌ده اونلری بو سبوتون انقراض واضمحلالدن قورتارسون .

***

دانس آفتنك مهلك نتیجه‌لری

بك اوغلنده‌کی دانس صفالری آرتیق ناخوش نتیجه‌لر ویرمکه باشلادی . بو هفته بر دانس صالونده بر قادین یوزندن ظهوره کلن قاوغا بوبویه‌رك یوزلرجه کیمسه‌لری بر برینه دوشورمشدر . قفالری توتسوله‌دکدن صوکرا بر کنج ارمنینك دانس ایتدیکی قادینی بر موسوی کنجی قولندن طوته‌رق دانسه قالدیرمق ایسته‌مش، منازعه بورادن چیقمش ، اوراده بولونانلر ایکی طرف تشکیل ایتمشلر، یکدیکرینه صالدیروب دورمشلر .

معلومیا، دانس عالملرنده جنس ومذهب فرق قالقار. تورك ومسلمان اولسون روم و ارمنی اولسون ، یاخود فرنك و یهودی اولسون هر هانکی بر ارکك بکندیکی بر قادینی ـ او قادین ایستر تورك و مسلمان اولسون ، ایستر روم و ارمنی ، ایستر فرنك و یهودی ـ قوله طاقارق اورتایه چیقار ، برلکده دانس ایدرلر . بو یرلرده جاری اولان عصری معاشرت اقتضاسی اولمق اوزره هر قادین ـ جنس ومذهبی نه اولورسه اولسون ـ هر هانکی بر ارککك تکلیفنی قبول ایتمك مجبوریت مدنیه‌سنده‌در ! هر هانکی بر ارککك تکلیفنی رد ایدن قادین نزاکتسزلکله ، قابالقله تعییب اولنور . اوراده اویله آدملر اولورکه قاریسنك ، یاخود همشیره‌سنك هر هانکی بر ارککك قوللری آره‌سنده دانس ایتدیکنی سیر ایدرده کیفله‌نیر . حاصلی دانس دینیلن شی ، بر نوع بین‌الملل قیزیل باشلقدر . دانس صالونلرینك ایچ ایچه قاپولری‌ده وارمش . ضابطه بو ایچ ایچه قاپولری قاپاتدیره‌جقمش . بلاقیدوشرط غربجیلر آفتلرك اك مدهشی واك نجیبی اولان بو آفتی‌ده مملکتمزه صوقدیلر. الله اونلری بو یولده حشر ونشر ایلسون .

بر طرفده ارمنیلر ، بر طرفده یهودیلر ... ایش بویومش . اوراده بولونان تورکلرك بر قسمی ارمنیلر طرفنی ، بر قسمی‌ده یهودیلرك طرفنی التزام ایله‌مش . فتان قادینلرك بر قسمی قورقولرندن کوشه‌یه سینمش ، بر قسمی‌ده فریاده باشلامشلر . جاملر قیریلمش . پولیسلر کلمش . قاوغالر سوقاقلره قدر طاشمش . امین افندی نامنده بر سرخوش جاده‌ده بر قیزی قووالامش . قیز قاچمش . پولیسلر امین افندی‌یی قره‌غوله سوق ایتمشلر. الحاصل اویله بر رذالت اولمش‌که بوتون بك اوغلنده چالقالانمش طورمش .

ایشته بر قسم عصریلرك تجدد و عصریلك نامنه کوستردکلری معرفتلر !

زوالی آناطولی خلقی ، سنه‌لرجه بیك درلو مشقتلره ، یوقسوللقلره بر طاقم سفهانك حریت مطلقه‌لرینی تأمین ایچون‌می قاتلاندی؟ مالنی ، جاننی ، اولادینی، قوجه‌سنی ، والحاصل هر شیئنی بر طاقیم ارباب سفاهتك کیفلری ایچون‌می فدا ایتدی ؟ بو کیدیشلر ایی کیدیش دکلدر . بونك صوکی فلاکتدر . بر ملتك شعائر اجتماعیه‌سی بو قدر استخفاف و استحقار ایدیله‌مز . ملتلر آنجق فضیلت ایله ، ممیزات ملیه‌لرینی محافظه ایله‌ده یاشایابیلیرلر. اساسات اجتماعیه‌سی صارصیلان ملتلر ایچون اضمحلال غیر قابل اجتناب اولور . سفهایی بو قدر باشی بوش براقاملیدر. حریت سیاسیه ناصیل بر طاقم قیودایله مقیدایسه حریت اجتماعیه‌یی‌ده بر طاقم قیوده تابع طوتمالیدر . قانونلریمز اخلاق و آداب عمومیه‌نك محافظه‌سنی امر ایدییور . قانونك بو امرلرینی یرینه کتیرمك لازمدر . البته، بو رذالتلر اخلاق و آداب عمومیه‌یه مخالف دکلدر ، دینه‌مز . ملتمزك احراز ایتدیکی خارق‌العاده ظفرلرك اك مهم عاملی ، بنیان اجتماعیسنده‌کی رصانتدر. بر طاقم سفهانك بو بنیان متینی ییقمه‌سنه میدان ویرمه‌ملیدر. یازیقدر. بو سفاهت بر کره تعمیم ایتدکدن صوکره آرتیق اوکنه کچیله‌مز اولور. هنوز موضعی ایکن بو آفتك چاره‌سنه باقالیدر .

§ استانبولی بر سفاهت شهری یاپه‌جغنی سویله‌ین شهرامیننك هیچ یاقیشیق آلمایان بو بیاناتی حقنده یکی استانبول والیسی سلیمان بك دیمشدرکه :

— بن استانبولك بر سفاهت شهری اولمسنه بالطبع طرفدار دکلم . زیرا شهرك اکثر خلقی اوقدر درین بر سفالت ایچریسنده‌درکه بونلره سفاهتدن بحث ایتمك ، کندیلریله استهزا ایتمکله مساویدر . غربك دائما فنا اعتیاداتنی قبول ایتمکه بورجلیمی‌یز ؟ شهره ثروت کتیرمك ایسته‌یورسه‌ق بوکا سفاهت محلرینك تزییدی صورتیله دکل، فابریقه‌لر، اعمالاتخانه‌لر کشاد ایتمك وموجود سفالتی بر درجه‌یه قدر آزالتمقله موفق اولابیله‌جکز .

والی بك ، دانس صالونلرینه بر طاقیم اسافل ایله برابر بعض عائله قیزلرینك‌ده دوام ایتدکلرینی ، قیزلرك اخلاقنی بوزه‌بیله‌جك اولان بوکبی یرلره دواملرینه مساعده ایتمه‌مك ابوینلرینه عائد اولدیغنی‌ده سویله‌یور .

والی بکك ، شهرامیننك سقیم فکرینه طرفدار اولماسی شایان شکراندر. فقط اخلاق وآداب عمومیه‌نك محافظه‌سنی امر ایدن مواد قانونیه قارشیسنده وظیفهٔ ممانعتی یالکز ابوینه تحمیل ایدوب‌ده حکومتی مکلف طوتمامق هیچ‌ده طوغرو اولماسه کرك !

***

مسلمانلرك مقداری : ٣٧٧ میلیونه

فرنك مورخلری و جغرافیاجیلری مسلمانلرك عددینی کوسترمکه پك خواهشکردرلر . بونلرك ایچنده یر یوزنده‌کی مسلمانلرك عددینی ایکی یوز اللی میلیوندن فضله کوستره‌نه هان هیچ تصادف ایدلمز . حالبوکه اهل اسلامك عددی بوندن چوق فضله‌در. اخیراً (لوندره)ده انتشار ایتمکده اولان (اسلام مجموعه‌سی) بونی موضوع بحث ایتمش ویر یوزنده مسلمانلرك (٣٧٧) میلیونه بالغ اولدقلرینی کوسترمشدر. رفیقمز دییورکه :

« هندستانده کائن (الله آباد) شهرنده‌کی مخابرمز (سید مقبول احمد) اخیراً بزه هندستان اهالیٔ اسلامیه‌سنك صوك تحریر نفوسه نظراً قاچ میلیونه بالغ اولدقلرینی اخبار ایتمشدر . ١٩١١دن ١٩٢١ سنه‌لری آره‌سنده هندستانك

مجوسی نفوسی (٨٢٥,٣٠٦) قدر تناقص ایتمش اولدیغی حالده (١٩١١) ده مسلمانلرك عددی (٦٦,٦٤٧,٢٩٩) ایکن (١٩٢١) ده (٦٨,٧٣٥,٢٣٣) ه چیقمش وایکی میلیوندن فضله تزید ایتمشدر.

(الله آباد) مخابرمز بوندن باشقه بر یوزنده نه‌قدر مسلمان بولوندیغنی ایضاح ایتمکده‌در. مسلمان اقوامنك عددی بروجه‌آتیدر:

تورك ملتلر (٤٢)، عرب ملتلر (٤٨)، عجم ملتلر (٢٦)، مالایلر (٤٢)، موغوللر (٢٦)، آفریقالیلر (٨٠)، آوروپا وآمریقا مسلمانلری (٤٠) میلیوندر. بوصورتله شرق وغربده بوتون مسلمانلرك مجموعی (٣٧٧) میلیونه بالغ اولمقده‌در.»

اسلام عالمی

مصر. — بوهفته سلام عالمنك افقلرنده پك قاراکلق بلوطلر دولاشمغه باشلادی. انکلیز جبروتیله هریرده مجادله ایدن مسلمانلر انکلیزلرك بوتون وسائط شدتیله قارشیلانیور وپك بحرانلی، پك تهلکه‌لی کونلر کچیریورلر. اوچ درت کون مقدم مصر کنجلرندن یدی سکز فداکار بوتون مصرك انکلیز استیلاسنه قارشی دویدیغی حسه ترجمان اولدی. مصرلیلر انکلیزلری مملکتلرندن طرد ایتمك، استقلال وحریتلرینه قاووشمق ایستیورلر. بونك یکانه یولی انکلیزلری مصردن قوتله سوروب چیقارمقدر. شووارکه مصرلیلر غیر مسلح بر ملتدر. مصر، ایچندن وطیشندن محصور بر مملکتدر. بناءً علیه مصرلیلرك اختیار ایده‌بیله‌جکلری یکانه طریق جدال انکلیز ظلم وتغلبنی تمثیل ایدنلری امحایه چالیشمقدر. مصرلیلر بوطریق مجادله‌یی اختیار ایدرك کچن هفته‌نك ایلك کونلرنده مصر اردوسنك باش قوماندانلغی موقعنی وسودان و لیء عمومیلکی مقامنی اشغال ایدن جنرال (لی استاق) ه بر قاچ قورشون آته‌رق مومی لیهی قتل ایتمشلردر. بر قاچ مصرلی کنجك آتدیغی بر قاچ قورشون انکلتره‌نك بوتون قوای حربیه، قوای بحریه و قوای هوائیه‌سنك حرکته کلمسنه، بوتون انکلیز جبروتنك اك مدهش صورتده تظاهر ایتمسنه سببیت ویرمشدر. انکلیزلر مقتول سردارینك دیتی اولارق مصرلیلردن بش یوز بیك انکلیز لیراسی آلدقلری کبی دونانمالرینی مصر صولرینه، اردولرینی مصر اراضیسنه، طیاره‌لرینی مصر آفاقنه کوندرمشلر، انکلیز جنرالنی قورشون آتان کنجلرك شدتله جزالاندیرلمه‌سنی، انکلتره‌یه قارشی خصومتکارانه تظاهراتك عدم اجراسنی طلب ایتدکدن باشقه سودانده بولونان مصر عسکرلرینك درحال کری آلینماسنی، سودانده انکلیزلرك وجوده کتیردکلری اسقا ساحه‌سنك غیرمحدود برصورتده توسیعنك قبولنی طلب ایتمشلردر. مصر حکومتی بو صوك ایکی طلبی رد ایتمشدر. چونکه سوداندن مصر عسکرینك اخراجی مصرك منبع حیاتی اولان براولکه‌نك انکلیزلره فعلاً ترکی، سودانده انکلیزلرك وجوده کتیرمکده وصرف‌کندی منافع اقتصادیه‌لری ایچون اسقاسنی تأمین ایتمکده اولدقلری اراضینك غیر محدود بر صورتده توسیعی، نیل صوینك قسم اعظمی سودانه اساله ایتمك ومصری اك مهم منبع حیاتی اولان نیل صویندن محروم ایتمکدر. معلوم اولدیغی اوزره مصرك حیاتی ومعموریتی نیل صویندن استفاده‌سنه وابسته‌در. نیل صویندن محروم مصر برچول اولور. انکلیزلر بوشکلده مطالب درمیان ایتمکله مصری اعدامه محکوم ایدیورلر، برانکلیزك حیاتی مقابلنده بوتون بر ملتی، آلتمش عصرلق بر حیات مدنیه‌یی حائز بر مملکتی یوق ایتمك ایستیورلر. مصر حکومتی بومطالبی رد ایتمش وبوکبی مطالب درمیان ایتملرندن طولایی انکلتره‌یی پروتستو ایتمشدر. بونك اوزرینه انکلیزلر یاپدقلری تهدیداتی فعلاً ایقاعه باشلایه‌رق مصرده‌کی قوای اشغالیه‌لرینی تزیید، مصرك بوتون دوائرینه وضع ید ایتمکه، مصرك هرطرفنده عسکری نمایشلر اجراسنه، سودانده‌کی مصر عسکرلرینی فعلاً تهجیره باشلامشلردر.

بونك اوزرینه سعد زغلول پاشا مصر ریاست وکالتندن استعفایه مجبور قالمش ویرینه زیورپاشا کتیرلمشدر. صوك خبرلردن آکلاشیلدیغنه کوره اسکندریه‌ده خلق ایله انکلیزلر آره‌سنده مجادله وقوع بولمغه باشلامشدر، انکلیزلر (قاهره) ده رسم کچیدلر اجراسنه باشلامشلردر.

انکلیزلرك مصرده استعمال ایتدکلری بوشدتك هدفی یالکز مصر دکلدر. انکلیزلر مجاهدهٔ ملیه‌مز اثناسنده ونتیجه‌سنده بویوك بر هزیمت معنویه‌یه دوچار اولمشلر، شرق واسلام ملتلری نظرندن دوشمشلر، وبوندن طولایی شرقده استقلال حرکاتی کسب قوت ایتمشدی. انکلیزلر بودفعه بر جنراللرینك قتلنی بهانه اتخاذ ایده‌رك صوك شدت ابرازیله دوچار اولدقلری هزیمت معنویه‌یی تضمین ایتمك وشرقده‌کی استقلال حرکاتنی قلیجه اوغراتمق هدفنی تعقیب ایدیورلر. بناءً علیه انکلیزلرك مصره قارشی تعقیب ایتدکلری سیاست بوتون شرق متأثر ایده‌جکدر.

شرق واسلام ملتلری انکلیز شدتندن ییلماز، وبوشدتی قیرمغه موفق اولورلرسه انکلتره‌نك تغلب وتحکم سیاستی قطعی بر هزیمته اوغرایه‌جقدر. انشاءالله پك یقین برزمانده بوهزیمت قطعیه‌یی صحیفه‌لرمزده تثبیت ایده‌رز.

حجاز. — وهابیلرله هاشمیلر آره‌سنده حرب دوام ایتمکده‌در. بوهفته ظرفنده وهابیلرك (قنفده) و (رابغ) ی اشغال ایده‌رك بر احاطه حرکتنه باشلادقلری وبوصورتله حربی نهایته ایردیرمك ایسته‌دکلری خبر ویریلمش ایسه‌ده هنوز بوحرکاتك نتیجه‌سی حقنده معلومات ورود ایتمه‌مشدر. (حسین) ك اوغلی وخلفی (علی) نك (جده) دن بر انکلیز سفینهٔ حربیه‌سنه التجا ایتدیکی شایع اولدیسه‌ده بوخبرده تأیید ایتمه‌مشدر. نجد سلطانی (عبدالعزیز) شریف (علی) طرفندن وقوعبولان صلح تکلیفنه جواب رد ویرمش ومسلمانلرك کندیسنی ایسته‌دکلرینی، اراضیء مقدسهٔ اسلامیه‌نك مقدراتنی مکه‌ده طوپلانه‌جق اسلام قونغره‌سی تعیین ایده‌جکندن طرفندن وقوع بولاجق حرکاتدن کندیسنك مسئول اوله‌جغی جوابنی ویرمشدر.

ابن السعودك مسلمانلره بیاننامه‌سی. — (وهابی) ردولرینك (مکهٔ مکرمه) یه دخولی متعاقب وهابیلرك سلطانی عبدالعزیز (ابن السعود) (مکه‌ده) بر اسلام قونغره‌سی عقدیله حجازایله حرمین شریفینك مستقبل اداره‌سنی تعیین ایتمك ایچون نشر ایتدیکی بیاننامه‌یی (قاهره) ده انتشار ایتمکده اولان (الاهرام) غزته‌سندن بروجه آتی نقل ایدیورز:

«اردولرمز، بیت‌الله‌ه قارشی ایفاسی لازم کلن هرحرمتی شایان افتخار بر شکلده کوستردکدن صوکره مکه‌یه دخل اولمشدر. عسکرلرمز، (کری) وقعه‌سندن صوکره (مکهٔ مکرمه) یی ضبط ایده‌بیله‌جکی حالده مسلمان قانی دوکمه‌مك و حرمات الهیه‌یی هتك ایتمه‌مك ایچون ایلریله‌مه‌مشدر. الحالة هذه ظلم واعتساف حکومتی قالقمش بولونیور. بزم بوتون هدفمز حرم الهینك حریتی واماکن مقدسهٔ اسلامیه‌نك آمال اسلامیه‌یه موافق برشکلده اداره‌سنی تأمین ایتمکدر. (مکهٔ مکرمه) یه متوجهاً حرکت ایدیور وحجاج ایله بیت‌الله‌ه مجاور اولان هرمسلمانك استراحتنی تأمین ایده‌جك تدابیرك کافه‌سنی اتخاذ خصوصنده بزه یاردیم ایتمك اوزره بوتون اقوام اسلامیه‌نك (مکهٔ مکرمه) یه مرخص کوندرمه‌سنی بکلیورز. بو بیاننامه‌لرك بوتون اقوام اسلامیه‌یه تبلیغنی تأمین ایچون ترتیبات لازمه‌یی اتخاذ ایتمه‌کزی آیریجه رجا ایدرز.» نجد سلطانی

نجد سلطاننك بو بیاننامه‌سی ممالك اسلامیه‌نك بر چوغنده اهمیتله تلقی اولونمشدر. هندستان مسلمانلرندن متشکل بر هیئت مرخصه‌نك (مکهٔ مکرمه) یه متوجهاً حرکت ایتمك اوزره اولدیغی خبرویریلمکده‌در.

شهزاده باشی: اوقاف اسلامیه مطبعه‌سی

آبونه شرطی : عموم ایچون
سنه‌لکی (٤٠٠) آلتی آیلغی (٢٢٥) ، ممالك اجنبیه ایچون سنه‌لکی (٤٥٠) ، آلتی آیلغی (٢٥٠) غروشدر.
نسخه‌سی ٧,٥ غروشدر .
سنه‌لکی ٥٢ عدددر .
اداره‌خانه : باب‌عالی جاده‌سنده رشید افندی خانده
اخطارات
آبونه بدلی پشیندر .
مسلکه موافق آثار مع‌الممنونیه قبول اولنور . درج ایدلمین یازیلر اعاده اولنماز .

سبیل الرشاد

١٣٣٠

آدرس تبدیلنده آیریجه ٥ غروش کوندرلملیدر .
مکتوبلرك امضالری واضح واوقوناقلی اولمسی وآبونه صره نومروسنی محتوی بولنمسی لازمدر
ممالك اجنبیه ایچون آبونه اولانلرك آدرسلرینك فرانسزجه یازلمسی رجا اولنور.
پاره کوندرلدیکی زمان نه‌یه دائر اولدیغی بیلدیرلمسی رجا اولنور

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم
باش محرر محمد عاکف
صاحب و مدیر اشرف ادیب
اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

عدد ٦٢٨ | ٧ جمادی‌الاول ١٣٤٣ | پنجشنبه | ٤ کانون اول ١٣٤٠ | جلد ٢٥

الحاد ، نه بیوك جهالتدر !

— بعض عرفانسزلرك نشریات الحادکارانه‌سی مناسبتیله —

٧

زمانمزده آجیقجه کوزه ایلیشن فکری بحرانلردن بریسی‌ده خارقه‌لر حقنده‌کی متناقض تلقیلر تشکیل ایتمکده‌در. نیچه‌لرینی کوریورزکه وقوعات عالمی ضروری بر اطراد ، یکنسق بر تکرر حالنده ملاحظه ایتدکلرندن دولایی هرهانکی بر خارقه تصورینه قارشی ادای هزل ایله دوداق بوکیورلر : و «طبیعت مطرددر .» موضوعه‌سنك بر فرعی ویا دیکر بر افاده‌سی کبی اولان « تاریخ بر تکرردن عبارتدر . » مشهوره‌سنی صیق صیق یاد وتعمیم ایدیورلر . فقط « تاریخ مادامکه بر تکرردن عبارتدر ، دیمك‌که سن ، بن ، زید ، عمرو حیاته تکرار کله‌جکز » دییه کندیلرینه عینی قضیه‌نك بر نتیجهٔ ضروریه‌سنی افهام ایده‌جك اولورسه‌کز او زمانده منطقله استخفافه قالقیشیورلر . آدام سنده دنیایه بردها کله‌جك دکلزآ ... تکرلمه‌سنی صاووروب کیدیورلر. مع‌مافیه تناقضلری یالکز بونکله قالمیور . عینی کیمسه‌لر ایکی‌ده بر کندیلرینی علاقه‌دار ایدن هرهانکی بر حادثه‌یه معجزه نامنی ویرمکدن ذوق آلیورلر . او قدر ذوق آلیورلرکه استغراقلرندن عادتا عالمك خوارق ومعجزات ایله طولو اولدیغنی آکدیرر اعتراف مضمونلری بتون فقره‌لرندن فیشقیریور . بونلرده معجزه‌نی استخفاف کبی بعضی ناخوش منالر بولنسه‌بیله، علی‌العموم خوارقی مبذولیتله تصدیق ایتدیرمك کبی دلائل اعجازك قدرتنه بر ایمان معناسی بولندیغنده‌ده شبهه قالمیور . ینه بو تناقض جمله‌سندندرکه « قوانین طبیعت لایتغیردر. » دییه تاریخله بر تکرردن عبارت اولدیغنی صیق صیق سویله‌ینلر ، ملکهٔ ابتداعك عالم وجودده حائز اولدیغی اهمیته مفتونیتلرینی کیزله‌یه‌میورلر . واوریژینالیته مفکوره‌سیله علمك ، عرفك ، محیط اجتماعینك احکام ثابته‌سنه قارشی هرکون مجادله ایتمك سوداسنه مغلوب اوله‌رق ماضی واستقبالی دوشونمز برسرکذشت‌جو وضعیتی طاقینیورلر ومودادردیله هرشیئی فدا ایدییورلر. عالمده مقانیزمك الجای قسریسی ویادینامیزمك اندفاع ضروریسی آلتنده کور بر ایجابدن باشقه بر عامل کورمك ایسته‌مه‌ین ینه بوآداملر، عین زمانده تابع اولمق ایسته‌دکلری ایجابك بتون قوهٔ مؤیده‌سنی حریتك فسونکار حمایه‌سنه صیغینمقده بولیورلر، جبر وجبروت عقیده‌سنی حریت واختیار دستورینك سایهٔ ضمانده تلذین ایتمك ایستیورلر .

ایشته بتون بو تناقضلر ، بزه اطراد طبیعت موضوعه‌سنك قارشوسنده حریت واراده دنیان بر خارقه قانوننك‌ده حکمران اولدیغنده شبهه براقمایان مضر بر تصدیقك بینات ظاهره‌سنی عرض ایدرلر. فی‌الحقیقه حادثات عالم یالکز بر تکرر وتوافقدن عبارت اولان مجرد بر اطراد قانوننك حاصلهٔ انکشافی دکلدر . بلکه بو توافق وتماثلك ، بو اطراد محققك مقابلنده بر تغایر وعدم اطراد قانونی واردرکه بونك هرتقدیر جزئیسی اطراد قانوننه نظراً بر خارقه ماهیتنده عرض وجود ایدر . بو قانون سایه‌سنده‌درکه کائناتده هرموجود دیکرلرندن تماماً متمایز بر

خصوصیته مالکدر. بز اشیایی بربرندن آنجق بونکله تفریقه مقتدر اولورز. مع‌مافیه بوخصوصیت قارشیسنده بزم بوتون علوم نظریه‌مز توقف ایدر. بزطبیعت کلمه‌سیله آنجق توافق وتماثل نقطه‌لرینی یعنی معتاد اولان اطرادلری افاده ایدرز وبوندن‌دولاییدرکه «طبیعت مطرددر.» قانون کلیسی «کل‌جزئندن‌بیوکدر.» قضیه‌سی کبی بر بدیهی‌اولی‌ویاخود قانتك اصطلاحیله بر قضیهٔ تحلیلیه ماهیتنده‌در. بناءً‌علیه بز بوکا فیلسوفلرك ادعا ایتدکلری کبی بر موضوعهٔ کلیه دیمکله قالمیه‌جغز. بلکه بر متعارفهٔ ضروریه دییه‌بیله‌جکز. فقط بونی سویلرکن بو اطراد طبیعت قانوننك ظن ایدلدیکی کبی علیت قانوننه مرادف اولمدیغنی وعلیت قانوننك طبیعتدن من‌وجه فضله بر مدلولی محتوی بولندیغنی علاوه ایده‌جکز. چونکه علتك، ساده‌جه طبیعت مطرده‌دن عبارت اولمیوب بر اراده، بر اختیار دخی اوله‌بیلدیکنی بالتجربه بیلیورز. عقلمز بزه یالکز اطراد قانونلرندن یورویه‌بیلدیکنی سویلرکن، اراده‌مزده خارقه قانونلرینه علاقه‌سنی تلقین ایدیور، بو تلقینی ایله علیت‌قانونی‌حدودینی‌تجاوزایتمه‌دن عقلمزی‌ده‌ارشاد واقناع ایلیه‌بیلیور. ایشته حکمت خلقت برطرفدن عقلمزك دیکرطرفدن اراده‌مزك‌منبعی اولدقلری بو ایکی قانون متقابلك یعنی اطراد وتغایرك علت اولایه مدیون اولان سر وحدتلریله ممزوجاً انکشافلرنده‌در. کائناته هانکی نقطه‌دن باقسه‌کز، بو آهنك متقابلی کوررسکز، هبسنك بر عائله ازدواج اولدیغنی آکلارسکز. نباتات وحیواناتك ارکك ودیشیسندن طوتیکزده، اجرامك جاذبه ودافعه‌سنه، الکتریقلرك مثبت‌ومنفیسنه ودها بیلمدیکمز نیجه ارکان وجوده وارنجه‌یه قدر هپسی برازدواج اضداد خارقه‌سی، براطراد وخارقه خلیطه‌سی عرض ایدرلر. هرلحظه‌ده «سبحان‌الذی خلق الازواج کلها مما‌تنبت‌الارض ومن انفسهم ومما لایعلمون» آیتنی اوقورلر. بز ایشته قانون عقل اولان اطراد ایله قانون اراده اولان بو ابداع وتغایرك آمیزشی ایچنده خارقه‌نك امکان علمیسنی بتون وضوحیله ملاحظه ایده‌بیلیرز. لکن اول امرده خارقه کلمه‌سندن آکلادیغمز مفهومی تثبیت ایتملی‌یز.

خارقه کلمه‌سی اساس لغت اعتباریله، یاران، ییرتان، معناسنه برصفت ایکن عرفده «امر خارق‌العاده» ترکیبنك مخففی‌اوله‌رق برمعنای اسمی‌یه نقل ایدلمشدر. و آخرنده‌کی ها، علامت تأنیث دکل، کافیه اسمنده اولدیغی کبی بر تاء نقلدر. بوکلمه‌نك مدلول اصطلاحیسی، کیف ما اتفق ملاحظه ایدلدیکی زمان ایکی صورتله تصور ایدیله‌بیلیور کیدر:

١ — علتسز اولان حادثه.

٢ — مطرد ومعتاد اولان حادثاته مغایر حادثه.

برنجی معنی بو کلمه‌یه بغیرحق اسناد ایدیلن بر معنای موهومدر. خارقه بومعنی ایله ملاحظه ایدیله‌جك اولورسه باطل وغیرممکن بر شی تصور ایدلمش اولور. چونکه هم‌حادثه تصور ایتمك، هم‌ده اونی‌علتسز اوله‌رق تصورایتمك علمك شرط‌اساسیسی اولان علیت قانونه‌منافیدر. وبناءً‌علیه بر تناقضدر. زیرا مقدما بیان ایتدیکمز وجهله هر حادثه برعلت‌ایله مسبوقدر. بونك ایچون اهل عام، علمده تصادف یوقدر، دیرلر، حقیقتده تصادف تصورینه شدتله‌معارض بولنورلر. وواقعاتده تصادف دیدیکمز اتفاقیاتك هنوز کشف ایده‌مدیکمز برعلته متفرع‌بر علاقه، برمناسبت افاده ایتدیکنده تردد ایتمزلر. بوندن دولاییدرکه فرانسز فیلسوف جدیدی برغسون «رؤیا» موضوعی اوزرنده‌کی بر قونفرانسنده‌ولویوزده بش آلتی نسبتنده‌اولسون بعض رؤیالرده کوریلن اصابتلرینی تصادفه‌عطف‌ایدیویره‌رك اهمیتسز تلقی ایتمك‌ایسته‌ین کیمسه‌لره شدتله هجوم ایتمش وحتی یوزده بش دکل، ملیونده بربیله اولسه‌حقیقته اصابت ایدن بررؤیانك تحری‌ٔ اسبابی‌علمك وظیفه‌سی اولدیغنی اخطار ایتمشدر اهل‌عام‌آراسنده علتسز برحادثه بولنمدیغندن دولایی حقیقتده تصادف تصورینه امکان کورولمدیکی کبی «علتسز حادثه» معناسنه بر خارقه تصورینه‌ده‌امکان کوریله‌مز وخارقه‌یه بومعنی ویرلدیکی تقدیرده اهل علم بونی انکار ایتمکده تردد ایله‌مز.

فقط کلمه‌نك بومعناسی هیچ برزمان بزم مالمز دکلدر. بو تلبیس بزه کندی کلمات عرفیه‌مز آلتنده اجنبی کلماتك مدلوللرینی کوزه‌تمك ولسانمزی کندی روحمزك‌دکل، اجنبی روحلرك برآلت افاده‌سی حالنه صوقمق مناسبتسزلکنك یادکاری اولان برغلطدر.

بز اساسنده خارقه دیدیکمز زمان آنجق «امر خارق‌العاده» ترکیبنك مدلول‌تامی‌اولان ایکنجی معنایی قصد ایدرز. بزجه خارقه: معتاد ومطرداولان حادثاتك جریان معتادینه مخالف بولنان تعبیرآخرله عادتده برانقلاب افاده‌ایدن برحادثه دیمکدرکه بویله برحادثه‌نك علتسز اولمسی اصلا وارد خاطر دکلدر. البته خارقه‌نك دخی برعلتی واردر. وبوعلت علل متوسطه‌دن بریسی‌دکلسه بهمه‌حال علت اولانك کندیسی اولمق لازم کلیر.

فی‌الواقع کائناتده بویله خارقه‌لر، کوزمزه ایلیشن هربکی وجودده وبلکه هرموجودیت مخصوصه‌ده کندینی کوستروب طورمقدن خالی قالمازلر. هرنوزادك خواص ممیزه‌سی بونلردن بزه برنمونه تقدیم ایدر. وبونمونه‌لر نامتناهی برتصنیفه‌تابع طوتیله‌بیلیرلر. چونکه، بزم‌طبیعت، قانون، عادت‌نامیله یادایتدیکمز بوتون‌اطرادلر کلیات مجرده‌زمره‌سندندر. کلیات‌ایسه کلیتلریله یالکز عالم‌ذهنده موجوددرلر. بزبونلری‌خارجده بولورسه‌ق کلیتلریله دکل، مثاللریله یعنی افراد دنیان صور خصوصیه ضمننده بولورز، که بو صور خصوصیه‌نك هر بری دیکرندن بروجه امتیاز ایله متمایزدر. بو تمایزك ادناسی صور کلیه‌نك یالکز اختلاط

وتركيبلرنده‌كی خصوصيتدر . بونك مادونی‌ده زمان ومكان كبی ظروفك خصوصيتی اوله‌رق كوستريله‌بيلير . ديمك اوليوركه بو وجهله براطراد افاده ايدن برقانون آلتنده نامتناهی صور تغاير وتمايز واردر وبونلرك هربری بر خارقه‌در . مثلا بر پورتقال مفهوم كليسی تصور ايديكز . بو مفهوم بزه اجمالاً ماده ، حجم ، نمونباتی ، قابوق ، ديليم ، رائحه ولذت مخصوصه كبی كليات متعدده‌نك تركيباتندن خصوصی بر اطراد نمونه‌سی عرض ايدر . وبز بوراده‌كی خصوصيتله پورتقالی ، موجودات سائره‌دن وحتی ليمون وماندالينادن فرق ايتمكله برابر پورتقال دنيلن ميوه نوعنك بوتون افرادنی‌ده بو خصوصيتده مطرداً جمع وتشريك ونوع واحد اوله‌رق ملاحظه ايدرز، كه بوملاحظه‌مز بر طبيعت، برصورت نوعيه ، بركلی ، تعبير آخرله براطراد ملاحظه‌سيدر . شمدی بواطرادك برده وجود خارجيده‌كی تجلياتنه عطف نظر ايده‌جك اولورسه‌ق اطراد واحدك آنجق نامتناهی تغايرلر ايچنده موجود اوله بيلديكنی يعنی براطراد معيتنده نامتناهی خارقه‌لر بولنديغنی كورورز . چونكه آغاجده بيتن پورتقاللردن هربری ديكرينك عينی اولمديغنی وآره‌لرنده جزئی وكلی بر تفاوت، بروجه امتياز بولنديغنی بيليرز، هربرينك باشقه باشقه موجوديتلر اولديغنی تصديقده تردد ايتمه‌يز . ديمك اوليوركه بز خارجده خارقه اولان بروجه مخصوصدن تماماً منفك براطراد بيلمه‌يورز . بو نقطهٔ نظردن دركه شيخ اكبر حضرتلری « تجليات حقده تكرر يوقدر . » ديور . ديمك كه تاريخك بر تكرردن عبارت اولمسنی تلقين ايدن اطراد قانونی بزه كائناتك جهت وحدت كليه‌سنی افاده ايدن و علوم نظريه‌مزه اساس اولان بر تجريد حيثيق اولديغی حالده تغاير وخارقه بالذات حقيقتك صورت مخصوصه‌سنی تعيين ايله‌ين وآنجق مشاهده ايله ايريله بيلن بروجه امتيازی اوليور .

بو مطالعاتدن آكلاشيليوركه كائناتده خارقه مبذولاً موجوددر . وبونك الك شايان حيرت اولان جهتی يالكز تغاير دكل ، اطراد ايله تغايرك اختلاطيدر . بو اختلاطده اطراد بزه حقيقتك ضمان علم اولان كليت وعموميتنی تغايرده هرآن ترقی وتكامل ايچنده تجلی ايدن سيمای مخصوصنی ، وجود خاصنی ارائه ايدييور .

عالمده اطرادی افاده ايدن صور نوعيه‌دن هانكيسنی ملاحظه ايتسه‌ك اونك بدايتده خارقهٔ محضه اولان برفرد حالنده تجلی ايتديكنی اعترافه مجبور اولورز . هر نوع بدايتده بر فرده راجعدر . بناءً عليه اسم خاص ، اسم جنسه مقدمدر . او فردی تعقيب ايدن اطرادات ايله تكررلر ، تعددلر حصولندن صوكره دركه لسان قنده واريه‌ته، ضروب دنيلن تنوعات حصوله كلير وبونلرك قدر مشتركلری اولان اوصاف مطرده صفات ذاتيه ناميله اواسم خاصه بر مفهوم كلی بخش ايدرلر واوآندن اعتباراً پی‌درپی نوع ، جنس بالتكامل تشكل ايدر . اسم خاصلر، اسم جنسلره منقلب اولور . مثلا بنی آدمه‌ده آدم دينلير .

بوصورتله بر خارقه اولان ايلك نمونه‌نك فروعنده تجلی ايدن وجوه اطرادی ماهيت نوعيه‌يی تشكيل ايلر . ايشته بوصورتله صنوف موجوداتك مبدأ ومنتهاسی برخارقه ايله محاطدر وبو خارقه‌لری بز علتسز اوله‌رق دكل ، علت اولی اولان خالقه اضافتله ملاحظه ايده بيليرز . بناءً عليه خالق تعالی‌نك يالكز مبدأده دكل، منتهاده‌دخی مؤثر بولنديغنی اعترافه مجبور اولورز . اكلارزكه علل متوسطه‌نك ساحهٔ جريانی مبدأ ايله منتهی آراسنده‌كی وجوه اطراد ايله محاط ومحصوردر . بونلر حقيقتده علت دكل ، بلكه علت حقيقيه‌نك طرق تأثيريدرلر . بو اعتبار ايله‌دركه لسان قرآنده بونلره سنة الله اطلاق ايدلمشدر .

مثلا تكون حيوانينك بر تخم ايله مسبوق اولديغنی تأييد ايدن پاستور نظريه‌سی ـ ايچنده بولنديغمز بر اطراد معتادی تصوير ايتمك حيثيتله ـ بزه علل متوسطه‌ده حاكم اولان برقانونی ، سنة اللهدن برشيئی افاده ايدن مهم بر دستور علميدر . لكن هيچ كيمسه شبهه ايتمزكه ارضمزك ايلك تشكلنی تعقيب ايدن تكون حيوانی دوره‌سنده بو قانون قابل تصور دكلدر . بونك ايچون علم حيوانات علماسی بدايتده جنسيله غير مسبوق بر تكون حيوانينك قبولی ضروری اولديغنه قانع اولمشلردر ، بونی بعضيلرينك تولد بذاته تعبيريله افاده ايتديكنی كورن جاهللر ، ايلك تكون حيوانی‌يی علتسز برحادثه تلقی ايتمك كبی برتصور محاله بيله دوشمشلر، برنجی معناجه برخارقه فكرينه صاپلانمشلردر . لكن علم نامنه بويله برتلقی ضروری اولمق شويله طورسون، ممكن بيله دكلدر . چونكه « هرحادثه برعلت ايله مسبوقدر . » قانونی انكار ايدلديكی آنده علم وفن نامنه سوز سويله‌مك صلاحيتی منسلب اولور . بوراده علم ايچون ضروری اولان جهت « علتسز برحادثه » معناسنه تولد بذاته خارقه‌سنی انكار ايتمك وبالذات علت اولايه استناد ايچون يكانه حادثهٔ مخلوقه معناسنه برخارقه‌يی تصديق ايله‌مكدركه آنجق بوصورتله عليت قانوننك اطرادی محافظه ايدلمش وبر ايمان علمی‌يه ايرلمش اولور . وفی‌الواقع ذكر اولنان تولد بذاته ويا بنفسه تعبيری مطلق اوله‌رق دكل ، اضافی بر حيثيتله قوللانلمشدركه بوندن مقصد ايلك حيوانك ديكر بر حيوان ايله ويا ايلك تخمك ديكر بر تخم ايله مسبوق اولميوب بالذات علت اولانك خلقنه استناد ايتديكنی آكلاتمقدر . بويله اولمسيدی « تولد بذاته » تعبيری بر تناقض اولوردی . شوحالده علم نامنه برنجی معناجه خارقه‌يی انكاره نه قدر مجبور ايسه‌ك ايكنجی معناجه بالذات علت اولانك اراده‌سنه استناد ايدن خارقه‌يی قبول وتصديقه‌ده اوقدر مجبورز . ديمك اوليوركه بز او نامتناهی خارقه‌لری علماً ايكی جهت اطراد ملاحظه ايده‌رك بر تصنيفه تابع طوتمق امكاننه‌ده مالكز :

۱ — علل متوسطه‌يی تأسيس ايدن ايلك خارقه‌لر .

۱ — علل متوسطه‌نك حدود تحول وتكاملنی كوسترن صوك خارقه‌لر .

ایشته وجود مکونات بری مبدأده دیکری منتهاده اولمق اوزره بوایکی صنف خارقه ایله محاطدر، بزم علملرمزده بوایکی حد آراسنده دوران ایدن اطرادله علاقه‌داردر. بونك ایچوندرکه بز علملرمزك مبدأ ومنتهاسنده بر شهوده احتیاج حس ایدرز. چونکه اطرادلر علوم نظریه وفکریه‌مزی تطمینه کافی کلدیکی حالده بوخارقه‌لری، بوتغایرلری آنجق بالمشاهده اخذ ایده‌بیلیرز. علوم وفنونده تجربه طریقنك اهمیتی ده بوندن منبعثدر. مجرد اطراد طبیعت قانونی علممزه کافی اولسه‌ایدی عقل حدسیمز مشاهده وتجربهٔ خارجیه‌دن مستغنی اوله‌رق بتون علوم کائناتی احاطه‌یه کفایت ایدردی. فقط وجودك طرفیننده‌کی بوخارقه‌لر بزی متمادیاً مشاهده وتجربه‌یه مجبور ایله‌مکده‌در. بونلرك برنجیلری عدمی اولان اطرادانده، ایکنجیلری‌ده وجودی اولان اطرادانده تحول وتغایر افاده ایدن حادثاتدرلر.

علممزك قوت وقیمتی اطراداتك قیمت وقوتیله متناسب اولدیغی شبهه‌سزدر. وبوندن دولایی عام آداملرینك عمومیتله محافظه‌کار اولدقلری انکار ایدیله‌مز. وینه بوندن دولایی اهل علمك هرهانکی بر تجدد وخارقه دعواسی قارشوسنده ابتداءً شبهه‌یه دوشمسی برحقیدر. فقط بونك بویله اولمسی علی العموم خوارقی انکار ایده‌رك ساحهٔ امکانی جامد بر اطرادك یدتحکمنه تسلیم ایتمه‌یی ایجاب ایتدیرمز. اهل علم عین زمانده علت اولانك قدرتنه وساحهٔ امکانك وسعتنه ایناندیره ترقی وتکاملی غایهٔ امل بیلیر. حالبوکه هرخطوهٔ ترقی اطراد ایچنده بر معنای خارقه‌یی تضمن ایدر. اهل علم بتون اطرادتی حذف ایدن و ماضی ایله بتون علاقه‌لرینی کسمك ایسته‌ین هوائی بر متجدد اوله‌مازسه‌ده ترقی‌یه قارشی‌ده طویغو بیلمه‌ین بر حرص اشتها طاشیر، او محافظه‌کار ایکن عینی زمانده ترقی پروردر. (لا بورك لی فی صبیحة لم ازدد فیه علما) حدیثی مقتضاسنجه علمنی تزیید ایده‌مدیکی هرصباحی خیر وبرکتدن عاری بولور. وبوشوق ایله حقیقی برر خارقه اولان هرخطوهٔ تکامل اونك ترقی‌یه مصروف اولان اراده‌سنی تهییج ایدر. وبوصورتله یالکز حالده دکل ازمنهٔ ثلثه‌نك هپسنده بوکسلمك ایستر. اونك ایچون حقیقی عالم بیلدیکی سودیکی قدر بیلمه‌دیکنی‌ده سور، وعلمه ویردیکی اهمیتی قدر عمله دخی اهمیت ویرر. چونکه سرخلقت عالم ایله اراده‌نك، اطراد ایله تغایرك، آهنك وحدتنده‌در.

ایکنجی معناجه خارقه‌یی انکار میلی، علت اوله‌رق اخذ ایدیلن بر واقع متقدمك قانون اطردی منتقض اولمق قورقوسندن منبعثدر. وبر سبب علمی ایله اخذ ایتدیکمز بر علتك، بر قانونك اطرادینی اوهام ایله تخلف وانتقاضدن وقایه ایتمك‌ده بزم بر حقمزدر. لکن بوحق مطلق دکلدر. بز اونی اوهامه قارشی مدافعه ایدرکن جدی واقعات قارشوسنده توقیف ایتمك حقنه‌ده مالکز. بز بیلیرزکه، حقیقتده علل و قوانین مجرده‌دن هیچ بری کلیت مطلقه ایله جاری دکلدر. مثلا ماکنه‌نك حرکت قانون مجردی، مقاومت، دلك وتماس قانونلرینك مزاحمه‌سنه معروضدر. مثلا بر جاذبه علتنك قارشوسنده بر دافعه علتی اخذ موقع ایدر. وبورادن مصادمه قانونلری استخراج اولنور. دیمك‌که بزم محکوم علممز اولان علل و قوانینك هر بری قارشوسنده بر ضد مقابلی واردر. قوای جزئیه‌دن هر برینك بر مقابلی ایله توقیف وتوقفی ویا تحویل وتحولی‌ده بر قانون، بر عادت جاریه‌در. بر آتشك، بر حرارتك یاقسی قانون ایسه خلقتده اونی توقیف ایدن اسباب وعوامل‌ده واردر، عینی حرارتك ضیایه، حیاته انقلابی‌ده بر قانوندر. بومثاللردن شونی استنباط ایده‌بیلیرزکه بزم کائنات حادثه ایچنده علت اوله‌رق اخذ ایتدیکمز شیلرك هیچ بریسی بذاته علت حقیقیهٔ مطلقه دکلدرلر. اکر اویله اولسه ایدی هیچ برینك تأثیرینی بر مقابلی ایله توقیف ایده‌مز و هیچ بر دردیمزی تداوی ایلیه‌مزدك. او حالده سرخلقت بو علل متوسطه وقوانین متقابله‌ده دکل علت اولاده‌در. تأثیری اصلا توقیف ایدیله‌میه‌جك اولان مؤثر آنجق فاعل مختار اولان حق تعالی‌در. وبناءً علیه علل متوسطه‌نك ایجاباتی توقیف ایده‌رك کندینی هرآن کوسترمکده اولان ارادهٔ حقك یاراتدیغی خارقه‌لری تصدیق ایتمك دخی علمك بر وظیفه‌سیدر. علممز نه‌قدر یوکسه‌لیرسه بووظیفه‌مزده اوقدر بیویه‌جکدر. مادامکه بو عالم، بواراده وبوخارقه واردر، البته معجزه ونبوت‌ده واردر. وتاریخك شهادتیله بالمشاهده واردر. واو بر صنع بشر دکل، بر صنع الٓهیدر.

بشرك رهبر مسعودیتی

مَنْ اَحْسَنَ فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ اَسَاءَ فَعَلَيْهَا

ترجمه‌سی

« ایلك ایدن کندینه، فنالق ایدن‌ده کندینه ایدر. »

اوت بودار دنیاده هرقازانجمز وهرزیانمز کندی افعالمزك ثمره‌سیدر. اذواق و آلاممز کندی اثرمزدر. سقوط واعتلامزدن کندمز مسئولز. بختیارلغمز ویا بدبختلغمز، رفعت ویا ذلتمز، ترقی ویا تردیمز کندی حرکاتمزك نتیجه‌سیدر. بزمبنای حیاتمزك معماری بز. فطرتمزده مکنوز اولان متنوع قابلیتلر بزه تابع وامرمزه منقاد بولنیور. قوای طبیعت بزم خیرمز ایچون چالیشیور. یالکز بونلری اداره ایتمك خصوصنده کوستره‌جکمز اقتدار و صلاحیتدرکه بونلری بزه مفید ویا مضر یاپار. آدیملریمزی ایستر یوقوش یوقاری، ایستر بایر آشاغی چویره‌لم، بو شیلرك هپسی بزی

تعقیب ایدر. هر طرفده، تپه‌مزده ویا آیاغمزك آلتنده هرشی، چیكنه‌یوب كچدیكمز اوت یاپراغندن روزكار دالغه‌لرینه قدر هیچ برشی یوقدركه بزم ایچون خزینهٔ نعمت اولماسون. فقط هرشیده مكنوز اولان نعمتلری میدانه چیقارمق ایچون بزم ابذال فعالیت ایتمه‌مز لازمدر. بونعمتلردن حسن استفاده ایتمه‌دیكمز تقدیرده بونلر مضر ومهلك اولابیلیر. اللهك اك بیوك نعمتلرندن اولان آتش وصو، حسن استعمال ایدلمزسه بر جهنم، حسن استعمال ایدیلیرسه بر جنت وجوده كتیرر.

خلاصه كرك بودنیاده، كرك عقباده ذوق والم، سرور وكدر، ضیا و ظلمت آنجق كندی افعالمزك كولكه‌لری، كندی اعمالمزك عكسلرندن عبارتدر.

یوقاری‌یه درج ایتدیكمز آیت قرآنیه، فی‌الحقیقه، باشلی باشنه اویله معظم بر دستوردركه اوكا كوره تنظیم حیات ایده‌جك اولورسه‌ق دنیانك بوتون أصنام عظمتی یا بزم سویه‌مزه دوشر ویا بزه خادم اولور. بو دستور، دستور فعالیتدر. كندینی بیلمك، كندینه حرمت ایتمك بو دستوری قبوله وابسته‌در.

انسان یا جلب منفعت، یا دفع مضرت ایچون باشقه‌سنه باش اكمكه آلیشمشدر. زمان اولوركه انسان قوای طبیعتی، خیر و شرك حاكمی ظن ایتمش وبویوزدن دورلودورلو بت پرستلكلر، آغاج عبادتی، طاش عبادتی، یلدیز عبادتی، عناصر عبادتی وجود بولمشدی. زمان اولدی‌كه حسن طالع ویا سوء طالعی غیر قابل ادراك برطاقم موجودیتلره عطف ایدن انسان بر طاقم خرافه‌لره، جنلره، پریلره، خیالتلره، روحلره عبادتی مقتضی بر طاقم باطل عقیده‌لری میدانه چیقارمشدر. مرورزمان ایله انسان، مقاصدینی تحقق ایتدیرمك املیله همنوعی اولان انسانلره نصب نكاه ایتمكه باشلادی. بو خط حركت انسانك حس حیثیتنی قیردی. اونی باشقه‌سنه منقادومسخر برموجودیت حالنه كتیردی. وبالنتیجه نفسه اعتماد حسندن معرا قیلدی. انسان كندی قابلیتلرینی ایشله‌ته‌رك خلاص و نجاتنی تأمین ایتمكه چالیشمقدن محروم قالدی. انسانلر قابلیتلرینی ایشله‌ته‌مدیكندن بونلر مفلوج اولدی. انسانك دماغنی كثیف بلوط طبقه‌لری استیلا ایتدی. آرتق بر شی كوره‌مز اولدی. انسانك عنانی، كندیسی كبی بر طاقم انسانلرك النه كچمشدی. بویله‌جه انسان انسانلغنی ضایع ایتمش حیوان كبی شورایه بورایه سورولمكه باشلامشدی.

انسانلری بویله‌بر سویه‌یه دوشمكدن قورتارمق ایچون قرآن كریم بر مثل ایله مسلمانلرك نظر دقتنی معظم بر حقیقت اخلاقیه‌یه جلب ایتمشدر. فقط نه الیم بدبختلقدركه مسلمانلر قرآن كریمی پاپاغانلر كبی تكرار ایتمكده اولدقلرندن بو درسی ادراك ایده‌میورلر، كندیلرینی حقیقی انسانلق سویه‌سنه یوكسله‌جك بومعانی جلیله‌یی تأمل ایتمیورلر.

قرآن كریم بیوردیوركه: «أفمن یمشی مكباً علی وجهه اهدی، امن یمشی سویا علی صراط مستقیم»، یعنی: عجبا یوزی قویون كیدنمی دها طوغرو كیدییور، یوقسه طوغرو یولده دیم دیك كیدنمی؟»

بو كلمات الٓهیه، خلقتك یكدیكرندن آیری اولان ایكی نوعنه، بویونلری وقافالری یره طوغرو اكیلی اولان درت آیاقلی حیوانلره، باشی اوموزلرینك اوزرنده طوس طوغرو طوران انسانلره اشارت ایتمكده‌در. قرآن كریمك مرادینی دوشونیكز؟. بویونكزك تشكلنه، كوزلریكزك و قولاقلریكزك وضعیتلرینه دقت ایدیكز و بونلرله حیوانلرك بواعضاسنی مقایسه ایدیكز. صوكرده آره‌ده‌كی فرقی دریش ایده‌رك بو فرقی وجوده كتیرمكده‌كی مقصد الٓهی‌یی تأمل ایدیكز. بر حیوان سمت رأسه طوغرو اوزون برمسافه‌یی كوره‌مز. حالبوكه انسانك افقی حدودسزدر. حیوانك بویونی اونك صاغدن ویا صولدن اوزاق مسافه‌لر كورمسنه مساعده ایتمز. فقط انسانك بویونی سهولتله انحنا ایتدیكندن هر طرفی كوره‌بیلیر. بوندن طولاییدركه بر آنی طوغرو یولده كوتورمك ایچون مطلقا عنانی بر انسانك النده بولونمالیدر. یازیق او بیچاره‌لره‌كه كندیلرینه احسان اولونان بوتون قابلیتلره رغماً عنانلرینی باشقه‌لرینه تسلیم ایدروحیوانلر كبی اونلرك الیله سورولور!..

مع الاسف مسلمانلر، اخلاق، اعمال، سجیه، خلاصه حیاتك هر صفحه‌سنده خصوصیتلرینی ضایع ایتدیلر. «صبغة الله»دن تجرد ایدرك باشقه‌لرینك چیركین رنكلرینی آلمغه هوس ایتمكه باشلادیلر. بوكا ایستر مدنیت دییكز، ایستر باشقه برشی دییكز وبو كیدیشی، قرآن كریمك بویوردیغی كبی یوزی قویون بر كیدیشدر. سویهٔ انسانیه‌یه یوكسلمك ایچون مطلقا كندی عنانكزی كندیكز اداره ایده‌جك، بویونكز وضع طبیعیسیله و دیم دیك طوره‌جق، یولكزی كوزلركزله كوره‌رك قطع ایده‌جك، دنیا احوالی حقنده بر فكر صاحبی اولمق ایچون قولاقلركزی قوللانه‌جق و باشقه‌لرینك سوزینه كوری كورینه اطاعت ایتمیه‌جكسكز.

بونی تعقیب ایدن آیات كریمه نظر دقتی بوحقیقته جلب ایتمكده‌در: «[یا محمد] دهكه: سزه وجود بخش ایدن، سزه قولاقلر، كوزلر وقلبلر احسان ایدن اودر (الله‌در)، نه قدر آزشكر ایدییورسكز!» جناب حقه شكر ایتمك «الحمدلله» عباره‌سنی تكرار ایتمكدن عبارت دكلدر. حقیقی شكران، جناب حقك احسان بویوردیغی مواهبی حسن استعمالده‌در. یالكز دوداقله تكرار اولونان شكرك قیمتی آزدر. جناب حقك سزه كوز، قولاق وقلب احسان بویورمه‌سنه مبنی اوكا كونده بر میلیون كره شكر ایده‌بیلیرسكز. فقط كوزلركزدن، قولاقلركزدن وقلبلركزدن حسن استفاده ایتمزسكز، باشقه‌لرینك اداره‌سنه منقاد اولورسه‌كز والله‌ك سزه احسان ایتدیكی بو نعمتلرك عطالت ایچنده چوروروب كیتمه‌سنه راضی اولورسه‌كز كفران نعمت ایده‌نلر میاننده قالیرسكز.

انسانك بويوتى موضوع بحث ايتدكدن صوكره قرآن كريمك انسانه احسـان اولونان كوزلرى ، قولاقلرى وقلبى ياد ايتمه‌سى شايان دقت دكليدر؟ فى‌الحقيقه انسانك بش‌حاسه‌سى ايچنده كسب عرفان خصوصنده اك‌مهم ايشى كورەن بو ايكى حاسه‌در . بصر وسمع ، طبيعت محيطه‌دن حقائق واشكالى طوپلايه‌رق بشرك مستقبل آديملرينى ارشادايده‌جك بر عرفانه تحويل ايچون براى محاكمه قلبه توديع ايدر .

خلاصـه كوزلرندن ، قولاقلرندن ، دماغندن وقلبندن اسـتفاده ايتمه‌يى بيلمه‌ين بر آدم قرآن كريمك بيـان بويورديغى وجهله سفلى بر فصيله‌يه ، حيوانات دركه‌سـنه دوشر . بويله بر انسـان باشقه‌لرى طرفندن سوق اولونور ، باشقه‌لرينك بويوندوروغى آلتنده ياشـار ، باشـقه‌لرينك يوكنى طاشيمقله امرار حيات ايدر . بويله بر انسـان كيجه كوندوز چاليشير ، فقط مساعيسنك ثمره‌سندن باشقه‌لرى مستفيد ومتنعم اولور . بويله برانسان قوت لايموتى محنتله قازانير ، فقط بوتون آلين ترى ، اونى سوق ايدنلرك كيسه‌سنه آلتون اولارق آقار . بوكون بر يوزنده‌كى مسلمانلر ، ايچنده يوزدكلرى طوفان مصائبدن بيزاردرلر . مسلمانلر سطوتلرينى ، عظمتلرينى ، شان وشرفلرينى ضايع ايتمشلر ، بو مدهش زيان قارشيسنده آغلايورلر . مسلمانلر دوشونمه‌يورلركه بو انحطاطى ياپانجى أللر وجوده كتيرمه‌مشدر . سطوت اسلاميه‌نك انهدامندن اجنبيلر مسئول دكلدر . خاير ، بو بنيان سطوت ، ذاتاً چاتيردييوردى . فرصتدن استفـاده ايتمك ايسته‌ينلر اوكا صوك ضربه‌يى ايندير ديلر . مسـلمانلر چوقدن برى كنديلرينى دوشونمه‌يى اونوتمشلردى . سفيل بر طـاقم احتراصاته زبون اولان مسلمانلر چوقدنبرى كورمك وايشيتمك قوتلرينى ضايع ايتمشلردى . باشلرينه كلن فلا كتلرك سببى بودر . قرآن كريمك افاده ايتديكى قانون طبيعت : « برانسان نه‌قازانيرسه كندى نفسى ايچون قازانير . فنالق ايشلرسه اوده كندى نفسنه عائددر . » قانون طبيعت انسانلر آره‌سنده فرق كوزه‌تمز ، هركسه سياناً انطباق ايدر . بز ، بو قانونك محكومى يز . اون اوچ عصر اول قرآن كريم بزه تبليغ ايتديكه « برقوم كندنده كنى ده‌كيشديرمدكجه جناب حق اونك حالنى دكيشديرمز . » ارادۀ الٓهيه بزى صوچلى بولدى ومستحق اولديغمز جزايه بزى چاربدى .

بو صورتله آيت قرآنيه بشريته دستور فعاليتى ارائه ايتمشـدر . جناب حق بزه اوكره‌تيوركه ، نه‌قزانيرسه‌ق ، ياخود باشمزه نه‌كليرسه كندى حركاتمزك نتيجه‌سيدر . بشريته بوندن دهـا خيرلى بر تبليغ كلديمى ؟ بو آيت كريمه حريت بشريه‌نك برات قدسيسـيدر . بو آيت كريمه انسانلرى صايسز خرافه‌لرك زنجيرلرندن قورتاريبور ، انسانده نفسه اعتماد واستقلال روحنى نفخ ايديبور ، انسانلرك اويوقلايان فعاليتنى تحريك ايديبور ، هبسنى ميدان سعيه چيقاريبور ، انسانك قلبنى ساخته اميدلرك ، ساخته قورقولرك كافه‌سـندن تطهير ايدرك اوكا مكمل بر خشنودى بخش ايديبور . بوسايه‌ده انسان ، كنديـنه اعتماد تام بسله‌يه‌رك چاليشمغه باشلايور . برانسان خير وشرى باشقه‌لرندن بكله‌دكجه موفقيتك اك ضرورى لازمه‌سندن ، نفسه اعتماد حسندن تجرد ايدر . بويله بر انسـانك بوتون هدف مسـاعيسى ، مخيل برطاقم افنديلرك التفاتنى قازانمقدن عبارت اولور . نه ياپارسه ياپسين بوتون مساعيسى هيـچ بر فائده ويرمز . بناءً عليه بويله آدم كندينى يورمقدن اجتناب ايدر وآنجق ذوق سفليسنى تطمين ايده‌جك شيلره وقف حيات ايدر . بويله برطرز تفكرك نتيجه‌سى نه اولابيلير ؟ بوتون فعال قوتلرك اضمحلالى ، درلو درلو ذلتلرك رواجى .

نفسه اعتماد حسندن محروم اولانلرك حالى بوندن عبارت دكليدر؟ حال بوكه قرآن عظيم الشـانك آيات كريمه‌سى هيـچ بر قازانچ ويا خسارمزده ، هيـچ بر ذوق ويا المـمزده هرهانكى بر عنصر ويا حادثۀ طبيعيه‌نك ، كونشك ، قرك ، آغاجك ؛ ياخود هيچ برانسانك ، راهبك ، زاهدك ، ولى‌نك ، همشهرينك ، حكمدارك عامل اولماديغنى ، منحصراً بزم عامل اولديغمزى بيان بيورمقده‌در . جنـاب حق هرشيئه برحد تعيين ايتمشدركه اوحدى تجاوز ايده‌مز . بر شيئه بر حدك ، برمقياسك تعيينى حسن نتيجه‌يه مؤدى اولور . حال بوكه عينى شـيئك ديكر بر نسبتى فنالغى انتاج ايدر . مسلمانلقده « تقدير » مسئله‌سنك فلسفه‌سى بوندن عبارتدر . خيره وياشره مؤدى اولان تقديرات ياوحى الٓهى ايله بزه بيلديريلمش ، ياخود علم ايله اكلاشلمشدر . هرايكى صورتله احراز ايديلن نور عرفان ايله مقدراتمزى اداره ايتمه‌لى يز . نه اكرسـه‌ك ، شبهه‌سز اونى بيچرز . خير ، خيرى توليد ايدر . شرده شرى . شونى خاطرمزده طوتمه‌لى‌يزكه بو واسع كائناتده بزم ايچـون خير ايله محول اولمايان بر شى يوقدر . برشيئى ايى ويامضر ياپان بزم خط حركتمزدر .

الحاصل هر شى بزم اعمالمزه وابسته‌در . خير و شر ، كولكه‌مز كبى اعمالمزى تعقيب ايدر . جناب حقك بزه تبليغ ايتديكى دستورلر بودر . كندى قابليتلرمزه اعتقاد ايتمه‌لى يز . هيـچ بر قدرت بشريه بزى اضرار ايده‌مز . بز باشقه‌لرينه خادم اولمق ايچون ياراديلمه‌دق . حاكم ايله محكوم عينى مساوات شرائطى داخلنده دنيايه كوزلرينى آچارلر وبو فانى اقامتكاهدن عينى صورتله مفارقت ايدرلر . محكوميت و ذلت آنجق كندى عمللرينك فانى كولكه‌لريدر . جهانده هر ذره بزم خيرمزه خادمدر . فقط هر ذره‌ده مكنوز اولان نعم وخيراتدن مستفيد اولمق ايچون تشبث ايده‌جكز .

ايشته فرقان حكيمزك خلاصۀ تبليغاتى بودر . بو تبليغات بشريت ايچون لايتناهى بر منبع خير وبركتدر . بو تبليغات ايله قواى بشر اعظمى انكشافه نائل اولور . حياتك رهبرى اولان اساس ، بو اساس فعاليت ، بو دستور حركت اولمازسه بشرى قابليتلر انكشاف تامه مظهر

اولماز. فطرت بشريه‌ده مندمج اولان قوا فعاليته باشلايجه دنيايى حيرت انكيز بر تحوله مظهر ايلر. طبيعتك ظفر قوتلرى او زمان كشف اولونور، مراقبه ايديلير، جهانك بوتون خزائنى ميدانه چيقاريلير. بويله بر انسانه‌دركه اصطلاحات دينيه‌ده «ملك» تسميه اولونان مختلف قواى طبيعيه عرض تسليميت ايدر. جناب حق فرقان كريمنده اللهك آدمه بوتون اشيانك اساسلرينى تعليم، صوكره بوتون ملكلرك كنديسنه سجده ايتديككنى بيان بويوريور!...

خواجه كمال الدين

مترجمى : عمر رضا

يكى حقوق عائله

لايحه‌سى حقنده مطالعات

۲

«٦ — ماده : سن ازدواجى ادراك ايدوب ده هنوز سن رشده واصل اولمايان خاطب ايله مخطوبه وليلرينك موافقتى اولمقسزين ازدواج ايچون حاكمه مراجعت ايدرلرسه حاكم كيفيتى وليلرينه تبليغ ايدر. تاريخ تبليغدن اعتباراً اون كون ظرفنده ولى اعتراض ايتمديكى ويا اعتراضى وارد كورولمديكى تقديرده ازدواجلرينه اذن ويرر.»

بو ماده احكام فقهيه‌مز نقطهٔ نظرندن جاى تدقيقدر. بر كره بالجمله مذاهب اسلاميه‌يه كوره عاقل وبالغ اولان بر ارككك اهليت نكاحى تماماً حائز اولديغندن آنك ازدواجنده وليسنك موافقتى، عدم اعتراضى تحرى‌يه حقوقاً لزوم يوقدر. بالغهٔ عاقله‌نك نكاحى ايسه اولجه‌ده بيان اولونديغى اوزره بين الائمه اختلافلى بر مسئله‌در.

اليوم محاكمده ما به التطبيق اولان احكامه نظراً بالغهٔ عاقله امر نكاحنده اهليت كامله‌يى حائزدر. نكاحنك صحت ونفاذى خصوصنده وليسنك اذنى شرط دكلدر.

مجتهدين عظامدن بر قسمنك بو بابده‌كى اجتهادينه كلنجه: ولى، نكاحك ركنيدر، ولينك اذنى، عقده توليسى لازمدر. بو لزوم ايسه يالكز سن رشده واصل اولمايان قادينلر حقنده دكل، هرهانكى بر ياشده بولونورلرسه بولونسونلر بالعموم قادينلر حقنده جاريدر.

حالبوكه آلتنجى ماده‌ده يالكز سن رشده واصل اولمايانلر حقنده ولينك موافقتى، اعتراض ايدوب ايتمديككى تحرى‌يه لزوم كوسترلمش، و بو لزوم ارككلرك ازدواجنه تشميل ايدلمشدر. حاكمه مراجعت ايسه هر حالده مجبورى بولونمشدر.

فى الحقيقه عقد نكاحدن اول ولينك كيفيتدن خبردار ايديلمه‌سى انسانى، اخلاقى، اجتماعى نقاط نظردن شايان تمنيدر. بالخصوص قادينلرك امر نكاحلرينى وليلرينه تفويض ايتمه‌لرى تربيهٔ اسلاميه ايجاباتندندر. قادينلر سن كماله ايرسه‌لر دخى شرائط حياتيه‌لرى، كيفيت فطريه‌لرى مقتضاسنجه اركك‌لر قدر عاقبت بين، احوال اجتماعيه‌يه واقف اولامايه‌جقلرندن وليلرينك رأينى استحصال ايتمه‌دن عقد ازدواجده بولونمالرى صواب اولاماز. بويله بر حركت بويوكلرينه قارشى حرمتسزلكى موجب اولور، اخلاقاً شايان تعييب كوريلير، كندى منفعتلرينه‌ده اويرمز. شو قدر واركه اخلاقاً مستحسن اولان بو جهت قادينلر حقنده بر مجبوريت حقوقيه توليد ايتمه‌مليدر. بويله بر مجبوريت آنلرك اهليت تصرفيه‌لرينى پك زياده تقييد ايده‌جكندن زمانمزك تلقياتيله‌ده قابل تأليف اولماسه كرك.

قادينلرك ازدواجلرينه مساعده استحصالى ايچون مراجعتلرينه كلنجه: بو، مذهب فقهيمزه نظراً — موافق احتياط اولماسى اعتباريله — مستحسن اولابيلير. فتاواى خانيه‌ده ديه‌نيليوركه: «وليسى اولمايان بر قادين احتياطه رعايت ايتمك ايسترسه تزوج ايده‌جكى زمان حاكمه مراجعت ايدر، حاكم — مانع نكاح بر حالى اولماديغى تقديرده — آنى يا بالذات تزويج ايدر ويا ازدواجنه اذن ويرر؛ وليسى اولوب ده كنديسى تزويجدن امتناع ايتديكى تقديرده‌ده ازدواجنه حاكم اذن ويره‌بيلير.»

مذهب مالكيده ايسه بو مراجعت بعضاً واجب اولور. كتب مالكيه‌دن (العمليات العامه) ده ديه‌نيليوركه: «بر قادين ازدواج ايچون حاكمه مراجعت ايدرسه وليسى اولوب اولماديغنى حاكم صورار، بو جهتى تحقيق ايتمكسزين آنى تزويج ايده‌مز. اكر وليسى اولماديغى قومشولرندن و سائره‌دن عادل كيمسه‌لرك خبرلريله ثابت اولورسه او زمان آنى حاكم تزويج ايدر. وليسى اولوب ده تزويجدن امتناع ايتديكى تقديرده ايسه حاكم ولى‌يى حضورينه جلب ايدر، ولى تزويجدن ينه امتناع ايدرسه كنديسندن سبب امتناعنى سؤال ايدر. درميان ايده‌جكى سببى صواب كورر ايسه قادينى وليسنه ترك ايده‌رك تزويجنه اجبار ايتمز، صواب كورمزسه آنى تزويج ايچون برينى توكيل ايدر.»

الحاصل مذهب حنفى‌يه كوره وليسى اولميان بر بالغهٔ مكلفه‌نك حاكمه مراجعتى مجرد بر امر احتياطيدر، هر حالده لازم دكلدر. مذهب مالكيده ايسه بو مراجعت، ولينك عدمى ويا تزويجدن امتناعى تقديرنده واجب الرعايه بر مسئله‌در. چونكه مذهب مالكيده قادينلرك عقد نكاحلرى وليلرينه عائددر. وليلرى اولميان قادينلرك تزويجى ايسه ولايت عامه‌يى حائز اولان حكامه راجعدر.

مع هذا بو بابده‌كى لزوم شرعى يالكز قادينلره منحصر اولوب اويله سن رشد ايله وسائره ايله مقيد دكلدر.

كوريليوركه اشبو آلتنجى ماده هيئت عموميه‌سى اعتباريله اقوال فقهيه‌مزدن هيچ برينه توافق ايتميور. بو ماده، فرانسه قانون مدنيسنك

مادهٔ مخصوصه‌سنه توافق ایتمکده‌در . فرانسه محررلرندن (آ . غله‌ین) ایله (آ . هه‌س) ك اجتماعیاته عائد اثرلرینك ترجمه‌سنده دینیلیورکه :

« فرانسه‌ده صوك سنه‌لره قدر سن رشد قانوناً (٢١) ایدی . فقط دلیقانلیلر أولنمك ایچون آنا و بابالرینك ویا بویوك آنا و بابالرینك موافقتندن آنجق یکرمی بش یاشندن صوکرا مستغنی اولا بیلیرلردی ... بو کون ایسه کنج قیزوکنج ارککلر سن رشددن اعتباراً کندیلرینه حیات آرقداشی سچمك حقنه مالکدرلر ، اونلرك صورت مخصوصه‌ده و رسمیه‌ده افاده ایدیلمش موافقتلری اولمازسه نکاح ، کأن لم یکن‌در »

ماده : ٧٥ – مجنون ایله مجنونه کیمسه طرفندن تزویج ایدیله‌مز . »

بو ماده اطلاقه نظراً احکام فقهیه‌مزه مخالفدر . الیوم محاکمده دستورالعمل اولان فقه حنفی‌یه نظراً مجنون ایله مجنونه‌یی ولیلری بالذات تزویج ایده‌بیلیرلر . بونلرك تزویجنه کیمسه مانع اولاماز وبو تزویج ایچون هر حالده بر ضرورت موجود اولوب اولمادیغی تحری ایدیله‌مز . بو جهت ، ولیلرك تقدیرینه محولدر .

مذهب شافعیده ایسه صغیر اولان مجنونك عدم احتیاجنه بناءً ولیلری طرفندن تزویجی جائزدکلدر . مجنون بالغك تزویجی ایسه بر حاجتك تحققنه وابسته‌در ، حاجت بولونمدقجه بونك تزویجی‌ده جائز اولاماز . مجنونه‌یه کلنجه: صغیره اولسون اولماسون بر مصلحت ظاهر بولونمادقجه ولیلری طرفندن تزویج ایدیله‌مز . بویله بر مصلحت بولوندیغی تقدیرده ایسه تزویجی جائز اولور .

کوریلیورکه مجنون ایله مجنونه‌نك تزویجلرینك علی الاطلاق منع ایدیلمه‌سی احکام فقهیه‌مزه توافق ایتمیور .

واقعا مجنون ایله مجنونه‌نك نکاحلرندن بکله‌نیله‌جك مهم بر فائدهٔ اجتماعیه متصور دکلدر . بلکه بونلرك نکاحلری بر چوق دفعه فائده یرینه مضرت تولید ایدر . مع هذا بونلرك احتیاجات مبرمهٔ حیاتیه‌لرینی دوشونمك‌ده لازمدر . عجبا بعضاً بونلرك تأهللری ایچون مهم بر ضرورت تحقق ایده‌مزمی ؟. عجبا بونلرك نعمت ازدواجدن صورت مطلقه‌ده محروم بیراقیلمالری فلاکتلرینی بر قات دها تشدید ایتمزمی ؟. حاصلی دوشونیله‌جك بر مسئله .

« ٨ — ماده : عته و بلاهت اصحابنك ازدواجلرینه ولیلرینك اذنی منضم و ضرورت متحقق اولمق شرطیله طرف حاکمدن مساعده اولونور . »

بو ماده‌ده احکام فقهیه‌مزه توافق ایتمه‌مکده‌در . احکام شرعیه‌مزه نظراً معتوه ایله معتوهه صبی ممیز حکمنده بولوندقلرندن بونلرك ازدواجلرنده یالکز ولیلرینك اذن و اجازتی شرطدر . ولیلری بونلری بالذات تزویج ایده‌بیلیرلر ، بونلرك تأهللری ایچون بهمه حال بر ضرورتك تحقق لازم دکلدر ، بر جهتی تقدیر ایتمك ولیلره عائد بر مسئله‌در . حاکمك مساعده‌سی ایسه بر امر اداری اولوب عقدك صحت و فسادیله علاقه‌دار دکلدر .

هر بلاهتك عته درجه‌سنده اولوب عینی حکمه تابع طوتولماسی ایسه شایان تدقیق دیکر بر مسئله‌در .

« ٩ ماده : نکاحده ولی علی الترتیب بابا ، آنا ، بابا باباسی ، آنا باباسی ، عمجه ودایی‌در . »

بو ماده‌ده احکام شرعیه‌مزله قابل تألیف دکلدر . معلوم اولدیغی اوزره الیوم محاکمده دستورالعمل اولان احکام فقهیه‌مزه نظراً نکاحده ولی اولاً بنفسه عصبه اولان – یعنی قادینلرك توسطی اولمقسزین تحت ولایته‌کی کیمسه‌لره نسباً متصل بولونان – ارککلردر . بو ارککلر دورت صنفدر : فروع ، اصول ، جزء أب ، جزء جد .

بونلردن صوکره آنا ، آنا آناسی ، قیز ایله ذوی الارحام دینیلن سائر اقربا واك نهایت حاکم صیره‌سیله حق ولایتی احراز ایدرلر .

بو مسئله ، امام اعظم ایله امام ابو یوسف حضرتلرینك اجتهادلرینه مستنددر . بو ایکی مجتهد اعظم (وانکحوا الایامی منکم والصالحین) آیت جلیله‌سنده‌کی امرك ، هم عصباته ، هم ده سائر اقربایه متوجه اولدیغی نظر اعتباره آلارق اول وجهله اجتهادده بولونمشلردر .

فقط امام محمد ، حضرت علینك (النکاح الی العصبات) قولیله استدلال ایده‌رك ولایت نکاحك عصباته منحصر اولدیغی و عصباتدن کیمسه بولونمانجه تزویج قاصرینه مأذون اولان حکامه انتقال ایده‌جکی رأینده بولونمشدر . سائر مذاهب اسلامیه أئمه‌سنك بو خصوصده‌کی اجتهادلری‌ده بوکا قریبدر . شو قدرکه صغیر و صغیره‌نك تزویجلرنده حق ولایت ، امام مالك واحمد بن حنبل حضرتلرینه کوره یالکز پدره ، امام شافعی حضرتلرینه کوره‌ده پدر ایله لاب جده عائددر . بونلری باشقه ولیلر تزویج ایده‌مزلر .

کوریلیورکه طقوزنجی ماده‌نك تعیین ایتدیکی ولایت ترتیبی مذاهب اسلامیه‌دن هیچ بریسنه توافق ایتمیور . بو ماده‌یه نظراً عمجه ، دایی ولی اولیورده قارداش ولی اولامیور .

بو مسئله فقهاً مهم نتایج تولید ایدر . احکام فقهیه‌مزه نظراً درجه‌سی قریب اولان ولی موجود اولدقجه درجه‌سی بعید اولان ولیلر یابانجی حکمنده قالیرلر . بناءً علیه قاصریندن برینی ، مثلا بر معتوهی لاب جدی ، ویا قارداشی طورییور ایکن والده‌سی ویا دایی‌سی تزویج ایتسه بو نکاح جدك ویا قارداشك اجازتنه موقوف اولمش اولور . اکر بونلر عقد واقعه اجازت ویررلرسه نافذ اولور ، ویرمزلرسه کأن لم یکن اولارق طرفینك زوجیت اوزره بقالری مشروع اولماز .

حالبوکه بو ماده‌یه نظراً لاب جدك ویا قارداشك عدم اجازتنه رغماً

نكاحك صحت ولزومنه حكم ايديله‌رك طرفينك زوجيت اوزره دوامى مشروع عد اولوناجقدر .

«۱۰ — ماده : بر اركك ايله بينلرنده قرابت نسبيه بولونان ذى رحم قادينلرك نكاحى مؤبداً ممنوعدر . بوقادينلر درت صنفدر :

برنجيسى : اركك والده‌سى وجده‌لرى

ايكنجيسى : قيز اولاد واحفادى

اوچونجيسى: على الاطلاق قيزقرده‌شلرى وقارده‌شلرينك قيزاولاد واحفادى

دردنجيسى : على الاطلاق عمه‌لرى وتيزه‌لريدر. »

«۱۱ — ماده : براركك ايله بينلرنده رضاعاً قرابت بولونان قادينلرك تزوجى مادهٔ سابقه‌ده محرر ذى رحم محرم قادينلر كبى مؤبداً ممنوعدر.»

«۱۲ — ماده : براركك ايله آره‌لرنده (مصاهرت) بولونان قادينلرك تزوجى مؤبداً ممنوعدر . بوقادينلر درت صنفدر :

برنجيسى : كلينلردركه اركك اولاد واحفادك زوجه‌لريدر .

ايكنجيسى : قائم آنالردركه زوجه‌سنك آناسى وعلى الاطلاق جده‌لريدر.

اوچونجيسى : اوكى والده‌لردركه باباسنك ودده‌سنك زوجه‌لريدر .

دوردنجيسى:اوكى قيزلريدركه‌زوجه‌سنك‌قيزلرى وزوجه‌سنك‌اولادواحفاديدينك قيزلريدر. لكن‌بودوردنجى صنفده ممنوعيت ايچون زوجه‌يه‌تقرب‌ايتمش‌بولونمق لازمدر . »

«۱۳ — ماده : نسبا ويا رضاعا يكديكرينه محرم اولان ايكى قادينى نكاحده جمع ايتمك ممنوعدر . »

«۱٤ — ماده : باشقه‌سنك منكوحه ويامعتده‌سيله ازدواج ممنوعدر.»

بو بش ماده احكام شرعيه‌منزه موافقدر . شوقدر واركه احكام فقهيه‌منزه نظراً نكاحى ممنوع اولان قادينلردن بر قسمنى احتوا ايتمه‌مكده‌در .

معلوم اولديغى اوزره نكاحى حرام اولان قادينلره لسان شرعده (محرمات) دينير . حرمت ، اسبابنك دوام و عدم دوامنه بناءً ايكى قسمدر : حرمت مؤبده ، حرمت موقته .

حرمت‌مؤبده‌يى‌موجب‌سببلر: قرابت‌نسبيه ، رضاع ، مصاهرت‌در. ايشته اونجى ، اون برنجى ، اون ايكنجى ماده‌لر بواوچ سببدن ناشى حرام اولان قادينلرى كوسترمكده‌در . آنجاق احكام فقهيه‌منزه نظراً مصاهرت ، مقارنت مشروعه ايله ثابت اولديغى كبى غير مشروع مقارنتلر ايله‌ده تحقق ايدر . بناءً عليه بر شخص كندى مزنيه‌سنك قيزينى آلاماز ، بو قيز كرك كندى مقارنتندن و كرك باشقه‌سنك مقارنتندن حاصل اولمش اولسون .

اون ايكنجى ماده‌ده ايسه مصاهرت سببيله نكاحى ممنوع اولان قادينلر درت صنفه حصر ايدلمش اولديغندن غير مشروع مقارنتلر سببيله حرمت مصاهره‌نك ثبوتى قبول ايدلمه‌مش اوليور . بناءً عليه بولايحه‌يه نظراً بر شخص ايچون كندى مزنيه‌سنك قيزينى ويا آناسنى آلمق قابل اوليور . ولوكه او قيز كندى مقارنتندن وجوده كلمش اولسون . بالطبع بوقيزى كندى اوغلنه‌ده آلماسى ممكن اوليور .

مع‌مافيه بوجهت ، مذهب شافعى‌يه توافق ايديور . چونكه امام مشاراليهك اجتهادينه كوره زناايله حرمت مصاهره ثابت‌اولماز. شوقدر واركه بواجتهاد حقنده پك قوتلى ادله‌يه استناداً فقهاى عظام طرفندن اعتراضات ، سرد ايدلمشدر .

غرب قانونلرينك بعضيلرى‌ده زنا ايله مصاهرتك ثبوتنى قبول ايتمكده‌در . نته‌كيم آلمان قانون مدنيسنده « برى ديكرينك پدر ويا والده‌سيله‌وياخود سائر اصول‌وفروعندن بريسيله‌مناسبات غيرمشروعه‌ده بولونمش اولان اشخاص بيننده نكاح عقد اولنه‌ماز . » دينيليور .

حرمت موقته‌يى موجب اسبابه كلنجه بونلرده كتب فقهيه‌منزده بيان اولونديغى وجهله طقوزدر : «حق الغير، جمع بين المحارم ، شرك ، لعان» بوجمله‌دندر. لايحه ايسه بونلردن يالكز اولكى ايكى سببى محتوى بولونمقده‌در .

قرآن دائر

كچنده « قرآن نه‌در » سرنامه‌سى آلتنده يازديغم برمقاله‌ده بوكتاب مقدسك انسانى الواح مختلفهٔ طبيعت اوزرينه عطف لحاظهٔ استبصاره ناصل دعوت وتشويق ايتديكنى اجمالاً عرض ايلمشدم . بوخصوصى برقاچ مثال ايله برآز تفصيل ايتمك ايسته‌يورم .

بيليورزكه طبيعتك اك مهم برمسئله‌سى خلقت بحثيدر. عجبا انسان نه‌زمان ، ناصل ونيچون يارادلمشدر ؟ قرآن انسانك مبدأ خلقتى ايچون برزمان تعيين ايتمه‌يور . بوخصوصيت‌ده ، اونك صحت مؤداسنه باشلى باشنه دلالت ايدجك بر حجتدر . قرآن بعض يرنده انسانك طوپراق ويا صودن ، بعض آيتارنده ماء مهيندن ويا صلصالدن ، يعنى «قورى بالچيق » دن يارادلديغنى خبرويرمكده‌در . واقعا بوكون تجربةً معلوممزدركه انسان صلب پدردن رحم مادره دوشن برقطره نطفه‌دن تكون ايتمكده‌در . فقط نطفه قاندن متولددر. قان ايسه كيلوسدن حاصل مادهٔ لنفاويه‌دن متكوندر . كيلوسك‌ده منشئ كيموس اولوب بوده يديكمز غدالرك معده‌ده تصادف ايتديكى ميخانيكى و كيميوى بعض معاملاتدن حاصلدر . غدانك ايسه صو ايله طوپراق سايه‌سنده حصوله كلديكنى بيلمه‌ين وارميدر ؟ اوحالده انسان اصلاً طوپراق وصودن يارادلمش ديمكدر .

قرآن سلسلهٔ موجوداته داخل اولان هرشيئك برحكمت‌وجودى اولديغى كبى ، انسانك‌ده بوش يره و سببسز خلق اولونماديغنى مكرراً بيلديرمكده‌در . فقط نيچون خلق اولنمشز؟ يالكز طوغمق ، بويومك وبو مقصدله ييوب ايچمك ونهايت بر ذريت براقوب اولمك ايچونمى دنيايه كليورز ؟ ايواه ، اكر ايش يالكز بوندن عبارت اولسه‌يدى ،

بن کندی حسابمه بو طاشیدیغم حیاته چوقدن اعلان نفرت وبلکه اونی بردقیقه اول افنایه مسارعت ایدردم . حتی ظن ایدرسهم ، چوق کیمسه‌لر بوخصوصده بکا تقدم ایدرلردی . ایشته بویله برذهاب باطله دوشولمه‌مك ایچوندرکه قرآن متمادیاً بزه بیلنلرله بیلمه‌ینلرهیچ مساوی اولورلرمی ؟ کوزسزلرله کوزلیلر بربرینه بکزرلرمی ، دییه صوروب طوریبور . یعنی بزی انفس وآفاقه مد انظار تتبعله حقایق اشیایی استنباطه وهرشیدن عبرت آلمغه سوق ایدییور . اوحالده قرآنك شو مسئله‌لر حقنده بالضروره اجمالاً خبر ویردیکی شیلرك تفصیلنی کتاب طبیعتله کندی نسخهٔ بدنمزدن آراشدیرمق بزم عهده‌مزه ترتب ایتمکده‌در . حقیق برمسلمان ایسه‌ك ، بالخاصه مفصل برفیزیولوژی، مفصل بربیولوژی، درین بربسیقولوژی وصاغلام برعلم اخلاق یاپمقلغمز لازمدر . علمی معناسیله غربیلاشمق دیمك ، الده میقروسقوپلر ، میزان الحراره‌لر ومعیار کیمویلرله سرائر اشیایی تفتیش ایتمك ویاخود قازمه وکوره‌کلرله اعماق ارضی قازوب کیزله‌دکلری اسکی انسانلرله جنسلری منقرض حیوانلرك بقایای عظامندن اسرار خلقتی کشفه چالیشمق دیمکدر. علمك بویله چالیشماره دهافوق العاده احتیاجی واردر. بحث ایتدیکم مسئله‌لره تماس ایدن فرضیه‌لر هیچ بر وجهله قناعت بخش افکار اولامامشدر . آنا رحمنده‌کی یومورطه‌جقلردن بری ، نیجه نیجه فعالیت وموروثات ایله آشیلاندیغی وقت ، کندیسنده مکنوز اولان قدرت ناظمه او متکاثف حالاتی اوقدرمرکب واودرجه مستعد تفکر بر شخص انسانی‌یه ناصل تحویل ایده‌بیلیور ؟ رجا ایدرم ، بیلیورسه‌کز بزه‌ده لطفاً سویله‌یکز .

خایر افندم ، بو حالا بر سر مطلقدر . دکل بو ، خسته‌لغك ، اختیارلغك أولومك سیر وجریان باطنیسی دخی بیولوژینك هنوز ال سوروله‌مش اسرارندندر. عجبا « تفکر » نامنی ویردیکمز افعولهٔ حیاتیه نه‌در؟ عجبا ماده‌نك برکومهٔ فانیه وموقته‌سنده ظاهراولان بوقدر واسع ومنبسط برقدرته نه‌معناویرملی ؟ بدایهٔ مثلا آفریقاده‌کی وحشی قبیله‌لره منسوب افرادده کورولدیکی کبی پك جوجوقجه شیلره اوزون مدتلر حقیقت دییه ایناندقدن صوکرا رفته رفته بالانکشاف نهایت قابلیت استقصائیه‌سنی بالخاصه تجربه واستبصار مه‌تودلریله فوق الحد توسیع وتنمیه ایتمش اولان قوهٔ مفکره شیمدی کندی ذاتنك‌ده نه‌اولدیغنی دوشونمکه باشلامشدر ! بونکله برابر هرحالده ، انسانك بوشئون کونا کون طبیعت ایچنده تصادف ایتدیکی معمالرك اك قاپالیسی مطلقا ینه کندیسیدر . حتی معلوماتمز آرتدقجه ، بومعما دها قاپالی برحاله کله‌جکدر . ایشته بو مغلقیت‌درکه حالا بعض متفکرلری « هرشیده بر مصلحت ، بر حکمت وبرغایه اولدیغنی » تصدیق خصوصنده تردده دوشورمکده‌در. هله‌پك مشهور « اصل الانواع origine des espèces »

عنوانلی کتابك مؤلف نامداری « داروین » ك « عالمده لزومندن فضله اضطراب وار ! منعم وقادر مطلق براللهك فرعون فاره‌لرینی طرطیللری ییمکله تعیش ایتمك ویا کدیلری صیچانلرله اوینامقا وزره یاراتدیغنه ایناناممم . کوزك‌ده برمقصد مخصوصله خلق ایدلمش اولدیغنی تسلیم ایچون بر ضرورت کوره‌مم . » یولنده‌کی ملاحظه‌لرینی کوردکجه اقطار واقطار مختلفهٔ عالمده اجرا ایتدیکی اوپك مهم تحقیقات علمیه‌سنه رغماً اونك شونتیجه‌یی چیقارماسنه پك تعجب ایدرم . اوکا اللهك کدیلری فاره‌لرله اوینامق ایچون یاراتدیغنه ایناماسنی عجبا کیم تکلیف ایتمش ؟ واه زواللی‌یی نصیب عرفان علامه ! ! فقط بوکبی شاشقینجه ملاحظه‌لر ذهنمزی هیچ تشویش ایتمه‌سین ، بالعکس نظر تیقظ وانتباهمزی آچسین . مساعده ایدرسه‌کز پك مأنوس بر مثال ایله ایضاح مقصد ایده‌یم : جیبمده طاشیدیغم وکونده برقاچ دفعه چیقاروب باقدیغم ساعتی پك‌ای بیلیورم‌که بر صنعتکار اعمال ایتمشدر . بونك ایچنده‌کی اینجه ونازك چرخلری بربرینه ترکیب ایدن وهپسنی برقاچ قاپاق ایچنه‌قویان اودر. اوصنعتکار بوساعتی تعین اوقات ایچون اعمال ایتمشدر. صنعتکارك بو مقصدینی بیلدیکنه ساعتك هرشیئی شهادت ایتمکده‌در . کذلك او صنعتکار بنم استعمال ایتدیکم ساعتدن ماعدا آلتون ، کوموشدن ، ففقوندن دها یوزلرجه ساعت اعمال ایتمشدر . بوندن باشقه بعض ساعتلره باشقه مزیت وخدمتلرده ویرمشدر . مثلا اونلردن بعضیلری یالکز کونك یکرمی درت ساعتنی دکل ، کونك اسمنی ، آیك قاچی اولدیغنی صفحات قرله برابر کوسترر. بعض ساعتلری یکرمی درت ساعت ایشله‌مك ایچون قوردیغی حالده بعضیلرینی برآی ، برهفته ، بر سنه ایشله‌یه‌جك صورتده ترتیب ایلمشدر. فقط بیچاره ساعتك هیچ برشیدن خبری یوقدر. انسانه کلنجه ، کرچه اونك‌ده یاپلقده ، ایشلمکده ، ٤٠ ، ٥٠ ، ٦٠ ، ٧٠ سنه یاشامقده هیچ بر دخل وتأثیری یوقسه‌ده ، تماماً ساعته مشابه اولمادیغنده شبهه یوقدر . حکیم شهیر « دهقارت » ایسته‌دیکی قدر انسانی « اوتومات » یعنی ذات الحرکه برماکنه‌یه وارسین بکزه‌تسین. هرحالده انسان اوساعتلر کبی بیخبر یاشامق ایسته‌میور . کندی صانعنی، اوزرنده‌کی محیرعقول ترتیباتی ومکلفیت ومأموریتی نه‌اولدیغنی‌ده آکلامق ایسته‌یور . ایشته معنای قرآنیسیله بصیر اولمق ایسته‌ینلر بوتحقیقاته موفق اولانلردر . فقط بیلیرزکه بر معادلهٔ جبریه‌یی بیك حمال برآرایه کلسه وسنه‌لرجه اعمال فکر ایلسه‌لر حل ایده‌مزلر . یالکز حل ایده‌مزلر دکل ، او معادله‌نك پك مهم برمسئله‌یی تضمن ایده‌بیله‌جکنه احتمال ویره‌مزلر . بنابرین اونی آچدیرمق ایچون ریاضیونمزدن بر نادر ، بر حامد حسنی ، ویا بر سالم بولمق لازمدر . اوندن صوکراده اونلره اعتراض ایتمك دکل ، تسلیم اولمق لازمدر . بویله یاپلمازسه او رهنمانك حقیقتنه هیچ بر ضرر کلمز ، یالکز منکر و معاندلرك محرومیت

و خسرانی دوام ایدر . قرآن متنوع سبیللرله اوروپحکدن ، آریدن ، قارنجه‌دن مثاللر کتیریبور . بونلردن آکلایور وبالتجربه بیلیورزکه هر صنف مخلوق بر معین ایشله مشغول اولدیغی کبی هپسی بقای نوعی ایچون مقتضی تدبیرلر اتخاذنده قصور ایتمیور وهیچ بریسی طبیعتك چیزدیکی یولدن چیقمایور . یالکز انساندرکه طبیعته قارشی عصیان ومخالفته جرأت ایده‌بیلیور . آنجق طبیعت هیچ بر مخالفتی جزاسز براقماز ، طبیعت یالکز کندی قانونلرینه رعایت ایدنلره ظهیر وخادم اولور . طبیعت بویله اولنجه ، اونك فوقنده‌کی خالقك‌ده وظائف مأموره‌سندن انحراف ایدنلره قارشی ناصل معامله ایده‌جکنی تعیین ایچون چوق دوشونمك لازم دکلدر . والحاصل قلعه‌سی ، قاپولری ، بکجیلری ، کوزجیلری ، عسکرلری ، مطبخی ، فابریقه‌سی ، آشجیسی ، ماکنیستی ، کیمیاکری ، فطوغرافجیسی ، تلفونجیسی ، سینه‌ماجیسی ، محکمه‌سی و حاکمی .. اولان مملکت ، وجودمزك تأمین سلامت وادامهٔ استراحتی ایچون بوتون بومأمورلرك وظیفه‌لرینی اخلال ایتمه‌دکدن باشقه ، اووظیفه‌لری سهولتله ایفا ایتملرینه یاردیم ایتملی یز . حضرت قرآن بوخصوصده اك امین رهبر مرشد ودلیلمزدر .

اقشام : محمد علی عینی

معجزهٔ محمدیه

۲

حضرت محمد ایران ویونان دولتلرینك شانلی کونلرینی کورمش ، فقط کوچوك بر کتیبه تشکیل ایدن اصحابنه چوق کچمه‌دن بو دولتلرك اسلام حاکمیتنه سرفرور ایده‌جکنی تبشیر ایتمشدی . پیغمبرمز ، هیچ بر دقیقه جسارتی ضایع ایتمدی . تضییقات وتجاوزاته اوغرادیغی ، دار ودیارینی ترکه مجبور قالدیغی ، آرقاداشلری مغلوب اولدیغی ، بردهلی وبر سحرباز تلقی ایدیلرك کندیسیله استهزا اولوندیغی ، بر آرقاداشیله برلکده غاره التجاسی اثناسنده قانه صوصامش دشمنلرینك غدار اللرینه دوشمك تهلکه‌سیله محاط اولدیغی دقیقه‌لرده بیله جسارتی ذره قدر صارصیلمادی . پیغمبرمز ، اللهك اونکله برلکده اولدیغنه قانعدی . حادثات ده اویله اولدیغنی اثبات ایتدی . قرآن کریمك صحیفه‌لرینی چویریکز . اسلامك غلبه‌سیله انتشارینك تکرار بتکرار تبشیر اولوندیغنی کورورسکز . نه‌قدرشایان حیرتدرکه هیچ بردلیل تاریخی‌یه استناد ایتمه‌ین برطاقم حادثاتی معجزه اوله‌رق قبول ایدن برطاقم آدملر هر بری تحقق ایدن بوتبشیراته قارشی شبهه‌لره دوشویورلر !

پیغمبرمزده ده بر طاقم خارق العاده حادثات عطف اولونمقده‌در . فقط حضرت محمد ، خوارق عاداتی معیار حقیقت اوله‌رق قبول ایتمدیکندن مسلمانلر پیغمبرلری طرفندن یاپیلان خوارق عاداته دائر اولان روایاتی بویوك بر اهمیتله تلقی ایتمزلر . ذاتاً مسلمانلر آره‌سنده بوکبی حادثاتی یاپانلر آز دکلدر . بوکبی آدملر روحلرینی تطهیر وتذکیه ایله ، ریاضت ومراقبهٔ نفس ایله «کرامت» تسمیه اولونان بر قدرت روحانیه‌یی احراز ایدرلر . بوواسطه ایله شمس تبریزك حضرت عیسی طرفندن یاپیلان اك بویوك معجزه‌یی ، اولولری احیا معجزه‌سنی یاپدیغی روایت اولونمقده‌در . بوندن باشقه اخیرا دار بقایه ارتحال ایدن (وارث علی شاه)ده بوقوته مشابه بر قوته مالکدی .

حضرت محمد طرفندن تلقین اولونان عقیدهٔ توحید ایله شریعت الٓهیه موسویلردن یاخود خریستیانلردن اقتباس اولونمامشدر . یهودیلره کلنجه سید امیر علی دییورکه :

« موسویلرك کندی وطنلرنده ایکن ، پیغمبرلری ومرشدلری آره‌لرنده بولوندقلری حالده دفعات ایله بت پرستلکه سقوط ایتمه‌لرینه مؤدی اولان احوال ، اونلری عرب بت پرستلکنی ده قبوله سوق ایتمشدر . بونلرك حضرت ابراهیمك الٓهنه اعتقاد ایتمکله برابر اونك ده الوهیتی حقنده مادی برطاقم تلقیاته صاپدقلرندن کعبه‌ده حضرت ابراهیمی یانده بر قوچله تمثیل ایدن بر هیکل بولوندیررلردی . » مع مافیه یهودیلر هیچ بر وقت حضرت محمده استادلق ایتدکلرینی ادعا ایتمه‌مشلردر . بو ادعایی ایلری سوره‌نلر ، موسویلرله خریستیانلرك حضرت محمده استادلق ایتدکلرینی سویله‌ینلر ، خریستیانلردر . اوحالده بوادعا حقنده (کیبون) ك نه دیدیکنی کوره‌لم . مومی الیه دییورکه :

« یدنجی عصرك خریستیانلری برنوع بت پرستلکه سالك اولمشلردی اوزمان خریستیانلر برطاقم رسملرله مبارك عد ایتدکلری برطاقم اشیایه طاپینیرلردی . عرش الوهیت شهداء اولیا ، ملائکه وسائره‌دن متشکل کثیف برازدحام ایله قارا کلقلشمشدی . عربستانده‌کی خریستیانلر حضرت مریمی بر الٓهه عد ایدرلردی . تثلیث عقیده‌سنك اسراری توحید باری اساسنه مناقضدر . تثلیث انسانه اوچ الٓه کوستریبور وبر انسان اولان عیسایی اللهك اوغلی یاپیور . بونك اوزون اوزادی‌یه تأویلی آنجق بوعقیده‌یی قبول ایدنلری خوشنود ایده‌بیلیر . . . حال بوکه حضرت محمدك تلقین ایتدیکی عقیده ، ایکی یوزلیلکدن مبرادر . قرآن ، وحدانیت الٓهیه‌نك اك شانلی برهانیدر »

اون درت عصر اولکی خریستیانلرك ویا موسویلرك عقیده‌سیله دکل بوکونك درلو درلو تجددلره مظهر اولان هرهانکی دینی مفکوره‌سی عجبا اسلامك الوهیت تلقیسنه یوکسلمشمیدر ؟ باقیکز قرآن کریم ذات اجل واعلایی ناصل توصیف ایدییور :

جناب حق کیزلی آشکار هرشیئی بیلیر ، رحمن ورحیمدر ، ملك

نردی ایسه قادینلقه قارشی عاجل تدبیرلر لازمدر .

اقدام رفیقمزك صاحبی احمد جودت بك یازییور :

« صوفیه مکتبلرنده تحصیل ایله تنور ایتمش بلغار قادینلری یکنلرده بر قونغره عقد ایتمشلر و بونده ازجمله سفالته دوشن وسفاهته منهمك اولان بلغار نسوانك مذلتدن قورتارلماری ایچون پك جانلی مقررات اتخاذ ایلهمشلردر .

نه اولوردی بزم بورادهکی تورك خانملری‌ده بوكا بكزر مقررات اتخاذیله هم نوعلرینی قورتارمغه چالیشسهلردی . زیرا بز ، تورك قادینلرینك متحداً حركت ایتمارینی ایجاب ایلیهجك نیجه احوال مؤسفه پیشگاهنده بولنیورز . قادینلر وقیزلر ایچنده بر معاونت مشتركهنك حمایهسنه محتاج اولانلر پك چوقدر . دنیانك هر طرفنده قادینلر طرفندن وقوع بولان تشبثات اجتماعیه هم مهم ، هم متنوعدر . بزم قادینلرمز ممكن دكل ، بو تشبثلره پیرو اولهمادیلر . وقتلرینی بیهوده كچیرییورلر . مع التأسف خودبین اولویورلر .

قادینلرك نائل حریت اولمالرندن بزم بكلدیكمز شیٔ خیره دلالت ایدهجك اجتماعلر وقومی واجتماعی تشكیلات ایله قادینلرك مشغولی اولمالریدر . قادینلرمز ، اونائلیتدن استفاده ایتمكی طوغریسی هنوز بیلهمدیلر . یعنی سالف الذكر اشتغالاته آلیشهمادیلر . بلغارستان قادینلری كبی سفالت وسفاهته دوشنلری تخلیص ایدهبیلهجك تشبثات جدیهده هیچ بولونمادیلر . نه أو اداره مؤسسهلری وار ، نهده فقرا قادینلره بر أو خدمتی اوكرهدهجك مؤسسهلر واردر . زنكین قادینلرمزك سوسدن باشقه مراقلری یوق .

سفاهت مذلتهلرینه دوشن قادینلردن نیجهسی و اردكه معیشت دردیله بوتهلكهلی یوللره سلوك ایتمش بولونیورلر . بونلری آرایوب صوران ، دردلرینی آكلایان ، اونلره رهاكار برأل اوزادان همجنس مفقود ! زواللیلر !

بز قادینلرك حیات اقتصادیهدهكی وضعیتلرندن بی خبرز . بونكله مشغول اولان و معلوماتی مطبوعاته تبلیغ ایدن بر خانم كورهمیورز .

بوكونكی تورك هیئت اجتماعیهسی ، یاخود سادهجه ، توركلر ایشه یارایهجق عناصره صاحب اولهبیلمك ایچون اول امرده قادینلر طرفندن احضار اولونمغه محتاجدرلر . بزده ایشه یارار مقتدر انسانلرك آز ظهور ایتمسنه سبب قادین تأثیرات الهامیهسنك فقدانیدر . او وظیفه شناس قادینلردركه ، اولادلرینی تحصیل یولنه لاینقطع سوق ایدرلر ، دلی‌قانلی اولادلرینی صباحلاین ایركندن ایشلره كوندریرلر ، ایشدن دونن اولادلرینه خوش بر حیات كچیرتیرلر واونلره حیات عائلهیی سودیررلر .

قادینلرمز بوكبی مقاصد خیریهیه دلالت ایتمك ایچون اركككلردن یاردیم ایستهمكه محتاج دكلدر ومحتاج اولمامیدرلر . قوتلرینی طوپلایوب كندی كندیلرینه دبرغلیدرلر . بزم اركككلرمز كندیلرینی دوشونهجك حالدهدكلردر ، نرده قالدیكه قادینلرك احتیاجلرینی دوشونسونلر . ذاتاً تورکیهدهكی ارككلر قادینلرك نه ایستهدكلرینی ، نهیه محتاج اولدقلرینی بیلهمهمشلردر . شمدی قادین حر اولدی آما اونلرك دردلری ینه كندیلرینه قالدی . ارككلر بر علاقه كوسترهمیورلر . بوكونكی ارككلر ایچون قادین ، جمعیت حالنده ، بر تماشا منظرندن باشقه برشی دكلدر . اركك قادیندن معناً استفاده ایدهمیور ، قادین‌ده اوكامنوی الهامانده بولونهمیور . دقت ایتدیكزمی سهسیل سورهل بیله تورك قادینندن بحث ایتدیكی زمان كیدیكلرینی سورهلهمكدهكی مهارتلرندن باشقه برشیدن بحث ایدهمهمش . قادینلرك مولدالهام اجتماعلری اولمالی ایدی ، او اجتماعلرده معالیانه سائق تأثیرلر كورلملی ایدی ، مشوق سوزلر ایشیدلملی ایدی . تورك قادینی كندینی طوپلامازایسه قورقارمكه ، بركون اركككلر نظرنده شمدیكندن دها بدتر بر مادیت موقعنه دوشر . ایشته اوزمان اركككلرك تربیهسی‌ده شمدیكنه نسبتله دها آشاغی دركهیه اینر ! »

***

معارفك آلایلدیكنه انحطاط وسقوطی

فاضل احمد بكك طنینده نشر اولونان « یومیه دفتری » ندن :

« بنم آكلادیغمه كوره حرفكر ، یالكز حقیقته بالاختیار اسیر ومنقاد اولهرق دائما اونی تحری ایدن وهر زمان كندی نواقص وخطیئاتنی اكمال وتصحیحه آرزوكش بولونان مفكرهدر . سربست ومستقل بر وجدانی ایسه حرفكرك حیات حسیه وقلبیهدهكی برادر معنویسی دیه طانیرم . یعنی حر وجدان دیمك ، تمایلات وتحسساتنده عقل وتمییزك ، عدالت وحقیقتك اصدار ایتدیكی فرمانلره تابع اولهرق ، بیهی احتراصلر وانفعاللردن ممكن مرتبه تجرد ایتمكه چالیشان ، فداكار ، خیرپرور ومعالیپرست تورك دیمكدر.

شیمدی برابر دوشونهلم ، عجبا معارف وكالتنك خیلی زماندر طاقیندیغی اطوار تربیویه ، كنج نسلده بوخصیصهلری تمیه ایدهجك ماهیتده بولونویورمی؟ بن كندی حسابمه مع الاسف منفی جواب ویرمكه متمایلم . زیرا ظن ایدییورم‌كه بضاعتسز و اهلیتسز باشلر مواجهسنده بوتون عرفان مملكتك ـ دارالفنون خارج اولمایهرق ـ كوستردیكی اهمال مجرم وتسیب مشئوم تركیایه لااقل بربطن غائب ایتدیرمشدر . زیرا معارف وكالتی ، فرقنه وارارق ووارمایارق حرفكرله حر وجدانلر یرینه ، بر چوق دیك ودار قفا ایله طابور ، طابور ، صارپ ، چوراق وچترهفیل خصات یتیشدیرمكه اعتنا ایتمش كبی كورونویور .

بونك باشلیجه سببی صمیمیتسزلكده ، شارلاتانلقده وبناءً علیه حدینی بیلمیهرك ، كوز بویامغه چالیشمقدهدر . ادعامك فكرمجه اك مؤسف بردلیلی بوكون مكتبلرمزده كورولوب آرتق ستر واخفاسنه امكان قالمایان مهلك آثارشی تشكیل ایدر . نه دیرسكز ؟ »

***

طنین عجبا نه ایستیور ؟

طنین غزتهسی باش محرری حسین جاهد بكك « ایكی توركیا » عنوانلی بر باش مقالهسنده صراط مستقیمدن بحث ایتدیكی كورولدی . بوكون صراط مستقیم نامنده بر غزته اولمادیغندن سبیل الرشادی قصد ایتمكده اولدیغنه حكم ایتمك مجبوریتنده قالدق .

بز ، طنینك بر مقصد مخصوص ایله نشر ایتمش اولدیغی بو یازیلرینه جواب ویرمكه لزوم كورمیورز . جاهد بك هیچ تلاش بویورماسونلر ، كندیلری موقع اقتدارده كاپر ویا قدرتلی بر فرقهنك مركز عمومیسی اعضای نافذهسندن بولونهجق اولورسه ، اسكی آجی تجربهلریمزك ویردیكی درسه بناءً ، نشریات دینیهمك قاپولرینه زنجیرلر اورولور وهیچ كیمسهیهده سس چیقارتیلماز .

انتشار اسلام تاریخی

سبیل الرشاد کتبخانه‌سی یاقینده بو عنوان ایله مهم بر اثر نشر ایدیور . طبع ایدیلمکده اولان بو بویوك اثر ان شاء الله ایکی اوچ هفته‌یه قدر اکمال ایدیله‌رك موقع انتشاره قونه‌جقدر .

« انتشار اسلام تاریخی » اوروپاده مسلمانلق حقنده نشر اولونان آثار آره‌سنده پك زیاده تمایز ایدن بر اثر کزیندر . برنجی طبعی توکندیکی جهتله بالآخره ایکنجی دفعه دها زیاده توسیع ایدیله‌رك طبع ونشر اولنمشدر .

« انتشار اسلام تاریخی » نك مؤلفی لونده دارالفنونی عربی معلمی میستر « ت . و . آرنولد » در . مومی الیه هندستانك علیکر مدرسهٔ کبیرهٔ اسلامیه‌سنده فلسفه معلملکی‌ده ایتمشدر . اثرك موضوعی مسلمانلغك یر یوزنده کیفیت انتشاریدر . مؤلف بو اثرنده اسلامیت حقنده بیطرفانه، حرمتکارانه مطالعاتده بولونمشدر . اسلامیتك بر مبشری صفتیله علیه الصلوة والسلام افندیمزی تدقیق ایدن؛ مسلمانلغك مختلف اقوام بشر آراسنده‌کی طرز تلقیسنه ، کیفیت انتشارینه دائر پك درین تحقیقاتی محتوی اولان بو اثرك ترتیب وتصنیفنده مؤلف بویوك بر قدرت کوسترمشدر . مؤلف اجتماعیات نقطهٔ نظرندن اساسات اسلامیه‌یی تدقیق ایتمش ؛ مسلمانلغك سعادت بشریه‌یی تأمین ایده‌جك اك مکمل بر دین اولدیغی، بناءً علیه انتشاره شایان بولوندیغی پك قوی دلیللرله اثبات ایلمشدر .

شوراسی شایان دقتدر که اسلامیتك اك بیوك دشمنی اولان انکلیزلر آراسنده بویله منصف وحقیقت پرست اولان بر ذات ظهور ایدییور . انکلتره حکومتنك قرآنی یریوزندن قالدیرمق ایچون بتون موجودیتیله اوغراشمه‌سنده‌کی حکمت ده، اسلامیتك بیوك بر استقبال صاحبی اولمه‌سی اندیشه‌سندن باشقه برشی دکلدر . هیچ شبهه یوقدر که، میستر آرنولدك منصفانه ومدققانه بر صورتده ایضاح ایتدیکی وجهله، اساسات اسلامیه‌نك علویت واهمیتی ، سعادت بشریه‌یی تأمین ایده‌جك یکانه هدایت یولی اولدیغی کون کچدکجه دها زیاده آکلاشیله‌جقدر . اونی سوندورمه‌یه چالیشانلرك بتون مساعیلری خسرانله نتیجه‌لنه‌جك ، اونورمبین بتون جهانی ، بتون فکرلری وقلبلری ضیادار ایده‌جکدر .

میستر آرنولد ، بو اثرینی وجوده کتیرمك ایچون برچوق تتبعاتده بولنمش، السنهٔ شرقیه وغربیه‌ده یازلمش یوزلرجه اثرلری تدقیق ایتمش، بوندن باشقه، اسلام علما وفضلاسنك رأی ومطالعه‌لرینی‌ده آلمشدر . مؤلفك بوخصوصده صرف ایتدیکی امك ، اختیار ایتدیکی فداکارلق حقیقةً شایان حیرتدر . سنه‌لرجه هندستان ، انکلتره ، فرانسه ، آلمانیا کبی دنیانك اك مشهور کتبخانه‌لرینی تدقیق ایتمك، غیرمطبوع تك نسخه‌سی اولان یازمه بر اثری کورمك ایچون قصبه قصبه دولاشمق ، اون بیکلرجه صحیفه‌لری کوزدن کچیرمك حقیقةً قولای شی اولماسه کرك . قیمتلی اثرلرك نه صورتله وجوده کلدیکنی کورمه‌لی وعبرت آلمه‌لیدر . مسلمانلغك انتشارینه دائر شرق وغربده برچوق اثرلر یازلمشدر . فقط بونلرك آراسنده اك زیاده تمایز ایده‌نی میستر آرنولدك اثریدر .

مسلمانلق علیهنده بیغین بیغین غرضکارانه اثرلر نشر ایدن متعصب خرستیان محررلری آره‌سنده بویله بر اثرك نه قدر اهمیتی اولدیغی دوشونمه‌لیدر . مسلمانلق اساسارینك عظمت وعلویتی حقنده تقدیراتده بولنان بر اسلام دکل، بر خرستیاندر . بو، فوق العاده نظر دقته آلنه‌جق بر مسئله‌در . بالخاصه بزم آرامزده اویله سبکمغز کیمسه‌لر واردر که برشی بیلمدکلری ایچون اسلامیت حقنده غریب فکرلرده ، جاهلانه نشریاتده بولونیورلر . اونلر شو اثری اوقوسونلرده منسوبیت ادعا ایتدکلری دینه قارشی کندیلرنده ذره قدر محبت وانصاف اولمادیغنی کورسونلر .

اثر اون اوچ فصلدن عبارتدر . برنجی فصل اوزون بر مدخلدر . ایکنجی فصلده اسلامك بر مبشری صفتیله حضرت محمدك حیاتی تدقیق اولونیور . اوچنجی فصل : آسیای غربیده‌کی خرستیانلر آراسنده انتشار اسلامیت . ٤) آفریقاده ملل اسلامیه آراسنده انتشار اسلام . ٥) اسپانیا خرستیانلری آراسنده اسلامیتك انتشاری . ٦) اوروپاده تورکلر اداره‌سنده‌کی خرستیان ملتلری آراسنده انتشار اسلامیت . ۷) ایران وآسیای وسطاده اسلامك انتشاری . ۸) مغوللر وتاتارلر آراسنده انتشار اسلام . ۹) هندستانده انتشار اسلامیت . ۱۰) چینده انتشار اسلامیت . ۱۱) آفریقاده انتشار اسلامیت . ۱۲) مالایا جزائر مجتمعه‌سنده انتشار اسلام . ۱۳) ملاحظات اختتامیه .

بو مهم اثری انکلیزجه‌دن ترجمه‌یه همت ایدن اعاظم محررین اسلامیه‌دن استاد محترم خلیل خالد بك افندی‌در . مشار الیه (هلال وصلیب منازعه‌سی) اثریله بوتون اسلام عالمنجه طانمش بر محرر ذی قدر تدر . هلال وصلیب منازعه‌سی انکلیزجه تحریر ونشر اولنمشدی . بالآخره تورکجه‌یه ، عربجه‌یه ، اردو لسانه‌ده ترجمه اولونمشدر . خلیل خالد بك افندینك (جزائر خاطراتی) نامنده بر اثریله فصول متنوعه نامی آلتنده متعدد رساله‌لری‌ده واردر . مشار الیه اجنبی لسانلرنده و اوروپانك اك معتبر غزته‌لرنده اجتماعی و سیاسی پك چوق مقاله‌لر نشر ایتمشدر . کمبریچ دارالفنونی تدریسات شرقیه معلمی ایکن رساله‌مزه کوندردیکی مقاله‌لرله اسکی قارئلریمز مشار الیهی پك اپی طانیرلر . مشار الیه ، (انتشار اسلام تاریخی) ترجمه خصوصنده خیلی امك صرف ایتمش وپك زیاده اعتنا کوسترمشدر . بو صورتله تمامیله اصلنه مطابق اولمق اوزره کتبخانه‌ملیمز مهم بر اثر اسلامی دها قازانمشدر .

بومهم اثر بیوك قطعه‌ده بشیوز صحیفه قدر اوله‌جقدر . محضا تعمیم انتشاری ایچون یوز غروش فیأت وضع ایدیلمشدر . مجلد نسخه‌لری‌ده حاضرلانه‌جقدر . جلدبدلی آیریجه یکرمی بش غروشدر . طشره ایچون یکرمی بش غروشده پوسته اجرتی واردر . آرزو ایدنلر شیمدیدن سپارش ایدرلرسه نشر اولنور اولونماز درحال تقدیم اولنور .

رذالتلر سوقاقلره طاشدی

برطاقم مسلمان قادینلرینك ، کنج قیزلرك تیاترولرده ، سینه‌مالرده ، دانس صالونلرنده ، کیجه یاریلرینه قدر ، بلکه دها کچ وقتلره قدر قالدقدن صوکره کندی باشلرینه اولرینه عودت ایتملری حسبیله یوللرده بشلرینه طاقیلیورلر . بویوزدن منازعه‌لر ، رذالتلر ، پولیسك مداخله‌لری یوز کوستریبور . بویله کیجه‌نك کچ وقتلرنده سینه‌مادن عودت ایدن ایکی کنج قیزك بر طاقم چاپقینلرك تعرضنه دوچار اولمسی مناسبتیله آقشام غزته‌سنده نشر اولونان بر مکتوبده دنیلیورکه :

« برعائله قیزینی قولندن طوتوب سوروکله‌سه‌لر کیمسه سسنی چیقارمایوب سیرینه‌می باقه‌جق ؟ نجه عبث ملتدن اولمق ، بر عائله دیمکدر . اورتاده عاجز قالمش بر قادینی قورومق ایچون وقعه‌یی کورنلردن کیمسه قیلنی بیله اوینامادی . یازیقلر که برقاچ اخلاق دشمنی بدطینت یوزندن هم تورك قادینی سوقاقده راحت کیده‌مه‌یور ، همده قانلری جیفه مخلوقلر یار واغیاره قارشی صاف تورك ملتنك بوتون دنیاده چلیك کبی صاغلام طانمش اولان اخلاق ناصیه‌سنه قره چیزکی چکیورلر ... »

***

ضلالت یوللری

استانبوله کلن (سه‌سیل صوره‌ل) نامنده بر فرانسز آقتریسی اوته‌لنی لت اوست ایتدی . بعض غزته‌لر ناصیل تقدیراتده بولونه‌جقلرینی بیله‌میورلر . قارشیلاملی ضیافتلر ، نطقلر ، الحاصل اویله بر صمیمیت که جارجکر اولدیلر . برغزته‌ده بو فرانسز قتریسی ، یعنی تیاترواویونجیسی حقنده شوصورتله بروپاغاندا یاپیور :

« استانبوله ایلك کلدیکی کون ، دارالفنون کنجلکنه بر کون تخصیص ایده‌جکنی وعد ایدن مادمازه‌ل « سه‌سیل سورل » دون وعدینی ایفا ایتمشدر . دارالفنون امانتنه کوندریلن ٥٠ بیلت عموم فاکولته‌لره تقسیم ایدلمش و هر فاکولته‌یه (٦) بیلت اصابت ایتمشدر . طلبه بو بیلیت ایله صحنه ییلدیزینك دعوتنه اجابت ایتمشدر . بز شوراسنی قید ایتمه‌دن کچه‌میه‌جکز : سارابرنار چوق اول استانبوله کلدیکی زمان غلطه سرای لیسه‌سی طلبه‌سنه‌ده ـ طبق دارالفنون کبی ـ مجانی بر ضیافت تمثیلیه ویرمشدی . تیاترودن چیقان طلبه قیمتلی صنعتکاره بر جمیله اولمق اوزره آرابه‌سنك آتلرینی چیقاره‌رق کندیسنی چکمك صورتیله اوتلنه قادار کوتورمشلردی . دارالفنونلیلرمزکده مسامره‌ده مادمازه‌له قارشی قیمتدار بر تظاهر کوسترملرینی آرزو ایده‌رز . دارالفنون بیوك صنعتکارك شرفنه برچای ضیافتی ترتیب ایده‌جکدر . »

سارابرنار کبی سه‌سیل صوره‌لك آرابه‌سنی‌ده‌می طلبه‌لرچکسونلر ؟ نه‌عیب شیلر !

اسلام عالمی :

وهابیلر ـ هاشمیلر مجادله‌سی : — وهابیلرله هاشمیلر آره‌سنده‌کی مجادله‌دوام ایدیبور . صوك هفته‌لر اثناسنده حرکات عسکریه وقوع بولمامقله برابر طرفین آره‌سنده بر مصالحه عقدینه‌ده توسل ایدلمه‌مشدر . کچن هفته دیدیکمز کبی وهابیلرك سلطانی (ابن‌السعود) ، هاشمیلرك حکمداری شریف (علی) ایله مذاکرات صلحیه اجراسنی رد ایتمش وبو اساس اوزره ثبات ایتمشدر . صوك پوسته ایله کلن انکلیز غزته‌لرینك ویردیکی معلوماته کوره شریف (علی) انکلتره‌دن اوچ طیاره صاتین آلمش وبو طیاره‌لر حجازه کوندرلمشدر . دیکر طرفدن شریف علی ایله نزده اولدیغی پك بللی اولمایان شریف (حسین) جده‌نك تحکیمی و (مکه) نك وهابیلردن استردادی ایچون استحضارات عسکریه‌ده بولونمقله مشغولدرلر . بناءً علیه بوحرکاتك برمدت‌دها دوام ایده‌جکی آکلاشیلیور دیکرطرفدن هندستان مسلمانلرینی تمثیل ایدن برهیئت (مکه) یه متوجهاً حرکت ایتمشدر . بوهیئتك مداخله‌سیله اراضیٔ مبارکه اسلامیه اوزرنده دوام ایدن بو مجادله‌لرك برنهایته ایرمه‌سی امید اولونمقده‌در . فی‌الحقیقه آرتق بوحرب قطعی برنهایته ایرمه‌لیدر .

مصرده انکلیز تحکمی . — کچن هفته مصرده برانکلیز جنرالنك قتلی اوزرینه انکلیزلرك مصرك یاریم یامالاق استقلالنی تهدید ایتدکلرینی ، مصرك بوتون اداره‌سنه وضع‌ید ایده‌رك هراینه‌دکلری یاپمق و بوصورتله مصرك استقلال مجاهده‌سنی عقامته دوچار ایلمك نیتنده اولدقلرینی بیان ایتمشدك . کچن هفته اثناسنده انکلیزلر مصرده ایسته‌دکلری کبی بر حکومت تشکیل ایده‌رك بوتون مقاصد استیلاجویانه‌لرینی تحقق ایتدیردیلر . انکلیزلر طرفندن مصر باشدن باشه اشغال اولوندیغی وهر یرده عسکری تظاهرات یاپیله‌رق خلق تدهیش اولوندیغی کبی انکلیزلردن برضابطهٔ عسکریه تشکیل اولونارق انکلیزلرجه اجماسی مطلوب اولان ذواتك توقیفنه‌ده باشلاندی . دیکرطرفدن سوداندہ بولونان مصر عسکرینك اخراجنه‌ده باشلانیلدی . مصر عسکرلری سوداندن چیقمق ایچون انکلیزلرك ویردیکی امرلره اطاعت ایتمه‌مشلر وانکلیزلر طرفندن محاصره ایدلدکلری حالده‌صوك دامله قانلرینی آقیته‌یجه‌وظیفه‌لرینك باشندن آیرلمایه‌جقلرینی سویله‌مشلردر . انکلیزلر بوحرکت قارشیسنده ناچار قاله‌رق مصرحکومتی اوزرنده تضییقات اجرا ایتمشلر ومصرحربیه ناظرینه مصرعسکرلرینك سوداندن حرکتلری ایچون بر امرنامه امضالاتمشلردر . مصر حربیه ناظری مصر عسکرلرینك شهامت وشجاعتنی تقدیر ایتدکدن صوکره بیهوده یره قان دوکولمه‌سنه مانع اولمالرینی توصیه ایتمش ، مصر حکومتی طرفندن ایجاب ایدن پروتستول یاپیلدیغندن مملکت حقوق ومنافعنك انکلیزحرکاتندن متأثراولمایه‌جغنی بیلدیرمشدر .

انکلیزلرك پاموق تجارتیله مشغول بر قچ انکلیز شرکتنك منافعنی تأمین ایچون بوتون سه‌[illegible]ی مصردن آییرمق ایسته‌ملری سودانلیلر آراسنده‌ده عظیم برغلیان [illegible] ایتمشدر . سودان عسکرلری انکلیزلره هجوم ایتمشلر ووقوع بولان مجادله‌ده طرفین ضایعات ویرمشلر ایسه‌ده بالنتیجه انکلیزلر قوتلرینه کووه‌نه‌رك عصیانی باصدیرمشلردر .

مصر مجلس ملیسی طرفندن جمعیت اقوامه و بوتون دنیا پارلامنتولرینه کوندریلان پروتستول تورکیه بیوك ملت مجلسنه‌ده کوندرلمش و بر ایکی کون مقدم مجلسمزده اوقونمشدر . جمعیت اقوام مجلسی کاتبی مصر مجلس ملیسی طرفندن کوندریلان وثیقه‌یی جمعیت اعضاسنه کوندرمه‌مشدر . چونکه بو وثیقه بر حکومت طرفندن کوندرلمه‌مش ! مصر پارلامنتوسی انکلتره‌نك مصره قارشی تعقیب ایتدیکی استیلا سیاستنی ایضاح ایدرك مصرك استقلال و حریتنه الك آغیر ضربه‌لری ایندیردیکنی و وقوع بولان جنایتله هیچ برعلاقه‌سی اولمایان بر طاقم مطالب درمیان ایدرك صرف تجاوزکارانه مقاصدینی تحقق ایتدیرمك آرزوسی بسله‌دیکنی بیان ایتمکده‌در .

شهزاده باشی : اوقاف اسلامیه مطبعه‌سی

سبيل الرشاد

١٣٣٠

آبونه شرائط ... ايچون
سنه‌لكی (٤٠٠) آلتی آيلغی
(٢٢٥) ، ممالك اجنبيه ايچون
سنه‌لكی (٤٥٠) ، آلتی آيلغی
(٢٥٠) غروشدر.

نسخه‌سی ٧,٥ غروشدر .
سنه‌لكی ٥٢ عدددر .

اداره‌خانه : باب‌عالی جاده‌سنده
رشيد افندی خاننده

اخطارات
آبونه بدلی پشيندر .

مسلكه موافق آثار مع‌الممنونيه
قبول اولنور . درج ايدلمه‌ين
يازيلر اعاده اولنماز .

آدره‌سنی تبديلده ايريجه
٥ غروش كوندرمليدر .

مكتوبلرك امضالری واضح
و اوقوناقلی اولمسی و آبونه
صره نومروسنی محتوی
بولونمسی لازمدر

ممالك اجنبيه ايچون آبونه
اولانلرك آدرسلرينك
فرانسزجه يازلمسی رجا اولنور.

پاره كوندرلديكی زمان نه‌يه
دائر اولديغی بيلديرلمسی
رجا اولنور

والله يهدی من يشاء الی صراط مستقيم

باش محرر
محمد عاكف

صاحب و مدير
اشرف اديب

اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

عدد ٦٢٩ ١٤ جمادی‌الاولی ١٣٤٣ ❊ پنجشنبه ❊ ١١ كانون‌اول ١٣٤٠ جلد ٢٥

الحاد ، نه بويوك جهالتدر !

— بعض عرفانسزلرك تحريات الحادكارانه‌سی مناسبتيله —

٨

كرك علل متوسطه‌يی تأسيس ايدن ايلك خارقه‌لر وكرك بونلرك حدود تحول وتكاملنی كوسترن صوك خارقه‌لر : بونلرك ايكيسی‌ده بالذات علت اولانك ، حق تعالی‌نك خلقنه مستند اولمق ضروريدر . آنجق ايكنجيلر متضمن اولدقلری جهت اطراد وتكررده علل متوسطه طريقندن‌ده كچمش بولنورلر .

علل متوسطه‌نك تحولاتنده وحدود تكاملنده جريان وقوعات بزه ايكی صورت ارائه ايتمكده‌در :

١ — بر علت متوسطه‌يه ديكر بر علت متوسطه‌نك تزاحم وتقابلی ايله اوچنجی بر علت خاصه حدوثی ،

٢ — بر علت متوسطه‌نك بالذات علت اولی تأثيريله تعديل ويا توقيفی .

برنجی صورت مثلا حرارت ايله برودتك تقابلندن اعتدالك حدوثی كبی هر آن وزمان كورديكمز واقعات وزوميه‌دركه بونلر هر زمان اسبابنه تشبثله عادةً اطرادلری تأمين اوله‌بيله‌جك حادثات مخصوصه ميدانه كتيرديلر وبز بو صورتله علممزك وسعتی نسبتنده نتائج مهمه اكتساب ايده‌بيليرز . فنونك ترقيسندن بكله‌ديكمزده بودر . بو وجهله تركيب علل خلقتده بالذات خالق تعالی‌يه مضاف اولديغی كبی صناعتمزده بزده بو تركيبلری باپارق علل متوسطه ميانه كيره‌بيلورز ، خلقتده كشف ايده‌بيله‌جكمز بسيط ويا مركب هر سبب جديد اسباب معلومه‌نك مقدمه‌سی ، منضم اوله‌رق بزه بدايةً خارقه حالنده كورونور لكن بالآخره تكرر واطراد ايله عادته منقلب اولان واقعات بخش ايديور . مثلا قارشومزده قوشلر اولمسه‌يدی ، ايلك ياپيلان طياره‌يی بر خارقه عد ايده‌بيليردك . ايشته خلقتده اطراد افاده ايدن بر سببه تشبثله حصوله كلديكنی كورديكمز بوكبی حادثه‌لر بزه قارشی ظاهراً بر خارقه كورونسه بيله حقيقتده بر اطرادك انكشافی ديمك اولديغی ايچون بونلر معجزه نامیله ياد ايدلمز ويا خارقه‌لردن معدود اوله‌مازلر . بونلك ايچون خارقه‌نك معناسنده بالذات علت اولانك تأثيرينه استناد ايتمك خصوصيتی تبادر ايدر . خلقتده وقانون تكاملك هر حدنده بو واردر . نبوت ومعجزه‌ده علل متوسطه قارشوسنده بويله بالذات ارادهٔ خالقه استناد ايدن خارقه‌لردندر . خلقتك تجليات نامتناهيه‌سنه و تاريخك قطعيتنه قارشی « مافوق البشر بر مخلوق اولمديغی كبی معجزه‌ده يوقدر . نبوت بر صنعتدر . » طرزنده لاقلرله اعلان الحاده قالقيشمق ، قائلنه هيچ بر شرف و قيمت جلب ايده‌ميه‌جك اولان بر خارقهٔ جهالتدر . معجزه‌نك موجود اوله‌بيلمسی ايچون مافوق البشر بر مخلوقك وجودينه هيچ بر احتياج يوقدر . خالقك وجودی معجزه‌نك وجودی ايچون علت كافيه‌در . عالمده بشرك كندی موجوديتی بيله بر خارقه‌در . بز مادامكه بشرك موجوديتنده عالم ذهن ايله عالم اجسامك بر برلرينه اتصال پيدا ايده‌بيلدكلرينی و آرالرنده مناقلات جريان ايده‌بيلديكنی و بو مناقله‌يه بر قدرتك ، بر اراده‌نك حاكم اوله‌بيلديكنی كورويورز و باطنمزده بر حالت شعوريه اولان بر اراده‌نك اعضای بدنمزدن بر حركت جسمانيه حالنده فيشقيره‌رق معلوماتمزی بر صنعت اوله‌رق تجسم ايتديرديكنی مشاهده ايدوب طورويورز وعين زمانده

كنديمزكده وجودده برحد اول اولماديغنى بيليورز. اوحالده معجزه‌يه اينانمق ايچون بشرك فوقنده بر مخلوق آرامغه احتياج نه‌دن نشأت ايتسون!.. قلبلريمزك هرآن تبدل ايده‌بيلن تمايلاتى، بدنلريمزك هركون واقع اولان تحولاتى وبونلرك يكديكريله متقابل علاقاتى خالقك هركون اوزرمزده تجلى ايدن آثار خارقه‌سى دكلميدر؟ اوحالده بز بو خارقه‌لرك بعض فردلرده دها بيوك بر وضوح ايله ظهور ايتمسى امكانى نه‌يه استناد ايله انكار ايده‌بيليرز؟ يوقسه نوع بشرك افرادى آراسنده‌كى بتون فرقلرى انكارمى ايده‌جكز؟ افرادك هربرينى يكديكرندن آييران خصوصيت ممتازه‌لرى اونلرك بشريت وصفنده‌كى اشتراك نوعيلرينه بر مانعه تشكيل ايده‌جكسه نوع بشر مفهوم كليسنى نه‌حقله ملاحظه ايديورز؟ اشتراك نوعى تمايز فرديه مانع اولمانجه فردلرك علم، اراده، اخلاق، قدرت نقطهٔ نظرندن نامتناهى تجليات مخصوصه‌يه مظهريتلرينى نصل انكار ايدرز؟ عادى و مطرد صنايع كسبيه مواجهه‌سنده، فطرى وموهوب خوارق ومعجزات خلقتى نصل طى ايده‌بيليرز؟ نصل اولورده اثرلرى بالكسب ظهور ايدن عقللر، صنعتلر ازاسنده، اثرلرى بالوهب تجلى ايدن فطرت وجبلتلرى، كوره‌مه‌مزلكه كله‌بيليرز؟ نصل اولورده سوق طبيعيلرك، حدسلرك، دهالرك، الهاملرك بالاسنده بروحى ونبوت مرتبه‌سى تصور ايده‌مه‌يز؟ بومرتبه‌لرك تصورى بشرك بشريتيله نه‌دن برمباينت تشكيل ايتسون؟ وهله بوخصيصهٔ موهوبه بالذات ارادهٔ خالقه استناد ايتديككى كوسترن آثار اعجازايله بالتجربه مبرهن ومبين اولورسه بونى انكار ضرروخسرانمزه بادى اولمازمى؟ اكر بز نبوت ومعجزه‌يى بالذات بشر اولان پيغمبرك كندى قدرت وارادهسنه نسبت ايتسه‌ايدك اوزمان پيغمبريمزى فوق البشر برالوهيت مرتبه‌سنه قويمش وبوصورتله ـ حاشا ـ خريستيانلر كبى برشركه دوشمش اولوردق. عليه الصلاة والسلام افنديمزك خارق العاده اولان بتون موفقيات جليلهٔ نبوتپناهيلرينى كندى قدرت وارادهسنك اثرى تلقى ايتسه ايدك، قرآندن باشلايه‌رق بتون معجزه‌لرى كندى صنعتى اولديغنه ذاهب اولسه ايدك، ايشته اوزمان اونى تأليه وبشريتنى انكار ايتمش بولنوردق. نبوتى انبيانك برصنعتى اوله‌رق كوسترمك ايسته‌ينلر دوشونميورلركه بو ادعا انبيايى مخلوق بر بشردكل، خالق بر اله تصور ايتمك تناقضنه منجر اولور. اونك ايچون بز عليه الصلاة والسلام افنديمز حضرتلرينك منصب نبوتلرينى انكاره چاليشان ضال ومضل مدعيلرك دعوالرينى اونى تأليه ايتمك دعواسنه مساوى بولويورز. فى الحقيقه اديان مقدسه مؤسسلرى پيغمبر دكلمرسه اله خالق اولمق لازم كله‌جكدر. خرستيانلق بونك ايچون ضلالته دوشمشدر. بونلر «واشهد ان محمداً عبده ورسوله» فقرهٔ شهادتندن عبد ورسولى حذف ايله بونى ـ حاشا ـ «واشهدان محمداًهوالله» صورتنه افراغ ايتمكه چاليشيورلر، ديمكدر. چونكه كذارش حيات محمدى واونك آثار خارقه‌سى تاريخه اويله نقش اولنمشدركه بونى اعدانك قاراكلق محيطلرده يايدقلرى تحريفات وتسويلات ايله سيلمك امكانى يوقدر. يالانجيلر اول وآخر يالانجى قالمغه محكومدرلر. طايدقلرى جانلى جانسز بوطلرده فوق العاده مزيت كبى تلقى ايتدكلرى بعض شيلرى حضرت پيغمبرده بر نقيصه كبى كوسترمك ايسته‌ين وبونى برسر رشتهٔ تجاوز عد ايدن جانيلر بو حاللريله كندى جهالت ويا جانيلرينى اعلاندن باشقه برشى ياپمش اولمازلر. حقيقت قارشوسنده بوافترالر حكمسز قالنجه آثار نبوت دائما پارلاق برمهتاب كبى انظار انامده تجلى ايدر طورر. بو بدر تامك جهانكير اولان نورينى ذاتى وكندى قدرت مخصوصه‌سى اثرى كبى كوسترمك ايسته‌ينلرده قمرى كونش ديه كوستردك پيغمبرى ـ حاشا ـ تأليه ايتمكدن باشقه برشى ياپمش اولمازلر. مسلمانلق معدن نبوتى مرآت خدا طانيديركن اونلر عين خدا طانيتمق ايسته‌يورلر. بز بونلره قارشى امام بوصيرينك:

دع ماادعته النصارى فى نبيهم
واحكم بما شئت مدحاً فيه واحتكم

بيتنى اوقويورز.

فى الحقيقه معجزات محمديه‌دن مثلا: قرآنى بركره نظر مطالعه‌يه آلهلم. قرآن نبوت عطيه‌سنك محض وهب خدا اولان برخارقه اولديغنى وبونك بالذات ارادهٔ مخصوصهٔ خالقه مستند بولنديغنى لسان اعجازيله اثبات صددنده شويله دييور. «وان كنتم فى ريب مما نزلنا على عبدنا فأتوا بسورة من مثله» سورهٔ بقره. «قل لئن اجتمعت الانس والجن على ان يأتوا بمثل هذا القرآن لا يأتون بمثله ولو كان بعضهم لبعض ظهيراً» سورهٔ اسرى.

قرآن بوآيتلرله من طرف الله بر تحدى، بر مسابقه امتحانى كشاد ايدييور ده دييوركه:

«قولمزه ايندرديكمز بوكتابده ارتياب واشتباه ايديورسه‌كز اونك مثلندن سزده بر سوره كتيريكز.»

«بوقرآنك برمثلى ياپمق اوزره بتون انس وجن اجتماع ايتسه‌لر، وبربرلرينه ظهير اولسه‌لر بيله علم الله مثلنى ياپامازلر.» ايشته قرآن عظيم الشان اون درت عصر مقدم بويله بر دعوى و تحدى ايله ميدانه چيقمش واوكوندن بوكونه قدرده بونداپه دوام ايتمكده بولنمشدر. معجزات ره تاريخك صحايف حفظنه قاريشمش ايسه بومعجزه، بودعوى، بوتحدى اليوم تحت مشاهده وتجربه‌مزده بردوامدر. شيمدى‌يه قدر هيچ بركيمسه چيقوب‌ده بو مسابقه امتحانده بر نومرو آلامامش وبودعوايى، بومعجزه‌يى پيش تحديدن چكمه‌مشدر. معلقات سبعهٔ عربك كعبه ديوارندن ايندرلديكى زماندن بوآنه قدر، اسلوب وبلاغت قرآنايله بر سوره يازوب تقدير ايتديرتن برفرد چيقمديغى كبى قرآنه

و دين اسلامه قارشى، مليونلرله انسانلر، ميليارلرله ثروتلر صرف ايده‌رك محاربه‌لره، منازعه‌لره قاتلانان ملتلردن ، جمعيتلردن هيچ بريسى ده بتون قوتلرينى بو نقطهٔ تحدى‌يه تحشيد ايدرك بو دعوايى ابطال ايده‌جك بر اثر ميدانه قويامامشلردر . عجبا عالمده بويله اون درت عصر متمادياً صدقنى افاده ايدن برهان ايله مبرهن قاچ دعوى وقاچ مسئله بوله‌بيليرز؟ و بو قوتى حائز هانكى مشاهده و تجربه‌يى كوستره‌بيليرز ؟ متمادياً افترا و تزوير پروپاغاندارينه مبتلى اولانلر، بك بسيط اولان بويله بر تجربه‌يى براقوب ده نيچون وادئ خسرانده طولاشيورلر ؟ بونك مدعاسى كبى برهانك ده تنظيرى قابل اولميان برخارقه اولمسى، مؤداسنك بودوامى ايله برابر ، هانكى اطراد جزئى‌يه فدا ايديله‌بيلير ؟ هانكى قانون بزه بوندن دها قوى بر تجربه و استقرانك ايجاب ايتديكى بر تعميم ويا استدلال ايله وضع ايدلمشدر . بتون علومزه حاكم اولان بو وامثالنك علت اولايه استنادينى اقتضا ايدوب طوران عليت قانونى يوقسه بوكا بر مانعه‌مى تشكيل ايديور ؟ اسپرتيزم ، مانياتيزم واقعاتى خارقهٔ نبوتى سهولتله ملاحظه‌يه بر طريق ، بر مشاهده كبى دوشونه‌جك يرده قوى‌يى ضعيفه قياس ايله قلب موضوع ايده‌رك نبوتى بر صنعت كبيه حالده كوسترمك ايسته‌ينلر نيچون ننلريله، اسپرتيزمه‌لريله، مانياتيزمه‌لريله حاصل اوصنعتلريله بر قرآن ياپوب اورتايه چيقميورلر ؟ نيچون تنظيرى قابل اولميان قرآنك بو بلاغت و اعجازينى جهه‌دن چكمك ايچون متمادياً ترجمه‌لرينى ايلرى سورويورلر . قرآن ترجمه‌لرى اونك خارقه اولان بلاغت و فصاحتندن بالطبع محروم اولورسه « فأتوا بسورة من مثله » امرنده‌كى دعوانك نفسنده‌كى عظمتى اورتادن قالقمشمى بوله‌جق ؟ عجبا سورهٔ بقره‌نك اصلندن بر آيتى بيله بحق آكلامغه مقتدر اولميان جهله ياكلش ويالان ترجمه‌لرندن بر ذوق آله‌مادیغنى اعلان ايتمكله « فأتوا .. » دعواى عظيمنه بر جواب ويرمش اولديغنه‌مى ذاهب اوليورلر ؟ بو بسيط دعوى اون درت عصردن برى او قدر حقيقتى كوسترمشدركه اكر اطراد طبيعت دستورينك بر قيمتى وارسه بونك قارشوسنده شق شفه‌يه امكان قالمديغى هردرلو شبهه‌دن وارسته‌در. كويا بعضيلرى ماضيه‌كى انسانلرك علوم وفنونده اكسيكلكلرينى ، عقل و ذكا و اخلاقده دخى نقصانلرينه بر دليل كبى عد ايدرك اسكيلرك آكلايه‌ماديغى بو دعواده يكيلرك ايضاح ايده‌بيله‌جكلرى شيلر بولنديغنى ايلرى سورمك ايسته‌يورلر . اكر بويله ايسه اونلرك عاجز قالدقلرى بو امتحانده يكيلرك فعلاً بر شى كوسترمه[...] لازم كليردى . حالبوكه بز بو بابده يكيلرك ده معارضه و امتحان [...]ندن قاچه‌رق ـ طبق اسكيلرك ياپدقلرى كبى ـ عجزلرينى اثبات ايدن بيهوده تجاوز و افترا ايله اوغراشدقلرينى كوريورز . اسكيلر بو دعواى اعجازكار قارشوسنده اثبات اهليتدن عاجز قالنجه پيغمبره سحر ، شعر ، جنت ،

انقلابجيلق اسنادينه قالقيشيرلر و بو اسنادلرينه ينه كنديلرينك تكذيبه مجبور اولدقلرى افترالرينى علاوه ايدرلردى . بتون دنياده‌كى يكى اقتدار مدعيلرنده‌ده عينى اسناد وافترانك تكرارندن باشقه برشى كوره‌ميورز . او دعواى عظيمه قارشوسنده بونلرك ده بتون ياپدقلرى پيغمبرى ـ حاشا ـ اسپرتيزمه‌جى، مانياتيزمه‌جيلر كبى صنعتكار برساحر ويا شكسپير ، هوغو وسائره كبى برشاعر ويا بوناپارت كبى بر انقلابجى ياخود كنديلرى كبى بر مجنون، طانتيرمغه معطوف افترادن، تزويردن ، آثار عجزدن عبارت قاليور . اسكيلرك ايره‌مديكى براقتدار جديد دعواسيله اورتايه چيقانلر امتحانده موضوع بحث اولان سؤاله جواب ويره‌جك يرده متمادياً اسكيلرك چيكنه‌يوب چكنه‌يوب بوتدقلرى قوقمش، كوفلى اسناد وافترالرى تكراره قالقيشمقله اعجاز قرآنه يكى بر برهان دها ابراز ايدرلركن كنديلرينك بو بابده ابو جهل وعونه‌سى قدر بيله اوريژيناليته‌يه مالك اولمادقلرينى ده كوسترمش اوليورلر .

فى الحقيقه قرآنك بو بابده‌كى يوكسك اعجازينى تدقيق ايدن علماء اسلام بونك ايكى احمالدن بريسى ضمننده تحقق ايتديكنى بيان ايديورلر . بريسى جمهور اهل سنتك نقطهٔ نظريدر : قرآن اك بسيط و معلوم اولان معانى‌يى بيله اويله آهنكدار برنظم سليس وبليغ ، اويله جميتلى براسلوب بيان ايله افاده ايتمشدركه بو آهنك بلاغت ، بو اسلوب بيان حقيقةً صنع بشرك فوقنده‌در وبونك ايچون قابل تنظير اوله‌مامش و يكانه معجزه حالنده انفرادينى محافظه ايتمشدر .

ايكنجيسى معتزله‌نك نقطهٔ نظريدر . بونلر بلاغت قرآنيه نفس الامرده قدرت بشرك فوقنده براسلوب بيان دكلدر ، فقط هركيم تنظيرينه قيام ايدرسه من طرف‌اللّٰه قدرت بيانى ساب اولنور وسويليه‌بيله‌جكى قدر بيله برسوز بوله‌ميه‌رق خجيل ورسواى اولور ، ديورلر وبويله اولمسنى ظهور اعجازده دها مؤثر بوليورلر . اهل سنت ، قرآن صنع بشر فوقنده اوله‌رق نازل اولمش بر معجزه‌در وبونك ايچون نظير اوله‌ماز ديدكلرى حالده معتزله قرآن صنع بشره مماثل اوله‌رق نازل اولمشدر . فقط تنظيرينه قيام ايدنلرك من طرف‌اللّٰه خارقه اوله‌رق ديلى طوتيلير ، ياپه‌بيله‌جكنى ياپاماز اولور ، ديورلر . اهل سنت اعجاز ، قرآنك حقيقتندن جزئدر ، معتزله ايسه اعجاز ، قرآنك ماهيتنده دكل ، معارضلرينه اللّٰهك بالذات تأثيرنده‌در ، ديمش اوليورلر .

هر نه اولورسه اولسون شوراسى محققدركه هر هانكى بر بيوك شاعر قرآن ايله تحدى‌يه قيام ايتديكى زمان بتون قدرت شعريه‌سنى غائب ايدرك عوامك بيله آغزينه آليه‌جنى عادى عادى سوزلرله عالمه كولنج اولمش وبوندن دولايى عنادنده اصرار ايدنلر حضرت پيغمبرى سحركارلقله اتهامه قالقمه‌يى بر هنر صايمشلردر .

كرچه قرآنك افاده ايتديكى ، حقائق معانى واحكام ايچنده دخى

اسرار اعجاز واردر . لکن قرآن افاده ایتدیکی معانینك هپسنده بسبتون یکی وبدیع مدلوللرله نازل اولمش اولسه ایدی ، بشریتی عقللری دائره‌سنده ارشاد ایتمك غایه‌سنی کوزتمه‌مش و تربیهٔ بشریه‌یی یالکز خارقه‌یه استناد ایتدیرمش اولوردی . حال بوکه تعلیم وارشاد مجهولاتی اوکه سورمکله دکل ، اومجهولاتی معلومات مأخوذه ایله حل ایله‌مك طریقی کوسترمکله‌در . بناءً علیه عمومك ارشادی ایچون نازل اولان کتاب الٰهی اونلرك معلومات ابتدائیه‌لرینی یکی مجهولاتی حل ایده‌بیله‌جك بر وجهله تثبیت وترتیب ایده‌رك طریق علم و عملی کشاد ایده‌جك بر جاذبهٔ بیانه مالك اولمق اقتضا ایدردی . بوندن دولاییدرکه قرآن اکثریتله هرکسك معلومات ابتدائیه‌سنده ویافطرت اصلیه‌سنده مکنوز اولان حقائق ، بلیغ ومعجز بر افاده ایله تذکیر ایده‌رك یوکسکلره یوکسلتمك ایچون قدرت اعجازینی دها زیاده نظمنك آهنك بدیع وبلیغنده کوسترمشدر . چونکه حقائق ومعانیٔ بدیعه سراپا خلقتك ناصیهٔ تکوینه یازلمش ویالکز اونلری کوروب آکلایه‌جق حس وعقل وقلبی تنویر وارشاد ایتمك جهتی قالمش ایدی . بونی یاپاجق اولان‌ده بالذات معانیدن زیاده اوحسلره ، اوعقللر واوقلبلرده وجدآور بر انتباه اویاندیراجق اولان طرز بیان ایدی . ایشته قرآن بونی یاپان و یابمقده دوام ایدن بر معجزه ، بر کلام الٰهی اوله‌رق نازل اولدی و کندینه قارشی معارضه‌یه قیام ایدنلرك آغزلرینی قاپادی . مع‌مافیه استقبالك وقوعات جاریه‌سیله تحقق و تبین ایدن نیجه نیجه معجزات مهمه‌یی‌ده مضامین بیانی ایچنه قویدی . قرآندن استفاده ایتمك و اونی آکلامق ایسته‌ینلر بونی بیلملی ، قرآنی ترجمه‌لرندن آکلامغه چالیشمامالیدرلر . قرآنی ترجمه‌سندن آکلامغه چالشمق ، مثلا انسانك حقیقتنی کولکه‌سندن آکلامغه چالیشمق کبیدر . دیکر جهتدن قرآنی ترجمه‌سندن آکلامغه چالیشمق مترجم اولان کیمسه‌نك توسطنه مراجعت ایله‌مك ، کلام الٰهی‌یی اونك کلامیله مبادله ایتمکدر . او حالده قرآنی ترجماندن دیکله‌مك ایسته‌ینلر ترجمانلرینی ایی انتخاب ایتملی واونی شفاهاً دیکله‌مه‌یی ترجیح ایله‌ملیدرلر . آز چوق بر ملاحظه ایدنمك ایچون قرآن ترجمه‌سنی مطالعه ایتمکه برشی دیمه‌یز . فقط قرآنك بوتون حقیقتنی ترجمه‌سندن مقایسه ایتمکه چالیشمق بر ضلالت اوله‌جغنی‌ده اونوتمامالی‌یز . چونکه بتون ترجمه‌لر قرآنك سر اعجازی خارجنده‌در ، قرآنده‌کی هرهانکی بر جمله‌یی ، بتون لسانلرك اك بلیغ اسلوب بیانلرینه نقل ایتسه‌کز اونك نفس قرآنده‌کی ذوق بیانی هپسنك فوقنده قالمق موقعنی محافظه ایدر .

نظم قرآن نه موزون ، نه مسجع ، نه‌ده منثوردر ؛ فقط موزوندن دها آهنکلی ، مسجعدن دها متناسب ، منثوردن دها سلیس ودها جریانلیدر . هپسندن باشقه برده جوامع الکلمدر : الفاظ قلیله ایچنده معانیٔ کثیره‌یی درج ایدرك نامتناهی‌یه ناظر بیوك معادله‌لری جذرلریله وکمال لطافتله تبلیغ ایدر . عقله خطاب ایدرکن سامعه‌دن باشلایارق طرق حواسی‌ده الفاظ وترکیبنك رقت وجزالتیله متوالیاً اوقشار وقلبی حسن وخیر حقك لاهوتی آهنکی ایچنده غرق نشاط و انتباه ایدر . بشرك بیلدیکی وبیله‌جکی کافهٔ اسالیب ومعانی‌یی احتوا ایتمکله برابر هیچ بریسنك عینی اولمیان واون دورت عصردر تقلید ایدیله‌مه‌ین الٰهی بر اسلوبه مالکدر . معلوم اولدیغی اوزره صنع بشر اولان آثارك تناسبلری هپ متناهی نسبتلرك محصله‌سیدر . صنع باری اولان آثارك تناسبی ایسه نامتناهی نسبتلرك جذریدر . بشرك یاپدیغی بر ایکنه‌نك اوجنده‌کی سیوریلك صنع خالق اولان بر دیکن اوجنده‌کی سیوریلکك یاننده براودون کبی کوث قالیر . بر سروی یاپراغنك محتوی اولدیغی هندسه‌یی هندسهٔ بشرله اولچمك قابل اوله‌ماز ، چونکه بر ماده‌نك آتوملری اوزرنده بالذات هندسه یوروتمه‌یز . هم نه حاجت ! بك ریاضی اوله‌رق حساب ایتمکده اولدیغمز ، آیلریمزی ، سنه‌لریمزی حصوله کتیرن ارض وقمرك حرکتلرینی هیچ بر زمان کسرسز بر عددتام ایله کوسترمك امکانی بوله‌بیلیورمی‌یز ؟ سنه‌مز اوچیوز آلتمش بش کون ، ساعت ، دقیقه ، ثانیه الخ کیدیور . نه‌دن ؛ چونکه بزم حسابمز متناهی ، حساب الٰهی ایسه نامتناهی‌در . مادیاتده بویله اولدیغی کبی معنویاتده‌ده بویله‌در . بزم کلمات ومعانی آره‌سنده تعیین ایده‌بیلدیکمز تناسبلر متناهی معیارلره استناد ایتدیکی حالده خالقك تعیین ایتدیکی تناسبلر نامتناهی‌یه ناظر اولور . بونك ایچون نظم قرآنده‌کی اسلوب و آهنك بیان بزم قادراییه بیلدیکمزدن چوق یوکسك بر طاقم تناسبلرك افاده‌سیدر . ترجمه ایدرکن بز بوتناسبلرك برمقدار محدودینی کورور و متناهی شعورلریمزدن قاچان اسرار حسنی ضایع ایدرز . حتی ایکی کلمه‌لك بر ترکیبك متضمن اولدیغی معانیدن برینی ویا ایکیسنی افاده ایدرکن بیله فضله کلمه‌لره مراجعتله کلامك جمعیتنی پریشان ایلرز . ترجمهٔ قرآن بر نوع تحریف اولور .

فرنك مستشرقلری بیله بو حسن سرمدی‌یی سزمشلر و بونك ایچون نظم قرآنی ضرامی دیبه ترجمه ایده‌بیله‌جکمز ، لیریك ، شعرلر کبی ملاحظه ایتمك ایسته‌مشلردر . بو صورتله اونلرده پیغمبر ذیشان افندیمزه شاعر دیه‌ن زمرهٔ مشرکینه التحاق ایتمشلرسه‌ده هیچ اولمازسه مملکتمزده توره‌ین جهلهٔ ملحدین کبی نظم قرآنك اهمیت بلاغتندن تماماً غفلت کوسترمه‌مشلردر ، و آنجق مسلمانلره قرآنك بو ذوقنی اونوتدرمق ایچون ترجمه‌لرینه تشویق ایله‌مشلردر . نه تحف شیدرکه آمریقا اونیله اوروپا پاتالسی یمکه آلیشانلر عربستانك موزینه ، خرماسنه یان کوزله باقدقلری کبی عربی اولان لسان قرآنی‌ده بزه اونوتدرمق ایچون هر درلو فضیحه‌یی ارتکابدن چکنمیورلر . فابیاره پرستش ، باقیلره بغض ایدیورلر .

کرچه قلوب شعرا ، کنوز الٰهیه‌دن بر کنزدر . وهر کوزل اولان سانحات شعریه‌ده طوغریدن طوغری فطرتك خارقه عد ایدیله‌بیله‌جك

بريد تكوينده واردر . بويوك داهيلر كبي هر بويوك شاعرك اسلوبي كنديسنه مخصوص بر امتيازي حائز بر خارقه ماهيتندهدر . فقط بو كبي خارقهلرله معجزه آراسندهكي فرق عظيم اونوتلمامق لازم كلير . شعرا و ادبانك خارقهٔ اسلوبلري ، ايلك خارقهلر كبي انفراديله طوغاركن اونلري اطرادلر تعقيب ايدهبيلير . تقليد وتنظير ايله پيدرپي مماثللري چوغالير ، وحتي تكمل ايدرلر . بدايةً فرده خاص اولان او اسلوبلر ، اخلاقك دستگاه مساعيسنده بر نوع ، بر جنس ماهيتنه منقلب اولورلر ، نهايت انفرادلريني ضايع ايدرلر . عين زمانده شعرا «في كل وادٍ يهيمون» درلر ، وادئ خلقتك هر طرفنده هيمان وحيرتله طولاشيرلر . آغلاتيرلر ، كولديررلر ، دوشونديررلركن استجلاب ايتدكلري تحسينلر ، آلقيشلار ، ايقاندن دكل ، هيماندن طوغان آثار حيرتدر . اونلر حسن سرمدينك شئون تجلياتي آراسنده واديدن واديه قوشاركن اونك ازل وابدهكي مبدأ وغايهسندن ، سر اصليسندن بر حصهٔ ايقان آلوب اعمال ايتمكه مقتدر اولامازلر . شاعر هيماني ايقانه تحويل ايتديكي كون شعريني غائب ايدر . چونكه ايقانك بخش ايتديكي شعور وظيفه هر آن متلاشي اولان ذوق شعره غلبه ايتمكده كجيكمز .

حالبوكه قرآن بر صحيفهٔ هيمان دكل ، بر بديعهٔ ايقاندر . اونده حسن ايله حق ، وحدت حقيقيهلريله قلوب زكيهنك پيش اعتبارينه چيقارلر . انسانيتك حسنه ، عقلنه ، قلبنه روحانيت وجسمانيتيله بوتون موجوديت حاضره وآتيهسنه لازم اولان غداي ايقاني جذرلريله اوكنه دوكرلر . حق تعالى نصل شريك ونظيردن منزه واحد فرد ايسه اونك كلامي اولان قرآنده اويله فرد بي نظير بر معجزهٔ يكانهدر . وايشته معجزه بويله تحدي قارشوسنده تقليد وتنظيري قابل اولمايان خارقهٔ منفردهدر . في الواقع «فأتوا بسورة من مثله» امر جليلي ايله پك بسيط بر امتحان قاپوسي آچهرق كلن قرآن عظيم الشانك اون درت عصردنبري نظيري پاپلمق شويله طورسون ، اسلوبي بيله تقليد اولنهمامشدر . «عالم الله انس وجن اجتماع ايتسهلر وبربرلرينه ظهير اولسهلر بيله قرآنك مثلني ميدانه قويامازلر .» دعواسنك اون درت عصردن بري دوام ايدن قوت ايقانني بالذات جناب حقدن باشقه كيم ويرهبيلير ؟ «لئن اجتمعت الانس والجن على ان يأتوا بمثل هذا القرآن لا يأتون بمثله ولو كان بعضهم لبعض ظهيراً» آيتك ادبيات عربيه نقطهٔ نظرندن متضمن اولديغي وجوه تأكيد دوشونلسون ، دعوانك بتون استقباله شامل اولان وسعت وعظمتي دربيش ايدلسون . بو ايقانك بو قوت بيانه بدايةً مخاطب اولانلر بونك صدق وامانتي مجرب اولان محمد مصطفى عليه اكمل الصلوة وازكى التحايا كبي بر ذاتدن صدورني كورنجه براز جنت اولديغني تخيل ايتمك ايچون آز چوق بر معذرت بيهوده يه مالك اولسهلر بيله بو ايقانك حكمي اون درت عصردن بري دوام ايدن بر معجزهٔ محققه اولديغني كورن شيمديكي مخاطبلر ايچون بر عذر تصورينه امكان بولنهبيليرمي ؟

ايشته قرآن ساده بر خارقه دكل ، بويله بر معجزهٔ ايقاندر . بونك ايچون جناب الله «وما علمناه الشعر وما ينبغي له ان هو الا ذكر وقرآن مبين ، لينذر من كان حيا ويحق القول على الكافرين» بيورمشدر . تاريخ بزه بو آيتك ده آيري بر معجزهيي تضمن ايتديكني كوسترمكدهدر . ولكن لا حيات لمن تنادي .

ذكالرك ، فنلرك ، صنعتلرك ، ثروتلرك ، جمعيتلرك بو قدر زماندن بري جواب ويرهمدكلري «فأتوا بسورة من مثله» خطاب اعجازينه عجبا شيطانلرك تزويراتمي جواب ويرهبيلهجكدر ؟.. بشريتي هر آن «ويحق القول على الكافرين» انذارينك تحت تحققنده براقمق ايستهين او تزويرلر قيامته قدر «وان عليك اللعنة الى يوم الدين» آيتنك توجيه ايتديكي پايهٔ ملعنتي طاشيان ابليسك امت مرجومهسي اولمقدن باشقه نه قازانهجقلردر ؟

عجبا حق تسليم ايتمك حتى معارضه ايتمكدن دهامي زوردر ؟ عجبا ابليس عذاب ابديه قاتلانمهيي حضور حقده حضرت آدمه سجده ايديورمكدن دهامي قولاي ظن ايديور ؟

يا ناطح الجبل العالي ليكلمه
اشفق على الرأس لا تشفق على الجبل

اويوكسك جبل رحمتي يارالامق ايچون طوس وورمغه چاليشانلر اوطاغه دكل ، اوباشه آچيسونلر . صاعقهٔ قرآنه باقاركن كلاهلريني دوشورنلر ، عمقندهكي جواهردن چيمديكله برشي قويارامیهجقلرينه امين اولسونلر . ولا يزيد الظالمين الا خساراً .

بشرك رهبر مسعودي

۲

مَنْ اَحْسَنَ فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ اَسٰاءَ فَعَلَيْهٰا

مآل كريمي

«ايلك ايدن كنديسنه ، فنالق ايدنده كنديسنه ايدر .»

مسلمانلغك جهانده ياپديغي معظم انقلاب بو حقيقت قاطعهنك ، بو دستور فعاليتك ، قرآن كريمك اك پارلاق واك مكمل صورتده افاده ايتديكي بو علوي اساسك اثريدر . مسلمانلقدن مقدم كونديريلن بوتون اديان ، عيني منبع الهيدن كونديرلمش اولديغندن هپسيده عيني دستور فعاليتي تبليغ ايتمشدر . شريعت موسويه ، براهمنلرك مذهبي اولان (قارما) ؛ (كريشنا) نك تعاليمني محتوي اولان (غيتا) ده عين حقيقته اشارت اولونمقدهدر . يالكز بوتون بو مذاهبه سالك اولان اقوام ، فعاليت قدرتنك قيمت حقيقيهسني تقديره موفق اولامامش و بوندن طولايي مشركانه وخرافاتپرستانه بر طاقم آيينلر ظهور ايتمشدر .

انسان ؛ كنديني فضله يورمقدن مجتنب وسهولتله امرار حياته

متمایلدر، مسئولیتلرینی باشقه‌لرینك اوموزلرینه یوكله‌ر. بو تمایل، انسانك فعالیت قدرتنی ضعفه دوچار ایده‌رك انسانلری اشخاصك شفاعتنه ایناتمغه، اشخاصك قانی دوكمكله انسانلرك اللهه تقرب ایده‌جكلرینی افاده ایدن اعتقادلری قبوله سوق ایدر. بوبزم هرشیئی آلتونه چویرن ماده‌یی آرامه‌مز كبی‌در. بونك پشنده قوشمه‌مزك سببی مزاحم حیاتدن قورتولمق، هرهانكی معدنی آلتونه چویرمكله، هیچ یوروله‌دن، فیض وبركتله مالامال بر حیات كچیرمكدر. فطرتمزك بو تمایلی یوزندن عقائد دینیه‌مزده بویله بر شكل آلیور. بر قاچ عصر مقدم آوروپا بویله برباطاقلقده یاشایوردی. بوكون ایسه بو فلاكتدن قورتولمش بولونیور. چونكه آوروپا، دمیری آلتونه چویرمه‌نك یولنی بولمشدر. سی كیمیاسیله، آوروپا دمیری آلتوندن دها‌عالی بر فیأتله صاتیور. بوكا مقابل آوروپا بوكون بیله دین نقطهٔ نظرندن قرون وسطی جاهلیتنده یوزویور. بوكونه قدر آوروپاده، روحانیات ساحه‌سنده بر اكسیر بولوندیغی ظن ایدلمكده‌در. بو اكسیر «عیسانك قانی»در. عیسانك قانه ایمان، انسانك سفلی طبیعتنی یوكسلتمك، اونی بوتون سیئات ومعاصیدن تطهیره، انسانی طوغریدن‌طوغرویه جنته كوتورمكه كافی عد اولونیور.

بو عقیده‌نك قوای فعالهٔ بشریه اوزرنده‌كی تأثیری تخریبكاردر. چونكه انسانك اعمالندن مسئول اولماسی حسنه قاتل بر ضربه‌ایندیرمكده، قوای سائقه‌نك بوتون منابع حیاتیه‌سنی قورو تمقده‌در. واقعیزك فطرت بشردن قالقمیلنی ازاله ایتدیكنه دائر خریستیانلرك پرورده ایتدكلری اعتقادی، حقیقت تكذیب ایدییور. حضرت عیسانك قانی مقابلنده بشرك رها بولدیغی اعتقادی، عدل الٓهی‌یه قارشی بر مصونیت تشكیل ایتدیكندن انسانلرك عصیان وكناهده دواملری تشویق اولونمقده‌در. بوندن طولایی آوروپا برطاقم مساویده دنیایه رهبر اولویور. حضرت عیسانك تعالیمنه واونك تشكیل ایتدیكی نمونهٔ اقتدایه غربك هیچ برطرفنده، آوروپانك سوقاقلرنده، آوروپانك كلیسالرنده، آوروپانك محافل سیاسیه‌سنده تصادف اولونمه‌مقده‌در. عجبا آوروپانك سیاست اداره‌سنده، رنك وعرق نقطهٔ نظرندن، حضرت عیسانك تعالیمندن مستفاض بر شی وارمیدر؟.. آوروپانك حیات اجتماعیه‌سی، آوروپانك خط حركتی حضرت عیسانك تعالیمیله طبان طبانه ضددر. بر كلمه ایله، آوروپانك حضرت عیسی ایله مشترك اولان بر شیئی یوقدر. بونك هپسی عیسانك دوكیلن قانیله بشرك قورتولدیغنه دائر پرورده اولونان اعتقادك بر نتیجه‌سیدر. نجاتك احرازی ایچین اعمالك بر فائده‌سی اولمازسه مسیح كبی تواضعكار اولمغه نه لزوم قالیر؟!.. (سن پول)ك، بو عقیده‌نك اساسنی وضع ایتدیكی كون خریستیانلق ایچون مشئوم بر كوندی. (سن پول) بو عقیده‌نك اساسنی وضع ایدرك شرع وعملك انسانلق ایچون بر مصیبت اولدیغنی اعلان ایتدی. (لوتر) كبی بر انسان بیله بو اوچورومه دوشمكدن كندینی قورتاره‌مامشدی. اوده، انسانی عملك لزومندن وارسته قیلمش، مسیحك قانه اعتقادی كافی كورمشدی. فقط بالتجربه آكلاشیلدی‌كه، (سن پول)ك تلمین ایتدیكی شرع وعمل بوتون نعمتلرك یكانه منبعیدر. دیكر طرفدن بو عقیده‌نك، بشرك بویوك بر قسمی ایچون حقیقی بر مصیبت اولدیغی اكلاشیلمشدر.

فی‌الحقیقه، روحانیات ساحه‌سنده شرع وعملك لزومنی قبول ایتمه‌ین خریستیان ملتلری جمعیت، سیاست ومدنیتلرینی اساسات قانونیه‌یه ابتنا ایتدیرمشلردر. عجبا قانونه استناد ایتمه‌ین بر خریستیان ملتی وارمیدر؟.. شرع وعملی بر مصیبت تلقی ایدن خریستیانلغه قارشی یاخریستیانلر دینلرندن فراغت، یاخود بوتون تشریعی تشكیلاتی، محاكم عدالتنی سد ایتمك ایجاب ایدر.

خریستیانلق الٓهیاتنك ركن اساسیسی اولان وعملی بر هیچ صایان عیسانك قانی عقیده‌سی خریستیانلق ایله مسلمانلق آره‌سنده باشلیجه فرقی تشكیل ایدر. بو عقیده‌یه كوره انسان، فطرةً قانونه رعایت قابلیتندن محرومدر. بناءً علیه ارتكاب معاصی‌یه مقاومت ایده‌مز. بو صورتله انسان كندینی جزایه دوچار ایدر. جزادن ایسه آنجق قصاص ایله قورتولور. عدالتك ایجابنی یرینه كتیرمك ایچون كناهكار جزایه اوغرامیلیدر. فقط بوتون انسانلر متساویاً كناهكار اولدقلرندن بر انسان باشقه‌سنك كناهنی عفو ایتدیره‌مز. اوحالده بوتون بشریتك كناهلرینی عفو ایتدیرمك ایچون معصوم بر آدمك قانی بشر اوغورنده ایثار ایتمه‌سی لازمدر. فقط یالكز الله معصوم اولدیغندن، ذات الوهیت (عیسی) شكلنده كله‌رك كناهكار انسانلق اوغورنده صلبیه كریلدی.

اساطیر خریستیانیه‌نك اساسی بودر. بوتون كلیسانك عقائدی، انسانك قانونه رعایته قابلیتسز اولدیغیدر. حقیقت بو مركزده ایسه او حالده، تشریعی هیئتلرك، حكومتلرك نه‌لزومی وار؟... بو قابلیتسزلك قوانین دنیویه‌یه‌دكل، قوانین الٓهیه‌یه‌عائد اولدیغی سویلنمه‌سی پك غریبدر. بو ایكی قانون آره‌سنده ناصل ونره‌دن بر خط فاصل چكه‌جكمزی بیلمه‌یورز. مسعودیت بشریه‌یی تأمین ایده‌جك هیچ بر شی یو قدركه قوانین الٓهیه‌دن مستفاد اولماسین. اوت، هیچ بر قانون وارمیدركه حضرت موسانك اوامر عشره‌سنه، یاخود بونلردن برینه ایصال ایدلمه‌سین. بوتون بونلر قرون وسطائی خرافاتدر. آوروپانك احراز ایتدیكی هر شی اونك قدرت فعالیتنه وابسته‌در. آوروپا مدنیتنك سری قوانین طبیعیه‌نك دیكر بر اسمی اولان قرآن كریمك انسانلغه اهدا ایتدیكی «دستور فعالیت» دكلی؟.. مسلمانلر بو اساسدن أعظمی خیر واستفاده‌یی تأمین ایتمشلر، بو قانون طبیعی‌یه توفیق حیات

ايتمشلر وبى نظير ترقى‌يه نائل اولمشلردر. مسلمانلر بو اساسى ترك ايتدكلرى زمان انحطاط باطاقلغنه دوشديلر. اوبر طرفدن آوروپاليلر بو اساس اسلامى‌يى، بو دستور فعاليتى قبول ايده‌رك ماديات ساحه‌سنده قرآن كريمك صحيفه‌لرنده مسلمانلره وعد اولونان هرشيئى قازانديلر. طالعك نه اليم بر تجليسى! سعى و عملك أهميتنى ايضاح ايدن دينك سالكلرى حياتى بوزرين قاعده‌دن تجريد ايتدكلرى ايچون سقوط ايتدكلرى حالده عملى بر مصيبت تلقى ايدن دينك سالكلرى، قرآن كريمك افاده ايتديكى شكلده دستور فعاليتى قبول ايده‌رك اونك بوتون ثمره‌لرينى اقتطاف ايتمشلردر. الحاصل مسلمانلر، نظرى بر شكلده دكلسه‌ده، عملى بر صورتده (سن پول) ك وصاياسنى قبول ايتمشلر، ديكر طرفدن‌ده (سن پول) ك اتباعى رسول اكرم صلى الله عليه وسلم افندمزك ايزينى تعقيب ايتمشلردر.

خريستيان كليساسى كتاب مقدسى ايكى قسمه تقسيم ايدر: عهد قديم، عهد جديد. عهد قديم، كتاب التكوين ايله باشلايه‌رق (مالاچى) نك كتابيله ختام بولور. ديكرى (متى) انجيليله باشلار و (وحى) ايله بيتر. بو تقسيم، كليسانك اعتقادينه كوره، بشرك نجاتنى تأمين ايچون بشره كوندريلن دينك ايكى صفحه‌سنى افاده ايدر. برنجى قسم، حضرت (موسى) ايله بشريته تبليغ اولونان شريعتدر. حضرت موسى، جناب حقدن، بشرك ارشادى ايچون، شريعت تلقى ايتمشدر. حضرت موسانك تلقى ايتديكى وحيه كوره بشرك رهاسى (عمل) ه باغليدر. برقاچ عصر صوكره، كويا، جناب حق، خطاسنى تصحيح ايده‌رك بشرى فطرةً پك رعايت ايده‌ميه‌جكى شيدن، عمل اساسندن وارسته ايلمش، بشرى عفو ايتمشدر. فقط انسانلرك كناهلرينى عفو ايتمك ايچون بر فديهٔ نجات لازمدر. بناءً عليه قانى بشرك بوتون كناهنى ييقايان معصوم بر آدم صلب ايدلدى. بو صورتله جناب حق انسانلره عهد جديدى كوندردى و عيسانك جسدينه حلول ايده‌رك اونلره ديدى كه: «ايچيكزده عيسانك قانينه و اونك بشرى كناهدن قورتارديغنه اعتقاد ايدنلر نه ايسترلرسه ياپسينلر، نجاته نائل اولاجقلردر.» خريستيانلرك عهد جديدى ايشته بودر. عمل عهدى اولان «عهد قديم» ك يرينه بو «عهد جديد» اقامه اولونمشدر.

مسلمانلقله سائر اديان جهان، ديكر طرفدن مسلمانلقله كليسانك مذهبى آره‌سنده‌كى باشليجه نقطهٔ اختلاف بودر. مسلمانلق اول باول تعليم ايديوركه: فلاح، آنجق اعمال ايله احراز ايديلير. بوكا مقابل كليسا، فلاحى، لاشى مقابلنده، يعنى عيسانك قانينه اعتقاد مقابلنده وعد ايديور. كليسانك مذهبى ديورز، چونكه حضرت عيسا بويله برشى تعليم ايتمه‌مشدر. كنديسى شرع و عمله معتقددى. (جبل) ده ايراد ايتديكى موعظه‌ده شرعه رعايت نقطه‌سنه چوق اهميت ويرمشدر.

حضرت عيسايه كوره انسان ملكوت سمايه آنجق اعماليله كيره بيلير. تحرئ حقيقت ايدنلردن عيسايه كيم كلديسه هپسنه اوامر شرعيه‌يى ايفايى توصيه ايتمشدر. قواى روحانيه‌يى انكشاف ايتديرمك ايچون حضرت عيسا صلات و صيام كبى عباداتى توصيه ايتمشدر. خلاصه حضرت عيسى، حضرت موسى كبى (عمل) ى توصيه ايتمش، عهد اعمال اولان عهد قديم يرينه عفو و صفح عهدينى اقامه ايتديكنى هيچ بر وقت سويله‌مه‌مش و بوكا برايماده بيله بولونمامشدر. حضرت (عيسى) باشقه‌لرينك كناهنى عفو ايتديرمك ايچون قانى دوكه‌جكنى، بو صورتله انسانلرك اعمال مسئوليتندن قورتولاجغنى هيچ بر وقت ادعا ايتمه‌مشدر. مشار اليهك انجيللرده مقيد اولان تعاليمى بو كبى تلقياتك عليهنده‌در.

(عهد جديد) ك افاده ايتديكى عقيده حماقتك اك قويوسيدر. قواى سائقه‌يى امحا ايدن، انسانك حس مسئوليتنه قاتل بر ضربه ايندي‌رن، انسانك قابليتلرينى تحريك ايتمه‌ين، عطالت توليد ايدن، انسانك فطرتنده‌كى كوزه‌ل و أيى اولان هرشيئى اضمحلاله اوغراتان بر عقيده‌يه عفو و صفح عهدى تسميه ايتمك قدر حماقت اولورمى؟

كليسانك بو مذهبنده يكيلك يوقدر. بو مذهبك هر عقيده‌سنه ابتدائى و خرافات آلود اشكال عبادتده تصادف اولونمقده‌در.

انسانك كناه ايشلمه‌سى، اللهك غضبه كلمسى، غضب الٓهى‌يى تسكين ايچون دورلو دورلو قربانلرك تقديمى ... بونلر انسان قدر اسكى اولان بر طاقم حكايه‌لردر. يونان اساطيرى بو كبى مناقبله مالامالدر. بزم مقصدمز كليسا تلقياتنده بر يكيلك اولماديغنى اثبات ايتمكدر. كليسانك بوكا عهد جديد تسميه ايتمه‌سى غير قابل تفهم برشيدر.

بوندن باشقه بو عقيده ديكر بر اعتراضه سببيت ويرر. عفو الٓهى بر قومك ويا بر دين سالكلرينك يد انحصارنده دكلدر. جناب حق بوتون مخلوقاتك خالقى اولديغندن هپسى‌ده اونك رحمتندن مستفيددرلر. حق تعالى، رحمتنى توزيع ايديوركن بوتون مخلوقاتى حصه‌مند ايتمشدر. مادامكه جناب حق بشرك موجوديت ماديه‌سنى محافظه ايچون سياناً توزيع نعمت ايتمشدر، بشرك سلامت روحانيه‌سنى تأمين خصوصنده نيچون طرفكيرانه حركت ايتسين؟!. كليسانك ادعا ايتديكى كبى بشر شرعه رعايته اهل دكلسه جناب حق بونى بيليردى. (سن پول) ك ديديكى كبى شرع و عمل بشر ايچون بر مصيبت ايسه (عيسى) نك ظهورينه قدر بشر نيچون بو مصيبتك پنچه‌لرنده ايكله‌دى. عيسانك قدوميله بشره رايكان بيوريلن عفوك دها اول رايكان بويورولمه‌سى ايجاب ايتمزميدى؟!. حضرت آدمك ذله‌سى بوتون فلاكتك اساسى عد اولونيور. حضرت آدم ايلك معصيتى ايشله‌مش و ذريتى لعنت الٓهيه‌يه دوچار ايتمشدر. او حالده عيسانك تام او زمان كوندريلمه‌سى و آدمك ذله‌سنى عفو ايتديرمك ايچون عدن جنتنده صلبيه كريلمه‌سى لازم كليردى، بوندن بوتون بشرك

کناهدن قورتولمه‌سی ایجاب ایتمزمی؟ بوتون اقوام وممالکك بیکلرجه‌سنه شرایعه انقیاد ایتمك مجبوریتند. قالمه‌سی متعاقب آنجق ایکی بیك سنه مقدم رها بولمه‌سی طالعك الیم بر استهزاسی دکلیدر؟

بونلرك هپسی جناب حقك (رب العالمین) اولمق تلقیسیله غیر قابل تألیف برطاقم فکرلردر. بوتون انسال متقدمه‌نك عمل سایه‌سنده احراز فلاح ایتمه‌لرینه مقابل نیچون انسال متعاقبه‌نك فلاحی بوقدر کسب سهولت ایدییور؟ بالخاصه عیسادن خبردار اولمایانلرك فلاحی نه اولاجق؟ کرچه بوکون خریستیان میسیونه‌رلری دنیانك هرطرفنی استیلا ایتمش بولونیورلر. فقط بونهایت برعصرلق بر ایشدر. دیمك برعصراولکی بوتون اقوام جهان هپسی غضب وهلاکه اوغرایه‌جق؟ کوریلیورکه بوتون بو کلیسا عقائدی حیات نامنه، فلاح نامنه هیچ بر قیمتی حائز دکلدر.

خواجه کمال الدین
مترجمی: عمر رضا

یکی حقوق عائله

لایحه‌سی حقنده مطالعات

۳

«۱۵ — ماده: ازدواجده زوجه‌نك وحدتی اصلدر. بناءً علیه — ایکنجی بر قادین ایله ازدواج ایتمك ایسته‌ین کیمسه ایچون ضرورتی و زوجه‌لر بیننده عداله اهلیتی اثبات و حاکمك مساعده‌سنی استحصال ایتمدکجه — تعدد زوجات ممنوعدر.»

بوماده جای نظردر. بوماده‌نك اسباب موجبه‌سی مطالعه اولنورسه کوریلیرکه قومیسیون تعدد زوجاتك اساساً لزومنه قائل اولمش، بواصولك بقاسنده مملکتمز ایچون اخلاقی، اقتصادی، حیاتی بر طاقم فوائد موجوداولدیغنی قبول ایتمشدر. فقط بواصولك سوء استعماله اوغرامامسنی تأمین ایچون ده بر قسم تقییداته لزوم کورمشدر.

فی الواقع زمانمزده برچوق ارککلر تحت نکاحلرنده‌کی برقادینك بیله حقوقنه تماماً رعایت ایده‌جك بر حالده بولونمیورلر، آرتق بوکبی ارککلرك دهازیاده قادینلر ایله‌عقد ازدواجده بولونمالری البته‌تصویب ایدیله‌من. ذاتاً قرآن مبینده (فان خفتم الاتعدلوا فواحدة) بویورلمیورمی؟ حاصلی احکام شرعیه‌مزه نظراً بر ارکك تحت نکاحنده نهایت درت قادین جمع ایده‌بیلیر، شو قدرکه بونلرك بیننده ایجاب ایدن عدالت ومساواته رعایت ایتمه‌سی لازمدر. بونلره رعایت ایده‌میه‌نلرك برزوجه ایله اکتفا ایتمه‌لری دیانةً واجب اولور.

کوروليورکه برزوجه ایله اکتفاایدیله‌سی بر امر دینیدر، اخلاقه، دیانته عائد بر مسئله‌در. شرائطنه رعایت ایده‌میه‌جکلری حالده تعدد زوجات اصولندن استفاده‌یه قالقیشانلر عندالله مسئول اولورلر. حقوق خلل‌دار اولان زوجه‌لر ایسه اصول شرعیه‌سی دائره‌سنده محکمه‌یه بالمراجعه حقلرینی استحصاله تشبث ایده‌بیلیرلر، ایشته بو قدر.

حالبوکه اشبو اون بشنجی ماده ایله بو اصول پك زیاده تصعیب اولونیور، «ایکنجی بر زوجه» تعبیریله‌ده دها زیاده تحدیدی جهته کیدلمك ایسته‌نیور، عادتا تعدد زوجاتك وقوعی متعذرقیله‌جق درجه‌ده قیودوضع اولونیور، برنجی زوجه‌لره‌ده افتراق طلبنه صلاحیت‌ویریلیور.

ایکنجی بر قادین ایله ازدواج ایتمك ایسته‌ین بر ارکك حاکمك حضورنده عداله اهلیتی اثبات ایده‌جك، بو خصوصده‌کی ضرورتی اثباته قالقیشه‌جق. مادامکه نکاح برعقد مدنی عد ایدیلیور، طرفینك رضالریله منعقد اولیور. آرتق قانون نه‌دن بر طرفك عدالتی تحری ایچون حکامه بر صلاحیت ویرییور؟.. بو، ناسك حقوق مدنیه‌سنه، اهلیت شخصیه‌سنه، عزت اخلاقیه‌سنه برتجاوز ماهیتنده کورولمزمی؟. هله ضرورتی اثبات هر زمان ناصل قابل اولابیلیر؟. ضرورت؛ بعضاً مادی، بعضاًده روحی، فطری بر حالده بولونور. بر انسان فطرتی الجاآتیله تکرار ازدواجه مجبور اولدیغنی حضور حاکمده ناصل اثباته قدرتیاب اولاجق؟. بز، غربلیلرده و غربلیلرك اجتماعیاتی تقلیده چالیشانلرده غریب بر حالت روحیه کورییورز. بونلر زمانمزده ملتلرك دها زیاده تنور ایتدیکنی، اسکی عصرلرده یاشایان انسانلردن دها زیاده سربستیٔ عقوده، حق حریته مالك اولدقلرینی ادعا ایدر طوررلر، برطرفدن‌ده — منفعت عامه بهانه‌سیله — افراد ملتی‌دائماتحت وصایتده بولوندیرمق غایه‌سنی تعقیب ایدرلر. بیلمم‌که بونلرك اقوالیله افعالی آره‌سنده غریب بر تناقض کوروليورمی؟.

غرب اجتماعیوننden بعضیلری دییورلرکه: «عصری فکره کوره دولتلر افرادك حقوقنه تجاوز ایده‌مزلر، افرادك حقوقی دولتلرك حاکمیتنی تحدید ایتمکده‌در، حالبوکه تطبیقاتده ایش باشقه‌لاشیور، بوکونکی دولتلرك فعالیتی قدیم دولتلره محرم وممنوع اولان ساحه‌لره قدر توسع ایدییور، عصری قانونلر افرادك تفرعات حیاتیه‌سنه قدر مداخله ایتمك ایسته‌یور.»

شیمدی دوشونه‌لم، ایکنجی برقادینله ازدواج ایده‌جك برارککك اخلاقیاتی رسماً آراشدیرمق، ازدواجه سائق اولان محرم حسیات وتمایلاتی تحری ایتمك، حاکملرك مساعده‌لرینی استحصال ایچون کندیسنی بر چوق مراسمه تابع طوتمق نظریهٔ عصریه ایله قابل تألیفمیدر؟. أوت أوت.. «منفعت عامه بونی بویله ایجاب ایدییور.» دییه ایشلك ایچندن چیقمق پك قولای!.

شونی‌ده علاوه‌ایده‌لم‌که تعددزوجات مسئله‌سی اویله ادعا اولوندیغی وجهله دائما برجوازدن عبارت‌اوله‌رق قالماز. بعضاً شرائط‌شرعیه‌سنی حائز اولان کیمسه‌لر ایچون — حالات روحیه‌لری اعتباریله — سنت،

واجب ده اولا بیلیر . فقط یالکز جواز دائره‌سنده قالدیغی قبول ایدلسه بیله بونك حکومت طرفندن منع ایدلمه‌سی حرمت شرعیه‌سنی ایجاب ایتمز. بو ممنوعیته رغماً ایکنجی بر قادینله ازدواج ایدن بر ارککك حکومتك قانوننه مخالفت ایتمش اولمسی طولاییسیله حقنده بر طاقم تعزیراته قیام اولونابیلیر. فقط واقع اولان نکاح یه صحیح ، مشروع ولاق قالیر. چونکه جائز اولان برشی ، حلال دیمکدر. حلالی تحریمه ایسه شارع میندن باشقه کیمسه‌نك حقی اولاماز .

حال بوکه کله جك ماده‌لرك مطالعه‌سندن آکلاشیله جغی اوزره لایحه‌ده شرائط مبحوثه‌یه رعایت ایدیلمکسزین واقع اولاجق ایکنجی نکاحلر باطل ، غیر مشروع عد ایدلمشدر که بو ، احکام شرعیه نقطهٔ نظرندن اصلا طوغری دکلدر .

«١٦ — ماده: برکیمسه طقسان دردنجی وطقسان سکزنجی ماده‌لر حکمنه توفیقاً آیری آیری زمانلرده بر ویا اوچ طلاق ایله اوچ دفعه بوشادیغی قادینی بر دها تزوج ایده‌من.»

بو ماده شایان ملاحظه‌در . طقسان دردنجی و طقسان سکزنجی ماده‌لر حقنده صره‌سی کلنجه بیان مطالعه‌ده بولوناجغز . آنجاق بوراده شونی عرض ایده‌لم که احکام شرعیه‌مزه نظراً بر ارککك زوجه‌سنی متفرق ویا متحد اوچ طلاق ایله تطلیق ایتمه‌سی مذموم ، کفران نعمتدن معدود بر حرکتدر. بناءً علیه زوجین آره‌سنده بو طلاقدن متحصل بینونت ، باقی قالدقجه اعادهٔ ازدواج ایتمه‌لری حرامدر . فقط بو ، بر حرمت موقته‌در . اصول شرعیه‌سی داخلنده بینونت زائل اولدقدن صوکرا بونلرك تجدید نکاح ایتمه‌لری جائز اولور. بو جهت طرفینك آرزوسنه ، تمایلاتنه ، احوال روحیه‌سنه متعلق بر مسئله‌در. بو کا مداخله ایتمك طوغری اولاماز. بویله بر مداخله ، حریت شخصیه‌یی ، اهلیت حقوقیه‌یی پك زیاده تقیید ایتمش اولور . مع مافیه بو نکاحك جوازی صراحت قرآنیه ایله ثابتدر . شیمدی‌یه قدر بونك خلافنه اجتهادده بولونمش برکیمسه کورلمه‌مشدر، ذاتاً صراحت نص مقابلنده اجتهاده مساغ یوقدر یا . بناءً علیه اون آلتنجی ماده‌نك حکمی اطلاقنه نظراً احکام شرعیه‌مزله قابل تألیف اولاماز .

بو خصوصده تحلیل شرعی مسئله‌سی بعض کیمسه‌لرك اذهانی تخریش ایدییور . فقط بو مسئله یاکلش آکلاشیلمش و بعض اشخاص طرفندن یاکلش تطبیق ایدیلمشدر . یوقسه بو مسئله‌نك وجودی مهم بر حکمت شرعیه‌یه مستنددر. بو سبیله اعادهٔ زوجیت جهتی تصعیب و تعلیل ایدیلمش ، فقط بالکلیه منعی موافق مصلحت اولمادیغندن وقوعنه امکان براقیلمشدر .

وقتیله یازلمش بر مقاله‌ده دینیلیورکه : « بر ارکك اوچنجی طلاقی استعمال ایدرکن دوشونمك مجبوریتنده‌در . زیرا بو طلاقدن صکره اصلا زوجیت قالماز، آره‌ده‌کی رابطه‌یه قطعی صورتده نهایت ویرلمش اولور. بعده قادین باشقه بر قوجه‌یه واریر ، اونکله بر مدت کچینیر ، صوکرا او وفات ایدر، یاخود آره‌لرنجه بر آیریلق حصوله کلیرده اسکی زوجنه قارشی نه قلبنده قالمش بولونورسه ، اسکی زوجی‌نده قلبنده بوکا قارشی بر محبت حس ایدییورسه او وقت تکرار تأسیس عائله ایده‌بیلیرلر .

ایشته قرآن کریمك (حتی تنکح زوجاً غیره) دیدیکی بودر . قرآن کریمده بحث ایدیلان ایکنجی ازدواج ، طبیعی صورتده حصوله کلن و نهایت بولان ازدواجدر، یوقسه صنعی بر ازدواج قطعیاً مقصود دکلدر . بالعکس ایشلك بو صنعی و حیله‌لی قسمی شدتله ممنوعدر. بونی یاپانلر (لعن الله المحلل والمحلل له) حدیث شریفیله تلعین اولونمشلردر ، ذاتاً ایکنجی زوجك بویله بر شرط ایله وقوع بولان نکاحی جائز دکلدر.»

فی الحقیقه مجتهدین حنفیه‌دن امام یوسفه کوره تحلیل شرطیله وقوع بولان نکاحلر فاسددر . بویله بر نکاح ایله زوج اول ایچون حل ازدواج حاصل اولاماز . چونکه بو شرط ، توقیت حکمنده‌در، نکاح موقت ایسه اصلا صحیح اولاماز . امام مالك حضرتلرینك اجتهادلری‌ده بویله‌در .

ائمهٔ حنفیه‌دن امام محمده کوره‌ده، ایکنجی نکاح صحیح ایسه‌ده، بونکله زوج اول ایچون حل نکاح حصوله کلمز . چونکه تحلیل شرطیله عقد نکاحده بولونانلر شرع شریفك تأخیر ایتدیکی بر مسئله‌یی استعجال ایتمش اولیورلر ، بناءً علیه بونك حرمانیله مجازات اولونورلر . « کیم که برشیئی وقتندن اول استعجال ایلر ایسه محرومیتله معاتب اولور » دستوری قواعد حقوقیه‌مزدندر .

«١٧ — ماده : برکیمسه آیری حکملرله اوچ دفعه کندیسندن تفریق اولونان قادینی بر دها تزوج ایده‌من.»

بو ماده ده اطلاقنه نظراً مادهٔ سابقه وجهله احکام شرعیه‌مزه مخالفدر.

بو ماده ملغا حقوق عائله قرارنامه‌سنك موسویلره عائد اولان ایکنجی فصلنده‌کی یکرمی برنجی ماده‌یی خاطره کتیرییور، اوراده دینیلیوردی که: (علی الاطلاق زوجندن آیرلمش اولان بر قادین شخص آخر ایله ازدواج ایدوب ده اوندن آیرلدقدن صکره زوج اولیله ازدواج ایده‌مز.) بو ازدواجك ممنوعیتی کتاب مقدسده صراحةً مذکوردر . دیمك که اون یدنجی ماده‌نك حکمی کتاب مقدسه توافق ایدییور ا. .

« ١٨ — ماده : نکاحك عقدندن اول کیفیت ، مخطوبه‌نك اقامت ایتدیکی محله ویا قریه هیئت اختیاریه‌سی ویا دولتجه توظیف ایدیله‌جك بر مأمور مخصوص معرفتیله و هر محلك عرف و عادتنه کوره صور مناسبه ایله اعلان اولنور . خاطب باشقه بر محله ویا قریه‌ده مقیم ایسه مانع نکاح بر حال بولونمادیغنه دائر اورانك هیئت اختیاریه‌سندن بر علم و خبر ابراز ایدر . »

«١٩ — ماده : طرفینك وثائقنه نظراً اشبو قانونك اوچنجی ماده‌سنده تعیین اولونان سن ازدواجه واصل اولمادقلری آکلاشیلانلرك ویا (٥) نجی، (٨) نجی

ماده‌لر موجبنجه ولیلرینك اذنیله برابر عقدلرینه اول امرده طرف حاكمدن مساعده اعطاسی لازم كلنلرك ویا عقدلرینك اجراسنه قانونی دیكر اسباب مانعه موجود اولانلرك معاملات قانونیه‌لری اكمال وموانع قانونیه‌لری ازاله ایدلمش اولمادقجه اعلانلرینه جواز یوقدر . »

« ٢٠ ــ ماده : هنوز سن رشده رسیده اولمیان خاطب و مخطوبه ، ولیلرینك موافقتی ویا (٦) نجی ماده موجبنجه حاكك ازدواجه مأذونیتی كوستره‌جك وثائق ابراز ایدرسه و عقدلرینك اجراسنه قانونی باشقه اسباب مانعه دخی بولونمازسه كیفیت ، هیئت اختیاریه معرفتیله رأساً اعلان اولونا بیلیر . »

« ٢١ ــ ماده : هیئت اختیاریه‌نك اعلاندن امتناعی حالنده طرفین ویا یالكز بریسی محله ویاقریه‌نك تابع اولدیغی حاكه مراجعتله اعلان حقنده‌عاجل برقرار استحصال ایده‌بیلیر . »

« ٢٢ ــ ماده : اعلان تاریخنك فرداسندن اعتباراً تام اون كون كچمه‌دكجه عقد نكاحه مباشرت اولوناماز . »

« ٢٣ ــ ماده : خاطب ایله مخطوبه‌نك عقدلرینك تأخیر اجراسی مشروع ومقبول اسبابه مبنی محذورلی كورولورسه حاكك مساعده‌سیله اعلان مدتی تقصیر ویا اعلاندن صرف نظر اولونا بیلیر . »

« ٢٤ ــ ماده : اعلان مدتی ظرفنده علاقه‌داران ومدعی عمومیلر طرفندن واقع اولابیله‌جك اعتراضات ، اعلانی اجرا ایدن محله ویاقریه‌نك تابع اولدیغی حاكه كوندریلیر . بو اعتراضات آنجق خاطب ایله مخطوبه‌نك عقده هنوز اهل اولمادقلری ویاآرالرنده ازدواجه مانع اسباب قانونیه بولوندیغی ادعا اولوندیغی تقدیرده مسموع اولور . بونك خارجنده‌كی بیانات وامارات نظر اعتباره آلنماز . »

« ٢٥ ــ ماده : اعتراضات اوزرینه حاكم ، اون بش كون ظرفنده تدقیقاتی اكمال وقرار اعطاسنه مجبوردر . اشبو قرار اون بش كون ظرفنده تمییز اولونا بیلیر . »

« ٢٦ ــ ماده : اعلان تاریخندن اعتباراً بر سنه ظرفنده نكاح عقد اولونمامش ایسه اعلانك حكمی ساقط اولور . »

بو ماده‌لر صرف اداری بر ماهیتده قالمق ، بونلرك احكامنه عدم رعایت ، نكاحك صحتنه قانوناً تأثیر ایتمه‌مك شرطیله احكام فقهیه‌مزه مخالف عد اولونمایه‌بیلیر .

واقعا احكام فقهیه‌مزه نظرآده اعلان ، مندوبدر ، مستحسندر . حتی بر حدیث نبویده : (اعلنوا هذا النكاح واجعلوه فی المساجد واضربوا علیه بالدفوف) بویورلمشدر . فقط بو اعلان مسئله‌سی اویله برطاقم مراسمه تابع ، طرفین ایچون هرحالده مجبوری برماهیتی حائز دكلدر . حتی اعلان كیفیتی اكثری اثنای عقدده ویا عقدی متعاقب اجرا اولونور . حین عقدده اقربایه ، احبایه ضیافت ویریله‌سی ، قبل الزفاف بعض شنلكلر یاپیلمه‌سی بو قبیلدندر .

كتب مالكیه‌دن (منح الجلیل) ده بیان اولوندیغی اوزره ائمهٔ مالكیه عندنده نكاحك علنی برصورتده عقدی مندوب ، قبل الزفاف اعلان واظهاری مشروط اولدیغی حالده خطبهٔ نكاحك بالعكس اخفاسی ، عدم اعلانی مندوبدر . چونكه بو اعلان یوزندن بعض محاذیرك ظهوری ملحوظدر . ازجمله بعض اشخاص طرفندن برعداوت وحسد سائقه‌سیله وقوع بولاجق سوء القاآت ؛ مصمم اولان عقد نكاحك عقیم قالماسنه سببیت ویره‌بیلیر . مع‌هذا طرفیندن بری بعدالاعلان عقد نكاحدن فراغته لزوم كوره‌بیلیر . حال‌بوكه كیفیت بركره اعلان ایدیلمش ، برچوق كیمسه‌لر عقدك اجرا ایدیله‌جكنه مطلع بولونمش اولدیغندن بو جهت ، طرفینك دوچار حجاب ویا كرفتار اتهام اولماسنه باعث اولابیلیر .

لایحه‌نك تعیین ایتدیكی اصول دائره‌سنده وقوع بولاجق براعلانك اهالی حقنده ارائه‌سی مطلوب اولان تسهیلاته منافی كوریله‌بیله‌جكی ده شایان تأمل بر مسئله‌در .

ملغا حقوق عائله قرارنامه‌سنك (٣٣) نجی ماده‌سنده‌ده نكاحك اعلانته لزوم كوسترلمش ، وبوقرارنامه‌یه متعلق معاملات اداریه حقنده‌كی نظامنامه‌نك (٥) و (٦) نجی ماده‌لری بو اعلانك صورت اجراسنی ناطق بولونمشدی . او زمان بو اعلان یوزندن اهالینك وبالخاصه كویلیلرك برچوق مشكلاته معروض قالدقلری بوموادی تطبیقه مأمور اولان ذوات طرفندن درمیان اولونمقده ایدی .

مع‌هذا اعلان خصوصنك فائده‌سی‌ده قابل انكار دكلدر . اعلان اصولی ؛ اجرای عقددن صوكره ظهوره كله‌بیله‌جك بعض محاذیرك قبل العقد برطرف ایدیله‌سی كبی برفائده‌یی حائز اولدیغندن احتیاطكارانه بر تدبیر تلقی اولونابیلیر .

آنجاق شونی علاوه ایده‌لم كه چوق كره نظریات ساحه‌سنده پك نافع كوریلن شیلر ساحهٔ فعلیاته كلنجه باشقه‌لاشیر . بناءً علیه بو اعلان مسئله‌سنك تأمین ایده‌بیله‌جكی فوائد ایله تولید ایده‌جكی محذورات كوزلجه مقایسه ایدیله‌رك آكا كوره حكم ویریلمه‌لیدر . بو خصوصده حائز صلاحیت اولان حكامك مطالعاتی آلمایه لزوم واردر .

رذالتلر سوقاقلره طاشدی !

آقشام غزته‌سی یازیبور :

« استانبول طرفنده ، دیوان یولی وبایزید آره‌سنده‌كی جاده‌ده اوزتالق قارارمغه باشلاینجه بر طاقم غریب وقعه‌لر جریان ایتمكده‌در . شهرده‌كی اخلاق وانضباط نامنه اك بویوك بر اهمال وقیدسزلغك نتیجه‌سی اوله‌رق كوندن كونه بویوین و چیركین بر صفحه عرض ایدن بو وضعیت قارشیسنده ، مع‌التأسف هیچ كیمسه شیمدی‌یه قدر ، نه‌كبی تدابیر اتخاذ ایدیله‌جكنی دوشونمه‌مشدر .

بو چیركین وضعیتك نه اولدیغنی آكلاتمق ایچون شوایضاحاتی ویریورز :

هرآقشام ، كونش غیب اولدقدن صوكرا ، سلطان احمددن بایزیده قدر اوزایان جاده طانیلماز بر شكل كیریبور . بواوزون یول اوزرنده نره‌دن چیقدقلری بللی اولمایان برطاقم قادین واركككلر عفت وناموس اربابنك یوزلرینی قیزارته‌جق شكلده بورالرده یازالغه كیریشمكده‌درلر .

سوقاق باشلرنده بو آلچق فاحشه كروهنی بكلهین سرسری بر طاقم كنج اركككلر بولدن یكن هرهانكی بر قادینه تسلط ایتمكدن هیچ بر صورتله پروا ایتمه‌مكده‌درلر .

شهرك بویوك بر جاده‌سنده‌كی اخلاق وانضباط قیدلری كونشله برابرنصل

اورتادن قالقار ؟ بویوك بر جاده‌ده وثیقه‌لی فاحشه‌لرك سورو حالنده، برطاقم عرض دوشکونی ارککله پازارلغه کیریشدیکی نره‌ده کورولمشدر ؟ بوکبی حاللر، بوتون بر ناموسلی شهرخلقنك کوزلری اوکنده‌می جریان ایدر ؟ . بوکبی حاللر شهرك ضابطه‌سی طرفندن نصل منع ایدلمز ؟ بوحاله شاهد اولمایان یوقدر . بو بویوك جاده‌دن یورویه‌رك کچنلر، تراموایلرده کیدوب کلنلر، بواخلاق عفونتنه هپ ارادی‌شاهد اولمقده‌درلر. بونی‌چوجوقلریمز سیرایدییور، قادینلریمز کورییور، اختیارلریمز کورییور . اولرینه دونن بومعصوم خلق، هرآقشام بوشناعت منظره‌سنك دائمی بر سیرجیسی اولویورلر .

صوك بر سنه‌دنبری استانبولك بوبویوك جاده‌سی غلطه‌نك قوقش سوقاق آره‌لری یرینه قائم اولمقده‌در .

عیناً تثبیت ایتدیکمز بوحال، نه‌قدر شایان‌تأسفدرکه استانبول ضابطه‌سنك ذره قدر نظر دقتنه چارپمامشدر . هیچ بر پولیس مأموری بو چیرکینلك اوکنده کندی عهده‌سنه دوشن وظیفه‌دن خبردار دکلدر. ادعا ایدیله‌بیلیرکه استانبول ضابطه‌سنده، بومبالاتسزلق واخلاقسزلغه‌قارشی بروظیفه‌حسی‌یوقدر.

هرکسك کلوب کچدیکی بر جاده‌ده بویله بویوك بر رذالتك کوندن کونه توسعه کوز یومق باشقه بر هیچ بر شیله قابل ایضاح دکلدر . »

آقشام‌غزته‌سی دیکر برطرفده‌ده «استانبولك کیزلی کوشه‌لرنده قوقائین عالمنك فجیع صحنه‌لرینی» تصویر ایدییور . آقشامك قناعتنه کوره، «صوك ایکی آی ظرفنده قوقائین ابتلاسی استیلائی بر شکل آلمشدر . قوقائین ابتلاسی، روس مهاجرلری شهرده یر یر (بار) لر آچدقدن وخلقك تمایلی آکلادقدن صوکره باش کوسترمشدر . »

آقشامك بر محرری محضا بو قوقائین عاللرینی کورمك ایچون برآرقداشنك دلالتیله‌بك‌اوغلنده‌کی اخلاقسزلق بطاقخانه‌لرینه کیدییور.. اوراده قاریولالرده چیریل چیپلاق یاتان قادینلرك حاللرینی، حیوانلر کبی، بلکه اونلردن‌دهاشنیع برصورتده‌کی حرکتلرینی کوردیکی‌شکلده عیناً قید وتصویر ایدییور . اویله رذیل حرکتلرکه انسان شناعتك بو درجه‌سنی حوصله‌سنه صیغدیره‌ماز .

آقشام غزته‌سی علنی فحش عاللری کبی بوکیزلی عاللر حقنده‌ده ضابطه‌یی‌ایفای‌وظیفه‌یه دعوت‌ایدییور : «تورك‌نسلنی تفسخ‌ایتدیرمکدن باشقه بر غایه‌سی اولمایان قوقائین ابتلاسنك اوکنه کچمك ایچون ضابطه شدتلی تدابیر اتخاذ ایتملیدر . » دییور .

اقشام غزته‌سی بو یازیلرك اوسته بویوك حرفلرله مطبوعاتی «اخلاقسزلقله مجادله» یه، ضابطه‌یی‌ده «وظیفه‌سنی ایفا» یه دعوت ایدییور . نه قدر شایان شکران بردعوت! لکن عجبا کچ قالینمادی‌می؟ بو اخلاقسزلقلر ناسوقاقلره قدر طاشمه‌دن، بومی غزته‌لر بومجادله‌یه باشلامش اولسه‌لردی هرحالده‌بورذالتلرك اوکنه کچیلمش اولوردی. بو خصوصده اك بیوك قباحت، مطبوعاته توجه ایتمکده‌در . «قادینك حریت و ترقیسی، تجدد، غربلیلاشمق» دییه قادینلری شیارتدیلر . بر طاقم زواللیلر حریتی هر ایسته‌دیکنی یاپمق معناسنه آکلادی . برمسلمان قادینی خرستیانلرله، یهودیلرله، فرنکلرله بك اوغللرنده کوکس کوکسه صاریله‌رق علی‌ملاءالناس دانس ایتدی. حجابدن صیبریله‌رق جبنده‌کی وثیقه ایله ایسته‌دیکی یره کیروب چیقدی. اك نهایت فحش پازارلقلری ناسوقاقلره قدر دوکولدی . بونلر او، باشی بوش حرکتلرك، اجتماعیاتده‌کی حریت مطلقه تلقیلرینك نتایج طبیعیه‌سندن باشقه برشی دکلدر . احسن تقویم اوزره یارادیلان انسان اکر حق یولندن آیریلیرسه اسفل سافلینه قدر کیدر . هیچ توقف نقطه‌سی یوقدر . برکره آیاغی قایدیمی، معنوی رابطه‌لر قیریلدیمی، آرتق اونی هیچ برشیلر طوته‌ماز. اکر بشریت صرف مادی اساسلرله یاشایه بیلمش اولسه‌یدی‌دینلره هیچ لزوم‌قالمازدی. فقط کورولیورکه معنوی حسلردن تجرد ایدن انسانلرك بهائمدن هیچ فرقی قالمایور . بلکه اونلردن دها آشاغی بردرکه‌یه دوشیور . انسانلر ایچون کالیلر درکه‌سنه دوشمك نه بدبختلقدر ! ایچنده بویله برزمره بلیرن هیئت اجتماعیه‌لر نه قدر بویوك تهلکه‌لره معروضدر !

آقشام غزته‌سنك دیدکاری غایت دوغرودر وکمال اهمیتله نظردقته آلنمق لازمدر . کچ‌ده قالمش اولسه‌ینه‌مطبوعاتك اخلاقسزلقله‌مجادله‌یه کیریشملری اك متحتم بر فریضه‌در . بر قسم مطبوعات، مع‌التأسف، ملتك دینی حسلرینی آشیندیرمق ایچون الدن کلن غیرتی کوسترمکدن کری قالمادیلر . اك کوچوك فرصتدن بالاستفاده متمادیاً دینه، علمای دینه هجوم ایدوب‌طوردیلر . خلقی قیود دینیه‌دن تجرید ایچون‌اللرندن کلنی یاپدیلر . بالطبع بونشریات تأثیرسز قالمادی . بر قسم ضعف قلب اصحابی یوزلرندن حجابی، کوکسلرندن ایمانی آتدیلر. ایشته شیمدی جاس جاولاق مادی بر مخلوق اورته‌یه چیقدی . بالطبع بونلرك‌هیچ بر معنوی حسی، هیچ بر دینی دویغوسی یوقدر .

دینی‌عقیده‌لر اویله‌مجردات‌نوعندن‌شیلر دکلدر . بوتون اوعقائدك حیاتده تجلیاتی، تأثیرات مخصوصه‌سی واردر. الوهیته، برحساب کوننه اعتقادمز، تاریخی وجغرافی معلومات‌قبیلندن دکلدر. الوهیت‌فکری، آخرت فکری بزی حیاتده‌استقامته سوق‌ایدییور، فنالقدن‌منع ایلیور. بواعتبارله حسیات دینیه‌نك حیات‌اجتماعیه‌ده تأثیرات عظیمه‌سی واردر. اونك ایچون یر یوزنده هیچ بر هیئت اجتماعیه یوقدرکه دیندن‌تجرد ایتمش بولونسون . چونکه او تقدیرده او هیئت اجتماعیه‌نك بهائم سوروسندن فرقی قالماز .

بناءً علیه، دینه قارشی مخاصم بر وضعیت آلانلر قدر هیئت اجتماعیه‌یه‌فنالق ایدنلراوله‌ماز . جناب حق‌انسانلرك وملتلرك اراده‌سنی کندی‌اللرینه‌ویرمشدر. هدایت یولی آچیق‌اولدیغی کبی ضلالت یولی‌ده قاپالی دکلدر . ایسته‌ین بورایه، ایسته‌ین اورایه کیده‌بیلیر . فریق فی‌الجنة وفریق فی‌السعیر . انسانلرك ضلالته دوشمسی، دوشورولمسی غیر ممکن برشی دکلدر . متمادی ضلالتکارانه تلقینات دینی حسلری آشیندیره‌بیلیر. نهایت اویله برحاله کتیریرکه انسان اك رذیل حرکتلری

ارتکاب ایدرده اوتانمق عقلنه بیله کلمز . بوتون بو حیاسزلقلر ایشته بوندندر . اکر حسیات دینیه دها زیاده آشیندیریلیرسه بو شناعتلر او نسبتده تزاید ایده‌جکدر . احمد جودت بکك دیدیکی کبی ، بو ملتك جارهٔ سلامتی آنجق تربیهٔ دینیه‌سنك ، حسیات دینیه‌سنك تقویه‌سنده‌در . الله قورقوسی قالقارسه آقشام محررینك کوردیکی فجیع منظره‌لر بر امر طبیعی تلقی ایدیلیر . بالطبع بونك نتیجه‌سی انحلال و اضمحلالدن باشقه برشی دکلدر .

انشاالله ، آقشامك ، مطبوعاتی اخلاقسزلقله مجادله‌یه دعوتی جدیدر . بزبوخصوصده آقشامه بوتون موجودیتمزله ظهیرز . دیکر غزته‌لرك ده بو مجادله‌یه اشتراك ایتملری تمنی اولنور . اکر بوتون غزته‌لر اخلاقسزلقله مجادله‌یه باشلارلرسه هیچ شبهه یوقدرکه ضابطه‌نك‌ده وظیفه‌سی تسهیل ایدیلمش اولور . یوقسه برطرفدن ضابطه بین‌الملل قیزبلباشلق صحنه‌لری اولان دانس صالونلرینی قاپارکن برطاقم غزته‌لرده حریت شخصیه نظریه‌لرندن بحثه قالقیشه‌جق اولورلرسه اووقت مطبوعات اخلاقسزلغه دکل ، اخلاقه قارشی مجادله آچمش اولور . باقه‌لم آقشام غزته‌سنك بومهم وشایان شکران تکلیفنی مطبوعات ناصل قارشولایه‌جق؟ ...

***

اجتماعی واخلاقی سقوطده اسپور قلوبلرینك تأثیرلری

اقشاملری انتشاره باشلایان « استقلال » غزته‌سی یازییور :

« باشقه یرلرده سویهٔ اجتماعیه واخلاقیه‌یی یوکسلتمك غایه‌سیله‌یاپیلان سپور بزده حرص شخصی‌یی وغرور نفسی آرتیرمقله قالیر .

بچنلرده یازدیغم کبی بوکونده سپور قلوبلرمزك اجتماعی واخلاقی سقوطلرده بویوك تأثیرلری اولدیغنی قیصه‌جه اشارت ایتمك مجبوریتنده‌یم .

دها پك کوچوك یاشنده ادمان هوسی وعشقیله یانان عددی اهمیتلی صوك نسل کنجلکی سپور قلوبلرینه کیرییور ، عطش فعالیتلرینی اوراده سوندورمکه کلن کنجلر نه‌یازیقده ریالی برصمیمیتك ، کوفلی برانضباطك تدریجی تأثیراتیله یاواش یاواش اویوشوق وطوکوق بر آدم اولویورلر . زحمت ایدوب زیارت ایدیلسه آکلاشیلیر ، هرکیره‌جککز سپور قلوبمزده کوره‌جککز فعالیت ، کومه کومه کنجلرك طاولا ، اسقامبیل ، دومینو اوینامقلریله ، هنوز املاسی شبهه‌لی سپور مجموعه‌لرنده کوز نوری دوکمه‌لریدر .

تقلید ایتدیکمز أبی شیلرده یاپامامق علتیله سقطز .

اوروپایه سچه‌رك بوللادیغمز اك قیمتلی کنجلرمزك دیدی قودیلری ، جیرکین غوغالری ، آنقره سپور قونغره‌سنده مناسبتسز رذالتلر ، مناقشه‌لرده ایکرنجلکلر سپورده‌کی اجتماعی سقوطی ، اخلاق تدنی‌یی مؤید دکلمیدر ؟ »

***

بعض صالونلر قاپاندیلمش ، اما دانس منع اولونمامش !

وطن غزته‌سی یازییور :

« بر مدتدنبری دانس یکیدن کونك مسئله‌سی حالنی آلدی . برطرفدن سبیل الرشاد دانس علیهنده شدتلی مقاله‌لر نشرایدرکن ، دیکر طرفدن پولیس مدیریتی دانس صالونلرینی قاپاتمغه باشلادی . دانس مراقلیلری بالطبع اتخاذ ایدیلن بو صوك تدبیردن ممنون دکلدر . فقط دانس بوکون اودرجه شدتلی بر ابتلا حالنی آلمشدرکه ، صالونلری قاپاتمق شویله طورسون ، بالفرض حکومت دانسی منع ایده‌جك بیله اولسه مبتلالری ینه رقص ایتمکه امکان بولاجقلردر . اساساً بوکون دانس صالونلری قاپاتیلمغله برابر بك اوغلنده بویوك اوتللرك حان جمله‌سنك صالونلرنده ، اکثر غازینو وبارلرده کیجه کوندوز رقص ایدلکده‌در . انسان بك اوغلی جاده‌سنده دولاشیرکن آدیم باشنده بر جازباندك کورولتولی آهنکی ایله قارشیلاشیور وباشی سس کلن قاپودن ایچری‌یه اوزانجه برچوق جفتلرك بو آهنکه تابع اوله‌رق رقص ایتدکلرینی کورویور . »

§« غلطه سرایلی دکزجیلر اولکی آقشام بك اوغلنده (اوپه‌را ایتالیانا) بناسنده کوزل بر عائله بالوسی ترتیب ایتمشلردر . بالو اجرتلی دکلدی . برقادین وارککه مخصوص اولق اوزره شهرك منتخب خلقنه ۲۵۰ دعوتنامه کوندرلمشدی . دعوتلیلردن بر چوغی اجابت ایتمشدر . شهرك کنجلکی بالوده پك ابی تمثیل ایدلدیکی کبی اجنبی سفارتلری هیئتلرنده‌ده چوغی کلمشدی . خانملر اکثریتله آچیق البسه‌لر کیمشلردی . قویو رنك چارشاف پك محدوددی . البسه‌نك رنکنده قاشدن ویالامه قاشلردن باش یاپیلمشدی . اورکسترا چوق ای وِنشئه‌لی ایدی . دانس کیچ وقته قدر دوام ایتمشدر . »

***

غربك رذائل مدنیه‌سی !

وقت غزته‌سنك پارس مخابر مخصوصی یازییور :

« جهان قادینلرینك لرزه وهیجان ایله تعقیب ایتدکلری هردم متحول پارس موداسنك چوق دفعه مبدعی اولان ترزی قیزلر ، ۲۵ تشرین ثانی کونی بایرام یاپیورلر . معظم مودا سرایلرینك کوچوك و دلربا ایشجیلری بوکون برذوق ونشاط دولاشیور وبوکونی تعقیب ایدن کیجه ، بولشه تتوج ایدییور . بوکیجه ، سنت قاته‌رین کیجه‌سیدر .

یکرمی بش یاشنه کلوبده ازدواج ایده‌مه‌ین قیزلر بو آقشام کندیلرینی راست کلدکلری هرارککه اوپدیریرلرسه بختلری آچیلیر واو سنه ایچنده اوله‌نیرلرمش . داها صباحدن حاضرلق باشلادی . سوقاقلرده شن وقیوراق قافله‌لره تصادف ایدیلیوردی ، کوزل آقشام ایچون بر وعد ایدی . نهایت آقشام اولدی . پارس سوقاقلری بولوارلر وبالخاصه اوپه‌را جواری طاشقین الکتریق ضیالری آراسنده کثیف بر قالاباق صاقلایوردی .

ایلك ساعتلر هرکس برآز متردد و محترز . جسور اولانلر ، دارالفنون طلبه‌سی وعسکرلر رسم افتتاحی یاپمغه باشلایورلر وعقبنده بر قیزك اطرافنی بیکلرجه کنج صاریوردی . سنت قاته‌رین کیجه‌سنده یکرمی بش یاشنی اکمال ایدن قیزلر خصوصی بر سرپوش طاشییورلر . فقط شبهه‌سز تخمین ایدرسکزکه بر مادموازل ایچون یکرمی بشنده اولدیغنه بویله هرکسه اعلان ایتمك بالخاصه بوراده پك الیمدر . اونك ایچون باشنده سرپوش طاشیایان مادمازه‌لر داها فضله‌در وهیهات‌که اك فضله انهماکده بونلره‌در !

بولوارلری کیجه یاریسنه قادار بوسه‌دن برچیرپینتی صارصدی . ساعتلر اون ایکی‌یی بچدیکی زمان اورتالق تنهالاشمغه باشلادی . بوصباح پارس برآز مخمور وپارسلیلر بر آز داها اویقوسزدیلر . »

ایشته غرب حیات اجتماعیه‌سنك رذیل برصفحه‌سی دها! ملتمزی بلاقیدوشرط غربلیلاشدیرمق ایسته‌ینلر بورذیله مدنیه‌یی‌ده مملکتمزه صوقمقده بأس کورمیه‌جکلرمی ؟...

فرانسز آقتریسنك مملكتمزده نشر ایتدیكی اضلالكار فكرلر

مشهور فرانسز صنعتكاری دیه تیاترو اوپونجیلرندن اولان (سه‌سیل صوره‌ل) نامنده‌كی برفرانسز قاریسی استانبولی آلت‌اوست ایتدی. غزته‌جیلرله ملاقاتلر، خصوصی ورسمی ضیافتلر ، غزته‌لرده اوزون اوزون بندلر بربرینی ولی ایتدی . بعض كنجلر سه‌سیل صوره‌لك اللرینی حرمتله اوپمكی بیله بر نعمت عظمی بیلدیلر . بو عشوه‌باز قادین اولا پیه‌رلوتی طوری طاقینه‌رق « قادینلرك پچه‌لرینی محافظه ایتملری » لزومندن بحث ایتدی . بالآخره شیمدی بویله شیلردن بحث ایتمك موافق اولمادیغی كندیسنه سویله‌نیلمش اوله‌جق كه درحال تبدیل لسان ایدرك بر (بار) صالوننده یاپدیغی دخولیه‌لی بر مصاحبه‌ده « قادینلرك كندیلرینی بكندیرملری صنعتندن » بحث ایتمش. آقشام غزته‌سنك بر محرری بومصاحبه‌ده بولونمش. بومصاحبه حقنده اوزون اوزادی‌یه ایضاحات ویریور :

سه‌سیل صوره‌لك فكرینه كوره ، بر قادین تك بر ارككه وقف نفس و وجود ایده‌مزمش ، قادینلر برچوق ارككی كندینه مجلوب ایتمك ایچون یارادیلمش برمخلوقمش! آقشام محررینك فكرینه كوره‌ده، بونلر اساساً همان هیچ بر قادین طرفندن جرح ایدیله‌میه‌جك فكرلر ایمش . سه‌سیل صوره‌ل فرانسه‌نك ذوق وصفا عالملرینی ، فحشك عادتا مباح تلقی اولوندیغی، درت بش عاشق اولمایان برقادینك قادین عد اولونمادیغی دورلرینی حرارتله ، محبتله ، تقدیرله تصویر ایتمش . اوندن صوكره ــ آقشام محررینك عیناً افاده‌سنه كوره ــ صول اوموزنده ایلیشمش كبی دوران قیرمزی قدیفه اوزرینه صیرمه ایشلنمش پله‌رینی یره آتوب ، كوزل كوزلرینی سوزوب دیمش كه :

« اركك‌لر سودكاری قادینه یالكز ومطلق اولارق تملك ایتمك ایسترلر . ایشته او زمان یالان ، ریا ، ایكی یوزلیلك باشلار . ایشته او زمان قادینده ارككه قارشی مرحمت باش كوسترر . كندینی بكندیرمسنی بیلن، بوصنعته واقف اولان برقادین سومز ، عاشق اولماز ، اونك قلبی بوشدر . بویله بر قادینه یالكز بنم اوله‌جقسك ویالكز بنی سوه‌جكسك دیمك روحی اولدورمكدر ! »

صالونده تورك خانملری‌ده‌وارمش. ایشته مشهور فرانسز صنعتكاری دیه بعض غزته‌لر طرفندن كوكاره اوچورولان ، شهر امینی طرفندن كندیسنه ضیافت چكیلان سه‌سیل صوره‌ل نامنده‌كی بو اخلاق دوشكونی تیاترو اوپونجیسنك بوراده صاچدیغی اضلالكار فكرلر . بوتون قادینلری وفاسزلغه، برتك اركك دكل ، بكندیكی بوتون اركك‌لرك اولمغه تشویق ایدن بو اخلاقسز قادینه قارشی تقدیراتده بولونانلره، اوكا ضیافت ویرنلره عفت ملیه نامنه بیان تأسف ایدرز .

ایشته اجتماعیاتده غربجیلق بودیمكدر. سه‌سیل صوره‌لك ویردیكی فكرلر غرب اجتماعیاتنك روحیدر ، اساسیدر . بو فكرلری پروپاغاندا ایچون فرانسه بوقادینی كوندرمش. بو فتان قادین برایكی هفته ظرفنده بوراده اوتوز بیك لیرا پاره طوپلادی. بویله برفرانسز قاریسی ایچون بیكلرجه لیرالری ویرنلر آناطولیده یرسز یوردسز، آچ وچیپلاق، چادیرلر آلتنده ایكله‌ین مهاجرلرك حاللرینی هیچ دوشونمدیلرمی ؟ هیچ شبهه یوق ، بو پاره‌لر ایله برقاچ بیك پریشان عائله‌نك برآیلق اكمكی، كوری تدارك ایدیلیردی. ناصیل مدهش برضلالت اجتماعیه چوقورینه سوروكلنمكده اولدیغمزی بو حادثه پك كوزل كوسترر .

***

اصل « قره قوت » كندینی كوستریور !

استقلال غزته‌سی (قره‌قوت) سرلوحه‌سیله مدرسه‌لره وطلبهٔ علومه قارشی غایت متجاوزانه وجاهلانه برمقاله نشر ایدییور . محرر مقاله وقتیله برمدرسه‌نك امتحانلرنده ممیز اوله‌رق بولونمش . طلبه‌نك نومرولرینی قیرمش . مدرسلرله قاوغا ایتمش . مدرس ، كویا « علوم جدیده هیچ مدرسه‌لره كیردی‌می؟ » دیمش. صوكره برطاقم اویدورمه محاوره‌لر . اما اوقدر مصنع ، اوقدر عادی تصویرلر كه بودرجه جاهلانه وغرضكارانه برمقاله‌یه استقلال غزته‌سنك ناصل یرویردیكنه شاشیلیر .

محرر مقاله‌نك ایكی آرقداشی دها وارمش . امتحانلری بیترمشلر. بوتون طلبه‌نك نومرولرینی قیرمشلر . بو بویوك معرفتده یاپدقدن صوكره « دیشاری‌یه چیقدیغمز زمان ، دییور ، كوردك كه یوز اللی كیشیلك بیاض صاریقلی ، سیاه جبه‌لی ، دها سیالری بیله لااقل بر عصرلق اصطفای طبیعی‌یه محتاج، برسوری عجائب مخلوقات بزی سلاملامق ایچون دیزیلمشلردی. بولده كندی كندیمه دوشوندم: بزمی آتلاندق، اونلرمی آتلاتدی ؟ . . »

" زواللی معصوم یاوروجقلر ، كمال صفوت وحرمتله ممیزلرینی تشییع ایدییورلرده ممیز اوله‌جق اوذات اونلر حقنده نه‌لر دوشونیور! بربوطرفده‌كی صفوت وصمیمیته باقیكز، برده اوطرفده‌كی غیظ و كینه! قره‌قوت عجبا هانكیسی ؟ ممیزلرینی كمال حرمت وصمیمیتله قاپولره‌قدر قدر كچیرن طلبهٔ علوم‌می ، یوقسه ایچلرنده‌كی كین وغیض آغزلرندن طاشیراجق درجه‌لره كلنلرمی ؟

زواللی محررك ایچنی ، طیشنی كین وغرض اوقدر قاپلامش كه لغو ایدیلن مدرسه‌لرده بوتون علوم جدیده‌نك تدریس اولوندیغندن خبری بیله یوق .

مدرسه‌لری‌سد اولونان طلبهٔ علومك نه قدر خلوق، نه‌قدر تربیه‌لی، نه‌قدر نورانی برقوت اولدقلرینی اثبات ایتمك ایچون بوقبیل محررلرك ایچلرنده‌كی اورته‌یه دوكمه‌لرنده چوق فائده واردر .

حیاسزلغه قارشی محکمه‌لر فعالیته کلدی .

غزته‌لرك یازدیغنه کوره ، تشرین اولك آلتنجی کیجه‌سی ، بك اوغلنده عبدالله افندی لوقطه‌سنك اوزرنده‌کی اوطه‌لرده ایکی ارککله برابر مغایر عار وحیا بر وضعیتده دانس ایتمکله مظنون بولونان مقبوله ، فکرت و شکریه اسمنده‌کی اوچ قادینك محاکمه‌لری ایکنجی جزا محکمه‌سنده رؤیت ایدلمشدر . مقبوله بولونامادیغندن دعواسی تفریق اولونمش ، دیکرلری‌ده غیاباً بر هفته حبسه محکوم اولمشلردر .

دیمك ، مملکتك اخلاق و آداب عمومیه‌سنه قارشی حرکت ایدنلر نظر قانونده مجرمدر وجزایه‌ده چاربیله بیلیرلر . بوندن طولایی حریت شخصیه اساسی‌ده اخلال ایدلمش اولماز . مملکتك اخلاق و آداب عمومیه‌سنی محافظه ایده‌جك قانونلر موجوددر ؛ لکن بونلری جدی صورتده تطبیق ایتمك لازمدرکه مملکت انحلال اجتماعیدن قورتوله بیلسین . بعدما ان شاء الله ، محاکم بو خصوصده‌کی وظائفنی‌ده حقیله ایفایه همت ایدرلر .

اسلام عالمی

حجاز احوالی — آلینان خبرلره کوره نجد سلطانی (ابن السعود) کچن آیك نهایتلرنده (مکه) یه مواصلت ایتمش ومعظم تظاهرات ایچنده مهد اسلامه داخل اولمشدر . نجد سلطانی ، مقر اداره‌سی اولان (ریاض) دن حرکت ایتمه‌دن مقدم نجدك اداره‌سی آلتنده بولونان بوتون اولکه‌لرك ممثللرندن ۳۰۰ ذاتدن متشکل بر قونفره عقد ایدرك سیاستنی ایضاح ایتمش وهپسنك تصویبنی قازانمشدی . (ابن السعود) اوزمان ایراد ایتدیکی نطقده (حجاز) ك اهل اسلام ایچون بر مال مشترك اولدیغنی ، بناءً علیه اوراده کافهٔ اهل اسلامك آرزوسنه موافق بر اداره‌نك حاکم اولماسی لازم کلدیکنی بیان ایتمشدی . بونك اوزرینه (ابن السعود) بوتون مسلمانلره خطاباً بر بیاننامه نشر ایدرك هیئتی (مکه) یه مرخص اعزامنه دعوت ایتمشدی .

(ابن السعود) ك بو دعوتنه ایلك اجابت ایدنلر هندستان مسلمانلریدر . صوك پوسته ایله کلن هندستان غزته‌لرینك ویردیکی معلوماته کوره هندستان جمعیات اسلامیه‌سی ذوات آتیه‌یی انتخاب ایتمشدر . هندستان علما جمعیتی رئیسی مولانا کفایت الله ، مولانا سید سلیمان ندوی ، مولانا عبدالعزیز القاری . بو ذوات (مکه) یه کیتمك اوزره هندستان حکومتندن مساعده آلمشلر و بر مسئلهٔ دینیه‌یی موضوع بحث ایتمك اوزره کیتدکلرندن هندستان حکومتی بونلرك سیاحتنه ممانعت ایتمه‌مشدر .

سائر ممالك اسلامیه‌دن مرخص اعزام اولونوب اولونمادیغنه دائر هنوز معلومات ورود ایتمه‌مش . بو قونفره‌نك بر آن اول اجتماع ایدرك حجازده دوام ایدن محاربانی بر نهایته ایردیرمه‌سی و اراضئ مقدسه‌نك اداره‌سنی بر آن اول تعیین ایتمه‌سی زیاده‌سیله شایان تمنیدر .

دیکر طرفدن (حسین) ك اوغلی شریف علی‌ده حالا (جده) ده بولونمقده و تحکیمات اجراسیله مشغول بولونمقده‌در .

مصر — مصر اردوسنك باش قوماندانلغنده بولونان انکلیز جنرالنك قتلی اوزرینه انکلتره طرفندن مصره ویریلن اولتیماتومك بوتون موادینی مصرده زغلول پاشانك استعفاسی اوزرینه مصر ریاست وکالتنی درعهده ایدن زیور پاشا طرفندن قبول اولونمش وبو صورتله مصر ایله انکلتره آره‌سنده‌کی کرکینلك صورت ظاهره‌ده زائل اولمشدر .

انکلیزلرك مصرلیلرجه شایان قبول کورولمه‌ین اك مهم طلبلری سودانده‌کی مصر عسکرلرینك اخراجی ، سودانده‌کی اسقاساحه‌سنك غیر محدود بر صورتده توسیعی ، مصرده‌کی اجنبیلرك حمایه‌سی ایچون مصر داخلیه نظارتنده بر دائره‌نك احداثی ، عدلی مستشار ، مالی مستشار کبی پك مهم ایکی مأموریتك انکلیزلره تودیعی ایدی . مصرك استقلالنه قائل بر ضربه تشکیل ایدن ، سودانی مصردن فعلاً آییران بو مطالبك قبولنه امکان اولمامقله برابر زیور پاشا قابینه‌سی بونلرك هپسنی قبول ایتمکدن باشقه بر چاره بولامامشدر . شو وارکه زیور پاشانك قابینه‌سی مصر مجلس ملیسنك اعتمادینی قازانمه‌مش بر قابینه اولدیغندن بوتون اجرا آتی بر مصر عیتی حائز کلدر .

زیور پاشا قابینه‌سی مصر مجلس ملیسنك اعتمادینی ایستمه‌کدن باشقه رأس کاره کلیرکلز مجلس ملی‌یی بر آی تعطیل ایتمش و مصونیت تشریعیه صاحبی اولان بر قاچ مصر مبعوثنی مجلسدن قرار آلمایارق توقیف ایله‌مشدر . مبعوثلرك بو صورتله توقیفی عظیم بر غلیان حاصل ایتمش وقابینه‌نك بو حرکتی شدتله پروتستو ایدلمشدر . از جمله یوز اون مبعوث براستدعا ایله مصر حکمدارینه مراجعت ایدرك مجلسك درحال اجتماعه دعوتنی طلب ایتمشلرسه‌ده طلبلری رد ایدلمشدر . مصر حکومتی ، مجلسك حضورینه چیقه‌رق دوشمکدن ایسه مجلسك فسخنی دوشونمکه باشلامش و فسخنی تحقق ایتدیرمك ایچون تدابیر لازمه‌نك اتخاذینه باشلامشدر . بناءً علیه مصرده مشروطیت افلاسه طوغرو کیدیبور دیمکدر . چونکه مبعوثلرك توقیفی قانون اساسی‌یه مخالف اولدیغی کبی تشکل ایدن بر قابینه‌نك مجلسدن اعتماد طلب ایتمه‌دن مجلسی فسخه تشبث ایتمه‌سی‌ده قانون اساسی‌یه مخالفدر . مصر حکومتی بوتون بو اجراآتی یالکز حکمداره استناد ایدرك یاپیور و بو صورتله مملکتده مطلقیت اداره‌نك حاکم اولدیغنی کوستریور .

بو صورتله مصرده بر انقسام حاصل اولمشدر . بر طرفده مصر خلق و ممثللری اولان مبعوثلر ، دیکر طرفده مصر هیئت اجرائیه‌سی وانکلیزلر طوریورلر ، خلق ایله ممثللری ، متحداً حرکت ایتمکده اولان حکومت ایله انکلیزلرك حرکاتنی قبول ایتمه‌یور و طانیمایور . دیکر طرفدن حکومت وانکلیزلر قاهر قوتنه کووه‌نه‌رك ایسته‌دکلرینی یاپیورلر .

بو غیر طبیعی وضعیتك ایرکیج بر طاقم فوق العاده حادثاته سببیت ویرمسی منتظردر .

مصرده قتل اولونان انکلیز جنرالنك قاتللری شمدی‌یه قدر بولونامامشدر . حال بوکه بر طرفدن انکلیزلرك تشکیلاتی ، دیکر طرفدن مصر حکومتنك تشکیلاتی قاتللری تحری‌یه وقف فعالیت ایتمشدر . جنایتك وقوعنه ایکی اوچ هفته کچدیکی وقاتللری بولاجق اولانلره (۱۰,۰۰۰) مصر لیراسی کبی مهم بر ثروت وعد اولوندیغی حالده بونلرك بولونامامسی انکلیزلری عظیم بر تلاشه دوشورمش و بو اسرار انکیز ، قورقونچ جانیلرك انکلتره‌ده‌کی ناظرلره‌ده تجاوز ایتمه‌سنك محتمل اولدیغی ذهابنی ویرمشدر . بناءً علیه لوندره‌ده ناظرلرك محافظه‌سی ایچون فوق العاده تدابیر اتخاذ اولونمش و بالآخره بونلره قارشی وقوعی محتمل اولان سوء قصدك اهمیتسز بر شایعه‌دن عبارت اولدیغی اعلان اولونمشدر .

شیمدیلك مصرده وضعیت بو مرکزده‌در .

سودانده . — سوداندەکی مصر عسکرلرینك کافه‌سی اخراج اولونمش و بو صورتله سودانده آنجق انکلیزقوتلریله بر المردن متشکل قوتلی باقی قالمشدر . انکلیزلر طرفندن اتخاذ اولونان بو تدابیره قارشی اعلان عصیان ایدن وانکلیزلرله دوکوشن سودانلیلری تحریك ایدن درت ضابط انکلیزلر طرفندن محاکمه ایدیله‌رك اعدامه محکوم ایدلمش و بو حکملرك کافه‌سی تصدیق اولونمشدر . یالکز بو محکوملردن برینك محکومیتی اون بش سنه حبسه تنزیل ایدلمشدر .

انکلیزلر طرفندن سودان والئ عمومیسی اولارق انتخاب اولونان سیر (ارقهر) مصر قرالی طرفندن تعیین اولونمشدر . بو صورتله مصر ایله سودانك علاقه‌سی مصر حکمدارینك ، انکلیز طرفندن انتخاب اولونان بر انکلیزی سودان ولئ عمومیلکنه تعیین ایتمکدن عبارت اولمشدر .

شهزاده باشی : اوقاف اسلامیه مطبعه‌سی

آبونه شرائطی : شهر ایچون
سنه‌لکی (٤٠٠) آلتی آیلغی
(٢٢٥) ، ممالك اجنبیه ایچون
سنه‌لکی (٤٥٠) ، آلتی آیلغی
(٢٥٠) غروشدر .

نسخه‌سی ٧،٥ غروشدر .
سنه‌لکی ٥٢ عدددر .

اداره‌خانه : باب‌عالی جاده‌سنده
رشید افندی خاننده

اخطارات
آبونه بدلی پشیندر .

مسلکه موافق آثار مع‌الممنونیه
قبول اولنور . درج ایدلمه‌ین
یازیلر اعاده اولنماز .

سبیل الرشاد

سنه ١٣٢٣ . ١٠

آدرس تبدیلنده آیریجه
٥ غروش کوندرلملیدر .

مکتوبلرك امضالری واضح
و اوقوناقلی اولمسی و آبونه
صره نومروسنی محتوی
بولونمسی لازمدر

ممالك اجنبیه ایچون آبونه
اولانلرك آدرسلرینك
فرانسزجه یازلمسی رجا اولنور .

پاره کوندردیکی زمان نه‌یه
دائر اولدیغی بیلدیرلمسی
رجا اولنور

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم

باش محرر
محمد عاکف

صاحب و مدیر
اشرف ادیب

اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

عدد ٦٣٠ | ٢١ جمادی‌الاول ١٣٤٣ | ❊ پنجشنبه ❊ | ١٨ کانون‌اول ١٣٤٠ | جلد ٢٥

الحاد، نه بیوك جهالتدر!

— بعض مرقالرزك نشریات الحادکارانه‌سی مناسبتیله —

٩

خارقه‌ایله عادتك موقع و حیثیتلرینی، طرز وجودلرینی تمییز ایتمکله مقدماً موضوع بحث ایتدیکمز تناقضلرك وجه توفیقی بولمش اولویورز.

دیمك که خارقه‌یه ایناغق ایچون قانون عقل اولان عادت و اطرادی، علل و اسباب متوسطه‌نك تعاقب معتادینی مودا مبتلالری کبی استحقار و استخفاف ایتمك لازم کلیه‌جکدر. بالعکس بز خارقه‌یه ایناته‌بیلمك ایچون اطراد و انتظام قانونلرینك حقنی ادا ایتمك مجبوریتنده اولدیغمزی اونوتماملی‌یز. بناءً علیه اطراد و انتظامه صاریلالم، فقط اول و آخر خارقه‌یه‌ده ایناناکم. چونکه اطراد و انتظامه صارلمیانلرك خارقه‌یه ایناغق حقلری‌ده یوقدر. بز خلقتك مبدأ و یا منتهاسنده دکل، حد وسطنده بولنیورز. بونك ایچون غایه‌لریمزه کیدرکن عالی متوسطه و معتاده طریقندن کچمك احتیاجنده‌یز. موده‌رن، عصری کمه‌لرینك مضمون و شموللرینی درك ایتمیه‌رك بونلری کندیلرینه وصف ممیز اتخاذ ایتمکله افتخار ایدنلر عجبا دنیانك صوك کونونده، کائناتك حد اخیرنده بولندقلرینه حقیقةً قانع اوله‌رقمی بونی سویلیورلر؟ اویله ایسه یارین ایچون مطلوب بر غایه‌لری بولنمدیغنه قائل اولیورلر و استقباله مصروف هیچ بر وظیفه حسیله متحسس بولنمیورلر، دیمکدر. اویله یا! نفسلرینی باغ خلقتك صوك ترقندسی عد ایدنلر یارین ایچون برخزاندن باشقه نه‌یه منتظر اوله‌بیلیرلر؟ کون بو کون، ساعت بو ساعت دییوب وور پاتلاسین و قتلرینی کچیرمکدن ماعدا نه دوشونه‌بیلیرلر؟ خایر بکلر خایر... ایام وجود سزك کونلریکزك بتمه‌سیله دکل، قیامتك قوپماسیله بیله توکه‌نوب بیته‌جك دکلدر. اونك اویله نامتناهی بر توالیسی واردرکه سزك و بزم ایچون اونك صوك حدنده بولنمق هیچ بر زمان ممکن اولمیه‌جقدر. بو کونك صوك چوجقلری یارینك اختیارلری اوله‌جقلرینی اونوتماملی و اوکا کوره ماضی‌یه شکران، آتی‌یه احسان وظیفه‌لریله متحسس اوله‌بیلمك ایچون حیاتده کندیلرینی بر غایه دکل، بر حد وسط تلقی ایتملیدرلر. انسانلر غایه‌لرنده خارقه‌لره ایره‌بیلمك ایچون حال حاضرلرنده وظیفه حسیله علم و عملك اطراد و انتظام قانونلرینه صاریلملیدرلر. زیرا مبدأ و منتهاسی خوارق ایله محاط اولان شو عالم وجودده بشرك ترقی و تکاملی و حیوانات ایچنده یگانه وجه امتیازی قدرت مودوعه‌سی نسبتنده ادراك و اختیارینه مربوط بولنان سعی و کسبنده مندمجدر. انسانلق استهلاك ایچون دکل، سعی و کسبیله استحصال معالی ایچون طوغمشدر. سعی و کسبمز ایسه آنجق اطراد و انتظام قانونلرینك حمایه‌سی آلتنده اجرای حکم ایده‌بیلیر. بوندن دولاییدرکه کندیسی بر معجزهٔ یگانه اولان قرآن عظیم الشان نظر دقتلریمزی خوارقدن زیاده سنة الله‌ه جلب ایتمکده و بو جلبی تمادی ایتدیرمك ایچون‌ده نظم بلیغیله الی‌الابد بیش اعتبارده ابراز اعجاز ایله‌مکده‌در. ینه بوندن دولاییدرکه انسانلر اوزرنده موجودات سائره‌نك تابع اولدقلری قوانین طبیعه‌دن باشقه برده قوانین شرعیه حاکم بولنمقده‌در. بو ایکی نوع سلسلهٔ قوانینك ایکیسی‌ده دستور توحیدك فروع تجلیاتیدرلر. بو قوانین شرعیه سایه‌سنده‌درکه حریت

واختیار بشر قوانین طبیعیه‌نك اطرادینه مشابه بر انتظام قویم ایله غایهٔ سعادتنه طوغرو یورور . وجدان و حریتنی قوانین شرعیه‌نك ایجاباتنه كوره تنظیم ایده‌مینلر وجودلرنده قوانین طبیعیه‌نك اطراد جریاننی بیله اخلال ایدرلر. زیرا حریت بشریه‌یی قبول ایتمك ، اونك فطرت وغریزه‌یه مخالف تمایلاته استعدادینی قبول ایله‌مكدر . بشر بو استعداد سایه‌سنده فطرتنك نواقصنی بالتربیه استكماله نامزد اولدیغی كبی بالعكس فطرتك كمالاتنی اخلاله‌ده نامزددر. وبوایكی نقطهٔ متقابله آراسنده‌كی سیرتك بتون مسئولیتی حریت و اختیارینی سوء استعمال ویا حسن استعمال اعتباریله شخصیت انسانیه‌یه متوجهدر .

عالمده انساندن باشقه هر موجود فطرت و غریزه‌نك تعیین ایتدیكی بر طریق معین ومخصوصده یورور ، كلبلر ، قوردلر بیله اك حساس اولان مناسبت جنسیه‌لرنده قانون فطرتك تعیین ایلدیكی ، وقت ورسم وحدودی تجاوز ایله‌مزكن ، انسان ادراك واختیارینك مساعده‌سنه مغرور اوله‌رق سوء استعمال ایله صراط مستقیمدن صاپار ودركهٔ حیواناتدن پك آشاغی اولان اسفل سافلینه یوارلانیرسه بونك مسئولیتی حر اولان او انسانك اولمازده كیمك اولور ؟ حریت و اختیار انسانلره كیف مااتفق استعمال ایچون دكل، ابدیتده ابراز آثار ایده‌جك محاسن وكمالاته بیدریغ یوكسله‌رك تكمل ایتمك اوزره اونلرك قانون مخصوص و طریق مستقیملرنده یورویه‌بیلمك ایچون ویرلمش بر حق انتخابدر. بوندن دولایی سعادت بشریه حریت واختیارك كلیشی كوزل ، كیفی جریانده دكل، غایه‌لرینه متوجه قانونلره كوره تنظیمنده‌در . ایشته حریت بو حق انتخابه مالكیتدر . بتون كائناتی قوانین طبیعیه ایله جبر وایجاب آلتنده اداره ایدن خالق تعالی انسانلره بو حق انتخابی بخش ایتمش و بوحق حسن استعمال ایتمه‌لرینی امر وسوء استعمالی نهی صورتیله‌ده وظیفه واخلاق قانونلرینی، قوانین طبیعیه مواجهه‌سنده ، قوانین شرعیه اولارق وضع بیورمشدر. بونك ایچون حقك قوانین شرعیه‌سی‌ده قوانین طبیعیه‌سی كبی غایه‌لرینه بلطفه تعالی ایصال ایدن طرق مستقیمه‌در ، حسناته ثمرهٔ حسنه ، سیأته ثمرهٔ سیئه ترتب ایدر . بری مأمور به، دیكری منهی عنه اولان بوایكی متقابل طریقدن برینك تعیینی بشرك حق انتخابنه وابسته‌در . بناءً علیه قوانین شرعیه‌ده حق انتخاب بشرك مهم برقیمتی واردر . كرچه انتخاب بر ایجاد دكل ، موجودلردن برینی ترجیح دیمك اولدیغی ایچون ، منتخبلر ، خالق و واضع قانون دكللرسه‌ده اوزرلرنده مخیر اوله‌رق طولاشان عواقب قدری تعیین و تنجیز ایله مبرم بر حاله قویان یكانه كاسب مسئولدرلر. جادهٔ استقامت طورورکن یانده‌كی صاپه‌یوللری هرهانكی برسبیله اولورسه اولسون انتخاب ایدنلر، بر اوچورومه ویا پوصویه دوشدكلری زمان بتون مسئولیتی ، حق انتخابلرینی سوء استعمال ایتملرنده آراملیدرلر . كرچه خالقك برلطفی، برخارقه‌سی بعضاً اونلری بو اوچورومدن ویاپوصودن تخلیص ایدیورمك امكانی مفقود دكلدر . بوكا بناءً خارقه ایمانینك اك یأس آور زمانلرده برفیض تسلیتكاریسی واردر . لكن بونتیجه عبدك حصهٔ كسبنه دكل، خالقك قدرت مطلقه‌سنه مدیوندر . بناءً علیه سعادت بشریه وجود نقطهٔ نظرندن خوارق ایله نه‌قدر علاقه‌دار اولورسه اولسون اكتساب نقطهٔ نظرندن ، اطراد وانتظامه ، وحق انتخابك انجق صراط مستقیمده استعماله منوطدر . بز وجوددن دكل ، كسبدن مسئولز . بر كیمسه‌یه نیچون قارا كوزلیسك ، دنیله‌مز . بلكه نیچون بو قارا كوزله ایلك نامحرم اولان حریمه باقه‌یی اختیار ایتدك‌ده طوقات یدك، دیه صورولەبیلیر.

مجبا بویله بر سؤاله قارشی ، افندم نه چاره بن بر چاپقینم واولدیغم كبی كورونمه‌یی برناموس ، برفضیلت بیلیرم‌ده اونك ایچون باقشدم ، دیه جواب ویریله بیلیرمی ؟ بویله برجوابك حاصلی طوقاته استحقاقنی اعتراف فضیلتندن باشقه نه‌اوله بیلیر ؟

مع التأسف زمانمزده اشبو « اولدیغی كبی كورونمك » سوزی اخلاق دوشكونلرینك یكانه بر معذرتی مقامنده سوء استعمال ایدلمك مودا اولدی . ریا ونفاق علیهنه بر جدیت دستوری كبی درمیان ایدیلن « اولدیغی كبی كورونمك ویا كوروندیكی كبی اولمق » فقره‌سی مساوی‌یی تعمیمه دكل، تعقیمه موضوع اولدیغی حالده بونی نشر سیئاته برسائق كبی قوللانمق بتون خباثتی اورتایه فیرلاتمق قدر بیوك بر جنایتدر . فنالغك دفع وتنكیلی ایچوی كشفنی تسهیل ایتمك برفضیلت اوله‌بیلیرسه‌ده نشر وتعمیمنی تأیید ایچون اجراسنی تشویق ایلمك البته بررذیلهٔ كبیره، بر شقاوت علنیه‌در . حال بوكه هر قانون شقاوت علنیه‌یه ، كیزلی خیرسزلقدن زیاده جزا ویرمشدر . مجلسنده‌كی ارقداشلرینك صمیمی اولمسنی هر كس آرزو ایدر . فقط بو آرزو اوتوردقلری صالونك آچیق بر توكروك حقه‌سنه تحویلنی تجویز ایتمك دكلدر . اولدیغی كبی كورونمك جدیت وصمیمیت ایجابیدر دیه ایچنده‌كی بتون فنالقلری اوتوردیغم مندرك اوزرینه عن قصد صاچمغه باشلایان نا كسه بن انسان نظریله نصل باقه‌بیلیرم ؟ مرائینك ، منافقك ، فنالغی ، باطننده كیزله‌دیكی چیركینلك اعتباریله برنقطهٔ نظردن ایسه چیركینلكنی یالكز باطننده طوتمایان ایچی طیشی آلودهٔ سیئات اولانلرك فنالقلری ایكی نقطهٔ نظردن مضاعف دكلیدر ؟ مرائینك سه‌ویله‌مسی قلبنده‌كی زهرك بر كون اولوب اثری ظاهر اولمق قورقوسندن ایسه ، ایچندن طیشندن زهر نشر ایدن مخلوقلرك اولدیغی كبی كورونمك دعواسیله كندیلرینی مدافعه‌یه نه‌حقلری اوله‌بیلیر ؟ مرائی بر مارسرمادیده ایسه مجاهر بر اژدر كرمادیده طانمق ضروری دكلیدر ؟ بنم دینمه ، ایمانمه ، كتابمه، پیغمبریمه ، ناظم وجدانم اولان مقدساتمه ، نخبهٔ املم اولان عرض وناموسمه ، مهد

حياتم اولان وطنمه ، حاصلى مليت وموجوديتمه عصرلردن برى سوء قصده حاضرلانمش اولان اعداء خارجيه‌نك، ترتيبات وتسويلاتى صور مختلفه تحتنده برسيماى مرائيانه ومنافقانه ايله نشر واشاعه‌يه اوغراشان ميسيونر پيشدارلرينه حسن نظرله باقامق ، برحقم ؛ دها طوغريسى بروظيفه‌م اولديغى حالده بوايشى علناً درعهده ايده‌رك آچيقدن تجاوزه باشلايان (ره‌نان) امثالرينك ، (پيه‌رله‌رميت) مودللرينك اولدقلرى كبى كوروندكلرندن دولايى تقدير بكله‌مك امنيه‌لرينى تطمين ايتمك نصل ممكن اولور ؟

مسلمانلرك نجات يولى نه‌دز ؟

فى الحقيقه ، كليسا الٓهياتى ، اساطير يونانيه‌نك برشكل ديكريدر. دين ساحه‌سندن عقل چيقاروب آتمه‌دقجه بوكبى خرافاتى قبوله امكان يوقدر . خريستيان كليساسيله مذاهب سائره‌نك باطديغى عمان خرافات (فلاح) ك ناصل احراز ايديله‌جكنه دائر برورده اولونان ياكلش تلقياتك محصوليدر . بو تعاليم باطله‌نك مدافعلرى « فلاح » ك نه‌دن تشكل ايتديكندن بيخبردرلر . هپسى‌ده قبرك اوته‌سنده قابل تصور هردرلو اسباب استراحت ورفاهى جامع بر اقامتكاهك بولونديغى ، بو اقامتكاهه كيرمك ايچون بزه دارغين اولان برذاتك حدتى تسكيندن باشقه برشى لازم اولماديغى فكرنده‌درلر . بو سعادت ابديه اقامتكاهنه كيرمك ايچون انسانك برصورتله اوذاتك غضبنى تسكين ايتمسى لازمدر. بودار دنياده برچوق ايشلر التماسله ، هديه‌ايله، فديه‌ايله ، شفاعتله احراز اولونا كلديكندن بونلر بوكبى وسائطك آخرتده‌ده مفيد اولاجغنه ذاهب اولديلر . بوصورتله اللهك لطف ومرحمتنى قازانمق ايچون برينك قاتى دوكلك فكر واعتقادى نشئت ايتدى . « فلاح » بوندن عبارتسه اونك احرازينه مؤدى اولاجق وسائطده اونك نوعندن اولمق كركدر. حال بوكه حيات اخرويه‌نك حقيقى تلقيسى بام باشقه‌در .

اسلام نقطهٔ نظرندن فلاح فطرت بشريه‌ده‌كى بوتون قابليتلرك حسن انكشافيدر . انسانك فطرتنده مكنوز اولان اخلاقى ، روحانى فضائل، قبرك اوته طرفنه ثمرات كمالى اقتطاف ايده‌جك ، بو حيات دنياده ايسه انسان بوفضائلى دها يوكسك ترقيه نامزد قيلمق ايچون اونلرى انكشاف ايتديرمكه چاليشه‌جقدر . بناءً عليه دين اسلام حيات دنيويه‌يى ، حيات اخرويه‌نك زمين احضارى عد ايدر . بونك تأمينى ايچون جناب حق انسانك دنياده رعايت ايده‌جكى برقانون حيات ، برشريعت كوندرمشدركه، آدى دينندر . (فلاح) ك حقيقى معناسى بودر . فديه‌لر ، شفاعتلر ، وسائره بو فلاحك احرازنده ناصل مفيد اولا بيلير ؟.. فرضا بر باش آغريسنه دوچار اولسه‌كز سزى تداوى ايده‌جك طبيب ، كندى قولنى قيرمقله ويا كندى كوزينى چيقارمقله‌مى سزك شفا كزى تأمين ايدر ؟..

قطعياً اونوتولماميدركه جنت ، برشكل حياتدر . بوكا نائل اولمق ايچون انسانك تهذيب وانكشاف ايتديريله‌جك برطاقم قابليتلرى اولماليدر. بوقابليتلرك تهذيبى بوحيات دنيويه‌نك يكانه هدفيدر . بوايسه آنجق بر حيات قانونه رعايتله ممكن اولور . قرآن كريمك بيان بويورديغى وجهله جنت تلقيسى بودر . عجبا بر طاقم فديه‌لر تقديميله بشرى قابليتلرك انكشافنه امكان تصور ايده‌بيليرميسكز ؟ بو نقطه‌يى ايضاح ايتمك ايچون برمثال ايراد ايده‌يم . نغمات موسيقيه‌دن ذوقياب اولمق ايچون انسانك برذوق صاحبى اولماسى لازم كلير . بوملكه هربرنزده موجوددر . فقط تربيه ايدلمك كركدر . بناءً عليه حيات اخرويه‌ده نائل فلاح اولمق ايچون يكانه واسطه ، (عمل) در .

بو عقائد خريستيانيه‌يى موضوع بحث ايتمكلكمزك يكانه سببى بوكونكى مسلمانلرك حيات عمليه‌لرنده بونلرى تقبل ايتمش اولمالريدر . اسلام هيئت اجتماعيه‌سنك حالنه دقت ايديكز ، مسلمانلرك عمل اراده‌سندن تجرد ايتديكنى كوروركز . بوحال ، عجبا نه‌يك نتيجه‌سيدر ؟ هيچ شبهه‌سز خرافات آلود برطاقم افكار وعقائد باطله‌نك اثريدر . خريستيانلر بوحماقتكارانه وضعيتى كليسالرك درت ديوارلرى آره‌سنده حبس ايتدكلرى حالده مسلمانلر بونارى حيات يوميه‌لرينك هرصفحه‌سنه ادخال ايتمشلردر. مسلمانلر خاطرلاملى درلركه چاليشان، چابالايان برامت صفتيله بو مجادلهٔ حيات ميدانندە نفسه اعتماد قوتنى تهذيب ايتمه‌دكجه ، موفقيت احرازى يولنده جناب حقك كنديلرينه احسان ايتديكى قوتلره كووه‌نمه‌دكجه ، باشقه‌لرينه كووه‌نمك كابوسندن سيلكينمه‌دكجه هيچ بر وقت حاكم اولمايه‌جقلردر . مسلمانلر ، كندى عنانلرينى كندى اللريله اداره ايتمه‌دكجه، اختيار ايده‌جكلرى يولده يورومه‌دكجه دائماً انحطاط ايچنده قاله‌جقلردر. مسلمانلر بيلسينلركه توحيد عقيده‌سى ، كنديلرى كبى برطاقم انسانلره لاهوتيت عطفى ايچون اوكره‌ديلمه‌مشدر . انسانك مشرك اولماسى جناب حقى متضرر ايتمز ، جناب حق غنيدر . آنجق كندى خير وفلاحمز ايچوندركه واحد واحده قوللق ايدييورز . بوعقيده بزه حياتده اللهك ياردمندن باشقه هيچ بر ياردمه اعتماد ايتمه‌مزى اوكره‌تيور. اوليادن، پيراندن بكله‌ديكمزى كندى قوامزله تحقق ايتديرمكه چاليشه‌جغز . پير پرستشكارلغنك ، قبر پرستشكارلغنك سبب منعى پيران واوليانك شايان حرمت اولمالرى دكل ، هدفلركزى تحقق ايتديرمك ايچون محضا كندى قوتلركزه اعتماد ايتمه‌كزدر . قوتكزله احراز ايده‌جككز برشيئك اونلره يالوارمقله حصولنى ايسته‌مكز سزك عمل اراده‌كزى ضعفه دوچار ايدر. بومسائلى (توحيد بارى) نامنده‌كى اثرمده اوزون اوزادى‌يه موضوع بحث ايده‌جكم . بوراده يالكز شونى سويله‌مكله

اکتفا ایده‌جکم که بوکونلرده بیر پرستشکارلغی یرینه قومشو ملتلردن استمداد فکری قائم اولمغه باشلادی. عجبا بز کندی آیاقلرمز اوزرنده طورمغه لایق ده‌کلمی یز؟ دکلسه‌ك اسارته محکومز. بوکون بریوزنده اوچیوز اللی میلیون کسور مسلمانز. بونه معظم برقدر. دکل اوچیوز اللی میلیون، اوچیوز، حتی اوتوز مؤمن حقیقی، دنیاده خارقه‌لر یاپه بیلیرلر. قرق حقیقی مؤمنك دنیایی صارصه بیله‌جکلرینه دائر پیغمبرمزك سویله‌دیکی سوزی طویمدیکزمی؟ بز اوچیوز اللی میلیون کسور انسانز، نه‌یه بر شی یاپامیورز، عجبا حقیقی مؤمن دکلمی یز؟ دکلسه‌ك ایشته فلاکتمزك سببی. جناب حق یدنصرتنی اوزرمزدن چکمشدر. ذلت وانحطاط ایچنده‌یز. آدیم آتدقجه خسرانه دوچار اولویورز. حالبوکه قرآن کریم بزه دیورکه «وکان حقا علینا نصر المؤمنین» یعنی «مؤمنلره یاردیم بزم اوزرمزده حقدر.» حقیقی مؤمنلره وعد الٰهی بوایسه او حالده «مسلم» ایله «مؤمن» آره‌سنده فرق آرامق ایجاب ایدر. حقیقت الٰهیه‌یی طانیمق بر انسانی مسلمان یاپمغه کفایت ایدر. بو حقیقتی یاشامقله‌درکه انسان مؤمن اولور. قرآنك بر کتاب الٰهی اولدیغنه ایناتمق بر انسانی اهل اسلام میانه صوقمغه کفایت ایدر. فقط یالکز بو اعتقاد انسانی مؤمن سویه‌سنه یوکسلتمز. مؤمن سویه‌سنه یوکسلمك ایچون تعالیم قرآنیه‌یه توفیق حرکت لازمدر. برکله ایله بوتون حیات عملیه‌مزدن، فعالیتلرمزدن عبارتدر. طالعك نه‌قدر الیم بر تجلیسیدرکه بزمده نقصانمز بودر. قرآن کریمك صحیفه‌لرینی چویریکز، کوروسکزکه ظفر، شرف، شان، سطوت، خلاصه فلاح مؤمنلره وعد اولونمشدر. حالبوکه جناب حقك بوتون بونعمتلری بزم اوزرمزدن چکیلمشدر. چونکه اونلره مستحق ده‌کلز، بوکون مدنیت عالیه‌یی، حیات اجتماعیه‌یی انکشاف ایتدیره‌جك فضائلی غیرمسلملر اکتساب ایتمش بولونیور. مسلمانلر مؤمن اولمقدن چیقمش، غیر مسلملر مؤمن اولمشلردر. بز ایمان ایله عملك ماهیت حقیقیه‌سنی بیلمه‌یورز. بز ایمانی، مسلمانك بلا نزاع مالی عد ایدیورز. بوکونکی انحطاطمزك عامللرندن بریده بودر. برقسممز یالکز ایمانی هرشی ظن ایتمشدر. بونلر مسلمانلرك نه یاپارلرسه یاپسینلر جنته کیره‌جکلرینی، غیر مسلملرکده نه یاپارلرسه یاپسینلر جنتدن محروم قالاجقلرینی ظن ایدیورلر.

اوحالده ایمانك نه اولدیغنی آراشدیره‌لم:

ایمان، حیات عملیه‌مزده، انسانلرك خیری ایچون کوندریلن حق اساسلری قبول ایتمکدر. بو حیات اساسلریله عقائد دینیه تسمیه اولونان حقائق سائره آره‌سنده صیقی بر مناسبت واردر. بناءً علیه اعمالك طوغرو اولماسی ایچون عقائد صحیحه‌یه استناد ایتمه‌سی لازم کلیر. فقط بو قضیه‌نك عکسی طوغرو اولمایه‌بیلیر. تعبیر دیکرله عقائد صحیحه‌نك مطلقا اعمال صحیحه تولید ایتمه‌سی ایجاب ایتمز، مثلا قرآن کریم، انسانك فلاحنی تأمین ایده‌جك بر طاقم اساسلر وضع ایتمشدر. کتاب کریمك بر کتاب الٰهی اولدیغی بر اعتقاد مسئله‌سیدرکه بو اعتقاد بزم عمل اراده‌مزی تقویه ایدر. فقط «فلاح» مسئله‌سنه کلنجه بو آنجق بر طاقم مقاصد مخصوصه‌یی تحقق ایتدیرمه‌یه خادم اساسلرك تطبیقیله احراز اولونور. بو اساسلره توفیق حرکت ایدنجه موفقیت احرازی محققدر. بناءً علیه بر انسان قرآن کریمك بر کتاب الٰهی اولدیغنه اعتقاد ایتمزسه اعتقاد اعتباریله مخطی اولور. عینی آدم قرآنك اجتماعی ومدنی اساساتنی آلارق اونلره توفیق حرکت ایدرسه هیچ شبهه‌سز موفق اولور. بالعکس بر دیکری قرآن کریمك کتاب الله اولدیغنه اعتقاد ایدر، فقط او کتاب مبینك اساساتنه کوره حیات سیاسیه‌سنی تنظیم ایتمزسه هیچ برشی احراز ایتمز، اعتقادندن بر ثمره اقتطاف ایلمز، هیچ بر موفقیته نائل اولماز.

بو نقطه‌یی ایضاح ایچون بویله بر مثال ایراد ایده‌لم. شرقده بعض آدملر واردرکه غربك ترقیات طبیعیه‌سنی اعتمادسزلقله قارشیلارلر. دیکرلری ده واردرکه بونلره اعتماد ایدرلر. بوکا اعتماد ایتمه‌ینلرك بری ایصتمه‌یه طوتولسه‌ده کنین استعمال ایتسه، اعتماد ایدنلردن بریده ایصتمه‌یه طوتولدیغی زمان کنین قوللانماسه نتیجه نه اولور؟ نتیجه هر ایکیسنك خط حرکتنه باغلیدر. طب جدیده اعتماد ایتمه‌ین، اعتمادسزلغنه رغماً ایصتمه‌دن قورتولور. اوته‌کی ایسه طب جدیدك تأثیرینه قائم اولدیغی حالده بو قناعت اوکا هیچ بر فائده تأمین ایتمز. مسلمانلر بو درسدن مستفید اولمليدرلر. بر مجوسی، بر یهودی، بر خریستیان، حتی بر ملحد بیله قرآن کریمك بو اساس اقتصادیسنه رعایت ایدرسه مطلقا موفق اولور. قرآن دیورکه: «ییکز، ایچیکز، فقط اسراف ایتمه‌ییکز.» بو اساسه هرکیم رعایت ایدرسه اوندن استفاده ایدر. فقط بر مسلمان «ولا تسرفوا...» امر جلیلنه رعایت ایتمزسه مسلمان اولدیغی حالده خسرانه دوچار اولور.

بر غیرمسلمك بو اساسلره، الٰهی ده‌کل، انسانیدر، دیمه‌سی نتیجه اوزرنده اجرای تأثیر ایتمز. بر مسلمان بونلرك الٰهی اساسلر اولدیغنی قبول ایدیور، فقط حیاتنده بونلری تطبیق ایتمه‌مکله بونلری قبول ایتمه‌دیکنی کوستریور. بو صورتله عملی نقطهٔ نظردن بر غیرمسلم مؤمن اولیورده بر مسلم، غیرمؤمن اولویور. چونکه بری اساسات قرآنیه اوزره حرکت ایتدیکی حالده دیکری بوکا کوره حرکت ایتمه‌یور. ایمان ایله عمل آره‌سنده حقیقی نسبت بودر. یالکز ایمانك بر فائده ویرمیه‌جکنی قرآن کریمده بیان بویورر. قرآن عظیم الشانده هر نره‌ده (جنت) ك ذکری کچسه آرقه‌سندن «من تحتها الانهار» ده‌نیلمکده‌در. بوده ایمان ایله اعمال آره‌سنده‌کی نسبته اشارتدر. جنت بر نباته، اونك ایچندن کچن نهرلرده او نباتك مدار حیاتی اولان صویه قیاس اولونیور. بر تخم نه‌قدر ایی اولورسه اولسون حسن صورتله اسقا اولونمازسه مطلقا اولور. فقط او قدر ایی اولمایان بر نبات حسن صورتله اسقا اولونورسه ثمره

ویرر. انسان‌ده بویله‌در. کوزمزك اوکنه برغیرمسلم کتیره‌لم . بوغیرمسلم، اسلامك اك متعصب دشمنی اولابیلیر . فقط بو آدم رفاه وموفقیته نائل ایسه اونك خط حرکتنی تدقیق ایتدیکمز تقدیرده ، مطلقا اساسات قرآنیه‌یه توفیق حیات ایتدیکنی کوروروسکز . اوبلکه بوحقیقته آکاه دکلدر . فقط حیاتده موفقیت نقطهٔ نظرندن بوآدمك خط حرکتی بودر. حیاتده موفقیت برنعمت الٓهیه‌در. بوکون بزبو نعمت الٓهیه‌دن مستفید دکلسه‌ك بونك سببی اهمالمزدر . آوروپا مدنیتنده ایی وأصیل نه وارسه ، هپسی اساسات قرآنیه‌دن مستفاضدر . آوروپا ، کتاب اللهك بدائعندن غافلدر . بوکا رغماً آوروپا اونك برچوق حقائقنی آله‌رق حیات عملیه‌سنده تحقق ایتدیرمش وبو صورتله بوکون جهانك استاد مدنیتی اولمشدر .

خواجه کمال الدین

انکلیزجه‌دن مترجمی : عمر رضا

یکی حقوق عائله

لایحه‌سی حقنده مطالعات

٤

« ۲۷ — ماده : اعلان مدتی ظرفنده هیچ براعتراض واقع اولمامش ویا اعتراض وارد کورولمه‌مش ایسه عقد نکاحه مباشرت اولنور . أثنای عقدده خاطب ومخطوبه‌دن برینك اقامتکاهی بولنان قضاحاکمی ویابونك اذننامهٔ مخصوص ایله مأذون قیلدیغی نائب ویا دولتجه بوقبیل عقدلرك تسجیلنه وظیفه‌دار ایدیله‌جك مأمور مخصوص حاضر بولونوب عقدنامه‌یی تنظیم ایدر و تسجیل ایتدیرر . هرحالده کیفیت عقدی مبین زوج وزوجه‌یه بروثیقهٔ مخصوصه اعطاسی مجبوریدر.»

بوماده جای ملاحظه‌در . کتب فقهیه‌مزده و بالخاصه (بحرالرائق) ایله (منحة‌الخالق) ده بیان اولوندیغی اوزره بعض معاملات شرعیه‌نك انکار وقوعندن صیانتی ایچون بروثیقهٔ تحریریه‌یه ربطی مستحبدر . ایشته نکاح‌ده بو زمره‌دندر . نکاح اهمیت مخصوصه‌یی حائزدر ، بونکله یکی بر عائله تأسس ایدر ، بررفاقت دائمه وجوده کلیر، طرفینك عهده‌لرینه بر طاقم متقابل حقوق و وظائف ترتب ایلر . بناءً علیه بوقدر مهم بر رابطهٔ اجتماعیه حصوله کتیرن بر عقدك بروثیقهٔ تحریریه ایله تثبیتی وحتی أثنای عقدده — انتظام و صحت عقدی تأمین ایچون — احکام نکاحه واقف برذاتك بولونماسی مستحسن ، شایان تمنی بر مسئله‌در . شوقدر وارکه بو مسئله‌یی نکاحك شرائط اساسیه‌سندن ایمش کبی بر ماهیتده تلقی ایتمك ، بوشرطه رعایت ایدلمکسزین وقوع بولان نکاحلرك کأن لم یکن عد ایدلمسنه قائل اولمق احکام شرعیه‌مز نقطهٔ نظرندن اصلا طوغری اولاماز . حال بوکه — احکام نکاح حقنده‌کی ماده‌لرك مطالعه‌سندن آکلاشیله‌جغی اوزره — قومیسیون بومسئله‌یه بویله برماهیت ویرمشدر . بونك تولید ایده‌جکی محذورات شرعیه‌یی آتیاً ایضاح ایده‌جکز . فی‌الواقع احکام فقهیه‌مزه نظراً نکاحك بروثیقه‌یه ربطی مستحسن ایسه‌ده هرحالده ضروری دکلدر . أثنای عقدده حاکمك ویا سائر بر مأمورك حضوری بونلرك عقد نکاحه اذن وموافقتی ایسه هرحالده ایجاب ایتمز . یالکز ولیلری اولمایان قاصرینك ازدواجلرینه حائز صلاحیت اولان حکام مداخله ایده‌بیلیر ، یوقسه مکلف اولان ویاولیلری بولونان کیمسه‌لرك مشروع اولان ازدواجلرینه هیچ برکیمسه مداخله ایده‌مز . اکر انتظام عقدی ، منافع عامه‌یی تأمین ایچون بوخصوصه هرحالده لزوم کورولیورسه بو بابده صرف اداری ماهیتده اولمق اوزره بعض تدابیرقانونیه اتخاذ ایدیله‌بیلیر، بوتدابیری تأمین ایچونده ینه اداری ماهیتده بعض مؤیدلر وضع ایدیله‌بیلیر ، یوقسه بو تدابیرك قوهٔ تأییدیه‌سی عقدك صحت وبطلانی ایله علاقه‌دار اولاماز . حد ذاتنده مشروع اولان بر عقد ، نهایت اداری بر ماهیتده تلقی اولونابیله‌جك بر شرطه ، برتدبیر قانونی‌یه عدم رعایتدن طولایی غیرمشروع اولاماز.

« ۲۸ — ماده : عقد نکاح أثناسنده لااقل مکلف ایکی شاهدك حضوری نکاحك صحتنده شرطدر . خاطب ایله مخطوبه‌نك اصول و فروعی‌ده شاهد اتخاذ ایدیله‌بیلیر . »

بوماده احکام شرعیه‌مزه موافقدر . علیه الصلاة والسلام افندمز (لانکاح الابشهود) بویورمشدر . نکاح بر اهمیت مخصوصه‌یی حائز اولدیغندن اویله سائر عقود کبی همان طرفینك ایجاب و قبولیله اولوب بیتمز، أثنای عقدده مکلف ، اوصاف شرعیه‌یی حائز، لااقل ایکی ارکك ویابرارکك ایله ایکی قادینك حاضر بولونوب ایجاب و قبولی معاً استماع ایتمه‌لری لازمدر . عکسی تقدیرده عقد واقع ، فاسد اولوب بو عقده مغروراً طرفینك عائله تأسیسنه قیام ، حال زوجیتده دوام ایتملری اصلا جائز اولاماز .

نکاحده زوجینك اصول وفروعی‌ده شاهد اتخاذ ایدیله‌بیلیر، شوقدر وارکه زوجیندن بری لدی‌الایجاب اقامه ایده‌جکی نکاح ویا مهر دعواسنی کندی اصول ویا فروعنك ادای شهادتلریله اثبات ایده‌مز ، چونکه تحمل شهادتله ادای شهادت باشقه شیلردر .

« ۲۹ — ماده : نکاح ، مجلس نکاحده طرفینك ویارسمی وکالتنامه‌یی حائز وکیللرینك حضوری ایجاب وقبولیله عقداولونور . یالکز قریه‌لرده رسمی وکالتنامه آرانماز ، کوی هیئت اختیاریه‌سنك کیفیت توکیلی تصدیق ایتمه‌سی کافیدر . »

بو ماده قسماً جای تأملدر . احکام فقهیه‌مزه نظراً نکاح ، حائز اهلیت اولان زوج ایله زوجه‌نك ویا زوجینك ولیلرینك ایجاب وقبولیله عقد ایدیله‌بیله‌جکی کبی بونلرك وکیللرینك ایجاب و قبولیله‌ده عقد ایدیله‌بیلیر .

توکیلده اشهاد شرط دکلدر . کیفیت توکیلی تصدیق ایچون حین توکیلده بعض کیمسه‌لرك حاضر بولونماسی هرحالده ایجاب ایتمز . مبسوط

سرخسی‌ده دنیلدیکی اوزره نکاحه توکیل ، نکاح دکلدر ، شهود ایسه نکاحك خصائصندندر ، شوقدر وارکه اشهاد ایدلمه‌سی مستحسندر. تاکه ایلروده انکار وقوع بولورسه اقامهٔ بینه‌یه امکان بولونسون .

اشبو یکرمی طقوزنجی ماده ایسه اشهاد مسئله‌سنی مجبوری قیلمش اولیور ، وکالتنامه استحصالنده‌کی کلفتدن وسائره‌دن هله صرف نظر ایده‌لم ، عجبا بویله رسمی بر وکالتنامه‌یی حائز اولمیان کیمسه‌لرك بالوکاله عقد ایده‌جکلری نکاحلر قانوناً ناصل تلقی ایدیله‌جك ؟ یوقسه اتخاذ ایدیلن اصوله نظراً بویله بر عقدك وقوعنه ذاتاً امکانمی ویریلیور ؟ .

« ٣٠ — ماده : نکاح ، شرطه تعلیق وزمان مستقبله اضافه اولونماز. »

بوماده ، احکام فقهیه‌مزه موافقدر . شرطه معلق ویا زمان مستقبله مضاف اولان نکاحلر منعقد اولماز . شوقدر وارکه معلق علیه اولان شرط ؛ علی خطر الوجود اولمالی ، یعنی هنوز معدوم اولدیغی حالده آتیاً وجوده کله‌بیله‌جکی مأمول بولونمالیدر . حین عقدده تحقق ایدن ویا ایتمش بولونان بر شرطه معلق اولان نکاحلر ایسه منعقد اولور .

« ٣١ — ماده : اوزرینه اولنمه‌مك شرطیله بر قادینی تزویج صحیح وشرط معتبردر . » [١]

بو ماده ، مبهمدر . بر کیمسه بو شرط ایله ازدواج ایتدیکی حالده بوکا رعایت ایتمسه نه اولاجق ؟ مع هذا بوماده ، احکام فقهیه‌مز نقطهٔ نظرندن جای تدقیقدر .

کتب فقهیه‌مزده وبالخصوص (فتح القدیر) ایله (رد المحتار) ده مفصلاً بیان اولندیغی اوزره نکاح ، شرطه تعلیق اولنه‌ماز ایسه‌ده شرط ایله تقیید اولونابیلیر . شرط ایله مقید اولان نکاحلر هر حالده صحیحدر ، معتبردر . درمیان ایدیلن شرطلر ایسه بعضاً معتبر اولور ، بعضاً اولماز. ایشته بوماده‌ده‌کی شرطده ـ برامر مشروعدن منعی متضمن اولدیغندن ـ معتبر دکلدر . شوقدر وارکه زوج بو شرطه رعایت ایتمه‌دیکی تقدیرده زوجه‌سنه مهر مسماسندن نقصان اولماق شرطیله مهر مثل ویرمکه مجبور اولور . چونکه بو شرط ، زوجه‌نك منفعتنه راجع اولدیغندن بونك عدم تحققی حالنده مهر مسمایه رضاسی منعدم اولور .

بوماده ، الیوم محاکمده معمول به اولان احکام فقهیه‌مزه توافق ایتمدیکی کبی سائر مذاهب فقهیه‌یه‌ده موافق دکلدر . از جمله کتب شافعیه‌دن (نهایة المحتاج) ده دینیلیورکه : « نفقه ویرمه‌مك ویا اوزرینه اولنمه‌مك کبی مقتضای نکاحه مخالف اولمقله برابر مقصود اصلی‌یی اخلال ایتمه‌ین بر شرط ایله نکاح ، صحیح اولور . لکن بو شرط ایله مهر مسمی فاسد اولوب مهر مثل لازم کلیر . »

الحاصل بوکبی شرائط ایله عقد نکاحده بولونمق آهنك صمیمیتی ، بقای زوجیتی اخلال ایده‌جکی جهتله شایان تصویب اولاماز . مع هذا ازدواج ایده‌جك بر قادین هرحالده بویله برشرطه لزوم کورورسه آنی اصول شرعیه‌سی داخلنده درمیان ایده‌بیلیر . از جمله « اوزرینه اولنمه‌مك ، اولندیکی تقدیرده امر طلاق یدنده اولوب دیله‌دیکی زمان نفسنی تطلیق ایتمك » شرطیله تزوج ایدر ، دیکر طرفده بو شرط ایله قبول ایلرسه هم نکاح ، همده شرط ، معتبر اولور .

بو شرط ، مذهب حنفی‌ده معتبر اولدیغی کبی مذهب مالکیه‌ده‌ده معتبردر . نته‌کیم مدونات مالکیه‌دن (کتاب البهجه) ده دینیلیورکه : « بر کیمسه بر قادینی بلده‌سندن اخراج ویا اوزرینه تأهل ایتمه‌مك وایتدیکی صورتده امر طلاق ، منکوحه‌نك یدنده بولونمق ویاآلاجغی خاتون بوش اولمق شرطیله تزوج ایتسه بو شرط معتبر اولور . »

« ٣٢ — ماده : ازدواجده کفائت ، نکاحك لزومنده شرطدر . بناءً علیه اذن وموافقته احتیاج بولنان ماده‌لرده ولینك عدم کفائتدن طولایی اعتراضه حق واردر. حاکم اعتراضی تدقیق وبرقراره ربط ایدر . اکر عدم کفائت ثابت اولورسه حاکم نکاحه اذن ویرمز. »

بو ماده بر قاچ نقطهٔ نظردن جای تدقیقدر . اولا شو جهتی عرض ایده‌لم که نکاحده کفائتك شرط اولوب اولمامسی خصوصنده بین المجتهدین اختلاف واقع اولمشدر . امام مالك ایله حسن بصری حضرتلرینه کوره نکاحده ـ حقوقاً ـ کفائت آرانیلماز . ائمهٔ حنفیه‌دن امام کرخی‌ده بوکا قائلدر. نکاحده کفائتك شرط اولمادیغی اجتهادنده بولونان بو ذوات دیورکه :

رسول اکرم صلی الله علیه وسلم افندمز (الناس سواسیة کاسنان المشط لیس لعربی علی عجمی فضل الا بالتقوی) بیورمشدر . (ان اکرمکم عندالله اتقاکم) آیت جلیله‌سی‌ده بونی مؤیددر . بناءً علیه انسانلر خلقةً ، حقوقاً مساویدرلر ، انسانلرك یکدیکرینه تفوق آنجاق زهد وتقوی جهتیله‌در ، باشقه صورتله دکلدر .

لکن امام اعظم ایله سائر ائمهٔ حنفیه‌یه کوره نکاحده کفائت آرانیلیر. کفائت ، نکاحك لزومنك شرطیدر ، بناءً علیه عدم کفائتدن ناشی زوجه ایله ولیلرینك ـ اصول شرعیه‌سی دائره‌سنده ـ نکاحی فسخ ایتدیرمکه حق واردر .

ائمهٔ حنفیه حضراتی بوبابده برقسم ادلهٔ نقلیه‌یه استناد ایتمکله برابر دیورلرکه: کفائت بولونمادیغی تقدیرده مصالح نکاح ، خللدار اولور ؛ نکاحدن بکله‌نیلن انتظام عائله ، مقاصد اجتماعیه تجلی ایده‌مز . واقعا برارکك کندیسنك مماثلی اولمایان برقادینله عقد ازدواجده بولونماسنده

[١] جریدهٔ عدلیه‌ده مندرج مواد ایله یومی غزته‌لر طرفندن اسباب موجبه‌سیله برابر مؤخر تاریخله یازیلان اشبو مواد آره‌سنده بعضاً جزئی فرقلر کورولیور. بالخصوص اشبو ٣١ نجی ماده جریدهٔ عدلیه‌ده بومواد صیره‌سنده موجود دکل .

اوقدر محذور کورمیه بیلیر . فقط بر قادین کندیسنک مماثلی اولمایان بر ارکك ایله بررابطهٔ زوجیت تأسیس ایتمکدن عارلانیر ، روحاً متأثر اولور ، بویله برارککك دائرهٔ عصمتنه دخولدن استنکافه لزوم کورور ، بو خصوصده‌کی حسیاتی اخفایه مقتدر اولامایاراق عائله آراسنده وجودینه پك زیاده احتیاج بولونان آهنك امتزاجی اخلاله سببیت ویرر ، بوجهت زوجه‌نك ولیلری حقنده‌ده سوء تأثیردن خالی قالماز. بناءً علیه تأسس ایده‌جك بر عائله‌نك انتظامنی ، حسن دوامنی تأمین ایچون تحریٔ کفائته لزوم واردر .

شوقدر وارکه کفائت ، یالکز زوج طرفنده آرانیر ، یعنی زوجك زوجه‌سنه حرفت ، دیانت کبی بعض خصوصاتده مساوی ویا فائق بر حالده بولونماسی تحری اولنور ، یوقسه زوجه طرفنده آرانیلماز .

اشبو ایکنجی ماده‌نك احکام فقهیه‌مزه موافق اولوب اولماسی جهتنی آراشدیره‌لم .

بو ماده بروجه آتی بر قاچ جهتله احکام فقهیه‌مزه مخالفدر :

۱ — احکام فقهیه‌مزه نظراً کفائت یالکز ارکك طرفنده آرانیر. بوماده‌ده ایسه بومسئله قادین طرفنده‌ده تشمیل ایدیلمشدر. چونکه « اذن وموافقتنه احتیاج بولنان ماده‌لرده ولینك عدم کفائتدن طولایی اعتراضه حق واردر. » دینیلیور . اذن وموافقتنه احتیاج کوستریلن ولی ایسه لایحه‌یه نظراً هم زوجك ، هم‌ده زوجه‌نك ولیسیدر .

۲ — احکام فقهیه‌مزه کوره عدم کفائت سببیله هم زوجه‌نك ، هم‌ده ولیسنك اعتراضه ، نکاحی فسخ ایتدیرمکه حق واردر. بوماده ایله مادهٔ آتیه ایسه بو حق یالکز ولی‌یه حصر ایدییور .

۳ — احکام فقهیه‌مزه نظراً عدم کفائتدن ناشی نکاحی فسخ ایتدیرمك حق یالکز عصباتدن اولان ولیلره عائددر ، سائر ولیلر بوحقه مالك دکلدرلر . بوماده‌ده ایسه علی الاطلاق « ولی » دینیلیور . بو ولی ایسه لایحه‌نك ولایت حقنده قبول ایتدیکی ترتیبه کوره والده ، لام جد ، دایی اولابیلیر . دیمك‌که بونلرده عدم کفائت سببیله نکاحی فسخ ایتدیره‌بیله‌جکلر ، حال‌بوکه احکام شرعیه‌مزه نظراً بویله بر فسخ قابل دکلدر .

٤ — احکام فقهیه‌مزه کوره عدم کفائتدن طولایی ولیلرك نکاحی فسخ ایتدیرمکه صلاحیتلری واردر . ولوکه عقد ایدیلمش اولان نکاح کندی اذن و موافقتلرینه متوقف بولونماسون . بوماده‌ده ایسه یالکز اذن و موافقتنه احتیاج بولونان ماده‌لرده ولی‌یه بو صلاحت ویریلیور . دیمك‌که سن رشده واصل بولونمش اولان بر قادینك نکاحنده ولیسنك اذننه احتیاج بولونمادیغندن بو ولینك عدم کفائت سببیله اعتراضه ، نکاحی فسخ ایتدیرمکه صلاحیتی اولمایه‌جق .

« ۳۳ — ماده : حین عقدده کفائت شرط قیلنمش ویا زوج کفو اولدیغنی قبل التزوج اخبار ایتمش اولوب‌ده مؤخراً عدم کفائت ثابت اولسه ولی حاکمه مراجعتله نکاحی فسخ ایتدیره‌بیلیر . »

« ۳٤ — ماده : عدم کفائت سببیله حاکم نکاحی آنجق حملك ظهورندن اقدم فسخ ایده‌بیلیر . »

« ۳٥ — ماده : ولینك دلالةً ویا صراحةً عدم کفائته رضاسی حق فسخی اسقاط ایدر . »

بوماده‌لر ــ کفائت یالکز زوج طرفنده تحری ایدلمك وبو تحری‌یه یالکز عصباتدن اولان ولیلر صلاحیتدار بولونمق شرطیله ــ احکام فقهیه‌مزه موافقدر . شو قدر وارکه کفائت حقنده تثبیق ضروری کوریله‌جك احکامی احتوا ایتمه‌مکده‌در .

« ۳٦ — ماده : ولیٔ اقرب غائب ایکن درجةً بعید اولان ولینك رضاسی اونك حق اعتراضنی اسقاط ایدر . »

بو ماده ، احکام فقهیه‌مزه توافق ایتمیور. احکام جلیلهٔ فقهیه‌مزه نظراً عاقل وبالغ اولان کیمسه‌لرك نکاحلری اساساً صحیح و نافذدر ، آنجاق عدم کفائت ونقصان مهر طولاییسیله زوجه ولیلرینك اعتراضه حق واردر. بر ولی بوحقنی ــ اسقاط ایتمدکجه ــ هم قبل العقد ، هم‌ده بعد العقد استعمال ایده‌بیلیر . شو قدر وارکه درجه‌سی قریب اولان ولینك رضاسی درجه‌سی بعید اولان ولیلرك حق اعتراضنی اسقاط ایدر ، فقط درجه‌سی بعید اولان ولینك رضاسی درجه‌سی قریب اولان ولینك حق اعتراضنی اسقاط ایده‌مز . بو ولی کرك غائب اولسون وکرك اولماسین . چونکه ولی اقرب بر حیات اولدقچه ولی ابعد اجنبی مثابه‌سنده قالیر . بوندن یالکز بر مسئله مستثنادر .

« ۳۷ — ماده : درجه‌لری مساوی ولیلردن برینك رضاسی دیکرلرینك حق اعتراضنی اسقاط ایدر . »

بوماده‌نك حکمی ــ لایحه‌ده قبول ایدیلن ولایت ترتیبندن قطع النظر ــ احکام فقهیه‌مزه موافقدر . بر آز ایضاح ایده‌لم :

ائمهٔ حنفیه‌دن امام یوسف و زفر حضرتلرینه کوره درجه‌لری مساوی اولان ولیلردن برینك رضاسی ، دیکرلرینك حق اعتراضنی اسقاط ایتمز ، چونکه کفائتی طلب ایتمك ولیلردن هر برینك حقیدر ، بونلردن برینك رضاسی یالکز کندی حقنی اسقاط ایدر ، دیکرلرینك حقنه تأثیر ایده‌مز . نته‌کیم زوجه‌نك رضاسی‌ده ولیلرینك حق اعتراضنی اسقاط ایتمیور .

فقط امام اعظم حضرتلری دییورکه : طلب کفائت ؛ حق واحددر. بو حق قابل تجزی دکلدر ، ولیلردن هر برینه کندیسندن باشقه ولی یوق ایمش کبی علی وجه الکمال ثابت اولور . بناءً علیه بونلردن بری بو حقی اسقاط ایدنجه آرتق دیکر ولیلرك اعتراضه صلاحیتی قالماز. مع مافیه کامل الرأی اولان بر ولینك عدم کفائتدن عبارت اولان بر ضرر ظاهری‌ی التزام ایده‌رك نکاحه اقدام ویا اجازت اعطا ایتمه‌سی بر مصلحت

خفیه‌یه مبتنی و عدم کفائتدن دها عظیم بر ضرری دفع حکمتنه مستند اولاجغندن بو مصلحت و حکمته مطلع اولمادیغی ملحوظ اولان سائر ولیلرك حق اعتراضنك سقوطنی مقتضی اولور . قادینه کلنجه بونك ایچون ثابت اولان حق ، ولیلری ایچون ثابت اولان حقك غیریدر ، بونلرده‌کی نقاط نظر باشقه باشقه‌در . الیوم مفتی‌به اولان‌ده امام اعظم حضرتلرینك بو قولیدر .

معجزهٔ محمدیه

۳

حضرت محمد ، بر واضع قانون اولمقله قالماز ، بوندن باشقه ، خلقی جبر وتضییقه اوغراتمقسزین قانونه اطاعتده اوکرتمشدر .

پیغمبرمزك کتیردیکی قانون ، عملی ، صاغلام برمجلهٔ اخلاقیه‌در که بوکون دخی دنیایی اداره‌یه لایقدر . (تەیلور) بوندن بحث ایدرکن دییورکه : « اسلام اخلاقیاتی ، برقاچ نقطهٔ نظردن بزم اخلاقیاتمزه فائقدر . ارادهٔ الٰهیه‌یه تسلیمیت ، فحشادن اجتناب ، التزام عفت ، بین المسلمین تأمین اخوت اعتباریله مسلمانلق بزم ایچون واجب الاقتدا بر نمونه تشکیل ایلر . مسلمانلق ایچکی ، قمار وفحشی منع ایتمشدر . حال بوکه بو اوچ رذیلت خرستیان مملکتلرینك آفتلریدر . »

قونت « دوبوله‌نوییه » ده مسلمانلق قدر معقول واعمال صالحه ایشله‌ینلر ایچون اوندن دها حضور واطمئنان بخش بر دین بولونمادیغنی بیان ایتمکده ویالکز خرستیانلغی خارج طوتمقده‌در . (بارته‌لمی ساق هیله‌ر) ده خرستیانلغی خارج طوتدقدن صوکره مسلمانلقله قابل قیاس وبشر ایچون موجب فخر اولاجق باشقه بر دین بولونمادیغنی سویلر .

حضرت محمد عربستانده اخلاقه رعایت اساسنی ترصین ایتدیکی کبی مملکتك احوال اجتماعیه‌سنی تنظیم ایتمش ، ربایی منع ، تعدد زوجاتی تحدید ، قوانین وراثتی تأسیس ایده‌رك عربلری مشتهیات نفسانیه‌لرندن باشقه برشی طانیمایان وحشیلر سویه‌سندن ، قانونه مطیع ، عقل واذعان صاحبی انسانلر سویه‌سنه چیقارمشدر .

حضرت محمدك کتیردیکی دین ، خالق حقنده‌کی تلقیناتی پك یوکسك ، بشرك ارشادی ایچون احتوا ایتدیکی اساسات پك عملی اولان بر دین اولمقله قالماز . بو دین ، اك بویوك ترقیات مادیه وترقیات علمیه ایله برابر یورویه‌جك بر دیندر . بوندن طولاییدرکه مسلمانلق ، اهل اسلامده بر عطش عرفان وجوده کتیرمش ، بو عطشی تسکین ایچون مسلمانلر چالیشمشلر وجهانی نور عرفاندن مستفید ومستفیض ایتمشلردر .

(قارلایل) پیغمبرمزك یاپدیغی انقلابدن بحث ایدرکن دییورکه :

« حضرت محمدك ظهوری ، عربلری ظلمتدن نوره کوتورمشدر . عربستان آنجق بوسایه‌ده جانلانمشدر . فقیر چوبانلردن متشکل اولان عربلر ، یارادلدقلری کوندن بری چوللرده هیچ بر دقت جلب ایتمکسزین طولاشوب دورمشلردی . قهرمان پیغمبر بونلره ایمان ایده‌جکلری بر کلمه ایله کوندردی . اوندن صوکره هیچ جلب دقت ایتمه‌ین انسانلر ، جهانك دقتنی جلب ایتدیلر . عربستان بر طرفدن (غرناطه) یه ، دیکر طرفدن (دلهی) یه قدر امتداد ایتدی . عربستان دنیانك معظم بر قسمنه عصرلرجه افاضهٔ نور ایتدی . اساساً دین ، بویله معظم ، بویله حیات بخش برشیدر . بر ملت ایمان ایدرسه اونك تاریخی ثمره‌دار ، اعتلا آمیز و معظم اولور . حضرت محمد ، قاپ قرا کلق چوللرك اورته‌سنده بر شعله کبی پارلادی . چولك قوملری او شعله ایله انفلاق ایتدی و بو انفلاقك آلولری دلهی ایله غرناطه آره‌سنده امتداد ایدن افقلری تنویر ایتدی . »

(قارلایل) ك تصور ایتدیکی بو معظم ساحه بر عصر ظرفنده نور ایچنده قالدی . فقط عربستانده بو مدتك اونده بری ظرفنده هرشی تمام اولمشدی . خارق العاده بر قدرت واراده هر شیئی احیا ایتمشدی . کعبه ، ینه عینی کعبه ایدی . فقط ایچنده‌کی اوچ یوز آلتمش صنمه نه اولمشدی ؟ خلق ینه عینی خلقدی . اونك ظالم ، انتقامجو قلبلری ، اونك آنارشیسی ، انحطاطی ، رقابتی ، عصیانی ، رباسی ، سرخوشلغی ، چوجق اولدورمه‌سی ، قانلی مجادله‌سی ، انسان قانی قربان اولارق دوکمه‌سی ، خرافاتپرستلکی نه اولمشدی ؟ بونلر زائل اولمش ، یکدیکرینه دشمن بت پرستلر موحد اولمشلر ، قردش اولمشلر ، بر رئیسك ، بر نفوذك ، بر قانونك اطرافنده طوپلانمشلر ، مفکوره‌لرك اك اصیلنه توجه ایدن ، اخلاقك اك یوکسکنه رعایت ایدن بر ملت اولمش ، ایچنده تشکیلاتچیلر ، قهرمانلر ، متفکرلر ، اك یوکسك مدنیتلرك واك بویوك ملتلرك یتیشدیره‌بیله‌جکی اك بویوك رجال وجود بولمشدی . بالخاصه بو نقطه‌یه جلب دقت ایتملیدرکه یوزسنه ظرفنده غرناطه ایله دلهی آراسنده انتشار ایدن شان نیجه نیجه عصرلر صوکره غرناطه‌ده افوله و (دلهی) ده ضعفه اوغرادیغی حالده اون سنه ظرفنده عربستانده تمام اولان نور یوز بیکلرجه انسانك قلبنده یانیور ، کونش پایدار اولدقجه ، بو نور او یوز بیکلرجه قلبلرده کونشدن دها پارلاق بر صورتده یانه‌جق ، ترقی و مدنیتك أبدی بر عاملی اولاجقدر .

امی ، بیکس و مظلوم « محمد » ك سسی ، امین اولیکز ، علی العاده بر انسانك سسی دکلدی . او سس انسانلری اولوم اویقوسندن اویاندیران بر رعد ، انسانلرك درین کوکلی اخلاقسزلغنی ، قاتللغنی امحا ایدن بر شمشك ، بر یوزنده « ملکوت سمایی » فرشتهانه شفقتی ، حقیقی صداقتی ، قهرمانانه جسارتی ، علوی فداکارلغی ، اك عالیجناب مرحمتی ، اك صمیمی محبتی ، اك قیمتلی تساندی تبشیر ایدن بر سسدی .

حضرت محمدك سسى بيابانده يالكز قايالرك و قوملرك عكسيله قارشيلانان بر سس دكلدى . بو سس صوت رسالتدى .

پيغمبرمزك وظيفه پرور انساندر . كنديسى رب‌العالميندن باشقه بر كيمسه‌يى تبجيل ايتمه‌مش ، رب‌العالمينه اضافه اولونان بوتون بشرى احتراصاتى ، فراغت نفس ايله ، اقدام و غيرت ايله ، ازاله‌يه موفق اولمش، سسنى طويانلرك كافه‌سى اونك تشييدايتديكى قناعتله متحسس اولمشدر. (قارلايل)ك ديديكى كبى« انسانلر بو سسى ديكله‌ملى، باشقه‌سنه اهميت ويرمه‌ملى ، چونكه باشقه‌سى هوادر » . فى‌الحقيقه انسانلر بو سسى ديكله‌ديلر واون عصردن برى ديكله‌يورلر . بو كونده حضرت محمدك سسى دنيانك هر كوشه‌سنده، انكلتره‌ده، آمريقاده، آوسترالياده ، ژاپونياده تعصبدن آزاده اولان بوتون انسانلر طرفندن ديكله‌نيور ودنيانك نهايتنه قدر ديكله‌نه‌جكدر .

حضرت محمدك ياقديغى مشعله‌دن صوكره عربستانك ترقيسى ، هيچ بروجهله غير قابل ايضاح دكلدر. قرآن كريمى دقتله اوقويانلر اسلامك احراز ايده‌جكى بوتون شان و شرفى اوراده كورورلر . حضرت محمد دنيايه كوزلرينى يومديغى زمان مسلمانلره احراز ترقى ايچون لازم اولان هيچ بر شيئى اكسيك بيراقمامشدى .

بر خلقك كسب صلاح ايتمه‌سى خصوصنده اك بويوك عامل اولان بر مقصدى تحقق ايتديرمك ايچون برلك ، ايلك اهتدانك وقوعندن اعتباراً تأمين اولونمشدى. مسلمانلغى قبول ايدن اركك قادين، يوكسك آلچاق ، بت پرست ، خريستيان ، يهودى هر انسان ديكر مسلمانلرك قرده‌شى اولويوردى. اونك قانى ، اونلرك قانى كبى ايدى. بو منظومهٔ اخوت هر كون توسع ايديبوردى . مسلمانلق اقطار جهانده انتشار ايتديكى زمان بيله اسلام اخوتى پايدار قالمشدى . بر مهتدينك اصلى، عرقى ، رنكى ، مملكتى ، مدنيتى نه اولورسه اولسون بر كره مسلمان اولديمى ديكر مسلمانلرله بر اولويوردى. اسلام اخوتى بونلرك هپسنى بر كل ياپيورو بونلرك متحد قوتى، هپسنى ايسته‌دكلرى استقامته توجيه ايديبوردى.

بر ملتك ترقيسى ايچون لازم اولان ديكر عامل ، شوق وحياتيدر. قرآن كريمك تبليغاتى ، حضرت محمدك كلماتى ايله بونلر مسلمانلر آره‌سنده ذروهٔ كماله وارمشدى . دينى تبجيل وكلمهٔ اللهيه‌يى اعلا هر مسلمانك هدف حياتى ايدى . هر مسلمان بونك ايچون ياشايور ، بونك ايچون أولويور ، بونك اوغورنده هر محنت ومشقته كوكس كريبور ، نه قازانيرسه بوغايه‌يه طوغرو توجيه ايديبوردى .

روايت اولونيوركه حرب ميدانده بر دشمنك كله‌سنى اوچورمق اوزره‌ايكن بو دشمن حضرت علينك يوزونه توكورديكندن حضرت على درحال قيلنجنى قينه صوقمشدى . چونكه (على)، شخصنه قارشى ياپيلان بر حقارتك انتقامنى آلمق ايچون دكل ، دينى اعلا ايچون حرب ايديبوردى .

سه.م. حسين قيدواى

اجتماعياتده غريجيلق وبوزغونجيلق :

اخوت ملیه‌نك تقويه‌سى ، بر ضرورت حياتيه‌در

تاريخ ملل كوستريبوركه ، اقوام مختلف تأثيرات آلتنده ياتدريجاً انكشافه مظهر اولمشلر وياخود يواش يواش انضباط وروابط اجتماعيه‌لرندن اوزاقلاشه‌رق انحطاط وانفساخه اوغرامشلردر. هيئت اجتماعيه‌لرك تدنى وترقيسنده عامل اولان مختلف تأثيراتدن اك مهملرى شبهه‌سزدركه ، ملتلرك دوغريدن دوغرويه روحيات ومعنوياتنه تعلق ايدن اساسلردر.

هنوز اوزرندن ايكى سنه‌لك بر زمان كچن مجاهدهٔ مليه‌مز؛ هيئت اجتماعيه‌مزك فقير، ترقيات ماديه جهتيله كرى اولمسنه رغماً ايمان واخلاق قوتنك نه‌مدهش بر قابليت وقيمت حياتيه تشكيل ايلديكنى بتون جهانه قارشى فعلاً ارائه ايلمشدر. فى‌الحقيقه عصرلردنبرى داخلى، خارجى صدمات كونا كون ايچنده هر مشكل وضعيتدن شان وشرفله چيقان ملتمز ، بومظهريتنى هرشيدن اول ايمان واخلاقه مديوندر .

بو ايمان واخلاق اولمسه ايدى ، درتيوز چادر خلقندن قوجه بر ملت دوغمازه بيوك بر چفتلك قدر اراضى‌يه مالك اوفاق بر قبيله‌يه، عدالتى سايه‌سنده كشورلر ، شهرلر كندى آرزولريله انقياده جان آتمازلردى. بو ايمان واخلاق اولمسه‌يدى ، قرون وسطى‌يى قرون اخرايه تحويل وتبديل ايدن حادثهٔ تاريخيه ظهوره كلمز؛ مسلمان روحى ، مسلمان حاكميتى حاكمهٔ بلاد اولان استانبولده يرلشه‌مزدى . سن غوتاردن ويانه قپولرينه قدر شان وشرفله سطوت مليهٔ اسلاميه‌يى اعلا ايدن اجدادمز بونى پك يوكسك بر انضباط وسجيه‌يه ، قوهٔ معنويه‌يه مديون ايديلر. اكر ، بو يوكسك عزم وهدايت اولمسه‌يدى بتون بر جهان حقوقنه قارشى عصرلرجه دنيانك اك مترقى، اك ذى سطوت بر هيئت اجتماعيه‌سى اوله‌رق يشاياماز ، اهل صليبله كوكس كره‌مزدك . اك نهايت ينه ملتمزده بو عزم وايمان اولمسه‌يدى ، دنيا حربندن مغلوب چيقدقدن، سلاحسز ، پاره‌سز قالدقدن صكره جهانلرى حيرته ، دونكى غالبلرى هزيمته اوغراتان بويوك ظفرى قزانامازدق .

بتون بوماضى‌يه عائد جانلى اثباتلرك برده حاله عائد قيمتى واردر. هيئت اجتماعيه‌مز ايچون باعث رها ونجات اولان بو اساسلر ، دون ناصل سعادت وسطوتمزك معيارى ايسه بو كونك وبالخاصه يارينك ده اك امين ، اك سالم عامل رفاه وترقيسنى تشكيل ايتمكده‌در .

اوت ، هيئت اجتماعيه‌مزك يكانه استنادكاهى اخلاق ومعنوياتيدر . بونلره استناد ايتمه‌ين هر تكمل ارزوسى تملى اولميان بر بنا قدر چوروك اولور . هيچ بر صاحب عقل هيئت اجتماعيه‌نك آنا خطلرينى تشكيل ايدن روابط اخلاقيه‌نك لزومنى انكار ايده‌مز .

حال بويله ايكن صوك سنه‌لرده بنيهٔ مليه‌يى توهينه باشلايان ، ترديات و فضايحك مظهر رواج اولماسى استقبال ايچون بيوك بر تهلكه تشكيل

ایتمكده‌در . چونكه جمعیتمزك تملنی استهداف ایدن اجتماعی فوضالر ملتك مقاومت وسجیه‌سنك اك مهم بر عنصرینی تخریب ایتمك استعدادنده‌در . صوك عصرده عمومی تربیه وجهه‌لرینك دینی و ملی بر تربیه وجوده كتیره‌مه‌سی سجیهٔ ملیه علیهنه غریب ملوثات اخلاقیه واجتماعیه‌سنك انتشارینی ، رواجنی موجب اولمشدر . زنكین عائله‌لرده چوجوقلرك علی الاكثر والده تربیه وشفقتندن محروم براقیله‌رق اجنبی وغیر مسلم تربیه‌لر آلتنده غیر ملی بر تربیه آلملری ، ینه بو چوجوقلرك علی الاكثر غیر ملی واجنبی مكتبلرده تحصیل ایده‌رك خصائل ملیه‌یه عائد حسلری امتصاص ایده‌مه‌ملری ضعفیت اخلاقیه‌نك ، تسامح اعتقادینك اساسلی مبدألرندن بر دیكرینی تشكیل ایدر .

مسكراتك آلابیلدیكنه رواج بولماسی ، فحشك جالب تأسف بر صورتده چوغالمسی ، خصائل كزیدهٔ ملیه‌یی اونوتدیران ، احتراصاته میدان آچان عوامل میاننده‌در . بونلره انضماماً ادبیات نامنه آچیق یازیلر ، رومانلر ؛ صنایع نفیسه یرینه آچیق رسملر ؛ اجتماعی مصاحبات و محاضرات یرینه دانس صالونلرینك مستكره ملاعباتی ، نسله درس فحش ورذائل ویرن سینه‌مالر ، تیاترولر ... یكدیكرینك تأثیرات مضره‌سنی اتمام و اكمال ایده‌رك بالنتیجه عائلوی روابطی كوشتمش ، صداقت عائله‌یی محو ایتمش ، منفعت عمومیه‌نك استحقارینی‌ده تساند اجتماعینك كسرینی ، سفاهت یوللرنده ثروت ملیه‌نك امحاسنی ، الحاصل نسلك مادةً ، معناً تردیسنی انتاج ایلمشدر .

كرچه بو سقوط وضلالت وطنك هر جزئنه لله الحمد سرایت ایتمش بر حالده دكلدر . فقط بنیه‌نك بر قسمنه عارض اولان خسته‌لق اوكی آلنمازسه هیچ شبهه یوقدركه هر قسمنی آز زمان ایچنده استیلا ایدر . بونلر كبی بنیهٔ ملیه‌نك بر قسمنده نمایان اولان تردیات وفوضالرك منعنه تشبث اولنمازسه بو رذیلتلرك وطنك هر قسمنی استیلا ایتمه‌سندن ، تعبیر دیكرله هیئت اجتماعیه‌مزك انفساخندن بحق قورقولور .

بو سرایتك نه‌قدر وخیم بر فلاكت اولدیغنی یقیناً ادراك ایده‌بیلمك ایچون شهرمزك بوكونكی سقوط اخلاق وتردیات اجتماعیه‌سنه شویله بر كوز كزدیرمك كافیدر . فوضای اخلاقینك برماق نه كبی كردابلره سوروكلیه‌بیله‌جكنه بوندن داها واضح نمونه اولاماز . حریتی هر ایستدیكنی یاپمق معناسنه آكلایان ضعیف الایمان ، ضعیف الاخلاق بر سورو متردیلرك تشجیعلریله وظیفهٔ طبیعیه‌سنی ، وقار وعفتنی اونوتان آچیق ، صاچیق ، قیدسز ، رابطه‌سز بر چوق قادینلر ، ذوق وسفاهت یرلرنده ملتك كوزینه بر خنجر كبی صاپلانمقده‌در . آرتیق حریتی بولان ، یعنی بو كونكی معناده عصمت ونزاهتنی غیب ایدن بو زواللیلرك مملكتده عائله سعادتی نامنه موجود اولان عنعنوی بتون مقدساتی چیكنه‌دكارینی اسفسز سیر ایتمك ممكنمیدر ؟..

سنه‌لردنبری قورقدیغمز ، فریاد ایتدیكمز عاقبت مع التأسف كندینی كوستردی . بو نتیجه‌یی « ترقی وتجدد » دیه كوسترمك ایسته‌ینلرك عجبا هیئت اجتماعیه‌مزك اك مهم تملنی تشكیل ایدن عائله‌نك ییقیلدیغندن خبرلری یوقیدر ؟ ملتمزك اك بویوك فلاكت اجتماعیه‌سنی آلقیشلایان بو بدبختلره تأسفدن ویر آز بصیرت واذعان تمنیسنده بولونمقدن بشقه یاپیله‌جق بر شی یوقدر .

محله آره‌لرینه‌قدر بوتون سوقاقلری ، جاده‌لری قاپلایان میخانه‌لرك نامحدود بر صورتده توزیع وتشویق ایلدیكی ایچكی یوزندن شهر آسایشنك نه‌قدر متضرر اولدیغنی ایضاحه ـ هر كون جرائد یومیه لزومی قدر تفصیلات ویردیكی ایچون ـ بوراده لزوم كورمیورز . یالكز صحتی ، ثروتی ، اراده‌سی مسكراتك تأثیرات خباثتكارانه‌سیله خراب اولان بر نسلدن استقبال ایچون نه كبی بر قیمت بكله‌نه‌بیله‌جكنی دوشونمك حقمزدر .

ایشته منفعت اجتماعیه ایله مقید اولمایان مهلك بر سربستینك حصوله كتیردیكی بحران اجتماعی صوك زمانلرده او قدر وخیم بر شكل آلمشدركه ، انسان بلا اختیار تتره‌مكسزین آتی‌یی دوشونه‌میور . بو وضعیت قارشوسنده تربیهٔ دینیه‌نك لزوم وضرورتی بر قات داها كندینی كوسترمكده‌در . وجدانی هیچ بر انكله ، هیچ بر قیده تابع اولمیان ، نه اللهدن قورقمق ، نه‌ده قولدن اوتانمق بیلمه‌ین نفسانی بر حیاتك بهیمیتدن فرقی وارمیدر ؟ وجدانی حدودلری خرافه‌دن عبارت ظن ایدن بر انسان ایچون منفعت عمومیه ملاحظاتی نه‌قدر مناسبز بر شیدر ! بونك ایچوندركه اكزیاده سربست عد اولنان غزته‌لر بیله شوراده بوراده آرتق عیوقه چیقان ، چوقدن دائرهٔ ناموسی آشان ، طاشان رذالتلردن شكایته ، فریاده باشلادیلر .

انسانك علویته پایان اولمدیغی كبی ، بر كره قیود وجدانیه‌دن صییریلدقدن ، اخلاقدن اوزاقلاشدقدن صكره سفلیته‌ده نهایت یوقدر . حریتی هر ایستدیكنی یاپمق معناسنه آكلایان ، وبو یولده مع التأسف هیچ بر انكله تصادف ایتمه‌ین متردی كسه‌لردن بكلنه‌جك البته فضیلت دكلدر . بونلر میدانی بوش بولدقجه چوغاله‌جق و آقشام غزته‌سنك بحق بر شكایت ایتدیكی كبی كیجه‌لری جاده‌لردن بیله كچمك ارباب ناموس ایچون ممكن اوله‌مایه‌جقدر .

بو مدهش اجتماعی انضباطسزلق معنوی ساحه‌ده‌كی بوشلغك وخائنی بر كره داها اثبات ایدییور . هر كس ، عقلی باشنده هر صاحب عقل واذعانی تدهیشه باشلایان تردیاتك میدانی بوش بولدقجه آلابیلدیكنه توسع وانتشار ایده‌جكنه وبالنتیجه خاصه سرایت ایله وطنك سالم كوشه‌لرینی‌ده تحت اشغالنه آله‌جغنه اصلا شبهه ایدیله‌ملیدر . بویله بر حال معاذالله هیئت اجتماعیه‌مزك انهدامنی افاده ایدر .

بو كونكى ويارينكى نسلى قورتاراجق، بو نسللرك تشكيل ايتديكى بنيۀ مليه‌يى قوتلنديره‌جك يالكز فضيلتدر. معنويا تسزلقله، اخلاقسزلقله ترقى وتجدده اصلا امكان يوقدر. ادوار جاهليق كوسترن ، قرون اولى حسسزلكنى ، قيدسزلغنى افاده ايدن ضلالات اجتماعيه ، « تكامل ، ترقى وتجدد » نامنه اك بيوك بر دشمن واك بارز بر تهلكه‌در .

وضعيت اجتماعيه‌نك اصلاحى بو كونك اك مهم بر ضرورتى بولنديغى مناقشه قبول ايتمز بر قطعيتله ثابت اولدقدن صكره، هرشيدن اول معنوياتك تقويه‌سى لزومنى‌ده انكار واهماله امكان قالماز ... وجدانلر اوزرنده يكانه مؤثر اولان قوت عاليه، حسيات دينيه قلبلرده حاكم اولمدقجه اخلاقى ، اجتماعى موازنه حاصل اولاماز. چونكه ، وجدانى قيود و حدود و شروطك يكانه اساسنى تربيۀ دينيه تشكيل ايدر . تربيۀ اخلاقيه ، تربيۀ اجتماعيه هپ بو اساسدن تشعب ايدر .

اصطفاى اجتماعى ايچون بو اساس لايتغيرك قبولى هرشيدن اول ضروريدر. بو طبيعى وضرورى اصطفاى اجتماعى تأمين ايديله‌مزسه بنيۀ اجتماعيمز اك مهلك بر موقع خرابى‌يه سقوط ايتمسى آرتق امر واقع شكلنى آله‌جقدر. كندمزى آلداتماق ايچون بو نتيجه‌لرى آچى اولسه بيله سويله‌مك بر وظيفه‌در .

جمعى حكمت

مكتوبلر :

سبيل الرشاد جريدۀ اسلاميه‌سى مديريت عليه‌سنه

مدرسۀ علميه‌نك سديله مملكتمزك احتياجات دينيه‌سنى تطمين ايده‌جك بر منبع فيض وعرفان قالمادى . تدريسات دينيه‌يه خواهشكر اولان اولاد وطنك علم دينه كوستر ديكى بو رغبت ناصيل تطمين ايديله‌جك؟ مملكتك دين آدملرينه اولان احتياجنى هانكى مؤسسه‌لر تهوين ايده‌جك؟. مدرسه‌لرى سد ايديلوب آچيقده قالان بيكلرجه آناطولى طلبه‌سنك وضعيتلرى نه اوله‌جق ، نرده تحصيل ايده‌جكلر ؟. كنج خرستيانلر جميع مملكتمزك هر طرفنه صوقولوب دينمز ، ملتمز ، اساسات اجتماعيه و اخلاقمز عليهنده مدهش پروپاغاندالر ياپاركن بونلره قارشى علماً و فكراً مدافعه و مجاهده‌ده بولونمق لازمدر . بو مدافع ومجاهدلرى هانكى مؤسسه‌لرمز يتيشديره‌جك؟. كويلرمزده كونده بش دفعه بورجمز اولان نمازمزى قيلديره‌جق ، كويلونك ايمانى تقويه ايده‌جك، اونلره فضيلت تعليم ايده‌جك ، ضرورى احتياجلرينى تطمين ايده‌جك، اونلرى مملكتك احوال عموميه‌سندن خبردار ايده‌جك يوكسك سجيه‌لى دينى مرشدلر بوندن صوكره نره‌دن يتيشه‌جك ؟. بونلر معزز مملكتمزك حال واستقباله عائد اويله سؤاللردركه بونلره جواب ويرمك و بر آزده بونلرله مشغول اولمق اولياى امورمزك اك متحتم بر وظيفه‌سيدر .

حق و حقيقتك مدافعى ، مسلمانلرك مروج افكارى اولان محترم غزته‌كزك بو خصوصده لطفاً دلالتده بولنماسنى استرحام ايدر ومحترم مبعوثلريمزله معارف وكيل جديدى بك افنديك عرض ايتديكم خصوصاته نظر دقتلرينى جلب ايتمكزى رجا ايلرم افندم

۲ كانون اول ۳٤٠ ، حسن قلعه : ع . جودت

***

آچيق مكتوب

آنقره‌ده مجلس ملى اعضاى محترمه‌سنه

معلوم عاليلريدركه قضا مفتيلرى اصغرى آلتى يوز ، اعظمى بيك غروش معاش اصلى آلمقده‌درلر. ملغا مقام مشيختك حرب عموميك بدايتلرنده مجلس ملى‌يه قبول ايتديرديكى معاش ايشته بودر . ملغا شرعيه وكالتى هرسنه مجلس ملى‌يه تقديم ايلديكى بودجه‌لرده ، خاصةً ۳٤٠ سنه‌سى بودجه‌سنده قضا مفتيلرينك معاشلرينك تزييدى طلب اولنه‌يدى مجلس مليك قبول ايده‌جكى محقق ايدى . مجلس مليك ، ديانت رياستنك بودجه‌سنى آز زمانده مذاكره وتدقيق وعيناً قبول ايتمه‌سى دعوامزك برهان فعليسيدر . قضالرده محكمۀ اصليه باشكاتبلرى بيك بشيوز غروش معاش اصلى آلمقده‌درلر وآلميلدرلر. محكمۀ شرعيه‌نك عدليه‌يه ربط ايدلمسيله برقسم وظائفك قضا مفتيلرينه قانوناً تفريق ايديلديكى زماندنبرى كرك ملغا مقام مشيخت وكرك ملغا شرعيه وكالتى هرسنه مجلس ملى‌يه تقديم ايلدكلرى بودجه‌لرده قضا مفتيلرينك معاشلرينك درجۀ كفايه‌يه ابلاغى خصوصنده بر تكليفده بولنمامل يله قضا مفتيلرينك‌ده تجارت ايتمكدن قانوناً ممنوع اولدقلرينى ووظائف كثيره ايله موظف بولندقلرينى اونوتديلر . قضا مفتيلرى وظائف افتادن باشقه مجلس اداره وايتامده واوقاف قوميسيونده وتوجيه جهات هيئتنده رئيس، رؤيت هلال اموريله وواعظلره وثيقه ويرمك ومراقبه ايتمكله ، ائمه وخطبا وساﺋﺮ مأمورين دينيه‌يى اخاى وظيفه ايتديرمكله ، تدريس وارشاداتله، خلاصه شرعاً وقانوناً پك چوق وظائف ايله موظفدرلر. مصالح مسلمينه حصر اوقات ايله‌ين مأمورلرك مصارف اموال مسلميندن صرف اولنمق امور ضروريه وطبيعيه‌دندر .

اجماع امت ادارۀ اسلاميه‌سنه مظهر بولنان حكومت جمهوريه‌مزك مادى، معنوى ترقى وتعاليسنده لازم اولان ارشاداتكه دين ، ملت ، وطن ايچوندر ، بو ارشاداتى قضا مفتيلرى هركسدن زياده ياپدى ، ياپيور ، ياپاجقدر . مشروطيتك اعلانندن صوكره بالقان حربنده ، حرب عموميده ، مجاهدۀ مليه‌ده قضا مفتيلرينك كوستردكلرى واليوم كوسترمكده اولدقلرى حميت دينيه، غيرت مليه ووطنيه شانلى برمثالدر. قضا مفتيلرينك معاشلرينى مأموريت وموقعلرينك اهميتيله متناسب بر درجه‌يه ابلاغ ايديكز وبو صورتله كنديلرينى ضيق معيشتدن قورتاريكز

وظائف افتا وقانونیه‌لرندن بشقه ابراز ایتمکده اولدقلری حمیت ملیه‌و وطنیه‌ده ، مادی ومعنوی فضائلك كافه‌سنده آنلردن اعظمی فداکارلق بکله‌ییکز. معلوم طالیلریدرکه مفتیلر مرشدانامدر ومرزمانده‌لازمدر. دین جلیل اسلامك اك بویوك خادمی ، حریتمزك اك بویوك عاشقی ، استقلالمزك اك بویوك حارسی ، اجماع امتمز اولان مجلس ملیمزك اك بویوك معینی ، حکومت جمهوریهٔ اسلامیه‌مزك اك بویوك ظهیری ، ملتمزك اك بویوك مرشدی مفتیلردر .

میلاس مفتیسی
محمد صادق

***

استانبول والیسنك اجراآت حسنه‌سنه تشکر

مغله اشراقی طرفندن استانبول والیسی سلیمان سامی بکه زیرده‌کی تلغراف کوندرلمشدر :

« بوکره استانبولده اخلاق وآداب ملیه‌مز ایله قابل تألیف اولمیان دانس صالونلرینه قارشی اجراآت ولایتپناهیلری بالعموم مسلمانلری مسرور ایلمش اولمغله تشکرات مخصوصه‌مزی عرض ایلرز افندم . »

مغله اشرافندن فخری ، عمرافندی زاده محمد خلوصی ، ساعتجی محمد ، دعوی وکیلی بکر صدق ، اشرافدن حمدی ، ادهم ، اشرافدن حاجی طاهر ، تجار عثمان ، تجار امین ، حاجی حافظ ، سلیمان ، رجب ، حاجی عباس زاده صادق ، تجاردن علی رضا ، حاجی خلیل ، محمد علی . »

ایشته بوتلغراف ، ملتمزك حقیقی آرزو وتمایلنی کوسترن اك طوغرو بروثیقه‌در. اکر ملتمز آرزوی وجدانیسنی اظهار ایده‌بیلمك یوللرینه واقف اولسه‌یدی البته بوکون فنالق بودرجه رواج بوله‌مازدی. شعائر دینیه وممیزات ملیه‌نك مدهش سقوطلره معروض قالماسندن وجدان عمومینك نه قدر متأثر اولدیغنی ایضاحه حاجت یوقدر . فقط هرکس کوز یاشلرینی قلبنه آقیتدیغی ایچون روح ملینك بو اضطرابی حقیله تظاهر ایده‌میور . وبویوزدن ملتك ارادهٔ اجتماعیه‌سی مطاع اولمایورده اونك یرینه هوسات ، منکرات ورذائل حکمران اولیور. نه‌وقت بوتون مملکت‌خلقی مغله‌لیلر کبی وظیفه‌لرینی ایفا ایدرلرسه انجق اوزمان اجتماعی بوزغونجیلر ارادهٔ ملیه‌یه اطاعت ایتمك لزومنی حس ایده‌جکلردر. یوقسه هرکس « نه‌مه‌لازم ! » دیه فنالقلره وایبلکلره قارشی لاقید قاله‌جق اولورسه برکون بنیان اجتماعینك بوسبوتون چوکه‌جکنه شبهه ایتمه‌ملیدر .

مغله‌لیلر ، استانبول والیسنك بواجراآتندن طولایی تشکرانده بولونیورلر وبالعموم مسلمانلرك بوندن مسرور اولدقلرینی سویلیورلر. بونك بویله اولدیغنده شبهه یوقدر . فقط مملکتك بوتون ولایت وقضالرندن والی بکه بویله برر تشکر تلغرافی چکیلمش اولسه‌یدی نه‌قدر قدر شناسلق کوسترلمش اولوردی . استانبول والیسی دانس صالونلرینی سد ایتمکله حقیقةً چوق بویوك خدمتده بولونمشلردر . فنالغه قارشی مؤاخذه‌ده بولونمقدن تحاشی ایدنلر باری ایلکه قارشی تشکر ایتمه‌یی اهمال ایتمه‌سه‌لر ...

« صبا » یه قارشی اعلان حرب

یکی قافقاسیا غزته‌سی یازییور :

« قومونیزمك طبیعی زورلایارق تطبیق ایله‌دیکی حریت اخلاق روسیه‌ده پك غریب تظاهراتی موجب اولمشدر . بوغرائب بالخاصه مناسبات جنسیه مسئله‌سنده برطاقم مدهش نتیجه‌لره وارمشدر . قافقاسیادن کلن برمشاهدك روایتنه نظرا ایران مخبرمزك بزه یازدیغی مکتوبندن باکوده فحشك صوك درجهٔ رذالته ایردیکی آشکار اولیور . عصمتلی خانملر طیشاری چیقمقدن حذر ایتمکده‌درلر . آلفته‌لرك تجاوز وتعرضنه اوغرامق قورقوسندن شرم وحیا صاحبی ارککلر کیجه‌لری جاده‌لره چیقمقدن چکینیورلر . تمایلات جنسیه نقطهٔ نظرندن پك سربست بر تربیه‌نك تحت تأثیرنده بولونان قومسامول تشکیلاتندن باشقه ، برده « پیونر » تشکیلاتی وجوده کتیرلمشدر . بونلر مکتب سنندن آشاغی اولان چوجوقلردن تشکل ایدر. «پیونه‌ر» لرك اك‌چوق طولاشدیغی بر نیقولا جاده‌سنده‌کی تحافیه مغازه‌لریدر. اسکی‌دورك پك‌اعتنا ایتدیکی بکارت وعصمت مسئله‌سنه شمدی پارمق آره‌سندن باقیلمقده‌در . ذاتاً قومونیست حکومتی بوبله‌موده‌سی کچمش عصمت مفهوملرینه نظر استهزا ایله باقمقده‌در . روسیه‌ده یکی برجمعیت ظهور ایله‌مشدر. بوجمعیتك شعاری « دالوای‌شید » (دفع اولسون حیا) در . مخبرمزك ملاقات ایله‌دیکی ذات حق باکوده برروس قادینی ایله ارککنك تمامیله عریان برحالده قول‌قوله ویره‌رك بولوارده کزدکلرینی، کوکسلرینه « دالوای‌شید » دیه برلوحه آصمش اولدقلرینی نقل ایله‌مشدر .

« حیاسز » لرك بویله سربستجه نمایش یاپدقلری سوقاقلره علما کسوه‌سیله چیقمق پك مشکل اولمشدر . بایرام اولونجه آقتورلر مثلا تقلیدی یاپارق کندیلرینی میدانلرده تحقیر ایدییورلر . »

***

آریستوقراسی صنفنك متمدن اکلنجه‌لری

بوهفته غلطه‌سرای لیسه‌سنك کنیش ومزین صالونلرنده دارالالحانك ارکك ، قادین سازنده ومغنیه‌لری طرفندن بر قونسر ویریلدی . غزته‌لرك یازدیغنه کوره استانبولك « منور ویوکسك » آریستوقراسی زمره‌سنه منسوب یوزلرجه قادین وارکك بوقونسرده بولونمش، صحنه‌ده کنج خانملر وبکلر برلکده آلافرانغه هوالر چالمشلر ، بعض خانملر اجنبی اوپه‌رالرندن پارچه‌لر تغنی ایتمشلر ، سامعین بومشترك قونسردن پك ممنون ومتحسس اولمشلر ! غزته‌لر بو قونسر حقنده ستونلرجه تقدیرات وتبریکاتده بولونديلر . طنین غزته‌سی « دارالالحانه انتساب ایدن خانملردن برچوغنك علی‌العاده توالتلریله صحنه‌یه چیقدقلرینی ، بوقونسرده اك بدیعی ویوکسك هیجان دقیقه‌لری یاشایان خانملرمزی دها اهتماملی برتوالتله کورمك هرکسی ممنون ایده‌جکنی » سویله‌یور وشهر امیننده‌ن بوقونسر ویرن خانملر ایچون توالت پاره‌سی ایسته‌یور .

ایشته « حریت نسوان » دعواسنك قرار قیلدیغی نتیجه ! قادینی « اسارت » دن قورتارمق ایچون سنه‌لردن بری متمادیاً اونك نامنه باغیروب چاغیرانلرك اصل مقصدلری نه اولدیغی آرتیق آکلاشیلدی : مسلمان خانملرینك سوسلنه‌رك صحنه‌لره چیقمسی ، سازنده‌لك ومغنیه‌لك ، یاخود آقتریسلك ایدرك بکلری أکلندیرمسی ، عمومی صالونلرده هر

هانكى اركككك قوللرينه طاقيله‌رق برلكده دانس ايتمسى !..
اولجه بونلر ياپيله‌مايوردى. چونكه يوزلرده‌كى حجابلر يرتيلمامشدى.
اوندن طولايى قادين واسيره عدايديليوردى. على كمال، دارالفنونده‌كى
قيزلرله اركككلر آراسنده‌كى پرده‌لرى قالديرديغى زمان ديورلردى‌كه:

— نه‌يه اعتراض ايديورسكز ؟ صحنه‌ده يان يانه اوطوروب‌ده
سازنده‌لك ايده‌جك دكللريا !...

اوزمان باشلايان بو اشتراك، حركتى نهايت صحنه‌يه‌قدر دايادى.
شمدى آرتيق باشقه ايسته‌دكلرى شى قالمادى. يالكز بوكون استانبولك
آريستوقراسى محيطنده‌كى بو امر واقعى خلقه مباح تلقى ايتديرمك و
مملكتك هر طرفنه و هر صنفنه تعميم ايتمك حريت نسوان دعواجيلرينك
اك مهم غايه‌لريدر. چونكه بو حركتى هيئت اجتماعيه‌مز منكر وضلالت
عد ايتدكجه اونلر راحت راحت أكلنه‌ميه‌جكلردر. اونلر بو ايدقلرى
شيلرى ملتك تقبيح ايتديكنى بيلمز دكللردر. فقط مرور زمانله
ملتك بو حسلرينى اينديره‌جكلرينه قانعدرلر. اونك ايچون شيمدى
اونلر بو امر واقعلرى تحكيم و تعميمه صرف همت ايتمكده‌درلر.
بوتون بو عمومى قونسرلرك ترتيبى، غزته‌لرك ستونلرجه تقديراتده
بولونملرى، صحنه‌يه چيقان قادينلرك رسملرينى غزته‌لره نشر ايتملرى
هپ بو مقصدله‌در. اونلره كوره مدنيتك شعارى بونلردر. بونلرى
هضم ايتمه‌ينلر قرون وسطا قفالى كيمسه‌لردر. عجبا اون كسور مليون
هيئت اجتماعيه‌مز ايچنده قاچ كيشى واردر كه مسلمان خانملرينك صحنه‌لره
چيقمه‌سنى، سازنده‌لك، مغنيه‌لك، آقتريسلك و هر هانكى بر ارككله
دانس ايتمسنى وجدانه صيغديره‌بيلير ؟ اونلر اونى‌ده بيليرلر.
فقط بيلمه‌مزلكدن كليرلر، ايجاب ايدرسه ملتله استهزاده ايدرلر.
صحنه‌لره چيقان مسلمان خانملرى ايچون توالت مصرفى ايسترلر. زواللى
فقير خلق، يه‌جكندن ايچه‌جكندن اوقتووا وير كيسى ويره‌جك،
صوكرا بو پاره‌لر طوپلانه‌رق استانبولك آريستوقراسى زمره‌سنى تشكيل
ايدن منور بكلرى أكلنديرمك ايچون صحنه‌لره چيقان مسلمان خانملرينه
توالت مصرفى اوله‌رق ويريله‌جك !... بونلر هپ دموقراسى كسوه‌سنه
بورونمش آريستوقراسى حياتنك شايان عبرت صفحه‌لريدر. امر ايديكز
افنديلر، كوله‌لريكز أكلنجه‌لريكزك توالت مصرفلرينى‌ده تأديه‌يه آماده‌در!.

آفريقاده اسلام حركتى :

پارس، ۱٦ (آ.آ) — اسپانيوللرك فاسده رجعتى دوام ايتمكده‌در.
« پوتى پاريزيه‌ن » غزته‌سى تخليه ايديلان اسپانيول منطقه‌سنك وضعيت
مستقبله‌سنك تنويرينه معطوف اولارق (پارس)له (مادريد) آره‌سنده
جريان ايدن مذاكراتك دوستانه بر ماهيتده بولونديغنى قيد ايديور.
« ماتن » غزته‌سى ايجاب ايدن تدابير احتياطيه‌نك اتخاذ ايدلديكنى
و فرانسز منافعنك تهلكه‌يه معروض بولونمديغنى يازيور.

« أقو دو بارى » غزته‌سى فرانسه‌نك (فاس) و (طنجه) ايله
علاقه‌دار اولان دولتلردن عبدالكريمك تصديق ايتمه‌ملرينى طلب ايتمسى
لازم كلديكنى يازيور. جنرال « ليوته‌ى »، عسكرى نمايشلره توسل
ايتمكسزين حدود قطعاتى تقويه ايتمكده‌در. (طنجه) ده بين الملل
منطقه‌ده آسايش بر كمالدر.

(تتوان) دن اشعار ايدلديكنه نظراً ميرالاى « فانزول »ك قوماندامى
آلتنده قوتلى بر قول دون « اوندمارتن » ك صاغ ساحلنده اجراى
حركت ايتمشدر. « تتوان » طريقنك بر قسمى اوزرينه مجاهدلر آتش
آچمشلردر. مجاهدلرك كثرتى حسبيله قطعاتك حركتى مشكل اولمقله
برابر بونلر قوماندانلغك ارائه ايتديكى موضعلرى اشغال ايتمكده‌در.
۲۰ بيك كشيلك اوچ قول « انجه‌راس » منطقه‌سنده اجراى حركت ايتمكده‌در.

آفريقالى پايلاشمق تشبثلرى :

لوندره، ۱٦ (ف . ستا) — رومادن كلن بر تلغرافه نظراً مستر
(چمبرلاين)، (موسولينى) و (بريان) آراسنده (روما) ده شمالى
آفريقا حقنده كيزلى بر ائتلاف عقد ايدلمشدر. موسيو (بريان)
مطبوعاته وقوع بولان بياناتنده (بحر سفيد) حوضه‌سنده صلحك
ادامه‌سى آنجق انكلتره، فرانسه و ايتاليا آراسنده بر تشريك مساعى
سايه‌سنده قابل اولابيله‌جكنى سويله‌مشدر. موسيو (بريان) اسپانيادن
هيچ بحث ايتمه‌مشدر.

آرناوودلقده قاريشيقلق :

روما، ۱٦ (آ. آ) — آرناوودلغك وضعيتى حقنده متناقض
اولمقله برابر مهم خبرلر ورود ايتمكده‌در.

بلغراده‌كى يم رسمى « آوالا » آژانسنك استخبارينه نظراً آرناوودلقده
حركت اختلاليه‌نك سرعتله توسعى نتيجه‌سنده (فاولى) قابينه‌سنك
وضعيتى مشكلدر. سابق رئيس نظار حركت اختلاليه رئيسى (احمد
زوغو) نك قوماندامى آلتنده‌كى قوتلردن ماعدا شمالى آرناوودلقده‌كى
بوتون اهالى اختلاله اشتراك ايتمكده‌درلر.

ديكر طرفدن آژانس (استفانى) يه (تيران) دن بلديه رئيسنك
امضاسيله كلن بر تلغرافنامه‌يه نظراً مسئله‌نك صرب و ورانكل قطعاتى
ملتجيلرينك تحريكاتندن عبارت بولنديغى، بونلرك صرب اراضيسنده
و صرب مأمورلرى طرفندن ترتيب و ميتراليوز، طوپلرله تجهيز ايدلدكدن
صوكره مملكتده اغتشاش توليد ايتمك مقصديله آرناوودلغك شمال حدودينى
استيلا ايتدكلرى بيلديريليور. عين زمانده جنوبى آرناوودلقده يونانستان
اراضيسى داخلنده تشكيل ايديلن چته‌لر آرناوودلغه كيرمك تشبثنده بولنمقده‌در.

تيران اهاليسى صربستان ايله يونانستان آره‌سنده رسماً امضا ايدلمش
اولان جمعيت اقوام مقاوله‌سى خلافنه صربلرك تجاوزينه قارشى مهم
نمايشلر ترتيب ايتمشلردر.

اوقاف الغاسی ایدیلیور ؟

جمهوریت غزته‌سی یازییور :

« آنقره ١٦ [مخابر مخصوصمزدن] — اوقاف قومیسیونی حاضرلادیغی لایحه‌یی برقاچ کونه قدر هیئت وکیله‌یه ویره‌جکدر . استخباراتمه نظراً لایحهٔ قانونیه درت ویا بش ماده‌دن عبارت اولاجقدر .

لایحه‌ده بعدما اولاده وقف ایتمك منع ایدیله‌جکدر. آنجق عمومی مؤسسات ایچون تبرعات یاپیله‌بیله‌جکدر . قونیه‌ده‌کی جلالیه ، قیرشهرده‌کی بکتاشیه ، آنقره‌ده‌کی بایرامیه مستثنا وقفلریله ارزنجانده‌کی مستثنا اوقاف الغا ایدیله‌جکی کبی موجود بالعموم وقفلر اصحابنك ملکی اولارق اعلان ایدیله‌جکدر. اوقافك متولیلکی اولمایاجقدر . اولاده ویریلمش وقفلر جنسنه کوره صاحبنك ملکی اولاجنی کبی عمومه عائد اولانلرده املاك ملیه اولاجقدر .

لایحه اعظمی اون بش کونه قدر مجلسه کوندریله‌جکدر . »

***

کنجلکی احاطه ایدن تهلکه‌لر

استانبولده یکی انتشار ایتمه‌یه باشلایان « طوق سوز » غزته‌سنده قونیه ارکك مکتبی تربیهٔ بدنیه معلملرندن جلال بك طرفندن معارف وکیلی شکری بکه خطاباً یازیلان بر مکتوبدن :

« بوکونك صاف وکنج یاورولرینی احاطه ایدن اخلاق تهلکه هیچ بر وقت بوکونکی قدر قوتلی اولمامشدر . کنج وجدانلر اوزرنده سقامت تولید ایدن تلقینات مضره واونك پیروی اخلاق تهلکه‌لر کنجلرك اطرافنی قیزغین بر آله‌و کبی صارمشدر .

سوقاق ، تیاترو ، سینه‌ما ورومان !.. ایشته چوقلرمزك اطرافنی صاران قیزغین آله‌و! اوت چوجوقلرمز سوقاغك اخلاق بوزان مؤثراتندن، سینه‌مالردن، تیاترولردن، خطرناك اکلنجه‌لردن ورومانلردن قورتارملی‌یز . بوکون اون درت یاشنده‌کی بر قیزك ویا چوجغك بیلدکلرینی تحریر دکل ، تخطر بیله ایتمك اخلاق نامنه نه‌قدر عجاب آور اولور . نزه‌ چوجقلرمزك یکدیکریله مسابقه ایدرجه‌سنه صاتون آلدقلری کتابلرك، آچیق ، صاچیق رسملرله تزیین ستون ایدن مزاحی غزته‌لرك استکثار اولنه‌جق بر راده‌یه وار ان قسمی چیرکین ومفسد اخلاق رومانلر وحکایه‌لر تشکیل ایدییورکه محتویاتلری اعتباریله تدقیق اولنه‌جق اولورسه یا بر حیات فحش ویا بر حیات جنایتدن ملهم چیرکین موضوعلر اوزرینه ابتنا ایتدیکنی کوریورز . سینه‌ما اعلانلرنده کنج قیز وچوجقلرك دخوللرینی مانع فقره‌لر عکسی معنایی مستلزم اولوب طوغریدن طوغری‌یه تشویق ماهیتنده بولنمقده وقلب مملکته صابلانان خنجرلر مثابه‌سنده‌در .

اخلاق اوزرنده اك زیاده مؤثر وداثما چیرکین فیلملر ارائه ایدن سینه‌مالر باشلوجه اخلاقسزلغك منشأی ومنبعیدرلر .

کنج قیزلرك بر قاعده‌دن بشقه برشی اولمایان حال حاضر حیاتلرنده سینه‌مانك تأثیرینی کورمه‌مك قابل دکلدر .

چوجقلری یتیشدیرمك وکنجلکی ایچنده بولندیغی تهلکه‌دن قورتارمق وظیفه‌سنی ادراك ایتمش ایسه‌ك اونلری بوکونك ایکرنج معلملری اولان سینه‌مالردن وچیرکین رومانلردن تنزیه ایتملی واونلری یارینکی صارب وچتین یولده یورولمسز یوروته‌بیلمك ایچون متین برسجیه ایله یتیشدیرمکه چالیشمالی‌یز . »

تیاترو حامیلری !

جمهوریت غزته‌سی یازییور :

« تورك صنعتنی جانلاندیرمق اوزره بر حمایه جمعیتی تشکل ایتمشدر . — برقاچ کون اول تلغراف خبرلری آره‌سنده آنقره‌ده « تورك تیاتروسنی حمایه جمعیتی » عنوانیله یکی بر جمعیت تشکل ایتدیکنی یازمشدق . مملکتمزده حمایه‌یه خاصةً محتاج شیلردن بری‌ده تیاترو اولدیغنه کوره آنقره‌ده وجود بولان بو مفید تشبثك ممنونیتله قارشیلانمه‌سی پك طبیعیدر . تورك تیاتروسنی حمایه جمعیتی رسماً تشکل ایله‌مشدر . معارف وکیل محترمی شکری بك افندی جمعیتك رئیس عمومیسیدرلر . پك محترم بر چوق مبعوثلرده جمعیتك اعضای حامیه وفعاله‌سی آره‌سنده‌در . »

اسلام عالمی

مصر. — مصر احوالنده ذره قدر بر صلاح وقوع بولمامشدر. انکلیزلر ایسته‌دکلرینی یاپه‌جق قابینه‌یی موقع اقتداره کتیرمشلر وبوتون ایسته‌دکلرینی قبول ایتدیردکدن صوکره مصرده احوالك مجرای طبیعیسنه کیردیکنی سویلمکه باشلامشلردر . یالکز بوکونلرده توضح ایدن برشی وارسه اوده انکلیزلرك مصرده تطبیق ایتمك ایسته‌دکلری بوسیاستی اولجه قرارلشدیرمش اولدقلری، وبو سیاستی تطبیق ایچون فرصت بکله‌دکلریدر . سردارلری (لی استاق) ك قتلی انکلیزلری دورت کوزله بکله‌دکلری فرصتی احضار ایتدیکندن انکلیزلر اك مدهش شدتی ابراز ایتمشلر ومقاصد استیلا جویانه‌لرینی تحقق ایتدیرمشلردر .

آرتیق انکلیزلر ایسته‌دکلرینی یاپمش ، مقصدلرینی تحقق ایتدیرمش بولونیورلر . بوکا قارشی مصرلیلر نه یاپه‌جق ؟ سیره مصرلیلرکدر . اونلرك انکلیزلره قارشی اختیار ایده‌جکلری خط حرکت مسئله‌یی حل وفصل ایده‌جکدر. صوك پوسته ایله مصردن کلن غزته‌لردن آکلاشیلدیغنه کوره مصرلیلرك ایلك دوشوندکلری وتطبیقنه کمال اهتمام ایله چالیشدقلری شی انکلیزلرله اقتصادی مناسباتك قطعیدر . انکلیزلرله آلیش ویریش ایتمه‌مك، انکلیز امتعه‌سنی قوللانمامق ، انکلیز بانقه‌لرنده‌کی مصر پاره‌لرینی کیری آلمق، انکلیز شرکتلریله تشریك مساعی ایتمه‌مك ، الحاصل انکلیزلرله هیچ بر معامله‌ده بولونمامق ، حتی انکلیزلره مصرك محصولات زراعیه‌سنی صاتمامق .

انکلیزلری چوق متأثر ایده‌جك و تجارةً عظیم ضایعاته دوچار ایده‌جك اولان بوپلانی تحقق ایتدیرمك ایچون ارباب اختصاصدن بر جمعیت تشکل ایتمش وخلقی ارشاده باشلامشدر . بر طرفدن خلق بو شکلده منفی مقاومته تشویق اولوندیغی کبی دیکر طرفدن مصر صنایعنی ایلریله‌تمك ایچون مثبت حرکتلرده‌ده بولونلقده‌در .

انکلیز ظلمنه مقاومت ایچون الحالة هذه مصرلیلرك ترتیب ایتدکلری ایلك حرکت بودر . بالخاصه مصر قادینلرینك بو حرکتی تشویق

اجمه‌لری عظیم بر اهمیتی حائزدر. مصرلیلر بو اقتصادی حرکتده موفق اولورلرسه انکلیزلری بحق اضرار ایتمش اولورلر.

باقالم بو حرکتی ناصل حرکتلر ومقاومتلر تعقیب ایده‌جکدر.

هندستانده. — هندستان اکابر مجاهدیندن مولانا (محمد علی) اون سنه‌دن بری دوچار اولدیغی فلاکتلردن، انکلیزلر طرفندن حبس اولونمق، نفی ایدلمک کبی مصیبتلردن طولایی (دلهی) ده نشر ایتمکده اولدیغی هفته‌لق (قومره‌د ــ آرقداش) رساله‌سنی تعطیله مجبور قالمشدی. اخیراً مشارالیه بو رساله‌سنی احیا ایده‌رك تکرار نشره باشلامشدر. مولانا محمد علی کرك اسلام دعواسنك، کرك هندستان دعواسنك اك حرارتلی، اك صلاحیتدار مدافعلرندن بریدر. (قومره‌د) حقیقة مکمل بر رساله‌ٔ اسبوعیه‌در. (قومره‌د) ك نشره باشلادیغندن طولایی مولانا (محمد علی) یی صمیمیتله تبریك ایدر ونشریاتنك بر فاصله‌یه اوغرامامسنی جناب حقدن نیاز ایدرز. مع‌مافیه مولانا (محمد علی) (قومره‌د) ك نشره باشلادقدن صوکره بوتون هندستانده (بی‌امان) یعنی (بیوك والده) نامیله معروف اولان والده‌سنك ضیاع ابدیسیله ماتمناك اولمشدر. مشارالیهانك ارتحالی هندستانده عظیم تأثرله قارشیلانمشدر. قارئلریمزك خاطرنده اولمق کرکدرکه مشارالیهانك قادینك مزایای حقیقیه‌سی حقنده ایراد ایتدیکی بر خطابه‌یی سبیل الرشاده نقل ایتمشدك. آناطولی مجاهده‌سی اثناسنده هندستانده سیاحتلر اجرا ایده‌رك اعانه طوپلامغه چالیشمش وبو صورتله اوزمان محبوس اولان اولادلرینك وظیفه‌لرینی خارق العاده بر موفقیتله ایفایه موفق اولمشدی. والده‌لرینك ضیاعندن طولایی مولانا (محمد علی) ایله مولانا (شوکت علی) یه اك صمیمی حسیات تعزیتکارانه‌مزی تقدیم ایتمه‌یی بر وظیفه عد ایدرز.

تونس. — حرب عمومی اثناسنده غرب دولتلری کوچوك ملتلرك حریت واستقلالنی تأمین ایچون حرب ایتدکلرینی اعلان ایده‌رك کوچوك ملتلرك مظاهرت مالیه و عسکریه‌لرینی تأمین ایتمشلردی. بو کوچوك ملتلر آره‌سنده (تونس) ده واردی. حربك ختامنی متعاقب تونسلیلر موعود استقلال وحریته قاووشه‌جقلرینی امید ایده‌رك سوینمشلر وفرانسزلرك نه یاپه‌جقلرینی بکله‌مکه باشلامشلردی. حالبوکه تونسلیلرك انتظاری بوشه کیتمش وبناءً علیه اوراده ١٩٢٠ ده مشروطیت پرور بر فرقه تشکل ایده‌رك تونسده مشروطیتك اعلانی طلب ایتمشدی. تونس مشروطیت‌پرورلری تونس بکنه مراجعت ایده‌رك مظاهرتنی تأمین ایتمشلر و بالنتیجه بك ده فرانسه‌یه عرض حال ایلمش، ملتك مطالبی قبول ایدلمزسه بکلکدن استعفا ایده‌جکنی بیان ایتمش وحتی فعلاً استعفا ایتمشدی. فرانسزلرك مشارالیهی استعفادن واز کچیره‌رك تونسلیلرك مطالبنی قبول ایده‌جکلرینی سویله‌مشلر، فقط وعدلرینی تحقق ایتدیرمك وادیسنده هیچ بر شی یاپمامشلردی. مع‌مافیه ١٩٢٢ ده فرانسزلر یکی تونس بکنه مراجعت ایده‌رك تونسده یاپمق ایسته‌دکلری اصلاحاته دائر بعض بیاناتده بولونمشلر، اوده بونلری قبول ایدیویرمشدی. فرانسزلرك بو اصلاحاتی تونسده بر مجلسك تأسیسنی تأمین ایدیورسه‌ده بو مجلسك صلاحیتی بر طاقم مسائل مالیه‌یی مذاکره‌دن عبارتدر. مجلس ٤٤ اعضادن تشکل ایده‌جك، بونلرك بر قسمی فرانسز مؤسسات تجاریه واقتصادیه‌سنی، بر قسمی‌ده تونسده مقیم فرانسزلری تمثیل ایده‌جکندن فرانسز اولاجق، (١٨) ی تونسلی اولاجق، بونلرك ایکیسنی حکومت تعیین ایده‌جك ودیکرلری‌ده درت درجه‌لی بر انتخاب ایله انتخاب اولوناجقدر، فقط اوچی‌ده یهودی اولاجقدر.

تونسلیلر فرانسزلرك بو اصلاحاتی رد ایده‌رك تشبثاتده بولونمغه باشلامشلر، نهایت (هه‌ریو) قابینه‌سنه مراجعت ایدرك مسئله‌یی نظر دقته آلمالرینی رجا ایتمشلردی. موسیو (هه‌ریو) مسئله‌یی نظر دقته آلاجغنی وتحت ریاستنده بر هیئت تشکیل ایده‌رك عمیق تدقیقاتده بولوناجغنی وعد ایتمشدی. فقط بو وعدده طوتولمامش وبوکونه قدر بو هیئت تشکل ایتمه‌مشدر. بوندن طولایی اساساً فرانسزلردن بیزار اولان تونسلیلر آره‌سنده بر طاقم حرکات باشلامشدر. تونسلیلر حقوق ملیه‌لرینك مهما امکن طانینماسنی وصاحبی اولدقلری مملکتده هیچ اولمازسه اورایه کلن اجنبیلر قدر صاحب حیثیت وصاحب حقوق اولمالرینی طلب ایتدکلری حالده بوکا موفق اولامایورلر. طبیعی بونك نتیجه‌سی خلقك بیزار اولارق هرجه‌باد آباد بر حرکتده بولونماسیدر.

سوریه. — سوریه‌نك استقلالنی مدافعه ایتمك اوزره آوروپاده بولونان مشهور عرب ادبا واکابر محرریندن شکیب آرسلان بك جمعیت اقوام نزدنده وقوع بولان تشبثاتنه دائر (قاهره) ده منتشر (السیاسه) یه مفصل معلومات ویرمشدر. موی الیهك ویردیکی معلوماته کوره سوریه هیئتی فرانسه‌نك سوریه منداسی، انکلتره‌نك فلسطین منداسی علیهنده پروتستوده بولونمش، کرك (فلسطین)، کرك (سوریه) دن اجنبی عسکرلرینك کاملاً چکیلمه‌سنی، سوریه فلسطین ولبنانك جمعیت اقوامه اعضا اولارق قبول ایدلمه‌لرینی طلب ایتمشلردر. جمعیت اقوامك مندالر شعبه‌سی آچیلدیغی زمان سوریه هیئتی بو شعبه‌یه‌ده مراجعت ایده‌رك پروتستولرینی ومطالبنی تکرار ایتمشدر. جمعیت اقوام مجلسی (عراق) ك جمعیت اقوامه قبولنه آماده اولدیغنی قرارلاشدیرنجه سوریه هیئتی سوریه ایله فلسطینك عینی معامله‌یی کورمه‌سنی طلب ایتمشدر. سوریه هیئتی درت سنه‌دن بری جمعیت اقوامه مراجعت ایده‌رك سوریه اهالیسنی تمثیل ایتدکلرینه دائر وکالتنامه‌لری حامل اولدیغنی بیان ایتدیکی حالده جمعیت اقوام بو هیئتی بر دفعه اولسون دیکله‌مك زحمتنی اختیار ایتمه‌مشدر. مع‌مافیه سوریه هیئتی سوریه‌نك جمعیت اقوامه قبول ایدیله‌جکنی امید ایتمکده‌در.

انكلتره واسلام عالمی — انكلتره نك رأس كارینه عظیم بر اكثریتله كلن محافظه كارلرك ایلك ایشی حرب عمومی متاركه سنی متعاقب عظیم تزلزلره اوغرایان انكلیز نفوذینی تكرار تأسیس ایتمك ایچون تشبثات لازمه ده بولونمق اولدی . حرب عمومی‌یی متعاقب انكلتره نك شرقده‌كی نفوذینی صارصمه‌سی نتیجه‌سنده ، انكلتره نك حرب عمومی اثناسنده ملتلره حریت، مختاریت وعد ایتدكدن صوكره ، بو وعدلری تحقق ایتدیرمك شویله طورسون ، بونلری خاطرینه‌بیله كتیرمدی . حرب اثناسنده انكلتره شرق ملتلرینك یاره‌سنی وقتی مص وبوصورتله هم اوروپاده‌كی دشمنلرینی، هم شرق ملتلرینی بیتاب دوشورمك ایچون حریت واستقلال كلمه‌لرینی بر آغ كبی قوللانمشدی ، شرق ملتلرینك كیمیسی بالاختیار، كیمیسی بالاضطرار بو آغه دوشدی . فقط دوشنلرك هپسی ، انكلتره نك وعدلرینی تحقق ایتدیرنجه ضایع ایتدكلری هرشیئی تلافی ایده‌جكلرینی تخمین ایده‌رك صبر ایدیورلردی . شرق ملتلری انكلتره‌دن وفا امید ایتمكله زهیردن شفا بكلیورلردی . چوق كچمه‌دن انكلتره طرفندن ویریلن بوتون وعدلرك بردام اغفال اولدیغی اكلاشلدی . انكلتره نك شرق نفوذینی عظیم بر تزلزله اوغرادی . حرب عمومیدن مظفر اولارق چیقان اك بیوك دولت انكلتره اولدیغندن بر چوق ملتلر ایستر ایسته‌مز بر مدت سس چیقارمامق مجبوریتنده قالمش ایدی . فقط انكلتره طرفندن تعقیب اولونان سیاستك یاطلاق ویرمه‌سی امكانسزدی . مصر ، هندستان ، عربستان ، افغانستان ، ایران ، هپ بربر انكلیز كابوسندن قورتولمق ایچون آیاقلاندیلر . هپسی ده موعود حریت و استقلالك تحقق ایچون مراجعتده بولوندیلر . بربر قیام ایتدیلر، انكلیزلرك مترالیوزلرینه وطوپلرینه كوكس كره‌رك دوكشدیلر. هرحالده نائل امل اولمقه عزم ایتدیكلرینی كوستردیلر .

مصرده زغلول پاشا ایله رفقاسی بوتون مصر نامنه حركت ایدرك استقلاللرینك طانتمه‌سنی طلب ایتدیلر وبوطلبك ردی اوزرینه مصرده انكلیز سونكوسیله ، انكلیز طوپلری ومترالیوزلریله اطفا اولونان عظیم بر اختلال قوپمشدی. هندستانده ، غاندی ، محمد علی ، شوكت علی كبی بر چوق وطنپرورلر ظهور ایدرك انكلیز ظلمیله مجادله‌یه وهندستانك مختاریتنی ایسته‌مكه باشلامشدی. افغانستانده امان الله خان مملكتنك استقلال تامنی قزانمق ایچون چارپیشیوردی. ایران انكلیز كابوسندن سیلكنمك ایچون هر چاره‌یه باش ووریوردی . انكلیزلرك مستقل ، صرف برعرب دولتی وجوده كتیره‌جكلرینی تخمین ایدن عربلر دوشدكلری عظیم خطایی ادراك ایدرك تلافئ مافاته چالیشیورلردی . الحاصل انكلیزه قارشی هریرده برقیام ، هریرده برغلیان واردی .

بوتون شرق مملكتلرینه نمونۀ اقتدا تشكیل ایدن مملكتك توركیا اولدیغنه قانع اولان انكلیزلر توركیانك قولنی، قنادینی قیرمقه، توركیایی اهمیتسز بر آسیا دولتی سویه‌سنه ایندیرمكه موفق اولورلرسه شرق واسلام عالمی اك بیوك معنوی استنادگاهندن محروم ایده‌رك شكارلرینی دها قولایلقله قربان ایده‌بیله‌جكلرینه ذاهب اولارق وار قوتلرینی توركیه‌یه چویرمشلر ، ال چابوقلغیله یونانستانی توركیانك باشنه مسلط ایتدیلر وبودولتی پاره‌لریله ، سلاحلریله وهرواسطه ایله تقویه ایتمشلردی . . انكلیزلر توركیایی امحا ایتمكله سطوتلرینی حد قصوایه ابلاغ ایده‌جكلرینه قانع ایدیلر . حادثات اونلرك بوقناعتنی زیر وزبر ایتدی . تورك ملتی، دشمنلرینك كندینی زنجیرلمك ایچون وقوع بولان بوتون تشبثاتی قطعی عقامته دوچار ایدن برحمیت و بسالتله صحنۀ تاریخه بركره دها چیقدی وانكلیزلرك بوتون آمالنی زیر وزبر ایتدی .

انكلیزلر توركیایی امحا ایتمكله شرق اسارت ابدیه‌لرینه آلمق ایسته‌دكلری حالده توركیانك عزم وایمانی قارشیسنده قطعی برهزیمته اوغرامه‌لری شرق ملتلرینك معنوی قوتنی قات قات یوكسلتدی . توركیانك حرب عمومیدن مغلوب و پریشان چیقمه‌سنه رغماً درحال بلنی طوغرولته‌رق میدان مجاهده‌یه آتیلماسی، دشمنلرك كمهلك ووسائطنه قارشی كله‌رك حیات واستقلالنی قورتارمغه موفق اولماسی حریت واستقلال عشقیله یانان شرق ملتلرینه تعقیب ایده‌جكلری طریق مجاهده‌یی كوسترمشدی . شرق واسلام ملتلری توركیانك كوستردیكی عزم وثباتی كوستردكلری تقدیرده ونلرده عینی نتیجه‌یه ، حیات واستقلاله قاووشه‌جقلردی .

شرق واسلام ملتلری بو حقیقتی ادراك وبوحقیقته توفیق حركت ایده‌رك مجادله‌یه باشلادیلر .

انكلیزلرك پلانی عقامته دوچار اولمش وانكلیز ایمپراطورلغنك یوزمیلیونلرجه انسانی الی الابد اسیر طوتمق یچون قوللاندقلری وسائط خرده‌خاش اولمشدی .

بوهزیمتك انتقامنی آلمق ایچون كیجه كوندوز چیرپینان انكلیزلر، نهایت رأس كارلرینه محافظه كاربر قابینه كتیره‌رك صوك درجه شدت استعمالیله نفوذلرینی تأسیس ایتمكه قرار ویردیلر وفرصت كوزه‌تمكه باشلادیلر

اوچ هفته مقدم مصرده بر انكلیز جنرالنك قتلی انكلیزلره بكلدكلری فرصتی بخش ایتدی . انكلیزلر درحال بوتون وسائط تدهیشیه‌یه مراجعت ایده‌رك مصرلیلرك كوزینی ییلدیرمق وبوتون مقاصد استیلاجویانه‌لرینی تحقق ایتدیرمك ایسته‌دیلر . فی الواقع مصرلیلرك ألنده انكلیز وسائطنه قارشی كله‌جك برشی یوقدر . فقط مصرلیلر انكلیزلرك قوللاندقلری وسائطدن‌ده قورقادیلر. انكلیزلر هندستانده عینی شدتی تطبیقه باشلایه‌رق بر چوق ذواتی توقیف ایتدیردیلر . انكلیزلرك هدفی هریرده علیهنده‌كی هرحركتی عقامته اوغراتمق اولدیغندن هیچ شبهه‌سز بوشدتی تطبیق ایتمكده دوام ایده‌جكلردر . حالبوكه انكلیزلرك شدت استعمالنه لزوم كورمه‌لری وشدتدن باشقه یاپه‌جق برشی بولاملری انكلیز سیاستنك عجزه دوچار اولدیغنه اك بیوك دلیلدر. معلوم اولدیغی اوزره شدت ، مراجعت ایدیله‌جك اك صوك چاره‌در . انكلیزلر بوچاره‌یه مراجعتدن باشقه برشی یاپه‌مامقله استقبالنی بوشدتك نتایجنه باغلامش بولونمقده‌درلر. شدت سیاستی هیچ بروقت یوز میلیونلرجه انسانی باغلایه‌جق یاخود بونلری صداقت حسلریله متحسس ایده‌جك برواسطه اولمادیغندن بونك عصیان، اختلال تولید ایتمه‌سی قدر طبیعی برشی اولاماز. انكلتره شدت وتدهیش ایله هیچ برملكتی خوشنود ایتمه‌یه‌جك، هیچ برملتی كندیسنه مربوط ایده‌میه‌جك بالعكس علیهنده‌كی جریانلری انفلاق ایتدیره‌جكدر. انكلتره، آوروپا دولتلرینه سس چیقارتمه‌مق ، حتی حركاتنی تصویب ایتدیرمك ایچون هرشی یاپابیلیر .فقط استعمال ایتدیكی شدت وتدهیش عاقبتندن یاقه‌سنی قورتاراماز .

ایشته بوكون انكلتره ایله اسلام عالمنك مناسباتی بوصفحه‌ده‌در. بزهرحالده حق و عدالتك موفق اولاجغی و انكلیز ظلم و شدتنك یك یاقینده تباه اولاجغی قناعتنده‌یز .

آبونه‌لری ختام بولان قارئین كرامك آبونه بدللرینی ارسال ایتمك لطفنده بولونمدی ویا آبونه‌دن صرف نظر ایلدكلرینی اشعار بویورملری بالخاصه رجا اولنور .

شهزاده باشی : اوقاف اسلامیه مطبعه‌سی

آبونه شرائطی : هر یر ایچون
سنه‌لکی (٤٠٠) التی آیلغی
(٢٢٥) ، ممالک اجنبیه ایچون
سنه‌لکی (٤٥٠) ، آلتی آیلغی
(٢٥٠) غروشدر .

نسخه‌سی ٧،٥ غروشدر .
سنه‌لکی ٥٢ عدددر .

اداره‌خانه : بابعالی جاده‌سنده
رشید افندی خاننده

اخطارات
آبونه بدلی پشیندر .

مسلکه موافق آثار مع الممنونیه
قبول اولنور . درج ایدلمه‌ین
یازیلر اعاده اولنماز .

سبیل الرشاد

١٣٣٠

آدرس تبدیلنده ایریجه
٥ غروش کوندرملیدر .

مکتوبلرک امضالری واضح
واوقوناقلی اولمسی وآبونه
صره نومروسنی محتوی
بولونمسی لازمدر

ممالک اجنبیه ایچون آبونه
اولانلرک آدرسلرینک
فرانسزجه یازلمسی رجا اولنور.

پاره کوندرلدیکی زمان نه‌یه
دائر اولدیغی بیلدیرلمسی
رجا اولنور

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم

باش محرر
محمد عاکف

صاحب و مدیر
اشرف ادیب

اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

عدد ٦٣١ | ٢٨ جمادی الاول ١٣٤٣ | ❊ پنجشنبه ❊ | ٢٥ کانون اول ١٣٤٠ | جلد ٢٥

فرعون ایله یوز یوزه

فخر المخدرات امیره خدیجه خانم افندی حضرتلرینه

شو باغلی بلکنی چوزسه‌کده ، نهری آتلایه‌رق ،
بیرازده قارشیکی وادی‌یه طوغری یوللانسه‌ق ،
کونش چوجوق ، یوره‌جق حالی یوق ، صولر طورغون ،
کلیک بکیکمه‌یه‌لم ، تام زمانی یولجیلغک ...
کوره‌کلر ایشله‌سین اویله‌یسه ، طورمادن کیده‌رز ،
فقط ، بو نیل مبارک مزار قادار حس‌سز :
بوتون سواحلی یوتمش ، کومسکن امواجی ،
نه‌واردی برآجی طویسه‌یدی؟.. شویله‌طورسون آجی ،
حضور ایچنده .. صانیرسین که تیل‌لر طویوبور ..
سمایی آلتنه سرمش ، درین درین اویویور !

هنوز حریم ظلالنده برجهان صاقلار ،
او ، بلکه بتمش عصراق ، مهیب « قارناق » لر ،
آلینلرک بیریکن قانلی ، ترلی خسرانی :
شو « تب » خرابه‌سنک طالعه طالعه عمرانی ،
شو ، سرمدیتی حالا صایقلایان ، آثار ،
که‌مای وهوی مدیدیله ایکلمشدی جوار ..
بوکون ستونلرینک کوسکون احتشامیله ،
نه‌سرنکون اولیویرمش ، آمان یاقلک نیله !

❊

یاناشدق اویله‌می ؟.. اعلا ! کنیش‌ده برقومسال ..
همان یاصوب چیقه‌لم ، آچماسین کنارده‌کی صال ،
زمین ایی یاتیور .. یولجی کچمه‌مش چوقلق ..
شو خورماقلری طوتدقمی ، اوخ ، قورتولدق ...
مکر هیچ اویله دکلمش ، نه‌انکسار خیال :
آشینجه واحه‌یی برقومدر ایتدی استقبال !
یاتار ، چیقار کیده‌رز ، چاره‌سز ، یورولسه‌ق‌ده .
اوت ، بلیرمه‌ده ، بریر برد سوکملی آطه ،
نه‌درکه ، آرقه‌سی عمران فلان دکل ، هیهات ،
او ، چول دیدکلری ، آیلرجه بیتمه‌ین فلوات !
طارالدی کیت کیده‌وادی .. دیمک ، یاقینلاشدق ..
خرابه‌لر سوکه طورسون یاواش یاواش آرتیق .
کوروندی ایشته ستونلر .. قیریق دوکوک ، یریر :
کوروندی برله بی‌تاب دوشمش آبده‌لر ؛
کوروندی قاچ صیره معبدکه قاپلامش یوردی ؛
کوروندی برچوقنک پاره پاره معبودی ؛
صاغنده نامتناهی یقیلتی طالغه‌لری ؛
صولکده هانکی حریمکه تک قالان دیواری ؛
اوکده ، کوکده‌سی قرق اللی پارچه ، هیکللر ؛
ایلریده بورنی قوپوق باشلر ، آرقه‌سز بللر ؛
اویانده قوملره یوزلرجه دیو قدیدی یاتار ؛
بویانده طوپراغی بیلک مستحانه بیرتار آثار ؛
خراب املاکک انقاضی صاورولور شوراده ؛
یقیق سرایلری چیکنر بکر نکاه آزه‌ده ...
خلاصه ، بر ، ابدی ، کونی یوق زمین فساد :
ایچنده حشره قدر حشر اولور طورور اجساد !

❊

صیقیشدی کیت کیده‌وادی ، نهایت اولدی بوغاز .
کونش چوجوق دکل آرتیق ، شوواره‌کیله یاراماز !
صوکنده جوی طوتوشدورمق ایسته‌دکجه هله ،
چکیلمه‌یوردی بواک نازلی کونلرنده بیله .
آمان یاقلک نه پریشان شو طوپراغک حالی :
بوجاق بوجاق دەشه‌رک طوپراق اولمش انسالی ،
چوقورلریله ، خاییر ، لشلریله یوتمشلر ..
کفن صویانلر آدامش ، بوقاره‌لر جاناوار !
دلیک دشیک قایالقلر ، دلیک دشیک صاغ ، صول ،
مزار آراشدیریبور هر طرفده بر سورو قول ،
سوروکله‌نیر صیره‌لانمش پاچاوره انقاضی ،
ظهور ایدر دیه آلتنده مومیالر بعضی ؛
دیدیکله‌نیر ، آله‌نیر ، کول ، کمیک ، بوتون کومه‌لر ...
نه‌در بو عجز بشر قارشیسنده حرص بشر ؟...

❊

بوکولدی طوتدیغمز یول جنوبه طوغرو بیراز ؛
کولش‌سه ، رشدینه رغما ، بوتون بوتون یاراماز .
اوکنده طامله قدر کولکه سزمسین آلوی ،
برآن ایچنده ، یاقارسین ، آدیملایوب جوی ،
نه‌قویتودیر ، نه‌سپر ، پارچه‌لار بکر مطلق ..
ناصلکه پارچه‌لامش : هر طرف چیریل چیپلاق !
اصل بلاسی ، بوکیتدکجه قیوریلان دیرسک ،
اوزون سوررسه ، امینم ، دوام ایدیلیه‌جک :
کیرچ یاقیلمایه مخصوص اوجاقلرک برآشی ،
کورک کورک صاچیور کولله‌نوب طوران کونشی !...
خاییر ، سوزکلی دکل ، یتدی ، هم یامان یتدی ..

کلیك‌ده صحنه‌یی بر سیر ایدك کلیك شیمدی :
بچید بیاز دونه‌رك غربه صارقه‌جق پرده ،
کریلدی آکسزین آفاقه برقیزیل پرده .
نه احتشام الهی ! نه سلطنت ! نه جلال !
اتکلرنده زمین دوره دوره اضمحلال ،
بوجبهه فجر ازلدن أورولمش اولسه کرك ..
غروب آلولری ، یاخود ، تحجر ایله‌یه‌رك ،
حریص املری تهدیده ایتمك اوزره دوام ،
فضاده آلنی چاتمش بوسرمدی اهرام .
أوت ، مراقبه حالنده بر سکوت مهیب ،
چیقوب خرابهٔ ادواره یاصلانان بوخطیب ،
نه برخطابه ، خایر ، یوکسه‌لن ، نه بر منبر ؛
او چونکه چوق دها یوکسك: اوبر درین مقبر!

✵

بوقیب قیزیل قایانك باغری قاچ یرندن اویوق !...
صیره‌یله بر چوق اسم وار .. تصادفا اوقودق :
«ایکنجی آمنوفیس».. اعلا! همان کیروب کورملم..
آشیکده‌لوشدی قوووق... شیمدی بوس بوتون مظلم.
شووارکه ، سورمدی : صیریلدی پرده‌لر ناکاه ؛
چوپردی دوکه‌یی ، بسبلی ، آرقه‌دن فلاح .
ایشیق کوزل ، آزیجق یول‌چتین ، فقط بوده‌هیچ..
ایشك‌فناسی : ایچریدن کان صیجاق منزعج .
نه‌چاره ! ایچلی مادام‌که صورمادن کیردك ..
آشاغی‌یه طوغرو زمینك دوامی خیلیجه دیك .
خایر ، قاپانمایه بیلمك هنر دکل اوقادار :
آدیمده برباصاماق وارکه طاشدن اویمشلر .
یاواش یاواش اینیورکن اوزاندی برکوپرو ..
اوکیکده واریا دلیلك ، توکل ایت‌ده یورو .
بچرمی‌یز .. بچرز ، هایدی شیمدی : بسم‌الله ..
قضا صاووشدی‌یا ، لکن ، نه‌سویلیور فلاح :
مکر ، زیفیرمی زیفیر ، بربلالی قان قویوسی ،
بوطاقه کوپرونك آلتنده طوتماشمی یوصو !
دیمك‌که : چالق ایچون محتشم کیکاریی ،
ایکنجی آمنوفیسك کیم ده‌لرسه مقبرینی ،
ـ خوذه اوغراشیورکن یولك سرائرینه ـ
باصنجه اکره‌تی قونمش قاپاقلرك برینه ،
جهنمك دیبی بوعمش ! دییوب تکرله‌نه‌جك...
آمان چابوق بچه‌لم ، بر تکین دکلش بلك !
دمین قالان باصاماقلر یتشدیلر تکرار ،
برابر ایتمه‌یه باقدق آشاغی‌یه طوغرو فرار .
ستاره موکبی حالنده قافله‌یله ضیا ،
بچید بونجه دیزلمش ، بیریل بیریل .. کویا :
قوواندن حبس ایدیلن بر بیغین آتش بوجکی
ده‌لوب خلاص اولایم ، دیر بو سرمدی کیجه‌یی!
دیوارلرك ، طاوانك هر یرنده ، بی پایان
تکرریله ، توالی ایدن رموز بیان .
نه‌در لیاله بورونمش او رنك رنك اشکال ؟
کیمك حسابنه ظلمتده اوینایان بو خیال ؟
کیمك؟... نه‌در؟... دیه‌لکن‌قولایلادق‌یچیدی ،
دیره‌کلی بر یره چیقمقده‌یز باقیك شیمدی .
حریم خاصنه کلدك ، دیمك‌که فرعونك ...
کورولتو ایتمه‌لم ، بی حضور اولور ، آمانیك !
فقط بو صحنه طاغك سینه‌سنده پك مدهش :
آچیق سما کبی یلدیزلی ، ماوی بر منویش ،
پارلدایوب طوریپور ، قاپلامش بوتون سقفی .
دیوارلرك کورونن صاغلی صوللی هر طرفی ،
ـ مماتی هپ عقباتیله کوستره یوللو ـ
اجیق اردوسی شکلنده بیك خرافه دولو .
ناصیل‌که عینی حکایاتی سویلیور تکمیل ،
شو پرده پرده ستونلرده ایشته برتفصیل .
بکی ! اونرده ؟ دییوردق .. همان ظهورایتدی ،
بشکلی قیرمزی بکزیله پارلایان لحدی .
آچیقدی‌اوستی ، قاپاق،شیمدی بر قالین جامدی ؛
باشنده دوکه‌ده وارمش ، که عصرك اولادی ،
قوشوب بوکونجه،ضیا حزمه حزمه فیشقیره‌رق :
کوروندی‌قالقاماز اولدی زوالی‌برخورتلاق!...

✵

عدالتك نه شهامتلی بر تجلیسی ،
شولش‌کوروکبی‌کورملك«ایکنجی‌آمنوفیس»ی!
بو فرعون‌که جوارندن اوزکوبوردی بشر ؛
بو فرعون‌که ستونلر ، سرایلر ، آبده‌لر ،
بوتون حیاتی ازبرله‌تیردی آفاقه ؛
بو فرعون‌که اکیلمشسه بوینی بر حقه ،
او ساده کندی بقاسیدی ، کندی نفسیدی ؛
بو فرعون‌که او ظلك خیال تأبیدی ،
دومانلی بینی صاردیجه ، آرتق افراده ،
محال اولوردی حضور احتمالی دنیاده ؛
بو فرعون‌که جهنمدی پرده کابوسی ،
جهنم اولمادن اول وجود منحوسی ؛
بو فرعون‌که بشر ، قورقودن بوکوب بلنی ،
خشوع ایچنده طواف ایله‌مشدی هیکلنی ،
بو فرعون ، بو کورونمز قضا ، بو صاقلی بلا ،
که‌برزمان طاپیلوب دینه‌دی : « ربنا الاعلی !...»
نه انتقام الهی ، نه سرمدی خسران :
کلن ، بچنلره عبرت ، یاتار سفیل ، عریان !
صوبولمادق أتی قالمش ، بیلیکمیور کفنی ؛
آچیقده مومیاسی حالا طاغیلماپان ، بدنی .
بو چهره‌میدی‌که تیتره‌ردی قارشیسنده زمین ؟
بونك‌می خنده‌سی آفاقه طرح ایدردی أنین ؟
خایر ، بو،چهره دکل شیمدی ، برسجل‌عذاب:
بوتون خطوطی پریشان،بوتون مآلی خراب .
بر سیاه اوچوروم ، کوره‌ین چاقان ، کوزلر..
او یلدیریملرك آرتق یرنده یالر أسر !
أولوم درینلشه دورسون چوکوك شاققلرده ؛
دوکوملی بر آجی خسران هنوز دوداقلرده .
نه‌در دوشوندیکی بیلمم ، او سیره‌لن صاقالك ؛
بر اضطراب مهیبك زبونی ، لکن ، آلین .
یانیق کوتوکلره‌دونمش قارن،قاصیق ، آل،آیاق،
یاقینده کولله‌نه‌رك هیپسی تارمار اولاجق ....
شو کوردیکم‌می نهایت ، بو لشمی عاقبتك ؟
بونك‌می اوغرینه میلیونله روحی ایکلتدك ؟
شئامتك نه‌ده ایتمش‌که جوّی استیلا ،
حیاتك آیری فلاکت ، مماتك آیری بلا !
أوت ، سن ایلیه‌مزدك ستون ستون فوران ،
بوشانماسه‌یدی او تر بی‌کناه آلینلردن .
زهرلی اوت کبی فیشقیردی هیکلك ، یر یر ،
صولاندی چونکه شو وادی بشر قانیله ، بشر!
زمینه صیغمادی بر نورلو ، قورقارم، جسدك ..
یازیق مرداری طوپراق یولوب‌ده اورته‌مدك !
نه‌در شواهق طیرناقله دیشله اویدوره‌رق ،
ایچنده نعشکی اسقان ایچون سرای قوره‌ق؟
حیاتکك ده‌شیوه‌رسه‌م برنجی پرده‌سنی ،
قولاقلرم طویه‌جق چیلاق أتلرك سسنی ..
او أتلرك‌که آلو پوسکورن صیجاقلرده ،
تونر دورودی این قیرباجکه قالقارده ،
یورولق اونلر ایچون بر بیلنمدك حقدی ..
او أتلرك‌که بوتون حق پارچه‌لانمقدی !
کوزمده جانلانیور اوخ ، دور محتشمك ..
ناصیل خیالی قوملردن اوغراشمسه دمین .
فقط نصیبی آلمش‌که هر طرفده عباد ،
یتیم ایکیلتیسی ، آنجاق ، کسیلمه‌ین فریاد .
نه‌خانمانلری ییقدك ، ییقیلمادن شورایه !
نه آشیانلری ازمشدی ، کیم بیلیر بو قایا ؟
طوقونسه‌م آغلایه‌جق ، سویله‌مزکه قاچ قانی‌وار،
اوزاندیغك چوقورك ، قارشیدن باقان شودیوار!
نه یوزله سویلیه‌بیلسین : شربك خبیثی‌در .
بقاك ایچونمی بوتون ، بر بیه‌یدم ای خاسر ،
فضایه طاغلری «هیکل ! » دیدك یوارلاندك ،
« مزار !»دیدك ، طاغك آلتنده برفضاچاندك ؟
امیدك اویسه اکر قورقارم‌که آلداندك ؛
سراب ایچنده یوزرکن دکزده‌یم صاندك :
ذوی‌الحیاتك ، أوت ، حقیدر بقا أملی ؛
فقط بو حق نه طاشدن ، نه لشدن ایسته‌ملی !

۲۸ کانون اول ۳۲۹ محمد عاکف

مسلمانلرك نجات یولی

۲

هپمز، هر یرده اك یوكسك سسمزله هایقیریورز كه آوروپا مدنیتی اسلام مدنیتنك بر انكشافیدر. آوروپا اك دون جهالته باتمش ایكن مسلمانلر هرشعبهٔ عرفانی كشف ایتمشلردی. اسلافمزك شانی طانیدیغمز حالده اونلره بوشان وشرفی بخش ایدن اسبابی تدقیق ایتمه‌مكلكمز نه‌قدر شایان تأثردر. بز بونقطه‌یی اونوتیورز كه قرآن كریم حركات بشریه‌یی تنظیم ایدن بر مجموعهٔ قواعدی محتویدر؛ انسانك خواب آلود قوای عقلیه‌سنی اویاندیران حقائق اعلان ایتمشدر. بونك نتیجه‌سی اولارق فعالیت بشریه ساحه‌سی آچیله‌رق دنیایی قاپلامش وبشرك موفقیاتی تزاید ایتمش، بوكون «علوم عصریه» نامنی آلان اسرار طبیعت پی‌درپی كشف اولونمشدر. مسلمانلر برقاچ عصر بوحقائقك نشر ایتدیكی انوار ایله آیدینلانان یوللرده یورومشلر وتاریخك قید ایتدیكی اك قیصه بر زمانده مسلمانلر «معظم بر مدنیت اسلامیه» نك بانیلری اولمشلردر. فیض وبركت، ثروت ورفاهیت، بالآخره، مسلمانلره حسد وشهوات نفسانیه سرطاتی تسلیط ایتدی. مسلمانلر اوحقائقدن تباعد ایتدیلر، وغیر قابل اجتناب عاقبته دوچار اولدیلر. بوكون كندمزی مشكلات ومصائبله محاط كورییورز. بر مخرج بولمق ایچون قرا كلقده بوجالایورز. حال بوكه اوته طرفدن آوروپالیلر كندیلرینه عیسویت نامیله تلقین اولونان واونلری فقر و سفالته سوق ایدن طرز حیاتی ده‌كیشدیره‌رك یكی بر مدنیت قورمشلر، مسلمانلره وعد اولونان رفاه وسعودیته نائل اولمشلردر.

غرب مدنیتنك حقائق أزلیهٔ قرآنیه‌یه قطعیاً التفات ایتمه‌دكلرینی سویله‌مك تكامل اجتماعینك مراحل مختلفه‌سنی بیلمه‌مكدر. بوتون علم متخصصلرینك قبول ایتدكلری بر حقیقت، برطرفده كشف اولونان حقائقك اسرار انكیز وغیر قابل ایضاح یوللردن باشقه جهتلره سیاحت ایتدیكی واوراده قانون حیات اولارق قبول ایدلدیكیدر. غرب مدنیتنك هرهانكی شعبه‌سنك استناد ایتدیكی اساسك اولا قرآن كریم ایله بشریته تعلیم اولونان اساسلر اولدیغنی كوستره‌بیلیرز.

خرستیان محررلریله آنلرك أثرلرینی اوقویانلر و تلقینلرینه تابع اولانلر دییورلر كه: «حقیقةً قرآن كریم بوتون ترقی ومدنیتك منبعی ایسه مسلمانلر نیچون بویله بر انحطاط ایچنده‌درلر؟» بوكا جواباً دیرز كه حقائق قرآنیه بوتون عالمه رحمت اولارق كوندرلمشدر. دها اول كوندریلن ادیان و مذاهب برطاقم ملتلر وممكلتلره منحصر اولدیغندن تابع اولدیغی زمان و مكانك حدودینی تجاوز ایدنجه تأثیرینی ضایع ایتمشدی. فقط حقائق قرآنیه بویله دكلدر. چونكه حدود جغرافیه، حدود عرقیه، یاخود حدود زمانیه ایله محدود دكلدر. بونلر بوتون بشریتك مالیدر. بونلرك ابواب رحمتی هركسه آچیقدر. بونلری هركیم قبول ایدر واونلری یاشارسه اونلردن مستفید اولور. مسلمانلر بوحقائق الهیه‌یه توفیق حركت ایتدكلری مدتجه ظفر تاجلریله تتوج ایتدیلر. بوكون ایسه مسلمانلر بو حقائقه یوز چویرمشلر و بو یوزدن سطوت و نفوذلرینی ضایع ایتمشلردر. اوته طرفدن صورت ظاهره‌ده اسلامه دشمن كبی كورونلر، حیاتلرینی قوانین الهیه‌یه كوره تنظیم ایده‌رك احراز فائقیت ایتمشلردر. بشرك برات نجاتی قرآن كریم اولارق اون اوچ عصر مقدم كوندرلمش بولونیور. بو كتاب الهی حیاتك هر صفحه‌سنده مسلمانلرك رهبریدی. بو سایه‌ده مسلمانلر جهانه حاكم اولمشلردی. بالآخره مسلمانلر «نزد الهیده اك كریم اولانلرك اك زیاده متقی اولانلر اولدیغنی» اونوتدیلر. هرشیئك «عمل» ایله احراز ایدلدیكندن غفلت ایتدیلر. انسانلر بابالرینك قازاندقلری موفقیاته كوره معامله كوره‌سه‌لر، هیچ شبهه‌سز نیم وحشی بر ملت اولان عربلر، هیچ بر وقت حاكم جهان بر ملت اولمازدی. بناءً علیه مسلمانلرك انحطاطندن هیچ بر وقت قرآن كریم مسئول طوتولاماز. قرآن، برقانون حیاتدر كه اوكا رعایت ایدن نائل موفقیت اولور. بزه قارشی بوكون احراز فائقیت ایدنلرك حیات عملیه‌سنه باقیكزده عبرت آلیكز. چونكه اونلر بوكون حیات عملیه‌لرنده حقائق الهیه‌یی یاشاتمغه غیرت ایدییورلر.

بوكون بزم وضعیتمز چوق فنادر. بوتون دنیا بزم بیهوده یره اوغراشدیغمزه ذاهبدر. هركسك نظرنده بز محكوم برامتز. اولجه، اندلسده یاپیلدیغی كبی، هر یرده محتشم ماضیمزك بوتون آثارینی سیلوب سوپورمك ایچون پلانلر ترتیب اولونمقده‌در. سوریه، فلسطین، عراق وسائر ممالك اسلامیه‌ده حیات اسلامیه‌یی استیصال ایتمك ایچون نه یاپمق قابلسه یاپیلیور. اك شایان حیرت اولان نقطه آوروپا، اسلامك دور تعالیسنده بوتون دنیانك اك قوبو جاهل قطعه‌سی ایكن بوكون علم وعرفان ساحه‌سنده‌كی عظمتیله افتخار ایدییور، انسانلغك خادمی اولدیغنی مغرورانه ادعا ایدییور. صوك حرب عمومی حقنده ایسه اونك آنجق كوچوك ملتلری، قوی متجاوزلره قارشی مدافعه ایتمك ایچون، قوته قارشی حق احقاق ایتمك ایچون وقوع بولدیغنی سویله‌یور. بونلرك هپسی بوش سوزلردر. حربك سببی تجارتجیلكدی. حربك سائقی كوچوك ملتلرك حمایه‌سی اولسه‌یدی، هیچ اولمازسه كوچوك ملتلره تجاوز ایدلمه‌دیكنی كورمك ایجاب ایدردی. حال بوكه توركیایه نه‌لر یاپیلمادی. مدنیت دشمنی اولدقلری آوروپالیلر طرفندن اعتراف ایدلمكده اولان بولغارلرله چه‌ك اسلوواقلرك اراضیسنه تعرض ایدلمه‌دیكی حالده توركلرك یریوزندن قالدیرلمه‌لری ایچون تشبث ایدلدی. بونك سببی نه؟ آوروپانك حیاتی، تزیید ثروتی ایجاب ایتمكده‌در. متعدد ملتلرك هر بری

اقتصادی، بو ثروتك تقسیمی ایچون وقوع بولان محاربه‌لردن حرب عمومی تولد ایتمشدر .

(رحمن) اولان حق جل وعلانك بوتون انسانلر اوزرینه نعم الٓهیه‌سنی رایکان ایتمش اولماسی انسانلر ایچون الك مسعود خبردر. هر انسان هرهانکی بر ایشه باشلامادن اول ایکی شیدن امین اولماسی لازمدر . برنجیسی اوزرنده چالیشه‌جغی موادك موجودیتی، ایکنجیسی مساعیسنك ثمره‌دار اولماسیدر . هر مسلمانك هر کون دفعات ایله تکرار ایتدیکی بسمله‌ٔ شریفه بو امنیتی بخش ایتمکده‌در. بسمله‌ٔ شریفه، اساس سعی اولاجق هر شیئك بزه بخش اولوندیغنی ، حتی بزم اونك لزومنی حس ایتمه‌دن جناب حقك اونی بزه رایکان بویوردیغنی خبر ویرمکده اولدیغی کبی مساعیمزك ثمره‌دار اولاجغنی‌ده تبشیر ایلمکده‌در . بونه تشویق آمیز بر اساسدر ! نه یاپمق آرزو ایتسه‌ك سعیمزك مواد اساسیه‌سی امرمزه آماده بولونیور . بزه دوشن چالیشه‌رق احراز موفقیتدن عبارتدر . بو اُولولرك بیله روحنه یکی بر حیات افاضه ایده‌جك بر قوتدر !

اسلامك تبلیغ ایتدیکی بو حقیقت ، تدقیق اولونورسه ، انسانه الك بویوك مژده‌یی حامل اولدیغی آکلاشیلیر . هر درلو ترقی ، هر درلو کشف علمی ، یاخود هرهانکی موفقیت بو تلقیدن اخذ قوت ایدر . بوتون احتیاجاتمز ، تطمین ایده‌جکمز بوتون مطالبمز، هواده اوچمقدن طوتیکزده صویك آلتنده طولاشمغه قدر تخیله‌مزك دوشونه‌بیله‌جکی هر شی استطاعتمز داخلنده‌در . طبیعت بونك وسائط لازمه‌سنی احضار ایتمشدر . آرزومزی تحقق ایتدیرمك ایچون آنجق بو وسائطی بر آرەیه کتیرمك لازمدر . بو وسائط ایستر زمینده ، ایستر آسمانده اولسون ، اونلری بولمق بزم وظیفه‌مزدر . بونی یاپمق ایچون آدیم آتماز آتماز رحیم اولان حق جل وعلا بزه یدنصرتنی اوزاتیر و بزی موفقیته ایصال ایدر . «علوم عصریه» بو کشفیاتك بر نام دیکرندن باشقه برشی دکلدر . قرآن کریم ، جناب حقدن نه تضرع ایتسه‌ك حق تعالی‌نك اونی احسان ایده‌جکنی وعد ایدییور . بناءً علیه مناهی و محرماتدن باشقه نه ایسته‌سه‌ك جناب حق اونی احسان ایدر . فقط جناب حقك احسانی، یاصدیغه طایانوب اونك لطفلرینی ایسته‌مکله تحقق ایتمز ؛ موفقیتك مفتاحی ، یرده کوکده جناب حقك نفع بشره مسخر قیلدیغی هر شیدن استفاده‌ده‌در . بو اشیانك هپسی حاضردر . اونلردن تأمین استفاده ایچون اوزانه‌جق ماهر ومقتدر اللری بکله‌یور.

ایلك مسلمانلر قلبلرنده پارلایان بو ایمانله مجاهده‌یه قالقدیلر و تاریخ بشرك الك قیصه بر دورنده معظم بر مدنیتك بانیسی اولدیلر. مسلمانلقدن مقدم بشرك ساحهٔ تتبعی منطق ، علم نفس ، اخلاق ومابعدالطبیعه کبی علوم نظریه‌ایدی. علوم مادیه‌یه اهمیت ویریلمه‌یوردی. شمس اسلام طلوع ایدر ایتمز علوم مادیه‌ده انکشاف ایتدی . بونك سببی اسلامك تبلیغ ایتدیکی دستور عملدر. عمل ، مسعودیتمزك، رفاهمزك، شان وشرفمزك یکانه ضامنی اولدی . هیچ شبهه‌سز هر شی اللهك بر نعمتیدر . فقط بو نعمتك وسیلهٔ تحققی سعی و فعالیتدر .

فقط بو نقطه‌یه دقت ایتمه‌لی‌یز . عطالت بر فلاکت اولدیغی کبی (عمل)ی یکانه وسیلهٔ موفقیت طانیمق‌ده بر مصیبتدر. عمل پرستلك، انسانلری الحاده کوتورر . بوکون غربی دوچار فلاکت ایدن بو تلقیدر. غربلیلر، جناب حقك لطف واحسانی اولمازسه علم و صنعتك بر آدیم آتەمیه‌جغنی تقدیر ایتمه‌یورلر. بز آنجق اللهك یاراتدیغی شیلرله‌درکه ترقی ورفاهمزی تأمین ایده‌بیلیرز. بو شیلر ، بزم اثر فعالیتمز دکلدر. بناءً علیه صاغلام فکرلی بر انسان کندی مساعیسنك اثرینه بویون اکمز، بالعکس انسانده فعالیت قابلیتنی یاراتان وایشله‌نه‌جك هر شیئی ابداع ایدن رحمن ورحیمه عرض عبودیت ایدر .

خواجه کمال الدین

تصحیح : بشرك رهبر مسعودیتی مقاله‌سنك باش طرفنده‌کی آیت کریمه‌نك یاکلیش دیزیلدیکی بالآخره کورولمشدر . طوغروسی (من عمل صالحاً فلنفسه ومن اساء فعلیها) در . بو صورتله تصحیحی رجا اولنور .

معجزهٔ محمدیه

٤

بر خلقك کسب صلاح ایتمه‌سی خصوصنده الك بیوك عامل اولان بر مقصدی تحقق ایتدیرمك اوغورنده برلك ، ایلك اهتدانك وقوعندن اعتباراً تأمین اولونمشدی. مسلمانلغی قبول ایدن ازکك قادین، یوکسك آلچاق ، بت پرست ، خرستیان ، یهودی هر انسان دیکر مسلمانلرك قرده‌شی اولویوردی . اونك قانی ، اونلرك قانی کبی ایدی. بو منظومهٔ اخوت هر کون توسع ایدییوردی . مسلمانلق اقطار جهانده انتشار ایتدیکی زمان بیله اسلام اخوتی پایدار قالمشدی . بر مهتدینك اصلی، عرقی، رنکی، مملکتی، مدنیتی نه اولورسه اولسون بر کره مسلمان اولدیمی دیکر مسلمانلرله بر اولویوردی. اسلام اخوتی بونلرك هپسنی بر کل یاپیور و بونلرك متحد قوتی ، هپسنی ایسته‌دکاری استقامته توجیه ایدییوردی .

بر ملتك ترقیسی ایچون لازم اولان دیکر عامل ، شوق و حیاتیتدر. قرآن کریمك تبلیغاتی ، حضرت محمدك کمالاتی ایله بونلر مسلمانلر آره‌سنده ذروهٔ کماله وارمشدی . دینی تبجیل وکلمهٔ الٓهیه‌یی اعلا هر مسلمانك هدف حیاتی‌ایدی. هر مسلمان بونك ایچون یاشایور ، بونك ایچون اُولویور ، بونك اوغورنده هر محنت ومشقته کوکس کریبور ، نه قازانیرسه بو غایه‌یه حصر و تخصیص ایدییوردی .

روایت اولونیورکه حرب میداننده بر دشمنك کله‌سنی اوچورمق اوزره ایکن بو دشمن حضرت علینك یوزینه توکوردیکندن حضرت علی درحال قیلنجنی قینه صوقمشدی . چونکه (علی) ، شخصنه قارشی

یاپیلان برحقارتك انتقامنی آلمق ایچون دکل ، دینی اعلا ایچون حرب ایدییوردی .

بر اسلام حکیمی دییورکه « بالاختیار اللهدن قورقمایان بالضروره بشردن قورقار. » حضرت محمدك اتباعی ، اللهدن قورقدقلری ایچون بشردن قورقمایورلردی . بوندن باشـقه بونلر، بویوك ایله کوچوك ، زنکین ایله فقیر آره‌سنده برفرق کوزه‌تمیورلردی. عصاسی ، قیلنجندن دها قورقونج اولان حضرت عمر برفقیرقادینك بددعاسی قارشیسنده تیتره‌مشدی.

مسلمانلره کوندریلن قوانین وقواعد اونلرك اك مهم عنصر ترقیسیدی. مسلمانلر حیات خصوصیه‌لرینك ، حیات اجتماعیه‌لرینك ، حیات اداریه‌لرینك، الحاصل هرشعبهٔ حیاتیه‌لرینك اداره‌سی ایچون لازم اولان بوتون تعلیماتی حائز بولونیورلردی . بناءً علیه مسلمانلرك بو وحدتی، شوق وحیاتیی اونلری بریوزنده حاکم قیلدیغی زمان اونلر حاکمیتلرینی ناصل اداره ایده‌جکلرینی بیلیورلردی . مسـلمانلغك قوانین اساسیه‌سی حر بر وطنداشك، جسور برعسکرك، صادق برزوجك، فداکار برزوجه‌نك، وظیفه‌پرور براولادك، طوغرو برآدمك، بصیرتلی برمأمورك ، مستقیم برعالمك ویا برتاجرك ناصل برخط حرکت تعقیب ایده‌جکنی تعلیم ایتمشدی.

بونلرك هپسی حضرت محمدك ارتحالندن صوکره ، مسلمانلرك نائل اولدقلری معظم ترقیاتك تصادفه عطف اولونمایه‌جغنی کوسترر ، بالعکس بوتون بو ترقیـات حضرت محمدك تأسیس ایتدیکی تمل اوزرینه قائم اولمشدی . بویله صاغلام تمل بوکونه قدر پایدار اولمشدر. ینه او تملك اوزرینه تأسیس بنیان ایدلملیدرکه اسکیسی کبی هرترقی‌یه نامزد اولالم . عزیز برآرقداشمز: « حضرت محمدك دورینه دونه‌لم، دونه‌لم! » دییور. فی الحقیقه بوسوز هرمسلمانك رهبری اولملیدر . چونکه « مسلمانلره عزت ماضیه‌لرینی تأمین ایده‌جك یکانه یول بودر . مسلمانلرك منبع قوت ومنبع ترقیسی؛ اسلام عرفان واسلام مدنیتنك منبع فیضی ، قرآن کریمدر. قرآن کریم ، رهبرکز اولسون، اسکی مدنیتدن دها بویوك بر مدنیت تأسیس ایدرسکز . »

مستر (دوەن پورت) دییورکه « قرآن کریم ، اسلام عالمنك عمومی مجله‌سیدر . قرآن ، اجتماعی ، مدنی ، تجاری ، عسکری ، فقهی ، جزائی ، جنائی ، وهرشـیدن اول دینی بر مجله‌در . هرشی اونکله تنظیم اولونور . عبـاداتدن ، حیات یومیه‌نك هرصفحه‌سنه قدر ، روح بشرك فلاحندن وجود بشرك صحتنی تأمین ایده‌جك هرشیئه‌قدر، هیئت اجتماعیه‌نك حقوقندن امتك حقوقنه قدر، اخلاقدن جنائیاته‌قدر، جزالردن حیات اخرویه‌یه قدر هرشیئی بوکتاب محتویدر. »

فقط بر دولتك ایجاد وتنظیمی ، مسلمانلرك نظر دقتنی جلب ایدن اك مهم مسئله دکلدر . هرنه‌قدر پیغمبرمزك عربستانده تأسیس ایتدیکی دولت مکمل و بر نمونهٔ اتحاد و فعالیت ایدیسه‌ده مسلمانلری اك چوق متحسس ایدن نقطه پیغمبرمزك رسـالتلرینی طرز ایفالری ، عربلره اصالت روحی نفخ ایتمه‌لری، اونلرك تمایلاتنده، سجیه واخلاقنده خارقه آسا برانقلاب وجوده کتیرمه‌لریدر .

دور سعادتدن بری دنیایی تنویر وتمدین ایدن مؤسسهٔ معظمه‌نك اساسنی حضرت محمد قویمشدر . قرآن کریم مسلمانلره « یاربی علمی آرتیر . » دعاسنی تکرار ایتمه‌لرینی امر ایدر . پیغمبرمزده بویوررکه « عرفان ، هرمسلمانك حق طبیعیسیدر ، هرمسلمانك آرادیغی شیدر. اونی نره‌ده بولورسه آلیر. » (دەلهی) ایله (غرناطه) آره‌سنده امتداد ایدن سـاحه‌ده‌کی مزرعهٔ عرفان بو تخملردن یتشمشدر . (چه‌مبرس انسقلوپه‌دیا) ده دەنیلیورکه « باربار آوروپالیلری اون اوچونجی عصره قدر تمدید ایده‌نلر مسلمانلردر. اسلام فلسفه‌سی ، طبی، علوم طبیعیه‌سی، جغرافیاسی ، تاریخی ، نحو وصرفی، بلاغتی ، شعری اویله‌مبذول اثرلر وجوده کتیرمشدرکه بونلر، انسـانلر اوقودقجه پایدار اولاجقدر. »

(رەنان) بوسوزلری علاوه ایدییور :

« اوونجی عصرمیلادیده اندلسده علم وادب ذوقی تأسس ایتدیکی کبی بو مملکت باشقه هیچ بر یرده مثلی کورونمه‌ین بر ساحهٔ انصاف ایدی . خریستیانلر، مسلمانلر، یهودیلر، عینی لسانله تکلم ایدییور، عینی شرقیلری تغنی ایدییور، عینی تتبعات ادبیه وعلمیه‌یه اشتراك ایدییورلردی . مختلف ملتلری یکدیکرندن آییران مانعه‌لر ازاله ایدلمشدی. هپسی ده مشترك بر مدنیت ایچون ابذال مساعی ایدییورلردی . بیکلرجه طلبه ایله مشحون اولان قرطبه جامعلری تتبعات علمیه وفلسفیه‌نك فعال مرکزلریدی . »

(دوزی) مسـلمانلرك اثرینی بو سـوزلرله توصیف ایدییور :

« بوتون دنیـایی قاراکاق قاپلامشکن بشریته مشـعله‌یی اونلر طاشیمشلردی ، یونان قدیمك عرفانی اولمشکن اونی اونلر دیریلتمشلر، شرقده غربده فلسفه‌یی، طبی، هیئتی، صنایعی اونلر اوکرتمشلردی. بوکون هپمز علوم عصریه‌نك مهدی اولان یرلرده طوره‌رق (غرناطه) نك ماتم سقوطنی طوتیورز . »

آوروپایی تعصب زنجیرلرندن قورتارمق واونی فکر دورینه کوتورمك خصوصنده مسلمانلرك یاپدقلرینی (درایه‌ر)ده، دها برچوق آوروپالی مؤلفلرده اعتراف ایدرلر .

فقط بونقطه‌یی خاطردن چیقارمه‌ملی یزکه بوتون مسلمانلرك احراز ایتدکلری موفقیات ، « دنیـایی درت شی طوتار : علمانك علمی ، کبرانك عدلی ، صالحلرك عبادتی، جسورلرك شهامتیدر » دیه‌ن حضرت محمدك اثریدر .

پیغمبرمزك تاریخده حائز اولدیغی موقع حقنده برقاچ سـوز علاوه ایده‌لم :

مستر (فریمان) دییورکه « حضرت محمد ایی وصمیمی بر انساندی.

خالقنه اعتماد تام ايله متحسسدر . كنديسى هم دين ، هم عمل ساحه‌سنده معظم بر تجدد وجوده كتيرمش بر رسول الهيدى . »

مستر (استوبارت) ديبوركه :

« استعمال ايديله‌جك وسائطك ندرتى و وجوده كتيرديكى اثرك عظمتى نظر اعتباره آلارق ديه‌بيليرزكه تاريخده حضرت محمدك نامى قدر شعشعه نثار بر نام يوقدر ! »

(وايل) ده ، (بوس‌وه‌رت اسميث) ده عينى فكرده‌درلر.

عجبا دنياده هيچ بر آدم دين ، اخلاق، عادات اجتماعيه ، آمال وتمنيات مليه ساحه‌سنده بويله شانلى بر انقلاب وجوده كتيرمش ، بر ملتى‌باربارلغك اك چيركين دركه‌سندن فكر وعملك اك يوكسك شاهقه‌سنه يوكسلتمش باشقه بر انسان وارميدر ؟

حضرت محمد ، پيغمبردى ، شارعدى ، قوماندانديدى ، سياسيدى، متفكردى . بونلرك هپسنى جامع باشقه ذوات‌ده كلمشدر . فقط هيچ برى حضرت محمدك ياپديغنى ياپامامشدر . اللهم صل على محمد وآله .

س . م . حسين قيدراى

يكى حقوق عائله

لايحه‌سى حقنده مطالعه

۵

« ۳۸ — ماده : اون‌ايكى ياشنى اكمال‌ايتمه‌مش اولان صغير وصغيره‌نك هركيم طرفندن اولورسه اولسون عقد نكاحى باطلدر . »

بوماده ، احكام فقهيه‌مزه مخالفدر . دوردنجى و بشنجى ماده‌لر حقنده درميان ايتديكمز مطالعه صره‌سنده عرض ايدلديكى وجهله عاقل و بالغ اولان كيمسه‌لرك عقد نكاحلرى ، شرعاً صحيح ونافذدر . ولوكه بونلر هنوز اون‌ايكى ياشلرينى اكمال ايتمش اولماسينلر. بالغ اولميانلرك عقد نكاحلرى ايسه تفصيله تابعدر . شويله‌كه : غيرمميز بولونان صغارك بالذات عقد ايده‌جكلرى نكاحلرى باطلدر ، بالاخره وليلرى اجازت ويرسه دخى بونكاحلر صحته انقلاب ايتمز ، چونكه باطله اجازت لاحق اولاماز. مميز بولونان صغارك بالذات عقد ايده‌جكلرى نكاحلرى ايسه وليلرينك اجازتنه موقوف بولونور . فقط كرك مميز اولسون وكرك اولماسين بر صغير ويا صغيره‌نك وليلرى طرفندن عقد ايديله‌جك نكاحلرى صحيح ونافذدر . بونك خلافنه اولان اقوال ، نصه ، اجماع امته مخالف اولديغندن شايان قبول اولاماز .

بناءً عليه اشبو اوتوز سكزنجى ماده‌نك حكمى بو بابده‌كى احكام شرعيه‌مزله قابل تأليف دكلدر . بو نكاحك باطل عد ايدلمه‌سندن تولد ايده‌جك محذورات شرعيه پك‌چوقدر . فرض ايديكزكه اون بر ياشنده بولونان بر اركك ويا قيز چوجوغى مراسم قانونيه‌سى داخلنده اولمقسزين وليسى معرفتيله تزويج ايديلمش ، آره‌دن بر خيلى سنه‌لر كچمش ، بو ازدواجك ثمرهٔ خيريه‌سى اولمق اوزره بر قاچ چوجق دنيايه كلمش ، شيمدى برى قيام ايده‌رك بو نكاحك بطلانى ادعا ايدييور، بويولده برحكم استحصالنه‌ده نائل اوليور. آرتق‌دوشونمه‌لى، زوجينك بينى ـ آره‌لرنده‌كى رابطهٔ مشروعه‌نك دوامنه رغماً ـ ناصل تفريق ايديله‌جك ؟ بونلردن برى وفات ايتمش ايسه ديكرى توارثدن ناصل محروم بيراقيله‌جق ؟ يابونلرك چوجوقلرى نه‌اولاجق ؟ بونلرك نسبلرى قبول ايديله‌رك كنديلرى حقوق بنوتدن ناصل محروم ايديله‌جك ؟ ايشته بوماده ايله آتياً كوره‌جكمز ديكر برماده بو كبى داها برچوق محذوراته ميدان ويرييور .

« ۳۹ — ماده : اون سكز ياشنى اكمال ايتمه‌مش اولان خاطب ايله اون يدى ياشنى اكمال ايتمه‌مش اولان مخطوبه‌نك بالاستثنا حاكمك مساعده‌سى و وليلرك اذنى اولمقسزين عقد نكاحى فاسددر . »

بوماده‌ده احكام شرعيه‌مزه توافق ايتميور. اولجه‌ده بيان اولونديغى اوزره احكام فقهيه‌مزه نظراً اون يدى ، اون سكز ياشلرينى اكمال ايتمه‌مش اولان كيمسه‌لر اكر عاقل وبالغ ايسه‌لر عقد نكاحلرى هيچ بر كيمسه‌نك اذن واجازتنه متوقف اولمقسزين صحيح و نافذ اولور . اكر هنوز بالغ دكلسه‌لر عقد نكاحلرى يالكز وليلرينك اذن واجازتنه توقف ايدر ، بو نكاحلرك صحت ونفاذى ايچون نه‌حاكمك ، نه‌ده باشقه‌لرينك اذن وموافقتى شرط دكلدر .

بناءً عليه بوكبى نكاحلرك فاسد عد ايديلمه‌سى احكام فقهيه‌مزله قابل تأليف اولاماز .

آنجاق شونى عرض ايده‌لم كه اشبو لايحهٔ قانونيه‌ده قبول ايديلن فاسدلر ايله شرعاً معين‌اولان فاسدلر بينده ماهيةً فرق واردر. احكام شرعيه‌مزه نظراً فاسد اولان برعقد نكاح ؛ لاحق اولاجق براجازت ايله صحته انقلاب ايده‌مز. حال بوكه لايحه‌نك (۵٤) نجى ماده‌سنه كوره انقلاب ايده‌بيلور ! .

مع‌مافيه فاسد نه‌ماهيتده تلقى ايديلمش‌اولورسه‌اولسون اشبو اوتوز طقوزنجى ماده‌ده بيان اولونان نكاحلرك فاسد عد ايديلمه‌سى مادهٔ سابقه صره‌سنده تعداد اولونان محذورات شرعيه‌يى مع‌زيادةٍ انتاج ايده‌بيله‌جكى جهتله شرعاً اصلا شايان تصويب اولاماز .

« ٤۰ — ماده : سن‌ازدواجه واصل اولان خاطب ايله مخطوبه‌نك سن رشده واصل اولمش بولونمادقلرى حالده اشبوقانونك آلتنجى ماده‌سى موجبنجه وليلرينك معلوماتى و حاكمك اذنى اولمقسزين نكاحلرى صحيحدر وفقط لازم اولماز . »

بوماده‌ده اطلاقنه نظراً احكام فقهيه‌مزه غير موافقدر . بوماده‌يه

نظراً اون سكز ياشنده بولونان بالغ ، اهليت كامله‌يى حائز بر اركك چوجوغنك نفسى ايچون عقد ايتديكى بر نكاح ـ مجرد حين عقدده سن رشده واصل اولمش بولونمامسى بهانه‌سيله ـ وليسى طرفندن فسخ ايتديريله بيله‌جك ؛ حال بوكه احكام شرعيه‌مزه نظراً بو نكاح، صحيح ولازمدر ، بويله بر فسخ تهلكه‌سنه معروض دكلدر . بوبابده آلتنجى ماده حقنده‌كى مطالعاتمزه مراجعت ايديلملى‌در .

« ٤١ — ماده : مجنون ايله مجنونه‌نك هركيم طرفندن اولورسه اولسون عقد نكاحى باطلدر . »

بو ماده احكام فقهيه‌مزه توافق ايتميور . يدنجى ماده صره‌سنده يازديغمز احكام فقهيه‌يه ارجاع نظر اولونور ايسه بو مسئله تنور ايدر.

« ٤٢ — ماده : عته‌وبلاهت اصحابنك ولينك اذنى وحاكمك مساعده‌سى اولمقسزين عقد نكاحى فاسددر . »

بو ماده‌ده احكام فقهيه‌مزله قابل تأليف دكلدر . سكزنجى ماده صره‌سنده عرض اولونديغى اوزره احكام شرعيه‌مزه نظراً معتوه ايله معتوهه‌نك نكاحلرى يالكز وليلرينك اذننه ، اجازتنه توقف ايدر ، حاكمك مساعدهٔ مخصوصه‌سنه توقف ايتمز. ولايت خاصه‌نك ولايت عامه‌دن اقوى اولديغى قواعد حقوقيه‌مزدندر . بناءً عليه ولى خاصى بولونان عته اربابنك نكاحنه ولايت عامه‌يى حائز اولان حكامك مداخله‌سى اساسات حقوقيه‌مزه منافيدر. بو ماده‌يه نظراً بر معتوه ويا معتوهه‌نك، حاكمك مساعده‌سنى استحصال ايدلمكسزين وليسى طرفندن عقد ايديلن نكاحى فاسد عد ايديله‌رك تفريقلرى جهتنه كيديله‌بيله‌جكدركه آرتق بونك محاذير شرعيه‌سنى‌ده آيروجه ايضاحه حاجت يوق !

« ٤٣ — ماده : باشقه‌سنك منكوحه ويا معتده‌سيله ازدواج باطلدر .»

بو ماده اطلاقنه نظراً شايان تدقيقدر . بوماده‌يه نظراً باشقه‌سنك منكوحه ويا معتده‌سيله وقوع بولان بر عقد نكاح مطلقا باطلدر ، طرفين سبب بطلانه كرك واقف اولسونلر ، كرك اولماسينلر . آتيا كوره‌جكمز بر ماده‌يه نظراً ده اكر بو عقد وقتيله بر مأمور رسمى حضورنده اجرا ايديلمش و طرفين بيننده تقرب دخى وقوع بولمش ايسه اشبو تقرب اوزرينه عدت ، نسب وسائره ثابت اولور. فقط بويله بر مأمور حضورنده اجرا ايديلمه‌مش ايسه بونكله عدت واجب ، نسب وسائره ثابت اولماز . ديمك‌كه باطل عد ايديلن بر عقد ايله بعضاً نسب وسائره ثابت اوليور ، بعضاً اولميور !.

شيمدى بو ايكى ماده‌نك ايجاباتنه كوره بر مسئله تفريع ايده‌لم . فرض ايديكزكه بر قادين سنه‌لردنبرى غائب بولونان زوجنك وفاتى قوتلى بر صورتده استخبار ايده‌رك مراسم قانونيه داخلنده اولمقسزين ديكر بر ارككله عقد ازدواجده بولونيور ، آره‌دن سنه‌لر كچه‌رك بو ايكنجى ازدواج نتيجه‌سنده بر قاچ چوجوق دنيايه كليور ، بونلر بو حال اوزره امرار حيات ايدركن وفات ايتديكنه قوياً قانع اولدقلرى برنجى زوج بر كون چيقوب كلسينمى ؟. شيمدى بو قادين هيچ بر عدت بكله‌مكسزين زوج اولنه اعاده اولوناجق ! صوكره بو چوجوقلرك نسبلرى ضايع اولارق كنديلرى اولاد غيرمشرعه‌دن عدايديله‌جك !. أوت .. بو ايكى ماده‌يه كوره بو چوجوقلر بويله بر فلاكته معروض قالاجقلر ! آرتق بونك نه‌قدر موافق اولاجغنى دوشونمه‌لى !. حال بوكه علويت ومعدلتنى تقديردن مع التأسف پك چوق عاجز بولونديغمز احكام مبجلهٔ شرعيه‌مزه نظراً بويله بر فلاكته امكان يوقدر .

كتب فقهيه‌مزدن درالمختارده ، بحرالرائقده ، بدايعده مندرج اولان شو اوچ مسئلهٔ شرعيه‌يه بر كره باقه‌لم :

١ — : باشقه‌سنك منكوحه‌سيله بيلميه‌رك وقوع بولان عقد نكاح، فاسددر. بناءً عليه بو نكاح اوزرينه تقرب وقوع بولورسه عدت واجب، نسب ثابت اولور . شويله‌كه : اكر چوجوق وقت نكاحدن اعتباراً لااقل آلتى آى تماممنده تولد ايدرسه نسبى زوج ثانيدن ثابت اولور. اكر بو مدتدن اقلده تولد ايلرسه نسبى زوج اوله عائد بولونور . چونكه بو حالده علوقك برنجى زوجدن اولديغى تبين ايدر .

٢ —: باشقه‌سنك منكوحه‌سيله عن علم وقوع بولان عقد نكاح، باطلدر . بناءً عليه بو عقد اوزرينه واقع اولان تقرب ، زنادن معدود اولديغندن بونكله نسب ثابت ، عدت واجب اولماز .

٣ — : باشقه‌سنك معتده‌سيله بيلمكسزين عقد ايديلن نكاح ، فاسددر. بناءً عليه بو نكاح اوزرينه تقرب وقوع بولورسه عدت واجب وحين تقربدن اعتباراً لااقل آلتى آى تماممنده تولد ايده‌جك چوجوغك نسبى زوج ثانيدن ثابت اولور . فقط بو نكاح بيله بيله عقد ايديلمش اولديغى تقديرده نظر اولونور : اكر چوجوغك نسبى زوج اولدن ممكن الثبوت ايسه زوج ثانيدن ثابت اولماز. اما ممكن الثبوت دكلسه زوج ثانيدن ثابت اولور ، ضياع نسبه جواز ويرلمز .

ايشته كوروليوركه احكام فقهيه‌مزه نظراً باشقه‌سنك منكوحه ويا معتده‌سيله ازدواج ، على الاطلاق باطل ، ضياع نسبى مستلزم دكلدر . بو ازدواج كرك بر مأمور مخصوص حضورنده عقد ايديلمش اولسون وكرك اولماسين .

« ٤٤ — ماده : اون بشنجى ماده‌ده تعداد اولونان شرائطه توفيقا ، حاكمك مساعده‌سى استحصال ايديله‌رك عقد اولونان ايكنجى نكاح، باطلدر.»

بو ماده‌ده احكام منيفهٔ شرعيه‌مزله قابل تأليف دكلدر . ديمك‌كه بر كيمسه ضرورتى وعدالنه اهليتنى اثبات وحاكمك مساعده‌سنى استحصال ايتمكسزين ايكنجى بر قادينله ازدواج ايدرسه بو ازدواج ـ صحت شرعيه‌سنه رغماً ـ نظر قانونده كأن لم يكن عد ايديله‌جك ، بو ازدواج اوزرينه

احکام نکاح ترتب ایتمه‌یه‌جك ، سنه‌لرجه بر آره‌ده یاشایارق مسعود بر عائله حیاتی کچیرمش اولان زوجیندن هرهانکی بری وفات ایتسه‌دیکری آکا وارث اولامایه‌جق ، شاید بونلردن ویا سائر علاقه‌دارلردن بری محکمه‌یه بالمراجعه خلاف قانون عقد ازدواجده بولوندقلرندن طولایی بینلرنده‌کی رابطهٔ زوجیتك بطلاننی ادعا ایتسه درحال محکمه طرفندن اویولده حکم استحصال ایده‌بیله‌جك ، قادین‌ده همان قالقوب باشقه بر ارککله تأسیس زوجیته صلاحیتدار بولوناجق .

عجبا ایکنجی برنکاحك وقوعنی تحدید ایچون بوقدرمفاسدشرعیه‌یی مستلزم اولان آغیر بر مؤیده وضعی ناصل تصویب ایدیله بیلیر ؟. احکام اساسیه‌مزه کوره ایکنجی برنکاحك مشروعیتی ، صحت ونفاذی بویله برطاقم قیود وشروط ایله مقیدمیدر ؟

طوغریسی قانونلر افرادك اهلیت حقوقیه‌سنی ، حریت تصرفیه‌سنی بویله کیفمایشاء تقیید ایتمه‌ملیدر . افرادك حسیات مشروعه‌سنی رنجیده ایدن قانونلر نفوذ معنویدن محروم قالیر .

هیئت اجتماعیه حقنده صوك درجه مضر اولان برنجه غیرمشروع مؤسسات واردرکه هیچ بر ملتك قانونلری بو مؤسسه‌لری اورته‌دن قالدیره‌میور . نیجه ثروتلری محو ایدن ، نیجه عائله‌لری طاغیدان ، نیجه آدملری زهرله‌ین ، نیجه کنجلرك ناصیهٔ عصمتنی پك حجاب آور بر صورتده مؤبداً لکه‌دار ایله‌ین بومؤسسه‌لردن افرادملت منع ایدیله‌میور . آرتق تعدد زوجات اصولی کبی هروجهله مشروع ، معقول اولان بر مؤسسهٔ اجتماعیه‌نك منعی جهته کیتمك ، بطلانه قائل اولمق ناصل موافق اولا بیلیر ؟.

عصرلردن بری توالی ایدن تجارب نتیجه‌سنده تحقق ایدیورکه هر هانکی بر محیطده اولورسه اولسون ، ارککلرك بر طاقمی برر زوجه ایله اکتفا ایده‌بیله‌جك بر قابلیت فطریه‌ده بولونمیورلر ، بناءً علیه بو قبیل ارککلر کندیلریچون ایکی طریقدن برینی تعقیبه مجبوریت کوریورلر ، یا ایکنجی بر قادینله رابطهٔ زوجیت تأسیس ایده‌رك عفیفانه برحالده یاشامق ، یاخود جوهر عصمتی پارچه‌لامش قادینلردن بریله غیرمشروع برمناسبت وجوده کتیره‌رك سفیهانه بر حالده دمکدار حیات اولمق .

غرب محیطنده تعدد زوجات اصولی جاری اولمادیغندن بر چوق ارککلر بالمجبوریه ایکنجی طریقه سلوك ایدیورلر . بزم محیطمزده‌ده بو اصول منع ایدلدیکی کون ایکنجی طریق ایچون بویوك مقیاسده بر قپو آچیلمش اولاجغی شبهه‌سزدر .

آرتق بوایکی طریقدن هانکیسنك دها نزیه ، دها مفید اولدیغنی افکار سلیمه اربابنك قناعتنه ترك ایده‌رز.

« ٤٥ — ماده : برکیمسه‌نك اون اوچنجی ماده موجبنجه ، نکاحنده جملری ممنوع اولان ایکی قادیندن بری تحت نکاحنده ایکن ، ایکنجیسیله عقد ایتدیکی نکاح باطلدر . »

بوماده‌یه نظراً برکیمسه نسباً ویا رضاعاً یکدیکرینه محرم بولونان ایکی قادینی تحت نکاحنده جمع ایتسه ایکنجیسیله عقد ایتدیکی نکاح باطل اولوب حقنده آتیاً کوره‌جکمز مادهٔ مخصوصه احکامی جریان ایدر. حال بوکه بحر رائقده ، فتاوای هندیه‌ده بیان اولوندیغی اوزره بو نکاح احکام فقهیه‌مزه نظراً فاسددر، بناءً علیه بونکاح اوزرینه تقرب وقوع بولمامش ایسه حقنده احکام نکاح جاری اولماز ، فقط تقرب وقوع بولمش ایسه عدت واجب ، مهر مثل لازم ، نسب وحرمت مصاهره ثابت اولور .

بو نکاحك فاسد اولمسی شبهه یوق که حکمت و مصلحته دها موافقدر . ذاتاً بویله بر نکاح ، علی‌الاکثر بر اثر خطا اولمق اوزره واقع اولابیلیر . مثلا بر شخص متأهل اولدیغی حالده دیکر بر قادینله ازدواج ایدر ، آره‌دن اوزون بر مدت کچر ، بو ایکنجی قادیندن دنیایه چوجوقلری کلیر ، بالآخره زوجه‌لری آره‌سنده رضاع طریقیله محرمیت موجود اولدیغنه مطلع اولور . شیمدی ایکنجی نکاحك حرمت شرعیه‌سی آکلاشیلمش اولدیغندن ایکنجی زوجه‌سندن درحال افتراق ایتمه‌سی ایجاب ایدر . بو حالده بو ایکنجی زوجه‌یه مهر نامیله برشی ویریلمسینمی ؟ بوندن تولد ایتمش اولان چوجوقلرك نسبلری ضایعمی اولسون؟. ایشته احکام فقهیه‌مزه نظراً بوکبی محذوراتك تحدثنه امکان یوقدر.

شونی‌ده علاوه ایده‌لم که برکیمسه ایچون نسباً ورضاعاً یکدیکرینه محرم بولونان ایکی قادینی تحت نکاحده جمع ایتمك جائز اولمادیغی کبی بونلردن برینك عدتی نهایت بولمادن دیکریله ازدواج ایتمك‌ده جائز دکلدر . حال بوکه لایحهٔ قانونیه‌ده بومسئله مسکوت عنه بیراقیلمشدر.

« ٤٦ — ماده: نکاحلرینك ممنوعیتی اشبو قانونك اونجی و اون برنجی و اون آلتنجی و اون یدنجی ماده‌لرنده بیان اولونان قادینلردن بریله عقد ایدیلن نکاح ، باطلدر . »

بوماده ایله احکام عالیهٔ شرعیه‌مز بیننده برمقایسه یاپابیلمك ایچون بوماده‌نك احتوا ایتدیکی مسائلی آیری آیری نظره آلمق ایجاب ایجاب ایتمکده‌در .

۱ — : ماده‌یه نظراً برادرك ایله بینلرنده قرابت نسبیه بولونان ذی رحم محرم قادینلرك نکاحی باطلدر . احکام فقهیه‌مزه کلنجه بو نکاح امام اعظم حضرتلرینه کوره فاسددر. بناءً علیه بونکاح اوزرینه تقرب وقوع بولمش ایسه عدت واجب ، مهر مثل لازم ، نسب ثابت اولور . امام یوسف ومحمده کوره بو نکاح باطلدر . بنابرین بونك اوزرینه تقرب وقوع بولسون بولماسین عدت کبی ، ثبوت نسب کبی احکام ترتب ایتمز .

۲ — : ماده‌یه نظراً برارکك ایله بینلرنده رضاعاً قرابت بولونان قادینلرك نكاحی باطلدر. احکام فقهیه‌مزه كلنجه امام اعظم ایله امامین حضراتی بینده‌كی اختلاف بومسئله‌ده ده موجوددر .

۳ — : ماده‌یه نظراً بر ارکك ایله آره‌لرنده مصاهرت بولونان قادینلرك نكاحی باطلدر. احکام فقهیه‌مزه كلنجه أئمهٔ حنفیه آره‌سنده‌كی مذكور اختلاف بومسئله‌ده ده جاریدر. چونكه نسب جهتیله محارمدن اولان قادینلرك نكاحی ایله رضاع ، یامصاهرت سببیله محارمدن اولان قادینلرك نكاحلری شرعاً عین احكامه تابعدر . بناءً علیه بو نكاح اوزرینه تقرب وقوع بولمش ایسه امام اعظمه كوره عدت واجب ، مهر لازم ، نسب ثابت اولور ، امامینه كوره اولماز .

بو مسائلده امام اعظم حضرتلرینك قولی حكمت ومصلحته دها موافق كورولمكده‌در. ذاتاً بوكبی نكاحلر علی الاكثر بر اثر خطا وغفلت اولمق اوزره عقد ایدیلمش اولابیلیر، بونك امثال تاریخیه‌سی چوقدر .

اشبو قرق آلتنجی ماده‌ده هرنه‌قدر بونكاحلره باطل دینیلیور ایسه‌ده بونلرك حقنده آتیاً كوره‌جكمز برماده موجبنجه نكاح فاسد احكامی جاری اولابیلیور .

٤ — : ماده‌یه نظراً بر كیمسه‌نك آیری آیری زمانلرده بر ویا اوچ طلاق ایله اوچ دفعه بوشادیغی قادین ایله عقد ایده‌جكی نكاح باطلدر. بناءً علیه بونكاح حقنده مادهٔ مخصوصه احكامی جاری اولور. احکام شرعیه‌مزه كلنجه بر كیمسه دفعةً ویا متفرقاً اوچ طلاق ایله بوشادیغی بر قادین ایله تحلیل شرعی بولونمادقجه بر داها عقد نكاحده بولوناماز. بو نكاح ، حرامدر . شاید بولنورسه بو عقده بناءً وقوع بولاجق تقرب ایله امام اعظمه كوره نسب ثابت اولور ، امامینه كوره اولماز. فقط اوچ طلاق ایله تحدث ایدن حرمت موقته شرائط شرعیه‌سی دائره‌سنده زائل اولدقدن صوكره طرفین یكیدن عقد نكاحده بولونابیلیرلر. بونك مشروعیتی صراحت قرآنیه ایله ثابتدر . بناءً علیه ماده‌نك بو مسئله‌یه عائد حكمی احكام شرعیه‌مزه مخالفدر .

٥ — : ماده‌یه نظراً بر كیمسه‌نك آیری آیری حكملر ایله اوچ دفعه كندیسنه تفریق ایدیلمش بولونان برقادین ایله بر دها عقد ایده‌جكی نكاح باطلدر . احکام شرعیه‌مزه كلنجه بو نكاحك حرمتی موقتدر ، بو حرمت زائل اولدقدن صوكره تجدید نكاح جائز اولور . بناءً علیه ماده‌نك بومسئله حقنده‌كی حكمی ده احكام شرعیه‌مزله قابل تألیف دكلدر.

مع هذا حاكم طرفندن واقع اولاجق هر تفریقك طلاق ماهیتنده اولوب عدد طلاقی تنقیص ایدمیه‌جكی وبرنجی ، ایكنجی تفریق سببیله تحدث ایده‌بیله‌جك طلاقك باشقه بر نكاح ایله ازاله ایدلمش اولوب اولمامسی ده شرعاً آیری بر مسئله‌در . حال بوكه مواد قانونیه‌ده بونلر هیچ نظر اعتباره آلنمامش .

اجتماعیات

اجتماعی انضباطسزلق

مدنی الطبع اوله‌رق خلق بیورولان بشرك حیات فردیه‌سنده بر چوق مهالك وموانعه قارشی مقاومت ، ضرورات واحتیاجاتی تطمین ایده‌بیلمسی ایچون شخصی مساعینك كافی كلمدیكی جهتله حیات اجتماعیه‌یه قارشی تمایل حصوله كلمش وبوسایه‌ده فردك باشه چیقارامیه‌جغی ایشلر مشترك اشخاصك ، مشترك مساعی ومفكره‌لری قوتیله حیز حصوله ایصال اولنمشدر . احتیاجاتك كیتدكجه تكثر و تنوعی و اونسبتده مهالكك تزایدی ابتدائی جمعیتلری تكامله سوق ایتمش ، احتیاجاتك ناقابل مقاومت تأثیراتیله یواش یواش بیوك جمعیتلر تأسس ایتمشدر . ایلك جمعیتلرك صورت تشكل و تأسسلری دقتله تدقیق اولورسه كوروله‌جكدر كه ، بر چوق انسانلرك بر آرایه طوپلانمالرندن مقصد، احتیاجات بشریه ایله مساعی اراسنده بر توازن وجوده كتیره‌بیلمك، انتظامی تأمین ایچون معین قواعده عمومك مراعاتی تأمین ایده‌بیلمك ضرورتندن باشقه برشی دكلدر. شو حالده حیات اجتماعیه‌نك هروقت و هرعصر ایچون افاده ایتدیكی معنا ، توازن و انتظام اساسلرینك تأسسنه معطوفدر. دیمك كه ، هیئت اجتماعیه‌نك تكامل وترقی وتعاونی احتیاجاتی ایچون ، تعبیر حقوقینیله نفع عام ایچون هركسك رعایت ایتمسی ایجاب ایدن برطاقم قواعد واصوللر لازمدر. چونكه بواصوللرله فردی حیاتك فوقنده دها غیور ، دها قوتلی ، دها نفوذلی عمومی بر حیاتك ، بالنتیجه رفاه وسعادت شخصیه‌یی متكفل تكاملی تأمین اولنه‌جقدر . بو غایه‌نك حصولی هیئت اجتماعیه آراسنده اجتماعی بر انتظام ، اجتماعی بر انضباطه متوقف اولدیغی شبهه‌سزدر .

شو حالده اجتماعی انضباط نه‌در ؟ . . . انضباط اجتماعی ، حیات جمعیتی ، رفاه عمومی‌یی ، حریت وعدالتی ، انكشافات مدنیه‌یی تهلكه‌یه دوشوره‌ن ، جمعیت حیاتنك نوه‌سنی تشكیل ایدن عائله‌یی صارصان ، بشریتی مدنیتدن انفراده، وحشته سوق ایدن اسباب وعوامله قارشی هیئت اجتماعیه‌یی قوتلی ، رصین ومتانتلی بولندیران اساسلره عمومك اطاعتی وتردیاته قارشی مقاومتیدر .

انضباط اجتماعینك اساسلری روحلرده، وجدانلرده یرایدن معنوی مفكوره‌لرله حیات مجادله‌سنده سعادت تأمین ایدن مادی واقتصادی ایشلرده مندمجدر . اجتماعی توازنك ایلك تملی ، اجتماعی انضباطك ایلك باصاماغی ایمان ودیندارلق تشكیل ایدر. چونكه قوهٔ تأییدیه‌لرك اك تأثیرلیسی یالكز وجدانلرده ایز براقانلریدر. قانونی قوهٔ تأییدیه‌لردن هرهانكی برسیله قورتلمق امكانی هروقت ایچون موجوددر. لكن عدالت

السهیه‌نك لایتغیر تجلیسندن نه دنیاده ، نه‌ده آخرتده قورتلق امکانی اولمدیغنی یالکز وجدانلر، روحلر حس ایدر . روح ووجدانی تربیه وتکمل ایتدیرن‌ده یالکز دیانتدر . دیانتدن متجرد روحلر بی‌حس، آنجق تمایلات واحتراصاتنه تابع‌غیرانسانی روحلردرکه نفسلرینه آغیر کلن ، وبر مجبوریت وظیفه تحمیل ایدن هرهانکی فکر انضباطه دشمن بولونورلر. دیانت حسلرینك کوشه‌مسی ،هرشیدن اول‌اجتماعی انضباط ورفاهك ، بالنتیجه عمومی و فردی تکاملك امحاسی معناسنی افاده ایدر . دیندارلغك ، قوۀمعنویه‌نك مولدی اولان اخلاق اساسلر توازن وانظباط اجتماعینك ایکنجی مسندینی وجوده کتیریر .. نزاهت روحیه‌نك‌الك‌حساس برافاده‌سی‌اولان اخلاق، روحك صفوت‌وعصمتنی، منفعت عمومیه مبدأ‌لرنده فائده‌لی برعضو حالنه قویار. شخصی تکاملك یوکسك درجه‌سنی ارائه ایدن حس اخلاق حیات جمیتك‌ده قوتلی براستنادکاهیدر .

هیئت اجتماعیه‌لر ، افراددن متشکل بولوندقلرینه نظراً شخصلرك آیری آیری قیمت وجدانیه واخلاقیه‌لری ، جمیتك عمومی تکاملنك معیارینی تشکیل ایدر. شوحالده عصمت ، صداقت، استقامت، شفقت، صبرومتانت ، حلم وتواضع ، جسارت کبی الك یوکسك خصائص عالیه‌یی جامع اولان برهیئت اجتماعیه‌نك انضباطی پك سهیل وقوتلی اولور . بالعکس بو اساسلر کوشه‌دکجه روحلری ، وجدانلری نفسانی تمایلات واحتراصاته‌قارشی‌مقاوم بولندیران انضباط معنوی‌ده اورته‌دن‌قالقار...

اخلاقك تکاملی محبت واخوت اجتماعیه‌یی تأسیس ایلدیکی کبی تعاون اجتماعی‌یی تحکیم ایدر ، هرکسی حیات جمیتله وافرادك وضعیت اجتماعیه‌سیله علاقه‌دار بولندیران حس‌تعاون فی‌الحقیقه انضباط‌اجتماعیده چوق مهم معنوی برقوۀ تأییدیه‌در .

حس تعاونك اورته‌دن قالقمسی عمومی علاقه‌لرك واخوتك‌ده انفساخی دیمکدر . بوده اجتماعی انضباطسزلغه دوغری الك تخریبکار برآدیمدر . حس تعاوندن تشعب‌ایدن تساند اجتماعی‌ایله منتظم برسعیك یکانه معیاری اولدیغی قدر ، صنوف اجتماعیه آراسنده حصوله کلن آهنك ووفاق‌ده اویله‌جه انکشافات مدنیه‌نك والدی اولور ...

بوراده پك‌مهم براساس دها تدقیقه سزادر . اوده‌جمیتك‌نوه‌سنی تشکیل ایدن عائله رابطه واساساتنك قیمتیدر . ایلك فکر دینی‌یی ، ایلك تربیۀ اخلاقیه‌یی، ایلك‌روح‌اجتماعی‌یی فکرلره بخش‌ایدن‌عائله‌نك بومفکوره‌لری تلقین‌ایده‌میه‌جك برحال‌تردیده بولنملری هیئت‌اجتماعیه‌نك انضباطنی دها چکرد کدن امحا ایدن بر عامل تخریبدر . عائله‌لر نه‌قدر دیندار، خلوق ، متساند اولورسه انتظام اجتماعی‌ده اوقدر کسب قوت ایدر. عکس‌حالده توازن اجتماعی کندی کندینه پارچالانیر . روحلرك محتاج‌اولدیغی حقایق علمیه وعرفانك انکشافاتی‌ده اجتماعی حیاتده موثر اولان انضباط قوۀ تأییدیه‌لرندن بریدر .

بومهم‌اساسلری تقویه‌ایدن اسباب مادیۀ رفاهی‌ده توازن وانضباط اجتماعینك مسندلری میانه ادخال ایتمك لازمدر . اقتصادی‌انکشافات ثروت وعمرانك تزایدی ، حضور وآسایشك استقراری ، مؤسسات اجتماعیه‌نك، خسته‌خانه‌لرك، اصلاحخانه‌لرك تکثری، اجتماعی‌فوضالرله مجادله‌ایده‌جك‌جمیتلرك‌تزایدی ، ارشادات‌ونشریات‌ایله‌هیئت‌اجتماعیه‌نك علی‌الدوام تنویری، مراقبۀ اجتماعیه تأسیس والك‌نهایت اجتماعی‌فوضالره قارشی قانونی‌قوۀتأییدیه‌لرك اعظمی‌درجه‌ده تشدیدی انضباط اجتماعی‌یی مصون بولندیران عواملدندر .

ایشته‌بوتون بومسندلر، قوۀتأییدیه‌لر ، مبدألرك محصله‌سی برهیئت اجتماعیه‌نك روح انضباطنی ، وسائط انضباطیه‌سنی تشکیل ایدر . انضباط اجتماعی قوتلی‌وافرادك فردی تمایلاتنه فائق برسویه‌ده‌بولندقجه هیئت اجتماعیه‌نك اسباب تکامل وسعادتی تحت تأمینده دیمکدر .

فقط برکره اجتماعی انضباط کوشه‌رسه ، اسباب ترقی وتکامل تردیات نسبتنده تحت تهلکه‌یه کیرمش ، وحتی اورته‌دن قالقمش اولور. چونکه اجتماعی انضباط ، انسانلرك تمایلات واحتراصات نفسانیه‌لریله حیات اجتماعیه آره‌سنده ضروری بر موازنه تأمین ایدر . انضباط وتوازن اجتماعی‌یی رخنه‌دار ایدن اسبابدن درجۀ سرایتی اعتباریله الك تهلکه‌لیسی هیئت اجتماعیه‌لرك معروض قالدقلری بیوك فلاکتلر ، حربلر، استیلالر ، اقتصادی سفالتلردر . بوفلاکتلرله قوۀ معنویه‌سی صارصیلان، مقاومتی‌قیریلان هیئت‌اجتماعیه‌لر، روحی برعجزوقوۀ‌معنویه فقدانی نتیجه‌سنده اجتماعی انضباطی اونوتورلر .

ایشته ملتلرك اوغرادیغی‌الك بیوك فلاکت‌بودر، یأس وخسراندر. بودرکه‌یه دوشن ملتلر بحر محیطده دالغالر آره‌سنده قالمش دومنسز برکمی‌یه‌بکزرلر. اوزمان مدنیت‌ده برلفظ بی‌معنادن‌عبارت قالیر. تاریخ کوسترمشدرکه مدنیت ، آنجق انضباط اجتماعیسی یولنده اولان هیئت اجتماعیه‌لرده تکامل ایده‌بیلمشدر . ملتلر انضباطنی غیب ایدنجه روحاً وفعلاً حال ابتدائی‌یه عودت ایتمش اولورلر .

تاریخك بوعبرتبخش درسلرینه رغماً مع‌التأسف حال حاضرده بتون دنیا مدهش برموازنه وانضباطسزلق ایچنده‌در. حرب عمومی‌یه تقدم‌ایدن عصرك ملتلرك معنویاتنده براقدیغی بوشلق،حرب عمومینك تولید ایلدیکی‌مدهش سفالت ورابطه‌سزلق بوجریانی کیتدکجه شدتلندیر مکده‌در . مفرط عقیده‌لرك تخریبکار برصولتله جهانی استیلاسی ، بونلره قارشی مقاومت ایده‌جك وجدان ومعنویاتك اهمالی اولدیغی نتیجه‌سنی حاصل ایتمکده‌در . فی‌الحقیقه روحی انضباطك ، عمومی موازنه‌سزلکك معنوی ساحه‌ده‌کی بوشلق نتیجه‌سنده میدانی آلکز بولدیغنه شبهه یوقدر .

جهانی استیلا ایدن بو بحرانلردن هیئت اجتماعیه‌من ده اعظمی

درجه‌ده متضرر اولمشدر و اولمقده‌در . هنوز بحران اجتماعینك هیئت اجتماعیه‌مزده ضربه‌ده اولدیغی قدر محسوس اولمامسی‌ده ملتمزك یگانه قوتی تشکیل ایدن ایمان واخلاقه مدیونز .

فقط بزده اجتماعی انضباطسزلق و موازنه‌سزلك علاماتی بارز و مهلك بر صورتده کندینی کوسترمکده‌در . روحی بر خیرچینلق ، اعتقاداته خصومت ، اخلاق کوشکللکی ، تردیاته انهماك ، مسکراتك وامثالنك آلابیلدیکنه انتشاری ، فحشك مدهش بر صورتده توسعی ، عائله اساسلرینك انهدامه معروض قالمسی ، قادینك حریت بردسی آلتنده فضیلتدن اوزاقلاشمه‌سی ، تساند وتعاون اجتماعینك کون کچدکجه داها زیاده آزالمسی ، فرط عصبیت ، هیئت اجتماعیه‌مزی قوتلی بولندیران اجتماعی انضباط و موازنه‌نك دوچار انهدام اولمغه باشلادیغنه علامتدر . بو انفساخ ویا انهدام هیچ شبهه یوقدرکه ملتمز ایچون اك قورقونج بر فلاکتدر . بو تهلکه‌نك ازاله‌سیله حال طبیعی اجتماعینك تأسیسی حیاتی برضرورتدر . هیئت اجتماعیه‌مزك وجهه اصلیه‌سی داخلنده ترقی وتکملنك تأمینی ایچون باشقه هیچ برچاره یوقدر . بو نتیجه قارشوسنده سیاست دیدی قودیلرینك عقیم ساحه‌سی ایچنده بونالان منورلرمزی علم واجتماعیاتك حقیقی وولود افقلرنده کورمك نه قدر شایان تمنیدر ...

محسن حکمت

میسیونر فعالیتی

فرانسه مشاهیر محررلرندن وآقادمی اعضاسندن پارس مبعوثی متوفی موریس بارەسك خارجیه انجمنی نامنه تنظیم وپارلمنتویه تقدیم ایتدیکی راپورلرك برنجیسی خلاصه‌سنی اقتباس ایتدیکمز فورمه‌لره‌دائر Les breies de échoiis ehritions عائددر .

فرانسه حکومتی ۱۹۰۲ تاریخنده پارلمنتویه تقدیم ایتدیکی مختلف لوائح قانونیه ایله میسیونرلره مساعده اعطاسنی طلب ایتمش ایسه‌ده پارتی برقسمنی رد ایتمش ، دیکرلرینی‌ده انتاج ایتمه‌مشدی . فرانسه‌نك ۱ تموز ۱۹۰۱ تاریخلی قانونك ۱۳ نجی ماده‌سی موجبنجه « طرز ایفای وظائفی تعیین ایدن برقانونه مستند رخصتیه‌یی حائز اولمقسزین جمعیات دینیه تشکل ایده‌من . شورای دولت قرارینه مستند برارادە اولمقسزین هیچ برمؤسسه احداث ایدیله‌من . بوقبیل جمعیتلرك انفساخی وهرنوع مؤسساتك سدی ملیس وملی قراره مستند برارادە ایله اجرا اولنه‌بیلور . » ۷ تموز ۱۹۰٤ تاریخلی قانونك برنجی ماده‌سیله « جمعیات دینیه‌نك هرنوع وهرصنف تدریسات اجراسی » منع اولنمقده‌در .

حکومت میسیونر تشکیلاتنك وفرانسه‌نك خارجده‌کی انکشاف معنویسنه خدمتندن و بو تشکیلاتك موجودیت قانونیه‌لرینك تصدیق لزومنده میسیونر تشکیلاتنك والدی اولان فرانسه‌نك خارجده پیدرپی نفوذ ومقداری آزالدیغندن و وسائط ومباغنی فرانسه داخلنده تدارکی ممکن اولدیغندن بحثله متعدد لایحه‌لرله اشبو تشکیلاتك موجودیت قانونیه‌سنك تصدیق لزومنی بوکره تکرار طلب ایتمشدر .

فررلرك فرانسه خارجنده ۸۱۹ مکتبلری وبومکتبلرك ۲۰۸۹٤۸ طلبه‌سی واردر . بونلر شورالرده‌در :

۱ — فرانسز مستملکاتنده : جزائر ، ماداغاسقار ، هندچینی ، تونس ، سوریه .

۲ — آوروپاده : بلغارستان ، یونانستان ، انکلتره ، بلچیقا ، فلمنك ، اسویچره ، موناقو ، ایتالیا ، اسپانیا وقناریا آطه‌لرنده .

۳ — شرقده : ترکیا ، فلسطین ومصر .

٤ — وسطی واقصای شرقده : موریس آطه‌لری ، مالاغا ، راژون ، تینغ ، ایپو ، هونغ قونغ .

٥ — جنوبی ومرکزی آمریقاده : شیلی ، آرژانتین ، بولیویا ، برەزیلیا ، آکوانور ، قولومبیا ، پرو ، ونەزوئللا ، پاناما .

٦ — شمالی آمریقاده : مکسیقا ، یکی مکسیقا ، لوئیزیانا ، قنادا .

مصرده	۲۹	مکتب	۸۰۰۰	طلبه
ترکیاده	۱۳	»	٤۰۰۰	»
سوریه‌ده	٦	»	۲٥۰۰	»
فلسطینده	۸	»	۱۷۰۰	»
آرژانتین‌ده	۱۱	»	۳۰۰۰	»
قولومبیاده	۲۰	»	مختلف درجاتده	
آکوانورده	۹	»	٤۰۰۰	طلبه
پاناماده	۳	»	۷۰۰	»
شیلیده	۱۲	»	٤۰۰۰	»
برەزیلیا	٥	»	۱۳۰۰	»
مکسیقاده	۳	»	۷۰۰	»
کوباده	۹	»	۳۰۰۰	»

واردر .

قولومبیاده ونیقاراغو آده فررلر پداغوژی انستیتوسنی اداره ایتدکلری کبی حکومت مکتبلرینك مفتشلکنی وولایات دارالمعلمین مدیرلکلرینی ایفا ایتمکده‌درلر . قاضیکوینده‌کی فررلر مکتبنده‌کی ۷۷۳ طلبه‌دن آنجق ۱۱۳ طلبه‌نك قتولیك اولدیغنه نظراً فرر مکتبلرینك هرنوع ملیته کشاده اولدیغی آکلاشیلور .

فرانسه حکومتنجه فررلره یاپیلان معاونت مقداری بروجه آتیدر :

۱۹۱٤ سنه‌سنده :

ترکیا : (۳۸۰۹۰) ، سوریه : (۱۷٥۰۰) ، فلسطین : (۲۷۷۹۰) ، مصر : ۳٦٤٥۰ فرانق .

ترکیاده‌کی فرر مکتبلرینه قبول ایدیلن طلبه مقداریله قادروسنك عدم مساعده‌سندن طولایی رد ایدیلن طلبه مقداری بروجه آتیدر :

	قبول ایدیلن طلبه	رد ایدیلن طلبه
قاضی کوی قوللژی	٦٥۰	٥۰۰
سن میشل	۳۰۰	۲٥۰
ژان دارق	۱٥۰	۷٥
حیدرپاشا	۱۸۰	۲۰۰
پانغالتی	۲۲۰	۲۰۰
غلطه	۲۲٥	۱٥۰
تقسیم	۱٥۰	۱٥۰
شاله‌روان	۹۰	۰
	۱۹٦٥	۱۰۲٥

فرڭلرك فرانسه‌ده ۱۴۳۰ عدد مکتبلری موجود اولدیغی حالده ذکر ایتدیکمز احکام قانونیه موجبنجه ۱۹۰۴ــ۱۹۰۹ سنه‌لری ظرفنده کاملاً قپانمشدر.

pére mana ۱۹۲۰ سنه‌سنده یازییور ایدی‌که صوڭ سنه‌لره قدر میسیونرلرك اوچده ایکیسی فرانسزلر ایدی. مع الاسف شمدی آلمان، ایتالیان، هولاندا میسیونرلری پك چوغالمش ونسبت پك تنزل ایتمشدر.

آلمانیا حالاً خارجه کیده‌جك میسیونرلره کرك اشخاص کرك وسائط اعتباریله پك چوق مظاهرت ومعاونت ایتمکده‌در.

قتولیك آلمانیانك ۱۹۱۴ سنه‌سنده ۹۴۱ پاپاسی ۸۱۵ فره‌ری ۱۸۳۰ همشیره‌سی وارایدی. میسیونرلك عالمنده ایکنجیلکی احراز ایدییور ایدی. بالخاصه رهبان مطبوعاتی هریردن زیاده متکامل ایدی. ایمپراطور ویلهلم قاتولیکلردن نفرت ایدر وفقط بونلرك قوتلرینی استعمال ایتمکی بیلور ایدی. آلمانیاده جمعیات رهبانیه‌نك ومکتبلرینك تفتیشاتی پك صیقیدر. بونلرك مکتبلرینه عائد قانونلرده احکام پك صیقیدر.

صلحك بدایتندن بری آلمانیا اوقرانیایه ایکیوز آلمان میسیونری سوق ایتمشدر. بونلرك انتخابنده پك اعتنا ایدلمشدر. ۱۹۲۲ سنه‌سی ایلولنده اولا ئه‌کس لاشاپله‌ده، صکره قولونیاده احضاری درسلر آچیلمشدر. بوراده حربك بدایتندن بری آلمانیا میسیونرلرینك وضعیتی، اسلامیت پروپاغانداسنك طرز فعالیتی، اقصای شرقده‌کی ادیان ومذاهب قدیمه‌نك ماهیتی، میسیونیزمه نقطهٔ نظرندن چوجغك پسیقولوژی تربیه‌سی ایضاح اولونیور.

آلمان میسیونر فعالیتنك کندی حدودی خارجنده‌ده تأثیری موجوددر.

۱۹۲۲ آغستوسنده اسویچره‌ده In. eeinsied ده بش‌بیك‌کشی حضوریله عقد اولونان قونغره‌ده آلمان میسیونرلرینه بعض ممالکی سد ایدن ورسای قونغره‌سنك ۴۳۸ نجی ماده‌سی پروتستو ایدلدی.

مذکور ماده بروجه‌آتیدر:

« متفق و متشارك دولتلرك اداره‌سنده بولنان ویا اداره‌سی او دولتلره تودیع اولنان (ماندایه تابع) ممالکده‌کی آلمان میسیونر جمیتلرینه عائد بولنان املاك مصادره‌دن ویا معاهده‌نك ۲۷۹ نجی ماده‌سی موجبنجه تصفیه‌یه تابع طوتولمه‌رق بنه میسیونرلره عائد اولاجق و آنلره عائد املاك حکومت طرفندن تعیین ویا تصدیق ایدلمش وموضوع بحث میسیونرلره عین مذهبده‌کی اشخاصدن ترکب ایتمش اداره هیئتلرینه انتقال ایده‌جکدر. »

ایتالیاده « رهبان میسیونر اتحادی » عنوانیله بر جمیت تشکل ایتمش اولوب غایه‌سی بوتون کلیسا اعضا و اخوانی برآره‌یه جمع ایتمکدر. بو اتحادی تکامل ایتدیره‌بیلمك ایچون رومادە کانون ثانی ۱۹۲۱ تاریخنده آفریقا و آمریقا ایچون بر میسیونر انستیتوسی تأسیس ایدلمشدر. Ducente ده جنوبی ایتالیا کنجلرینی حاضرلامق ایچون بر رهبان مکتبی آچیلمشدر. ایتالیا حکومتی خارجده‌کی مکتبلرینه رهبان کوندرمکه تمایل ایتمش و بروجه آتی منافع تأمین ایده‌رك فررلردن ایتالیان هیئتی ایسته‌مشدر:

۱ — هر نوع خدمت عسکریه‌دن معافیت.

۲ — حکومت مصرفیله مکتب مبانیسی انشا ایتمك.

۳ — طلبه‌دن اجرت آلمقسزین مؤسسه‌نك حیاتی تمادی ایتدیره‌جك منابعی تأمین ایتمك.

۴ — ایتالیا واپورلریله مجانی سیاحت.

۵ — ویریلن شهادتنامه وتصدیقنامه‌لر حکومتجه مقبول ومعتبر عد ایدلمك.

بو امتیازات واقعا حس مساواتی رنجیده ایدرسه‌ده مثبت و عملی اولان ایتالیانلر غایه‌یی تأمین ایچون وسائطك انتخابنده تردد ایتمه‌مکده‌در.

بو دقیقه‌ده ایتالیا حکومتی میسیونرلر وساطتیله ملی نفوذك توسیعی تأمین ایچون بیوك بر پلان تعقیب ایتمکده‌در.

اسپانیاده میسیونر فعالیتی پك کوزه‌چارپمقده‌در. ۱۹۲۰ ده Rurgos ده saint français scuvier رهبان مکتبی وجوده کتیرلمش اولوب ۱۲ ـ ۳۰ یاشنه قدر طالبلر مجاناً طلبه قبول ایدلمکده‌در.

۱۹۲۱ سنه‌سنده بارسلونده (پارسده‌کی اجنبی میسیونرلری جمیتنه مشابه اوله‌رق) چین ایچون بر میسیونر انستیتوسی وجوده کتیرلمشدر.

پولونیاده وارشوواده ۱۹۲۱ سنه‌سنده قاردینال Pallar ك ریاستی آلتنده بر میسیونر جمیتی تشکل ایتمش و اعضاسی یوزیکه بالغ اولمشدر. بونلرلوبلن قتولیك دارالفنونی جوارنده بر رهبان مکتبی آچمقده‌در. غایه‌لری روسیه‌ده قتولیکلکی تعمیم ایتمکدر.

ایرلانداده کلیسا علومی ایچون دارالمعلمین عالیه مثابه‌سنده اولان مشهور Maynosth رهبان مکتبی حرب عمومی نهایتنده چینه کیده‌جك میسیونرلری احضار ایچون بر انستیتو احضار ایتمشدر.

متحدهٔ آمریقاده ۱۹۰۰ سنه‌سنده آچیلمش اولان Maryknool رهبان مکتبی چینه کوندریله‌جك میسیونر تشکیلاتی احضار واکمال ایله مشغولدر.

قناداده québec ایالتی راهبلری مونتره‌آل جوارنده pont viant ده بر رهبان مکتبی تأسیس ایچون اراضی صاتون آلمشلردر.

« طوره‌سون »

ایچکی آفتی

قادینلر آره‌سنده‌ده اجرای تخریبات باشلادی

هلال اخضر جمیتی هیئت مرکزیه‌سی بو هفته معلم دوقتور مظهر عثمان بکك تحت ریاستنده عقد اجتماع ایده‌رك مهم قرارلر اتخاذ ایتمشدر. هلال اخضر بو اجتماعنده الك زیاده، ایچکی آفتنك صالغین بر صورتده قادینلر آره‌سنده‌ده تعمم ایتمکده اولدیغی نظر دقته آلمش وبو کا قارشی اتخاذی ایجاب ایدن تدبیرلری مذاکره ایتمشدر. اولکی اجتماعده خانملرك هلال اخضره اعضا قیدینی تأمینه مأمور ایدیلن اعضادن صفیه حسین خانمك ویردیکی ایضاحات ایچکینك حیات اجتماعیه‌مزده آچدیغی رخنه‌لرك نه‌قدر وخیم بر درجه‌یه کلدیککنی کوسترمش وبوتون اعضایی دهشت وحیرتلر ایچنده بیراقمشدر. صفیه خانم اعضا قیدی ایچون مراجعت ایتدیکی کنج منور خانملردن هپ رد ایله مقابله کورمشدر. صفیه خانم دییورکه:

— منور طانیدیغم کنج خانملردن کیمه مراجعت ایتدمسه استخفاف ایله قارشولاندم. مع التأسف یکی نسلی پك مهلك بر ذهنیت استیلا ایتمشدر. بو کنج خانملر ایچکی‌یی لوازم مدنیه‌دن عد ایدییورلر: « بزه اکرام ایدیله‌جك مثلا بر شامپانیایی بز ناصیل رد ایدرز؟ بو مغایر مدنیت اولمازمی؟ » دییورلر. کنج خانملرك بو درکه‌یه دوشمسی بنی چوق مأیوس ومتأثر ایتدی. بزه اعضا قید اولنه‌بیله‌جك خانملر آنجق اسکی نسل خانملری اوله‌بیلیر.

صفیه خانمك ایضاحاتی اوزرینه بو خصوصده خیلی مذاکره جریان

ایتمش، بالخاصه مظهر عثمان بك طرفندن ایچکی ممنوعیتنك قالقمسی یوزندن تولد ایدن و دهاده ایده‌جك اولان فنالقلر تشریح ایدیلمش؛ ملتك موجودیت مادیه و معنویه‌سنی کمیرن بو مدهش آفته قارشی مملکت و ملتی سوون بوتون ایچکی دشمنلرینك ال برلکیله چالیشمه‌سی لازم کلدیکی، بونك ایچون‌ده هلال اخضر تشکیلاتنك مملکتك هر طرفنده اساسلی صورتده تأسس و تعضو ایتمسی ضروری اولدیغی ایضاح ایدلمشدر. دیکر طرفدن معارف وکالتنك مساعده‌سیله لیسه‌لرده و دارالمعلمات‌لرده هلال اخضر اعضاسنه منسوب خانملر طرفندن قونفرانسلر ویرلمسی، ایچکی علیهنده یازلمش رساله‌لر، حکایه‌لر توزیع اولونمسی‌ده قرارلاشدیرلمشدر.

ایچکی آفتیله بوکون همان بوتون متمدن ملتلر مجادله ایتمکده‌در. بالخاصه آمریقانك بو آفتك اوکنه کچمك ایچون صرف ایتدیکی پاره‌لر مدهش یکونلره بالغ اولمقده‌در. صلیب اخضر جمعیتلرینك میلیونلرجه اعضاسی واردر. بو معظم مساعی قارشوسنده مسلمانلرك حالا عاطل قالملری، کوندن کونه صولتنی آرتدیران بو آفتی استیصال ایده‌جك جدی تدابیره مراجعتدن کری طورملری ناصل اولور؟ بوکون استانبولده قادینلر آره‌سنده بیله تعمم ایتمه‌یه باشلایان ایچکی بلیه‌سی، اوکنه کچیله‌مدیکی تقدیرده، آناطولیده عائله‌لری‌ده دائره استیلاسنه آلمایاجغنی کیم تأمین ایده‌بیلیر؟ بو مدهش آفت بوتون مملکتی تخریب ایتمه‌دن اول ازاله‌سی چاره‌سنه توسل ایتمك لازمدر. بوده آنجق ایچکی دشمنلرینك مساعیلرینی توحید ایتمسیله ممکن اوله‌بیلیر. آناطولینك مختلف محللرندن هلال اخضر شعبه‌سی تشکیلی ایچون وقوع بولان مراجعتلر مسئله‌نك حقیقی هر طرفجه آکلاشیلمش اولدیغنی کوستریبور. صوك کونلرده ازمیر، آیدین، سورمنه، مصطفی کمال پاشا، چناق قلعه، زیله‌دن مراجعتلر وقوع بولمش، هلال اخضرك نظامنامه‌سی و شعبه تشکیلی حقنده تعلیمات طلب اولونمش؛ بونك اوزرینه هلال اخضر هیئت مرکزیه‌سی نظامنامه‌نك کلیتلی صورتده طبع و توزیعی و بوتون ولایات و قضالرده شعبه‌لر کشادی ایچون بر مخطره و بیاننامه احضار و ارسالنی قرارلاشدیرمشدر.

هلال اخضر کاتب عمومیلکنك احضار ایتدیکی بو تعلیماتنامه‌یی کچن هفته سبیل الرشادك قباغنه قویدق. بو هفته‌ده قویبورز. هلال اخضر نظامنامه سنك بر صورتنی‌ده درج ایدیبورز. آرتیق هیچ وقت کچیرمیه‌رك مملکتمزك هر ولایتنده، هر قضاسنده همان هلال اخضر شعبه‌لرینی تشکیل ایتملیدر. بو خصوصده هیچ بر مشکلات یوقدر. شعبه تشکیلی غایت بسیط بر معامله‌در. هلال اخضر کاتب عمومیسی شعبه تشکیلنه عائد معامله رسمیه‌یی اك کوچوك تفرعاتنه قدر ایضاح ایتمشدر. آرتق هیچ بر سؤال و استیضاحه حاجت قالمامشدر. تعلیماتنامه دائره‌سنده هر طرفده همان شعبه‌لر تشکیل ایدرك هلال اخضر هیئت مرکزیه‌سنی خبردار ایتمك بوتون ایچکی دشمنی اولان مسلمانلرك، بالخاصه سبیل الرشاد قارئلرینك اك متحتم وظیفه‌لریدر. ان شاء الله بر آیه قدر مملکتمزك هر قضاسنده هلال اخضر شعبه‌لری تشکل ایتمش اولور.

صوکره هلال اخضر هیئت مرکزیه‌سی اون بش کونده بر اولمق اوزره برده هلال اخضر غزته‌سی نشرینه قرار ویرمشدر. ایلك نسخه‌سی کانون ثانینك اون بشنجی کونی نشر اولونه‌جق بو غزته ایچکی مجادله‌سیله برابر خلقك حفظ الصحه‌سی حقنده‌ده اك بویوك دوقتورلرك یازیلرینی احتوا ایده‌جکدر. نشر و تعممنی تسهیل ایچون غزته‌یه اوجوز بر فیئات وضع اولونه‌جقدر. بو غزته‌یه بوتون هلال اخضر اعضالرینك اسامیسی‌ده درج اولونه‌جقدر. بونك ایچون شیمدیدن قضالرده تشکل ایده‌جك شعبه‌لرك اعضانك اسامیسنی کاتب عمومیلکه بیلدیرملری ایجاب ایدر. هلال اخضر غزته‌سنك‌ده نشر و تعمیمنه چالیشمق بوتون مسلمانلرك، بالخاصه سبیل الرشاد قارئلرینك اك متحتم وظیفه‌لریدر.

مملکتمزك اك بویوك، اك حاذق دوقتورلرندن اولان مظهر عثمان بکدن الله راضی اولسون. ام الخبائث اولان شو ایچکی آفتنك کوزل مملکتلریمزدن مندفع اولمسی ایچون دیکر بعض رفقای محترمه‌سیله برابر سنه‌لردن بری چالیشیور. تأسیس ایلدیکی هلال اخضرك بوتون مملکتده کوکلشمسی ایچون هیچ بر فداکارلقدن کری طورمایور. بو قدر مساعی و فداکارلغه مقابل ینه مسلمانلر لاقید اوله‌جق اولورلرسه آرتق فلاح قاپولرینك قاپانمش اولدیغنه حکم ایتمك مجبوریتی حاصل اوله‌جقدر. لکن ان شاء الله مسلمانلر ایچون فلاح و نجات مقدردر. مسلمانلر، ام الخبائث اولان بو مدهش آفتك استیصالی ایچون بوتون موجودیتلریله چالیشه‌جقلرینه شبهه یوقدر. جناب حق موفقیتلر احسان بیورسون.

***

ایچکی ایچنلر کور اولیور

فنا مسکرات ایچمك یوزندن نیویورقده اخیراً اون یدی کشی تلف اولمشدر. آلقول مبتلالرینه تخصیص اولنان خسته‌خانه‌ده ۶۷ کشی وار ایمش. بونلرك اون یکیسی پك وخیم صورتده خسته بولونیور، قالانلردن یکرمیسی کور اولمشلردر. یکی آچیلان بعض اجزاخانه‌لرده (ویسکی) نامی آلتنده زهرلی اسپرتودن مسکرات اعمال اولونیور ایمش. بزده کچن کون تورکیه‌یه زهرلی مسکراتك تسلل کیردیکنی یازمش ایدك. دیمك شمدی بو یوزدن کورلرك‌ده چوغالدیغنی کوره‌جکز. — اقدام.

***

بیروتده قومارك منع ایدلمسی

اصدار ایدیلن بر امر موجبنجه فیمابعد بیروتده قومار اویونی شدتله منع ایدلمش و خلاف امر حرکت ایدنلرك شدتله تجزیه ایدیله‌جکی بیلدیرلمشدر.

دانس آفتنك آناطولی‌یه صولتی

آطنه‌دن بر پاره عاشقلیسنك استانبوله کله‌رك یوکسك اجرتلرله دانس معلمه‌لری تدارك اتدیکی وبا قنده آطنه‌یه کوتوره‌جکی غزته‌لر یازییور . بومناسبتله طوق سوز غزته‌سی دیورکه

« رذالتلره آرتیق نهایت ویرلیدر . استبداد اداره‌لرنده خلقك ذوق وسفاهته سوقی، او اداره‌نك ایجاباتندندر . چونکه ذوق وصفا ایچنده حیاتی کچیره‌ن برملتك ادارهٔ دولتك ایی ویا فنا اولدیغنی دوشونمسنه امکان یوقدر... حکومتك شیمدیدن نظردقتی جلب ایدر وبو ، آطنه ایله هیچ علاقه‌سی اولمیان ذاتك شوسقیم وآطنه‌نك تمیز کنجلرینی ایشدن منع ایده‌جك فنا نشبثی باشلانغجده ایکن قیرماسی قانون نامنه وسلامت واستقبال وطن نامنه رجا ایدرز . با لر برمحیطك کنج فکرلرینی پریشان ایتمك وثروتی محو ایلك ، اولادلری ابوینه دشمن ایتمك حقنی هیچ کیمسه حائز دکلدر . دانس رذالتنك استانبولده‌کی تخریبکار آثاری میدانده ... بو ، غربك، غرب ایچون مرغوب اولدیغی قدر شرق ایچون مستکره اولان عادتی یوزندن سفالت اخلاقیه‌نك کنجلر آره‌سنده مدهش برحال آلمقده اولدیغنی کورمه‌ین کوزلر کور اولسون . »

بعده طوق سوز ، « قاری اویناتمق » جزا قانوننك ۲۰۲ نجی ماده‌سی موجبنجه بر جرم اولدیغنی سویله‌رك مدعی عمومی‌یی ایفای وظیفه‌یه دعوت ایدییور .

***

محافظه‌کارلر ، لاییقه ولیبراللره مناقشه‌لری

نورالدین پاشانك بروسه مبعوثلغنه انتخابی اوزرینه محافظه کارلق ایله لاییقلك ولیبراللق حقنده غزته‌لرده شدتلی مناقشه‌لر باشلادی . بومناسبتله‌یومی غزته‌لرك مسلکلری‌ده موضوع بحث اولیور . اکثر غزته‌لر توحید افکاره متفقاً هجوم وتوحیدافکاری «شریعت اسلامیه‌یی مملکتده اقامه ایتمك» مسلکنی تعقیب ایتمکله اتهام ایدییورلر. توحیدده شیمدی برر برر کندیسنه هجوم ایدن غزته‌لره جواب ویرییور . ازجمله طنین غزته‌سنه ویردیکی جوابده دییورکه :

« طنین لاییقلکی همان دینی علاقه‌لردن بوس بوتون قطع علاقه ایتمه‌مزی توصیه دربه‌لرینه کوتورور . بونجه عصرلق خطمزی براقه‌رق یرینه لاتین حروفنك اقامه‌سنی توصیه ایدر . دانسی شدتله ترویج ایدر . قارخانه‌لری سد ایدییورسکز دیه قیامتلری قوپاریر . ایچکینك قوتله طرفداریدر . محافظه‌کارلره عادتا تجاوز ایتمه‌یه باشلادی ، مسائل اعتقادیه‌ده کندی فکرنده اولمایانلری مملکته دشمن کبی کوسترمکه باشلادی . »

طنین‌ده بونلره جواب ویرییور ، بونلرك یاکلش اولدیغنی ادعا ایدییور. توحید افکار طنینك بومسلکده اولدیغنی ینه طنینك نشریاتی ایله اثباته حاضر اولدیغنی سویله‌یور، لاتین حروفنی، دانسی، قارخانه‌لری، ایچکی‌یی ناصیل مدافعه ایتدیکنی ایضاح ایدییور . ازجمله دییورکه :

[ثالثاً : بز (طنین) ایچون « دانسی شدتله ترویج ایدر » دیمشدك . رفیقمز، بزم بوظنمزك‌ده یاکلش اولدیغی ادعا ایدییور وکذا ایچکی مسئله‌سنده اولدیغی کبی « بز هیچ کیمسه‌یی آمان قالقك ، ظیلاییکز ، دیه تشوق ایتدیکمزی خاطرلامیورز . » دییور .

بزده ذاتا رفیقمزه « هرکیمی خوپلامغه تشویق ایدییورسکز » دیمه‌دك . یالکز دانسی شدتله ترویج ایدرسکز ، دیدك . مع‌مافیه رفیقمز دانسه اولسون طرفدار اولدیغنی قسماً اعتراف ایدییور و « دانسی ، قادینلری (مشترك) حاله کتیرمکدن عبارت ظن ایدن زواللیلره آچیدیغنی » سویله‌یور .

دانس، بالخاصه بزده‌کی شکلیله (قادینلرله ارککلری مشترك حاله کتیرمکدن عبارت عد ایتمك) هیچده زواللیلق دکلدر . برکره دانسك براحتیاج بدیعی اولدیغی مختلف فیه ومحتاج اثبات برمسئله‌در . مع‌مافیه بونی قبول ایتسه‌ك بیله بزده یاپیلان دانسلرك بدیعیاتله هیچ بر علاقه‌سی یوقدر . غربی تقلیده عائد هرایشمزده اولدیغی کبی بزده بوکون دانسك الکوتو ، اخلاقه الکمضر شکلنی تطبیق ایدییورز . بزده‌کی شکلی ـ بونی قطعی صورتده ادعا ایدییورز ـ هرهانکی براحتیاج بدیعی‌یی دکل ، یالکز احتیاج حیوانی‌یی تطمیندن عبارتدر. بناءً علیه اصل آجینه‌جق انسانلر ، بوفاجعهٔ اخلاقیه‌یه اعتراض ایدنلر دکل ، یالکز اون سکز یاشنده‌کی پاکیزه مکتب قیزلریمزی مدنیت اوکره‌تمك بهانه‌سیله بك اوغلنك الك مستکره سفاهتخانه‌لرنده (کیرفور) لرك و (پانی) لرك قوللری آره‌سنه سوق ایدنلردر . بوکون بزده کوریلن وقسماً آوروپاده‌ده مشهود اولان دانس شکللرینی (قادینلری مشترك حاله کتیرمك) عد ایدن یالکز سبیل‌الرشاد دکلدر . (فله‌مانسو) بیله بویکی دانسلر حقنده مطالعه‌سی صورولدیغی وقت « بن بیلدیکم بویله شیئلر یاتاقده یاپیلیر ، آیاقده دکل » جواب مدهش وملزمنی ویرمشدر . بوجواب بلکه غلیظدر . فقط بوغلظتی ، توصیفده‌کی قوته واصابته باغشلامق لازمکلیر .

رفیقمز « دانس ایدنلره تعریض ایدنه اعتراض ایتمك » حقنی کندنده کورییور . اوحالده کندی تعریضنه اعتراض ایتمك حقنی‌ده باشقه‌لرینه بخش ایله‌ملیدر .]

اقدام غزته‌سی‌ده (دینی علاقه‌لردن قطع علاقه) مسئله‌سنی موضوع بحث ایدرك طنین ایله توحید افکار آره‌سنده‌کی اختلافك توفیق ایدیله‌بیله‌جکندن ، « لاییقلك مسئله‌سنده بزم اوروپا ایله مقایسه ایدیله‌میه‌جکمزدن » ، « بزده احکام شرعیه عصرلردن بری سرعی قانون مدنی وظیفه‌سنی ایفا یدرك خلقك بوکا آلیشمش اولدیغندن » ، « قرآنك اوامر ونواهیسی صرف روحانی وسکان سمواته مخصوص اولمادیغندن، بونلرك مصالح عامه‌یه اویغون اولدقلرندن»، « معلومات دینیه ایله برابر مسلکی تحصیلده بولونانلرك وطنلرینه پك کوزل خدمت ایده‌بیله‌جکلرندن »، «کری قالماز، فن وصنعت تحصیلی ایلری کوتوره‌بیله مکلف اولانلرك وظیفه‌لرینی حقله ایفا ایتمه‌سندن ایلری کلدیکندن » بحث ایدییور. بو مناقشانك دها خیلی دوام ایده‌جکی آکلاشیلیور .

***

بر یوزنده‌کی مسلمانلرك عددی

کرهٔ ارض اوزرنده بولنان مسلمانلرك عرق اعتباریله تقسیمی حقنده آقشام غزته‌سی بر ایستاتستیق نشر ایتدی . بو ایستاتستیقك نه کبی وثائقه استناد ایتدیکی معلوم اولمامقله برابر عیناً نقل ایدییورز:

تورکستانه و تورانه تورکلری : تورکیا جمهوریتی ۱۳,۵۰۰,۰۰۰ ، آذربایجان ۳۰۰۰,۰۰۰ ، قفقاسیه ۵,۰۰۰,۰۰۰ ، تورکستان روسی ۱,۰۰۰,۰۰۰ ، تورکستان چینی ۳۰,۰۰۰,۰۰۰ ، ماوراءالنهرین اورنك وسرت قبائلی ۷,۰۰۰,۰۰۰ ، شمالی افغانستانده باخده متمکن تاجیکلر ۱,۰۰۰,۰۰۰ ، خوارزم تورکنلری ۱,۰۰۰,۰۰۰ ، جمعاً ۸۱۰۰۰۰۰۰ در .

موغول تاتارلری : روسیا و قریم ممالکنده ۱۰,۰۰۰,۰۰۰

آریجین عرقندن کلن بهتانلر ، ایرانلیلر و هندلیلر : افغانستانده و هندستانده مسکون بهتانلر ۱۱,۵۰۰,۰۰۰ ، ایرانلیلر ۱۳,۳۰۰,۰۰۰ ، بلوجیلر ۲۰۰,۰۰۰ ، جمعاً ۲۶,۰۰۰,۰۰۰ نفوسدر .

هندستانده : کشمیر ۳۰۰,۰۰۰ ، سند ۲,۰۰۰,۰۰۰ ، پنجاب ۱۲,۰۰۰,۰۰۰

اردو ٦,٠٠٠,٠٠٠ ، بهار ٤,٠٠٠,٠٠٠ ، بنغاله ٢٨,٠٠٠,٠٠٠ ، اسام ٣,٠٠٠,٠٠٠ ، مدراس ٣,٠٠٠,٠٠٠ ، هندیه وسائره‌ده ١٨,٠٠٠,٠٠٠ که جمعاً ٧٩,٠٠٠,٠٠٠ در .

عربلر : مصر ١٢,٠٠٠,٠٠٠ ، مراکش ٨,٠٠٠,٠٠٠ ، سوریه ٥,٠٠٠,٠٠٠ ، جزائر ٥,٠٠٠,٠٠٠ ، عراق ٣,٠٠٠,٠٠٠ ، حجاز ١,٠٠٠,٠٠٠ ، یمن ٣,٠٠٠,٠٠٠ ، نجد ٤,٠٠٠,٠٠٠ ، حضرموت ١,٠٠٠,٠٠٠ ، عمان ٢,٠٠٠,٠٠٠ ، طرابلس غرب ١,٠٠٠,٠٠٠ ، تونس ٢,٠٠٠,٠٠٠ ، صحرای کبیر ١,٠٠٠,٠٠٠ که جمعاً ٤٨,٠٠٠,٠٠٠ نفوسدر .

آفریقا عرقی: سودان شرقی ٥,٠٠٠,٠٠٠ ، سودان غربی ٤,٠٠٠,٠٠٠ ، زنکبار وجنوبی آفریقا ٢,٠٠٠,٠٠٠ ، حبش مسلمانلری ٣,٠٠٠,٠٠٠ ، دیکر مسلمانلر ٣٠,٠٠٠,٠٠٠ که جمعاً ٨٠,٠٠٠,٠٠٠ نفوسدر .

مالزیا آدالرنده مسکونه مسلمانلر : جاوا ٣٠,٠٠٠,٠٠٠ ، سوماترا ٣,٠٠٠,٠٠٠ ، بورنه‌او ١,٠٠٠,٠٠٠ صولو و دیکر آدالرده ٦,٠٠٠,٠٠٠ که جمعاً ٤٠,٠٠٠,٠٠٠ در .

بالقان شبه جزیره‌سی، فنلاندیا وروسیاده : مسلمان ٥,٠٠٠,٠٠٠ ، آرناوود ٢,٠٠٠,٠٠٠ .

اوروپا وآمریقاده : اوروپا وآمریقاده اسلامیتی قبول ایدن و اورالرده مسکون مسلمانلرده بر میلیونی بولمشدر .

یکونه عمومی : تورکلر ٨١,٥٠٠,٠٠٠ ، افغان ، ایران و بلوج ٢٦,٠٠٠,٠٠٠ ، هندلیلر ٨٩,٠٠٠,٠٠٠ ، عربلر ٤٨,٠٠٠,٠٠٠ ، آفریقالی مسلمانلر ٨٠,٠٠٠,٠٠٠ ، مالزیالیلر ٤٠,٠٠٠,٠٠٠ ، تاتارلر ١٠,٠٠٠,٠٠٠ بالقان، روسیا، فنلاندیا و آمریقا ٨,٠٠٠,٠٠٠ که مجموع یکون ٣٧٢,٥٠٠,٠٠٠ نفوسی بولنقده‌در .

اسلام عالمی

احمدیه حرکتی : — هندستانده بر احمدیه حرکتی بولندیغی اوته‌دن بری غزته‌لرمزده موضوع بحث ایدیلمکده ایسه‌ده بونک ماهیتی حقنده اساسلی معلومات الده ایدیله‌مه‌مکده ایدی . کچنلرده برلینده بر جامع شریف انشاسی طولاییسیله احمدیه حرکتی یکیدن موضوع بحث ایدلمش وبوحرکت لهوعلیهنده بر چوق شیلر سویله‌نمشدی . مطبوعاتمزک بومطالعاتی هندستانه وارمش وهند غزته‌لرنده نشر اولونمشدر . (نشر اسلام) انجمنی کاتب عمومیسی احمدیه حقنده بزه بر مقاله کوندرمشدر . بومقاله‌یی ترجمه ایدیورز . مقاله‌ده احمدیه حرکتی حقنده معلومات ویرلمکده وبوحرکتک اساساتی ایضاح اولونمقده‌در . بومقاله (احمدیه) حرکتنه منسوب الک صلاحیتدار ذات طرفندن یازیلقده اولدیغندن حائز اهمیت اولدیغی کبی بر طاقم سوء تفهملری ازاله‌یه خادم اولاجغندن آیریجه شایان دقتدر . موی الیه دیبورکه :

« احمدیه حرکتی هندا کابرندن میرزا (غلام احمد) طرفندن، خریستیان میسیونه‌رلرینک پایانسز منابعه وجهانکیر قوتلره بالاستناد هر اسلام مملکتنه حلول ومسلمانلری خریستیانلغه دعوته باشلادقلری زمان ، اسلامی مدافعه ونشر ایچون تأسیس اولونمشدر . احمدیه حرکتی داخلی ، خارجی مقاومتلره رغماً هرکون نفوذ وفعالیتنی توسیع ایتمکده‌در .

احمدیلر ، هرخصوصده اهل سنت وجماعت ایله بردرلر . اونلردن قبل قدر آیریلمازلر . احمدیه حرکتی ، یکی بر مذهب اولارق تأسس ایتمه‌مش ، آنجق اسلامک نشر ومدافعه‌سی ایچون منتظم بر تشکیلات وجوده کتیرمک ایچون تأسیس اولونمشدر .

پیغمبرمزک خاتم الانبیا اولدیغنه معتقدز . هرعصرده مسلمانلر آره‌سنده برمجدد یتیشه‌جکنه اینانیورز. میرزا (غلام احمد)کده ١٤ نجی عصر هجرینک مجددی اولدیغنه ذاهبز. میرزانک ادعای نبوت ایتدیکنه دائر سویله‌نن سوزلر اصل واساسدن تمامیله عاریدر . کرچه مشار الیهک بعض اتباعی کندیسنی یوکسلتمک ایسته‌مشلر وبرطاقم افراطلره صاپمشلر وبوصورتله اسکی اقوامک دوچار اولدقلری عجز بشرینک قوربانی اولمشلردر . حضرت عیسانک اتباعی کندیسنی الوهیت مرتبه‌سنه یوکسلتدکلری کبی برچوق اولیایه پرستش ایتمک خطاسنه دوشمشلردر . احمدیه حرکتنه منسوب بعض آدملرده بوصفه قربان اولارق اسلامک خیرخواهلرینی متلاشی ایدن حرکتلرده بولونمشلردر. جناب حق جمله‌مزی بوکبی خطالردن مصون بویورسون. بزم درعهده ایتدیکمز وظیفه نشر اسلامه چالیشمقدن عبارتدر . مسلمانلق ایچون بو بر حیاتی مسئله‌در .

کوچوک برجمعیت اولان جمعیتمزک احراز ایتدیکی موفقیتلر پک بویوکدر. عنایت حقله بوتون خریستیان میسیونرلرک نعریاتی عقیم بیراقدیغمز کبی انکلتره، آلمانیا، آمریقا ، آفریقا وآسیاده نشر اسلام ایچون ، جهانه معالی اسلامیه‌یی تبلیغ ایچون، مبلغلر اعزام ایتدک ، انکلیزجه، آلمانجه قرآن کریم ترجمه‌لری وجوده کتیره‌رک هرکسه مسلمانلغی اوکره‌تمکه چالیشدق ، متعدد لسانلرده مجموعه‌لر ، رساله‌لر ، غزته‌لر کتابلر نشریله بو غایه‌یه خدمت ایتدک .

تکرار ایدرمکه عقائدمز اهل سنت والجماعت عقائدیدر. الله‌ه رسول الله‌ه، کتاب الله‌ه ایمان ایدیورز . کافهٔ انبیا ، کافهٔ اصحاب ، کافهٔ اولیا وکافهٔ مجددینی تجلیل ایدیورز . برکیمسه‌یه فنالق ایتمک ، برکیمسه حقنده فنا سوز سویله‌مک بزم تعقیب ایتدیکمز یول دکلدر. بوتون مذاهب اسلامیه‌نک دائرهٔ اسلام داخلنده اولدیغی فکرنده‌یز . (لا اله الا الله محمد رسول الله) کلمهٔ طیبه‌سنه صاریلان هرانسانی مسلمان طانیرز . بر مسلمانی تکفیر ایتمه‌یی الک بویوک کناه عد ایدرز ، پیغمبرمز خاتم الانبیادر ، اوندن صوکره اسکی ، یکی هیچ بر پیغمبر ظهور ایتمیه‌جکدر . میرزا غلام آنجق عصرینک برمجددیدی . الک صمیمی حرمتلرمزک لطف قبولنی تمنی ایدرز. — لاهورده‌کی اشاعهٔ اسلام انجمنی کاتب عمومی معاونی محمد مظهر »

ریف جهادی . — بو هفته ریف مسئله‌سی الک مهم مسائل صیره‌سنه چیقدی . دنیانک بوتون محافل سیاسیه ومطبوعاتی بو مسئله ایله مشغول اولدی. ریف مجاهدلری مسلمان اولدقلرندن واسلامک استقلالنی محافظه ومدافعه ایچون مجاهده ایتدکلرندن بو مسئله‌لر هرکسدن فضله بزی علاقه‌دار ایدر . ریف مجاهدلری خدا پسندانه بر عزم وهمتله مملکتلرینی اسپانیول تسلط واستیلاسندن قورتارمغه غیرت ایدک پک بویوک موفقیتلر الده ایتمشلر ونهایت اسپانیوللری مملکتلرینک استیلاسندن مأیوس ایدرک رجعته اجبار ایله‌مشلردر. اسپانیوللر ریفستانی فتح واستیلادن مأیوس ایدرک ریف ساحلنده مستحکم بر منطقه وجوده کتیرمکله اکتفا ایتمه‌یی واوراده طوتونمه‌یی دوشوندیلر . اسپانیوللر بوپلانلرینی تطبیق ایچون مجاهدلرک تضییق آلتنده آدیم آدیم رجعته باشلامشلر وتحت اشغاللرنده بولونان بر چوق شهرلری تخلیه ایتمشلردر . فقط اسپانیوللر کریله‌دکجه اونلرک تحت استیلاسنده یاشایان قبائل اسلامیه‌ده تضییقدن قورتولارق مجاهدلره التحامه باشلادقلری کبی اسپانیوللرک چکمک ایسته‌دکلری خطک آرقه‌سنده‌کی قبائلده قیام ایتمش واسپانیوللری آرقه‌لرندن تهدیده باشلامشلردر . وضعیت بوشکله کیرنجه اوروپا دولتلری اندیشه‌یه دوشدیلر . اسپانیانک هیچ بر خط اوزرنده طوتونامیه‌جقلری قناعتی هرطرفده اظهار

اولونمغه باشلاندی . انكليزلر، فرانسزلر ، ايتاليانلر ريف ساحه‌سنك اشغاليله كنديلرينی علاقه‌دار عد ايتدكلرندن اسپانيول استيلاسنك انهدامی اوزرينه نه اولاجغنی ونه ياپاجقلرينی دوشونمكه قويولديلر. انكليزلر ريف ساحلنك طنجه‌يه وجبل‌طارقه مجاور بولونماسنه مبنی كنديلرينی مسئله ايله علاقه‌دار كوريورلر .

فرانسزلر ريف منطقه‌سنه مجاور بر منطقه‌يه حاكم اولدقلرندن ريفستان حركتنك دها واسع بر ماهيت آلماسندن وكندی نفوذلرينی تهديد ايتمه‌سندن قورقيورلر . ايتاليانلرده اسپانيوللرك يرينه كچمك ايسته‌دكلری آكلاشيليور . الحاصل بوتون امپرياليست دولتلر ريف مجاهدلرينك عزمكارانه حركاتندن فنا حالده انديشه ايتديلر . بو انديشه‌نك سائقی بريارچه اراضی‌يی آلدن غائب ايتمك دكلدر . بو انديشه‌نك سائق حقيقيسی انكلتره‌نك خارجيه ناظری (چمبرلاين) عوام قاره‌سنده بيان ايتمش ، شمالی آفريقاده استيلا وتحكم سياستنك مشترك بر جبهه تشكيل ايتمه‌لری لازم كلديكنی عادتا صراحةً سويله‌مشدر . بو صورتله ريف مسئله‌سنك حقيق اهميتی تظاهر ايتدی . ريفستان مجاهده‌سنك فاس‌ده ، جزائرده، تونسده ، طرابلس غربده ، مصرده ، استيلاسياستنه‌قارشی وقوع بولاجق قياملری تشويق ايتمی انديشه‌سی آوروپاليلری قورقوتيور . بوندن طولايی مبی‌ده اسپانيانك‌وجوده كتيرمك ايسته‌ديكی خط مستحكم اوزرنده يرلشمه‌سنی تمنی ايديورلر. فقط وضعيت كوستريوركه اسپانيوللرك ريفستاندن ييقلوب كيده‌جكلری كون پك اوزاق دكلدر . شيمدی‌يه‌قدر معينلری حضرت‌الله اولان مجاهدلرده باشقه دولتلرك چيقاره‌جقلری مشكلاته ان‌شاءالله غالب كليرلر وقطعی برظفر احراز ايدرلر .

مصر . ـــ مصرمسئله‌سی وخامتی محافظه ايتمكده‌در . مصر حكومتی مصر مجلس‌مليسنه قارشی چيقه‌جق بر يوزی اولمادیغندن مجلسك فسخنه‌و انتخاباتك تجديدينه قرار ويرمشدر . مصر مجلس مليسی ايكی درجه‌لی انتخابانی قالديره‌رق يرينه بر درجه‌لی انتخاباتی قبول ايتمش فقط بوقرارحكمدار طرفندن تصديق اولونماديغی ايچون يكی انتخابات ينه ايكی درجه‌لی اولاجقدر . مجلسك فسخندن وانتخاباتك تجديدندن مقصد سعد زغلول پاشايی هزيمته اوغراتمقدن واحمد زيور پاشانك قابينه‌سی‌طرفندن قبول اولونان انكليز مطالبنی تصديق ايده‌جك برمجلس‌وجوده كتيرمكدن عبارتدر . انكليز غزته‌لری ، يكی انتخاباتك غايت شدتلی مجادله‌لره سببيت ويره‌جكنی‌شيمديدن‌بيان‌ايتمكله‌سعدزغلول پاشانك‌نفوذينه ضربه ايندرمك ايچون اوغراشيله‌جغنی افاده ايتمكده‌در . حال‌بوكه بوكون مصر مطبوعاتنك ومصر افكار عموميه‌سنك زيور پاشا حكومتنه مخالفتی كون كبی آشكاردر . زيور پاشا حكومتی‌اولسه اولسه آنجق جبروتضييق ايله بر اكثريت‌قازانه‌بيلير. حال‌بوكه مصر افكار عموميه‌سی بويله جبر وتضييق تحمل ايده‌جك بر وضعيتده دكلدر . جبر وتضييق استعمال ايده‌مدكی تقديرده مصرده بر انفلاق وقوعی چوق محتملدر . بناءً عليه ينه سعد زغلول پاشانك احراز اكثريت ايتمه‌سی قوتلی‌مأمول بولونيور. مشاراليه طرفندن احراز اكثريت ايديله‌جك ولورسه تكرار رأس كاره كلمه‌سی ايجاب ايدر . او تقديرده انكلتره بوخط حركتی تعقيب ايتمديكی تقديرده مصری الحاق ايتمك سياستنی تعقيب ايده‌جكدركه بويله بر حركت مصری تماميله بر عنصر اختلاف حالنه كتيره‌جكدر. مصر مسئله‌سنك كچيره‌جكی صفحه‌لر بونلردر .

حجاز . ـــ حجاز وضعيتی مبهميت ايچنده‌در . (مكۀ‌مكرمه) وهابيلرك ألنده، (جده) هاشيلرك ألنده‌در. (ابن‌السعود) مكه‌يه كلمشدر . بوصورتله حجاز ايكی‌پارچه‌يه آيرلمشدر . ويريلان خبرلره كوره شريف حسين سكزميليون انكليز ليراسنه بالغ اولان ثروتی (مكه) يی استرداد ايچون استحضارات اجراسيله‌مشغولدر . موسی‌اليهك نره‌ده اولديغی ، كيملری طوپلاديغی ، نره‌دن طوپ ، تفنك آلديغی مجهولدر . يالكز موسی اليهك روما سفيری (حبيب لطف‌الله) بكك بر ايتاليان بانقه‌سندن (۰۰۰,۰۰۰) انكليز ليراسی آلارق بونلرله ايتاليادن سلاح اشترا ايتديكی وبونلری (مكه) يه سوق ايلديكی خبر ويريلمكده‌در. بوخبرلرك واقعه درجۀ مطابقتی معلوم دكلدر. معلوم‌ومحقق‌اولان شی بوكون حجازك برصحنۀ حرب اولديغيدر . (حجاز) ك بويله‌صحنۀ حرب اولارق قالماسی هر مسلمانی دلخون ايده‌جك بر حادثه‌در . بو وضعيتك نه‌قدر دوام ايده‌جكنی تخمينه امكان يوقدر . آكلاشيلان هرطرف قطعی بر حرب ايچون حاضرلانمقده‌در . طرفينی باريشديرمق ايچون چاليشه‌جق هيچ بر اسلام دولتی ظهور ايتمه‌ديكی كبی طوغريدن طوغری‌يه صلح مذاكراتی جراسی ايچونده مفيد برتشبث وقوع بولمامشدر .

(جده) ده اجرای حاكميت ايدن (امير علی) اخيراً (بريد الحجاز) اسملی برغزته نشرينه باشلامشدر . طبيعی مقصدی كندی دعواسنی مدافعه ايتمك ووهابيلرك عليهنده پروپاغاندا ياپمقدر . (بريد الحجاز) وهابيلرك اشغال ايتدكلری يرلرده برچوق فجايع ارتكاب ايتدكلرينی بيان ايتمكده‌در. فقط بونلری تحقيق ايتمك چوق مشكلدر . طوغريدن طوغری‌يه (مكه) دن هيچ معلومات كلمه‌مكده‌در. حجازحقنده انتشارايدن خبرلر يالكز برطرفك كندی‌آمالنه موافق صورتده نشر ايتديكی خبرلردن عبارتدر. بزم الك بويوك تمنيمز اراضیٔ مقدسۀ اسلاميه‌ده‌وقوع بولمقده اولان بو جدالرك برآن اول ختام بولماسی ، اوراده امن وامانك تأسس ايتمه‌سيدر .

آرناوودلق . ـــ صوك هفته ظرفنده آرناوودلق وخيم اغتشاشلره صحنه اولدی. (فانولی) نامنده‌كی (اورتودوقس) پسقپوسك اداره‌سی آلتنده بولونان حكومت حاضره‌يه قارشی باش وكيل (احمدزوغو) برقيام ترتيب‌ايتمش وبناءً عليه آرناوودلق احوالی فنا بر صفحه‌يه كيرمشدر . آرناوودلق ، يوغواسلاويا، يونانستان، وايتاليا كبی اوچ دولتك هدف‌احتراصی بولونمقده‌در. بونلرك هربری آرناوودلغك بر باشقه‌سی طرفندن أله كچيريلمه‌سی ايچون چاليشمقده و آرناوودلق داخلنده وقوع بولاجق هر قيامدن استفاده ايتمكده‌در . آرناوودلغك داخلنده‌كی اختلال وشورش عناصرندن بو اجنبی دولتلردن هر برينك بر طرزده استفاده ايتمك ايسته‌ديكی آشكاردر . بناءً عليه آرناوودلق داخلنده عصيانلر وقوعی شايع اولور اولماز هردولت بر طاقم حركاته‌بولوندی . كيمی دوننماسنی سوق ايتدی، كيمی‌حدودده استحضاراتده بولوندی ، كيمی آرناوودلق ليمانلرينه بحری مفرزه‌لر چيقاردی وبو صورتله آرناوودلق داخلی منازعه‌لرله اوغراشيوركن خارجی استيلالره اوغرامق فلاكتنه معروض قالدی . آرناوودلغك رأس‌كارينه خريستيان پسقپوسك كلمه‌سيله بواغتشاشاتك وقوعی آره‌سنده هرحالده‌برمناسبت واردر. آرناوودلقده حسيات اسلاميه تطبين اولونديغی تقديرده بوكبی اغتشاشاتك حد اصغری‌يه اينه‌جكی محققدر. آرناوودلق جمعيت اقوام اعضاسندن اولديغی‌ايچون‌استقلالنی وحدودينی محافظه او جمعيته عائددر. بناءً عليه براستيلای خارجی‌يه‌معروض قالديغی تقديرده جمعيت اقوامك نه‌يابه‌جغنی كورمك چوق مراقلی برشی‌اولاجقدر .

امام وخطيب مكتبلری‌ده لغو اولونيور

معارف وكالتنك ازميرده‌كی امام وخطيب مكتبنی‌ده لغو ايتديكنی غزته‌لر يازيور . وكيل سابقك مسلكنی تعقيب ايده‌جكنی سويله‌ين وتياتروجيلغی تحت حمايه‌سنه آلان بر وكيلدن بكلنن‌ده بوندن باشقه برشی دكلدر .

آبونه‌لری ختام بولان قارئين‌كرامك آبونه بدللرينی ارسال ايتمك لطفنده بولونمه‌لری ويا آبونه‌دن صرف‌نظر ايلدكلرينی اشعار بويورمه‌لری بالخاصه رجا اولونور .

شهزاده باشی : اوقاف اسلاميه مطبعه‌سی

آبونه شرائط : مصر ایچون
سنه‌لکی (٤٠٠) آلتی آیلغی
(٢٢٥) ، ممالک اجنبیه ایچون
سنه‌لکی (٤٥٠) ، آلتی آیلغی
(٢٥٠) غروشدر .

نسخه‌سی ٧,٥ غروشدر .
سنه‌لکی ٥٢ عدددر .

اداره‌خانه : باب‌عالی جاده‌سنده
رشید افندی خاننده

اخطارات
آبونه بدلی پشیندر .

مسلکه موافق آثار مع‌الممنونیه
قبول اولنور . درج ایدلمه‌ین
یازیلر اعاده اولنماز .

آدره‌س تبدیلنده آیریجه
٥ غروش کوندرلملیدر .

مکتوبلرک امضالری واضح
و اوقوناقلی اولمسی وآبونه
صره نومروسنی محتوی
بولونمسی لازمدر

ممالک اجنبیه ایچون آبونه
اولانلرک آدرسلرینک
فرانسزجه یازلمسی رجا اولنور .

پاره کوندرلدیکی زمان نه‌یه
دائر اولدیغی بیلدیرلمسی
رجا اولنور

سبيل الرشاد

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم

باش محرر
محمد عاکف

صاحب و مدیر
اشرف ادیب

اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

عدد ٦٣٢ | ٥ جمادی الاخر ١٣٤٣ | ❋ پنجشنبه ❋ | ١ کانون ثانی ١٣٤٠ | جلد ٢٥

الحاد، نه بیوك جهالتدر!

— بعض عرفانسزلرك نشریات الحادکارانه‌سی مناسبتیله —

١٠

واذا قیل لهم لاتفسدوا فی الارض قالوا انما نحن مصلحون الا انهم هم المفسدون ولکن لایشعرون . صدق الله العظیم .

قرآن کریم سورهٔ بقره‌نك باشنده کتاب الٰهی‌نك موضوعی نفوس انسانیه اولدیغنه اشارتله غایه‌سی ، حکمت نزولی ده اونلری هدایت وارشاد یعنی نعم الٰهیه‌نك طریق مستقیمنه دلالت وسوق اولدیغنی افهام ایدرکن انسانلری مؤمنلر ، کافرلر ، منافقلر اولمق اوزره اوچ صنفه تقسیم ایله هر برینك مثبت ویا منفی قابلیت ارشادیه‌لرینی بیان ایلر .

مؤمنلر فکر وعمللرنده بوکون وفی‌الحال مشاهده‌لری تحتنده بولنان شیلره باغلانوب قالمیه‌رق عقل وقلب سلیم ایله بالاستدلال اعتقادی ممکن بولنان حقائق غیر مشهوده‌یه قدر توسیع وجدان واذعان ایتمك مزیتنی حائز و اوکا توفیق حرکت ایده‌بیلمك فضیلتنه مالك کنیش قلبلی، فیاض روحلی ، قوی اراده‌لی ، سعادت ابدیه‌یه یقین حاصل ایتمش واوکا طریق مستقیمندن یورومکه عزم ایله‌مش کیمسه‌لردر. بونلر خلقت انسانیه‌نك مبدئی رب العالمین، رحمن رحیم اولان حق تعالی اولدیغنه ایمان ایتدکلری کبی ایچنده بولندیغمز بوکونك هنوز ایچنده بولنمادیغمز بریارینی اوله‌جغنه یقیناً جزم ایله‌مش وعمرلرینی کون بوکون ساعت بوساعت دیه بچیرمه‌مکه قرار ویرمشلردر . حیات دنیا نه قدر مصائب ومتاعب ایله مشحون اولورسه اولسون غایهٔ وجودی شر مطلق کورمزلر. مبدأ ومنتهایی رحمن رحیم اولان مالك یوم دینك یدقدرت-وحدتنده مسخر طانیه‌رق وجههٔ ابدده بر عاقبت حسنی تصدیق ایدرلر وطوغریجه او عاقبته ایصال ایدن بر طریق مستقیم ، بر قانون قویم موجود اولدیغنه واونی بولوب اوندن یورومك انسانك وظیفه‌سی بولندیغنه شبهه‌سز اینانیرلر وبوصورتله نیکبین اوله‌رق فضیلتکاریاشامغه کمال یقین ایله عزم ایتمش بولنورلر . بونلر یالکز کندیلرینی دکل دیکرلرینی دخی کوزل یاشاتمه‌یی ، مسعود ایتمه‌یی وظیفه طانیان قلوب زکیه ونفوس نقیه اربابیدر. ایشته هدایته نامزد اوله‌جق ونهایة‌الامر فلاح بوله‌جق اولان بختیارلر بونلردر. (اولئك علی هدی من ربهم واولئك هم المفلحون)

(فامامن اعطی واتقی وصدق بالحسنی فسنیسره للیسری) تبشیری ده بونلر ایچوندر. حقدن کلدکلرینی وینه حقه کیده‌جکلرینی واشبو حیاتك اوحق یولده بریولجیلق اولدیغنی پروغراملرینك باشنه یازان وبوقلبه، بوخصلته مالك اولان بوکیمسه‌لردرکه علم نافع وعمل صالحك قیمتنی تقدیر ونفسلرینی اوکا کوره تربیه ایدرك نامتناهی ترقی‌یه اکتساب استعداد ایچون نظام اجتماعیلرنده ده قارده‌ش کبی یاشامه‌سنی بیلیرلر . ارشاد وهدایتدن نصیبه‌دار سعادت اولاجق اولانلر آنجق بونلردر . بونلر مبدئی وجود ، منتهایی ینه وجود کوررلر . طوتدقلری یول وجوددن وجوده کیدن نامتناهی برخط مستقیمدر. فانی‌یی فانی باقی‌یی باقی طانیرلر ویوللرنده توکنه‌جك اولان فانی آزیقلره رغبت ایتمزلر . یاشاتان وابدیاً یاشاتان آزیقلر ایسترلر . دائرهٔ فکرلری اون کونلك عمرك چنبر تضییقی ایچنده بوغولمش طار قفالی ، سرچه یوکلی دکلدرلر.

بوتون شو فضایه سرپلمش و هر بری کندی حیزنده‌کی وظیفه‌سنه حصر فعالیت ایتمش اولان یرلرك ، کوکلرك ، و آرالرنده‌کی ا کوان جویه‌نك قدرت بالغهٔ الٰهیه قارشوسنده بر سینك قانادی کبی کوچولدیکنی کورن وازللره ، ابدلره طوغری مدنظر ایتدکجه بو کونکی عالملرك صاییه کلمز نیجه میلیارلرله امثاللری کلمش کچمش وکله‌جك کچه‌جك اولدیغنی ادراك ایده‌ لك او قدرت بالغهٔ صمدانیه‌یی تصور و تصدیق ایده‌بیلن بر قلبدن دها واسع نه اوله‌بیلیر ؟ بتون ساحهٔ فکر و حرکتلری بش اون کونلك عمرك حدود قاصره‌سی ایچنده صقیشمش و بتون امللری بدنلرینك مدخل و مخرجی اولان ایکی ثقبه بیننده‌کی احشایه طیقلمش قالمش اولان طار قفالرك بو وسعتلی قلبلر قارشوسنده نه اهمیتی قالیر ؟ شبهه‌یوق که یوکسلمك ، بونلرك دکل ، یوکسلمك قابلیتنی ابراز ایده‌بیله‌جك اولان او ارواح عالیهٔ مؤمنه‌نك حقیدر . قارتاللرك هواده اوچدیغنی کوروليورسه او اوچه‌نك غایه‌سی بر لاشه ، بر جیفه کشفنه معطوفدر . فقط کیجه یاتدیغی یاتاقده الله دیه رقص ایدن بر قلبك هر ضربانی جمعیت بشریه‌یه کوزلرك کورمدیکی ، قولاقلرك ایشتمدیکی ، خاطرلرك تخطر ایله‌مدیکی بر عالمك رسم کشادینی اجرا ایدر .

الله شهید وکفی الله شهیدا
این کریه کم ازریزش خون شهدا نیست

«الله شاهددر و باشقه شاهده لزوم ده یوقدر که بو کوزلرك آغلایشی شهدا قانلرینك دوکولوشندن آشاغی دکلدر .»

عشق الٰهیدن کان بر آه ایله (روبر سه‌سیل) ك عشقندن کان آه آراسنده نه بیوك فرق واردر ؟

***

مؤمنلرك ضد تاملری کافرلردر . مؤمنلرك مبدأ و منتهاسی وجود ، کافرلرك مبدأ و منتهاسی عدمدر . مؤمنلر مبدأ وجوددن غایهٔ وجوده طریق مستقیمدن کیتمك لزومنه قانع اولدقلری حالده کافرلر کندیلرینی مبدأ عدمله منتهای عدم آراسنه کیف ماتفق آتیلمش بر غریبه فرض ایدرلر و طوغری یولی عدمدن عدمه کیدن بر صرصر هیجان کبی کورورلر . رب العالمینی و اونك رحمن رحیم اولدیغنی انکار ایدن بو کافرلر قلبلرندن آمال رحمتی کوکندن سیلمش و شو کائنات جدال ایچنده نفسلرینی شأمت شئونه مستغرق کوره‌رك عاقبت حسنایی بر خیال محض دیه تکذیبه عزم ایتمش بدبینلردر . نه طرفه باقسه‌لر کثیف بر ظلمت ، قورقونج حادثات طبیعیه کندیلرینی قامچیلار . مبدأ ئولوم ، منتهی ئولوم ، اومدهش ئولوم ، اوسله عدم اکه‌سندن چاربدقجه آجیسی یننی دیدیکلر ، عزرائیلك قبضه‌سی ایچنده بتون موجودیتك اریدیکنی طویار . آلدیغی هر نفسده طرقوناجق کفنته برمکیك ، قازیلاجق قبرینه برقازمه آتیلدیغنی حس ایدر . طاغلرده ، طاشلرده ، آغاجلرده ، صولرده ، هواده ، سماده ، زمینده ، زمانده ، حیوانده ، انسانده ، کارخانه‌ده ، میخانه‌ده ، حاصلی غمخانهٔ عالمك هر شیئنده بر مدد آرار ، نهایت او قورقنج ئولومدن قورتولوش اولمدیغنه و اونك ده ماوراسی بر عدم مطلق ، بر هیچی مظلم بولندیغنه قانع اولور . نظرنده ، فکرنده ، قلبنده بو قناعت تقرر ایتمشدر ، مادام که رب العالمینی بیلمیور ، رحمن رحیمی طانیمیور ، اونك ایچون بتون عاقبت بو شر محققدن عبارتدر . غریبدر که اونلره کوره خلقت اولی بر ضرورت ، خلقت ثانیه بر محالدر . آرتق بونلر حقنده انذار و عدم انذار مساویدر . بتون قابلیت ارشادیه مسلوبدر . قلبلر قاپانمش ، کوزلر دومانلره بورونمش ، قولاقلره بیرتلماز پرده‌لر چکلمشدر ، ئولدوکلری کون مؤبد بر خسران ایچنده قاله‌جقلرینه ایناننمش و بو خسران و هجرانك یأس شدیدی بتون عمرلرینی صارمشدر . بو وجهله بونلرده ده لغوی بر ایمان واردر . فقط بو بر ایمان معکوسدر ، ایکی عدم آراسنده سرسری ، قوپوق بر سلسلهٔ بحراندر . نوره دکل ، ظلمته متوجه بر ایماندر . حسنای آخرتی ، غول هیچی‌یه فدا ایتمش بر خسراندر . عمرلرینك هیچ بر لحظه‌سی بو یأس ابدینك تأثیر جکر سوزندن یاقاسنی قورتاراماز . اونلر بو یأس مدیده ، بو عذاب عظیمه چارناچار دها او کندن قائلاً نعمه قرار ویرمشلردر . اونلری بو بیوك عذاب قدر داغدار ایده‌بیله‌جك هیچ بر عقوبت تصور اولنه‌ماز . زیرا هر الم ، بر ئولوم بوسته‌جیسی اولدیغندن دولایی آجیدر و هیچ بر زمان واسطه غایه قوتنده دکلدر . بناءً علیه کافرلرك کندی حقلرنده ویردکلری بو حکم عذابی ، هیچ بر محکمهٔ ابتلا ، هیچ بر عامل تعذیب ویره‌من . بونك ایچون اونلرك بو عالمده یاپه‌جقلری هر ایش ، سورمك ایسته‌دکلری هر ذوق شعوری ازاله‌یه خدمت ایدن بر مسکر قیمتنده‌در . بر از مسکرات ، بر از مورفین ویا قوقائین آله‌رق بو عذاب عظیمك ، بو خسران مهیبك تأثیر دلسوزینی آزاجق اونوته‌بیلمك کبی بر شاشقینلق ایچنده اصرار حیات ایدرلر . بو بیوك یأسی بر آن اولسون اونوته‌بیلمك ایچون عمرلرینی نه قدر مستانه کچیررلرسه اونسبتده ممنون اولورلر . شعورلرینی غائب ایتمك الك بیوك لذتلریدر . چونکه هر شعورده او عذاب عظیم روحلرینك اعماقندن بر لرزش جانکداز ایله غلیانه کلیر ، وجودلرینك هر قیلی بر رعشهٔ هجران ایله تیترر و ایکلر . اویله ایکلرکه جلادلرك خنجرلری ، زندانلرك ظلمتلری اوزرلرنده بو یأس و هجران مؤبد قدر مؤثر اولاماز . اونلر بو دردك دواناپذیر اولدیغنه قانع اولدقلرندن کریه و فغاندن بیله بر حصهٔ تسلی بوله‌مازلر . اوندن قورتولمق ایچون ینه اونك قوجاغنه آتیلمقدن باشقه بر چاره دوشونه‌مزلر ، اینلری کوکللرنده یانان نار اضطرابی آلولندیرمکدن باشقه بر شیئه یاراماز . رحمن رحیمی طانیمدیغندن دولایی اعتقادنده رحمت یوقدر که محیطندن بر شیمهٔ مرحمت اومسون . یوم دینی ، مالك یوم دینی انکار ایله مشبوع اولان قلبنده امید بخش بر حس مسئولیت

بوقدركه حس وظيفه‌دن اخذ فيض ايتسون . جهانه حكم ايتسه ، اقليملرى قبضهٔ تسخيرنده طوتسه ، دنيانك بوتون مالكنده كيف مايشاء تصرفه كوجى يتسه ، ناقوس جبروتى الك يوكسك قله‌لرك برج احتشامنده ايسته‌ديكى قدر اوتسه ، بونلرك هرلحظهٔ فسونى ، اوياس مبينى ، او هجران آتشينى كوروكه‌مكدن ، او عذاب عظيمى آرتيرمقدن باشقه برشى‌يابماز . بونلره قارشى وظيفه ، امر حق كنديلرينى او ايناندقلرى يأس ابدى‌يه ، او خسران مبينه ترك ايتمك وآنجق شرلرندن تحفظه مسارعت ايله‌مكدر . ولهم عذاب عظيم .

***

منافقلر ، مؤمنلرله كافرلر آراسنده‌كى اوچنجى صنفى تشكيل ايدرلر. بونلر نه مؤمنلر كبى مثبت ، نه كافرلر كبى منفى بر عقيده‌يه مالك دكلدرلر. كافرلرك قلبى برطبيعت متحجره ، بونلرك قلبى فرنكلى بر مايه‌در . عقيده‌لرى ريب واشتباه ، عمده‌لرى خدعه واحتيالدر . نظرلرنده نه برنور صافى ، نه برظلمت ثابته واردر . هرنورده براثر ظلمت ، هرظلمتده براثر نور تخيل ايدرلر. هر مقدس كلمه‌نك آلتنده برمعناى ملعنت ، هرملعنتده برمعناى قدسى آرارلر. كافرلر ايله كافر ، مؤمنلرايله مؤمن كبى ياشار كورونورلر. ديللرنده كلمهٔ ايمان طولاشيركن كوزلرندن معناى كفر فيشقيرير . هيچ بر زمان ظاهر وباطنلرينى توحيد ايده‌مزلر . حقيقته يالان قاريشديرمق ، يالانى حقيقت كبى كوسترمك الك بيوك هنرلريدر . « انسان اولديغى كبى كورونمليدر . » ديرلر ؛ هيچ بر زمان كوروندوكلرى كبى اولامازلر . اركككلره اركككلك ، قادينلره قادينلق دعواسيله كيرلر ؛ فقط اركك ظن ايتدكلرينه قادين ، قادين ظن ايتدكلرينه اركك متاعى صاتمغه چاليشيرلر. بتون محور حركتلرى پياسه‌در. ايمان بورسه‌سنده ايمان ، كفر بورسه‌سنده كفر اويونى اوينارلر . ايمانك ابى ، كفرك فنا اولديغنى سزمش كبى بولنورلر . لكن ايمانده تميز بر ويره‌سى معامله‌سى ، بر حساب جارى دفترى بولنديغندن اوركه‌رك كفرك منه‌يه بكزه‌ين پشين لقمه‌لرينى يوتمق ايچون بى قرار اولورلر . نرده بر سكون ، نرده براماره حضور كورسه‌لر اونى قاريشديرمق ، توزندن دومانندن برحصهٔ غنيمت آلمق ايچون قوشارلر. اولديرر ، كومر ، غريبى اودركه مرثيه‌سنى كيمسه‌يه سويلتمز . جنازه‌نك باشنه اوتورر ، اوكى آنا كبى آغلار ، يانندە بر هيچقيران اولورسه اونى‌ده يانندن برقيزغين شيش كبى داغلار. حيات حركتدر ، ديه هرشيئى تحريك ايدر. فقط حركت منتظمه‌يى عطالت وحماقت صايار . دائما اكرى ودائما كيزلى چاپراشيق يوللردن كيتمه‌يى ذكا ودرايت عدايدر. طوغريلغى صافدرونلق ديه تحقير ، اكريلكى معرفت ديه توقير ايلر . بتون ذوق وانديشه‌سى هيجانده‌در : تهييج ايتمك ، شاشيرتمق ، شاشيرتديغنك كلاهنى قاپمق اخص امليدر . بتون ريب وكمان ، بتون خدعهٔ هيجان بونك ايچوندر ، اوته‌دن بر اهل خير چيقوب‌ده : « ياهو نه ياپيورسك ؟ اورته‌لغه نيچون بويله فساد صاچيورسك » ديه‌جك اولورسه « واى افندم ، ديه‌ن سنميسك ؟ فسادجى سنسك ! فتنه‌جى سنسك ! شو سنسك ! .. بو سنسك !.. بزم بتون روحمز ، بتون موجوديتمز ، بتون حركاتمز اصلاح عالم ايچوندر ، بوقوقش حيات اصلاحاتمز ، ره‌فورمه‌سز نصل كيده‌بيليرمش ؟.. ايشته سزشويله‌سكز ، سز بويله‌سكز ، اصلاح وصلاح ايسته‌مزسكز ... » ديه اويله بر فريادە باشلاركه هرطرفدن صميميت قاينايور ظن ايدرسكز .

ايشته قرآن عظيم الشان (واذا قيل لهم لاتفسدوا فى الارض قالوا انما نحن مصلحون) آيتيله بونلرك بو منظرهٔ تهالككارينى آكلاتدقدن صوكره عقبنده (الا انهم هم المفسدون ولكن لايشعرون) آيتيله « بيلمش اوليكزكه هرحالده مفسدلر اونلردر . لكن شعورلرى يوقدر . » ارشاديله مؤمنلرى انتباهه دعوت ايتمشدر. چونكه اونلر صلاح وفساد مفهومنك حقيقتندن غافل اولدقلرى كبى كندى حركتلرينك ماهيتندن‌ده بى‌خبردرلر . صلاحه فساد ، فساده صلاح ديرلر. هرشى كبى اونلر ايچون صلاح‌ده ريب وكمان ايچنده ، فسادده ريب وكمان ايچنده‌در . تام شعور ايسه ايقان ايله مترافق اولور . او حالده صلاح وفساده ، صلاح وفسادك معيار مستقيمنه ايقانى اولميانلر ، كندى حياتنك بوكونكى جريان مشوشندن ايلريسنى ادراك ايده‌مه‌ين طار قفالى ، مايع قلبلى منافقلر اصلاح ناميله‌ايدتلرى ايشلرك ، قوپاردقلرى ياغماره‌لرك افسادات ، كنديلرينك مفسد اولديغندن نصل خبردار اوله‌بيليرلر ؟ اونلر هرشيئه متنكراً كيرمك وينه متنكراً چيقماق ايسترلر. سوز سويلدكلرى زمان لسانلرنده ، قلملرنده محيطلرنجه طانميان كلمات منكره‌نك غباى مبهميته صيغنيرلر . هركس تره‌ياغندن واز كچيرمك ايچون متماديا وزه‌تالين ياغى ديه باغيررلر ، اوت ياغى صاتيورز ديه‌مزلر. جاده‌ده يولى كوره كوره ، بيله بيله يورويشلرى يولدن چقاروب كوشه باشنده‌كى قاراكلغه چكمك ايچون لسانلرنده مقابلى دكل ، محيطلرنده ماصدقى بيله بولنميان بر طاقم ياپانجى كلمه‌لرك مجهول ايماءلرينه هركسى دعوت ايدر طوررلر . منور كچينيركن طاقندقلرى عنوانلره دقت ايدرسه كز ، هنوز بينلرنده بيله معناسى بالاتفاق تعين ايده‌مه‌مش ، نه ايديكى بليرسز مجهول ، مبهم ، مظلم ، منكر ومتنكر كلمه‌لرك ظل حمايه‌سنده كيزلدكلرينى آكلارسكز . دانس ، ديرلر ، هركسى دعوت ايدرلر ؛ وارير باقارسكز ، هرملتدن اوغلانلر ، قيزلر ، قادينلر ، اركككلر بر آرايه كلمشلر ، قول قوله ، قوجاق قوجاغه ، كوبك آته‌رك اورته‌ده صارماش طولاش چالقانيورلر. صحنه‌يى آيدينلاتان لامبالرك آره صره دوكمه‌لرى چوريله‌رك ضيالرى كسيليور ، ميدان منافق قلبى كبى لوش بر ظل ايچنده طالغالانيور . بونى كورر ، دانسك ، دانسورك معناسنى آكلارسكز . ها ديرسكز : شو اسكيدن طويديغمز قيزيل باشلغك

بوده بر بین‌المللی ایمش وسز بونی کلمه‌نك اك خفیف وظریف معناسیله
بر تعریفی اولمق اوزره سویلرسکز . لسانکزی دها فاحش ، شنیع
کلمه‌لردن صاقنه‌رق اواجنبی دانسی « بین‌الملل بر قیزلباشلقمش » دییه
تملکتك ، محیطك هیچ اولمازسه قولاقدن بیلدیکی بر وجهله تفهیم
و ایضاح ایتدیکزمی ؟ قیامت قوپار . « وای متعصب ، وای جاهل ،
وای مرتجع ، وای مفسد ، سن بزم سونوك مزم کبی طوران دانسمزی
عالمه طانیدیور ، کلمه‌نك اوزرندن پردهٔ ظلامی قالدیریور ، بو بیچمسز
شیئی هرکسه آپ آشکار آکلاتیورسك ! .. » دییه فریادلر باشلار . درحال
حریت فکر ، حریت وجدان ، لاییقلق ، لیبراللق ، محافظه‌کارلق ،
دموقراتلق ، آریستوقراتلق ، جذریلك ، عصریلك کبی نه‌قدر تحف
کلمه‌لر وارسه اورته‌یه دوکیلیر . حریت کلام ، حریت وجدان ،
ومحافظه‌کارلق کلمه‌لرینی آز چوق طانیر کبی اولور ، صاحب چیقارسکز .
اونه اولدیغی بلیرسز کلمه‌لری بوطانیر کبی اولدیغکز سمای الفاظك
دلالتلری سایه‌سنده خلقك آکلایه‌جغی بر معنی ومفهوم ایله مؤمنلری
تنویر وارشاده باشلارسکز .. حریت کلامك منطقسزلق وهذیان ،
حریت وجدانك وجدانسزلق ودینسزلك دیمك اولمادیغی ، ترقینك
برنجی شرطی ایلك سرمایه‌نك محافظه وتنمیه‌سی اولدیغی آکلاتیرسکز ..
فردلر ایچون تابعیت اجتماعیه‌نك تابعیت سیاسیه‌دن اهم واقدم اولدیغی ،
بناءً علیه اسلام تابعیت اجتماعیه‌سنه استناد ایدن تورکلکك اخوت
اسلامیه‌یی رنجیده ایتمه‌سی موجودیت سیاسیه‌سنك اضمحلاله باعث
یکانه اوله‌جغنی یانه‌یاقیله سویلرسکز .. دینك کوکللرده‌کی هوی وهوس
دکل ، حقه وقانون حقه اطاعت دیمك اولدیغی ، دولتك هرشیدن
اول اطاعته احتیاجی بولوندیغی ، دولتی حریت وجدان بهانه‌سیله
دینسزلکه سوق ایتمك دولتی حقدن ، فردی حقه اطاعتدن تبعید
وتبرید ایلمك اولدیغنی خلوص قلب ایله ایضاح ایدرسکز . حقه ایمان
وایقان ایله صاریلارق صلابت ومتانت ابراز ایتمك ، خیر وصلاحی ، کمال
و ترقی‌یی التزام ایلمك ایی و ممدوح اولدیغنی ، حقسزلقده اصرار ،
ظلمه صحابت ، حیاسزلنی جمایه ، فساد و فتنه‌یی التزام تعصب و شرت
اوله‌جغنی کوزلجه افهام ایدر ، ایدکه ، حسن معاشرته ، صلاح اجتماعی‌یه
دعوت ایلرسکز .. ایی‌یی نرده بولورسه آلمق ، کوتویی کندنده‌ده
اولسه آتمق وظیفه‌در دیرسکز ، (یا اهل الکتاب لا تغلوا فی دینکم غیر الحق)
خطاب قرآنیسنی تبلیغ ایدرسکز .. علم وفنه ، سعی وعمله عدل ودادە
تشویق وترغیب ایلر ، جهل وفساددن ، بغی وعصیاندن ، فحش
وفجوردن تحذیر ایدرسکز .. بو ، صورتله خلقه آقی قارادن سچه بیله‌جك
بر مشعلهٔ هدایت اوزاتمغه باشلارسکز . باشلادیکزمی ، درحال متعصب ،
مرتجع ، فسادجی شتومنه معروض قالیرسکز . چونکه قوللانیلان کلمه‌لرك
اوزرندن قاراکلق قالقمغه ، نور حقیقت کورونمکه باشلار . اونلر ایسه
صلاحی قاراکلق کوشه‌لرده ، فسادی‌ده آچیق میدانلرده بیتن ویا
یتیشیریلن برشی کبی تلقی ایدرلر . سز آکلاشمغه ، طانیشمغه ، آراده‌کی
یابانجیلیغی قالدیرمغه ، اورته‌ده‌کی مبهمیتی ازاله‌یه واوندن چیقان اعوجاجی
طوغرولتمغه چالیشیرسکز ، اونلر بو وضوح اوکنده باطننده‌کی ایشکیلك
چنکلی کورولمه‌سندن قوشقولانان مظنهٔ سوء طوریله همان پارلایان ایشیغی
سوندورمك ایچون بیك دره‌دن صو کتیررلر .. دین وایمانی ، ناموس
ووجدانی بدلالره یاقیشان برشعار کبی کوستررلر ، « انؤمن کما آمن السفهاء ؟ »
دیرلر .. دین وناموسی ، ظاهره چیقماسی عیب ، کوکللرده کیزلنمکه ،
سینه‌لرده حبس اولنمغه محکوم برحس جنایت کبی کوستررلر .. فحش
وسفاهتك ، بغی وشناعتك هر سوقاق باشنده هیکلنی کورمکدن ممنون
اولورلر . اولر ، عائله‌لر ییقیلیر ، ناموس وحیا منبعلری کوره‌لیر ، خیرات
وحسنات قالقار ، اوزرنده‌کی طوپراقلره رانده‌وو أولری یاپلق
ایچون قبرلر دهشیلیر ، بویوك بر هیئت اجتماعیه‌نك هردرلو روابط
اخوتی صارصیلیر ... بونلرك هیچ بری حریتك معنی و مفهومندن
برحصهٔ مدافعه‌یه مستحق کورولمز ؛ دیکر طرفدن بر قمارخانه باصیلیر ،
بر دانس یری قاپاتیلیر ، بر فاحشه‌نك آرزوی فحشنه سد چکیلیر ، بر
ناموسك محافظه‌سنه اعتنا اولنور ، بر ادبسزك یولنه برضابطه دیکیلیرسه
درحال حریت وجداندن ، حریت فردیه‌دن بحثلر آچیلیر . کویا معنای
حریت بتون فضائلك دشمنی ، بتون رذائلك حامیسی ایمش کبی درلو
درلو تفسیرلر یاپیلیر . نه قدر مقدس کلمه‌لر وارسه ضدنده قوللانیلیر .
حریت بازارنده اسارت صاتیلیر . علم کرسیلرنده جهل بورولری اوتر .
عدالت یرینه ظلم ، اطاعت یرینه عصیان ترویج اولونور . رفاهلر
سفالتلره ، معموره‌لر خرابه‌لره مبدل اولور . میدان مدنیت بر وحشتکاه
حالنی آلیر . کویلرده شهید یاوروجقلری همتجکلر ، امتجکلر ، بر
لقمه اکمکك هفته‌لرله حسرتنی چکر ، صوکره اونك آلتنك ترندن
چیقوب کلن پاره‌لرله خواننده وسازنده قیزلرك توالتلری دوشونولیر ...
صوکره هپ بونلری آلقیشلایانلر اصلاحجی ، آلقیشلامیانلر فسادجی
دییه تشهیر ایدیلیر ...

الا انهم هم المفسدون ولکن لا یشعرون
الا انهم هم السفهاء ولکن لا یعلمون

مؤمنلرك ثمرات ایمانه غنیمت کبی قونه‌رق اشتراك ایتمك ویاقاپمق
ایسته‌ین کروه منافقین کافرلرك خسران مؤبدینه‌ده حصه‌دار اولمقدن
وازکچه‌مزلر . ئولوم وآخرت اونلر ایچون‌ده بر یأس مؤبددر . لکن
کافرلره تام وکلی برمعنای نفی ایله چارپان اواضطراب بونلری ریب
واشتباه ایچنده چالقالایه‌رق ایکنه‌لر . بوایکنه‌لی بشیکك اضطراب
یأس آورندن دولاییدرکه هیچ برنقطه‌ده آرام وحضور طویامازلر .

ثروت وسامان ایچنده یوزسه‌لر، هرمقصده نائل اولسه‌لر قلبلری ینه بی‌حضور، وجدانلری ینه پرفتوردر. کافرلر انکار وتکذیب عقیده‌لرینه ابراز صداقت ایدرلر ایکن بونلر اونده‌ده یالان سویله‌مك شأمتندن تخلیص نفس ایده‌منلر. اویأس واضطراب روحینك ایچلرنده چالقانان دیکنلرینی کوروب چیقارمق ایچون علی‌الاکثر آتش یاقمق ایسترلر، وقتا که آتش یانار، اطرافی آیدینلاتمغه باشلار، اوزمانده من طرف الله نور بصر وبصیرتلری سونر، عقل وشعورلری بسبتون منسلب اولور. بوکره‌ده ضیا وار، کوره‌جك کوز یوقدر. ظلمات آلابیلدیکنه قاپلامشدر. کوزلر کور، قولاقلر صاغیر، شعورلر بردرلو کندینه کله‌من برحاله کلیر. (مثلهم کمثل الذی استوقد نارا فلما اضاءت ماحوله ذهب الله بنورهم وترکهم فی ظلمات لایبصرون صم بکم عمی فهم لایرجعون).

هر طرفدن باران اضطراب قاپلامش، اورتالغه زیفیری قارا کلق چوکمشدر. اوصره‌ده سمادن بارقهٔ حقیقت چاقمغه باشلار. اونی صاعقه‌لر تعقیب ایدر، شمشکلرك چاقیشندن اوظلمت آلود کوزلریندن فیرلار، او سینسی قولاقلر او صاعقه‌لرده موتك طراقهٔ دهشتفزاسنی طویار، کوزلر بومولور، پارمقلر قولاقلره طیقانیر. قیملدامق ایسترلر، قیملدایه‌مازلر. طورماق ایسترلر، طوراماازلر. نهایت تیتره‌یه تیتره‌یه، ایکله‌یه ایکله‌یه جان ویررلر. ریب وکمان ایچنده استهزا ایتدکلری او عاقبته کافرلرله برابر قاووشورلر. (اوکصیب من السماء فیه ظلمات ورعد وبرق یجعلون اصابعهم فی آذانهم من الصواعق حذر الموت والله محیط بالکافرین).

***

بشریتی نه قدر فکرلره، مسلکلره، مذهبلره، مشربلره آییرسه کز، فردیت واجتماعیتی نه قدر تتبع واستقراء ایتسه کز انسانلری اللهك تصدیقی اولان بواوچ صنفدن خارجه چیقاراماازسکز: یا مؤمن، یاکافر، یا منافق اولمقدن خالی بوله‌مازسکز. کرچه (کل نفس ذائقة الموت) در. لکن روح مؤمن «لا اله الا الله محمد رسول الله» حجت ایمانی سینه‌سنه باصه‌رق حضور الهی‌یه کیدر وحسنات ایله مملو اولان دفتر اعمالی ملکلرك دست تبجیلنده کندیسنی تشییع ایارکن کافرله منافق خسران ابدیلرینه قاووشمق، اعتقاد وکمانلرینه کوره اوعذاب عظیم والیمك حاضرلاندیغی حفرهٔ ابده آتلمق ایچون اوچورومله یووارلانیرلر، دفتر اعماللری ده آرقه‌لرندن کندیلرینی رجم ایتمك ایچون یاپراقلرینی صاوورارق یورر. آرتق بکله‌ن بکندیکی یره کیتسون. یارب! سن بزه ایمان کامل وعمل صالح ایله حسن خاتمه نصیب ایت. ربنا آتنا فی الدنیا حسنة وفی الآخرة حسنة وقنا عذاب النار.

دین وحیات

قرآن کریمه کوره، ایمان برطاقم حقائقی قبولدن عبارت دکلدر. ایمان، عمل ایله کامل اولور. طوغرو حرکتلرك، طوغرو اساسلردن آیریله‌میه‌جغنی هیچ شبهه کوتورمز. اعمال صالحه‌یه برموقع ویرمیه‌رك یالکز اعتقاده اهمیت ویرمك مسلمانلغك دکل، خریستیانلغك نقطهٔ نظریدر. فی الحقیقه، کلیسانك تلقیاتنه نظراً، انسانلرك فلاحنی یالکز اعتقاد تأمین ایدر. حالبوکه مسلمانلغك نظرنده عملدن محروم بر ایمان برقیمتی حائز دکلدر. مسلمانلرك اول بأول تقدیر ایتمه‌لری ایجاب ایدن نقطه بودر.

بو نقطه‌یه شویله‌جه اشارت ایتدکدن صوکره دیکر بر نقطه‌یه کچه بیلیرز. دین وحیات یکدیکرندن آیری، یکدیکریله علاقه‌سی اولمایان ایکی شی تلقی اولونمقده‌در. فی الحقیقه خریستیانلر آره‌سنده دین برقاچ اساسه اعتقاد، پازار کونلری کلیسایه دوام وعیسانك عشاسنه اشتراك کبی برقاچ آیینی اجرادن عبارتدر. بناءً علیه کلیسانك درت دیواری خارجنده انسانلرك حیات یومیه‌سنده دینك هیچ برمداخله‌سی یوقدر. هندولرك معبدلرنده‌ده عینی وضعیت‌ده‌در. خریستیانلق عالمی دینه چوق مربوط اولدیغی زمانلرده شئون دنیویه‌ده هیچ برترقی‌یه نائل اولمامشدی. قرون وسطاده اوروپاده عصبیت دینیه حکمران ایکن بوقطعه‌نك مدنیت ویا ترقیات دنیویه نامنه هرشیدن محروم اولدیغنی کوروروز: اوروپا، خریستیانلقدن صییریلوب اسلامك ترقیات اجتماعیه‌یی تأمین ایدن یولنی اقتباس ایتدیکی زماندرکه بوکون اشغال ایتدیکی موقعی احراز ایتمشدر. بوکون خریستیانلق عالمی دین ایله شئون دنیویه آره‌سنده برحد چیزمش وهربرینی دیکرندن آییرمشدر. بویکی تلقی‌یه کوره مختلف آیینلر آنجق کلیسا داخلنده اجرا اولونور وبوصورتله خلاص روحانی تأمین ایدلمش اولور. فقط مادی رهایی تأمین ایتمك ایچون‌ده اوکا موافق برطاقم وسائطه مراجعت لازمدر. بونلرله دینك هیچ بر مناسبتی یوقدر. دنیوی هدفلری تحقق ایتدیرمك ایچون ایسته‌نیلان وسائطه مراجعت ایدیله‌بیلیر وهیچ بروجهله اوامر دینیه‌یه مخالفت ایدلمش اولماز. چونکه دین، کلیسانك درت دیوارینی تجاوز ایده‌منز. بو اساسك تولید ایده‌جکی حقسزلقلری ایضاحدن مستغنیدر. باشقه‌لرینك حقوقنه تجاوز، تضییق، ظلم، استبداد وبونك کبی بیك بر فسادك بوندن تولد ایتمه‌سی پك طبیعیدر. بناءً علیه اوروپانك ترقیسی دینك حیات یومیه‌دن تفریقی کونندن اعتباراً باشلار. کلیسا عقائدی بوتون فعالیت بشریه‌یی تعطیل ایتدیکندن باشقه درلو اولامازدی. کلیسایه کوره اعتقاد هرشیدر. عملك هیچ براهمیتی یوقدر. حیاتك بوشکلده تلقیسی انسانی فعالیته

وجدانه سوق ایده‌من. حال بوکه ترقی بونلره باغلیدر . بوندن طولاییدر که آنجق دین حیاتدن تطلیق اولوندیغی زمان اوروپاده ترقی دوری باشلامشدر.

مسلمانلق بام باشقه براساس کتیرمشدر . مسلمانلق دینك حیات یومیه‌دن تفریقی کبی فاحش بر خطایی ازاله ایتمش ؛ حیاتده دینه اك بویوك موقعی ویرمش ، حیات مدنیه‌یی اك یوکسك شکلیله احاطه ایده‌جك درجه‌ده ساحهٔ دینی توسیع ایتمشدر . حیات یومیه‌نك بوتون مشاغلی دینك اساساتی تشکیل ایدر. مسلمانلق نظرنده ، یومی حیات عملیه‌دن آیری بردین اولاماز . هدف ، مسلمانلرك حیات دنیویه‌یی استحقار ایتمه‌ملرینی تأمین ایله اونلری مبارزهٔ حیاتدن آلیقویمه‌مقدر . حیات یومیه‌نك بوتون تفرعاتنه دینی بر رنك ویرمکله ، مقاصدمزی تحقق ایتدیرمك ایچون غیر مشروع وسائله ال سورمه‌مك جهتی تأمین اولونمشدر . بوصورتله‌ده برطرفدن مسلمانلر فقر وسفالته دوشمکدن صیانت ایدلدکلری کبی ،دیکر طرفدن مقاصددنیویه‌لرینی تعقیب ایدییورکن حدود دینیه‌یی تجاوز ایتمه‌ملری ، باشقه‌لرینك حقوقنی چیکنه‌مه‌ملری تأمین اولونمشدر . نه‌قدر شایان تأسفدرکه بوکون بزده دینی حیات یومیه‌دن آیری برشی کبی تلقی‌یه باشلادق . مسلمانلق ، بزه حیات دنیویه‌یی استحقار ایتمه‌مك ومبارزهٔ حیاتدن آلیقویمه‌مق ایسته‌دیکی حالده مسلمانلر حیات دنیویه‌یی قاله آلمامغه باشلادیلر. فقط دین حقنده‌بسله‌نیلن یکی تلقی ، یعنی دینك حیات عملیه‌دن تفریقی ، فی‌الحقیقه دینی کورله تمکدن باشقه برشی دکلدر . دینك دنیایه مخالف اولدیغنی سویله‌مکله دنیا ضایع اولدیغی کبی دین‌ده الده ایدیله‌من . چونکه دین ، آنجق بر طاقم آیینلری تکراردن عبارت قالیور .

بویله‌یاپه‌جق اولدقدن صوکره کاشکه مسلمانلر دنیایه‌رغبتی ترجیح ایتسه‌یدی و هیچ اولمازسه دنیالرینی قازانسه‌یدیلر !.. حیات دنیویه‌یی سفلی کورمکله واوندن تجرد ایتمکله هم دنیا ، هم‌دین ضایع اولویور. حال بوکه مسلمانلق بزه دین ایله دنیانك بر اولدیغنی اوکره‌تمك ایچون کوندرلدی . لاکن بز باشقه‌لرینی کوری کورینه تقلید ایتدیکمزدن اونلرك خطالرینی تکرار ایتدك . مسلمانلق ایسه ، بزه بو داردنیانك داراخری ایچون بر مزرعه اولدیغنی تبلیغ ایدییور .

یالکز اعتقاد بر شی تأمین ایتمش اولسه علیه الصلاة والسلام افندمز ، کریمه‌سی فاطمة‌الزهرایه بیله ، عملك لزومنی تقریر ایتمزدی. صوکره عجبا علیه‌الصلاة والسلام افندمزك ایماندن دهاصاغلام برایمانی اولدیغنی کیم ادعا ایده‌بیلیر ؟ حال بوکه پیغمبرمز کیجه کوندوز چالیشیردی . برمقصدی تحقق ایتدیرمك ایچون هیچ برسعیدن کری قالمازدی . عجبا اونك احراز موفقیت ایتمه‌سی ایچون یالکز ایمانی کفایت ایتمزمیدی ؟ پیغمبرمزك حیاتی بزم ایچون اك مکمل نمونهٔ اقتدادر . اونك حیاتی اك علوی تمثال موفقیتدر . پیغمبرمزك ایزینی بر لحظه تعقیب ایدملم ، حیاتلرینی ناصل کچردکلرینی دوشونه‌لم .

پیغمبرمز ، محبوب خدا ایدی . جناب حقه ایمانی لایتزلزلدی . ارادهٔ الٰهیه‌یه مطیعدی . بتون دشمنلرینی مغلوب ایده‌جکی کندیسنه اساساً تبشیر اولونمشدی . اوکا بو مژده‌یی کیم ویرمشدی ؟ بوتون کائناتی یدقدرتنده طوتان ، ذات اجل واعلا !.. اسلامی احیایه تصدی ایدن کفارك خاکسار اولاجقلری پیغمبرمزه اخبار اولونمش ، دین اسلامك انتشار ایده‌جکی وبرکون بوتون دنیایه بیله یاییله‌جغی تبلیغ ایدلمش ، الحاصل جناب حق اوکا هرلطف و عنایتی بخش ایده‌جکنی وعد ایلمشدی . اوحالده رسول کبریانك کندینی یورمه‌سنه نه‌لزوم واردی ؟ !.. دشمنلری مغلوب اولاجق ده‌کلیدی؟.. هرموفقیت اوکا وعد اولونمامشمیدی؟.. آرتیق اونك بووعدالٰهی‌یی خاطرلایوب اونك تحققنی بکله‌مسی لازم کلزمیدی؟ حال بوکه پیغمبرمز نه یاپدی؟ مجاهده ایتدی . چالیشدی ، چالیشدی . حرب ایتدی ، یاره‌لندی ، طاشلاندی . فقط هیچ بیسلمادی ، هیچ نومید اولمادی . اونك بو خط حرکتی بزه موفقیتك ناصل احراز ایدیله‌جکنی کوستریر . بز چالیشه‌رق توفیق الٰهی‌یه لایق اولدیغمزی اثبات ایتمه‌لی‌یز. جناب حقك وعد توفیقی ، بزم سعی وفعالیتمزی تقویه وتأیید ایتمه‌لی ، بزم همتمزی یوکسلتمه‌لیدر . جناب حق حضرت موسایه ، ارض مقدسك فتحنی وعد ایتمشدی . حضرت موسی بو وعدك تحققنی کورمه‌مش ، ارض مقدسی فتح ایتمه‌مشدی. بونك سببی آرقداشلرینك ، بوکونکی مسلمانلر کبی چالیشمقدن استنکاف ایتمه‌لری ، کندیلرینی یورمق ایسته‌مه‌مه‌لریدر . حضرت موسی بونلره « هایدی ! » دیدیکی زمان ، « خایر ، بز بوراده اوطوره‌جغز . سن کیت‌ده اللهکله برابر اوراسنی فتح ایت » دیمشلردی . بنی اسرائیل کندی عهده‌لرینه ترتب ایدن سعیی اهمال ایتمشلر ، جناب حق‌ده وعد موفقیتی اونلردن اسیرکه‌مشدی. قرق سنه صوکره (یوشع) ك قوماندامی آلتنده فعال وغیور بر نسل وجود بوله‌رق حرکت ایتدیکی زمان ارض مقدسی فتحه موفق اولمشدی. شایدایلك مسلمانلرده بنی اسرائیلك حضرت موسایه قارشی اختیار ایتدکلری خط حرکتی پیغمبرمزه قارشی اختیار ایتمش اولسه‌لردی موفقیتلریله دنیانك کوزلرینی قاماشدیرمازلردی. حال بوکه ایلك مسلمانلر ، حضرت موسانك اتباعی کبی حرکت ایتمه‌دکلری کبی بوکونکی مسلمانلر کبی‌ده حرکت ایتمدیلر. پیغمبرمز اونلری دینی مدافعه‌یه دعوت ایتدیکی هپسی درحال اجابت ایدرلر و « بز حضرت موسانك اتباعی کبی تهلکه‌دن قورقه‌رق هایدی اللهکله برابر محاربه میدانه کیت ، دیه‌مز ، سنکله برلکده ایلریله‌ر و قانمزك صوك دامله‌سنی ایثار ایدنجه‌یه قدر حرب ایدرز . » دیرلر وسوزلرینی طوتارلردی . احد محاربه‌سنده ، پیغمبرمزه قارشی وقوع بولان تجاوزلری پوسکورتمك ایچون اطرافنده مجاهدیندن بر دیوار اوروُلمشدی . بو منظره ، هیچ کورولمه‌ین بر منظرهٔ شهامت ومربوطیتدی .

جناب حقك بو حادثاتی نیچین یاد ایتدیکنی عجبا هیچ دوشوندیکزمی؟ حق تعالی نك بزه اسکی زمانلره عائد قصصله بزی اکلندیرمك می ایسته دیکنی ظن ایدییورسکز؟.. خایر، حضرت موسانك اتباعی ایله حضرت محمدك اتباعی طرفندن اختیار اولونان خط حرکتاری بزه کوسترلمکله نظر دقتمزی پك حیاتی درسلره جلب اولونمقده در. بونلرك ایکیسی ده جناب حق طرفندن کوندریلن بر پیغمبر ایدی. هر ایکیسنه ده دشمنلری اوزرنده احراز موفقیت وعد اولونمشدی. هر ایکیسی ده فعال آدملردی. فقط بریسی وعد الٰهی نك تحققنی کورمش، دیکری ده بو تحققك تأخرینه شاهد اولمشدی. سبب نه ایدی؟.. هیچ شبهه سز برینك موفقیتندن اتباعی مسئول اولدیغی کبی، دیکرینك ده عدم موفقیتندن ینه اتباعی مسئولدی. حضرت محمدك اتباعی فعال، فقط حضرت موسانك اتباعی عاطل ایدیلر، بو یوزدن مختلف نتیجه لر حاصل اولمشدی.

هیچ اونوتماملی یز که عطالت جانسزلغك براسم دیکریدر. بوتون خیر وبرکت حرکتده در. بنم قناعتمه کوره یأجوج ومأجوج حرب عمومیدن مقدم معروف ایکی شکل مطلقیتدر. یأجوج ومأجوج ودجال دنیوی حکومتلرك بعض صفتلریدر که بونلری حکومات موجوده نك هر برنده آز چوق مشاهده ایدرز. دها آچیق سویلیه لم، دجاللق دیپلوماسینك نام دیکریدر. فقط دجاللقله اقوامی اداره ایتمك زمانی کچمشدر. مستقبل حکومتلر هر حالده اساسات اسلامیه یه ابتنا ایده جکدر.

بو کون بیله غرب عالمی غیر شعوری اولارق اخلاقی، اجتماعی، اداری نظاماتنی تعالیم اسلامیه یه توفیق ایتمکده در. ماده پرستلك حرب عمومی ایله مهلك بر ضربه یه دوچار اولمش، وغرب عالمی احتراصاتك عاقبتنی آکلامغه باشلامشدر. بوندن طولایی روحیه مذهبی غربلیلرك دماغنی صارمقده در. فقط اصل بو فرصتدن مسلمانلر استفاده ایتمه لیدر. چونکه تلیجك دورها کیتی کچمشدر. ماده پرستلك، چارلق، مطلقیت محکوم اولدقلری عاقبته دوچار اولدیلر. یأجوج ومأجوج بر برینی ییقدیلر. بو فرصتدن استفاده ایدرك انوار اسلامیه ایله جهانی تنویره چالیشالم!

خواجه کمال الدین

انکلیزجه دن مترجمی: عمر رضا

یکی حقوق عائله

لایحه سی حقنده مطالعه

٦

«٤٦ ـ ماده: شاهد بولوندورولقسزین عقد اولنان نکاح فاسددر.»

بو ماده، احکام شرعیه مزه موافقدر. شو قدر وار که فاسد اولدیغی قبول ایدیلن اشبو شاهدسز نکاح حقنده آتیاً کوره جکمز (٥٧ نجی) ماده موجبنجه اتخاذ ایدیلن حکم، اساسات فقهیه مزه مخالف بولونمشدر.

«٤٧ ـ ماده: یکرمی یدنجی ماده موجبنجه، حاکمك ویا نائبك ویا وظیفه دار مأمورك حضورنده اولمایارق عقد ایدیلن نکاح باطلدر.»

بو ماده احکام شرعیه مزله قابل تألیف دکلدر. اسباب موجبه لایحه سنده حاکمك ویا نائبنك ویا دولتجه بو قبیل عقدلرك تسجیلنه وظیفه دار ایدیلن مأمورك حضوری نکاحك شرائط انعقادندن عد ایدیلیورده بونلردن برینك حضورنده اولمایارق عقد ایدیلن نکاحلرك بطلاننه حکم اولونیور. حالبوکه احکام شرعیه مزه نظراً نکاحك شرائط انعقادی عاقدینك اهلیتندن، شهودك حضورندن، زوجینك شرعاً معین اولان موانعدن خالی اولمالرندن، ایجاب وقبول ایله مجلس نکاحك اتحادندن عبارتدر، یوقسه حاکمك ویا سائر بر مأمورك حضوری نکاحك شرائط انعقادندن دکلدر.

لایحه ده اموال غیر منقوله یه عائد آلیم صاتیملر نظره آلنیور، مأمور مخصوص حضورنده اجرا ایدیلمه ین عقد بیعك نظر قانونده بر حکم وقیمتی اولمادیغی بیان اولنیور، منفعت عامه ملاحظه سی ماله تعلق ایدن بو عقدلرده بویله صیق بر قاعده وضعنه سائق اولدیغی درمیان ایدیلیورده عین ملاحظه یه بناءً حاکمك ویا نائبك، یاخود بر مأمور مخصوصك حضورنده اولمایارق عقد ایدیلن نکاحلرده کأن لم یکن عد ایدیلمه سی لزومی اولویتله استنتاج ایدیلیور. فقط بر آز دها تعمیق نظر ایدیلیرسه کوریلیر که عقد نکاح ایله اموال غیر منقوله نك آلیم صاتیمی آره سنده بر مناسبت آرامق، بر مقایسه یاپمق اصلا طوغری اولاماز.

اولا: اموال غیر منقوله یه عائد عقد بیعك مأمور مخصوص حضورنده لزوم اجراسی بو امواله متعلق قیوداتی تنظیم، فراغ خرجنك استیفاسنی تأمین، تحقق ایتمش وایده جك ویرکولرك، کیملردن استیفا ایدیله جکنی تعیین وتثبیت کبی بعض اداری مصالحه مستنددر. یوقسه خارجده وقوع بولاجق بویله بر عقد بیعك صحت شرعیه سی قابل انکار دکلدر.

ثانیاً: اموال غیر منقوله دن بر چوغنك رقبه سی حکومته ویا اوقافه عائد بولوندیغندن بونلرك حین فراغنده بر مأمور مخصوصك حضوری اساسات حقوقیه مزدن متولد بر ضرورته مبتنیدر، صوکره بو ضرورت؛ مجرد اطرادی، انتظام معامله یی تأمین ایچون سائر اموال غیر منقوله یه ده ادارةً تشمیل ایدلمشدر. حالبوکه نکاحده بر بیع وشرا مسئله سی موضوع بحث اولامایه جغی کبی بویله بر ضرورت اساسیه ده موجود دکلدر.

ثالثاً: اموال غیر منقوله یه عائد اولوب مأمور مخصوص حضورنده اجرا ایدیلمه مش اولان بر عقدك، کأن لم یکن عد ایدیلمه سی یوزندن نهایت عاقدیندن بری ویا هر ایکیسی بر درجه یه قدر مادةً متضرر

اولابیلیر، فقط بو یوزدن دینی، اجتماعی ، اخلاقی بویوك بر محذور تولد ایتمز. عقد نکاح ایسه بویله‌میدر؟ . فرض ایدیکزکه برنکاح؛ رسمی بر مأمور حضورنده اولمقسزین عقد ایدیلمش (بویله بر نکاحك عدم وقوعنی تأمینه امکان یوقدریا)، بوسایه‌ده برعائله تأسس ایتمش ، برقاچ چوجق دنیایه کلمش ، آره‌دن نیجه سنه‌لر کاوب کچمش. شیمدی هرهانکی برعلاقه‌دار طرفندن ـ مجرد برمأمور رسمی حضورنده عقد ایدیلمه‌دیکی بهانه‌سیله ـ بونکاحك بطلانی ادعا اولونیور ، بومادە‌یه استناداً بویله برحکم استحصال ایدیله‌رك، ساحورده برعائله‌نك محو و پریشان اولماسنه سببیت ویریلیور . آرتق بونك تولید ایده‌جکی محاذیر مهمه‌یی ملاحظه بویوریکز ! .

شبهه یوق که احکام دینیه‌سنه، مقدساتنه مربوط اولان ملت اسلامیه بونکاحك صحت شرعیه‌سنه قانعدر ، بویله اولدیغی حالده مجرد فلان ذاتك حضورنده عقد ایدیلمه‌دیکی ایچون بو نکاحك بطلانه حکم ویریلمه‌سنی، زوجینك آره‌لری تفریق ایدیله‌رك زوجه‌نك باشقه برار ککله ازدواجنه مساعده ایدیله‌بیلمه‌سنی عجبا افکار اسلامیه ناصل بر حس ایله تلقی ایدر ؟ .

أوت .. عقد ایدیلن نکاحلر تسجیله تابع طوتیله‌بیلیر ، بونك منفعتی قابل انکار دکلدر . نکاحلرك بر مأمور رسمی حضورنده عقد ایدیلمه‌سنده‌ده بر منفعت اجتماعیه بولونابیلیر ، بناءً علیه بو جهتی تأمین ایچون اداری برماهیتده برمادۀ قانونیه تنظیمنه وبرمؤیدۀ جزائیه وضعنه بلکه لزوم واردر . فقط وضع ایدیله‌جك مؤیده هیچ بر وقت بر عقد مشروعك بطلانی انتاج ایده‌جك درجه‌ده آغیر اولاماز .

الحاصل لایحه‌ده بعض نکاحلرك باطل ، بعضیلرینك فاسد عد ایدیلمه‌سی بر اساس شرعی‌یه ابتنا ایتمه‌مکده‌در .

احکام فقهیه‌مزه نظراً نکاح خصوصنده باطل ایله فاسد بیننده اساساً او قدر مهم بر فرق یوقدر . نکاح شرع شریف نظرنده مستثنا بر ماهیتی حائزدر . نکاح من جهةٍ عبادتدن معدوددر ، چونکه نکاح ، سنن نبویه‌دندر، نافله عبادتدن افضلدر ، تهذیب اخلاقه، تزکیۀ ذاته خادمدر ، عالم بشریتك برانتظام ونزاهت دائره‌سنده وقت مقدره قدر دوامنه وسیله‌در .

اصلاً و وصفاً غیر مشروع اولان عقدلرك باطل ، یالکز وصفاً غیرمشروع اولان عقدلرك فاسد اولماسی قاعده‌سی بیع وشرا کبی معاملاتده جاریدر ، نکاحده جاری دکلدر . معهذا مادام که اسباب موجبه لایحه‌سنده بر اساس شرعی‌یه مستند اولان بو تقسیم نظره آلنیور ، آرتق بو اساسه صادق قالمق ایجاب ایدردی . حالبوکه اویله اولمامش، کیف مایشاء حرکت ایدیله‌رك ایسته‌نیلن نکاحلر باطل، ایسته‌نیلن نکاحلر فاسد عد ایدلمش و بو نکاحلر بر طاقم عندی احکامه تابع طوتولمشدر .

بیلمیزکه بویله کیفی اجتهادات ایله ، تشبهات ایله بر عقدك ماهیت شرعیه‌سنی تبدیله ناصیل جسارت اولنه‌بیلیر ؟ .

« ٤٨ ـــ ماده : طرفیندن برینك ویا اصول و فروعنك حیات وناموسنه قارشی ایقاعی محقق و نفسنجه غیر قابل توقی و تلافی تهدید تأثیریله عقدایدیلن نکاح فاسددر . »

بو ماده شایان تدقیق بر مسئله‌یی احتوا ایدییور . معلوم اولدیغی اوزره اکراه ایله وقوع بولان برعقد نکاحك صحیح اولوب اولمامسی خصوصنده بین المجتهدین اختلاف واردر . بونکاح ، ائمۀ حنفیه حضراتنه کوره صحیح‌در ، امام شافعی حضرتلرینه کوره دکلدر .

مجله‌ده بیان اولوندیغی وجهله « اکراه : بر کیمسه‌یی اخافه ایله رضاسی اولمقسزین بر ایشی ایشله‌مك اوزره بغیر حقٍ اجبار » ایتمکدن عبارت اولوب ملجی وغیر ملجی نامیله ایکی قسمه آیریلیر .

ائمۀ حنفیه حضراتنه کوره اکراه ملجی ؛ مکرهك اختیارینی بالکلیه ابطال وازاله ایتمز ، بلکه مکرهك رضاسنی اعدام ، اختیارینی افساد ایدر ، مکره ، قصد و اراده‌سنده مستقل قالماز ، مکره علیهی بالاضطرار یاپمش اولور . اکراه غیر ملجی ایسه مکرهك اختیارینی نه ابطال، نه‌ده افساد ایدر، مکره قصد واراده‌سنده مستقل بولونور ، مکره علیهی ایقاع ایچون قطعی بر اضطرار تحتنده بولونمش اولماز . بناءً علیه هر ایکی صورتده‌ده مکرهدن صادر اولان تصرفات، معتبردر. شوقدر وارکه بو تصرفاتك بر قسمی قابل فسخ اولدیغی حالده دیکر بر قسمی قابلیت فسخیه‌یی حائز دکلدر . ایشته نکاح‌ده بو ایکنجی قسمدندر. حاصلی اکراه ایله مدار اهلیت اولان ذمت ، عقل وبلوغ، زائل اولمیور . اکراه ؛ اصل اختیاری ازاله ایتمیور ، مکره یاپدیغی شیئی ینه کندی اراده‌سیله یاپیور ، مکره علیهی یاپمقله اهون شرینی اختیار ایتمش اولیور .

لکن امام شافعی حضرتلرینه کوره نکاح و طلاق کبی تصرفاتك معتبر اولماسی اختیاره مبتنیدر ، اختیار ایسه اکراه ایله اجتماع ایده‌مز. اکراه ، شرع انور نظرنده بر عذر تشکیل ایتدیکی جهتله مکرهدن صادر اولان قولك حکمنی ابطال ایدر، بر قولك صحتی ایسه قصد واختیارك وجودینه منوطدر .

مکره ، بر ایش یاپیور، بر ایجاب ویا قبولده بولنیور ، عجبا مکره بونکله مافی الضمیرینی ، مقصود قلبیسنی بیان ایتمش اولیورمی ؟ . عجبا ایجاب و قبول ، بوکا دلالت ایتمزمی ؟ . خایر .. اکراه بو دلالته منافیدر؛ اکراه ، دلالت ایدییورکه مکره اوسوزی (ایجاب ویاقبولی) مجرد دفع شر مقصدیله سویله‌مشدر ، حالبوکه بر سوزك صحتی قائلنك مافی الضمیرینه ترجمان اولمسی اعتباریله‌در .

شونی‌ده علاوه ایده‌لم که احکام فقهیه‌مزه نظراً اکراهك تحققی ،

معتبر اولماسی ایچون درت شرط واردر . اولاً ـ : مجبر ، تهدیدنی ایقاعه مقتدر اولمالیدر . ثانیاً ـ : مکره ، مکره بهك وقوعندن قورقالیدر ، یعنی مکره علیهی یاپمادیغی تقدیرده مجبرك تهدیدنی ایقاع ایده جکنه قناعت کامله سی ویا ظن غالبی بولونمالیدر . ثالثاً ـ : مکره مکره علیهی مجبرك ، یاخود آدمنك حضورنده ایشله مش اولمالیدر . رابعاً ـ : اکراه دفع ومقاومت ایدیله میه جك درجه ده شدید اولمالیدر . ایشته مسئولیت حقوقیه وجزائیه یی تعدیل ویا ازاله ایده بیلن اکراه ، بو ماهیتده اولان اجباردر .

شیمدی ماده یی نظره آلالم ، عجبا ماده ده تصویر ایدیلن اکراه بو ماهیتده میدر ؟ شبهه یوق که دکلدر . بناءً علیه بو ماده نك مذهب شافعی یه توافقی ادعا ایدیله مز . بو ماده ده تصویر ایدیلن اکراه ، آوروپا حقوقیونك « جبر معنوی » دیدکلری اکراه قبیلندندر .

غرب ارباب حقوقی جبر واکراهی ایکی قسمه آییریورلر : جبر مادی ، جبر معنوی .

جبر مادی ــ : « دفع ومقاومتی غیرقابل مادی بر قوتك تأثیر وتضییقیله حصوله کلن جبردر . » که بو حالده مکره عادتا مجبرك بر آلت متحرکه سی مثابه سنده بولونمش اولور .

جبر معنوی ــ : « تهدید واخافه ایله برشخصك اختیار وصلاحیت حرکاتنی منع وازاله ایدن جبردر . » که مکرهك قوای عقلیه وسائره سی اوزرنده معنوی برتأثیر حصوله کتیرر .

آلمانیا جزا قانوننك (۵۲) نجی ماده سنده بو ایکی قسم جبره نظره آلنه رق : « برفعلك فاعلی مقاومت ممکن اولمایان بر قوتك ویاخود کندیسنك ویامنسوبیننك شخصنی ویاحیاتنی تهلکهٔ حاضره یه سوق ایدن برتهدیدك تأثیریله مکره بولندیغی تقدیرده ایقاع ایلدیکی فعل ، مستحق جزا اولماز . » دینیلمشدر .

والحاصل اکراه معتبر ایله عقد ایدیلمش اولان بر نکاحك فسادینی قبول ایتمك بر نقطهٔ نظردن صواب کورولمه مکله برابر دیکر بر نقطهٔ نظردن صواب کوریله بیلیر . باخصوص زمانمزده امثالنه کثرتله تصادف اولونان بر طاقم اخلاق فضیحه اربابنك بویله بر اکراهه جرأت یاب اولمامالرینی تأمین مقصدیله فساد جهتنی ترجیح ایدنلر بولونا بیلیر . فقط بو لایحه ده قبول ایدیلن شرائط ومراسم داخلنده عقد ایدیله جك بر نکاحك بالآخره « شویله بویله بر تهدید تأثیریله عقد ایدیلمش ایدی » دییه فسادینی ادعایه جواز ویرمك بر آز غریب کورنمیورمی ؟ .

کیفیت کونلرجه اعلان اولونیور ، حاکمك مساعده سی استحصال ایدیلیور ، عقد بر مأمور رسمی حضورنده یاپیلیور . صوکره ده بری قیام ایده رك نکاحك شویله بر جبر وتهدید ایله عقد ایدیلمش اولدیغنی بالادعا زوجینك بینی تفریقه چالیشیور . آرتق یاپیلمش اولان بو قدر اشکال ومراسم قانونیه نك نه قیمتی قالیر ؟ .

أوت .. آوروپا قانونلرندن بعضیلرنده بویله بر ادعایه مساغ وار ایمش ! .

« ۴۹ – ماده : بر مسلمه نك غیرمسلمله ازدواجی باطلدر . »

بو ماده ، احکام منیفهٔ شرعیه مزه موافقدر . بویله بر ازدواجك بطلانی آیات قرآنیه ایله ، احادیث نبویه ایله ، اجماع امت ایله ثابتدر . نته کیم قرآن حکمت بیانده : (ولاتنکحوا المشرکین حتی یؤمنوا) ، (لاهن حل لهم ولاهم یحلون لهن) بویورلدیغی کبی (جابر بن عبدالله) حضرتلرینك روایت ایتدیکی بر حدیث نبویده ده : (نتزوج نساء اهل الکتاب ولایتزوجون نساءنا) بویورولمشدر .

حاصلی بر مسلمه نك بر غیر مسلم ایله ازدواجی ، دینی ، اخلاقی ، اجتماعی ، حتی سیاسی برچوق نقاط نظردن موافق حکمت ومصلحت اولمادیغی ایچوندر که بو ازدواج ، شریعت عالیهٔ اسلامیه ده قطعیاً منع وتحریم بویورلمشدر .

« ۵۰ – ماده : نکاحك بطلان وفسادی حقنده ادعای مجرد ، کافی دکلدر . بو بابده حضور حاکمده دعوا اقامه سیله حکم استحصالی لازمدر . »

بو ماده ، محتاج ایضاحدر . احکام شرعیه مزه نظراً زوجیندن هر ایکیسی برلکده نکاحك بطلان ویا فسادینی ادعا ایدر ، مثلا آره لرنده حرمت رضاع بولوندیغنی اعتراف ایلر ایسه لر قولاً متارکه یاپمالری ، یکدیکرندن افتراق ایلمه لری ایجاب ایدر ، آرتق ادامهٔ زوجیتده بولونمالری جائز اولاماز . شو قدر وار که نکاح واقعك بطلان ویا فسادینه سببیت ویرن کیفیت ، قابل زوال ایسه بونك زوالنی متعاقب یکی بر عقد ایله اعادهٔ زوجیتده بولونابیلیرلر .

فقط زوجیندن بری نکاحك بطلان ویا فسادینی ادعا ، دیکری انکار ایتدیکی تقدیرده نظر اولونور . اکر مدعی ، زوج ایسه ینه بالذات افتراق ایتمه لری ایجاب ایدر . حکم حاکمه احتیاج کورولمز . شو قدر وار که زوج بو ادعاسنی حضور حاکمده اثبات ایتمدکجه زوجه نك رابطهٔ زوجیتدن منبعث بر قسم حقوقنی ، مثلا : نفقهٔ عدتیله مهر مسماسنی اسقاط ایتمش اولاماز . اکر مدعی ، زوجه ایسه ادعاسنی حضور حاکمده اثباته محتاجدر . زیرا زوجه ، امر طلاقه مالك اولمادیغندن آنك ادعاسی بالبینه ثابت اولمادقجه رابطهٔ زوجیتی قطع ایده مز .

زوجینك انکارینه رغماً سائر اشخاص طرفندن وقوع بولاجق بطلان وفساد ادعاسی حقنده ده حکم بویله در . بو اشخاصك ادعای مجردی زوجینك بینی تفریق ایچون کافی دکلدر .

کورولیور که خارجده وقوع بولاجق طلاق وافتراق حادثه لرینی قبول ایتمه مك مقصدینه مستند اولان ـ اشبو اللنجی ماده ، اطلاقنه نظراً احکام شرعیه مزه توافق ایتمیور . بونك انتاج ایده جکی محذور شرعی ایسه پك مهمدر . بونی بر مثال ایله ایضاح ایده لم ، فرض

ایدیکز که زوجیندن هر ایکیسی ده بینلرنده حرمت رضاع ویا مصاهرت بولوندیغنی ادعا ایدییورلر ، مانع ازدواج اولان بویله برسببك وقوعنه بعدالنکاح مطلع اولمش اولدقلری ایچون آرتق غیر مشروع اولان برزوجیتك ادامه سندن حاصل اولاجق برمعصیت عظیمه دن کندیلرینی تخلیصه دیناً، وجداناً مجبوریت کورییورلر. فقط بوسببی اثبات ایچون اللرنده بینه لری یوق، شیمدی بونلرك وضعیتلری نه اولاجق؟ بو ماده یه نظراً بونلرك یکدیکرندن افتراق ایده بیلمه لری ایچون قول مجردلری کافی دکل ، هر حالده نکاحك سبب بطلانی اثباته لزوم وار .

دیمك که بودیانتپرور آدملر، عقد ایتمش اولدقلری نکاحك بطلاننه قانع اولدقلری حالده ادامهٔ زوجیته مجبور اولاجقلر ، اویله می ؟ .

خایر خایر .. تربیهٔ دینیه یه مالك ، احکام شرعیه یه واقف بولونان مسلمانلر بویله برزوجیتك دوامنه قابل دکل ، راضی اولامازلر ، بویله برماده نك موجودیتنه رغماً ـ تجدید نکاح قابل اولمایان خصوصاتده ـ افتراق جهتنی پك کوزل تأمین ایده بیلیرلر . شوقدر وار که ایشك جهت شرعیه سنه پك اوقدر مطلع بولونمایان برقسم مسلمانلر ماده نك مساعده سنه بناءً حال زوجیتی ادامه ایده بیله جکلردر. بونك مسئولیت معنویه سی ایسه شبهه یوق که اك زیاده، بو کاسبیت و یرنلره متوجه اولاجق .

« ۵۱ ـ ماده : اشبو قانونك اوتوز سکزنجی وفرق ایکنجی وفرق اوچنجی وفرق دردنجی وفرق بشنجی وفرق یدنجی وفرق دوقوزنجی ماده لری موجبنجه ، باطل اعتبار اولونان عقدلرده بطلان دعواسی، عاقدلر وعلاقه دارلر طرفندن اقامه اولونور . »

« ۵۲ ـ ماده : اشبو قانونك اوتوز دوقوزنجی وفرق برنجی وفرق آلتنجی ماده لری موجبنجه فاسد اعتبار اولونان عقدلرده فساد دعواسی، عاقدلر وعلاقه دارلر طرفندن اقامه اولنور . »

« ۵۳ ـ ماده اشبو قانونك اوتوز سکز واوتوز طقوزنجی وفرقنجی وفرق برنجی وفرق ایکنجی وفرق اوچنجی وفرق دردنجی وفرق بشنجی وفرق آلتنجی وفرق یدنجی وفرق طقوزنجی ماده لرنده باطل ویافاسد اعتبار اولنان عقدلرده بطلان ویا فساد دعوالری ، مدعی عمومیلر طرفندن دخی رأساً اقامه وتعقیب اولنه بیلیر . »

بو اوچ ماده ایله احکام شرعیه من آره سنده اوزون اوزادی یه برمقایسه یاپمایه حاجت کورمیورز . آنجق شونی عرض ایدەلم که بو ماده لرده بیان اولونان عقدلردن بر قسمی احکام شرعیه من نظراً صحیح اولدیغندن بونلرك حقنده بطلان وفساد ادعاسنه شرعاً مساغ یوقدر. نته کیم بوخصوصده لازم کلن مطالعات اولجه درمیان ایدلمشدر ، دیکر بر قسمی ایسه احکام شرعیه من نظرآده غیر صحیح اولدیغندن بونلرك حقنده زوجین ایله علاقه داران ومدعی عمومیلر طرفندن دعوی اقامه ایدیله بیله جکی کبی بونلرك بر قسمنده شهادت حسبه ده جاریدر . بناءً علیه نکاحك بطلان ویا فسادندن خبردار اولان هر مسلم ازالهٔ معصیت مقصد دیندارانه سنه بناءً کیفیتی محکمهٔ عائده سنه اخباره ورأساً ادای شهادته شرعاً صلاحیتداردر. رضاع مسئله سی بو جمله دندر.

میسیونر فعالیتی

۲

پارس مبعوثی آقادەمی اعضاسندن ومشاهیر محرریندن ـ که یاقینده وفات ایتمشدر ـ موریس بارسك خارجیه انجمنی نامنه تنظیم وپارلمنتویه تقدیم ایلدیکی راپورلردن ایکنجیسی Société des missionnaires d' Afrique ou pèra blancs آفریقا میسیونر جمعیته نام دیکریله آق باباره عائددر . حکومت کرچه ۲ کانون اول ۱۹۰۲ تاریخنده برقانون لایحه سیله بونلرك موجودیت قانونیه لرینك طانتمسنی پارلمنتودن طلب ایتمش ایسه ده موقع مذاکره یه بیله قونمامشدر. شمدی تکرار برقانون لایحه سیله حکومت عین طلبی تکرار ایتمکده وخارجیه انجمنی بونلرك خدماتی تعداد ایله ترویجی جهتنی التزام ایلمکده در .

بو جمعیت ۱۸۶۸ سنه سنده کی قحط وغلا طولاییسیله یتیم قالان عرب چوجقلرینی طوپلامق ایچون تشکل ایتمشدر . بونلر حالا شورالرده اجرای فعالیت ایتمکده در :

۱ ـــ شمالی آفریقاده : تونس ، جزائر ، صحرای کبیر .

۲ ـــ سودان فرانسویده

۳ ـــ آفریقای استوائیده Afrique équatoriale.

٤ ـــ قدس شریفده Saint-anne ده .

شمالی آفریقاده : ۱ کانون ثانی ۱۹۲۱ تاریخنده بونلرك (۱۸) استاسیونی، (۵۸) آق باباسی، (۱۱) بونلره ملحق فره لری ، (۱۰۲) همشیره لری ، (۱۳) عقائد معلملری وار ایدی . بو منطقه ده یکرمی مکتبلری اولوب ۷۱۲ ارکك ، ۳۶۱ قیز تحصیل ایتمکده در . بوراده ۱۳۰۰ نئوفیت ، یعنی قتولیکلکی قبوله تمایل ایتمش اشخاص وایکیوز قاته شومن، یعنی دینی تدریساتی منتظما ومتمادیاً تعقیب ایدن کیمسه واردر.

۱۹۲۰-۱۹۲۱ ظرفنده ۱۷۲٤۳۶ خسته جمعیتك دیسپانسرلرنده تحت تداوی یه آلنمشدر . بومنطقه ده کی مسلمان وخرستیان اهالینك آق باباره فوق العاده اعتمادی اولوب حربه کیدرایکن کندی ایشلرینه وعائله لرینه باقمی وکندیلرینه عائد حودثی آلوب ویرمکی بونلره تودیع ایتمشلرایدی. بونلر دینی وسیاسی مناقشاتدن محترز اولوب خلقه دائمی بر فکر شفقت اظهار ایدر وبو صورتله کندیلرینه جلب وتقریب ایدرلر.

سودان فرانسویده : ۱۹۲۲ سنه سنده ۱۲ استاسیون ، ۵۷ آق بابا، ٤ ملحق فره ، ۲۲ همشیره ، ۶۰ عقائد معلمی وار ایدی . نئوفیت، یعنی قتولیکلکی قبوله تمایل ایتمش اشخاص مقداری ٤۵٤۳ ، دینی تدریساتی منتظماً ومتمادیاً تعقیب ایدنلرك مقداری ۵٤۲۷ در .

۱۹۲۰ ـ ۱۹۲۱ ظرفنده دیسپانسرلرده ۹۵٤۶۳ خسته تحت تداوی یه آلنمشدر . موجود مکتب مقداری آز اولوب ۱۹۲۲ سنه سنده

آنجق اون‌دانه وارایدی . بونلره ١٥٤ ارکك، ٦٠ قیزدوام‌ایتمکده‌در. همشیره‌لر اعمال‌الانخانه‌لری اداره ایتمکده‌در. بعض زراعی تشبثات واردرکه اهالیء محلیه‌یه نمونه تشکیل ایتمکده‌در . ترقیات معنویه ترقئ مادی ایله هم آهنك کیتمکده ، میسیونرلر خلقه سعی ، انتظام ، تصرف فکرلرینی تلقین ایتمکده‌در . میسیونرلر ؛ عمله تشکیل ، چوجقلری تعلیم ایدرك ، خسته‌لره باقه‌رق ، فلاکتزده‌لری تسلی ایدرك ، فرانسز حاکمیتنی دکلسه بیله فرانسز محبتنی تأمین ایتمشلردر .

آفریقای استوائیده : ٢٨٧ آق بابا اولوب بونلردن ١٨٠ ی آنجق فرانسزدر . ١٥٥ همشیره ٣٢٥٠٠٠ دینی تدریساتی منتظماً ومتمادیاً تعقیب ایدن کیمسه موجوددر . ١١٠ استاسیون تأسیس ایتمشلردر . ٢٣٠٠ مکتبلری موجود اولوب بونلره ٦٥,٠٠٠ ارکك ٤٠,٠٠٠ قیز طلبه دوام ایدر ١٩٢٠ - ١٩٢١ ظرفنده (١١٠) دیسپانسرده ١,٢٠٠,٠٠٠ خسته تداوی ایتمشلردر .

قدس شریفده Saint-anne ده‌کی رهبان مکتبی ، عالی وابتدائی اولمق اوزره ایکی‌یه منقسمدر . قسم ابتدائی سکز سنه‌دن عبارت اولوب فرانسزجه ، لاتینجه ، عربجه ، رومجه ، فرانسز وعرب ادبیاتی ، تاریخ عمومی ، فرانسه تاریخی ، جغرافیا ومعلومات مدنیه تدریس اولنور .

قسم عالی بش سنه‌لك اولوب طلبه فلسفه وعلم کلام théologie تحصیل ایدرلر .

ورسای معاهده نامه‌سنك ٤٣٨نجی ماده‌سی موجبنجه بوحوالیدن تبعید ایدیلن آلمان میسیونرلرینی متفق ومتشارك دولتلر تبعه‌سندن عین مذهبده‌کی میسیونرلرك استخلاف ایتملری ایجاب ایدیورسه‌ده ، فرانسه‌نك میسیونرلره کوستردیکی مشکلاتدن طولایی آلمان میسیونرلرینك یرینی فرانسز میسیونرلرینك طولدورمسی قابل اوله‌مامقده‌در . حتی موجودینی بیله محافظه ایده‌مه‌مکده‌در . بومنطقه‌ده اولجه ٢٧٤ آق‌بابا وار ایکن شمدی (١٨٠) ه تنزل ایتمشدر .

طوره سوز

استانبول قادینی ایچون حریت مطلقه

بوهفته‌نك اك مهم حادثه‌سی ضابطه‌نك بك اوغلنده مسلمان قادینلرینك یالکز باشلرینه بارلره و پاسته‌خانه‌لره دوامنی منع ایتمسی مسئله‌سی اولمشدر . بعض غزته‌لرده انتشار ایدن بوخبر اوزرینه طنین غزته‌سی « ارتجاع باشلایورمی ؟ » دیه برمقاله نشر ایتدی. آرقه‌سندن استقلال‌ده طنینی تأیید ایتدی. اونك اوزرینه هرنه‌دنسه پولیس‌مدیری مراکزه بویله بر امر ویرلمه‌دیکی حقنده بر تکذیبنامه نشر ایتمك لزومنی حس ایتدی . آنقره‌دن وطن غزته‌سنه چکیلن بر تلغرافه کوره قادینلرله ارککلرك برابر پاسته‌جیلرده اوطورمالری حقنده امر ویرلدیکی داخلیه وکالتی طرفندن تکذیب ایدیلمش ، نه وکالت نه‌ده پولیس مدیریتی بویله بر امر ویرمه‌مش . بونکله برابر استقلال غزته‌سی بك‌اوغلنك مختلف بار وپاسته‌خانه‌لرنده یالکزباشنه اوطورمق ایسته‌ین خانملره مساعده ایدیله‌مکده اولدیغنه دائر غارصونلرك تبلیغاتنده بولونولدیغی،بویله محللره یالکز اوله‌رق کلن‌تورك خانملرینه‌غارصونلرك « یانکزده ارکك اولمادیغی ایچون اوطوراماز‌سکز ، لطفاً قالقیکز.» عباره‌سی یازیلی برر قارت براقدقلرینی ادعا ایدیور . پولیس مدیری ، استانبول والیسی بویله شیدن بزم خبرمز یوقدر ، هرقادین ایسته‌دیکی یره ایستر یالکز ، ایستر بر ارککله برابر کیروب چیقه‌بیلیر ، دیبور. توحیدافکارده بك اوغلنده بعض محللرك صوك کونلرده اکتساب ایتدیکی مستکره وفجیع وضعیتك اوکنه کچمك وعینی زمانده حیثیت ملیه‌یی شوکا بوکا رنجیده ایتدیرمه‌مك مقصدیله بویله بر تدبیره تشبث ایدیلدیکنی، فقط برایکی غزته‌نك یایغاره‌سی اوزرینه‌بوتدبیر مستحسندن صرف نظر ایلدیکنی سویله‌یور .

الحاصل آکلاشیلیورکه بك اوغلی ضابطه‌سی بعض خانملرك بار وپاسته‌خانه کبی سفاهت محللرنده‌کی مستکره وفجیع وضعیتلرینك‌اوکنه کچمك ایسته‌مش‌سه‌ده طنین واستقلال طرفندن « ارتجاع » واهمه‌سی و « حریت شخصیه » نظریه‌لری ایاری سوروله‌رك بو تدبیرمستحسنك تطبیقنه ممانعت اولونمشدر. دیمك اجنبی اشغالی زماننده باشلایان‌حرکت سفیهانه دوام ایده‌جك ، اخلاق وآداب عمومیه‌نك محافظه‌سنی درعهده ایدن‌حکومت قانونلرینی استانبولده تطبیق ایده‌میه‌جك ، چوق یازیق!

طنین بو خصوصده دعواینی قازاندی : مسلمان قادینلری بك اوغلنده بارلره ، میخانه‌لره ، پازارلق محللری اولان پاسته‌خانه‌لره ، دانس صالونلرینه کرك ارککلرله برلکده ، کرك یالکز باشلرینه سربست سربست کیده بیله‌جکلر !.. بر مسلمان خانمی هر هانکی بر تورك ، یاخود روم ، ارمنی ، یهودی و فرنك ایله برابر کزه‌جك ، پاسته‌خانه‌لره ، بارلره ، بیراخانه‌لره ، میخانه‌لره ، دانس صالونلرینه‌برابر کیده‌جك ، کوکس کوکسه صارماشه‌رق برابر دانس ایده‌جك ! .. پولیس‌ده قارشیدن باقه‌جق ، بو خانملرله بکلرك ، یاخود موسیولرك کیفلرینك ، حضورلرینك اخلال اولونمامسنه نظارت‌ایده‌جك !. هیچ کیمسه‌ده بوکااعتراض ایده‌میه‌جك، بواخلاقسزلقلری تقبیح‌ایده‌میه‌جك! شاید هرکیم بو مناسبتسزلکلری تقبیحه قالقیشه‌جق اولورسه درحال «ارتجاع» تمغاسی یاپیشدیریله‌رق اورته‌لق ولوله‌یه ویریله‌جك ، یوکسه‌لن اعتراض‌سسلری بوغوله‌جق، ذوق‌وصفالر ، اکلنجه‌لردوام‌ایده‌جك!..

طنینك بوولوله‌لی نشریاتی اوزرینه طوق سوز ایله توحید افکار برر مقاله نشر ایتدیلر . طوق‌سوز حکومتك ایلك‌منع تدبیرینی‌تصویب ایتدکدن صوکره دیبورکه :

«حریت شخصیه قانوندن بحث ایدیلیور. بو قانونك معناسی حالا آکلاشیلمامش غالبا .. او قانون ایله تأمین ایدیلن شودر : ملت مجلسندن چیقان و دولتجه مرعی اولان بوتون قانونلری اهمالاً ویا اجراءً تطبیقده سوء استعمال جزایی استلزام ایدر . ایشته حریت شخصیه قانونك معناسی ...

قادین حر ومطلقدر، دیه بر قانون وارده اونك خلافنه حکومتك بر امری صادر اولمشسه اووقت حریت شخصیه قانوندن بحث ایدیله بیلیر . حریت قانونك قیمتی خلقك نظرندن دوشورمك ایچون حکومتك یاپابیله جکی پروپاغاندا اولسه اولسه بو شکلده تجلی ایده بیلیردی . .

قادینلرك بارلره کیتمسندن، سرخوش کزمسندن، فضیلت دوشکونی اولمسندن آوروپا هیئت اجتماعیه سی عجبا ممنونمیدر ؟ هیچ ظن ایتمه یورز .

قادین حردر . بو چوق کوزل ؛ فقط بر ملت ایچون انتظامی حیات لازم دکلمیدر عجبا ؟ وسرخرش قادینلر، یوزندن شهوت آقان ارککلردن عبارت بر مملکتده امکان بقا وارمیدر ؟

بلکه بزده مرتجع دینه جك . فقط نه دینورسه دینسون ، تورك قادیننی میخانه لرده، بارلرده، قافه شانتانلرده کورمك بزه چوق آغیر کلکده در . حریتك معناسی باشی بوشلق دکل ، باشی باغلیلقدر . واضع قوانین، اخلاق اورته دن قالدیرمق ایسته ین فضیلتسزلری تجزیه ایتمك ایچون قیود وضع ایتمشدر . اکر « بر ارکك ناصل سرخوش اولورسه قادینده اولمایه حقلیدر ، بر ارکك ناصل چامورلرده یاتابیلورسه قادینده اوحقه مالکدر . » دینیلیورسه وای بزم باشمزه ! بر باشلی فلاکت ایچنده اوچورومه کیدن هیئت اجتماعیه مز، دیمك بوندن صوکرا اندراس اوچورومنه ال برلکیله سوروکلنه جك .

حسین جاهد بك، مبارك قلمکز بزم قلبلرمزه ایکنه لك ایتمه سون . وسرکبی سزدن انتظام اجتماعی یی تأمین نامنه چوق یوکسك وعظلر بکلرین قارئلریکزك دماغنه زهر حالنده آقاسون .. »

توحید افکارده دییورکه :

« بزم مراقله اوکرنمك ایسته دیکمز برشی وار : اسلام ارککلری اولسون، اسلام خانملری اولسون هر صنف مرتداش ودینداشمزك بارلره ، سفاهتخانه لره دوامنك اك زیاده علیهنده اولانلر میاننده بزده وارز ومصرلق ، لیبراللق نامنه بك اوغلنده هرکون متزایداً یاییلان اخلاقسزلقلره قارشی آره صره ضابطه نك نظر دقتنی جلب ایله تدبیر اتخاذینی توصیه ایدنلرده ده غالبا باشنده بولونیورز .

بو مملکتده سینسی سینسی ارتجاعی خورتلاتمق ایسته ینلر میاننده وحتی باشنده بز بولونیورز اویله می ؟ یاربی ، بونه قدر انسافسزجه بر تلقیدر، بونه قدر وخیم براستناددر ؟

اخلاق وآداب مسئله لرینك ارتجاعله وحتی محافظه کارلقله نه علاقه سی واردر؟ اك (لیبرال) و (لاییق) اولانلر میانده بیله عقیده سی صاغلام هیچ کیمسه یوقیدر، هیچ بر (لاییق) بولونامازمی ، که حرمنك ویا کریمه سنك بك اوغلنده مثلا بر روم ویا ارمنی ایله قوجاق قوجاغه دانس ایتدیکندن ویا بارده باش باشه عشرت ایلدیکندن تأثر وتأسف طویماسون ؟

مع مافیه ضابطه طرفندن اتخاذی روایت اولونان تدبیرك سائق بوده دکلدر . صوك زمانلرده (مصونیت شخصیه) قانونی بهانه سیله بر طاقم چارشاف کیمش قادینلر ، تقسیم میدانده کی میخانه لره دوام ایده رك یالکز باشلرینه راق ایچمکه باشلامشلردر . دنیانك هیچ بر یرنده حتی (پارس) و (برلین) ده بیله بویله شهرك اك کذرکاه ومعتبر یرلرنده قادینلرك میخانه لره کیره رك مثلا راق یرینه آبسنت قوللانمه لرینه مساعده ایتمزلر .

اویرلرده بوتون غازینولره ضابطه نك شدید تنبیهاتی واردر . اونك ایچون غارصونلر قادینلرك عشرت ایدوب سرخوش اولماسنه میدان ویرمزلر . بزده ایسه (مصونیت شخصیه) قانونك یاکلش آکلاشیلمه سی یوزوندن اسلام کسوه سنی لابس قادینلرك تقسیم میدانلرنده راق ایچمه سنه بر آرالق مساعده اولونمشدر . بو یوزدن ایسه او محللرده متمادیاً وخیم حادثه لر ظهور ایتمکده در . ایشته بو حادثه لرك قارشیسنده ناچار قالان وحیاتی ده دائما تهلکه یه دوشن ضابطه ، نهایت صرف آسایش یوزندن بعض تدبیرلر اتخاذینه لزوم کورمشدر . مسئله نك حقیقتی بوندن عبارتدر. مع مافیه ضابطه دها او تدبیرینی تطبیقه میدان قالمادن ، درحال عقلی باشنده بر غزته چیقیور: « بونصل تدبیر ، بویله شی جمهوریته یاقیشیرمی ؛ بو مملکتده ارتجاعی بالذات ضابطه می اویاندیره جق ؟ » طرزنده مجومه وژورناجیلقه باشلایور . بوشرائط ایچنده کل ده مملکتك آداب عمومیه سنی وآسایشنی محافظه ایت .

ضابطه نك ، قادینلریمزك بك اوغلنده لوقنطه لره کیرمه سنده ممانعت ایتمك ایسته مه سنه کلنجه : بوده بك اوغلنك اکثری لوقنطه لرینك بوکون تام معناسیله بر میخانه اولمسندن ایلری کلشدر. فی الحقیقه (راق) نك ده لیکوردن معدود اولدیغی تفسیرندن بری هرلوقنطه راق صاتمقده در . هر راق صاتیلان یرده ده مطلق وقوعات اولقده ، هله اورالره قادین دوام ایدرسه بهمه حال وخیم حادثات چیقمقده در .

دنیانك هر یرنده قادینلق وقادینلر ایچون بعض تدابیر اتخاذی مجبوریت قطعیه آلتنده کورولمشدر. چونکه حد ذاتنده خفیف مشرب اولان قادینلر ، اکثر بولوندقلری یرلرده حادثه ایقاعنه سبیت ویریرلر. بوحال ، بزم مملکتده دها فضله در . چونکه عناصر چوق قاریشیقدر. بعض شکلده حرکات وافعاله قارشی ده خلق دهازیاده حساسدر . هر مملکتك ضابطه سی ایسه ، او مملکتك احتیاجاتنه ، عاداتنه کوره تدبیر اتخاذی مجبوریتنده در . شهرمزك بوکونکی احتیاجاتی ، بوکونکی الیم حالی ، خلقك سفالتی ، قادینلرمزك یاکلش تلقیلر یوزوندن هرکون بر آزدها نزاهتلرینی غائب ایتمه لرینی هیچ نظر دقته آلمایالممی؟ بو فاجعه لر قارشیسنده هیچ یورکمز یانماسونمی؟ ارککلریمزك بیله محتاج صیانت اولدیغی بر زمانده ، قادینلرمزی ، حتی کندیلرینه رغماً ، هیچ بر فنالقدن تحذیر ایتمه یه لمی ؟

بو فنالقلر قارشیسنده یورکی یانوبده ، « آمان بر چاره سنی بولالم ! » دیه فریاد ایدنلر جاهد بکك نظرنده ناصل بر مرتجع ایسه لر ، اوحالده کندیسی ده بر **آداب عمومیه قونداقچیسندن** باشقه برشی دکلدر . بو وضعیت قارشیسنده ایسه لاییقلغه محافظه کارلرکی ، یوقسه اصل کندی طرفدارلرینکمی اك بویوك دشمنلق ایتدیکنه افکار عمومیه حکم ایله سون ! »

***

ایچکی ، دانس ، قمار

ایچکی ، دانس ، قمار وبونلره مماثل آفتلره قارشی آچدیغمز مجاهده لیبراللغك علمدارلغنی درعهده ایدن (طنین) ك سرمحررینی ، سبیل الرشاد علیهنده متعدد مقاله لر تحریرینه سوق ایتدی . طنین سرمحرری بر طرفدن ایچکی ، قمار ، دانس کبی شیلری تصویب ایتمه دیکنی افاده ایدن سوزلر سویله دیکی کبی دیکر طرفدن بونلرك شیوع ورواجنه مداخله دن ده استنکاف ایدلمه سی ایجاب ایتدیکنی بیان ایدییور ، چونکه بو کبی مداخله لرك حریت شخصیه اساسنه مخالف اولدیغنی درمیان ایلیور .

بزم آکلادیغمزه کوره طنین سرمحرری ایچکی ، قمار ، دانس وبونلره مماثل شیلرك ایی اولمادیغنه قانعدر ؛ فقط هر فرد ایسته دیکی

خط حرکتی تعقیبده حر ومختار اولدیغندن ایچکی ایچنلره ، قمار اوینایانلره ، دانس ایدنلره اعتراض ایتمك طوغرو دکلدر ؛ بونلره اعتراض ایتمك ، بونلرك یایدقلرینی فنا کوسترمك ، بونلردن واز کچلمه‌سنی اخطار ایتمك ، بونلرك نه قدر مستکره ، نه قدر مخرب آفتلر اولدیغنی ایضاح ایتمك وبو صورتله عمومی ارشاد ایتمك قباحتدر ، جهالتدر ، تعصبدر ، قرون وسطائیلکدر ، وهکذا ....

طنین سرمحرری بو خط حرکتی تعقیب ایتمکله عظیم بر تناقضه دوشویور . چونکه ایچکی ، قمار ودانس ، کرك افراد ، کرك جمعیات ایچون ، یا ایی ، یا فنا شیلردر . ایی ایسه ، یاخود ایلکی ضررینه غالبسه بونلرك علیهنده بولونمق بر فرد عاقل طرفندن یاپیله‌جق بر شی دکلدر . فنا ایسه وفنالغی ایلکنه غالبسه بونلرله مجادله هرشیدن اول بر وظیفهٔ اخلاقیه وبر وظیفهٔ اجتماعیه‌در .

فنالق واخلاقسزلق هیچ بر وقت حریت شخصیه نامنه مدافعه ایدیله‌من . هرحالده طنین سرمحرری حریت شخصیه‌نك اخلاق وقانون دائره‌سنده محترم اولدیغنه ومحترم اولماسی ایجاب ایتدیکنه اعتراض ایتمز فکرنده‌یز . حریت شخصیه‌نك اخلاق وقانون ایله مقید اولدیغی قبول ایدلدکدن صوکره مخل اخلاق و مخل قانون اولان حریتلر موضوع بحث اولاماز . موضوع بحث اولاجق یکانه حریت ، اخلاق وقانوندن مستفاد اولان حریتدر . طنین سر محرری ایله بو اساس اوزره ائتلاف ایتدیکمزی فرض ایدرك مطالعاتمزی درمیان ایده‌بیلیرز .

بز ایچکی ، قمار ، دانس کبی سیئه‌لری مساوی و فضائح مدنیه عدادنده کوریيورز . بونلرك انتشارینی ملتمز ایچون پك مضر وپك مهلك عد ایدییورز .

بزم دینمز ، ایچکی‌یی ، قماری ، دانسی ، وبونلره مماثل اولوب ضرری فائده‌سنه غالب اولان هرشیئی تحریم ایتمشدر . ایچکی‌یی بوکون عالم مدنیت ، مدهش بر آفت عد ایتمکده وبونکله مجادله ایتمکده‌در . غرب دولتلرینك هراعتبار ایله اك مهملرندن بری اولان آمریقا ، بو آفتی کوکندن استیصال ایچون قانونلر وضع ایتمش وبو قانونلرك اجراسی ایچون میلیونلرجه فداکارلق اختیارینی کوزه آلمشدر . سائر آوروپا ملتلری‌ده بو مهلك آفته قارشی هردرلو مجادله‌ده بولونیورلر . دها کچنلرده (اسوچ) حکومتی منع مسکرات علیهدارلغی ایتدیکندن سقوط ایتمش ویرینه منع مسکرات طرفداری بر حکومت کلمشدی . شیمدی بوتون بشریتك نظرنده کوکندن امحاسی ایچون چالیشیلان بو آفت نیچون بزم مملکتمزده هرکون توسیع تخریبات ایدرك حیات ملیه‌مزی تهدید ایتسین ؟ ! . حریت شخصیه‌یی محافظه ایچونمی ؟

حریت شخصیه ، ایچکی قوللانمقله‌دکل ، ایچکی قوللانمامقله قابل تأمیندر هرکون یومی غزته‌لرك ضابطه ستونلرینی اشغال ایدن وقایع مؤلمه بونك اك جانلی دلیلیدر . بشرك دماغنی امحا ایدن مسکرات ، هیچ بر وقت حریت شخصیه نامنه مدافعه ایدیله‌من . حریت شخصیه‌یی صمیمانه تبجیل ایدنلرك اختیار ایده‌جکلری خط حرکت اول باول بو مدهش آفتك امحاسی ایچون چالیشمقدر .

کلهلم قماره .. ایچکی حقنده سویلدکلرمزك کافه‌سی قمار حقنده‌ده واردر . آلین تریله ، یاخود باشقه‌لرینك آلین تریله قازانیلان بر پاره‌یی رذیل بر احتراص اوغورنده فدا ایتمك عقل سلیم اثری دکلدر . بو نوع سفاهت ، بر (عته) در . انسانلری بو (عته)دن ، بو خانمانسوز رذیلتدن قورتارمق اك بیوك وظیفه‌در . مملکتمزده قمار قانوناً ممنوعدر . بو ممنوعیتك اعظمی شدتله تطبیقنی طلب ایتمك بزم اك صریح حقمزدر . انسانلرك حریت شخصیه‌سی بو ممنوعیتك تطبیقیله تأید ایدر .

بالخاصه دانسلر ، یعنی مسلمان قادینلرینك بارلره ، میخانه‌لره کیده‌رك ، یار واغیار ایله قوجاقلاشه‌رق رقص ایتمه‌لری عفت وفضیلت نامنه ارتکاب اولوناجق جرملرك اك مدهشیدر . قادینلغك عفت وناموسنی هدر ایده‌جك ، مملکتده عائله حیاتنی ییقه‌جق اولان بو دانس آفتی اوته‌کی آفتلرك هیچ برندن آشاغی دکلدر . قادینلغی بازیچهٔ هوسات ایده‌جك ، قادینلغك اك بیوك مزیتی اولان محرمیتنی امحا ایلیه‌جك ، قادینلغك اك یوکسك سجیه‌سی اولان عصمتی خاك ایله یکسان ایده‌جك بو فجیع بلیه‌یه قارشی مجادله‌ده بولونمق ، بونك بر طرفدن عدم انتشارینی ، بر طرفدن استیصالنی تأمین ایده‌جك هرچاره‌یه باش ووروماق ایجاب ایتمزمی ؟ بو بلیه‌نك نه‌قدر شنیع بر شی اولدیغی ، بلکه شناعتك منتهاسی وحد اقصاسی اولدیغنی طانیتمق بزه ترتب ایتمزمی ؟ .. بزدرعهده ایتدیکمز وظیفهٔ ارشادی المزدن کلدیکی قدر ایفا ایدییورز . (طنین) سرمحرری عجبا بوکا نیچون حدته‌نیور ؟ نیچون نشریاتمزدن متأثر اولویور ؟ نیچون دانس ، ایچکی ، قمار علیهدارلغنی قرون وسطائیلك عد ایده‌جك قدر دار ومتعصب بر ذهنیتله حرکت ایدییور ؟ ...

طنین سرمحرری ایچکی‌یه ، قماره ، دانسه قارشی وقوع بولان نشریاتمزی سررشتهٔ مقال اتخاذ ایدرك بزم حریت فردیه‌یی تقیید ایتمك ایسته‌دیکمزی ادعا ایدییور . (طنین) سرمحرری بو سوزلریله مطبوعاتك حکمت وجودینی انکار ایدییورده فرقنه وارمیور . مطبوعاتك بر حق ارشادی یوقسه طنین سر محرری هرکون قارئلرینه یازدیغی بند یومی‌یی نیچون قلمه آلیور ؟!.. یوق ، اکر طنین سرمحرری حق ارشاد وحق کلامی تحت انحصاره آلمق ایسته‌یورسه بیهوده یره زحمت ایدییور . بزم فضائح اخلاقیه ومساوئ اجتماعیه‌یه قارشی آچدیغمز مجاهده ، جاهد بکك خوشنه کیتمه‌یه‌بیلیر . جاهد بك بزی

بوخصوصده متعصب وقرون وسطائی عد ایده‌بیلیر . فقط جاهد بکك بوتلقیلری هیچ بر وقت بزم مجاهده‌مزك ماهیت اخلاقیه‌سنی تبدیل ایتمز وبزم هدفلرمزك حق اولمادیغنی اثبات ایله‌مز .

جاهد بی اك چوق حدتلندیره‌ن نقطه بزم دانسی ، معنای شایعیله قیزیلباشلق تلقی ایتمه‌مزدر . جاهد بك بونك بویله اولمادیغنی اثبات ایده‌بیلیرمی؟ بز دانسك اشتراك نسوانه مؤدی اولاجغنی سویله‌یورز . طنین سر محرری بونك عکسنی ادعا واثبات ایتسین ! . .

بز نقطهٔ نظرمزی کمال صراحت واخلاص ایله تثبیت ایدییورز . حسین جاهد بك‌ده عینی خط حرکتی تعقیب ایدرك بزه دوشوندیکنی سویله‌سین . اووقت حقیقت میدانه چیقار . یوقسه بزم ضلالتده اولدیغمزی سویله‌مك ، هذیان ایتدیکمزی ادعا ایتمکله جاهد بك آنجق قلمنك نزاهتنی اخلال ایتمش اولور .

مادامکه هرکس قناعتنی مدافعه ایتمك حقنی حائزدر . بز قناعتمزی مدافعه ایدییورز . حسین جاهد بکك قناعتی بزم قناعتمزه کلیاً مخالف اولابیلیر . فقط بو مخالفت ، بزه تجاوز ایچون جاهد بکه بر حق بخش ایتمز . بز هیچ بر مناقشهٔ علمیه‌دن قاچمایز . علم ایله تنور ایده‌ن حقائق قبولدن استنکاف ایتمه‌یز . فقط مضراتی بوتون انسانلغك تحت تصدیقنده اولان خصوصاتده بیله تجاوزه اوغراسیق متجاوزلره آنجق هدایت تمنی ایدرز .

***

قادینلره صریحتی نه ایچون ایسته‌یورلرمش !

بر محرر اوپه‌را سینه‌ماسنده‌کی احتساساتنی وطن غزته‌سنده شویله آکلاتیور :

« حیاتمده بچن آقشامکی قدر قادین ، قوقو وسوس ایچنده قالدیغمی خاطرلامیوردم . ایرکن کیتدیکم ایچون بالقونك ایلریسنده ، لوجه‌لری وپارته‌ری کوره‌جك بر یره اوطورمشدم . دیرکن افندم باشلادیمی کومه کومه خانملر کلدی! بنسه دعوتیه‌لرده اسم ذکر ایدیله‌دیکی ایچون یالکز کیتمشدم . حالبوکه هردعوتلینك پیشندن بر دمت‌ده خانم کلیوردی . همان یاریم ساعت ایچنده دورت یانم بر قاچ یوز بیك لیرالق پیرلانطه ، کورك وایپکله دولدی . بربرندن نفیس بر قاچ یوز چهره‌ده اکرامیه‌سی ! بویله صاغدن صولدن ، شمالدن وجنوبدن کوربه ، رایحه‌دار ، رنکلی بر قاچ قادین دمتی ایله صاریلنجه کندیمی حاشا ثم حاشا سرایته یدی ثولکه‌نك یتمش چشید کوزه‌لنی طوپلامش بر شرق حکمداری صاندم ... صاغمه باقیوردم یشیل کوزلو بر قوصرال ، صولمه دونیوردم سیاه باقیشلی بر کوزل ، اوکمه باقیوردم قزل صاچلی بر بیاض اکسه ، باشمی چویریوردم ده‌کزله کونشدن یاراتیلمش بر دمت صاچله بر چفت کوز! وبونلرك اطرافنده ینه خلقتك معرفتلی وصنعتکار قدرتندن سوزولوب دوغمش بر قاچ دیزی اینجی! بویاریلاز وآچیلماز محاصره خطنك بوتون آولی‌دوداقلری واسرارلی باقیشلردن مرکب مؤثر سلاحلرینه مقاومت امکانی یوقکن بوتون ایپك شومیزتلرندن ، مینی مینی یومبادور مندیللردن دالغه دالغه طاشان او نجیقلایجی « کالك فلور » قوقولریله بوسبوتون بیتاب قالمامق ممکنمی ؟ »

بك اوغلی بطاقخانه‌لرنده‌کی فاجعه‌لردن

اقدام غزته‌سنك یازدیغنه کوره ، بر ذات بچنلرده عائله‌سنی استانبولده براقارق آنقره‌یه کیدییور . اوراده بعض خصوصی ایشلرینی تسویه ایتدکدن صکره عودت ایدییور . اورته کوبده اوینه کیتدیکی زمان اونده زوجه‌سنی بولامیور . بالطبع برمسافرلکه کیتدیکنه قانع اولیور وبر آز هوا آلمق مقصدیله بك اوغلنه قدر اوزانیور . اوراده تصادفاً کیردیکی لوندره بیراخانه‌سنك بر کوشه‌سنده اوکلرنده راقی قدحلری انواع دورلو مزه‌لرله سوسلنمش برصوفره‌نك باشنده هیچ طانیمادیغی اوچ یبانجی ذاتك اورته‌سنده زوجه‌سی خانمی کوردیور وبالطبع اولا حیرته دوشیور . وبو حیرت برقاچ ثانیه‌ده حدته منقلب اوله‌رق دوغروجه ماصه‌نك یانه کیدییور . زوجه‌سنك قولنی طوتارق صوردیور :

— سنك بوراده ایشك نه ؟

قادین بو سوآلك قارشیسنده صاپ صاری کسیلیورسه‌ده جواب ویرمه‌دن یانده‌کی یابانجی ارککی دورتمکله اکتفا ایدییور . ارکك آیاغه قالقارق جواب ویرییور :

— اوقادین بنم مترسم . بن اونکله اولنه‌جکم ، سن کیم اولیورسك ؟ قوجه‌سی اولامازسك .

صوکره قره قوله کیدییورلر ، حریفلر قادینی قوجه‌سنه ویرمیه‌جکلرینی سویلیورلر ، نهایت آلوب ینه بیراخانه‌یه کیدییورلر ، قوجه‌سی‌ده شاشقین شاشقین أوه دونیور .

§ صوك تلغراف غزته‌سی یازییور : مدیحه اسمنده بر قیز سینه‌مالره ، تیاترولره دوام ایده ایده ایچنده آقتریسلك هوسی اویانیر . جمال ساهر اسمنده بر آقتورله تأسیس مناسبت ایدر . بچن کون الحمراء سینه‌ماسنه برلکده کیدرلر . مدیحه خانمك اقرباسندن بری اوراده کندیلرینی کورونجه مدیحه خانم دونمز قالیر . آقتوردن آیریله‌رق أوه کلیر ، أوده تکدیر اولنور . شیمدی‌یه قدر اهمال ولاقیدی کوسترن ابوینی قیزلرینك بر دها سوقاغه چیقماسنه مساعده ایتمیه‌جکلرینی سویلرلر . فقط قیز آرتق باشدن چیقدیغی ایچون أودن فرار ایدر . بش کون بش کیجه غائب اولور . پولیسه مراجعت اولنور . آقتور تضییق اولنور . نهایت قیز بولنور . قیزك اقرباسندن بری آقتوره مناسبتلرینك مشروع شکله صوقولمسنی تکلیف ایدر . اوده شو جوابی ویرر :

— بن آقتورم ، کندی حیاتمی کوچ تأمین ایدییورم . أولنه‌مم ...

ایشته قادین ، ارکك مشترك سینه‌مالرك ، تیاترولرك فجیع ومشئوم عاقبتلری ! بوکبی حادثه‌لر بوکون استانبولده امور عادیه‌دن اولدی . ارککلر کندی ذوقلری ، کیفلری ایچون قادینلری باشی بوش برحاله کتیردیلر . شیمدی اُکلنوب آتیورلر . آرقه‌سندن او قیزلرك اللرینه برر وثیقه ویریلیور . حریت ترانه‌سیله سرسمله‌شن زواللی قادینلر! ظالم ارککلرك اللرنده بوکون عادی برر متاع حالنه کلدیلر . ایشته شعائر دینیه وملیه‌سنی آیاقلر آلتنه آلانلر ایچون بویله خسراندن باشقه برعاقبت یوقدر!...

***

دارالفنون انحطاطنده قورتارمق تشبثلری

دارالفنون مدرسلرندن تدریس ایتدکلری علملره دائر برر اثر تألیف ایتملری طلب اولونمسی اوزرینه اقدام صاحبی احمد جودت بك یازدیغی بر باش مقاله‌ده دییورکه :

« ... نه ادبی ، نه علمی تام براثرك نشر اولوندیغنی کوردیکمز یوقدر .

بوحال دوام ايدوب كيدرسه مملكتده قيمت ادبيه وعلميه نامنه برموجوديت كوروله‌ميه‌جكدر ... بوكون دارالفنونمزك تأثيراتى يا هيچ يوقدر ، ياخود مضردر . چوق، پك چوق يازيقدركه مدرسلر بومملكتك ترقيات فكريه‌سنه خدمت ايده‌ميورلر ... نه بريكى مكتب ادبى تأسس ايتدى ، نه‌ده اومكتبه شاكرد اوله‌جق يكيلر ظهور ايتدى . حالبوكه ادبياته زمين اوله‌جق نه‌وقعه‌لر اولدى . ماديات ومعنوياتده نه‌سقوطلر، نه شاشقينلقلر كورولدى . بوكون‌عادتا صوسز برچول اورته‌سنده قالمش كبى‌يز .

بزده علم‌وفن‌وعشق والهام اثرلرينه سيركلك عارض اولور اولماز قارئلرك برقسمى ذوق‌خصوصنده برغلطه دوشه‌رك صلاح معنويدن زياده فساد معنوى‌يه كيدن يوللره صاپديلر . كنديلرينى سقوطه طوغرى سوق ايدن شيلردن ذوق آلمغه باشلاديلر . مطبوعاتمز دخى سقوطه طوغرى يووارلانوب كيدييور . تعالياته خدمتى‌اوله‌جق موضوعلردن قاچينيور. برباد‌لقلرله‌صحيفه‌لرينى طولديرييور. قارئلرى ايى موضوعلره چكوب كتورمكه غيرت ايده‌جكنه ، درمانسز ذهنلرك تمايلنه بالاختيار ميل ايدييور . بو بر ترديدر . الله بدترندن اسيركه‌سون .»

***

« روحنى اساسات اسلاميه‌ده آلاله بر اجماع امت اراده‌سى »

اقدام غزته‌سنك آنقره مخابر مخصوصى يازييور :

« مجلس مليك ديوارلرينى واطرافنى دقتله كوزدن كچيرركن رئيس موقعنك بالاسنه غايت كوزل بر خط ايله « وامرهم شورى بينهم » امر جليلنى محتوى بر لوحهٔ مباركه آصيلمش اولديغنى كوردم. بولوحه بوكون ايچون نظر دقتمى جلب ايتدى . هم تقدير ايتدم ، هم خوشمه كيتدى ؛ هم ايچمدن ديدم : هانى بزم لايقيله بكلردن برى اولسه‌ده شيمدى صورسه‌م : جمهوريتمز روحنى اساسات اسلاميه‌دن آلان بر اجماع امت اراده‌سى دكل‌ده نه‌در ؟ ديسه‌م ... ديه كندى كندمدن كچدم . »

***

استانبول واليسنه تشكر تلغرافلرى

قوزان ۲۷ كانون‌اول — عرفان‌ومدنيتك منبعى‌ونوراسلاميتك تجليكاهى اولان كوزل استانبولمزده تأسيس وكشادیله دينى وملى بنيهٔ اجتماعيه‌مزى صارصان، أليم وتلافيسى غيرقابل فلاكتلره القا ايدن دانس صالونلرينك ذات علياى ولايتپناهيلرى معرفتيله سد ايديلمى اسلام ديارنده اسلاميته ياقيشان بر معامله ديمك اوله‌جغندن وظيفه‌ده كوسترديككز متانتدن طولايى سزه علناً تشكر ايدركن بو معامله‌نك ملى صلاح وفضيلت ايچون فال خير اولديغنه قانع بولونديغمزى مع‌الافتخار عرض ايدرز .

بلديه رئيسى وكيلى مصطفى ، اشرافدن محمد ، حسن فهمى، محمد نورى ، كامل ، حسين ، جزمى جلال ، احمد جودت، حمزه آغا زاده عثمان، زراعدن بهجت ، على كهيا زاده عمر لطفى ، طراش زاده احمد لطفى ، عثمان ، خليل چاوش اوغلى شكرى ، قوزان زاده محمود ، جامودن زاده اسماعيل حق ، محمد عاصم ، خليل آغا زاده محمد ، محمد .

مرعيس ۲۸ كانون‌اول — دانس صالونلرينك سدينه دائر استانبول واليسى سليمان سامى بك افنديك تدابير مصيبه‌لرى حرمتله قارشولاندى . كنديلرينه تشكراتمزك ابلاغى مرجودر .

حاجى سعيد، ماهر، محمد صادق، دده رفقى، مصطفى‌حامى، عثمان‌نورى...

اسلام عالمى

مصر . — مصر احوالى كيتدكجه كسب صراحت ايتمكده‌در .. مصر پارلامنتوسنك تعطيلنه دائر ملك طرفندن بر امرنامه اصدار اولونمشدر . بناءً عليه انتخابات تجديد اولوناجقدر . كله‌جك مارتك مباديسنده يكى مجلس آچيلاجقدر. انتخاباتك فوق‌العاده حرارتلى اولاجغى شيمديدن تخمين اولونمقده وزغلول پاشانك مشكلات ايله احراز اكثريت ايده‌جكى سويلنمكده‌در . مع‌مافيه مشاراليهك احتمال موفقيتى هيچ بركيمسه طرفندن انكار اولونامييور. آنجق زغلول‌پاشايه معارض اولانلرك حكومت قوتنه كووه‌نه‌رك جزئى موفقيت احراز ايتملرى‌اميد اولونييور. بوكا مقابل زغلول پاشا فرقه‌سى‌ده بوتون نفوذينى استعمال ايدرك احراز غلبه‌يه چاليشه‌جقدر . شيمديلك مصرده وضعيت بو مركزده‌در .

هندستانده . — انكليزلرك هندستانده وبالخاصه (بنغاله)ده اجرا ايتدكلرى تضييقات صوك زمانلرده برچوق مليتپرورلرك توقيفنه‌سببيت ويرديكندن هندستانك بوتون فرقه‌لرى اخيراً (بومباى) ده‌برقونغره عقد ايتمشلر وقونغره‌نك رياستنده مولانا (محمد على) بولونمشدر . قونغره‌هندستانك‌مليتپرور ، مفرط ، معتدل ، استقلال‌داخلى‌طرفدارى اولان فرقه‌لرك كافه‌سنى طوپلامش وبونلرك كافه‌سى طرفندن بر طاقم مقررات اتخاذ اولونمشدر . اتخاد اولونان مقررات ميانده اك‌مهم‌قرار هندستان‌حكومتنك كيفى حركاتى‌بوتون‌هند فرقه‌لرينك‌تقبيح‌ايتمه‌سيدر. هند فرقه‌لرى هند حكومتنك كيفى حركاتنى تقبيح ايتديكى كبى آنارشى وقوعى‌ده تقبيح ايتمسيدر .

قونغره برهيئت تشكيل ايدرك بوتون هند فرقه‌لرينك مشترك بر سياست‌تعقيب ايتمه‌سى‌ايچون‌بوهيئتك‌براساس بولماسنى‌موافق‌كورمشدر. بوهيئت كله‌جك مارته قدر چاليشه‌جق وبررابور احضار ايده‌جكدر .

حجاز . — انكليز مطبوعاتنك ويرديكى معلوماته كوره شريف (حسين) برمدت (عقبه) ده اقامت ايدرك‌اوغلى شريف (على)نك محتاج اولديغى قواى عسكريه‌يى طوپلامق ايچون چاليشدقدن صوكره كانون اولك ۲٦نجى كونى (بصره)يه متوجهاً حركت ايتمشدر . شريف (حسين)ك اوغلى شريف على طرفندن قازانيلان موفقيات اوزرينه تكرار (مكه)يه عودت ايچون (عقبه)ده اوطورديغى سويلنديكندن مومى‌اليهك (بصره)يه متوجهاً حركتى مرحالده (مكه)نك استردادندن مأيوس اولديغنى كوسترمكده‌در . شريف (حسين)ك (بصره)ده آنجق على‌العاده برفرد كبى اقامتى تقديرنده كنديسنك عراقه قبول اولوناجغى بيلديرلمش ايدى . (حسين)ك

بك قاریشـدیریجی بر آدم اولماسـنه مبنی اوغلی فیصلك حکومتی اونی (بغداد) ه قبول ایتمك ایستەمەمشدی . بناءً علیه ؛ موسی الیهك بصره یه عزیمتی ، آرتق حیات سیاسیەدن تماماً چکیلدیکنی افاده ایتمکدەدر .

دیکر طرفدن وهابیلرك حرکات مسـتقبلەسی حقنده معلـومات آلینه مامقدەدر . وهابیلرك بر طاقم حرکات عسکریه اجرا ایتمەلری محتمل کورولمکده ایسەده بونك نه زمان اجرا اولوناجغی معلوم دکلدر .

تونس . — (تونس) دن آلینـان معلوماته نظراً (تونس) ك حقوق ملیەسنی مدافعه ایتمك ایچون کچن آیك اواخرنده تونسـلیلر طرفدن پارسه ملی بر هیئت اعزام اولونمشدر . بو هیئت فوق العاده حرارتلی بر صورتده تشییع اولونمش و یاپیلان تظاهرات اثناسنده خلق « یاشـاسین حریت و مشروطیت ! » دیه باغیرمشلردر .

ایران . — ایران جنوبنده (خلیج فارس) منتهاسـنده و بصره قومشولغنده کائن (محمره) شیخی (شیخ خزعل) خانك شو صوك زمانلرده ایران حکومتنه قارشو اتخاذ ایلدیکی وضعیت عاصیانه اوزرینه ایران باش وکیلی و حربیه ناظری (سردار سپه) موسی الیه قارشو اوفاق بر اردو سوق ایتمش و (بهبهان) جوارنده شیخك اتباع و اعوانیله محاربه ایدەرك شیخی تنکیله موفق اولمشدر .

انکلیزلر بوندن اون ایکی سنه اقدم کویت و محمره شیخلریله کیزلی بر معاهده عقد ایدەرك آنلری کندی حمایەلرینه آلدقلری هرکسجه معلومدر . بو اثنا قوەدن فعله چیقاران هندوالی عمومیسی محمره شیخنه هندستانك بویوك برنشانی حمایله برابر ویرمش و شیخی برده (سر) لقبیله تلقیب ایلمشدی . ایران حکومتی شیخك نشانی تصدیق ایتمەمکله برابر آنی دائما ایران تبعەسـندن عد ایلمکده اولدیغنی هم انکلترەیه ، همده خزعل خانه بیلدیرمشدی .

خزعل خان حرب عمومی بدایتنده انکلیزلرك بصره‌ده‌کی استیلاسـنی تسهیل و حتی اوقدرله قالیەرق بصره کرکنده بولنان بالجمله اموال تجاریەیی‌ده کندی عشیرتی افرادی واسطەسـیله یغما ایتمکدن چکینمەمش ، اوجوارده تجارتله اشتغال ایدن آلمانلری دشمنلری اولان انکلیزلره نامردجەسنه تسلیم ایتمش و دها بوکا مماثل برچوق فعلی معاونتده بولنمشدی .

انکلیزلر وقتیله اوجوارده بولنان (عبادان) پترول معدنلرینك امتیازینی — ایران انقلابنك بدایتنده ، ایران حکومتی ضعفه دوچار ایکن اشتریه ایله — آلەرق و حرب اثناسنده حرب کیلرینی مذکور پترولرله اداره یه موفق اولەرق الیوم هرسنه میلیونلرجه لیرا اقتصاداً استفاده ایتمکده اولدقلرندن ، محمره شیخنی بو قیمتلی معدن خاطری ایچون حمایه ایدییورلردی . ایران حکومتی حرب عمومیدن صوکرا ، روسیه انقلابی نتیجەسنده روسیەده واقع اولان وضعیتدن زیادەسیله استفاده ایتدی . روسیەنك امتیازلرینی فسخه و اسکی عهدنامەلری یرتوب آتمغه ، روس مؤسساتنی اله کچیرمەیه موفق اولنجه شمالی ایراندن روسـیەنك آمالنه خاتمه چکدکدن صوکره ، جنوبده‌کی انکلیزلردن‌ده یاقەیی قورتارەبیلدی .

سردار سپه آز مدت ظرفنده ، ایرانك کورمدیکی کنج و دینج بر اردو تشکیل ایتدکدن ماعدا ، امور مالیەسنی آمریقالی مشاورلر واسطەسیله ترتیب و تنظیم ایدرك دائما شـورش و غارتله امرار حیات ایدن عشـایری برر برر تنکیله چالیشدی . بونلر ایچنده یالکز انکلیزلرك آلتی اولان شیخ خزعل قالیوردی که بو آدم محیلرینه کووەنەرك یکرمی سنەدن بری تراکم ایدن کلیتلی ویرکولرینی حکومته ویرمکدن امتناع ایدییوردی . شیمدی ایسه سردار سپه کندیسنی تنکیله موفق اولمش و تداخلده قالان ویرکولری تحصیل ایدرك احراز ظفر ایلمشدر . ایراندن کلن صوك پوسته محمره شیخنك ایران اردوسنه دخالت والتجا ایتدیکنی و عرض ندامت ایلدیکنی و اردونك بالجمله مصارفاتنی ویرمکه تعهد ایتدیکنی خبر ویرییورلر . شو خبرلره نظراً بوکون ایرانده امنیت و آسایش کرکی کبی تأمین ایدلمشـدر . وظیفەسنی بیتیرن سردار سپه ایسه ، محمره‌دن عتبات عالیاتی زیارت مقصدیله عراقه کیتمشدر .

شیخك تنکیلی خصوصنده ایران مطبوعاتیله برلکده بالعموم ایرانلیلر ممثللری بولنان ملت مجلسی سردار سپه مظاهرتنده بولنمشلردر .

انکلیز غزتەلرینك ویردیکی معلوماته کوره رضا خان ، محمره شیخی ، خزعل خان مسئلەسنی برطرف ایتدکدن صوکرا کربلا و نجفی زیارت ایتمەیی نذر ایتمش و بومقصدله عراقه عزیمت ایتمشدر . سردار سپه بو سیاحتی غیر رسمی بر صورتده اجرا ایتمکده ایسـەده عراق حکومتنك ایران طرفندن مستقل بر حکومت اولارق طانمەسی مسئلەسنیده مذاکره ایدەجکی سویلەنلمکدەدر . اساساً عراق حکومتی مسئلەیی ایران حکومتیله موضوع بحث ایتمك ایچون (طهران) ه بر هیئت کوندرمش بولونیور .

آثار منتشره :

انتشار اسلام تاریخی

برقاچ هفته اول انتشار ایدەجکنی یازدیغمز بو مهم اثر بو هفته انتشار ایتدی . اثرك مؤلفی لونده دارالفنونی عربی معلمی سیرویلیام آرنولددر . انکلیزجەدن مترجمی‌ده استاد محترم خلیل خالد بك افندی‌در . مؤلف موسی الیه اوزون سنەلر تدقیقات و تتبعاتده بولونەرق بو معظم اثری وجوده کتیرمشدر . اوزون بر مدخلدن و اسـلامك بر مبشری صفتیله حضرت محمدك حیـاتنه عائد بر فصلدن صوکره آسیای غربیده ، آفریقاده ، اسپانیاده ، ایران و آسیای وسطاده ، مغوللر و تاتارلر آرەسنده ، هندستانده ، چینده ، مالاریا جزائر مجتمعەسنده ، الحاصل بوتون دیار اسلامده مسلمانلغك نه صورتله انتشار ایتدیکنی اك مهم وثائق تاریخیەیه استناداً ایضاح ایدیور . پروفسور آرنولد ، اسلامیت حقنده غربده موجود باطل فکرلری رد ایتدیکی کبی اسلامیتك سعادت بشریەیه اولان تأثیرات علویەسی حقنده‌ده برچوق ملاحظـات حکیمانه سرد ایلەمشدر . بویوك قطعەده ۲۸ فورمه یعنی ٤٥۰ صحیفه تشـکیل ایدن بو مهم اثرك فیئـاتی یوز غروشدر . مجلدی ۱۲۵ غروشدر . طشره ایچون پوسته اجرتی ۲۵ غروشدر .

آبونەلری ختام بولان قارئین کرامك آبونه بدللرینی ارسال ایتمك لطفنده بولونمەلری ویا آبونەدن صرف نظر ایلدکلرینی اشعار بویورمەلری بالخاصه رجا اولونور .

شهزاده باشی : اوقاف اسلامیه مطبعەسی

آبونه شرائطی : هر یر ایچون سنه‌لکی (٤٠٠) آلتی آیلغی (٢٢٥) ، ممالك اجنبیه ایچون سنه‌لکی (٤٥٠) ، آلتی آیلغی (٢٥٠) غروشدر.

نسخه‌سی ٧،٥ غروشدر . سنه‌لکی ٥٢ عدددر .

اداره‌خانه : بابعالی جاده‌سنده رشید افندی خانده

اخطارات

آبونه بدلی پشیندر .

مسلکه موافق آثار مع‌الممنونیه قبول اولنور . درج ایدلمه‌ین یازیلر اعاده اولنماز .

سبیل الرشاد

اداره‌سی تبدیلنده ایریجه ٥ غروش کوندرلملیدر .

مکتوبلرك امضالری واضح و اوقوناقلی اولملی و آبونه صره نومروسنی محتوی بولونمسی لازمدر

ممالك اجنبیه ایچون آبونه اولانلرك آدرسلرینك فرانسزجه یازلمسی رجا اولنور.

پاره کوندرلدیکی زمان نه‌یه دائر اولدیغی بیلدیرلمسی رجا اولنور

عدد ٦٣٣ | ١٢ جمادی‌الآخر ١٣٤٣ | ❊ پنجشنبه ❊ | ٨ کانون ثانی ١٣٤١ | جلد ٢٥

گیجه

استاد حکیم فرید بك افندی‌یه

بوتون قاندیللرك تهلیله مستغرق .. شاشیردم بن :
ناصیل معبدکه صنعك ، سرمدی برسجده کوك قبه‌ك !
قاپانمش تیتریور دنیالرك خشیتله قارشیکده ؛
ملائك ، صانکه باش کسمش ، طورور دامان عرشکده .
نه‌رنکارنك عبودیتله ، یارب ، مرج و مرج آفاق :
قارا کنقلر ، ایشیقلر ، کولکه‌لر لبریز استغراق .
بو استغراق اویاندیرمازمی ، دور ایتدکه ، اکوانی ،
پریشان روحمك ایکلر حزین اوتار ایمانی .
پریشان : چونکه یوکسلمش دکل فریاد کمراهم ..
شو محشر محشر انوارك بیراز یول ویرسه ، اللهم .
أوت ، میلیارله عالم وجده کلمش بعد مطلقده ؛
بنم بیچاره کولکه‌م چیرپینیر رطامله طوپراقده !
صمیمیدر بوتون کوش ایتدیکك آواز خلقتدن ؛
نیچون کوزیاشلرم خیبتله دونسون سرمدیتدن ؟
دییورلر ، هپ سنك شمسکدن آیریلمش بو اجرامی ؛
الـٰهی ، اونلرك برآن ایچون اولمازسه آرامی ،
ناصیل طورسون بنم بیچاره کولکه‌م : سندن آیریلمش ؟
کونشلردن دکل ، یارب ، سنك سینه‌کدن آیریلمش .
هنوز یادمده‌در بزمکده مدهوش اولدیغم دملر ..
اودملردر که یادندن قوپار بینمده بیك محشر !
طوتوندك کبریادن برنقاب ، اوجدك نگاهمدن ...

الـٰهی ، بیك تجلی برق اورورکن قبله‌گاهمدن ،
اورور محرابدن محرابه آلنم شیمدی خسرانله !
تسلی بولمانك امکانی یوق « فردای غفران » له .
سریلمش ، سجده‌مك ایکلر طورور یرلرده معراجی ؛
سمالردن کلیر عماناترك تهلیل امواجی !
قارا کنقلر ، ایشیقلر ، کولکه‌لر صوصسون که ، اللهم ،
بوتون دنیایی ایکلتدین بنم سجده‌م ، بنم آهم .

کل ای معبود غائب ، چوق زمانلر وار ، جدایز بز ؛
چوکوکدر معبدم ، دینم خراب آباددر سنسز !
بووحدتکاهی وحشتزار ایدن هجران توکنمزمی ؟
اونوتماز ، نازنینم ، نازنینلر اسکی همبزمی .
ازلدن آشناکم بن ، ازلدن همزبانمسین ؛
برابر عهده باغلاندق ، نه اولسه‌ك یار جانمسین ؛
نه اولسه‌م ذره‌کم ، قلبمده حالا چارپار اسرارك .
کل ای جانان ، کل ای جان ، قالماسین فردایه دیدارك .
چکیلدك بر بیقیق رؤیایه دونمش کاشانه‌مدن ..
پشیمانم وجودمدن ، پشیمانم حیاتمدن .
کل ای محراب ایمانم ، کل ای مسجود وجدانم ،
سنك یاد اولدیغم سینه‌کده اولسون ، وارسه ، پایانم .

محمد عاكف

عبادتك فلسفه‌سی

۱

عبادت واونك قبولی ، ماهیتی اعتباریله معضل وسجیۀ بشریه اوزرنده تأثیرات متنوعه‌یی حائز برمسئله‌در. عبادتك انكاری برطرفدن انسانی تدریجاً الحاده صایدیرر ، دیكر طرفدن عطالت وجوده ایصال ایدر. بوراده عبادتك ماهیت وقبولی حقنده اوزون اوزادی‌یه مطالعات درمیان ایتمیه‌جكز. آنجق اونك مخلوق ایله خالق آره‌سنده اك قوتلی واك حقیقی حلقۀ اتصال اولدیغنی سویلیه‌جكز . فی‌الحقیقه بزم دها علوی برموجودیته استناد واعتماد ایتمكلكمز حسیدركه انسانده تسلیمیتكار برحالت فكریه وجوده كتیرر. عبادت، احتیاج خوشنودی ایله قیوراندیغی زمان قلبك دها علوی برقدرته آچیلماسیدر. مطلوب اولان خوشنودی احراز اولونمازسه ذات كبریایه اعتماد حسی كوشه‌ر .

جناب حق كائناتی یاراتدقدن صوكره آرتیق اونك ایشنه مداخله ایتمز، فكری‌ده بونك كبی ربیلكه، ماده‌پرستلكه ونهایت الحاده مؤدی اولور . فی‌الحقیقه بویله برالوهیتی قبول ایتمكده نه معنی وار ؟ بویله بر تلقی ، جناب حقی ، برحمای ذوق دقیقه‌سنده برچوجوق كتیره‌ن ، صوكره اوكا هیچ اعتنا ایتمه‌ین بربدره تشبیه دیمكدر . بویله برچوجوق باباسنه هیچ حس حرمتله متحسس اولورمی ؟ اوحالده مخلوقاتنك حرمتنی ایسته‌ین برخالق ، مخلوقاتنك حسن حالیله ومسعودیتیله ناصیل علاقه‌دار اولماز ؟... بناءً علیه عبادتی قبول ایتمك شان الوهیته مناسب برشیدر. قرآن كریم دیپوركه : « بن سزه یاقینم ، بنی دعوت ایده‌نك دعاسنه اجابت ایدرم.» بوآیت كریمه انسانلرك قلبنده حیاتلرینی حق بولنده استحقار ایتدیره‌جك قدر متین برقناعت یرلشدیرمكده‌در . طوغری انسانلرك وشهدانك ظهوری بومتین ایمانك اثریدر. عنایت الٓهیه ایله بو اعتقاد ، یأسه وانتحار آمیز حركاته نهایت ویرمشدر . عبادتی انكار ایده‌نلر انكسار آماله اوغرادقلری زمان انتحار ایله حیاتدن قورتولمغه باقارلر. بوكبی انتحار وقعه‌لری آز دكلدر. بوتون دنیانی پای تحكملری آلتنه آلمه‌یی استهداف ایدن نیجه عزمكار آدملر واردركه برایكی هزیمت قارشیسنده یأسه قربان اولمشلر وحیات فعالیت صحنه‌سندن چكیلمشلردر. بو قهقهری رجعتلر انتحارلردن دها بدتردر . بونك یكانه دواسی عبادتدر .

عبادتك معنای حقیقیسنی آكلامامق یوزندن برچوق انسانلرك دوچار اولدیغی عطالت وعقامت مدهشدر . بردیبی برطرفدن عبادتی انكار ایدن غربلیلرك سعی وفعالیت ایله خارقه‌لر وجوده كتیردكارینی ، چوللری جنتلره چویردكارینی ، حال بوكه عبادته ایمان ایدن شرقلیلرك ایچنده یاشادقلری جنتلری جهنمه چویردكارینی كورونجه، ریب ایچنده چالقانیركن ، برمنكر اولویور .

فی‌الحقیقه بوكون اسلام ممالكی دیله‌نجی سوروسیله طولودر. بونلر خلقك كیسۀ سماحتندن كچینمكده‌در. هیچ شبهه‌سز بو سماحت شرقده دیله‌نجیلكك اسباب انتشارندن بریدر . مسلمانلر بوسماحتی دها مثمر وادیلرده كوستر سه‌لر سعی وفعالیت ورفاهیت شبهه‌سز آرتار. دیله‌نجیلره كوستریلن سماحت بوصورتله عطالته، ضعفه مؤدی اولویورسه عبادتده عینی نتیجه‌لری تولید ایتمزمی ؟ مادامكه حق هردعایی وهرعادتی قبول ایدر ، چالیشمغه نه حاجت وار ؟ . .

قرآن كریم بومسئله‌نك حلنی زیاده‌سیله تسهیل ایتمشدر. برواحسانك اك بویوك واك خیرلی شیلردن بری اولدیغی عموم انسانلرك تحت اعترافنده‌در. اونی هركس وهرصنف برفضیلت عد ایدر. برملت نه‌قدر مدنی اولورسه اولسون مطلقا محتاج معاونت برفقر وضرورت قارشیسنده قالیر . بناءً علیه برواحسان مطلقا لازمدر . یالكز برواحسانك سوء استعمالیدركه اونی بشریت ایچون برمصیبت یاپار . حسن صورتله تنظیم اولوندیغی تقدیرده احسان، فقر وضرورتی تهوین ایدر. عطالت وسفالتك زوالنی تأمین ایلر . عبادتده بویله‌در .

مسلمانلغك عبادت تلقیسنه كوره اللهك یاردیمنی آنجق چالیشان آدم تضرع ایده‌بیلیر . انجق بویله عبادتلر ودعالردر كه قرین اجابت اولور . بناءً علیه احراز فلاح ایچون قوا و ملكاتی استعمال ایتمه‌ینلر دعا وعبادتدن برشی احراز ایده‌مزلر . مسلمانلق دیله‌نجیلكی اودرجه تقبیح ایتمشدركه رسالتپناه افندمز دیله‌نجیلرك روز قیامتده یوزلری قاره اولارق حشر اولوناجقلرینی سویله‌مشدر. احسان، آنجق دوشدكاری مضایقه‌لردن هردرلو تشبثه رغماً كندیلرینی قورتاره میانلره جائزدر . عبادتده آنجق هدفی تحقق ایتدیرمك ایچون چالیشمقدن كری قالمایانلر ایچون مفید اولور . آنجق بویله آدملر دیله‌دكاری نصرت الٓهیه‌یه نائل اولورلر . عاطللره كلنجه مسلمانلق بونلره نه برشی احسان اولونماسنی امرایدر، نه‌ده دعا وعبادتلرندن برشی حاصل اولاجغنی سویلر .

قرآن كریمك تعالیمنی برآز دها تأمل ایتدیكمز تقدیرده عبادتك ماهیت حقیقیه‌سنی تماميله توضیح ایدر . عبادت ، دیله‌نمك دكلدر . عبادت اسلامیه‌نك هدفی مقصده وصول ایچون هدایت الٓهیه‌یی نیازدر. مقصده وصول ایچون عبادتك بزه وقوع بولاجق یاردیمی بوندن عبارتدر. عبادت ، بزه یولی كوسترر . بزده هدفمزه مواصلت ایچون اویولدن كیدرز . عبادت بزی هیچ برعملدن قورتارماز . او آنجق بزی طوغری یولده كیتمكه تشویق ایدر .

مسلمانلغك عبادت تلقیسی بویله‌در. بونی نظر دقتدن دورطوتمیه‌رق عبادتك منكرلری دوشونسونلر وكندیلرینه بریول اختیار ایتسونلر. برماده‌پرست میدان مجادله‌ده مغلوب اولدیغی زمان مأیوس اولور وبعضاً انتحار ایدر.

فقط عابدلر، قارارمش كوردكلری زمان اللهه نیاز ایله مأیوسیت‌حس ایده‌جكلرینه یكی بر شوق و یكی بر زندكی حس ایدرلر . عبادت اونلره تازه بر حیات نفخ ایدر ، اونلرك آدیملرینی تقویه ایدر ، حركتلرینی تسریع ایدر . نهایت اونلرده شاهقهٔ موفقیته یوكسلیرلر . (ام القرآن) اولان فاتحهٔ شریفه بزه بو معنالری تلقین ایدییور . فاتحهٔ شریفه قرآن كریمك زبدهٔ تعالیمنی محتویدر . بر مسلمان بونی هیچ اولمازسه بش وقت نمازنده كونده اوتوز ایكی دفعه تكرار ایدییور . بناءً علیه بو سورهٔ شریفه‌نك بزه تلقین ایتدیكی فلسفهٔ عبادتی تدقیق ایده‌لم :

هر عبادتك اوچ قسمدن تشكل ایتمسی ایجاب ایتدیكی آشكاردر. اولا عبادت ایتدیكمز مرجعه خطاب ایتمك ، ثانیاً نه صفتله مراجعت ایتدیكمزی بیان ایله‌مك ، ثالثاً مراجعتمزی درمیان ایتمك . سورهٔ فاتحه بو ترتیبه رعایت ایتمكده‌در . بز اللهمزه رب ، رحمن ، رحیم ، ملك یوم‌الدین صفتلریله مراجعت ایدییورز . متعاقباً ، آنجاق اوكا قوللق ایتدیكمزی و آنجق اونك یاردیمنی ایسته‌دیكمزی بیان ایده‌رك « بزه طوغرو یولی كوسترمه‌سنی » نیاز ایدییورز .

بز جناب حقه اولا (رب) دییورز . یعنی اونی كائناتك خالقی اولارق یاد ایدییورز . اوكا (رحمن) دیمكله اونك بزم ایچون لازم اولان بوتون وسائل خوشنودی‌یی احضار ایتدیكنی اقرار ایدییورز . صوكره اونك (رحیم) اولدیغنی اقرار ایتمكله نعم و عطایای الهیه‌سنی حسن استعمال ایتمه‌دكجه اوندن برشی بكله‌مكه حقمز اولمادیغنی تسلیم ایدییورز. صوكره جناب حقه (مالك یوم‌الدین) دیمكله نعم الهیه‌یی حسن استعمال ویاخود سوء استعمال ایدرسه‌ك مطلقا مكافات ویا جزایه دوچار اولاجغمزی قبول ایدییورز .

عجبا مسلمانلر بونلری دوشونیورلرمی ؟ عجبا اونلر فاتحهٔ شریفه‌نك بزه تعریف ایتدیكی الهه‌می عبادت ایدییورلر. یوقسه باشقه برشیئه‌می ؟ بونی هیچ تأمل ایدییورلرمی ؟ دوشونه‌لیسكز كه جناب حقك سزه احسان ایتدیكی قوایی اك مكمل برصورتده ایشله‌تمدكجه اللهه شكر ایتمش اولمازسكز. سز عاطل قالمقله كفران نعمت ایتمش اولویورسكز. بناءً علیه عبادتلركز سزی مشكلات و بحرانلردن قورتاره‌جغی یرده كوندن كونه دها فضله دوشیورسكز. عبادتی یاكلش تلقی ایتدیككزدن بوتون هدفلركزك آیاغكزه قدر كله‌جكنی ظن ایدییورسكز . قوا و ملكاتكزی ایشله‌تمه‌یور و فعالیتكزی كورله‌تیورسكز. و بو صورتله ضلالتدن ضلالته دوشیورسكز .

عبادتمزك ایكنجی قسمی‌ده پك عظیم بر دقته شایاندر . « یاربی ، بز یالكز سكا قوللق ایده‌رز . یالكز سندن یاردیم ایسترز » دییورز . بو صورتله اللهه بحق عبادت ایتمه‌دكجه اونك یاردیمنه نائل اولامایه‌جغمزی اقرار ایتمش اولویورز .

او حالده عبادت نه‌در ؟ صلات ، صیام ، زكات ، حج ، ظن اولوندیغی كبی حد ذاتنده عبادتی تشكیل ایتمز . بونلر وسائط عبادتدر . هدف عبادت برطاقم وسائطه باغلیدر . قرآن كریم بوتون بو وسائطی بولمق ایچون الكزدن كلن هرشیئی یاپمه‌كز ایجاب ایتدیكنی بیان ایتمكده‌در. آنجق بونی یاپدیغكز زمان سز كمال شرفله « یاربی یالكز سكا قوللق ایدرز ! » دییه بیلیر واو زمان اللهك یاردیمنی نیاز ایده بیلیرسكز . بونی یاپمادقچه حضور الهیده یالان سویله‌مش اولورسكز . چونكه اللهه قوللق ایتمش اولماسكز . حالبوكه اونك یاردیمنه نائل اولمق اوكا بحق قوللق ایتمكه وابسته‌در .

عربجه‌ده (اعانه) ، ایله (امداد) آره‌سنده برفرق واردر. بریسی برنقصانك اتمامنی، دیكری برشیئك اوزرینه برشیئك علاوه‌سنی افاده ایدر. بز اللهدن (امداد) دكل، (اعانه) ایسته‌یورز. دیمك ایسته‌یورز كه یاربی، المزدن كلنی یاپدق . درجهٔ تصوره‌ده چالیشدق . بوتون قوا و ملكاتمزی ایشله‌تدك . شیمدی‌ده حضورینه كلیورز . ید نصرتنی نیاز ایدییورز . چونكه حالا محتاج اعانه‌یز . »

ایشته بزم عبادتمزك روحی بودر. خواجه كمال الدین

یكی حقوق عائله

لایحه‌سی حقنده مطالعه

۷

« ٥٤ — ماده : اوتوز طقوزنجی ماده موجبنجه ، فاسد اولان عقده ولی ، بعد النكاح صراحةً ویا دلالةً اجازت ویرمش ویا عقد نكاحه اطلاعی تاریخندن اعتباراً بر سنه ظرفنده دعوا اقامه ایتمه‌مش ایسه ، فساد دعواسی ساقط اولور .

كذلك نكاحك فسادینه حكم لحوقندن اول ، زوجه كبه قالدیغی ویا عاقدك سن ازدواجه وصولندن اعتباراً دها اوچ آی كچدیكی صورتده فساد دعواسی ساقط اولور . »

بو ماده احكام فقهیه‌مزه مخالفدر . اوتوز طقوزنجی ماده‌ده فاسد عد ایدیلن عقد نكاح ـ مادهٔ مذكوره صره‌سنده بیان ایتدیكی اوزره ـ اساساً فاسد دكلدر . فاسد اولان بر عقد نكاح ایسه اجازت لاحقه ایله ویا بر مدت معینه‌نك مروریله ویا حمل ظهوریله شرعاً صحته انقلاب ایتمز. بناءً علیه بویله بر نكاح حقنده هرنه زمان اولورسه اولسون فساد دعواسی اقامه ایدیله بیلیر .

« ٥٥ — ماده: قرق برنجی ماده موجبنجه فاسد اولان نكاحه بعد العقد ولی ، صراحةً ویا دلالةً اجازت ویردیكی ویا عقد نكاحه اطلاعی تاریخندن

اعتباراً بر سنه ظرفنده اعتراض ایتمه‌دیکی تقدیرده فساد دعواسی ساقط اولور. زوجه کبه قالدیغی تقدیرده‌ده حکم بویله‌در . »

بو ماده‌ده احکام فقهیه‌مزه مخالفدر. اولجه‌ده بیان اولوندیغی اوزره قرق برنجی ماده‌ده محرر اولان عته اربابنك نكاحی احکام فقهیه‌مزه نظراً فاسد دکلدر. بلکه اساساً صحیح اولوب ولیلرینك اجازتنه موقوفدر. بناءً علیه بعد العقد ولیلری طرفندن صراحةً ویا دلالةً اجازت ویریلیرسه صحیح ومعتبر اولارق قالیر. اجازت ویریلیوب رد ایدیلور ایسه کأن لم یکن اولوب حقنده نكاح فاسد احکامی جریان ایدر. یوقسه ولینك برمدت اعتراض ایتمه‌یوب سکوت ایلمه‌سیله ویا زوجه‌نك کبه قالمه‌سیله بو نكاح، لازم اولوب ولینك حق ردی ساقط اولماز .

کورولیورکه ماده‌ده‌کی « فاسد » تعبیری غرب حقوقیونی تقلیداً « غیر لازم » معناسنه آلنمش اولسه بیله ینه ماده‌نك حکمی احکام فقهیه‌مزه توافق ایتمیور .

٥٦ — ماده : قرقنجی ماده‌یه مستنداً جنت سببیله باطل اولان نكاح علیهنه عاقدلر وعلاقه‌دارلر و مدعیٔ عمومیلر طرفندن اقامه اولنه‌جق بطلان دعواسی ، مجنون ویا مجنونه‌نك حال صحوه عودتندن اعتباراً بر سنه ظرفنده اقامه اولونمامش ایسه ساقط اولور . »

بو ماده‌ده احکام شرعیه‌مزه توافق ایتمیور . اولجه‌ده عرض اولوندیغی وجهله اکر مجنون ویا مجنونه‌یی اصول شرعیه‌سی داخلنده ولیسی تزویج ایتمش ایسه عقد واقع ، شرعاً صحیح ونافذدر ، آرتق بونك حقنده هیچ برکیمسه بطلان ادعاسنه قیام ایده‌مز . واکر باشقه‌لری تزویج ایتمش بولونورسه عقد ولینك اجازتنه موقوف اولمش اولور . اما بونلردن بری کندی نكاحنی بالذات کندیسی عقد ایتمش ایسه ایشته اوزمان عقد ، باطل اولور، بویله برعقده اجازت‌ده لاحق اولاماز . بناءً علیه بو عقدك بطلانی حقنده اقامه ایدیله‌جك دعوی بونلرك حال صحوه عودتندن اعتباراً برمدتك مروریله ساقط اولاماز. شوقدروارکه بونلرك ولیلری ، یاخود حال صحوه عودتندن صوکره کندیلری عقد واقعی تجدید ایتمك صورتیله رابطهٔ زوجیتی ادامه‌یه قادر اولابیلیرلر. یوقسه اولجه وقوع بولمش اولان برعقد باطل اوزرینه ادامهٔ زوجیتده بولونمالری ـ مقارنت غیرمشروعه قبیلندن اولاجغندن ـ اصلا جائز دکلدر. حال بوکه اشبو اللی آلتنجی ماده بویله غیر مشرع بر وضعیتك دوامنه جواز ویرمش اولیور .

« ٥٧ — ماده : شاهدسز عقد ایدیلان نكاحده ، فساد دعواسی ،حمل ظهوری ویا تاریخ عقددن اعتباراً اوچ سنه مروریله ساقط اولور . »

بو ماده‌ده احکام فقهیه‌مزه موافق بولونمیور . مادامکه شاهدسز عقد ایدیلن نكاحك فسادی قبول ایدیلیور ، آرتق بویله بر نكاح ، نه حمل ظهوریله ، نه‌ده معین برمدتك مروریله صحته منقلب اولاماز. بناءً علیه بو وضعیت دوام ایتدکجه فساد دعواسی هروقت اقامه اولونابیلیر.

بر حدیث نبویده : (لانكاح الابشاهدین) بویورولدیغی کبی دیکر بر حدیث شریفده‌ده : (زانیه اول قادینلردرکه نفسلرینی بلا بینه ـ یعنی شاهد بولونمقسزین ـ تزویج ایدرلر .) بویورلمشدر [۱]

کتب مالکیه‌دن (منح الجلیل)ده ، (کفایة الطالب) ده ، کتب حنبلیه دنده (الاقناع) ده وخلافیاتدن اولان (بدایة المجتهد) ده بیان اولوندیغی اوزره شهادت ؛ نكاحك شرطیدر ، بو خصوصده ابوحنیفه، امام شافعی ، امام مالك ، احمد بن حنبل حضراتی متفقدرلر . آنجاق شهادت ،عقد نكاحکمی شرطیدر ، یوقسه دوام نكاح ایله مشروعیت تقربکمی شرطیدر ؟ . دیه اختلاف اولونمشدر. شهادت ؛ امام اعظم، شافعی و احمد بن حنبل مذهبلرنده عقد نكاحك شرطیدر . بناءً علیه حین عقدده شاهد بولونمازسه نكاح ، صحیح اولماز. مذهب مالکیده ایسه دوام نكاحك شرطیدر . بناءً علیه قبل الزفاف اشهاد ایدیلمه‌سی واجبدر ، اکر حین عقدده شاهد بولونمادیغی کبی قبل الزفاف اشهادده بولونمازسه نكاح ، فسخ ایدیلیرك بونكله بر طلاق بائن حصوله کلیر.

ایشته کورولیورکه اشبو (٥٧) نجی ماده مذاهب اربعه‌دن هیچ برینه توافق ایتمیور . مع هذا لایحه‌نك کوستردیکی مراسم داخلنده عقد ایدیله‌جك بر نكاحده شاهد بولونماسی پك او قدر وارد خاطر اولماسه کرك .

« ٥٩ — ماده : مدعیٔ عمومیلرك اقامه ایده‌جکلری بطلان دعواسی زوجینك حال حیاتنده وقوع بولمق لازمدر. زوجیندن برینك وفاتندن صوکرا مدعیٔ عمومینك حق دعواسی ساقط اولور . آنجق سائر علاقه‌داران ، وفاتدن صوکراده بطلان ادعاسنده بولونابیلیر . »

« ٦٠ — ماده : اشبو قانونك امر ایلدیکی وجهله نكاحدن اول اعلان اجرا ویا اعلان مدتی ظرفنده وقوع بولان اعتراضات تدقیق ایدلمدیکی ویاولینك موافقتی آلنمسی لازم کلن احوالده موافقت استحصال اولونمدیغی ویاخود اللی برنجی ماده‌ده تعیین ایدیلن شرائطه رعایت ویا اسباب بطلان و فساده وقوفله برابر ، قانونك لزوم کوستردیکی سائر تدقیقات ایفا اولونمقسزین نكاح عقد ایدلدیکی تقدیرده ، بو بابده تقصیری اولان حاکم ویانائب ویا مأمور مخصوص ایله عاقدلر ویا ولیلر ،مدعیٔ عمومینك طلبی اوزرینه اون لیرادن ایکی یوزلیرایه قدر جزای نقدی‌یه محکوم اولورلر . »

بو ایکی ماده ایله احکام عادلهٔ فقهیه‌مز آره‌سنده بر مقایسه یاپمایه لزوم کورمیورز . آنجاق آلتمشنجی ماده ایله تعیین ایدیلن مؤیدهٔ جزائیه نه درجه مقارن معدلت وحقانیت اولوب اولمادیغنی جزائیونك تقدیرینه حواله ایله اکتفا ایدیورز. شیمدی‌یه قدر یاپمش اولدقلری مسامحه‌لردن طولایی مجازات مالیه‌یه اوغرامامش بولونان حکام کرام ایله سائر

[۱] البغایا اللواتی ینکحن انفسهن بغیر بینة . (رواه الترمذی ، کذافی کشاف القناع)

مأمورين حكومت ، بعدما متيقظ بولونماليدرلر ، صوكره بو احتياجلى زمانده اون ليرادن ايكى يوز ليرايه قدر بر جزاى نقدى يه محكوم اولورلر !

« ٦١ — ماده : زوج حين عقدده ويا قبل العقد زوجه سى ايچون (مهر) ناميله حالاً ويا مؤجلاً تسويه ايدلمك اوزره بر مال ويا مبلغ تعهد ايتدكده ، بونك نوع ومقدارينى تصريح و تعيين ايتمكه مجبوردر. تعيين وتسميه ايدلمه ين مهر ادعالرى مسموع اولماز . »

بو ماده جاى ملاحظه در. احكام شرعيه مزه نظراً مهر ، نكاحك احكام مهمه سندن بريدر . طرفين ، عقددن اول ، ويا حين عقدده ، ياخود بعد العقد مقدار مهرى تعيين وتثبيت ايده بيليرلر ، بوكا (مهر مسمى) دينير . ايتمدكلرى صورتده (مهر مثل) لازم كلير .

بر قادينك مهر مثلى ، آنك پدرى جهتندن ، اولماديغى تقديرده بلده سى اهاليسندن بعض اوصافده اقران وامثالى عد ايديله جك قادينلرك مهرى مقداريدر .

(درر)ده ، (فتح القديرده)وسائر كتب فقهيه مزده بيان اولونديغى اوزره نكاح صحيح ، مهردن خالى اولاماز . مهره بدايةً حق شرعى (حقوق عموميه) تعلق ايدر . نته كيم : (وآتوا النساء صدقاتهن نحلة) (فانكحوهن باذن اهلهن وآتوهن اجورهن) ، (واحل لكم ماوراء ذلكم ان تبتغوا باموالكم) آيات جليله سى مهرك لزومنى ناطقدر . بناءً عليه طرفين ، مهر اولمامق اوزره عقد نكاحده بولونمش اولسه لر بيله ينه مهر لازم كلير. چونكه حق شرعى يى اسقاطه افرادك صلاحيتى يوقدر. شوقدر واركه مهر ، زوجه نك حقى اولديغندن زوجه ايسترسه بعد العقد مهرينك برقسمنى ويا تمامنى اسقاط ايده بيلير .

ايشته كوروليوركه « مجرد حين عقدده ويا قبل العقد تعيين وتسميه ايدلمه مسندن طولايى مهر ادعالرينك مسموع اولماماسى» احكام شرعيه مزه توافق ايتمه مكده در .

نكاح وطلاق هانكى مراسمه تابع طوتولورسه طوتولسون هيچ شبهه يوقكه مهر ؛ بقاى نكاح ايچون برقوهٔ مؤيده اولمق ماهيتنى غائب ايتمز.

مهر ، زوجه نك حقوقنى صيانته خادمدر ، زوجه نك قدرينى اعلايه ، احتياجنى تهوينه وسيله در ، اجتماعى ، حياتى دها برطاقم فوائدى حاويدر. نته كيم اسباب موجبه لايحه سنده ده دينيليوركه : « مهر ، مجرد برمنفعت اجتماعيه ملاحظه سيله وهر حالده قادينى دوشكون زماننده صيانت مقصديله تأسيس اولونمشدر . بوجهتله دركه مهره حقوق عموميه تعلق ايتمش ، حتى طرفين عدم مهره بالرضا موافقت ايتمش ايسه لر دخى حقوق عموميه نامنه مهر مثل لازم كله جكى تثبيت اولونمشدر . »

اوحالده تعيين وتسميه ايديلمه ين مهر دعوالرينك عدم مسموعيتنى قبول ايتمك ناصل موافق اولور ؟. حقوق عموميه نامنه لازم كان – تعبير شرعيسى وجهله كنديسنه حق الله تعلق ايدن – برشى ، مجرد طرفينك سكوتنه ، عدم تسميه سنه بناءً ناصل ساقط اولابيلير ؟

مهر مثل بوزوندن تحدث ايده جك دعوالرك كثرتى ، وبوخصوصده كى تزويرات احتمالى ، تسميه ايدلمه ين مهر ادعالرينك عدم مسموعيتنى ايجاب ايده جك درجه ده برمعذرت تشكيل ايتمز . ذاتاً محكمه لر احقاق حق ايچون كشاد ايديلمش مؤسسه لردر . محكمه لرك وظيفه سى حقوق ناسى صيانتدن ، بين الناس تكون ايده جك هر دورلو دعوالوى رؤيتدن ، تزويرات احتمالاتنه قارشى ده متبصرانه حركتدن عبارتدر . بناءً عليه بوقبيل دعوالرك كثرت وقوعى ، هر حالده عدم مسموعيتنه سبب اولاماز ، بلكه بوبابده اتخاذ ايديله جك بعض تدابير – بوكبى دعاوى يى تقليل ايده بيله جكندن – حصول مقصدى تأمينه كفايت ايدر . تسجيل مهر مسئله سى بوقبيل تدابير جمله سندندر .

شونى ده علاوه ايده لم كه مهر حقنده بويله برايكى ماده تنظيم ايدى ويرمكله مهر مسائلى حل ايديلمش اولاماز . هر نه ياپيلير ايسه ياپيلسين مهره متعلق برخيلى دعاوى تكون ايليه جكدر . بونلرى حكام ، نه ايله حل وفصل ايده جك ؟. بو برايكى ماده ايله مى ؟ هيهات !. نه كبى شيلر مهر اولابيلير ؟. مهرده قبل القبض حاصل اولاجق زياده ويا نقصاندن دولايى نه كبى احكام جارى اولور ؟. تقرب ويا اجتماع وقوعندن اول ويا صوكره افتراق حصوله كلنجه ويا نكاح فاسد اولونجه نه مقدار مهر لازم كلير ؟. مهرده ترديد بولونديغى ويا تسميه ايديلن مهرك فسادى تحقق ايلديكى تقديرده نه يولده معامله ياپيلير ؟ مؤجل اولان مهر كنديسنه ويرلدكجه زوجه نه كبى حقوقه مالك اولور ؟ مهرك نوعنى ، مقدارينى كوسترن وثائقك ضياعى حالنده مهر دعوالرى ناصل حل ايديلير ؟. ايشته دها بوكبى برچوق مسائل واردركه بونلره متعلق دعوالرك عدم تكونى تأمينه امكان يوقدر. بوكبى دعوالرك بالضروره تحدث ايده جكنى مسلك قضاده بولونمش اولان ذوات پك كوزل تقدير ايدرلر . حال بوكه لايحهٔ قانونيه بوكبى مسائلى حل وفصل ايده بيله جك موادى احتوا ايتمه مكده در .

« ٦٢ — ماده : زوج ويا زوجه ، منفرداً ويا هر ايكيسى متقابلاً فى الحال ويا مؤجلاً تسليم ايدلمك ويا خود وفات ويا فسخ وتفريق وطلاق وقوعنده تسويه اولونمق شرطيله ، طرف ديكره معين برمال ويا مبلغ اعطاسنى تعهد ايده بيليرلر. »

بو ماده ده جاى نظردر . زوج ، زوجه سنه مهر ناميله بر مال اعطاسنى درعهده ايده جكى جهتله آرتق آنك حقنده باشقه برمال تعهدينه نه لزوم وار ؟. زوجه نك زوجنه برمال اعطاسنى درعهده ايتمه سى ايسه بزم احكام فقهيه مزه ، احوال اجتماعيه مزه ، عنعنات مليه مزه نظراً براز غريب كورنميورمى ؟ .

عجبا غير مسلم اركلرك زواللى غير مسلم قادينلردن آلمقده اولدقلرى تراخومايه بكزر يكى بر مهر اصولنمى تأسيس ايدلمك ايسته نيليور ؟ آرتق تأهل ايده جك برقسم اركلر ، آلاجقلرى قادينلره قارشى مستغنيانه

بر وضعیت آلسینلر !. کندیلری ایچون برخیلی مال تأمین ایتمدکجه عقد ازدواجه قولای قولای موافقت ایتمه‌سینلر !. قوجه‌یه واره‌جق قادینلرده هر احتماله قارشی بر آز مقتصدانه حرکتده بولونسینلر !. مستقبل زوجلرینه ویره‌بیلمك ایچون برمقدار ثروته مالك اولمایه چالیشسینلر !.

ارککلر ایله هر خصوصده مساوات ادعاسنه قالقیشان خانملرك مقتضای مساوات اولان بویله بر اصولك تأسسندن دولایی بالطبع اشتکایه حقلری یوقدر ، دکلی ؟.

« ٦٣ — ماده : بر قیزی تزویج ویا تسلیم ایچون ابوین ویا اقرباسنك زوجدن آقچه واشیای سائره آلملری ممنوعدر . »

بو ماده ، احکام فقهیه‌مزه موافقدر. ردالمحتارده ، فتاوای آنقره‌وی ایله فتاوای علی افندی‌ده بیان اولوندیغی اوزره « بر قیزی تزویج ویا بعدالنکاح تسلیم ایچون ابویندن ویااقرباسندن برینك آغیرلق ، قفتانلق وسائره نامليله آلدیغی شی رشوت ماهیتنده‌در . بناءً علیه زوج ویرمش اولدیغی شیئی موجود ایسه عیناً ، دکلسه بدلاً استرداد ایده‌بیلیر. نته‌کیم بر قادین دخی کندیسنی ویا قیزینی تزوج ایتمه‌سی ایچون بر ارککه ویردیکی شیئی بعدالتزوج استرداده قادر اولور .

فقط امر نکاحی تأمین ، مصالح مصاهرتی اصلاح مقصدیله خاطب طرفندن برشخصه اجرت اولدیغی تصریح ایدیله‌رك ویریلن شی ، بالاخره استرداد اولوناماز . چونکه بو ، بدل خدمتدن عبارتدر .

« ٦٤ ـ ماده : نکاحك صحیحاً انعقادیله برابر زوج اوزرینه زوجه‌نك مهر ونفقه‌سی لازم کلیر وآره‌لرنده حق توارث ثابت اولور . »

بو ماده ، ـ بعض قیود ایله مقیداولمق شرطیله ـ احکام فقهیه‌مزه موافقدر . أز جمله نکاح صحیحی ، نافذ ایله تقیید ایتمك ایجاب ایدر. چونکه عته اصحابنك عقد نکاحلری کبی موقوف اولان نکاحلر دخی شرعاً صحیحدر ؛ فقط بونلر نافذ اولمادیغندن حقلرنده قبل الاجازه نکاح فاسد احکامی جریان ایدر ، مهر ونفقه کبی نکاح نافذ احکامی جریان ایتمز .

نکاح صحیحی متعاقب زوجه‌نك نفقه‌یه استحقاقی‌ده زوجنه اطاعت ایتمه‌سیله مقیددر ، بعدالنکاح زوجنك خانه‌سنه کیتمکدن بغیر حق امتناع ایتدیکی تقدیرده نفقه‌یه مستحق اولاماز .

وراثتك جریانی ایچون ده زوج مسلم ایسه زوجه‌نك‌ده مسلم اولماسی لازمدر . یوقسه برمسلم ایله کتابیاتدن بولونان برغیر مسلمه آره‌سنده وراثت جاری اولاماز . [١]

[١] احکام شرعیه‌مزه نامنه درمیان ایتدیکمز بو وامثالی مسائل ، کتب فقهیه‌مزك کافه‌سنده مندرجدر. بناءً علیه ـ ترجیح بلامرجح قبیلندن کورونه‌مسین دییه ـ بونلر ایچون معین برمأخذ کوسترمکه دائما لزوم کورمیورز. آرزوایدن ذوات ، هرهانکی برفقه کتابنه مراجعت ایدرسه بوبابده‌کی بیاناتمزك حقیقتنه ، حقیتنه مطلع اولابیلیر .

« ٦٥ ـ ماده : زوج کندی انتخاب ایتدیکی محلده زوجه‌سی ایچون بالجمله لوازمیله برمسکن تدارکنه مجبوردر . »

بو ماده احکام شرعیه‌مزه موافقدر . زوجه‌سی ایچون برمسکن شرعی تدارك ایتمه‌سی زوج اوزرینه واجبدر . زیرا مسکن‌ده نفقه کبی لوازم حیاتیه‌دندر ، مناسبات زوجیتك تأمین جریانی بوسایه‌ده قابل اولابیلیر . (اسکنوهن من حیث سکنتم من وجدکم) آیت جلیله‌سی بووجوبی ناطقدر .

مسکن شرعی ، زوجینك اقتدارلرینه ، موقع اجتماعیلرینه کوره تبدل ایدر ، ارباب یسار ایله عسارك ، اشرافدن اولانلر ایله اولمایانلرك مسکن شرعیلری بالضروره مساوی اولاماز. مع‌هذا برخانه‌نك مسکن شرعی اولابیلمه‌سی ایچون هرحالده صالح قومشولر آره‌سنده بولونماسی لازمدر ، اخلاقسز کیمسه‌لرك اقامت ایتدکلری برمحلده احضار ایدیله‌جك خانه برمسکن شرعی اولاماز .

« ٦٦ ـ ماده : زوجه زوجنك انتخاب ایتدیکی خانه‌سنده اقامته وباشقه مملکته کیتمك ایسته‌دکده برلکده عزیمته مجبوردر . »

بو ماده ایکی مسئله‌یی احتوا ایدییور . برنجی مسئله ؛ زوجه‌نك زوجی طرفندن انتخاب ایدیله‌جك خانه‌ده اقامت ایتمه‌سیدر . بو مسئله ؛ احکام فقهیه‌مزه موافقدر ، شوقدر وارکه زوجه مهر معجلنی استیفا ایتمش بولونمالیدر ، اکر استیفا ایتمه‌مش اولورسه اقامته مجبور اولماز ، بونکله برابر نفقه‌یه‌ده مستحق اولور .

ایکنجی مسئله‌یه کلنجه بوده زوجه‌نك زوجیله برلکده کیده‌جکی مملکته عزیمت ایتمه‌سیدر. بو مسئله حقنده مختلف آرای فقهیه واردر. فقهای کرامك وبالخاصه فقهای حنفیه‌نك بوکبی مسائل اجتماعیه‌یی نه‌قدر حکیمانه ، دور اندیشانه برنظرله تدقیق ایتمش اولدقلرینه برنمونه اولمق اوزره ائمهٔ حنفیه حضراتنك بوبابده‌کی اقوالی تلخیصه لزوم کوردییورز . بو اقوال ، بروجه‌آتی درت صورته ارجاع ایدیله‌بیلیر :

١ ـ : زوج ، مهرمعجلنی ویردکدن صوکره زوجه‌سنی ـ رضاسی اولسون اولماسین ـ مسافهٔ سفردن دون برمحله ، مثلا شهردن قریه‌یه وبالعکس قریه‌دن شهره کوتوره‌بیلیر : چونکه بوغربتدن معدود دکلدر ، بلکه برمحله‌دن دیکر برمحله‌یه نقل قبیلندندر . (منح الغفار)

٢ ـ : زوج ، مهر مؤجل ومعجلنی تماماً ادا ایتدیکی وکندیسی امین بولوندیغی تقدیرده زوجه‌سنی ایسته‌دیکی بلده‌یه کوتوره‌بیلیر. لکن مهری تماماً ادا ایتمدکجه ویاکندیسی امین بولونمادقجه زوجه‌سنی رضاسی بولونمقسزین دیار آخره کوتوره‌مز . (تنویر الابصار)

٣ ـ : زوج مهرمعجلنی ویا تعجیلی متعارف اولان مقدار مهری ویردکدن صوکره زوجه‌سنی ـ رضاسی اولسون اولماسین ـ ایسته‌دیکی مملکته کوتوره‌بیلیر. (اسکنوهن من حیث سکنتم) آیت جلیله‌سی بوکادلیلدر.

مهرك تمامی مؤجل اولدیغی صورتده ده حکم بویله‌در . ظاهرالروایه اولان‌ده بوقولدر . (هدایه ، آنقره‌وی ، جامع‌الفصولین)

ایشته ماده‌نك احتوا ایتدیکی ایکنجی مسئله ـ مهر جهتی نظره آلنمق شرطیله ـ بوقوله موافق بولونیور .

٤ ـ : زوج ، مهرینی تماماً تأدیه ایتمش اولسه دخی زوجه‌سنی رضاسی اولمادقجه فی زماننا باشقه مملکته آلوب کوتوره‌من . چونکه غربت ، ضرردن خالی دکلدر . (اسکنوهن من حیث سکنتم) آیت کریمه‌سی عدم‌اضرار ایله مقیددر . زمانمزده ارککلر زوجه‌لرینی ایسته‌دکلری یرلره کوتورمك حقنه‌مالك دکلدرلر ، چونکه مقدما ارککلرده صلاح حال ، غالب اولدیغندن حقوق‌زوجیته رعایت ایدر ، زوجه‌لری حقنده ظلم واعتسافده بولونمازلردی . زمانمزده ایسه بویله دکلدر . قادین کندی قوم وقبیله‌سی آره‌سنده بولوندقجه زوجنك ظلمندن‌امین اولابیلیر . لکن باشقه مملکته نقل ایدیلنجه ایش باشقه‌لاشیر، قادین، غریبة‌الدیار اولاجغندن کیمسه‌دن استعانه‌ایده‌من. مفتابه اولان قول‌ده بودر . (انقره‌وی ، ردالمختار)

احکام فقهیه‌مزك قادینلری نه قدر صیانت وحمایه‌ایتمك‌ایسته‌دیکنه دقت اولونمالی ! .

ابن عابدین مرحوم دییورکه: « بو خصوصده زوجك حالی نظر اعتباره آلینیر ؛ اکر زوج امین ، حقوق زوجیته رعایتکار اولمازده مجرد اذا وجفاده بولونمق ویا اموالنی الندن آلمق کبی بر مقصده بناءً زوجه‌سنی باشقه برمملکته نقل ایتمك ایسترسه بوتقدیرده ظاهرالروایه ایله عمل اولوناماز . بناءًعلیه بو نقلك جوازینه فتوی ویرمك حلال دکلدر. چونکه یقیناً بیلیرزکه امام اعظم حضرتلری‌ده بونك جوازینه قائل اولمامشدر. فقط زوج ، امین ، حقوق زوجیته‌رعایتکار اولورسه آنك حقنده مسئله دکیشیر. اولابیلیرکه زوج، غریب‌الدیار بر کیمسه‌در. زوجه‌سنی کندی مملکتنه کوتورمك ایستر ؛ اوله‌بیلیرکه بولوندقلری محلده قولایلقله تأمین معیشتدن عاجز قالیر ، آرتق بو تقدیرده‌ده ظاهرالروایه ایله عملدن ناصل عدول ایدیله‌بیلیر ؟. »

ملخصاً نقل ایتدیکمز شو بیاناتدن آکلاشیلیورکه ابن عابدین مرحوم ؛ اوچونجی صورتله دردنجی صورت بینی تألیف ایتمك ایسته‌مشدر .

فی‌الحقیقه زوجك امین اولوب اولمادیغنی نظره آلمق موافقدر . فقط شوده بدیهیدرکه بوکون مبارزهٔ حیاتیه‌ده بولونمق مجبوریتنده اولان بی‌چاره ارککلر ؛ تأمین معیشت ، ادامهٔ شرف وحیثیت کبی بر طاقم الجاآت حیاتیه‌یه تبعیتله هرطرفه جان آتیورر ، مأموریت کبی ، تجارت وصنعت کبی برر وسیلهٔ معیشتله دیار غربتی اختیاره مجبور قالیورلر . شیمدی بویله بر اضطراره بناءً اختیار غربت ایدن بر ارکك کندی رفیقهٔ حیاتنی کیده‌جکی یره آلوب کوتوره‌مزسه عائله تشکیلندن بکله‌نیلن فردی ، اجتماعی مصالح ناصل حصوله کله‌بیلیر ؟ خصوصیله عصرمزده قادینلره بویله بر صلاحیت ویریلمه‌سی قادینلرك اخلاق ، شرائط حیاتیه‌لری نقطهٔ نظرندن ایی بر نتیجه تولید ایده‌مز.

واقعا زمانمزده وظیفهٔ زوجیتی حسن ایفا ایدمه‌ین برچوق ارککلر موجوددر . لکن ینه زمانمزده برقادینك زوجنه رفاقتدن استنکاف ایتمه‌سندن تولد ایده‌جك محاذیر ، زوجیله برابر کیتمه‌سندن تولدی ملحوظ اولان محاذیردن دها مهمدر .

انتشار اسلام تاریخی

بونام ایله بو هفته نشر ایتدیکمز مهم اثرك مقدمه‌سیدر :

... کندی دینلرینك حق اولدیغی حقنده‌کی شوقلرندن طولاییدرکه مسلمانلر اسلامك بشارتنی هرکیردکلری مملکته کوتورمك وظیفه‌سیله ملهم بولنیورلر ؛ بوایسه آنلرك دینك میسیونه‌رلك ادیانی آره‌سنده بر موقع طوتمسنی بحق التزام ایدر . ایشته بوتلقین وتبشیر شوقنك تاریخ حدوثی وآنك قوای‌الهامیه وصور اجرائیه‌سی صحایف آتیه‌نك موضوعنی تشکیل ایلر . الیوم دنیانك هرطرفنه طاغلمش بولونان بر قاچ یوز میلیون افراد اسلامیه اون اوچ عصر ظرفنده وقوعه کلن بوتبشیر فعالیتلرینك برهانیدر .

بودینك احکامی ابتدا یدنجی قرن (میلادی)ده عربستان خلقنه بر پیغمبر طرفندن تبلیغ ایدلمش وآنك لوای رسالتی آلتنده بوخلقك قبائل متفرعه‌سی برامت حالنه کلمشدی . بویکی حیات ملینك انشراحی ایله وبر غیرت وهوس ایله ـ که اوردولرینه همان غیر قابل مقاومت بر قوت بخش ایلمشدی ـ بو خلق اوچ قطعهٔ عالمه فتح وحکم املیله آقین ایتدی . ابتدا سوریه ، فلسطین ، مصر ، شمالی آفریقا وایران اونلرك مواجهه‌لرنده برر برر سقوط ایلدی . اسپانیایه قدر غرب وهندستان حدودنده‌کی سند نهرینه قدر شرق جهتلرینه طوغری روش تضیق آرتیردقلرندن پیغمبرك ارتحالندن یوز سنه صوکره آنك اثرینه سالك اولانلر کندیلرینی رومانك اوج اقباله واصل اولدیغی زمانده‌کی ایمپراطورلقدن داها بویوك برملکك حاکملری موقعنده بولدیلر.

واقعا سنین متعاقبه ظرفنده بو بویوك مسلمان ایمپراطورلغی طاغیلدی واسلامك قوهٔ سیاسیه‌سی آزالدی. فقط فتوحات روحانیه‌سی بلاانقطاع دوام ایلدی . (۱۲۵۸ ـ هجری ٦٥٦) سنه‌سنده مغول سوریلرینك بغدادده غصب وغارت اجرا ایلدکلری وعباسیه خاندانك سونوك بر حالده بولنان شانی قانلر ایچنده بوغدقلری و (له‌ئون و قاستیل)

فردیناندینك اندلسك (قرطبه) جهتلرنده قالان مسلمانلری سوروب چیقاردیغی (میلادی ١٢٢٦ – هجری ٦٣٤) واسپانیاده مسلمانلرك صوك موقع حصینی اولان غرناطه‌نك خراج ویرمكه مجبور قالدیغی زمانلرده اسلامیت صوماطرا آطه‌سنده و مالای جزایر مجتمعه‌سی ایچنده ترقیات مظفرانه‌یه باشلایوردی. تنزل سیاسیسی آنلرنده اسلامیت اك پارلاق فتوحات روحانیه‌سندن بعضیلرینی اجرا ایتمشدر. ایكی وقعهٔ تاریخیه صره‌سنده طریق پیغمبری سالكلرینك بوغازلرینه باربار طائفه‌لر آیاقلرینی باصمشلردی ؛ یعنی بو ایكی حالده دخی فاتحلر مغلوبلرك دینینی قبول ایتمشلردر. كذلك كندیلرینه هیچ برقوهٔ حاكمیت معین اولمدیغی حالده مسلمان مبشرلری دینلرینی آفریقای وسطایه ، هند شرقی دینیلن آطه‌لره و چینه قدر ایصال ایتمشلردی. حال حاضرده ایسه دین اسلام مرا كشدن زنكباره، آفریقای غربیه‌ده‌كی سیه‌راله‌ئوندن سبریا و چینه ، بوسنه و هرسكدن یكی (كینی) مستملكه‌سنه قدر توسع ایتمش بولنقده‌در. منحصراً مسلمان بولنان دیار وممالكتلرك حدودندن خیلی اوزاقده قالان چین كبی ، روسیه كبی مملكتلر كثرتلی اهل اسلامی حاوی اولدقدن باشقه رسول اسلامك طریق دینیسی سالكلرندن مركب بعض جماعات صغیره داها واردركه دین اسلامك غیر مؤمنلر ایچنده موجودیته مالكیتی اثبات ایدر. اصلاً تاتار اولوب له لسانیله متكلم بولنان و (قوونو)، (ویلنو) و (غرودنو) كبی حوالی‌ده ساكن اولان ، امید برونی مستملكه‌سنده فلمنكجه تكلم ایدن مسلمانلرله غربی هند آطه‌لرینه و انكلتره ایله هولاندایه تابع كینی‌یه دین اسلامی كوتورن هندستان عمله وخدامی كبی صوك سنه‌لرده اسلامیت انكلتره‌ده، شمالی آمریقاده ، آوسترالیاده وژاپونیاده كندیسنه سالكلر بولمشدر.

كرهٔ ارضك بو قدر واسع بر قسمنده بو دینك انتشار ایتمسی اجتماعی ، سیاسی ومذهبی اولمق اوزره اسباب مختلفه‌دن ناشیدر. فقط بونلردن باشقه برسبب داها واردر كه اوحیرت بخش نتیجه‌نك استحصالنده اك قوتلی عاملردن بری اولمشدر. بوده كندیلرینه حضرت پیغمبری نمونهٔ اقتدا اتخاذ ایدن وغیر مؤمنلرك اهتداسی ایچون وقف وجود ایلین مسلمان مبشرلرینك طورمق بیلمز فعالیتلریدر. میسیونرلك فعالیتی اسلامیتده صوكره‌دن دوشونولمش برشی دكلدر؛ حتی داها بدایتدن مؤمنلر اوزرینه واجب اولمش برایشدر. بوكا قرآن كریمك شو آیتلری ایله حكم اولنه بیلور :

« ادع الی سبیل ربك بالحكمة والموعظة الحسنة (سورة النحل)= ربكك یولنه انسانلری حكمتله وكوزل نصیحتلرله دعوتده بولون. »

« فلذلك فادع واستقم كما امرت (سورة الشوری)= انسانلری ایشته بوتوحیده دعوت ایت وامر اولوندیغك وجهله استقامته بولون. »

« وقل للذین اوتوا الكتاب والامیین أأسلمتم فان اسلموا فقد اهتدوا (سورهٔ آل عمران) = كندیلرینه كتاب ویریلنلرله عرب مشركلرینه اسلامی قبول ایتدیكزمی ؟ دی. شاید قبول ایدرلرسه ضلالدن قورتولمشلر دیمكدر. »

« كذلك یبین الله لكم آیاته لعلكم تهتدون (آل عمران) = بلكه طوغرو یولی بولورسیكز دییه الله سزه بویله‌جه آیاتنی بیلدیریور. »

« فلا ینازعنك فی الامر وادع الی ربك انك لعلی هدی مستقیم (سورة الحج) = ذبحه ایشنده سنكله اصلا منازعه ایتمسونلر. (یعنی نزاعه میدان ویرمه.) وربكك دینته دعوتده بولون. »

« وان احد من المشركین استجارك فاجره حتی یسمع كلام الله (سورة التوبة) = مشركلردن بری سندن آمان دیلرسه كلام اللهی دیكله‌مسی ایچون اوكا امان ویر. »

«فان تابوا واقاموا الصلاة وآتوا الزكوة فاخوانكم فی الدین (سورة التوبة) = كفردن رجوع ایدرلرده نماز قیلار ، زكات ویررلرسه آرتیق سزك دین قارداشلریكزدر. »

بویله‌جه اسلامیت مبادیدن بری عملی ونظری اولمق اوزره میسیونه‌رلی بر دین بولنمشدر ، چونكه بو تبشیر حیات حضرت محمدده تمثل ایدر وغیر مؤمنلرك قلبلرینه دینلرینی ادخاله یول بولان ویر قافلهٔ كثیره تشكیل ایدن مسلمان مبشرلرینك باشنده بالذات حضرت پیغمبر بولنور. بوندن ماعدا اسلامیتده‌كی میسیونه‌رلك روحنك اماره‌لرینی مظالم جبابره‌ده ویا متعصبینك شدت غضبلرنده آرامیه‌جغمز كبی بر النده قیلیج ، دیكر النده قرآن بولنور برصورتده تخیل ایدیلن شخصیتده، یعنی مسلمان جنكاورینك تشبثاتنده‌ده آراماملیدر ؛ او آنجق كرهٔ ارضك هر بر جهتنده دینلرینی ادخاله چالیشان مسلمان واعظیله تاجرینك ساكن و نمایشدن عاری اولان فعالیتلرنده بولنور. بو كبی غیرمتجاوز وصلحپرورانه اصول وعظ وتلقین یالكز ایجابات سیاسیه‌نك جبروشدتی غیرمعقول ویاغیرممكن كوستردیكی زمانلرده اتخاذ اولنمامشدر. برده قرآن كریم اواصول تلقینك اتخاذینی متعدد آیتلرله امر ایدر.

« واصبر علی مایقولون واهجرهم هجراً جمیلا (سورة المزمل) = كفارك سویلدكلرینه تحمل ایت. واونلرله علاقه كی صورت جمیله‌ده كس! »

« الا بلاغاً من الله ورسالاته(سورة الجن) = بنم المده اللهك وحیلرینی تبلیغدن ورسالتندن باشقه برشی یوق ».

« قل للذین آمنوا یغفروا للذین لایرجون ایام الله لیجزی قوماً بما كانوا یكسبون (سورة الجاثیة) = ایمان ایدنلره سویله : اللهك شدتلی كونلرینك كله‌جكنی اومما یوب‌ده كندیلرینه اذا ایدن كفاری عفو ایتسونلر كه بو صورتده قازانمش اولدقلری حسنات یوزندن الله برقومی نائل مكافات ایلسون. »

« قال‌الذين اشركوا لوشاءالله ماعبدنا من دونه من شی نحن ولا اباؤناولاحرمنامن دونه من‌شی کذلك فعل‌الذين من‌قبلهم فهل‌علی‌الرسل الا البلاغ‌المبين (سورة‌النحل) = مشرکلر ديديلرکه الله ايسته‌مش اولايدی بزده ، آتالرمزده نه اوندن باشقه‌سنه طابار ، نه‌ده اونك حرام ايتمديکی برشيئی حرام ايدردك . کنديلرندن اول کلنلرده بويله ياپمشلردی . پيغمبرلر ايچون آچيق برتبليغدن باشقه برشی وارمی ؟ »

« فان تولوا فانما عليك البلاغ المبين (سورة النحل) = يوز چويررلرسه سنك وظيفه‌ك آنجق آچيق بر تبليغدن عبارتدر . »

« ولا تجادلوا أهل‌الكتاب الا بالتی هی‌احسن الاالذين ظلموا منهم وقولوا آمنا بالذی انزل الينا وانزل اليكم والهنا والهکم واحد ونحن‌له مسلمون (سورة‌العنکبوت) = ايچلرندن ظلم ايدنلری مستثنا اولمق اوزره اهل کتاب ايله مجادله کزده اك کوزل طريقدن‌باشقه‌سنی طوتمايك ، وديبك‌که : بزلر بزده ، سزده ايندريلن کتابلره ايناندق . »

« فان أعرضوا فما ارسلناك عليهم حفيظاً أن عليك الاالبلاغ = اعراض ايدرلرسه بزلر سنی اونلر اوزرينه محافظ کوندرمدك . سنك عهده‌کده تبليغدن باشقه وظيفه يوق . »

« ولو شاء ربك لآمن من فی‌الارض کلهم جميعا افأنت تکره‌الناس حتی يکونوا مؤمنين(سورهٔيونس)=ربك‌ايسته‌سه‌يدی بر يوزنده کيلرك هپسی ايمان ايدردی . سن ، يوقسه مؤمن اولملری ايچون انسانلره جبرمی ايده‌جکسك ؟ »

« وما ارسلناك الا کافةً للناس بشيراً ونذيراً (سورهٔ سبأ) = بزلر سنی بوتون انسانلر ايچون‌آنجق بشير ونذير اوله‌رق کوندردك . »

« لا اکراه فی‌الدين (سورة البقرة) = دينده جبر يوق . »

« واطيعوا‌الله واطيعوا‌الرسول فان توليتم فانما علی رسولنا البلاغ المبين (سورة النور) = برده ، اللهه وپيغمبره اطاعت ايديکز . شايد اعراض ايدرسه‌کز پيغمبرمزك عهده‌سنده آچيق برتبليغدن‌باشقه وظيفه يوقدر . »

قل ياايهاالناس انما أنا لكم نذير مبين (سورة‌الحج) = اونلره دی‌که : ای انسانلر بن سزك ايچون آچيق تبليغ ايدر برنذيردن‌باشقه برشی دکلم . »

« انا ارسلناك شاهداً و مبشراً و نذيرا . لتؤمنوا بالله و رسوله وتعزروه وتوقروه وتسبحوه بکرةً واصيلاً (سورة‌الفتح) = يامحمد بز سنی‌شاهد، مبشر ونذير اوله‌رق کوندردك تا که سزلر اللهه‌ورسولنه ايمان ايله پيغمبری اعزاز وتوقير وجناب حق صباح وآقشام تنزيه وتقديس ايده‌سکز . »

« ولا تزال تطلع علی‌خائنةٍ منهم الا قليلا منهم فاعف‌عنهم واصفح ان‌الله يحب المحسنين (سورة‌المائدة) = ايچلرندن پك آزندن‌باشقه‌سنك دائما خيانته مطلع اولور طورورسك . کنديلرينه قارشی عفو وصفح ايله معامله ايت . شبهه‌سز الله ايلك ايدنلری سودر . »

آتيده‌کی صحايف بوآيانك تاريخده نصل ثبوت بولديغنی و فعاليت تبشيريه اصولنك نه‌وجهله موقع‌اجرايه قونديغنی‌ارائه مقصدينه خادمدر.

ت . و . آرنولد

روسيه‌ده

مسلمانلرك اجتماعی واقتصادی احوالی

روسيه‌ده بوکون ادارهٔ مملکتك بولشه‌ويك، قومونيست حکومتی اولديغی هرکسجه معلومدر. « فقرا عمله ديکتاتوره‌سی » ناميله مملکت باشدن آشاغی بر تضييق عمومی آلتنده تخريب اولنمقده‌در . بوراده هرجهتدن اك‌چوق متضرر ومظلوم‌اولان ملت تاتارلر ايله روسلردر. چونکه فينلاندلر ، ايستونلر، لهليلر ، لاتيش‌لرکبی بردرجه استعدادی اولان ملتلر ، روسيه‌دن تماميله انفصال ايتمش اولدقلرندن کندی مملکتلرنی کنديلری اداره ايتمکده‌درلر .

بولشه‌ويکلرك عمومی تخريباتی بر درجه‌يه قدر آکلامق ايچون بروجه آتی رقملری نظر دقته آلمق کافيدر . « چه‌قا » تعبير ايتدکلری تشکيلاتك رسمی‌استاتيستيقنه‌کوره بدايت انقلابدن ١٩٢٠نجی سنه‌سی مارت ابتداسنه قدر ، قتل اولونان انسانلرك عددی شودر :

قورشونه ديزلمش اکابر رجال روحانيه	٢٨
« « عمومی پاپاس	١,٢١٥
« « پروفسور ومعلم	٣,٧٧٥
« « اطبا وجراح	٣,٨٠٠
« « ضابطان عسکری	٥٤,٦٥٠
« « افراد عسکريه	٣٦٥,٠٠٠
« « پوليس خفيه‌لری	٥٤,٦٠٠
« « اغنيا واصحاب ثروت	١٢,٩٥٠
« « « اينديلغنت » منوران مملکت	٣٥٥,٢٥٠
« « عمله	١٩٣,٣٥٠
يکون	١,٧٠٦,١١٨

حرب عموميدن مقدم زراعت محصولی (٦٠) ميليار کيلو بغدای استحصال اولونديغی حالده ١٩٢٣ سنه‌سی محصولی آنجق (٦٠٠) ميليون کيلو بغدايدر . قبل‌الحرب (٨) ميليار کيلو بغدای ممالك اجنبيه‌يه اخراج اولونيوردی .

قبل‌الحرب روسيه‌ده (٢١) ميليون بارکير بولنيورکن شيمدی (٨,٦٤٨,٠٠٠) ه تنزل‌ايتمشدر. قبل‌الحرب (٢٢) مليون صيغير واردی.

بوکونکی صیغیرک موجودی ایسه (۱۱,۹٤۸,۰۰۰) در . قبل‌الحرب (۷۹) ملیون قویون بولندیغی حالده ، شیمدی (۱۳) ملیون قالمش بولنیور.

۱۹۱٤ سنه‌سی تموز ابتداسنده روسیه خزینه‌سنده آلتون اوله‌رق، برملیار یدی‌یوز ملیون نقد، برملیار ۶۳۳ ملیون‌ده قائمه بولنیوردی .

قومونیزم مسلکی شیمدی هرکسجه معروفدر . عالم بشریتده بونلرك مذهبنی بیلمه‌ین همان یوق کبیدر . اساس مذهبلرنده الوهیت یوقدر . املاك عمومیه مشترکدر ، ملك خاص یوقدر . بونلره کوره دنیاده کیمسه‌یه ملك خاص حقی ویریلمز . دین نامنه هیچ بردین اولمدیغی کبی ، ۱۸ یاشندن اول کیمسه‌نك کندی اولادینه بیله دین تعلیمی جائز دکلدر . تعلیم ایدنلر قانوناً مسئول اولور .

بوراده استطراداً اسلام فیلسوفلرندن مرحوم شیخ جمال‌الدین افغانی حضرتلرینك تقریباً بوندن اللی سنه مقدم انتشار ایتمش اولان « نشر الیشیرین » نام اثرنده یازمش اولدیغی شو عباره‌یی نقل ایدیورم : « ظهور قومونیزم مبدا الانقراض النوع لبشری» مشار الیه، « قومونیزمك ظهوری بشرك انقراضنه مبداء اوله‌جقدر. » دیمش . رحمة‌الله علیه .

شیمدی مقصده کله‌لم: شو وضعیت داخلنده بوکون قومونیستلرك تحت اداره‌سنده بولنان روسیه‌ده ، یکرمی میلیونی متجاوز اسلام و تورك عنصری بولنیور ، که اساساً بزم مقصدمزده بونلرك احوالنه عائد معلومات ویرمکدر. من‌القدیم بوملتلر، کرك تورکستان مسلمانلری، کرك قزان واورال تاتارلری، کرك قیرقیز قبائلی عمومیتله دیانت اسلامیه ایله متدین وتعصب دینی ایله‌ده معروف بولنیورلردی . سابق چار حکومتی بونلری روسلاشدیرمق ایچون ملیونلر ایله پاره صرف و برچوق جبر وظلم اجرا ایتدکجه بو آدملرك تعصب دینیلری تزاید ایدر ، بتون قوتلریله مقاومت ایده‌رك صلابت دینیه‌لرینی اظهار ایدرلردی .

شیمدی ادارهٔ مملکت قومونیستلر النه کچه‌لی نهایت یدی سنه اولیور. شو آز زمان ظرفنده عموم دینلر اساسندن صارصیلدیغی کبی، اسلامیت‌ده مدهش برصارصینتی‌یه معروض قالمشدر. اوراده‌کی مسلمانلر، بوکیدیشله آز زمان صوکره دین نامنه هیچ براثر قالمیه‌جغنه‌ده قناعت کامله حاصل ایتمشلردر. مسلمانانی تهدید ایدن بومدهش عاقبت روسیه مسلمانلرینی صوك درجه یأس و اندیشه‌یه دوشورمشدر. بویأس واندیشه ایله‌درکه برچوق مسلمانلر تورکیایه هجرت فکرینه دوشمش ، تورکیا اولمازسه سائر مملکتلره کیتمه‌یه قالقیشمشلردر . بوخصوصده موسقوه حکومتنه مراجعتده بولونمشلردر. مسلمانلرك بوعمومی هجرت فکری قارشوسنده بولشه‌ویکلر ، قانون اساسیلرینه مغایر اولمقله برابر ، تاتارلرایچون خصوصی برامتیاز قبیلندن اوله‌رق، اون‌درت یاشنی اکمال ایدن چوجقلره جامعلرده اسلام دینینك تدریس اولونه‌بیله‌جکنی قبول واعلان ایتمشلردر. لکن اکثر ولایتلرده مسلمانلرك مسجد ومدرسه‌لری قاپانمش اولدیغی جهتله، تکرار دین تعلیمنه مباشرت ایتمك پك مشکللشمشدر.

ذاتاً مسلمانلرك حیات اقتصادیه‌لری‌ده امیدسز برحاله کلمشدر . جامعلره طرح اولونان ویرکولر سنه‌دن سنه‌یه آغیرلاشمقده‌در . بالخاصه قزان تاتارلری آراسنده حیات ، مادی ومعنوی پك تحمل‌فرسا برحال اکتساب ایتمشدر. کیمسه‌نك ممالك اجنبیه‌یه عزیمتنه عائد پساپورط ویریلمه‌مه‌سی تقرر ایتمشدر . خلاصه قلبنده ذره‌قدر ایمان اثری بولنان مسلمانلر یکرمنجی عصر مدنیتی سایه‌سنده قرون وسطی اشکنجه‌لرندن دها آغیر اشکنجه‌لره معروض قالمشلردر. عاقبتلری‌ده غایت وخیمدر. حیاتدن قطع امید ایتمش برحالده چیرپینمقده‌لر. اقربا وتعلقاتنی فدا ایتمك صورتیله فرار ایده‌رك درسعادته التجا ایتمکه موفق اولانلر، کندیلرینی بختیار عد ایتمکده‌درلر .

اساساً بولشه‌ویکلرك وضع ایتمکده اولدقلری قانونلر اکثریتله دسائس سیاسیه وخدعه نوعندندر. واقعا بوکون مسلمان چوجقلرندن (۱٤) یاشنی اکمال ایدنلره دین تعلم وتدریسنه مساعده اولونمقله برابر مسلمانلر بونك موقت بر دسیسه اولدیغنده شبهه ایتمه‌مکده‌درلر . ذاتاً بوندن ایکی سنه مقدم « یکی اقتصاد سیاستی » نامیله وضع اولونان سربستی تجارت قانونی‌ده بولشه‌ویکلر فسخ ایدرك ، بتون مملکتی مفلوج برحاله کتیرمشلردر. پك چوق آدملر ، بوکون بولشه‌ویکلرك یغمالرینه ایکنجی دفعه اوله‌رق طوتولمش وبرپاره‌سز قالمشلردر. سنه‌ده برقاچ دفعه تبدل ایتمکده بولنان بولشه‌ویك قانونلری آرتق بوندن صوکره کیمسه ایچون شایان اعتماد دکلدر. مسلمانلره بخش ایتدکلری بو مساعده‌یی کری آلمایه‌جقلری محقق اولسه بیله (۱٤) یاشنی اکمال ایدنجه‌یه قدر مکتبه دوام ایتمش بر چوجغك ، ذاتاً دین ایله علاقه‌سی تماماً قطع ایدلمش بولنه‌جغی شبهه‌سزدر. اونك ایچون روسیه‌ده مسلمانلرك استقبالی چوق وخیمدر . الله یاردیمجیلری اولسون .

عبدالرشید ابراهیم

مسلمانلقده قادین

۱

مسلمانلغك قادینه ویردیکی موقعی تقدیر ایتمك مشکل بر ایش دکلدر. چونکه کتاب مبینمز المزده بولوندیغی کبی دنیاده پیغمبرمز قدر هر سوزی ضبط اولونان بر کیمسه یوقدر .

حضرت محمد حیات بشریه‌نك هرصفحه‌سنی اداره ایده‌جك جهانشمول قانونلر کتیرمش اولدیغندن قادینی اهمال ایتمه‌سنه، یاخود بشرك مناسبات اجتماعیه‌سنی مسکوت کچمه‌سنه امکان یوقدی . حضرت محمد او یکانه

شارعدرکه قادینلر حقنده انسانلره رهبراولاجق برچوق تفصیلات براقمشدر. قادینلرك اجتماعی ، حتی سیاسی حقوقی ، قادینلرك حقوق تصرفیه‌سی ، حق حضانه‌سی ، و بوکا مماثل حقوقی قادینلرك وظائف دینیه‌سیله برلکده موضوع بحث ایدلمشدر. ارککلره نه‌قدر اهمیت ویرلمش ایسه قادینلره‌ده او قدر اهمیت ویرلمشدر .

هر شیدن اول مسلمانلق آدمك سقوطنده قادینك عامل اولدیغنی قبول ایتمه‌مشـدر . هر نه قدر حضرت محمد یکی بر دین کتیردیکنی ادعا ایتمه‌مش ، اهل کتاب اولان موسـویلرله عیسویلرك عبـادت ایتدکلری الـٰهه عبـادت ایتدیکنی سـویله‌مش ، اتباعنه بوتون انبیـا ومجددلره اعتقاد ایتمه‌لرینی توصیه ایتمش وبرچوق شرایع قدیمه وادیان سالفه‌یی احیا ایتمش ایسه‌ده زمان بعثتنده قادینك اقتصـاد اجتماعیده‌کی حقوق وموقعی حقنده رایج اولان تلقیلری قبول ایتمه‌مشدر .

مسلمانلق، خریستیانلرك کتـاب مقدسنده حضرت آدمه عطف اولونان بو سـوزلری قبول ایتمه‌یور : کویا حضرت آدم جنـاب حقه دیمش که : « یاربی، سنك بنمله برلکده بولونمق ایچون ویردیکك قادین، ممنوع آغاجك یمشنی بکا ویردی » مسلمانلق (سن پول)ك بو نقطهٔ نظرینی‌ده قبول ایتمز : « آدم آلدانمـامشدی . فقط قادین آلدانه‌رق کناه ایشله‌مشدی . »

مسلمانلغك نقطهٔ نظرینی بو آیت کریمه افاده ایدییور :

« وقلنا یا آدم اسـکن انت وزوجك الجنة وكلا منها رغداً حیث شئتما ولا تقربا هذه الشجرة فتكونا من الظـالمین . فازلهما الشیطان عنها فاخرجهما مما کانا فیه » یعنی « بزدیدك که : ای آدم ، سن وزوجه‌ك جنتده اقامت ایدیکز. ایسته‌دیککز یردن مبذولاً ییکز. فقط بو آغاجه یاقلاشمایکز. یوقسه ظالم اولورسکز . فقط شیطان اونلرك آیاقلرینی قایدیردی . واونلرك بولوندقلری یردن تبعید اولونمالرینه سـببیت ویردی . »

بالخاصه بونقطه‌یه دقت اولونمالیدرکه قرآن کریم ویاخود احادیث شریفه هیچ بروقت بوآغاجك «عرفان آغاجی» اولدیغنی سویله‌مه‌مکده‌در.

ینه قرآن کریمه نظراً حضرت آدم توبه ایدییورکن بو شکلده توبه ایتمشدر :

« ربنا ظلمنا انفسنا وان لم تغفرلنا وترحمنا لنكونن من الخاسرین » یعنی « یاربی ، بز کندی نفسـمزه ظلم ایتدك . بزی عفو ومغفرتنه نائل ایتمز ، بزه مرحمت ایلمزسه‌ك محقق خسرانه دوچار اولورز . »

بوصورتله قادینك موقعنی دوشورمك ایچون ایلری سورولن بهانه کوکندن استیصال اولونمش، وهبوط آدم مسئله‌سنده اوکا خریستیانلق وموسویلکك ویرمدیکی موقع ویرلمشدر. بوصورتله قادین جانی اولمقدن قورتارلمش، بوندن باشقه هبوط قصه‌سی تنویر اولونمشدر. حضرت آدم ویا حضرت حوا دائمی بر معصیتك مرتکبی دکلدرلر . جناب حق اونلری عفو ایتمشدر . ضعفلرینه وخطالرینه رغماً ذات باری اونلری یریوزنده خلیفه یاپمش، یعنی اونلری دنیانك افندیسی وحاکمی قیلمشدر، اوقدرکه کونشله آیی بیـله اونلره مسخر ایله‌مش وایفـاسیله مکلف اولدقلری وظیفه‌لری یاپدقلری تقدیرده اونلره مکافات وعد ایتمشدر . سموات وارضك قبولدن استنکاف ایتدیکی امانت خلافتی جناب حق هردرلو ضعف وقصورینه رغماً بشره تودیع ایله‌مشدر .

بشریتدن دار دنیاده ایفاسی ایسته‌نیلن وظائفده ارکك‌، قادین فرقی صـورت قطعیه‌ده کوزه‌دیله‌دیکی کبی اونلره آخرتده احسـان اولوناجق مکافاتلرده‌ده بر فرق کوزه‌دیلمه‌مشدر .

قرآن کریم دیرکه : « ایستر قادین ، ایستر ارکك اولسون مؤمن اولان جنته کیره‌جکدر . »

ینه قرآن کریم دیرکه : « کندیلرینی خدایه تسـلیم ایدن ارکك وقادینلر ، ایمـان ایدن ارکك وقادینلر ، اخلاص ایله عبـادت ایدن ارکك و قادینلر ، طوغری اوزلی ارکك و قادینلر ، صبرلی اولان ارکك و قادینلر ، متواضع اولان ارکك و قادینلر ، صدقه ویرن ارکك و قادینلر ، اوروج طوتان ارکك و قادینلر ، عفیف اولان ارکك وقادینلر ، بونلره جناب حق مغفرتنی و عظیم مکافاتی احضار ایتمشدر »

مسلمانلق مسائل دینیه‌ده، جناب حقك نعمتلرنده ارککلرله قادینلر آره‌سنده مساوات تامه‌یی تأمین ایتمشدر :

« ایستر ارکك ایسـتر قادین اولسون خیر ایشله‌ینلری بز مسعود بر حیاته نائل ایده‌جکز ، عمللرینك مستحق اولدیغی اك بوکسـك مکافاتی احسان ایلیه‌جکز. »

قرآن کریم ، انسانی مسالمت ومسعودیت مقامی اولان دار آخرتده دنیاده‌کی شریکهٔ حیاتندن آییرمامقده‌در :

« سز و قادینلرکز جنته کیریکنز . مسـعود ایدیله‌جکسکز . »

مسلمانلق اهل صلاح اولان ارککلره و قادینلره پارلاق بر آتی وعد ایتمکده‌در .

قرآن کریمك قادینلق عالمنده یاپدیغی اصلاحاتی طوغریدن طوغری‌یه قرآندن دیکله‌مك لازمدر . قرآن کریم عصر حاضرده رایج اولان عاداته‌ده اشارت ایتمشدر. کتاب الله هیچ بر تبدیل وتحریفه اوغرامه‌دن بزه انتقـال ایتدیکندن بوتون بو خصوصـاتده اك صحیح واك معتبر مأخذدر . بناءً علیه قادینلغك حالنی اصلاحه عائد اولان آیات کریمه‌یی تدقیق ایتدیکمز تقدیرده اولا حضرت محمدك قادینلغی نه‌حالده بولدیغنی آکلایه‌جغز . زردشتیلك ، موسویلك ، خرستیانلق کبی ادیان دور محمدی‌ده عربستانده مجهول دکلدی. فقط بوکا رغماً عربلر خرافاتپرستلکده، بت پرستلکده ، سرخوشلقده ، قماربازلقده ، قادینلری انحطاطك اك

درین غیالرنده‌یاشاتمقده دوام‌ایتمشلردی. ادیان‌متعدده صربلرك اوزرنده اجرای تأثیر ایتمكله اوغراشمش‌ایسه‌ده موفق اولامادقدن باشقه كندی تابعلری آره‌سنده استهداف ایتدیكی مقاصدی تحقق ایتدیره‌مه‌مش وقادینلرك حالنی‌اصلاح ایده‌مه‌مشدر. بناءً‌علیه حضرت‌محمد مسلمانلرك یالكز ایچكیدن ، قماردن وبوكا مماثل مساوی ایله قادینلغك حالنی اصلاحدن باشقه برشی یاپمامش اولسه ینه بوتون پیغمبرلرله مجددلرك وانسانیتپرورلرك باشنده طورور ، وینه خاتم‌الانبیا وظیفه‌سنی ایفا ایتمش اولوردی .

سورهٔ (نسا) قادینلغی اك یوكسك شاهقهٔ ترقی‌یه اعلا ایدن بو آیات كریمه‌یی محتویدر :

« یا ایهاالناس اتقوا ربكم الذی خلقكم من نفس واحدة وخلق منها زوجها ، وبث منها رجالا كثیرا ونساءً واتقوا الله الذی تساءلون به والارحام . ان الله كان علیكم رقیبا . وآتوا الیتامی اموالهم ولا تتبدلوا الخبیث بالطیب ولا تأكلوا اموالهم الی اموالكم انه كان حوباً كبیراً »

یعنی « ای ناس او ربكزه قارشی متقی اولیكز كه سزی برنفس واحده‌دن یاراتمش واوندن زوجنی یعنی آرقاداشنی وجوده كتیرمشدر. واوندن برچوق ارككـ وقادین میدانه كلمشدر . او الٰهی تبجیل وتنزیه ایدیكز كه اونك سایه‌سنده یكدیكریكزه مراجعت ایدیورسكز. وارحامه (قادینلره) حرمت ایدیكز. محقق كه جناب حق سزی دائما مراقبه ایدر . یتیملرهماللرینی ویریكز. ایی شیلرك یرینه خبیث شیلری قبول ایتمه‌ییكز. یتیملرك ماللرینی كندی ماللریكزه قاریشدیرمقله اونلرك ماللرینی یمه‌ییكز . بو محقق بویوك برجرمدر . »

بو آیات كریمه قادینلق ایچون بر برات مساوات وشرفدر . بو آیاتك تبلیغندن مقدم قادینلرك نه حالده اولدیغنی بیانلر واو زمانلرك احوال وعاداتنه واقف اولانلر بوسطور قرآنیه‌یی قادینلغك حجت اعتلا ورهاسی اولارق تلقی ایتمكده تردد ایتمز . بویله خارقه آسا براعتلایی ، بویله معظم بر صلاحی جهان تاریخی هیچ بر زمان كورمه‌مشدر .

بو آیات كریمه‌ده ایلك اول نظر دقتی جلب ایتمه‌سی لازم كلن نقطه اونلرك طرز خطابیدر. آیت كریمه بوتون انسانلغه خطاب ایتمكده‌در. متعاقباً ارككـ وقادینك عینی شیدن یارادلدقلری كوستریلیور . بناءً‌علیه تشكلات بدنیه اعتباریله قادین اركككدن دها ضعیف ایسه ، یاخود اركككلر عصرلرجه دوام ایدن برانكشاف اثری اولارق قادینلره فائق برطاقم صفات وقوای الده ایتمشسه بونده قادینی محجوب ، یاخود ارككی مغرور ایده‌جك هیچ برشی یوقدر . چونكه هرایكیسنك نفسی بردر. بناءً‌علیه برنده براثر ضعف ، دیكرنده براثر فائقیت وارسه بو برانكشاف مسئله‌سیدر. فقط نظر الٰهیده ایكیسنك موقعی بردر. ایكیسی ده‌خالقلری اولان ذات كبریایه عینی صورتله عبادت ایده‌جكلردر. قرآن كریمده آدم ایله حوادن هانكیسنك دها اول یارادلدیغنه دلالت ایده‌جك برشی یوقدر. قرآنك هدفی حقوق‌بشریه اعتباریله ارككله قادینك مساوی اولدیغنی بیان ایتمكدر .

بونی متعاقب آیت كریمه بو زوج وزوجه‌دن اركككلرله قادینلرك وجود بولدیغنی بیان ایلمكده‌در . نوع بشرك آنجق ارككله قادینلغك مشتركاً تناسلی سایه‌سنده تكثر ایتدیكنی بیان ایتمكله قرآن كریم انسانلرك قادینه دون برنظرله باقه‌لری ایجاب ایتمه‌دیكنی كوسترمكده‌در. چونكه قادینله ارككـ نوع بشرك تكثیرنده متساوی بر وظیفه‌یی ایفا ایلمكده‌در .

ارككله قادینك بو صورتله مساواتی تأسیس اولوندقدن صوكره كتاب‌الله انسانلرك كمال صدق واخلاص ایله جناب حقی تقدیس وتنزیه ایتمه‌لری لازم كلدیكنی ، چونكه آنجق اونك سایهٔ رحمتنده انسانلرك متقابلاً مستفید اولدقلرینی وحائز اولدقلری حقوقی یكدیكرلرندن ایسته‌دكلرینی بیان ایتمكده‌در. آیت كریمه‌نك بو قسمی ارككله قادینك زوج وزوجه ویا برادر و همشیره ویا والده واوغول اولمق اعتباریله آره‌لرنده بولونان رابطهٔ محبتی تقدیر ایتمكده‌در . آنجق جناب حقك بر اثر لطفی اولمق اوزره بو محبت حاصل اولمقده‌در . بوندن طولایی جناب حقه شكر ایتمه‌لی‌یز . ایكی جنس آره‌سنده‌كی متقابل محبت ومودتك قیمتنی كوسترمك ایچون بوندن دها مكمل براسلوب بولونماز. بو متقابل حسیاتك قیمتنی تقدیر ایتمه‌دیكمز تقدیرده او محبتی بزم قلبمزه افاضه ایدن جناب حقه حرمت ایتمه‌مش اولورز . قرآن كریم بو متقابل محبت ومودتی بحق تقدیر ایدرك بونلرك خالقی اولان ذات كبریایه بوتون صمیمیت روحمزله متشكر اولمامز ایجاب ایتدیكنی بیان ایتمكده‌در . كوریلیوركه خریستیانلق وبودیلكك دیدیكی كبی مناسبات زوجیه ، انسانلری رضای باریدن اوزاقلاشدیران برشی‌ده‌كل ، بالعكس بزی جناب حقه دها چوق متشكر ایده‌جك ، اوكا مربوطیتمزی تقویه ایده‌جك برشیدر .

بو آیت كریمه بوتون سورهٔ شریفه‌نك زبده‌سیدر . بلكه بو نظم جلیل یوم خلقتدن ، یاخود تكامل بشریتدن بوكونه قدر قادینلرك لهنده سویله‌نن اك بویوك سوزدر. مسلمانلق بو آیت كریمه ایله قادینلغی یوكسله‌بیله‌جكی اك یوكسك موقعه چیقارمشدر . بوموقعدن صوكره قادینلق ایچون دها یوكسكه چیقمغه امكان یوقدر.

م . حسین قیداوی

نوئل يورطيسى

بك اوغلنده يل باشى كيجه‌سى تسعيد

ميسيونر حركتنك يكى وجهۀ استقامتى شودر : اولا مسلمانلرك حيات اجتماعيه‌لرينى صارصمق ، اوندن صوكره بوش قاله‌جق ساحه‌يه خرستيان عادات اجتماعيه‌سنى اقامه ايتمك . اجنبى ميسيونرلرك يرلرينه يرلى شاكردلر يتشديره‌رك اونلر واسطه‌سيله بو غايه‌يى تأمينه چاليشمق .

بونلر ، بويوك بر ميسيونر قونغره‌سنده ويريلن قرارلردركه خيلى زماندنبرى اسلام هيئت اجتماعيه‌لرينه قارشى تطبيق اولونمقده‌در . استانبولك بو كونكى ترديسى اويله كندى كنديسنه‌مى حصوله كلمشدر صانيورسكز ؟ بوتون بو فنالقلرك ، بو اخلاقى انهداملرك آرقاسنده نيجه كيزلى اللر ، كيزلى مؤسسه‌لر واردركه اونلر هويت مليه‌يى تبديل ايچون متمادى و مدهش بر فعاليت ابراز ايتمكده‌درلر . بالطبع بو حقايقه هر كس نفوذ ايده‌مديكى جهتله فنالغك قباللرينى ، منبعلرينى بيله‌مز ، كوره‌مز . اورته‌ده كورونن يالكز نتايج و تظاهراتدر . بو منكرات ، بو سفاهت مؤسسه‌لرينك آرقه‌لرنده ايشله‌ين معظم فتنه و فترت فابريقه‌لرندن كيمسه‌نك خبرى يوقدر .

ايشته نيجه زماندن برى پرده آرقه‌سنده وقوع بولان او مدهش مساعينك نتيجه‌سيدركه بوكون استانبولك هر طرفنى سفاهت ابتلاسى قابلامش ، كندى عادات و اساسات اجتماعيه‌مزه ، كندى مميزات مليه‌مزه قارشى مدهش بر خصومته مقابل فرنك اساسات اجتماعيه‌سنه ، فرنك عادات مليه‌سنه درين بر مجلوبيت حصوله كلمشدر : ملى و اسلامى اولان هر عادت ، هر اساس منفوردر و يقيلمغه محكومدر . غربى اولان هر اساس و هر عادت خوشدر ، قبولى قطعى و ضروريدر . بو ، بر ضلالت اجتماعيه اولمقله برابر ، متمادى پروپاغاندالرله مفكوره حالنه كتيريلمشدر . شيمدى آرتيق بو ضلالت اجتماعيه‌نك اوكنه كچمك مشكللشمدر . سزك « حقيقت و فضيلت » ديه ايلرى سورديككز اساسلر بر خندۀ استخفاف جلب ايتمكدن باشقه بر شيئه يارامايور . سز بنيان اجتماعينك ، فضيلت و مميزات مليه‌نك انهدامى قارشوسنده آغلاركن بو وضعيتى حاضرلايانلر پرده آرقاسندن سرمستى موفقيتله قيص قيص كولرلر . سز ايسته‌ديككز قدر « بو بنم اولادمدر . » دييكز . آرتيق اونلر ، سزك اولادكز دكلدر . اونلر ، آشيانۀ مادرى ترك ايتمش ، سينۀ ملتدن چكيلمشلردر .

بالطبع بو وضعيت پك فجيعدر . فقط نه چاره‌كه حقيقت بودر . بو حقيقتى اك واضح صورتده كورن و كوسترمكه چاليشان ، اقدام صاحبى احمد جودت بك استاذمزدر . آوازينك چيقديغى قدر متمادياً باغيرييور ، صو آلمايه باشلايان بر كميده بولونيوركبى « آمان باطيورز ! » ديه فرياد ايديور ، فقط او فريادە رغماً سفاهت آلابيلديكنه تزايد ايديور و ايده‌جكدر . چونكه تكنه چوروتولمشدر . زماننده لازم كلن تدبيرلرى اتخاذ ايتمه‌ينلر ايچون شيمدى آغلامق ، فرياد ايتمك هيچ بر فائده ويرمز .

سنه باشى سنۀ افرنجيه مبدألرينه تحويل اولونديغى زمان بزه ايشلك جهت فنيه‌سندن بحث ايدييورلردى . بر كون كلوبده سنه باشنى تجليل خصوصنده خرستيان مراسم و عاداتنك استانبولده‌ده مظهر قبول اولاجغنى كيم دوشونه‌بيليردى ؟ لكن ايشته بوكون او هركسجه دوشونوله‌مه‌ين ، سزينه ايريله‌مه‌ين حركتك نتايجى تظاهر ايتدى . سنه باشى فرداسنده چيقان غزته‌لر بك اوغلنده‌كى يل باشى كيجه‌سى تسعيد مراسمنه قادين ، اركك و هر صنفدن بويوك بر تورك مسلمان كتله‌سنكده اشتراك ايلدكلرينى يازديلر . ديمك‌كه بو خرستيان عادتى‌ده بوراده بو سنه‌دن اعتباراً جارى اوله‌جق ! ميسيونر مؤسسه‌لرى بر مقصدلرينه دها ايرديلر ، بر غايه‌لرينه دها واصل اولديلر .

ملى ، اسلامى بر عادتك يقيلوب يرينه بر خرستيان عادتنك اقامه اولونديغنى كوسترن بو مهم حادثه حقنده غزته‌لرك يازدقلرى اوزون يازيلردن بعض فقره‌لرى نقل ايتمه‌يى فائده‌لى كوريورز . بو « تحول اجتماعى » حادثه‌سنى اك اى صورتده ضبط و تثبيت ايدن صوك تلغراف غزته‌سيدر . او ديبوركه :

« دون كيجه غير مسلملره تورك‌لردنده عظيم بر كتله پيرو اولارق يكى سنه تشريفاتله قارشيلاندى . بك اوغلنده حربك دوام ايدن سفالتلرينه رغماً مدهش صرفيات ياپيلدى . اكلنجه يرلرنده برچوق معروف ذوات كوريليوردى . بك اوغلو دون كيجه يكى سنه‌يى مراسم مخصوصه ايله تسعيد ايتدى . اكلنجه محللرى اولان بارلر ، توقاتليان ، په‌راپالاس كبى بويوك اوتللر تزيين و بالولر ترتيب ايدلمش ، بر چوق محللرده سفارتخانه‌لرده كذلك بالو و ضيافتلر ترتيب ايدلمشدى .

هر جنس ملتدن مركب خلق كتله‌سى بو مراسمه وسعى نسبتنده اشتراك ايتمشدر . فى الحقيقه يكى سنه اكلنجه‌لرينه اشتراك ايدنلر آره‌سنده معظم بر تورك كتله‌سى‌ده واردى .

ايكى كوندنبرى استانبولك خرستيان خلقى نوئل ايچون حاضرلقلرده بولونيورلردى . بوكيجه‌نك شرفنه يوز بيكلرجه طاووق ، هندى ، شامپانيا ، قونياق ، شكر ، چوقولاته ، اويونجاق صاتون آلنمش ، زنكين ، فقير هر خرستيان اوينى آز چوق بونلرله دولديرمشدى .

توقاتليان ، په‌راپالاس اوتللرنده كيجه صباحه قادار دانس ايدلمش و كچ وقت مشتريلره هديه‌لر داغتيلمشدر . بو بالو و دانسلره اشتراك ايدنلر ميانده استانبولك بر چوق كبار تورك عائله‌لريده موجود ايدى .

كنج قيزلر ساعت اون ايكيده اسكى سنه‌يى پارچه‌لايوب يكى سنه‌يه كيرلديكنى كوسترن لوحه‌لر ترتيب ايتمشلردى . بر چوق يرلرده معروف ذوات ، مبعوثلر موجود ايدى . هر كس يكى سنه شرفنه ذوق ايدييوردى . ياخود

ذوق ایتمك ایچون بر کره‌ده یکی سنه‌یی وسیله اتخاذ ایتمشدی . شامپانیا شیشه‌لری پاطلایور ، کنج قادینلر جلوه وشطارت ایچنده حایقیریشیورلردی . غاردن بارده کیجه یاریسندن اوچ ساعت صوکره‌یه قادار دوام ایدن اکلنجه‌لری متعاقب مشتریلره ییل باشی هدیه‌لری توزیع ایدلدی . بوهدیه‌لرك توزیعی غایت کوزل واکلنجه‌لی اولدی. مثلا ایلك نومرو اولمق اوزره لوجه‌ده آرقاداشلری ایله برلکده اوطوران سابق معارف وکیلی واصف بکه بر بابا هندی اصابت ایتدی . هندینك چیقدیغنی کورەن بارده‌کی خلق و قادینلر اوزون مدت (غلو . . . غلو . . .) دیه باغیردیلر. لوجه‌ده‌کیلر شطارت ایچنده‌ایدیلر. چونکه صیرا ایله دها بر چوق هدیه‌لر واصف بکه ویانده‌کیلره وعینی لوجه‌ده بولونان قادینلره طاوشان ، ببك وشامپانیالر اصابت ایتدی .

حضرت عیسانك اولادلری دون کیجه ساعت اون‌ایکی‌یه واصل اولدقدن صوکره بوتون الکتریقلری سوندورمشلر وکیم بیلیر قاچ قادین وارکك‌عادت اولدیغی اوزره دون کیجه‌نك بوبر دقیقه‌سنده اوپوشمشدر ! . . »

استقلال غزته‌سی‌ده بونی تأیید ایده‌رك دییورکه :

« ییل باشی کیجه‌سی تام ساعت اون ایکیده اکثری بارلرده واکلنجه محللرنده‌الکتریقلر بردقیقه ایچون سوندرولمش وقارا ڤلقده‌قالان خلق یکی‌سنه‌یی ارککلی قادینلی بربرلرینی اوپمکله تسعید ایتمشلردر . »

توحید افکار ایسه (غربی تقلید) سر لوحه‌لی بر فقره‌ده شویله دییور :

« یاواش یاواش اورته‌دن قالقان تورك ومسلمان عاداتی یرینه فرنك وخرستیان عادتلری قائم اولویور . کندی سال جدیدلرمزی اونوتیورز . اونلرك ییل باشیلرینی تسعید ایدییورز . کندی ایام ولیال مبارکه‌مزده بویوکلرمزك اللرینی اوپمك کبی مستحسن عادتلرمزی براقیورز . فرنکلرك - برر بازار فحش اولان - بارلرك قارا کلفنده اوپوشمك کبی رذیل عادتلرینه اشتراك ایدییورز .

بر مدت اول (پاریس) ده (سه‌نت قاته‌رین) کیجه‌لرنده ، یکرمی بش یاشنه بالغ اولدیغی حالده هنوز اولنه‌مه‌ین قیزلرك اوکنه کان هرارکك طرفندن اوپولدیکنی بر رفیقمزك (پاریس) مخابر مخصوصی یازمش ، بزده ، (غربی بوتون فضائل رذائلی ایله تقلید) طرفداری اولان غرب پرستلرمزك اوروپانك وفرنکلکك بو عادتی‌ده قبول وتطبیق ایدوب ایتمه‌یه‌جکلرینی صورمشدق . ییل باشی کیجه‌سی بارلرك ایچکی بخاریله آلوده قارا کلفنده بربرینی آرایوب بولان دوداقلرك مست عشرت و مست شهوت ییل باشنی تبریك ایتدیکنی اوقودقدن صوکره غربك پرستشکارلرینه اوسئوالی صورمقده مکر نه قدر حقمز وارمش . »

***

سفاهتك آناطولی‌یه تعمیم و انتشاری

اقدام صاحبی احمد جودت بك یازییور :

« سفاهتك شهرمزده اك بیوك محل صرف وتطبیق اولا مسکرات ، ثانیا هوسات نفسانیه سفاهتی‌در . بونلرك ایکیسی بربرینه مربوطدر . بو نوع سفاهتلر صرف استانبول خلقنه عائد شیلر دکلدر . آناطولی‌نك شوراسنده بوراسنده هرهانکی بر ایش یوزندن طوپلیجه پاره قازانانلر کندیلرینی استانبوله آتارق مامللکلرینی افنا ایدییورلر. آناطولی‌نك دهقانی قادینلرینی آرتق بونلربکنه‌میورلر، شهر مازینلرینه وقف هوس ایلیورلر . طشره‌دن بر درجه‌لك سرخوش کلیرلر ایسه بورادن‌ایکی‌درجه سرخوش کیدییورلر . ایشیتدیکمزه کوره آناطولیده‌ده بو نوع سفاهت اسکیسنه نسبتله چوق ایلری‌یه کیتمش ، بش اون کونلك

دنیا حیاتندن ایچه کام آلمق هوسنه اوراده‌کیلرده کندیلرینی ایدن ابی قاپدیرمشلردر . حسیات اخلاقیه ومعاشرت اجتماعیه بوراده‌ده، اوراده‌ده چوق ضعفه دوشمشدر .

بزده‌کی مسکرات سوء استعمالی و بالخاصه منور عائله‌لره منسوب قادینلر نزدنده مسکراتك کثرت استعمالی ماتن غزته‌سی مخابرینك‌ده نظر دقتنی جلب ایتمش و حریت مدنیه واجتماعیه‌نك تورکیه‌ده بو مرتبه یاکلش آکلاشیلمش اولماسنه بیان تأسف ایدلمشدر ! بونلر چوق آجی ، چوق مؤثر سوزلردر . نتایجك وخامتنی، باشنده بر پارچه عقلی‌اولانلر ادراك ایتمکده مشکلات‌چکمزلر. برزمان تورکلرك صلابت اخلاقیه‌لری آوروپاده جالب‌دقت اولوردی . شیمدی ایسه‌آوروپاده فناحاللرمزدن بحث اولونیور.بزبوندن پك‌چوق ضرره اوغرارز. زیرا بزه آرتق اعتمادواطمئنان قالماز . بو حال ملی برخساره منجراوله‌بیلیر.»

احمد جودت بك ، بویوزدن میلیونلرجه ثروت ملیه‌نك خارجه آقدیغنی،اولرمزده‌کی اك کوچوك اشیایه قدراجنبی معمولاتنك مدهش صورتده رواج بولمقده ، صنایع و استحصالات ملیه‌یی محو ایتمکده اولدیغنی، فقروسفالتله برابر قناعتسزلکك‌ده تزاید ایتدیکنی،مملکتك هر طرفنده‌کی یولسزلق یوزندن‌خلقك تحملفرسا مشاق‌ومزاحمه‌دوچار اولدیغنی پك آچیقلی صورتده ایضاح ایتدکدن صوکرا دییورکه :

« مملکتك حالی بویله‌لکله نره‌یه وارەجغنی هیچ بریمز دوشونمك زحمتنه قاتلانمیورز . هیمزده نه اولادمزك ، نه احفادمزك چکه‌جکلری صیقینتی‌یی دوشونمك زحمتنه قاتلانمیه‌رق « بزدن صوکره ایسترسه قیامت قوپسون ! » دییورز . خارجدن‌بومملکته‌باقیلنجه بوراسی تیمارخانه‌دن باشقه بر شیئه‌بکزتمك قابل‌اولاماز . تورکلرده تربیهٔ‌اجتماعیه‌نك‌منبعی ، هیچ شبهه یوق ثواب فکری ایدی . تورك قومی‌بیك سنه‌دن زیاده بر مدنیت‌بری اسلامیته داخل اولارق اجتماعیات نامنه ، اصول‌وقوانین نامنه نه‌اکتساب ایتمش ایسه هپسی‌ده بی‌شبهه اسلامیتك اثر تعلیمیدر . بو تربیه‌یی غائب ایدر ایتمز سکز اون سنه ایچنده حسنات‌مدنیه‌دن اوزاقلاشیوردك.مربی‌ملت‌اولانلر ایچون‌بوبرعبرت‌مؤثره‌در.»

***

استانبولده‌کی اخلاقسزلقلر آوروپا غزته‌لرینه عکس ایتدی

استانبولدن « اکسلسیور » غزته‌سنه یازیلیور :

« هلال احمر » جمعیتی ، تورك قادینلری آراسنده تدقیقاتده بولونمش وبوندن آکلاشیلدیغنه کوره کنج ومنور تورك قادینلرینك قوتلی مشروبات کئولیه‌یه قارشی ابتلالری کیتدکجه آرتمقده بولونمشدر. ایچکینك قادینلر آره‌سنده تعممنه سبب ، مدنیت ومعاشرت حقنده انتشار ایدن برطاقم یاکلش تلقیناتدر. «هلال احمر» جمعیتی، معارف وکالتنه مراجعتله ، کندی اعضاسندن‌بعضلرینك قیز مکتبلرنده ایچکی علیهنده قونفرانسلر ویرمه‌سنه مساعده اعطاسنی طلب ایتمکه قرار ویرمشدر . »

***

عصری قادین هر طرفده تدنی حالنده

ایللوستراسیونك‌نوئل‌نسخه‌سنده‌کی‌ژاق‌بولانژه‌نك عصری قادینلره دائر بر مقاله‌سنی جمهوریت غزته‌سی نقل ایدییور . محرر ، فرانسز قادینلرینك اخلاق ، عادات وطبایعنده حرب عمومینك‌بویوك دکشیکلر وقوعه کتیردیکنی وبوکون فرانسز قادینلرینك بوس‌بوتون سرآزاد ،

باشی بوش بر حاله کلدیکنی سویله‌یور بعض فقره‌لرینی عیناً نقل ایله انظار عبرته وضع ایدییورز :

حربدن اولکی قادینلر بعض قیدلرله چوق باغلی ایدیلر . مثلا بورژوا صنفنه‌منسوب کنج قیزلر یالکز باشنه هیچ بر یره کیتمز ، دائمابدر ووالده‌لرك، مربیه‌لرك نظارت ووصایتی آلتنده یشارلردی. خفیف مشربلرك دوام ایتدکلری صالونلرده عائله قادینی کورولمزدی . هله قادینلرله ارککلرك قومساله برلکده دکزه کیرمسی هیچ ایی بر نظرله کورولمزدی . فرانسه‌ده دموقراسینك ایلرولمه‌سنه رغماً صنف فرقلرینه رعایت ایدیلیردی .

بویوك حرب هرشیئی هرج ومرج ایتدی . برکره ۱۹۱۴ ایله ۱۹۱۸ سنه‌لری آراسنده یتیشن نسلك هان ، هان تحصیللری یاری قالدی . مکتب حیاتنده اکتساب ایدیلن دیسیپلیندن محرومیت ارژه‌نه‌راسیونی دها سرآزاد بر حاله قویدی .

اونلرك بزم تحکم ویا وصایتمزه قارشی عصیانکارلقلرینه بزده مقابله‌دن کری دورمیورز . اسکیدن بالولرده بر قادینی دانسه تشریفات مخصوصه ایله دعوت ایتمك ورقصك ختامنده اونی بوفه‌یه ویا ابوینك یانه ، هیچ دکلسه اولجه بولوندیغی یره قدر کوتورمك نزاکتنی اهمال ایتمزدك ، شیمدی بعضاً بر کوز اشارتی ایله حتی اوکا بیله لزوم کورمه‌دن ، هرکس یاقیننده بولونان قادینه صاریلوب اویونه باشلایور و موسیقی دورور دورماز اونی صالونك اورته‌سنده براقوب صاووشیور ، بویولده حرکت هیچ عیب صاییلمایور .

حربدن صوکره اك زیاده کوزه چارپان شی اجتماعی سویه فرقلرینك آزالمه‌سیدر . غازینولرده ، دانسینغلرده بورژوازی صنفی ایله شبهه‌لی قادینلر اوموز اوموزه تانغو اویناديغی کبی ، چوق کره‌ده مادامل‌ر کندیلری قدر سوسلی قام دوشامبرلریله بر آره‌ده شیمی ویا فوقستروت اویناییورلر . »

***

عصری قادینه : غرب مدنیتنك اك بیچاره محکومی ..

(سوندی بیقتوریال) غزته‌سی ۲۸ کانون اول تاریخلی نسخه‌سنده سیر (ویلیام آربوت‌نوت‌له‌ن) طرفندن عصری قادین حقنده (فرانقو-بریتیش مه‌دیقال ره‌وو) یه یعنی (فرانسز انکلیز مجموعهٔ طبیه) سنه یازدیغی مهم برمقاله‌دن سطور آتیه‌یی اقتباس ایتمکده‌در :

« عصری قادین ، پك بیچاره بر موجودیتدر . شکلاً تردی‌یه اوغرایان بو قادینلرك اکثریسی اوفاق تفك وبیچمسزدر . »

سیر (ویلیام) عصری رذالتك برچوغندن ، حتی خسته‌لقلردن قادینی مسئول طوتمقده ، فقط قادینك تردیسی مسئولیتیده ارککه عطف ایلمکده‌در . مومی الیه دیورکه :

« مدنیتك ، باشلیجه قربانی قادیندر . قادین ارککك حاقی یوزندن بوحاله کلمشدر . (قانسر) ك اك مهم عامل انکشافی قادینك مدنی تردیسندن باشقه برشی دکلدر. سوء تغذی‌یه اوغرایان بیچاره قادینلر ، بوکون حالا اقوام وحشیه‌ده محفوظ اولان برچوق خصائلدن بالخاصه برچوق اوصاف بدنیه‌سنی ضایع ایتمشدر . عصری قادینك چوجوق حمل ایتمك وطوغورمق قابلیتیده عظیم تناقصه اوغرامشدر.

عصری قادینك دماغی تحصیل تسمیه اولونان شیله ، مناسبتسز غدالرله ، علاجلرله بیرانمشدر . قادینلر ، چوجوقلرینه کافی غدا یتشدیره‌مه‌یور . بناءً علیه کیمیاکرلرك احضار ایتدکلری ناقص مواد غذائیه‌یه مراجعت مجبوریتنده قالیورلر. بونلرك بدبخت چوجوقلری کافی غدا بولامادقلرندن جیلیزقالیور، یه‌دکلری شیلرك زهرلریله قوای حیاتیه‌لری خراب اولویور . »

دانس صالونلرینك یکیدن آچیلمسی

برآی اول سد ایدیلن دانس صالونلری ، اخیراً پولیس مدیریتی طرفندن تکرار آچیلدیغی، آچیلیر آچیلماز دها ایلك کیجه‌دن صالونلرك طولدیغی، طرفینك حسرتله یکدیکرینی قارشیلادقلرینی غزته‌لر یازییور.

قانونی اوله‌رق سد ایدیلن بومنکرات اوجاقلرینك تکرار کشادینه مساعده اولوندی . عجبا غیر قانونی اوله‌رق سد ایدیلن مدرسه‌لرك کشادینه حالا مساعده اولونمایه‌جقمی ؟..

سفاهتك آلابیلدیکنه تعمم وانتشار ایتمکده اولدیغی بر زمانده مؤسسات دینیه‌یی قاپالی طوتمقله نه حریت اساسلرینه رعایت ایدیلمش اولور ، نه‌ده سفاهت ومنکراتك اوکنه کچمك امکانی قالیر ! ملتك بنیان اجتماعیسنی انحلالدن محافظه ایده بیله‌جك آنجق حسیات دینیه‌سیدر. بوبرطرف اولدقدن صوکره آرتیق ملتك هیچ برشیله علاقه‌سی قالماز، هرطرف سفاهت ومنکرات بطاقخانه‌سی اولور . اکر اخلاق وفضیلت ملیه‌نك بقاسی مطلوب ایسه سد اولونان مؤسسات دینیه‌یی برآن اول کشاد ایتمك ، بو خصوصده خلقه مساعده ایتمك اولیای امورك اك متحتم وظیفه‌سیدر .

***

بوتونه خصومت ، مؤسسات واحکام شرعیه‌یه قارشیمی ؟

سنه‌باشی میلادی سنه مبدأینه تحویل اولونه‌لی بری غزته‌لر کانون ثانی ابتداسنده یکی‌ییل حقنده مقاله‌لر یازمقده‌درلر . بومناسبتله‌یازیلان مقاله‌لردن صوك تلغراف غزته‌سنك (یکی‌ییل) عنوانلی باش مقاله‌سنده بعض تحف فقره‌لر نظر دقتمزی جلب ایتدی . محرر ، کچن ییلك دموقراسی حرکتنك بیقیجی دوره‌سی اولدیغنی سویله‌یور. بونی ایضاح ایدرکن دییورکه :

« تورکیاده دموقراسی اداره‌سی موجوددر دیه‌ن نظریه‌لر یاننده دینی دنیادن آیرمایان مدرسه علمی ، باشی بوش بر حالده مملکتك معارفنده باشلی باشنه بر کوشه تشکیل ایدییوردی . عصری دموقراسی ولاییق حکومت سوزلری یاننده کوریوردقکه برشرعیه محکمه‌سی واردی‌که حکملرینی قانونله‌ده‌کل ، عرب فقهندن آلیور ، عصری دولتك سیاستنی تدویر ایده‌نلر آراسنده شرعیه وکیلی‌ده دین ممثلی اولارق دنیا ایشلرینه آخرت نامنه قاریشیوردی . کچن‌سنه بونلری سیلدی ، سوپوردی ، ییقیجی وظیفه‌سنی تام دکلسه‌ده ایی براستقامتده ایفا ایتدی . »

صوکره مثبت ساحه‌یه کلنجه هیچ بر ایش کوروله‌مدیکنی ، آناطولینك مهاجرلره مزار اولدیغنی ، خلقك رفاهنه دائر برأثر علاوه اولونه‌مادیغنی ، اعشارك الغاسی مواضعه‌لی بر حرکت اولدیغنی اعتراف ایدییور . بعده ینه ملتك اساسات اجتماعیه‌سنه نقل کلام ایله دییورکه :

« تورکیا خلقنك تنظیماتدن بری دوام ایدن ماضیدن قورتوله آرزوسی بو سنه‌ده قسماً اولسون تطمین ایدلمش دکلدر . قادین مدنی وسیاسی حقوق اعتباریله هنوز برده‌موقراسی وطنداش دکلدر . میراثی نقصان آلیر ، برمال کبی

برازکه درت دانه ویریلیر ، سیاسی حقه مالك دکلدر . بونك بویوك برنقصانلق اوله جغنده شبهه یوقدر . امید ایدرزکه یکی ییل بوساحه ده فیضلی اثرلر وجوده کتیرر . دهموقراسینك ایجابلرینی قید ایدرکن هنوز بر چوق تورك قانونی مدونانده عرب جبه سنك حاجی یاغی ، یاخود مستبد ناپولیونك جیزمه قونجلرینك قوقوسی واردر . تورك حاکمیتك اك کوزل اثری تورك ملتنك آرزوسندن دوغمش قانونلرله اداره سی اولاجقدر . عینی زمانده تورك قانونلری آراسنده هنوز شرعی ماهیتده اولان قانونلر ، ماده لر واردر . بونلرده یکیدن تدقیق ایله تورك قانونلرینك ماضی کوفلرندن آییقلانمسی لازمدر . بونلری بو سنه نك یایجی پلانلری آراسنده کورمك ایسته یورز . »

صوك تلغراف باش محررینك بو یازیلرینك دها ای معناسنی آکلامق ایچون (تورکیا و تنظیمات) عنوانلی اثری تألیف ایدن فرانسز سفیرلرندن (أنکه لهارد) ك مذکور اثرك مقدمه سنده کی شو سوزلرینی دقتله اوقومق کافیدر :

« تنظیماتدن مقصد ، هیئت اجتماعیهٔ اسلامیه یی عصرلرجه زماندن بری معناً وسیاسةً آیری یاشامش اولدیغی هیأت اجتماعیهٔ خرستیانیه یه یاقلاشدیرمق (یعنی اسلامدن اوزاقلاشدیرمق) ایدی ؛ بویله بر تشبثك موجب اولدیغی مشکلاتك ماهیت مخصوصه سی حقنده شبهه وتردده محل یوقدر . هیچ شبهه یوقدرکه عثمانلی ایمپراطورلغی قرون وسطاده بولوندیغی نقطه ده براقان ، قرون وسطانك ظلمت کثیفه سی ایچنده کوندن کونه دها زیاده باتیره رق نهایت کونك برنده بوسبوتون نابود اولمسنی انتاج ایده جك کبی کورونمش اولان مؤثر ، حکومت عثمانیه نك (آوروپا) هیئت دولیه سی خارجنده ، حال انفرادده قالمسی ایدی . وبو انفرادك سببی (دین) ایدی .

فی الحقیقه حکومتی تأسیس ایتمش اولان اسلامیت ، ناظم وحاکم مطلق اوله رق قالمشدر . قرآن ایله قانون مدنی بر ایدی . تشکیلات ملیه ایله عقائد دینیه یکدیکرندن تفریق ایدیله مه یه جك صورتده قاریشمش اولدیغندن تشکیلات ملیه ده عقائد دینیه کبی لایتغیر ایدی .

تورکیانك رنده استغنا کوستره میه جکی ائتلافی حصوله کتیرمك ایچون اورته ده کی مانعه یی یا بوسبوتون ازاله ، یاخود تخفیف وتسویه ایتمك ، یعنی حکومتی عالم خرستیانیتده اولدیغی کبی قوانین دینیه نك تأثیراتندن آز چوق آزاده بر حاله کتیره رك روحانیتدن دنیویته تحویل ایله مك ، یاخود عقائد اساسیه یی سربستجه تفسیر ایتمك صورتیله یاواش یاواش تحدیدات وتقییدات دینیه دن قورتارمق ایجاب ایدییوردی .

حکومت عثمانیه هرشیدن پك چابوق متأثر ومنفعل اولان جاهل ومتعصب بر خلقك موجب اغبراری اوله جق حالاتدن توقی ایتمك ایچون بو ایکنجی شقی اختیاره قرار ویرمشدی . »

صوك تلغراف باش محرری ایسه بوکون برنجی شقی تکلیف وترویج ایدیور .

***

دینسزلك پروپاغانداسی سربستمی ؟

اخیراً استانبوله کلن قارص مبعوثی آغا اوغلی احمد بك ، حریت مطبوعاتی تحدید ایده جك تکلیفلر حقنده غزته لره وقوع بولان بیاناتنده مطبوعات قانوننك شو اوچ اساس دائره سنده (۱ — مقدسات شخصیه یه تجاوز ایتمه مك ، ۲ — جمهوریت اساسلرینی تهلکه یه دوشوره جك نشریاتده بولونمامق ، ۳ — دینی ، پروپاغاندا آلتی یاپمامق) بهمه حال تعدیل ایدیله جکنی سویله مسی اوزرینه توحید افکار رفیقمز « دینسزلك پروپاغانداسیده منع ایدلسه » سرلوحه لی بر مقاله یازمش ، احمد بکك بو سوزلردن مقصد حقیقیسی وهدفی نه اولدیغنی ، ایضاح ایتمشدر . مقاله نك نهایتنده توحید افکار رفیقمز دییورکه :

« بوکون مملکتده دینی ، پروپاغاندایه آلت اتخاذ ایدن غزته لر یوقدر ، توحید افکارك محافظه کارانه نشریاتنك اس الاساسی ایسه ، مدنیت اسلامیه موجود اولدیغی ، بو مدنیتك اجتماعیات نقطهٔ نظرندن غرب مدنیتنه فائق بولوندیغی اجتهاد وقناعتی تشکیل ایتمکده در .

حالبوکه بوکون قورقیله جق شی ، دینی نشریات دکل ، بالخاصه دینسزلك مروجی کبی کورینان نشریاتدر . فی الحقیقه مملکتده بر ارتجاع فکری حاضرلاندیغی واهمه سنی اورته یه آتان یادکارلر ، بو موهوم ارتجاع ایله اوغراشمه نك الکایی واسطه سی بر طرفدن ارباب خلوصه افترا ایله برابر دیکر طرفدن ده دینسزجه نشریاته اعظمی رواج ویرمکدن عبارت ظن ایله مك غفلتنده بولونمقده درلر . بو غفلت سببیله در ، که هرکسك صمیمی اعتقاداتنه قدر تجاوز ایله مکده لر . مثلا بر مبعوثك جامعه کیدوب نماز قیلمه سنی بیله اثر ارتجاع عد ایتمکه قدر وارمقده درلر . ذاتاً (لیبرال) جریانه اك زیاده ضرر ایقاع ایدن بالخاصه بو جاهل و غافل مدافعلرك بوقبیل سرسمجه واذعانسزجه نشریاتیدر . بناءً علیه بوکون مطبوعات قانونه دین حقنده یکی بر ماده علاوه ایدیله جك ایسه ، بو ماده دینی نشریات حقنده دکل ، آنجق دینسزلك پروپاغانداسی حقنده علاوه ایدیله بیلیر . بوکاده بالخاصه وجداً لزوم واحتیاج واردر . چونکه (لیبرال) لق نامنه آغزینه کلن هذیانی ایدن محررلر ایچنده بر قاچ بیچاره غافل وارسه هرحالده هیچ اولمازسه بر دانه ده قصد مخصوصله وممین برپلان دائره سنده ملتك دیننه تسلط ایدنیده بولوندیغی شبهه سزدر . »

اسلام عالمی : مصر . —

مصرده انتخابات مجادله سی کمال شدتله باشلامشدر . بوتون فرقه لر یکدیکرینك علیهنده بیانامه لر نشر ایدییور ، زغلول پاشا فرقه سنی موقع اعتباردن دوشورمك ایچون چالیشیور . زغلول پاشا فرقه سندن بر طاقم اعضا آیریلیور دیکر بر فرقه تشکیل ایدییورلر . زغلول پاشانك نفوذینی تنقیص ایتمك ایچون مشارالیهك فرقه سیله برلکده مصر حکمداری برنجی (فؤاد) ه صداقتسز اولدیغی ده صوك کونلرده اعلان ایدلدی . مشارالیهك آرقداشلرندن برقاچی بو یوزدن کندیسنی ترك ایتدی . شیمدیلك مصرده وضعیت بوحرکزده در . انکلتره طرفندن مصره تحمیل اولونان آغیر شرائطك کسب قطعیت ایتمه سی یکی مجلسك بونلره قارشی آلاجغی وضعیته باغلیدر .

هندستانده . — قالکوتادن آلینان معلوماته کوره بو شهرده بر اسلام کلیه سنك تأسیسی ایچون وضع اساس مراسمی اجرا اولونمشدر . (قالکوتا) ده انتشار ایتمکده اولان (مسلمان) رفیقمز بو مسئله یی موضوع بحث ایدرك هندستان حکومتنك مرحوم نواب (سید شمس الهدی) نك تکلیفی اوزرینه بو کلیهٔ اسلامیه نك تأسیسنی قبول ایتدیکنی وبنغاله ولایتنك معارف ناظری مولوی (فضل الحق) ه صلاحیت ویردیکنی بیان ایتمکده در .

وهابیلرك مرتکبی . — قالکوتاده انتشار ایتمکده اولان (مسلمان) رفیقمزده مطالعه اولوندیغنه کوره (قالکوتا) نك بلدیه دائره سنده مسلمانلر مهم بر اجتماع عقد ایتمشلر وشریف حسینی اراضیٔ مقدسه دن چیقارمغه موفق اولدیغندن طولایی ابن السعودی تبریکه قرار ویرمشلردر . مولانا (عبدالرؤف) بو تکلیفی درمیان ایدرکن مهم بیاناتده بولونمش . بعض ذوات (ابن السعود) ك حنفی اولمادیغنی ، بناءً علیه هند مسلمانلرینك اونك موفقیتلرندن ممنون اولمایه جقلرینی سویله دکلرندن مشارالیه بو مسئله یی موضوع بحث ایده رك مذهب مسئله سنك موضوع بحث اولامایه جغنی ، تورکلرك حنفی ، تونسلیلرك مالکی اولدقلرینی ومسلمانلرك بوکبی مذهب فرقلرینه قطعیا اهمیت ویرمه ملری لازم کلدیکنی سویله مشدر . مولانا عبدالرؤف شریف (حسین) ك تورکلره واسلامه خیانت ایتدیکنی ، ابن السعودك بو خائنی چیقاروب آنجق پك قیمتلی بر خدمت ایفا ایلدیکنی ، چونکه شریف حسینك بر اجنبی دولتك حمایه سنی قبول واراضیٔ اسلامیه یی او دولتك حاکمیتنه منقاد ایلمش اولدیغنی بیان ایتمشدر .

شهزاده باشی : اوقاف اسلامیه مطبعه سی

سبيل الرشاد

سنه ١٣٣٠

آبونه شرائطی : هر یر ایچون سنه‌لکی (٤٠٠) آلتی آیلغی (٢٢٥) ؛ ممالك اجنبیه ایچون سنه‌لکی (٤٥٠) ، آلتی آیلغی (٢٥٠) غروشدر.

نسخه‌سی ٧,٥ غروشدر . سنه‌لکی ٥٢ عدددر .

اداره‌خانه : بابعالی جاده‌سنده رشید افندی خانده

اخطارات

آبونه بدلی پشیندر .

مسلکه موافق آثار مع‌الممنونیه قبول اولنور . درج ایدلمه‌ین یازیلر اعاده اولنماز .

آدره‌سی تبدیلنده آیریجه ٥ غروش کوندرملیدر .

مکتوبلرك امضالری واضح و اوقوناقلی اولمسی و آبونه صره نومروسنی محتوی بولونمسی لازمدر

ممالك اجنبیه ایچون آبونه اولانلرك آدرسلرینك فرانسزجه یازلمسی رجا اولنور.

پاره کوندرلدیکی زمان نه‌یه دائر اولدیغی بیلدیرلمسی رجا اولنور

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم

باش محرر
محمد عاکف

صاحب و مدیر
اشرف ادیب

اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

عدد ٦٣٤ | ١٩ جمادی الآخر ١٣٤٣ | پنجشنبه | ١٥ کانون ثانی ١٣٤١ | جلد ٢٥

حیات و عبودیت

يَا اَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِى خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ

شو عالمده انسانلق الم وجفادن ، ابتلا واضطرابدن باشقه بر شی کورمسه ایدی لذت ، سعادت ، خیر مفهوملرینی بیله‌مز ، انسانلر ایچنده هیچ بر نیکبین بولنه‌مازدی. عینی زمانده انسانلر ذوق وصفادن ، موفقیت و مظفریتدن باشقه بر شی کورمسه‌لردی الم ، بدبختلق ، شر مفهوملری تکون ایتمز وهیچ بر بدبین کورولمزدی .

دیمك‌که حیات بشرده بشارت لذائذنی اوباندیران طاتلی طاتلی جاذبه‌لر بولوندیغی کبی انذار آلاملرینی قایناتان سوزشلی نائره‌لرده وار. بو جاذبه‌لرله ، بو نائره‌لرك ساحهٔ حکملری بو عالمده بربرلرندن بسبتون آیری ومستقلده دکل . الم ولذت ، بتون ذی‌حیاتده مشترکاً اجرای تأثیر ایدیورلر . دیکرلرندن فضله اوله‌رق انسانلردن یالکز حادثاتك کندیلری دکل ، تصورلری‌ده مؤثر اولیور ؛ تصور الم برالم ، تصور لذت‌ده بر لذت اولیور. بو صورتله انسانلر اذواق ایچنده متألم ، آلام ایچنده متلذذ بیله اوله‌بیلیورلر . اکر خیر وشر ، لذت والم بویله مشترك بر زمین اوزرنده اجرای فعالیت ایتمیوب ده هر برینك ساحهٔ حکمی مستقل اولسه ایدی و برندن دیکرینه کچمك امکانی بولنمسه ایدی طوغریسی خیر وشر قانونلرینی ومبدألرینی تحری ایدرك اوکا کوره وظیفه‌لرمزی تعیین واجرا ایتمك لزومنه قانع اولمازدق .. اوزمان بلکه وجودده ایکی

معبود بولندیغنه وهر برینك قوللری کندی مملکت عبودیتنده دیکریله اختلاط و اشتراکدن کلیاً آزاده اوله‌رق دوام ایده‌بیلدیکنه احتمال ویرردك . اوزمان معبود خیرك قوللری عالم لذائذده یاشایان مسعودلر ، معبود شرك قوللری‌ده عالم آلامده یاشایان بدبختلر اولور وبونلرك بربرلرندن خبردار اوللرینه‌ده امکان بولنه‌مازدی .. اوزمان مسعودلر علی‌الاطلاق نیکبین ، بدبختلرده علی‌الاطلاق بدبین اولورلر ، آرالرنده معارفه و منازعه‌ده جریان ایتمزدی .. او زمان [illegible] بری بالمجبوریه یالکز بر معبود طانیه‌رق ینه موحد اولمقدن چیقامازدی . تعدد اله باشقه ، شرك باشقه اولوردی. چونکه خیرمعبودینك قوللری دکل ، کندیسی بیله شر معبودندن خبردار اولمازدی . چونکه اوندن خبردار اولمق بیله بر مناسبت اولاجغندن استقلال مطلقلرینه مناقض اولوردی ...

فقط وجود وحیات بویله کورونمیور . بز بو عالمده آغلایانلرك کولدکارینی کوردیکمز کبی کولنلرك آغلادقلرینی‌ده کوریورز . انسان حیاتنده بونلردن برینك ایچنده بولونورکن دیکرینه کچه‌بیلمك مظهریتنه‌ده مالك بولنیور .

اوت آغلامق و کولمك ورق حیاتك برر صحیفه‌لریدر . حیات بر طرفده ظلمت لیل کبی قاراکلق بر زمین اوزرنده خون جکرله یازلمش ، کوز یاشلریله حرکه‌لنمش سطور آلامدن مرکب بر صحیفهٔ آه و واهی ، دیکر طرفنده‌ده وجه نهار کبی تابدار بر سیما اوزرنده نشوهٔ روح ایله محرر ، ید قدرتله مذهب بر صحیفهٔ ضیائی حامل ، آغلار ، کولر ، یانار دونر ، مهتز بر یاپراقدر .

عجبا بو یاپراق هانکی کتابه عائد اولدیغی بللی اولمیان و صرصر زمان ایچنده دونوب یانارکن کونك برنده دوزولوب بو کوله‌رك هر هانکی

بر سوپرونتيه قاريشوب كيدهجك اولان قوپوق وسرسرى قورى بر ياپراقميدر ؟ يوقسه آلتى كرهٔ زمين ، اوستى قبهٔ سما اولان شو كتبخانهٔ جهان ايچنده ملت دينان مجلد بر كتابه شيرازهسيله مربوط ، صره نومروسيله مضبوط، يرى يوردى، اول وآخرى بللى اوقونمق واستنساخ ايديلمك ايچون اسرار صنعتله آچيلير، قاپانير بر ورقهٔ كرانبهاميدر ؟

صحيفهنك برى اولكى ، اوبرىده ايكنجى احتمالى تأييد ايدر كبى كورونور. وفى الحقيقه ايكيسنه مثال ويرن انسانلر موجوددر . اولكى احتماله كوره بدبينلك مقرر اولديغنده شبهه يوقدر. ايكنجى احتمال ايسه كتابك قيمت حقيقيهسنه كوره تحول ايدهبيلهجكدر . بوكا شيمديدن قطعيتله بر جواب ويرمك آرزو ايديليرسه ديرزكه بو ايكى احتمالدن برينك تعيينى فردك كنديالندهدر. اومهتزورقه ايسترسه قوپوق برسرى اولهرق سوپرونتيلره قاريشير ، ايسترسه بر كتاب ملتك شيرازهسنه باغلانهرق انضباط آلتنه كيرر .

على العموم انسانلر عصرلردن برى آز چوق بونى درك ايتمش وكنديلرينى بر ملتك شيرازهٔ اجتماعيسنه كوكلدن باغلامشلر ويا ديلدن باغلار كبى كورونمشلردر .

ايشته بو باغلانش عبوديت دهنيلن قانون وظيفهنك تجليسيدر . وهرملتك شيرازهسندهكى قيمت اختيار ايتديكى معبودك ساحهٔ حكمى وص نبهٔ قدرتيله متناسبدر. چونكه عبوديت ووظيفهدن غايه، شردن خلاص وخير لذته وصولدر . تعبير آخرله عاقبت حياتك خير محضه رجوعنى تأميندر . بناءً عليه اختيار اولنان معبودك خيرلر وشرلر اوزرندهكى حاكميتى نهقدر واسع ونهقدر قوى اولورسه عبوديت اونسبتده ثمرهدار اولهبيلهجكدر .

بونك ايچوندركه بشريت حياتنده الم ولذت حادثهلرينك قانونلرينى، مبدألرينى وقيمتلرينى متمادياً آرايه كلمشلردر . بو ميانده نيجه لذتلر كورمشلردركه شدتلرينه رغماً نتيجهده كولديرهمهمش ، دواملى المره سببيت ويرهرك اوزون مدت آغلاتمش طورمشدر . عينى زمانده نيجه الملر كورمشلردركه بيوك بيوك لذائذك مقدمهٔ ظهورى اولمشلردر . فى الحقيقه لذائذ عاليه آلام موقته ايله محاط اولديغى كبى بتون آلام دائمهده لذائذ موقته ايله محاطدر. حياتك صحيفهٔ آلامى حاشيهٔ لذائذ ايله، صحيفهٔ لذائذىده حاشيهٔ آلام ايله دوناتلمشدر. چونكه وجدان بشرده واسطهٔ لذائذ اولان آلام ، صحيفهٔ لذائذه ، واسطهٔ آلام اولان لذائذ، صحيفهٔ آلامه قيد ايديله كلمشدر. بوكا بناءً ميزان وظيفه على الاطلاق الم ولذت دكل ، خير وشر اولمشدر . وبناءً عليه خير لذت دكل ، سبب لذت ؛ شرده الم دكل ، سبب الم دييه تفسير ايدلمشدر . بو علمدن وتجربهدن غافل اولانلر ، هر لذتى خير ظن ايدر قوشارلر و هر المى شر ظن ايدوب اجتناب ايدرلر . بر هيأت اجتماعيهده وظيفه قانونلرينى متمادياً اخلال ايدوب طورانلر بونلر اولورلر .

بويله هر لذتى خير ، هر المى شر عد ايدرك خير و شرى بالذات وجدان فرديلرينك آنى تأثيرلريله اولچنلرك نظرلرنده اولذائذ وآلامدن باشقه معبود يوقدر . اونلر ، حياتلرينك هر لحظهسنده بر معبود دكيشديررلر. بونلرك حياتى حقيقتده تماماً اوقوپوق ، سرسرى ياپراغى تمثيل ايدر ، بونلر بت پرستلر قدر بيله قابليت اجتماعيهيى حائز دكلدرلر.

بت پرستلر ، هيچ اولمازسه آلام ولذائذك انواعنى تعقيب ايدرك اونلرى تمثل اولان بتلرى، هيكللرى معبود اتخاذ ايتمشلر وبو صورتله براز تشتت ايچنده اولمقله برابر اونلرك اطرافنده برمدت آفاقى بر اجتماعيت عقد ايدهبيلمشلردر .

عبوديتك ، قانون وظيفهنك مناطى خيروشر مفهوملرى اولديغنى براز سزن ملتلرك بعضيسى خير وشرى وجودك مبدأ اولى كبى تلقى ايتمشلر وبو صورتله بر سهپاراسيون ياپمق ايچون اساسلى بر تفريق قوى نظريهسنه صاپلانمشلر ؛ برى منبع خير ويا نور ، ديكرى منبع شر و يا ظلمت اولمق اوزره متقابل ايكى معبوده عرض عبوديت ايلهمشلردر . ايشته مانويه ويا ثنويه دنيلن شركك ادنى درجهسى اولان ايكيلك بويله ظهور ايتمشدر. بو تفريق ايلك نظرده بر شرك اولمقدن زياده بر تعدد محض كبى كورونور . چونكه بالاده عرض ايدلديكى وجهله خيروشردن هر برى معبود طانينهجق بر مبدأ اول اولمق ايچون بربرلرندن از هر جهت مستقل بولنمق اقتضا ايدر واو حالده آرالرنده هيچ بر وجه اشتراك بولنهمامق لازم كلير . لكن غريبى اودركه بتون خيرلرى ، نورلرى بر مبدأ اوله ، بتون شرلرى ، ظلمتلرىده ديكر بر مبدأ اوله ربط ايدن بو تفريق قوى طرفدارلرى، بودو آليته ارباى بو ايكى مبدأ اول آراسنده بر مناسبت تصور ايتمك كبى بر تناقضه دوشمشلردر : بر طرفدن بونلر آراسنده دائمى بر جدال كوزتمشلر، ديكر طرفدن مشترك أثرلرك وجودينه ذاهب اولمشلر وبو مشترك اثرلردن بريسنىده كنديلرى عدا يتمشلردر. وبونك ايچوندركه ايكيسنىده معبود طانيمشلر، ايكيسنهده عرض عبوديت وعبادت ايلهمشلردر . چونكه وظيفهدن غايه شردن خلاص وخيره وصلت اولديغى ايچون كنديلرينى وعالمى بونلرك براثر مشتركى تلقى ايتمكسزين بو غايهيه وصول ممكن اولهميهجنى كبى آرالرنده بر جدال، بر غالبيت ومغلوبيت تصور ايتمهدندهاو اخلاص ممكن اولهميهجقدى. حالبوكه جدال تصورى بيله بر مناسبت تصوريدر. چونكه بينلرنده بر حد مشترك، بر جهت اتصال بولنميان ايكى موجود آرهسنده جدال ومنازعه ناقابل تصوردر .

بربرلرينه هيچ بر نقطهده همحدود بولنميان ايكى دولتك محاربهسى نصل تصور ايديلير؟ سماده ايكى ثابته ويا محركارنده هيچ بر نقطهٔ تلاقى بولونميان ايكى سياره آرهسنده مصادمه وقوعنه امكان وارميدر؟ صوكره بر انسان نصل اولورده مستقل ايكى معبودك قولى اولهبيلير ؟ خير

معبودينك قوللری هپ ملك ، شر معبودينك قوللری‌ده هپ شيطان اولمق اقتضا ايتمزمی ؟ نصل اولورده ياری ملك، ياری شيطان اولان مخلوقلر بولنور وانسان دنيلن بو مخلوقلر هر ايكی معبوده عبادتنه كوره خير وشردن حصه‌ياب اولور ؟

شو ايچنده بولنديغمز عالمه وبالخاصه عالم بشره نظراً تماماً مستقل ايكی معبود تصوری بو صورتله غير ممكن اولديغندن دولايی تعدد اله عقيده‌لرينك هپسی معبودلرك بيننده بر جهت اشتراك دخی قبول ايتمك مجبوريتنده بولنمش وكنديلرينی بونلرك بر از مشتركلری طانيه‌رق هپسنه پرستش ايتمكه لزوم كورمشلردر. بويله اولماسه ايدی خير ايله شر آراسنده برندن ديكرينه كچمك ايچون برطريق مناقله بوله‌میه‌جقلردی .

فقط اك صوك امللر ، اميدلر ويا مخافتلر ، خشيتلر كنديلرينه توجيه اولنمق ايچون معبود اتخاذ ايديلن و بويله معبود اتخاذ اوله‌بيلمك ايچون برر مبدأ اول عداولنمق ضروری بولنان الهلر بيننده هرهانكی برمناسبت ، برجهت شركت تصور ايتمك عينی زمانده بونلرك ايكيسنه بردن شامل برمبدأ حاكمه تابعيتلرينی تصديق ديمكدر. بو ايسه او ايكی معبودك برر مبدأ اول دكل ، برر مبدأ تالی اولديغنی اعتراف ايله‌مكدر .

ايشته بو نقطه‌ده ايكيلك عقيده‌سی ييقيلمش وفقط بونلرك فوقنده بر رئيس ، بر اله اكبر طانيمق وبونلری اونك معيتنه قويمق صورتيله اقانيم ثلثه‌لی برتثليث عقيده‌سی ظهور ايتمشدر . اقانيم ثلثه‌نك مساواتی صورتنده‌كی تثليث دخی تثنيه كبی عين تناقض وشقاق ايسه‌ده بو اله اكبر رياستنده‌كی تثليثده آز چوق برحقيقت سه‌زيلمش وبرمبدأ وحدتك وجودی ضرورتی حس اولنمشدر. فقط بو اله اكبری ، بو مبدأ وحدتی تصديق ايتدكدن صوكره ديكرلرينك حالا مقام معبوديتده ازلاً وابداً ادامه‌لری‌ده ديكر برتناقض اولمشدر . چونكه معبود ديمك امللرك ، انديشه‌لرك صوك مرجع تحققی ، تعبير آخرله وجودك مبدأ اولی اولان موجوددر. بتون وجودك يكانه برمبدأ اولی وبناءً عليه بتون آمال ومطالبك صوك مرجع حاكمی اولان بر اله اكبرك موجوديتی بالضروره ادراك ايدلدكدن صوكره دخی مبادئ تاليه‌يی حالا مقام معبوديتده طانيمق ، هم او الهٔ اكبرك حقنی ويرمه‌مك هم حقوق بشره تجاوز ايتمك كبی اعظم شر اولان ايكی ظلمدر .

ايشته دين اسلام بو ظالم ومتناقض مشركلرك ظلم و افترالرندن بشريتی تخليص ايچون « لا اله الا الله » دستور توحيديله كلمش ومقام الوهيتك يالكز « الله اكبر »ه مخصوص اولديغنی وخير وشر بتون تجليات وجودده مبدأ اول اوله‌رق حق تعالی‌نك حاكم بولنديغنی تبليغ واثبات ايتمك اوزره « يا ايها الناس اعبدوا ربكم الذی خلقكم والذين من قبلكم لعلكم تتقون » خطاب كبرياسيله انسانلری عبوديت وعبادتك هدف حقيقيسنه توجيه ايتمشدر. ان شاء الله بو موضوعه برده‌ها رجوع ايدرز .

فلسفهٔ عبادت

٢

مع الاسف بو كونكی مسلمانلرك عبادتلری پاپاغان كبی بر طاقم الفاظ و حركاتی تكراردن عبارتدر . وظيفهٔ عبادتی ايفا ايدييوركن بو وظيفه‌نك ايفاسنده‌كی حكمتی تقدير ايتمه‌يورز . حال بوكه فريضهٔ صلاتی ايفايه قيام ايدنلر هر شيدن اول اوقودقلری فاتحهٔ شريفه‌نك معناسنی ادراك ايتمه‌لی ، بو آيات جليله‌يی رسماً تلاوت ايله اكتفا ايتمه‌مليدرلر. مسلمانلر بو معانئ جليله‌يی ترتيل ايتدكلرينی بيلمه‌ليدرلر: « يا ربی ، بوتون كائناتك الهیسك. حياتمزی تقويم ، تكامله‌مزی تأمين ايده‌جك هر شيئی ياراتديغكه قانعز . احتياجاتمزی تطمين ايتمك ايچون بوتون وسائط لازمه‌يی ايجاد ايتمش بولونيورسك . چونكه رحمانسك. بزم هر سعی وجهدمزی قات قات مكافاته نائل ايدييورسك . چونكه رحيمسك . حسنات وسيئاتمزدن بزی مسئول ايده‌جكسك . چونكه «مالك يوم الدين» سك . الهی ! يا ربی المدن كلديكی قدر چاليشدم . بوتون وسعمله ابذال غيرت ايتدم . فقط هنوز غايه‌يی تحقق ايتديره‌مه‌دم . سندن نيازم بنی طوغرو يوله ارشاد ايتمكدر. تا كه او يولده ايلريله‌يه‌رك هدفه مواصلت ايده‌يم . »

بو روح ايله ايفای عبادت ايدرسه‌كز نه احراز ايده‌جككزی دوشونيكز. عبادتكزك باركاه كبرياده مطلقا قبول ايديله‌جكندن امين اوليكز . قرآن كريم دعا وعبادتك قبولی حقنده ديكر برآيت كريمه‌ده ديركه : « بكا دعا ايدنلرك دعاسنی قبول ايدرم ، بكا نياز ايتسينلر . (مؤمن) لكك اوصافنی احراز ايتسينلركه دوغرو يوله ارشاد اولونابيلسينلر . »

بو وعد الهیده بالخاصه ايكی نقطه نظر دقتی جلب ايتمه‌ليدر . برنجيسی : « مؤمن اولمق » كه « عمل » ی اقتضا ايدر. ايكنجيسی ، هدايتی نياز ايتمكدر . چونكه ايشمزی كندمز ياپه‌جغز .

خلاصه ، عبادت اسلاميه‌نك هدفی فعال بر آدمی مشكل بر وضعيتده ارشاد ايده‌جك اولان نصرت الهیه‌يی تضرعدر . انسان ساحهٔ فعاليتده آديم آتار آتماز جناب حق بوتون وسائط موفقيق احسان ايدر. استخدامه چاليشه‌جغمز وسائطه نتايجی باغلامقله حكمت الهيه بزم خيرمزی استهداف ايتمكده‌در . مختلف ملكاتمز آنجق بو صورتله انكشاف ايتديريله‌بيلير . كوزيكزك اوكنه صرفه بر عائله‌نك چوجغنی كتيريكز . بوتون وسائط رفاه بو چوجوغی يتشديرمكه حصر اولونيور . بويله اولمقله برابر عجبا ابوين هيچ بر وقت چوجوغك كندی آياقلری اوزرنده يورومه‌سنی ايسته‌يه‌بيليرلرمی؟ اصلا. بالعكس ، چوجوغك بر آن اول يورومه‌سنی ايسترلر ، چونكه آنجق بو صورتله

عضلاتنك كسب قوت ایده‌جكنی بیلیرلر. سوء استعمال ایدیلن شفقت چوجوغی كوتوروم بیراقیر. جناب حق انسانلره اویله‌دن فضله رحیمدر. اونلری خوشنود ایده‌جك وسائطی اك ایی او بیلیر. بناءً علیه بوتون خیرمزی بزم طرفمزدن وقوع بولاجق فعالیته ربط ایتمشدر. چونكه آنجق فعالیتله فطرتمزده مكنوز اولان قابلیتلری ایشله‌ته بیلیرز. ایشته دعا و عبادتك قبولیده بوندن طولایی جهد و غیرته وابسته‌در.

بعضاً دەنیلیور كه: عبادته نه لزوم وار؟ جناب حق بر مقصد مخصوصی تحقق ایتدیرمك ایچون لازم اولان هر شیئی یاراتمش دەكلمیدر؟ او حالده بو وسائطی استخدام ایتمك كفایت ایتمزمی؟ عبادتك نه لزومی وار؟.

بوده عبادت حقنده بسله‌نیلن یاكلش بر فكردر. عبادت فلان شیئی طلب دكلدر. بر شیئك تجزی قبول ایتمز بر شكلده باغلی اولدیغی وسائطی ایسته‌مكدر. عبادتك طوغرو تلقیسی بو اولدیغنه كوره امرمزه مهیا اولان وسائطی استهلاك ایتمه‌دن باشقه‌سنی ناصل ایسته‌یه بیلیرز؟ فقط وسائط موجوده‌یی ناصیل استعمال ایدرسه‌ك ایده‌لم، بونلرك بزی مقصده ایصال ایدوب ایتمیه‌جكنی تعیین ایده‌مەیز. بناءً علیه استعمال ایده‌جكمز وسائطك مثمر اولماسی ایچون اللهه نیاز ایتمكلكمز ایجاب ایدر. وجودمزده بر خسته‌لق حس ایتدیكمز زمان بعض علاجلر استعمال ایدییورز. فقط بو علاجلرك مطلقا تأثیر مطلوبی حاصل ایده‌جكنی سویلەیه بیلیرمی یز؟ بو صورتله احتیاج عبادت دائما آشكاردر. بوتون وسائط امرمزه آماده اولدیغی حالده بو وسائطی ثمردار ایتمك توفیق الٓهیه‌یه وابسته‌در.

نتائجك بعض وسائط مخصوصه‌یه باغلی اولدیغی فكری بر چوق سوء تفهملره سببیت ویرمشدر. مادام كه بو كائنات سبب و نتیجه كبی ثابت و غیر قابل اخلال قوانین طبیعیه ایله تنظیم اولونمش بر مجرایی تعقیب ایتمكده‌در. او حالده حادثاتك اداره‌سنده الوهیتك نه تأثیری اولا بیلیر؟ ایشله‌ین ماكنه منتظماً ایشله‌مكده‌در. اونی قوران ماكنه‌جی‌یه بر احتیاج وارمی؟ بناءً علیه عبادته لزوم اولمادیغی بیان اولونمقده‌در. قوانین الٓهیه‌نك كائناتده جاری اولدیغنده شك و شبهه یوقدر. فقط بو قوانینك كشف اولونانلری قرآن كریمك بیان قیلدیغی درت صفت الٓهیه‌یی تجلی ایتدیرمكده‌در: رب، رحمن، رحیم، مالك. بو صوك صفت الٓهك هر شیئه مالك، حق كندی یاراتدیغی قانونلره حاكم اولدیغنی افاده ایتمكده‌در. بناءً علیه جناب حقك كائنات ماكینه‌سیله علاقه‌دار اولمادیغی فكری زائل اولور. طبیعتده ایشله‌ین قوانینه استقامت ویرمك اوكا عائددر. فقط قوانین الٓهیه‌یه قارشی تولید حرمت ایچون هر شی سبب و نتیجه‌یه باغلانمشدر. قرآن كریم دییوركه:

«كیم كه متقیدر، جناب حق اونی مشكلاتدن قورتاریر و اونك هیچ بكله‌مدیكی بر یردن رزقنی كوندریر. جناب حقه توكل ایدنه الله كفایت ایدر. جناب حق اراده‌سنی انفاذ ایتمك خصوصنده قادردر. هر شی ایچون بر اولچو تقدیر ایتمشدر.»

محنت و مشقته دوچار اولانلر ایچون بو نه فیاض بر منبع تسلیدر! افقه آغیر و قاره بلوطلر كریلدیكی، مشكلات هر طرفدن یاغدیغی زمان ایمان ثابت اصحابی «متی نصر الله!» دیرلر. او زمان درحال «الا ان نصر الله قریب» تسلی الٓهیسی جریحه‌دار قلبه افاضهٔ حیات ایدر.

فقط آیت كریمه‌یه دقت ایتملی، «كیم كه متقیدر.» دییور. دیمك كه نصرت الٓهیه متقیلره موعوددر. متقی اودر كه قوانین الٓهیه‌یه بحق رعایتكاردر. عجبا هیچ بر عمل صالحی اولمایان و بو صورتله قوانین الٓهیه‌یه قارشی كلن بر انسان متقی اولدیغنی ادعا ایده‌بیلیرمی؟

بو كون یر یوزنده‌كی مسلمانلر یأس ایچنده‌درلر. هپسی‌ده «متی نصر الله!» دییورلر. فقط مسلمانلرك هپسی بو نصرت الٓهیه‌دن دخی قطع امید ایتمش بولونیورلر. بو صورتله مسلمانلر كندیلرینی نصرته قاووشدیره‌جق «تقوا»دن‌ده محروم اولمشلردر. جناب حق متقیلری، كندیلرینی احاطه ایدن مشكلاتدن قورتاره‌جغنی بیان بویوربیور. حق تعالانك وعد الٓهیسنی تحقق ایتدیره‌جكنده شك و شبهه یوقدر. فقط وعد الٓهینك تحققی تقوی صفتیله متصف اولمغه وابسته‌در. قرآن كریم تقوانك نه اولدیغنی كمالیله تعریف ایتمشدر، بناءً علیه نصرت الٓهیه‌یی دیله‌یورسه‌ق تقوی یولنده یورومه‌لی‌یز.

اسلام مرشدلرینك، اسلام واعظلرینك یاپه‌جقلری اك مهم تجدد، حقیقی تقوایی مسلمانلره آكلاتمقدر. اوت، بونلرك هپسی تقوادن بحث ایدییورلر. فقط اونك حقنده سالم بر فكر ویره‌میورلر. بونلر مسلمانلره دیمه‌لیدركه قرآن كریمك و پیغمبر اسلامك تعلیم و تبلیغنه نظراً سن رشده بالغ اولوبده اكمكنی قازانمایان بر آدم متقی دەكلدر. یالكز باباسندن قالان میراثله كچینه‌ن آدم متقی دەكلدر. بر مقصدی تحقق ایتدیرمك ایچون چالیشمایان، باشقه‌لرندن لطف و عنایت بكله‌ین آدم متقی دەكلدر. جناب حقك كندینه احسان ایتدیكی قوا و ملكاتی كندی و عمومك نفعی ایچون قوللانمایان آدم متقی دەكلدر. منفعت شخصیه‌سنی منفعت عامه اوغورنده فدا ایتمه‌ین متقی دەكلدر. كوزل بر حیات عائله امرار ایتمه‌ین، اقربا و تعلقاتنه سوء معامله ایدن، فقرایه باقمایان، ایتامی صیانت ایتمه‌ین، طوللری حمایه ایتمه‌ین متقی دەكلدر. حتی بو آدمك نمازی بیله فائده‌سزدر. چونكه قرآن كریم، باقیكز نه دییور:

«ارأیت الذی یكذب بالدین. فذلك الذی یدع الیتیم ولا یحض علی طعام المسكین. فویل للمصلین الذین هم عن صلاتهم ساهون.»

مآلی: «دینی تكذیب ایدن آدمی كوردكمی؟ یتیمه سوء معامله ایدن، بیچاره‌لری طویورمق ایچون باشقه‌لرینی تشویق ایتمه‌ین اودر. ویل او نماز قیلانلره كه قیلدقلری نمازدن بیخبردرلر.»

بر كلمه ایله، حیاتك هر شعبه‌سنده یوكسك بر مثال اولمایان بر انسان متقی دەكلدر.

خواجه كمال الدین

مسلمانلقده قادين

۲

قرآن کریم ، « ارحام » کلمه‌سنی قادینه مقابل قوللانمقله وبو کلمه‌یی واو عاطفه ایله ماقبلنه عطف ایتمکله ایضاحی جلدلره محتاج بر بیانده بولونمشدر. جناب‌حق بو آیت کریمه‌ده [۱] « سزی طاشیان ارحامه یعنی قادینلره کمال اخلاص ایله حرمت ایدیکز ! » بیوریبور . بو آیت کریمه‌ده نظر دقته آلینماسی ایجاب ایدن بر چوق نقطه‌لر واردر . برنجیسی ، اولجه هیچ بر دین مجددینك ، هیچ بر پیغمبرك ، هیچ بر رئیسك وهیچ بر کتاب مقدسك قادینلره حرمت ایدلمه‌سی ایجاب ایتدیکنه دائر بر امر تبلیغ ایتمش اولماسیدر . حضرت محمدك تبلیغ ایتدیکی بو امر ، ایلك واك مکمل امردر . اولجه حیوان معامله‌سی کورن قادینلر آرتیق سائر موجودات بشریه کبی معامله کورمیه‌جك، ارککلرله مساوات سویه‌سنده بولونمقله قالمیه‌جق ، بوتون انسانلر طرفندن ، امر الٰهی‌یه توفیقاً ، حرمت کوره‌جکلردر . مع‌مافیه بوده کافی کلمه‌مش ، کتاب‌الله ذات اجل واعلایه قارشی وظائف اخلاص وتقوایی ایفا ایچون استعمال ایتدیکی کلمه‌نك عینی قادینلره ایفای حرمت ایچون قوللانمشدر . قادینه بوندن دها یوکسك بر موقع ویریله‌بیلیرمی ؟ بر جمله‌ده ، بر کلمه ایله کتاب‌الله جناب حقه وقادینلره حرمت ایدلمه‌سنی امر ایدییور. « تقوی » کلمه‌سنك اهمیتنی یالکز عربجه بیلنلر ادراك ایدرلر . بو کلمه یالکز « حرمت » معناسنی افاده ایتمز . حتی « اخلاص ایله حرمت » بو کلمه‌نك معناسنی بحق ادادن عاجز قالیر. بناءً علیه بو کلمه قادینلره یالکز حرمتی دکل ، اونلره اك نزیه واك تمیز حرمتك کوستریلمه‌سنی امر ایدییور . قادینلغك تلقیسنده بونه معظم بر انقلابدر !

اك زیاده دیندار اولمقله معروف اولان براهمنلر ، بودالیلر، زهد وتقوی اوغورنده هر شیئنی فدا ایدن خرستیان راهبلری وصومعه نشینلری .. کندیلرینی یکانه کزیده ملت عد ایدن یهودیلر... بونلرك هپسی قادینی ، مردار ، حرمته غیر لایق کوریورلردی . فقط قادینلری دیری کومه‌ن ، وبونلردن صاغ قالانلری بر آلت کبی قوللانان بر ملت ایچنده طوغان نبی امی بر نفسده وسسنك اك یوکسك پرده‌سیله انسانلرك اللهی کمال ایمان ایله تنزیه ایتملرینی وقادینه کمال اخلاص ایله حرمت ایتمه‌لری ایجاب ایتدیکنی تبلیغ ایتمش، اونك بو تبلیغنی عصرلر متمادیاً تکرار ایلمشدر. جناب حق هر شیئك خالق حقیقیسیدر. فقط هر انسانك شکل بشریسنی آلماسنده قادینك بویوك بر وظیفه‌سی واردر. بوندن طولایی جناب حق قادینی اك یوکسك سویه‌یه اعلا ایتمشدر .

آیت کریمه‌ده‌کی دیکر مهم نقطه « قادین » یرینه «ارحام» کلمه‌سنك استعمالیدر . بو کلمه‌نك استعمالیله قادینلغك اك یوکسك واك اصیل وجهی، یعنی آنالق استهداف ایدلمشدر . انسانلر ، قادینلره بالخاصه « والده » اولدیغی ایچون ، اونلری بر چوق آلام ومشقته تحمل ایده‌رك حمل ایتدکاری، اونلرك اوغورنده بر چوق فدا کارلقلری اختیار ایلدکاری، اونلره خالص بر محبت، صمیمانه بر اخلاص کوستردکاری ایچون حرمت ابراز ایدجکلردر .

(کریشنا) ، (بودا) و (مسیح) ك اتباعی ، رسول اسلامك کتیردیکی بو تبایغی طویمالیدرلر ! نه یازیق که بونلر آنجق عصرلردن صکره بونی طویه‌بیلمشلردر .

رسول اکرم افندیمز هنوز آلتی یاشنده ایکن والده‌سی دار بقایه ارتحال ایتمشدی . بوکا رغماً کندیسی بو آلتی یاشنده والده‌سنك قوجاغنده کچیرمه‌مشدی . بالعکس بو مدتك قسم اعظمنی باشقه بر یرده مقیم اولان (حلیمه) نك نزدنده امرار ایتمشدی . پیغمبرمزك پدری ایسه تولدندن مقدم ارتحال ایتمشدی . پیغمبرمز دها سن صباوتده ایکن آنا بابا اوکسوزی قالمشدی. فقط بو آنا بابا اوکسوزی اولان چوجوغی ، عالم و حکیم اولان ذات اجل واعلا ، انسانلره ابوینه حرمتی تلقینه ، قادینلغه برات نجات ومساواتی تبلیغه ، آنالغك قدسیتنی تعلیمه کوندرمشدر .

بودا، آناسنی ترك ایتمش؛ مسیح «والده»ه قارشی یاپه‌جق بر وظیفه‌م یوقدر» دیمش ایکن ، اوکسوز (محمد) یالکز یوقاری‌یه نقل ایتدیکمز آیات کریمه‌یی تبلیغ ایله اکتفا ایتمه‌مش ، برده بو حدیث شریفی سویله‌مشدر :

« الجنة تحت اقدام الامهات» یعنی «جنت والده‌لرك آیاغی آلتنده‌در .»

جنت بوتون دیندارلرك هدفیدر . بوتون اعمال صالحه‌نك قوهٔ محرکه‌سی اودر . بوتون نمازلرك ، نیازلرك ، اوروجلرك ، قربانلرك هدفی بودر .

بو حدیث شریف ایسه جنتی ، اك یوکسك مفکورهٔ نعیمی ، والده‌لرك آیاغی آلتنه قویمقده‌در. عجبا والده‌لره بوندن زیاده کیم حرمت کوسترمشدر ؟ ..

حضرت محمد والده‌لرك همشیره‌لرینه‌ده ، عادتا والده‌لرك موقعنی ویرمشدر .

روایت اولونیور که مسلمانلردن بری پیغمبرمزك حضورینه کله‌رك :

— یارسول‌الله ، دیمشدی ، چوق بویوك بر کناه ایشله‌دم . نه یاپه‌یم‌ده اونك یوکندن قورتوله‌یم ؟ پیغمبرمز جواباً دیدی که :

---

[۱] یاایها الناس اتقوا ربکم الذی خلقکم من نفس واحدة وخلق منها زوجها ، وبث منهما رجالا کثیرا ونساء واتقوا الله الذی تساءلون به والارحام ان الله کان علیکم رقیباً ، وآتوا الیتامی اموالهم ولا تتبدلوا الخبیث بالطیب ولا تأکلوا اموالهم الی اموالکم انه کان حوبا کبیراً .

— والده‌ك وارمى ؟
— خاير .
— تيزه‌ك وارمى ؟
— اوت يارسول الله !
— اوكا ايىلك ايت . ان شاءالله عفو ومغفرته نائل اولورسك .

قرآن كريم ، يوقاريده نقل ايتديكمز آيات جليله‌سيله انسانلرك والده‌لرينه حرمت ايتمه‌لرى لازم كلديكنى بيان ايتدكدن صوكره بواخطارى علاوه ايديبور :

« محقق جناب حق سزى دائما مراقبه ايدر . » بواخطار الٓهى انسانلر والده‌لرينك كنديلرينه كوستردكلرى شفقتى بويودكلرى زمان اونوتمه‌لرى محتمل ايسه‌ده، جناب حقك بونسيانى مراقبه ايتمكده اولديغنى بيان ايله امر الٓهينك ايفاسنه بذل غيرت اولونماسنى تأكيد ايلمكده‌در .

آيت كريمه‌نك صوك قسمى عربستانده زياده‌سيله اولان برفنالغك تصحيحنى استهداف ايديبور .

عربلر ، اموال ايتامى ييرلر ، ايتام قادين ايسه متوليلرى بونلرى جبراً آليرلر وبوصوتله ماللرينى كندى ماللرينه مزج ايده‌رك اوكا صاحب اولورلردى . اسكى روماليلر ، ياخود اوتوز سنه اولكى انكليزلر كبى عربلر اولى بر قادينه چوجوق معامله‌سى ياپارلر ، زوجلر قادينلرك اموال واملاكنه حاكم اولورلردى . اون اوچ شوقدر عصر مقدم مسلمانلق قادينلرك بيكس، اوكسوز بيله اولسه‌لر هرهانكى بربهانه ايله ماللرينه تجاوز ايديله‌ميه‌جكنى وماللرينك هرهانكى بهانه ايله ضرر وزيانه اوغراتيله‌ميه‌جغنى بيان ايتمشدر .

سورهٔ نساده آلديغمز بوآيات كريمه‌دن باشقه قرآن عظيم الشانده قادين مسائلنى موضوع بحث ايدن برچوق آيات واردر . مسلمانلغك حيات نسويه‌ده وجوده كتيرديكى اصلاحات پك چوقدر. حيات نسويه‌نك هرصفحه‌سى ، چوجوقلق ، قيزلق ، زوجه‌لك ، والده‌لك صفحاتى اصلاح اولونمشدر. هرمرحلهٔ حياتده قادينك حقوقى مدافعه اولونمش، هرقدمهٔ حياتده منافعى تأمين ايدلمشدر .

اركك‌لرله قادينلرك معاملات متقابله‌سنه كلنجه: قادينلره اركك‌لردن فضله منافع تأمين اولونمش وقادينلرى عظيم برحرمته مظهر ايده‌جك ايچون قاعده‌لر وضع اولونمشدر .

داعما خاطردن چيقاريلماملدركه مسلمانلق برفلسفهٔ فكريه‌دن عبارت اولماديغى كبى «دوغماتيك» بر دين‌ده دكلدر. مسلمانلغك بوتون اساساتى قابليت عمليه‌يى حائزدر . بونلرك ناصل اجرا اولوناجغى كوستريلمشدر.

«شريعت اسلاميه شايان حيرت اساسات اخلاقيه‌يى محتويدر. بوندن فضله ، مسلمانلق بونلرك ايفاسنى‌ده تأمين ايلمكده‌در . » [١]

مسلمانلغك ايفا ايتديكى انسانى حركتلرك الك خيرليلرندن برى چوجوق كومك عادتنى قالديرمه‌سيدر . جاهليت زماننده عربستانده و دنيانك سائر طرفلرنده معبودلره انسان قانى دوكلك ، چوجوق اولديرمك عادتى زياده‌سيله شايعدى. قادينلر ايسه خرافات وظلمك الك بيچاره قربانى ايديلر .

قرآن كريم ديركه :

« برينه ، برقيز چوجوغى دنيايه كلديكى خبر ويرلديكى زمانلر ، قاراقاق كولكلر يوزينى قاپلار ، محزون ومكدر اولوردى . بو فنا خبر كنديني محجوب ايتديكندن هركسدن يوزينى صاقلاردى . اونى ذلت ايچنده ياشاتمالميى ، يوقسه اونى طوپراغه كومه‌لمى ؟ بونى دوشونوردى . بونلر نه فنا محاكمه ايديورلردى ! »

ينه قرآن كريم ديركه :

« احتياج قورقوسندن چوجوقلريكزى اولديرمه‌ييكز . سزك واونلرك رزقلرينى ويره‌جكز . اونلرى اولديرمك پك بويوك بركناهدر.»

« چوجوقلركزى اولديرمه‌ييكز . »

حضرت محمدله قيس تميمى آره‌سنده وقوع بولان برمحاوره بروجه آتى روايت اولونمقده‌در : « پيغمبرم بركون برقيز چوجوغى قوجاغنه آلارق اوقشايوردى . قيس ديديكه :

— محمد ! اوقشاديغك چوجوق كيمك ياوروسيدر ؟

حضرت محمد : — بنم ، ديدى .

قيس: — واللهى بويله برقيزم اولسه اونى هيچ اوقشاماز ، درحال ديرى ديرى كومه‌ردم ، ديدى .

رسول كبريا جواباً ديديكه : — اويله ايسه سن چوق بدبخت بر آدمسك . سنى جناب حق محبت انسانيه‌دن ، انسانلغك الك بويوك نعمتندن محروم ايتمش ! »

قادينى الك مدهش انحطاطه اوغراتان فحشى مسلمانلق صورت قطعيه‌ده منع ايتمش،فحشك وقوعنه هيچ بروجهله مساعده ايتمه‌مشدر :

« زانى ايله زانيه‌يه يوزر قيرباج ووريكز . بوحكم الٓهى‌يى اجرا خصوصنده قلبكزه مرحمت كيرمه‌سين . »

عربلر ، اوزمانك قاتوليكلرى كبى طوللرك اوله‌نمه‌سنه مساعده ايتمه‌دكلرى كبى، روماليلر كبى، كوله‌لرك اوله‌نمه‌سنه‌ده مساعده ايتمزلردى.

مسلمانلق طوللرك اوله‌نمه‌سنه مساعده ايتمش ، حقوق بشريه اعتباريله كوله‌لرله سربست انسانلر آره‌سنده هيچ برفرق بيراقمامشدر.

م. حسين قيدواى

[١] « Hibbert » ك قونفرانسلرندن .

یکی حقوق عائله

لایحه‌سی حقنده مطالعه

٧

« ٦٧ — ماده : زوج خانه‌سنده اصول وفروعندن باشقه اهل واقاربنی زوجه‌سنك رضاسی اولمقسزین اسكان ایده‌من ، زوجه دخی زوجی راضی اولمادقجه غیر رشید اولادندن باشقه اقاربنی برلكده اسكان ایلیه‌من . »

بو ماده ، احكام فقهیه‌مزه مخالفدر. بحر رائقده ، ردالمختارده بیان‌اولوندیغی وجهله‌زوج ، زوجه‌سی‌ایچون تخصیص ایتدیكی‌مسكنده زوجه‌سنك رضاسی اولمادقجه غیرممیز اولادندن باشقه هیچ بر كیمسه‌یی اسكان ایده‌من. چونكه مسكن شرعی‌یه زوجه‌نك حق تعلق‌ایدییور؛ بناءً علیه بو مسكنده زوجه‌نك رضاسی بولونمادقجه زوجك نه پدریله والده‌سی ، نه‌ده سائر اقرباسیله ممیز اولان اولادی اقامت ایده‌من . بونلرك بو مسكنده اقامت ایتمه‌لری زوجه‌نك ضیاع حقوقنی انتاج ، زوجینك حسن معاشرتلرینی اخلال ایده‌بیلیر . كذلك ، زوجه دخی زوجك رضاسی منضم اولمادقجه كندی اصول وفروعندن هیچ بر كیمسه‌یی بولوندقلری مسكنده اسكان ایده‌من . چونكه بوصورتده‌ده زوجك حقوقی خللدار اولمش اولور .

حال‌بوكه اشبو آلتمش‌یدنجی ماده‌یه نظراً زوجه ، اولكی‌زوجندن اولان اولادینی ـ ولوكه اون‌یدی اون‌سكزیاشلرنده‌بولونمش‌اولسونلرـ سن رشده واصل اولمادقجه زوجیله برابر ایچنده یاشادقلری برمسكن شرعیده ـ زوجنك عدم رضاسنه رغماً ـ اسكانه صلاحیتدار اولاجق!.

« ٦٨ — ماده : زوجین حسن معاشرته ویكدیگره صداقت ومظاهرته مجبوردرلر . زوجه ، زوجنه اطاعته مجبوردر . »

بوماده‌نك احتوا ایتدیكی احكام ؛ قسماً حقوقی ، قسماً اخلاقیدر. بناءً علیه اخلاقی اولان قسمنده برمجبوریت قانونیه‌تصوری پك‌طوغرو اولاماز .

بوبابده‌كی احكام شرعیه‌مزی بروجه آتی تلخیص ایدییورز :

١ — : ارككلر ؛ زوجه‌لرینك نفقه‌لرینی تدارك ، دیگر برقسم احتیاجات حیاتیه‌لرینی بقدرالامكان تطمینه حقوقاً مجبوردرلر .

٢ — : ارككلر ، زوجه‌لریله حسن امتزاج و معاشرته ، آنلرك حقنده قولاً ، فعلاً حسن معامله‌ده بولونمایه دیانةً مجبوردرلر. نته‌كیم فرقان مبینده (وعاشروهن بالمعروف) بویورلمشدر. رسالتمآب افندیمز حضرتلری‌ده بر حدیث شریفلرنده (خیركم ، خیركم لاهله وانا خیركم لاهلی) بویورمشدر .

٣ — : قادینلر ، شرعاً مباح اولان خصوصاتده زوجلرینك امرلرینه اطاعت وانقیاد ایله مكلفدرلر .

٤ — : هرحالده‌كی برقادین كندی زوجنك حریم‌عصمتنه دخالته ، ناموس وحیثیتنی حسن‌محافظه‌یه ، اموالی‌ضیاعدن وقایه‌یه وبرضرورت شرعیه بولونمادقجه نامحرم ارككلر ایله عدم اختلاطه مجبوردر. نته‌كیم بر حدیث شریفده (الدنیا كلها متاع وخیر متاعها المرأة الصالحة ان نظر الیها سرته وان‌امرها اطاعته وان‌غاب عنها حفظته فی‌نفسها‌وماله) بویورلمشدر . [1]

قادینلرك عهده‌لرینه توجه ایدن بو وظیفه‌لرك بر قسمی حقوقی ، بر قسمی اخلاقیدر . هله قادینلرك زوجلرینه قارشی‌اولان اطاعتلری اویله‌بعض كیمسه‌لرك ذاهب اولدقلری كبی اسیرانه ، ذلیلانه براطاعت دكلدر ، بلكه محبت وصمیمیتدن متحصل ، ایجابات فطریه و منافع اجتماعیه‌دن منبعث ، احترام پرورانه بر اطاعتدن عبارتدر .

الحاصل زوجیندن هربری دیگرینه قارشی محبت ، مودت ، احترام ، صداقت ، امنیت ، معاونت ایله دیناً مكلفدر . بر عائله‌نك مسعودیتی آنجاق بو سایه‌ده متجلی‌اولور ، رابطهٔ ازدواجدن بكله‌نیلن منافع ومصالح آنجق بو سایه‌ده وجوده كلیر.

« ٦٩ — ماده : زوجه زوجنك اسمنی طاشیر. »

بو ماده ، غرب حیات اجتماعیه‌سنه كوره تنظیم ایدلمشدر. نته‌كیم آلمان قانون مدنیسنك (١٣٥٥) نجی ماده‌سنده « زوجه ، زوجنك عائله اسمنی احراز ایدر. » دینیلمشدر .

« ٧٠ — : ماده : برنكاحك بطلان ویا فسادینه حكم ویرلدكده اكر عقدوقتیله حضورحاكمده ویا نائبی ویادولتجه بوقبیل عقدلرك‌تسجیلنه وظیفه‌دار مأمور مخصوص حضورنده اجرا ایدیلمش وطرفین بیننده تقرب دخی وقوع بولمش ایسه اشبو تقرب اوزرینه نفقه وعدت لازم و نسب وحرمت مصاهره ثابت اولور وفقط توارث جریان ایتمز . »

بو ماده ایله احكام شرعیه‌مز آره‌سنده بر مقایسه یاپابیلمك‌ایچون برتحلیل عملیه‌سنه لزوم واردر . شویله‌كه :

١ — احكام شرعیه‌مزه نظراً باطل اولان نكاحلر حقنده‌احكام نكاحدن هیچ‌بری جاری اولماز ، كرك تقرب وقوع بولمش اولسون وكرك اولماسین. شوقدر واركه تقرب وقوع بولدیغی تقدیرده یالكز (عقر)نامیله بالغاًمابلغ‌مهرمثل‌لازم‌كلیر. (ردالمختار) . ماده‌یه كلنجه‌نكاح باطل حقنده توارثدن باشقه احكام جاری اولا بیلور . شوشرط ایله‌كه عقد بر مأمور رسمی حضورنده اجرا ایدلمش وتقرب وقوع بولمش اولسون . بونك اوزرینه برمسئله تفریع ایدملم :

فرض‌ایدیكزكه برمسلمان‌قیزی هرناصلسه‌برغیرمسلم ایله‌وظیفه‌دار

[1] دنیا بوتون متاعدن عبارتدر ، دنیا متاعنك خیرلیسی ایسه صالح زوجه‌دركه زوجی یوزینه باقنجه منشرح اولور ، بر شی امر ایدنجه اطاعت ایدر ، بر یره چیقوب كیدنجه‌ده مالنی ، ناموسنی محافظه‌یه چالیشیر طورر .

بر مأمور حضورنده عقد نکاح جرأننده بولونمش ، آره‌لرنده‌ده مقارنت وجوده کلمش . شیمدی بو نکاح هر وجهله باطل اولدیغندن بونك اوزرینه شرعاً احکام نکاحدن هیچ بری ترتب ایتمز . [۱] حال بوکه ماده‌یه نظراً بو باطل نکاح اوزرینه عدت کبی ، نسب کبی احکام ترتب ایتمك لازم کلیور .

۲ — : احکام شرعیه‌مزه نظراً فاسد اولان نکاحلر حقنده احکام نکاحدن بعضیلرینك جریانی ایچون بر شرط واردر ، اوده تقرب وقوعیدر ، تقرب وقوع بولونجه عدت واجب ، مهر مسمادن زیاده اولمامق شرطیله مهر مثل لازم ، نسب وحرمت مصاهره ثابت اولور . ماده‌یه کلنجه بو احکامك ثبوتی ایکی شرطك وجودینه معلقدر . بریسی ، نکاح ، بر مأمور رسمی حضورنده عقد ایدیلمش اولمق ، دیکری‌ده تقرب وقوع بولمق . بونك اوزرینه‌ده بر مسئله تفریع ایده‌لم :

فرض ایدیکز که بر کیمسه هر ناصلسه بیلمه‌یه‌رك کندی سوت قیز قارداشنی ویا باشقه‌سنك معتده‌سنی بر مأمور رسمی حضورنده اولمقسزین تزوج ایتمش و بعد التقرب نکاحك عدم صحتنه واقف اولارق مفارقتده بولونمش . شیمدی بو نکاح اوزرینه شرعاً عدت کبی ، نسب کبی بعض احکام ترتب ایدر ؛ حال بوکه ماده‌یه نظراً ترتب ایتمیه‌جکدر .

۳ — : احکام فقهیه‌مزه نظراً باطل ویا فاسد اولان نکاحلردن طولایی نفقه لازم کلمز . تقرب وقوع بولمش اولسون اولماسین . حال بوکه ماده‌یه نظراً لازم کله‌جکدر .

۴ — : احکام شرعیه‌مزه نظراً باطل ویا فاسد اولان نکاحلر حقنده بعض احکامك جریان ایدوب ایتمه‌مسی ایچون هر حالده حکم حاکمه لزوم یوقدر . حال بوکه ماده بوکا لزوم کوستریور .

۵ — : احکام شرعیه‌مزه نظراً باطل اولان نکاحلر ایله فاسد اولان نکاحلر بیننده عدم مشروعیت ولزوم حرمت جهتیله بر فرق یوق ایسه‌ده عدت کبی ، ثبوت نسب کبی بعض احکام اعتباریله فرق واردر . حال بوکه ماده‌ده باطل ایله فاسد اولان نکاحلر عینی احکامه تابع طوتولمشدر .

۶ — : احکام شرعیه‌مزه نظراً شرائطنی جامع اولان بر نکاح ، بر مأمور رسمی حضورنده عقد ایدلمه‌دیکندن طولایی نه باطل ، نه‌ده فاسد اولماز . بناءً علیه بونك اوزرینه بالجمله احکام نکاح ترتب ایدر . حال بوکه اشبو حقوق عائله لایحه‌سنه نظراً بر مأمور رسمی حضورنده عقد ایدیلمه‌ین نکاحلر باطلدر ، واویله بر باطلدر که بونکله احکام نکاحدن هیچ بری ثابت اولماز . ولوکه سائر شرائط تماماً موجود بولونسین . بو حضور مسئله‌سنك نه قدر اعظام ایدیلمش اولدیغنی بر مثال ایله ایضاح ایده‌لم :

فرض ایدیکز که بر شخص ، هویتنی کتم ایده‌رك کندی همشیره‌سنی وظیفه‌دار بر مأمور حضورنده بیله بیله تزوج ایدییورده بعد التقرب بینلری تفریق اولونیور . شیمدی اولانجه حرمت شرعیه‌سنه رغماً بو نکاح ایله ـ مجرد بر مأمور رسمی حضورنده عقد ایدیلمش اولدیغی ایچون ـ نفقه کبی ، نسب کبی احکام ثابت اولیور . فقط دیکر بر کیمسه بر قادینی بوتون شرائط شرعیه‌سی داخلنده تزوج ایدیور ، شو قدر وار که عقد بر مأمور حضورنده عقد ایدیلمش بولونمیور ، شیمدی اولانجه مشروعیتنه رغماً بو نکاح ایله نه نفقه لازم کلیور ، نه‌ده نسب کبی ، حرمت مصاهره کبی احکام ثابت اولیور ! .

آرتق ماده‌نك ماهیت انقلابکارانه‌سنی ملاحظه بویوریکز ! . «اساساً بویله بر نکاح ، ملحوظ دکلدر . » دیه بالطبع اعتراض اولوناماز . زیرا بوکبی نکاحلرك وجودی ملحوظ ؛ حتی واقع اولماسیدی بوکبی ماده‌لرك وضعنه حاجت کورولمزدی .

« ۷۱ — ماده : زوجه ویا زوج یکدیکرك مانع تقرب علتلردن بریله معلول اولدیغنه مطلع اولدقده حاکمه بالمراجعه تفریقنی طلب ایده‌بیلیر . بویله بر علتك موجودیتنه قبل النکاح مطلع اولان زوج ویا زوجه‌نك بعد النکاح عیبك دوامی حالنده بیله حق طلبی واردر . شو قدرکه زوج ویا زوجه‌نك یکدیکره تقرب ایتدکدن صوکره حادث اولان بو قبیل عیب سببیله تفریق دعواسی مسموع دکلدر . »

بو ماده ، اطلاقنه نظراً محتاج تأملدر . ائمهٔ حنفیه حضراتنك اجتهاداتنه نظراً زوجه ؛ زوجنده بولونان عنت ، مجبوبیت کبی مانع تقرب بر عارضه‌دن طولایی تفریقنی طلبه صلاحیتداردر . فقط زوج ، زوجه‌سنده بولونوب مانع تقرب اولان بر عارضه‌دن طولایی نکاحی فسخ ایتدیرمکه صلاحیتدار دکلدر . زوجه ؛ حق طلاقه مالك اولمادیغی جهتله آنك بو صلاحیته نائلیتی کندیسنی ضرردن وقایه حکمتنه مستنددر . زوج ایسه حق طلاقه مالك اولدیغندن آنك بویله بر صلاحیته نائلیتنه احتیاج یوقدر . زوجك نکاحی فسخ ایتدیرمکه تشبث ایتمه‌سی ، مجرد زوجه‌سنك مهرینی ویرمه‌مك کبی بر مقصده مستند اولمق لازم کلیر . حال بوکه آره‌ده مشروع بر نکاح واردر ، بیچاره زوجه‌یی هم نعمت نکاحدن محروم بیراقمق ، هم‌ده کندیسنه مهر نامنه هیچ بر شی ویرمه‌مك ، شبهه یوق که حسیات عالیه‌یی رنجیده ایدر . بناءً علیه ائمهٔ حنفیه حضراتنك بو بابده‌کی اجتهادی قادینلری دها زیاده صیانت ایتمك غایه‌سنی مؤمن بولونمشدر .

فقط مذاهب ثلاثه ائمه‌سنه کوره بویله بر عارضه‌دن طولایی زوجه‌نك تفریقنی طلبه صلاحیتی اولدیغی کبی زوجك‌ده بو تفریقی طلبه صلاحیتی واردر ، زوج ایسترسه نکاحی واقعی رد ایله فسخ طریقنه توسل ایده‌بیلور .

دیمك که ماده ؛ ائمهٔ ثلاثه حضراتنك اجتهادلرینه توافق ایده‌بیلور . آنجق بویله بر عارضه‌نك موجودیتنه قبل النکاح مطلع اولان طرفك

[۱] وفی مجمع الفتاوی نکح کافر مسلمة فولدت منه لایثبت النسب منه ولا تجب العدة لانه نکاح باطل . ای فالوطء فیه زنا لایثبت به النسب بخلاف الفاسد فانه وطء بشبهة . فیثبت فیه النسب ولذا تکون بالفاسد فراشاً لا بالباطل رحمتی (رد المحتار) .

بالاخره بو عارضه‌نك دوامی تقديرنده تفريقی طلبه صلاحيتدار اولماسی جای نظردر .

واقعا (بحرالرائق) ده وسائر كتب فقهيه‌مزده بيان اولونديغی اوزره فقهای كرامدن بعضيلرينه نظراً بر قادين ، كنديسيله عقد ازدواجده بولونديغی بر اركككك عنين اولديغنه قبل‌النكاح مطلع بولونمش اولسه دخی ينه تفريقی طلبه حقی واردر . چونكه عنتك مختلف درجاتی واردر ، بر قادين حقنده غيرمقتدر بولونان بر اركككك ديكر بر قادين حقنده حائز اقتدار اولابيلمه‌سی مأمولدر . فقط مجبوب اولديغنه مطلع بولونديغی بر اركك ايله عقد نكاحه راضی اولان بر قادين آرتق بو معلوليتك دوامندن طولايی طلب تفريقه صلاحيتدار اولاماز . زيرا بو عارضه‌نك دوام ايده‌جكی قطعياً معلومدر . بناءً عليه بو حالده قادين كندی حقنی اولجه اسقاط ايتمشدر . حال بوكه ماده‌يه نظراً بو صورتده‌ده زوجه‌نك تفريقی طلبه صلاحيتی بولونيور ، بو ايسه فقهاً طرفيری دكلدر .

« ۷۲ — ماده : مادهٔ سابقه موجبنجه موجوديتی ادعا اولنان علت ، قابل زوال دكلسه حاكم درحال زوج وزوجه بينی تفريق ايدر واكر قابل زوال ايسه زمان طلبدن اعتباراً بر سنه تأجيل ايلر ، بو مدت ظرفنده علت زائل اولماديغی ومدعی طلبنده اصرار ايتديكی تقديرده محكمه قراريله نكاح فسخ اولنور . »

بو ماده ، احكام فقهيه‌مزه قسماً موافقدر . معلوم اولديغی اوزره زوجده بولونوب مانع تقرب اولان عارضه‌لر ايكی قسمدر : بر قسمی قابل زوال دكلدر . بو حالده بر سنه تأجيلدن بر فائده متصور اولماديغی جهتله وقوع بولان طلبه بناءً زوجينك بينلری درحال تفريق اولونور . مجبوبيت بو قبيلدندر . ديكر قسمی ايسه قابل زوالدر . بناءً عليه بو قسمده بر مدت انتظاره لزوم واردر . عنت ده بو قبيلدندر .

اطبا طرفندن بيان اولونديغی اوزره عنتك مختلف اسبابی واردر . عدم اقتدار دينلن بو عارضه ؛ اختيارلقدن نشئت ايده‌بيله‌جكی كبی مساعئ ممتدهٔ عقليه‌دن ، فعاليت زائدهٔ دماغيه‌دن ، فرط خوف وحيادن ، زياده شوق و شطارتدن ، خيالات و تصورات عاشقانه‌دن ، كثرت مقارنتدن ، عدم طهارت ونظافتدن ، آفت عصبيه‌دن ، عضوك سوء تشكلندن ده دخی نشئت ايده‌بيلور . بو سببلرك اختلافنه بناءً اصول تداوی باشقه لاشير . مثلا ايكنجی واوچونجی سببلردن متحصل عنتك ازاله‌سی ايچون استراحت ذهنيه‌يه لزوم واردر ، صوك سببدن منبعث عنتك رفعی ايچون ده عمليات فنيه‌يه احتياج كوريلور .

كوروليوركه بو حال ، بر آفت اصليه و خلقيه‌دن منبعث اولابيلديكی كبی بر علت عارضه‌دن ناشی ده وجوده كله‌بيلير . بناءً عليه عنتی علتدن فرق و تمييز ايچون هر حالده بر مدت تأجيله لزوم واردر .

كتب فقهيه‌مزده (مبسوط سرخسی) ده ، (هنديه) ده وسائره‌ده بيان اولونديغی اوزره بو مدت بر سنه‌دن عبارتدر . چونكه بر سنه ، مختلف طبايع بشريه اوزرنده تأثيرات عاديه‌سی مشهود اولان فصول اربعه‌يی جامعدر ، بناءً عليه بو فصولك كذرانه انتظار ايتمك ايجاب ايدر . حتی بونك ايچوندركه اجلهٔ فقهادن بعضيلری بو سنه‌نك بر سنهٔ شمسيه اولماسنی احتياطاً قبول ايتمشلردر . چونكه فصول اربعه‌نك تماماً ظهوری آنجاق بر سنهٔ شمسيه ظرفنده قابلدر . سنهٔ قمريه ايسه اون كون نقصاندر . مع مافيه احكام شرعيه‌ده على الاكثر سنهٔ قمريه قبول ايدلديكی كبی بو خصوصده‌ده ظاهر الروايته نظراً سنهٔ قمريه معتبردر .

زوجه‌يه عائد عارضه‌لره كلنجه: بونلرك زوالی اميديله مطلقا بر سنه انتظار ايدلمه‌سی احكام فقهيه‌مز ايجاباتندن دكلدر . بو عارضه‌لر على الاكثر عمليات‌ه محتاج شيلردر .

كتب شافعيه‌دن (نهاية المحتاج) ده دينليوركه: « زوجه‌سی رتقاء ويا قرنا بولونان كيمسه‌نك طلب و تفريقه صلاحيتی واردر . قادين بو مانعه‌يی ازاله‌يه اجبار اولنه‌ماز . شو قدر واركه كندی آرزوسيله ازاله ايدوب‌ده مقارنت ممكن اولورسه آرتق زوجك حق خياری قالماز . »

« ۷۳ — ماده : زوجيندن بری كنديسنك ويا نسلنك حيات و صحتنی وخيم بر تهلكه‌يه معروض براقان بر مرضك ديكرنده موجود اولديغنه مطلع اولدقده نكاحك فسخنی طلب ايده‌بيلير . »

بو ماده ، جای ملاحظه‌در . امام اعظم وامام يوسف حضرتلرينه كوره عنت كبی بر ايكی عارضه‌دن باشقه هيچ بر علتدن طولايی نه زوجك نه‌ده زوجه‌نك نكاحی فسخ ايتديرمكه صلاحيتی يوقدر ، علت : كرك قبل‌النكاح موجود اولسون وكرك بعدالنكاح تحدث ايتسين . بو ايكی معظم مجتهدك بو بابده‌كی اجتهادلری امام علی ايله ابن مسعود (رضی الله تعالی عنهم) حضرتلرينك مذهبلرينه مستنددر . ابن ابی ليلی ، عمر ابن عبدالعزيز ، اوزاعی كبی اجلهٔ فقهانك اجتهادلری‌ده بو مركزده‌در . بو ذوات عاليه‌نك بو بابده استناد ايتدكلری ادلهٔ فقهيه ، بدايعده ، فتح القديرده مسطوردر . بز بوراده بو ادله‌يی ايراده لزوم كورميورز ، آنجق شونی دوشونيورزكه : زوجيندن بری هر ناصلسه حسب القدر مهلك بر علته دوچار اوليور ، بوتون كونلری آه وانين ايله كچوب كيديور ، شيمدی جمعيت بشريه‌نك بو شايان ترحم اولان جزئنی حمايه ايتمك ايجاب ايتمزمی ؟ حال بوكه نكاحك فسخنه كيدلديكی تقديرده بو زواللی مخلوق ، آنجاق سايه‌سنده بارينه بيله‌جكی بر كاشانهٔ ازدواجك ظل عاطفتندن‌ده محروم براقيلمش اولاجق ! آرتق بو نه قدر موافق اولور ؟ واقعا نكاحك دوامی زوجيندن برينك حياتنی بلكه بر تهلكه‌يه معروض براقه‌جقدر ، فقط دوشونمليكه بو فلاكزده معلولی جمعيت بشريه آره‌سندن تماماً تجريد ايده‌ميه‌جكز . بناءً عليه عينی تهلكه باشقه‌لری حقنده‌ده واردر . او حالده رابطهٔ زوجيتك ازاله‌سی جهتنه كيتمكدن ايسه علتك

سرایته مانع اولا بیله‌جك صورتده باشقه تدابیر اتخاذی قابل اولامازمی؟ طوغریسی بویله بر علت سببیله زوجینك بینلرینی تفریق ایتمك چوق كره حسیات رقیقه اصحابنی صوك درجه متأثر ایده‌جك بر فجیعه تشكیل ایدر.

دیمك كه اسلمریله صحیفهٔ مطالعه‌مزی تزیین ایتدیكمز او بویوك ذواتك اجتهادلری بویله بر فجیعه‌نك ظهورینه میدان ویرمیور .

فقط ائمهٔ حنفیه‌دن امام محمد حضرتلرینه كوره زوجه‌ده‌كی بر علتدن طولایی زوج ، مخیر اولمازسه‌ده زوجه‌ده‌كی بعض عیوبدن ناشی زوجه مخیر اولور . چونكه زوج ، زوجه‌سنده‌كی علته راضی اولمادیغی تقدیرده طلاقه توسل ایده‌بیلیر . حال بوكه زوجه ، اهلیت طلاقی حائز دكلدر. بناءً علیه بو حالده زوجه‌نك مخیر اولماسی مقتضای عدالتدر ، مسئله‌نك جهت اخلاقیه‌سی ایسه باشقه‌در .

امام مشارالیهك بو اجتهادی ، امیرالمؤمنین عمرالفاروقك ، عبدالله بن عمر ایله عبدالله بن عباس رضی الله تعالی عنهم حضراتنك مذهبلرینه موافق بولونمشدر .

امام محمد حضرتلرینك بو اجتهادینی ترجیح ایدن بعض فقهای حنفیه دییورلر كه : «زوجینك بلاضرر برلكده یاشامالرینه مانع اولان جنون ، جذام ، برص مثللو عیوب ، حساً و طبعاً حقوق زوجیتك استیفاسنه مانعدر . چونكه طبایع سلیمه ، بو كبی معلولین ایله مقارنتدن تنفر ایدر ، بو تنفر طبیعی (فر من المجذوم فرارك من الاسد) حدیث شریفیله‌ده مؤید بولونمشدر. ازدواجدن مقصود اولان حسن معاشرتدر، تكثیر نفوس ایله حصول اولاددر . حال بوكه عند التنافر بو مقصود، فوت اولور و بو مثللو عیوب ، بعضاً اولاده‌ده سرایت ایدر . »

الیوم محاكمده معمول به اولان ده امام مشارالیهك بو بابده‌كی اجتهادیدر. مع مافیه اگر علت واقعه‌نك زوالی مأمول ایسه فسخ جهتی بر سنه تأجیل اولنمقده‌در .

ائمهٔ ثلاثه حضراتنه كلنجه بونلرك اجتهادلرینه نظراً زوجیندن هر بری دیكرنده بولونان جذام ، برص كبی عادةً ساری، تنفری موجب اولان علتلردن طولایی حق خیاره مالكدر. بناءً علیه ایسترسه بو حاله راضی اولارق رابطهٔ ازدواجی ادامه ایدر، ایسترسه عقد نكاحی فسخ ایتدیرر.

دیمك كه ماده ، مذاهب ثلاثه ائمه‌سنك اجتهادینه توافق ایدییور .

اجتماعیات:

حیات اجتماعیه‌نك روح اصلیسی

عصرمزده حیاتك كونا كون احتیاجاتی قارشوسنده فردك منفرد سعیی دائما ضعیف قالمقده‌در . بو كیفیت اجتماعی حیاته قارشی اولان انجذابی بالمجبوریه تشدید ایتمكده‌در . اساساً انسانلرك طوپلو اولارق جمعیت حالنده یاشامغه اولان میلانلری ، مدافعهٔ نفس و دفع احتیاجات ضروریتلرینك شخصی مساعی ایله قابل اقتحام اولامامسندن منبعث بولندیغنه شبهه یوقدر. بالخصوص تجربه‌لر افراده رفاه و سعادت ایچون اتحادك لزومنی اك بارز مثاللریله اثبات ایتمشدر . ایلك انسانلری قبیله تشكیلنه سوق ایدن عوامل میاننده مشترك غیرتلره توقف ایدن ایشلرك الفاسی ضرورتی ، طبیعی و حیاتی بر مؤثر اولمشدر . بشریتك مدنی الطبع اولمسی‌ده آنجق بو صورتله ایضاح ایدلمشدر .

شو حاله نظراً افراد ایله هیئت اجتماعیه آراسنده ناقابل انفصال بر رابطه‌نك موجودیتی تظاهر ایدییور. فی الحقیقه بر جامعه‌نك شخصیت معنویه‌سی او هیئت اجتماعیه‌یی تشكیل ایدن افرادك آیری آیری قابلیت و قیمتلری محصله‌سندن متشكلدر . كرك مدافعهٔ اجتماعیه جهتیله ، كركسه تكامل و رفاه اعتباریله عمومی بر انكشافك حصولی اخلاق فردیه‌نك ، سجایای شخصیه‌نك متانت و كماله وابسته اولدیغی كبی اخلاق اجتماعیه ، تعبیر دیكرله تربیهٔ اجتماعیه مفهومنك حیاتده مثبت اثرلر تولید ایده‌بیلمسی، توازن حصوله كتیره بیلمسی تربیهٔ فردیه‌نك تكاملنه متوقفدر .

اجتماعیات قانونلری ، بو فكرلری عملی نتیجه‌لرله تأیید ایده‌رك واضح بر صورتده ارائه ایلمكده‌در .

« افرادك مثبت سجایاسی ، جمعیتك منفی فضایحنه فائق اولان هیئت اجتماعیه‌لرده تكامل و ترقی مؤمندر. » و « جمعیتك منفی فضایحی افرادك مثبت فضایحنه تفوق ایدن هیئت اجتماعیه‌لر انفساخه محكومدر. » دستورلری جمعیتله افرادك درجهٔ روابط و مناسباتنده‌كی اهمیتی افاده ایدر. حیات اجتماعیه‌ده فضیلتك اساس اولمسنه نظراً، بو حیاتك مبدأ و مسندلرینی تدقیق ایتمك بر لازمه حالنی آلیر . . .

مادام كه جمعیتلرك جزء فردلرینی انسانلر تشكیل ایدییور و جمعیتده بو اجزاء فردیه‌نك تام بر انموذجندن عبارتدر . شو حالده اشخاصك قیمتنده اعظمی بر موقعی حائز اولان فضیلتك مبدأ و مسندلرینك عین زمانده حیات اجتماعیه‌نك اساسندن عبارت اولدیغی كندی كندینه ثابت اولور.

حیاتده وجدان اوزرنده فضیلتی تولید ایده‌جك بر تأثیر براقان آنجق دیانتدر. سجیه و كماله متوقف اولان حیات اجتماعیه‌نك‌ده مبدئی دیانتدن بشقه برشی دكلدر . حیات فردیه‌ده فضیلتك كیندكجه تكاملی و خللدن مصونیتی خصوصنده ناصل اخلاق بر مسند قوی تشكل ایدییورسه هیئت اجتماعیه‌لرده‌ده حیات عمومیه‌نك فضیلت و تساند ایچنده ادامه‌سی ایچون اخلاق عینی درجه‌ده ثابت بر نقطهٔ استناددر .

جمعیت حیاتنك تكامل و انكشافی، سعادت بشریه و رفاه انسانی نقطهٔ نظرندن ناقابل انفصال بر ضرورت حیاتیه تشكیل ایتمكده اولدیغندن بو غایه‌نك استحصالی ایچون فضیلتی تهلكه‌یه و بالنتیجه تكامل جمعیتی تردی‌یه دوچار

ايده‌جك اولان روحى ، مادى ، اجتماعى فوضالره قارشى تدابير مانعه اتخاذى‌الك لزوملى بر وظيفهٔ اجتماعيه اوله‌رق قبول اولنمشدر. بوملاحظاتك نتيجهٔ طبيعيه‌سى اوله‌رق تجددات اجتماعيه ضرورتى‌ده باش كوسترمشدر. عمومى منفعتلرله تعارض ايدن شخصى حريتلرك حدودى ملاحظات اجتماعيه‌يه بناءً تثبيت اولنمسى حريت مفهوملرينه قارشى بر تجاوز دكل، بلكه حريتى تقويه ايده‌جك بر لازمه‌در .

چونكه نا محدود بر حريت نهايت روحى و مادى بر اسارتله نتيجه‌پذير اولور . ذاتاً حريتك هر ايسته‌نيلن ، تمايلات و حسباتنه خوش كلن شيئى ياپمق معناسنه حمل اولنه‌ميه‌جغى ، آنجق حقيقت و اساسات عموميهٔ اجتماعيه داخلنده مشروع اولان افعال و حركات و اقوالده سربستيت جهتنى تضمن ايلديكى معلومدر. مطلق بر حريت طبيعتده‌ده موجود دكلدر . اجرام منظومهٔ عالمك بويوك بر انتظام ايله نظام عمومئ جهانك ساحه‌سى داخلنده صادقانه بر روش تعقيب ايلدكلرينى، دها دوغريسى تعقيبه مجبور اولدقلرى خط حركتى مبادئ فنون كوسترمكده‌در. بو عمومى قاعده‌دن بشريتك خارج بولنمسنه امكان تصور اولنه‌مار . نفسه ملايم كلن هر شيئك قبولى معناسنه كلن حريت ساحه‌سنده مثلا: بر خرسزك ديكرلرينك مالنه ، بر خونخوارك همجنسنك حياتنه ، بر متردينك غيرك عرض و ناموسنه تجاوز و تعرضى طبيعى كورولمك لازمكلير. حالبوكه بويله حريتلرك آنارشى وضلالتدن عبارت و مطلقا حيات اجتماعيه‌نك انهدامنى موجب اوله‌جغنده ادارى ، علمى ، اجتماعى بتون مؤسسات و تشكيلات ، كذلك بتون عقلى باشنده انسانلر متفق بولنمقده‌درلر . نامحدود بر حريتك اجتماعى انضباطسزلقله توأم اولديغى انتظام و انضباط اجتماعيسى صارصيله‌رق دوچار ترديات اولان هيئت اجتماعيه‌لرك شايان عبرت احوالى اثبات ايدر .

حريتلرك سوء استعمالى حيات جمعيتده اخلاقسزلغى، موازنه‌سزلكى، تسامح و سفاهتى كوكلشديرر . بناءً عليه انضباطى ، اجتماعى، اخلاقى، اجتماعى و دينى دساتيرك درجهٔ قوتيدركه هيئت اجتماعيه‌لرك تكاملنى كوسترر . اجتماعيه بنيه‌لرك زنده‌كيسى ايچون ضرورى اولان انضباطك تأمينى ايسه مراقبهٔ اجتماعيه‌نك افرادك اراده‌لرينه هر زمان حاكم اوله‌بيلمسيله ممكن الحصولدر . بوندن دولاييدركه حيات جمعيتى صارصان اخلاقسزلقلره ، ترديانه قارشى وجدان عمومينك و اداره قوتلرينك حق مداخله‌سى و مراقبه‌سى قواعد و اساسات حقوقيه ميانه داخل اولمشدر .

هيئت اجتماعيه‌لر كندى بنيه‌سنى متماديا تخريب ايدن لوثيانه، ترديانه قارشى منفعت عموميه‌نك تكفلى انديشه‌سى وظيفه‌سندن هيچ بر زمان فارغ اوله‌مامشلردر .

حيات اجتماعيه‌نك مبدأ و مسندى دين و اخلاق اولديغى كبى حيات اداريه و سياسيه‌نك مسندى‌ده اجتماعياتدر. بو مفهوملر ناقابل انفكاك بر كل تشكيل ايدرلر . ديانتدن دوغان اخلاق ، اخلاقدن تشعب ايدن اجتماعيات و اجتماعياتدن آيريلان اداره و سياسيات توازن و رفاه عمومينك على الدرجات حارس و مدافعيدرلر .

دين و اخلاقه مربوط اولميان اجتماعياتدن مفرط و موازنه‌سز سجيه‌لر حاصل اولديغى بالتجربه آكلاشيلمقله برابر اجتماعياتله موازى كيتمه‌ين سياسى و ادارى مفهوملرك هدفلرينه واصل اوله‌ميه‌جغى شبهه‌دن وارسته‌در . چونكه؛ حيات اجتماعيه‌نك موضوعى اولان احوال، حادثات و موضوعاتك غايه‌سى ، جمعيت بشريه‌يه ، افراد انسانيه‌يه بر فائده تأمين ايتمكدر . هرحالده بر شيئك قيمتى ساده عقله و منطقه موافق كلن نظرياتيله دكل عين زمانده فائده‌سنك درجه‌سيله محاكمه اولنور . بو اعتبارله حيات اجتماعيه‌ده بر فائده توليد ايتمه‌ين اساسلرك قيمتى تنزل ايدر.

تظاهرات اجتماعيه‌نك مبدأى اولان دينك حيات فرديه و عموميه‌ده‌كى تجلياتى مادى و معنوى بر سعادته منتهى بولنمقده‌در . دنيوى و اخروى رفاه و سعادتك حقيقى بر رهبرى، بشريتك الك فائده‌لى بر رهاكاريدر .

حقيقت محضه اولان ديندارلغك توليد ايلديكى قوت و انتظامك عملى قيمتى هيچ بر نظريه ايله اولچوله‌ميه‌جك درجه‌ده بويوكدر .

آمريقاده بتون فكرلرى جلب ايده‌رك پك زياده مظهر رغبت و اعتبار اولان « پرغماتيزم » مسلكى، دينك حيات اجتماعيه‌ده‌كى ناقابل انكار تأثيراتنى شدتله مدافعه ايتمكده‌در .

كوستاو لوبون بو يكى فلسفه‌دن بحث ايدركن « بو فلسفه فائده فكرينك دائما كوروله‌بيلير اولديغى ايچون كوچلكله ادراك ايديله‌بيلن حقيقت فكرينه تقدم ايتمسى ايجاب ايتديكنى » بيلديرييور. اكر اعتقادات ـ مشاهدات و تجربه‌نك كوستردكى وجهله ـ فردك قدرتنى آرتديرييور و اونى بالذات كنديسنك فوقنه يوكسه‌لتييور ايسه بويله بر واسطهٔ تأثيرى تربيه‌دن ـ يعنى تربيه و حيات اجتماعيه‌دن ـ چيقاروب آتمق معناسز بر حركت اولور .

روحيات متخصصلرينك، حتى دين مسئله‌سنده سربست دوشونلرك بيله جمله‌سى بر اعتقاد صاحبى اوله‌نك انسانه ويرديكى قوتى تصديق ايديورلر. بوندن شبهه ايده‌جك بر كيمسه‌يه بر صوربون مدرسنك يازيلرندن بروجه آتى سطرلرى نقل و ارائه ايتمكله اكتفا ايدرم : « حيات دينيه فردى بالذات كنديسنك فوقنه يوكسه‌لتن قوتلرك موقع فعله چيقمسنى تضمن ايدر ... معتقد ، غير معتقددن دها فضله قوتليدر . بو قوت خيالى دكلدر . بشريتك ياشامسنه مدار اولان بو قوتدر. » ديدكدن صوكره بو فلسفه‌يى تأييداً « دينى فرضيه‌لرك علمى فرضيه‌لره قياس ايديله‌بيله‌جكنى، ايكينجيلرندن و ازكچمك نه قدر مشكل ايسه برنجيلرندن

اوقدر کوچ اولدیغنی ، بتون معلوماتلریمزك بناسی علمی فرضیه‌لر اوزرینه قورولدیغی حالده بتون مدنیتلرك دینی فرضیه‌لر اوزرینه قورولدیغنی» ده علاوه ایتمکده‌در .

حقائق اشیانك مطابقتیله علماً وفناً ثابت‌اولان برحقیقتدرکه حیات جمعیق قوتلندیرن عنصر اساسی دیندر . دینسزلك هیئت اجتماعیه‌لرك قیمتنی مادةً ومعناً تضییق ایدن عواملدن معدوددر . « پراغماتیزم »ك نتیجه‌سی اوله‌رق تشکل ایدن دینی جمعیتلرك ، آمریقا میسیونرلرینك فعالیق اعظمی درجه‌یه واصل اولمش وآمریقا افکاری بو مساعی‌یی تماميله تصویب ایتمکده بولنمشدر . حریتك اك واسع برساحه‌ده تطبیق ایدلدیکی برمملکتده بونتایج سزاوار عبرتدر .

اسلامیت ، حیات جمعیت حقنده اك یوکسك تکملاتی وعد ایدن براهین قاطعه‌یی اعلام ، اسباب ترقی وسعادتی تأمین ایتمشدر . حیات جمعیق عدالت ، اخوت ، تعارن وتساندله اخلاقی ، ولود برساحهٔ کماله ایصالی امر ایدن مسلمانانغك انضباط وتوازن اجتماعی‌یی تحت تکفلده بولندیران دساتیری میدانده ایکن آمریقانك « پراغماتیزم » ندن البت درس آلمه محتاج بولنمه‌یورز . چونکه ، هیئت اجتماعیهٔ اسلامیه‌نك اسباب سقوطنك اساسات اسلامیه‌دن اوزاقلاشمقده ، آداب وعادات اجتماعیه‌لرندن انحرافده مندمج اولدیغنه اصلا شبهه قالمامشدر .

فقط غرب تعصب وایمپریالیزمنك تحت اسارته آلمق ایسته‌دیکی ملل اسلامیه‌نك زمامنی اللرنده بولندیرمق ایچون اخلاق فاضله وممیزات ملیه‌لرینی افساد واخلال صورتیله مقصدلرینه وصولی غایه اتخاذ ایتملری یوزندن اجتماعی رذیات وتردیاتك ساخته برمدنیت نقابی آلتنده اجرای خباثت ونفوذه فرصتیاب اوللری بوکونکی سقوطی تهیه ایتمش وکیتدکجه مسلمان دنیاسنك فلا کتلرینی تضعیف ایتمکده بولنمشدر . بونك اك صریح و تدقیقمزه مساعد مثالی هیئت اجتماعیه‌مزك حال حاضری تشکیل ایتمکده‌در .

لوازمات مدنیه‌دن اولدیغی ادعاسیله بنیهٔ اجتماعیمزه فرجه‌یاب دخول اولان دانس ، ایچکی ، فحش وقمارك ، اخلاق و فضیلت علیهدارلغنك تساند وانضباط اجتماعیمز اوزرنده‌کی مهلك نتیجه‌لری ایضاحه احتیاج کوسترمیه‌جك درجه‌ده صریحدر .

مدنیتله هیچ برمناسبت وعلاقه‌سی موجود اولمیان بوفوضالرك حریمزده آچدیغی یاره‌لر بنیهٔ اجتماعیمز ایچون هیچده زنده‌کی وتکامله دلالت ایتمیور . روح اجتماعیمزدن اوزاقلاشدقجه سقوط وتردی‌یه دوغری تقرب ناقابل اجتناب اوله‌جقدر . چونکه سفاهت واجتماعی سجیه‌سزلك هیئت اجتماعیه‌مزك ترقی وتکامله اولان میلانی ، استعدادینی محو ، وعطالته سوق ایدییور . ملتك تشنه اولدیغی وهر کسك درت کوزله بکله‌دیکی ترقی وتکاملك تأمینی ، فراغت نفس ، دیکر اندیشلك ، عزم وثبات ، فضائل اخلاقیه کبی قوتلی سجیه‌لره متوقف بولندیغی حالده بو وجهه‌لردن انحراف ایدن مرهانکی بر تظاهر اجتماعینك هرشیدن اول تکامله ضرر ایراث ایده‌جکی شبهه‌سزدر . حال بوکه حیات اجتماعیه‌نك مبدأ ومسندینی تشکیل ایدن دین واخلاقك رهبراساسی عدی صورتیله متین برشهراه تکمله منتهی بررهای اجتماعینك انکشافی ترقینك یکانه عاملیدر . علم وفن وعقل سلیمده بونی آمردر .

حسی حکمت

یکی نوره‌مه

« زوبیه‌لر نسلی »

اسعد محمود بکك « زوبیه » لر حقنده اقشام غزته‌سنده مهم بر مصاحبه‌سنی کوردك . عیناً نقل ایله انظار عبرت وانتباهه وضع ایدییورز :

« بیلمم نظر دقتکزی جلب ایتدیمی ؟ مملکتده کندیسنی حس ایتدیره‌جك درجه‌ده بارز بر موجودیت کوسترمکه باشلایان یکی بر نسل توردی . بونسلك یکرمی ایله یکرمی بش یاش آراسنده‌کی منسوبلرینه آرتق ، همان هریرده تصادف اولونمقده‌در . زوبیه‌لر نسلی ، کیتدکجه بویوین ، دال صالان عظیم وقورقونچ بر آغاج کبی ، شایان حیرت بر انکشاف ایله آچیلیور واطرافی قاپلایور . بوصورتله ، دانس صالونلرنده ، بك اوغلی بارلرنده وبالخاصه تیاترو قابولرنده یاشایان بو نسل ، غریب بر فیض وبرکت اثری اوله‌رق ، مدهش بر تکثرله کوندن کونه چوغالیور . برآز تدقیقدن صوکره آکلاشیلیرکه ، کنج برطاقم کوچوك بك وافندیلردن ترکب ایدن بوزوبیه‌لر نسلی حرب عمومی دوغورمش و متارکه‌ده بویوتمشدر . حرب عمومی‌یه داخل اولدیغمز زمان آلمانلردن آلدیغمز میلیونلرله ، سرسم سرسم دولاشان برچوق کنجلری مملکت ایچون مفید برعضو اوله‌بیلملری امیدیله آوروپایه کوندردك وکندیلری ایچون عظیم مصارف اختیار ایتدك . آلمان مکتبلرینك اك ایلرینه یرلشدیریلن ، استراحتلرینی تأمین ایچون کندیلرینه خصوصی پانسیونلر استیجار ایدیلن ، والحاصل هردورلو رفاهلری تأمین اوله‌نه‌رق مملکته فائده‌لی نسل اولمالرینه غیرت ایدیلن بو کوچوك بك افندیلر ، تحصیللرندن و سیاحتلرندن عودت ایتدکدن صوکره مملکتمزده برعلم ومعرفت اوجاغی یرینه یامان بر «زوبیه‌لر سلطنتی» تأسیس ایتدیلر !..

هرتصادف ایتدیککز یرده ، اونلری درحال دیکر انسانلردن تفریق ایده‌بیلیرسکز . بر فرصتنی بوله‌رق پاره‌سز ایچری قاچغه اوغراشان بوکوچوك بك افندیلر ، قیلیق وقیافت اعتباریله همان کندیلرینی اله ویررلر . باشلرنده بهمه حال قالبسز اولماسی ایجاب ایدن قرمزی و اوزون بر فس واردر . بو فس ، بعضیلرنده قالپاق کبی دوز وپوسکولسز ، بعضیلرنده‌ده بر مصر قوچانی کبی اوزون پوسکوللیدر . بوغازلرینی دار بریاقالق بوغمق ایستر کبی صیقمشدر . یقالغك اوجندن چارشافدن بوزمه بر قراوات صارقار . جاکتلری ایله قادینلرك قورصه‌سی آره‌سنده هیچ بر فرق یوقدر . بللری کیتدکجه دارالان قالچالرینه دوغری کنیشله‌ین بر قادین جاکتی کیرلر ، فقط تماميله بر قادین جاکتی !.. آیاقلرنده محقق ایپك چوراب واردر . بو چوراب ایری قیللری ایله رنکسز و چیقیق کمیکلرینی میدانده براقیر . اوزون و سیوری بر اسقارپین کیرلر . نهایت اللرنده بیاض برغان ، قامش بر باستون و دیشلرینك آره‌سنده دوداقلرینه

صیقیشدیریلمش بر سیغاره اولدیغی حالده دولاشیرلر . بلرنده ایسه ، بر قدح صو ایچمك ایچون بلکه بر غروشلری یوقدر .

یازیقکه بو اجنبی مملکتلرنده تحصیل ایدن کوچوك بکلری استانبول حدودلرندن دیشاری چیقمایان بعض کنجلرده تقلید ایتدی و بونلرده طبق اونلره بکزه‌دیلر . یالان یاکلیش اوکرندکلری برایکی فرانسزجه کلمه‌یی مناسبتلی مناسبتسز قوللاندقلری جمله‌لر ایچنه صوقارق تمجید پیلاوی کبی متمادیاً تکرارلایان بوقوزموپولیت عصری بکلرده آغابکلری قدر اثر استعداد کوستردیلر . اساساً تقلید ایشنده بدطولانری اولدیغنه ذره قدر شبهه یوقدر . بونی یکی یتیشن استانبول چوجقلری غایت ایی اثبات ایتدیلر . استانبول کنجلکنی هیچ براعتبارایله تمثیل ایده‌میه‌جك اولان بوکوچوك بکلرك اخلاق اجتماعیه‌نك خللدار اولماسنده بویوك بر تأثیرلری واردر ، یکی یتشن قیزلری ، بونلر ، تماسلریله زهرلیورلر ، آلداتیورلر و فحشه سوروکلیورلر . متعدد وقعه‌لرله رشدینی اثبات ایتمکه موفق اولان استانبول کنجلکی، کندی نامنی کیرله‌تن بوزوپه‌لکلری هرفرصتده تحقیر و تذلیل ایتملی وبو نسلی دها زیاده انکشافنه محل براقادن وامکان ویرمه‌دن چوروتملی ، بو یابانی آغاجی قوروتمالیدر . بونك ایچون ایسه ، هرطرفده ، کندیلرینه تصادف ایدیلن هریرده ، بو زوپه‌لرله آلای ایتمك و کندیلرینی ماسقاره چویرمك کافیدر .

بر آقشام برقاچ آرقاداشله بریرده اوطوریوردق ، دیکر بر رفیقمزیانند دیکر بر کنجله ماصه‌مزه کلدی . طانیمادیغمز بوکنج یوقاریده صایدیغم شرائطی حائز تام معناسیله بر زوپه ایدی . عادتا برسوتاق فاحشه‌سی کبی قیرته قیرته یانمزه یاقلاشدی . اوزرنده بویالکلری کورونن دوداقلرینی قیملداتدی . برقادین کبی سورمه‌لی کوزلرینی سوزدی . اوکنه دوغری اکیلدی ، الدیوه‌نی چیقاردی . الی اوزاتدی و « ر » لری چاللاته‌رق :

— نوری ، تجارت دوقتوری ! دیدی . مشارالیهك کندیسنی بوصورتله تقدیمی اوزرینه ، بسبتون دقت ایتمکه باشلادم . قارشیمده بوتون بیله‌کاریغه بکزه‌مه‌ین، بام باشقه برانسان واردی . سورمه‌لی کوزلرینی اطرافه چویره‌رك متصل کولیوردی . بر آره‌لق بکا دوندی :

— آه مونشر ! دیدی . کل موووزموزیك !. نه فنا بریر ، نه برباد بر چالغی ، انسان بورایه کیردیکی زمان کندیسنی بر آخورده ظن ایدیور . بیلمم‌که بز تورکلر نه وقت آدم اولاجغز ؟ نه کینمه‌سنی ، نه‌ییمه‌سنی ، نه‌ده اکلنمه‌سنی بیلیرز . شیزالیسه‌لره باقیکز ! اوروپاده بویله بریره تصادف ایتمك امکانی یوقدر . پارول دونور « بویله‌در » .

تجارت دوقتوری نوری‌بك کیتدکجه حرارتلندی ، آچیلدی ، انکشاف ایتدی وصحنه‌ده اوینایان بر آقتور کبی ، اللری ایله ، کوزلری ایله ، حتی اوموزلری ایله اشارتلر یاپارق دیدی‌که :

— مع التأسف قادینلریمزکده ارککلریمز کبی بر شیدن خبرلری یوق ! دون بوغاز ایچنده طانیدیغم کبار بر عائله‌ده « ته‌دانسان » ه دعوتلی ایدم . آمان یاربی ! نه‌ایکره‌نج ، نه ایکره‌نج بر شی اولدی . بر سورو قباآداملر صالونی دولدیرمشلردی . رفیقمك زوجه‌سیله دانس ایتمك ایچون عادتا یرلرندن زیپلایورلردی . فقط قادین آوروپا کورمش ! هیچ بریسله دانس ایتمه‌دی . یالکز جمله بر ایکی دفعه دوندی اوقدر ! . تأمین ایده‌رم مونشر ، انسان بو مملکتده کزرکن دوشونیور : « عجبا نره‌یه کیده‌یم ؟ موقعله متناسب بر قازینو بولابیلیریم ؟ ذهنمه هپ بو اندیشه‌لر حاکم ! ممکن اولسه پارل دونور ، تکرار اوروپایه عودت ایده‌جکم . »

ایشته مملکتمزه مفید اولمق ایچون بیکلرجه لیرا صرف ایده‌رك آوروپایه کوندردیکمز کنج تیپی !

بو کوچوك بك افندیلر ، عجبا ، علم ومعرفتی ، ایی قادین آلی اویمك ، ایی ره‌وه‌رانس یاپمق وایی دانس ایتمکمی ظن ایدییورلر ؟ اسعد محمود

بولشه‌ویك عمده‌لرندن :

اسلام حروفی یرینه لاتین حروفاتی

تورکستان احوالی حقنده (عشق آباد) دن یکی قافقاسیا غزته‌سنه یازیلان بر مکتوبده دینیلیورکه :

« بولشه‌ویکلر هلاله قارشی دهشتلی حرب ایتدکلری زمان اورته‌یه لاتین حروفاتی مسئله‌سنی چیقاردیلر ، عرب حروفاتنه یواش یواش هجومه باشلادیلر . بومسئله‌ده بولشه‌ویکلر بر شیطانلق یاپییورلر . اسلام وتورك دوشمانی اولان برقاچ حریف روس بولشه‌ویکلری (برایدوکبی) عرب حروفاتی حمایه ایده‌رك میدانه چیقییور . بر قسم روسلر علم وفن ترقیسی نامنه لاتین حروفاتی تقدیم ایده‌رك « فنی دلیللر کوستریورلر ! سیاسی داره ایسه مسلمان قومونیستلره عرب حروفاتنه قارشی جدی بر هجوم و محاربه آچمایی ، عرب حروفاتی طرفدارلرینی عکس انقلابجی کوسترمکی ، « چه‌قا » ایله تهدیش ایتمه‌یی قطعی صورتده امر ایده‌ر . کویا عرب حروفاتنه قارشی حرکتی ، روسلر طرفندن دکل ، « مسلمانلر » ك کندیلری طرفندن اولارق کوسترمه‌یه چالیشیورلر . موسقوا بنده‌لری‌ده بوتون اجتهادلری‌ایله ولی‌النعمه‌لرینه صداقت کوستریورلر . بر رومالی « کوله‌لرمز صادق‌اولدقلری‌مدتجه روما حاکمیتی ابدی اولاجقدر . » دیمش . « مسلمان قومونیستلر صادق‌اولدقجه موسقواحاکمیتی ابدی‌اولاجقدر . » دیمکده پاسکوتسکی ، کوله‌نبرك وآندریفلرك حق واردر . »

***

حربت نظربلری آرقسنده کیزلنه قومیانیلر

سینه‌ما ، تیاترو کبی بر طاقم اکلنجه یرلرینك نصف‌اللیلدن اول بیتمه‌سی حقنده شهراماننك ویردیکی امر اوزرینه سینه‌ماجیلر ، تیاتروجیلر ، بعض غزته‌جیلر اورته‌لغی ز‌لوله‌یه ویردیلر . شهرامینی بر چوق اسباب صحیه درمیان ایتدیسه‌ده کیمسه‌نك دیکله‌دیکی یوق . سفاهت اربابنك ذوقلری ، اکلنجه‌لری تحدید اولوندی دییه قیامتلر قوپییور . ایشی تا آنقره‌یه قدر عکس ایتدیردیلر . بو خصوصده والی ایله شهر امینی آره‌سنده اختلاف چیقارمایه‌ده موفق اولدیلر . غالبا نهایت املرینه موفق اوله‌جقلر . بو مناسبتله اقدام صاحبی جودت بك یازدیغی برمقاله‌ده دییورکه :

« بزم کبی آقشامه ، صباحه برتمرضه اوغرامسی احتمال داخلنده کورولن برملت بومرتبه اکلنجه‌لره جذب ایدیله‌مز ... اویونلری کیج وقتلره قدر تمدید ایتمك هم صحتی ، هم پاره‌یی ، هم فردانك استحصال قوتنی ضعفه دوشورر . باری بو سینه‌مالرده بر اوکرنك ، معنوی برزوق ، بردرس اولسه نه ایسه ! آرزو ایدرزکه سلانیکلی سینه‌ماجیلر برآزده بوجهته باقسونلر . یالکز مملکتنك پاره‌سنی صرف ایتدیرمکله قالماسونلر . »

***

طبیعت حقیقتی قبوله سوق ایتمکده‌در

بعدمادوائر دولتده قادین مأمورلرك استخدام اولونماماسی حکومتجه تقرر ایتمش اولدیغنی غزته‌لر یازییور . دوائر مدیرانندن بر ذات قادین مأمور استخدامنك طوغری‌اولمادیغنی اوزون‌اوزادی‌یه اسباب موجبه‌سیله ایضاح ایتدی . بو اسباب موجبه‌یی‌ده غزته‌لر مفصلاً یازدیلر . کورولیورکه قادینی وظائف طبیعیه‌سی خارجنده ایشلره سوق ایدنلر آجی تجربه‌لردن‌صوکره نهایت حقیقته بویون اکمکه مجبوراولمشلردر .

بر كون كله‌جك ، بك اوغللرنده اجنبيلرله دانس ايده‌جك قدر شيمار يقلغى ايلرى كوتورن بعض تورك قادينلرينك ناصيل بر فلاكت اجتماعيه‌يه باعث اولدقلرى اكلاشيله‌جق ، بونك‌ده منفى جهتنه كيديله‌جكدر . الله ويره‌ده اوزمانه قدر بذان اجتماعينك تملرى چوكمش اولماسون .

***

مشترك تحصيلك مؤسف نتيجه‌لرى

بوسنه برآره‌ده اوقومالرينه قرار ويريلن صنايع نفيسه مكتبى طالبه‌لرندن اون‌درت ياشلرنده برقيز ايله ايكى اركك آره‌سنده جريان ايدن چيركين حادثه‌يى غزته‌لر نقل ايتديلر : اركككرله برلكده بر صنفده معلمك تقريرينى ديكله‌مكده اولان برقيزك صاغنده وصولنده‌كى ايكى دليقانلى ايله مناسبتسز برطاقم حركتلرده بولونديغنى معلم كورور . اخطار ايدر . بوكا رغماً طالبه خانمله طلبه افنديلر مناسبتسزلكلرينه دوام ايدرلر. معلمك فنا حالده جانى صيقيلير . درسدن چيقار چيقماز مديريتى خبردار ايدر . مدير بردن‌بره طلبه‌نك بولونديغى اوطه‌يه كيرر ، وقعه‌نك حقيقتنه قناعت كتيرر . هر اوچنى‌ده طرد ايدر . يالكز طالبه‌نك يوسفرلك عفو ايديله‌رك تكرار قبولى حقنده تكليفى اوزرينه كنج قيزك برهفته صوكره مكتبه قبولى تقرر ايدر .

وقتيله اجنبى اشغالى زماننده مشترك تحصيلى وضع ايتدكلرى زمان بونك محذورلرينى ايلرى سورنلره « تحصيله‌ده‌مى مانع اولمق ايستيورسكز ؟ » ديه هجوم ايديلمش ، عادتا جبراً قيزلرله دليقانليلر برآره‌يه كتيريلمشدى. عجبا بو قبيل حادثه‌لر طبيعته قارشى يورومك ايسته‌ين افنديلرى يوله كتيره‌جك‌مى ، ديرسكز ؟ بز ، ضلالتك آلا بيلديكنه تعمم و توسعه باقيورزده هنوز هدايتدن اوزاق اولديغمزى ظن ايديورز . مع مافيه اير كچ ، حق ، باطله غلبه چاله‌جقدر . زيرا بر هيئت اجتماعيه‌نك الى نهايه باطل بريولده كيتمسنه ، ضلالت اوزرنده دوام وبقاسنه امكان يوقدر.

***

جامعه ، نمازه دعوت ايدنلرى تحقير وتزييف

استانبولدن قسطمونى‌يه كيدن « فكرى ناشر » نامنده بر ذات وطن غزته‌سنه اوزون بر مكتوب كوندرمشدر . مكتوبك بر فقره‌سنده ديليوركه :

« دينى منادیلر . — بورايه كلديكمك اوچنجى كونى ايدى . سوقاغه ناظر اوطه‌مده صباحه قارشى دريندن بر هايقيريش دويدم. بردن بره خلجان وهيجانله ياتاغمدن فيرلادم. ديشاريده بر حادثه وقوع بولديغى ظنيله متلاشيانه پنجره‌مه قوشدم ونفسمى بيله آلايه‌رق اوسسى بر دها ايشتمك ايستدم . فى‌الحقيقه بر آز صوكره اويقوده قولاقلرمه دولان عينى سس ، كيجه‌نك سسسزلكنى وقارا كلغنى ييرتدى ، ديكله‌دم. قابا، سامعه خراش بر ندا :

— اى جماعت ! قالقك صباح نمازينه ، وقت كلدى جامعه ! . .

دينك اساساتندن هرحالده غافل ، بلكه قره جاهل ودار ذهنيتلى بر صوفته‌نك ، خلقى ارشاد وايقاظه قالقيشماسى ، اللهك ير يوزنده وكيلى كبى بنه خلقى طاعات وعباداته دعوت ايتمه‌سى بكا غرابت وفجاعتله دولو كوروندى . دينده اجبار دكل ، اختيار و وجدان آرانديغنى غالبا بوكبديشله كچ وكوچ آكلايه‌بيلز .

اويله ظن ايديورم‌كه بويله برحركته ميدان ويرمك محيطى غيرمشعور عد واستخفاف ايتمك ديمكدر. دينى وظيفه‌لرينى ايفا ايدنلرك هرحالده كيجه‌قوشلرى كبى ، سوقاق سوقاق ، محله محله دولاشان بوچيغيرتقانلرك تلقينات وارشاداتنه قطعياً احتياجلرى يوقدر. ايشته بوشهرده دها ايلك كونده شاهد اولديغم ايكنجى تضاد نمونه‌سى‌ده بودر . »

مؤمنلرى نمازه ، جامعه دعوت ايدن محترم ذواتى « غافل ، قره جاهل ، دار ذهنيتلى صوفته ، كيجه قوشى ، چيغيرتقان » ديه تحقير وتزييف ايتمك تربيه ايله، آداب معاشرت ايله قابل تأليف‌ميدر؟ صباح نمازى وقتى كلنجه توركيانك بوتون افقلرندن ، كويلرينه وارنجه‌يه‌قدر آناطولينك هر كوشه‌سنده‌كى مناره‌لردن (حى على الصلوة، حى على الفلاح) سسلرى آفاقه يوكسه‌ليور . مكتوب صاحبى مسلمانلرك صباح نمازينه ناصيل دعوت ايديلدكلرينى هيچ‌مى ايشيتمه‌مش‌كه خلقى طاعات وعباداته دعوتى غرابت وفجاعت تلقى ايديور؟ اصل غرابت وفجاعت اونده‌دركه بويله آداملر مسلمان محيطلرى ايچنه صوقوله‌رق مؤمنلرى تحقير وتزييف جرأتنى كنديلرنده بوليورلر ! خلقى جامعه دعوت ايتمك اجبارميدر ؟ هانى ، مكتوب صاحبنه قالسه، مسلمان خلقى طاعات وعباداته دعوت ايدنلرده منع اولوناجق، بلكه‌ده مجرم عد ايديله‌جكدر! بونه كستاخلق! مكتوب صاحبى مسلمانلرك عبادتلرندن ، عباداته طرز دعوتلرندن نه‌ايستيور؟ كنديسنك ايسته‌ديكى كبى نشر ودعوتده بولونمق حقى اوليورده برمؤمنك مسلمانلرى طاعات وعباداته دعوت حقى يوقميدر؟ خرستيانلرك كليسالره ، يهوديلرك حاورالره دعوتلرى قابا وسامعه‌خراش اولمايورده مسلمانلرك، كندى مملكتلرنده ، طرز دعوتى‌مى قابا وسامعه خراش اوليور؟ صاحب مكتوب، مسلمانلرك هيچ اولمازسه يهوديلر قدر اولسون، عباداته دعوت حقلرى اولديغنى قبول بويورسه‌لر !.. زواللى مسلمانلر، كندى ديارلرنده، كندى هيئت اجتماعيه‌لرينه منسوب كورونلر طرفندن تحقير اولنيورلر ! بو ، نه غريب جلوهٔ شئوندر ! . . .

***

دين اسلامك احكامندن بحث ايدنلر مجرم‌مى ؟

وطن غزته‌سنك صالى كونكى نسخه‌سنده باش مقاله‌نك نهايتلرنده برفقره نظر دقتمزى جلب ايتدى . وطن باش محررى ديوركه :

« ... دينك صرف اعتقاداتله ، دولتك خلقك احتياجلرينه عائد مصالح ايله مشغول اولمسى عليهنده بولونان آدم ، قانونى برجرم ايشله‌مش ديمكدر.»

بزم بويله برمادهٔ قانونيه‌دن خبرمز يوقدر. وهيچ براسلام حكومتنك بويله برمادهٔ قانونيه وضع ايده‌جكى‌ده خاطره كلمز. چونكه بو ، آچيقدن آچيغه احكام شرعيه‌دن بحث ايدنى مجرم عد ايتمك ديمكدر . مسلمانلق يالكز اعتقاداتدن عبارت دكلدر. قرآن كريمده برچوق احكام جليله‌ده واردر . صرف اعتقاداتدن عبارت اولان دين ، خرستيانلقدر . وطن باش محررى مسلمانلغى‌ده احكامدن تجريد ايدرك خرستيانلق

شكلنه‌مى قويمق ايستيور؟ برمسلمان دائرهٔ اسلامدن خارجه چيقمادقجه دينك اعتقاداتيله‌ده، احكاميله‌ده مشغول اوله‌جقدر . اجنبى استيلاسى آلتنه دوشن مسلمان مملكتلرنده بيله مسلمانلغك احكاميله مشغول اولانلر مجرم عد ايديلمه‌مكده‌در. بونه مدهش انكيزيسيون قانونيدركه مسلمان مملكتنده، قرآنلرينك احكامه دائر آيانيله مشغول اولان مسلمانلرى مجرم عد ايده‌جكدر ! آغيزلردن طاشيريلان بوغيظ وخصومتلرك كيم بيلير سينه‌لرده كيزله‌نن دها نه مدهشلرى واردر !

بوندن باشقه ، تشكيلات اساسيه قانونمزده « احكام شرعيه‌نك تنفيذ واجراسى » بويوك ملت مجلسمزك ، حكومتمزك درعهده ايتمش اولديغى محرر بولونديغى حالده دينك صرف اعتقاداتله مشغول اولماسى عليهنده بولونانلرى قانونى برجرم ايشله‌مش وضعيتده كوسترمكده تماميله حقيقتك خلافنده بركوسترش دكليدر ؟.

* * *

تجيكمشدر !

بوزطغان: ٩ كانون ثانى — منبع عرفان ومدنيتمز اولان استانبولك، براسلام بلده‌سى اولديغى اونوتولارق فحشخانه‌يه چويريلن بوكوزل مملكتك شوراسنده بوراسنده آچيلان دانس رذالتخانه‌لرينى سد ايتمك خصوصنده والئ محترم سليمان سامى بك افنديك ابراز بويوردقلرى دينى كياستدن طولايى كنديلرينه مسلمانلق نامنه تشكراتمزى عرض ايده‌رز .

حسين رضا ، مصطفى ، حاجى سليمان ، احمد حمدى ، على نهاد ، مصطفى عمر ، محمد ، اسماعيل ، احمد ، محسن حسن ، اسماعيل حقى ، على ، مصطفى ، احمد حقى ، حاجى منتش . . .

مع التأسف دانس صالونلرينك تكرار كشادينه مساعده اولونمشدر.

* * *

ليبراللرله ولايكلكك يكى بر ثمره‌سى

طنين غزته‌سى هيئت تحريريه مديرى كچنلرده كنج خرستيانلر جمعيتك آناطولينك كويلرينه وارنجيه قدر شعبه‌لر آچمسنى التزام وتوصيه ايديوردى . بو هفته‌ده انقره‌دن يكى عودت ايدن و مبعوث اوله‌جغندن بحث ايديلن معهود اجتهادجى توركك قانته ايتاليان ، آلمان قانى آشيلامغى؛ هرسنه آناطولى‌يه يوز بيكلرجه ايتاليان وآلمان مهاجرلرى جلب ايدرك بونلرك تورك قادينلريله ازدواجنى تكليف ايديور . بو تكليفى مطبوعات كمال نفرت وحدتله قارشيلامشدر. از جمله توحيد افكار رفيقمز ديوركه: « من طرف الشيطان ملتك عقائد دينيه وملّيه‌سنى بوزمغه مأمور اولان بوآدمه رأى دكل ، سلام بيله ويره‌جك تورك ومسلمان چيقمايه‌جغنه شبهه ايتمه‌يورز . »

اسلامه قارشى سينه‌لرده بسله‌نن غيظ وخصومتلر آغزلردن طاشمايه باشلادى. كيم بيلير ايچلرنده دها نه خصومتلر ، نه سوءقصدلر واردر! بوتون بو طغيانلرده بويوك بر حكمت وعبرت اولسه كرك . ملت اسلاميه‌نك نجات و فلاحنه ارادهٔ الهيه تعلق ايتمش اولمالى كه نفاقك يوزنده‌كى ماسكه يرتيلدى . (طيب) دن (خبيث) آيريلنجه‌يه قدر بو حال دوام ايده‌جكدر . دوستنى ، دشمنى سچه‌ميه‌جك درجه‌يه كلن ملتلر ايچون بونلر هپ بر عبرت وانتباه صفحه‌لريدر . (ما كان الله ليذر المؤمنين على ما انتم عليه حتى يميز الخبيث من الطيب ـ قد بدت البغضاء من افواههم وما تخفى صدورهم اكبر . قد بينا لكم الايات ان كنتم تعقلون .)

اسلام عالمى

هندستانده . — هندستان ملى قونغره‌سى (٣٩) نجى اجتماعنى هند رؤساى مليه‌سندن (مهاتما غاندى) نك رياستى آلتنده عقد ايتمش وموى اليه طرفندن هندستانك استقلال داخليسنك نه صورتله احراز ايديله‌جكنه دائر مهم برنطق ايراد اولونمشدر . (غاندى) طرفندن ايراد اولونان نطقك خلاصه‌سى بروجه آتيدر :

هندستانه خارجدن وبالخاصه انكلتره‌نك (لانقشاير) فابريقه‌سى طرفندن مدهش بريكونه بالغ منسوجات ادخال ايديلمكده‌در. منسوجاتدن صوكره هندستانه خارجدن اك چوق ادخال اولنان شى شكردر . انكلتره‌نك هندستاندن اك اساسلى استفاده‌سى (لانقشاير) فابريقه‌لرينك تجارتيدر . انكلتره‌نك بوتجارتى هنديلرك و بالخاصه هند كويليلرك طوقودقلرى منسوجاتى اورته‌دن قالديرمش، هند كويليلرينى عطالته آليشديرمشدر . هندستانك استقلال احرازى ايچون ايلك يابه‌جغى ايش منسوجات داخليه صنايعنى احيادر . هندستانك بو صورتله اقتصاد ايده‌جكى پاره اونى عظيم ترقياته نامزد قيلاجق و (لانقشاير) فابريقه‌لرينك غيراخلاقى تجارتنه قاتل برضربه ايندره‌جكدر . (لانقشاير) فابريقه‌لرينك تجارتى غيراخلاقيدر ، چونكه ميليونلرجه هند كويليسنك فقروسفالتى اوزرينه قائمدر.

هندستانك استقلال داخليسنى احراز ايتمه‌سنه بادى اولاجق ايكنجى نقطه هندولرله مسلمانلرك اتحاديدر . هندولرله مسلمانلرك اتحادى هندستانى احيا ايده‌جكندن بوكا مانع اولاق ايچون خلقك حسيات دينيه‌سى تحريك اولونقده واك اهميتسز مسائل اعظام ايدلمكده‌در . بالنتيجه هندولرله مسلمانلر آره‌سنده برچوق حادثات مؤسفه وقوع بولمشدر ، (دلهى)ده عقد اولونان اتحاد قونفرانسى هندولرله مسلمانلرك آره‌سنده‌كى اختلافات دينيه‌يى برطرف ايتمك ايچون چاليشمش وچاليشمقده‌در . بوتون فرقه‌لر طرفندن عقد اولونان قونغره بوتون اختلافات داخليه‌يى تسويه ايچون بر هيئت تعيين ايتمشدر . بو واديده ابذال اولونان مساعينك ايركيچ ثمره ويره‌جكى محققدر .

هندستانك استقلالنى احراز ايتمه‌سنى تأمين ايده‌جك اوچونجى واسطه هندولر آره‌سنده شايع اولان صنف فرقلرينى ازاله‌در . هندولر آره‌سنده صنف فرقلرى غايت مهمدر . چونكه هيچ برصنف ديكر صنفله برابر اختلاط ايتمز، اونكله دوشوب قالقماز ، اوكا تماس ايتمز . هندولر درت صنفه انقسام ايدرلر : صنف روحانى ، صنف عسكرى ، تجار واصناف صنفى ، چفتجى وعمله صنفى . بوصنفلردن هربرى ديكريله عقد مصاهرت ايتمز . اونك پيشيرديكى يمز ، اونك ويرديكى صويى ايچمز. هندستانك رهاسنى تأمين ايده‌جك اك مهم وسائلدن برى بوصنف فرقلرينك ازاله‌سيدر . مهاتما غاندى بونقطه‌يى موضوع بحث ايدركن ديوركه: «صنف روحانى، صنفلرك يكديكريله عدم تماسنى براصل ربانى تلقى ايديور . بن ده هندو دينه واقف برآدمم . صنف روحانى قطعياً يا كيليور . جناب حقك انسانلرى صنفلره آييرديغنى ادعا ايتمك وبرطاقم صنفلرله

تماس ایدله‌مسنی امر ایتدیکنی سویله‌مك محض بهتاندر. جناب حق نوردر ، ظلمت دکل. محبتدر ، نفرت دکل . حقدر ، باطل دکل . بز جمله‌مز اونك مخلوقاتی یز. بناءً علیه صنف روحانینك دعواسی باطلدر . »

هندستانك احراز استقلال ایتمه‌سی ایچون (غاندی) نك توصیه‌لری بوندن عبارتدر .

ایرانده . — ایران باش وکیلی وحربیه ناظری (سردار سپه) خان ایرانك جنوبنده وبصره کورفزینك منتهاسنده واقع (محمره) حاکمی شیخ خزعلی اطاعت وانقیاده سوق ایتدکدن صوکره عراق امامارینی زیارت ایچون بغداده کیتمشدر . (رضا) خان بوموفقیتدن صوکره طهرانه مواصلتی اثناسنده‌صمیمی مظاهرات ایله قارشیلانمش وکیجه‌لینده شرفنه بر دونانما یاپیلمشدر.

رضا خان ، ایرانك اطراف وجوانبنده عصرلردنبرو پرآشوب کوکلشه‌ن دره بکلریله ، دره بکلك احوالنی قالدیرمغه موفق اولمشدر . مشارالیه سیاست ، اجتماع وعمران یوللرنده‌ده شمدی‌یه قدر عظیم بر اثر درایت کوسترمشدر . آز زمان ایچریسنده تجهیزاتی مکمل اولان بر اردو تشکیل ایتمش وآسایشی تأمین ایله‌مشدر. ویرکولری تنظیم وامورمالیه‌یی آمریقالی مشاورلر واسطه‌سیله منتظم بر شکله افراغ ومنقح بر بودجه ترتیب ایتمشدر .

وهابیلرك حركاتی . — کچن هفته ظرفنده (جده) اطرافنده بر طاقم حرکات وقوع بولمشدر . وهابیلر (جده) ده استکشافی حرکاتده بولونمش وهاشمیلر طرفندن مقاومت کورمشلردر . انکلیز غزته‌لرینك ویردیکی معلوماته کوره وهابیلر (جده) یی ضبط ایچون (۲۰,۰۰۰) کیشیلك بر قوت احضار ایتمشلردرکه بوقوت هاشمیلرك حکمداری (شریف علی) نك قوتنه زیاده‌سیله فائقدر . هاشمیلر (جده) اطرافنده سپرلر قازمشلر ، تل اورکولری وضع ایتمشلرسه‌ده بونلرك وهابی هجومنه قارشی مانع اولمایه‌جغی ظن اولونمقده‌در . بر انکلیز غزته‌سنك ویردیکی معلوماته کوره (شریف علی) نك طیاره‌لری بر ایش کوره‌مه‌مکده‌در . چونکه ؛ طیاره‌لرك ماکنه‌لری کهنه اولدیغندن ایشله‌مه‌مکده‌در . طیاره‌لرك بومبالری تجربه ایدلدیکی زمان انفلاق ایتمه‌مشدر.

وهابیلرك (جده) یه قارشی وقوع بولان بو استحضاراتدن باشقه عراق حدودنده‌ده برطاقم آقینلر اجرا ایتدکاری خبرویرلمکده‌در . کچن هفته‌ظرفنده وهابیلر عراق حدودنده‌کی عراق قبائلنه هجوم ایتمشلر واونلره مهم ضایعات ویردیرمشلردر. مع‌مافیه (بغداد) دن انکلیزقوای‌هوائیه‌سی یتیشمش ووهابیلره هجوم ایده‌رك اونلری مهم ضایعاته اوغراتمشلردر . وهابیلر ایکنجی بر تعرضده بولوندق ینه عراق قبائلی مهم تلفاته دوچار وینه انکلیز طیاره‌لرینك مقابل حرکتیله قارشیلانمشلردر .

انکلیزلرك نجد حدودی اوزرنده بر طیاره قرارکاهی تأسیس ایده‌رك وهابیلرك آقینلرینه قارشی کلك ایسته‌دکاری [illegible]یلیور . انکلتره‌نك بغدادده فوق‌العاده قومیسری، سلطان (ابن‌سعود) ه پك شدتلی بر مخطره کوندره‌رك قبائلی ضبط ایتمه‌سنی طلب ایتمشدر .

مصر . — مصرده انتخابات مجادله‌سی کمال شدتله دوام ایتمکده‌در . فرقه‌لر نامزدلرینی تعیین ایتمشلر ، هر نامزد دائرهٔ انتخابیه‌سنده افکاری کندی لهنه اماله ایچون چالیشمغه باشلامشدر . الحالة هذه مصرده بولونان فرقه‌لر بونلردر : ۱) « الوفدالمصری » که زغلول پاشانك ریاستی آلتنده‌در . بوفرقه ایکی یوز اون بش نامزد کوسترمشدر . فرقه‌نك شعاری « مصر و سودانك استقلال تامیدر . ۲) « مشروطیتپرور احرارفرقه‌سی » بوفرقه ایکی یوزاوتوز بش نامزد کوسترمشدر . بونك شعاری « مصر قرالنه صداقت » در . بوفرقه‌ده مصر وسودانك استقلال تامنی‌استهداف ایتدیکنی‌سویلر. ۳) «حزب الوطنی » فرقه‌سی . بوفرقه اوتوز اوچ نامزد کوسترمشدر . مصرك الك اسکی ملی فرقه‌سی بودر . شعاری، بلاقید وشرط استقلال تامدر. ٤) اخیراً زغلول پاشا مصر حکمدارینه قارشی صداقتسزلکله اتهام اولوندیغندن فرقه‌سندن برچوق ذوات استعفا ایتمشلر و یکی بر فرقه تشکیل ایتمشلردر . بوفرقه‌نك اسمی (اتحاد) فرقه‌سیدر. بوفرقه‌نك اول بأول تحت حکمدارینك مصونیتنی استهداف ایتدیکی آکلاشیلیور . مصرك باشلیجه فرقه‌لری بونلردر . الحالة هذه بونلرك هپسی احراز اکثریت ایچون اوغراشمقده‌درلر . طبیعی بونلردن هانکیسنك احراز موفقیت ایده‌جکی بللی دکلدر . زغلول پاشا کندیسنه اسناد اولونان صداقتسزلك تهمتنی شدتله رد ایتمش وموقع اقتداردن چکیلیورکن ملتك اعتمادینی حائز اولدیغی حالده چکیلدیکنی اعلان ایله‌مشدر. مصرده‌وضعیت بوس‌کزده‌در.

§ « شیقاغو تریبون » غزته‌سنك استانبول مخابر مخصوصی یازییور :

«بولشه‌ویکلر ایله‌انکلتره آره‌سنده‌کی مجادله کون‌کچدکجه کسب شدت ایتمکده‌در. استخباراتمه نظراً ، اوچونجی انترناسیونال مصرده ، انکلیزلره قارشی عمومی بر اختلال چیقارلمسی خصوصنده اوراده‌کی پروپاغانداجیلرینه اوامر وتعلیمات ویرمشدر .

استخباراتمه نظراً، بولشه‌ویکلرك اس‌الحرکه‌سی (فلسطین) ده بولنمقده‌در. فلسطینده بر چوق موسوی بولشه‌ویکلره مظاهرت ایتمکده‌درلر . فلسطینده‌کی بولشویك پروپاغانداسی (ایزرائیل فره‌ده‌نبه‌رغ) اسمنده بر ذات طرفندن اداره ایدلمکده‌در . »

یهودیلرك مصره قارشی تشریك مساعی ایتملری شایان حیرت اولماسه کرکدر. چونکه بولشه‌ویکلك نظامات موجوده‌یی ییقمه‌یی استهداف ایدن بر یهودی حرکتی اولدیغنه دائر شرق وغرب مطبوعاتی اوزون بندلر نشر ایتمشدی . آکلاشیلیورکه بولشویکلر و اونلرك متفقلری اولان یهودیلر بودفعه مصره قارشی صالدیرمق واوراده‌کی نظامات موجوده‌یی زیروزبر ایتمك ایسته‌یورلر . هرحالده مصریلیلرك کوزلرینی آچارق بو کبی بولشویك یهودی تلقینات و تحریکاتنك بر قازانماسنه امکان براقیه‌جقلرینی امید ایدرز .

مرکزی آسیا حکومتلری . — روس چارلغنك اضمحلالی و بولشویك نظامنك روسیه‌ده و روسیه‌نك آسیاده اداره‌سی آلتنده بولونان مملکتلرده تأسسی اوزرینه مرکزی آسیاده سویه‌ت اتحادینه داخل بر طاقم جمهوریتلر وجود بولمشدی . بونلر تورکستان ، بخارا ، خیوه جمهوریتلریدر . (تایمس)ك اخیراً ویردیکی معلوماته کوره سویه‌تلرك مرکزی آسیا سیاستی مهم تعدیلاته اوغرامش وبو جمهوریتلرك یرینه یکی بر طاقم تشکیلات وجوده کتیرلمشدر . بوتشکیلاته کوره تورکستان ، بخارا وخیوه جمهوریتلرینه بدل تورکمن، اوزبك جمهوریتلری تشکیل اولوناجقدر . (تاژیك) ولایتی بر ادارهٔ مختاره‌یی حائز اولاجق واوزبك جمهوریتنه الحاق ایدیله‌جکدر . ملیت اساساتی اوزره یاپیلان بوتشکیلاتدن مقصدسویه‌ت روسیه خارجنده اولدیغی حالده بوملیتلره منسوب اولان خلقی جذب ایتمکدر. تورکمن جمهوریتنه مجاور ایرانده برچوق تورکمن قبائلی بولوندیغی کبی افغانستانده‌ده تورکمن قبائلی بولونمقده‌در . تورکمن جمهوریتی بونلری کندینه الحاق هدفنی تعقیب ایده‌جکدر . کذا اوزبك جمهوریتنك‌ده افغانستانك شمالنده عظیم بر نفوذ تأمین ایتمه‌سی بکلنمکده‌در . (تاژیك) ولایت مختاره‌سنك اهالیسی‌ایسه هندستان حدودنده‌کی قبائل ایله براصله‌منسوب اولدقلرندن برطرفدن بوقبائلی تحریك، دیکر طرفدن‌چین تورکستانك‌سویه‌ت برلکنه الحاقنی استهداف ایده‌جکدر . روسلرك بو تشکیلاتی وضع ایتمه‌لری اردولرینك ، امحاسی‌ایسته‌نیلن اراضی‌یی فتح ایتمکدن اظهار عجز ایتمه‌لرینه مبتنیدر.

آبونه‌لری ختام بولانده قارئین کرامك آبونه بدللرینی ارسال ایتملك لطفنده بولونملری ویا آبونه‌دن صرف نظر ایلدکلرینی اشعار بویورملری بالخاصه رجا اولونور .

شهزاده باشی : اوقاف اسلامیه مطبعه‌سی

سبیل الرشاد

سنه ١٣٣٠

آبونه شرائطی : هر یر ایچون
سنه‌لکی (۴۰۰) آلتی آیلغی
(۲۲۵) ، ممالک اجنبیه ایچون
سنه‌لکی (۴۵۰) ، آلتی آیلغی
(۲۵۰) غروشدر.

نسخه‌سی ۷,۵ غروشدر .
سنه‌لکی ۵۲ عدددر .

اداره‌خانه : باب‌عالی جاده‌سنده
رشید افندی خاننده

اخطارات
آبونه بدلی پشیندر .

مسلکه موافق آثار مع‌الممنونیه
قبول اولنور . درج ایدلمه‌ین
یازیلر اعاده اولنماز .

آدرس تبدیلنده ایریجه
۵ غروش گوندرملیدر .

مکتوبلرك امضالری واضح
و اوقوناقلی اولمسی و آبونه
صره نومروسنی محتوی
بولنمسی لازمدر

ممالک اجنبیه‌دن آبونه
اولانلرك آدرسلرینك
فرانسزجه یازلمسی رجا اولنور.

پاره گوندرلدیگی زمان نه‌یه
دائر اولدیغی بیلدیرلمسی
رجا اولنور

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم

باش محرر
محمد عاکف

صاحب و مدیر
اشرف ادیب

اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

عدد ٦٣٥ | ٢٦ جمادی الآخر ١٣٤٣ | ✻ پنجشنبه ✻ | ٢٢ کانون ثانی ١٣٤١ | جلد ٢٥

وحدت

حذیفة العدوی دیرکه :

« حرب یرموكك »
قیزیشمش اولدیغی بر گوندی ، پك صیجاق بر گون .
ایکیندی اوسق بیرار گوشه‌یجه ، صانکه ، قتال ،
سلاحی آتدم المدن ؛ صو یوکله‌نوب درحال ،
مجاهدین آره‌سندن آچیلدم امداده ،
آغیر یاره‌یله اوزاقلرده قالمش افراده .
نه معرکه‌یدی‌که : چپ چوره کوکسی قاندی یرك !
خدایه قلبنی آچمش یاتان بو کوکده‌لرك ،
شهیدی چوقسه‌ده ، غاریسی هیچمی یوق ؟ دیرکن ،
درین بر ایکله‌مه طویدم ... فقط ، بو سس نره‌دن ؟...
صیره‌یله اوقشادیغم سینه‌لر بوتون بی‌روح ...
مگرسه عمجه‌مك اوغلیمش ایکله‌ین مجروح .
دیدم : « بیر از صو گتیردم ، ایچرمیسین ، ویره‌یم ؟ »
گوزیله « ویر ! » دیمك ایسترکن ، آرقه‌دن بر الم ،
أنینه باشلادی . باقدم : نگاه مرحمتی ،
« گوتور ! » دییوب بڭا ایماده سس کان جهتی .
نه یاپسه‌م ایچمیه‌جك ، بوشدی ، آ گلادم ، ابرام ؛
او یوکسلن سسه قوشدم‌که : عاصك اوغلی هشام .
گورونجه کولکه‌می ، بردن کسیلدی نوحه‌لری ..
صو ایسته‌یوردی حریبك دونوب طوران نظری .
ایچیرمك اوزره ا گیلدم ، اوچنجی بر قیصه « آه ! »
خیریلتیلرله بوشانمازمی قارشیدن ناگاه ...
هشامی گورکه : او حالنده قاشلریله بڭا ،
« بن ایسته‌مم ، هادی گیت ویر ! دییوردی ، هایقیرانه . »
ای زمان آرادم آه ایدن او محتضری ..
یتیشدم ، اوح ، قاووشمشدی حقه صوڭ نظری .
هشامی باری بولایدم دیدم ، همان دوندم :
مگر شکارینه بندن چابوق یتیشمش أولوم !
دیمك ، بر عمجه‌مك اوغلنده واردی وارسه امید »
قوشوب حذاسنه گلدم : او قهرمانده شهید . »

***

شرقڭ ، که مفاخر طولو ماضیٔ کمالی ،
یارب ، نه او گولماز یاره‌در شیمدیکی حالی !
شیرازه‌سی قوپمش گبی ، منظومهٔ ایمان ،
یاپراقلری ییرتیق ، سورونور یرده پریشان .
« وحدت » می شعاریدی ؟... گوروك شیمدی ، گیكده !
هر پارچه‌سی بر ملعبه ایامك النده !
تاریخکه موعود ارلدر « ابدیّت » ،
ای تفرقه زهریله شاشیرمش گیدن امّت ،
« نسیان » . چیقان یولده‌می قالدڭ گمراه ؟..
لاحول ولاقوة الا بالله .

محمد عاکف

اضطرابات بشرك سببی شركدر

وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللّٰهِ فَكَاَنَّمَا خَرَّ مِنَ السَّمَاءِ فَتَخْطَفُهُ الطَّيْرُ اَوْ تَهْوِى بِهِ الرِّيحُ فِى مَكَانٍ سَحِيقٍ

بر انسان تصور ایدیكز: مثلا بر طیاره ایله سمایه دوغرو یوكسلمش، یوكسه‌لیركن اوزرنده جاذبهٔ ارضك تأثیری قالمادیغنه ذاهب اوله‌رق كندینی قالدیروب براقیویرمش، تپه طاقلا دوشیور، درحال هواده ییرتیجی قوشلر باشنه اوشوشمش چارپیور، پنچه‌له‌یور، دیدیكله‌یور. یاخود قوش اوچمق امكانی بولنمیان دهشتلی بر روز كارك آنافورلی جریاننه قاپیلارق، اوزاقلرده‌كی اوچوروملردن برینك قایالرینه چارپیلوب پارچالانمق ایچون هواده یاپراق كبی صاغه صوله قیورانه قیورانه یووارلانیور.

ایشته قرآن عظیم الشان، مشركك حال وعاقبتی بویله‌در، دییور. اوت، شرك كرك حیات فردیه‌ده، كرك حیات اجتماعیه‌ده بویله‌در. شرك ایچنده یوزه‌ن هر حیات متمادی بر بحرانك، لاینقطع بر اضطرابك صدماتی ایچنده هر آن چارپیلیر، پنچه‌لنیر، دیدیكله‌نیر. چونكه غایه‌سنده بر ثبات یوقدر. چونكه هدفنده ثابت بر جهت وحدته یورویه‌من. چونكه روحنده حاكم قیلدیغی مبدأ دستور توحید دكلدر. شك وترددله هیچ بر عمل یاپیله‌مدیغی كبی شرك وجدان ایله‌ده بحران انقلابدن آزاده بر عمل یاپیله‌ماز.

مشرك صاغه كیدركن صوله، یوقاری كیدركن آشاغی‌یه، ایلری كیدركن كری‌یه صاپمق مجبوریتنده در. زیرا غایه‌سی متشتتدر. وعالمده‌كی بتون اضطرابات بشریه‌نك اساسی‌ده بو تشتتدر. بتون جداللر، امللرك، مفكوره‌لرك، غایه‌لرك تخالفندن نشئت ایدر. قلبلرده بتون بو منازعه‌لرك، بو تخالفلرك جریانی توحید ایده‌جك بر غایهٔ كل، بر حاكم بر حید بولنمادقجه حیات، جدال محض اولمقدن قورتیله‌ماز. اویله بر جدال كه هیچ بر ظفره متوجه دكل. بر ظفرك استقرارینی استهداف ایتمه‌ین هر جدال ایسه محض الم، محض ضرردر.

هر جدالك مبدئی ایكیلكدر. و هر ظفر بو ایكیلكك واحده ارجاعی وبناءً علیه وحدتك غلبهٔ حاكمیتی‌در. ایكیلكك واحده ارجاعی ایسه یا برینك افناسی ویا ایكیسنك بر مبدأ حاكمه اتباعی ایله ممكن اولور. حالبوكه حیات بشر هر نفسده بر مركز ایله بر محیط بیننده بر مبادله معامله‌سیدر. فردك هر نفسده محیطیله بر آلیش وریشی واردر. بو مبادله‌نك برطرفنده فردك قوهٔ باطنه‌سی، بر طرفنده‌ده خارجنده‌كی محیطك قوهٔ باطنه‌سی واردر. ایشته بو ایكی قوتك تظاهرنده‌كی آهنك ایله مبادله‌نك دوامی سایه‌سنده حیات ممكن اولدیغی كبی بونلرك تضاد و تماسندن او آهنكی اخلال واو حیاتی افنا ایدن جدال حصوله كلیر. جدال او مبادله‌یه حاكم اولان قانونلرك اخلالندن نشئت ایدر، ظفرده او قانونلرك حاكمیتیله مبادله معامله‌سنك صلاحنی تأمین ایچوندر. بناءً علیه بتون فساد او ایكیلكدن منبعث اولدیغی كبی، بوتون صلاحده او وحدته مدیوندر. حیاتك مركزله محیط بیننده‌كی بو مبادله صفحه‌سی اجتماعی بر صفحه‌در. بوندن باشقه، فردك قوهٔ باطنه‌سی ایچنده دخی بر ایكیلك واردر. چونكه او قوهٔ باطنه بر روح ایله بر بدنك حاصلهٔ وحدتیدر. بو ایكیسی آراسنده‌ده بر مبدأ حاكم بولنمسه ایدی، یعنی آهنك اجتماع اولا فردك كندی باطننده تأسس ایتمسه ایدی، فرد، روحانی وجسمانی قوتلرینی بر نقطه‌ده برلشدیره‌رك محیط قارشی معامله‌یه كیریشه‌مزدی. بوندن دولاییدر كه فردك روحیله بدنی آراسنده‌كی شقاق و اختلاف كندیسیله محیط آراسنده‌كی شقاق و جدالدن زیاده موجب الم اولور.

دهاسی وار. روح بیله نفسنده بر ایكیلك تجلیسی عرض ایدر. چونكه روحك شعوری واردر، هم‌ده اولا كندینه بر شعوری واردر. وروح بو شعور ایله‌دركه اغیارندن تمایز ایدر. بوكا بناءً دركه هر برت سپنسر، روحی وجود مضاعف (Double) دییه تعریف ایدر.

شعور بر انعكاس، بر ارتسامدر، بر شیئك بر شیده بذاته بر انعكاس ویاخود بظله بر ارتسامیدر. بو انعكاس وارتسامی، صو وآینه‌ده‌كی انعكاس و ارتسام ایله آكلاتمق مشهور بر تمثیلدر. فقط بو بر تمثیل اولمقله برابر روحك نفسنه شعورینی دكل، آخره شعورینی تمثیل ایده‌بیلیر. چونكه روحك كندینه شعورینی بونكله تمثیل ایده‌بیلمك ایچون بر آینه‌نك ینه كندیسنه انعكاسنی تصور ایتمك لازم كله‌جكدر. حالبوكه بویله بر حادثه‌نك روحدن ماعدا هیچ بر شیده مثالی یوقدر. فی الواقع روحك وجدان دینیلن كندینه شعوری بذاته وحدت ایچنده بر انعكاسدر. وبویله بر انعكاس خاصه‌سنه مالك اولان موجوده‌دركه روح اطلاق اولنور. روح بو طرزده بر صاحب شعور وشعوراونك بر وصف ممیزیدر. روح ایلك شعورنده یالكز مشعورینه مستغرقدر. وابتدائی روحلر هپ بو استغراق ایچنده یاشار. كندیسنه ایكنجی درجه‌ده شعوریله برابر التفات ایده‌بیلدیكی وشعورینی كندندن تجرید ایلیه‌بیلدیكی آنده روح شعوری ایچنده‌كی ایكیلكده عینی وحدت ایچنده اویله بر شعور ایدینیركه بو آندن اعتباراً علم وادراك دیدیكمز تمیز باشلامش اولور. بو ایضاحاتدن ممكن اولدیغی قدر آكلایه‌بیلیرز كه روح دخی بر ایكیلك تجلیسی ایچنده‌در. وحق دنیله‌بیلیركه بتون ایكیلكلرك، تخالفلرك، تغایرلرك مبدئی بورا‌ده‌در. دیمك كه فردیالكز روح وبدنك حاصلهٔ وحدتی اولان قوهٔ باطنه‌سنده دكل، ساده روحنده

بیله بویله بر ایکیلك تجلیسی ایچنده‌در . شو قدرکه بو ایکیلك حقیقی دکل ، تجریدی واعتباریدر . وبو تجرید واعتبارك بر طرفی وجود ، بر طرفی ظل وجوددر ، وحقیقت حق بو وجود ایله ظل وجودك مبدأ وحدتنده‌در . اصلندن شعورده تجرید ایدیلن هرهانکی بر ظل صاحبنك غیری‌یه اضافه ایدلدیکی ویا بر اصل مستقل اعتبار اولوندیغی آنده خلاف حقیقت بر تجرید واعتبار یاپلمش اولورکه بو آنجق روح بشرده‌کی خاصهٔ اختیار ایله یاپیلیر. وبو صورتله باطل آنجق ذهن بشرده صورت حقدن بر ظل وجود اکتسا ایدر .

فرد اولاً بو اعتباری ایکیلك ایچنده روحنك وحدت حقیقیه‌سنی ضایع ایتدیکی زمان دهشتلی بر بحران روحی‌یه طوتیلور . ثانیاً بو بحران بدنیله روحی بیننده‌کی مناسباتده‌دخی کندینی کوسترەرك افعال اختیاریه‌سی بحران نفسانی ایله هدف حقیقیسنی ضایع ایدر، ونهایت بو مجادله قوهٔ باطنه ایله قوهٔ خارجه آراسنده‌کی مناسباتەده سرایت ایلر . بناءً علیه روح بشرده نه قدر شرك وارسه اوقدر حاکم واردر . نه قدر حاکم وارسه اوقدر جدال و بحران واردر . نه قدر جدال وبحران وارسه حیاتده‌ده او نسبتده اضطراب وآلام واردر . کندی اوزرنده هیچ بر حاکم طانیمق ایستەمەین انسانلر ایسه ، هرکسله وهرشیله اختلاف وجداله محکومدر . وکندی افعال اضطراریه‌سنه حاکم اولمسی بیله ممکن اولمیان بر فردك افعال اختیاریه‌سیله بتون آفاقه یکانه حاکم غالب اولمق سوداسی نەقدر عبثدر ! روح بشر شریکی ، نظیری ، مثلی ، بولنمیان وکندیسنه قارشی هیچ بر منازع متصور اولمیان حکیم وعلیم بر حاکم کلك حاکمیت عامه‌سنه عرض انقیاد ایتمدکجه وبتون افعال اختیاریه‌سنده هپ او حاکم کلك امر ونهیی استهداف ایله‌مدکجه اولا فردیتنده ، ثانیاً اجتماعیتنده بحران وجدالدن آسوده قالەماز. بونك ایچون روح مشرك نه قدر مضطرب ایسه روح موحد اوقدر مستریحدر .

شریك ونظیری بولنمیان واحد یکانه ایسه آنجق حق تعالی‌در . هرشیده ، وجودك بتون تجلیاتنده وجه حق آنجق بر دانه‌در. بونك ایچوندرکه حقیقت علم بر نقطه ، ماهیت جهل ذو وجوه کثیره‌در. حق تعین ایدنجه باطل درحال مضمحل اولور. حقك نقیضی باطلدر. باطل ایسه معدومدر، هم ده ممتنع الوجود بر معدومدر. حقك نقیضی اولمیان معدوملر وجود بولەبیلیر ، فقط نقیض حق هیچ بر زمان وجود بولەماز. باطل آنجق ذهن بشرده بالاده ایضاح اولنان تجرید واعتبار ایچنده فرضی بر ظل وجود اکتسا ایدەبیلیرکه بتون ابتلای بشر بو یوزدندر . بوده بر قلبك تجلیٔ حقه مظهر تام اولەمامسندندر .

حق ، ظاهر وباطنك مبدأ وحدتیدر . شعور ومشعور ، روح وبدن، داخل وخارج ، مرکز و محیط ، حاصلی ظاهر وباطن مرتبهٔ جمعده منطبق اولەرق ملاحظه ایدلەدکجه حق تصدیق ایدیلەمز . حق نه یالکز شعور ظاهرده ونه یالکز شعور باطنده‌در. اویله اولسه‌ایدی حقك وجودده بر مقابلی بولنمش اولوردی ، بونك ایچوندرکه بز ذات حقه ظاهر وباطن شعورلریمزله بالذات دکل، مرتبهٔ جمعلرنده‌کی نقطهٔ وحدتی اشعار ایتمه‌لری حیثیتدن مقتضای شعور اولان بر انتقال ایله وصلتیاب اولورز. حق بزی بو انتقال ووصلته جبر ایتمه‌مش، مختار براقمشدر. بو اختیار ایسه حقك بزده دیکر بر تجلیسی‌در. چونکه بز هر وجهله مجبور اولسه‌ایدك، حقك اراده واختیارینه دائر هیچ بر شعور ایدینه‌مزدك وکندی کسبمزله هیچ بر ترقی‌یه ، تحوله نامزد اوله‌مازدق؛ وحقك بزه تودیع ایتدیکی قوامزك هیچ برنده بر تصرف یاپامازه، کندیمزه نسبت ایتدیکمز افعال اختیاریه‌نك هیچ برینی اجرا ایده‌مزدك. شردن خیره، المدن لذته، شقاوتدن سعادته کچمك ایچون بزه هیچ بر واسطهٔ کسب ویریلمه‌مش اولوردی . بز بزه تودیع اولونان قوامز اوزرنده اختیار واراده‌مزی حقك بر امینی صفتیله تطبیق ایتمز، ظاهر وباطنده، ضرورت وسعتده حقك حاکمیت مطلقه‌سنه اتباع ایلەمزده اونلری کندی ملکمزمش کبی تصرف داعیه‌سنده بولنورایسه‌ك اختیاجاتمزده حقك تجلیٔ کامله مظهر اوله‌مایز . بو نقطهٔ نظردن ایمان یالکز بر معرفت دکل برده اثر اراده دیرلر. بر حدیث قدسیده ، « لایزال عبدی المؤمن یتقرب الیّ بالنوافل حتی اکون سمعه وبصره وقلبه » بویورلمشدر . دیمك که عبد مؤمن حق تعالی‌یه علی التوالی نوافل ایله یعنی مجبوریتدن آزاده واختیار محضه محول اولان اعمال ایله پی‌درپی تقرب ایدر ، نهایت حق اونك ایشتدیکی قولاغی ، کوردیکی کوزی ، ادراك ایتدیکی قلبی اولور . اوزمان عبد مؤمن حقك تجلیٔ تامنه مظهر اولورده نه ایشیدیرسه حق قولاغیله ایشیدیر، نه کوررسه حق کوزیله کورر ، نه بیلیرسه بحق بیلیر. باطل، نه شعور باطنده ، نه شعور ظاهرنده بر ظل وجود اکتسا ایده‌مز . خیری خیر ، شری شر ، منفعتی منفعت، مضرتی مضرت کورر .

فرض ایدیکزکه انسان « بن » دیه طویدیغی زمان بو شعوری واقعه مطابق اولماسون، یالان اولسونده باشقه‌سنی کندی ظن ایتمش بولونسون. مثلا قازاندیغی کندی جیبم دیه باشقه‌سنك جیبنه قویسون، الندەکی سلاحی دشمنه صیقیورم دیه کندینه صیقسون ، بو نه قدر بدبختلق اولوردی ! کذلك فیلسوفلر نەقدر منکلانه دوشنرلرسه دوشنسونلر انسانلرده ادراك خارج بولنمسه ایدی یعنی بو ادراکده‌ده حقك رحمت حاکمیتی تجلی ایتمسه ایدی مثلا بر انسان قارشومده‌کی کل باغچه‌سنه کیرییورم دیه حس ایتدیکی بر آنده قارشوسنده‌کی قیزغین بر فورون، قیزارمش بر آتشکده بولنمش اولسه‌ایدی اوزمان نه‌لر اولمازدی ؟

بو ایکی مثال بزه ظاهرده حق کوزیله کورمه‌مه‌نك ، حق قولاغیله ایشیتمه‌مه‌نك، باطنده حق قلبیله دوشونمه‌مەنك نه بیوك بر فلاکت اولدیغنی پك واضح اوله‌رق آکلاتیر ظن ایدرم .

دیمك كه حق بزه برچوق شیلرده اختیارمزه بیله باقمسزین رحمت حاكمیتنی ابذال ایتدكدن (؟) بزه كندی حاكمیتنی آكلاتدقدن صوكره برچوقده امانات تودیع ایتمش ایكن انسانلر اختیارلریله بونلری هپ كندیلرینك ملكی كبی ضبط و استعمال ایتمك خطاسنه دوشه‌بیلیورلر، افعال اختیاریه‌لرنده حقی غایه اتخاذ ایده‌جك و اونی حاكم طانیه‌جق یرده كندیلرینی حاكم طانیه‌رق شركك باشلادیغنی كندی وجدانلرنده قورویورلر وبوصورتله باطله طاپه طاپه بوشركی محیطلرینه قدر طاشیرپورلر. كورولیور كه باطلك انسانی اغواسی بیله صورت حقدن كورونمسیله‌در. بوایسه باطلك بیله حمایهٔ حقه صیغنمسی واو سایه‌ده انتشار ایتمسی دیمكدر. آنجق قلب مؤمن بیان اولوندیغی اوزره ارادهٔ حق ایله حقك تجلیٔ تامنه مظهر اوله‌بیلیور و حق حقك مظهر كاملی آنجق او قلب مؤمن اوله‌بیلیر، فقط هرقلبه، هر روحه حق تماماً تجلی ایتمش بولنسه‌ایدی باطل ذهن بشرده برظل وجود اكتسا ایده‌مزدی. دیمك كه باطلك حمایهٔ حقه صیغینه‌بیلمسی واویله بر مساعده‌یه مظهر اولمسی بشرك حقه قارشی سوء اختیارینه مقابل بر عدالتدر. بومساعده ومسامحه اولمسه ایدی شیطان قلب بشری اغوا ایده‌مزدی. شیطانك خلقت آدمله برابر فعالیته كچمه‌سنك حكمتی ده بو نقطه‌دن آكلاشیله‌بیله‌جك كیبدر. فی الحقیقه بشر اولمسه ایدی حرث شیطانی بر مزرعه بوله‌میه‌جقدی.

لكن جناب حق انسانی، اماناتنك كندی نامنه قبض واستعمالیله تنمیه‌سنه موكل رامین واواماناتی حسن استعمال تقدیرنده نائل مكافات وسوء استعمال تقدیرنده دوچار مجازات اوله‌جق بر مأمور حالنده عقل واختیار ایله متصف اوله‌رق یاراتدیغی صره‌ده كسبی نعمتك كلفته كوره اولمسی ده قانون الهیسی بولندیغی حسبیله برطرفدن انسانك تزیید مكافاتنه وسیله احضار، دیكر طرفدن شیطانی ده عطالت مطلقه‌ده براقامق ایچون باطلك اویله بر ظل وجود اكتسا ایتمه‌سنه مساعده ومسامحه ایتمشدر. بورادن موضوعمزك بدایتنه دونه بیلمك ایچون بر آزدها بسط مقاله احتیاج وار كیبدر. بناءً علیه مابعدینی دیكر برمقاله ایله تعقیب ایده‌لم.

حیاتده اڭ بیوك دستور

لَيْسَ لِلْاِنْسَانِ اِلَّا مَا سَعٰى

قرآن كریم، بووجیز كلمه‌لرله بوتون دستور فعالیتی خلاصه ایتمكده‌در، بوآیت جلیله هر نه‌قدر براخطار شكلنده ایسه‌ده، بشریت ایچون اڭ خیرلی تبشیرات ایله مالیدر. بوآیت كریمه مساعیمزك هبا اولمایه‌جغنی، بالعكس، اڭ فیاض مكافاتلره نائل اولاجغنی بیان ایدییور. جناب حقك مبذول نعمتلری بزی احاطه ایتمشدر. بز آنجق المزی اوزاته‌رق اونلردن استفاده ایده‌جكز. رفاهمزه، مسعودیتمزه بوقدر خدمت ایدن خزائن سماویه بزم حركتمزه منتظردر.

عجبا بشریته بو بر قاچ كلمه‌لك آیت جلیله‌دن دها مبارك بر شی كوندرلمشمیدر؟ بونلر مساعی وتشبثاتمزك ثمره‌سی حقنده هر شبهه‌مزی، هر اندیشه‌مزی ازاله ایتمكده‌در. جناب حقك بزه امر ایتدیكی، ناموسكارانه سعی وغیرتدر. ثمره‌یه كلنجه، اندیشه‌یه هیچ محل یوقدر. او كندیلكندن بزه كله‌جكدر. صوكره بز سرمایه‌یه‌ده محتاج دكلز. محتاج اولدیغمز هر سرمایه رب العالمین طرفندن بر عطیهٔ الهیه اولارق بزه احسان اولونمشدر. سرمایه‌مز اللرمز، آیاقلرمز، مختلف قوا وملكاتمزدر. بوقوتلرك ایشله‌مه‌سی ایچون لازم اولان مواد مبذولیتله احسان اولونمشدر. بز محتاج اولدیغمز هر هانكی برشیده باشقه‌لرینه باقیه‌جغز. بونظم جلیل نه‌قدر علوی برروح استقلالی افاده ایدییور. مقصدلرمزی تحقق ایتدیرمك ایچون باشقه‌لرینك اراده‌لرینه، توسطلرینه، توصیه‌لرینه وسائره‌یه اعتماد ایتمیه‌جكز. كندی نفسمزه اعتماد ایده‌جكز. تشبثاتمز، برخردل حبه‌سی مقدارنجه اولسه بیله احرازمكافات ایده‌جكدر. بوصورتله انسان باشقه‌لرینك آرزولرینه مطاوعت قیدندن قورتولارق نفسنه اعتماد، نفسنه حرمت حسیله متحسس ایدلمشدر.

نفسنه اعتمادن محروم اولانلر هیچ بر وقت بیوك بر ایش كوره‌مزلر. تاریخك اڭ بیوك رجالی واسع بر مقیاسده نفسنه اعتماد خصلتنه مدیون شكراندرلر. ثروت، قدرت وبونلره مماثل وسائط، نفسه اعتمادكبی متین برحسله تأیید ایتمزسه فائده‌سز قالیر. انسانه استقلال مطلق روحنی نفخ ایتمكله وقوتی حقنده صاغلام بر قناعت ویرمكله قرآن كریم اونی هر موفقیته سائق تجهیزات ایله حاضرلامش اولویور.

بومناسبتله مسلمان قرداشلرمزه برقاچ سوز سویله‌مك ایسترم:

سز بوحقائق قرآنیه‌یی آكلامغه غیرت ایتدیكزمی؟ هیكز كلام اللهه ایمان ایتدیككزی سویله‌ورسكز. فقط اونی رهبر حركت اتخاذ ایدییورمیسكز؟ دیورسكز كه «الله، رحمن ورحیمدر» فقط بو صفات الهیه‌نك اهمیتنی ادراك ایدییورمیسكز؟.. بز بونلری بو صحیفه‌لرده خیلیجه ایضاحه چالیشدق، اوحالده جناب حقك شو مجادلهٔ حیات ایچون اڭ مكمل صورتده تجهیز ایتدیكی حقیقی برمسلمانك انحطاطه دوشمه‌سنه امكان وارمیدر؟ مسلمانلق وانحطاط بر آره‌ده اجتماع ایده‌مز. حقیقی مسلمانسه‌كز، قولاً وفعلاً مسلمانسه‌كز هیچ بر وقت ذلته دوشمزسكز. كتاب الله دییوركه: (ولاتهنوا ولاتحزنوا وانتم الاعلون ان كنتم مؤمنین).

حضرت عیسی، ملكوت سمای تضرع ایدییوردی. قرآن كریم مسلمانلره اونك براتنی ویردی. بو سلطنت الهیه صدر اسلامده

تأسس ایتمشدی . فقط بالآخره بوسلطنت سماویه‌نك اساسلری تبدیل ایدلدی . جمهوریت امتك رأینه استناد ایدن حکومتلر یرینه حریص سلطنتلر قائم اولدی . حضرت عیسانك تضرع ایتدیکی ، قرآن کریمك ایضاح بویوردیغی شکل حکومت ، حکومت جمهوریه‌نك اك مکمل شکلیدر . سلطنت الٰهیه‌ده انسانلر آراسنده بر فرق یوقدر . سلطنت الٰهیه‌ده رنك ، عرق ، ملیت ، مذهب مانعه‌لری بولونماز .

مسلمانلر عالملرینی باشلرینه طوپلایه‌رق بو دستور فعالیته صاریلسینلر . ثروتدن ، وسائطدن محروم ایسه‌لر بونك اهمیتی یوقدر . چونکه اك زیاده محتاج اولدقلری ، فعالیت قدرتیدر . مسلمانلر جناب حقك کندیلرینه احسان ایتدیکی قوا وملکاتی اك مکمل شکلده استعمال ایتسینلر ، اللرینی آیاقلرینی قوللانسینلر ، کوزلرندن ، قولاقلرندن ، قلبلرندن ، دماغلرندن اك مکمل استفاده‌لری تأمین ایتسینلر . قرآن (ارض الله واسعة) دییور . مسلمانلرده بو واسع عالمده کندیلرینه بر یول بولسونلر . آغاجلره باقیکز ! بونلرك مختلف انواعی بر یرده أکیکز . کوره‌جکسکزکه هر بری عینی محیطدن کندی احتیاجاتنه موافق غدائی بولور . اونك حائز اولماسی ایجاب ایدن خاصه‌، امتصاص خاصه‌سیدر . نه زمان بوخاصه ضعفه اوغرارسه محیطی ده کیشدیرمك هیچ بر فائده ویرمز . اوت ، بعضاً اراضی غیر مناسب اولورسه محیطی ده کیشدیرمك ایجاب ایدر . فقط آغاج امتصاص خاصه‌سندن محروم اولورسه محیط ده کیشدیرمکدن بر فائده اولمایه‌جغی حقیقتی تبدل ایتمز . نباتات ناصل بویله‌ایسه انسانلرده بویله‌در . حیات آخرت بیله عینیدر . بو حیات دنیاده نه قازانیرسه‌ق ، آخرتده نصیبمزده اونك مقابلیدر . قرآن کریم بو دنیاده اعمی اولانلرك آخرتده‌ده اعمی اولاجقلرینی ، حق دها شاشقین اولاجقلرینی بیان ایدییور . او حالده بزم یاپه‌جغمز شی اخلاق عالیه ایله متخلق اولمغه چالیشمق ، حقیقی بر سجیهٔ اسلامیه‌یه نائل اولمق ، برکله ایله ، ایچمزده فعالیت قدرتنی تربیه ایتمکدر . چوق کچمه‌دن بتون ضایعاتمزی تلافی ایدرز ، باشقه‌لرینه بر احتیاجمز قالماز . بز باشقه‌لرینه طایانمقسزین ، کندی آیاقلرمز اوزرنده طورمه‌یی اوکره‌نملی یز . مبادیده ترقیمزك بطیء اولماسی حائز اهمیت دکلدر . یورویه‌بیلنجه‌یه قدر بلکه بر زمان کچر . فقط یورونجه مطلقا کندی آیاقلرمز اوزرنده یورومه‌لی یز . فلاکتلر ، مشقتلر بزم سجیه‌مزی تقویه ایتمه‌لیدر . قرآن کریم دییورکه: « وبشر الصابرین الذین اذا اصابتهم مصیبة قالوا انا لله وانا الیه راجعون » یعنی « او صابرلری مژده‌له‌که باشلرینه بر مصیبت کلدیکی زمان « محقق بز اللهك قوللری یز والله‌ه دونه‌جکز ، دیرلر . » بناءً علیه باشکزه کلن هرهانکی فلاکت سزی ییلدیرماسین . بونلر سزك سجیهٔ اخلاقیه کزی تحکیم ایده‌جکدر . پیغمبرمزك بوسوزی سویله‌دیکی روایت اولونیور : « ابتلا کونی ، تمیزله‌نمك کونیدر . » ابتلا ، بر آلتونی تمیزله‌مك ایچون اونی آتشه صوقمقدر . فلاکتلرده ، بزی مساویمزدن تطهیر ایچون کوندریلیور . او حالده اونلردن مستفید اولمق لازمدر .

سزه لازم اولان تجهیزاتك کافه‌سی سزه بخش اولونمشدر . این سینالر ، طارقلر ، فاتحلر ، سزك ایچکزدن چیقمشدر . بوکون بیله بونلرك امثالی آره‌مزده ، فقط بالقوه ، موجوددر . انسانك سعیندن باشقه برشی قازانامیه‌جغی حقنده قرآن کریمك وضع ایتدیکی قاعده‌درکه اسلافکزك عظمتنی تأمین ایتدی عینی قاعده‌یه رعایت سزك بوتون قوا وملکاتکزی ثمره‌دار ایدر . بوتون شان وشرف سزك بو اساس قرآنی‌یه رعایتکزه وابسته‌در .. اوکا رعایت ، بکله‌دیککز هر شیئی تأمین ایدر . چونکه اك بویوك دستور حرکت بودر ! مترجمه کمال الدین

مسلمانلقده قادین

۳

قرآن کریم ، کرك زوجلرینك ارتحالندن ، کرك تطلیق اولونمالرندن طولایی یالکز قالان قادینلرله ، اهل صلاح اولان کوله‌لرله ازدواجی توصیه ایدرو بونلر فقیر ایسه جناب حقك اونلری زنکینلشدیره‌جکنی وعد ایلر . [۱]

کوله‌لره کلنجه قرآن کریم بوتون انسانلرك تناسل ایله تکثر ایتدکلرینه مبنی ، کوله‌لرله ، افندیلرینك مساعده‌سنی آلدقدنصکره تأهل اولونماسنی ، اونلره مهر اعطاسنی ، امر ایدر .

قرآن کریم ، قادینك بر مال ، بر ملك کبی استعمالنی ، باباارك میراثی آره‌سنده اوغله انتقالنی قالدیرمشدر . بوکبی شیلر قبل الاسلام شایعدی .

مسلمانلق ، زوجه‌لردن مهرلری استرداد ایچون ارککلری طرفندن حبس اولونمه‌سنی قالدیرمشدر .

مهر مسئله‌سنده مسلمانلق صرف قادینك منفعتنی کوزه‌تمش بولونیور . بر ارکك بر قادینی آلمق ایچون اوکا بر مهر اعطا ایدر . بومهر کاملاً قادینه عائددر واونك حق مطلقیدر . زوجلر بومهری بالاختیار ومع الممنونیه ویرمکله مکلفدرلر .

خلاصه دییه‌بیلیرزکه قادینه قارشی یاپیلان هرفنالق ، مسلمانلق طرفندن کاملاً ازاله اولونمشدر . فقط مسلمانلغك یاپدیغی اصلاحات ، فنالقلری ازاله ایله قالمامشدر . چونکه مسلمانلق ارککك فائقیت بدنیه‌سنه ، قابلیات رجلیه‌سنه وامتیازات فطریه‌سنه رغماً ارککله قادینك حقوق ومنافعده مساواتنی اعلان ایلمشدر . انسانلغك بر عضوی اولمق اعتباریله قادینك حقوقی ارکك حقوقك عینیدر .

---

[۱] سورهٔ نور [۲] سورهٔ نساء .

« ولهن مثل‌الذى عليهن بالمعروف

« للرجال نصيب مما اكتسبوا وللنساء نصيب مما اكتسبن »

بوآيت كريمه قادينلرله ارككلرك مساواتنى كوسترمكده‌در :

« هن لباس لكم وانتم لباس لهن »

مسلمانلق اركلرك قادين حقوقنه رعايتكار اولملرينى ، قادينلرك استحقاقنى تأديه ايتملرينى امر ايدر .

« وآتوهن اجورهن بالمعروف »

مسلمانلق بر زوجك زوجه‌سنى ، حيات ومسعوديتك بر واسطهٔ تحقق عد ايتمسنى ايستر . ناصل بر تارلا ، اعتنا واهتمام نتيجه‌سنده حياتى ترفيه ايده‌جك شيلرى انتاج ايدرسه قادينده نه‌قدر حرمت ومحبت كورورسه ، انسانك روحى اوقدر مسعود اولور .

مولانا (محمدعلى) قرآن كريمك انكليزجه ترجمه وتفسيرنده ديركه :

« قادينك تارلايه تشبيهى صرف اونك والده‌لكنه اونك سايه‌سنده انسانلرك احراز سجيه ايتدكلرينه ، حيات زوجيه‌دن مقصدك بر طاقم مشتهيات بهيميه‌يى تطمين اولماديغنه اشارتدر . ناصل نباتاتك نشوونماسى طوپراغه وابسته‌ايسه انسانلرك‌ده نشوونمالرى ، سجيه صاحبى اولملرى والده‌لرينه وابسته‌در . بوحيات زوجيه وحيات اجتماعيه‌ده قادينك اهميتنى كوسترر . »

« نساؤكم حرث لكم »

قرآن كريم ، انسانلغك بوتون شئون اجتماعيه‌سيله مشغول اولمش ، حياتك هرصفحه‌سى ايچون قاعده‌لر وضع ايله‌مشدر .

مسلمانلق ، خريستيانلغه وبو ديلكه مخالفتله ، بكارلغى ، رهبانيتى تشويق ايتمه‌مش ، رهبانيت حياتى خريستيانلرك اختراع ايتديكنى بيان ايتمشدر .

قرآن كريم ، اركك‌ده ، قادينى‌ده حكيم وعليم اولان اللهك متقابل اتحاد ومحبت ايچون ياراتديغنى بيان ايلر . قرآن كريم ، آيات الٰهيه‌دن بريدر ، انسانلره همنوعلرى اولان زوجه‌لريارا‌تلمسى اولديغنى ، انسانلرك بوصورتله اونلرله تأمين حضور ايتدكلرينى وجناب حقك ازواج آراسنده مودت ورحمت وجوده كتيرديكنى بيان بيورر .

مسلمانلقده ازدواجك هدفى « عفت وطهارتدر » ، حرصى تطمين دكلدر .

قرآنك زوجلره توصيه‌سى قادينلرله تشريك حيات ايتمه‌لريدر .

قرآن كريم ، قادينلره يالان بروعد ازدواجده بولونمغى نهى ايدر .

مسلمانلق قادينلرك اقربالرينه وارث اولملرينه مساعده ايدر . ابوين ايله ياقين اقربانك براقديغى ميراثده ارككلرك حصه‌لرى اولديغى كبى ابوين ايله ياقين اقربانك براقديغى ميراث ايستر چوق ، ايستر آز اولسون اونده قادينلرك‌ده حصه‌لرى واردر .

فرانسز قانوننه كوره آنجق اركك ويا قيز چوجوقلرى ابوينه وارث اولور .

حال بوكه قرآن كريم قادينلرله ارككلرك وضعيت متقابله‌لرينى بو شكلده تعريف ايدر :

« مؤمنين ومؤمنات يكديكرينك متقابل ويليلريدر . بونلر معروفى امر ، منكرى نهى ايدرلر . نمازى ادا ايدرلر ، زكات ويررلر ، اللهه وپيغمبرينه اطاعت ايدرلر . بونلر رضوان الٰهى‌يه نائل اولورلر . الله عليم وحكيمدر . »

مسلمانلق عفيف قادينلرى قذفه اوغرامقدن حمايه ايدر . قاذفلرى جزايه چارپار . اولى و ناموسلو قادينلره قذف ايدوب درت شاهد كتيرميينلرك سكسان كره جلدينى ، بونلرك بر دها شهادتلرينك عدم قبولنى امر ايدر .

زوج ايله زوجه آره‌سنده برسوء تفهم وقوعى تقديرنده قرآن كريم حكم تعيينيله ائتلاف تأمينى تشويق ايدر .

مسلمانلق ابوينه الك بويوك حرمتى امر ايدر .

« كنديسندن باشقه‌سنه طاپمامكزى و آنالركزه باباكزه ايلك ايتمه‌كزى ربك سكا صورت قطعيه‌ده امر ايدييور . شايد كرك يالكز برينه ، كرك ايكيسنه بردن ، سنك الكده باقدقلرى زمان اختيارلق چوكرسه صاقين اوصانوبده كنديلرينه «الا الله» ديمه . يوزلرينه باغيرمه . يموشاق سوزلرسويله . صوكره شفقتندن قانادلرينى يرلره قدر ايندير ده قارشيلرنده اويله طور . وه يارب اونلر بنى كوچوك ياشمده ايكن ناصل مرحمتله بويوتديلرسه سن‌ده اونلره قارشى رحيم اول » ديه دعا ايت . »

فقط والده‌لكه دها عظيم بر دقت جلب اولونمشدر . « انسانك ابوينه حرمت كوسترمسنى امر ايتدك . والده‌سى آنى آجيلرله طاشيدى . آجيلرله طوغوردى . »

عليه الصلاة والسلام افندمزك قادينلر حقنده‌كى احاديث شريفه‌سنه بر نظر عطف ايده‌لم . رسالتپناه افندمز بويوربيوركه :

« الك اييكز ، عائله‌كزه قارشى الك خيرخواهكزدر . »

« قادينلر اركككلرك ياريسيدر . »

« دنيا و دنياده نه‌وارسه قيمتى حائزدر . فقط دنياده الك قيمتلى شى فضيلتكار بر زوجه‌در . »

« بر قادين بش وقت نمازينى قيلار ، رمضان آيى اوروجنى طوتار ، عفت و طهارتنى محافظه ايدر ، زوجنه اطاعتسزلك ايتمزسه بو قادينك ايسته‌ديكى قاپيدن جنته داخل اولاجغنى خبر ويريكز . »

رسول اكرم قادينلرى دوكمكدن نفرت ايدر :

« او انسانلركه زوجه‌لرينى دوكرلر ، حسن صورتله حركت ايتمش اولمازلر . »

«عائله‌سی طرفندن خوبی سه‌ویلن بر آدم، مسلمانلرك اك كامللرندندر.»

«مسلمانلرك اك ایسی، خویی اك ایی اولاندر. سزك اك اییكز زوجه‌لرینه اك ایی معامله ایدنلردر.»

«مشروع اولدیغی حالده مبغوض الٰهی اولان شی طلاقدر.»

«جناب حق قادینلره حسن معامله ایتمكزی امر ایدر. اونلر سزك آنالریكز، قیزلریكز، و تیزه‌لركزدر.»

«قادینلرك حقوقی مقدسدر. قادینلره ویریلن حقوقك حسن رعایتنه دقت ایدیكز.»

«فضیلتكار بر زوجه انسانك اك كوزل دفینه‌سیدر.»

«قادینلرك جامعه كیتمه‌لرینه مانع اولمایكز.»

بردفعه حضرت عمر، بو دار دنیاده اك چوق آرانیله‌جق شیئك نه اولدیغنی رسول اكرمه صورمشدی. پیغمبرمز جواباً دیمشلردی كه:

«ذكرالله ایله مشغول اولان بر لسان، متشكر بر قلب و بر زوجه»

پیغمبرمزك دیگر بر مناسبتله بو سوزلری سویلدیكی روایت اولنقده‌در:

«بر انسانك زوجه‌سنه محتاج اولدیغی پاره‌یی اعطا ایتمه‌سی صدقه ویرمه‌سندن دها مهمدر.»، «بر انسان جهاد ایچون بر دینار، بر اسیری قورتارمق ایچون بر دینار، بر واحسان ایچون بر دینار ویرر و دردنجی بر دیناری رفیقه‌سنه اعطا ایدرسه بو صوك دینار ایله قازانه‌جغی ثواب، دیگر اوچ دینار ایله قازانه‌جغندن فضله‌در.»

بر انسان، رفیقه‌سندن آیری بالخاصه كوزل بر شی یمه‌ملیدر. زوج و زوجه‌نك یمكلرینی برلكده تناول ایتمه‌لری دها ایبدر. پیغمبرمز بویوریبور كه: «زوج و زوجه برلكده طعام ایدیوركن جناب حق اونلره فیض و بركت احسان ایدر. ملكلر اونلره دعا ایدرلر.»

ینه رسول اكرم بویوریبور كه: «زوجه‌سنك خویسزلغنه تحمل ایدنلری، حضرت ایوبك دوچار اولدیغی محن و مشاق یوزندن احراز ایتدیكی ثوابه مشابه بر ثواب قازانیر.»، «چولوغی چوجوغی ترك ایدن، قاچان بر كوله كیبدر. اونلره عودت ایدنجه‌یه قدر، هیچ بر نمازی، هیچ بر اوروجی قبول اولونماز.»

پیغمبرمز ازدواجی توصیه ایدییوركن، اولدكدن صوكره چوجقلرك ابوینه اوقویه‌جغی رحمتك اونلری مستفید ایده‌جكنی، ابویندن اول اولان چوجقلرك یوم قیامتده اونلره شفاعت ایده‌جكلرینی بیان ایلر. بر چوجوق جنته كیرییوركن آغلایه‌رق دیر كه: «باباسز، آناسز كیرمیه‌جكم»

بر كون رسول اكرم بر آدمی قولندن یاقالایه‌رق شدتله چكمش و «چوجقلر بابالرینی جنته بویله چكه‌جكلردر.» دیمشدی. صوكره بونی علاوه ایتمشدی: «چوجقلر جنت قاپیسنده طوپلانیرلر، آنالرینی بابالرینی، تا اونلره التحاق ایدوب جنته كیرنجه‌یه قدر چاغیریرلر.»

حجة‌الوداع خطبه‌سنده رسول اكرم ازجمله دیدی كه:

«زوجلر كرك اوزركز ده حقوقی واردر. زوجه‌لر كزك ده اوزركزده حقوقی واردر. زوجلر! زوجه‌لریكزی سه‌ویكز و اونلره حرمت ایدیكز. اونلری بر امانت الٰهیه اولارق آلدیكز. اونلره ایی معامله ایدیكز!»

«كوله‌لركزه گلنجه اونلره ییدیككزدن ییدیریكز، كیدیككزدن كیدیریكز. اونلری محافظه ایده‌مز، یاخود بر خطا ارتكاب ایتدكلرینی كوروروسه‌كز اونلردن آیریلیكز. اونلرده سزك كبی اللهك قولیدرلر. اونلره قارشی نازك اولیكز.»

حضرت محمد فراش احتضارنده ایكن دیدی كه: «نمازلریكزه دوام ایدیكز و زوجه‌لریكزه حسن معامله ایدیكز.»

پیغمبرمزك اثرینه اقتفاءً بوتون اكابر اسلام، بوتون اولیا و علما اهل اسلامك زوجه‌لرینه حسن معامله ایتمه‌لرینی توصیه ایتمشلردر.

حضرت عمر دیمشدر كه: «ایماندن صوكره خیرلی بر زوجه قدر بویوك بر نعمت یوقدر.»

ابوسلیمان دییور كه: «خیرلی بر زوجه یالكز بو دنیا ایچون دكل، آخرت ایچون ده بر نعمتدر.»

اولیای عظامدن (بشرالحافی) دییور كه: «قادینلرمزك اوزرنده‌كی حقوق قدر اونلرك بزم اوزرمزده حقوقی اولدیغنی بیان ایدن آیت كریمه‌نك حسن ایفاسندن اندیشه ایتدیكم قدر باشقه بر شیدن اندیشه ایتمه‌یوردم.»

ابن مبارك، جهاد ایله مشغول ایكن كندیسنه جهاددن دها خیرلی بر شی بولونوب بولونمادیغی صورولونجه شو جوابی ویرمشدی: «بر آدمك حسن صورتله چولوغی چوجوغی ییدیرمه‌سی، كیدیرمه‌سی!»

غزالی، انسانك زوجه‌سیله ایی كچینمه‌سی لازم كلدیكنی سویله‌دكدن صوكره اونك غیرمعقول بر طاقم حركاتنه تحمل ایتمه‌سی ایجاب ایتدیكنی، زوجه‌سنی تطییب ایتمه‌سی لازم كلدیكنی، بیان ایلر.

هیچ بر وقت اونوتولمامیلدر كه دین اسلام، دین فطرتدر. مجادلهٔ حیات، اصطفای طبیعی، تأثیر وراثت كبی قوانین طبیعیه اركگك قادینه بر طاقم صفات و قابلیات ایله متفوق اولدیغنی كوسترمكده‌در. اوقدر كه ارككلر حیاتك هر صفحه‌سنده برچوق بویوك شخصیتلر یتشدیردكلری حالده قادینلرك بو خصوصده احراز ایتدكلری موفقیتلر، بیكده بر درجه‌سنده دكلدر. تاریخ قدیمك كوستردیكی شكلده اركك اك اسكی زمانلردن بری قادینه حاكم اولمشدر. بو پك اسكی محكومیت قادینك بدنی و سجیه‌سی اوزرنده اجرای تأثیر ایتمشدر. قادین، اجتماع، دین، سیاست و حتی فكر اعتباریله محكوم بیراقلمش، بناءً علیه انكشاف اعتباریله اركگك كریسنده قالمشدر، بناءً علیه اونی آرتق كچه‌مز. چونكه اركگك انكشافی پك قدیمدر. قادینك بو اعتبار ایله اركگه حرمت ایتمه‌سی لازمدر.

م. حسین قیبروای

انتشار اسلام تاريخى

تاريخ اسلام مطالعه‌سى قدر انسانى لطيف تفكراته غرق ايدن هيچ برشى يوقدر . تاريخ اسلامك ادوار عاليهٔ اسلاميه‌يه عائد اولان هرصحيفه‌سى انسانى باشقه برذوقه ، باشقه برحس علوى‌يه مستغرق ايدر. هله زندهٔ كائنات ، عليه اكمل التحيات افنديمزك او علويت و نزاهتى تصويردن قدسيلرك بيله عاجز قالدقلرى حيات سنيه‌لرينى انسان، نظر مطالعه‌يه آلنجه پيشگاه تفكراتنده نه نورانى لوحه‌لر تجلى ايدر ، نه لاهوتى منظره‌لر پارلايوب طورور .

يا ربى ! اونه علوى حيات ، اونه معظم معجزه!. اوحيات علويدن دها معظم بر معجزه ناصل تصور اولونابيليركه آنك طلوعيله برابر نيجه كثيف سحابه‌لر آفاق بشريتدن آچيليور ، نيجه مظلم جهانلر نورلر ايچنده قاليور ، نيجه قسوت‌انگيز محيطلر برر شكوفه‌زار بهشتى حالنى آليور ، نيجه ظلمت قرين واديلر برر تجليزار هدايت صورتنه انقلاب ايدوب طوروبور. اوعلوى حياتك شعشعه‌سى نه قدر عظيم ، نه قدر دائمى بر قوهٔ اتساعيه‌يه مالكدركه تنويرينه موفق اولديغى قلبلر كوندن كونه چوغالبور، انجلاسنه باعث اولديغى محيطلر كوندن كونه باشقه بر وسعت اكتساب ايديبور .

او نزيه حياتك ، اوبى نظير پيغمبرك تاريخ علويسنه ، ماهيت دينيه‌سنه دائر مسلمانلر طرفندن يازيلان آثار؛ شايان حيرت برمقدارده‌در. بومبجل آثار ؛ اويله برر عرفان خزينه‌لريدركه بونلردن شرقليلرده، غربليلرده عصرلردن برى مستفيد اولمقده‌درلر. بز بو آثارى اوقودقجه شبهه يوقكه پك بويوك بر انشراحه مظهر اولورز ، قلبلريمز پك درين برحس مباهات ايله اهتزازه كلير ، كوزلرمزدن پك براق افتخار قطره‌لرى سرپيلير. مع مافيه پيغمبر ذيشانمزك تاريخ حياتنه ، دين مبينمزك ماهيت علويه‌سنه دائر بزه يبانجى اولان ملتلرك علماسى ، حكماسى طرفندن يازيلمش جدى اثرلرى اوقودقجه‌ده ينه هيچ شبهه يوقكه روحاً باشقه بر فيض انشراحه نائل اولورز ، قلبلريمزده دها باشقه بر حس افتخار لمعان ايدوب طورور .

ايشته نبى عاليشان افنديمزك حيات سنيه‌لرينه ، دين اسلامك صورت انتشارينه ، احكام دينيه‌مزك حكمت و علويتنه دائر مستشرقلردن ولوندره دارالفنونى معلملرندن (ت. و. آرنولد) ك يازمش اولديغى غايت مهم بر اثر ؛ عاجزلرنده بو انشراحى ، بوحس روحى‌يى توليد ايتدى .

فضلاى اسلاميه آره‌سنده كنديلرينه بويوك بر موقع امتياز تأمين ايتمش اولان چركش شيخى زاده (م . خليل خالد) بك افندى طرفندن (انتشار اسلام تاريخى) عنوانيله لسانمزه ترجمه ايديله‌رك كتبخانه مليمزه اتحاف اولونان بو قيمتلى اثر ، صوك زمانلره قدر غرب علماسى طرفندن اسلاميت حقنده يازيلان اثرلرك هيچ بريله قابل قياس اولميه‌جق صورتده منصفانه ، بى طرفانه يازلمشدر.

مؤلف ، سائر بر قسم مستشرقلر كبى حسيات مليه‌سنه ،محيطنك افكارينه تابع اولارق تغيير حقائقه تصدى ايتمه‌مش ، بالعكس معالئ اسلاميه‌يى اعتراف ايتمك مزيت اخلاقيه‌سنى ابراز ايتمش ، اسلاميتك صافيته ، علويتنه قارشى بر مجلوبيت كوسترمشدر . يازديغى بو نافع حقيقت تاريخيه‌يه مخالف بعض فقره‌لر موجود ايسه بونلرده هپ سائر خرستيان مؤلفلرك آثارندن مقتبس پارچه‌لره منحصر كيدر ، حتى بونلرك بر قسمنى‌ده كنديسى بالمحاكمه تصحيح ايتمشدر .

***

معلومدركه غرب مؤلفلرندن بر چوقلرى دين اسلامك ماهيت كونيه‌سنى ، خاصهٔ جاذبيتنى بحق تقدير ايده‌مدكلرى ايچون اسلاميتك او خارق لعاده انتشارينى قليج قوتنه عطف ايتمك ايسته‌مشلردر . مؤلف ايسه اثرينك بر چوق صحيفه‌لرنده بو ادعانك بطلاننى اثبات ايديبور ، اسلاميتك توسعنه سائق اولان حقيقى سببلرى پك منصفانه بر صورتده تشريحه چاليشيور ، ازجمله ديبوركه :

« اهل اسلامك اوائل حاكميتنده خريستيان تبعه‌يه بويله‌جه تشميل ايديلن حريت اعتقاديه‌يه نظراً قيلنجك اهتداده بر عامل اولديغى حقنده عموماً جارى اولان فرضياتك هيچ‌ده مقبول اوله‌ميه‌جغى تظاهر ايلر . »

مؤلف ؛ دين مبين اسلامك آسياده ، آفريقاده ، آوروپاده وسائر محيطلرده نه صورتله انتشار ايتمش واتمكده بولونمش اولديغنى كتابنك مختلف فصللرنده تشريح ايديبور . بو بابده‌كى تدقيقاتى جداً شايان حيرتدر . كتابنك مدخلنده ديبوركه: « كندى دينلرينك حق اولديغى حقنده‌كى شوقلرندن طولاييدركه مسلمانلر اسلامك بشارتنى هركيردكلرى مملكته كوتورمك وظيفه‌سيله ملهم بولنورلر . »

كتابنك ديكر برصحيفه‌سنده‌ده، بوارشاد وظيفهٔ دينيه‌سى علما وفقها طرفندن ايفا ايدلديكى كبى اسلام اميرلرى ، تاجرلرى ، قادينلرى ، حتى اسيرلرى طرفندن‌ده پك خالصانه برصورتده اجرا ايدلديكى بيان اولونيور ، ودنيليوركه « آفريقاى وسطاده بلچيقاليلر طرفندن اعدامه محكوم ايدلمش اولان مظنونين سياسيه‌دن بر عرب ، كنديسنه تسليت دينيه ويرمك (يعنى زواللى مسلمانى صوك دم حياتنده خرستيان يابمق) اوزره كونديريلن خرستيان ميسيونه‌رينى صوك دقيقهٔ حياتنه قدر اسلامه كتيرمكه چاليشمشدر . »

ايشته ، (كنتم خير امةٍ اخرجت للناس . .) آيت جليله‌سيله شانلرى اعلا بويورلمش اولان حقيقى مسلمانلرك شعارى بودر .

هر مسلم ، كندى دينك حقيتنى ، قدسيتنى پك كوزل تقدير

ایتدیکی ایچون بو سماوی دینك پرتو فیضندن بوتون بشریتك مستفید اولماسنی ـ خالصاً لوجه‌الله ـ آرزو ایدر ، وبو خصوصده عهده‌سنه توجه ایدن وظیفهٔ ارشادی حکمتله ، موعظهٔ حسنه ایله ، مناظرات علمیه ایله ایفایه چالیشیر .

بالعموم بشریتی خرستیان یاپمق ایچون غربلیلرك نه‌قدرفدا کارلقده بولوندقلری معلومدر . بو بابده نه‌قدر منتظم ، دینی مؤسسه‌لر وجوده کتیرمشلر ، بو خصوصده‌کی امللرینك حصولی ایچون نه‌قدر اعتنا ایله چالیشمقده بولونمشلردر . مؤلف ، بونلری اعتراف ایدییور . اسلام هیئت اجتماعیه‌سنه کانجه مع التأسف بو کبی منتظم مؤسسه‌لردن ، دینی فعالیتلردن مطلوب درجه‌ده اثر کورولمیور . لکن ، بونکله برابر ، ینه هر مسلمانك طوغرودن طوغری‌یه کندیسنی اسلامیتك توسع و تعالیسی خصوصنده مکلف عداتمسی مسلمانلغك انتشاری خصوصنده پك مهم بر عامل اولمشدر . مؤلف (آرنولد) جنابلری مسلمانلرك بو فردی تشبثاتنه اشارت ایده‌رك دییورکه :

« دیانتك انتشاری ایچون اختصاص دائره‌سنده تأسس ایتمش بر صنف رهبانك معدومیتندن متولد ضرر نه‌درجه‌ده بولنورسه بولنسون مؤمن منفرد اوزرینه ترتب ایدن حس مسئولیت ایله تضمین ایدیلمش اولور . مؤمن مسلم ایله آللهی آره‌سنده متوسط بولنه‌میه‌جغندن آنك سلامت شخصیهٔ روحانیه‌سنك مسئولیتی یالکز کندی نفسنه عائد اولور ، بناءً علیه اویله بر مسلمان وظائف دینیه‌سنك ایفاسنده داها صیق وداها دقتلی طاورانیر ، دینك احکامنی وایفای وجائبنی اوکرنمك ایچون دها زیاده مقید بولنور وبویله‌جه آنلرك کندی نفسی ایچون اولان اهمیتله دها زیاده متحسس اولور ومؤمن اولمیانلر مواجهه‌سنده منسوب اولدیغی دینك صنعت ارشادیه‌سنك بر مفری حالنه کیرمسی محتملدر . بویله‌جه کندیلکندن میسیونه‌رلك ایدن بر مسلمان ، هدایته کتیره‌بیله‌جکی برکیمسه‌یی ـ کلیسا منسوبینی آره‌سنه رسماً دونمه قبول ایدن صفت ومقام روحانی صاحبی ـ بر واعظ حضورینه سوق ایلك مجبوریتنده دکلدر . بناءً علیه ـ اکثریا سرد ایدلدیکی وجهله ـ هر مسلمان کندی دینك میسیونه‌ریدر ، دیمکده بویوك بر مبالغه بولنمقله برابر بر خاصهٔ حقیقت مندمجدر . »

مؤلف ؛ عقائد اسلامیه‌نك ادلهٔ عقلیه ایله مؤید اولدیغنی تصریح ایدییور ، وبو جهتله اسلامیت خرستیان متفکرلری اوزرنده اجرای نفوذ ایلمش وبونلری «او زمانلرده‌کی میل غالبی هر غیر ممکن اولان شیئه ایمان ایتمك بولنان بردیندن چویرمشدر » دییور . دها صوکره اسلامیتك او خارق‌العاده انتشارینك اسبابنی تعداد صره‌سنده شو بیاناتده بولونیور :

« شیمدی مسلمانلرك مهتدی قازانمقده‌کی موفقیتلرینك اسبابندن بعضیلرینی مطالعه ایده‌لم : بو اسبابك باشلیجه‌لرندن بریسی ده عقائد اسلامیه‌نك ساده‌لکیدر . (لا اله الا الله محمد رسول‌الله) تفهمی غایت بسیط اولان بو ایکی حکم ایمانه موافقت ایتمك مهتدیدن بکلنیلن شیئك باشلیجه‌سیدر . مغلق ومرتب تعبیراتله افاده ایدیلن هیچ بر اشارت وابهامك هیچ بر مجلس روحانی طرفندن عامهٔ مؤمنینه قبول ایتدیرلك ایستنلدیکنه دائر عقائد مسلمه تاریخی هیچ بر مثالی حاوی دکلدر . بو ساده مذهب بر آدمك ایمانی دهنه‌ملك ایسته‌مز وعلی‌الاطلاق عصرت مخصوصهٔ ادراکیه دخی احداث ایله‌مز واك مادون بر عرفانك بیله حوصلهٔ تفهمنه صیغار ، الٓهیات وقایع مصنعه‌سی ایله مقید بولنمدیغندن هر کس طرفندن ـ وحتی الٓهیات اصطلاحاتندن بهره‌مند اولمیان برکیمسه جانبندن بیله ـ تشریح ایدیله‌بیلور ...... »

مؤلف ؛ اسلامیتی ، بو ساده مذهبی اوکره‌نن وقبول ایدن بر مهتدینك وظائف عملیه‌سی یالکز شهادت کتورمك ، نماز قیلمق ، زکات ویرمك ، رمضانده اوروج طوتمق ، حجه کیتمکدن عبارت اولدیغنی بیان ایدییور ، صوکره‌ده بو مقدس وظیفه‌لرك اخلاقی ، اجتماعی منافعنی ، حکمت شرعیه‌سنی تشریح ایده‌رك دییورکه :

« هر کون اوقات خمسه‌ده عبادت ایلك دخی مهتدی قازانمق وقازانیلان مهتدیلری محافظه ایلك خصوصلرنده پك مؤثر بولنور . مونتسکیو شو سوزلری پك حقلی اوله‌رق سویلشدی : « اجرای احکامیله عمل اولنه‌نی زیاده‌جه امر ایدن بر دین ، او عملی آز امر ایلین دیکر ادیاندن زیاده کندیسنه مربوطیت حاصل ایدر . دواملی صورتده اشتغال ایدیلن شیلره داها صیق صورتده مربوط قالنور . » حقیق بر مسلمان کندی دینی همان هر وقت پیشکاهنده معروض بولور . دیانت دخی آنك یومی عباداتنده مؤثرانه ووقورانه آیینلرله کندیسنی عرض ایلرکه بو حالدن یالکز عبادت ایدن دکل ، آنی تماشاده بولنان کیمسه دخی بر تأثیر حسن حس ایلر . »

مؤلف ؛ نمازك علویتنی تصویر ایتدکدن صوکره فریضهٔ زکات حقنده‌ده دییورکه :

« زکات دخی مؤمنلرك اخوتنی دائما اخطاره مدار اولان بر وظیفه‌در . بوده بر نظریهٔ مذهبیه‌درکه جماعت اسلامیه‌ده شایان دقت بر صورتده موقع تطبیقه قونلمقده‌در . یکی مهتدیلر حقنده ابذال اولنان اعمال رحیمانه‌ده بونك تظاهری نادر دکلدر . عرق ، رنکی ، ماسبق وضعیتی هر نه اولورسه اولسون هر بر مهتدی ، اخوت مؤمنین دائره‌سی داخلنه آلنور ومساویلر آره‌سنده اوده بر موقع مساوی‌یه مظهر اولور . »

مؤلف ، ـ دین جلیل اسلامك حاشا هوسات نفسانیه‌یه مساعد بر دین اولدیغنه دائر خرستیان رؤسای روحانیه‌سی طرفندن لغرض میدانه آتیلمش اولان باطل بر ادعایی تزییف ایچون ـ فریضهٔ صوم حقنده‌ده شو مطالعه‌ده بولونیور :

« رمضانده اوروج مناسبتیله‌ده یالکز شو نقطه ایضاحه محتاجدرکه اسلامیتك هوسات نفسانیه‌یه مساعد بولنمسیله انسانلری جذب ایلدیکی حقنده‌کی نظریه علیهنده امر صیام بر دلیل قوی وبنام تشکیل ایدر . »

مؤلفك ، فریضهٔ حج حقنده‌کی شو پك مهم بیاناتنی‌ده قید ایده‌لم :

« حج ، جهانك اقسام مختلفه‌سنده‌کی اجناس متباینه‌یه منسوب والسنهٔ متعدده ایله متکلم مؤمنلردن بر جماعتك دیار متفرقهٔ بعیده‌لرنده اوقات خمسه‌ده خصوصی عبادت صره‌سنده قبله اولمق اوزره یوزلرینی چویردکلری محل مقدسده سنه‌ده برکره مجتمعاً اجرای عبادت ایلرینی موجبدر ، مؤمنلرك افکاری اوزرنده بر حیات مشترکه حسی ورابطهٔ دینیه دائره‌سنده بر اخوت تأثیری حاصل ایتمك ایچون هیچ بر دهای مذهبی بوندن داها اییی بر تدبیر تصور ایده‌مزدی . ایشته اوقبله کاهده‌کی عبادت مشترکه‌نك اجرای علویسنده غربی آفریقا سواحلندن کلن بر زنجی . مشرق اقصادن کلن بر جینلی‌یه تصادف ایدر ؛ نزاکت وطور مهذب صاحبی بر تورك مسلمانی مالهیا دکزینك اك اوزاق بر آطه‌سنك بیابانندن کلمش بر دینداش کورر . عین زمانده بوتون عالم اسلامده‌کی مؤمنلر کندی مملکتلرنده قربان بایرام آیینی اجرا ایدرلرکن قلبلری ارض مقدسده اجتماع

ايتمش اولان اخوان متقيه حقنده بر توجه ايله متحسس بولنور. ارض مقدسى زيارت ايتمك بر چوق مسلمانلرجه فى سبيل الله چاليشمق ايچون بر تجربهٔ محركه حكمندهدر. نيتهكيم بوندن اولكى صحايفك بعضيلرندهده كراراً ذكر ايدلديكى اوزره حاجدن بر چوقلرى فعلاً دين مبشرلكى ايتمشلردر . »

عمر نصوحى

روح ملى و وجدان اجتماعىيه مغاير حركتلر

آقشام غزتهسى يازييور :

« مجار مسافرلرمز اوكله يمكنى آطهدهاسپلانديد پالاسده ييديلر . دونكى تنزهه مهماندارلردن ماعدا دارالفنونك درت فاكولتهسنه منسوب طالبات وطلبهنك اكثريسى اشتراك ايتدى ... ساعت سكز بچقده اوتله عودت ايدن مسافرلرمز بعدالطعام طالبات وطلبهمزله دانس ايتديلر . »

صالى كونكى نسخهسنده ينه آقشام غزتهسى يازييور :

« شهر اماتتى دارالفنونك مجار مسافرلرى شرفنه دون طوقاتليانده بر چاى ضيافتى ويردى ... دونكى چاى، قيصه بر مراسم فاصلهسى چكيرن ايكى دورهلك رقصدن عبارتدى . برنجى قسمدن صوكره مجار دارالفنونليلرى بر صره ، تورك طالبات وطلبهسىده قارشيلرنده برصره اولمق اوزره ديزيلديلر. ماجارلرله توركلرك قاردش اولدقلرى حقيقتندن بحث ايدن امين بك مهاجرتلرنده تعقيب ايتدكلرى يوللرى بيله سويلهمهيى اونوتمادى . مجار سفيرىده بر نطق ايراد ايدرك ايكى ملت آرهسندهكى قاردهشلكدن بحث ايتدكدن صوكره تكرار دانس باشلادى . ومجارلرك ملى « چارداش » لرى متمادياً تكرار ايديلدى . مجارلرك بوملى رقصى، دارالفنونليلرمزده ديكر دانسلردن زياده علاقه وانجذاب اويانديرييوردى . طالبات وطلبهمز بومجار دانسنى بر قاچ كون ايچنده پك ايى اوكرهنمشلردى . اونلرده مجارلره اشتراك ايتديلر . مدعوينك آلقيشلريله بوچيلغنجه دانس متعدد دفعهلر تكرار ايديلدى . . . شهرامينى امين بكك‌ده، غالبا ايلك دفعه اولهرق ، دونكى چايده دانس ايتديكى كورولدى . مدعوين ساعت سكزده صميمى انطباعلرله عودت ايتديلر . »

استانبول اجنبى اشغالى آلتنده ايكن، دارالفنونده قيزلرلهاركككلرى بر آرهده مشتركاً تحصيله مجبور ايتدكلرى زمان بونك نتيجهسى ايى كليهجكنى سويلهينلره قارشى اويله دييورلردى :

— سزذاتاً بويلهسكز. قادينلرك تحصيلندهده مانع اولمق ايسترسكز. برآرهيه كلديلرسه دانس ايتميورلر آ ، درس اوقويورلر ...

اوزمان، اونلرك مضمرلرندن غافل بعض صافدللر بوكاقانمشلردى. حال بوكه ايلرى سورولن بو « تحصيل » مسئلهسى بر بهانه ايدى . اصل مقصد قادينله اركككى برآرهيه كتيرمك ، مكتبدن باشلايهرق برفرصت ظهورنده ايشى صوك حدينه قدر كوتورمك ايدى. ايشته شيمدى حقيقتك اوزرينه چكيلان پردهلر ييرتيلدى . « تحصيل » دن باشلايان مشتركلك « دانس » ده قرار قيلدى . همده اجنبيلرله . شيمدى برطاقيم تورك مسلمان طالباتى خرستيان كنجلريله بك اوغلنده طوقاتليانلرده ، اوتللرده برلكده دانس ايدييورلر. بعض غزتهلرده كمال فخر وغرور ايله بوندن بحث ايدييورلر .

طلبه وطالباتى بو يوللره سوق ايدنلر منسوب اولدقلرى هيئت اجتماعيهنك تمايلاتى ، عقائد وحسياتى هيچ مى نظر اعتباره آلمايورلر؟ « خلق، خلق... » دييهديللرندن دوشورميورلر. فقط كندى كيفلرندن باشقه ذره قدر خلقك آرزو وارادهٔ اجتماعيهسنه ، خلقك حرمت ايتديكى شيئه اهميت ويردكلرى يوق . (يقولون بالسنتهم ماليس فى قلوبهم.)

دارالفنونه قارشى ملتمزك محبت وتوجهنك خلل‌دار اولمامسى آرزو ايديليورسه طوتولان بويا كلش ، آيقيرى يوللره نهايت ويرمك لازمدر.

* * *

دارالفنونده شايان تأسف بر حادثه

بو هفتهنك اجتماعى حادثهلرندن برىده دارالفنونده ايكى فاكولته طلبهسى آرهسنده وقوعه كلن مضاربهدر . غزتهلر بو حادثه ايله خيلى مشغول اولديلر . وقعهنك اسبابى و صورت وقوعى حقنده اوزون اوزادىيه تفصيلات ويرديلر : قرق اللى قدر طبيه طلبهسى دارالفنونه كلهرك قاپولرى طوتمشلر ، اوصرهده اوراده بولنان عدليه وكيلى محمود اسعد بك صاووشمش ، طبيهليلرحقوق طلبهسندن (اشراى طب) دين بر افندىيى ايستهمشلر ، ترضيه ويرمسى ايچون اصرار ايتمشلر ، قبول ايدلهنجه قاپولرى قيروب ايچرى هجوم ايتمشلر ، ايستهدكلرى افندىيى دوكمهيه باشلامشلر، حقهلرى، يازىطاقلرى فيرلاتمق صورتيله جاملرى قيرمشلر، نهايت پوليسه مراجعت اولنهرق وقعهنك دهازياده بويومسنك اوكى آلنهبيلمش .

جمهوريت و استقلال غزتهلرينك ويرديكى ايضاحاته كوره : بو مؤسف حادثه قادين يوزندن وقوعه كلمش. طبيهلى برافندى، دارالفنون طلبهو طالباتنك مشترك رومانيا سياحتى اثناسنده تورك طالبهلرندن بر خانمك سرخوش اولديغى ، بو حالده اوتله نقل ايدلديكى ، كرك طلبه ارقداشلريله ، كرك رومانيالى طلبه ايله چيركين مناسبتلرده بولونديغى حقنده اقشام غزتهلرندن برينه بر مقاله يازمش ، آرهيه بر قصقانجلق كيرمش ، حقوقلى بر افندى مقالهمحررينه سوقاقده راست كلهرك بر توقات آتمش، مسئله دالغهلانه دالغهلانه حقوقليلرله طبيهليلرى بربرينه كچيرهجك درجهيه كلمش .

شيمدى مسئله حقنده تحقيقات دوام ايدييور . بو مسئله مناسبتيله (جمهوريت) غزتهسى يازديغى بر مقالهده دييوركه :

« تورك عرفانك اك بويوك مؤسسهسنده بويله بر وقعهيه ميدان ويريلهسى وآرا يره حقوق كبى ، عسكرى طبيه كبى اك ممتاز شعبانك اسمى قاريشماسى هپمزى متأثر ايدهجك بر حادثهدر. هله بو عرفان عالمندهكى كنج خانملرك هر برى فضيلت وعفته برر نمونه اولمق ايجاب ايدركن دوغرو اولسون، يا كلش اولسون اونلردن برينك بويله ديدى قوديلره موضوع اولماسى تمنى ايدرزكه ايلك وصوك اولسون . »

توحيدافكار (اخلاق عموميه مسئلهسى) عنوانيله يازديغى اوزون بر مقالهيى شوجملهلرله بيتيرييور :

« دونکی استقلال رفیقمزده اوقودیغمزه نظراً رومانیایه کیتمش اولان دارالفنون خانم وبکلریمزدن مرکب هیئت ایچنده ، مع التأسف بوتون وقتنی اکلنجه و ایچکی ایله کیجه‌لرده اولمش . بو بابده (استقلال) ك ویردیکی تفصیلاتی اوقورکن انسان جداً مأیوس اولیور . مملکتك دارالفنونی ، امید استقبالمز اولان سجیه‌لی، اخلاقلی، علملی، صلابتلی کنجلکی یتشدیره‌جك باشلیجه مؤسسه‌لردن بریدر . اومؤسسهٔ علم وعرفانك منسوبینی ، کندینی بوتون ملته عزت نفس، وقار، وسجیه تمثالی اولارق کوسترمك وطانیتدیرمقده وظیفه‌سیدر . هیچ شبهه‌سز علی العموم کنجلکمز وتخصیصا دارالفنونك قیمتدار منسوبلری، هیئت عمومیه‌سی اعتباریله نیجه محرومیتلر ایچنده سجیه‌لرینی محافظه ایتمکده‌درلر . فقط اکثریتك وظائف اخلاقیه وملیه‌لرینی ادراك وایفا ایتملرینه رغماً ایچلرنده ، اجنبی بر مملکتده سیاحتی وسیله اتخاذ ایده‌رك تورکلکك شرف وحیثیتی ایله قابل تألیف اولمایه‌جق حرکاتده بولونانلر ظهور ایتمه‌سی‌ده ینه ناقابل تجویزدر . صوك زمانلرده مملکتده استیلائی بر شکل آلان اجتماعی انضباطسزلغمزی ، تدقیق سیاحتلر اجراسی بهانه‌سیله وعرفان اردوسی منسوبینی واسطه‌سیله دیار اجنبیه‌ده تشهیره قالقیشه‌جق اولورسه‌ق اوزمان اخلاق فلاکتمز ایچلی ، طیشلی وقتمرلی اولور . »

استقلال غزته‌سی‌ده شویله یازییور :

« دارالفونلیلریمزدن بونی‌می بکلیوردق ؟ کچیرمکده اولدیغی اقتصادی بحرانه رغماً بیك فداکارلق ایله‌دارالفنونلیلره پارا تخصیص ایدرك آوروپاده سیاحتلر ترتیب ایدن، مسافرلرنی حسن قبول ایدن حکومت ومملکت دارالفنون کنجلکندن اصیل ویوکسك حرکتلر بکلمکده پك حقلیدر . بوسیاحتلر اکر چیرکین دیدی قودیلر تولید ایده‌جك وبویوزدن منبع عرفان اولان بر بنانك سقفی آلتنده ایکره‌نج چاریشمه‌لر اولاجقسه بونلری ترتیب ایتمه‌مك چوق دها خیرلی ایدی . »

***

هیئت اجتماعیه‌نك معنوی باغلری چوزولدی

حس معاونت قالقدی ، برینه ذوق ومشتهیات قائم اولدی .

اقدام صاحبی احمد جودت بك یازییور :

« بز بو خصوصده (اخلاق خصوصنده) برآز شاشقینلغه دوشدك . اخلاق تشکیلاتمزی اونوتدق . هیچ بر ملت بو حالده یاشایه‌ماز . بر قاچ کره سویله‌دککه دموقراسی جمهوریتلرده فضیلت اخلاقیه شرطدر . جمهوریتجی ودموقرات ملتلرك اك متین قدرتی اخلاقیدر . بونده بوتون حکما متحد ومتفق‌در . فضیلتسز جمهوریت حیاتی اولاماز . اخلاق سقوط ، بر جمهوریت ایچون اك بیوك تهلکه‌در . فضیلتله اتصاف مجبوریز . اخلاق ضعفلرك منبعلری آرایوب بولمالیدر . نجه ابتدا مسکراتدن تخلیص نفس ایتمکه باقالم . هم مادةً ، هم معناً ضعفه دوچار ایدن بو ملت ییقیجی سیئه‌دن وازکچه‌لم . اکر بونده دوام ایدرایسه‌ك صوكی یماندر . ثانیاً ، بزه فنالغی ایریشدیرن اخلاق فاسده‌دن بری‌ده بیهی بر طرزده هوسات حرصیدر . بوکا فضله ابتلا حاصل اولدیغی کورولیور . بونده غایت کریه بر تربیه‌سزلك عاملدر . عائله و مکتب تربیه‌سنك فقدانی الجاء زمان ایله ایش یاپوب پاره قازانانلره ، فقر وفاقه‌یه دوشمش اولان مسلمان قادینلرینه اللرندن کلن معاونت انسانیتکارانه‌یی بذل ایده‌جکلرینه اونلری ، ذوق مشتهیانه ایله مکافاتلاندیرییورلر ! بوزواللی قادینلر مرحمته لایقدرلر . اونلری تنقید ایتمیورز . معاونتسز قالدقلری ایچون سفالته دوشدکلرینی بیلیورز . بونلری بر قات دها سفالته دوشورمه‌ملی و کندیلرینه اجتماعی مظاهرتلر کوسترملیدر . مع التأسف تورك هیئت اجتماعیه‌سنده نه قادینلر ، نه ارککلر بو وظیفهٔ ملیه‌یی یاپمیورلر . چونکه متحسس اولمایورلر .

دوشونمیه‌رك یاپدیغمز شیلرك بر طاقمی‌ده المزه‌کچن پاره‌لرك قیمتنی بیلمیه‌رك بیهوده مصارفه دوچار اولمقدر . بو یولده چوق پاره المزدن چیقیور و بردها عودت ایتمه‌یور . »

***

ادب وحیا قالقدی ، سوقاقلر سرخوش نعره‌لریله طولدی

آقشام غزته‌سی یازییور :

« شهرك بالخاصه بك اوغلی طرفلرنده ، صوك زمانلرده ، جمعه آقشاملری ، چیرکین بعض طاشقینلقلر نظر دقته چارپمغه باشلادی .

جادهٔ کبیرك ودیکر ایکنجی ، اوچنجی درجه‌ده‌کی سوقاقلرك ساتركونلرده طانیمادیغی برطاقم سرخوشلر، برآزده هوانك قارارماسندن بالاستفاده توتسولی قافالرینك امر ایتدیکی بوتون ایکرنج حرکتلری یاپمقده هیچ بر محذور ومانع کورمیورلر ، برآزده پولیسك لاقیدیسندن جسارت آلارق ، سوقاقدن کلوب کچنلره متمادی صارقینتیلقده ، کندیلرنده حق کورویورلر .

ینه جمعه آقشاملری، ساعت سکز وطقوزدن اعتباراً ، حربیه‌دن استانبول طرفنه کچن تراموایلر متمادیاً سرخوش قافله‌لری طاشیورلر . تصادفا غلطه سرایدن ، یاخود بر پارچه دها یوقاریکی استاسیونلردن قره‌کویه قدر کیتمك اوزره ، بو استانبوله‌کچن تراموایلره انسان بینه‌جك اولورسه، هانکی مملکتده وهانکی بردورده یاشادیغنه جداً حیرت ایدر . تراموایك ایچنده ایسه، بورادن نقل وحکایه‌سی قابل اولمایه‌جق درجه‌ده چیرکینلکلر اولویور . مثلا : هردرلو عقل ومنطقلرینی غیب ایدنجه‌یه قدر میخانه‌نك برنده ایچمش اولان دورت بش کشی نعره آته‌رق ، شرقی سویلیه‌رك تراموایلره کیرییورلر .

آره‌لرنده یوکسك سسله قونوشدقلری لاقیردیلر اوکصیره‌ده اوطورمقده اولان قادینلرك یوزلرینی قیزارتان وقولاقلرینی طیقامغه مجبور ایدن برطاقم قابا لطیفه‌لردن باشقه بر شی دکلدر .

دنیانك هیچ بر شهرنده تراموایلرك بویله سرخوش قافله‌لری طاشیدیغی و ناموسلی قادینلرك بویله سرخوش کروهنك کفرلرینی دیکلمسنه تحمل ایتدیکی کورولمش شی دکلدر . بالعکس ، هرطرفدن ، بویله هرکسك حضور وامنیتنی سلب ایتمکله قالمیه‌رق قادینلرك عفت وحجابنی متأذی ایده‌جك درجه‌ده جرأتی ایلری کوتورن یسپایه‌لر بالذات خلق طرفندن طوتولوب ضابطه‌یه تسلیم ایدیلیرلر . فقط عجبا ضابطه نه‌دن بوغیرقانونی حرکتلره مانع اولمایور ؟ علناً سرخوشلق ممنوع دکلیدر ؟ سوقاقده کزدیریلن دوریه‌لر بوطاقم طاقم سرخوش آلایلرینی و تراموایلرك نقل ایتدیکی بدمست کروهنی نه‌دن طوتمایور، جزالاندیرمیور ؟ شهرك کوندن کونه بوزولان وکوندن کونه اهمال ولاقیدی‌یه معروض قالان اخلاق ومعاشرتی نامنه ، علاقه‌دار مقاماتك ، بوکبی لاابالیلکلره مانع اولماسی ایجاب ایتمزمی ؟ عجبا استانبول کون کچدکجه ، شریر اولانلرك ، هیچ بر قید ونظامدن قورقامایانلرك شهریمی اوله‌جقدر ؟ »

***

مملکت متفکرلرینك طوتمقلری یا کلمه یوللر

صوك تلغرافده فوزی لطفی بك یازییور :

« بر قاره ، مملکت متفکرلرینك مثبت فکر صاحبی انسانلر اولمادیغندن بحث ایده‌رك برکون بوحالك آجیسنی چکه‌جکمزی سویله‌یور .

اطرافمزه باقوب فکر وحس عالمنك پریشانلغنی کوردکدن صوکره بو قارئه حق ویرمه‌مك قابلیدر؟ تفکر وتحسس عالمی حزین برتشتت کچیرییور . فکرلرمزك بیاغی سوقاق متاعی حالنه کلدی .

یکمش تاریخی بر دها یاشامامق عزمنی چوق یاکلش آکلادیغمز نه قدر بلیدر . دونی بردها یاشامامق دستوری بزم قافامزده ، تاریخله اولان باغلری چوزمك حالنه دوندی . لاقیدلق نامنه ، دینسزلك تعصبنی ایلری سوردیکمز کبی ، یکی دورك ملی حالنه کلمك آرزومزده‌ده برنوع کوکسز وعنعنه‌سز ملت اولمق لزومی شکلنه قویدق . فکرده وحسده میدان آلان تشتت بورادن کلیور . هانکی ملتك متفکرری و ایریده اولانلری فکرلرینه وحسلرینه ، او ملتك عنعنه‌سندن ، اصالتندن کلن اصیل روحی ویرمزسه ، او متفکرلر ، او ملتله علاقه‌سنی کسمش ، اورته یرده قالمش دیمکدر . بوکونکی تورك فکر عالمنك حالی بوندن باشقه برشی دکلدر . ملتك صاحبسز اولدیغی آشکاردر ، فقط متفکرلرك ایسه هم فکرسز ، هم اصالتسز ، هم‌ده رابطه‌سز وکوکسز اولدیغی بتون هویتیله میدانده‌در . ملت ، فکر عالمندن ، فکر عالمی‌ده ملت اضطرابندن ، ملت عالمندن اوزاقدر . بواوزاقلق میدانده ایکن بتون اداری تدبیرلر ، بتون انقلاب هوسلری بوشدر . فکرسز وحسسز یوروین هیچ برتدبیر وانقلاب یوقدر . وضعیت بوحالده ایکن بتون نطقلر ، بتون تقدیرلر واحترامار ملی‌مختیار ایده‌مه‌یه‌جکی کبی ، لزوملی انقلابی‌دها ایلری‌یه کوتوره‌من . اولا ملتله اولان باغمزی قوتلندیره‌جکز ، ملت ا التنی کوزلرمزده پارلانه حفز ، یعنی بوتون حسلرمز ، اضطرابلرمز وعنعنه‌لرمزله بوملتك چوجغی اولماسنی بیله‌جکز . صوکره اونك انقلابنك اوکنه کچه‌جکز . بوقسه منطار اری یردن بیتمش کبی بواصابتمز حالده دوام ایتدکجه هیچ برسوزك وارشادك فائده‌سی یوقدر . ملتك سیکیرلرینه وداماررلینه باغلی اولمایان ارشادلر ارشاد دکل ، تشتت تخمیدر . »

* * *

بوده ذوق وصفا ، اوده سفالت وأولوم !

برطرفده دانسلر ، بالولر ، ضیافتلر ، ذوق وصفالر تمادی ایدرکن اوته طرفده مهاجرلر سفالت ایچنده سورونیور ، خسته‌لق ایچنده ، آچ ، چیپلاق أولویورلر . غزته‌لرك بو خصوصده ویردکلری تفصیلات تویلری اورپره‌جك درجه‌ده‌در . آقشام غزته‌سی محررلرندن اسعد محمود بك « آخیرقپو مسافرخانه‌سی اسمی ویریلن مزارلغی انسانیت نامنه برکره زیارته » دعوت ایدییور . دییورکه :

« آخیر قپو » دیلیلن بومسافرخانه‌نك (!) دمیرقاپیسندن ایچری کیردیککز زمان ، بردنبره ، فریاد ایدن ، « آچم ! » دیه هایقیران ، جان چکیشه‌ن زواللی برکتله ایله قارشیلاشیرسکز . چیپلاق آیاقلریله صوغوق طاشلر اوزرنده دولاشان یاوروجقلر ، آق صقاللی اختیارلر ، دکنکینه دایانارق ایلریله‌مکه چالیشان آچ ، چیپلاق وتیتره‌ین اختیار قادینلر ، بوخرابه‌نك ساکنلری‌در . هپسنك کوزلری سونمش ، بکزلری صولمش ، اوموزلری چیقمشدر . هپسی برأولوم خیالی کبی دولاشیور وهپسی برأولوم تأثیری براقیور . ایچلرینه کیرن بر یابانجی کوردکلری زمان کندیلرینی قورتارمغه کلمش بر مأمور ظن ایده‌رك هپسی بردن اوزرینه آتیلیور : « بزی قورتارك ، بزده سزدنز ! » دیه‌هاقیرییورلر ، باغیرییورلر ، فریاد ایدییورلر . ایشته بومتمادیاً هایقیران ، فریاد ایدن ، جان چکیشه‌ن کتله ایچنده آچلقدن ئولن چوجقلرنی ایکی کون قوللری آره‌سنده طاشیه‌رق کومه‌جك یر بولامیان بدبخت آنه‌لر ، بیاض صقاللی اختیار بابالرنی مزاره کوتورمك ایچون ایکی تخته پارچه‌سی بولامیان وحالا جنازه‌سی اوکنده آغلایان کنج دلیقانلیلرده وار .

انسان بو محیطه کیردیکی زمان کندیسنی باشقه برعالمده ، باشقه بر دیارده ظن‌ایدییور . صانکه بوخرابه‌ده یاشایان انسانلر سزدن دکلدر ، صانکه بوراسی بر اشکنجه وبر اولوم یری‌در .

هرآدیم باشنده یکی وفجیع منظره‌لر قارشیسنده قالیوردم . کندیسنی پاچاوره‌لره صارمش تخته‌لرك وزرنده سوروتن اختیار قادینلر ، چیپلاق چوجقلر ، آق صقاللی بابالر ، ایکیم ایکیم ایکلیورلر ، آغلایورلردی . هرکوشه‌دن برفریاد ، هریردن بر هیچقریق سسی کلیوردی . صانکه بو ویرانه‌نك ییقیق دیوارلری آره‌سنده آچیلان مزارلردن برطاقم اسرارانکیز سسلر ایشیدیلیور ، اینجه وضعیف خیاللر دولاشیوردی . الحاصل هریرنده تعفن ایتمش براولوم هواسی تنفس ایدیلن بوخرابه بوتون مناسیله قورقونج ، قاراکلق وکیتدکجه درینله‌شن اسرارانکیز برقبرستان منظره‌سی آلمشدی ...

محرر ، مهاجرلرك فجیع وپریشان حاللرینی اوزون اوزادی‌یه تصویر ایدییور . اقدام صاحبی جودت بك‌ده مهاجرلره تخصیص ایتدیکی بر باش مقاله‌ده دییورکه :

« جمعیت بلدیه‌نك برآز حمیت وفضیلت اخلاقیه طمارلرینی تحریك ایده‌جکم . افندیلر ! استانبولدن بوقدر ویرکو طوپلایورسکز . بو پاره‌دن ضیافتلره فلانلره تخصیصات‌ده ویرییورسکز . برکره بزه صورمیورسکزکه بوصورتله مصارفه بز استانبول خلقی راضی‌می‌یز ؟

افندیلر ! سزده تورکسکز ، مسلمانسکز . سزده‌ده ألبته حسیات وار ، سزده‌ده البته بر تربیهٔ ملیه وار ، سزده اخلاق صاحبی‌سکز . طقسان اوچ محاربه‌سنده استانبولك موکب آلایله برلکده بتون استانبول خلقی ، کلن مهاجرلره ، قرداشجه‌سنه ، باباجه‌سنه بافدیلر . شوراده شهرمزك ایچنده تسخین ایدلمه‌مش اوطه‌لرده معاونتمز ، یوز اوستی براقیلان بوآدملره ، بوتورك افرادینه آجیه‌لم . آزاجق راحتکزی فدا ایدیکز . بو آدملری ، او قادینلری ، او چولوق چوجوغی برکره کیدوب کوریکز . بو هم عرقز ، هم جنسمز ، هم دینمز اولان وبزه صیغینان بیچاره‌لری ، آچلری ، خسته‌لری اونوتمایکز . نه بایزید حوضنی ایسته‌رزه نه ترامواای قوسی ایچون توکه‌تیلن نفسلری ایسته‌رزه نه استانبوله کلوب کیدنلره شهرامانتندن ضیافتلر ویرلمسنی ایسته‌رز . افندیلر ! هیچ اولمازسه اللهك غضبندن قورتلق ایچون ملی بر خیر ایشله‌یه‌لم ، اومهاجر قارداشلریمزك حیاتلرینی قورتاره‌لم . »

کندی ذوق وصفاسنه داله‌رق سفالت ایچنده ایکله‌ین قرده‌شلرینی اهمال ایدن بر هیئت اجتماعیه‌نك بو انصافسزلغنی ، بو مرحمتسزلکنی عجبا عادل مطلق عفو ایده‌جکمیدر ؟..

* * *

(تجدد) ك سوء تأویلی

ضنین غزته‌سنك (غربی آناطولیده تجدد حرکتلری) سرلوحه‌لی و (ت . فاضل) امضاسیله نشرایتدیکی برمقاله‌ده شوسطرلری اوقودق :

« غربی آناطولینك خلق کتله‌لری سبیل الرشاد ذهنیتیله دوشونویورلر . مثلا صارو خان ولایتنك مرکزینی تشکیل ایدن واوغرادیغی قاجه‌لرله اك چوق انتباه درسی آلدیغی ظن اولنان مغنیسا قصبه‌سنده سبیل الرشادك درت یوز اللی دواملی قارئی بولندیغنی آکلادیغم زمان بومعلوماتی ، روحنه بك یقیندن تماس ایلدیکم خلقك انقلاب حرکتلرنده‌کی وضعیتنه واضح بر مثال کبی قید ایتمشدم . آدی دکیشمش مدرسه‌لرك قوتلی نفوذینی یاشاتان امام وخطیب مکتبلری آناطولیده یکی پرنسیپلرله استهزا ایدرکبی طورویور . »

محرر مقاله‌نك « سبیل الرشاد ذهنیتندن » نه قصد ایتدیکی واضحاً آکلاشیلمایورسه‌ده (سبیل الرشاد) ك ذهنیتی نشریاتنده متجلیدر .

مغنيسا قصبه‌سنده‌كي قارئلرمزك عددى ، طنين محاربنك كوزينى نه‌يه يلديرديغنى آكلامق ايچون سبيل‌الرشادك ذهنيتنى تجلى ايتديره‌ن نشرياتنى خاطرلامق ، ياخود سبيل‌الرشادك شيمدى‌يه قدر انتشار ايدن جلدلرينى كوزدن كچيرمك ايجاب ايدر . بز ، عقائد حقه‌نك ، اخلاق فاضله‌نك ، مدنيت صحيحه‌نك ، حقيقى ترقينك مدافعى‌يز . تجددى ، وادئ الحاد كبى جهنمى بر وادى‌يه صاپمقده ، غرب مدنيتنك رذائل ومساويسنى اقتباس ايتمكده ، ترقى‌يى برطاقم فائده‌سز ، معناسز كوسترشلرى ياپمقده كورمه‌يورز . بز ملتك وجدانى ، روحى تنوير ايده‌جك ، دماغنى انكشاف ايتديره‌جك ، قوللرينى ايشله‌ته‌جك ، مملكتى يوكسله‌ته‌جك ، ملته هر كون برقاچ ترقى آديمى آتديره‌جق تجدده طرفدارز . وتجدده‌ن آكلاديغمز بودر . دانس ، قمار ، ايچكى ، فحش كبى ملتلرى دوشوره‌جك ، باطيره‌جق بوتون منكراته مخالفز . هيچ بر حقيقى منورك بو اساسلره مخالفت ايتمه‌يه‌جكلرينه قائلز . خلقه هر كون : ايچكى ايچمه‌يكز ، قمار اويناميكز ، چاليشكز ، قازانيكز ، مملكتكزى اعمار ايديكز ، حقه صاريلكز ، ديورز .

عجبا ، ت . فاضل بك بو ذهنيتك نره‌سنى بكنميوركه اوغراديغى فاجعه‌لرله الك چوق انتباه درسى آلديغى ظن اولونان مغنيسا اهاليسنك (سبيل‌الرشاد)ى اوقومه‌سنى تعييب ايديور ؟ . مغنيسا خلقنك ديندار ، مغنيسا خلقنك حقه ، اخلاقه ، فضيلته حرمتكار اولماسى كيم بيلير بو زواللى وطنداشمزى نيچون اغضاب ايتدى ؟ ! . .

ت فاضل افندى « آدى ده كيشمش مدرسه‌لرك قسوتلى نفوذينى ياشاتان امام وخطيب مكتبلرى آناطوليده يكى بر ده‌سيسه‌لرله استهزا ايدر كبى طوريور » ديور . آكلاشيلان مومى اليه بونلرك ده الغاسنى ايسته‌يور . بو صورتله مومى اليه مضمرينى افشا ايتمش اولويور . چونكه اونك ايسته‌ديكى ، مملكتده مؤسسات دينيه قالمامسى اولديغى توضيح ايديور . حالبوكه (سبيل‌الرشاد) مؤسسات دينيه‌نك قالديرلماسى عليهنده‌در . مؤسسات دينيه‌نك يتشديره‌جكى صاغلام بر نسل ايله خلقك معنوياتنى تحكيم ، خلقك روحى ودماغنى تنوير ايتمك فكرنده‌در .

(طنين) مخابرى ايسه بالعكس ، خلقك تربيهٔ دينيه‌سنه ، احتياجات معنويه‌سنه ، ارشادينه اهميت ويره‌نلردن ، لزوم كوره‌نلردن دكلدر . مسئله بوندن عبارتدر . مومى اليهك مغنيسا خلقنه وسبيل‌الرشاده قارشى حدتنك يكانه سببى بودر .

فقط (طنين) طرفندن حسن قبول كوره‌ن بو حدت ، عمومى بر احتياج مبرمى اهماله سائق اولاماز . طنين مخابرى ده اعتراف ايديوركه خلق بو احتياجى طوييور ، خلق احتياجات معنويه‌سنى استيفا ايتمك ايسته‌يور ، خلق روحى يوكسلتمك ايسته‌يور ، معنوياتنى صاغلاملاشديرمق ايسته‌يور ، دينمزك كتيرديكى تعاليم اخلاقيه و اساسات اجتماعيه دائره‌سنده ياشامق ايسته‌يور . خلقك بو صميمى ، بو مشروع ، بو علوى والك طبيعى آرزوسى حرمت وتقدير ايله قارشيلانماليدر . يوقسه برقاچ فردك شخصى آرزوسى آرتيق تحكم ايده‌مز . كنديلرينى حريتپرور و تجدد پرست طانيتمق ايسته‌ين بو ذوات حقيقةً ديدكارى كبى ايسه‌لر ، خلق ايله مجادله يولنى طوتاجقلرينه ، خلقى قولندن طوته‌رق ارشاد ايتسينلر .

* * *

معارف وكالتنك غريب بر تعميمى

معارف وكالتى معلمه خانملرك درس ويرركن مفتشلرك صنفلره دخولى اثناسنده يوزلرينى اورتمه‌ملرينه دائر بر تعميم نشر ايتمشدر . بو نه‌قدر غريب بر تعميمدر ! بالخاصه وكالتك تستره قارشى قوللانديغى تجاوزكار لسان نزاهتله غير قابل تأليف عد اولونابيلير . وكالت « معلم خانملر ماضينك كهنه بر عنعنه‌سنه اتباعاً يوزلرينى اورتمك احتياجنى دويمالرى موافق دكلدر » ديور . وكالت بو سوزلريله تستر وحجابى « ماضينك كهنه بر عنعنه‌سى » عد ايديوركه هر حالده بونى نزيه بر تعبير عد ايتمك قولاى دكلدر . وكالت بو صورتله معلمه خانملرك حسيات و اعتقادات وجدانيه‌سنه مداخله ايتمش و بونلرى استحقار ايتمش اوليوركه بونى ياپمغه حقى يوقدر . مفتشلر تدريساتك صورت جريانى ، طلابك معلمه‌لرندن درجهٔ استفاده‌لرينى تدقيق ايتمك ايچون صنفلره كيره‌رلر . مفتشلر معلمه خانملرك يوزلرينى مى تفتيش ايده‌جكلردر كه معلمه خانملر مفتشلره باشلرينى اورتمه‌مك ، يوزلرينى كوسترمك مجبوريتنده اولسونلر . وكالتك بو تعميمى بويله تجاوزكار ، ماهيتى جائز اولديغندن حسن تأثير دكل ، سوء تأثير اجرا ايده‌جكدر .

هم معارف وكالتى هر كسك باشنى اورتمه‌سنه نه قاريشيور ؟ .. اونك وظيفه‌سى بو مى ؟ تستر وحجابه رعايت ايده‌ن وبو صورتله اوامر دينيه‌يه حرمتكار اولدقلرينى كوستره‌ن معلمه خانملر هر حرمته شاياندرلر . معارف وكالتى تعميم نشر ايده‌جكسه بونلر حقنده دكل ، بارلره كيدوب دانس ايدن معلم ومعلمه‌لر حقنده نشر ايتسون . باشنى اورتمك ممنوع ده دانس ايتمك مى مباح ؟ ملتك اساسات اجتماعيه‌سنه قارشى بر وكيلك بو قدر صايغيسزلقده بولونمسى شايان حيرتدر ! . .

« مشرق اعظم » بالوسی

یومی غزته‌لرده شویله بر اعلان کوردك :

« استانبولك کبار محافلنده وبالخاصه نسوان صالونلرنده تورکیا مشرق اعظمی‌طرفندن ویریله‌جك بویوك بالودن بحث‌ایدلمکده‌در. فی‌الحقیقه جهانشمول ایزلر براقه‌جق صورتده مکمل وفوق‌العاده اولمسنه کال فعالیتله چالیشلمقده واستحضاراتده بولنلمقده‌در. شهرمزك رجال عالیه‌سی اشتراك ایده‌جك اولان بومستثنا مسامره استانبول کبار محافلنك بر مجمعی اولاجقدر. پارسه سپارش ایدیلن قوتیپونلر ورود ایتمشدر. پراپالاس صالونتی تزیین ایچون بویوك آرتیستلر مشغول اولمقده وداس اثناسنده متحول رنکلر عکس ایتدیرامی ایچون تنویرات الکتریقیه خصوصی برصورتده تأسیس ایدلمکده‌در. حضار کرام سوآره البسه‌سی لابس اوله‌جقلردر . »

بو اعلانی غزته‌لره ویرمکله موجودیتلرنی میدانه چیقارمق ایسته‌ینلر، (تورکیا مشرق اعظمی) دیه‌جکلرینه (فارماسونلرك مشرق اعظم لوجه‌سی) دیسه‌لردی دها ایی کندیلرنی طانیتمش اولمازلرمیدی ؟ .

***

مملکتمزه صوقولمه غربك ملوثات اخلاقیه‌سی

دانس حقنده خلیل خالد بك طرفندن ثروت فنونده نشر اولونان بر مقاله‌ده دینلیورکه :

« معلومدرکه حرب عمومیدن صوکره رقصلرك اشکال جدیده‌سی وجهله اویناشمق ، رقص ذوقلرنی کوندوزلرده تشمیل ایتمك ، اوکلاوسنی چای ایچیلن محللردن برچوغنه موسیقی ورقص ادخال ایلك،ایشلك محللرده مخصوصاً رقصخانه‌لر آچمق غرب مملکتلرنده ابتلا حالنه کلمشدر . بوابتلا صوك زمانلرده شرق مملکتلرندن برقاچینه‌ده سرایت ایتدی. . . بوکون ارککلر رسم تقدیمه حاجت حس ایتمکسزین کوزآتدقلری قادینلره دوغرو کیده‌رك پایه بر اتکای حرمتدن‌صوکره رقص تکلیفنده بولنیورلر. بر چوق رقصخانه‌لره طالب‌فحش اولان‌بعض ارککلر مداومت ایدیورلر ومعهود «آوجیلق»لری ایچون‌میدان جولان آرایورلر . اسکی رقصلرده ارککله قادین یالکز اللری ، قوللری ایله بربرینه‌خفیفجه طوتوندقلری حالده یکی دانسلرك اکثرنده‌کوکس کوکسه‌کلیپور وچوق کره‌باجاق ـ یاریدن‌یاری‌یه ـ دیکرینك باجاغی آره‌سنه قدر اوزادیلیور. کذلك (فوقس تروت) ده (لاجاوادە) سرعتله چالینان بر هوایه متابعتله دورلر یاپیلیورکن ارککله قادین بربرنی صقیجه طوتمازلرسه صحنهٔ رقصده یالدیر کولئیر یووارلانه‌لری احتمالدن بعیددکلدر. (شیمی، فوقس تروت ، بولووز) عنوان وشکللری آلتنده اوینانه کلمش بولنان انواع رقصدن ماعدا (طانغو ، بوسطون، پاسادوبل) کبی یکی‌دانسلرك جمله‌سنده‌ده ـ اسکیلرك ضدینه‌اوله‌رق ـ کوده‌لرك افتراق‌دکل، ممکن‌مرتبه اقترانی‌اساس‌طوتیلیور . حتی غرب‌مملکتلرنده بعض‌چاپقین ذهنیتلی ارککلر ،معصوم قیزلری تحریك ایدیجی اوضاع بیله‌اختراع ایلمشلر وبونك حضار ناظره طرفندن مرئی اوله‌میه‌جق درجه‌ده بر مهارت شیطنتکارانه ایله تطبیقنه متصدی بولنمشلر !

آجی تجربه‌لر ایله مرتبهٔ بداهته واصل اولدیغی اوزره محدثات غربیه‌نك مماسندن زیاده مساوینی مملکتمزه سرعت‌دخول بولور. بك‌آلافرانغه کچنمك ایسته‌ینلرمزك بیله چوق کره بدعت مقبوله ایله بدعت مقبوحه آره‌سنده‌کی فرقلری آکلایه‌مدقلری کورولمشدر . بو بلدهٔ معظمهٔ ملیه‌مزده بر تك تورك عنصریله متعدد عناصر رقیبه‌نك تصادم‌ایتدیکی بر محیطده یعنی بك اوغلی جهتنده بو ملتك قدرت حیاتیه‌سی کبی رصانت اخلاقیه‌سنه قارشو سوء قصدلر ترتیب ایدیله‌کلمش اولدیغی‌اونودولمامالیدر. تورکلرایچون حیات اجتماعیه‌لرینك صفحاتی صرف‌ملی وصاف بولندیرمق فرض‌عیندر. (قوزموپولیت) سیلابهٔ‌ملوثه‌سنده شخص معنویمزك تمامیله سوروکلنمه‌سنه قارشو تدبیر آلمق وتجددات نامنه عنعنات اخلاقیه‌یی تعرضاتدن مصون بولندیرمق لازم کلیر . شبهه‌سز خلقك اذواق معصومه‌سنی جبلی وسیله‌لر ایله تحدیده قالقشمق معقول دکلدر . آنجق ملتك صافیت اجتماعیه‌سی و معصومیت اخلاقیه‌سنی صیانتاً مأمورین عائده‌سنك اتخاذ ایده‌بیله‌جکی تدابیر مانعه حریت شخصیه‌یه تجاوز صایله‌ماز . حریت شخصیه‌نك وجه تلقیسنده وغربدن کلن بدایع اجتماعیه‌نك صورت اتخاذنده یالکز استانبولك اوفاجق محفل منورانتك رأیی مرعی اوله‌ماز. ملی اجتماعیات واخلاقیاته تعلق‌ایدن خصوصاتده ـ سواحلی شو قارشومزده کورینن ـ مبارك طوپراغك یعنی آناطولی خطهٔ عظیمه‌سنك میلیون میلیون سکنه‌سنك میل وحسیاتی ایچه دوشونلیدر. اسکیدن « جاهلدر. » دیه حسابه‌قاتمه‌مق‌خطاسنده بولندیغمز اوکتلهٔ اکبر امت ـ سوءصنیعه‌مز وسوء اداره‌مزایله وطنی تهلکه‌یه اوغراتدیغمز زمانلرده خلاص ایچون اك بویوك فدا کارلقلری یاپان او معزز وطنداشلر ـ الیوم بزم بوراده‌کی حال وقالمزه دقت‌ایده‌جك بروضعیت متیقظه‌ده بولنیورلر . »

***

حکام رقص ایده‌مز

کچنلرده ازمیرده سابق عدلیه وکیلنه محامیلر وحاکملر طرفندن ویریلن بر ضیافتده بعض حاکملرك رقص ایتدکلری حقنده استانبول غزته‌لرینه بر خبر عکس ایتمشدی . اسکیشهرده انتشار ایتمکده اولان استقلال غزته‌سی اخیراً محکمهٔ تمییز رئیس اولی عمر لطفی بکله بر ملاقات اجرا ایتمش ومحکمهٔ تمییزك فعالیتی ، نقل مسئله‌لری ، انقلابك عدلیه‌مز اوزرنده‌کی تأثیرلری قونوشولدقدن صوکرا غزته‌جی بر آرالق سوزی بو ازمیر ضیافتی مسأله‌سنه کتیرمش ، تمییز رئیس اولی ده شو جوابی ویرمشدر :

— وطن غزته‌سنده بویله بر فقره اوقودم . فقط ظن ایتمم‌که بو خبر دوغرو اولسون. حدذاتنده اوصاف حاکمیتی جامع اولان نفوس ذی‌وقارك، یعنی حکیم ، فهیم ، مستقیم ، امین ، مکین ، متین بولونان حکامك هوای نفسانیلرینه تبعیتله چالغیجیلر حضورنده اللرینی قالدیرارق رقص ایتملری حوصلهٔ عقله صیغه‌جق امورد‌ن دکلدر !

فی‌الحقیقه هربرنفسك کندیسنه مخصوص تمایلات طبیعیه‌سی واردر. آنجق خلقك عرضلریله ، مال وجانلری اوزرنده حق حکمه صاحب اولان حاکملرك کیجه تابهنکام سحر عیش ونوش ایله رقص ایتملری، ایرتسی کونی‌ده صندالیٔ حاکمیته جالس اوله‌رق اصدار حکم ایتملری ، هیبت وقدسیت حاکمیت ایله‌نصل اولورده‌تألیف قبول ایدر؟ بناءً علیه جزما حکم‌ایدییورمکه بوخبر مسلکداشلرم حقنده افترای محض‌در . »

***

ارشادات دینیه خصوصنده وسائط فنیه‌دن استفاده

آمریقانك هر طرفنه یاپلش اولان تلسز تلفونلر مختلف مذاهبه عائد واعظلر، پاپاسلر وخاخاملر طرفندن قوللانیلمغه باشلانمشدر . آمریقاده شیمدی هرپازار بویوك واعظلرك وعظ ونصیحتی بیکلرجه أوده دیکلنمکده‌در. خاخاملر هرآقشام صدایی نقل ایدن آلتك اوکنده موسیقیلره دعالر اوقومقده‌در .

بر قاتولیك كلیساسی وقایع جاریه حقنده قاتولیكلك نقطهٔ نظرینی كندی طرفدارلرینه ایضاح ایتمك ایچون نیویورقده بش یوز واطلق بر پوسته تأسیسی حقنده‌كی مقاوله‌نامه‌یی امضا ایتمشدر. بش یوز بیك دولاره مال اولاجق اولان بو تأسیسات جماهیر متحده‌ده اڭ بیوك تشكیلاته مالك اولان سن پول فره‌رلری طرفندن اداره اوله‌جقدر. شیقاغو وسان فرانسیسقوده دخی بویله برر مركز تأسیسی دوشونولمكده‌در. « طنین »

* * *

عدلیه وكیلنك بیاناتی

عدلیه وكیلی محمود اسعد بك وقتیله غزته‌سنه وقوع بولان بیاناتنده هیئت وكیله طرفندن قبول ومجلسه تودیع اولونان قانونلر حقنده بیاناتده بولونارق بو قانونلرله ماضیده تدوین اولونان قوانین آره‌سنده‌كی فرقلر حقنده شو سوزلری سویله‌مشدر :

« بونلردن اڭ مهمی یڭی قانونلرك (لائیك دولت) پره‌نسیپلرینه كوره یاپیلمش اولماسیدر. یالڭز حقوق عائله قرارنامه‌سنده تعدد زوجات بعضی قیود وشروط ایله قبول ایدیلمشدركه بوڭا موافقت ایتمه‌یه‌جكم؛ تعدد زوجاتك بهمه‌حال الغاسی لازمدر فكرنده‌یم. بوڭا سبب پك چوقدر، شو قدارینی سویلیه‌بیلیرم كه تعدد زوجاتی عائله حیاتنك مدنی بر صورتده انكشافنه مانع تلقی ایدیورم. »

عدلیه وكیلنك بو بیاناتندن آكلاشیلیور كه وكیل بك كندی تلقیاتی بوتون ملته تحمیل ایتمك فكرنده‌در. تعدد زوجات جوازینك بعض قیود وشرط ایله ابقاسنی وكیل بك افندی عائله حیاتنك مدنی بر شكلده انكشافنه مانع تلقی ایدیور. دیمك كه بزم شمدی‌یه قدر حیات عائله‌مز غیر مدنی بر شكلده انكشاف ایدیوردی !!... چونكه تعدد زوجات جوازی شیمدی‌یه قدر موجوددی، عدلیه وكیلنك تلقیسی حاكم اولمازسه دیمك كه غیر مدنی قالمقده دوام ایده‌جكز !!

حالبوكه حقیقت، عدلیه وكیلنك بو تلقیسی خلافنده‌در.. تعدد زوجات جوازینك موجودیتی عائله حیاتنك مدنی بر صورتده انكشافنه هیچ مانع اولماز واولمامشدر. پك یقین زمانلره قدر تورك عائله‌سی قدر صاغلام، تورك عائله‌سی قدر تمیز، اونك قدر عفیف وناموسكار بر عائله یوقدی. اوت پك یاقین زمانه قدر تورك عائله‌سی بر پناه حضور، بر مأوای سعادتدی. والآن غربك ملوثاتندن آزاده قالان تورك عائله‌سی ینه بویله‌در. عجبا مدنیت بوندن باشقه بر شیمیدر ؟.. یوق اكر مدنیتی عدلیه وكیلی باشقه بر شكلده آكلایورسه اونی‌ده ایضاح ایتمه‌لیدی. (انكشاف مدنی) دن نه‌قصد ایتدیكنی افكار عمومیه‌یه سویله‌ملیدی. حالبوكه عدلیه وكیلنك درمیان ایتدیكی یگانه سبب بودر كه پك چوروك بر سبب اولدیغی میدانده‌در..

برده، (لائیك دولت) نه دیمكدر ؟ تشكیلات اساسیه قانوننده دولتك «دینی دین اسلام اولدیغی» و «مجلسك احكام شرعیه‌نك تنفیذینی» درعهده ایله‌مش اولدیغی محرر بولونان بر حكومت اعضاسی (لائیك دولت) دن ناصل بحث ایده‌بیلیر ؟ عجبا وكیللر قانونلره هر كسدن زیاده حرمت كوسترمكله مكلف دكلمیدرلر ؟

اسلام عالمی

هندستانده. — صوڭ پوسته ایله كلن غزته‌لرك ویردیكی معلوماته كوره هند مسلمانلری متنفذلر عقد ایدرك جده امیری شریف (علی) نك (مكهٔ مكرمه) یه مواد غذائیه ارسالنك منعی حقنده ویردیكی قراری شدتله پروتستو ایتمشلردر. حكیم اجمل خان هند مسلمانلری نامنه جده‌یه بر تلغرافنامه كشیده ایده‌رك پروتستویی شریف (علی) یه تبلیغ ایتمشدر.

§ هندستان ملی قونغره‌سنك (مهاتما غاندی) نك ریاستی آلتنده عقد اجتماع ایتدیكنی قارئلرمزه خبر ویرمش وموما الیه طرفندن ایراد اولونان نطق افتتاحی‌یی خلاصه ایتمشدك. بو هفته هندستاندن كلن غزته‌لر ملی قونغره‌نك قالكوتاده امضا اولونان میثاقی قبول ایتدیكنی خبر ویرمكده‌در. بو میثاقك مواد اساسیه‌سی (سواراج) یعنی مختاریت فرقه‌سنك ملی قونغره اعضاسندن عد اولونماسی، تشریعی هیئتلرده ملی قونغره‌یی تمثیل ایتمه‌سی، سواراج فرقه‌سنك ملی قونغره طرفندن انكلیز منسوجاتنه قارشی اعلان اولونان بویقوتاژی قبول ایلمه‌سیدر. ملی قونغره اعضاسندن هر بری هر آی — یا كندی طرفندن، یاخود كندی نامنه دیكر بری طرفندن — (۲۰۰) یارده ملی قماش وجوده كتیرمك مجبوریتنده‌در. بو صورتله هندستانلیلرك منسوجات احتیاجی تطمین اولونمقده‌در. سواراج فرقه‌سنك اعضاسی‌ده ملی قونغره اعضاسندن اولدقلری ایچون بعدما بونلردن هر بری‌ده هر آی (۲۰۰۰۰) یارده ملی قماش تقدیم ایده‌جكدر. بو میثاقك تصدیقیله هندستان حركت ملیه‌سی یكیدن اتحاد ایتمش وینه (غاندی) نك اداره‌سنه كچمش بولونیور. (غاندی) انكلیز امتعه‌سندن قورتولدقدن صوكره (عصیان مدنی) یه باشلانیلماسنی تكلیف ایتمكده وبو صورتله انكلتره‌نك هند مطالبنی قبول ایده‌جكنی امید ایلمكده‌در.

الحالة هذه بوتون هند رؤساسی انكلیز امتعه‌سنه، بالخاصه منسوجاتنه قارشی بویقوتاژ تطبیقنی و (۱۹۲۵) سنه‌سنك نهایتنه قدر بو پروغرامی تطبیق ایتدكدن صوكره یكیدن وضعیتك تذكرینی قرارلاشدیرمشدر.

مصر. — مصردن بو هفته كلن غزته‌لر حقیقی بر صحنهٔ جدال منظره‌سنی كوسترمكده‌در. متعدد فرقه‌لر یكدیكریله كمال شدتله مجادله ایدیورلر و انتخاباتده قازانمق ایچون هر بری رقیبی اولان فرقه‌یه هجوم ایدیور. مع مافیه بو جدال یالڭز فرقه رؤساسنه منحصر دكلدر. خلقك‌ده بو جدال ایله علاقه‌دار اولدیغی كوریلیور. خطهٔ مصریه‌نك هر طرفندن غزته‌لره هر فرقه‌نك له و علیهنده تلغرافلر یاغمقده‌در. كیمی زغلول پاشایه طرفدار، كیمی مخالف، كیمی بیطرف اولدیغنی اعلان ایدیور و بو تلغرافلر غزته‌لرده مهم بر یر اشغال ایلیور.

فرقه‌لرك تعددینه رغماً زغلول پاشانك علیهنده اولان فرقه‌لرك مومی الیهه قارشی بر جبهه تشكیل ایتدكلری ده آكلاشیلیور. بوكا رغماً زغلول پاشایه حرارتلی مظاهرت وعدایدن تلغرافنامه‌لر آز دكل، بالعكس پك چوقدر. فرقه‌سندن بر چوق ذواتك آیریلماسنه رغماً زغلول پاشا اكثریتی قازانمغه چالیشمقده و نطقلر ایراد ایلمكده‌در. كچن هفته ظرفنده زغلول پاشانك فرقه‌سی طرفندن نامزدلكلری اعلان اولوندیغی و نامزد تعیینی مدتی كچمش بولوندیغی حالده مومی الیهك فرقه‌سنه منسوب بر قاچ ذات (وفد المصری) دن استعفا ایده‌رك مخاصم فرقه‌لره التحاق ایتمشلردی.

مصر انتخاباتی آنجق كله‌جك آیك نهایتنه دوغری ختام بولاجق و مارتك مبادیسنده مجلس اجتماع ایده‌جكدر. الحالة هذه بوتون مصر، انتخاباتك نتیجه‌سنی عظیم بر مراق وهیجان ایله بكله‌مكده‌در.

وهابیلرك مرامی. — وهابی قوتلرینك الحالة هذه (جده) دن باشقه بوتون حجازی استیلا ایتمش اولدقلری آكلاشلمقده‌در. وهابیلرك یاپدقلری بو حركات حربیه حقنده توحید افكار رفیقمزك محرر عسكریسی غایت مهم تفصیلات ویرمش وبو حركاتك تاریخ عسكریده امثاله تصادف اولونامایان حركاتدن اولدیغنی اثبات ایتمشدر. توحید افكارك محرر عسكریسی بو حركات عسكریه‌نك فنی قیمتنی ایضاح ایتدیكی كبی اسبابه وقوعنی‌ده بحقٍ تنویر ایتمشدر. بو حركات عسكریه‌نك سببی، شریف حسینك بر عرب اتحادی تأسیس ایتمك نامی آلتنده بوتون عرب مملكتلرنده فرمانفرما اولمق آرزوسی اولدیغی توضیح ایدیور. شریف حسین بو مقصدی تحقق ایتدیرمك ایچون حجاز، ماورای شریعه، عراق، ابن الرشید وعسیر قبائلندن استفاده ایتمك ایسته‌مش وبونلردن طوپلایاجغی قوتلرله نجد ایله یمنی استیلا ایده‌رك بونلری‌ده حكمنه منقاد ایلمك ایسته‌مشدر.

شریف حسین بو حركات عسكریه‌یه كچن سنه‌نك صوك بهارنده باشلامق نیتنده ایدی. فقط نجد سلطانی شریف حسینك نیتندن وقتنده خبردار اولارق قوه‌سنی طوپلامغه، حكومتنی تنظیمه باشلامش وشریف حسینك قوتلری حركته باشلامادن آیلرجه مقدم یعنی كچن سنه‌نك آغستوس آینده حركات عسكریه‌یه باشلامشدر. نجد اردوسی اوچ بیوك غروبه تقسیم اولونمش، برنجی غروبی عراق حدودینه هجوم ایده‌رك اوراده‌كی قبائلی تارمار ایتمشدر. بو حركتدن مقصد شریف حسین طرفندن استمداد وقوعی تقدیرنده بو قبائلك قیمیلدامغه امكان بولاماماسیدر. نجد اردوسنك ایكنجی غروبی ماورای شریعه‌یه تعرض ایتمش وماورای شریعه ایله مكه آره‌سنده‌كی مواصلاتی قطع ایله‌مشدر. غروب ماورای شریعه حكومتنك پایتختی اولان (عمان) ه قدر تقرب ایتمش ایسه‌ده انكلیز طیاره وطوپلرینك یتیشمه‌سی اوزرینه بو شهری ضبط ایده‌مه‌مشدر. وهابی اردوسنك اوچنجی غروبی حجازه تعرض ایده‌رك بر كونده طائفی اشغال ایتمش وهاشمیلرك اردوسنی تارمار ایتمشدر. طائفك اشغالی اوزرینه شریف (حسین) ك بوتون امللری ییقلمش، كندیسی حجازدن چیقوب كیتمكه مجبور قالمش، اوغلی (علی) ده (جده) یه انكلیز طوپلرینك حمایه‌سنه چكیلمشدر.

وهابیلر بوتون بو حركاتی موسم صیفك اك حرارتلی كونلرنده، خارق العاده بر سرعتله یاپمقله محیر العقول بر موفقیت عسكریه قازانمش وتاریخ حربده امثالی نادر بر حركت یاپمش اولویورلر.

(مكهٔ مكرمه) نك اشغالی متعاقب وهابیلر (ینبع البحر) ی، عسیرك اسكله‌سی اولان (قنفده) یی وجده‌دن ماعدا حجازك سائر شهرلرینی اشغال ایتمشلردر. وهابیلری (جده) یه هجومدن منع ایدن یگانه عامل، انكلیزلرك طوپلریله تكرار قارشیلاشمق اندیشه‌سیدر.

یومی غزته‌لرده آچیق رسملر

هفته‌لق بر طاقم رساله‌لرك نشر ایتدكلری آچیق صاچیق رسملری متعاقب بو هفته مطبوعات یومیه‌مزدن بعضیلرینك بر سینه‌مانك ره‌قلامنی یاپمق ایچون یاری چیپلاق وجودلی آمریقالی قیزلرك رسملرینی صحیفه‌لرینه درج ایتدكلرینی حیرتله كوردك. بو غزته‌لر میاننده یومی تأسسندن بری هیچ رسم قویمادیغی حالده بو رسمی درج ایدن بری‌ده واردر. بو كبی آچیق صاچیق رسملرله مجادله‌نك بین الملل بر ماهیت احراز ایتدیكی شو صیره‌ده مطبوعات یومیه‌مزدن بعضیلرینك بو رسملری قویمقده بأس كورمه‌ملرینه نه عطف ایده‌جكمزی بیله‌میورز. عجبا بو غزته‌لر یاری چیپلاق وجودلی آمریقالی قیزلری تشهیر ایده‌جك اولان سینه‌مایه كیتمك ایچون خلقی تشویق ایتمكمی ایسته‌یورلر؟... یوقسه بر قاچ غروش ایچونمی بو رسمی قویورلر؟... مملكتده اخلاقی تقویه ایتمك، اخلاقك محافظه‌سنه تقویه‌سنه چالیشمق، اخلاقك انحطاطنه، تردیسنه مانع اولمق ایچون فداكارانه بذل مساعی ایتمك ایجاب ایتدیكی بو بحران اخلاقی زماننده بعض غزته‌لرمزك بو لافیدانه حركتی هر حالده نظر مسامحه ایله كوریله‌جك بر حركت دكلدر. بدنی چیپلاقلغك، اخلاقی چیپلاقلغه مقدمه اولدیغی آرتیق عموم طرفندن آكلاشیلمش اولسه كركدر. اخلاقاً چیپلاقلاشان انسانلر مدنی دكل، ابتدائی صاییلیر. مطبوعات، یاری چیپلاق قائل ابتدائیه‌یی اوتاندیره‌جق مساویٔ مدنیه‌یه خلقی ترغیب ایتمكله دكل، انسانلری روحاً مدنیت فاضله‌یه یوكسلته‌جك نشریات ایله مكلفدر. [illegible] مطبوعاتمزك بو حقیقته تغافل كوسترمه‌سی نه قدر شایان تعمیددر.

آبونه‌لری ختام بولان قارئین كرامك آبونه بدللرینی ارسال ایتمك لطفنده بولونمه‌لری ویا آبونه‌دن صرف نظر ایلدكلرینی اشعار بیورمه‌لری بالخاصه رجا اولونور.

[illegible] باب‌عالی . اوقاف اسلامیه مطبعه‌سی

آبونه شرائطی : هر یر ایچون
سنه‌لکی (٤٠٠) آلتی آیلغی
(٢٢٥) ، ممالك اجنبیه ایچون
سنه‌لکی (٤٥٠) ، آلتی آیلغی
(٢٥٠) غروشدر .

نسخه‌سی ٧,٥ غروشدر .
سنه‌لکی ٥٢ عدددر .

اداره‌خانه : باب‌عالی جاده‌سنده
رشید افندی خانده

اخطارات
آبونه بدلی پشیندر .

مسلکه موافق آثار مع الممنونیه
قبول اولنور . درج ایدلمه‌ین
یازیلر اعاده اولنماز .

سبیل الرشاد

سنه ٤ ، ١٣٣٠

آدرس تبدیلنده ایرمی
غروش کوندرلملیدر .

مکتوبلرك امضالری واضح
و اوقوناقلی اولملی و آبونه
صره نومروسنی محتوی
بولونمسی لازمدر

ممالك اجنبیه‌دن آبونه
اولانلرك آدرسلرینك
فرانسزجه یازلمسی رجا اولنور .

پاره کوندرلدیکی زمان نه‌یه
دائر اولدیغی بیلدیرلمسی
رجا اولنور

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم

باش محرر
محمد عاکف

صاحب و مدیر
اشرف ادیب

اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

عدد ٦٣٦ — ٤ رجب ١٣٤٣ — ✽ پنجشنبه ✽ — ٢٩ کانون ثانی ١٣٤١ — جلد ٢٥

اضطرابات بشرك سببی شرکدر

٢

هرکس بیلیر که هر مأموریتده بر امنیت وامانت مسئله‌سی واردر. بر مأمور کیمك نامنه اجرای مأموریت ایدیورسه اونك امانتنی حائز واونسبتده بر موقعه مالکدر. کوچوك بر کانبدن طوتیکزده اك بیوك مقاملره وارنجه‌یه قدر هر مأمورك اهمیت موقعیه‌سی ، کندیسنه امانت ایدیلن امورك درجهٔ اهمیت وشمولی واونی اداره‌ده کوستردیکی لیاقت وامنیتی حسن استعمالك مرتبه‌سیله وبرده صاحب امرك قدرت وعظمتیله متناسبدر . بر چفتلك آغاسنك ، بر تجارتخانه صاحبنك ، ویا برملتك ، بر حکومتك ، بردولتك هرهانکی بر مأموریتی کندینه شرف بیلن وبونلر ایچون هرمجادله‌یه قاتلانان انسانلر ، نه غریبدرکه بتون بونلرك فوقده اولان دولت خلقتده کندیلرینی حق تعالینك اماناتنی حامل وظیفه‌دار بر مأمور طانیمقدن استنکاف ایدرك کاشانده کندیلرینی بالاصاله صاحب تصرف کورمك ایسته‌یورلر ورحمت حق ایله چیقمش اولدقلری او موقع بلنددن استعفا ایدرك هوی وهوس قوشلرینك یرتیجی پنچه‌لرینه دوشورمك ایچون نفسلرینی زمین خیانته قالدیروب آتیویریورلر . هم‌ده بو استعفایی یاپارکن حامل اولدقلری اماناتی صاحبنه تسلیم واعاده ایتمیه‌رك اونلری بر سارق ویا غاصب وضعیتده برابرلرنده کوتورمك وکریاملك حق اولان شوارض وسمانك خارجنده یاراندقلری برمالکانه وارمش‌ده اوراده قوللانه‌جقلرمش کبی کندیلرینه مال ایتمك وهم باطلیده فکرلرنده بسله‌یورلر . « یامعشر الجن والانس ان استطعتم ان تنفذوا من اقطار السموات والارض فانفذوا » ، ای جمعیت انس وجن ! سز گیزلی وآشکار بتون موجودیتکزله ملك حق اولان شوسماوات وارضك اقطارندن طیشاری چیقمه‌یه قدر تیاب اوله‌بیلیرسه‌کز ، چیقیکز ، فقط چیقامازسکز . بونك ماوراسی دیار عدمدر ، حق اودیار عدمده حق تعالینك قبضهٔ حکمنده‌در . سز اودیار عدمدن بوعالم وجوده کندی کندیککزه کلمدیککز کبی ، کندی کندیککزه‌ده اورایه کیده‌مزسکز . کوردیککز کوزلر ، ایشیتدیککز قولاقلر ، طویدیغکز حواس ، دوشوندیککز ذکالر ، قوللاندیغکز اللر آیاقلر ، کچه‌جککز بتون یوللر ، کیره‌جککز ، چیقاجغکز بتون محللر ، حاصلی بتون اجهزهٔ روحانیه وجسمانیه‌کز ، بتون وسائط وشرائطکز هپسی ، هپسی حق تعالینك ملکیدر . سز اونك هیچ برینی غصب ایده‌مز ، کندیکزه ملك ایدینه‌مزسکز . او حی وقیوم بونلرك اداره‌سندن اول وآخرندن ، حل وآتیسندن بر آن غفلت ایتمز . او ، سزك کبی اویوقلاماز ، ملکنی چالدیرماز ، امانته خیانت ایده‌نك جزاسنی ویرمکدن عاجز قالماز . بالفرض اونك کرهٔ قرنده انسانلر اولدیغی کبی ، کرهٔ ارضنده‌ده اوله‌بیلیر ، بوندن دولایی بارکاه عظمتندن نه اکسیلیر ؟ .

کونشندن ضیا وحرارت فیشقیردیور ، قرندن مهتابلر عکس ایتدیریور ، خاك تیره‌دن مهاقالر یارانیور ، نسیمندن سینه‌لریکزه انشراح ویرن نفسلر دوکیور ، میلیونلرله‌سنه‌لك مسافه‌ده‌کی یلدیزلردن شوچیقدیغکز ونهایت کوموله‌جککز طوپراقلره نورلر یاغدیریور ، ذراتنده نیجه نیجه اهتزازلرله تأثیرلر اویاندیریور ، طاغلرك باشنده بیتیردیکی نباتاندن ، دکزلرك دیبنده کزدیردیکی حیواناتدن معده‌لریکزه کیده‌جك رزقلر احضار ایلیور ؛ سینه کزده کیمیاخانه‌لر ، دماغکزده حکمتخانه‌لر آچیور ،

طامارلریکزده‌قانلر آقیتیور، سیکیرلریکزده‌عقللریکزی شاشیردان نیجه نیجه یول شبکه‌لری طوقویور، عضله‌لریکزده سرمایه‌لر کیزله‌ور، دها ودها برچوق خارقه‌لرله وجودیکزی تجهیز ایدیور، هیئت مجموعه‌سنی برآهنك وحدتله منتظم برماکنه حالنده تأسیس ایله‌یور، وقوهٔ محرکه‌سنی ایچکزده یرلشدیریور، اقتضا ایدن پلانلرنی روح وشعوریکزه رسم ایدیور، ذهن دنیلن برخزینه، عقل نامنده برمعیار، فکر دیدکلری برآلت، اراده دیدیککز برمفتاح ده بخش ایله‌یور، وهربرنی یرلی یرنده، غایهٔ خلقتلرینه کوره استعمال ایده‌بیلمکزی تسهیل ایچون سزه برطاقم طاتلی، آجی اخطارلر، اشارتلر، میللر، شهوتلرده ویریور، دها بیوك برعنایت رحمت اولمق اوزره صادق ومصدوق امین رهبرلرله آچیقدن تعلیمات‌ده کوندریور، نهایت ماکنه‌یی ایشله‌دوب، تجربه‌لرینی سزه کوستروب، حکمت خلقته کوره قوللانمق واستفاده‌لر ایتمك ایچون، یدامانتکزه تسلیم ایدیور.

بتون بونلری یاپیورسه، سزه وسزك اراده‌کزه معاونتکزه احتیاجندن دکل، سزه مخلوقاتی ایچنده برموقع ممتاز، برصلاحیت مخصوصه ویره‌رك بکام ایتمك ایچون یاپیور. سزك الکزی، ایاغکزی وقوللانه بیلدیککز سائر بعض اعضاکزی صلاحیتکزه تودیع ایتمیوب ده قلبلریکزك ضربانی، جکرلریکزك حرکاتی، قانلریکزك دورانی کبی کندیسی جبراً تحریك واستعمال ایتسه ایدی، کیتدیککز یوللرده سزی حرکات قسریه ایچنده چولاق ال، قورو آیاق ایله یووارلاسه ایدی هرحرکتکز برزعشه، هرتیمللایتکز برلرزه، برسکریمه حالنده اولسه ایدی سز کندیککزه وامانتکزه مالك اولمق داعیه‌سنده بولنه‌بیلیرمیدیکز؟ او، سزی، جمادات کبی قسری، حیوانات کبی ساده سوق فطری ایله قوللانسه‌ده اوزریکزده طاشیدیغکز نعمتلردن کراجی بیکیری کبی آغزیکزه برلقمه ویرمسه ایدی، اونی آلوب یییه بیله‌جکمیدیکز؟

سز طوغمادن اولکی، طوغدیغکز زمانکی ادوار واطوار وجودیه‌کزی هیچ دوشونیورمیسکز؟ اوزرنده یاتوب قالدیغکز، ییوب ایچدیککز، کزوب طولاشدیغکز، کولوب اویناديغکز، دردلریکزه دواء، قورقولریکزه ملجأ، صیجاقدن، صوغوقدن، آجلقدن، صوسزلقدن، وحوش وحشراتك هجوم وتسلطندن کندیکزی قوروه‌جق وسائط بولدیغکز شو کرهٔ ارضی بیلیرکن، طاشلری طوپراقلری خلقت فرونلرینك آتشلرنده پیشیریلیرکن، صویی، هواسی هنوز کیمیاخانهٔ قدرتده انبیقلردن چکیلیرکن سز نرده ایدیکز، نه‌ایچنده ایدیکز، هیچ تصور ایدیورمیسکز؟ بو کون بزم دیدیککز قره‌لرك دکزلردن سوزولوب آیرلدیغی؛ طاغلرك، دره‌لرك، اووالرك، تپه‌لرك عملیات فرشیه‌سی یاپیلدیغی زمان نرده ایدیکز؟

دکزلرك آجی صولری، یدقدرت حق ایله تصفیه ایدیله‌رك طبقات هوا اوزرنده بولوطلر یاپیلیرکن، او بولوطلردن یغان یاغمورلریاغمش قورومش طوپراقلرك ذائقه ایشلیه‌رك اونلری قوندقده‌کی چوجق کبی بیقارکن، او بیقانمش طوپراقلر سماندن یاغان انواع حرارت وانوار ایله اویناوب اهتزازه کله‌رك حیاتك مجیراتی یتشدیررکن سز نرده ایدیکز و نصلدیکز؟

بو کون سز کندیکزه، مابعون تخمی دیرلر، اینانیرسکز؛ حاکم، حکمدار دیرلر، اینانیرسکز؛ تکری، یاراتیر، یاشانیر، اولدیرر، هرشی‌یاپار معبود دیرلر، اینانیر ویاخوشلانیرسکز.. ای بشر، عجباسن نه‌سك؟ صلب پدرده نه ایدك، بیلیورمیسك؟ معتوه، بونامش، یادکارماضی، غیرعصری دییه تحقیرایتدیکك بابا کی وقتیله‌ده عروق واعصابی ایچنده یارامازلقله‌ازعاج ایدردك؟. او زمان سنی تحریك ایدن کیم ایدی؟. وسن اونی نه‌یه تحریك ایدییوردك؟ او کون او ایسترسه سنی هرهانکی برمزبله‌یه آته‌بیلیردی‌یا! آتمامش، سنی برامانت کبی صاقلامش، بول بول مرزوق اولوب بسله‌نه‌جکك برکاشنسرای عصمته تودیع ایتمش ونیجه‌مدت حفظ وحمایه‌که صرف عمرایتمش ایسه سن نه‌ایچون اضطراباتکدن بابا کی مسئول طوته‌رق تحقیرایدییورسك ده تنعماتکدن اونك وخالقك نامنه برحصهٔ شکران آییرمایورسك؟ صوکراسن نه ایچون اماناتکی، هرکسك چیکنه‌دیکی چوپلکلره دوکیورسك؟

ای غافل انسان! سن محیطکك آرزو واملریکه توافقنی کوردیکك زمان (انما اوتیته علی علم عندی) دییه هرشیئی عقلکله، درایتکله، علمکله، فنکله، کوسکله، قوتکله یاراته‌رق یاپدیغکه، بتون موفقیتلری یاراتدیغکه، هرشی سکا مسخر، هرشی سنك ملکك اولدیغنه یعنی کندیکك هپ اولدیغکه قائل اولمغه، کوکه چیقارکن طیاره‌دن مستغنی بولندیغکه حکم ایتمکه باشلار، یاخود سمایی زمینه ایندیرمك سوداسنه دوشرسك ده کندیکی قالدیرر آتیویررسك، وظیفه‌یی، اماتی اونوتور، حقك سکا تفویض ایتدیکی اومأموریت جلیله‌دن درحال استعفایی باصار، اوامانتی تملك ایتمکه قالقارسك، کندیکی مالك وحاکم طانیمق وطانتدیرمق ایسترسك! (ان الانسان لیطغی ان رآه استغنی)

دیکر طرفدن محیط آرزولریکه توافق ایتمز، حادثات خارجیه‌سنی مغلوب ایتمکه باشلارسه او زمانده کندکده حسرت وخسراندن، عجز ویأسدن باشقه برشی کورمز، هیچ براراده واختیاره صاحب اولمدیغکی، هرشیئك یدجبره اسیر اولدیغنی وموجودیتکك، اوتوماتیك وفقط زنبره‌کی قیریق بر ماکنه‌دن عبارت بولندیغنی ادعا ایدر وقدری برعلم متقدم دکل، برجبر متحکم معناسیله تفسیر ایدرسك. فقط بونی سویلرکن آغزیکك برغرامو فون قوواندن باشقه برشی اولدیغنی ده سزمز دکلسك. سفره‌که اشتهالریکله اویغون ینکلر کلدیکی زمان الکه کچیره‌بیلدیکك قوری اکمکی یمکله، یه‌یوب موته

دعوتنامه كوندرمك آراسنده حر ومختار بولنديغك وهيچ برطرفدن قوری لقمه‌لر سنك آغزيكه جبراً وقهراً طيقلمديغی حالده سن اليكی ديلكی اوزاتير، اونلری ييرسك ، هم بيرسك هم ده هيچ برشی يايامديغكه حكم ايدرسك ، دوشونمزسك كه اليك ، آغزك ينه سنك اختيارك ايله اويـامش ، بواوينايش برصتمه رعشه‌سی قبيلندن اولمامشدر . فقط سن بويله اك مضطر زمانلركده بيله اضطرارلرك يانده اختيارلره صاحب اولديغك حالده سكا بويله عجزيكی احساس ايتديرن حادثات خارجيه قارشوسنده ـ اولكنك تماماً ضدينه اوله‌رق ـ بر مجبور مطلق ، بر اسير مأيوس ، حاصلی بتون برهيچ اولديغكی ادعا ايدرسك .

ياهو ! اويله ايشك يولنده ، موفقيت ومظفريت يانكده اولديغی زمان هپ، بويله عكسی ظهور ايتديكی زمان جبر قدر الند. بازيچه برهيچ ديه ادعا ايتديكك اوسن، بونلردن هانكيسيسك؟ هپميسك؟ هيچميسك؟

ای بنی آدم ! ای افراط وتفريط ايچنده پويان اولان بشريت ! سز نه هپسكز ، نه هيچسكز ، هرحالده ايكيسی آراسی بر شيسكز . ارت، سز حق ايجاددن و حاكميت حقيقيه‌دن ، غالبيت و مالكيت مطلقه‌دن شبهه‌سز اوزاقسكز ، فقط انكار اولنه‌ماز برحريت واختيارلكز ، سزی حاكميت صلاحيته مظهر قيلان برحق انتخاب وطلبكز وار . سز حاكم يكانه ومالك مطلق اولان حق تعالی‌نك نزد كبرياسنده حجاب وحضوره بورونمش، مشترك ومنفرد وظيفه‌لرله توظيف ايدلمش بر ر مأمورسكز (هوالذی جعلكم خلائف فی الارض) . اونك وضع ايتديكی قوانين ونظامات ايله، اونك نصب وتعيين ايتديكی موقعلريكز، اونك خلق وامانت اوله‌رق توديع ايلديكی وظائف ووسائطكز نسبتنده بالنيابه اجرای احكام ايدرسكز. آمريت اونك، حاكميت اونك، مالكيت اونك ، توفيق اونك ، بتون ظفر وغالبيت اونك، سزك حقوقكزده اونكدر. اگر اونك دكلسه هپسی يالان، هپسی باطلدر. عجبا سزك او قدر بنمسه‌يرك بتون تهالك ايله آتيلديغكز مطالب ، كريشديككز منازعات، صرف ايتديككز مساعی، طويديغكز افتخارلر ... هپ يالان ، هپ باطلميدر ؟ دكلسه، نيچون كوكلكزده باطله بر ير ويريورسكزده شركلره صاپيورسكز؟ نه ايچون هپكز حاكم يكانه اولان حق تعالی‌نك حاكميته اتباع ايتميور، اونی معبود طانيميورسكزده بيكلرجه مخيل معبودلرك آرقه‌سنده قوشيور، بتون نوعكزله اضطرابلر ايچنده بوغوليورسكز ؟ هرنه‌يه قوشيورسه‌كز سزی سوروكلين بر امل ، بر ايمان ، بر اختيار دكلميدر ؟ نيچون او املی حقدن بر باشقه‌سنده آرايورسكز ؟ نيچون او ايمانی جناب حقه حصر ايتميورسكز؟ نيچون او اختياری بر ايمانه وبو ايمانك مقتضاسی اولان امله صرف ايتميورسكز ؟

حاكميت حقی طانيديغكز ، امانت وامنيتی سوء استعمال ايتميه‌رك چاليشديغكز زمان، بيليورميسكز، بربريكزی نه قدر سوه‌جك ، نه قدر رابطه‌لی سوگيلی قارده‌شلر اوله‌جقسكز ؟ بيليرميسكز ، سزك او قارده‌شلككزدن رحمت الٓهيه نه‌لر يارانه‌جقدر ؟ سز مكتسب اوله‌رق نه نعمت كورمشسه‌كز هپ او ايمان حقك بخش ايتديكی قارده‌شلكك، او رحيميت الٓهيه‌نك ثمره‌سی اوله‌رق كورمشسكزدر. مكتسباتكزده نه فلاكت ، نه مصائب كوروييورسه‌كز بونلری ده هپ غيظ ونفرتك، عداوت وخصومتك ثمره‌سی وله‌رق كوروييورسكز . بونلر ايسه ، حقوقی طانيمامه‌نك ، ظلم وغدره ميل ايتمه‌نك نتيجه‌سيدر . بو ايسه حقوقی كندی موضوعاتكز طانيمانك ، حق تعالی‌يه رقابت ايده‌بيله‌جك شريكلره تابع اوله‌مك، حاصلی دستور توحيد ايله يالكز حق تعالی‌يه حصر ايمان ايتمه‌مه‌نك نتيجه‌سيدر . خلاصه بتون اضطرابات بشريه‌نك اك مهم سببی حقه قارشی شرك و مشركلكدر . بتون علوم و فنونه رغماً آفاق بشريتی قاپلامش اولان ظلمت فساد هپ او شركك ، او ايمانسزلغك ، او وحدتسزلكك ، او محبتسزلكك نتيجه‌سيدر. بشريت نه قدر اوغراشيرسه اوغراشسون ، سه‌ووب سه‌ويلدكجه ، اضطراب وفلاكتدن قورتوله‌ماز ؛ حقی طانيمدقجه ، حقی سومدكجه ، حق تعالی‌یی حاكم يكانه بيلوب اوكا عبوديت ايتمدكجه بشريتك بربرلريله سويشمه‌لری احتمالی يوقدر. حقدن وطريق حقدن ماعدانه تصور ايدلسه متشتت و متفرقدر . كورمزميسكز ، عبادتخانه‌يه كيدنلر سه‌ويشير ، ميخانه‌يه كيدنلر دوكوشور. (ظهر الفساد فی البر والبحر بما كسبت ايدی الناس ليذيقهم بعض الذی عملوا لعلهم يرجعون) .

حق تعالی‌دن باشقه‌نه‌يه كوكل ويرسه‌كز، نه‌يه پرستش ايتسه‌كز ، هپسنك ضدی ، منازعی ، مقابلی واردر واونلرك هپسی ده حقك يد حاكميتنده مسخردر. چونكه مقاله سابقه‌ده ايضاح ايلديكی وجهله شريك ونظيری ، مثلی ، ضدی ، منازعی، مقابلی موجود اولميان، حاكم يكانه آنجق حق تعالی‌در وانجق اونك مقابلی باطلدر ، معدوم محض ، ممتنع الوجوددر. حق تعالی‌دن باشقه هرنه‌يه تابع اولور ، هرنه‌يی معبود ومحبوب اقصی، حاكم حقيقی طانيرسه‌كز بيليكز كه اونلرده سزكله برابر يانمه‌يه محكومدر .

ای بشريت ! سنك پرستش ايده‌جكك ، پرستشكدن خير وسعادت بكله‌يه‌بيله‌جكك حاكم ، لذاتك دكلدر . اويله اولسه ايدی سن هيچ بر كون الملك پنجه قهرنده ايكله‌مزدك . سنك حاكمك الملك ده دكلدر . اويله اولسه ايدی بر آن لذت ايچنده ياشاياماز ، بر كون سيمای حزينك كوله‌مزدی . دوشون لذتك حق دكل ايسه نه حكمی واردر؟ الملك حق دكل ايسه نه حكمی واردر ؟ ديمك كه سن لذت والمك دكل ، حقك محكوميسك . سنی جداً مسعود ايده‌جك اولان لذت ، حقك تجليسی اولان لذتدر . سنی جداً مضطرب ايده‌جك اولان المده حقك تجليسی اولان المدر . الم ولذت سنده حقك بر ر نشانه قدرتيدرلر ، آرتق سن قلبكی لذت والم سوداسنه دكل، آنجق حق تعالی‌يه وير .

بوتون املاك خير اولسون . فقط شونى بيل كه خيرده بر حاكم مطلق دكلدر . زيرا اونك شر دنيلن بر ضدى واردر ؛ خيرك مقابلى اولان او شر ، معدوم مطلق دكلدر . خير وشرك ، ايكيسنكده عالم وجودده حقدن بر حصهٔ تجليلرى واردر . ديمك كه خير شريكسز ، منازعسز دكلدر . يالكز خير ، قدرت ذاتيه‌سيله سنى شرك مجاور الميمدن تخليص ايده‌ميه‌جكى كبى ، يالكز شرده ينه قدرت ذاتيه‌سيله خيرك وصال دلفريبندن منع ايده‌مز . خيرك خير ، شرك شر اولمسنده حاكم اولان حق تعالى اولديغى كبى ، آرالرنده‌كى منازعه‌ده حاكم اولانده ينه حق تعالى‌در . خير ويا شر ايله سنك آراكده مطلوبك ويا منفورك اولاحق وصالك تحققى بخش ايده‌جك اولانده حق تعالى‌در . بناءً عليه حق خيردن مقدم واوندن زياده حاكمدر . خيره ايرمك شردن قاچوب قورتوله‌بيلمك ايچون حكم حقى استحصال ايتمكه مجبورسك . حقى بيلمه‌ين خيرى‌ده بيلمز ، خيرى بيلمه‌ين شردن قورتوله‌ماز . بناءً عليه خيردن اول حق سوى ، شردن اول حقدن قورق . چونكه سر عبوديت بو محبت و مخافتك محصله‌سنده‌در . شركدن خلاص و توحيده وصولده آنجق واحد احد اولان حق تعالى‌نك حاكميت مطلقه‌سنه ايمان ايله ممكندر . بوتون خير وحكمت بونده‌در .

رَأْسُ الْخَيْرِ مَحَبَّةُ اللّٰهِ - رَأْسُ الْحِكْمَةِ مَخَافَةُ اللّٰهِ

قرآنه رهبر كز اولسون !

۱

قرآن ، حياتك هر صفحه‌سنده انسانلرى فلاحه مطلقا ايصال ايده‌جك هر طريقى توضيح ايتمشدر . « سورة العصر » نفسمزى ، ملتمزى ، زمانك تخريبكار تأثيراتندن ناصل قورتاره‌جغمزى كوسترر . « سورة الكوثر » بزى فيض ورفاهه ايصال ايدر . بويله‌جه فعاليت بشريه‌نك هيچ بر صفحه‌سى يوقدر كه قرآن كريم اونى تنوير ايده‌جك نورى ، انسانلرى هر واديده شاهقهٔ كماله يوكسلته‌جك ارشاداتى محتوى بولونماسين . بويله بر حاكميته كوتورن مراحل مختلفه سورهٔ (نازعات) ده بو صورتله بيان اولونمشدر :

« والنازعات غرقا ، والناشطات نشطا ، والسابحات سبحا ، فالسابقات سبقا ، فالمدبرات امراً »

حياتك هر هانكى صفحه‌سنده احراز حاكميت ايچون انسان مطلقا بو يولى تعقيب ايتمه‌ليدر . اول بأول ، انسان بر شيئه صاريلملى ، اوكا مستغرق اولمليدر . وهلهٔ اولاده انسان ايچون بو مشكل اولور ، فقط انسان ياواش ، ياواش آليشير واوندن ذوق آلمه باشلار . انسان بو حاكميتى احراز ايدنجه هيچ شبهه‌سز باشقه‌لرينى گچر واو واديلرده صاحب صلاحيت تانق اولونور .

قرآن كريمك كوستر ديكى بو يولدن باشقه بر يول تعقيبيله حياتك هر هانكى واديسنده احراز حاكميته امكان وارميدر ؟ .

اعاظم رجالدن هر هانكيسنك حياتى تدقيق ايديكز . هپسنك عينى واديده قطع ايتديكلرى مختلف مراحلك عينى اولديغنى كورورسكز . طالعك نه اليم بر استهزاسيدر كه قرآن كريم سزه بو يولى تعقيب ايتمه‌كزى امر ايتديكى حالده سز بو يولى ترك ايديورسكز .

هر مسلمانك هدفى « شاهقه‌يه يوكسلمك » اولمليدر . باشقه‌لرينى كچمك ميلى ، انسانك تمايلات غريزيه‌سندندر . بو تمايل حدود مشروعه داخلنده ضبط ايدلديكى تقديرده بيوك بر منبع خير اولور . في الحقيقه مسلمانلغك ، « توحيد بارى » عقيده‌سنه او قدر اهميت ويرمه‌سنك باشليجه سببلرندن برى انسانك بو تمايلى تقويه ايتمكدر . « توحيد بارى » ، انسانلرك مساواتى تضمن ايدر . بونك نتيجهٔ منطقيه‌سى ، بر انسانك يابديغنى ، ديكر بر انسانك يابمغه مقتدر اولديغيدر . حقيقى بر موحد اولمق ايچون ، باشقه‌لرينك يابديغنى يابمغه مقتدر اولديغنه متين بر قناعت صاحبى اولمق لازمدر . رسول اكرم ، لسان قرآن ايله بو فكرى تلقين ايچون « بن آنجق سزك كبى بر بشرم . » بويورمش ، انسانلرك مساوات كامله‌يى حائز اولديغنى وبوندن مستفيد اولمسى لازم كلديكنى بيان ايتمشدى . بر انسان ، فلان انسانك يابديغنى يابمغه مقتدر اولديغى شيئى ياپاماياجغنه ذاهب اولورسه ، كلمه‌نك حقيقى معناسيله ، موحد دكلدر .

قرآن كريم ، رسول اعظمك احراز ايتديكى موفقيات عاليه‌دن بحث ايتدكجه اونك وسائط و وسائلندده بحث ايتمشدر . بونى ايضاح ايچون بو آيت كريمه‌يى تدقيق ايده‌لم :

« محقق بز سكا مبذول خيرى احسان ايتدك . اويله ايسه ربكه نماز قيل ، قربان كس ، ابتر اولان - خيردن اوزاق قالان - سنك دشمنكدر . » [۱]

بو آيات كريمه پيغمبرمزك مستقبل موفقياتندن فعل ماضى ايله بحث ايدرك بونلرك محقق احراز ايديله‌جكنى تأكيد ايديور . فقط بوندن باشقه بو موفقيتلرك طريق احرازينى‌ده كوسترمشدر . چونكه « ربكه نماز قيل ، قربان كس . » ديور . ديمك كه نماز قيلمق ، قربان كسمك ، رسول اعظم طرفندن قازانيلان موفقيتك طريق احرازيدر .

بو آيات كريمه‌ده مسلمانلر ايچون ، بالخاصه هر هانكى صورتله مسلمانلرك ارشادندن مسئول اولانلر ايچون بيوك بر درس واردر . بو كونلرده اك زياده حقيقى مرشدلره احتياج حس اولونديغى حالده ، بر طاقم ساخته مرشدلر ميدانى استيلا ايتمشلردر . نام قازانمق هيچ

---

[۱] انا اعطيناك الكوثر . . . الخ .

شبهه‌سز مشروع بر املدر . انسان فطرةً ایکی شی آرزو ایدر . بری، کندینی هر بوکدن آزاد ایتمك ، دیکری نام وشان صاحبی اولمق . بو غریزی تمایلار انسانلری عظیم فعالیته سوق ایدر ، حتی بونلر فعالیت بشریه‌نك قایناقلری عد اولونا بیلیر . فقط بونلر سوء استعمال ایدیلیرسه ریاکارلق ، غیبت ، تحری نقائص ، استهزا ، اضلال کبی بر چوق رذائلی تولید ایدر .

بویکدزین مسئلهٔ اخلاقیه قرآن کریم طرفندن ایضاح اولونمشدر. عمومیتله اخلاق ایکی قسمه منقسمدر : ایی وفنا . کتاب کریم ایسه اخلاقك بو ایکی نوعنك فطرت بشرده بر منشأی حائز و آنجق تظاهرلرینك ایی ویافنا اولدیغنی بیان ایتمشدر . دینك یکانه هدفی خیر وشر حدودینی تعیین ایتمکدر . اسلام علماسی غرب عالم عرفانه ، اخلاق اسلامیه‌یی ایضاح ایده‌بیلسه‌لر غربك اسلامی قبول ایتمه‌سی مشکل برشی اولمازدی .

انسان ، فطرةً ، صیرتندن یوکنك آلندیغنی و کندیسنك حرمته نائل اولدیغنی کورمك ایستر . فطرت بشرده مکنوز اولان بو ایکی مفید احتراص انسانی اك یوکسك اخلاقه سوق ایدر . بو ایکی آرزو انشراح صدرایله ، یعنی تحسساتك اتساعی ایله قابل تطمین‌در . بونلر ایسه آنجق الله یولنده انفاق ایله قابل تربیه‌در . انسانك بالاختیار ایلك ایتمه‌سی ، صدرینك انشراحی ، کندیسنی یوکلردن قورتارمق، نامی شرفلندیرملك ایچون لازمدر. باشقه‌لرینه کندی حسابره خدمت، بو ایکی هدفك مفتاح تحققیدر . قرآن کریم (ومما رزقناهم ینفقون = اونلره احسان ایتدیکمزدن انفاق ایدرلر) نظم جلیلیله بوکا اشارت ایتمکده‌در. بوندن مقصد (وسعت تحسسات) وجوده کتیرمکدر . دار حسلی بر آدمی کورمزك اوکنه کتیرسه‌ك بوحقیقت توضح ایدر . تحسساتی پك دار اولان بر آدم ایچون موجب ألم اولان بر شی دها کنیش یورکلی بر باشقه‌سی ایچون هیچ حائز اهمیت اولمیه بیلیر. بر چوجوغك ایکی پاره ایتمز بر اویونجاغك ضیاعی ایچون نه قدر محزون اولدیغنی خاطرلاییکز ، اونك ضیاعی چوجوغك دار قلبنی رنجیده ایدر . حالبوکه بو چوجق بویودیکی زمان عظیم بر ضیاعه متانتله تحمل ایدر. بو صورتله وسعت صدر حضور فکری تأمین ایدر . انسان مالندن انفاق ایتدکجه حرمت و محبته نائل اولور . قرآن کریم بو حقیقتی بیان ایچون پیغمبره خطاباً دیورکه « بز سنك کوکسنی آچدقمی ، بلی جانیری آلان یوکی قالدیرمدقمی ، سنك نامنی یوکسلتمه‌دکمی ؟ [١] » بو بر قاچ آیت کریمه جهان قدر حکمتی محتویدر .

یوکارمزك قالدیرلمسی ونامزك یوکسلمه‌سی ایچون صدرمزك کنیشله‌مه‌سی لازمدر . بونك ناصل تحقق ایدیله‌جکنی آکلامق ایسته‌یورسه کز قرآن کریمه مراجعت ایدیکز . کوره‌جکسکزکه بونك اك برنجی سبب تحققی باشقه‌لرینه کندی مالمزدن انفاقدر . بوصورتله ، احتمال ضیاعی ممزی یوکه‌جك اولان دنیوی شیلر نظرمزده قیمتنی ضایع ایدر . قرآن کریم دییورکه : « لن تنالوا البر حتی تنفقوا مما تحبون » یعنی « سه‌ودیککزدن انفاق ایتمه‌دکجه خیره نائل اولامازسکز . »

بوتون دنیایی صارصه‌جق ، قوتلی بر هیئت اجتماعیه‌نك تأسسنه خدمت ایده‌جك فضائل بونلردر. انسانده برسجیه وجوده کتیره‌جك فضائل ینه بونلردر . خلاصه قرآن کریم رفعته قابلیق ، صیرتلردن یوکلرك قالدیریلمه‌سنی انشراح صدره باغلامقده‌در .

انسانلرك اکثریسی ذوق وألمی ایکیز تلقی ایدرلر . فقط بوتلقی‌یه رعایت ایدنلر پك آزدر . ذوق والم ، کیجه ایله کوندوز کبی یکدیکرینی تعقیب ایدر . بونلری تجربه ایتمه‌ین بر موجود بشری یوق کبی‌در . هپمزده تحصیل ذوقه خواهشکرز . هپمزده ألمدن قاچمق ایسترز . بوتمایلدن هیچ بریمز مستثنا ده‌کلدر . فقط حقیقی حضور ورفاه ، بو ایکی فانی حسه ، ذوق و ألمه لاقید قالمقده‌در . فلاکتلر ، آنجق اونلردن قورقانلره ألم بخش ایدر. ذوقده اویله . اوکا اعتیاد ایدنلری منبسط ایتمز. بومجادلهٔ حیاتده کایل ظفر، ذوق و ألمه اهمیت ویرمیه‌نلره موعوددر . حقیقی حضور فکریدن نصیبه‌دار اولان بو بختیارلر بوسریع لزوال حالانك فوقنه یوکسلیرلر ، ذوق اونلری تهییج ایتمز . الم، اونلری مکدر ایتمز . اك مدهش فلاکتلر ، اك سرمست ایدیجی ظفرلر اونلرك فکرلرینی صارصماز. ارادهٔ الهیه‌یه انقیاد مرحله‌سی بودر.

خواجه کمال الدین

مسلمانلقده قادین

٤

هیچ بر وقت اونوتولمامیدرکه دین اسلام ، دین فطرتدر. مجادلهٔ حیات ، اصطفای طبیعی ، تأثیر وراثت کبی قوانین طبیعیه ارککك قادینه بر طاقم صفات وقابلیات ایله متفوق اولدیغنی کوسترمکده‌در . اوقدرکه ارککلر حیاتك هر صفحه‌سنده برچوق بیوك شخصیتلر یتشدیردکلری حالده قادینلرك بوخصوصده احرازایتدکلری موفقیتلر بیکده بر درجه‌سنده دکلدر . تاریخ قدیمك کوستردیکی شکلده ارکك اك اسکی زمانلردن بری قادینه حاکم اولمشدر. بو پك اسکی محکومیت قادینك بدنی وسجیه‌سی اوزرنده اجرای تأثیر ایتمشدر. قادین، اجتماع، دین ، سیاست و حتی فکر اعتباریله محکوم بیراقیلمش ، انکشاف اعتباریله ارککك کریسنده قالمشدر ، بناءً علیه اونی آرتق کچمز . چونکه ارککك انکشافی پك قدیمدر . قادینك بو اعتبارله ارککه حرمت ایتمه‌سی لازمدر .

هپمز بیلیورزکه قادین آیلرجه حامله قالارق طاشیدیغی یاوروی

[١] الم نشرح لك صدرك . . . الخ

كندى دم حيـاتيله غدا ياب ايدر . بوصير لرده قادين زور بر ايشى كوره‌من. هيچ اولمازسه بو آيلر ظرفنده ، بو اضطراب ، ألم وضعف دورنده زوجنك معاونتنه محتاجدر .

قادينك تشـكلات بدنيه اعتبـاريله‌ده اركككك مادونى اولديغى تحقق ايتمشدر. قادينك دماغى ، دها خفيف ، قلبى دها كوجوكدر. بلكه اركككرله قادينلر ايلك يارادلدقلرى زمان هرخصوصده متساوى ايديلر . فقط اركككك اوزون بر زمان قادينه تحكمى ، ايكى جنسك مختلف شرائط حيـاته تابعيتى اركككى هرخصـوصده قادينك مافوقى ياپمشدر. الحالةهذه اركك قادينندن دها قوتليدر . فعالق ، حياتيق ، قدرتى اعتباريله قادينه فائقدر . بدنى ، عقلى قوتى قاديـنكـكنه نسبتله دها متحملدر . اركككك دهاسى‌ده دها فضـله انكشـاف ايتمشدر . افلاطون ، ارسطو ، ابن رشد ، غزالى ، اسكندر ، نيوتون ، بوداء موسى ، عمر ، اركككر آره‌سـندن يتشـمشدر . فخر كائنـات اركككدر . بو كونه قدر الك بويوك دهـالر اركككر آره‌سـندن يتشمكده‌در . اركك بيكلرجه سـنه‌لك انكشاف أثناسـنده بويله بر طاقم قابليتلرى يوكسـلديكى كبى ، بر طاقم رذائلى‌ده انكشـاف ايتديرمشدر. اركك قادينندن دها شديددر. اوندن چوق فضله انسان قانى دوكمش ، دها چوق حيوانلرى ازمشـدر . اركك قادينندن دها اخلاقسزدر . دها فضله ايچر ، دها فضله قمار اوينـار ، احتراصاتى آتشله‌نديرى اونى تقييد ايتمك پك مشكل اولور. بركل اولارق هيئت اجتماعيه آنجق ايكى جنسك متقابل وضعيتلرينى اكلامق سايه‌سنده هم آهنك اولور ويوكسلير . قادين ، برقاچ نقطه‌ده اركككك فائقيتى، اركك‌ده باشقه نقطه‌لرده قادينك فائقيتى طانيماليدر .

مسلمانلق بوفرقى طانيور وبوندن طولايى قرآن كريم ديوركه:

« الرجال قوامون على النساء »

« وللرجال عليهن درجة »

مسلمانلق عائله‌يى چكينديرمك ، اونك اسـتراحت ورفاهنى تأمين ايتمك وظيفه‌سنى ارككه تحميل ايتمشدر . قرآن كريمك بيان ايتديكى قوانين وراثت بوفرقى كوزه‌تمش ، حقوقى مسـائلده ايفاى شهـادت خصوصنده بوفرقى اهمال ايتمه‌مشدر .

قادينلرك جنس ضعيف اولديغى حضرت محمد طرفندن قبول ايدلمشدر . چونكه مقتضاى فطرت بودر .

(شوپنهاور) ديركه: « قادينلر قوتلرينه دكل، هنرلرينه كووه‌نيرلر. بوندن طولاييدر كه اونلرك حيله ياپمق ايچون بر قابليت غريزيه‌لرى اولديغى كبى دوغرى‌يى سـويله‌مكه غير قابل امحا بر تمايللرى واردر . » المان فيلسوفى متعاقبا قادينك كرك فكرى، كرك مدنى بويوك ايشلر كورمك ايچون يارادلماديغنى بيان ايديور وقادينك دين حياتى، بايديغى ايشلرله دكل، كبه قالمق ، چوجوق يتشديرمك، زوجنه اطاعت ايتمك خصوصنده چكديكى اذيتله اوده‌ديكنى علاوه ايتمكده‌در .

طبيعت قوانين اقتصاديه‌يه رعايت ايدر . مؤنث برقاريجه طوغوردقدن صوكره ناصل قنادلرينى ضايع ايدر ، قادينلرده برقاچ چوجق طوغوردقدن صوكر كوزه‌للكلرينى ضايع ايدرلر . برار ككك قواى عقليه‌سى يكرمى سكز ياشندن مقدم كماله ايرمز . حال بوكه برقادين اون سكزنده كماله ايرر . بوندن طولاييدركه قادين بوتون عمرنده چوجوقلغى آز چوق محافظه ايدر . »

هيچ بردين ، هيچ برمؤسسهٔ اخلاقيه ويا اجتماعيه طبيعتى اهمال ايده‌مز . خريسـتيانلق عالمنك عصرى قوانينى تمايلات فطريه‌يى اهمال ايتديكندن عصرمزده مشاهده ايتديكمز اختلالر ، خوشنودسزلقلر واخلاقسزلقلر وقوع بولمقده‌در .

بوندن باشقه مسلمانلقده‌كى قوانين اجتماعيه وعادات حقائق فطريه‌يه رعايت ايتمكده اولديغندن اسـلام عالمنده بر قادين اختلالى وقوع بولمامشدر . چوق ياقين زمانه قدر اسلام عالمنده هيچ برقادينك قوجه‌سز قالديغى كورولمزدى . مسلمان قادينلرى ازدواجى فنا بر قيد ، اولرينى اداره ايتمه‌يى مستكره برشى عد ايتمزلر . مسـلمان قادينلرى حياتده ارككه رقابتى بر شرف طانيمازلر . بالعكس انسال مستقبله‌نك قانى تميز اولارق محافظه ايتمكله، اولرينى اداره وچوجقلرينى يتشديرمكله بشريته قارشى الك يوكسك والك اصيل وظيفه‌يى ايفا ايتدكلرينه قانعدرلر .

اسلام مملكتلرنده ازدواج، مدنى برعقد اولمقله برابر، دينى برماهيتى حائزدر . مسـلمانلر اللهك امريله زوجه‌لرينى طلب ايدرلر . اللهك امريله ايسته‌نيلن برقادينه سوء معامله ، اونى بر مدت صـوكره رد ، ذات كبريايه قارشى حرمتسزلكدر .

اما (غزالى) ديوركه: « حيـات بشريه‌ده حائز اولديغى اهميته مبنى حيات دينيه‌ده نظر اعتباره آلنماسى ايجاب ايدر . ازدواج برمؤسسهٔ دينيه‌در . بناءً عليه دينى برصورتده موضوع بحث اولونماليدر . عكس تقديرده اركككرله قادينلرك آرقداشـلغى ، حيوانلرك برلشمه‌سـندن فرقسز قالير . »

قرآن كريم ، اركككرك قادينلره سـوء معامله ايتمه‌ملرينى ، حتى قادينلرندن ممنون اولمـادقلرى تقديرده اونلردن آيريلماملرينى، چونكه بونده‌ده بر خير اولماسى محتمل اولديغنى بيان ايدر . انسـان استقبالى كشف ايده‌مز . حادثات مسـتقبله‌نك نه ماهيتده اولاجغنى بيله‌مز . بناءً عليه زوجه‌سنه قارشى حس ايتديكى وموقت اولمـاسى پك محتمل اولان بر عدم خوشـنودى طولاييسيله قادينلرك تطليق اولونمـامسى امر اولونمقده‌در .

قرآن كريمك تبليغ ايتديكى قوانين ازدواج ، الك كوزه‌ل والك

طبيعى قوانيندر. قادينلرك حقوقى صيانت ايچون ازدواج عقدى اثناسنده هيچ اولمازسه ايكى شاهدك بولونماسى لازمدر. طرفينك رضاسى مطلقا لازمدر. ازدواجى تسعيد واعلان ايچون وليمه‌لر اجراسى تشويق ايدلمكده‌در. زوجه اولاجق قادينه بر مهر تعيين ايتمك، اونك استراحت شخصيه‌سنى تأمين ايتمك لازمدر.

مهرك تعيينى رضاء طرفينه وابسته‌در. معين بر مقدار تسميه اولونماديغى تقديرده عينى سويه‌ده اولانلرك ويردكلرى نظر اعتباره آلينه‌رق بر مهر تسميه اولونور. مهر، چوق مفيد وچوق مهم بر شيدر. بوندن قادينلر يالكز مالاً استفاده ايتمكله قالمازلر، اونكله طلاقه قارشى مهم بر مانعه قويمش اولورلر. اونكله ارككلر ازدواج وطلاق ايله اويناماقدن فراغه مجبور اولورلر.

قوانين موسويه‌يه نظراً بر پدر قيزينى اوله‌نديرييوركه قيزله برابر بر مقدار پاره‌ده تأديه ايتديكى حالده قوانين اسلاميه مهر اعطاسنى ارككه تحميل ايتمش، مهرى قادينك مالى ياپمشدر. بو صورتله ازدواجى متعاقب بر طاقم منازعه‌لر، ياخود آيريلغه مؤدى اولان احوال حصول بولورسه قادين ايچون استنادگاه تشكيل ايده‌جك بر شى بولونمش اولويور.

شيخ مشير حسين قيدواى

فارماصونلق

فرانسزجه وانكليزجه ايله بر فرانسز محررى طرفندن فارماصونلغك ماهيتى حقنده نشر اولونان بر رساله‌دن معلومات آتيه‌يى نقل ايديورز:

مقدمه

فارماصونلق بتون انسانيتى اصلاح وتنوير ايتديكنى وايده‌جكنى محتشم نطقلرله، حيرتبخش مدايحله اعلان ايدر، فقط بو سوزلرك ماهيت حقيقيه‌سى نه‌دن عبارتدر؟ ايشته بز بونى تدقيق ايله حقيقتى ميدانه چيقارمغه غيرت ايده‌جكز.

ماصونلره عائد غزته‌لر وكتابلرله وثيقه‌لرده تصادف اولونان احتشام لسان بى نظير بر درجه‌ده در. مثلا فارماصونلر: «فارماصونلق مقدسدر، بتون انسانيتك منبع نوريدر، دنيانك كونشيدر.» واوكا خطاباً «اى مقدس فارماصونلق، جهانك عادل، انسانيتپرور ورحيمى. مكمل بر فارماصون برنجى بر انساندر.» ديورلر. فارماصونلرك ضيافتلرنده تكرار اولونان كلمات «فارماصونلرك احراز ايتدكلرى فضيلت ونور ايله الك برنجى انسانلردن اولدوقلرينى» تقرير ايدوب طوريور. اونلرجه، فارماصونلغك خارجنده ياشايان انسانيت قاراكلقلره باتمشدر؛ فارماصونلق بتون معارف انسانيه‌يى جامعدر؛ بتون حكمتى، بتون كمالى، بتون فضيلتى، بوتون فلسفه‌يى فارماصونلغك معبدلرى تلقين ايديور!..

بونلرك هپسى كوزل. فقط بر كره ماصونلرك بياناتنى كوزدن كچيره‌لم؛ ماصونلغك مقر فعاليتنه، لوجه‌لرينه كيره‌لم؛ اخوانى ايش باشنده كوره‌لم؛ هيچ بر عبادته، بر دينه مربوط اولميان؛ غريب، قاريشق بر حكومت روحانيه‌نك اصول تشريفاتيه‌سنه مربوط اولان، عادى انسانلرك آكلاميه‌جغى بر لسان ايله قونوشان؛ اسرار آلود حرفلر قوللانان بو ذواتى مشاهده ايده‌لم. هر حالده هيچ اولمازسه بو منظره‌نك حيرت آميز اولديغنى بيان ايتمكدن منع نفس ايده‌ميز. هيچ بر كيمسه‌يى جرح ايتمه‌يى آرزو ايتمه‌مكلكمزه رغماً، بوتون بو شيلرك، بر مقصد خفى‌يى ستر ايتمك قصديله ياپيلمامشسه، جدى بر آدمى علاقه‌دار ايده‌جك بر ماهيتده اولماديغنى‌ده سويلمكدن واز كچميه‌جكز. سياسياتده اولديغى كبى فارماصونلقده‌ده اختلالجى اولان «فيلكس پيات» بتون بو تظاهراتى «عبث، خرافه» كلماتيله توصيف ايتمشدى.

بز ايسه حقائقى عقل سليم اربابنه عرض ايتمكله اكتفا ايده‌جكز. عقل سليم حكمنى ويرسين.

۱

هر كس بيليركه متعدد ماصون تشكيلاتى واردر: (مصرايم) ۱]، اسقوچيا، «غران اوريان» وداها باشقه‌لرى... بونلردن هر برينه منسوب اولانلرك اوچ درجهٔ اساسيه‌سى واردر: شاكردان، رفقا و استادلر. فارماصون اولمايانلر «عادى» تسميه اولونور. بوندن ماعدا هر محفلك درجات عاليه‌سيله اسرارى واردر.

باچيقاده وفرانسده اسقوچيالى محافل ايله غران اوريانك اوتوز اوچ درجه‌سى واردر، بونلرك آره‌سنده:

اون بشلرك منتخب مبجلى، علوى قهرمان منتخب، شاهانه ياى، تابه‌رنافل پرنسى، رمزى لوجه‌لرك استادى، نوحك معقبلرى، اسرارشاهانه‌نك علوى پرنسى.. الخ

مصرلى مصرايمك ۹۰ درجه‌سى واردر. بونلردن شونلرى ذكر ايده‌لم:

عقل أول، عقل ثانى، كونشك قهرمانى، يلديزلرك قوماندان اعظمى، شهنشاه... الخ

فارماصونلرك درجات واساميسى بويله‌در. هر درجه‌نك اشارتى وكنديسنه مخصوص طاشى واردر. مثلا اوكلكلر، پشتماللر، بوصوله‌لر، مربعلر، قوردونلر، آلتون كونشلر وسائره.

بو كبى مراتب، درجات واشارات، آنجق غرورى اوقشايان بر طاقم اويونجاقلردركه فارماصونلر طرفندن بو قدر اهتمام وانهماك ايله قبولى نظريهٔ مساواتى پك يوكسكدن مدافعه ايدن بو آدملرى پك چيركين بر كريوهٔ تناقضه دوشوريور. بو ملاحظه بعض فارماصونلر طرفندن‌ده ايلرى سورولمشسه‌ده قطعياً فائده بخش اولمامش و بونلر بتون فنون و قوتله اوعقلاى عظامى تسخيره دوام ايتمشدر!

۱] فراعنهٔ مصريه‌نك الك برنجيسنك نامنه مضاف اولان تشكيلات.

یوقاریده بیان ایتدیکمز اوچ محفلی تشکیل ایدن جماعتلرك هر برینه لوحه دینیلیر . بونلرك بعضیلرینی تعداد ایدهلم :

سکون تام چیچکی ، قناعت تامهنك « سن الطوانی » ، قوزموپولیت دوستلق ، نقاب محبت ، مصر وادیلرینك قدسی ، اتحاد مطلوبك مسعود اجتماعی ... الخ

لوحهلرك درجاتی متعدددر :

مبجل ، پك محترم ، فداكار قردش ، مدهش قردش ، مفتش قردش ، بیوك متخصص ، بیوك خطیب ، احتفالرك رئیسی الخ .

ایشته فارماصونلرك غزنهلرنده ویاخود اجتماع راپورلرنده تصادف اولنان القابك كافهسی بویله محتشم ومعظمدر . چونكه فارماصونلرك «عادیلرك» لساننده آیریلان بر لسان مخصوصی واردر . بونك ایچون بر فارماصونك نطقی « معماریدن بر پارچه » در ، فارماصون بیك‌ییمز ، « كوملر » ؛ اونك قدحی قدح دكل ، بر « طوپ » ؛ اونك بیچاغی بر قیلیچدر . برلوجه اجتماعلرینی بیترمز ، « اویوتور » . برفارماصون بیاننامهسی بر « تخته » ، برفارماصون راپوری بر « طاسلاق » در . فارماصونك آلقیشی ، « بطاریه » دروضیافتی « ماصه ایشی » در .

احتفالات ، علامات ، حركات ، مراسم ، جنازه آلایلری ، ماصه ایشلری ، آلقیشلر ... الخ وتون بونلری ماصون محافلنده الك دقیق تفصیلاتیله تنظیم ایدلش وهرماصون طرفندن كمال‌دقتله تتبع ایدلمشدر . بو جدی آدملر ، بو عائله پدرلری ، بو محترم تاجرلر ، بو دعوی وكیللری ، محكمه رئیسلری ، غیور جمعیتلر اعضاسی درجهلرینه عائد تعلیمات ایله ساعتلرجه اوغراشهرق محفللرینك اواصرینی ازبرلرلر ، اشارتلرینك سرینی آكلارلر وبویلهجه فارماصونلغك عبادتنی ایفا ایتمش اولورلر . بشریتی تنویر واصلاح ایله خرافاتدن قورتارمق داعیهسنده بولنسان بو آدملرك هیكللری ، مذبحلری ، قربان ویرن پاپاسلری ، تعمیدلری ورموزی وار !

فقط بز اونلرك جمعیتنه برآز دها امعان نظر ایدهلم .

۲

بر انسان ناصل فارماصون اولور ؟ ناصل اونلرك لسانلریله قونوشهبیلیر ؟ اونلرك نورینی ناصل اقتباس ایدهبیلیر ؟ فارماصون آیینلرینه عائد اثرلرده اویله منظرهلر ، دهشتلر ، قسملر ، قورقولر مشاهده ایتدك كه حقیقةً خارق‌العاده بر شیدر .

اولا یكی بر اعضانك ، بر آرقداشك تحلفی بروجه آتیدر :

« فارماصونلغك هیچ بر سرینی ، بر اشارتنی ، بر كلمهسنی ، براعتقادینی افشا ایتمهجكمه یمین ایدرم . یمینمه حانث اولدیغم تقدیرده آتشده قیزارمش بر دمیرله دوداقلریمی یاقسینلر ، اللریمی كسینلر ، دیلمی پارچهلاسینلر ، بوینمی اورسونلر ، یكی بر قردشك آثنای قبولنده جسدم لوجهده آصیلسین‌ده هركس جزای خیانتی كورهرك عبرتبین ولسون . دها صوكره وجودم آتشلره آتیلسین ، یانسین وكوللریمی روزكارلر صاوورسون . »

بز شیمدیلك بویله بر كفالته لزوم كوسترن اسرار ماصونیهنك جوقنده نه اولدیغنی صورمایهجغز . فقط عقللی بر آدمك بو قدر قورقونج برقسمی بالذات علنهده نصل قبول ایتدیكنه حیرت ایدییورز .

معمافیه بوقسملره رغماً بالذات فارماصونلرك بیاناتندن عالم عادی ، فارماصونلغك اسرارینه واقف اولویور . فارماصونلغه داخل اولمق ایستهین بر تلمیذ اولا (حجرهٔ تأمل) ه ادخال اولونور . بوراسی قارا كاقعدر . آنجق برقندیل ایله منوردر . دیوارلر سیاه بوالی ؛ جنازه رسملریله اورتولودر . یكی اعضا قرمانك «عناصر اربعه سندن» كچمكه مجبور اولدیغندن اولا بورادن ، عنصر ترابیدن كچر . بوراده آچیق بر كفن ایچنده بر قدید واردر . دیوارلرك اوزرنده «قورقو حس ایدییورسهك فضله ایلرولهمه . دوام ایدرسهك عناصر ایله تطهیر اولنهجقسك . غیای ظلامدن قورتولهجقسك ، نوری كورهجكسك » عبارهلری یازیلیدر . تلمیذ بوراده معین بر زمان بكلر ، صوكرا اوچ سؤاله تحریراً جواب ویرر و آرزوسنی بیان ایلر . بر جهتدن ویردیكی جوابلر لوجهده مطالعه اولونیوركن دیكر جهتدن كوزلری باغلانیر ولوجهیه كیرهجكی قیافته صوقولور . یعنی باشی آچیق ، قوللریله كوكسینك صول طرفی و صاغ دیزی عریان ! بوندن صوكرا اوچ سیاحت باشلار . وهوا صو و آتش عناصرندن كچیلیر .

برنجی سیاحت بر چوق مشكلات ایله اجرا اولنور . تلمیذه « اكیل » دیرلر ودار ، باصیق بر یولدن كچیریرلر . صوكره « آتلا » دیرلر . و بر چوق خندقلردن آتلادیرلر . صوكره « صاغ آیاغنی قالدیر » دیرلر . ومرتفع برطاقم تپهجكلره چیقاریرلر . صوكره بردها « اكیل » دیرلر .

بویلهجه تلمیذی نصل بریولدن كچدیكنی آكلامهرق كوتوروررلر . نهایت «نهایتسز مردیوهنه» ایصال ایدرلر و متعاقباً صالنجاغه قویارلر ، بو سیاحت اثناسنده كوك كورلهسنه ، فورطنه ، قاصیرغه سسلرینه مشابه كورولتیلر یاپیلیر . بو سیاحتك ختامنده تطهیر هوائی حاصل اولور .

ایكنجی سیاحت تطهیر مائیدر . بو اثناده تلمیذ آنجق قیلیچ شاقیردیلری ایشیدیر . بعده اونك مرشدی اللی اوچ كره صویه باتیریر .

اوچنجی سیاحتنده تطهیر ناری سیاحتیدر كه سكونت ایچنده اجرا اولنور . آلولر اطرافنده اوچ دفعه كزیلیر . بعده تلمیذه « آجی شرابی » تقدیم ایدرلر و مرشد عبوس بر سسله :

« فارماصونلغه قبول ایدلمن هر عادی آدم آرتیق كندیسنه صاحب دكلدر . نفسنك آمری ، افندیسی دكلدر » دیر .

بوندن ماعدا هر لوجهده «هیهروغلیفی» حرفلریله محكوك ومعناسی آنجق قویو ماصونلرجه معروف بر مهرك بولندیغی روایت اولونیور .

بو مهر آتشده قیزدیریلەرق تلمیذك وجودینه باصیلیور و نا قابل امحا بر أثر بیراقیرمش ؟...

بوندن صوكره یمین ایتمك زمانی کلیر . بوتون اخوان الرنده قیلیجلرله آیاقده طورورلر . تلمیذك کوزلری چوزولور و « مبجل » دیرکه : « بتون قیلیجلر سکا حواله ایدلمشدر . اىی بیل که هپمز فارماصونلغك فداکارانی یز وهر بریمز خائن جزالاندیرمغه حاضردر. »

بو مراسمده بیتدکدن صوکره تلمیذمذبحه کوتورولور . اوراده اله آچیق بر پوصله ویریلیرکه پوصلەنك بر اوجی کوکسنك صول طرفنه متوجه‌در . صاغ لی ده قیلیجك اوزرنده‌در. تلمیذ مذبحك باصاماقلرندن برینك اوزرینه دیزینی قویار و یمین ایدر .

بونی متعاقب مومی الیه فارماصون اولدیغی بیان ایدیلەرك لنه برالدیون ایله بر اوکلك ویریلیر و بونلری اك حرمت ایتدیکی بر قادینه ویرمسی سویلنیر .

بویلەجه فارماصون ظلمتدن نوره واصل اولور !

دنیاده برچوق جدی و عقللی آدملرك بوکبی جنتلرله اوغراشمسی، بو کبی جنتلر ایچون دینی بر قیمه ، خالقی انکار ایتمسی نه قدر ألیم بر شیدر !..

فارماصونلغك بو سرلری میدانه چیقدقدن صوکره انسان فارماصونلغك نه اولدیغنی دوشونیور . عجبا فارماصونلق فلن فی ادعالرده بولنان بر جمعیتمیدر ؟ یوقسه بر دینمیدر ، یاخود بر عبادتمیدر ؟ اویله اولسه بتون بو مراسمه نه لزوم وار ؟... یوقسه فارماصونلق بو مراسم ایله مقاصد حقیقیه‌سنی کیزله‌ین بر جمعیت خفیه‌میدر ؟ اك معقول اولان بودر . چونکه فارماصونلغك رموزی و بونلرك اسرار آلود ایضاحاتی اویله علم و نوره کتوره‌جك بر ماهیت حائز اولمدیغی قطعیاً آشکاردر !..

مع مافیه بو تشبثاته بلکه باشقه بر سائق دها واردر . بر ایتالیان اختلالجیسی دیورکه : « بوتون بو مراسمدن مقصد فارماصونلرك اراده‌سنی ، ذکاسنی و حریتنی تقویه ایتمکدر . فارماصون پیشدکدن صوکره جمعیت خفیه‌یه داخل اولورکه فارماصونلق بو جمعیت خفیه‌نك قاپوجیسی مثابه‌سنده‌در »

اویله ایسه تدقیقمزه دوام ایدرك اصل بو نقطه‌یی تنویر ایده‌لم .

*

فارماصونلرك بالوسی

۲۲ کانون ثانی آقشامی ویریله‌جکی اعلان اولونان « تورکیا مشرق اعظمی بالوسی » او کیجه مطنطن بر صورتده ویریلدکدن صوکره فرداسی انتشار ایدن بعض غزته‌لر قابالی بر تعبیر اولان « مشرق اعظم »

برینه هرکسك آکلایه‌بیله‌جکی « فارماصونلر » کلمه‌سنی قوللاندیلر ، بالویه دائر تفصیلات ویردکدن باشقه فارماصونلرك علامتلری ، عقیده وعهدلری حقنده‌ده ایضاحاتده بولوندیلر . (وطن) غزته‌سی بیوك یازیلرله « تورك فارماصونلغنك ایلك عمومی تظاهری » سرلوحه‌سی آلتنده فارماصونلغه دائر اوزون ایضاحاتده بولوندی . وطنك ویردیکی ایضاحاته کوره ، بو بالو « تورکیا فارماصون تشکیلاتی » نامنه ویرلمش وچوق بیوك رغبت کورمش . (وطن) غزته‌سی بالوده بولنان یوکسك رتبه‌لی بر فارماصونك فارماصونلغك تاریخچه‌سی و عهدلری حقنده ویردیکی معلوماتی‌ده درج ایدییور . بو ایضاحاته کوره ، تورك فارماصونلری اسقوچیا فارماصونلرینه منسوب ایمشلر تورکیاده ماصونلق پك اسکی ایمش . دور عزیزیده یکی بر استقامت آلمش و سلطان مرادی تخته چیقارمق ایچون اوغراشان ذواتك فارماصونلر اولدیغی محقق ایمش [۱] استانبولدن باشقه ، سلانیك ، اسکوب ، بیروت ، شام و حلبده‌ده اجنبی فارماصون محفللری آچیلمش . مشروطیتی متعاقب ملی فارماصونلق تشکیلاتی قورولمش ، اجنبی محفللرینك قاپانمسنه تشبث ایدلمش . انکلتره‌دن ماعدا بوتون اجنبی فارماصونلر تشکیلاتی بوکا ظهیر اولمشلر ، هپسی یکی تورکیا مشرق اعظمنی طانیمشلر . [۲] اووقتدن بری تورکیاده

۱] مدحت پاشانك فارماصونلرك رئیسی اولدیغی مرویدر .

۲] فی الحقیقه صباح غزته‌سنك ۲۰ کانون ثانی ۳۲٤ صالی کونکی نسخه‌سنده « تان » غزته‌سندن نقلا کلن تلغرافده « اوزون مدتدن بری میدانه چیقمایان تورك فارماصونلری مشیر فؤاد پاشانك خانه‌سنده عقد اجتماع ایلدکلرینی و بو اجتماعده عدلیه و مذاهب ناظریله برچوق اعیان و مبعوثان بولوندیغی و تورکیاده کبیر بر فارماصون لوجه‌سنك اون بش کونه قدر کشاد ایدیله‌جکی » بیان ایدیلیوردی .
بو اجتماع ، انکلیز فارماصونلغنه منسوب اولانلر طرفندن یاپیلمش و اوزمان هنوز تورکیا فارماصونلغی و مشرق اعظمی تأسس ایتمه‌مشدی . بوکا مقابل بالآخره تشکل ایتدیکی آکلاشیلان (غران مه‌تر - استاد اعظم) نامیله خاخام باشی ناعوم افندینك ریاستی آلتنده فعالیته باشلامش اولان (تورکیا مشرق اعظمی) ، فؤاد پاشانك خانه‌سنده‌کی اجتماعك خلافنه اوله‌رق باشلامش و اجنبیلرجه نظامات مخصوصه‌سنه مخالف عد اولونه‌رق قبول ایدیلمه‌یوب آنجق ایتالیا فارماصونلغنجه قبول و تصدیق ایدیلمش اولدیغی اوزمان ایچنده بولونانلر سویلیورلردی . سلانیك مبعوثی موسوی (قره‌صو) ایتالیا ایله اولان بومناسباتده اك بیوك واسطه رولنی اوینایوردی . حتی طرابلس غربك ایتالیانلر طرفندن اشغالی اوزرینه اوزمان مجلس مبعوثانده عقد ایدیلن بر جلسه خفیه‌ده « ایتالیا فارماصونلرینك تورکیاده فارماصونلرك اجرای حکومت ایتدیکی بر صیره‌ده بو اشغالك موافق اولمادیغی طرزنده بیاناتده بولوندقلری » اتحاد و ترقی فرقه‌سنه منسوب طرابلس مبعوثی ناجی بك طرفندن وثائق تحریریه‌یه مستنداً سویلنمشدیکه تورکیا لهنه بو قدر حق ظاهری بر مماشاتك ایتالیان فارماصونلری طرفندن ابراز ایدیلمسی آراده‌کی اومناسبتك بر ثمره‌سی کبی کوستریلمشدی . ایتالیادن ماعدا دیکر اجنبی فارماصونلقلرینك دائما مخالف وضعیت آلدقلرینه نظراً ، یکی تورکیا مشرق اعظمنی تصدیق ایتمه‌ینلر میاننده یالکز انکلیزلرك دکل ، سائرلرینك‌ده بولوندیغنی استنباط ایتمك ممکن اوله‌جقدر .
بو میانده سوریه مبعوثلرندن و مارونی خرستیانلرندن سلیمان البستانی افندی‌ده

فارماصونلرك فعالیتی دوام ایتمكده ایمش . فارماصونلق اویله بر مؤسسه ایمش كه دنیانك اقسام متنوعه‌سنده بشری فضیلتلری اكتساب وتطبیق ایتمه‌یه مهیا فردلری برلشدیرمش . بوخصوصده مملكت ودین آییرمازمش . بر « صانع اعظم كائنات » قبول ایدرمش . تحری حق وحقیقت ایچون هیچ برحدود قبول ایتمزمش . جهل وتعصبه قارشی محاربه‌یی[1] كندیسی ایچون غایه ایدینمش . . . بالو صاحلره قدر دوام ایتمش و فارماصون محفللرینك تشكیلات خیریه‌سی ایچون یدی‌ـ سكز بیك لیرا حاصلات اولمش .

صوك تلغراف غزته‌سی‌ده بوبالو حقنده شو ایضاحاتی ویردی :

« دون كیجه پەراپالاسده پك مكلف وپك مطنطن بر بالو ویرلشدر . بو بالو (مشرق اعظم) سر لوحه‌سنی طاشیمقده‌در ، كه یالكز شهریمزده‌كی فارماصونلره عائد بولونیوردی .

ساعت اوندن اعتباراً پەراپالاسك قپوسی برمحشر حالنده ایدی . یوزلرجه اوطوموبیل قپونك اوكنی استیلا ایتمش ، یكیلەجك بر قالمامشدر ، كلنلر هپ سموكینلی ، زنكین ، مكلف ذوات ایدی . بونلرك قسم اعظمنه كوز قاماشدیریجی توالتلریله خانم ویا مادامل رفاقت ایدییورلردی .

« پەراپالاس » ك مدخلنه كیردكدن صوكره مسافرلرك قارشیسنه سابق مالیه سر مفتشی كاظم بك چیقمشدر ، بو ذاتك بوینده واسموكینك آلتنده قالین ایشله‌مه‌لی بر اطلاس واردی . وقتیله حضور خواجه‌لرینك طاشیدقلری یشیل اطلاسدن دها بویوك اولان بو اشارت كلنلرجه معلوم ایدی . مخبریمز بو اشارتدن برشی آكلایه‌مامش وصوردیغی ذواتدن‌ده برشی اوكره‌نه‌مه‌مشدر .

بش ، آلتی یوز كیشیدن مركب معظم بر قافله صالونی استیلا ایتمشدر ؛ متمادیاً ترنم ایدیلمش ، جازبانده رقص ایله اشتراك ایده‌نلر قیملدایه‌جق یر بولامامشلردر . بو غلبه‌لغك ایچنده هركس اشارتلی ایدی . بو اشارتلر اوچ نوعه آیریلیوردی : بعضیلرینك بوینده ایپك بر قورده‌لا وبونك اوجنده آی اشارتی بولونان نیكل بر مدالیه بولونیوردی . بعضیسنده ایسه بلك اوزرینه بوینذن اعتباراً طاقیلمش قالین بر قورده‌لا واردی . دیكر بعضیلرنده یالكز قالین قورده‌لالر واردی . بو میانده كاتب عدللردن ثروت بك ایری قارتی تماميله قاپایان معظم وصرمه‌لی بر اشارت طاشیوردی . پولیس مفتشلرندن سعید ، دارالفنون طب عدلی مدرسلرندن ادهم عاكف ، تجاردن حسام‌الدین بك ودیكر بعض ذوات بو علاماتی طاشیمقده ایدیلر .

برژاندارمه بیكباشیسی مشرق‌اعظم بالوسنك خادملرندن ایدی . استانبولده فرانماصونلرك اك بویوك مأموری اولدیغی روایت ایدیلن دوقتور بسیم عمر پاشا (سابق دارالفنون امینی) بالوده پك آز اوطورمش ؛ جاوید ، جاهد ، نجم‌الدین منلا ودیكر بعضی بكلرك هیچ كلمه‌مسی كلنلر آره‌سنده تأثرله یاد ایدیلمشدر . ایران سفیری طبا طبائی افندی بوینه علامت طاقمه‌یی تعلیق ایتمشدی . مع‌مافیه دون بوینده علامت طاشیانلردن چوغی اوجنبی ، دردنجی درجه منسوبیندن ایدیلر . پولیس اركانندن چوغی بو حالده ایدی .

سابق دفتردار راشد بك كنج چیفتلرك دانلرنی حرارتله سیر ایتمشدر . شهرامینی امین بك پك آز قالمش ویكی اوكرندیكی دانسك تجربه‌لرنی كوسترمشدر .

جازباند بلا فاصله دوام ایتمش ، دانلر دانسلری تعقیب ایتمش ؛ كیجه یاریسندن صكره ساعت اوچده یمك اوطورولمش وآرقه‌سندن صباحه قادار ینه دانس ایدلمشدر . »

(وقت) غزته‌سی‌ده « مشرق اعظمك نه اولدیغی وبوبالویی نیچین ویردیكنی » تدقیق ایدییور ، دییور كه :

« توركیا مشرق اعظمی ، اولكی آقشام ، پەراپالاس اوتلنده ، بر بالو ویردی و بو بالو وسیله‌سیله مشرق اعظم تركیبی ایلك دفعه اولارق توركجه مطبوعاته انتقال ایتدی . برچوق كیمسه‌لرك اوزرنده توقف ایده‌جكی بوتركیب نه‌یی افاده ایدییور ؟ « مشرق اعظم » نه دیمكدر ؟ اولا ، بزجه مجهول اولان بو عنوانك معناسنی تعیین ایده‌لم : اوته‌دن بری توركیاده بر ماصون جمعیتی اولدیغنی ایشیتیر ، فقط بونك نه یاپدیغنی ، اشتغالاتنك ساحه‌سی نه اولدیغنی پك چوغمز بیلمه‌یز . مشرق اعظم ، توركیا ماصونلغنك مختلف كومه‌لرینه منسوب مرخصلرندن متشكل بر هیئتدر . هراجتماعی تشكیلك ناصل مختلف قدمه‌لری وارسه ، توركیا ماصونلغنك ده پك طبیعی اولارق بویله برطاقم درجاتی موجوددر . وبو درجه‌لر ، ایلریله‌یه ، ایلریله‌یه نهایت اسمنی ، صوك بالو مناسبتیله غزته‌لرده كوردیكمز مشرق اعظم عنوانلی تشكلده نهایت بولور . مع‌مافیه ماصونلغك مملكتمزده ایلك تظاهرینی صوك بالو مناسبتیله تجلی ایتمش تلقی ایتمك یاكلشدر . بوندن داها اول موسوی و روم ماصون كومه‌لری طرفندن ، بك‌اوغلنك مختلف محافلنده ، بوكبی علنی اجتماعلر ترتیب ایدلمش ، مسامره‌لر ویرلمش . فقط عمومی بر عكس یاپامامشدر .

سویله‌نیلدیكنه نظراً تورك ماصونلغنه منسوب اولدیجه قوتلی بر كتله ، بو ابهامك ازاله‌سی لزومنه قناعت حاصل ایتمش وتشكلك ـ بونه‌دن بیلمه‌یز ؟ ـ خصوصیتلری ینه كندی اعضاسی آراسنده خفی قالمق اوزره عمومی اجتماعلر ترتیبنی ایسته‌مش ، شیمدی‌یه قادار یاپیلدیغی كبی اعضانك ماصون صفتنی ، كویا بر كورك محكوم كبی صیق ، صیق صاقلامالرنده‌كی خطاآلود وضعیته نظر دقتی جلب ایتمك ایسته‌مشدر . غالبا مشرق اعظمك صوك پەراپالاس بالوسی ، بو جریانك نتیجه‌سی اولاجقدر . توركیا ماصونلری ، بوصورتله حركت ایله ، بوروندكلری اسرار وخفایا ستره‌سنی بر نبذه اولسون ، قالدیرمایه باشلایور وبو اعتبار ایله صوك پەراپالاس بالوسی ، توركیا ماصونلغنك ، تاریخی حیاتنده تاریخی بر دونوم نقطه‌سی تشكیل ایدییور ، دیمكدر . »

وقت غزته‌سی بالوده استاد اعظم رتبه‌سنی طاشیان كاتب عدل یساری زاده ثروت بك اولدیغنی ، سابق استاد اعظمنه دارالفنون امین سابق بسیم عمر پاشا اولدیغنی قید ایتمشدر . [1]

(توحید افكار) صوك تلغرافك یازدیغنی نقل ایله اكتفا ایتمش ،

[1] دها اوللری جاوید بكده (استاد اعظم) لق یاپمشدر .

مهم‌ررول اویناپوردی . حتی اوصیره‌ده بین‌الملل آربیتراژ هیئتی نامیله علی‌العموم پارلامنتولردن پاریسه دعوت ایدیلن هیئتلردن مركب اوله‌رق عقد ایدیلن براجتماعه توركیا مبعوثانندن ده برقاچ كیشی سلیمان البستانی افندی رفاقتنده كیتمشلر ، واوراده ایراد ایدیلن نطقلری بركتاب حالنده طبع ایدرك مبعوثلره طاغیتمشلردی . بوكتابلر الآن مجلس مبعوثان كتبخانه‌سنده موجود اولمق لازم كلیر . سلیمان البستانی افندی مذكور اجتماعده ایراد ایتدیكی نطقده « موسی كبی بر پروسقری (یعنی مطرود) ، عیسی كبی بر انقونو (یعنی مجهول) ، محمد كبی بر اورفه‌لن (یعنی یتیم) بوعالمده بویوك بویوك برر دین تأسیس ایده‌بیلدكلری حالده بزم كبی بوتون ملتلرك اعاظمندن ومتفكرینندن مركب اولان بوهیئت نه‌ایچون عالمشمول یكی بر دین وضع وتأسیس ایده‌مسون . » دیدیكی اوكتابده محرردر .

(مشرق اعظم) : فارماصونلرك (لوحه ، مشرق) نامیله یاد ایدیلن مرتبه مرتبه محفللرینك الك باشنده وهپسندن بویوك (غران مه‌تر ـ استاداعظم) ریاستنده انعقاد ایدن مركز عمومیسی دیمكدر . توركیا مشرق اعظمی ایله دیكر اجنبی مشرق اعظملری آره‌سنده‌كی مناسبات ودرجهٔ تابعیت واستقلال آنجق اونلرك بوبوكلرنجه معلوم اوله‌بیله‌جك بر شیدر .

[1] صیق صیق تكرار ایدیلان بوعمده‌نك كیملرك غایه‌سی اولدیغی شیمدی آكلاشیلمش اولدی .

يالكز ميدانه چيقان بو تشكيلاتك و عقد ايديلن اجتماعك جمعيتلر قانوننه تطبيق ايديلوب ايديلمديكنی صورمشدر. فقط بو سؤال جوابسز قالمشدر . فی الحقيقه شيمدی‌يه قدر بر جمعيت خفيه حالنده اولان بو تشكل ينه جمعيت خفيه حالنده‌می‌در ، ياخود جمعيتلر قانوننه توفيقاً تشكيلات و عقد اجتماعات ايچون مساعدهٔ مخصوصه آلمش‌ميدر ؟ يوقسه فارماصونلق فوق‌القانون بر تشكيلاتميدر ؟...

***

جهانده يهودی حاكميتی ويهودی تشكيلاتی

« دنياده موجود يهودی قومی حقنده » بو هفته دارالمعلمينده معلم جودت بك طرفندن ويريلن قونفرانسی صوك تلغراف غزته‌سی نشر ايتدی . شايان دقت اولان بعض نقطه‌لرينی خلاصةً بزده نقل ايدييورز:

« ياهوديلرك ، جهانده‌كی موقعلرينی قولايلقله آكلايابيلمك ايچون بولوندقلری يرلری برخط ايله چيزمك كفايت ايدر . بو قوم ، چين ، توركستان ، روسيه آلمانيا ، هولاندا ، بلچيقا ، فرانسه ، انكلتره ، آمريقا : شمالی وجنوبی آمريقاده بولونقده‌درلر. ذكر ايتديكم بو يرلرده ياهودی حاكميتی بوتون شدتيله حكمراندر . بوكون (نويورق) ك البسه اعمالاتخانه‌لری، صاتيش پياسه‌لری، زنكين بانقالری ، شمندوفرلری ياهوديلر أللرنده‌در .

ياهوديلرده اصل اولان منفعت وحيله‌در . بوكون قاليفورنيا معدنلرينه ياهوديلر صاحبدر .

جهانده بو قومك فكرينه مراجعت ايديلمه‌دن ايشلر محورنده يوروييه‌مز . مشهور بارون (روچيلد) ده ياهوديدر . انكليز حكومتنك داماررينه حلول ايده‌رك دنيا پترول پياسه‌سنه حاكم اولمشدر .

ياهوديلر آمريقاده مطبوعاته‌ده حاكمدر . مشهور ويلسونك، لويدجورجك، قله‌مانسونك، مشاورلرندن اكثريسی ياهوديدر . بو قوم كندی منفعتنه اويغون بر صورتده انكليزلری ، آمريقاليلری اويناتمقده‌در . ايكی بيك سنه‌دن بری حكومتسز ، يوردسز ، سايمانك ييقلمش معبدی اوكنده هرجمعه ايرتسی كونی آغلاديلر . نهايت ارض موعوده قاووشديلر . بر حكومت تأسيس ايتديلر . بوكون اوراسنی اداره ايدن (ساموئل) انكليز ياهوديسيدر .

انكلتره‌نك جرائد سياسيه‌لری ، مجموعه‌لری ، كومور، دمير معدنلرينك اكثريسی، جهانك اك زنكين واپور قومپانيالری كذا بونلرك أللرنده‌در .

آلمان اردوسی، آلمانيا اصيلزدكانی، آلمانيانك (هوهنزولرن)، آوستريانك (هابسبورغ) خاندانه حاكم اولانلر ياهوديلردر . آوستريا‌ده‌ده ينه بو ملت حاكمدر. رومانياده بولونان پترول اوجاقلری بو قومك اداره‌سنده‌در. چه‌اسلواقياده‌ده حاكمدرلر . بورالرده دينی مؤسسه‌لری موجوددر .

دنياده موجود ماصون جمعيتلری يهوديلر طرفندن اداره اولونور. آژانس رويتر ، تلسز تلغراف استاسيونلری هپسی بونلرك أللرنده‌در .

ياهوديلر روسلردن كوردكلری ظلمك آجيسنی قات قات آلمشدر . پارا سايه‌سنده مجوهراته ، يوكسك رتبه‌ده‌كی ضابطلره ، بانقه‌لره حاكم اولمشدر . نتيجه‌سنده بولشه‌ويزم تهلكه‌سنی ميدانه چيقارمشدر. بوكون بولشه‌ويزم اداره‌سنك باشنده بولونانلر (۱۷) كيشی‌در . بونك (۱۲) سی ياهوديدر . روس بويوك مأمورلری (۵۵۰) در . بونك (٤٥٠) سی ياهوديدر . متباقی قالان يوزی خالص روسدر . تروچكی‌ده ياهوديدر ، بوكون سوسياليستلرك باشی اولان قارل مارقس‌ده ياهوديدر . بوتون اختلاللرده ياهودی ذكاسی ، ياهودی‌ تفاسی واردر .

مفرط ديندار اولان ياهوديلر ، روسيه‌ده دينی اورتادن قالديرمشلردر. بوكون روس پاپاسلرينه كولمكده‌درلر .

مصر پاموقلری ، قاب‌الماسلری هپسی ياهوديلرك أللرنده‌در . صوك عصرده يتيشن فيلسوفلرك ، عالملرك اكثريسی ياهوديدر . »

***

دارالفنونلی خانملرله بكلرك دانس حادثه‌لری

بعض دارالفنون طلبه وطالباتنك مجارلی دارالفنونليلرله برلكده مكتبلرده ، بك اوغلنده اوتللرده ، بارلرده برلكده دانس ايتملرندن متولد ديدی قوديلر بو هفته بوتون استانبول مطبوعاتی ومحافلی دولدوردی . بالخاصه اسپلانديد بارنده وقوعه كلن حادثه اورته‌لغی آلت اوست ايتدی . غزته‌لرك ويرديكی معلوماته كوره اسپلانديد حادثه‌سی شو صورتله جريان ايتمشدر :

دارالفنون طلبه‌سی نامنه توقاتليان اوتلنده مجار مسافرلره ويريلن ضيافتدن صوكرا مجار وتورك كنجلری ساعت اون برده اسپلانديد اوتلنه كيتمشلر . ايكی دارالفنون طالبات وطلبه‌سندن مركب اولان بو قافله ، اوتلده بر معتاد صباحه قدر دانس ايتمك آرزو ايتدكلرندن اسپلانديده كلير كلمز كنديلرينه مخصص بولنان كنيش صالونه كچمشلر . كنجلر صالونه داخل اولنجه يابانجی بعض ذواتك برقاچ ماصه اشغال ايتمكده اولديغنی كورمشلر. خانملر وبكلر يابانجيلر آراسنده دانس ايده‌ميه‌جكلرينی واكلنه‌ميه‌جكلرينی سويليه‌رك بونلرك صالونی ترك ايتملری ايچون اصرارده بولونمشلر. اوتل ديركتوری دارالفنونليلرك اعتراض حق اولماديغنی سويلمش وصالونك تخليه ايديله‌ميه‌جكنی علاوه ايتمش .

بو صيراده صالونده تجمع ايدن دارالفنونلی خانملر وبكلر يوكسك سسله يابانجيلری طيشاری چيقمغه دعوت ايتمشلر . صالونده عائله‌لريله برلكده بولونان اجنبی ذوات بر رذالتك چيقمسنه مانع اولمق ايچون درحال چكيلمشلر. يالكز مختلط تالی مبادله قوميسيونی رئيسی واسوهج مرخصی بو اصراره عطف اهميت ايتمه‌مش وصالوندن چيقمسنه هيچ بر سبب موجود اولماديغنی سويلمش . بونك اوزرينه اورته‌ده مدهش بر قارغشه‌لق حصوله كلمش . طباقلر، قدحلر قيرلمغه، باستونلر صاللانمغه وماصه‌لرك اوزرنده بولنان اشيا هواده اوچمغه باشلامش . لوقنطه‌ده مستخدمين‌ده مداخله ايتمشلر ووقعه‌نك بوسبوتون أليم وفجيع نتيجه‌لر ويرمسنه سبب اولمشلردر . خدمتچيلردن بر مادامك صاووردينی بر طباق ايله دارالفنون طلبه‌سندن بر افندی باشندن مجروح ولمش. لوقنطه ديره‌كتوری‌ده باشندن مجروح دوشمش . طلبه نهايت اسوهج مرخصی بارون (وارله‌تيد) ك قوللرندن طوتارق جبراً صالوندن طيشاری چيقارمش ... »

بعض دارالفنونلی خانملرك وبكلرك بويله بك اوغلرنده ، اكلنجه محللرنده دانس ايتملری ، سائقهٔ سكر ايله حادثه‌لر چيقارملری عمومی بر بر تقبيحه معروض قالدی . (استقلال) غزته‌سی ديبور كه :

« بش اون كوندن بری استانبول مطبوعاتی دارالفنون حادثه‌لری نامی آلتنده برسلسلهٔ وقايع نشر ايدوب طوربيور . هر صباح خلجان واندیشه ايله ألمزه آلديغمز غزته‌لرده دارالفنون كنجلرندن بعضيلرينك طاشقينلقلرينه دائر ستون ستون يازيلر اوقويورز . بونلرك ايچنده اويله‌لری واردركه اوقوركن تأثر وحجاب طويمامق ممكن دكلدر .

قيصه وآچيق سويليورز : بوكونك حادثه‌لرندن تولد ايدن وايده‌جك اولان بوتون مسئوليت بر زمانلر طلبه‌يه يارامق ايچون زمانه پرست بر تربيه سيسته‌می تعقيب ايتمش وقولای بر شهرت خاطری ايچون وظيفه‌لرينك وقار

وجدينى چيكنه‌مش اولانلره عائددر. ماضى بى قاريشديرمقدن نه‌قدر چكنيرسه‌ك چكينه‌لم صوك تراموای حادثه‌سنده طلبه‌نك هيئت مديره‌دن كورديكى مسامحه وتشويق بو كون او بوكك مؤسسهٔ عرفانه صوقولان قبا داڭى ذهنيتى طوغورتمقده خيلى مهم بر رول اوينادیغنى ، اوزمان كنجلرك هيجانيله اوينايه‌رق آلقيش طوبلايانلرك بو كونك يكانه قباحتليلرى اولديغنى سويله‌مكدن كنديمزى آله‌مايه‌جغز .

وضعيت چوق شايان دقتدر . شيرازه‌يه عارض اولان بوزوقلى بر پارچه دها كنيشله‌يه‌جك اولورسه آرقه‌سى انحلالدر . بناءً عليه عرفان ملى نامنه رجا ايده‌رز : بو ايشى دها اهل وصلاحيتدار ألره توديع ايتسونلر ! »

(جمهوريت) غزته‌سى ديبوركه :

« بو حادثه بارداغى طاشيران طاملادن باشقه بر شى دكلدر . صوك طاملا فضله كلدكى بارداق طاشمشدر .

اوكزده‌كى حادثه بر دارالفنون مسئله‌سى دكلدر ، على العموم مكتبلريمزك حياتى مسئله‌سيدر . على العموم مكتبلريمزده آنارشى واردر. بو ميانده دارالفنونك حائز اولديغى مختاريت وسائره كبى عالى حقوقك جكرى بش پاره ايتمز سوسلى كلمه‌لردن عبارت اولديغنى مساعده بويوريكزده عرفان عاشق بر تورك فردى اولارق بوراده آچيقدن آچيغه بن اعلان ايده‌يم . هنوز مدرسلرى آلافرانغه تعبيرى ايله فورمه (متشكل) اوليان بر مؤسسه‌يه دارالفنون عنوانى ويرمك و صوكره بو عنوانك قانادى آلتنه صيغينه‌رق وبوكك سوزلر سويله‌مك وبالاپروازلق ايتمك البته دوغرى بر شى دكلدر . قبول و اعلان ايتمكده‌يزكه دارالفنونده خارج اولماديغى حالده بوتون مكتبلريمزده ـ هرعيب ونقصانلرينه ضميمه اولارق ـ برده آنارشى حكمفرمادر . عرفان مؤسساتمزده اداره هيئتلرى وتعليم و تدريس هيئتلرى قدر طلبه‌ده نه يابديغنى بيلمه‌يور . طلبه‌سى آناطولى‌يه كوندريليور ديه كونلرجه غزته‌لره سرمايه اولمقده بولونان قابلى مكتبنك حالده‌كى شجاعت نه‌در ؟ دارالمعلمين مكتبلرينك عصيانى نه‌ايدى ؟ »

(وقت) غزته‌سى ديبوركه :

« دقت ايديلير ايسه كورولوركه (تجدد) كلمه‌سى عرفاننده باشقه بر عكس تأثير ياپمقده‌در. هركس (تجدد) ده‌نيجه باشقه بر معنا آكلامقده‌در . آلتدن آلته ياپيلان پروپاغاندالر ايله فكرى بر آنارشى حاصل اولمشدر. پك چوق كيمسه‌لر (تجدد) ده‌نيجه هردرلو اخلاق قاعده‌لرك يقيلماسى مطلوب ايمش كبى باطل ظنلره دوشمكده‌در . دانس ، قادين وايچكى كبى عائله حياتيله صيق صورتده علاقه‌دار مسائل اطرافنده حاصل اولان قارما قاريشيق فكرلر وتلقيلر مملكتك اك كثيف بر طبقه‌سى ايچنده عقدهٔ قلبيه اولمقده‌در . نه اولويورز ؟ نه اولمق ايسته‌يورز؟ نره‌يه كيديورز؟ نه‌ياپمق ايسته‌يورز؟ هركس آكلايه‌مامقدن دولايى مضطرب بولونمقده‌در . »

(توحيد افكار) ديوركه :

« ملى حياتمزك محيط صافنه كيرمش (بار) لر ، يعنى عصرى ميخانه‌لرده حادثه‌لر برى برينى ولى ايديور .

بو دفعه‌كى بار حادثه‌سى ديكرلرندن دها مؤسفدر . چونكه بوتون اميد استقبالمز اولان تورك كنجلكى‌چيركين بر طاشقينلقله بو حادثه‌يه سببيت ويرمشدر .

حادثه ، دارالفنون طالباتى خانملرك بارده اوطوران بر قاچ اجنبينك قارشوسنده اويناماميز ، ديمه‌لرى اوزرينه وقوع بولمشدر . يك نظرده ، طالبات خانملرك بو استنكافى شايان تقدير بر حركت كبى كورونويور . فقط نهايت بر عربده ايله نتيجه‌لنن بو استنكافك معناسز اولديغنه شبهه‌مى واردر ؟ بر ايكى اجنبى اوكنده دانس ايتمك ايسته‌مه‌ين طالبه خانملر ايچون ، بارك قادين نزكك خدمتكارلر وغارصونلرى اجنبى دكلمى ايدى ؟ نهايت برابر دانس ايتدكلرى ماجارلر ، طالبه خانملر ايچون اجنبى وياباكى دكلمى ايدى؟ يوقسه ماجارلرله موجود منحصراً عرق بر رابطه اوزرينه ، بوكونكى دين ، عادت ، مدنيت ، مملكت ، جميت ، عائله آيريلقلرينه رغماً. خانملر ، ماجارلرى كنديلرينك اوز قاده‌شيمى ظن ايديورلر ؟ »

§ مملكتك حقيقى عرفان اوردوسنى تشكيل ايده‌جك اولان كنجلرك وبالخاصه كنج قيزلرك اكلنجه حقى ، بارلره كيدوب عيش ونوش ايدرك سرخوشانه وقعه‌لرى احداث ايتمه درجه‌سنه واردیرمه‌لرينى ، دنيانك هيچ بر يرنده افكار عموميه قبول ايده‌مز . »

(صوك تلغراف) ديبوركه :

« حادثه‌يى بورايه‌قدر قيدايتدكدن صوكره مسببلرينه خطاب ايتمك ايسته‌رز : «خانملر ، افنديلر ... دون آقشامكى مستيكه‌كدن صوكره حركتكزدن پشيمان اولديكزمى ؟ هر كون بر حادثه چيقارمقدن ممنونميكز ؟ عيب دكلمى ؟ دارالفنون كنجنك ، بالخصوص كنج قيزينك بارده ايشى نه ؟»

غزته‌لرك و افكار عموميه‌نك تقبيحى دارالفنونك فضيلتپرور كنجلرينى پك متأثر ايتدى. فن فاكولته‌سى طلبه‌سى بر بياننامه نشر ايتدى . بو حركتلرك فن فاكولته‌سى منسوبينى طرفندن نفرت و استكراه ايله قارشيلانديغنى ، بالجمله خلاف آداب ومغاير عنعنات طرزلرى قبول ايده‌ميه‌جكلرينى ، دارالفنون طلبه‌سنك على العاده هيجانلر تحت تأثيرنده حركت ايتمه‌سنى فضيلت مفهوميله غيرقابل تأليف عد ايتدكلرينى بيلديرديلر .

شمدى بر طرفدن طلبه‌لر كندى آرەلرنده طوپلانيور ، عمومى طلبه قونغره‌سى عقد ايتمك ايچون استحضاراتده بولنيورلر ، ديكر طرفدن پوليسجه وفاكولته‌لرجه تحقيقات دوام ايديور . آنقره‌دن كلن تلغرافلرده «بو حادثه‌لرك حيثيت مليه‌يى لكه‌دار ايلديكنه» دائر مبعوثلرك سئوال تقريرلرى ويردكلرى بيلديريليور . باقه‌لم ، معارف وكالتى نه جواب ويره‌جك !

(حاكميت مليه) غزته‌سى‌ده نشر ايتديكى بر مقاله‌ده « بوتون بو حادثه‌لرك مجرملرينى فكر حياتنك باشنده بولونانلره » عطف ايديور ، « اكيلن تخملر بيچيليور » ديبور؟ كه غائب طوغرودر. فى الحقيقه بو كون بوتون بو چيركين حادثه‌لرك مسئولى ، چوجقلردن زياده اونلره رهبرلك ايدنلردر . حريتدن ، غربلیلقدن ، عصريلكدن بحث ايده ايده چوجقلرى ، قيزلرى شيمارتديلر . بوتون عنعنات و مميزات مليه‌يه « تعصب » ديه هجوم ايتديلر . مسلمان قيزلرينك تياترو صحنه‌لرينه چيقه‌رق آقتريسلك ايتملرى ، عمومى محللره كيده‌رك دانس ايتملرى ، محرملرى اولمايان بر طاقم دليقانليلرله ديار اجنبيه‌يه كيدرك اكلنملرى خوش كورولدى . عادتا تشويق ايدلدى . فقط عاقبت ، ملاكت اجتماعيه يوز كوسترىدى . رذالتلر يكديكرينى ولى ايتمه‌يه باشلادى . افكار عموميه آرتيق بو مناسبتسزلكلردن اوصانمغ و ايكرنمغ كلدى . شيمدى بو حاللره سببيت ويرنلر ، افكار عموميه‌نك تضييق قارشوسنده قالدقلرى جهتله قباحتى چوجقلرك اوزرينه يوكلتمك ايسته‌يورلر ايچندن

صیرتلق ایتمه‌یورلر. فقط اك بویوك مسئوللر، مربیلر و رهبرلردر. بو اجتماعی آنارشی‌نك تخملرینی أكنلر اونلردر. شیمدی بیچدكلری ده آنجق او اكدكلرندن باشقه بر شی دكلدر. هر كون، هر دقیقه چوجقلره، قیزلره قارشی «ییقیك شونعصبی، ماضیدن كلن نه وارسه آلتی اوسته كتیرك!» دیمدیلر. ایشته اونلرده بوندن باشقه بر شی یاپمادیلر. شیمدی بو نتیجه‌لری طبیعی كورمك قضا ایتمزمی؟ بر دارالفنون امینی دارالفنونلیلرك دانس ایتملرینی طبیعی كورورسه، دینك قبول ایتمدیكی شیلری بز یاپدقدیه افتخار ایدرسه بر معارف وكیلی علی ملاء الناس رقص ایدرسه، ملت عمامه‌یله استخفاف ایلرسه آرتیق طلبه وطالبات ایچون نه قالیر؟ چوجقلر آلدقلری درسی تطبیق ایدیورلر. دها ده ایده‌جكلر. بونلر عصریلكك هنوز باشلانغیج حركتلریدر. بونك قطع اولنه‌جق دها نیجه مراحل ومراتبی واردر!...

***

دارالمعلمات سقفی آلتنده بر فاجعه

غزته‌لرك بریسنده اوقودیغمه ومساموعمه. بلذت بولنان بر آرقداشمك‌ده افاده‌سنه نظراً مجارستاندن كلن دارالفنون طلبه‌سی اخیراً دارالمعلماتی زیارت ایله اوراده اعزاز و اكرام ایدلمشلر و متعاقباً دارالمعلماتلی بعض طلبه‌لرله مجار كنجلری دارالمعلمات قونفرانس صالونده‌كی صحنه‌ده برخیلی دانس ایتمشلردر.

اگر بو ساده‌جه بر غزته خبری شكلنده قالوب واقع اولماسه‌یدی بو كا اینانمقده مشكلاته معروض اولاجقدم؛ فقط وقعه‌یه رأی العین شاهد اولان آرقداشمك نقل و افاده‌سندن صوكره بو خصوصده تردده لزومسز بر صافدللك اولدیغنه قانعم.

كوریلیور كه مملكتمز پك آغیر بر مرض اجتماعی ایله تا جكركاهندن معلولدر.

هرشیدن اول بر كره دوشونه‌لم: دارالمعلمات نه‌در؟ بن او قناعتده‌یم كه اوراسی یارینكی تورك نسلنك قیزلرینه فضیلت و عائله، وطن و ملت تربیه‌لری ویره‌جك و مملكته كزیده و منور بر صنف مدرسینی یتشدیره‌جك اولان بر مدرسهٔ رسمیه‌در... بورادن چیقه‌جق اولان تورك قیزلری مملكتك یارینكی قادینلغنه قارشی بر نمونهٔ امثال اولاجقلر و مستقبل تورك نسلنك قیزلرینی، یعنی سزك و بزم قیزلرمزی یتشدیره‌جكلردر.

كوریلیور كه بر قسم دارالمعلمات طالبه‌لری مملكتك تلقیات عالیه‌سنی قابا بر شكلده استخفاف ایتمشلر و محیطك پك حقلی بر نفرت و غیظنی كندی اوزرلرنده تكثیف و تثبیت ایتمشلردر.

اونوتمایالم كه مجار كنجلرینك قوللرنده‌كی رقص و طرب عالی، هرهانكی بر اوتل و بارك سقفی آلتنده دكل، اك یوكسك و رسمی بر مؤسسهٔ عرفانمزك چاتیسی آلتنده كچمكده‌در. و عینی صورتله بو قیزلر، كیمجی بر یولجی و مجهول الهویه بر قیز دكل، طوغریدن طوغری‌یه تورك نسل اصیلك بوكونكی قیزلری و تورك نسل مستقبلنك یارینكی عرفان و اخلاق آنالریدر.

حكومت، بو بنانی نیچون آچمشدر؟ اگر بوراسی اجنبی كنجلرله تورك و مسلمان قیزلرینك رقص ایتمه‌سی ایچون آچلمش بر دارالرقص ایسه، او حالده دارالمعلمات اسمی اولك قاپیسندن قالدیره‌رق اوراده مكلفینك آلین تریلرندن آلنمش طولغون بر تخصیصات ویرمك دكل، دانس صالونلرنده اولدیغی كبی اورادن شهریه نامنه یوكسك بر ویركو آلمق لازمدر. یوق، اگر بوراسی همشیره و قیزلریمزك اخذ فیض اخلاق ایتدكلری بر مؤسسه ایسه او حالده اونك چاتیسی آلتنده كچن بو رقص و طرب فاجعه‌سی نه‌در؟..

دارالمعلمات، محیطك پك حقلی بر تقبیح و مؤاخذه‌سی آلتنده جبههٔ شرفكارنده چركین و ناخوش بر ایز براقان بو واقعه‌لره‌یی ناصیهٔ اصالتندن سیلملیدر. وسیلمكه مجبوردر.

عینی زمانده سوء تأثیراتی انكار ایدیله‌مه‌یه‌جك قدر غیر قابل انكاردر كه فعل، روح تربیه ایله وطلبه‌لك یوكسك انضباط و وقاریله‌ده پك آغیر بر تضاد تشكیل ایتمكده‌در.

صوكره آكلامیورز: بو مكتبك مدیری، مدیره‌سی و هیئت تعلیمیه‌سی یوقمیدر؟.. اگر وارسه محیطك و تلقیات اخلاقیه‌دن اخذ الهام ایدن عرف قبیح و مؤاخذه ایلدیكی بو حركته قارشی نصل مساعده‌كارلق كوسترمشلردر؟ زیرا او بنانك سقفلری آلتنده اوقویان قیزلر بزم بر همشیره‌لرمز اولدیغی قدر اونوتمایالم كه اونلرك‌ده برر كریمه و ودیعه‌لریدر. اگر اونلر كندی اوز قیزلرینك، یادم ساعت اول طانیدقلری بر اجنبی كنجك قول و كوكسلری اوستنده دانس ایتملرینه مساعده ایدیورلرسه و بونی حیات شخصیه‌لرنده‌ده تطبیق ایده‌جك قدر بر جوولیت اراده صاحبی ایسه‌لر و بونی بوتون بر مملكت افكار عمومیه‌سنه قارشی اعتراف ایدرلرسه او حالده ــ كندیلرینی دكل، فقط ــ سكوتلرینی حقلی كورورز. عكس تقدیرده اونلر، كندی زوجه و كریمه‌لری طرفندن یاپیلماسنه مساعده ایتمدكلری بر حركتی كندیلرینه بر ودیعهٔ ملیه اولان طلبه‌لرینك یاپمسنه قارشی اغماض عین ایتمش دیمكدرلر كه بو اعتبار ایله وده‌ها غیر قابل عفو بر شكلده كنهكار و شایان اتهامدرلر. اگر مسببلر جزادیده ایدلمزسه امینم كه بو حادثه او كنده كندیلرینی بیلن اولاد بابالری بوندن بویله قیزلرینی او چاتی‌نك آلتندن چكوب آلاجقلر و یاخود اولادلرینی اورایه كوندرمكده دوچار تردد اولاجقلردر.

ضرر عام ایچون ضرر خاص اختیار اولنور قاعده‌سی بو كون و یارین ایچون تاره‌لكندن بر ذره غائب ایتمه‌مشدر. بن امینم كه مكتبك اكثریتی، شاهد اولدقلری بو لوحه‌یی ناخوش و مشمئز بر سیما ایله قارشیلامشلردر.

بناءً عليه كوروليوركه اوچ بش قيز بتون بر اكثريتك حسياتيله استخفاف ايتمش وياخود مربيلر ، كوز يومق صورتيله بو استخفافه مساعده ايلمشلردر . بوكون ياپيله جق برشي وارسه اوده آنجق بوفاجعه مسبب وقهرمانلرينك محيطه بر عبرت مؤثره اولمق اوزره صورت مؤثره‌ده تجزيه ايدلملری لزوميدر .

اونوتمايالم كه بومكتبك دارالمعلمات اولمسی واونك يتشديرديكی طلبه‌لرك يارينكی تورك آنالرينك مربيلری بولنمسی بزه بوخصوصده حقلی بر انديشه بخش ايتمكده ومؤاخذه‌لرمزی اك كور ، اك بليغ سسمزله اسماعه بزی مجبور قيلمقده‌در .

هم آكلايه‌ميورز ؛ بوغرب مدنيتنك بزده تطبيقی می ديميور ؟ او واسع سربستی‌يه واخلاق خصوصنده‌كی اوواسع تلقی‌يه رغماً آوروپانك هيچ بر طرفنده رسمی بر قيز معلم مكتبنك كندی سقف عرفانی آلتنده تطبيقنه مساعد ايتمديكی بر حركتك اك يوكسك بر تورك ومسلمان قيز معلم مكتبك چاتيلری آلتنده اجراسنه مساعده اولنمق ، بزده آوروپانك ، تجددك ، نه قدر يا كلش ، نه قدر فنا آكلاشيلمش اولديغنی كوستره‌جك ال جانلی بر دليلدر .

اگر يارينكی تورك مربيه‌لری مدنيت يوللرينه عفيف و تميز آلينلرنده‌كی فضلت و شرف اكليلی ايله دكل دانس و فوقس تروت اوبنايه‌رق كيره‌جكلرسه بو آياقلر منزول ومفلوج اولملی والله بويله بر قارناوال مدنيتی مملكتمزك ايچنه صوقامليدر . زيرا بزم ايستديكمز هرشيدن اول اخلاق ، علم ، فن ومساعی مدنيتی‌در .

« اقدام » صلاح الدين انيس

اقدام غزته‌سنده نشر اولونان بومقاله اوزرينه دارالمعلمات هيئت مديره‌سی اوراده ياپيلان مناسبتسزلكلر افكار عموميه‌نك واقف اولديغی انديشه‌سيله پك بويوك تلاش كوستردیلر . مكتب مديری دارالفنون مدرسلرندن محمد امين بك غزته‌لره شدتلی تكذيبنامه‌لر كوندرمه‌يه قالقيشدی . اونك اوزرينه دارالمعلماتده‌كی ياپيلان مناسبتسزلكی بالذات مشاهده ايدن اقدام محرری مسئله‌يی شوصورتله توضيح ايتدی :

« . . . مجارلر ، مهماندارلری دارالفنون خانملری وبكلری ايله غروب ضروب كلديلر . مكتبك آنتره‌سنده ، مكتب مديری محمد امين بك ومديره مطيعه خانم ، معلملر وپك چوقده طالبات كانلری استقبال ايتديلر . بومراسم اوقدر صميمی ، اوقدر جاندن اولدی كه ... بن بر كناره چكيلمش ، وضعيتی تدقيق ايديوردم . شيمدی هر دارالمعلماتلی طوپلايه‌بيلديكی برقاچ كيشی‌يه مكتبنی كزديرمك ايچون يانه آلوب اوزاقلاشيوردی . دارالمعلماتلی طلبه اوقدر مهماننوازلق اثری كوستريورلردی كه مجارلرك ممنونيتدن آغزلری قاپانمايوردی . بو اده‌ده بر ساعتدن فضله مصاحبه دوام ايتدی . بر مجار ، فرانسزجه نطق سويلركن طالباتك برقص موضوعی اوكرنمك ايچون عادتا خيرجينلاشيورلردی . نهايت بری دايانامادی ، بكا صوردی : « عفو ايدرسكز ، عجبا نه سويليور ؟ » « بوراسی بر باغچه‌يه بكزه‌تيور وسزلرده باغچه‌نك چيچكلری ديبور . » ديدم .

اوبله سويندی كه بو بر جمله ، ظن ايدرم بوتون مكتبی بر آنده طولاشدی . بو برقاچ ساعت دوستلق پك چابق ايلريله‌دی . مجارلر ، خاطره دفترلرينه قونوشدقلری خانملرك اسملرينی قيد ايتديلر ، اونلره كندی اسملرينی يازديرديلر .

دها صوكره پيانو وكمان اوطه‌لرينه تقسيم اولان مجارلر ، بوراده روحنواز پارچه‌لر ديكلديه عادتا مست اولديلر .

موسيقينك تأثيری اعصابی اوقادار كوزه‌تمش اوله جق كه غلبه‌لق آره‌سندن توركجه بر سس يوكسلدی :

— دانس ايده‌لم ...

صوك زمانلرده بين الملل بر كلمه حالنه كيرن « دانس » ك نه ديمك اولديغنی بيلمه‌ين يوقدی . كمان اوطه‌سی دار دكلدی . پيانو اوطه‌سنده پيانو كليدلی ايدی .

— هايدی اويله ايسه قونفرانس صالونه .

بر دقيقه ايچنده بوتون صره‌لر دولمش . هر بر ، اشغال ايدلمشدی .

مكتبك كمان وپيانو خواجه‌لری اولا ملی مارشلردن بر ايكی پارچه چالديلر ، طالبات شرقی سويله‌دی . بو ، مجارلرك اوزرنده اوقدر درين بر ايز براقدی كه ...

ياننده اوطوران بر مجار ، پيانونك اوكنده كومه تشكيل ايدن دارالمعلماتليلردن بر دانه‌سنی اشارت ايده‌رك يارم فرانسزجه ايله :

— نه كوزل .. قيز ديدی .

بونی سويلركن غير انسانی دوشونديكنی آكلامقده كوچلك چكمه‌دم .

همان مجارلر ، دارالفنونلی خانملردن برقاچنی يقالايه‌رق تپينمه‌يه باشلاديلر .

و بو رقصه ، واقع اولان دعوت اوزرينه بر قسم دارالمعلماتلی خانملرده اشتراك ايتدی .

كوروليوردی كه ، دارالفنونليلرمزك بعضلری سياحتلرنده بو عجيب رقصی اوكرنمكده كوچلك چكمه‌مشلر .. بو جيافين هرا يارم ساعتدن فضله دوام ايتدی . بر آره‌لق كوزومی صحنه‌يه چويرديكم زمان بر آز اول خوشنه كيدن وبوحسنی بكا اظهار يدن مجارك دارالمعلماتلی بر خانمله سيچراديغنی كوردم .

مطبعه‌يه دونوبده انطباعاتمی حوادث اوله‌رق قيد ايتديكم زمان هركس شاشيردی وغير اختياری هركس بر آغزدن :

— ده‌ليميسك ؟ دارالمعلماتده دانس اولورمی ؟ ديديلر . اصرار ايتدم . مسئله‌نك شاقا دكل ، بر حقيقت اولديغنده آز زمانده تام بر قناعت حاصل اولدی . — برهان الدين عالی »

اقدام غزته‌سی دارالمعلمات مديری عليهنده دعوا اقامه ايتمشدر .

* * *

دارالفنون امينك اعترافاتی

دار الفنونليلرك پك اوعللرنده ، بارلرده ، مكتبلرده چيقاردقلری ناخوش حادثه‌لرك افكار عموميه اوزرنده براقديغی فنا تأثير بيوك ملت مجلسنه قدر عكس ايتدی . دارالفنونك مختاريتی لغو ايچون بعض مبعوثلر تكليف قانونيده بولونديلر . دارالفنونه قارشی افكار عموميه‌نك ومجلسك بو حركتی دارالفنون امينی تلاشه دوشورمش ، بوتون غزته‌لره بيانانده بولونمه‌يه سوق ايتمشدر . عرفان عالمده وقوعه كلن بو تذبذب و آثارشينك عامل حقيقيسی نه اولديغنی آكلامق ايچون دارالفنون امينك شو سوزلرينی اوقومق كافيدر :

« مادامكه جمهوريت اعلان ايتدك ، دارالفنونليلر دانس ايده‌جكدر و دانس ايتملری طبيعيدر .

دوشونمه‌يورلر ميكه تورك دارالفنونی تاريخك واعتقادلرك انكار ايتديكی بر حياتی يالكز باشنه حياتك وزمانك بوتون شئامتلرينه رغماً تأسيس ايتدی . قادين واركك بوتون كنجلری عينی درسخانه‌لرده عينی حقوقدن مستفيد اوله‌رق

تدریس ایتدی . بش سنه‌دن بری دوام ایدن بومشترك حیاتك جیرکین طرفنی کوستریکز ! اخلاق ، انضباطی ، ولایتی اولیان مؤسسه بویله‌می اولور ؟ »

دارالفنون امینه کوره اوره‌ده سایان تقبیح هیچ بر حرکت یوقدر . « اعتبارك انکار ایتدیکی ، (یعنی دیلرك طابع یعنی) و حیاتی ، بو مشترك حیاتی بز ، بزم دارالفنونمز تأسیس ایتدی . بونك جیرکینلکی نره‌سنده ؟ » دییور . دیمك که بوتون افکار عمومیه‌نك ، مطبوعاتك ، مجلسك تقبیحلری معناسزدر! حد ذاتنده بونلری تقبیح دکل ، تقدیر ایتمك لازمدر ... اویله‌می ؟

کورولیورکه ، اجتماعی تذبذب وبحرانك رهبری کیملردر ؟.. بو اعترافات قارشوسنده آرتیق سویله‌جك سوز یوقدر !..

***

فوضای اجتماعی

اجتماعی بحرانده ، مکتب بحرانی ، قادینلق بحرانی

اقدام صاحبی احمد جودت بك یازییور :

« مملکتمزده عمومی ، خصوصی اویله غریبه‌لر اولیورکه ، وکالتدن ، مکتبدن طوتك‌ده هرکوشه باشنه قدر ، یا بر معلم ، یاخود یابانجی جائز ویا غیرجائز اولان شیلری حاوی برلوحه ستونی رکز ایتمك لازم‌کله‌جك . بومملکت او قدر شاشیرمشدر . یالکز اصول ونظامات شاشقینلغی دکل ، قواعد معاشرت شاشقینلغی‌ده واردر . سائر هیچ برمملکتده اولمایان شیلر بزم مملکتمزده وقوعه کلیور . چونکه اجتماعی اخلاق ، اجتماعی انتظام قواعدی اونودولمغه باشلادی . حکومتك مأمورلرینی بیله طانیمیورلر . مواد اخلاقیه نره‌ده ایسه کیاً قالقه‌جق . معاذالله اویله برتورك هیئت اجتماعیه‌سی تشکل ایدییورکه بونك اوصاف وخواصنی تاریخلر هانکی عنوانلر آلتنده قید ایده‌جکلرینی بیله‌میه‌جکلردر .

بواسراری ، نسللری ویرنلر برشیئی نظردقته آلمایورلر . اوامر وقوانین ، محیطه ، اقلیمه ، تربیه‌یه کوره تنظیم اولونور .

بوکونکی تورك هیئت اجتماعیه‌سی تمامیله عریاندر . ایکی اوچ آیدن بری استانبولده وطشره‌ده وقوعه کلمش اولان احواله کوز کزدیریکز . حرکات شخصیه واجتماعیه‌مزده بزه نه‌لرك رهبر اولدیغنی سویلیه‌بیلیرمیسکز ؟ نه تربیهٔ عائلویه وار ، نه‌اخلاق دینیه وار ، نه اخلاق فلسفیه وار ، نه‌قانون قورقوسی وار . عقله نصل اسرسه اویله حرکت ایدیلیور . اویله وقوعات اولیورکه انسان بعضا ، عجبا بوتون معلومات ابتدائیه غائب اولدی‌ده حیات بهیمانه‌یه طوغری‌می کیدییورز ، دییور .

§ انسانلرك اداره‌سی ایچون برطاقم پرنسیپلر واردر . قاچ کره یازدق‌که دموقراسی وجمهوریت حالنده یاشایه‌جق برملتك فضیلت صاحبی اولمسی لازمدر ، یوقسه انحلاله اوغرار . بزم احوال عمومیه‌مزده نه کوریلیور ؟ فضیلتك کاملاً عکسی .

اوچ درلو اخلاق واردر : اخلاق دینیه ، اخلاق فلسفیه ، اخلاق تشریعیه . برنجیسی بوکون اجتماعیاتمزده دیه‌بیلیرزکه تماماً محو اولدی . او اخلاق فضولی برشی عد ایدلدی ، دها دها ، سبب تدنی اولمق اوزره اتهام ایدلدی . اسلام دینك شخصلر ایچون وضع ایتدکی قواعد اخلاقیه ترك ایدلدیکی کبی هیئت اجتماعیه‌نك حسن حالده بقاسنه عائد اولان قوانینده کاملاً اونودلدی . مسلمانلقده‌کی اخلاق اجتماعیه ، هیچ بردینده او قدر مکمل دکلدر . فقط جهالت غفلتیله بونلر کوریله‌میور . لکن طوغریسنی سویلیه‌یم ، شمدی دکل ، دها اولدن بری مسلمانلقده‌کی اخلاق اجتماعیه مملکتمزده لزومی وجه ایله تشهیر وتشریح ایدلمش دکلدر .

بزه ، مکتبلرمزده هیچ برکیمسه مثلا زکاتك اخلاق اجتماعیه اوزرنده‌کی تأثیرات حکمیه‌سنی سویله‌مه‌مشدر . حالبوکه بو ، تساند اجتماعینك اك مهم وظائفی تشکیل ایدر . بوکون انکلتره ، الآن توراتك قواعدیله حرکت ایتمیورمی ؟ حالبوکه مسلمانلغك اخلاق اجتماعیه‌سی اونه‌کیلرك هپسنه مرجحدر . بونی سویله‌ین بیوك اجنبی مؤلفلریدر .

مملکتمز چوق فضله جاهلدر . لایکلك نه‌دیمك اولدیغنی حالا آکلایه‌مامشلر ، ضیا کوك آلپ مرحوم بوکلمه‌یی « لادینی » دیه یاکلش اوله‌رق ترجمه ایتمش واو یاکلش ترجمه یوزندن مملکتمزده‌کی برقسم سطحی بیلر ضلالتده قالمشلردر . ینه بو یاکلش ترجمه‌نك نتیجه‌سی اوله‌رق حکومتك‌ده مقصدی نه اولدیغنی آکلایانلر نادردر . واقعا معارف وکالتنك اوامر غریبه‌سی بو یاکلش تلقیلری تقویه ایتدیکندن مکتبلرده چیغرندن چیقمشدر ... »

فلسفی اخلاق قواعدینك بزجه بر تأثیری اوله‌مایه‌جغندن ، مجرملرك قانون قورقوسندن‌ده پروالری اولمادیغندن بحث ایتدکدن صوکره دوام ایدییور :

« بزده حیا وحجاب هم عائلوی ، هم دینی برفضیلت ایدی . حالبوکه بونلر دنیا صفاسنه مانع عد ایدلدیکندن اونلرك‌ده حکمی یوقدر .

عائله‌لر پك شدتلی عوامل آلتنده ایکله‌یورلر . بوکون قادینلق‌ده مع التأسف شدید بر بحران ایچنده‌در . اوکا یاکلش تلقینات واقع اولمشدر . او هیچ آکلامادیغی ، بیلمدیکی ، ماهیتنی ادراك ایتمدیکی بریکی حیاته کیرد کیرمز ، اوکا فضیلتدن زیاده رذیلت کوسترلمش ، ایشته عائله رابطه‌سی‌ده بویله برباد اولمشدر .

مکتبه کلنجه ، او زمرد عنقا قوشنه بکزر . هرمکتبده معناً تربیه خراب اولمشدر . مکتب اداره‌لری معارف وکالتندن آلدقلری تعلیمات اعجوبه‌نما ایله هانکی اصول تربیه‌یی تطبیق ایده‌جکلرینی تعیینده شاشیروب قالمشلردر . علی العموم مکتبلر آجینه‌جق حالده‌درلر . بونلرده تربیه جهتی مهملدر . تورکیه‌ده هیچ بر زمان مکتبلر شیمدیکی کبی قارمه قاریشیق بر حاله کلمش دکللردر . بزم مکتبلر ایچون شیمدی بر (روس صالاته‌سی) دیمکدن باشقه برشی بولونه‌ماز . اسکی زمانك مکتبلریله بوکونکی مکتبلر آره‌سنده‌کی فرق تعریف اولونه‌جق کبی دکلدر . معارفمزك اداره‌سنه صوقلمش اولان مجهول آلر ، اوراسنی آز زمان ظرفنده پك فنا برحاله کتیرمشدر . معنویات خصوصنده مدهش برتزلزله اوغرادق . بونی طوغرولتمق ایچون بردقیقه بیله غائب ایتمیه‌رك ارباب جدیت واختصاصدن مرکب برهیئت تشکیلیله معارف مسئله‌سنی بولنه‌قویمالی وآرتق هرهانکی برمعارف وکیلنه ، مکتبلری بوزمغه مساعده ایتمه‌ملیدر . معارفمزی بتیرن ایشته بو مساعده‌کارلقدر . هم لزومندن زیاده مصارف اختیار ایدلمش ، هم معارفمز انحطاطه اوغرامشدر . مکتبلرمزده تطبیق اولونه‌جق اصول اداره‌نك تثبیتیله اشتغال شرطدر . معارف وکیللری اداره‌نك جریانه باقسونلر . تدریسات وتربیه‌نك جریانی کندی کندیلرینه تبدیل ایده‌مسونلر . »

***

« پاپا » وه‌میسیونه‌رلك

هندستانك (لاهور) شهرنده انتشار ایتمکده اولان (نور) رفیقمز ۱ کانون ثانی تاریخلی نسخه‌سنده بومهم مقاله‌یی نشر ایدییور :

« اسلام عالمك هیچ برکوشه‌سی یوقدرکه اوراده میسیونه‌ر اردوسنك بر مفرزه‌سی بولونماسین . بو اهل صلیبك وظیفه‌سی هریرده مسلمانلقله مجادله‌در . اخیراً خبر آلدیغمزه کوره « پاپا » ده میسیونه‌رلر میانه داخل اولمش وروماده

حمایه و مراقبه آلتنده میسیونه‌رلرك مسلمانلقله نه صورتله مجادله ایده‌جکنی اوکره‌نه‌جك بر صنف کشاد ایتمشدر . میسیونه‌رلر بو صنفده آکمال معلومات ایدرك اسلام عالمنك هرطرفنه داغیله‌جقلر وعقائد اسلامیه ایله مجادله ایده‌جکلردر . معلوم اولدیغی اوزره « پاپا » نك نفوذی استصغار ایدیله‌جك برشی دکلدر . کندیسی بوتون قاتولیك عالمنك رسمی رئیس روحانیسی اولدیغندن بوتون قاتولیکلر اوکا عرض انقیاد ایدرلر . بناءً علیه پاپانك اسلام عالمنه قارشی آچدیغی مجادله مهم بر « اهل صلیب » ماهیتنده‌در . »

(نور) رفیقمز بومعلوماتی ویردکدن صوکره اسلام علماسنك ، مشایخنك بوکا قارشی نه یاپاجغنی صوریبور ؛ الحالة هذه لوندره‌ده ، برلینده برر جامع شریف بولوندیغی ، (پاپا) نك بو حرکتنه مسلمانلرك (روما) ده (واتیقان) جوارنده برجامع شریف انشاسیله جواب ویرمه‌لرینی توصیه ایدیبور .

اسلام عالمی

وهابیلرك مرامی . — کچن هفته ظرفنده آلینان بوتون خبرلر وهابیلرك جده‌یی احاطه ایتدکلری وقریباً بویوك بر تعرض اجرا ایدرك حرکات عسکریه‌لرینی اتمام ایده‌جکلری ماهیتنده‌در . مع مافیه بوکونه‌قدر بوتعرضك اجرا ایدلدیکنه دائر اساسلی برخبر آلینمامشدر . هندستان مسلمانلر طرفندن حجازه کوندریلن هیئتك ، شیخ سنوسینك ودها باشقه ذواتك (مکه) یه مواصلت ایتدکلری آکلاشیلیور . هند هیئتی بیاناتنده بولونه‌رق حجازده جمهوری برادارهنك تأسیسنه طرفدار اولدیغنی سویله‌مشدر . دیکر طرفدن نجد سلطانی (ابن السعود) ك مکه مارتنه شریف علی حیدرپاشا حضرتلرینك اصحابی ایچون تشویقانده بولوندیغی خبر ویریلمکده‌در .

هندستانده . — هند اهالیسنی تمثیل ایدن ملی قونغره وسائر تشکیلات اسلامیه سنوی اجتماعلرینی عقدایدرك نهایت بولمشدر. بیسیده انکلیز افندیلرینه قارشی بویقوتاژ تطبیقی‌ومنه وجات داخلیه‌یی تعمیمی قبول ایتمشلردر .

هند مسلمانلری ، بوتون هند مسلمانلرینی تمثیل ایدن اسلام جمعیتنی احیایه قرار ویردکلری کبی بوکا مقابل هندولرده (ماهاسام) نامنده‌کی هندو جمعیتنی احیایه قرار ویرمشلردر. مسلمانلرك بوصورتله تشکیلات اسلامیه‌یی ، هندولرك‌ده کندی تشکیلاتنی احیا ایدرك میدان فعالیته چیقملری پك مهم بر حادثه تشکیل ایتمکده‌در. هرایکی طرفده هندولرله مسلمانلرك مناسباتنی اصلاح ایچون یکدیکریله مذاکراتده بولوناجق برر هیئت تشکیل ایتمشلردر .

هندستانده اسلام تشکیلاتی یعنی اسلام جمعیتی ، علما جمعیتی ، خلافت جمعیتی بر قونفرانس عقدایدرك مساعیلرینی توحید وبوصورتله هرجمعیتك ایفا ایده‌جکی خدماتك دیکرجمعیتلر طرفندن ایفا اولوناجق خدماتی تأیید وتقویه ایتمه‌سنه قرار ویرمشلردر .

ایرانده . — ایراندن آلینان معلوماته کوره باش وکیل وحربیه ناظری سردار سپه رضا خان داخلیه ناظری امیراقنداری ، حربیه‌یه خیانت تهمتیله توقیف ایتدیرمشدر . امیر اقندار رضا خانك الاقوتلی مظاهرلرندن بری اولمقله معروف اولدیغندن و مومی الیهك عراقه‌وقوع بولان سیاحتنده کندیسنه رفاقت ایتدیکندن حادثه‌نوقیفی ایرانده حیرتله قارشیلانمشدر . هنوز بو حادثه‌نك تفصیلاتی آکلاشیلمامشدر .

مصرده . — مصرده انتخابات مجادله‌لری شدتله دوام ایتمکده‌در. زغلول پاشانك ریاستی آلتنده‌کی (وفدالمصری) نك نامزدلرندن تقریباً یوزی مومی الیهدن آیریلمشلر ، قسماً مستقل نامزد اولارق ، قسماً (حزب الوطنی)یه التحاق ایدرك انتخاباته اشتراك ایتمشلردر . زغلول پاشانك اکثریت احراز ایتمه‌سی امیدی بو صورتله ضعیفلامش بولونیور. مع‌مافیه مومی الیهدن آیریلان برچوق نامزدلرك ینه کندیسنه التحاق ایتمه‌لری امید اولونمقده‌در . چونکه یکی تشکیل اولونان اتحادفرقه‌سی هنوز تشکیلاتنی یاپامامش وبناءً علیه انتخاباته فعال بر صورتده اشتراك ایده‌مه‌مشدر . (حزب الوطنی) نك نامزدلری اولجه (٣٣) کشیدن عبارت ایکن اللی‌یه بالغ اولمشدر .

شیمدیلك مصرده انتخابات بوصفحه‌ده‌در. برچوق تحوللر کچیرمکده اولان مصر انتخاباتنك نهایت نه‌صورتله تجلی ایده‌جکی بللی دکلدر .

سودانده . — انکلیزلر سوداندن چیقاردقلری مصر عسکرلری یرینه یرلی اهالیدن انکلیزلرك قوماندانی آلتنده یکی بر قوت تشکیلنه قرار ویرمشلردر . مصر باش وکیلی زیور پاشانك مصر عسکرلرینی سودانه ارجاع ایتمك ایچون مذاکرات اجرا ایتمکده بولوندیغی بر صره‌ده انکلیزلرك بوکا قرار ویرملری و سودان والیلکنه تعیین ایتدکلری سیر (ارکه‌ر) لسانیله بونی اعلان ایتملری مصرده عظیم بر سوء تأثیر اجرا ایتمش ، مصرك سودانده‌کی حقوقنی انکلیزلرك مطلقا غصب ایتمك ایسته‌دکلری بر کره دها میدانه چیقمشدر .

آبونه‌لری ختام بولان قارئین کرامك آبونه بدللرینی ارسال ایتمك لطفنده بولونملری ویا آبونه‌دن صرف نظر ایلدکلرینی اشعار بویورملری بالخاصه رجا اولونور .

شهزاده باشی : اوقاف اسلامیه مطبعه‌سی

آبونه شرائط : هر بر ایچون سنه‌لکی (٤٠٠) آلتی آیلغی (٢٢٥) ، ممالك اجنبیه ایچون سنه‌لکی (٤٥٠) ، آلتی آیلغی (٢٥٠) غروشدر.

نسخه‌سی ٧,٥ غروشدر .
سنه‌لکی ٥٢ عدددر .

اداره‌خانه : بابعالی جاده‌سنده رشید افندی خاننده

اخطارات
آبونه بدلی پشیندر .

مسلکه موافق آثار مع‌الممنونیه قبول اولنور . درج ایدلمه‌ین یازیلر اعاده اولنماز .

سبیل الرشاد

١٣٣٠

آدرس تبدیلنده آیریجه ٥ غروش کوندرلملیدر .

مکتوبلرك امضالری واضح و اوقوناقلی اولملی و آبونه صره نومروسنی محتوی بولونمسی لازمدر

ممالك اجنبیه‌دن آبونه اولانلرك آدرسلرینك فرانسزجه یازلمسی رجا اولنور.

پاره کوندرلدیکی زمان نه‌یه دائر اولدیغی بیلدیرلمسی رجا اولنور

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم

باش محرر
محمد عاکف

صاحب و مدیر
اشرف ادیب

اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

عدد ٦٣٧ — ١١ رجب ١٣٤٣ — ❋ پنجشنبه ❋ — ٥ شباط ١٣٤١ — جلد ٢٥

تدقیق آثار :

اسلام تاریخی

محرری
لئونه قائتانو

مترجمی
حسین جاهد

١

طنین سر محرری حسین جاهد بك اخیراً ایتالیان مورخلرندن (لئونه قائتانو) نك (اسلام تاریخی) نامنده‌کی اثرینی ترجمه ایدرك موقع انتشاره چیقاردی .

جاهد بك ترجمه ایتدیکی اثری قارئلرینه تقدیم ایدییورکن بونك «آوروپاده یازلمش اك مکمل ، ممکن اولدیغی قدر بیطرفانه و خیرخواهانه یازلمش بر تاریخ» اولدیغنی ، مؤلفك وقایعه «بر آوروپالی و بر عالم نظریله» باقدیغنی ، بوندن طولایی اثرده «حسیاتمزی و قناعتلرمزی رنجیده ایده‌بیله‌جك نقطه‌لر وارسه‌ده صرف تاریخه عائد اولان قسملرندن استفاده‌نك پك بویوك» اولاجغنی بیان ایتمکده‌در.

فی‌الحقیقه مترجم بکك دیدیکی کبی قائتانونك تاریخی منوران اسلامی رنجیده ایده‌جك بر ماهیتده‌در. بو اثری مطالعه ایدنلر بزجداً انجینمشلردر. بناءً علیه بو اثرك رد و جرحی ایچون احبای کرامز بزه مراجعتله بو وظیفه‌یی ایفا ایله بزی مکلف طوتدیلر . حسین جاهد بك اثرك رد و جرحنی آرزو ایتدیکنی ، فقط کندیسنده بو اقتداری کوره‌مدیکندن بوایشی ارباب علمه براقدیغنی سویلیور. بوندن باشقه ، اثرك هیچ بر نقطه‌سنی دکیشدیرمیه‌رك ترجمه ایتدیکنی و علیهمزده‌کی مطالعاتك مدافعه‌سی وقوف تامه متوقف اولمغله پك آز حرمتکارانه تعبیرلری بیله محافظه ایده‌رك بو صورتله دینمزه خدمت ایتمش اولدیغنی درمیان ایدییور . مدافعه‌یه اهلیتی بولونمادیغنه دائر جاهد بکك افاده‌سنی تواضعه حمل ایتمك ، بونك هضماً لنفسه سویلنمش اولدیغنه ذاهب اولمقدن ایسه مومی‌الیهك معذرتنی قبول ایدیویرمك بو مقامه دها مناسب اوله‌جق. لکن شو «پك آز حرمتکارانه» تعبیرینك تحتنده مستتر و دائره‌شموله داخل اولان شتومك محافظه‌سنده‌ده دینمزه خدمت عد ایده‌میه‌جکز . خصمك اعتراضات و مطاعنی نه‌قدر آغیر اولسه بیلنمك ایچون تماماً نقل اولنور . لکن دشمن دین اولان مؤلف عباره آره‌سنده اسملری بکن اجلای امتی تحقیره قالقیشیر ، مثلا امام ذی‌النورین و سبط مجتبی ـ رضی‌الله عنهما ـ نك اسم شریفلرینی ذکر ایدرکن اونلری «متردی» لفظی‌یله وصف ایدر، ام‌المؤمنین صدیقه ـ صلوات‌الله علیها ـ یی یاد ایدرکن «چوق سوزلی، کوه‌زه» تعبیرینی صرف ایدرسه بحث تعنق اولمیان بوکبی شتومك نقل و محافظه‌سنده لزوم اولدیغی و اهل ایمانی رنجیده ایتمکدن باشقه بر ثمره‌سی بولونمادیغی مستغنی بیاندر . شو «متردی» لفظك استعمالنده‌کی رداءتی مورخه تلقین و تعلیم ایدن ردیلر معلوم ! لکن او «چوق سوزلی» ادعاسنی نره‌دن چیقاردیغی آکلاشیلمایور. حضرت صدیقه حقنده استعمال اولونان «کثیرالحدیث» وصف ممدوحنك یا کلش ترجمه‌سی اولماسین ؟ بو صورتده خطانك عربیدن ایتالیانجه‌یه ترجمه‌سنده اوله‌بیله‌جکی کبی ترکجه‌یه ترجمه اولنورکن وقوعی‌ده محتمل اولور . هر حالده شو الفاظ شتمی مترجم بکك محافظه‌یه اوغراشمالی ، اهل اسلامی رنجیده ایتمه‌مك ایچون حذف ایتملی ایدی . آنجق او زمان دینمزه ، یاخود اهلنه بر خدمت ایتمش اولوردی . لکن مترجم بك مع‌التأسف بو صورتله حرکت ایتمه‌مشدر . مترجم بك کندینی بر نوع ایلچی وضعیتنده اولدیغنك کوزاوکنده طوتولمسنی؛ «ایلچی‌یه زوال یوق» ـ دجمله‌ٔ مساعده‌کارانه‌سیله

عمل ولنمسنی ایستیور. بزده بویله یاپمایوب‌ده (ماسبك الاالذی باذك) دیه یاقه‌سنه صاریله‌جق دکلز. شوقدروارکه حسین جاهد بکی هیچ بروقت بر (دشمن ایلچیسی) وضعیتده کورمك‌ده ایسته‌مزدك.

جاهدبك بوتاریخك ترجمه‌سنه کندیسنی سوق ایدن عاملك لسانمزده براسلام تاریخی بولونمادیغنی سویلیور. بونی‌ده کندیسندن اوممازدق. دیمك‌که میرمومی‌الیه کتبخانه‌لریمزده سیر وتواریخه دائر کرك عربیدن ترجمه اولنمش، کرك رأساً ترکجه یازلمش اولان بونجه کتابلرك موجودیتندن بی‌خبر ایمش! تأسف اولونور.

مترجم بك، ترجمه ایتدیکی اثرایچون «حد ذاتنده بیوك برقیمت علمیه‌یی حائزدر. آوروپاده یازلمش اڭ مکمل وممکن اولدیغی قدر بی‌طرفانه وخیرخواهانه برتاریخدر.» دییور. بوکاده ـ بزی معذور کورسون ـ ایناناممیه‌جغز. بو مؤلفك، قدسك فتحندن بحث ایتدیکی صیره‌ده «قدسی کافرلر استیلا ایتدی.» دیه قدس شریفك اهل‌اسلام آلنده قالمش اولدیغنی ذکر ایدرکن اظهار ایتدیکی تهییج، اسکی اهل صلیبك تعصبنی تمثیل ایدییور. خیرخواهلق نره‌ده؟ تاریخك خیرخواهانه، یاخود بی‌طرفانه اولمسندن وازکچدك، باری خصمانه اولمقله برابر أدب دائره‌سنده یازلمش اولسه ایدی!..

اثرك حد ذاتنده قیمت علمیه‌دن محروم اولدیغنی‌ده ترجمه ایدیلان مقداری بنفسه اثبات ایدییور.

برکتابك دکرلی اولمسی مؤلفك معلوماتنك کثرتنه، مأخذلرینك وسعت وقوتنه، کندیسنك علمك حقایقنه واقف، مراتب نقولی عارف، حقیله محاکمه‌یه مالك، کذب ومجازفه‌دن مترفع، تعصب ومکابره‌دن مجتنب اولوب طوغری‌یی سوه‌ن، سوزینی وزن ایدنلردن اولمسنه، القای شبهات ایله اذهان وادیانی افساده چالیشان ویاخود آنلره قاپیلان ارباب وساوسدن اولمامسنه وابسته‌در. بو مؤلف عجبا هانکی قسمدن اوله‌جق؟ مطلوب اولان صفات ممدوحه کندیسنده وارمی؟ هیهات! بلکه هیچ بری یوق. شو اثر حقنده آوروپاده یازلمش اڭ مکمل تاریخ اسلام دنیلنجه یالکز بلادمزده معروف اولان دولتلرك دکل، مالاقاده، جاواده، مالایاده، مالدیو، ولاکه‌دیو آطه‌لرنده، مسقطده، حضرموتده، سقطراده، صومالده، زنکبارده، سودان شرقی وغربیده، صحراده کلوب کچن اسلام حکومتلرینك وقایعنی‌ده جامع اولاجغی خاطره کلیوردی. حالبوکه نره‌ده او بوللق؟ اساساً مؤلفك مأخذلرینی مبین اولان لیسته اونك وسعت علمنی میدانه چیقاریور. موسی‌الیهك مأخذلری یالکز بحر سفید حوضه‌سنه متعلق اولان اقوام اسلامیه تاریخلری ایچون بیله وافی دکل. هله اوتجی عصر هجری‌یه وارنجه عادتا یایا قالاجغی شیمدیدن آکلاشیلیور. مؤلفك منبعلر حقنده‌کی یدنجی فقره‌سنی اوقوییکز. لیسته‌ده کوستریلن کتب تاریخیه میاننده متقدمین آثارندن ابن هشامك سیرتی، طبری‌نك تاریخی، واقدینك فتوح الشامی کبی بر قاچ کتابدن باشقه برشی یوق. سائرلری هپ متأخرینك بعض مؤلفات مطبوعه‌لرندن عبارت. مؤلف تاریخك باشلیجه مأخذلرینی کوسترن شو لیسته‌ده عبادیدن باشلایوب امثال واغانی وحماسه وهجی کبی لیدك، فرزدقك، فراسینك، حطیئه‌نك، متنبینك، اهلونك دیوانلری کبی.. لسان‌عرب، قاموس، تاج‌العروس کبی.. جاحظك رسائلی، غزالینك احیاسی، عیدروسك حاشیه‌سی، فاکهینك توسلاتی، بخادینك مزاراتی، حریرینك مقاماتی کبی کتب مختلفه‌یی یازمش وبو جلدك طبعی اثناسنده مطالع اولاجغی کتابلری‌ده ینه اساسلی مأخذلرندن اولمق اوزره متعاقب جلدلرك باشلرنده کوستره‌جکنی (٦۷) نجی صحیفه‌ده‌کی نوطده بیان ایتمشدر.

مؤلف تفسیر نامنه زمخشرینك کشافندن باشقه برشی کورمه‌مش، تفسیر منقولدن بی‌خبر اولوب ابن‌جریرك تفسیرینی بیله ایشیتمه‌مش اولدیغی ینه شو لیسته‌دن مستبان اولیور. کتب حدیثدن یالکز بخاری‌نك جامعنی کورمش، «صحیح مسلم»ك‌ده اسمنی ایشیتمش اولدیغی سوزلرندن آکلاشیلیور. لکن مؤلفك نفسنه حسن توجهی چوق. کندینی محققیندن اولمش ظن ایدییور. تاریخ وسیر دیرایکن موضوع وغایه‌لرینی فرق ایتمکسزن عام حدیثه‌ده قاریشیور، هر علمده سوز سویلمکه کندنده قدرت وصلاحیت کورییور. لکن کلامنده او روح وطلاوت کورولیور. مفهومی محلنه مطابق اولمیانلری، سوء فهم وقلت بضاعه‌یه دال اولانلری چوق! مطالعاتنك هرهانکیسنه دقتلی باقیلسه سطورینك ضمننده (الجاهل جسور) تمامی اوقونیور. بونلرك مجموعی تحلیل اولندیغی صورتده هیچ بریسنك اقسام آتیه‌دن خارج اولمادیغی تبین ایدییور: اثر جهل اولان انکار محض، سائقهٔ کفر وتعصب ایله مکابره، تصدیق کذب وتکذیب صدق، فقدان حیا ایله قوری افتراء، سوء فهم ایله اتباع وهم، ایجاد وساوس ایله تغلیط اذهان، تحکیم هوسات ایله مجنونانه هذیان!!..

باقیکز، جهل وتعصب بو زواللی‌یه نه‌لر دوشوندورمش، نه‌لر سویلتمشدر.

بحیرا قصهٔ مشهوره‌سی محمدبن اسحاقك سیرتنده، دها طوغریسی ابن هشامك روایتده کیمدن ایشتدیکی بیان اولنمقسزین ذکر اولنیور. فقط موسی الیهك آنی عبدالله ابن ابی بکردن اخذ ایتدیکنی‌ده ابن جریر جملهٔ روایاتندن اوله‌رق نقل ایدییور. ایشته اوفاجق برحادثه‌که مؤلفك حوصلهٔ ادراکی بوکاده طار کلمش. خیلی تفکردن صوکره شویله برقرار ویرمش. بعضیلرینك ابن‌اسحاقك ایکی عصر [طوغریسی بربچق] اوله دائر اولان روایت مقطوعه‌سنی کافی کورمیه‌جکلری ملاحظه اولنمش، اسنادك تفتیش وتعدیلنه لزوم کورولمش ایمش‌ده

عبدالهدن ایشتدیکی آنکچون علاوه اولنمش ایمش . فقط مجمیجه اولمش دییور . عبدالله بن ابی بکر الصدیق (رضی‌الله عنهما) ایچون « هجرتك اون ایکنجی سنه‌سنده ابن اسحاقك ولادتندن برعصر اول دنیایه کلدی » دییه‌رك زمانه یتیشمدیکنی ذکر ایدییور . (۳۱۹ نجی صحیفه‌یه باقکز) عبدالله ابن الصدیق (رضی‌الله عنهما) هجرتك اون برنجی سنه‌سنده وفات ایتدی . ابن اسحاقك آنك زمانه یتیشمدیکنده شبهه یوق . لکن اویله بر ادعاده بولنانده یوق . مروی عنه اولان ذات اوده کل . (۶۵) سنه‌سنده طوغوب مدینه‌ده آلتمش سنه قدر برابر یشادقدن صوکرا ابن اسحاقدن سکز سنه مقدم یوزاوتوز بش سنه‌سنده وفات ایدن مشاهیر فضلای تابعیندن عبدالله بن ابی بکر بن محمد بن عمرو بن حزم الانصاری‌در . بونده اویله نه اسنادی زمانه قدر چیقارمق غرضی ، نه‌ده بر عجیبلك وار ، عجبی ، مورخك کندیسی .. غش ، اونك فکر ومطالعه‌سنده‌در !

بحیرانك ذکری بونلردن اقدم اولان اکابر تابعیندن میمون ابن مهران الجزرینك کلامنده‌ده وار . همان بر تاریخ کبی ذکر ایتمش . [لقد آمن ابوبکر بالنبی صلی الله علیه وسلم من زمن بحیرا الراهب واختلف بینه وبین خدیجه حتی تزوجها وذلك قبل ان یولد علی] یعنی « ابوبکر بحیرا زمانندن ایمان ایتمش وپیغمبر صلی الله علیه وسلم خدیجه‌یی (رضی الله عنها) تزوج ایدنجه‌یه قدر آرالرنده آمد وشد ایله سعی ایلمش‌در . اوزمان علی دها طوغمامش ایدی . » دیمشدر . رسول ذی‌شان صلی الله علیه وسلم افندمزك چوجقلغی زماننده ، یاخود برای تجارت شامه کیدرکن بویله بر تارك دنیایه ملاقی اولدقلری حقنده طرق مختلفه‌دن روایتلر چوقدر . تابعین ائمه‌سندن محمد بن شهاب الزهرینك [وفاتی ۱۲۴] بحیرا ایچون « تیما یهودیلرندن ایدی » دیدیکی منقولدر . (مسعودی) ، مروج الذهب‌ده (بنی عبدالقیس) دن بر نصرانی اولوب اسمی (جرجیس) ایدی ، دییور . (نفیسه بنت امیه) نك اثرنده (نسطورا) دینیلیور . قصه‌لرك تعددی دها قوتلی کوریلیور . بومورخك نقل ایتدیکی اوزره (سیره نکره) ده طوبلادیغی اسانیدك کثرتی قناعت بخش اولمش . بحیرا قصه‌سنك اسرائیلیاتدن مأخوذ اولمسی ادعاسنه قدر ایلری کیدن (هرشفلد) ده نسطور وسرجیس اسملرنده دها بر عنصر تاریخی بولندیغنی تسلیم ایتمش . بومورخ اونی ده قبول ایتمیور . « خرستیان اسملری بالکز سیرت حلبیه کبی متأخرینك کتابلرنده کوریلیور . » دییور . بونلر ، واقدی ، ابن سعد ، ابونعیم الاصفهانی کبی متقدمینك کتابلرنده اسنادیله موجوددر . فقط مؤلفك کندیسی کورمه‌مش ، اورالره وقوفی یوق . نه یاپه‌لم !..

بزبو آوروپالی مورخك جاهلانه انکاره جسارتلرندن زیاده مطالعه‌لرینك تضمن ایتدیکی وساوس واوهامه تعجب ایدییورز . « اهل اسلام آراسنده اولا شایع اولان بشائر نبویه آنجق علمای یهود ایله کاهنلردن منقول ایمش . خریستیانلق موقعی بوش بولنیورمش‌ده شو رهبان قصه‌لری او نقصانی اکمال ایچون تصنیع وکیندکجه زیادهٔ اسانید ایله توسیع اولونمش ایمش . » بووساوسی ایشیده‌جك اولان غافل آوروپالیلر اسلامده کلیسا تشکیلاتی اولمدیغنی ، سافده رسمی مدرسه‌لر ومکتبلر بیله بولونمادیغنی بیلمزلر . بویله‌شیلری دوشونه‌جك ، وظیفه ایدینه‌جك مقاملر وارمش‌ده یاپمشلر ظن ایدرلر . اسلامده هرقائل وناقلك کندی حسابنه حرکت ایده‌بیله‌جکنی ، کیمدن نه صدور ایدرسه عهده‌سنده قاله‌جغنی ، اسانیدك ضبطنه بونك ایچون اعتنا اولندیغنی ، روات وروایاتك احوال و درجاتی ، قوت و ضعفلری معلوم ، حدیث وضع واسناد ترکیب ایدنلرك دینمزده پك مذموم اولدیغنی ، آکلاشیلان ، بومورخك کندیسی‌ده بیلمیور . علم احوال الرجالك نه دیمك اولدیغنه واقف دکل . بشائر و علائم نبوتی بیلوب طانیمق خصوصنده خریستیانلق مقامنی طولدورمق ایچون بحیرا ونسطورا قصه‌لرینه لزوم اولمایوب او مقامده بوشلق تصوری‌ده اساسندن یاکلشدر . نامهٔ نبوینك وصولی اوزرینه شامده بیوك اسقف تعاظر (تئودور) ك ایمان وشهادتی ، قیصرك اظهار ایتدیکی میل ورغبتی بیانه‌ده حاجت یوق . مقوقسك هدیه‌لر تقدیمی ایله رضای نبوی‌یی استحصاله اقدامی ، نجاشینك و جارودك اسلامی معلوم . نجرانیلرك قصه‌لریله حق بیلدکلرندن کوز یاشلری ایله کلوب ایمان ایدن قسیسین ورهبانك حاللری قرآنده مذکور . بونده‌ده شك اولنه‌ماز یا ؟ اولمدق شیئه کوز کوره اولدی دینه‌من یا ؟ خبر قرآنك بی‌اساس اوله‌میه‌جغنی هله‌بزم مورخ‌ده قصه‌فیل بحثنده اعتراف ایدییور .

اوزمانلر عموم اهل کتاب ونصارانك تورات وانجیلده موعود و مبشر اولان نبی ذی‌شانك قدومنه منتظر اولدقلری شبهه‌سزدر . شمدی کندیلری‌ده بونی پك صاقلامیورلر . بالعکس (اظهار الحق) ده مذکور اولدیغی اوزره هندستانده نشر ایتدکاری لب التواریخلرنده دین اسلامك سرعت انتشارینه سافلرینك اوزمانلر بوانتظارده بولنملرینك چوق تأثیری اولدیغنی یازییورلر .

اقامهٔ جهاد واحکام شریعت ایله مشغول اولان سلف کرام امتك اویله رهبان حکایه‌لری تصنیعنه تنزل ایتمیه‌جکلرینی بومورخ‌ده بر آره‌لق دوشونمش اوله‌جق که موضوع بحث اولان (بحیرا) و (نسطورا) قصه‌لرینی احتمال اسلامه یکی کیرن خرستیانلر یاپمشلردر ، دییور . بزده بوکا قارشی آنلر نقل ایتمشلر ایسه بلکه بالذات او راهبلردن وتلمیذلرندن ایشتمشلردر ، دییه‌بیلیرز .

دارالفنون ملغا حکمت تشریع مدرسی

صدرالدین

قرآنه رهبر کز اولسون‌ه !

۲

ذوق وألمك ساحهٔ تأثیری خارجنده قالمق الك مدهش فلاکتلره واك سرمست ایدیجی ذوقلره قارشی حضور فکری‌یی محافظه ایتمك بك بویوك بر خصلت اولمقله برابر تهلکه‌ن‌ده آزاده دکلدر . ذوق وألم نظرمزده بوتون اهمیتی ضایع ایدرسه نه‌دن چالیشه‌لم ؟.. بوتون مساعیمز تحصیل ذوقه واجتناب ألمه مصروف دکلیدر ؟ بونلرك ایکیسی‌ده حائز اهمیت اولمازسه نیچون کندیمزی یوره‌لم ؟ بویله بر نقطهٔ نظر بزم قدرت فعالیتمزی ضعفه اوغراته‌بیلیر . جهان بوتون جاذبه‌لریله ، هند فلسفه‌سنك (مایا) یعنی خیال ، خدعه ، باطل تسمیه ایتدیکی شیئه دونر . حیاتك بو شکلده تلقیسی بر ملتك مدنیتی اوزرنده تخریبکار بر تأثیر یاپار . هندولرك عصرلردن بری حاکمیت اجنبیه‌یه بویون اکمه‌لرینك سببلرندن بری‌ده بو تلقیدر . قدرت ، نفس ، ازواج ، اولاد وبوتون نعم حیات بر هیچ‌دن ، بر (مایا)‌دن عبارت قالیرسه ؛ بر فاتحك ، بر مستولینك سطوتی انسانی بونلردن تجرید ایدرسه نه اولور ؟ ایشته ذوق وألمه قارشی لاقید قالمق کبی شایان غبطه حالت فکریه‌نك حیات عملیه اوزرنده بیقیجی تأثیری بو شکلده‌در . فی الحقیقه بو ، پك نازك ، پك بحران آمیز بر وضعیتدر . فقط بو روح ، بو لاقیدی ، حیاتك هر شعبه‌سنده‌الك بویوك ظفرلری احراز ایچون لازمدر . تصادف ایده‌جکمز بوتون شدائده رغماً رهگذار عزمزه دیکیلن بوتون موانعی ، صارصیلمه‌دن ، تردد ایتمه‌دن ییقمق خصوصنده بزه او یاردیم ایدر . ذوق وألمك اوزرمزده حائز اولدیغی حاکمیتی تذلیل ایتدیکمزدن ، بونلر قدرت فعالیتمز اوزرنده اجرای تأثیر ایتمه‌دیکندن یولمزده کمال وقار ایله دوام ایدرز .

فقط دنیایی ، بر (مایا) ، بر خیال طانیه‌جق اولورسه‌ق الك مدهش خسرانه دوچار اولورز . بویله بر حالت فکریه انسانی جامد بر عطالته سوق ایدر . محن ومشاق اوکنده قدرت فعالیتمزی تقویه ایده‌جك اولان عامل بو صورتله عکس تأثیری اجرا ایدر . بوتون قوای حیاتیه‌مزی امحا ایدن بر میقروب اولور . مع الاسف مسلمانلرك بر چوغی ، تصوف حقنده یاکلش بر طاقم تلقیلر یوزندن ، حیات حقنده بویله بر نقطهٔ نظری قبول ایدییورلر . مقاصد دنیویه‌یی مطالب روحانیه ایله غیرقابل تألیف ظن ایدییور وبناءً علیه آره‌لرنده عمومی بر عطالت ورخاوت حکمران اولویور .

(بودا) نك تعالیمی « نفسی امحا » یی استهداف ایدر . خریستیانلق‌ده همان همان عینی نقطهٔ نظری پرورده ایدر . بناءً علیه اوروپا ، کلیسانك پنجه‌سنده یاشادیغی مدتجه جهالت وخرافات ایچنده قالمشدر . رونه‌سانس حرکتی کلیسانك بویوندوروغنی تارمار ایتدیکندن خریستیانلق عالمنده علم وعرفان دوری باشلامشدر . مسلمانلق بوکون دوکومی کسمك ، ایکی منتهایی تألیف ایله بو مسئله‌یی حل ایتمك ایچون کوندرلمشدر .

شرقده وضعیت ، غربده‌کی وضعیتله طبان طبانه ضد بولونیور . غرب نظرنده أذواق دنیویه ، هر شیدر . غایه ، هدف اونلردر . بناءً علیه غربلیلر احتراصات بهیمیه‌لرینك اسیریدرلر . بونی تأمین ایچون غربلیلر هیچ بر تشبثدن کری قالمازلر . طبیعی بونك مسئولیتی اونلره راجعدر . غربلیلر ، الك اساسلی حقوق بشریه‌نك آیاقلر آلتنده چیکنه‌نمه‌سنه مقابل اولسه‌بیله هیچ بر وقت أذواق دنیویه‌لرینی تطمیندن کری قالمازلر .

بو صورتله شرق وغرب یکدیکرینه قارشی تماماً مخالف بر وضعیتده‌در . بر طرفده دنیایی استحقار ، ملکات بشریه‌نك فلجه اوغرامامسنه سببیت ویرمش وبناءً علیه مهد مدنیت ایچنده یاشایان اقوامك تدنیسنه بادی اولمشدر . دیکر طرفده دنیوی حرصلر ، هر قیددن آزاده بر اشتهای توسع وجوده کتیرمشدر .

دین اسلام بو ایکی منتهانك نقطهٔ تلاقیسنی کوسترر .

مسلمانلق ، یالکز نفسمز ایچون دکل ، عمومك نعم حیاتدن استفاده ایتمه‌سی ایچون بوتون وسعمزله چالیشمه‌مزی امر ایدر . اوت ، هدفمز ، عمومك رفاهی اولمالیدر . بویله‌جه بر طرفدن فعالیته سوق ایدیله‌رك ملکاتمزك فلجه اوغرامامسندن قورتولیورز . دیکر طرفدن یالکز مشتهیات نفسانیه‌یی تطمین اسارتنه دوشمکدن صیانت ایدیلیورز . چالیشملی‌یز . فقط ثمرات مساعیمزی عمومك خیرینه ، رفاهنه انفاق ایتملی‌یز . حقیقی مسعودیتی بوندن طوپلاملی‌یز . بو صورتله چالیشمغه سوق اولوندیغمز کبی ذوق وألم قیدینك فوقنده قالیورز . چونکه مسعودیتمز ، بر طاقم شیلرك استحصالنه وابسته دکلدر . مسعودیتمز باشقه‌لرینك ، عمومك مسعودیتنده‌در .

ایشته بو آیات کریمه بو فضائل جلیله‌یی توصیه ایدیور : ذوق وألمه قارشی لاقیدلك ، بشریتك منفعت عامه‌سی اوغورنده انفاق . بو فضائل انشراح صدری تأمین ایدر ، صبرمزدن هر یوکی قالدیرر وبزه دنیاده رفعتی تأمین ایدر .

بزم بو سطرلری یازمقدن مقصدمز یالکز تعالیم قرآنیه‌نك قیمت اخلاقیه‌سنی بیان ایتمك دکلدر . هدفمز بونلری مسلمان قرده‌شلرمزه ، بو فضائل اسلامیه‌دن اوزاقلاشان ؛ بو حیاتده احراز موفقیت ایچون ، حیات دنیاده وحیات عقباده مسعود اولمق ایچون لازم اولان بو فضائل اسلامیه‌دن بی نصیب قالان دین قارداشلرمزه تجلی ایتدیرمکدر . مسلمانلر ، بوکون ، فلاکتلر ایچنده یوزه‌رکن ، روکردان اولدقلری کتاب مبین حکمتی بر کره آچسینلر ، اونك نورینی رهبر اتخاذ ایتسینلر ، اونك تلقین ایتدیکی اساساتی حیاتلرنده تجلی ایتدیره‌رك یاشاسینلر . بوکون بز هر طرفدن مصائبله محاطز . ایچنده یوزدیکمز طوفان

مصائبي هنوز حس ايتمش، هنوز غفلت اويقوسندن اويانمش بولونيورز. بوندن طولايي تشوش، تذبذب ايچنده‌يز. هانكي يولي تعقيب ايده‌جكمزي بيلمه‌يورز. مسلمان قارده‌شلرمزه شوني خبر ويره‌لم كه تعقيب اولوناجق اك طوغرو يول طريق قرآندر. حياتك هر صفحه‌سنده انسانلري ارشاد ايدن تعاليمي محتوي اولان يگانه كتاب، كتاب الهيدر. عجبا مسلمانلره رياست ايدنلر نيچون بو كتابه صاريلمايورلر ؟. بوتون مساوي‌يي ازاله ايده‌جك، بوتون امراض بشريه‌يي شفاياب ايليه‌جك كتاب الـٰهي الـمزده ايكن بو كونكي وضعيتمزدن هيچ قورقيه‌لم. دنياده بر شي يوقدر كه انحطاطه طوغرو كيتمه‌سين. بزي احاطه ايدن طبيعت بو حقيقتي تجلي ايتديرييور. بوكا قارشي كلمك و بو ضياعي تلافي ايتمك ايچون آنجق بر يول واردر. اوده هرشيئك سلامتني تكفل ايدن بر منظومهٔ قوانينه رعايتدر. حياتك هر صفحه‌سنده، علم و عرفان، صنايع و فنون، زراعت و تجارت كبي هر صفحه‌سنده اك طوغرو طريق موفقيتي تعقيب ايتمك بزم وظيفهٔ دينيه‌مزدر. بو طريقي بولونجه اويولدن آيريلمامق لازمدر. ملتلري تقويه و اعلا يولي بو يولدر.

بوتون مخاطر و مهالكي مغلوب و مقهور ايتمك ايچون قرآن كريمك كوستر ديكي يول، بودر:

« والعصر، ان الانسان لفي خسر، الا الذين آمنوا وعملوا الصالحات وتوا صوا بالحق وتوا صوا بالصبر ». يعني « زماني دريش ايديكز. محقق كه انسان خسران ايچنده‌در. (بو خسراندن قورتولانلر) آنجق اونلردر كه ايمان ايدرلر، عمل صالح ايشلرلر، بربرلرينه حقي، بربرلرينه صبري توصيه ايدرلر. »

فلاح يولي ايشته بو يولدر.

سوزي بيتيرمه‌دن اول قوي بر ملتك وحدتني تأمين ايدن برشيئه، يعني، متقابل حرمته، اشارت ايتمك ايسترم. متقابل حرمت، متقابل اعتماد، متقابل حسن نيت، بوتون حركاتمزه حاكم اولمليدر.

قرآن كريم ديركه:

« مؤمنلر، قردشدن عبارتدرلر. او حالده قره‌شلركزك آره‌سني بوليكز، اللهدن قورقيكز كه اللهك رحمتنه نائل اولاسكز.

« اي ايمان ايدنلر. ايچكزدن بري ديكريله، بر قادين‌ده ديكر بر قادينله استهزا ايتمه‌سين. بلكه كنديلريله استهزا ايتدكلركز سزدن دها اييدرلر . . .

« اي ايمان ايدنلر ! شبهه‌نك چوغندن اجتناب ايديكز. بعضاً شبهه كناهدر. يكديكريكزي تجسس ايتمه‌ييكز. بريكزك غيابي اثناسنده ديكري عليهنده بولونماسين. هرهانكي بريكز قرده‌شنك اولو أتي يمك ايسترمي؟ سز بوندن استكراه ايدرسكز. اللهدن قورقيكز، محقق الله تواب و رحيمدر.

« اي ناس ! محقق بز سزي بر اركك‌له بر قادينندن ياراتدق. سزي قبائل و عائله‌لره آييردق كه طانيشه‌سكز. نزد الـٰهيده سزك اك شرفليكز اك متقيكزدر. الله، عليم و خبيردر. »

آيت كريمه نه قدر شايان دقتدر. بدويلره، اسلامي قبول ايتمش بولونمالرينه رغماً، « مؤمن » دينيله‌ميه‌جكي اخطار اولونيور. عقائد اسلاميه‌يي قبول ايتمك، هيچ شبهه‌سز، بونلري دائرهٔ اسلامه ادخال ايتمشدر. فقط يالكز بو، اونلري دها ايلري كوتوره‌مز. مؤمن اولمق ايچون، قبول ايديلن حقائقي ياشامق لازمدر. بر ملت اولمق اعتباريله حيات عمليه‌مزي نظر دقته آليرسه‌ق كنديمزي بو آيات ايله مخاطب اولان بدويلرك موقعنده كورمزمي‌يز ؟

اك يوكسك حيات مدنيه اساساتي قرآن كريمده موجوددر. فقط بونلرك سبب ايرادي، مناقشات علميه‌ده بولونمق دكلدر. مقصد، عمليدر. بونلر بزم خيرمز، رفاهمز، فلاحمز ايچون كوندرلمشدر. مسلمانلر كردونهٔ مدنيتك رهبرلري اولمليدر. مسلمانلر، (خلفاي ارضدر.). ير يوزنده بو خلافت الـٰهيه‌نك طريق احرازيني قرآن كريم مفصلاً بيان و شو آيتده خلاصه ايتمشدر:

« وعلم آدم الاسماء كلها »

يعني « جناب حق آدمه كافهٔ اشيايه متعلق عرفاني اوكرتدي » في الحقيقه خواص اشيايي، قوانين طبيعيه‌يي، هرشيئي اداره ايدن اساساتي بيلمك مفتاح موفقيتدر. ينه قرآن كريمده، بويوريليور كه « ياربي، سن بوني (بو كائناتي) بيهوده يره ياراتمدك ». عجبا مسلمانلر بو سوزلري دوشونديلرمي ؟ بو سوزلرك عالم طبيعتده مكنوز اولان خزائنه جلب دقت ايچون ايراد اولونديغني خاطرلاديلرمي ؟

غرب بوكون بو درسلردن استفاده ايدييور. مسلمانلرك قيمتني بيلميه‌رك ترك ايتدكلري هرشيئي غربليلر اله الارق اوني كموش و آلتونه تحويل ايتمشلردر.

مسلمانلر ايي بيلمليدرلر كه مسلمانلق يالكز نماز و نيازدن عبارت دكلدر. دين، بوتون حياتدر. فابريقه، مغازه، أو، جاده، الحاصل هيچ بر ير يوقدر كه دين اوراده تجلي ايتمه‌سين.

مسلمانلر بوني بحق تقدير ايدرك مجادلهٔ حيات صحنه‌سنده موقعلريني احراز ايچون فعاليته باشلامليدرلر. قرآن كريم، بر طاقم مجادلات و مناقشاته دالمق ايچون كوندرلمه‌مشدر. قرآن، ابدي بر منبع حياتدر. علما، خلقك ساحهٔ ادراكنه اينملي و بو كون أولو كورونن حيات اسلاميه‌يي جانلاندرمغه چاليشمليدرلر.

خواجه كمال الدين

اجتماعيانده غربجيلر و بوزغونجيلر :

اخلاقى ، اجتماعى بحران

عصرلرك محصول تساهلى اوله‌رق تدريجاً صفوت و تساندى خللدار اولان بنيان اجتماعيمزك نه كبى شرائط و احوال مواجهه‌سنده بو عقيم مجرايه تحويل استقامت ايلديكنى مقدماً متعدد مقاله‌لرده عرضه چاليشمشدق. بو مقاله‌ده تدنيات اجتماعيه‌مزك اساسنى تشكيل ايدن فوضالرك شيمدى‌يه قدر كچيرديكى ادوارى بر طرفه براقه‌رق ، ترديانك اك زياده اجراى تخريباته ميداى وسعته فرصتياب اولديغى حال حاضرده‌كى انحطاط اجتماعينك عوامل تشويق و سرايتى اولان منبعلرى تدقيق و تحليل ايتمك ايستيورز.

حيات اجتماعيه‌يى سقوطه محكوم براقان اجتماعى ميقروبلرك حيات انسانيه‌يى انواع مهالكه معروض بولنديران عضوى ميقروبلره پك زياده مشابهتى واردر . ميقروبلر اجراى فعاليت ايچون ناصل بنيه‌نك مقاومتى اك ضعيف اولديغى زمانى كوزلر و ادامهٔ موجوديت ايچون ناصل پيس محللرده ، هواسز يرلرده كوزل بر محيط بوله‌رق كيزلنيرسه اجتماعى ميقروبلرده دائماً روحى ، اخلاقى ترديانى جهنمى پنجه‌سنده صاقلايابيله‌جك هرهانكى بر محيطده مترقب فرصت بولنور و اجراى تخريباته ، استيلايه باشلايابيلمك ايچون بيوك حرب فلاكتلرينى ، اقتصادى سفالت و بحرانلرى بكلرلر . فى الحقيقه كرهٔ ارضده بشريت موجود اولدقجه فضائل مواجهه‌سنده رذائلده اكسيك اولميه‌جقدر . انسانلرك كوناكون احتراصاتى ، تمايلات خسيسه‌سى بعضاً تأثيراتى شخصلره منحصر موضعى برحالده ، بعضاً امراض ساريه كبى استيلائى برشكلده هيئت اجتماعيه‌نك اك اساسلى بر دردينى تشكيل ايده‌جكدر . آنجق فوضالر اعظمى تأثيراتى كوستره‌بيلمسى ايچون لازم كلن محيط و شرائطى هرزمان بوله‌ماز . يوقسه هيچ بر بنيهٔ اجتماعينك حياتى ، محافظهٔ انضباطى ، دوام انكشافاتى اصلا ممكن اولامازدى ....

فقط شايان تأسفدركه ، سنه‌لردنبرى دوام ايدن حربلرك نتيجه‌سنده حصوله كلن اجتماعى باقيمسزلق ، اقتصادى سفالت ، علمى انحطاط ، فردى بدبينلكلرك مختلط تأثيراتى بنيه‌مزده اجتماعى ميقروبلرك استيلاسنه تماميله مساعد بر محيط و شرائط حاضرلامشدر. بو ساحه‌ده آلابيلديكنه توسعنى حيرت و دهشتله تماشا ايتديكمز ترديانك غداسنى ويرن ، قابليت تخريبيه‌سنى تضعيف ايدن ، خلاصه يالكز بتون وسائط و موجوديتيله فوضالرك تأمين سرايتنه چاليشان ، متعدد منبعلر موجوددر .

بو منبعلرك بر قسمى روحى و معنوى ، بر قسمى‌ده مادى‌در. فقط بونلر ناقابل انفكاك بركل حالنده يكديكرينه اوقدر كرفت اولمشدركه تعيين و تفريقى بيله مشكللشمشدر .

بو آراده برنجى درجه‌ده نظر دقته آلينه‌جق عوامل معنويه و اخلاقيه‌در. زيرا بارز بر صورتده نظره چارپان اعتقادى سربستيلرك وجدانى اك مؤثر قوهٔ تأييديه‌يى هيچ دركه‌سنه تنزل ايتديرمسى بر امر واقعدر .

حسن و قبح اساسلرنده واسطهٔ تمييزك شرع و عقلدن عبارت ولمسى حسيله ديانتك ، قبائحك ارتكابنى منع ايدن مؤثر بر ضابطهٔ مانعه وجوده كتيرديكى ، فضائحك ذهنه تبادرندن فعله انتقالنه قدر مخافة الله و وجدان دينك عالى مراقبه‌دن كچه‌رك اكثريتله ترك وهيچ اولمازسه تعديلى موجب اولديغى بر امر محقق ايكن بو بيوك و فياض قوتك رهاسندن آيرلمش اولانلر ايچون ترديانك و فضائحك اوكنه كچه‌بيله‌جك هيچ بر واسطه قالماش ديمكدر . يا په‌جغى فعلك شخصى و اجتماعى ضررلرينى بر وجه پشين ملاحظه‌يه سوق ايدن اسباب نظر دقته آلنمدقدن صكره آرتق انسانلرى تمايلات نفسانيه و احتراصات بشريه‌لرندن آليقويابيله‌جق نه واردر؟.. طبيعى هيئت اجتماعيه‌يه ، فضيلته اك موافق شيلر دكل ، نفسه ، حسه ، ذوقه اك خوش كلن ايشلر ياپيله‌جقدر .

روحى سرآزاده‌لكك نتيجه‌سى خود انديشلك ، خشونت طبع و تردیدر . منفعت عموميه‌يه خدمت ، حقوق غيره رعايت ، حريتلرك حدود اجتماعيه و قانونيه‌سنى تجاوز ايتمه‌مك ، آداب عموميه‌يه رعايت ضرورتلرينك هر درلو قيودى قبول ايتمه‌ين روحلر اوزرنده‌كى تأثيراتى تحملفرسا بر باردر . اونلر بو تأثيراتدن قورتولمق ايچون هركسى و هر يرى سرآزاد كورمك ايسترلر . فقط اويله كوردكجه و كورنلرك مقدارى چوغالدقجه هيئت اجتماعيه‌مزك روابط اساسيه‌سى كوشر ، انضباط و تساندى مختل اولور. آنجق حسيات دينيه و محاسن اخلاقيه‌دركه تكامل اجتماعيمزك اك امين نقطهٔ استناديني تشكيل ايدر .

روح ناصل انسانك حقيقتى ايسه ايمان و اخلاقده حيات اجتماعيه‌نك اساسيدر . روحسز انسان ناصل بر هيچ ايسه ايمان و اخلاقسزلرده هيئت اجتماعيه‌لرده اويله‌در . بوندن دولايى ترديات اجتماعيه‌نك سرايتنده تساهل دينى و اخلاقى اك مهم بر عاملدر .

عمومى تربيه وجهه‌لرينك كرك عائلوى ، كرك ابتدائى و اجتماعى تربيه اعتباريله مثبت بر سجيه اعطاسنه كافى بر قيمت ارائه ايده‌مه‌مسى‌ده بو بابده اساسلى سببلردندر. اقتصادى بحران و سفالتلرك تزايدى فردلرك علم و عرفان ساحه‌سنده فضله‌جه مشغول اولمسنى منع ايده‌رك معيشت دردينه سوق ايلمسى ، اجتماعى مشغله‌لرله اشتغاله ميدان براقه‌مسى ، تدريجاً علمى قيمتلرك تناقصنى و بالنتيجه سجيه‌نك سقوطنى تهيه ايتمك اعتباريله فوضاى اجتماعينك سرايتنده مهم بر موقع اشغال ايتمكده‌در .

مملكتده اجتماعى مؤسسه‌لرك نقصانيتى ، مراقبهٔ اجتماعيه‌نك عدم موجوديتى و بالخاصه ترديانى شدتله تجزيه ايده‌جك قانونلرك كافى موادى احتوا ايتمه‌مسى‌ده اجتماعى ميقروبلره فعاليت امكانى بخش ايتمكده‌در.

بشريتك طبعنده مكنوز اولان حس تقليدك سوء استعمالى منع ايده جك تكمل فكرينك ، سجيه نك مثبت بر شكلده مؤثر اوله مامسى سرايت وميلان خاصه لرينك سرعتله انكشافنه مؤدى اولمقده وبالنتيجه ترديانك باش دوندوريجى بر سرعتله استيلاسى غير قابل اجتناب بر حاله كلمكده در.

استيلاى ضلالته عائد بتون معنوى اسباب و عواملى هر كون بر آز دها درينلشديرن، دها زياده وخيم بر شكله صوقان مادى وزهرناك تردياك منبعلرينى ده اصلا اهمال جائز دكلدر .

ايچكى ، دانس ، قادين ايله خلاصه ايديله بيلن بو محيط مرضينك اليم تأثيراتى افاده ايده بيلمك ايچون قلم كافى كلمز . بلكه قوجه بر هيئت اجتماعيه نك هر عضوندن ، هر عائله سندن يوكسه لن فلاكت آوازه لرينى دويابيله جك، بو يوزدن محو اولان سعادتلرك انين يسوديني ديكله يه جك بر وجدان ايستر. آنجق اويله بر وجدان بو حاللر قارشوسنده انسانلقدن نفرت ايده جك قدر متأثر اولور .

ايچكينك بنيۀ ملتده حصوله كتيرديكى تخريباتى امين اوليلدركه خارجى بر دشمن بيله حصوله كتيره مز . ياتان ويقيلان يرلر ياپيلور ، دين وملتى ايچون شهيد اولانلر وظيفه لرينى ياپه رق الك بيوك مرتبه يى احراز ايدرلر . كرى قالانلر ايسه هيچ اولمازسه مادى فلاكتلرك تلافيسنه ، ملتك قوتنى تكرار اكتساب ايتمه سنه چاليشيرلر. حالبوكه ، مسكراتك آچديغى مادى ومعنوى رخنه لرك قاپانمسنه امكان يوقدر . مكركه هر كس بو ضلالتدن واز كچسون . بر كره بو قدر بيوك حربلردن چيقدقدن صوكره الك زياده تصرفه محتاج اولديغمز بر صره ده هر سنه ميليونلرجه ليرانك ، اجنبى شامپانيا ، ليكور و اسپرتوسنه صرفى صورتيله ثروت مليه نك خارجه كيتمسى بيوك بر تهلكه در . بو اقتصادى بحرانده اله كچن بش اون پاره يى ميخانه كوشه لرنده براقدقدن صوكرا اعاشه سيله مكلف بولنديغى افراد عائله سنى آچ ويا قاپيقسز براقق انصافسزلغنده بولنانلرك يكونى عجبا هر محله وسوقاقده نه قدردر؟ غداسزلقدن خسته ، معلول وناتوان قالان ، باقمسزلقدن ، تحصيل و تربيه نقصانيتندن معناً دها فقير دوشن عياشين اولادلرى ملت ايچون غيب ايدلمش ديمكدر . بو ، استقبالك كنجلكى و ملتك آتيسى ايچون بيوك بر فلاكتدر . يا سرخوشلق يوزندن هر كون ييقيلان عائله سعادتلرينى ناصل تلافى ايتمليدر ؟

اسپرطونك ويرديكى حدت وشدتله كنديني ديو آيينه سنده كورنلرك قانونى ، مأمورى هيچه صايان ، هر كون متعدد مثاللرينى كوروب ايشيتديكمز تجاوزاتنك هيئت اجتماعيه نك مادى و معنوى انضباطى اوزرنده نه قدر فنا اثرلر براقديغنى قطعيت رياضيه ايله اثبات ايده بيلمك ايچون يالكز شو دليل كافيدر : هلال اخضرك الده ايتديكى نتايجه نظراً منع مسكرات قانوننك الغاسندن صكره جرائم يوزده بشيوز نسبتنده تزايد ايتمش . بو مدهش نتيجه نك وخامت حالى اعلان ايدن بلاغتى قارشوسنده آرتق هيچ بر تأويل ايله اجتماعى ترديانك درجه سى ستر اولنه ماز . ايچكى البته الك مهم بر فوضا منبعيدر .

بوده يتيشمه يورمش كبى هر كون يكى بر وقعه يه سببيت ويرن دانس وقادين رذالتلرى عين درجه ده وسعت وشمول ايله محيط اجتماعى يى صارمغه باشلامشدر . بر قسم ضعيف وجدانليلرجه فضيلت واخلاقدن تجرد معناسنه تلقى ايديلان حريت مفهومنك «حريت نسوان» نامى آلتنده قادينلغى، اوندن سوقاغى ، عائله سندن ذوق وصفايه آتمق صورتيله تجليسندن شكايت ايتمه مك ممكنميدر؟ بالخصوص دانس وقادين ماجرالرينك دارالفنون كبى ملتك سجيه سنى وعلم وعرفانى تمثيل ايتمسى ايجاب ايدن بر مؤسسه نك كنجلرينى بيله يد احتراصنه آلديغنى تأسفله كوردكدن صكره بوكا امكان وارميدر؟. دانس، دانس، اجنبى ايله دانس، طانيدقله دانس، آرقداشك آرقداشيله دانس دوام ايديور. بونى بالولر، ينه بالولر تعقيب ايديور . فقط كنج قيزلرمز هر كون بر آز دها وقارلرندن ، دها دوغريسى فضيلتلرندن ـ اخلاق مليه واجتماعيه نك ضررينه اوله رق ـ غيب ايتمش اوليورلر .

دانس حوائج مدنيه دن دكل ، ترديات مدنيه دندر . چونكه مدنيت ، كرك افراده ، كرك هيئت اجتماعيه يه مطلقا بر فائده تأمين ايدن بر مفكوره در . حقيقت حالده نه كبى شيلر بنيۀ مليه يى قوتلنديريور ، عائله يى تقويه ايديور وفردى بنلكنك فوقنه چيقاريور ايسه ايشته اونلر مدنيتدر واونلره عائد اصوللرده آثار مدنيه دندر . فقط هر نه كه ، جمعيتى بيك دورلو امراض وامراض ايله اولديريور ، عائله يى ييقيور وانسانلرى بهيمى بر حاله سوق ايديور ايسه ـ اسمى نه اولورسه اولسون ـ قويو بر ضلالتدر . دانسلر ايسه اخلاق وسجاياى مليه يه ، عائله يه ، وفردى فضيلتلره قارشى نامتناهى ضررلر واجتماعى جبهه ده آچى بر بوشلق توليد ايتديكندن مدنيتله هيچ بر وجهله مناسبت وعلاقه سى يوقدر. ايجابات عصريه دن عد اولنان بو ضلالتلرك قيمتى، شكل خارجيسى نه قدر جاذب اولورسه اولسون مدنيت حقيقيه مواجهه سنده دائما رذيلتله توأم بولنه جقدر . ايشته بتون بو مادى ومعنوى اسباب وعوامل مدنيه فضيلتى تهديد وهيئت اجتماعيه يى استيلا و تخريبه چاليشان اجتماعى ترديانك سرايتنى تسهيل ايتمكده در .

بو تظاهرات بنيۀ اجتماعيمز ايچون حال طبيعى عد اولنه ماز . دها زياده امراض اجتماعيه نك وخيم بر شكلده استيلائى بر ماهيت اكتساب ايلديكنه دلالت ايدر. شو حالده ضلالت منبعلرينك قوروتوله رق حيات اجتماعيه مزك روحى، اخلاقى جهتلردن اصلاح وتصفيه سى لزومى كيتدكجه دها ضرورت كسب ايتمكده در. منافع اجتماعيه مواجهه سنده بو ضرورت ناقابل اجتنابدر . فردى بنيه نك خرابيسندن بر كيشى متأثر اولديغى حالده

اجتماعی بنیه‌لرك تردی و انفساخندن عموم متضرر اولور. علی الاکثر تاریخك مبذول مثاللریله ثابت اولدیغی اوزره بویله بر وضعیت وخیمه‌ده بولنان ملتلرك انهدامدن قورتلمسی غیر ممکن بر حاله کلیر. چونکه روحی واجتماعی موازنه بر کره بوزولدقدن ، انضباط اجتماعی بر دفعه چیغیرندن چیقدقدن صکره یکیدن اصلاحی سنه‌لره وبلکه عصرلره توقف ایدن بیوك غیرتلره لزوم کوستریر . حالبوکه ملتلرك حیاتنده بو زمانلری کیم بیلیر نه حربلر ، نه وقوعاتلر نه فلاکتلر تهدید ایده‌جکدر ؟ معلومیا مشهور بر ضرب مثلمز واردر: « صو اویور ، دشمن اویوماز ! . » تاریخ کوستریورکه ، ملتلر دائما ضعیف زمانلرنده تجاوزه معروض قالمشلردر . اکر بو ضعفیت صرف مادی ایسه مجاهدهٔ ملیه‌مزده اولدیغی کبی عزم وایمان وصلابت اخلاقیه ایله حقك ظفری هر وقت محققدر. فقط معنوی جبهه ، اجتماعی تساند محو اولمش ، برده بوکا مادی محرومیت انضمام ایتمش بولنورسه آرتق هر شی غایب ایدلمش دیمکدر .

بونك ایچوندرکه هیئت اجتماعیه‌لرك دائما هر دورلو فلاکتلری متانتله قارشیلایابیله‌جك بر حالده بولنملری آنجق ایمان ، اخلاق وفضیلتله ممکندر . بناءً علیه هر وقت مادی ومعنوی ساحه‌لرده قوتلی بولنمق ، محیط اجتماعیمزی صاران تردیاتك روحمزه حلول ایتمسنه میدان براقامق ایچون یکانه تدابیر شافیه وواقیه‌یی تشکیل ایدن ایمانی ومعنویاتی تقویه ، اخلاقی تصفیه ، ممیزات ملیه‌یه حرمت ومناهیدن اجتناب اساسلرینی مبدأ اتخاذ ایده‌رك چوق جدی ومتین بر عزم ایله فضیلتك انکشافنه دوغرو یورومك لازمدر . ملتمزك تکامل ، سعادت و رفاهی آنجق بو اساسلره رعایت صورتنده تجلی ایده‌بیلیر . خلافی اولان تردیات واجتماعی ضلالتلر ـ اساسلرینه ناصل بر نام ویریلورسه ویرلسون ـ بهمه حال تدنی‌یی و ـ معاذالله تعالی ـ هیئت اجتماعیه‌مزك انفساخی انتاج ایتمکدن بشقه بر نتیجه ویره‌من . چونکه سقوط اجتماعیمزك ارائه ایلدیکی استقامتلر بارز وصریح اوله‌رق بو حکمی فعلاً تصدیق ایتمشدر. حسن حکمت

یکی حقوق عائله

لایحه‌سی حقنده مطالعه

۹

« ۷٤ — ماده : عقد نکاحدن صوکره احد طرفین تجنن ایدوبده دیکری حاکمه بالمراجعه تفریقنی طلب ایلرسه حاکم تفریقی بر سنه مدتله تأجیل ایده‌ر . بو مدت ظرفنده جنت زائل اولمادیغی ومدعی مصر بولوندیغی تقدیرده تفریقه حکم ایلر . »

بو ماده ، امام اعظم وامام یوسف حضرتلرینك اجتهادلرینه تماماً ، امام محمد حضرتلرینك اجتهادینه قسماً مخالفدر ، فقط ائمهٔ ثلاثه حضراتنك اجتهادلریله قابل تألیفدر .

ائمهٔ مشار الیهم دییورکه : جنتك تحدثی نکاحدن مقصود اولان غایه‌یی فوت ایدر . بناءً علیه زوجیندن هانکیسی تجنن ایدرسه دیکری ایچون حق فسخ ثابت اولور . ایسترسه بو حاله صبر ایده‌رك رابطهٔ زوجیتی ادامه ایدر ، ایسترسه بینلرنده‌کی عقد نکاحی فسخ ایتدیرر .

کتب شافعیه‌دن (منهاج) ده دنیلیورکه : زوجیندن بری دیکرینی جنت ایله ویا جزام ، برص کبی بر علتله معیوب بولدیغی تقدیرده اکر بو عیبه اولجه مطلع دکلسه ، یاخود بو عیب مؤخراً دها فاحش بر منظره آلاجق اولورسه کندیسی ایچون حق فسخ ثابت اولور . »

« ۷۵ — ماده : اسباب تفریقدن بری ایله طرفینك تفریقندن صوکرا زوجین تجدید عقد ایده‌رلرسه ایکنجی تزوجده عینی سببدن دولایی طرفینك تفریق دعواسی اقامه‌سنه حق یوقدر . »

بو ماده ، اطلاقنه نظراً جای دقتدر . اسباب تفریقدن مقصد نه ؟ یالکز یوقاریده بیان اولونان خسته‌لقلرمی ؟ اکر بونلر ایسه ماده احکام فقهیه‌مزه توافق ایده بیلیر . چونکه مثلا : عنت سببیله آره‌لری تفریق اولونان زوجین ، بالاخره تجدید عقد ایده‌جك اولسه‌لر آرتق زوجه بو عارضه‌دن دولایی تکرار تفریقی طلبه صلاحیتدار اولاماز . اکر مقصد ، لایحه‌ده مذکور اولان بالجمله اسباب تفریق ایسه ـ که بویله اولماسی ایجاب ایدر ـ اوحالده مسئله باشقه‌لاشیر. نته کیم صره‌سی کلدکجه ایضاح اولوناجقدر .

« ۷٦ — ماده : هیچ بر سبب وعذر مقبوله مستند اولمقسزین ترك اولونان زوج ویا زوجه حاکمه بالمراجعه شکایت ایتدکده حاکم تحقیقات لازمه اجراسندن صوکره اکر ادعایی حقلی کورورسه مدعی علیهه تنبیهات واخطارات لازمه‌یی اجرا وطرفینك حیات مشترکه‌یی یکیدن تأسیس ایتمه‌لرینی امر ایلر . بو امر تاریخندن اعتباراً لااقل بر سنه صوکرا مدعی اولان طرف حاکمه بالمراجعه طرف دیکرك کندیسنی ینه ترك ایتمکده بردوام اولدیغنی ادعا واثبات وتفریقنی طلب ایده‌رسه حاکم بینلرینی تفریق ایلر . »

بو ماده ، جای نظردر . زوجیندن برینك دیکرینی ترك ایتمه‌سی ، یعنی بر آره‌ده یاشامقدن امتناع ایده‌رك باشقه بر یرده اقامت ایلمه‌سی احکام فقهیه‌مزه نظراً سبب تفریق اولاماز . ترك اولونان زوج ایسه زوجه‌سنی بالذات تطلیق ویا کندیسنه اطاعت ایتمه‌سنی دعوی ایده‌بیلیر . زوجه ایسه بو ده زوجی طرفندن انفاق اولونمادیغی تقدیرده محکمه‌یه بالمراجعه نفقه‌سنی طلب ایده بیلیر . یوقسه مجرد بو ترك سببیله تفریقنی طلب ایده‌من . بویله بر تفریقك محذوراتی ایضاحدن مستغنیدر .

« ۷۷ — ماده : احد طرفین بر سبب وعذر مقبوله مستند ویا اسبابی معلوم اولمقسزین اختفا ویا تغیب ایدوب طرف دیکر حاکمه بالمراجعه تفریقنی طلب ایتدکده اکر اختفا وتغیب تاریخندن اعتباراً بر سنه کچمش وغائب زوج اولوبده نفقه‌دخی براقامش ایسه حاکم آلتی آی ظرفنده اثبات وجود ایده‌رك حیات مشترکه‌یه مبادرت ایلمه‌سی لزومنی وسائط مناسبه ایله اعلان ایلر . مدعی

علیه بو مدت ظرفنده اثبات وجود ایله‌مدیکی ومدعی تفریقی طلبنده اصرار ایله‌دیکی تقدیرده حاکم بینلرینی تفریقه حکم ایلر . غائب زوج اولوب‌ده نفقه‌ده براقش ایسه اثبات وجود ایچون حاکمک تعیین ایده‌جکی مدت بر سنه‌یه قدر تمدید اولونه بیلیر . »

بو ماده‌ده جای ملاحظه‌در . برکره زوج ، اختفا ویا تغیب ایدن زوجه‌سنی ایسترسه تحت نکاحنده طوتار ، ایسترسه بالذات تطلیق ایده بیلیر . بوخصوصده بهمه‌حال حاکمک تفریقه حکم ایتمه‌سنه شرعاً لزوم یوقدر. فرض ایدیکزکه برقادین زوجنی براقارق هرهانکی برکیمسه‌نک نزدنده اختفا ایتمش ، یاخود هرهانکی برکیمسه‌ایله چیقوب دیارآخره کیتمش ، شیمهٔ عصمتله قابل تألیف اولمایاجق بوکبی احواله جرأت‌یاب اولمش ؛ حال‌بوکه زوج بوغیرمشروع حرکته‌قارشی سیرجی‌وضعیتنده قالاجق ، آره‌دن برخیلی مدت کچدیکی حالده بواکه‌دن ناصیهٔ ناموسی تمیزلیه‌میه‌جک ، یکیدن‌حیات‌مشترکه‌یه مبادرت‌ایچون اعلانلریاپیلاجق! . برچوق آیلردن صوکره قادین چیقوب کلنجه‌ده زوج بونکله تکرار تشریک حیاته مجبور اولاجق !. غریب دکلمی ؟ ایشته‌ماده بونی ایجاب ایدییور .

زوجک اختفا وغیبوبتنه‌کلنجه: بالطبع زوجه‌نک غیبوبت واختفاسنده ملحوظ اولان اخلاقی ، حیاتی محاذیر بونده تماماً وارد دکلدر . بناءً‌علیه ائمهٔ حنفیه حضراتنه کوره بوندن طولایی زوجه‌نک تفریقی طلبه حقی یوقدر . زوجک غیبوبت واختفاسی بوزندن نکاح کبی بر رابطهٔ دائمه‌نک انحلاله اوغرادیلمسی جائز دکلدر . فقط بو خصوصده امام احمد بن حنبل حضرتلرینک اجتهادینه کوره ده بر قادینک زوجی غائب اولوب ده نفقه‌سنک تحصیلی متعذر اولدیغی تقدیرده طلبیله حاکم نکاحی فسخ ایدر . اما زوج نفقه براقش ویا کوندرمکده بولونمش اولورسه بو تقدیرده فسخ جهتنه کیدیله‌من . زوجک عروض وعقاری ویامدیونی ذمتنده ویا مودوعی نزدنده مالی بولوندیغی صورتده‌ده حکم بویله‌در . » الیوم محاکمده معمول به اولان‌ده بودر . ائمهٔ سائره حضراتنک اجتهادلری‌ده بوکا قریبدر . حال‌بوکه ماده‌یه نظراً زوج نفقه براقش اولسه دخی ینه تفریقه حکم اولوناجق ، قادین‌ده بوتفریق اوزرینه‌باشقه‌سیله ازدواج ایده‌بیله‌جک . مع هذا کتب حنبلیه‌دن (کشاف‌القناع) ده مسطور بر قوله نظراً زوج ، اضرار قصدیله‌زوجه‌سنی ترک ایدرک دورت‌آیدن زیاده سفرده بولونورسه زوجه‌نک نکاحی فسخ ایتدیرمکه حق اولور .

حاصلی بو تفریق‌مسئله‌سی‌اقوال معتبره‌یه مخالف‌اولدیغی کبی اجتماعی برنقطهٔ‌نظردن دوشونولدیکی تقدیرده‌انسانی تدهیشدن‌ده خالی قالیور. شبهه‌یوق که زوجک غیبوبتی بعضاً پک مقبول ومشروع برسببه مستند اولابیلیر ، حال‌بوکه کندیسی بو سببی اثبات ایده‌جک بر وضعیتده بولونماز. بری طرفدن زوجه‌ایسه مجرد بوغیبوبت بهانه‌سیله قیدنکاحدن نفسنی قورتارمق ایستر، بالطبع حاکم‌ده ـ سبب غیبوبتک مقبولیتنه‌مطلع اولامیه‌جغی جهتله ـ تفریقه حکم ایده‌جک ! آرتق بو تفریقک نه‌قدر موافق اولاجغنی تقدیر بویورمالی .

« ۷۸ — ماده : طرفیندن بری‌لااقل ایکی سنه‌دنبری مفقود اولورسه طرف دیکر حاکمه بالمراجعه تفریقنی طلب ایده‌بیلیر . حاکم تحقیقات اجرا ایتدکدن صوکره دهابرسنه تأجیل ایلر . اشبو مدت ظرفنده زوج ویازوجه اثبات وجود ایتمدیکی ویاکندیسندن بر خبرآلینه‌مادیغی ومدعی تفریق‌طلبنده مصر بولوندیغی تقدیرده طرفینی تفریق ایدر . مفقود زوج اولوب‌ده نفقه براقش ایسه اثبات وجود ایچون حاکمک تعیین ایده‌جکی مدت ایکی سنه‌یه‌قدر تمدید اولونه‌بیلیر .

اکرزوج محاربه‌ده غیبوبت‌ایتمش‌ایسه‌حاکم سفربرلکک‌الغاسنی‌متضمن‌اعلان رسمی تاریخندن اعتباراً ایکی سنه مرور ایله‌دکدن صوکره تفریقه حکم‌ایدر.»

بو ماده ، مذاهب اربعهٔ اسلامیه‌دن هیچ برینه توافق ایتمیور . برکره احکام شرعیه‌منه نظراً زوج ، امر طلاقه مالک اولدیغندن زوجه‌سنک مفقودیتی تقدیرنده تفریقی تأمین ایچون هر حالده حاکمک حکمنی استحصاله محتاج دکلدر . زوجک مفقودیتنه کلنجه : مذهب حنفی‌یه کوره برمفقودک‌اقرانی‌منقرض‌اولمادقجه‌وفاتیله‌حکم‌اولنه‌میه‌جغندن بو مدت ظرفنده زوجه‌سیله بینلری تفریق اولونوماز. شوقادار وارکه مهلکه‌ده ، مثلا صف حربده ، ویا سفر دریاده غائب اولوب‌ده حیات و مماتی معلوم اولمایان شخصک مماتنه ظن غالب حاصل اولاجق قدر بر مدت مروروندن صوکره وفاتنه حکم اولونابیلیر ، زوجه‌سی‌ده بو حکمدن صوکره باشقه‌سیله ازدواج ایده‌بیلیر . چونکه بوحالده غالب اولان موتدر . (درالمختار ، مجموعهٔ جدیده)

مذهب حنبلی‌ده ایسه ظاهری سلامت اولان بر غیبوبتدن‌دولایی خبری منقطع اولان بر شخصک وفاتنه حکم ایدیله‌بیلمسی ایچون ولادتندن اعتباراً طقسان سنه مرور ایتمش اولمالیدر . بو مدتدن‌اول زوجه‌سی باشقه‌سیله ازدواج ایده‌من . فقط ظاهری هلاک اولان برغیبوبت نتیجه‌سنده خبری‌منقطع اولان،مثلا کوندوزین ویا کیجه‌این عائله‌سی آره‌سندن چیقدقدن ، ویا صف حربده بولوندقدن صوکره مفقود بولنان کیمسه‌نک زوجه‌سی یالکز درت‌سنه بکلر ، بعده عدت وفاتی بالاکمال باشقه‌سیله ازدواج‌ایده‌بیلیر . (الاقناع مع شرحی‌کشاف القناع) مذهب شافعی‌ده بوکا قریبدر .

مذهب مالکی‌یه کلنجه : مفقودده دورت صورت تصوراولونیور:

۱ — : بلامحاربه دار حربده غائب اولور . بو کیمسه اسیردن معدوددر ، بناءً‌علیه تولدندن اعتباراً مدت انقراض اقران اولان یتمش وعلی روایةٍ سکسان سنه مرور ایتمدکجه نه مالی ونه‌ده زوجه‌سی حقنده وفاتیله‌حکم اولنه‌ماز . مکرکه‌نفقه‌سی دوام ایتمسین ، ویاقادینک

عفتندن خوف اولونـبین ، بو حالده زوجه ، طلاق اختیار ایده‌بیلیر . دار اسلام‌ایله دارحربك‌هانکیسنده غائب اولدیغی بیلنمدیکی تقدیرده‌ده حکم ، احتیاطاً بویله‌در .

٢ ـــ : غیرمسلملر ایله‌محاربه اثناسنده غائب اولور . بوتقدیرده تحقیقات لازمه اجرا اولندقدن صوکرا بر سنه تأجیل اولونور بعده زوجه‌سی عدت بکلر و مالی موروث اولور . شو قدر وار که صف حربه داخل اولدیغی بینهٔ عادله ایله ثابت اولمالیدر . عسکر آره‌سندن چیقدیغی ثابت اولورسه داراسلامده‌مفقود اولمش عد اولونارق‌حقنده دوردنجی صورت وجهله معامله اولنور .

٣ -- : دار اسلامده بر مهلکه اثناسنده ، یعنی بین‌المسلمین تحدث ایدن بر معرکه‌ده غائب اولور . بو کیمسه‌نك زوجه‌سی حقنده اوچ قول‌واردر :

برنجیسی : طرفین مخاصمینك یوم التقاسندن اعتباراً عدت بکلر .

ایکنجیسی : طرفینك بربرندن انفصال ایتدیکی کوندن اعتباراً عدته باشلار . نته‌کیم طاعون ویا وبا بولونان‌بر بلده‌یه عزیمت ویابویله بر زمانده مسافرت ایدوب‌ده مفقود اولان کیمسه‌نك زوجه‌سی دخی بوخسته‌لغك زوالی تاریخندن اعتباراً عدته مباشرت ایلرو مالی‌موروث اولور .

اوچنجیسی : بعدالمحاربه مفقودك حیات و مماتنه دائر تحقیقات لازمه‌ده بولونمق اوزره برمدت تأجیل اولونور ، بعده زوجه‌سی‌عدت بکلر ، مالی موروث اولور . مثلا مدینهٔ منوره اهالیسندن بر ذات آفریقا کبی بلده‌سندن اوزاق بر یرده وقوع بولان بر معرکه‌ده تغیب ایتسه برسنه تأجیل اولونور ، بعده زوجه‌سی عدت بکلر ومبدأعدتدن اعتباراً مالی بین‌الورثه تقسیم اولونور .

٤ ـــ : بلا مهلکه داراسلامده غائب اولور . بو حالده حین تولدندن اعتباراً یتمش‌سنه ختام بولمادقجه وفاتیله حکم اولونه‌مایه‌جغندن مالی ورثه‌سی آره‌سنده تقسیم اولوناماز. فقط زوجه‌سی تفریقی طلب ایدرسه حاکم ، لازم کلن تحقیقات ومخابراتده بولونور ، نتیجه‌سنده مفقودك‌حیات ومماتنه‌اطلاعدن یأس حاصل اولورسه بو یأس تاریخندن اعتباراً افتراق جهتی‌درت سنه تأجیل اولونور. بعده زوجه ، عدت وفاتی بالا کمال باشقه‌سیله ازدواج‌ایده‌بیلیر. مکرکه‌نفقه‌سی‌دوام‌ایتمه‌سین ، بوتقدیرده طلاقی دها اول اختیاره مستحق اولور .

بو دورت صورتك هیچ برنده مفقودك وفاتنه حکمه وزوجه‌نك عدت بکلمه‌سی ایچون اذن حاکمه حاجت یوقدر . چونکه زوجه‌نك مراجعتی اوزرینه اولجه بر مدت تعیین وتأجیل ایتمه‌سیله حاکمك اذنی ذاتاً حاصل اولمشدر . (ابوالبرکات ، حاشیهٔ دسوقی ، منح‌الجلیل) .

کورولیورکه ماده،بومذاهب فقهیه‌دن هیچ برینه‌موافق‌بولونمیور.

بو مفقود مسئله‌سی حقنده مجتهدین کرام حضراتی بر طاقم ادلهٔ شرعیه‌یه استناد ایدییورلر . ازجمله ائمهٔ حنفیه حضراتی دییورکه : « رسول اکرم صلی الله تعالی علیه وسلم افندیمز: (امرأة المفقود امرأته حتی یأتیها البیان) بویورمشدر . امام علی رضی الله تعالی عنهك : (هی امرأته ابتلیت فلتصبر حتی یتبین موت اوطلاق) قولی‌ده بوحدیث شریفی تفسیر ایتمکده‌در . بناءً علیه زوجی مفقود اولان ، بویله بر ابتلایه دوچار بولونان برقادین صبرایتمه‌لیدر ، تاکه موت ایله طلاقدن بری تبین ایتسین . مع‌مافیه نکاحك ثبوتی محققدر ، مفقودك حیاتی‌ده استصحاباً ثابتدر . حال بوکه وفاتی یالکز حیز احتمالده‌در. بناءً علیه محقق اولان بر نکاح ، موت احتمالیله ازاله ایدیله‌مز .

امام‌مالك حضرتلری ایسه بوبابده‌عمرالفاروق رضی الله تعالی‌عنهك برحکمنه استناد ایدییور ودییورکه : « ظاهر حاله نظراً اگر مفقود برحیات اولسه ایدی تأجیل اولونان مدت ظرفنده کندیسندن برخبر آلینه‌بیلیردی . حقیقتنه اطلاع ممکن اولمایان خصوصاتده ایسه ظاهر حال اوزرینه بناء حکم واجبدر . باخصوص‌که زوجه‌یه عارض‌اولاجق بر ضرری دفعه احتیاج کورولسین . چونکه زوجی مفقود اولان بر قادین « معلقه » اولاجغندن شبهه یوق‌که متضرر اولور ، بو ضررك ازاله‌سی ایسه لازمدر . (جوهره ، مبسوط)

زمانمزك شرائط اجتماعیه‌سنه نظراً امام مالك حضرتلرینك بو خصوصده‌کی اجتهادی مصلحت حاله دها موافق‌کوریله‌بیلیر. حتی‌ملغا حقوق‌عائله قرارنامه‌سنك (١٢٧) نجی ماده‌سی‌ده قسماً امام مشارالیهك، بو اجتهادینه کوره تنظیم ایدلمشدر .

فی‌الحقیقه زمانمزده بر چوق کیمسه‌لر زوجه‌لرینی شایان مرحمت بر حالده ترك ایده‌رك تغیب ایدییور ، حیات ومماتلرینه دائر سنه‌لرجه بر خبر آلنه‌میور . بوکونکی وسائط نقلیه ومخابره‌نك مکملیتنه رغماً آره‌دن سنه‌لر کچدیکی حالده حیات ومماتندن خبر آلنه‌میان بر شخصك وفاتی ویا زوجه‌سنی بغیر حق عجز و سفالت ایچنده براقمق ایسته‌دیکی حقنده‌ظن غالب حاصل اولابیله‌جکی شبهه‌سزدر . بوحال ایسه برچوق مخدراتك عصمتنه ، صافیت اخلاقنه سوء تأثیردن خالی اولماز .

حاصلی مهلکه‌اثناسنده مفقوداولانلر حقنده ائمهٔ‌حنفیه‌حضراتنك، سائر مفقودلرحقنده‌ده امام مالك حضرتلرینك اجتهادلری نظره‌آلنمش اولسه ایدی هم کافی درجه‌ده مقصد تأمین ایدلمش ، هم‌ده مذاهب عالیهٔ اسلامیه‌دن او قدر تباعد ایدلمه‌مش اولوردی .

« ٧٩ — ماده : وفاتنه‌حکم اولنان مفقودك زوجه‌سی حاکمه مراجعتله آیریجه تفریق قراری استحصال ایده‌بیلیر . بو تقدیرده (٧٧ و ٧٨) نجی ماده‌لر موجبنجه تفریقنه حکم اولنازقادین آخر بر شخص ایله تزوج ایتدکدن صوکره زوج اولك ظهوری نکاح اخیرك فسخنی موجب اولماز . وفاتنه‌حکم اولنان کیمسه‌نك زوجه‌سی‌مفقودیت سببیله تفریق قرارینی‌استحصال ایتمکسزین

آخر بر شخصله تزوج ایتدکدن صوکره زوج اولك حیاتی تحقق ایتسه علاقه‌دارانك دعواسی وحاکك حکمیله نکاح ثانی فسخ اولونور. شو قدرکه زوج اولك ویا زوجه‌نك حقیقةً وفاتی حالنده فسخ دعواسی مسموع دکلدر.»

بو ماده محتاج نظردر. بر مفقودك وفاتنه حکم ایدلدیکی تقدیرده کندیسیله زوجه‌سی بیننده بالضروره تفریق حاصل اولمش اولور. آرتق تفریق ایچون آیریجه قرار استحصالنه شرعاً لزوم یوقدر، بویله برقرار استحصالیله عدم استحصالنه کوره مسئله‌نك حکمی تبدل ایتمز.

بو خصوصده‌کی اقوال فقهیه‌یی بروجه آتی تلخیص ایدییورز:

۱ — : مذهب حنفی‌یه کوره بر مفقود؛ وفاتنه حکم اولوندقدن و زوجه‌سی بعدالعده باشقه‌سیله ازدواج ایتدکدن صوکره ظهور ایتسه نکاح ثانی فسخ اولوناماز. چونکه بو بابده‌کی حکم، نکاح اولی قطع ایتمشدر، بوحکم بوخصوصده قابل فسخ دکلدر. آنجق ابوالسعود مرحومك نقل ایتدیکی برقوله نظراً مفقودك ظهوری اوزرینه ایکنجی نکاح زائل اولوب زوجه‌سی کندیسنه اعاده اولنور. (بهجة الفتاوی، نقول علی افندی، ردالمحتار)

۲ — : مذهب حنبلی‌یه کوره نفقه‌نك تعذرندن طولایی زوج غائب ایله زوجه‌سی بیننده‌کی نکاح فسخ ایدلدکدن صوکره زوج ظهور ایدوب‌ده نفقه بیراقمش اولدیغنی بالادعا بینه اقامه ایتمك ایسته‌سه بوبینه مسموع، فسخ واقع مرتفع اولماز. چونکه زوجه‌نك تعذر نفقه حقنده اولجه اقامه ایتمش اولدیغی بینه، حکم حاکم ایله ترجح ایتمشدر. بناءً علیه قادین انقضای عدتی متعاقب باشقه‌سیله عقد ازدواجده بولونمش اولدیغی تقدیرده بوعقد، زوج اولك ظهوریله نه منفسخ اولور، نه‌ده فسخ ایدیله‌بیلیر. (ردالمحتار، نیل المأرب)

۳ — : مذهب مالکی‌یه کوره مفقودك ظهوریله نکاح ثانینك فسخ اولونوب اولونمامسی تفصیلاته تابعدر. شویله‌که: مفقودك زوجه‌سی مدت تأجیلك ختامنده عدتی بالاکمال باشقه‌سیله ازدواج ایتدکدن صوکره هنوز بینلرنده تقرب ویا خلوت وقوع بولمادن مفقود، ظهور ایتسه ویا حیاتی تحقق ایلسه، یاخود اثنای عدتده وفات ایلدیکی معلوم اولسه نکاح ثانی فسخ اولونور. ووفات صورتنده قادین مفقوده وارث اولور. اما زوجه ایله زوج ثانی بیننده تقرب ویا خلوت وقوع بولمش اولورسه مفقود ایله آره‌لرنده بینونت تحقق وتقرر ایتمش اولور. بناءً علیه بالآخره مفقود ظهور ایده‌جك اولسه زوجه‌سی کندیسنه اعاده اولونماز. (منح الجلیل، ابوالبرکات)

« ۸۰ — ماده: طرفیندن بری مغایر عار وحیا ومخل ناموس وشرف برجرم ایله محکوم اولور ایسه طرف دیکر حاکمه مراجعتله تفریق دعواسی اقامه ایده‌بیلیر.»

بوماده، محتاج تأملدر. برکره احکام فقهیه‌مزه نظراً زوج هرهانکی برجرم ایله محکوم اولان زوجه‌سنی ایسترسه بالذات تطلیق ایده‌بیلیر، بویله برقادیندن آیریله بیلمك ایچون هرحالده حاکمه مراجعته، تفریق دعواسی اقامه‌سنه محتاج دکلدر. (لعان مسئله‌سی مستثنادر.) زوجنك محکومیتندن طولایی زوجه‌نك تفریقی طلب ایتمه‌سنه کلنجه بوکا مساغ یوقدر.

واقعا برقادین، مخل حیثیت وشرف برجرمدن دولایی محکوم اولان برارککك تحت نکاحنده بولونمقدن متأثر اولابیلیر. — ایشته بو حکمته بناءً درکه قادینلره برحق کفائت ویرلمشدر. هرقادین کندیسنه ید ازدواجنی اوزاتان بر ارککك ماهیتنی، شخصیت اخلاقیه‌سنی قبل النکاح تحری ایتمك ایجاب ایدر. — فقط زوجنك بویله برمحکومیتدن دولایی تفریقی دعوایه قیام ایتمه‌سی‌ده چوق کره موافق اولامز، بویله برحرکتدن وخیم نتایج حصوله کله بیلیر، تفریق طریقیله محافظه ایدلمك ایسته‌نیلن برشرف ذاتی، بوتفریق یوزندن دهافنا صارصینتیلره معروض قالابیلیر. قادینلره بویله برصلاحیت ویریله‌سی، چوق کره کندی منفعت حقیقیه‌لرینه مغایر اولاجغی کبی تحدیدینه چالیشیلان افتراق حادثه‌لرینك تزایدینه‌ده سببیت ویرمش اولور.

عجبا عار وحیایه مغایر، ناموس وشرفی مخل اولان جرائم نه‌لردر؟ بونلر قانون ایله معینمیدر؟ یوقسه حکامك تقدیرینه‌می محولدر؟ بو خصوصده معیار حقیقی نه اولاجق؟ ایشته بوده محتاج حل برمسئله‌در. برطاقم جرائم اخلاقیه واردرکه بونلر نظر حقیقتده الکزیاده ناموس وشرفی مخل شیلردر. حال بوکه بوجرائم، نظر قانونده محکومیتی موجب دکلدر.

مثلا: عیاشلق، اذواق سفیهانه‌یه انهماك، ارباب نزاهتك کیده‌میه‌جکی یرلره دوام، یابانجیلرله اختلاط ایده‌رك برطاقم شهوتپرستانه حرکاته قیام وسائره الك شنیع، الك حجاب آور جرائم اخلاقیه‌دن معدوددر. حال بوکه بونلر چوق کره محکومیت قانونیه‌یی مستلزم اولمیور.

دیمك‌که بوبابده قادینلره تفریق دعواسنه صلاحیت ویرلمکله مقصد، تماماً تأمین ایدلمش اولمایه‌جق؛ بلکه‌یکیدن برطاقم قالقلره، آیریلقلره سببیت ویرلمش اولاجق. خلاصه شایان تأمل برمسئله!.

مسلمانلقده قادین

۵

مهر:

ازدواجندن صوکره قادینك منافع مالیه‌سنی محافظه ایچون مسلمانلغك قبول ایتدیکی الك مؤثر وسائطدن بری «مهر» در.

صحیح برازدواجی عقد ایچون شریعت اسلامیه خاطبك منحصراً زوجه‌یه عائد اولاجق بر مهری تعیین ایتمه‌سنی ایجاب ایتمشدر.

اوزرنده حق تصرف استعمال اولونا بیله‌جك ذی قیمت هرشی مهر اولابیلیر.

مهر ایچون برحدمعین یوقدر . مختلف مملکتلرده مهرك مقداری ده کیشیر . اکثریا طرفینك وضعیت اجتماعیه ووسائط مالیه‌سنه باغلیدر. شریعت موسویه‌ده مهر موضوع بحث اولمش ، روما قانونلری‌ده اوکا مشابه برشی وضع ایتمشدر . فقط قادینك منافعنی صیانته پك خواهشکار اولان مسلمانلق قادینك لهنده کرك روما قوانیننده ، کرك شریعت موسویه‌ده بولونمایان برچوق خصوصاتی قبول ایتمشدر.

مهر ، ازدواجك لوازمندن بریدر . اوقدرکه عقد ازدواج اثناسنده تعیین ایدلمه‌دیکی تقدیرده شریعت اسلامیه اونی تقدیر ایدر .

قادین مهرینی آلمق ایچون واونك اوزرنده اجرای تصرف ایچون، شریعت موسویه‌ده اولدیغی کبی ، زوجندن آیریلمه‌یی بکله‌مز .

مهر ، طلاقك وقوعنه برمانع تشکیل ایدر . اکثریا مهر اولارق مهم برمبلغ تعیین اولوندیغندن بوصورتله طلاقك اوکی آلینمقده‌در .

زوجه ایسته‌دیکی زمان زوجندن مهرینی استیفا حقنی حائزدر . دیله‌دیکی تقدیرده زوجه مهرمعجلنی آلمانجه زوجنی قبولدن استنکاف ایدر . مهرندن بر قسمنی طلاق وقوعی تقدیرنده استیفا ایتمك اوزره تأجیل ایتمك زوجه‌نك اختیارینه باغلیدر .

قادینك مهر اوزرنده حقی او قدرقوتلیدرکه زوجنی قتل ایتدیکی تقدیرده بیله اونی ضایع ایتمز . مع‌مافیه زوجه ، مهرینی زوجنه اهدا ایده‌بیلیر . زوجه ، ازدواجدن مقدم مهرندن فراغت ایده‌جك اولسه بیله معتاد اولان مهری آلمق حقنی حائز قالیر .

مهر ، زوجك بر بورجیدر . زوجك وفاتی تقدیرنده اونك وصیتلرینك ایفاسنه ووارثلرینك حقوقنه تقدیماً تأدیه اولونور . حتی زوجك ترك ایتدیکی اراضی زوجه‌نك مهری اعطا اولونمادن تقسیم ایدلمز.

زوجه برحیات اولدیغی مدتجه ، متوفی زوجك متروکاتندن مهرینی استیفا حقنی محافظه ایدر . ارتحال ایده‌جك اولورسه وارثلری عینی حقی طلب ایدرلر و آلیرلر .

مهر قادینلره بخش اولونان امتیازاتك بریدر . شریعت اسلامیه قدر قادینلره قارشی مساعده‌کار اولان هیچ بر قانون یوقدر .

اسلامك قوانین اجتماعیه‌سی دائما الاستکیتنی محافظه ایدر. چونکه مسلمانلق هر دوره و هر زمانه موافق ، کافهٔ شرائطه منطبق اولمق اوزره کوندرلمشدر . غرب عالمی اسلام حقوق عائله‌سنی قبول ایدرسه حیات زوجیه‌سنی اصلاح ایدر .

حضانه :

مسلمانلغك قادینلره بخش ایتدیکی دیکر برامتیاز « حضانه » در . بونك حقنده برقاچ سنه مقدم اسلام مجموعه‌سنده بوسطرلری یازمشدم:

حضرت محمدك بر شارع صفتیله اشغال ایتدیکی موقع ، بوتون شارعلرك موقعلرندن پك یوکسکدر . شریعت اسلامیه وحی الهی‌یه مستند اولدیغندن فطرت بشرك ضعیف نقطه‌لرینی تقویه‌یی وبشریتك وحشی احتراصاتنی ضعفه دوچار ایتمه‌یی استهداف ایدر . رسول امی، دنیانك الك کنیش وقوفی حائز شارع ومجددی اولدیغنی اثبات ایتمشدر. کتاب طبیعت اورسول معظمك اوکنده آچیقدی . کندیسی طبیعتك الك چاپراشیق ، الك معضل مخلوقی اولان روح انسانك روحنی آکلامق کبی برخارقه‌یی کوسترمشدر. بناءً علیه شریعت محمدیه‌نك قوانین وراثتی، قوانین ازدواجی وسائر قانونلری ، فطرت بشره عمیق بروقوفی تجلی ایتدیرر . بودرین احاطه طولاییسیله احکام شرعیه اون اوچ بوقدر عصردن بری عربستانك آتشین چوللرنده اولدیغی کبی دنیانك الك صوغوق اقلیملرنده مرعیدر. بوقوانین بدوی عربلرك احتیاجاتنه مطابق اولدیغی قدر الك مدنی اوروپالینك‌ده احتیاجنه مطابقدر. ینه بوندن طولاییدرکه شریعت اسلامیه، انکلتره کبی مدنی بر مملکتده آنجق برقاچ سنه مقدم قادینلره بخش ایدلمکه باشلانیلان حقوقی ، اون اوچ عصر مقدم بخش ایتمشدی . حقوق حضانه ایسه انکلتره‌ده هنوز تدوین اولونمامشدر . شریعت اسلامیه (جبر) ایله (حضانه) آره‌سنده‌کی فرقی الك جانلی والك طبیعی شکلده تفریق ایتمشدر . جبر حقوقی ارککه وحضانه قادینه ویرلمشدر .

فتاوای عالمکیری‌ده دەنیلیورکه : « ایستر ازدواج اثناسنده ، ایستر عقد ازدواجك فسخنی متعاقب اولسون ، چوجوقلرینه باقمغه الك چوق مناسب اولان فرد والده‌در . »

جبرحق ، چوجوغك والده‌شفقتنه محتاج اولمادیغی زمان استعمال اولونور . اوزمان چوجق برای تربیه باباسنه ویریلیر . طقوز یاشنده چوجق آناسنك بدشفقتندن باباسنك ید تربیه‌سنه کچر ، باباسی‌ده اونی آدم ایتمکه چالیشیر .

قیز چوجوقلری ایسه سن ازدواجه ، حتی فعلاً ازدواجه قدر والده‌لرینك نظارتی آلتنده قالیرلر . بر قیزله اولنه‌بیله‌جك ارکك بر اقربا ، اونك حضانتنی درعهده ایده‌مز . طبیعی والده‌لرك ارتدادی ، سوء اخلاقی ، اونلرك حق حضانه‌سنی سلب ایدر .

حق حضانه‌یی احراز ایچون اوصاف آتیه‌یه دقت اولونور : ۱) حاضنه عقل سلیم صاحبه‌سی اولملیدر، ۲) چوجوغك محتاج اولدیغی اعتنایی کوستره بیله‌جك بر یاشده اولملیدر ، ۳) حسن اخلاق صاحبه‌سی اولملیدر ، ٤) چوجوغی بدناً واخلاقاً بر مخاطره‌یه دوچار ایتمیه‌جك بر یرده مقیم بولونمالیدر .

حق حضانه‌یی سلب ایدن شرائط شونلردر : ۱) حاضنه‌نك ازدواجی ، ۲) حاضنه‌نك سوء اخلاق ، ۳) پدری ، یاخود مربی‌یی چوجوغه نظارتدن منع ایتمه‌سی .

بر قادین یابانجی بر ارککله ازدواج ایتدکدن صوکره چوجوغنه

ايجاب ايتديكى درجه‌ده محبت و شفقت كوستره‌میه‌جكنه مبنى اونك بو ازدواجى كنديسنه حق حضانه‌سنى ضايع ايتديرر . فقط قادين چوجغك اقرباسندن بريله اولنه‌جق اولورسه حق حضانه‌سى دوام ايدر. مع مافيه برقادين برنجى زوجندن آيريلدقدن صوكره چوجوغك حياتنى اصلاح ايتمه‌يى استهدف ايدرك ايكنجى برزوجه واريرسه اونك بو حركتى حق حضانه‌سنى سلب ايتمز . والده‌نك غيبوبتنده حق حضانه والده‌نك قادين اقرباسنه انتقال ايدر . قادينك بو أقرباسى اركككك اقرباسنه ترجيح اولونور . حضانه خصوصنده ، قادينه قادين اولديغى ايچون ، ارككك حقوقنه فائق حقوق تأمين اولونمشدر . چوجقلره باقه‌جق قادين اقربا بولوندقجه حق حضانه هيچ بر ارككه ويريلمز . شريعت اسلاميه ، ارككه وقادينه موافق فطرت حقلر بخش ايتمشدر . حضانه خصوصنده مسلمانلق قادينلرك ارككه فائقيتنى طانيمشدر. ديكر خصوصاتده ارككك قادينه طبيعى فائقيتى اهمال ايديلمه‌مشدر . بو صورتله توازن حقوق عادلانه بر صورتده تأمين اولونمش و جنسين آره‌سنده منازعه‌يه محل براقيلمامشدر .

زوجه‌نك اوصافى :

زوجه‌نك اوصافندن بحث ايدركن امام غزالى (كيمياى سعادت) نام اثرنده ديركه :

« قادينك اك مهم صفتى عفتيدر. كوزل، فقط سوء خلق صاحبى اولان بر زوجه بويوك بر فلاكتدر . بويله بر قادينندن آيريلمق كركدر . پيغمبرمز بيوروركه: « بر قادينى محضا كوزللكى و يا ثروتى ايچون آلان، هر ايكيسنى ضايع ايدر . »

زوجه‌نك ايكنجى صفتى كوزل خويدر. خويسز بر زوجه انسانك حياتنى تحملسوز بر حاله قويار.

زوجه‌ده آرانيله‌جق اوچونجى صفت ، كوزه‌للكدر . دردنجى صفت مرغوبه مهرده اعتدالدر. بشنجى صفت قادينك عقيم اولماسى، اصيل اولماسى ، زوجك پك ياقين اقرباسى اولماسيدر .

ظن ايدرزكه امام غزالينك بيان ايتديكى بو اوصافه علاوه ايديله‌جك باشقه بر شى بولونماز . امام (غزالى) نك تعداد ايتديكى بوتون بو اوصاف دساتير اسلاميه‌يى ايضاحدن باشقه بر شى دكلدر .

مشير شيخ حسين قيدراى

امحوده دينينك زوالى اك بويوك بر فلاكت اجتماعيه‌در

اقدام صاحبى احمد جودت بك يازييور :

« دينه دائر عد ايديلن اويله امور واردركه بونلرى صرف آخرته متعلق عد ايتمك خطادر . بونلر بالعكس دنيا امورينى ، هيأت اجتماعيه‌نك مصالح جهانيه‌سنى تنظيمه يارار . (دينلردن نشأت ايدن اخلاق) نامنده‌كى اثرده شو عباره‌لرى اوقيورز :

« اخلاقيت عموميه وخصوصيه‌نك انكشافنه ، دائما وشون ملتلر نزدنده اديانك اجراى فعل ايلديكى ، عموماً و حتى دينيه بيليرم‌كه جهانى اوله‌رق ، قبول ايدلمشدر .

« نيجه آدملر قانعدرلركه هيأت اجتماعيهٔ بشريه اوزرنه دينلرك اجرا ايتديكى نفوذ ، اخلاق مفهومنك تكونى ايچون الزمدر. وفردلرك و ياقوملرك اخلاقيق، اعتقادات دينيه‌نك طوغريدن طوغرى‌يه تحت تابعيتنه قونلشدر .

« بو خصوصده علما وحسن نيت صاحبلرى دها ايلرى كيدرك ديرلركه: اكر دينلر ، انسانلرى طبيعتده معين اولان تحولاتدن چويرمه‌مش اولسه‌لر ايدى، انسانلر اك درين اخلاقسزلغه طالمش اولورلر ايدى .

قوهٔ اخلاقيه، مظفريتك بيوك عاملرندن بريدر. ومادامكه اخلاقك انكشافنه دينلر اجراى تأثير ايدييور ، او حالده هرهانكى بر ملت دينه محتاجدر .

اوزاغه كيتمكه حاجت يوق ، مملكتمزك منظرهٔ اخلاقيه‌سى بزده نه كبى تأثيراتى موجب اولديغنى تجاهل ايده‌مه‌يز . او تأثيراتك ، بزم ايچون قوت منبعى اولوب اولماديغنى صورمق ايسته‌مز . او منبعك ضعفه اوغراديغنى عين اليقين كورمكده‌يز . او ضعف ، هيئت اجتماعيه‌مز ايچون بر ضرردر .

هيئات اجتماعيه‌نك احتياج دنيويسنده اخلاق دينيه‌نك حامليتى هر صفحه‌ده ثابت و مرئيدر . بالخصوص بزم دنياجه نائل سلامت اولمقلغمز بهمه حال اخلاق دينيه‌نك حاكميتنه باغليدر . »

***

مسلمان چوجقلرينك كليسالره كوتورولمسى

اقدام غزته‌سنك استخباراتنه كوره، استانبولده بولونان اجنبى مكتبلرندن بعضيلرنده خرستيان طلبه مثللو مسلمان طلبه‌ده صالى وجمعه ايرتسى كونلرى كليسالره كوتورولرك خرستيانلغه عائد موعظه‌لر ديكلتديريلمكده ودينى نوئل شرقيلرى ترنم ايتديريلمكده‌در. بالخاصه مسلمان طلبه‌يى بوكا اجبار ايدنلر مذكور مكتبلرده معلم ومعلم معاونلكى ياپان روم وارمنى خواجه‌لردر. حتى بونلر كليسايه كيتمه‌ين مسلمان طلبه‌نك مكتبدن طرد ايديله‌جكنى ده مسلمان طلبه‌يه مقام تهديدده سويله‌مكده ايمشلر. طلبه كليسايه كوتورولدكدن صوكره كنديلرينه دينى كتابلر توزيع ايدلمكده وچيقاركن كرى آلنمقده‌در. طلبه، سكز بچقده كليساده حاضر بولنماديغى تقديرده اخلاق نوموسى قيرلمقده‌در .

بو مناسبتله جودت بك « توحيد تدريسات مى؟ » سرلوحه‌سيله يازديغى بر باش مقاله‌ده ديبوركه :

« بو حوادثى توركلردن كيم اوقوديسه اونى البته بر دوشونمك آلمشدر. بوقدر فداكارلقلردن ، بوقدر كورولتيلردن ، پاطيرديلردن ، بوقدر دالس تعليملرندن صوكره توركيه‌ده تورك مكتبنك لزومى قدر موجود اولماديغى و تورك چوجقلرينك اجنبى خرستيان مكتبلرينه كيتمك مجبوريتنده بولونماليرى ظن ايدييورم‌كه انسانى دوشونمكه سوق ايدن مواددندر .

ايشته بو حوادثى اوقوينجه انسان توحيد تدريسات پولتيقه‌سنك ديكر بر مملكتده كوريلوب ايشيديله‌رك بورداده تطبيق ايسته‌نيلمش برخيال اولديغنه قانع اولور .

بوراده اصل تحفه كيدن نه‌در بيليرمى‌سيكز؟ بزم مكتبلرده شاكردانك نماز قيلمق امرنده شيمدى بر مجبوريتلرى يوقدر . اسكى زمانلرده بو مجبوريت واردى . فقط شمديكى زمانده عبادتك اجراسى اختياره براقلدى . بچنلرده ليسه‌لردن برينك بر مأمورى بكا سويليوردى‌كه بش آلتى يوز شاكردان

ایچنده آنجق اون اوچ افندی نمازه کلیورلر ایمش . فقط شو طالعه باقك که بزم مسلمان مکتبلرنده چوجقلر عبادت مجبوریتنده بولونمادقلری حالده خرستیان مکتبلرینه کیتنکه وکلیسایه دوامه مجبور اولویورلر . بو ، پك عبرت بخش بر بر حالدر .

بالذات کوردیکم ایچون عمان سویله یه بیم که ممالك اجنبیه ده ، مکتبلرك تربیهٔ اخلاقیه مبحثنده عبادت واردر . حتی بعضی مکتبلر واردرکه اورایه دیکر مذهبدن بر خرستیان چوجوغنی بیله آلمازلر .

بو مکتبلره قارشی سوز سویلیه جکمی بم ظن ایدرسکز؟ خیر، اصلا خیر! اونلرك هیچ قباحتلری یوقدر . اونلرك بر قانونلری ، اصوللری واردر ، اونلرده بر اصول اخلاقیه واردر. اونلر اوکا کوره حرکت ایتمشلر واید‌ه جکلردر. او مکتبلردن دینی مراسمی قالدیرمق ممکن اوله ماز. چونکه بو بر نوع پروپاغاندادر.

اصالةً قباحتلی اولان، بز تورکیه ملتی، بز هپمز! وکالةً قباحتلی اولانده وکیللرمزی احتوا ایدن ملت مجلسیدر ! برکون تاریخ دنیلن منقد بی امان ، معارفمزی أله آلاجق ، بزی خاطره کوکله باقمادن محاکمه ایده جکدر . لزومی قدر مکتبی ، معلمی ، وسائطی یوقکن توحید تدریساتدن دم اوران بزلری تعزیر ایده جکدر .

احوال مخصوصهٔ ملیه‌مز بر طاقم ارباب کمال واختصاص طرفندن تعمیق ایدیله رك معارفجه احتیاجمز تبیین ایتدیرلك وشونك بونك الی کیرمیه جك بر سیستم تعقیب ایدلمك لازم کلیردی . بوکا بدل هرکلن ، عقلنه أسنی یاپمش هرشی آلت اوستنه کتیرلمشدر . »

« توحید تدریسات » نامی آلتنده کندی مؤسسات دینیه‌مزی ییقدق. فقط اجنبیلره برشی اولمادی . اونلر ینه تربیه وتدریسات دینیه‌لرینه دوام ایدییورلر. فضله اوله‌رق مسلمان چوجقلرینی ده کلیسالره کوتوریورلر. دیکر طرفدن کنج خرستیانلر جمعیتی کبی نشر نصرانیت ایله مکلف اولان مؤسسه‌لرده کمال سربستی ایله اجرای فعالیت ایدییور . بو وضعیتك تولید ایده جکی نتیجه‌لری هیچ دوشونن یوقمی؟ آرتیق رسمی مدرسه‌لر آچیلمایه جقسه باری خلقك کندی کندینه، بوتون مصارفی کندیلری طرفندن تأدیه ایدیلمك شرطیله مدرسه‌لر آچماسنه مساعده ایدیلسین ده مؤسسات نصرانیه‌یه مقابل اسلامی تدریساتده بولونه جق مؤسسات ده وجوده کله بیلسون. مسلمانلر، تدریسات وتربیهٔ دینیه خصوصنده اجنبیلرك حائز اولدیغی حقوق وامتیازاتك کندیلرینه ده بخش اولونمسنی معارف وکالت جلیله‌سندن استرحام ایدرلر .

***

خلقك حسیاتی طاشلامیوده عصبیلك میدر ؟

اونه‌دن بری ، بر حرمت مخصوصه اولمق اوزره ، قندیل کیجه‌لری أکلنجه وسفاهت محللری تعطیل ایدلمکده اولدیغی حالده بو سنه لیلهٔ رغائبده بوکا لزوم کورولمدی . بو تعاملك ده قالقمش اولدیغنی آقشام غزته‌سی بویوك بویوك یازیلرله تا ایلك ستوننده اعلان ایتدی. بوندن باشقه ، سلانیکلی سینه‌ماجیلرله تیاتروجیلری سویله‌رك مسلمانلرجه مقدس بر کیجه اولان لیلهٔ رغائبله استهزا ایتدیردی : « بو کیجه أکلنمك لازم کالدیکی ایچون سینه‌مالری وتیاترولری ایشلتمك ثواب ایمش ! »

یاپدقلرینی یاپیورلر ؛ باری خلقك حسیاتیله استخفاف ایتمه‌لر...

اقدام محررلرندن ادهم روحی بك آقشامك بو یازیلرندن متأثر اولمش ، فرداسی انتشار ایدن اقدامده یازدیغی بر مقاله‌ده دییورکه :

« لیلهٔ رغائب مناسبتیله « آقشام » غزته‌سنك سرستوننده ، نجم الدین بك کبی ادیب ودارالفنون مدرسی بر ذاتك ، قندیل کیجه‌سی شرفنه سینه‌مالر قاپانمایه جق دیه سوینجلی یازیلرینی برکره اوقویوب ، منصف ، بیطرف بر وجدانله دوشونیکز . وبرکره مدرس بکه صوروکز :

« سودیککز ملتکزك اپی ویا کوتو تعامل دیه سودیکی برعادت وتعامل، برقاچ سلانیکلی سینه‌ماجینك منفعتنه قاله آلتمادی دیه‌می جمهوریتك قانونلرینی تجلی ایتمش کوردیکز ؟ سز، قوانین مدنیه وحریت علمنده کی معنانی بویله‌می آکلادیکز ؟ صوربون کبی بر دارالفنونك مدرسی سزك یرکزده اولسه ، منسوب اولدیغی ملتك روحی ومعنوی معنویاتی بو درجه عشق وشوق ایله ، چوجقلق دینه جك قدر خفته‌لی ضربه‌له‌کدن ذوق آلیر ؟ سز حریتك ویا ارتجاعك معناسنی بو صورتله‌می آکلایورسکز ؟ ملتلرك دینی و معنوی حیاتنی طاشلامق‌می عصری بر مزیت صاییلیور ؟ ملتلر تکامل وتفیضه بویله چوجقجه تحریکات ایله‌می سوق ایدیلیر ، یوقسه علم وارشادله‌می ؟

بن ، شو ادعاده‌یم که بزلر ، جاهللریمزدن زیاده منور یکینن بزلر ، بوتون بو تذبذبلردن وخفتلردن حضور تاریخده مسئولز . بو مسئولیتی بوکون بلکه حس ایده‌مه‌یز . فقط زمان بو مسئولیتلرك آجیلغنی بزه ادراك ایتدیرمکده کیکمیه جکدر . »

***

اخلاقی بوزمه خصوصنده سینه‌مالرك مضر تأثیراتی

بالیکسرلی ایکی چوجغك سینه‌مالردن آلدقلری درسلری تمثیلاً بابالرینك دکانی آلات وادوات استعمالیله کیجه‌لین قیردقدن وبعض ذی قیمت اشیایی سرقت ایتدکدن صوکره استانبوله کله‌رك اکلنجه یرلرنده اجرای سفاهته باشلاملری حادثه‌سی مناسبتیله اقدام رفیقمز یازدیغی بر فقره‌ده دییورکه :

« بوکون بو خلقك عماسی شایان حیرتدر. فقط حکومت ده قباحتدن کندینی قورتاره‌ماز. سینه‌مالر حقنده انظاردقتی قاچ کره جلب ایتدك ، کیمسه‌نك قولاغنه کیرمدی. بك اوغلنده نه قدر سینه‌مالر آچیلدی . قادین ، ارکك، چوجوق بتون استانبولك غافل خلق جیبلرنده‌کی اکمك پاره‌سنی ده بو اکلنجه یرلرینه وریورلر . بو سینه‌ما ایشی بر نوع اجنبی ادخالاتیدر . هم ده فائده‌سز سفاهت ادخالاتیدر. هرکون بریکی سینه‌ما آچیلیور، نه قدر بیوك بر قازانج اولدیغی بوندن آکلاشیلیر. حتی بعض سلانیکلی تجارمز بو ایشده تحافیه‌دن زیاده کار اولدیغنی آکلایه‌رق او یوله دوکلدیلر . بویله صافدرونانه باقوب طوره‌لم‌می ؟ کوزلرمزی شمدیدن آچوب بو فیلملری چوق دقتله تدقیق ایده‌لم که برکون آغلامایه‌لم . »

«جمهوریت» غزته‌سی ده سینه‌مانك مضرتلری حقنده نشر ایتدیکی بر مقاله‌ده شویله دییور :

« سینه‌مالرك خلقه وعد ایتدکلری موضوعلرده فنی ، اقتصادی ، تربیوی هیچ برشی یوقدر ، بوتون خیالی موضوعلردر . بوتون اثرلری خصوصیله کنج قادین وچوجوقلره برخیالی حقیقت صاندیره جق موفقیتلر کوستریورلر. بونلرك عمان هپسی ده چوجوقلرك هنوز نمو ایتمه‌ین ذهنلرینك و وجود بولیان محاکه‌لرینك هضم ایده‌میه جکی خیالی وقعه‌لردن عبارت بولندیغی نظر دقته آلنه‌رق آوروپانك بر چوق طرفنده اون دورت یاشنه واصل اولمامش چوجوقلر سینه‌مایه

قبول ایدلمه‌مکده ویاخود چوجوقلرك کیده‌جکی سینه‌مالرك فیلملری صیق بر سانسوره تابع طوتولمقده‌در .

حکومتك بوتون ملت و بالخاصه چوجوقلر اوزرنده‌کی ولایت عامه‌سی دوشونولورسه بوتدبیرله نه قدر محق حرکتده بولنمش وله‌جغی تقدیر ایدیلیر.

طقوز ، اون ، اون ایکی یاشلرنده چوجوق نه‌در ؟ هنوز صراهق بیله دکلدر . بو یاشلرده‌کی چوجوقلر ناصل بدناً ، جسماً انکشاف دوره‌سنده ایسه ذهناً ، دماغاً‌ده اویله‌در ، حتی محاکه‌لری هیچ یوقدر . بویاشده‌کی چوجوقلرك Conception ی یالکز کوردیکندن عبارتدر . بو برحقیقت اولونجه انسانلری خیالی قهرمانلقلره ، خاطره کلمز ثروتلره مظهر قیلان فیلملرك چوجوقلر اوزرنده ، چوجوقلرك بو ضعیف دماغلری اوزرنده حصوله کتیره‌جکی تأثیرك اهمیتنی ، صدمه‌سنی اوزون دوشونمکه لزوم یوقدر .

استانبول واخیراً بالیکسرده چوجوقلرك جرأت ایته‌کلری حرکتلر صرف بو سینه‌مالرك عکس تأثیرندن باشقه برشی دکلدر .

بو یاشده‌کی چوجوقلرك سیر ایتدکلری خیالك اوستنده‌کی وقعه‌لره ذهنلری آلت ، اوست اولیور ، اویاشده‌کی ذهنلر بونی هضم ایده‌میور . بو سؤ هضم اعصابنه تأثیر یاپیور ، بونلر توالی ایتدکجه اوچوجوق طبیعتیله غیرسالم Anormal اولیور . بویله برچوجوقدن آرتق نه عائله‌سی ، نه جمیت ، نه‌ده منسوب اولدیغی حکومت ضرردن باشقه برفائده کورمز .

چوجوقلر دها کوچك یاشده ایکن بیاض پرده‌ده عکس ایده‌ن سرایلرده یشامق ، اویله صریان قادینلرك قوجاغنده مست اولمق ، مستثنا صربه‌لر ایچنده کزمك خیالنی یاشاتیرلر. بوکا قولای واصل اولمادیغنی کورونجه طبیعتیله فنالغه ، خرسزلغه میل ایدرلر .

سینه‌مالرك کنج قادینلره بالخاصه کنجلکك ویردیکی بوتون احتراص آتشیله قاوورولان دماغلر اوزرنده‌کی عکسی تأثیری‌ده مطالعه‌یه دکر مهم برمسئله‌در .

چوجوقلر سینه‌مایه ، بوعمومی سینه‌ماره کیتمکدن صورت قطعیه‌ده منع اولونمالیدر . حکومت حق برقانونله بومسئله‌یی حل ایدیورسه چوجوقلریمزی قورتارمش اولورز . »

***

جریانه‌می تابع اولملی ، یوقسه قارشی‌می کلملی ؟

آمریقالی میلیاردر روقفللر آمریقاده شرق طلبه‌سنه ویردیکی بر ضیافتده شویله بر نصیحتده بولونمش :

« عزیز کنجلر ، نویورقك کونا کون وهر طرفدن سزی تضییق ایدن ، جذب ایدن قوتلری واذوق آراسنده هردرلو احتراصه ، هردرلو میل اذواقه حاکم آرزو وهوساتکزه غالب کلمکی بیلدیککزدن امینم . نهرك آقان طرفنه دکل ، معکوس استقامتنه دوغری کیتمکدرکه هردرلو موفقیت وتقدیرلری جلب ایدر . جریانه تابع اولمق هیچ بر قوت صرفنه ، هیچ بر ملکه استخدامنه لزوم براقماز . اوهرکسك یاپه‌بیله‌جکی بر شیدر . هر معکوس قوتلری یه‌کوب بوقاری‌یه دوغری تعیین ایدلمش استقامتنه دوغری کیده‌بیلمکدر . »

« محمد صفوت » افندی نامنده بری بونی آمریقادن وطن غزته‌سنه بیلدیرییور. آمریقالی میلیاردرك بو نصیحتنه بورادده مخاطب اوله‌جق چوق کیمسه‌لر واردر . بزه کنجلکه رهبرلك ایدنلرمزك لسانلرندن مع التأسف بویله نصیحتلر ایشیدمیورز . بالعکس ، ویردکاری درسلر هپ جریانه تابع اولمقدن باشقه بر شی دکلدر . دورلو دورلو هوی وهوسلر ، سفاهتلر مملکتمزه صوقوله‌رق میدان آلدقجه بزم رهبرلردن ایشیتدیکمز سوزلر دائما شودر :

« جریانه قارشی طورولماز. بونلری طبیعی کورمه‌یه آلیشمالیدر . »

دارالفنون امانتی کبی اك یوکسك بر موقع علمیده بولونان ذات بیله (دانس) ی ترویج ایدرکن بوباطل نظریه‌یی ایلری سورمشدر . لکن آمریقالی میلیاردر بویله سویله‌میور؛ نهرك آقان طرفنه دکل ، معکوس استقامتنه دوغرو کیتمك لزومندن بحث ایدییور ، هرموفقیتی بورادده کوریور . عجبا پروفسور (جون دووی) کبی بوکاده « بوناق ! . » دییه دوداقمی بوکه‌جکز ؟ بیلمیورز ، بزده کنجلکه دائما ضلالت یوللرینی کوسترنلر عن قصدمی بونی یاپیورلر ، یوقسه عن جهل می؟.

اسلام عالمی

ریف قهرمانلرینك معظم بر ظفری . — ریف مجاهدلری کچن هفته اثناسنده چوق بویوك بر ظفر دها قازاندیلر . اسپانیول قوتلرینك ریفستانی استیلادن قطع امید ایدرك ساحله قریب بر منطقه‌ده بر خط مدافعه تأسیس ایتمه‌لری اوزرینه ریف قهرمانلری طرفندن اشغال اولوناجق وسکنه‌سندن استفاده ایدیله‌جك واسع بر ساحه ترك ایتمشلردی . فقط بو ساحه‌ده اسپانیا ایله توحید مساعی ایدن ، مجاهدلر علیهنده اسپانیوللر قدر خائنانه برصورتده محاربه ایدن بر باغی بولونیوردی. بو باغی (رسولی) نامنی طاشیان سرکرده‌در. اسپانیوللر مومی الیهك مقیم وحاکم اولدیغی منطقه‌دن چکیلمکله برابر (رسولی) یه سلاح وپاره یتشدیرمکله ریفستانی داخلی بر حرب ایچنده یاشاتمق ، بو داخلی حرب ایله قبائل مجاهدینی ضعفه دوچار ایتدکدن صوکره کونك برنده کمال سهولتله بوتون بو منطقه‌یی اشغال ایتمه‌یی استهداف ایدییورلردی . بناءً علیه اسپانیوللر اومنطقه‌ده بولونان بوتون طوپ، تفنك وسائر تجهیزات عسکریه‌لرینی رسولی‌یه تودیع ایتمشلر ، اوده ریف مجاهدلری علیهنده اجرای حرکاته حاضرلانمشدی. آرتیق ریفستانك عرض ایده‌جکی منظره بو شکلده اولاجقدی : اسپانیوللر ساحل بوینجه أمن واستراحت ایچنده اوتوره‌جقلر ، بومنطقه‌نك اوته‌سنده یاشایان ورسولی‌یه تابع اولان جبهه قبائلی اسپانیا حسابنه ریف مجاهدلریله حرب ایده‌جکلر ، دها اوته‌ده ریف مجاهدلری بوقبائل ایله مجادله‌یه دالاجقلر وبالنتیجه اسپانیا ، حمایه ایتدیکی رسولینك موفقیتی تقدیرنده ریف دیارنده بایراغنی دالغه‌لاندیراجقدی . شایان شکراندرکه ریف قهرمانی امیر محمد عبدالکریم حضرتلری دشمنلرینك بوتون مقاصدینی احاطه ایتدیکی وایجاب ایدن بوتون تدابیری وقتنده اتخاذ ایتدیکنی اثبات ایدرك دهاسنی برکره دها بوتون عالمه تقدیر ایتدیرمشدر .

اسپانیوللرك خیبت وخسران ایچنده رجعتلرینی اتمام ایتمه‌لری اوزرینه امیر عبدالکریم حضرتلری (رسولی) نك تعقیب ایده‌جکی خط حرکتی تحقیق ایتمش ، مومی الیهك اسپانیایه صداقتده ثابت قدم اولدیغنی کورونجه مومی الیهه قارشی حرکات لازمه‌یی اجرا ایله‌مشدر . بو حرکات باشلار باشلاماز بوتون اهل صلیب غزته‌لری اعلان شادمانی ایتمشلردی. چونکه آرتیق فاسده مسلمانلر بربرلریله بوغوشیوردی . اسپانیا حکومتی‌ده میداندن چکیله‌رك مسلمانلری بویله بربرلریله بوغوشدیرمغه موفق اولدیغندن شایان تبریك کورلیوردی . بو صیره‌لرده رسولی خائننك اسپانیا وقرالنه بر تلغرافنامه کشیده ایدرك عرض عبودیت ایتمه‌سی وریف قهرمانلرینی تارمار ایتمکله تأیید عبودیت ایده‌جکنی سویله‌مه‌سی اهل صلیبك قلبنی سرور ایله طولدیرمش ، بزی‌ده چوق متأثر

ایتمشدی. جناب حقه بیکلرجه شکرکه اهل صلیبك بو سوکنجی ، وبزم بوعمیق تأثرمز اوزون مدت دوام ایتمه‌دی. امیرعبدالکریم حضرتلری آنی وصاعقوی برحرکتله رسولینك بوتون آمال خائنانه‌سنی زیروزبر ایتمش ، اسلام قانی دوکه‌دن، اوزون اوزادی‌یه مجادلانه محل بیراقه‌دن غضب‌الٰهی کبی رسولینك تپه‌سنه اینمش وموی‌الیهی عرض تسلیمیته مجبور ایتمشدر. رسولی، اسپانیوللرك کندیسنه ویردکلری بویوك ثروتیله، رجعتلری اثناسنده موی‌الیهه ترك ایتدکلری بوتون طوپلریله ، سلاحلریله ، تجهیزاتیله ، ریف سرداری امیر عبدالکریم حضرتلرینه عرض انقیاد ایتمشدر. اسپانیوللرك تأسیس ایتدکلری ساحل منطقه‌سیله ریف مجاهدلرینك جبهۂ حربیه‌سی آره‌سنده مانعه بوصورتله اورته‌دن قالقمش، اسپانیوللرك بوتون آمالی برآنده ییقیلمش، ریف مجاهدلرینك صادم سطوتندن قورتولق طولاییسیله طویدقلری بوتون حضور بر آن ایچنده منسلب اولمشدر .

چونکه اسپانیا حکومت عسکریه‌سنك اك بویوك موفقیتی ساحل بونجه امتداد ایدن بر خط مدافعه تأسیس ایتمه‌سی وقبائل اسلامیه‌یی یکدیکریله بوغوشدیره سوق ایله اسپانیایی فاس ماجراسندن، بوماجرانك اسپانیایه تحمیل ایتدیکی مدهش مصرفلردن، مدهش ضایعاتدن، هرج ومرجلردن، بحرانلردن، عصیانلردن قورتارمه‌سیدر . فقط اسپانیا حکومت عسکریه‌سنك بوموفقیتی بر سراب اغفالدن عبارت قالدی . بوموفقیتك احرازیله ضیاعی بر آنده وقوع بولدی . اسپانیوللرك کووه‌ندیکی (جبله) قبائلی ریف قبائلی ایله برلشمش بولونیور. اسپانیوللرك بو قبائله ویردکلری سلاحلر، طوپلر ، اسپانیوللرك ساحل منطقه‌سنده پاطلایه‌جق ! . . اسپانیول حکومت عسکریه‌سنك بوتون ترتیباتی ، بوتون پلانلری صویه دوشدی!.. ریف قهرمانلری داخلی مجادلات ایله ضعفه دوچار اولاجقلری یرده معنیً ومادةً قات ، قات تزیید قوت ایتمش وینه اسپانیوللرله تأسیس تماس ایتمشدر .

بوندن طولایی بوتون اهل صلیب غزته‌لری تکرار فریاده باشلادیلر . اسپانیول خطنك ینه تهلکه‌یه دوشدیکی، اسپانیایه، ینه بحران آمیزمخاطره‌لرله قارشیلاشدیغنی سویله‌مکه باشلادیلر .

اهل اسلام ایسه ، دین قرده‌شلرینك بوبویوك ظفری قارشیسنده جناب حقه عرض شکران ایدرلر ومجاهدین اسلامیه‌نك نهائی ظفری احراز ایتمه‌لری ایچون نصرت الٰهیه‌یی تضرع ایدرلر .

حجاز . — بوهفته (جده) دن کلن (بریدالحجاز) نامنده‌کی غزته‌نك صوك اوچ نسخه‌سنه مطلع اولدق. بوغزته شریف (حسین) ك اوغلی شریف (علی) نك جریدۂ رسمیه‌سیدر . بوغزته‌دن خیلی مهم معلومات استفاده ایتدك . بونلرك برنجیسی واك مهمی (مدینۂ منوره) نك وهابیلر طرفندن اشغال اولونمادیغیدر . بر آره‌لق مصرده (مدینۂ منوره) نك ضبطی شایع اولمش ایسه‌ده بونك اصلی اولمادیغی آکلاشلمشدر . (مدینۂ منوره) ایله (معان) آره‌سنده دمیر یولی مواصلاتی امین بولونمقده‌در . (مدینه) جوارنده برطاقم حرکات وقوع بولمش ایسه‌ده (مدینه) ده‌کی هاشمی قوتلری وهابیلری یوسکورتمشدر .

(بریدالحجاز) دن آکلاشیلان دیکر بر خبر هاشمیلرك وهابی اردوکاهی اوزرنده مهم بر طیاره فعالیتنده بولوندقلریدر . جریدۂ مذکوره هرکون بوفعالیتك وقوع بولدیغنی و وهابیلره بویوك ضررلر ویردیکنی بیان ایدییور .

ینه‌مذکور غزته‌دن آکلاشلدیغنه کوره (مکه)ده وهابیلر (ام‌القری) نامنده بر غزته نشر ایتمکده وبو غزته‌یی خارجه کوندرمکده‌درلر . مع‌الاسف بوغزته‌نك هیچ بر نسخه‌سی الیمزه کچمه‌مشدر .

کچن هفته ظرفنده وهابیلرك (جده) یه قارشی اساسلی بر تعرض اجرا ایده‌جکلرینه دائر نشر ایدیلن خبرلر تحقق ایتمه‌دی . طرفین آره‌سنده وضعیت عسکریه اوزرینه اجرای تأثیر ایتمه‌ین اهمیتسز حرکاتك دوام ایتدیکی آکلاشیلیور.

بو وضعیتك بو مذبذب شکلده بر مدت دوام ایده‌جکی جریان حادثاتدن توضح ایتمکده‌در .

مصر . — مصرده مهم بحرانلر تولید ایدن ومهم تبدلات وقوعنه سببیت ویره‌ن سردار حادثه‌سی بوکونلرده یکی یکی انکشافاته سببیت ویردی . انکلیز سرداری سیر (لیستاق) ك (قاهره) ده قتلی اوزرینه زغلول پاشا قابینه‌سی سقوط ایتمش ، مصر پارلمانتوسی تعطیل اولونمش ، انتخاباتك تجدیدینه باشلانلمش، مصرده یکی فرقه‌لر تشکل ایتمش، مصرك سودانده‌کی قوای عسکریه‌سی اورادن اخراج اولونمش ، اوراده یکی قوتلر تأسیسنه باشلانلمش ، الحاصل بر سورو حادثات مهمه وقوع بولمش، فقط سردارك قتلندن بوقدر حادثاتك تولد ایتمه‌سنه رغماً بو قتل حادثه‌سنك تحقیقاتی ختام بولمامشدر . سردارك قتلی طولاییسیله مصر مبعوثلری توقیف اولونمش ، برچوق طلبه دردست ایدلمش، برچوق مأمورین حکومت ترصد آلتنه آلنمش ، برچوق اکابر شبهه‌لی عد اولونمش ، برآره‌لق توقیف اولونانلرك عددی (۱۳۰) ه بالغ اولمش ، فقط سردارك قاتللری بردرلو بولونامامش ، بناءً علیه توقیف اولونان ذواتك کافه‌سی برر برر تخلیه اولونارق توقیف آلتنده آنجق یدی کشی قالمشدی . صوك هفته ظرفنده آلینان معلوماته کوره مصر حکومتی یکیدن توقیفاته باشلامشدر. آکلاشلدیغنه کوره مصر حکومتی یکی برطاقم معلومات آلدیغندن طولایی بوتوقیفاته یکیدن توسل ایتمشدر . توقیف اولونانلر میاننده سابق مبعوثلردن دوقتور شفیق منصور بك‌ده بولونمقده‌در. باقالم بوسفرکی توقیفات ناصل بر نتیجه ویره‌جکدر .

سودان . — سودانده‌کی مصر عسکرلرینك اخراجی اوزرینه انکلیزلرك، انکلیز ضابطلرینك قوماندەسی آلتنده یکی بر قوۂ محلیه تأسیس ایتمه‌لری مصر حکومتیله انکلتره‌نك مصر ممثلی آره‌سنده بر طاقم نوطه‌لرك مبادله‌سنه مؤدی اولمشدر . مصر حکومتی مصر اردوسنك سوداندن اخراجنی عدم ممنونیتله قارشیلادیغنی بیان ایتدکدن صوکره یکی تشکیل اولونان سودان قوتنك مصر اردوسنه ربطنی طلب ایتمکده‌در . انکلیزلرك بوکا نه جواب ویره‌جکلری هنوز آکلاشیلمامقده‌در . جوابك منفی اولماسی زیاده‌سیله محتملدر .

انکلیزلر طرفندن سودانده‌کی جزیره‌نك بلا قید وشرط ارواسی اولجه مصر حکومتندن طلب اولونمش، مصر حکومتی‌ده بونی قبول ایتمشدی . انکلیزلر بوقبولی تأیید ایتمك ایچون یکی بروسیله‌یه مراجعت ایتمشلردر. انکلتره‌نك پاموق ایشلریله مشغول اولان شرکتلری سودانده‌کی جزیره اراضیسنی اروا ایله اوراده پاموق یتیشدیرمه‌یی استهداف ایتمکده‌درلر . بو انکلیز شرکتلرینك منفعتی اوغورنده مصری صوسز براقق ایسته‌مه‌ین انکلیزلر بوحرکتی بر ائتلافه ربط ایتمك ایسته‌یه‌رك نیل صوینك تقسیمنی تدقیق ایچون بر قومیسیون تعیینی طلب ایتمشلر، مصر حکومتی‌ده بونی قبول ایتمشدر .

تشکل ایده‌جك اولان قومیسیون فلمنکلی بر رئیس ایله بر مصری وبر انکلیز اعضادن متشکل اولاجقدر . مصر مطبوعاتی بو قومیسیونك انکلیز سیاستنی قبولدن باشقه برشی یاپمایه‌جغنی بیان ایدییورلر .

آبونه‌لری ختام بولان قارئین کرامك آبونه بدللرینی ارسال ایتمك لطفنده بولونمه‌لری ویا آبونه‌دن صرف نظر ایلدکلرینی اشعار بویورمه‌لری بالخاصه رجا اولونور .

شهزاده باشی : اوقاف اسلامیه مطبعه‌سی

آبونه بدلی : هر یر ایچون سنه‌لکی (٤٠٠) آلتی آیلغی (٢٢٥) ، ممالک اجنبیه ایچون سنه‌لکی (٤٥٠) ، آلتی آیلغی (٢٥٠) غروشدر.

نسخه‌سی ٧,٥ غروشدر . سنه‌لکی ٥٢ عدددر .

اداره‌خانه : بابعالی جاده‌سنده رشید افندی خاننده

اخطارات

آبونه بدلی پشیندر .

مسلکه موافق آثار مع‌الممنونیه قبول اولنور . درج ایدلمه‌ین یازیلر اعاده اولنماز .

سبیل الرشاد

ادره‌س تبدیلنده آیریجه ٥ غروش کوندرملیدر .

مکتوبلرک امضالری واضح واوقوناقلی اولمسی وآبونه صره نومروسنی محتوی بولونمسی لازمدر

ممالک اجنبیه‌دن آبونه اولانلرک آدرسلرینک فرانسزجه یازلمسی رجا اولنور.

پاره کوندرلدیکی زمان نه‌یه دائر اولدیغی بیلدیرلمسی رجا اولنور

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم

باش محرر محمد عاکف

صاحب و مدیر اشرف ادیب

اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

عدد ٦٣٨ ١٨ رجب ١٣٤٣ * پنجشنبه * ١٢ شباط ١٣٤١ جلد ٢٥

مسلمانانه دوغرو

١

مسلمانلق نه‌در ؟

اطرافکزده‌کی کائناته بر نظر تدقیق عطف ایدیکز. کوره‌جکسکز که هر شی ترقی‌یه طوغرو شتابانْدر . هر شی زمان وفرصتله ثمره‌دار اولاجق بر طاقم خواصی حائزدر . طبیعتک هر آدیمی تدنی‌یه دکل ، ترقی‌یه ؛ کری‌یه دکل ، ایلری‌یه طوغرو کیدیيور . هر شیئک قطع ایده‌جکی بر طریق مقدر واردرکه حسن صورتله قطع اولوندیغی تقدیرده اونک قوای خفیه‌سنی ساحهٔ فعالیته اخراج ایدر . الحاصل هر ذرهٔ طبیعتک منقاد اولدیغی قانون واطاعت دینی حکمراندر . بوتون تجلیات طبیعت ، بلکه اونلرک خلقتی ، موجودیتی ، نشو ونماسی ، ثمره‌بخش اولمسی محضا او قانونه وابسته‌در . اشیای طبیعیه آره‌سنده‌کی متقابل مناسبات ، بونلرک ایفا ایتدکاری متقابل خدمات ، بو تجلیات طبیعیه‌نک قوانین الٰهیه‌یه ، یعنی قوانین طبیعیه‌یه کوستردیکی انقیادک اثریدر. مسلمانلق ده بودر . قرآن کریم بو کلمه‌لرله اسلامی تعریف ایدییور :

« عجبا بو انسانلر کندیلرینه دین الٰهیدن باشقه بر دینمی آرایورلر ؟ کورمیورلرمی که اونلری احاطه ایدن بوتون طبیعت ، سماوات وارضده هر شی ، جناب حقه عرض تسلیمیت ایدییور ؟.. »

« نزد الٰهیده دین ، مسلمانلقدر . »

بو کلمه‌لرله قرآن دینِ فطرتی تعریف ایدییور ، فقط انسان ده عینی فطرتک بر جزئی ، اونک قوتلی بر ذره‌سی ، طبیعتک اک بیوکسک مخلوقی ، اللهک اک کوزل اثری دکلمی ؟ اویله ایسه انسانک دینسز قالماسنه امکان وارمی ؟!. دینسزلکی قبول ایتمک انسانک کندی فطرتنه ضد قیمتسزلک کوسترمه‌سیدر . طبیعتده‌کی هر ذره ، وجود بشرده بر موقعی حائزدر. انسان ، کائناتک بر میناتوریدر ، تعبیر علمیسیله عالم اصغردر. انسانک هر عضوی ادامهٔ موجودیت ایچون قانون واطاعت دینته انقیاد ایدییور. یعنی انسانک هر عضوی قوانین مقرره‌یه امتثالاً وظائفنی ایفا ایتمکده‌در. بو شکلده حرکت ایتمه‌دیکی تقدیرده یا بر خسته‌لغه دوچار اولور ، یاخود اولور . بناءً علیه انسان بوتون طبیعتک ، بوتون موجودیتک دیننده باشقه بر دینه سالک اولاماز . انسانه یارایه‌جق دین اونک فطرتنه موافق اولملیدر . بونک ایچون قرآن کریم دییورکه : « اللهک بخش ایتدیکی فطرت ، او فطرت که جناب حق انسانی اونکله مفطور ایتمشدر ، ایشته حقیقی دین اودر. » بو صورتله قرآن بزه اسلامی ، فطرتی ایشلتمک ایچون قوانین الٰهیه‌یه اطاعت دینی ایضاح ایدییور .

دینک هدفی . — بو ایضاحات بزی موضوعک دیکر بر صفحه‌سنه ایصال ایدر . دینک هدفی نه‌در ؟ قرآن کریم بونی بو سوزلرله بیان ایدییور : « اللهدن کوندریلنه یعنی اللهک کوندردیکی دینه اتباع ایدنلر ، هدایت الٰهیه‌یه نائل اولورلر وفلاحه ایررلر . » فلاح نفسک ، کندینی آچمه‌سیدر . طبیعتده‌کی هر شی کبی بزمده متعدد قوای باطنیه‌مز وار . قوجه بر میشه بر پالاموط دانه‌سنده ؛ بوتون بویوک آغاجلر ، داللریله یاپراقلریله ، چیچکلریله ، میوه‌لریله بر تخمده مندمج ایسه او حالده انسانک فطرتنده‌ده بیکلرجه شیئک مکنوز اولدیغی خاطرلاملی‌یز . بر پارچه قان تخیسندن انسانک بو مادی قالبی وجود بولدیغی کبی اونک عقلی ، اخلاقی ، روحانی انکشافاته مظهر اولاجق مزایای معنویه‌سی ده حائز اولدیغی اونوتمامليدر . طبیعی نشو ونما لایتغیر بر طاقم قوانینه رعایته وابسته بولوندیغی

كبى اخلاقى ، عقلى وروحانى انكشافده بونلره مماثل قوانينه رعايتله حاصل اولور. دينك وظيفه‌سى بو قوانينى ايضاح ايتمكدر . بناءً عليه دينك هدفى فلاحى تأمين ايده‌جك قانون حياتى ، انسانه بخش ايتمكده‌در .

دينك موقعى. — بو دين كيمه بخش اولوناجق واونك موقعى نه اولاجق ؟.. جوابى پك بسيط اولان بو سؤاله برچوق اديان سائره سالكلرى دوغرو بر جواب ويره‌ميورلر . بشريتى اعلا ايتمك ايچون كوندريلان دين هر يرده، هر انسانه بخش اولونمشدر . حيات ماديه‌مزه عائد خصوصاتده جناب حق اقوام وملل آره‌سنده برفرق كوزه‌تيورمى ؟. كونش ، قمر ، ييلديزلر ، بولوطلر ، ياغمورلر ، الحاصل بشرك حياتى ايچون فعاليق لازم اولان هرشى ، بشريتك هيچ بر عضوندن اسيركه‌نمه‌مشدر . مادى خصوصاتده اقوام وافراد بشر آره‌سنده هيچ بر فرق كوزه‌تمه‌ين جناب حق روحانى خصوصاتده‌ده اويله‌جه بذل عنايت ايله‌مش؛ رنك ، عرق فرقى كوزه‌دتمكسزين هرامته بردين كوندرمشدر .

اسلامك ارسالنه قدر هرملت سالك اولديغى دينك وحى الٓهى‌يه استناد ايتديكنى بيان ايدييوردى، فقط حائز اولديغى منافعى باشقه‌ملتلردن اسيركه‌يوردى . بونلرك دار قافالى تعصب ، تنافر وعدم ممنونيتى توليد ايتدى . قرده‌شى قرده‌شندن آييردى . انسانلرك عمومى وحدتى تار مار ايتدى . قرآن كريمك ارسالنه قدر وضعيت بوصركزده دوام ايتدى . قرآن، ايلك سوره‌سيله بودار ذهنيتى اورته‌دن قالديردى . (الحمدلله رب العالمين) آيت كريمه‌سنك معناسى بوتون حمد وثنانك خالق ورازق وحافظ اولان و بر جميتك ، بر عرقك دكل ، كافهٔ اقوامك الٓهى اولان رب العالمينه مخصوص اولديغيدر . ينه قرآن كريم بيوريبوركه « بر يوزنده هيچ بر ملت يوقدركه اوكا بر نذير كوندريلمه‌مش اولسون. » بوصورتله قرآن كريم هر دينك بر منبع الٓهيدن ظهور ايتديكنى بيان ايتمشدر . اله اسلام ، موسويلرك ادعا ايتديكى شكلده ، ابراهيم ويعقوبك الٓهى كبى بر قبيله‌نك الٓهى دەكلدر ، كافهٔ افراد وملتك الٓهيدر . بناءً عليه مسلمانلر ، چين ، هندستان، ايران ، فلسطين ، مصر ، اوروپا، ياخود آمريقاده ظهور ايدن انبيا وارسه هپسنك نبوتنه اعتقاد ايدرلر .

« اى مؤمنلر (بوتون جهانه) دييكزكه بز اللهه والله‌ك ابراهيم ، اسماعيل ، اسحق ، يعقوب و اسباطه وحى ايتديكنه ايمان ايدييورز . موسى ، عيسى وسائر انبيايه كوندريلەنى قبول ايدييورز . پيغمبرلر آره‌سنده بر فرق كوزه‌تميورز. بز آنجق اللهه ايمان ايدييورز. » مآلنده‌كى آيات كريمه بونى اثبات ايدر .

مسلمانلر پيغمبرلرك دكل ، الله‌ك قوللريدر . پيغمبرلره تبليغ ايتدكلرى حقائق طولاييسيله حرمت ايدرلر .

قرآنك جهانشمول دعوتى . — مسلمانلر كافهٔ انبيايه ايمان ايتمكله برابر قرآن عظيم الشانى هر كتابك فوقنده طوتارلر . قرآن كريمك بعض كتب مقدسه‌يه مخالف نقطه‌لرى وارسه بوسببسز دكلدر . قرآن كريم بونك اسبابنى ايضاح ايدر و ديركه : « ما ننسخ من آية او ننسها نأت بخير منها او مثلها » يعنى « بر آيتى نسخ ايدر، ياخود انسا ايدرسه‌ك اوندن دها خيرليسنى، ياخود اونك نظيرينى كونديررز. » بو آيت كريمه‌ده قرآن طبيعته اشارت ايدييور . بزم خير ومنفعتمز ايچون طبيعتده ياراديلان هر شى وظائفنى حسن صورتله ايفا ايتمز ، ياخود زائل اولورسه اونلرك يرينه باشقه شيلر وجود بولور . بو قاعدهٔ حيات طبيعتك هر شعبه‌سنده جاريدر. قرآن كريمدن اول كوندريلان كتب سماويه ، بوراده ايضاحنه لزوم اولمايان سببلردن طولايى، تماميتنى محافظه ايده‌مدى. بو كتابلردن هيچ برى تحريفلردن ، علاوه‌لردن قورتولامامشدر . بعض كتابلر كاملاً اورته‌دن قالقمشدر . بر چوقلرى‌ده انسانلرك اليله تحريف و تبديل اولونمشدر . قرآن كريم بر چوق آيتلريله بوكا اشارت ايدر. فقط خرستيانلق عالمى يارم عصر اولنه قدر بوكا اينانميوردى. خرستيانلرك هيچ برى (كتاب مقدس) ديدكلرى كتابه انسان الى قاريشديغنه احتمال ويرميوردى . بو كون ايسه خرستيانلر نظرنده‌ده بونك قطعى بر حقيقت اولديغى تبين ايتمشدر . قرآن كريمدن باشقه بوتون كتب الٓهيه‌نك صفوت اصليه‌سنى ضايع ايتديكى تبين ايله‌مشدر. خريستيان و موسوى محررلرى(عهد قديم) ايله(عهد جديد) حقنده بو حكمى ويرييورلر . روح بشرى فيضياب ايچون كوندريلان كتب مقدسه بو حاله كلنجه قرآن كريمك حكمت ارسالى توضح ايدر . بونى آكلامق مشكل دەكلدر . فقط جهالت ويا تعصب ، ياخود هرايكيسى فكر بشرى اك ساده حقائقى بيله قبولدن آليقور . بر انسان ، ملوث بر الك تماسيله كيرله‌نن صو ايله تسكين عطش ايتمكدن استنكاف ايدر. فقط جناب حق طرفندن كوندريلان اكسير حياتى قانه قانه صوكه دامله‌سنه قدر ايچر . وحى الٓهى ايله بشره تبليغ اولونان حقائق صفوت اساسيه‌سنى ضايع ايدر ، اونلره انسان الى قاريشيرسه اونك محاسنى كورمكه امكان قاليرمى ؟

ايشته قرآن كريم بونى بيان ايله اسباب تنزيلنى وسائر كتب مقدسه‌نك قيمتنى ، بوتون جهانى دعوت ايچون كوندرلديكنى ايضاح ايدييور .

خواجه كمال الدين

اسلام تاريخى حقنده

— حسين جاهد بك افنديه آچيق مكتوب —

اوغلكزك كتبخانه‌سى عداديه ادخال بيورديغكز ايتاليالى لئونه قائتانويه عائد « اسلام تاريخى » نام اثرك ترجمه‌سندن نشر اولنان ايلك ايكى جلدى ديه‌بيليرم‌كه ابى بردقتله مطالعه ايتدم. اثر معظم ، جسامتلى در. ترجمه‌سى ده خيلى بويوك امكلره مال اولمشدر . بو كتابك صيتندن بك ده طوغريسى كسديره‌مزسه‌م ده — بلكه اون بش سنه اول قتالوغلرك مطالعه‌سندن خبردار اولمش ، فقط ايتاليانجه‌دن تصيبم اولماديغى ايچون استفاده حرصمى تسكين ايتمكى كتابك بيلديكم برلسانه ترجمه اولوناجغى بر كونه تعليقاً وقفه‌كير انتظار اولمشدم . كيم ديردى كه كونك برنده او مستشرق خطيرك — دها طوغروسى خطرناكك — اثرينه حسين جاهد بكك اسلوب روانى ترجمان ومطالعه‌سى تركجه اولارق فقيره ميسر اوله‌جقدر؟ خاطرمده قالديغنه كوره اون اون ايكى جلده ، آشاغى يوقارى درت بش بيك صحيفه‌يه بالغ اولان بو جسامتلى اثرك ازياده شوق ولذتله ترجمه بويورديغكز اثرلردن برى اولديغنى ايشيتدم . مطالعه‌سندن صوكره بوكا تماميله قانع ومطمئن اولدم . ياباغجى برلساندن كمال وضوح وطلاقتله ترجمه ايديلن او سليس عباره‌لرك اوستنده — ابهامى اراله ايديله‌مه‌مش نادر عباره‌لر مستثنى — (جاهد) تمغاسنك پك آچيق اوقونماسى اصلاً پك كوزل آكلاشيلديغنه وبر توركه كوره غير مأنوس بونجه اعلامك لاتين حروفندن بزم حروفمزه نقل ايديليركن بك ، امابك آز خطاية اقلماسى سوه سوه بويوك امكلر چكيلديكنه اك قوى برهاندر .

تعب فزا مشاغل روزمره‌دن اختلاس اوقات ايده‌رك آيده بر يتشديرديككز بونجه آثار آره‌سنده — باشقه‌سنه نظراً طاقتشكن صايله‌جق بر فعاليتله — بونى ده عرفان ملى كتبخانه‌سنه اهدا بيورماكز بو طرز مساعينك نه ديمك اولديغنى بيلنلرجه حيرت و تقديرى جالب و دكمه ارباب همتك خجالتنى موجب خصوصاتندر. آنجق مؤثرى قدرايرى‌ده تقدير ايتمكى ضرورةً مستلزم اولماديغى ايچون بو هديه‌كز حقنده صربستجه اجالهٔ افكار و مطالعاته هيچ بر مانع يوقدر ظننده‌يم .

سوزى دونديروب طولاشديرمغه حاجت كورمكسزين اول باول — عفو عاليلرينه اعتماداً — شونى سويله‌يه‌يم كه بوتاريخى مطالعه ايدركن وقتيله قتالوغلرده كورديكم اعلانلردن پيدا ايتديكم حسك بوسبوتون معكوسى ايله متحسس اولدم . مكر اومطنطن ومشعشع سوزلر تجارت اعلانلرنده‌كى رقلام يايغره‌سندن باشقه برشى دكلمش . ترجمه‌سى زحمتنه قاتلانوب ملته اهداسى ده هيچ خوش قاچمامش تعبير عاميانه ايسه ده معذور كوريكز ، مسلمان محله‌سنده صالبانقوز صاتمغه بكزه‌مش . كتابك بعض دكل ، برچوق يرلرنده‌كى « بك آز — رنكارنكانه » تعبيرلردن قطع نظر — كه بونلرى بزلر مؤلف ايچين پك طبيعى كورنلردنز — سطرلر آراسنده ايچ بولانديراجق يالانلرك حد وحسابى يوقدر .

« مترجمك سوزلرى » عنوانلى مقدمه‌كزده : « اسلام تاريخنى بيله آوروپا لسانلرندن ترجمه‌يه مجبور اولمق پك آجى شى ! » فريادله سوزه باشلايورسكز . بو فريادكزه اشتراك ايتميه‌جك هيچ بر مسلمان ، حتى هيچ برشرقلى يوقدر. فقط بوكا مجبور اولديغمزك معناسنى آكلايه‌مايورم. آوروپالينك يد استفاده‌سنده اولان منابع تاريخيه — يوق ظن ايتديكمز — بزم كندى آثارمزك باشقه‌سيميدر ؟ فرنكلر : « زواللى مسلمانلرك تاريخى يوقدر . اونلرى تاريخ صاحبى ياپمق ايچون هيچ يوقدن منابع ووثائق ايجاد واختراع ايده‌لم‌ده نه‌اولدقلرينى عالم بيلسون . » ديه‌يورلريا . هرحالده شو قدرى محققكه بر قاچ يوز سنه‌لك وقايع اخيره مستثنى اولمق اوزره تقريباً بيك سنه‌لك وقايع اسلاميه عربى ، فارسى ، حتى موده‌سى برآز اسكيمش توركى كتابلرمزده مقيد بولونيور . فرنكلرك سرمايه‌سى ده اونلردر. راحت وحضورى اخلال ايدلمه‌ين كتبخانه‌لرمزده بو نوع كتابلر بول بول موجود اولديغى كبى بر چوقلرى‌ده مصرك ، حتى آوروپانك همتى ايله كسوهٔ طبعه بيله كيرمشدر . بو زواللى كتابلره بز نه زمان روى التفات كوستردكده « بزم اسرار محاسنمزى فاش ايتمك يالكز فرنك مستشرقلرك يد انحصارنده‌در » ديه بز نامحرملره قارشى چين جبين كوستريدلر . بويله معظم ومصرفلى بر اثرك طبعنى درعهده بويوراجق همتى كوستردكدن صوكره بو كتابلرك برقاچ دانه‌سنى توركجه‌يه نقل ايتديرمكه‌ يولى بولامازديكز ؟ مطبوع ، يازمه آثارمزى توركجه‌يه نقل ايتدكدن صوكره تاريخ ايله مشغول اولانلرمزك هانكيسى شاهد حقيقتى بويله يوزى كوزى قان ، بره ايچنده مظلوم ، محقر وسرنكون كورمكه تحمل ايدردى ؟

حقيقت نامنه خاصةً ذات عاليلرينه قارشى بوشكايتى ايتمكه بورجلى‌يم. زيرا البته خاطرلارسكزكه وقتيله عالم مطبوعاتده ابى نظر دقتى جلب ايدن بر مقاله‌كزده « مدنيتى بانطالونك كلديكى يردن آلمق » لازم كلديكنى ادعا ايدركن كتبخانه‌لرمزده‌كى كتابلرك توزلر ايچنده ياتماسنى توصيه ايديور و اولوم اويقوسنه طالديرمق ايسته‌ديككز بو كتابجغزلرك راحتنى عربى وفارسى لسانلرينى اوكرنمكله اخلالدن ناسى تحذير بويوريورديكز . جلوهٔ تقديره باقيكزكه شيمدى‌ينه او حسين جاهد اسلام تاريخنى اوكرنمك واهل اسلامه اوكرتمك احتياجنى حس ايديور ، فقط توصيه‌سنك ثمراتى قليزلنمش اولديغى ايچون بو علمى كنديسنه بوسبوتون بيكانه قالمش توزلو كتبخانه‌لرمزدن آلاميورده عن جهل ويا عن قصد تحريف حقيقتى وظيفه ايدينمش اغراض خسيسه ايله آلوده برلئونه قائتانونك استعانه ايديور .

ذات عاليكز ترجمه ايتديككز كتابى « بويوك بر قيمت علميه‌يى

حائز » دیه قدیم بویوردیغکز کبی « بو اثر آوروپاده یازلمش اك مکمل، ممکن اولدیغی قدر بیطرفانه وخیرخواهانه بر مازیخدر. مع مافیه مؤلف وقایعه بر آوروپالی و بر عالم کوزیله باقمشدر . بوندن طولایی حسیاتمزی وقناعتلرمزی رنجیده ایده بیله جك نقطه لری واردر . فقط بو جهتلردن صرف نظر ایدیلیرسه ، صرف تاریخه عائد اولان قسملردن ایده جکمز استفاده پك بویوکدر » بویوریورسکز .

مؤلفك وقایعه بر آوروپالی کوزیله باقدیغنه شبهه یوقدر. فقط بر عالم کوزیله باقدیغنه بیك شاهد اقامه ایتسه بر آز عقلی اولانه اینانديره مز. حسیاتمزی وقناعتلریمزی رنجیده ایده بیله جك نقطه لردن ــ که بو کتابده پك چوقدر ــ پرواسز یوقدر . چونکه فرنك ، غیر فرنك بر چوق ارباب قلم بوکا بزی چوقدن آلیشدیرمشدر . با خصوص بر فرنك مؤلفندن «بیطرفانه وخیرخواهانه» سوزلره منتظر اولاجق قدر ساده دل دکلز . یالکز صرف تاریخه عائد اولان قسملره باقارق بو اثرك ، دکل بویوردیغکز کبی بویوك برقیمت علمیه یی، حتی هیچ بر قیمتی حائز اولمادیغنه قناعت حاصل ایدییورم . مؤلف حس تعصبنه اوقدر مغلوب اولمشدر که حقیقتی تحریف وتحقیر و مفتریات ایله تذلیل ایتمشدر. بر علم آدمی الندەکی وثائق وحادثاتك اسیری اولور . اونلر منطقاً کندیسنه نه حکم ویردیررسه او حکمه باغلی اولور . شاید بو حکم کندی حس وعقیده سنه اویغون دوشمزسه هیچ دکلسه وثائقه ایلیشمز . حادثاتی باشقه شکل وصورتده طانیتماز. ترکجه سی یالانی ارتکاب ایتمز. محاکمات شخصیه سنده نه قدر غرضکارانه طاورانیرسه طاورانسین دیکرمدققلرك سربستئ محاکماتی اخلال ایتمه مك ایچون وثائقك قولنی ، قنادینی ، غاغاسنی قیروب خواجه مرحومك دیدیکی کبی « ایشته شیمدی قوشه بکزه دی » دیه مز . باخصوص مأخذینك صحیفه سنی ، سطرینی کندی الیله کوستردکدن صوکره تحریفه قالقیشاماز . بونلر بزم کندی قدیم مورخلرمزده کوردیکمز امانت علمیه یه منافیدر ، خیانت علمیه در .

« مه تود ایستوریك » دنیلن طریق منطقی یی تأسیس وتطبیقه چالیشان آوروپالیلر کندی تاریخلرنده ، بیسلمم آ ، بلکه ده بو امانته رعایته چالیشیورلر. فقط بر مستشرق شرقدن بحث ایدرکن همه حال بیك بوقدر ییلاق کوکلشمش تعصب دامارلری قاباریر. حقیقی اولدیغی کبی کورمکه تحمل ایده مز . بزم اونلردن بکله دیکمز نه بویوکلرمزه قارشی الفاظ تعظیمیه، نه ده عقائد ودساتیر دینیه مزه حرمتدر. اونلردن بزم بیهوده بکله دیکمز شی ، بیلمه دکلری جهتلرده بیلمیورز دیمکدن ، بیلدکلری شیلری ده صفوت اصلیه سیله بلا تحریف بیلدیرمکدن عبارتدر . فقط بو ، زمرده شفا آرامق قدر مشکل ، بلکه ده محالدر . یالکز بزم آجیدقلرمز مطنطن الفاظ حبنه قاپیلوب ده بو تحریفات ایله زهرلنن غافل وطنداشلرمزدر .

بویوریورسکز که « ایتالیانجه یازلدیغی ایچون علمای اسلامه مجهول قالان بو مهم اثر علمی یی لساننمزه هیچ بر نقطه سنی دکیشدیرمه دن ، حتی بعضی پك آز حرمتکارانه تعبیرلری بیله محافظه ایده رك حرفی حرفنه ترجمه ایتمکله علمای دینمزه ده آزیجه بر خدمت ایفا ایتدیکمه قانعم چونکه علمامزده کی مطالعه لری ردو جرح ایده بیلمك فرصتی بو سایه ده بولاجقلردر . »

امانت علمیه کز حقنده شبهه ایتمکه حقمز اولمادیغی ایچون البته حرفی حرفنه ترجمه ایتدیککزه اینانیرم . حتی بو کتابی بلا تحریف نقل ایتدیککزدن طولایی ده آزیجه متشکرز چونکه بر چوق آوروپالی مؤلفلرك بزه قارشی غرضکار واینانیلماز کیمسه لر اولدقلرینك پارلاق بر نمونه سنی اك جاهللرمزه وارنجه یه قدر هرکسه کوسترمش اولیورسکز . فقط نقصان فهممه باغشلایکز ، علمای دینه بو ترجمه ایله ایتدیککز خدمتی ــ ویردیککز ایضاحات ایله برابر ــ هیچ قاورایه مادم . علمای دینك لئونه قائتانویه تلقین دین ایتمك هیچ خاطرلرندن کچمه سه کرکدر. بو کبی کیمسه لرك ده بزه مولد اوقویاجقلرینه قائل اولمادقلری ایچون عجبا بزه ناصل سب ایدییورلر؟ دیه وقف صماخ ایتمکده ده هیچ بر لذت یوقدر . اونلرك اصل ایسته دیکی عقاید ناسك بوزولماسیدر . یوقسه بوزوق اعتقاداتی دوزلتمك دکلدر . او حالده بونلرك قایغوسز باشنی درده صوقمش اولمالك نه چشید بر خدمت اولدیغی جای سؤال اولمازمی؟ علمای دینه بو فائده سز خدمتی ایفا ایدرکن نیجه غافللرك ذهننی بیهوده یره تغلیط ایتمکده کی مضرات بی نهایه غالبا خاطر عالیلرینه هیچ کلمه مش.

الحاصل صرف ایتدیککز همت پك بویوك اولمقله برابر اثرکز فائده دن زیاده ضرری موجب اولدی . مع الاسف عالم قلبزنلنی ایدنلرك زیوف آقچه سنی بیلمیه رك سورمکه چالیشمش وضعیتده قالدیکز . کندیکزی معذور کوسترمك ایچون « ایلچی یه زوال یوقدر » قضیهٔ معلومه سندن بحث ایدییورسکز . ژورنالجیلقله اتهام ایدلمکدن هیچ قورمقسزین ذات عالیلرینه خبر ویره یم که سزه معترض اولان ظرفادن بری: « ای اما جاهدبك نه یه دشمنه ایلچی اولیور ؟ » سؤالنی صوریبور. بر دیکری ده: « دوزینك بو دیارده اون بو قدر بیلدراشسز قالان مترجمه جاهدبك نه دن اش اولمق ایسته مش؟ » دییور. هر حالده استمزاج وقوع بولمقسزین تقبل ایدیلن بو صاقار سفارتك وطنداشلر کز آراسنده کی سوء تأثیرینی ازاله ایتمك ذات عالیلرینه بر وظیفهٔ معنویه در . بناءً علیه شو تکلیفمی قبول بویورماکزی خالصانه رجا ایده رم .

بنده کز واقعا علمای دین سلکنه دخول شرفنی هنوز احراز ایده مه مش اولان عجزه دن بری یم . فقط بو عجزمله برابر بو کتابك فساد نقطه لرینی ــ الده کی کتابلرك ، مأخذلرك قلتنه ووقتمك پك آز اولماسنه رغماً ــ بر آز تشریح ایتمك آرزوسنه دوشدم . واتیقانك

پروپاغاندا تشکیلاتی ایله ارتباطندن پك زیاده شبهه‌لندیکم بو اثرك هر خطا وتحریفنی رده وقت مساعد اولاماز. چونکه بحث بحث، سطر سطر کتابی تعقیب ایدوب یا کلیشلقلرینی، تحریفلرینی، بعضی یرلرده‌کی جهللرینی میدانه چیقارمق پك اوزون سورر. فقط هیچ اولمازسه بونلردن بعضی نمونه‌لر کوسترمك، عمومی ویا خصوصی انتقاداتده بولونمق ده الزمدر. ایشته بونك ایچون محترم وجدی طنین ستونلرنده فقیره مهمان‌نوازلغکزی ابذال ایدوب بش اون مقاله یازمقلغمه مساعده بویورماکزی نیاز ایدییورم. تکلیفمك قبولی حالنده منتدار اولورم. عکسی تقدیرده نه دییه‌جکمی بیله‌مم.

احمد نعیم

سبیل الرشاد

طنینده نشر اولونان بو آچیق مکتوبه جاهد بك یازدیغی جوابده نعیم بك افندینك تکلیفنی قبول ایله یازیلاجق مقالات انتقادیه‌یی نشر ایده‌جکنی بیان ایدییور. یالکز صاحب مکتوبك: «علمانك اصل ایسته‌دیکی عقایدناسك بوزولماسیدر. یوقسه بوزوق اعتقاداتی دوزلتمك دکلدر. اوحالده بونلرك قایغوسز باشنی درده صوقش اولمانك نه‌جشید خدمت اولدیغی جای سؤالدر» سوزینی آکلامامش کبی طاورانه‌رق پك ماهرانه بر مغالطه یاپیور وعلمای دینك وظیفه‌سی راحت اوطوروب باشلرینی دیکلندیرمك اولمادیغنی ایضاح وادیسنده خیلی نفس توکتدکدن صوکره:

«...حقیقتی اورته‌یه قویاجقلر وبزی ضلالته دوشمکدن قورتاره‌جقلردر. اکر بونی پك قیمتلی اولان باشلری ایچون بر قایغو عد ایدیورلرسه اوحالده هیچ علمای دینز دییه اورته‌یه چیقماسونلر. ایشته علمای دینه اضا ایتدیکم خدمت بودر. کندیلرینی خدمته دعوت ایتمك وخدمته مجبور ایتمکدر. چونکه حقیقةً پك قایغوسز ولاقید یشایورلر».

دییور. حالبوکه مکتوبده بوکبی شیلری باش دردی اولدیغی ایچون رد ایتمکله مشغول اولماسونلر، دینیلمیورکه بو وادید. اوزون بویلو بر جوابه محل اولسون. اوراده «علمانك اصل ایسته‌دیکی» دنیلیور. جاهد بك ایسه بو «اصل» کلمه‌سنك استعمال ایدلدیکندن عن قصد غفلت ایتمش کبی طاورانه‌رق سفسطه‌سنی یوروتمش کیتمش. جاهد بك سفسطه‌سنك معناسی شودر: «ای علمای کرام، بن اخوان دینکزك بنای اعتقادینه بر قونداق صوقدم. قوشوکده یانغینی سوندوروك. چونکه بو یانغینی سوندورمکده پك بویوك بر شرف واردر. بو شرفی احراز ایتمه‌کزه وسیله بن اولدیغم ایچون بو خدمتمه قارشی ده منتدارلغکزی کوستریکز، بکا متشکر اولیکز.»

اوزرنده «تألیف وترجمه انجمنی طرفندن قبول ایدلمشدر» عباره‌سی یازیلی اولان بو اثر مسلمانلرك راحتنی حقیقةً بوزان وایقاع ایده‌جکی زیانی تحدید ایچون ارباب همتی غیرته کتیره‌جك اولان بر قونداقدر. ایشك دها غریبی تألیف وترجمه انجمنی طرفندن قبول ایدلدیکی بیان اولونان بو کتاب ـ آنقره‌دن آلدیغمز خصوصی مکتوبلره نظراً ـ مذکور انجمنه هیچ ده اوغرادیلمقسزین وکیل سابق واصف بك طرفندن قبول ایدیلمش وطبعی ایچون خزینهٔ ملتدن جاهد بکه (اون ایکی بیك لیرا) بخش ایدن بر مقاوله یاپیلمش. بو خبر صحیح ایسه واصف بك ملتك پاره‌سنی بویله مناسبتسز ومذموم بر جهته تخصیص وصرفه کندنده ناصل صلاحیت بولمش؟ دییه صورمغه حقمز واردر. اکر طویدیغمز طوغرو ایسه واصف بك وظیفه‌سنی پك زیاده سوء استعمال ایتمش دیمکدر. وبو مبلغی تضمین ایتمه‌سی لازم کلیر. چونکه کمرکدن مال قاچیریر کبی بر استعجال ایله ـ نه اولور نه اولماز، بلکه قبولنده تردد کوستریرلر دییه ـ صلاحیتدار اولان انجمنه کتابی کوسترمه‌دن مقاوله‌یی یاپمه‌سی پك زیاده شایان حیرتدر. مع هذا کتابك باشنه انجمن طرفندن قبول ایدلدیکی کمال جسارتله یازلمش اولماسی ده بو ایشك انجمنك تصویبنه اقتران ایتدیکنی خاطره کتیرمیوردکل. حالبوکه کلن مکتوبلرده «انجمن بو اثرك مسوده‌سنی ألآن کورمه‌مشدر» دنیلیور. هرحالده بویوك بر تردد ایچنده‌یز. عجبا انجمن، کورمش اولسون، اولماسون ـ پاپالغك ومیسیونرجمیتلرینك معاونتیله ومحضا مسلمانلق آره‌سنه قونداق صوقمق مقصدیله یازیلان وباصدیریلان [۱] ـ بو کتابك ملتك (اون ایکی بیك لیرا) لق اعانه‌سیله طبعی مسئولیتنی اوزرینه آلیورمی؟ بو نقطه‌نك تنویر وایضاحی هرکسدن اول انجمن ریاستنه عائددر. بو خبرك تکذیب ویا تصدیقنی انجمن ریاستندن بکلرز.

اجتماعیاتده غریبلق وبوزغونجیلق:

یا کلیه تقلیدك منفی اثرلری

هر عصرك کندینه مخصوص بر وجه مخصوصی، بر جهت فارقه ومميزه‌سی اولدیغنی تاریخك یاپراقلری آراسندن سچیورز. بو میانده بعض عصرلر بشریتك تکاملنی، بعضیلری ده سقوط وانحطاطنی قید ایده‌رك کچیور. کاه دنیایی قانلر، ظلمتلر، یانغینلرله بر جهنمه دوندیرن مدهش بر ظلم وجهالتك، انسانلری فضیلت حیاتندن نفرت ایتدیره‌جك

[۱] جاهد بك ده یازدیغی جوابده بو کتابك تجارت مقصدیله یازلدیغنی اعتراف ایدییور، اوچ یوز نسخه باصیلماسی ده بوکا دلیلدر، دییور. او حالده پروپاغاندا ایچون باصلمش اولدیغی تحقق ایتمش اولیور. جاهد بك «بو اثر دها اولجه اسلامیت علیهنده یازلمش بر چوق آثارك الك اهونیدر» دیمکله بو کتابك مسلمانلق علیهنده اولدیغنی ده اعتراف ایتمش اولیور. جاهد بك بو اثری معارف وکیل سابقی واصف بکه برای قبول کوندردیکی زمان اثرك ماهیتی حقنده موی الیهك نظردقتنی جلب ایتمش، واصف بك ده بویله بر اثرك ترجمه‌سندن طولایی پك زیاده بیان ممنونیت ایلمش ودرحال مقاوله‌سی یاپیله‌رق باصدیریلمسنی امر ایتمش.

قدر كوجولتن ترديانك حاكميتى ، كاه انسانيته اميد و سرور ويرن حقيقت وسعادت نورلرينك ، حضور وآسايشك ، علم وعرفانك ، رفاهك غلبه‌سنى كوريورز . . .

بتون بوحادثات الكاينجه بر تدقيق ، الك يوكسك بر تحليل شكلنده حقيقتك اولديغى كبى انكشافنه خدمت ايدركن ، وقايعك اصل ماهيتيله ظاهرى انطباعاتى آراسنده بر مقايسه امكاننى ده بخش ايدييور .

كچمش عصرلرده يشايان انسانلرك غلط رؤيتيله سوء تلقى ايتدكلرى نه‌قدر حادثه‌لر واردركه انكشاف مدنيه وتلقيات وجدانيه واخلاقيه يه موافق ايديلر. فقط محيطك عمومى ذهنيتى بونلرى فنا بر شى اوله‌رق قارشيلادى . ينه نه‌قدر فوضالر واردركه جهل و ظلمتدن عبارت اولدقلرى حالده عين درجه‌ده يا كايش بر رؤيت وتلقى نتيجه‌سى اوله‌رق الك يوكسك بر فضيلت ايمش كبى قبول ايدلديلر . . .

بوكونكى عصرده يشايانلر ، ماضيده‌كى فكرى و فعلى ضلالتلرى تدقيق ايده‌جك وسائطه مالك بولوندقلرى حالده هنوز تاريخك كوستر ديكى يوللرده سنده‌له‌مدن يورويه‌جك بر اقتدار كوستره‌ميورلر.

علم ، فن ، صنعت ، ثروت جهتيله محير العقول انكشافاتى سينه‌سنده طاشيان و بوندن دولايى (عصر مدنيت) ناميله توسيم وتوصيف ايديلن عصر حاضر ايچون بو نتيجه غريب بر تضاد ، شايان حيرت بر سقوط خيال وجوده كتيرمكده‌در .

فى الحقيقه هوالرده كزن ، دكزلرك قعرنده يوزن ، سياره‌لرله مخابره‌يه قالقان ، هوادن ، صودن ، آتشدن اعظمى استفاده‌لر تأمين ايدن بو كونكى انسانلرك فردى واجتماعى عاقبتلرينى تهديد ايدن اساسلرده‌كى غفلت و جهالتلرى نه‌قدر اليمدر ! اكر بو مادى و آفاقى تكملاتك يانده روحى ، معنوى ، اخلاقى بر هدايت عين درجه‌ده نشر انوار ايتسه او زمان عصر حاضر ، حقيقى معناسيله مدنيتى تمثيل ايتمش وانسانلر ايچون حقيقى بر دنيا وآخرت سعادتى الده ايدلمش اولوردى ... فقط انسانلرك نفسلرينه ، آرزولرينه ، احتراصلرينه ويردكلرى اهميتك اونده برينى بيله وجدانلرينه ، روحلرينه بذل ايتمك ايسته‌مه‌ملرى بوغايهٔ بشريتك تحققنه امكان براقيور.

تاريخ ، عصرلرك اوصاف مخصوصه‌لرينى ارائه ايدييور . دونكى انسانلرى محاكمه ايدركن تلقيلرينه مخالف حكملرى ويرمكده اصلا مسامحه كوستره‌ميور . عجبا بو كونكى مدنيتى تمثيل ايتمك ادعاسنده بولنان انسانلر ايچون ناصل بر حكم ويره‌جكدر؟ عصرمزى بر عصر مدنيت ، انسانلرينى بشريتك الك متكامل فردلرى اوله‌رقى اخلافه بيلديره‌جك ، يوقسه بو كونكى قناعتلرك معكوسنى مى سويليه‌جكدر ؟ تاريخ مستقبل وظيفه‌سنى احضار ايده دورسون . بو كون حقيقت نورينى ، فضيلتى كورمك ايسته‌ين هر فرد معنوى و وجدانى ، قيمت واساسلرك فياض شعله‌سى آلتنده دوغرو يولى كوره‌بيله‌جك قابليتى مع زيادة حائزدر . مشعل خدا اولان نور ايمان ، فيض وجدان انسانلرى الك درين حقيقتلرى ادراكه مقتدر بر حاله كتيرر . الويركه بوقابليت ، نفسانى حياتك غلبه‌سيله امحا ايدلمش اولماسون .

بتون دنيا مدنيت پشنده قوشيور . بو اويله بر كلمه‌كه دوغرى ويا كلش هرشيئى اوكا اسناد ايتمك ايجاب ايدييور. بر ملت حرب اعلان ايدييور ، بوكا مدنيت سپر ياپيور . « مدنيتى قورتارمق ايچون » ترانه‌سى يوكسه‌ليور. مملكتلر ، مليونلرجه انسانلر اسارت و يوندورغه آلتنيور ، درحال ينه مدنيت امداده يتيشيور ، « بارباراى تمدين ايدييورز. » آوازه‌سى عيوقه چيقيور ، بر حرب عمومى مدنيت ـ حقيقت حالده احتراصات بشريه ـ نامنه يكرمى ميليون نفوسى خاك هلاكه سريور ، بر بولشويكلك جهانك اجتماعى واقتصادى موازنه‌سنى زير وزبر ايتمك ايسته‌يور. امراض مدنيه‌دن اولان خسته‌لقلر هر كون بر آز دها دائرهٔ تخريبنى توسيع ايدييور . احتياجات بشريه ، آلام اجتماعيه دها زياده آرتيور ، فقط هيچ اكسيلميور . ديكر طرفدن شعشعه‌سى كوزلرى قاماشديران ظواهر مدنيه‌دن ثروت وسامان هرهانكى بر حربى سنه‌لرجه امتداد ايتديرمك ايچون طياره‌لر ، تحت البحرلر ، فابريقه‌لر ، كيميوى ماده‌لر ، يكى كشفلر هرهانكى بر حربده ينه ميليونلرجه نفوس بشرى امحا ايچون انكشاف ايدييور . ظاهراً وسائط رفاه ، سعادت شكلنده عرض اندام ايدن بوتون بو تكملات حقيقت حالده ـ معناً و اخلاقاً متدنى انسانلرك النده اويونجاق اوله‌رق ـ مدنيتى امحايه آماده بولونيور . ايشته بو كونكى مدنيتك ايچ يوزى ... حالبوكه مدنيت نه‌در ؟ اكر مدنيت انسانلر ايچون وضع اولنمش بر مفهوم ايسه البته بو ، فائده‌لى ، لزوملى ، بشريتك آلام واحتياجاتى تهوينه مقتدر ، سعادتنى توليده كافى ، فقط مطلقا ضررسز برشى اولاجقدر . حقيقت حالده هرهانكى فكر ، اثر ، ايش انسانيته بر فائده تأمين ايدييور ، حضور عامه‌يى ، آسايش جهانى حال طبيعيسنده بولونديرييور ، وجدانى حضور ايچنده حقيقتله قارشى قارشى‌يه براقيور ، فردى واجتماعى سعادتلرى ، دنيوى و اخروى مسعوديتى بخش ايدييور ، احتياجاتى مشفق روحيله تهوين ايدييورسه آنجق بو ، مدنيتدر . فقط هرهانكى برشى ؛ بشريتك اضطراباتنى ، فردى و عمومى تهلكه‌لرى ، احتياجاتى تزييد وتشديد ايدييور ، رفاه وحضور انسانى‌يى محو ايدييور ، انسانى حقيقتدن ماديانك خشين ونفسانى ضربه‌لريله اوزاقلاشديرييورسه بو مدنيت دكل ، تكمل ايتمش بر ضلالتدر . بوكونكى مدنيتك ـ شكلى نه اولورسه اولسون ـ اصلى حقيقت معنويه واخلاقيه‌دن الهام آلمادقجه هيچ بر وقت بشريتك روح كمالنى اصلا تمثيل ايده‌ميه‌جكدر. حالبوكه بو حقيقت عصر حاضرك غلط رؤيته دوچار اولان ساخته مدنيتپرورلرنجه اصلا قبول اولنه‌ماز...

چونكه اونلر يا كاش بر تلقى و وخيم بر حالت روحيه نتيجه‌سنده مدنيتك اس الاساسنى تشكيل ايدن و بالذات مدنيتى توليد ايدن دين و اخلاقى بر طرفه براقه‌رق وسائط مادية مدنيه‌يى ، ظواهر تكملى اساس مدنيت عد ايتمكده ، تعبير ديكرله ظرفى مظروف يرينه قويمقده درلر.

ايشته بوندن دولاييدر كه تاريخ عصريمزى بلا شبهه اعصار مستقبله‌يه ساخته و ظاهرى بر مدنيت نقابى آلتنده ترديات دورى اوله‌رق تقديم ايده‌جكدر .

مدنيتك بوكونكى تظاهرات وغليانه كوره قيمتى تعين ايتدكدن صكره بو نتيجه‌دن آله‌جق بيوك بر درس واردر ...

بشريتك سعادت وفلاكتنى كوسترن ادوار ماضيه‌ده يالكز سعادتى و مدنيت حقيقيه‌يى عصرلرجه فعلاً ارائه ايدن بر دور واردر . بو دوره تقدم ايدن زمانلرده‌ده بشريت ظلمت و جهالت ايچنده كيتدكجه سقوط ايدييوردى . قان دعوالرى ، قبيله مقاتله‌لرى ، اسارت فكرلرى ، تحكم ، تجبر ، استبداد ضلالتلرينه انضمام ايدن عماى معنوى وتفسخ اخلاق ايچنده بتلر ، صنملر ، آتشلر ، قانلر وزنجيرلر ايچنده ايكله‌ين بر انسانلق ياشايوردى ! ياشامق يرينه بلكه سورونن بشريتك ناتوان و جيليز صداسى توكنديكى بر صره‌ده بويوك و رهاكار بر كونش دوغدى . بو نور تفسخ ايتمك اوزره اولان انسانيته يكى بر روح ، يكى بر شوق ، يكى بر حيات ويردى . بوده اسلاميتدى .

ايشته حقيقى مدنيت آنجق بو ايدى كه ؛ دساتير وتعاليم علميه‌سيله ؛ روح بشرى ، تشفيه وتسليه ايدن رهاسيله ، حيات اجتماعيه‌نك وضع طبيعيسنى تقويه ومتمادياً ترصين ايدن نفوذ ومراقبه‌سيله سراب آلود چوللرده ، ايصسز باديه‌لرده ، صوسز واديلرده ابتدائى ، نيم وحشى بر تشكلى مدهش بر انقلابله مدنى ، علمى ، اخلاق بر حياته مظهر ايتدى . قيزغين چوللر اورته‌سنده نورلى معموره‌لر پيدا اولدى ، جزيرة العرب عصرلرجه كورمديكى بر حضور واستقرارى مشاهده ايلدى . كيتدكجه دها كثيف ظلمتلرى پارچه‌لايان نور اسلاميت چوللرى كلزار عرفان ، بلاد امن وامانه تحويل ايده‌رك هر مانعه‌يى ، جهالتى ، ظلمى ، شرك والحادى ، يأس وسفالتى داغيته‌رق نيل كنارلرينه ، سوريه واحه‌لرينه ، بيزانس قپولرينه ، ايران اووالرندن كشمير طاغلرينه قدر ايلريله‌دى . بتلرك ، آتشكده‌لرك جهل وتعصبله ، ظلم وتعدينك قانلى ساحه‌لرى نورك ، عدالتك منقاد فضيلتى اولدى ، بو نور ايله ضلالت ديارلرى ، عرفان وفضيلت منبعلرينه تحول ايتدى .... بو نور ايله احتراصاتدن قابلرى كورله‌شن اعمالر كوردى ، حق سسنى اهمال ايله صاغيرلاشان قولاقلر ايشيتدى ، طوغرى سوزى سويلمك ايسته‌مين ديلسزلر سويلدى .... دونكى نيم وحشيلر ، زواللى اسيرلر اسلاميتك فضيله الك يوكسك كمالى بولديلر .....

اسلاميت افريقايى ، اندلسى ، اسپانيايى ، جزايرو ماوراى هندى حقيقى مدنيته ايصال ايتدى ... بوكونده عين قوتله انتشارينه اصلا خلل كلمه‌مشدر . انجق اسلام مدنيتلرى زواله يوز طوتدى . چونكه مسلمان عالمى كيتدكجه اساساتندن اوزاقلاشه‌رق ادوار جاهليتك ظلمتلرينه تمايل كوستردى ، سعى وعمل يرينه سفاهت وعطالت حاكم اولدى ، جهالت ايلريله‌دى . بونلر مسلمانلرك عزمنى ، سعى وعملنى ، غيرتنى ، علم وعرفانى ، تساندينى ، ثروتنى ضعفه اوغراتدى . كمالات ايچون اعتره‌ها اولان بو اساسلرده حقيقى مسلمان مدنيتلرينك ، مسلمان حاكميتلرينك انقراضنه مال اولدى . بوده غايت طبيعى ايدى . فقط روح اسلام صافيت اصليه‌سندن هيچ برشى ضايع ايتمديكى ايچون بر مادى ضايعلردن مصون قالدى . وينه وقت مقدرنده بتون رونقيله شعشعه‌دار اولمغه نامزددر . اسلاميت مدنيت حقيقيه‌يى نشر ايدركن عماى جهل ايچنده يووارلانان غرب عالمى ، صوك زمانده كوزلرينى آچديغى زمان قارشوسنده بر اندلس مدنيتى كوردى . بو مدنيت غربك بوكونكى ترقيات آليه و مدنيه‌سنك تملنى تشكيل ايتدى . فقط روحنى امتصاص ايده‌مديكى ايچون استفاده‌سى محدود قالدى .... بونك ايچوندر كه صرف ماديانه عائد يارم وظاهرى بر مدنيت حالنده اثبات وجود ايدن مدنيت حاضره انسانيتى مسعود ايده‌مدى .

غرب مدنيتنك يوقاريده اوصاف و قيمتنى ايضاح ايتمك ايستديكمز تظاهرات وتجلياتى يا كاش تلقيلر نتيجه‌سنده هيئت اجتماعيه‌مز آراسنده‌ده حقيقى بر مدنيت ظن اولنمغه باشلامشدر . عصر حاضره (عصر مدنيت) اطلاقى ناصل بر غلط رؤيت وتفهم نتيجه‌سى ايسه عين مدنيتك تقليد وسرايت خاصه‌لرينك تأثيريله محيطمزه صوقولان تجليات منفيه‌سنى‌ده مدنيت تلقى ايتمك اوقدر خطادر . بو خطانى دها ايى حس ايده‌بيلمك ايچون بنية اجتماعيمزى ــ مدنيت نقابى آلتنده ــ استيلا ايدن امراضى تدقيق وتعقيب ايتمك كافيدر .

مدنيتك بر كل اوله‌رق فضائل ونضايحى احتوا ايلديكى ادعاسيله بوزولان اخلاق اجتماعيمزك هر ساحه‌ده تجلى ايدن تظاهرات اليمه‌سى قارشوسنده بزم‌ده مدنيت تلقيسى آلتنده يا كاش دوشونديكمزى اعتراف ايتمه‌مك ممكن دكلدر . لوازمات مدنيه نامى آلتنده اصلا فضائلى احتوا ايتمكسزين دانس ، مسكرات ، قمار ، تساهل دينى و اخلاقى‌يى ارائه ايدن وجهة اجتماعيمز مدنيت حقيقيه مواجهه‌سنده‌كى قيمتندن پك چوق شيلر ضايع ايتمكده‌در . حريم روحمزدن نبعان ايدن مفكورهٔ مدنيتك تبديل شكل وماهيت ايده‌رك غرب طريقيله طانيماز بر حالده بنيان اجتماعيمزه حلولى پك غريبدر .

شرقده دوغان ، يوكسه‌لن ، قوتنى كوسترن حقيقى مدنيتك ، مدنيت اسلاميه‌نك يرينه نا تمام وسوء تلقى به اوغرامش مادى بر مدنيتك ظواهر واعراضى آنجق هيئت اجتماعيه‌مزى سقوط وترديه‌يه دوچار

ایتمکدن بشقه برفائده حصوله کتیره‌مز ... نته‌کیم نظرلرمزی توجیه، فکرلرمزی تعمیق ایلدیکمز هرنقطه‌ده بارز معنوی بر بوشلغك یرینی دولدوره‌جق اثر یوقدر .

عائلوی روابط ومعاشرتمزی اساسندن صارصان ، تساند اجتماعی‌یی، فضائل اخلاقیه‌یی هدف اتخاذ ایدن اجتماعی تردیاتك منفی نتیجه‌لرینی بیلمم تکراره احتیاج وارمیدر ؟..

علم مؤسسه‌لرمزدن باشلایه‌رق هرساحه‌یی استیلا ایدن فوضالر میدانده‌در. هرکون بوسقوط معنوی واخلاقینك یکی‌برتجلیسنی کورمکله دلخون اولیيورز .

امراض مدنیه‌نك اساس مدنیت ایمش کبی تلقیسی نتیجه‌سنده حاصل اولان بو روحی واجتماعی ضعفك ازاله‌سی ، معنوی واخلاقی قیمتلرك تکمله متوقفدر. بوده مدنیت حقیقیهٔ اسلامیه‌یی بتون روحیله قبول ایده‌رك ساخته مدنیتلره ترجیح ایتمکله ممکن الحصولدر .

او زمان اسمنه نه‌دنیلورسه دنیلسون هیچ‌بروقت دانس، ایچکی، قادین، اخلاق ومعنوی فوضالرك لوازمات مدنیه‌دن عدینه امکان قالماز. مدنیتك فائده مفهومیله وانسانیت مفکوره‌سیله توأم بولنمسنه نظراً هیئت اجتماعیه‌مزه نامتناهی ضررلر تولید ایدن تردیاتك سرایتی کندیلکندن زائل اولور .

غرب تقلیدجیلکنك تخریب ایتدیکی ، اجتماعی امراضك بسبتون تهلکه‌یه دوشوردیکی ممیزات اجتماعیه‌مزك یکیدن انکشافی ، قیمت اخلاقیه‌مزك تأسسی ایچون مدنیت اسلامیه‌نك کمالندن ، واساسات رصینهٔ اجتماعیه‌مزك تقویه‌سندن بشقه هیچ بر چاره یوقدر . کیتدکجه دها وخیم برشکل آلان تردیات اجتماعیه بوقناعتك دوغریلغنی اثبات ایتمکده‌در .

صبری حکمت

فارماسونلق

برفرانسز محرری طرفندن فارماسونلغك ماهیتی حقنده فرانسزجه وانکلیزجه نشر اولونان بر رساله‌دن معلومات آتیه‌یی نقل ایدیيورز :

— ۳ —

فارماسونلرك احتفالاتی، ضیافتلری ظاهرآ دهشت آوردر. ضیافت صالونی ، لوجه‌لرکبی ، عادیلرك انظارندن مخفی بر یرده‌در . صالون ، جابجا ازهار ایله پیرایه‌داردر. اولا ذات مبجل یعنی «مفتش» قردشی چاغیره‌رق ایشلرك تعطیل ایدلدیکنی، سفره باشنه کیدلمسنی اخطار ایلر. بونك اوزرینه برنجی وایکنجی مفتشلر اخوانه حاضرلانمه‌لرینی بیان ایدرلر ، بونلرده طوپلانیرلر . یمك اثناسنده یدی کره ادارهٔ اقداح ایدیلیر . باده‌لر ایچیلورکن یمك یمك ممنوعدر. سفره باشنده طوپلانان اخوان منتظماً آیاقده طورورلر . بایراقلرینی (یعنی سفره حاولولرینی) صول قوللرینه آتارلر ، طوپلرینی (یعنی قدحلرینی) ذات مبجلك اعطا ایلیه‌جکی امره بناءً طولدورورلر . بعده حاضرونه خطاباً : « آرقداشلر ، جمله‌مز بخش صحت ایتمکه باشلایه‌جغز ، الك پارلاق ، الك آلولی آتشی ایقاد ایده‌جکز ، هایدی قیلنجلریکزی (یعنی یمك بیچاقلرینی) صاغ اللرکزله طوتیکز، قالدیریکز، قیلنجلرله ایفای سلام ایدیکز ، قیلنجلری صول اللریکزه آلیکز ! » طرزنده بر نطق ایراد ایتمسی متعاقب بتون قیلنجلر یکدیکرینی سلاملار .

بوپارلاق مانوره‌دن صکره اللر سلاحلره (یعنی قدحلره) اوزانیر وذات مبجل « حاضراول » ، « نشان آل » دیر دیمز هرکس قدحنی آغزینه کتورير . « آتش ! » قومانداسی ویریلنجه شرابك بر قسمی ایچیلیر ، ایکنجی قوماندا‌ده دها بیوك بر یودوم آلینیر ، صکره الك مشعشع جرعه ایله قدحلر بوشالیر . متعاقباً ایمپراطورك ، ایمپراطوریچه‌نك ، ولی عهدك وعائلهٔ ایمپراطوریه‌نك صحتنه برر باده ایچیلدکدن صکره فرانسه‌نك شان و شرفنه ادارهٔ اقداح اولنور ، هردفعه یوقاریده بیان اولنان قوماندالر ویریلیر وهرکس اوكا توفیق حرکت ایدر .

بومنظره‌نك قارشیسنده عجبا خندهٔ استهزایی کتم ایتمك قابلمیدر ؟ بشریتك اصلاحی کبی یوکسك غایه‌لر اطرافنده طولاشان بوآدملرك بوکبی غرائب ایله امراروقت ایتملری حقیقةً شایان حیرت بر شیدر. فضیلت وانسانیتك بوکبی افعال ایله ترقی دکل ، تدنی ایده‌جکنی عقل سلیم صاحبی هرانسان آکلار وفارماسونلغك ماهیت حقیقیه‌سنی کشف ایتمکده کوجلك چکمز . مع‌مافیه بز ایکنجی بندمزده بر ایتالیان اختلالجیسنك سوزلرینی اونوتمیه‌رق یعنی بوکبی غرائب احوالك آنجق مقاصد حقیقیه‌یی ستر ایتمك ایچون اختراع اولنان بر طاقم تظاهراتدن عبارت اولدیغی حقنده‌کی سوزلری نظر اعتباره آله‌رق بیان حقیقتده دوام ایده‌جکز .

— ٤ —

بتون بواشارات ودرجات ، بتون بوتظاهراتك بر هدفی ، بر غایه‌سی اولمسی‌پك طبیعیدر. فارماسونلغه التحاق ایدنلره فارماسونلغك صوك سرینی افشادن مقدم فارماسونلر ، بذات اجتماعی‌یی برهوا ایتمك ایچون احضار ایتدکلری سوء قصده بونلرك داخل اولمغه قابلیتلری اولوب اولمادیغنی تدقیق ایدییورلر . فرانسز مورخلرندن لویس بلانق Histiore de DixAns نام اثرنده فارماسونلق حقنده « قارئلرمزه بواختلالجیلرك قازدیغی لغملر ، اوبك درین، پك تهلکه‌لی غیالر حقنده اعطای معلوماتی مناسب کوریيورز. » دییور .

حقیقةً فارماسونلغك دهاشی طرفی بودر : درین و لاینقطع

اجتماعی وسیاسی بر فعالیت اختلالیه . (هاری مارتن)ك بوخصوصده پك دوغری بر سوزی وار . دیورکه : « فارماسونلق اختلالارك ترکاهیدر . » . نته‌کیم فلیکس پیات‌عینی‌صدده « فارماسونلق اختلالك کلیساسیدر . » دیور .

اوتقدیرده فارماسونلرك افعال خیریه ایله مشغول اولدیغنه دائر اولان‌واهی سوزلرایله کندمزی آلداتمایه‌لم . ماصونلغك ادارهٔ‌حکومتله مشغول اولمدیغی ، هراعضانك تمایلات سیاسیه‌سنه حرمت ایتدیکنی ادعا ایده‌رك نشر ضلال ایده‌نلری دیکله‌میه‌لم . چونکه فارماصونلق آنجق سیاسی و اختلالی بر جمعیتدر . هراختلالده قطعی بر نفوذی حائزدر . هراختلالك مرتبی ، فاعلی اودر . فارماصونلغك باشنده‌بولنان آدملر ، که اونك قلبی وروحیدر ، آنجق بر مقصد ایچون چالیشیرلر: اوده‌بوقاریده بیان‌ایتدیکمزوجهله فارماصونلغی (اختلاللرك فابریقه‌سی) یاخود « کلیساسی » یاپمقدر . بونی قطعی دلیللرله اثبات ایده‌جکز .

لویس‌بلانق فارماصونلغك تشکلی حقنده مطالعات آتیه‌یی‌درمیان ایدییور :

« بر چوق قراللر ، ازجمله بیوك فره‌دریق ، مالایی آلمق واوکالکی طاقمقدن خوشلانمشلردی . چونکه ماصونلقده بوندن دها یوکسك درجه‌لرك بولنمادیغنه اقناع‌ایدیله‌رك فارماصونلغك آنجق تهلکه‌سز طرفنی اوکرنمشلردی . بوقراللرفارماصونلق حقنده اتعاب ذهن‌ایتمکه احتیاج حس ایتمه‌مشلر ، بناءً‌علیه اك آشاغی درجه‌لرده قالمشلردی . اونلر بومضحکهٔ مساوات ایله اکلنمشلر ، خوشلانمشلردی . حالبوکه بومضحکه‌نك ایچنده‌کی فاجعه‌دن غافل‌بولنیورلردی . »

دها صوکره‌لری فارماصونلغك سری حقنده :

« قاراکلق ، اسرار آلود ، مدهش بر قسم ایله ، آولوم قورقوسیله بر سر تلقین ایدیلیور ، بر طاقم اشارتلر اوکره‌دیلیور . بویله‌جه هرماصون نره‌ده بولنورسه بولنسون آرقداشنی طانیور . عجبا سوء قصد مرتبلری بوندن بشقه نصل اولور ؟ » دییور .

فرانسزوبلچیقالی ماصونلر بوخصوصده لویس‌بلانق ایله‌متفقدرلر . بره‌موند نامنده‌کی فارماصون فارماصونلغك تاریخی حقنده بر نطق ایراد ایدییورکن دیورکه : « اون سکزنجی عصرده دین دعوالرینی ابطال ایدوب سکون وظلمت ایچنده چالیشان آرقداشلرمزك همته حیران اولمامق المزدن کلمز . اونلرك خفی بر صورتده چالیشدقلری ادعا ایدیلیور . بلکه اویله‌در . فقط لوجه‌لرك اعماقندن حریت ، مساوات ، اخوت ندالری ایشیدلمکه باشلادیغی زمان اختلال تمام اولمشدی . » متعاقباً « شیمدی‌فارماصونلغه یکی برروح سریان ایتدی . هرطرفده ماصونلر معبدلرینی تأسیس ایدییور ، مکتبلر انشا ایدییور وعالم عادینك قارشیسنده موقعلرینی ترصین ایدییورلر . بوندن ماعدا عصرمزك هرحرکتنده بیوك بر فعالیت ابراز ایدیورلر . » دیور .

دیکر برفارماصون « بابود لارپییر » ینه برنطقنده: «فارماصونلق اخلال کبیرك اك شانلی کونلرنده وقوعبولان بتون حرکات مدنیه‌یه کمال صمیمیتله اشتراك ایتمشدر . فارماصونلق اختلالدن مقدم فلسفی ، مشروطیت زماننده مدنی ، ایمپراطورلق اثناسنده حربی ، بعده‌سیاسی بر جمعیت اولمشدر . » دیور .

بوندن ماعدا فارماصونلر ادیان ایله حرب ایتدکلرینی صراحةً بیان‌ایتمکدن‌چکینمه‌مشلردر . (آلبرت‌ژولی) بیوك برفارماصون‌اجتماعنده « فارماصونلق چالیشسین ، مافوق‌الطبیعیات ایله محاربه‌ده دوام ایتسین ، وهیچ‌وقت کچیرمه‌دن مسائل اجتماعیهٔ مهمه‌یی تتبع ایتسین . »دیور .

فارماصونلغك سیاسیات ایله ، مسائل دینیه ایله هیچ آلیشی وریشی اولمدیغنی اعلان ایدنلر بوبیاناتدن صکره نه‌دیرلر ؟

مع‌مافیه بز بلچیقالی فارماصونلرك بیاناتنی دیکله‌مکده دوام‌ایده‌لم:

« فارماصونلق سیاسیات ایله اشتغال ایتمدیکی‌تقدیرده بوواسع تشکیلاتك ، بوعظیم انکشافاتك لزومی نه ؟ فارماصونلغك تاریخی دلالت ایدییورکه او ، دائما سیاسیات ایله اشتغال ایتمشدر . وهرسیاسی بحرانده فارماصونلق کندیسنی کوسترمش ، بحرانلری ازاله ایتمشدر . »

مسئله بونکله‌ده قالمیور . دیکر بر ماصون اجتماع عمومیسنده « امیل غریسه‌ر » دیورکه :

« فارماصونلغك عظیم منابع قوتی واردر . اونك مدهش بر کووده‌سی ، بیك باشلی ، یوز بیك قوللی بر موجودیتی واردر . او ، بتون تجددات اجتماعیه‌نك مصدریدر . بتون افکار جدیده‌نك منبع فیاضیدر . پك واسع آدملره ایلرلەین دەموقراسینك روحی اونك زادهٔ فضیلتیدر . بناءً‌علیه فارماصونلغك قوتی کوندن کونه‌ازدیاد ایتمکده ، سلاحلری چوغالمقده ومملکتلر اونك قوجاغنه آتیلمقده‌در . »

بوتون بوبیاناتدن فارماصونلغك نه‌یمان بر جمعیت خفیه اولدیغی آکلاشیلیور . اوتظاهراتك آرقه‌سنده مختفی مقصدلر میدانه چیقیور ، اونك ییقیجی وأولدوریجی مقاصدی آشکار اولیور .

بالخاصه نظردقته آلنمسی اقتضاایدن جهت‌بوقاریده نقل ایتدیکمز بیاناتك بر طاقم افراد طرفندن علی‌العمیا ایراد اولنان سوزلردن عبارت دکل ، فارماصونلق لوجه‌لرنده تقرر ایدن بر مسئلهٔ مهمه‌نك افکار عمومیه‌یه تلقینندن عبارت اولدیغی دریش ایتمکدر . بومسئلهٔ مهمه ملل حاضره‌نك قوای سیاسیه‌سنی اله آلمقدن عبارتدر . لوجه‌لرك وظیفه‌سی‌انسانلری‌ساحهٔ‌سیاسیاتده‌بوغوشمغه آلیشدیرمقدرکه‌بومجادله‌نك نتیجه‌سنده فارماصونلق نائل مرام اوله‌جق .

بو خصوصی بلچیقانك (غراند اوریانت) نده ایضاح ایدنلر شومطالعاتی درمیان ایتمشلردی :

« فارماصونلغك هدفی لوجه‌لرینك داخلنده بر طاقم پرنسیپلری قبول ایتدیرمك دکلدر . ماصونلق بتون هیئت اجتماعیه‌یی استهداف ایتمکده‌در . لوجه‌لر بر طاقم مکتبلردرکه انسانلر اوراده‌عادیلرله بالخاصه سیاسیات‌ساحه‌سنده کیفیت مجادله‌یی تحصیل ایدرلر . »

*

يڭى حقوق عائله

لايحه‌سى حقنده مطالعه

١٠

« ٨١ — ماده : زوجيندن برينڭ ديكرينڭ حياتنه قصد ايتديكى ثابت اولديغى تقديرده زوج ديكر تفريق دعواسى اقامه ايده بيلير . »

« ٨٢ — ماده : زوجيندن برى ديكرينه رابطۀ زوجيتڭ اداه‌سنه مادةً امكان براقايه‌جق صورتده ظلم واذا ايتديكى تقديرده زوج ديكر طرفندن تفريق دعواسى اقامه اولونابيلير . »

بو ايكى ماده‌ده مذهب فقهيمزه توافق ايتمه‌مكده‌در. سابقاً‌ده بيان اولونديغى اوزره احكام اسلاميه‌مزه نظراً زوج ، لزوم كورديكى تقديرده زوجه‌سنى بالذات تطليق ايده بيلير ، تفريق ايچون هر حالده محكمه‌يه مراجعته حاجت يوقدر . براركڭ ، محكمه‌يه كيده‌رك : « زوجه‌م بنم حياتمه قصد ايدييور . » ويا « زوجه‌م رابطۀ زوجيتڭ دوامنه امكان براقايه‌جق صورتده بكا ظلم ايدييور. » ديه‌دعوى ايده‌جك‌ا. بالطبع بو ادعاسى اثباته محتاج . اثبات ايدرسه نه ايسه ، يا اثبات ايده‌مزسه نه اولاجق ؟ بوقادينله رابطۀ زوجيتى ادامه‌يه مجبورمى طوتولاجق ؟. عجبا نظريات ساحه‌سى خارجنه چيقلديغى تقديرده بويله بر رابطه‌نڭ ادامه‌سنه امكان كوريله‌بيليرمى ؟

حال بوكه احكام شرعيه‌مزه كوره زوج ، كنديسنه قارشى بويله بر سوء حركتده بولونمايه جرأت ايدن بر قادينى بالذات تطليق ايده‌رك ايشڭ ايچندن چيقا بيلير ، مسئله‌ده بر حادثۀ تاريخيه ماهيتنه انقلاب ايتمه‌مش اولور .

قادينه كلنجه بوده اكر بدايت عقدده امر طلاقه مالكيتنى شرط اتخاذ ايتمش ايسه نفسنى تطليق ايده‌رك كنديسنى اليم كورديكى بر وضعيتدن قورتاره بيلير ، شرط اتخاذ ايتمه‌مش اولديغى تقديرده‌ده محكمۀ عائده‌سنه بالمراجعه حقوق مشروعه‌سنى تحت تأمينه آلديره‌بيلير؛ يوقسه بهمه حال تفريقنى طلب ايده‌مز . بركره زوجه‌يه بويله بر صلاحيت ويرلديمى ، آرتق بوندن ايلرى كله‌جك مفاسده ، تزويرانه نهايت بولونماز .

آنجاق كتب مالكيه‌دن (مختصر ابى الضيا) يله حاشيه‌لرنده و (بداية المجتهد) ده محرر بر مسئله‌يه نظراً فقهاى مالكيه‌دن بعضيلرينه كوره « زوجه ، صلاحيتدار اولان حاكمه بالمراجعه زوجى طرفندن ظلم وتحقيره معروض قالديغنى اثبات ايدرسه طلبيله بينلرى تفريق ايديله‌بيلير . »

مع مافيه بو مسئله ، سائر فقهاى كرامڭ آراى عليه‌سنه مخالف و بالخاصه زمانمزده برخيلى محاذيرى مستلزم اولديغندن شايان قبول اولاماز.

لايحه : وقتيله عيسويلرجه رابطۀ نكاحڭ ازاله‌سى صلاحيت بشريه خارجنده كورولمشدى ، بالآخره الجاآت اجتماعيه تأثيريله بوخصوصده بر انقلاب اجتهادى وجوده كلدى ، غرب وشرق كليسالرى ، بعض اسبابدن طولايى رابطۀ نكاحڭ محاكم روحانيه طرفندن ازاله ايديله بيله‌جكنى قبول ايتدى . ليوم اورتودوقس كليساسى قانونلرنجه اسباب تفريقدن بر قسمى شونلردر :

١ — : زوجڭ مؤبداً محكوميته كرفتار اولماسى .

٢ — : زوجيندن برينڭ حياتنه ديكرينڭ سوء قصد ايتمه‌سى .

٣ — : زوجيندن برينڭ كرك خانه‌سى ايچنده و كرك خارجده باشقه‌سيله غير مشروع مناسباتده بولونماسى .

ارمنى حقوقيه‌سنه كوره‌ده شونلر اسباب طلاقدندر :

١ — : زوجيندن برينڭ كورك جزاسيله ، ياخود نفى مؤبد ويا موقتله محكوميتى .

٢ — : زوجيندن برينڭ ديكرينه ظلم ايله معامله ايتمه‌سى .

٣ — . زوجيندن برينڭ ولوبردفعه اولسون فعل زنايى ارتكابى.

٤ — : زوجينڭ طبعاً عدم امتزاجلرى .

٥ — : زوجيندن برينڭ تبديل دين ايتمه‌سى .

روم كليساسنجه‌ده شونلر اسباب فسخدن معدوددر :

١ — : زوجيندن برينڭ زنادن طولايى محكوميتى .

٢ — : زوجيندن برينڭ مشتركاً اقامتلرينه مانع اولاجق صورتده جزايه محكوميتى .

٣ — : زوجيندن برينڭ ديكرى عليهنه فعل جنايتده بولونماسى.

٤ — : زوجڭ زوجه‌سنى دوكمكى عادت ايدنمه‌سى .

٥ — : زوجڭ عدم رضاسنه رغماً زوجه‌نڭ خانه‌سى خارجنده كيجه‌له‌مسى ويا اكلنجه محللرنده كزمه‌سى ، ياخود ديكر ارككلر ايله شبهه‌لى صورتده مناسبتده بولونماسى .

٦ — : زوجه‌سنى بش سنه مدتله بلامعاونت ترك ايتمه‌سى (افتراق ايدان) .

٧ — : زوجيندن برينڭ تبديل دين ايتمه‌سى .

ايشته زوجيندن برنده بو سببلردن برى تحقق ايدرسه ديكرى محكمۀ عائده‌سنه بالمراجعه تفريق قرارينى استحصال ايده‌بيلير. بونلردن باشقه عنت ، جنت ، بعض امراضڭ وجودى ، اسناد زنا ، اسقاط جنين ، عقامت ، حكومت عليهنده سوء قصد ، بر مدت غيبوبت ، سلك رهبانيته سلوك كبى شيلرده عيسويلرجه اسباب افتراقدن معدود بولونمقده‌در.

مالفا حقوق عائله قرارنامه‌سنڭ عيسويلره عائد بولونان (١٣٢) نجى ماده‌سى بو اسبابدن بعضيلرينى احتوا ايتمكده ايدى . زوجيندن برينڭ جرائم عاديه‌دن طولايى بش سنه‌دن فضله جزا ايله محكوميتى ، ياخود

دیکرینك حیاتنی تهلکه‌یه القا ایده‌جك افعاله مباشرتی‌ده بو جمله‌دن ایدی. بونلرزه اشبو یکی حقوق‌عائله لایحه‌سنده‌کی (٧٦ ، ٨٠ ، ٨١، ٨٢) نجی ماده‌لر ایله اسباب طلاق کوسترن دیکر بعض ماده‌لرك منشأ سنوحاتی قسماً آکلاتمش اولیورمی ؟.

« ٨٣ — ماده : ١٢ نجی ماده‌یه توفیقاً ایکنجی بر زوجه اولق اوزره نکاحلانان قادینك ، زوجنك کندیسندن اول باشقه برزوجهٔ منکوحه‌سی موجود بولوندیغنه اثنای عقدده علمی وایکنجی زوجه اولارق ازدواجه صراحةً رضاسی لاحق اولدیغی زوج طرفندن اثبات ایدیله‌مز وزوجه تفریقنی طلب ایدرسه حاکم بینلرینی تفریق ایدر . »

بو ماده ، احکام شرعیه‌مزه مخالفدر. زوجنك متأهل بولونماسندن طولایی ایکنجی زوجه‌نك تفریقنی طلبه شرعاً حقی یوقدر ، بویله بر تفریقك شرع شریف نظرنده هیچ برحکمی اولاماز . بناءً علیه بو تفریقه رغماً زوجیت کماکان باقی قالیر ، بو حالده زوجه کیدوب باشقه بر ارککله عقدازدواجده بولوناجق اولورسه بوایکنجی رابطهٔ زوجیت؛ غیر مشروع بر مناسبتدن باشقه بر ماهیتی حائز اولاماز .

تعدد زوجات مؤسسه‌سنی هدم ایچون بوکبی غیرمشروع چاره‌لره مراجعت ایدیلمه‌سی البته بر هیئت اسلامیه ایچون بویوك برکناهدر .

برقادین حین ازدواجده دوشونمه‌لی، اکر کندیسیله عقدنکاحده بولوناجق ارککك متأهل اولماسنه راضی دکلسه عندالعقد « ایسته‌دیکی وقت نفسنی تطلیق ایده‌بیلمك » شرطنی درمیان ایتمه‌لیدر . بویله بر شرط درمیان ایتمدیکی تقدیرده ایسه آرتق زوجنك متأهل بولونماسندن طولایی اشتکایه حقی قالماز .

اکر ایکنجی قادینه بویله بر صلاحیت ویریلمه‌سی هرحالده موافق کوروليورسه بوخصوصده باشقه برماده تنظیم ایدیله‌رك شرط مذکور ایله عقد نکاح طریقی ارائه ایدیله‌بیلیردی . آرتق مشروع صورتده تأمینی قابل اولان بر مقصد اجتماعی ایچون‌ده ـ احکام اسلامیه‌مزه نظراً ـ غیرمشروع اولان بر طریقه توسله حاجت قالمازدی . مع‌مافیه بزه حین‌عقدده بویله برشرط درمیان ایدیلمه‌سنی‌ده ـ قادینلرك منفعتلری نامنه ـ اساساً موافق کورنلردن دکلز .

« ٨٤ — ماده : تحت نکاحنده بر زوجه‌سی بولونان شخصك ١٢ نجی ماده موجبنجه ایکنجی بر زوجه ایله ازدواجی حالنده برنجی زوجه مجرد بو سبیله تفریق دعواسی اقامه ایده‌بیلیر . »

بو ماده‌ده احکام شرعیه‌مزه مخالفدر . بر ارککك ایکنجی بر قادینله ازدواجی مشروعدر ، آرتق آنك بو مشروع حرکتی برنجی زوجه‌سی ایچون تفریقنی طلبه صلاحیت بخش اولاماز . باخصوص لایحه‌ده اتخاذ ایدیلن اصوله نظراً بر ارکك ایکنجی برقادینله ازدواج ایده‌بیلمك ایچون ضرورتی ، عدالته اهلیتی حضور حاکمده اثباته مجبوردر. آرتق بویله براز ارککك مجرد ایکنجی بر قادینله ازدواجندن طولایی برنجی زوجه‌سنه حق تفریق ویرمك ناصل موافق اولابیلیر؟. ظن ایدیلیورکه بوصورتله قادینلرك حقوقی صیانت ایدیلمش اولیور ؟. حال بوکه بالعکس قادینلق حیاتی بویوك بر بحرانه ، بویوك بر سفالته سوق ایدیلمش بولونیورده کیمسه فرقنده دکل ا.

قادینلرك طبعاً قصقانجدرلر، اویله قولای قولای اورتاغه راضی اولامازلر ، بو بابده‌کی حالت روحیه‌لری کندیلرینی کندی منفعتلرینه مخالف برسمته سوق ایده‌جك بر قوتده‌در. بنابرین برچوق قادینلر، زوجلرینك ایکنجی تأهللرندن منفعل اولارق تفریق جهتنی اختیار ایدر،کندیلرینی نعمت‌نکاحدن محروم بیراقیرلر. فقط بالآخره پشیمان اولور ، یابدقلرینه ندامت ایدرلر ، حیفا که بو ندامت فائده ویرمز .

اکر کوزل دوشونیلیرایسه هیچ برقادین کندی زوجنك مشروع صورتده حرکت ایده‌رك ایکنجی بر قادینله ازدواجده بولونماسندن طولایی اوقدر متأثر اولمامليدر. اصل متأثر اولاجق مسئله باشقه‌در، اوده زوجك غیرمشروع صورتده حرکت ایتمه‌سی، برطاقم آلوده دامن قادینلر ایله کسب مناسبتده بولونماسیدر .

بعض کیمسه‌لر دییورلرکه : « متعدد زوجه‌لری اولان بر ارکك بونلرك حقنده هروجهله تأمین عدالته قادر اولاماز، بناءً علیه بوتعددی منع ایده‌جك هردرلو تدابیره توسل ایتمه‌لیدر . »

حال بوکه بو فکر ، اطلاقنه نظراً طوغری دکلدر . بوخصوصده قیاس نفس‌ده جائز اولاماز. زوجه‌لری آره‌سنده تأمین عدالته مقتدر برخیلی ذوات بولونابیلیر . حتی بو بابده‌کی عدالتك بر حد شرعیسی واردر . بوعدالت، اویله علی‌الاطلاق بر عدالت دکلدر . ازجمله محبت قلبیه کبی شیلر انسانك ید اختیارنده اولمادیغندن بوکبی خصوصاتده عدالت تحری ایدیله‌مز. ایشته بونك ایچوندرکه قرآن مبینده : (ولن تستطیعوا ان تعدلوا بین‌النساء ولو حرصتم فلا تمیلوا کل المیل فتذروها کالمعلقة) بویورلمشدر .

بو آیت کریمه پك کوزل کوستریبورکه تعدد زوجاتك مشروعیتی ایچون الده اولمایان، دائرهٔ اختیاره داخل بولونمایان خصوصاتده عدالته رعایت ایدیلمه‌سی شرط دکلدر . الویررکه زوجه‌نك ممکن‌الایفا اولان حقوقنه رعایت ایدیلسین ، کندیسی معلق برحالده ، یعنی نه قوجه‌لی، نه‌ده قوجه‌سز ایمش کبی بر وضعیتده بیراقیلماسین .

فی‌الحقیقه بوبابده ارککلردن دها زیاده عدالت ایسته‌نیلیرسه قضیه برعکس اولور. ارککلره کندی قدرتلرندن، کندی اختیار اخلاقیلرندن فضله بر یوك تحمیل ایدیلمش بولونور ، بو ایسه ارککلر حقنده بر ظلم دیمکدر .

اخلاقیوندن جیچرون دییورکه : « صوك درجه عدالت ، صوك

درجه بر عدالتسزلكدر : كندى حقوقنى صوكنه قدر تعقيب ايتمك، بو حق صوك درجه بر شدتله ايستەمك چوق كره او حق تجاوز ايتمك ديمكدر . »

ايشته براركاك ـ محبت قلبيه كبى كندى ألنده اولمايان خصوصانده تأمين عداله مقتدر اولامايه جغندن طولايى ـ ايكنجى بر قادينله ازدواجدن فراغت ايدرسه صوك درجه بر عدالتده بولونمش اولور ـ كه بو، بزجه فرط احسان ديمكدر . ـ فقط بو عدالت ؛ بعض كره كنديسنك غير مشروع احواله تمايل ايتمەسنه سببيت ويره بيله جكندن عدالتسزلكه انقلاب ايده بيلير .

كذلك ، بر قادين ده زوجنك تكرار تأهليه محبتنك ويا ثروتنك انقسامه اوغرايه جغنى دوشونەرك زوجنى بو تأهلدن منعه چاليشيرسه ، كندى حقنى ، كندى منفعت شخصيەسنى بو قدر شدتله آراشديرسه شبهه يوق كه دائرهٔ عدالتى تجاوز ايتمك تهلكەسنه معروض قالير .[۱] ايشته بو حكمته بناءً دركه شريعت عادله من عدالتك بو كبى معكوس تجلياتنه ميدان ويرمەمك ايچون تعدد زوجات خصوصنده على الاطلاق عدالتى شرط قيلمامشدر .

مادام كه : (ولن تستطيعوا ان تعدلوا بين النساء ولو حرصتم) نظم مبينى بو خصوصده هر وجهله تأمين عدالتك قابل اولمايه جغنى بيان ايديور ، اوحالده اگر هر وجهله عدالت شرط اولسه ايدى تعدد اصولى تماماً منع ايدلمك ايجاب ايدردى . حالبوكه (فلا تميلوا كل الميل) نظم منيفيله (فانكحوا ماطاب لكم من النساء مثنى وثلث ورباع ...) آيت جليلەسى بوكا مساغ ويريور . آرتق تظاهر ايديوركه شارع مبينك بو مسئلەده شرط قيلديغى عدالتدن مقصد ؛ تأمينى قابل اولان بر عدالتدن باشقه دگلدر . يوقسه محال اولان بر شرط تعليق صورتيله تشريع احكامده بولونمق شارع حكيم حضرتلرينك شان عظمتنه لايق اولماز .

الحاصل : زوجنك مجرد متأهل اولماسندن طولايى نه برنجى ، نه ده ايكنجى زوجەنك تفريقى طلبه شرعاً حق يوقدر . ياپيلاجق بويله بر تفريق ، غير مشروعدر . بونك نتيجەسى ايسه مشروع بر عائلەنى انحلاله اوغراتمقدن ، وبالعكس غير مشروع بر عائلەنك تأسس ايده بيلمەسنه جواز ويرمكدن باشقه برشى دگلدر .

طوغريسى قادينلر بر آزده ديگركام اولملى ايدرلر ، بر آزده ذات الزوج اولمق نعمتنه نائل اولمايان همشيرەلرينى دوشونمه ليدرلر .

غربده خودكاملق فلسفەسندن ملهم اولان قادينلق حياتى ، تعدد زوجات اصولندن بر عزت نفس مسئلەسى چيقاريور . حالبوكه اسلام فلسفەسنك الهام ايتديگى ديگركاملق فضيلتنه مظهر اولانلر ايچون بويله بر دوشونجەيه محل يوقدر .

خودكاملق فلسفەسنك رواج بولديغى بر يرده جمعيت انسانيەنك بر قسم افرادى اخلاقاً پك اليم بر سفالت ايچنده ياشايور . ديگركاملق فلسفەسنك حكمران اولديغى بر محيطده ايسه بويله بر سفالتك توسعنه اوقدر ميدان قالميور ، نزاهت وعفت اوزرينه مؤسس بر مدنيت فاضلەنك انكشافنده آنجاق بويله بر محيطده قابل اولابيليور .

« ماده ـ ۸۵ : زوجيندن هر برينك ديگرينه قارشى عن قصد متجاوزانه حقارتى اعتياد وحيات مشتركه وظائفندن بالاختيار عدول و امتناع أيلەمەسيله وعائلەنك ناموس وشرف وعصمتنى پايمال ايده جك صورتده سوء احوال وحركات وعائلەيى مضايقه تهلكەسنه القا ايده جك اسراف وتبذير كبى اسباب تحت تأثيرنده اولارق زوجين بيننده حسن معاشرتك ويا رابطهٔ ازدواجك دوامنى غير ممكن قيلاجق نزاع وشقاق ظهور ايدر ايسه طرفيندن برى حاكمه مراجعتله تفريقى طلب ايده بيلير . »

بو ماده جاى نظردر . زوجين آرەسنده هرهانگى بر سببدن طولايى نزاع وشقاق ظهور ايدوب ده زوج بالذات طلاقه توسل ايتمديگى تقديرده : (وان خفتم شقاق بينهما فابعثوا حكماً من اهله وحكماً من اهلها ان يريدا اصلاحاً يوفق الله بينهما) آيت جليلەسى موجبنجه طرفينك اهلندن ، اقرباسندن اولمق اوزره حاكم طرفندن ايكى حكم تعيين اولونور . بو حكملر نزاع و شقاقه سببيت ويرن احوالى آراشديرر ، بونلرك ازالەسنى تأمينه ، زوجينك آرەلرينى تأليفه چاليشيرلر . فقط مجتهدين حنفيه يه گوره حكملر زوجك وكالتى حائز اولمادقجه تفريقه حكم ايده مزلر . بو جهت حكملرك دائرهٔ صلاحيتندن خارجدر ، آنلرك وظيفەلرى مجرد زوجينك بينى اصلاحه چاليشمقدن عبارتدر ، يوقسه تفريق دگلدر .

اصح روايانه نظراً امام شافعى ايله احمد بن حنبل حضرتلرينك اجتهادلرى ده بو مركزده در .

فقط كتب مالكيەدن (مختصر ابى الضيا) ايله شرحنده وحاشيەسى (دسوقى) ده مفصلاً بيان اولونديغى وجهله مذهب مالكى يه نظراً حكملر بو تفريق صلاحيتنى حائزدرلر . بونلر اولاً زوجينك آرەلرينى اصلاحه چاليشيرلر ، بو قابل اولماديغى تقديرده شرائطنه توفيقاً حكم ايدرلر ، آرتق بو حكم ، لازم التنفيذ اولور .

وقتيله ملغا حقوق عائله قرارنامەسى ده بو قولى اخذ ايتمشدى . اشبو (۸۵) نجى ماده ده ايسه تفريق ايچون يالگز مراجعت ايديله جگى بيان اولونيور . ديمك كه بو ماده ده گوستريلن هرهانگى بر سببدن طولايى زوجين آرەسنده نزاع و شقاق ظهورى ثابت اولورسه بونلردن يالگز برينك طلبنه بناءً حاكم تفريقه حكم ايده بيله جك . حالبوكه احكام فقهيەمزه نظراً ـ زوجك عدم موافقتى حالنده ـ حاكم و تفريق صلاحيتنى حائز دگلدر .

مع هذا بو مادەنك برچوق تزويرانه ميدان ويرەجگى ، وتجديدى آرزو ايديلن افتراق حادثەلرينى تزييد ايده جگنده شبهه سزدر .

[۱] لايحل لامرأة تسأل طلاق اختها لتستفرغ صحفتها فانما لها ماقدر لها . (حديث شريف)

مسلمانلقده قادين

٥

تعدد زوجات

اسلامك حقوق عائله قوانيني پك فنا تأويللره اوغرامشدر . مسلمانلغك (تعدد زوجات)ى امر ايتديكى دائما سويلنيلمكده‌در . غرب مؤلفلرينك اثرلرى اوقويانلر مسلمانلغك آوروپايه نه قدر فنا وحقيقته نه‌قدر مغاير برشكلده كوسترلديكنى كشف ايتمكده تردد ايتمزلر . بالخاصه آوروپا پاپاسلرى كنديلرينه تابع (سورو)لره حقيقى مسلمانلغى كوسترمه‌مك ، و مسلمانلغى اك منفور قاريقاتورلرله ارائه ايتمك يولنى اختيار ايتمشلردر . مسلمانلغك غير قابل اخفا اولونان محاسننى اورتمك ايچون بو پاپاسلر الرندن كلنى ياپمشلردر . بونلره نظراً مسلمانلق هيچ برشى ياپمامشدر . مسلمانلر جهانك ترقيسنه عامل اولمشلرسه بو محضا اسكى يونان ادبيات وعلومنك احياسى سايه‌سنده حاصل اولمشدر . فكرى حركتلرك آنجق مسلمانلق سايه‌سنده باشلاديغنى ، خرستيانلغه عائد نيجه نيجه خرافاتك بونكله خاك ايله يكسان اولديغنى بونلر قبول ايتمه‌يور . مسلمانلرك مكتبلر ، كتبخانه‌لر ، تأسيسيله تعميم معارف ايچون اسپانيا و سيجيلياده تعقيب ايتدكلرى خط حركته امتثالاً آوروپاليلرك نشر معارفه موفق اولملرى اوزرينه مسلمانلغه هجوم يڭى برصفحه‌يه كيردى . غربليلر ، عقائد ومؤسسات اسلاميه‌يى مغاير حقيقت بر شكلده كوسترمكه باشلاديلر ، مسلمانلغك اك مفرط جبريلكى اوكرتديكنى سويلديلر ، مسلمانلرك حضرت محمده پرستش ايتدكلرينى ادعا ايتديلر ، مسلمانلرك مسيحدن نفرت ايتدكلرينى اعلان ايلديلر ، مسلمانلغك كوله‌لكى ادامه‌يه چاليشديغنى ، درميان ايتديلر ؛ مسلمانلق نظرنده حيات آخرتك بهيمى و شهوانى برحيات اولديغنى ، غرب قادينلرينى مسلمانلقدن تنفير ايتمك ايچون بودينك قادينلغى آلچالتديغنى ، تعدد زوجاتى وقادينلرك حبسنى ايجاب ايتديكنى ادعا ايتديلر .

بوتون بو ايفرانك سببى خريستيانلغك نور اسلامه قارشى بر كون طوره‌ميه‌جغى قناعتيدر . خريستيانلق خرافاته مبتيدر . مسلمانلق حقائق اوزره مؤسسدر . خريستيانلر ، آنجق خريستيانلقدن اوزاقلاشدقلرى زمان ترقى ايتديلر . مسلمانلر ايسه مسلمانلغه صميم صيق صارلدقلرى زمان يوكسلمشلردى . خريستيان پاپاسلرى بيليورلردى كه قرآن كريم وحى اولونديغى شكلده محفوظ قالدقجه بر كون آوروپانك عنانينى فتح ايده‌جك و كافى السابق آوروپايه حاكم اولاجقدر . غربليلر ، قرآنك رسول اكرم افندمزه وحى اولونديغى كبى محفوظ اولديغندن اونى سوء تأويل ايتمه‌نك الى الابد حكمى اوله‌ياجغنى تقدير ايده‌مديلر . تورات وزبوره اولديغى كبى قرآن كريمه انسان الى قاريشمامشدر . بوكونده هر انسان ، اوكتابه مراجعت ايدر وحائز اولديغى حقوقك نه‌دن عبارت اولديغنى آكلار . عهد جديد ايسه قادينلرك حقوقنى موضوع بحث ايتمه‌مشدر . كتاب مقدس تسميه اولونان كتابده موسى و عيسانك نابعلرينه وحدت زوجه‌يى توصيه ايتدكلرينى كوستره‌جك هيچ بر شى يوقدر .

قادين ، قادين اولمق حيثيتيله حضرت عيسايه هيچ بر حقنى ، هيچ بر منفعتنى مديون دكلدر . حضرت عيسى ، كوندرلمامش اولسه‌يدى ، قادينلق عالمى بوندن هيچ متأثر اولمازدى . بلكه ممنون اولوردى . چونكه حضرت عيسانك حواريلرى طرفندن قادينلغه ياپيلان حقارتلردن قورتولوردى . چونكه بو حواريلر حضرت عيسانك قادين يوزندن « اعدام » ه دوچار اولديغنى سويليه‌جك درجه‌ده ايلرى وارمشلردى .

(تعدد زوجات) حضرت عيسى واونك حواريلرى طرفندن منع اولونمامش ، تعديل ايدلمه‌مش ، هيچ برنظام وقانونه تابع طوتولمامشدر . (عيسى) دن صوكره تعدد زوجات خريستيانلر آره‌سنده عصرلرجه دوام ايتمشدر . (١٣) عصر مقدم حضرت محمد بعث اولونديغى زمان ، خريستيانلق عالمنده ، تعدد زوجات ، برفنالق عد اولونمايوردى . بوكون خريستيانلرك وحدت زوجه طرفدارلغى خريستيانلغك اثرى دكل ، تجددات اجتماعيه‌نك اثريدر . حضرت عيسادن آلتى عصر صوكره حضرت محمد ، قوانين اسلاميه‌يى تبليغ بويورديغى زمان تعدد زوجات اديان طرفندن تأسيس اولونوب كافهٔ اقوام طرفندن قبول اولونان برعادتدى . بوعادت اك اسكى زمانلردن برى مؤسس بولونيور . هيچ بر دين ، هيچ بر مؤسسهٔ اجتماعيه اونى تقبيح ايتمه‌مشدر . بوكونكى خريستيانلغى ويهوديلكى استثنا ايده‌جك اولورسه‌ق تعدد زوجاتى تقبيح ياخود تعديل ايدن بر دين كوره‌مه‌يز . اقوام حاضره‌نك اك اسكى تاريخليسى ، اك اسكى مدنيتليسى ، اك اسكى دين ايله متدين « هندو » لردر . هندولرك قوانينى ودينى حدسز ، قيدسز تعدد زوجاتى اباحه ايتمكده‌در . آنجق خريستيانلر ويهوديلر پيغمبرلرينك ، ومقدس سلفلرينك تعقيب ايتدكلرى خط حركتدن آيريلمشلردر . سائر انبيادن بحث ايتمسه‌ك بيله حضرت (موسا) نك برزوجه‌دن فضله آلديغنى سويليه‌بيليرز .

حضرت (عيسى) ، اسسه‌نلرك طريقته سالك اولمش ، راهب ياشامش ، فقط اسلافى اولان موسى وسليمانك ياخود كندى اجدادينك عادتى عليهنده برشى سويله‌مه‌مشدى . حتى حضرت مريمك بيله براورتاغى روايت اولونمقده‌در .

حضرت محمدك هدف رسالتى ـ مساوئ اجتماعيه ورذائل اخلاقيه‌يى

ازاله ؛ وهر زمان ، انکشاف بشریتك هر دورنده ، کافهٔ اقوامك خیرینه خادم قوانینی تبلیغ ایتمکدی . حضرت محمد ، خاتم‌الانبیا ایدی . رسالتی ، جهانشمولدی . تبلیغ ایتدیکی بوتون قوانین ، انسانلغه خطاب ایدییوردی . یعنی انسانلغك فطرتنی انکار ایتمه‌یور ، اونی اعتقادات صحیحه واخلاق قویمه ایله اعلا ایده‌جك اك مکمل وسائطی تشکیل ایدییوردی . سائر مجددین دینیه ایله انبیا ، « قادین » ی کویا انسان دکلش ، کویا بشریتك نصفی دکلش کبی ، تمامیله اهمال ایته‌دکلری حالده دین اسلام هر مسئله‌یه نه قدر اعتنا ایتدیسه قادین مسئله‌سنه‌ده او قدر اعتنا کوسترمشدر . حضرت محمد ، قادین مسئله‌سنك غیرقابل اهمال اولدیغنی ، اهمال ایدلمه‌سی لازم کلدیکنی کورمشدر . بوندن باشقه دین اسلام ، ازدواج مسئله‌سی ، وازدواج مسئله‌سی طولاییسیله وحدت وتعدد زوجه مسئله‌سیله مشغول اولمشدر . دین اسلام ، سائر مجددین دین ایله انبیانك حیاتنی تنقید ایتمه‌مش ، اونلرك تعدد زوجات عادتیله مألوف اولمالری علیهنده بولونمامشدر . حضرت محمدك بو خصوصده تلقی ایتدیکی وحی الٰهی بو مألده‌در :

« وان خفتم الا تقسطوا فی الیتامی فانکحوا ما طاب لکم من النساء مثنی وثلاث ورباع . فان خفتم الا تعدلوا فواحدة او ماملکت ایمانکم ذلك ادنی الا تعولوا »

سورهٔ نسانك بو آیت کریمه‌سنك مألی شودر : « یتیملره قارشی عدالتکارانه حرکت ایتمکدن اندیشه ایدرسه‌کز ایکی ، اوچ ، درت قادین نکاحلایکز . فقط اونلرك آره‌سنده اجرای عدالت ایتمه‌مکدن اندیشه ایدرسه‌کز بر قادین آلیکز ، یاخود ، ملك یمینکز اولانلری آلیکز . دوغری یولدن آیریلمامق ایچون بو دها اولادر . »

ایشته قرآن کریمده بر قادیندن فضله‌سنی نکاحلامق مساعده‌سنك استخراج اولوندیغی یکانه آیت کریمه بودر . بو آیت کریمه‌یی ایضاح ایتمك لازمدر .

اولا بو آیت جلیله‌نك تعدد زوجاتی امر ایتمه‌دیکی آشکاردر . بو آیت کریمه تعدد زوجاته آنجق مساعده ایدییور . بو مساعده ، قطعی بر شرط ایله ، زوجه‌لر آره‌سنده اجرای عدالت شرطیله ویریلیور . عکس تقدیرده آنجق بر قادینله اوله‌نیله‌جکدر .

بوتون ادیانك بلااستثنا « وحدت زوجه » فکرینی هیچ طانیمادیغی بر زمانده پیغمبر اسلامك « فواحدة » کلمه‌سنی ایراد ایتمه‌سی شایان حیرت دکلیدر ؟ بو امرك قطعی اولمادیغنی سویله‌یه‌جکسکز . فقط بو امرك فطرت بشره قارشی کلمك شرطیله قطعی اولدیغنی اثبات ایده‌جکز .

غربك جاهل محررلری ، تعدد زوجاتك خالص بر امر اسلامی اولدیغنی بیان ایتمکله قالمازلر . بوندن باشقه هر مسلمانك بو امره رعایتله مکلف اولدیغنی ، بناءً علیه بر زوجه‌دن فضله قادینلرله ازدواج ایتمه‌سی لازم کلدیکنی بیان ایدرلر . غربی هر خصوصده تقلید ایتمکده اولان ژاپونیا غربلیلرك بو جهالتنی‌ده قوبیه ایتمشدر . اوده تعدد زوجاتك هر مسلمان ایچون فرض اولدیغی قناعتنی بسله‌مکده‌در .

هر کسك معلومیدر که جمعیت اسلامیه‌نك بوتون اساسات اجتماعیه‌سی قرآن کریمدن آلنمشدر . تعدد زوجات مساعده‌سی یوقاریکی آیت کریمه‌دن مستخرجدر . قرآن کریمده بو آیت کریمه‌یی تأیید ایده‌جك دیکر بر آیت یوقدر . بناءً علیه اول باول بو نقطه توضیح ایدییورکه مسلمانلقده تعدد زوجات مسلمانلره فرض دکلدر . بالعکس ، تعدد زوجات مساعده‌سندن استفاده ایدرك زوجات آره‌سنده اجرای عدالت ایتمه‌ینلر بر کناه ایشله‌مش ؛ چونکه قرآن کریمك اجرای عدالت ایچون ویردیکی امره مخالفت ایتمش اولورلر . عجبا باشقه هیچ بر دین ، تعدد زوجاتی ، بعض شرائط داخلنده بر کناه عد ایتمشمیدر ؟

غربده قادینلر آره‌سنده اجرای عداله امکان بولونمادیغنی سویله‌ینلر مسلمانلغی قبول ایدر وبر زوجه‌دن باشقه بر زوجه دها آلاجق اولورلرسه شبهه‌سز کناه ارتکاب ایتمش اولورلر . بونلر ، ازدواج خصوصنده بر قادین آلمقله اوامر اسلامیه‌یه رعایت ایتمش صاییلیرلر .

مع‌مافیه شویله بر سؤال وارد اولابیلیر : مسلمانلق بر طاقم قیود وشروط داخلنده دخی نیچون تعدد زوجاته مساعده ایتدی ؟ . بونك جوابی : مسلمانلق بویله یاپمامش اولسه هر زمان وهر مکان ایچون موافق اولان بر دین حالندن چیقاردی . مسلمانلق یالکز شرق ، یاخود یالکز غرب ایچون کوندرلمش بر دین دکلدر . شرقده ، غربده ، شمالده ، جنوبده ، هر عصره وهر ملته کوندریلن بر دیندر .

تعدد زوجات مساعده‌سنی بخش ایدن آیت کریمه (احد) محاربه‌سنی متعاقب وحی اولونمشدی . رجال اسلامیه‌نك بر چوغی شهید اولمش ، ارککلرك عددی تناقص ایتمشدی . بر چوق کنج قیزلر یتیم ومحتاج حمایه بر حالده قالمشدی . قرآن کریم ایتامك حمایه‌سی واونلره عائد منافعك صیانتی ایچون غایت قطعی احکام وضع ایتمشدر . اسکی عربلرك عادتی ، ، یتیم قیزلری آرزولری خلافنه اله‌رق اونلرك مالنه حاکم اولمقدی . قرآن بونی منع ایتدی . بر یتیم قیزی آلمقله اوکا ظلم ایتمك اندیشه‌سی وارسه قوجه‌لرینی ضایع ایدن قادینلر ، یاخود یالکز قالان دیکر قادینلرله اولنمك اولادر .

او حالده اورته‌ده تعدد زوجاتی ، بر ضرورت حالنه کتیرن بر وضعیت حاصل اولمشدی . قادینلر ، ارککلردن فضله ایدی . جمعیت بشریه اوصورتله تشکل ایدرکه بعض زمانلر ارککلر دها فضله ضایع اولویور . حرب عمومی اوروپاده بویله بر وضعیت وجوده کتیرمشدر . حضرت محمد بر پیغمبردی ، بر اخلاقجی ایدی . غیرمشروع والده‌لری طانیه‌مازه « حرب یاورولری » نی تشویق ایده‌مزدی . فطرت بشری تکسیه‌مزدی .

قادينلر ايچون ، منفرد حيات ، حيات طبيعيه دكلدر . حال محنتده اولان بر قادين منفرد حياته مجبور ايديليرسه طبيعى آرزولرينى اهمال ايتمه‌نك جزاسنى چكر . عصرى ومتفسخ هيئت اجتماعيه فحش اوزرنده تردد ايده‌بيلير . فقط دين مبين ، تردد ايده‌من . بناءً عليه دين مبين تعدد زوجاته ، قيود وشروط ايله مساغ ويردى .

شيخ مشير حسين قيدواى

مرحمت ايديكز افنديلر !

الهيات طلبه‌سنك بيوك ملت مجلسنه مراجعتى

الهيات طلبه‌سنك اعاشه‌لرينك قطع ايدلديكى و طلبه‌نك سفالت ايچنده وبك فجيع بر وضعيتده قالدقلرينى اولجه يازمشدق . اخيراً الهيات فاكولته‌سى طلبه جمعيتى بر اجتماع عقد ايده‌رك تمادى ايتمكده اولان بو أليم وضعيتك بر آن اول اصلاحى چاره‌لرينى دوشونمش وبر استرحامنامه تنظيم ايده‌رك مطبوع نسخه‌لرينى ملت وكيللرينه كوندرمشدر . بر صورتنى آلمزه كچن بو استرحامنامه‌ده ازجمله دينلمكده‌دركه :

« الهيات طلبه‌سى ملغا مدارسدن دوراً قلش و مدارسك الغاسنه قدر اعاشه وايواصورتيله تحصيل ايتمش اولان خلق اولاديدر . بونلر آنجق ذوق عرفان ايله مدارسك بكده كافى اولمايان برايكى لقمه‌سنه قناعتله رطوبتلى قبه‌لر آلتنده ونملى تخته‌لر اوستنده افناى حياتى كوزه آله‌رق تحصيل علومه چاليشمشلر وبوكون او غيرت سايه‌سنده الهيات فاكولته‌سنك حقيقةً عالى درجه‌ده بولنان درس پروغراملرينى تعقيب ايده‌بيله‌جك بر سويهٔ عرفانه يوكسلمشلردى .

شمدى بونلردن برقسمى تحصيل حياتنك هردرلو مشاق ومزاحمنه اقتحام وسفالتله مجادله ايده‌رك كوندن كونه غايه‌لرينه طوغرى مثبت آديملر آتيورلر . اكثريتى ايسه حياتك ، احتياجك بى امان ضربه‌لرى قارشيسنده ضرورت وسفالتك بارالمى آلتنده ازيلمكده ، تحصيل كاله حصر ايده‌جكلرى قيمتلى وقتلرينى سدرمق درجه‌سنده نفقه تداركى ايچون دوشونمكله كچيرمكده‌درلر .

بو بيچاره‌لر آوازهٔ شكايتلرينى دكل ، انين تظلملرينى طويوره‌بيلمك وحساس بر قلبك هيجان رحيمانه‌سندن استمداد ايلك اوزره محترم وكيللرمزه مراجعت وضعيتنده بولنيورلر . ملتك معكسى اولان كريم وجدانلر بر متظلمك انيننه قارشى طبيعى دركه بى حس قالامازلر. عكسى تقديرده ، يعنى حسب الطالع زواليلرك درد احتياجنه چاره ساز اولمق امكانى حصوله كلديكى صورتده ايسه بونلرك كوزلرى ياش ، يوره‌كلرى قان دوكه‌رك ترك تحصيل مجبوريت اليمه‌سنه معروض قالاجقلرى ضروريدر .

بو وضعيتده بر ضرورتك تحقق وطن اولادندن بر قاچ طالعسز كنجلك دوام تحصيل لعمتندن محروميتنه انحصار ايده‌ميه‌جك ، حكومت جمهوريه‌نك فوق العاده بر اصابت نظرله تأسيس ايتديكى بر مبناى معرفتك طلبه‌سزقالمق مصيبتنى ، اساسا صارصيلمش اولان معشرى عقائديمزى انفساخه دوغرى سوروكلمك نتيجه‌سنى توليد ايدن تهلكه‌لرى حائز بولونمقده‌در .

چونكه دارالفنونك ديكر شعباتى ايچون ليسه‌لر مخرجلك وظيفه‌سنى ايفا ايده‌بيلديكى حالده پروغراملرك عدم توافق والهيات تدريساتنك مسلكى ممتازيتى ويوكسكلكى طولايسيله ليسه مأذونلرى الهيات درسلرينى پك طبيعى اوله‌رق تعقيب ايده‌ميه‌جكلردر . بونك نتيجه‌سنده ايسه طلبه‌سزلك يوزندن معاذالله فاكولته‌نك سدينه ، ياخود درسلرينك شمديكى سويه‌نك دوننه ايندريلمه‌سنه مجبوريت حاصل اوله‌جقدر .

فاكولته‌نك سدى مملكتى غرب مراكز مدنيه‌سنك هپسنده موجود مهم بر مؤسسه‌دن محروم بيراقاجقى كبى درسلرك سطحيلشديرلمه‌سى‌ده فاكولته‌دن ايسته‌نيلن مأثر معرفتى تأمينه كافى كلميه‌جكدر . حتى درسلر سطحيلشديرلمش، ياخود ليسه پروغراملرى يوكسلتيله‌رك مأذونلرى الهيات درسلرينى تعقيب ايده‌جك دينى معلومات ايله مجهز يتيشديرلمش اولسه بيله سائر فاكولته‌لرك پارلاق استقباله رغماً الهيات فاكولته‌سنك آتيسى مظلم بولونماسى وفيوضات تامنه الهيت مأذونلرينه برشى كوستريله‌مش اولماسى ليسه مأذونلرينى اورايه رغبتدن مستغنى بيراقاجقدر.

دارالفنونمزك ديكر شعبه‌لرندن بولونان ادبيات وفن فاكولته‌لرى يوكسك معلم مكتبى نامى آلتنده اعاشه وترفيه ايدلمكده ، طب فاكولته‌سى صحيه وكالتنك امرى آلتنده ليلى بر حيات كچيرمكده ، حقوق فاكولته‌سى ايچون‌ده ليلى بر قسم آيريلماسى تأمل اولونمقده‌در .

بناءً عليه جهان ملتلرنجه لوازم عصريه ومدنيه‌نك اك مهم واجتماعى برركنى اوله‌رق قبول ايديلن بويله بر مؤسسه‌نك متكاملاً دوامى ايچون طلبه‌سنك ايوا واعاشه‌سى ، ياخود كنديلرينه معين بر مقدار معاش تخصيصى ايله برابر استقباللرندن نوميد اولان طلبه‌يه تثبيت وتعيين ايديله‌جك فيوضات ووظائف آتيه‌لرينك بيلديرلمسى خصوصنده دلالت وعنايت عرفانپروريلرى استرحام اولنور .

وقتيله ليلى بر مؤسسه‌ده تحصيل ايدركن شمدى‌يه‌قادار كتابلردن اوقودقلرى حقايق علميه‌نك حيات خارجيه‌يه ناصل توافق ايتديكنى تدقيق ايله تفكر ساحه‌سنه كيرمش اولان فقير طلبه بوكون يمكلرى كسيلمش ، لوازم تسخينيه وتنويريه‌دن محروم پك زواللى ومضطر بر حال قارشيسنده‌در. ذوق عرفاندن آيريلق ايسته‌مين بوعلم محبلرينك محروميتدن قورتاريلماسى هروجدان صاحبنى ممنون ايده‌جك برحركت اولور . اوته‌دن برى ملتمز علم وعرفانه فوق العاده خدمتده بولونمش،طرف ، طرف دارالعلملر انشاسى ومستوفى مبالغ اعطاسيله علم طالبلرينك انديشهٔ معيشتدن آزاده اوله‌رق تحصيل معرفته غيرت كوسترمه‌سنه چاليشمشدى. اوقاف مديريت عموميه‌سنده قيود عتيقه تدقيق ايديله‌جك اولورسه كوروله‌جكدركه : موجود وقفلرك قسم كليسنى تبرع ايدنلر سلطانلردن زياده خلق آراسندن يتيشن كرم صاحبى فضيلتكار علم محبلريدر . بونك ايچون هيچ اولمازسه ملت طرفندن علم صاحبلرينه نفقه اولمق اوزره تخصيص قيلنمش اولان اوقافك ما وضع لهنه صرفى هم الهيات فاكولته‌سى طلبه‌سنك اعاشه‌سنى تأمين ايده‌جك ، هم‌ده حكومت جمهوريه‌مزك حقوق خلقه تماميله رعايتكار ، تعبير مخصوصيله خلقچى بر حكومت اولديغنى بركره دها هركسه كوستره‌جكدر .

بوكون طلبه‌نك اوطورديغى مدرسه‌لر صحتلرى‌ى اخلال ايديور. طلبه‌يى رطوبتلى قبه‌لرك ياغديرديغى مهلك خسته‌لقلردن قورتارمق ايچون بومدرسه‌لرك طلبه يوردينه موافق وصحى بر حاله افراغى ايله وسائط تنويريه وتسخينيه‌سنك تأمينى وخاتمهٔ معروضاتمز اولمق اوزره بز الهيات فاكولته‌سى مداوملرينك خلاصهٔ استرحامى بولونان ايوا واعاشه ياخود مناسب مقدار معاش تخصيصى ايله استقبالمزك تأمينى مسئله‌سنك نظر دقته آلنماسى خصوصنه وساطت ومروت كرمكاريلرينك بيدريغ بيوروله‌سنى تكرار و تكرار ميكس ملت اولان وجدانكزدن استرحام ايلرز افندم حضرتلرى ! »

کنجلکك تربیه‌سی حقنده تشبثلر

اقدام صاحبی احمد جودت بك یازیور :

« جنوره‌ده‌کی صلیب احمر جمعیتی قومیته‌سی ، کنجلکك مادی ومعنوی (اخلاق) تربیه‌سی مسئله‌یله اشتغال ایتمك اوزره هرملت صلیب احمر جمعیتلرینك برر قومیته تشکیل ایتملرینی طلب ایتمشدر . بو یازی بین‌الملل بر هیئت تشکیل ایدیله‌رك مسئلهٔ مذکوره بین‌الملل برصورتده تذکر ایدیله‌جکدر. بونك اوزرینه بعض مملکتلرده همان شمدیدن مدرسلردن ، اطبادن ، تربیه متخصصلرندن مرکب برر قومیته تشکل ایدرك تعالیٔ افکاره باشلانمشدر .

مکتبلرمزده بوکون حکمران اولان بحران ، اك زیاده اصول تربیه‌دن متحصل دکلمی ؟ بعض کنجلرده کورلمش اولان و معاشرته تعلق ایدن احوال غریبه‌نك مسئول حقیقیلری بیله بحبا او کنجلرمیدر ، یوقسه اونلری تربیه‌ایله مکلف اولانلرمیدر ؟ بنجه اصل مسئولیت اول امرده عائله‌لره ، بابالره و آنالره ثانیا مکتبلره و معلملره عائددر . بو ایکی اوجاق تربیه‌یی ضامن اولامامشلر ایسه حیاتده هیچ بر تجربه صاحبی اولمایان کنج نه یاپه‌بیلیر ؟ ایشته شیمدی برده فلاکت بو ایکی اوجاغك صارصیلمش اولمسیدر .

حقیقةً تربیه خصوصنده تورکیه نه یاپاجغنی بیله‌میه‌جك بر حالده‌در . تربیه ایله توغل ایتمه‌مش ، برایکی اولاد بیله یتشدیرمه‌مش بر طاقم بیاض غاغالیلرك تربیه اداره‌لرنده ، تربیه مؤسسه‌لرنده آمر ومدیر موقعنه کچملری، بزم ایچون تلافی ایدلمز احتیاطسزلقلردندر . تربیه‌مزك وغرادیغی بحرانك اك باشلی سببی بودر . بو تجربه‌سزلك ، بو بجیلك ، بو تطبیقات جهالتیدر .

کنجلکك ایکی نقطه‌دن تربیه‌سنه باشلامق لازم کلیور. بری مادی،دیکری معنوی واخلاقیدر . تربیه مسئله‌سی بزم ایچون پك مهمدر . چونکه شاشقین برحالده‌یز .

قواعد معاشرت نوعنه داخل اوله‌جق اك ساده تربیه‌سزلکلردن بیله کندیمزی قورتاره‌میورز . یعنی بزده تربیه مسائلنی اجنبی لسانلرنده‌کی کتابلرك نظریات قسمنده اوقومقله اکتفا ایتمکدن واز کچه‌رك مملکتمزی محیطنی ، اهلیتنی ، عنعنه‌سنی بر ایجه تدقیق وتتبع ایتملیدر . مثلا آمریقاده نه یاپیلیور ایسه همان بوراده تطبیقه باشلایامایز .

بزم هلال احمرمزده البته بویله برقومیته تشکیل ایدوب ایلك یازه حاضرلانمالیدر، بوقومیته اخلاق دینیهٔ اجتماعیه مسئله‌سنی‌ده حل ایدوب بزی حقیقته ایصال ایتملیدر. »

* * *

لوندره‌ده احکام اسلامیه

بریتانیا تبعه‌سندن بولنان مسلمانلر آره‌سنده‌کی مسائل ارثیه‌ده احکام اسلامیه‌یی تطبیق ایتمه‌ین مصر قونسلوسخانه محکمه‌سنك قرارینی لوندره استیناف محکمه‌سی نقض ایتمشدر. محکمه بو نقضنده بین‌المسلمین احکام اسلامیه‌نك تطبیقی لزومنی ذکر ایله‌مشدر . « اقدام »

اسلام عالمی

حجاز . — حجازه مواصلت ایدن هند هیئت اسلامیه‌سنك حجازی اداره‌سی ایچون درمیان ایتدیکی تکلیفات حقنده حجاز غزته‌لری تفصیلات ویرمکده‌در . بوتفصیلاته نظراً هند هیئت اسلامیه‌سی نجد سلطانی (ابن السعود) ایله یمن امامی امام (یحیا) نك کافهٔ اقوام اسلامیه‌یی بر قونغره عقدینه دعوت ایتمه‌سنی، اسلام قونغره‌سنك (مکه)ده انعقاد ایتمه‌سنی، قونغره‌نك حجازده بر ادارهٔ جمهوریه تأسیس ایله‌مه‌سنی، حجاز ادارهٔ جمهوریه‌سنك داخلاً مستقل ، خارجاً آمال اسلامیه‌یه موافق برسیاست تعقیب ایتمه‌سنی، اسلام قونغره‌سی طرفندن برقرار ویریله‌مدیکی تقدیرده حجاز اهالیسی طرفندن انتخاب اولونمان مملکتلرك (ابن السعود)ك ریاستی آلتنده طوپلانه‌رق قرار ویرمه‌لرینی تکلیف ایتمشدر .

§ صوك هفته ظرفنده وهابیلر وهاشمیلر آره‌سنده محاربه وقوع بولدیغنه دائر خبرلر کلمشدر . مع‌مافیه مصر غزته‌لرینك آلدیغی معلوماته کوره شریف (علی) نك قوتلری حائز اهمیت دکلدر. الحالة هذه (مدینه) و (جده) دن ماعدا حجازك هرطرفی وهابیلرك الندەدر .

ریف جهادی . — ریف مجاهدلری (رسولی) یی اسیر ایدرك اسپانیوللرك صوك آیلرده تأسیس ایتدکلری مدافعه خطیله تکرار تماس ایتدیلر . الحالة هذه ریف مجاهدلری اسپانیوللره قارشی یکیدن هجوم ایچون استحضاراتده بولونمقده‌درلر. اخیراً ریف مجاهدی (محمد عبدالکریم) بیاناتده بولونارق ریفستانك استقلالنی طانیمق شرطیله اسپانیا ایله عقد صلحه آماده اولدیغنی بیان ایتمش ، ریف مجاهدلرینك ایکی سنه کفایت ایده‌جك اسلحه ومهماته مالك بولوندیغنی مع‌مافیه عنایت حقله آلتی آی ظرفنده اسپانیوللرك فاسدن چکیلوب کیتمه‌لرینك قویاً مأمول اولدیغنی علاوه ایله‌مشدر .

ریف مجاهدلرینك احراز ایتدکلری مظفریتلر اهل صلیب غزته‌لرینی زیاده‌سیله متأثر ایتمشدر . از جمله (تایمس) غزته‌سی بو ظفرك اسپانیایه پك وخیم برضربه اولدیغنی سویله‌مش، اسپانیوللرك بوکا جسارت وفداکارلقله تحمل ایتمه‌لرینی توصیه ایله‌مشدر .

مصر . — مصرده اولدیریلان انکلیز سرداری (لیستاق)ك قتلی طولاییسیله توقیفات دوام ایتمکده‌در . صوك پوسته ایله کلن انکلیز غزته‌لرینك ویردیکی معلوماته کوره مومی‌الیهی اولدیرنلرك استعمال ایتدکلری سلاحلر کشف اولونمشدر . بونلرك یاقینده محاکمه‌سی اجرا اولوناجق وبو صورتله انکلیز سردارینك انتقامی آلنه‌جقدر .

§ مصرده انتخابات مجادله‌لری دوام ایتمکده‌در. منتخب ثانی انتخاباتی اکمال اولونمشدر . یالکز منتخب ثانی انتخاباتنده کیمك احراز غلبه ایتدیکی آکلاشیلمامشدر. مع‌مافیه پك یاقینده انتخابات اکمال اولوناجق وهانکی طرفك احراز غلبه ایتدیکی اوزمان میدانه چیقه‌جقدر .

هندستان . — هندستان مسلمانلرینك مملکتلرنده‌کی تشکیلات اسلامیه‌یی اکمال ایچون وقوع بولان تشبثلری دوام ایتمکده‌در . هند مسلمانلری ، هندستانی انکلیز محکمندن قورتارمقله هم کندی نفسلرینه ، هم بوتون اسلامه وبوتون شرقه اك بیوك خدمتی ایفا ایده‌جکلرینی آکلامغه وبو وادیده بذل فعالیته باشلامشلردر . هند مسلمانلرینك بوحقیقتی ادراك ایدرك بووادیده چالیشمه‌لری چوق مهم بر اثر انتباهدر . بوانتباهك ثمره‌دار برصفحه‌یه کیرمسنی تمنی ایدرز .

شهزاده باشی : اوقاف اسلامیه مطبعه‌سی

سبیل الرشاد

۱۳۲۴

آبونه شرائطی : هر یر ایچون
سنه‌لکی (۴۰۰) آلتی آیلغی
(۲۲۵) ، ممالک اجنبیه ایچون
سنه‌لکی (۴۵۰) ، آلتی آیلغی
(۲۵۰) غروشدر.

نسخه‌سی ۷,۵ غروشدر .
سنه‌لکی ۵۲ عدددر .

اداره‌خانه : بابعالی جاده‌سنده
رشید افندی خاننده

اخطارات
آبونه بدلی پشیندر .

مسلکه موافق آثار مع‌الممنونیه
قبول اولنور . درج ایدلمه‌ین
یازیلر اعاده اولنماز .

اداره‌سی تبدیلنده ایریجه
۵ غروش کوندرلملیدر .

مکتوبلرك امضالری واضح
واوقوناقلی اولمسی وآبونه
صره نومروسنی محتوی
بولونمسی لازمدر

ممالك اجنبیه‌دن آبونه
اولانلرك آدرسلرینك
فرانسزجه یازلمسی رجا اولنور.

پاره کوندرلدیکی زمان نه‌یه
دائر اولدیغی بیلدیرلمسی
رجا اولنور

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم

باش محرر
محمد عاکف

صاحب و مدیر
اشرف ادیب

اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

عدد ۶۳۹ ‏ ۲۵ رجب ۱۳۴۳ ‏ ❊ پنجشنبه ❊ ‏ ۱۹ شباط ۱۳۴۱ ‏ جلد ۲۵

خیر وخالق کل

قُلِ اللّٰهُمَّ مَالِكَ الْمُلْكِ تُؤْتِي الْمُلْكَ مَنْ تَشَاءُ وَتَنْزِعُ الْمُلْكَ مِمَّنْ تَشَاءُ وَتُعِزُّ مَنْ تَشَاءُ وَتُذِلُّ مَنْ تَشَاءُ بِيَدِكَ الْخَيْرُ اِنَّكَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

بعضیلرینی کوریبور ویا ایشیدییورزکه یالکز خیر معبودینه پرستش ایتدکلرینی سویله‌یورلر . وشر دنیلن حادثاتك اویله بر عالمده وقوعه کلدیکنی ادعا ایدییورلرکه بوعالم خیرمعبودینك ملکندن، دائرهٔ تأثیرندن بوسبوتون خارج بر موجویت قادره وقاهره تشکیل ایدییور . بونلرك نظرنده معبودك شرطی قدرت دکل ، بالعکس عجز اولیور . بونلره کوره «اله» دیمك کندیسندن ایستلدیکی قدر ، حسن وخیر ذوقی استحصال ایدیلیر، اوزرنده آرزو اولندیغی قدر تصرف اولنور ، لهنه علیهنه هردرلو حرکت یاپیله‌بیلیر وعجز محضندندولایی سویلیر، صرف اونك ایچون حرمت اولنور بر موجود ذهنی ویا تمثالیدر . بونلره کوره «اله» بتون قوای کائناتك، قوانین وجودك، خالق کلی اولان ذات حق دکل ، یالکز موضوع محبت اوله‌بیله‌جك وایقاع محبتدن باشقه بر خاصه‌سی بولنه‌میه‌جق اولان بر مخلوق عاجز ویا بر موجود خیالیدر . اونلره کوره کائناتده بو اله عاجزك قارشوسنه دیکلمش ، شریر برحقیقت واردر . طبیعت دنیلان او حقیقت، قادردر، قاهردر، غالبدر، آنجق قلبسزدر، حسسزدر، موضوع محبت دکلدر، اوسومز، سومه‌یی بیلمز. بناءًعلیه سویلكده حق‌دکلدر. هردرلو منفعت وضرر اوندن چیقار، آنجق محبت وعشقه بیکانه‌در. انسانلر بوقادر وقاهرك قبضهٔ حکمنده مسخر اولدقلرندن دولایی بوندن بزاردرلر، بونك مقابلنده عاجز بر موضوع محبته محتاجدرلرکه خیاللرنده هرآن ایچون بر مدار تسلیت تشکیل ایتسون . بوحسلی خیال او حسسز حقیقتك تأثیرینی اونوتدورسون .

اله و معبودی بوصورتله تلقی ایدنلر، معبود وعبودیتی ، مجرد بر امر روحانی ووجدانی عد ایدرلر. حرکات خارجیه‌لرینی، معبودلرینك ساحهٔ نظرندن خارج طوتارلر. جلب منفعتلری، دفع مضرتلری ایچون هردرلو قوای غالبه‌یه تبعیت ایدرلر. جبابره‌نك سیف سطوتنه، ثروتلرك قدرت تسخیرینه بویون اکرلر ، بو ایشلرده معبودلرینك بر حکمی اولمدیغنه قائلدرلر . یالکز کوکللریله قالدقلری ، حرکات خارجیه‌لری طوردیغی ویا آمال خارجیه‌لری ، تماماً معکوس ومنکوس کیتدیکی زمانلر عاجز معبودلریله حسبحاله کیریشیرلر، خارجده‌کی انکسارلرینی، بوصورتله خیالاً تلافی‌یه چالیشیرلر ، شاید بوسکرك ذوقیله حقیقتی اونوته‌بیلیرلرسه کندیلرینی بختیار عد ایدرلر . حاصلی دنیایی دینسز، دینی دنیاسز یاشامق ایسترلر .

خرستیانلق ، بو عقیده ایله علاقه‌داردر . بونك ایچون اونلرك اعتقادنده «اله اب» عاجزدر ، اوقدر عاجزدرکه قوللری اولان انسانلرك کناهلرینی عفو ایتمك اونك شعاری اولدیغی حالده کندی لاهوتیتی حائز اولان اوغلی قربان ایدوب فدا ایتمدکجه بونی یاپاماز ویاپامامشدر ، صلیب کویا اولاهوتی فداکارلغك بر رمزیدر . بتون سلامت بورمزك ، بوعجزك، بو فداکارلغك ایچنده‌در. وایمان نصرانیتك اك مهم عقده‌سی بوندن عبارتدر .

قدسك فتحى صرهسنده حضرت عمر الفاروق رضى الله عنه افنديمزك تشريفلرى ـ معلوم اولديغى اوزره ـ تاريخه شان ويرن مفاخر اسلامدن برينى تشكيل ايدر . اوقدر كه مسلمان اولميان محررلر بيله بونى بيوك فلسفى واجتماعى، بر رومانك موضوعى اتخاذ ايتمشلردر . اصلاً عرب خرستيانلرندن ومذهباً فرماصونلردن اولان فرح آنطون « اوروشليم الجديده ـ يكى قدس » ناميله فتح عرب وبيت مقدس وقوعات تاريخيه سى اوزرينه يازديغى مهم وقورنازجه بر رومانده بو وقعه يه نقول تاريخيه سيله تماس ايدرك شويله ديبور :

« حضرت عمر بيت مقدسه كى عسكر قوماندانلرينك، تعيين ايتديكى بر كونده ، (دمشق داخلنده حوران شمالنده) جابيه ده كنديسنه ملاقى اولملرينى يازمش ايدى ، خبر قدوم شام عسكرينه واصل اولنجه هر كس استقباله شتاب ايتمك ايستدى ، فقط ابو عبيده مركزندن چيقمامق هر كس ايچون بر عزيمت ، اولديغنى تبليغ ايدوب مهاجرين وانصاردن بر جماعتله استقباله كيتدى ، جابيه يه كلنجه ابتدا (يزيد بن ابى سفيان) ، (ابو عبيده) ، (خالد بن وليد) كنديسنه ملاقى اولديلر . حضرت عمر بونلرى كوزل آتلره بينمش، ايپكلى البسه لر كيىنمش بر حالده كورونجه اينوب يردن طاش آله رق طاشلادى و « نه چابوق فكريكزدن دونديكزده بنى بو قيافتلرله استقباله كليورسكز . غالبا ايكى سنه در قارنكز طويدى، والله، سز بونى ايكيوزنجى سنه باشنده ياپسه ايديكز ، سزى تبديل ايدردم . » ديبه تكدير ايتدى ، جواباً ياامير المؤمنين « بونلر يلامه در . » يعنى پارلايان ودشمن كوزلرينى قاماشديران سلاحلردر، ديديلر ، « اويله ايسه پك اعلى » بويوردى . بو صورتله آتلره بينديلر، جابيه يه كلديلر . ايرتسى كون صباح نمازندن صوكره حضرت فاروق كوزل بر خطبه، بر نطق ايراد ايتدى. مسلمينى اتحاده وجناب الله ه شكر ايتمكه ترغيب ايديوردى . « من يهد الله فهو المهتدى ومن يضلل فلن تجد له ولياً مرشدا » آيتنى اوقودى، كه هر كيمى جناب الله هدايت ايدرسه هدايته ايرن ايشته اودر وهر كيمى اضلال ايدرسه آرتق اونى ارشاد ايده جك بر دوست ، بر صاحب بوله مازسك ، ديمك اوليوردى . »

« بو صره ده حاضرون ايچنده خرستيان پاپاسلرندن برى ده واردى ، « ان الله لا يضل احدا ـ الله كيمسه يى اضلال ايتمز . » ديدى، وبو سوزينى تكرار ايدنجه حضرت عمر « ان عاد الى قوله فاضربوا عنقه ـ بو سوزى بر دها سويلرسه بوينى ووريكز ! » بيوردى . پاپاس ده صوصدى ، ابو عبيده ياواشجه حضرت عمرك قولاغنه « جناب الله اميره عمر وعافيت احسان بيورسون، چونكه انذار واخطار ايتمه دن تجزيه يه كيريشمدى، حال بوكه حريف تجاوز ايتمش بولنيوردى ، بو درجه مسامحه مزدن دولايى بزه مخالفلريمز بيله محبت ايدرلرسه تعجب اولنماز، ديدى . » .

فرح آنطون هامشده واقديدن نقلى قيد ايتديكى پاپاس فقره سيله بر طرفدن خرستيانلق عقيده سنه ترغيب ايديور ، ديكر طرفدن صوك فقره سيله ده معامله ٔ اسلاميه يى بر معناى مخصوص ايله تحسين ايله يور . فى الحقيقه پاپاس بو سوزنده بالوجوه متجاوز ايدى، اولا كندى عقيده سنى سويله مك ايچون « بزم الهمز كيمسه يى اضلال ايدمز » ديه جك يرده « الله » ديبوردى. حال بوكه الله اسم شريفى هر هانكى بر معبودك دكل ، هر شيئه قادر اولان وشريك ونظيرى بولنميان معبود حقك ، حق تعالى نك اسم جليل خاصيدر . حق تعالى دن ماعدايه پرستش ايدنلرك معبودلرينه « بزم اللهمز » ديمكه حقلرى يوقدر. هر اسم خاص كندى مسماسنه مخصوصدر . نته كيم لونده يه مكه ديمك، بر سرج لسان دكلسه يالانجيلقدر . ايشته خالق كل ، قادر كل شى اولان حق تعالى دن باشقه سنه « الله » ديمك ده طبق بويله در . حق تعالى دن باشقه پرستش ايدلديكى ادعا اولنان معبودلر اله ، خدا ، تا كرى، ديو كبى اسم عاملر ايله ياد اولونه بيليرلرسه ده اونلره « الله » ديمك بر طرفدن يالانجيلق ديكر طرفدن عقيده سنك بطلانى اعترافدر. بناءً عليه او پاپاس ده « الهنا لا يضل احداً ـ بزم معبود طانيديغمز اله كيمسه يى اضلال ايتمز ـ خرستوس كيمسه يه ضلالت ويرمز » ديه بيليردى . وبونى سويلر كن اعتقاد ايتديكى معبودك هدايتى ويرمكده قادر اوله مديغنى ضمناً اعتراف ايتمش اولوردى . بويله ديميوب ده اله حقك اسمنى سويليه رك « ان الله لا يضل احداً » ديمسى بر طرفدن كندى الهنه الله اسم جلالنى ويرمك كبى بر يالانجيلق ديكر طرفدن الله تعالى يه عجز اسناد ايله مك كبى بر تجاوز ايدى. ثانياً حقك حكم واراده سنه اقتران ايتمه ين بر هدايت، هدايت حقه اولديغى كبى ضلالت ده اويله در. چونكه او هدايتك معناسى بر هدايت باطله، او ضلالتك ماهيتى بر ضلالت كاذبه در . حقيق اولميان هدايتلر يا معدوم ويا ضد هدايت يعنى ضلالتدرلر. حقيقى اولميان ضلالتلرده يا هيچ ويا ضد ضلالت اولان هدايت اولمق ضروريدر. فى الحقيقه هدايت ظن ايديلان ضلالتلر ، ضلالت ظن اولنان هدايتلر نه قدر چوقدر . ذاتاً ضلالتك اك بيوكى منفعت ديبه ضرره ، خير ديبه شره ، هدايت ديبه ضلالته صارلمقدر . بناءً عليه حقيقى اهل هدايت حقك هدايته ايرن ، حقيقى اهل ضلالت ده هدايت حقدن محروم اولان دكل ده نه در ؟ الله، حق تعالى مفهوملريله خيرى ، هدايت وضلالتى مقايسه ايده بيله جك بر آز شعورى، عقل ومنطق اولان كيمسه لر بوندن باشقه دورلو نصل دوشونه بيلير؟ اوت الله تعالى ايسته ينه هدايت وايسته ينه ضلالت ويره بيلير . وبونلرى مجبور اوليه رق ديلديكى كبى ويره بيلير . طريق شر وضلالته قوشانلرى ابتداء ارشاد و اخطار ايله زجر ومنع مقتضاى لطف ورحمت الٰهى اولديغى كبى ، اصرار ايله بلاسنى آرايانلره بلاسنى ويرمك ده عدل و كرم الٰهى مقتضاسيدر،

جناب الله « ولاتلقوا بايديكم الى التهلكة » امريله و بخش ايتديكی عقل واذعان ايله لطف ارشادينی بذل ايتدكدن صوكره بوكا رغماً كنديلرينی آتشلره آتمقده اصرار ايدنلری او آتشده ياقارسه قوللك طلبنی اسعاف ايتمك كرمندن باشقه برشی يابمش اولماز ، عين زمانده ديلرسه اوقولی يقاز ، آتشلر ايچنده محافظه ايدر، قورتارير. مظلوملری نيچۀ ظلمده ايكله‌تمكدن ، حقوق عباده تجاوز ايتمكدن ، هر كسك جان ، مال و ناموسنی پايمال ايله‌مكدن ذوق آلان ظالملرك ، جانيلرك بوفعللريله طلب ايتدكلری عاقبتلری ، الله تعالی كنديلرندن دريغ ايدرسه عدل الهی نصل تجلی ايدر؟ حالبوكه عدالت يرلری،كوكلری طوتان الك بيوك بر خيردر. مظلوملرك انتقامنی آله‌رق اجرای عدالت ايتمكدن عاجز اولان، ظلمه وجبابره‌نك پايدقلرينی يانلرينه كار براقه‌رق مظلوملره قارشی شر وتجاوزلرينی ترويج ايتمكدن باشقه برشی يابه‌ميان ونهايت كنديسنه پرستش ايدن مظلوم قوللريله برابر آغلامقدن باشقه الندن بر شی كلميه‌ن معبودك خير ومحبت معبودی اولديغنه ناصل ايناتيلير؟ بويله معبود آرايانلر ، دنياده بتون شرور و ملعنتی يابوب ده وجدانلرينه هيچ بر غبارالم قوندورمق ايسته‌مه‌ين اهل شروردن باشقه كيم اوله‌بيلير؟ بومسئله‌ده‌كی بتون مغالطه‌لر، عامل كسب ايله عامل خلقی تميز ايتمه‌مكدن نشأت ايدر. عامل كسب؛ قول ، عامل خلق؛ حق تعالی‌در. الله تعالی قوللرينی ياراتمش واونلره وسائط كسبی بخش ايتمش ، بناءً عليه بدايةً يالكز خير وهدايتی خلق بيورمشدر . اونك ايچون قوللرك كسب وسعيلری اولمادن شر وضلالت خلق ايتمه‌مشدر . بو مبدأ حلق نقطۀ نظرندندركه قرآن عظيم لشانده « قل كل من عندالله » بيورلمشدر . مرتبۀ ثانيه‌ده جناب حق قوللرينك كسب وسعيلريله علاقه‌دار اولان آثاری خلق بيورر. بو نقطۀ نظردن مبدأ قولدر، آنجق خير مكتسب خير موهوبك انكشافيله تزايدی ديمك اولديغندن بونده عبدك متمايز بر مبدائی يوقدر. فقط شر وسيئه‌يه كلنجه، بو نقطه حيات بشريده بر نقطۀ تحول وانقلابدر، قول كسب ايتمسه‌يدی شر وضلالته طلبكار اولماسه ايدی، حق تعالی‌ده شر وسيئه ياراتميه‌جق، جهنم وجود بوليه‌جقدی. شيطان‌ده اغوايه زمين بوله‌ميه‌جقدی. بو اعتبار ايله مبدأ كسب نقطۀ نظرندن (ما اصابك من حسنة فمن الله وما اصابك من سيئة فمن نفسك) بيوريله‌رق حسنه اللهه، سيئه نفس عباده نسبت ايدلمشدر . ديمك كه خلق اعتباريله خير وشر اللهه نسبت ايديلير، كسب اعتباريله‌ده بالخاصه شر وسيئه عبده نسبت اولونور. جناب حق ديله‌سه‌ايدی ، قولك كسبنه مترتب هيچ برشی خلق ايتمزدی. وياخود يالكز شری خلق ايتمزدی. فقط هرايكی تقديرده فاعل مختار، كسب وسعيه الويشلی حر بر مخلوق‌ده خلق ايتمه‌مش بولونور وانسانلر اوزرنده اجرا آتی جبراً يوروتمش اولوردی. واوزمان جبروت الهی‌يه دلالت ايدن بتون كائنات ايچنده حائز امانات اولان شو حر انسان بولنمازه، حريت واختيار قدرتندن بر نشانه كورونمزدی. اوتقديرده حق تعالی‌نك صفت رحيميتی اثرسز قالمش اولوردی . او دريای رحمته ايسه بو عطالتی جبر وتحميل ايده‌جك هيچ بر حاكم يوقدر . ديمك كه جناب حقه خيردن منفك اوله‌رق خالق شر وشرور ديمك نصل سوء ادب ايسه، اونك قارشوسنده آيروجه بر شر وضلال خالقی اقامه ايتمكه چاليشمق‌ده قدرتنه قارشی بر تجاوزدر .

رابعاً پاپاسك اويله ديمسی الهه جبروعين زمانده عجز اسناد ايتمك ايدی. چونكه الهك هيچ بر طلب ضلالی اسعاف ايده‌ميه‌جكنی ودائما قوللرينی فعلاً هدايته سوق وجبر ايتديكنی سويله‌مش اوليوردی . اوحالده بو جبر فعلی قارشوسنده ضلال نصل واقع اوله‌بيلوردی ؟ ديمك كه ـ حاشا ـ برشريك مقابلی واردی وكنديسی قوللرينی هدايته جبر ايتديكی حالده ضلالت خلق ايدن بو مقابلنه قارشی مظفر اوله‌ميور، عاجز قالوردی ، تعالی الله عما يقول الظالمون علواً كبيرا .

خامساً : او پاپاسك حال حرب ايچنده مظهر مساعده ومسامحه اوله‌رق صيغينوب كيره‌بيلديكی بيوك بر مجمع عبادتده بويله اظهار جهل ايله متجاوزانه اعتراضه قالقيشوب تكرار ايتمسی بر حد ناشناسلق ايدی. حضرت فاروق ايكی كلمه ايله هم حقيقتی تبليغ ايديورمش وهم حلم وعفوينی ابراز ايله زبدۀ عدالتنی كوستره‌رك متجاوزه حدينی بيلديرمش ايدی.

شيمدی بويله بر رومان فقره‌سنك تماس ايتديكی بر وقعۀ تاريخيه اوزرنده بو قدر تطويل مقال ايديشمزك سببنده قارئلرمزدن بر قسمنك تعجبه دوشمه‌سی ملحوظدر. فقط دقت ايدلنجه كوره‌جكلردركه بش اون سنه‌دنبری مملكتمزده او پاپاسك سوزينی تعميم وترويج ايچون چاليشان بر طاقم عوامل پيدا اولمشدر. اونك اوزمان بردها آغزينه آله‌مديغی بو سوز، بو عقيده بوكونكی وارثلری طرفندن تكرار اولونوب طورويور . بز بونك عن جهل می؟ يوقسه عن قصد می ؟ ياپيلديغنی بيلميه‌يورز. فقط هرنه اولورسه اولسون اونلرك ماهيت فكره‌لرينی ميدانه قويوب اهل حقی الزدن كلديكی قدر ارشاده چاليشمق وظيفه‌مز اولديغنه قانعز. كچنلرده معهود الحاد مجموعه‌لرندن بريسی خير وشر الهلرينه، مجوسلرك يزدان واهرمنه دائر بر پروپاغاندا ياپيوردی . ديكر بريسی‌ده شويله ديبوردی : « نم اللهم سزككی كبی خالق شر وفتن، ذوالانتقام ، جبار، قهار، شديد العقاب دكلدر .... قدرتی خالق ومروج شر اولمقدن عاجز اولماسيله حاصلدر. انسانلرك فلاكت ومصائبنه چاره ساز اوله‌مديغی زمانلر اونلرله برابر آغلار. اله محبت ومرحمتدر، جهنملرك ، زبانيلرك ، شياطين لعينه‌نك ، بغضك خصومتك ، نفاقك خالقی اولمقدن منزهدر . او رحيمدر، فقط عزيز ذوالانتقام دكلدر. ».

او پاپاسك سوزلرينی بويله شرح وتفصيل ايله تكرار ايده‌رك حق تعالانك قدرت بالغۀ صمدانيه‌سنه قارشی غيظ ونفرت نشر ايدن بوكبی سوزلر، صاحبلرينك معبودلرينی حقدن ماعداده آرامق ذوقندن نشأت ايتديكی نه قدر وضوح ايله كورولويور . ايسته‌يوركه اهل كل ، مرجع

کل اولان شریك ونظیردن ، مقابل ومنازعدن منزه وه علی کل شیٔ قدیر » بولنان حق تعالی‌دن باشقه بر معبود بولسون .

ایسته‌یورکه اومحبت دیدیکی زمان، اصلی اولمیان برمحبت سویله‌مش اولسون . ایسته‌یورکه ، حق دنیلن قدرت مطلقه ظالملرك ، شریرلرك، عدالتله جزاسنی ویرمکه مقتدر اوله‌ماسونده عجزهٔ مظلومین ایله برابر آغلاسون طورسون ، ایستیورکه بغضلر ، خصومتلر، نفاقلر ، حاصلی شیطانك سودیکی بتون سیئات عواملی ، قدرت حقه غالب اولسونده کندیسی دولت حقك خارجنده واونلرك معیتنده اجرای احکام ایتسون. شبهه یوق که حق ، حاکم کل ، خالق کل ، قادر کل اولمیان بر معبود مخیل ، خالق محبت اوله‌میه‌جغی کبی موضوع محبت ده اوله‌ماز. چونکه اونك خلق ایده‌جکی محبتی ، قارشوسنده‌کی ضد قادر درحال امحا ایده‌جك، اونك ده یأس وعجزندن آغلایه آغلایه کوزی چیقاجقدر . آه بو بشریتك نه قدر بیوك جهالت وضلالتی وارکه اك کوچوك برایشنی برعاجزه تودیع ایتمك ایسته‌مز، صوکره دوتر اویله برعاجزی معبود اعلان ایله‌مکه قالقار. غرب کتب فلسفیه‌سی مبادیٔ اخلاقیه‌دن بحث ایدرکن خریستیانلغك، مبحث اخلاقه ایمانی برعنصر اولارق ادخال ایتدیکندن بحث ایدیورلر. بزده شونی اخطار ایده‌لم که دین اسلامده او ایمانك ایمان حق اولاسی لزومنی اوکرتمش. وحقه ایمان ایدلدکجه ، خیر اعلایه وسعادت قصوایه وصول ممکن اولمدیغنی کوسترمشدر . چونکه حقك حمایه‌سنده اولمیان هرشی هیچدر، خیری یدنده طوتان آنجق قادر کل اولان حق تعالی‌در، والله آنجق اودر ، بتون کائناتده حکم وتصرفی مستقلاً جاری اولان مالك الملك اودر ، دیلدیکنه ملکی ویرن، دیله‌دیکندن ملکی نزع ایدن دیلدیکنی اعزاز، دیله‌دیکنی تذلیل ایدن وبتون خیر الندە بولنان وهردرلو شائبهٔ عجزدن مبرا اوله‌رق « علی کل شی قدیر » اولان آنجق اودر . کیجه‌یی کوندوزه ، کوندوزی کیجه‌یه وصل ایدن، ئولودن دیری، دیریدن ئولو چیقاران ، دیله‌دیکنی حسابسز مرزوق ایدن اودر ، خیر؛ اونك خیر دیدیکی، شر؛ اونك شر دیدیکیدر. سویله‌جك اولان آنجق اودر، عبادت ایدیله‌جك اولان آنجق اودر ، ماسواسی هدردر . خیر ومحبته طلبکار اولمق ایسته‌ینلر اول امرده اوکا ایمان ایتملی واونی سوملیدرلرکه محبتلری حق ، مطلوبلری متحقق اوله‌بیلسون. قل اللهم مالك الملك ....

مبارك معراج کیجه‌سی

علیه الصلاة والسلام افندمزك سماواتی، سرائر افلاکی، حقایق علویه‌یی (سبحان الذی اسری بعبده) نظم جلیلنده اشارت بویورولان امر صمدانی ایله مشاهده ولدنیات عوالمی کونا کون تجلیاتیله کشف وتبلیغ بویوردقلری لیلهٔ مبارکه‌یی یارین آقشام عامهٔ موحدین سعادت وحضور وجدانی وذوق معنوی ایله ادراك وانتطاف ایتمش بولوناجقدر .

معراج، حیات اجتماعیه‌نك قدسی، علوی، حقیقی برنقطهٔ انکشافیدر. چونکه نماز مسلمانلره بو کیجه‌ده فرض قیلندی. فضائل جماعتله مقید وخلوص نامه‌یه وابسته بولونان نمازك حیات اجتماعیه ایچون نمونهٔ فضیلت اوله‌رق ارائه واشهاد ایلدیکی وحدت حسیه ووحدت حرکاتك یالکز باشنه رهاکار بر دستور سیاست وعلویت اولدیغی نه قدر آشکاردر . نماز ، اتفاق واتحادك قیمتی ، نفاق وشقاقك ذلت وخیبتی فعلاً اظهار واعلام ایدن بر واسطهٔ نجات ، تقرب الی الله‌ه موصل برشهراه سعادتدر .

مسلمانلرك نماز وجماعتله مکلفیتی عینی زمانده حیات اجتماعیه‌لرنده فیاض برانقلابك روحنی تأسیس ایتمشدر . بو اساس انسانلره حضور وحدانیتده برامل ، برغایه ، برمفکوره ایچون آرالرنده فقیر، زنکین، چوجوق، اختیار ، عالم ، جاهل فرقی اولمقسزین تام برمساوات وکامل براخوت ایچنده رضای الهی‌یی برای احراز سجده ایدن باشلرك مصالح ذاتیه وعمومیه‌لرنده‌ده مساوات واخوت دائره‌سنده یکوجود اولمغه محتاج اولدقلرینی اوکرتدی . بو امر جلیل ارباب عقوله کوستردی که ، جناب ارحم الراحمینه عرض عبودیت قصدیله معین زمانلرده بر انتظام وحضور تام ایچنده جامعلرده برلشه‌ن انسانلرك مادةً ومعناً مسعود ومرفه اولملری ایچون حیات فردیه واجتماعیه‌لرنده‌ده انتظام افعاله ، مراقبهٔ اجتماعیه‌یه ، حدود وشروط اجتماعیه‌نك محافظه‌سنه دائما مجبوریتلری واردر . کائناتده وحدت ازلیه‌دن ، رحمت الهیه‌دن باشقه هرشیئك برحدودی موجوددر. بو حدود وشروط تجاوز ایدیلیرسه نظام وآهنك عمومی وبالنتیجه حضور ورفاه بشریت محو اولور .

معراج ، ملت اسلامیه‌نك رؤیت محاسن ودخول جنتده امم سالفه‌یه تقدمنی مبشردر . بو تبشیرك عین زمانده الی یوم القیام قوت وقدرتی محافظه ایتمسی مشیت سبحانیه اقتضاسندن اولان دین جلیل اسلامك هرمفکوره‌یه ، هرتکمله تفوقنی تحکیم وتأیید ایلمکده‌در .

آخرتده بوتون امتلره تقدم ایده‌جك اولان ملت اسلامیه دنیاده‌ده هرفضیلته ، ترقی‌یه، کمالاته البته حاکم بولوناجقدر . نته کیم عصرلرجه جهان معرفتك یکانه عنصر جوالنی مسلمانلر تشکیل ایتمشلر وفضیلتله مدنیتی ادامه ایتدیرمشلردر. مدنیت حقیقیه‌نك عالم انسانیتی رهاکار نوریله ضیالاندیردیغی دورلر آنجق اسلامیتك صافیت اصلیه‌سیله هرساحه‌ده نشر عرفان ایتدیکی زمانلردی. ظلمت وجهالت ایچنده بونالان انسانیت؛ حریت، مساوات،عدالت معمه‌لرینی ام الکتابدن تعلم ایتمش ، روح بشریت غدای معنویسنی ، احتیاجات وجدانیه‌سنی کتاب الله‌دن اخذ ایتمش وایتمکده بولونمشدر .

مدنيت حاضره نك « دهموقراسى » كلمه سيله ماهيت ومنشأ ى تبديل واخفا ايتديككى ظن ايتديكى اساسلر دساتير اسلاميه دن پك ناتمام اوله رق آلنمش مفكوره لردن عبارتدر . حريت ، مساوات ، عدالت مفهوملرينك منبعى حقوق بشر بياننامه سنده آرايانلرك سوء تلقيلرينى قرآن كريم اك جانلى ادله ايله تكذيب ايتمكده در .

حالبوكه غربك « دهموقراسى » دستورى حقيقتده كاغد اوزرنده قالديغى حالده اسلاميت روحنده فعلاً عصرلرجه حكمران اولمشدر . ماديات ، علوم وفنون آليه اساسلرينك وضع وتدوينى پك خودپسند وحقناشناس اولان غرب هيئت اجتماعيه سنجه كنديلرينه عائد برشرف كبى كوسترلمكده در . فقط « ولا رطب ولا يابس الا فى كتاب مبين » تأييد الهيسيله فرقان جليل هپسنك منبع ومصدر ازليسيدر . قرآنك فلكيانه ، حكمت ، اجتماعياته ، علم الروحه ، تربيه يه .... الخ عائد نصوص منيفه سى پردهٔ غفلتله قلبلرى قرارمامش اولانلر ايچون كافى ووافى بر دليلدر . اساساً پوصله ، طياره ، علم مساحه ، كيمياى تحليلى ، تفصيلى صددمزن خارجنده قالان برچوق كشفيات آليه نك ، علوم مثبته نك انكشافى دوغريدن دوغرى يه مسلمانلره عائد شرفلردندر . چونكه مسلمانلر بشيكدن مزاره قدر ـ چينده بيله اولسه ـ آرايوب بوله رق علمى تحصيل ايله مكلفدرلر . چونكه ، مسلمانلرك حياتى دائمى بر سعيدر . « ليس للانسان الا ما سعى » امر صمدانيسى مسلمانلرك دستور حياتيدر . بو اساسلره لايق اولدقلرى درجه ده عطف اهميت ايدن مسلمانلر تحقق شرف اسلاميتى اعلايه ، مدنيتى ترصينه ، رفاه بشرى تأمينه موفق اولديلر .

حالبوكه يكن صوك عصرلر ظرفنده اسلام مدنيتلرينك بر بر انقراضى ، مسلمان حاكميتلرينك اندراسى ، مسلمان يوردلرينك اجنبيلر طرفندن استيلاسى كبى بارز تدنى علامانى مشهود اولمقده در . غرب عالمى بوكيفيتى اسلاميت تشكلنك ـ حاشا ـ ابتدائيلكنه ، قيمتسزلكنه عطف ايدييور ومع التأسف هيئت اجتماعيه مز آراسنده ده بو قناعت سخيفه يه اشتراك ايدنلر كورولويور .

فقط ، حقيقت حال بوس بوتون باشقه بر شكلده در . اسلام مدنيتلرينك ، اسلام حاكميتلرينك انقراضنه دين اسلام دكل ، بالعكس اسلاميت اساسات ودساتيرنه تماميله مغاير بر صورتده تظاهر ايدن سقوط معنوى واخلاق سبب اولمشدر . بو متعارفه نك ـ اكر بهمه حال اثباتى لازم كليورسه ـ اك بيوك شاهدى ، دليلى تاريخدر . مدنيت اسلاميه نك ، علم وعرفانك ، ثروتك ، قوتك اك زياده نائل انكشاف اولديغى زمانلر ، دائما هيئت اجتماعيهٔ اسلاميه نك بتون معناسيله ، روح وشموليله ديندار وخلوق اولديغى وقتلره مصادفدر . ينه تاريخ نه زمان بر اسلام ديارينك ، بر مسلمان ملتنك ادبار وفلاكتنى قيد ايتدى ايسه بهمه حال دين واخلاقدن وبالنتيجه يالكز آنك شرائط استكمالندن اك مهمى اولان سجاياى اسلاميه دن انحراف ايدلمسى ، بابده يكانه عامل ومؤثر اولمشدر .

فى الحقيقه ملتلرى يشاتان نه قواى ماديه ونه ده ثروت اولميوب بو وسائطك منبع اصليسى ومنشأ اساسيسى اولان دين واخلاقدر . بوكون غرب مدنيتنى ـ كمال ظاهريسنه رغماً ـ اندراس وانفساحه محكوم بولونديران سبب ، سقوط معنوى واخلاقيدن بشقه بر شى دكلدر . غرب عالمنى تهديد ايدن بوياقين تهلكه يى بوتون غرب مشاهير متفكرينى يكزبان اوله رق تكرار ايتمكده درلر . كيتدكجه فضيلتلرك قيمتى بوتون دنياجه آكلاشيلمغه ، حقايق اسلاميه انطاق حق اوله رق تجلى يه باشلامشدر . بونتيجه قارشوسنده مرضى وتقليدى بر شكلده هيئت اجتماعيه مز حريمنه داخل اولان غرب مساويات وفضايحنك مميزات اجتماعيه ورصانت اخلاقيه مزى ناصل مرحمتسز بر صولتله امحا وتخريبه چاليشديغنى وقسماً ده موفق اولديغنى دوشونه رك بويوك بر عذاب حس ايتمه مه نك امكانى يوقدر . ذوق وسفاهتك هركون بر آز دها بنيان اخلاقى واجتماعيمزى كميرديكى ، ثروت مليه يى بلع وافنا ايتديكى ، عزم واراده يى كوشه تديكى ، تساند اجتماعى رابطه لرينى چوزمكه باشلاديغى و نهايت معنوى ساحه ده مظلم بر بوشلق حصوله كتيرديكى محققدر . بوحقيقت مواجهه سنده هيئت اجتماعيه مزك دينى واخلاقى قيمتنى يوكسلتمك حياتى بر ضرورت حالنى آلمشدر . كون كچدكجه دها قطعيتله دويولاجق وحس ايديله جك اولان بو احتياجك تطمينى اعتلاى اجتماعى وكمال اخلاقيمزك يكانه چاره سيدر . يوقسه فوضويت اجتماعيه نك ، ترديات اخلاقيه نك نتايج وخيمه سنى معاذاه ادراك ايتمش اولورز .

ايشته معراج بوتون حقايق علويه يى اظهار ايده رك هيئت اجتماعيهٔ اسلاميه نك تكاملنده ناصل بر رهبر اساس اولديسه بوكونده سعادت ورفاهه نائليتله يوكسك بر تكمل ، يوكسك بر عرفان ، يوكسك بر مدنيته نائليت صورتيله رهامزى عين روحدن ملهم اوله رق تأمين ايده بيليرز . بو ليلهٔ مباركه حرمتنه مسلمانلره نوراً نور بر افق سعادت وسرمدينك انكشافنى جناب واهب العطايادن نياز واسترحام ايلرز . حسن حكمت

مسلمانلغه دوغرو

۲

كتاب منزل

كتاب اللهك هدفى ، فكر بشرك ملكات مختلفه سنى ايشله تمكدر . چونكه دين ، مسائل آتيه حقنده بزى تنوير ايدر :

۱ ــ قابليات وقواى بشريه ،

۲ ــ بونلرك كيفيت استعمالى ،

۳ ــ بو هدفى تحقق ايتديرمك يولنده انسانك اللهه قارشى ايفا ايده جكى وظائف ،

۴ — انسانك اونی محیط اولان طبیعتله مناسباتی ،
۵ — انسانك انسانه قارشی مناسباتی ،
۶ — بومناسباتك كیفیت ادارهسی ،
۷ — حیات آخرت .

سائر كتب وسائر ادیان حقنده سوز سویلهمكه حاجت كورمهیورز. اونلره ایناناندر دوشونسونلر واللرندهكی كتب مقدسهنك بومسائل حقنده اونلری تنویر ایدوب ایتمهدیكنی دریش ایتسینلر . حال بوكه قرآن واسلامك ایضاح ایتدیكی باشلیجه مسائل بونلردر .

بومسائل حقنده بزی تنویر ایتمهین دین ، هدف مطلوبه وصولی تأمین ایدهجك یولی كوسترمهیندین، بروضع الٰهی اولهرق قبول ایدیلهمز.

قابلیات بشریه . — قرآن كریمده « لقد خلقنا الانسان فی احسن تقویم ثم رددناه اونی اسفل سافلین » یعنی « بز محقق انسانی احسن تقویم اوزره یاراتدق ، صوكره أسفل سافلینه رد ایتدك » بویوریلیور.

انسان احسن تقویم اوزره یارادیلمشدر . طبیعتی تشكیل ایدن هر جزء انسانده مندمجدر . انسان اعلای علیینه یوكسلهبیلیر . فقط عینی زمانده اسفل سافلینهده سقوط ایدهبیلیر . طبیعتدهكی هرشیئك دائرهٔ ترقیسی محدود اولدیغی حالده انسانك ساحهٔ ترقیسی بیحدوددر. بونكله برابر انسان بوشكلدهده تدنی ایدر .

قابلیات بشریهنك نهاولدیغنی آكلامق مسئلهسی فكر بشری اشغال ایدن معظمات مسائلدندر . بومسئلهنك مختلف صورتلرده حلی، اخلاقی، اعتقادی ، روحانی حیات ایچون مختلف قاعدهلر وضعنه سائق اولمش، بومسئله مختلف اعتقادلرك ومختلف سیاستلرك ظهورینه سببیت ویرمشدر. طبیعی بز بوصحیفهلرده بو بویوك مسئلهیی مفصل بر صورتده موضوع بحث ایدهمیهجكز. شونی سویلهمك كافیدركه مسلمانلقدن مقدم ظهور ایدن ادیان ایله فلسفهلر بشریته ظلم ایتمشدر . هریرده انسان بك دنی آرزولر بك سفلی احتراصلرك صورت مجسمهسی طانیمشدی انسانك بدنی، طریق ترقیده تصادف اولونان اك مدهش مانعه ظن اولونیوردی . بعضیلری انسانی اوقدر عادی برشكلده تلقی ایتمشلردركه (كنا.) ك فطرت بشرده متمكن اولدیغنی سویلهمشلردی. آرتق انسانك كناهدن قورتولماسنه، عذاب ابدیدن خلاص بولماسنه امكان یوقدی. (بودا)، انسانی، حیات وموجودیته بیله لایق كورمیوردی . محنت ومشقت انسانك نصیب متمادیسی ایدی . فلاكت واضطرابدن قورتولمهنك یكانه چارهسی (عدم مطلق) دی . اسكی (وهدا) فلسفهسی وجود بشری مستكره برزنجیر اسارت تلقی ایدییوردی . زردشتیلك انسانی خیر وشر الاهلرینك النده بر اویونجاق یاپمشدی . یونان فلسفهسی ایسه انسانی (نه مسیس) ایله سائرهنك بیچاره بر قربانی دركسنه ایندیرمشدی . مختلف اقلیملر ومختلف زمانلرده انسانلق حقنده پرورده اولونان بو فكرلر درلو درلو قربانلره ، درلو درلو اشكنجهلره سببیت ویرمشدی . عصری فلسفه ، بونك عكسنی التزام ایتدی . عصری فلسفه انسانلق حقنده پرورده اولونان قدیم فكرلردن انسانانی قورتارمق ایستهدی وعقلیه مذهبی انسانی هر ترقیبه نامزد كوردی . بویكی، اسكی متخالف فكرلرك ایكیسیده برپارچه حقیقتی محتویدر . یالكز مسلمانلقدركه انسانه حقیقی موقعنی بخش ایدر . قرآن كریم ، انسانه عقلی ، بدنی ، اخلاقی ، روحانی اك مكمل تجهیزاتك بخش اولوندیغنی، اونك كناهدن آزاده اولارق دوغدیغنی ، اوامر الٰهیهنك كافهسنی اجرایه لایق وهر ترقیبه نامزد اولدیغنی بیان ایدر . مسلمانلق سن صباوتده اولن چوجوقلرك دوغرودن دوغرویه جنته كیدهجكلرینی سویلهدیكی حالده ، خرستیانلق بو كبی چوجقلرك پاپاسلر طرفندن یاپیلان مراسمه تابع اولمازلرسه جهنمه كیدهجكلرینی سویلرلر . بونلرك زعمنجه انسان دنیایه كنهكار اولارق كلیر. بناءً علیه تطهیر اولونمادن اولورسه مطلقا جهنمه كیدر. علیه الصلاة والسلام افندمز انسانلغی اك یوكسك شاهقهیه اعلا ایتدی . پیغمبرمز بویوریوركه هر انسان طاهر ، اعلای علیینهیه یوكسلمكه لایق اولارق طوغار . حیات اخرویهنك هر نعمتنه ، ترقیلرك اك یوكسكنه احراز لیاقت، هر انسانك حق طبیعیسیدر. فقط مسئلهنك دیكر شقی دها اهمال اولونمامشدر. انسان (اسفل سافلین) هده دوشهبیلیر. حق طبیعیمزك بزه بخش ایتدیكی هرشیئی تحقق ایتدیرمك وسفلیتدن قورتولمق ایچون نه یاپاجغز؟ قرآن كریم بزه بونی ایضاح ایتمشدر . حق تعالی بویوریوركه « قوانین الٰهیهیه ایمان ایدنلر و اونلره توفیق حركت ایدنلر هیچ بر وقت كسیلمیهجك براجره یعنی دائمی وابدی ترقیبه نائل اولورلر. » قابلیاتمز ونقائصمز بونلرسه بزی ارشاد ایچون كوندریلن دینك ناصل اولماسی ایجاب ایتدیكی مسئلهسی میدانه چیقار . دین ، بزه اویله قواعد واوامر وضع ایتمهلیدركه اونلری تعقیب ایتدیكمز تقدیرده قوامز ثمره ویرمهلیدر .

بز پاك بر فطرتله حیاته كلیورز . كناهلرمزی بیقایهجق قانه محتاج دهكلز . انسان كناهی توارث ایتمز . كناه انسانك صاقینه بیلهجكی بر شیدر . بناءً علیه قرآن كریم (نجات)ی (یعنی زلهٔ اصلیهدن نجاتی) هدف دین اولهرق ذكر ایتمهیور. بویله برنجات احتیاجنی حس ایتمك بشریته برحقارتدر . بز دوغرو یولدن آیریلیورسهق بونی بزم اثرمزدر. بزم كناهكار اولارق یارادیلهمزدن ایلری كلهمكدهدر . خرستیانلرك زلهٔ اصلیهدن قورتولمق معناسنی افاده ایدن « salvation » كلمهسنك لسان دینمزده مقابلی (فلاح)در . (فلاح)ك معناسی موفقیت ، تكامل ، قوا وملكاتی انكشاف ایتدیرمك ، الحاصل حیات بشریهیی ثمرهدار. ایتمكدر .

قابلیات بشریهنك صورت استعمالی — بو مقدمات بزه قابلیاتمزی ناصل ایشلهتهجكمزی كوسترر . بزم قابلیاتمزك حقیقی ماهیتی آنجق بزی

یارادان الله بیلیر . بناءً علیه ارشادمز ایچون بز اوکا توجه ایدرز . بونك ایچون جناب حق بزی دوغرو یولی کوسترمه‌نك کندیسنه عائد اولدیغنی بیان بویوربیور . فقط بزم فطرتمزك لایتناهی ملکاتی حائز اولدیغنه ایناتمه‌مز اونلری ایشله‌تمکه کفایت ایتمز . بر طبیبك حذاقتنه اعتقاد ایتمك بزی باش آغریسندن قورتارماز . دین بزه رعایت اولوناجق قوانین، اوامر ونواهی کوسترملیدرکه حیاتمزی اونلره کوره تنظیم ایده‌لم، هدفمزه دوغرو کیده‌لم . مسلمانلغك معنابی بودر . کافهٔ انبیانك، آز جمله حضرت عیسانك‌ده دینی‌ده بو ایدی . حضرت عیسی « بن قانونی امحا ایچون دکل ایفا ایچون کلدم . » قانون ایله عمل ایدن، قانونی اوکره‌تن، ملکوت سماده اك یوکسك موقعی احراز ایدر . بویله حرکت ایتمه‌ین اك سفلی موقعده قالیر » دیدیکی زمان مسلمانلغی تلقین ایدییوردی . مسیح جبل موعظه‌سنده بو سوزلری ایراد ایدییورکن مسلمانلقدن باشقه برشیدن بحث ایتمه‌یوردی .

مسلمانلقده قادینه

٦

تعدد زوجات

حضرت محمدك تبلیغ ایتدیکی کتاب مبین، برکتاب التهیدر . (تعدد زوجات) « عائد اولان آیات قرآنیه، سائر آیات جلیله کبی بونك بویله اولدیغنی اثبات ایتمکده‌در . هپمز، تعدد زوجاتك برنجی درجه‌ده بر مؤسسه اولمادیغنی قبول ایدییورز . چونکه عینی آدمك زوجه‌لری آراسنده‌کی متقابل قیصقانجلق حیات عائله‌یی تشویش ایدر . بوقیصقانجلق زوجك زوجه‌لر آره‌سنده اجرای عدالت ایده‌مه‌مسندن تولد ایدییور . بناءً علیه قرآن کریم، برانسان بوقیصقانجلق سیئه‌سندن قورتولامازسه بر زوجه ایله اکتفا ایتمه‌سنی امر ایدییور . امام شافعی (ذلك ادنی الاتعولوا) نظم جلیلنی تفسیر ایدییورکن تعدد زوجاتك صورت قطعیه‌ده تحدیدی لازم کلدیکنی بیان ایتمکده‌در . امام (فخرالدین رازی) امام (شافعی)نك نقطهٔ نظرینی تأیید ایدییور . امام (شافعی) ایله امام (رازی) نك عصری مدنیت غربیه‌نك وجود بولماسندن چوق زمان اول یاشادقلری محتاج ایضاح دکلدر .

ینه سورهٔ نساده بویوریلیورکه :

« ولن تستطیعوا ان تعدلوا بین النساء ولو حرصتم فلا تمیلوا کل المیل فتذروها کالمعلقة »

یعنی « قادینلر آره‌سنده اجرای عدالته نه‌قدر خواهشکر اولسه‌کزده اجرای عدلت ایده‌مزسکز . بناءً علیه هوا وهوسکزه بوس بوتون منقاد اولارق قادینلر کزدن برینی اهماله اوغراتمه‌ییکز » .

تعدد زوجاته قید وشرط ایله مساعده ویره‌ن آیت کریمه‌ایله بو آیتی توحید ایتدیکمز تقدیرده مسلمانلغك تعدد زوجاتی تشویق دکل، بالعکس اونی تشویق ایتمه‌دیکی وتعدد زوجات جوازیله آنجق فطرت بشری انکار ایتمك ایسته‌مدیکی توضح ایدر . آیتك برنده قرآن کریم، یتیم برقیزی ولیسی آلاجق اولورسه هر درلو ظلمك وقوعی محتمل اولدیغی، بناءً علیه تحت ولایتده اولان بر یتیمی دکل، باشقه قادینلری آلمه‌نك دها موافق اولاجغی بیان ایتمکده‌در . مسلمانلق کوله‌لری آزاد ایتدیکندن مسلمانلق بونلرله ازدواجی توصیه ایدر . قرآن کریمده جمعیت بشریه‌نك مختلف مراحل، مختلف احوال وشرائطی نظر دقته آلیندیغندن بر ارککه بر قادیندن فضله آلمق مساعده‌سی بخش اولونمشدر . بوشکلده حرکتله مسلمانلق تعدد زوجاتی أدیان سائره‌ده کوروله‌ین بر تحدیده اوغراتمشدر . فقط تحدیدات وضعیله اکتفا ایتمه‌ین قرآن کریم تعدد زوجاتك تولید ایتدیکی فنالغی‌ده نظر اعتباره آلارق بر مسلمانك زوجه‌لری آره‌سنده اجرای عدالت شرطیله بردن فضله قادینله ازدواج ایده‌بیله‌جکنی بیان ایتمشدر . بناءً علیه متقابل قیصقانجلقدن، ظلمدن طولایی برشکایت وقوع بولمایه‌جقدر . بر ارکك زوجه‌لری آراسنده اجرای عدالت ایده‌میه‌جکسه بر قادین آلیر . عینی سورهٔ شریفه‌نك دیکر بر آیتده قادینلر آره‌سنده اجرای عدالتك قولای برشی اولمادیغی، بر ارکك قادینلر آره‌سنده اجرای عدالت ایده‌میه‌جکسه، بیله بیله بر قادینی اذایه اوغراتدیغندن طولایی مسئول اولاجغی بیان اولونمقده‌در .

حضرت محمد ایله اصحاب کزیننك نه ایچون بر زوجه ایله اکتفا ایتمه‌دکلری صورولابیلیر ؟.. بوسؤالك جوابی: عرب هیئت اجتماعیه‌سنك وشرائط زمانیه‌نك وحدت زوجه‌یی ممکن ویاخود مفید قیلمه‌مسیدر . تعدد زوجات، کندینی اعاشه ویاخود حمایه‌یه مقتدر اولمایان قادینلرك حیات ورفاهنی تأمین ایده‌جك یکانه واسطه‌یدی . اوزمان، بشریتك نصف نسائیسی هیچ بر انکشافه مظهر دکلدی . بر قادین ادامهٔ حیات ایچون پاره قازانامازدی . قوجه‌سز بر قادینك، ابوینك اونده اصرار حیات ایتمسی لابددی . پدرلر، قیزلرینی سومزلردی . هندستانده اولدیغی کبی بابالر قیزلرینی فدا ایدرلردی قیزلر بویونجه پدرلری اونلری همان اولندیرمه‌یی دوشونورلردی . قیزلر أوله‌نجه قوجه‌لرینه تحمیل اولونان بر یوك اولورلردی . شاید بونلر طول قاله‌جق اولورلرسه قادین اك مؤلم بدبختلغه دوچار اولوردی . آرتیق کیده‌جك بر یری بولونماز وبناءً علیه معیشتنی تأمین ایتمه‌سنه امکان قالمازدی . هندستانده طول قادینلر اولن قوجه‌لریله برابر کندیلرینی احراق ایدرلردی . عربستان وسائر یرلرده طول بر قادینك تأمین حیات ایتمه‌سی قوجه بولماسنه وابسته ایدی . فقط اساساً ارککلر اقلیتده بولوندقلرندن « وحدت زوجه » طرفدارلغی التزام ایدلدیکی تقدیرده

قادينلرك زوج بولمالرينه امكان قاليوردى. بو شرائط تحتنده تعدد زوجاته مساعده ايدلمديكى تقديرده قادينلرك نصيبى سوقاقده قالمق اولوردى. بو شرائط تحتنده اخلاق واجتماعيات نقطهٔ نظرندن تعدد زوجات بر رحمتدى، چونكه هيئت اجتماعيه‌يى وقادينلرى تدنيدن قورتاريوردى. حضرت محمدك بويله خيركار بر مؤسسه‌يى قالديرماسنه محل يوقدى. كنديسى ايسه شخصاً تعدد زوجاتى قبوله مجبورايدى. چونكه قوجه‌لرى دعواى اسلام اوغورنده اولن قادينلرك عددى چوقدى. شهداى اسلامك ارامله باقق حضرت محمدك بورجيدى. بوتون عربستانك حكمدار مطاعى ايكن بيله حضرت محمد، اك ساده واك متواضعانه بر حيات امرار ايديوردى. پيغمبرمزك منابع ماليه‌سى پك محدوددى. فقط دعواى اسلام اوغورنده ترك حيات ايدن شهدانك زوجه‌لرينه حاميلر بولمق مجبوريتنده اولديغندن بالذات كنديسى آرقداشلرينه نمونهٔ امتثال اولمشدى. پدرى، پيغمبرمزك اك صميمى دوستى واك فداكار آرقداشى اولان حضرت عايشه‌دن ماعدا پيغمبرمزك بوتون زوجاتى، طول قادينلردى.

تعدد زوجات هيچ بر وقت استفراش نسوانك بر شكلى عد اولونمامشدر. محترم و زنكين پدرلر بيله قيزلرينى اورتاق اولارق ويريرلردى. بالعكس تعدد زوجات بر مانعهٔ فحش اولارق تلقى ايديله‌كلمشدر. هيچ شبهه‌سز تعدد زوجات كيزلى ويا آشكار فحش ايله هيچ بر نقطهٔ نظردن مقايسه ايديله‌من. بوكون تعدد زوجات بر چوق مملكتلرده منع ايديله‌جك اولسه اوراده هيئت اجتماعيه مطلقا اك فجيع ترديلره دوچار اولور وقادين اك جيركين سقوطه اوغرار.

سوقاقلره طاشان اخلاقسزلقلرى طوردپران ومحوايدن تعدد زوجات هيچ شبهه‌سز بر نعمتدر. چوجوق تولداتنك تناقصنه مانع اولان تعدد زوجات البته بر رحمتدر. بر چوق امراض معلومه‌نك انتشارينه مانع اولان تعدد زوجات، هيچ شبهه‌سز، محض عنايتدر.

مع مافيه، بر آن ايچون، اوروپاده قادينلرك كنديلرينه باقه‌جق، حتى قوجه‌دن استغنا ايده‌جك درجه‌ده ايلريله‌دكلرينى قبول ايده‌لم. فقط اوروپا بوتون دنيا دكلدركه. دنياده تعدد زوجاته طالب اولان انسانلر بولوندقچه، جهانشمول اولديغنى ادعا ايدن هر قانون تعدد زوجاتى قبول ايتمك مجبوريتنده‌در. مسلمانلق وحيد الزوجه اولان بر آدمك مسلمان اولماديغنى سويله‌ميور. بالعكس وحيدالزوجه اولان بر مسلمان، پك مكمل بر مسلماندر. ناصل كه وحيدالزوجه اولان بر خريستيان، خريستياندر. شو فرقله كه بر مسلمان بر طاقم شرائطه تبعيتله مشروع بر صورتده تعدد زوجاته مجبور اولورسه‌ينه مسلمان قالير. فقط بر مسلمان هيچ بر زمان بر مترس! قوللاناماز. خريستيانلر ايسه بر خريستيان بر زوجه‌دن فضله قادين آلاجق اولورسه خريستيانلقله قطع علاقه ايده‌جكنى، حال بوكه ايكى يوز مترس قوللانه‌جق اولورسه خريستيان قالاجغنى، ديانت عيسويه‌نك اوكا هيچ برشى ديميه‌جكنى سويلرلر.

اهاليسى مسلمانلردن وسائر مللدن متشكل اولان يرلر ايچون اساسات اسلاميه‌نك اساسات عيسويه‌دن دها خيرلى اولديغى آشكاردر.

شريعت اسلاميه‌نك كوزه‌للكى شوراده‌در كه بر طرفدن اخلاقسزلغه مانع اولديغى، هيئت اجتماعيه‌يى تطهير ايتديكى كبى ديكر طرفدن تعدد زوجاتى‌ده تشويق ايتمه‌مشدر. هندستان قدر اهالئ اسلاميه‌سى چوق اولان ديكر بر مملكت يوقدر. حال بوكه بونلرك آره‌سنده تعدد زوجات جوازندن استفاده ايدنلرك عددى بيكده اوچ ويا درتدن عبارتدر. بو صورتله مسلمانلق يتمش ميليون مسلمانك حقيقةً وحيدالزوجه اولماسنى تأمين ايتمشدر. مع مافيه «تعدد زوجات» ايله «خفى فحش» مقايسه ايديله‌جك اولورسه ذره قدر حس اخلاقيسى اولان بر آدم فحشى ترويج ايده‌من.

بر چوق امرا، اغنيا وسائر ذواتك تعدد زوجات مساعده‌سنى سوء استعمال ايتدكلرى شبهه‌سزدر. فقط، بو، خريستيانلق عالمنده‌ده وقوع بولمشدر. خريستيانلق وحدت زوجه‌نك فنالقلرندن ناصل مسئول دكلسه مسلمانلق‌ده تعدد زوجات مساعده‌سنك سوء استعمالندن هيچ بر وقت مسئول اولاماز.

تكرار ايدرزكه بز تعدد زوجاتى ترويج ايتمه‌يز. مسلمانلق فى الحقيقه، وحدت زوجه‌يى تشويق ايدر. دين اسلامى قبول ايدن بر انسان بر زوجه‌دن فضله‌سنه اجراى عدالت ايده‌ميه‌جكنه قائل ايسه اونك بر قادين دها آلمه‌سى كناه اولور. ملتلر واردركه اركك‌لرينك قلبى كنيش دكلدر، قادينلرى يكديكرينه قارشى چوق قيصقانجدر. بو ملتلر ايچون وحدت زوجه، فقط قطعى وحقيقى وحدت زوجه اك مكمل قانون اجتماعى اولور. شريعت اسلاميه بونلره تعدد زوجاته مساعده ايتمز.

اسلامك منعنده اظهار شدت ايتديكى مسئله اركك‌له قادين آره‌سنده مناسبات غير مشروعه وقوعيدر. مسلمانلق هيچ بر زمان بوكا مساعده ايتمز. مسلمانلغك، قيود وشروط تحتنده تعدد زوجاته مساعده ايتمه‌سى بو آفته قارشى كلمك ايچوندر. اسلامك قوانين شرعيه‌سنده اهل اسلامى اوتانديره‌جق برشى يوقدر. مسلمانلق، محتاج مدافعه دكلدر. بوتون قوانين اسلاميه، رعايت ايدلديكى تقديرده، انسانلق ايچون اك خيرلى قوانيندر.

اهمال ايدلمه‌مسى ايجاب ايدن ديكر بر نقطه تعدد زوجات عادتنك موجوديتندن بالذات قادينك مسئول اولماسيدر. چونكه تعدد زوجات قادينك رضاسيله وقوع بولويور. بعض قوانين تعدد ازواجه مساعده ايتديكى حالده بو عادت قالقمشدر. چونكه آرتيق زوجى اولان بر قادين ديكر بر زوجه طالب اولمامقده‌در. تعدد زوجاتك موجوديتى، قادينك اوكا تحمل ايتديكنى كوسترر.

طبيعتك‌ده تعدد زوجاته مساعد اولديغى آكلاشيليور ، دين اسلام طبيعتى تقييد ايدر ، طبيعتى اصلاح ايلر ، طبيعتى تعديل ايدر ، فقط طبيعتى انكار ايتمز . بوديلك ، هندولك ، حقيقى خرستيانلق طبيعت بشرى انكاره متمايلدى . چونكه هپسى زهدى تلقين ايديوردى . دنيا بوتون محاسنيله ، بوتون نعميله ، بوتون احتشام وشانيله ، بوتون ماده و قوتيله ، يالكز بر (مايا) دن ، بر خيال باطلدن عبارتدى . حضرت عيسانك فكرلرى بر يوزنده دكل ، سماده بر ملكوت الٓهى تأسيسنى استهداف ايديوردى . كنديسى زهده حصر حيات ايتمش ، چولوق چوجوق صاحبى اولمامشدى . بوكونكى انسانلر مشاراليهى تعقيب ايده‌جك اولسه‌لردى مدنيتدن بر اثر قالمازدى . مسيح ايله بودا بشريتك نمونهٔ امتثالى اولاجقسه بالذات نوع بشر معدوم اولور . حالبوكه مسلمانلرك هر كونكى دعالرندن برى‌ده شو آيت كريمه‌در :

« ربنا آتنا فى الدنيا حسنةً وفى الآخرة حسنةً »

يعنى « ياربى ! بزه بو دار دنياده كوزل وايى اولان هر شيئى ، آخرتده‌ده ايى و كوزل اولان هر شئ احسان ايت ! »

طبيعت انسانلره (ساراس) نامنده‌كى قوشلره بخش ايتديكى طبيعتى احسان ايتمه‌مشدر . هنديلر بالتجربه بيليورلركه بو قوشلرك ارككى وديشيسى آره‌سنده‌كى محادنت اوقدر حرارتليدركه برى اولوروياولديريليرسه ديكرى حزن وماتمندن اولور . نه‌اركك نه قادين بوقدر دواملى بر محبته مفطور ده‌كلدر . شايان دقتدركه وحدت زوجه طرفدارى اولان غربده بو محبت ، تعدد زوجات مساعده‌سندن مستفيد اولان شرقدن دها آزدر . غرب مملكتلرنده اكثريتله زوجلر ، زوجه‌لرينك وفاتى متعاقب تجديد ازدواج ايتدكلرى كبى زوجه‌لرده عينى صورتله حركت ايدرلر . حالبوكه شرق مملكتلرنده وضعيت بونك عكسنه‌در . زوجلر وزوجه‌لر ارتحال ايدنلرك خاطره‌سنه حرمت ايدرلر . غربده زوج ايله زوجه آراسنده‌كى محبتده دوام يوقدر . فقط بو وضعيت نه وحدت زوجه اساسندن ، نه‌ده تعدد زوجات جوازندن ايلرى كلمكده‌در . علم حيات وطبيعيات علماسى انسانك فطرةً تعدد زوجات طرفدارى اولديغنى سويليورلر . طبيعت ، انسانك متعدد الزوجات اولماسنى ايسته‌ديكنى برچوق شكللرده افاده ايديور . فقط ، انسانك طبيعتى تعديله حقى واردر .

تعدد زوجاتك فيسيولوجى نقطهٔ نظرندن اسبابى مشهور (مونته‌سكيو) طرفندن تعداد اولونمشدر . موىٰ اليه صيجاق مملكتلرده قادينلرك سكز ، طقوز ، اون ياشلرنده قابل ازدواج اولدقلرينى قيد ايدر . بوصورتله بو مملكتلرده چوجوقلق وازدواج يكديكرينى تعقيب ايدر . قادينلر يكرمى ياشنده اختيارلارلر . بناءً عليه عقللرينك كمالى ، كوزللكلرينك دواميله مترافق ده‌كلدر . بو مملكتلرده تعدد زوجات پك طبيعيدر . حتى صوغوق مملكتلرده بيله اركككلرك فحشدن صيانت نفس ايچون تعدد زوجاته مراجعت ايتمه‌لرينى ايجاب ايدن اسباب فيسيولوجيه واردر .

(شوپنهاور) ، صراحةً ديركه : « هپمز برزمان ايچون ، ياخود على الدوام پوليغامى (تعددزوجات) ايچنده ياشايورز . مادام كه هر انسان بر قاچ قادينه محتاجدر ، تعدد زوجاتى قبولدن باشقه چاره يوقدر . بو حركت قادينى حقيقى و طبيعى موقعنده ياشاتير وبوصورتله آوروپا مدنيتنك وجودده كتيرديكى قادين زائل اولور ، آوروپاىى دولديران بدبخت قادينلردن اثر قالماز . » .

شوپنهاور متعاقباً ديركه :

« تعدد زوجات حقنده مناقشه‌يه حاجت يوقدر . چونكه هر يرده فعلاً جاريدر . اصل قونوشولاجق مسئله اونك تنظيميدر . » .

تعدد زوجاتى تنظيم ايدن يكانه دين ايسه آنجق مسلمانلقدر .

مشير حسين قيدواى

يڭى حقوق عائله

لايحه‌سى حقنده مطالعه

۱۱

« ۸۶ ـ ماده : ۸۵ نجى ماده‌ده بيان اولونان اسباب تحت تأثيرنده اولارق زوج ، زوجه‌سنى تطليق ايده‌بيلير . آنجق ايجاب طلاقك حاكم ويا (آتياً تدوين ايديله‌جك) [۰] نجى ماده احكامنه توفيقاً طرف حاكدن تشكيل اولونان هيئت حكميه حضورنده ايقاعى شرطدر . »

بو ماده برچوق نقاط نظردن جالب تأملدر . بو ماده‌يه نظراً بر شخص زوجه‌سنى تطليق ايده‌بيلمك ايچون هر حالده (۸۵) نجى ماده‌ده محرر اسبابدن برى تحقق ايتمه‌ليدر ، صوكره‌ده تطليق يا حاكم ويا بر هيئت حكميه حضورنده وقوع بولماليدر . ديمك اولويوركه بو شرائط داخلنده ايقاع ايديله‌بن طلاقلر قانوناً معتبر اولمايه‌جق ! هرهانكى بر اركك كنديسنجه كورديكى برلزوم اوزرينه زوجه‌سنى تطليق ايتمش اولسه بينه بينلرنده حال زوجيت قائم عد اولوناجق ، بو تطليقه رغماً بينه آره‌لرنده احكام نكاح جارى اولاجق ! .

لايحه‌ده عقد نكاحك بر مأمور رسمى حضورنده اجراسى نكاحك شرائط انعقادندن عد ايدلديكى كبى تطليق مسئله‌سى‌ده منوال محرر اوزره تقييد ايديله‌رك بونكله طلاق حادثه‌لرينك آزالماسى غايه‌سى استهداف ايدلمش ، فقط بو خصوصده‌كى احكام عاليهٔ شرعيه‌مزى هيچ نظر دقته آلمايه لزوم كورلمه‌مشدر .

بديهيدركه احكام شرعيه‌مزه نظراً مكلف اولان هر اركك اهليت طلاقى مستقلاً حائزدر . هر اركك حائز اولديغى بو اهليتى بر شرط ايله مقيد اولمقسزين ايسته‌ديكى يرده استعمال ايده‌بيلير . شوقدر واركه طلاقك

شهود حضورنده وقوعی ویابعدالطلاق اشهادده بولونماسی مستحسندر. ارککلرك اهلیت طلاقه مالکیتی : (یا ایها النبی اذا طلقتم النساء فطلقوهن لعدتهن ...)، (واذا طلقتم النساء فبلغن اجلهن فامسکوهن بمعروف او سرحوهن بمعروف ...) ، (وان طلقتموهن من قبل ان تمسوهن ...) مثللو بر چوق آیات قرآنیه وسائر ادلهٔ شرعیه ایله ثابتدر .

واقعا طلاق، دوامی مطلوب اولان بر عائله رابطه‌سنی انحلاله اوغراتدیغی ایچون لازم‌الاجتناب بر حرکتدر. فقط بونکله برابر بنه لحکمةٍ مشروع وبونك تقدیری‌ده زوجك وجدانه ، دیانته ، شخصیت اخلاقیه‌سنه مودوعدر .

شبهه یوق که شریعت مطهره‌مزك احکام علویه‌سندن هربری بشریت حقنده عین حکمت ، عین مصلحتدر . ناصل اولماسین که بو احکامك شارع عظیمی حکیم متعال اولان الله تعالی‌در ، مطلع تجلیسی ده وحی سبحانیدر . بناءً علیه بر مسلمان بر حکم شرعینك حکمت تشریعیه‌سنه انفاذ نظرده بولوناماسه بیله ینه او حکمك عالم انسانیت حقنده عین رحمت اولدیغنده تردد ایتمز .

بز مسلمانلر بو جهته قانع اولمقله برابر احکام شرعیه‌مزك فلسفه‌سنی، حکمت عالیه‌سنی تحریدن ده دیناً ممنوع دکلز . بلکه بو تحری بر نوع عبادتدن معدوددر .

فی الحقیقه بو دین حکمت رهینه منسوب اولمایان بر چوق متفکرینك ده اعتراف ایتدیکی وجهله بزم بالجمله احکام شرعیه‌مز بر منهج علمی‌یه تابعدر ، اصول منطقیه‌یه منطبقدر ، ادلهٔ عقلیه‌یه ، بر فلسفهٔ عالیه‌یه مستنددر . بو احکامك فلسفه‌سی تدقیق ایدلدکجه علویتی ، حکمت شرعیه‌سی پیش تفکراتمزده دها زیاده تجلی ایدر طورور .

ایشته بو خصوصده‌کی مساعدهٔ دینیه‌یه بناءً در که علمای اسلامیه احکام شرعیه‌مز حقنده بر چوق محاکمات حکیمانه‌ده بولونمش و بو احکامك حکم شرعیه‌سنه دائر (حکمت تشریع) نامیله بر علم بیله تدوین ایتمشلردر .

شیمدی بزده طلاقك مشروعیتنده‌کی و اهلیت طلاقك ارککلره ویرلمه‌سنده‌کی حکمت شرعیه‌یی بر آز تحری ایده‌لم :

معلوم اولدیغی اوزره نظر اسلامده نکاح ؛ شرعی ، مدنی بر عقد اولدیغی کبی طلاق ده وقوعندن تماماً اجتناب ایدلمه‌یه‌جك اجتماعی ، شرعی بر معامله‌دن عبارتدر . واقعا نکاح بویوك بر نعمتدر ، بو سایه‌ده بر عائله تأسس ایدر ، بر چوق مصالح حیاتیه قولایلقله تأمین ایدیلیر . بناءً علیه بو رابطه‌نك دوامی شرعاً مطلوبدر . طلاق ایسه بو رابطه‌یی ازاله ایتدیکندن شرع انور نظرنده محظوردن خالی دکلدر. صحیح بر سببه مستند اولمقسزین وقوع بولان طلاقلر عندالله مبغوض؛

کفران نعمتدن، علائم حماقتدن معدوددر. بونکچوندر که بو خصوصده بر خیلی ترهیبات دینیه واردر . ازجمله فرقان مبینده : (وان اطعنکم فلا تبغوا علیهن سبیلا ، ان الله کان علیاً کبیراً) بویورلدیغی کبی بر حدیث نبویده‌ده : (ابغض المباحات عندالله الطلاق) وارد اولمشدر. دیکر بر حدیث نبویده‌ده « تزوج ایدیکز ، فقط تطلیق ایتمه‌یکز ، چونکه طلاق اویله بر شیدر که اوندن اللهك عرشی تیترر. » بویورلمشدر.

مع هذا بو رابطه‌نك هیچ بر وجهله انقطاع ایدمه‌یه‌جکنی قبول ایتمك ده موافق حکمت دکلدر . زیرا ؛ بعضاً عائله حیاتنده اویله الیم بر حالت تحدث ایدر که بو تقدیرده حال زوجیتی ادامه‌دن مطلوب اولان غایه فوت اولور . بالعکس طلاق ، زوجیندن هر برینه یکی بر حیات افاضه ایدر ، بر طاقم محاذیر اجتماعیه‌نك تولدینه مانع اولور ، فجیع بر وضعیتدن قورتولمق ایچون طلاقدن باشقه چاره بولونماز . ایشته بونکچوندر که شریعت اسلامیه‌ده طلاق اساساً حرمتدن سالم اولمامقله برابر ـ ضروریات اجتماعیه ایجاباتندن اولمق اوزره ـ تجویز ایدلمشدر . حالبوکه وقتیله بعض غیر مسلم ملتلر نکاحك قابل انحلال اولمادیغنی اعلان ایتمش ، طلاقی تجویز ایتمه‌سندن طولایی اسلامیتی تنقیده جرأت کوسترمشلردی . فقط بالآخره حادثات اجتماعیه کندیلرینی ایقاظ ایتدی ده طلاقی کندی مؤسسات مدنیه‌لرینه ادخال ایتدیلر . حتی بو کون غرب اجتماعیونی طلاقك اخلاقه غیر منافی بر مؤسسهٔ اجتماعیه اولدیغنی اعتراف ایتمکده‌درلر .

اجتماعیاته عائد ، لسانمزه مترجم بر اثرده دینیلیورکه : « فرانسه‌ده قانون مدنی و عرف طلاقی قبول ایدییور و قانون خلافنه اوله‌رق عرف ، رضای طرفین ایله طلاقی تسهیل ایدییور . ازدواج بوتون اخلاقی قیمتنی واجتماعی اهمیتنی حرارادەلر آراسنده تأسیس ایدن بر ائتلافدن اخذ ایله‌دیکندن بو ائتلاف ختامه ایرنجه آرتق کندی وظیفه‌سنی کورەمز ، بویله بر حالده طلاقك اخلاقاً مشروع اولدیغنی طانیمقدن امتناع ممکنمیدر ؟ »

دیمك که طلاقه معارض اولان ملتلر مؤخراً طلاقی قبول ایتمکله بو خصوصده بر خطوهٔ ترقی آتمشلردر. بلکه ایکنجی خطوهٔ ترقیلری ده اهلیت طلاقك یالکز ارککلره عائدیتی قبول صورتیله تظاهر ایده‌جکدر.

اهلیت طلاقی یالکز زوجك حائز اولماسی مسئله‌سنه کلنجه: بوده بویوك بر حکمت شرعیه ایجاباتندندر .

اولا — : زوجه‌نك اهلیت طلاقه مالکیتی اساساً موافق دکلدر. بونکچوندر که هیچ بر ملتده قادینلره بو اهلیت ویرلمه‌مشدر. قادینلر ـ هیئت عمومیه‌لری اعتباریله ـ ارککلر قدر منور ، عاقبت بین دکلدرلر. بونکله برابر فطرةً نحیفدرلر، زیاده حساسدرلر، پك چابوق منفعل اولارق رابطهٔ زوجیتك انحلاله سببیت ویره‌بیلیرلر . آرتق

بو حال ایله برابر طلاقه صلاحیتدار اولمالری کندی منفعتلرینه‌ده قابل تأليف اولماز . مع‌هذا بوخصوصده بر رخصت شرعیه واردر ، شاید بر قادین بوصلاحیته مالکیتنی آرزو ایدرسه بونی ابتدای عقدده تأمین ایده‌بیلیر ، ایتمدیکی تقدیرده ایسه بوصلاحیته یالکز زوجك مالکیتنه راضی اولمش دیمکدر .

ثانیاً ـــ : طلاق محکمه‌نك ویا هانکی برهیئتك تقدیرینه تودیع ایتمك‌ده دائما موافق اولاماز . عنت کبی ، عدم کفائت کبی ، خیار بلوغ وفساد نکاح کبی خصوصاتده محکمه‌یه مراجعت ، ضروری‌در. فقط هرهانکی بر طلاق وافتراق ایچون بهمه‌حال محکمه‌یه مراجعت لزومی قبول ایدیله‌من .

شبهه یوق که بعضاً مهم بر سببدن طولایی طلاقه لزوم کوریلیر . بوحالده زوج، طلاقه توسل ایده‌رك بویوك بر هائله‌یی برطرف ایتمش اولور . حال بوکه حادثه ، محکمه‌یه ویا هانکی هیئتك نظر تقدیرینه عرض ایدیله‌جك اولسه وقوعندن قورقولان هائله‌نك برطرف ایدله‌سی یوق کره تأمین ایدیله‌من .

فرض ایده‌لم که بر ارکك ، کندی رفیقه‌سنك شیمهٔ عصمتله قابل تألیف اولمایان بر حرکتنه مطلع اولمش ، آرتق آنکله تشریك حیاته امکان کوره‌میور. شیمدی نه یاپاجق ؟ کندیسنی طلاقه سائق اولان حرکتی ناصل اثبات ایده‌بیله‌جك ؟ اثبات ایده‌مدیکی ایچون حیات زوجیتی ادامه‌یه اجبار ایدیله‌جك دکلمی ؟. عجبا بونه قدر قابل اولابیلیر؟ یا اثبات ایتدیکی تقدیرده بو عائله‌نك موقع اجتماعیسی نه رنك آلیر ؟ . یابونلرك اولادینی ، اقرباسنی‌ده دوشونمك ایجاب ایتمزمی ؟ رسمی بر هیئت حضورنده ثابت اولان حجاب آور بر حادثه شبهه یوق که اخفا ایدیله‌من . ولوکه دعوی خفیاً رؤیت ایدیلسین . ذاتاً قانونك تعیین ایتدیکی اسباب طلاق وافتراق معلوم اولدیغندن کیفیت کندیلکندن تظاهر ایتمش اولور . آرتق بو حادثه او عائله‌نك ، او عائله‌یه منسوب اولانلرك ناصیهٔ ناموس وحیثیتی اوزرنده برلکه اولارق بلکه عصرلرجه یاشایاجقدر. حال بوکه طلاق یالکز زوجك قناعتنه ، وجدانته ، تربیهٔ دینیه واخلاقیه‌سنه حواله ایدلدیکی تقدیرده بو کبی فضاحتك تحدثنه میدان قالماز .

شونی‌ده علاوه ایده‌لم که چوق کره بر شخص هرهانکی بر سبب تأثیریله رفیقه‌سنی تطلیق ایدر ، صوکره‌ده نادم اولارق رابطهٔ زوجیتی اعاده‌یه چالیشیر . فقط حادثه برکره رسمیت کسب ایتدیمی آرتق بو اعاده جهتنه قولای قولای یاناشاماز . بو حال ایسه بر ضرر اجتماعی دیمکدر. هله بوخصوصده ظهوری ملحوظ اولان تزویرات ومجادلاتی آیریجه دوشونمك لازم کلیر .

ثالثاً ـــ : زوج ، زوجه‌سنك مهرینی اعطایه ، نفقه‌سنی تأمینه ، عائله حیاتنك دها بر چوق مزاحمتی اقتحامه مجبوردر . آرتق بو قدر کلفت مقابلنده حق طلاقه مستقلاً مالکیتی نه‌دن چوق کوروله‌لیدر ؟.

« رضای طرفین ایله عقد ایدیلن نکاح ، ینه رضای طرفین ایله قطع ایدلمه‌لیدر . » دینلر بولونیور. اوت « شرع شریفك قبول ایتدیکی مخالعه اصولی بو مقصدی متضمندر. فقط هروقت رضای طرفینی استحصال قابل اولابیلیرمی؟ بر آز تعمیق نظر ایدیلیرسه کوریلیر که بوجهت ؛ زوجك حقوقنی تحدید ایتمکله برابر طلاقك حکمت مشروعیتنه‌ده مخالفتدر . فرض ایدیکنز که زوج ، طلاقه توسلی ایجاب ایدن خجالت آور بر حادثه قارشوسنده بولونیور . حال بوکه زوجه‌سنك رضاسنی تأمین قابل اولمایور ، بوحالده زوج ، رابطهٔ زوجیتی ادامه‌یه مجبور اولاجق دکلمی ؟ حال بوکه بوقابلمی؟ بویله برمجبوریت هیچ شبهه یوق که بعض کره طلاقدن دهامهم برفاجعه‌نك تحدثنه سببیت ویرر. نته کیم بزده‌کی شکل طلاقی قبول ایتمه‌ین ملتلرك عائله حیاتنده بوکبی فاجعه‌لرا کسیك اولمیور . ایشته کورولیور که هرهانکی نقطهٔ نظردن باقیلیرسه باقیلسین اهلیت طلاقك یالکز زوجه ویریلمه‌سی عین حکمتدر .

دینیلیورکه : « ناصل اولورده زوجك بر سوزیله بر عائله انحلاله اوغرایابیلیر ؟ »

بو اعتراض نه قدر واهیدر ! معلومدر که انسانلر سائر مخلوقات آره‌سنده بویوك برشرف وامتیازه مالکدرلر . بو شرف وامتیاز ایسه حائز اولدقلری اهلیتدن نشأت ایتمکده‌در. اهلیتك تظاهراتی ایسه آنجاق سوز واسطه‌سیله اولابیلیر. بر سوز دکلمیدر که برانسانی برثانیه ایچنده یا پك بویوك بر ثروته مالك ایدر ، یاخود پك عظیم برثروتدن محروم بیراقیر. بر سوز دکلمیدر که برانسانك برآنده یا بویوك بر اعتلای شانه مظهریتنه سبب اولور ، یاخود ـ افراد عائله‌سنك نه‌قدر پریشان اولاجقلری هیچ دوشونولمکسزین ـ جزای اعدام ایله حیاتنه خاتمه ویریرر . بر سوز دکلمیدر که نیجه قوی الشکیمه دولتلری بربریله چارپشدیره‌رق بیکلرجه عائله‌لرك محونی انتاج ایدر ، یاخود خونین محاربه‌لره نهایت ویره‌رك انسانیتی نعمت صلح وصلاحدن مستفید ایلر . ینه بر سوز دکلمیدر که صاحبنی بر آن ایچنده یا برهیئت دینیه واجتماعیه‌نك افرادی آره‌سنه ادخال ایدر ، یاخود او هیئتك دائرهٔ قبولندن خارجه آتار . بناءً علیه بر سوز ایله ، بر لفظ طلاق ایله بر عائله‌نك انحلاله اوغرایابیله‌جکنی استغرابه محل یوقدر . سوزك اهمیت مخصوصه‌سی اسقاط ایدلدیمی ، درحال انسانلر شخصیت حقوقیه ومدنیه‌لرینی غائب ایده‌رك غیر مکلف بولونان سائر ذی حیات مخلوقات کتله‌لرینه التحاق ایتمش اولورلر .

دینیلیورکه : « طلاق یوزندن بر عائله‌نك چوجوقلری پریشان اولویور ، بونلری صیانت ایتمك منافع عمومیه ایجاباتندندر . بنابرین طلاقه هیئت اجتماعیه مداخله ایتملیدر . »

بو مطالعه‌ده تماماً طوغری دکلدر. واقعا چوجوقلر طلاق یوزندن متضرر اولا بیلیرلر. فقط بونلرك حقوقی اساساً محفوظدر. نته‌کیم مدونات فقهیه‌مزك (کتاب الحضانه) سی بو خصوصده‌کی مسائل حقوقیه‌یی احتوا ایتمکده‌در. مع هذا چوجوقلری صیانت بهانه‌سیله هیئت اجتماعیه‌نك طلاقه مداخله ایتمه‌سی - یوقاریده درمیان ایتدیکمز محاذیری تولید ایده‌جکی کبی - حریت شخصیه‌یی، اهلیت حقوقیه‌یی پك زیاده تقیید ایده‌جکندن شایان تصویب اولاماز. شبهه یوق که چوجوقلرك ابوینی آنلرك حقنده هیئت اجتماعیه‌دن دها زیاده بر شفقت وعاطفه‌له متحسسدر. هیئت اجتماعیه؛ کندی افرادندن برچوق کیمسه‌لرك پك سفیلانه بر حالده یاشادیغنه، برچوق اشخاصك پك فجیع شرائط آلتنده ترك حیات ایتدیکنه شاهد اولوب طورورکن بونلرك حقنده کافی درجه‌ده شفقت وحمایه ابرازینه مستعد بولونامیور. حال بوکه بر پدر ویا بر والده کندی محصول حیاتنك سعادتنه هرکسدن زیاده چالیشیر، فلاکتنه هرکسدن زیاده اشتراك ایدر، ایجاب ایدرسه آنك حیاتی اوغرنده کندی حیاتنی فدادن اصلا چکینمز. بو بر حالت فطریه‌در. برکیمسه انسانلقدن تماماً تجرد ایتمدکجه بو حالت فطریه‌دن محروم بولوناماز. شیمدی بو حال ایله برابر بر شخصك طلاقه توسل ایتمه‌سی، یاخود بعد الطلاق اعادهٔ زوجیتدن اجتناب ایلمه‌سی هیچ شبهه یوق که مهم بر سببه مستند اولمق ایجاب ایدر. آرتق بویله بر شخصك طلاقه هیئت اجتماعیه‌نك مداخله‌سی ناصل صواب کوریله بیلیر؟.

هیئت اجتماعیه؛ افرادك طلاقه مداخله ایتمکدن ایسه طلاقه سببیت ویره‌جك خصوصاتی تحری ایتمه‌لی، ممکن مرتبه بونلرك اوکنه کچمه‌لی دکلمیدر؟. بر مملکتده خلق الیم بر احتیاج ایچنده قالیرسه، بر مملکتده عشرت کبی، سوء تربیه کبی شیلر آلابیلدیکنه توسع ایدرسه او مملکتده بر چوق عائله‌لرك انحلاله اوغرامامی پك طبیعی اولور. سرخوشلق کبی، اخلاقسزلق کبی شیلر، اوکنه تصادف ایدن هر شیئی ییقوب سوروکله‌ین بر سیل خروشانه بکزر. بو آفتك منبعنی قوروتمق لازمدر. یوقسه بونك تخریباتنه نهایت ویرمك ایچون بر طاقم متین اساسانی اورته‌دن قالدیرمق هیچ بر موفقیت تأمین ایتمز. بالعکس، بو جریانه دها بیوك بر شدت ویرر. ذاتاً بو کبی قدسی اساسانه وورولان ضربه‌لر دکلمیدر که بر چوق افرادك بنیهٔ اخلاقیه‌سنی تخریب ایدییورده هیئت اجتماعیه آره‌سنده نیجه مهلك جریانلر وجوده کلیور. حاصلی طلاق محکمه‌یه ویا هرهانکی بر هیئته تودیع ایتمکله عائله رابطه‌سنك انحلالنه مانع اولمق قابل دکلدر.

کچنلرده یومی بر غزته یازییوردی که: «انکلتره و آمریقا کبی عائله حیاتی‌اك صاغلام اولان مملکتلرده بیله طلاق قورقونج بر نسبتده چوغالمشدر. قاری قوجه، اسملرینك غزته‌یه کچمه‌سندن، خلق آره‌سنده دیدی قودی موضوعی اولماسندن قورقارق اك کوچوك بر وسیله ایله محکمه‌یه مراجعت ایتمکده‌درلر. آمریقانك معروف حقوقشناسلرندن سیر (طوماس غراهام) طلاقك اسبابی حقنده اوزون تدقیقاتده بولونمش و تدقیقاتی نتیجه‌سنده بر رساله نشر ایتمشدر. غراهام بو رساله‌سنده طلاقی معین بر طاقم سببلره عطف ایتمکده‌در. آمریقا حقوقشناسی طلاقك اوکنی آلمق زوجه‌لرك النده اولدیغنه قانعدر، بونك ایچون بالخاصه کنج قیزلره نصیحتده بولونمقده‌در. »

بزم قناعتمزجه طلاق حادثه‌لرینی تحدید ایده‌جك شی اولا حسن اخلاقدر، حسن دیانتدر، حسن تربیه‌در. صوکره‌ده احتیاجات حیاتیه‌یی تهوین ایده‌جك موادك موجودیتیدر. بونلر بولونمادقجه عائله حیاتی حسن صورتله پایدار اولاماز.

الحاصل: احکام شرعیه‌مزه نظراً عاقل و بالغ اولان هر ارکك اهلیت طلاقه مالکدر. آنك بالذات ایقاع ایده‌جکی طلاق ایله زوجیت زائل اولور، اصول شرعیه‌سی داخلنده بر رجعت ویا تجدید نکاح بولونمادقجه حال زوجیتی ادامه ایتمك آرتق جائز اولاماز. محکمه‌ده ویا هانکی بر هیئت حضورنده وقوع بولمایان بر طلاقك معتبر اولمایه‌جغنه نه صحابهٔ کرامدن، نه‌ده سائر مجتهدین اسلامیه‌دن و نه‌ده افراد مسلمیندن برکیمسه قائل اولمامشدر. ناصل اولا بیلیر که بو طلاقك معتبر ومشروع اولمسی آیات قرآنیه، احادیث نبویه و اجماع امت ایله صورت قطعیه‌ده ثابتدر. اوچیوز یتمش میلیونلق بر عالم اسلام بونك بویله اولدیغنه بیك اوچ یوز قرق اوچ سنه‌دن بری قانع ومعتقددر. آرتق بوکا مخالف اولارق وضع ایدیله‌جك بر حکمك مسئولیت معنویه‌سنی دوشونمه‌لی!

فارماصونلق

— ۵ —

فارماصونلر وذات باری

اولا فارماصونلغك فارماصونلرجه نصل آکلاشیلدیغنه عطف نظر ایده‌لم. بر مورخ اولدیغی کبی بر فارماصون اولان (هانری مارتن) فارماصونلق حقنده بروجه آتی ادارهٔ کلام ایتمشدی:

« فارماصونلق بر جمعیت موحده‌در. هرهانکی دینه تابع افرادی قبول ایتمکده‌درکه هپسی حریت دینیه مبدئنی قبول ایتمشدر. جمعیتك مقصدی عالم انسانیتك خیری وبتون دنیانك ترقیسیدر. فارماصونلر بو مقصدك تحققی ایچون چالیشان ذواتدر. فارماصونلق پروغرامندن «کائناتك مهندس اعظمی» اخراج ایتمك بالذات فارماصونلغی ییقمقدر. »

فقط (هانری مارتن)ك بو سوزلری فارماصونلری پك قیزدیرمش، «هانری بریسون» پارس لوجه‌سنده اونك علیهنده «کائناتك مهندس

اعظمی طانیمق فارماصونلغك برنجی نصیبی اوله‌جق اولورسه ، حریت وجدانیه، حریت فکریه تأسس ایده‌میه‌جك دیمکدر. » جوابنی ویرمشدی. بو جواب « تان » غزته‌سنك ۱۸۱٦ سنه‌سنك ٤ کانون اول نسخه‌سنده انتشار ایتمشدر. دیگر ایکی فارماصون دها « کوبه » ایله « ماصصول » عین مسئله حقنده « فارماصونلغك بوکی نصوصی اولدقدن صکره بر مذهب دینی اوله‌حنی آشکاردر. حالبوکه فارماصونلغك بوکی نصوصی یوقدر. بونی ۱۸٦۲ سنه‌سنده طوپلانان فارماصون جمعیت عمومیه‌سنك راپورلرندن اقتباس ایتدیکمز سطرلرده اثبات ایدر. »

راپورده دینیلیورکه: « فارماصونلق اسارت دینیه‌دن، خیالات روحیه‌دن ، فرضیات تصوفیه‌دن قورتولمش بر مؤسسه‌در. » فرضیات تصوفیه‌دن مقصد ذات اجل واعلا اولدیغی ینه فارماصونلرك مکرراً جناب واجب الوجود حقنده « ناقابل تحقق بر فرضیه‌در . » دیمه‌لریله ثابتدر.

کورولیورکه ۱۸٦۳ سنه‌سنده فارماصونلغك جمعیت عمومیه‌سی ساده ادیان منزله‌یه ایمانی دکل ، واجب الوجوده ایمانی بیله الغا ایتمشدر.

فارماصونلر محرراتلرینی « کائناتك مهندس اعظمی » نامیله یازمقده ایدیلرسه‌ده بو ، « غراند اوریانت ـ مشرق اعظم » ده موجودیت الهیه‌یی ایما ایده‌جك هر درلو اشکال رسمیه‌نك الغاسی موضوع بحث اولدیغنده فارماصونلرك اکثریتجه شکل مذکورك محافظه‌سی تحت قراره آلنمشدی. بونك نه درجه مرائیانه اولدیغی یوقاریده‌کی ایضاحاتدن آکلاشیلمشدر. مع مافیه بو شکلك محافظه‌سی مسئله‌سی‌ده بك چوق قیل وقالی دعوت ایتمشدر. مثلا « موند ماصونیك » غزته‌سی ۱۸٦٦ سنه‌سنه عائد مجموعه‌سنك (٤۱۲) نجی صحیفه‌سنده « ۲٦ تشرین ثانیده عقد اولنان اجتماعده ، لوجه‌لرك مرخصلرندن متشکل مرکزی لوجه آتیده‌کی قراری اعلان ایلمشدر :

« فارماصونلق موجودیت الهیه‌یی تأکید ایتمکله مکلف دکلدر . » دیمشدی. بونك اوزرینه مسئله تکرار (غراند اوریانت ـ مشرق اعظم) ده جنرال « میله‌نیت » ك ریاستی آلتنده بیوك بر اجتماعده « موند ماصونیك » غزته‌سنك بیانه کوره مناقشه ایدلمشدر. مذکور غزته دیبورکه: « فارماصونلرك الوهیت پرست اولدقلرینی ادعا ایدیبورلر. باقالم ماصونلر بونی قبول ایده‌جکلرمی ؟ مقاصد جهانکیرانه‌لرینی اعلان ایتدکدن صکره بویله بر ذلتی ارتکاب ایده‌جکلرمی ؟ »

مسئله بونکله قالمادی . فارماصونلرك جمعیت عمومیه‌سنده « کائناتك مهندس اعظمی » ترکیبنك محرراتك باشنه وضع ایدلمسنه مخالف اولانلر فارماصونلغك بهمه حال « الله » لفظنی تعریف ایتمسنی ، یاخود اوندن قطعیاً بحث ایتمه‌مسنی طلب ایتمش، فارماصونلغك « الله » لفظنی استعمال، یاخود اوکا ایما ایتمکله دینی بر معبده تحول ایده‌جکنی بیان ایلمشلردی. بوکا رغماً اکثریت ینه او سرلوحه‌نك قالماسنه طرفدار اولمشیدی .

مع مافیه فارماصونلغك نه اولدیغنی بیلنلر ایچون بویله بر سرلوحه‌یه نه احتیاج وار؟ باقیکز، « پرودون » حقنده (سرغاریسون) نامنده‌کی فارماصون نصل اداره کلام ایدیبور :

« عصرمزك الك بیوك متفکرلرندن « پرودن » فارماصون دکلمیدی؟ اوت ، فارماصوندی ، جمله‌مز اوکا دست اخوتی اوزاتمش و بزمله برابر چالیش دیمشدك . » بونلرك هپسی طوغرو . پرودون ، فارماصونلر طرفندن بیوك بر خواهش ایله استقبال اولنمشدی. چونکه پرودون « الله ، بتون فنالقلرك اصلیدر. » کفرینی سویله‌مش، « جناب حقه نه ایله مدیونز؟ » سؤالنه « حرب ایله » جوابنی ویرمکه مجبورز، دیمشدر. طبیعی فارماصونلق بویله بر آدمه دست اخوتی اوزادیر واونکله تشریك مساعی ایدر! هله « لیژ » لوجه‌لرنده « الله‌ه بغض ونفرت؟ » ، « الله‌ه حرب! » دیه باغیران کنجلر فارماصونلغك اك کزیده واك محترم رجالیدر .

کورولیورکه « کائناتك مهندس اعظمی » نامی آلتنده فارماصونلر ادیانی ، ایمانی ، اعتقاداتی امحا واستیصال ایتمك ایچون چالیشیورلر.

بو اعترافاتی‌ده دیکلیه‌لم :

« الله لفظی هیچ بر معنایی افاده ایتمه‌ین بر کلمه‌در. » ۱]

« بز ساده ادیانك فوقنده دکل ، جناب حقه عائد هر هانکی ایمانك دخی فوقنده‌یز. » ۲]

« آنجق دلیلردرکه جناب حق حقنده قونوشور وبوکبی خلیالرله وقت کچیررلر. » ۳]

ماصونلرك وماصونلغك بو اعترافاتی الحاددن باشقه برشی دکلدر، بو قدر ایضاحاتدن صوکره بزمله برابر عقلی باشنده هر صاحب دینك بونی تصدیق ایده‌جکی پك طبیعیدر .

٦

فارماصونلر و ابدیت روح

بر فارماصون غزته‌سی دیبورکه : « روحك ابدیتنی کیم تأکید ایده‌بیلیر ؟ ابدیت روحی اثباته چالیشانلردن هیچ بری عصرلردنبری بوکا موفق اولامامشدر . وموفق اولمایه‌جقدر . چونکه روح بالذات کندینی خلق ایتمشدر . »

صوکره « لوموند ماصونیك » غزته‌سی‌ده « ابدیت روح فکری حریت وجدانه بر تجاوزدر . » دیبور .

بلچیقانك « غراند اوریانت ـ مشرق اعظم » ی ۱۸۳۷ سنه‌سنده فارماصونلغك بتون نصوص دینیه و فلسفیه‌دن قورتارلدیغنی واصدار ایتدیکی بیاننامه‌لرده روح و الله حقنده سوز کچرسه بونك صرف

۱] « لوموند ماصونیك » غزته‌سنده

۲] « لیژ » لوجه‌سنده سرد اولنان بیاناتده

۳] « ایید » ك کتابنده

عنعنهٔ نظاميه‌يه رعايتدن ايلرى كلديكنى و هيچ بر وقت اعتقاده استناد ايتمديكنى بيان و اعلان ايله‌مشدى .

فارماصونلرجه « آنجق مجنونلر ، جاهللر و عقلاً ضعيف اولانلر اللهه و ابديت روحه اعتقاد ايدرلر . » *]

۷

شيمدي‌يه قدر سرد ايتديكمز بيانات و تدقيقاتدن فارماصونلغك مبادئ اساسيه‌سى آكلاشيلمش ايسه‌ده بونلرى بروجه آتى تعيين ايده‌بيليرز :

فارماصونلغك اساسى : حركت فكريه‌در . ۱]
غير مقيد ، نهائى و جهانشمول بر حريت . ۲]
اك كنيش معناسيله حدودسز بر حريت مطلقه . ۳]
حريت مطلقهٔ وجدانيه . ٤]
فارماصونلق كافهٔ نصوصك ٥] ، كافهٔ اديانك فوقنده‌در . ٦]
حريت وجدانيه بتون اديانك اوستونده‌در . ۷]
فارماصونلق فرضيات تصوفيه‌نك كافه‌سندن مقتبس بر مؤسسه‌در . ۸]
فارماصونلق كافهٔ اديانك فوقنده دكل، عينى زمانده اعتقادات الٓهيه‌نك‌ده فوقنده‌در . ۹]

نهايت ديبورلركه : « بز فارماصونلر كنديمزك پاپاسلرى والهلرى‌يز . وبو غير محدود ، مكمل وجهانشمول حريت بر حقدر . قوانين مدنيه‌يه نظراً دكل، قوانين وجدانيه‌يه نظراً حقدر . هركس ايسته‌ديكنه اعتقاد ايدر . ايشته فارماصونلغك اساسى بودر .

فارماصونلغك اساسى بويله‌جه تعيين ايتدكدن صوكره اونك عظيم بر خطاى فلسفى‌يه استناد ايتديكى تبين ايدر . بويله بر فلسفه (دين طبيعى)‌ده بيله جاى قبول بولامشدر . چونكه‌دين طبيعيك‌ده تكليفاتى وار . بو تكليفات مكلفك حريتى تهديد ، وجدانى تقييد ايلر . ايشته فارماصونلغك اساسنده‌كى چوروكلك بو نقطه‌دن باشلايور . مع مافيه بر انسانه ايسته‌ديكنى ياپمق ، ايسته‌ديكنى انكار ايتمك حقنى بخش ايتمكله هر شى اولوب بيتمز . انسان كنديسنى تكليفاتك كافه‌سنده آزاده قيليورمكه مثلا : « بنم جامالى قادينه مالك اولمق ايستيورم . » ديه‌من . ديسه‌ده بوكبى آرزولر اخلاق ايله قوانين مدنيه‌نك حضورنده هبا اولور كيدر .

*] لوموند ماصونيك

[۱ A . Neut, t . i . 408
[۲ Lemonde - maçnnique, 1866 P . 441
[۳ Ibfd, may 1866 , P . 22
[٤ Ibid
[٥ Lemonde - maçonnique , 1866, P . 441
[٦ A, Neut, t . ii . P . 223
[۷ Constition Maçonnique Art. 1
[۸ ibid
[۹ M. neut, t. i. P 285 i bid

تكاليف دينيه افرادك آرزوسنه تابع دكلدر . فرائض الٓهيه‌يى ايفا ايتمك بر امر متحتمدر . اوامر الٓهيه افرادك حريتى تقييد ايدر . و افراد آنجق بو قيوده تبعيتله صراط مستقيمده كيدرلر . بناءً عليه فارماصونلغك حريت مطلقه‌سى غير موجوددر . بو حريت مطلقه انسانلرى آنجق (ريبى) لك و (لاقيد) يلك غيالرينه سوق ايدر ، بتون اديان منزله‌يى انكار ايتديره‌رك اضلال ايلر، بناءً عليه فارماصونلق ديناً مردود اولوب بر فرد متدين قطعياً فارماصون اوله‌ماز .

۸

كوروليوركه فارماصونلق دين عليهنده آچيلمش بر محاربهٔ جديه‌در . فقط اك غريب جهت فارماصونلغك ذات باريدن محروم بر اخلاق تلقين ايتمكه چاليشمه‌سى و بويله‌جه كنجلرى اعتقادات دينيه‌دن آييرمغه اوغراشمه‌سيدر .

فارماصونلر ديبورلركه : « اخلاق فارماصونلغك روحيدر . فقط بو اخلاق دينسز اوله‌جق . بونك آدى : مستقل اخلاق ! » طبيعى بو مستقل اخلاق الحادك بر شكل ديكريدر .

فارماصونلرك بو مستقل اخلاقدن اومدقلرى نتيجه‌ده ايشته بو : « تربيهٔ دينيه‌يى امحا ايتمك » چونكه ، اونلرك زعمنجه ، « اعتقادات دينيه كنجلر ايچون لزومسزدر . (الله) ه اعتقاد ايتمك انسانك درجه‌سنى تنزيل ايدر، انسانك ذهننى يورار ، انسانى اخلاقسزلغه سوق ايدر . »

بو بيانات پارسك « سكونت كامله چيچكى » لوجه‌سنده اعلان ايدلمشدر .

بوندن ماعدا « Anie de L'ordre » لوجه‌سنده « بر ماصون چوجوغنه نصل بر تربيه ويرمليدر ؟ » - سؤاله جواباً لوجه‌نك خطيبلرى بر نقطه‌ده اتحاد ايتمشلردر :

« چوجوقلرمزه نصوص فوق الطبيعيه‌يه مستند اوليان بر تربيه ويرملى . چوجوقلرمزه طبيعتى تدقيق و تقديس ايتمه‌يى اوكره‌تملى . »

ماسول ۱۸٦۷ سنه‌سنده انعقاد ايدن ماصون جمعيت عموميه‌سنده ايراد ايتديكى نطقده :

« فارماصونلق ، نصوص دينيه‌نك كافه‌سندن مستقل بر مكتب اخلاقيدر . چوجقلرم بكا هرنه وقت « الله » نه‌در ؟ ديه صورارلرسه « اونك حقنده بر شى بيلميورم . » ديمشدى .

ينه عينى مسئله بلچيقانك غراند اورياننده موضوع بحث اولمش ولوجه‌لر آتيده‌كى جوابى اعطا ايلمشدى :

« تربيهٔ دينيه چوجقلرك انكشاف قواسنى تعطيل ايدن وبتون تعليمات اخلاقيه ، منطقيه وعقليه‌يى امحا ايدن مصيبتدر . »

بلچيقا لوجه‌لرينك (غراند اوريانت) ه ارسال ايتدكلرى جوابلره بناءً (۲۳) ماده‌لك يكى بر قانون وضع ايدلمشدى كه :

برنجى ماده‌سى : « تربيهٔ دينيه‌نك كاملاً ازاله‌سى »

ایکنجی ماده‌سی: «هر پدری وهر اولی والده‌یی چوجغنی مکتبه کوندرمکه اجبار ایتمك » شکلنده ایدی .

بو ایکی ماده‌نك آراسنده‌کی رابطهٔ مدهشه‌یی ملاحظه ایدیکز .

بو ایکی ماده‌یه بناءً ، بو احرار عظامك آرزولری حاصل اولدیغی تقدیرده هر پدرومادر چوجغنی تربیهٔ دینیه‌دن محروم مکتبلره کوندرمکه مجبور اوله‌جق !

فارماصونلر غایه‌لرینه ایرمك ایچون تشبثات فعلیه‌ده بولونمشلردر. باقیکز:

«قسم اعظمی قیزلردن متشکل (۷۹) چوجق اولیای اموریله برابر فارماصونلغه مراجعت ایده‌رك طلب حمایت ایلمشلردر. بو تمش طقوز چوجغك ذکاسی نظریات دینیه ایله زهرلنمیه‌جك ، هپسی ده ماصونلغك افکارینی مزرعهٔ استقباله غرس ایده‌جك ! »

۱۸۷۰ سنه‌سنده ماصونلر آتیده‌کی قراری اتخاذ ایتدیلر :

« فرانسز ماصونلری دیگر مملکتلرده‌کی آرقداشلرینك اثرینه اقتفا ایدرك حر ، مجبوری ، کافهٔ ادیاندن معرا بر تربیه‌نك رواجنی تأمینه چالیشه‌جقلردر.»

بو قرار هیئت تشریعیه طرفندن تصدیق ایدلمك اوزره (زول سیمون) ه کوندرلمشدر .

بروکسلده بلچیقا فارماصونلغنك استاد اعظمی (وه‌ره‌اجن) ك [ش]رفنه رکز ایدیلن هیکلك رسم افتتاحنده آتیده‌کی منظومه چوجقلره انشاد ایتدیرلمشدی :

« قپولری آچیکز ، آچیکز . هیکل کیتدکجه بیویور . حر تربیه‌نك طالبلری ایچری‌یه کیرسونلر .

بو هیکل عرفان یکی دورك کشادینی اعلان ایدییور .

اونك معبدی نه‌در ؟ علم !

اونك الهی نه‌در ؟ حریت !

آرتق قطعیاً نصوصه اتباع ایدلمیه‌جك ، کوزلری کورلشدیرن باغلر چوزیله‌جك . ظلملر ، تحکملر قالقه‌جق . »

فارماصونلرك فریفتهٔ اغفالی اولان اك مهم عنصرلردن بری ده قادینلردر . زواللی قادینلر !

ماسسول بوخصوصده دیورکه :

« معین بر تربیه ایله قادینلر نهایت تحکم دینی‌یی قالدیرمغه موفق اوله‌جقلردر. چوجقلری کندیلرینه « کائناتك خالقی کیمدر ؟ حیات اخرویه وارمیدر ؟ » دینجه « اویله برشیدن خبرمز یوق دیه جواب ویره‌جکلردر . »

فارماصونلرك قادینی وسیله‌ٔ موفقیت اتخاذ ایتملرینك سببنی « البرت لیروی » ایضاح ایدرك : « قادین الده ایدیلمینجه ارککلر اوزرنده اجرا ایدیلن تأثیرات مضمحل اولور. » دیور .

*

ایچکینك حیات اجتماعیه‌مزده آچدیغی رخنه‌لر

گیره‌سونده انتشار ایدن (ایشیق) غزته‌سی یازییور :

«خانمانسوز بر یانغینك هر یه‌تیشدیکی أشیایی یاقوب کول ایدن قارا دومانلره صارلمش هولناك آله‌و و آتشلری کبی مبارك وطنمزك هر طرفنی قاپلایان ومتمادیا محیط تخریبنی بویوته‌ن (ایچکی) بلیه‌سی یوزندن کنج ، اورتا و اختیار . . یالکز نفوس عمومیه‌مزك دکل ، فقط ایمان و عنعنه ، صحت و اخلاق ، سعی و عمل ، عائله واوجاق .. ونهایت أك حیاتی وارلقلرمزك بر چوق مهم تشکیلات و اعضاسی .. دهشت انگیز بر قیجیه ایچنده متزایداً یانیور ومحو اولیور.. بویوك کوچوك ایچیور، أرکك وحتی.. قادین دییه‌میه‌جکمز قاریلر و ییرمیسنه وارمش قیزلر ایچیور ...

ایچکی یوزندن جنایت ، ایچکی یوزندن قومار ، خیرسیزلق ، فحش و فساد . ایچکی یوزندن هر تورلو دنائت و ناموسسزلر . . تمیز واصیل وطنمزك هوای صاف وسکونتنی قاصیرغا سرعتیله استیلا .. جاناوار دهشتیله نجابت اخلاقیه وجواهر عصمتمزك جکرلرینی پارچالایور !

تورکلر ایچیور ، روملر قازانیور ، تورکلر صرف ایدییور ، روملر طوپلایور. تورك ومسلمان أولری ییقیلیور وصاتیلیور ، روم ، اجنبی ویهودیلر تجارتخانه‌لر تأسیس ، یاقالر اعمار وعائله‌لر احیا ایدییور ..

⁂

شهیدلرمزك قانلری بیله دها قورومادی ، حربلره وآجلقدن ییقیلان أولریمزك آباد اولمسی هنوز اوزاق .. یوز بیکلرجه مهاجرلر ایتام وارامل حالا یرلشه‌مه‌دی .. بویله بری یره بیکی باقارکن استانبولده ضیافتلر ، ییل باشی اکلنجه‌لری ، دانس ، بالو ، مساهره‌لر غیرلا کیدییور. عجبا هانکی رفاه وهانکی سعادتمزه رغماً أکله‌نیورز ؟..

خلاصه : ایچکی وفحش یوزندن أولرمز ، أشیالرمز صاتیلیور ، محکمه‌لرمزی جنایتلر ، طلاق ، انتحار وتجننلر وبونلردن متولد بیکلرجه حقوق دعوالری ، آیاق وایشسزلك سرقت ودولاندیریجیلق وقابیی دولدوریور . امراض ساریه اطرافه صالدیرییور ، بوصورتله‌ده ، ذاتاً هیچ اولان اقتصادیاتمز ، ثروت وصحتمز ، ومتمادیاً ضعیفلایان اجتماعی وعائله‌وی وارلغمز واوجاقلرمز ییقیلوب سونیور ... وبوتون بوفلاکتلر ایشته .. برقسم خلق وبرقسم موجودیتمزی آتشلره ویره‌رك یاقیور ، یاقیور ... »

***

دارالفنونی تذبذب وانحطاطدن قورتارمق تشبثلری

دارالفنون حادثه‌لرینك توالیسی طولاییسیله مختاریتنك الغاسی حقنده بعض مبعوثلر طرفندن ویریلن تقریر بو هفته آنقره‌ده تورك اوجاغنده براجتماع عقدینه باعث اولمشدر . دارالفنونك اسکی مدرسلری اولان بعض مبعوثلر ، ازجمله یوسف آقچورا ، احمد آغایف وحمدالله صبحی بکلر مختاریتی مدافعه خصوصنده نطقلر ایراد ایتمشلر ودارالفنونك آتیسی حقنده تأمینات ویرمشلر. غزته‌لر بومسئله‌یی وبونطقلری موضوع بحث ایدرك مطالعاتده بولوندیلر . ازجمله صوك تلغراف دیورکه :

بو بحث اطرافنده اصل مسئول اولانلرك ، کونك برنده هرکسی اتهام ایدوب ، فلاکتك اوکنه ینه کندیلرینك بکه‌جکلرینی سویلملری قدر کولونج برشی وارمیدر ؟ دارالفنونك بوکون واردیغی منق ومضمحل هدفك سببی یالکز صوك وقوعاتده آرایانلر اولدقجه خطا ایدرلر . اکر دارالفنون سقوط حالنده ایسه ، دوشمش وتداوی‌یه محتاج بر وضعیته کیرمش ، بونك علتی ، نه طلبه‌نك ایکی آی اولکی تراموای نمایشلری ، نه اوچ هفته اولکی بارحادثه‌لری ، نه شو ، نه بودر . دارالفنون بلکه اك آشاغی بش سنه‌دن بری سقوط حالنده ایدی . اوت ، بوسقوطك ویابوکسله‌مه‌یشك سببلری سنه‌لرجه اولدن باشلامشدر. بو سببلرك یاننده ایسه دون آنقره تورك اوجاغنده اونك لهنه کوستریش یاپانلر واردر . تورك دارالفنونی منسوب اولدیغمز ملتك حالت روحیه‌سنه ، ذهنیته ، مدنیته وعرفانه مساعد برطرزده انکشاف ایتسه‌یدی ، امینزکه بوکون اوراده یالکز علمك سلطنتی ، یالکز کوزل فکرلرك حکمرانلغی ، یالکز

عرفاندن کلن تواضعك وتکاملك بسیطلکی کورولوردی. ایسته‌نیلن شی ده بو ایدی. حالبوکه اویله اولمادی ، دون زواللی خسته‌نك قارشیسنده هیچ برشی دوغماه‌رق یالکز کوستریش یاپمق ایچون سوز سویله‌ینلر ، جاقالی وعدلرده بولونانلردرکه کیمی اك یاپانجی ملتلرك اوزاق تلقیلرینی ، موسقوف رعایاسی ذهنیتنی ، کیمی علمسز طلاقتنی ، هیچ برشی افاده ایتمه‌ین متحکم بلاغتنی اورایه صوقدیلر واورادە سلطنت قورمق هوسنه دوشدیلر. کیمسه‌یه دکل ، بزه ، تورك عرفانه یازیقدر. ـ فوزی امانی »

اقدام‌ده شویله دیور :

« شو دارالفنون ایچون نه‌قدر نظر دقتی جلب ایتدك . نهایت شمدی مسئله‌نك بر علاقه اویاندیردیغنی ایشیدییورز . اویله غریب شیلر کورییورز که انسانه عادتا آلیقلق کلیور . مراکز علوم ومعارفده بر دارالفنون بناسی بیله کورمه‌مش ، واویله بر دارالفنونده بر کرسی اوکنده اوطورمامش بر آدم حکمت خدا ثابت اولیور ، اك یوکسك بر مؤسسه‌نك تشکلات اساسیه‌سی حقنده تا یوقاریدن امر ویرمك موقعنه چیقیور . نه بیله‌نی کتیرمك وار ، نه بیله‌نه صورمق وار. واردائمز بوغریب احوال ایچنده بیهوده‌یر. صرف اولونوب کیدییور . بو مملکتك یاپه‌جغی ایش اوکره‌نوب ، اوکره‌توب جهالتك اوکنه کچمکدر. یوقسه بوجهالت بزی تهلکه‌لره طوغرو سوروکلر کوتوریر. ـ احمدجودت »

آقشام غزته‌سی‌ده دییورکه :

« معارف ساحه‌سنده یگانه انقلاب ، بعضا باشه کچنلرك شخصلرنده‌کی فرقه انحصار ایتدی . اسکی دنیاده معارف ناظرلری کرچه جاهلدی ، فقط رسمی قلمی ، رسمی حقه‌یه باطیره‌رق ، دولت مرکبله ، مقاملرندن ، خفیف مشرب قادینلره دعوت قارتلری یازمازلردی وسنت دوکونلرنده اوموز اویناتوب کوبك آتمازلردی . بو ساحه‌ده انقلاب بعضاً ، قپوسی آچیلان بر میخانه هواسی کبی بورونلره چاریدی . بدمست آلایلری کبی بو یوللری کسه‌ن ، باش یاران ، جام قیران قافله‌لر ، شو باش دوندیریجی هوانك حرکته کتیردیکی زواللی انسانلر دکلیدر ؟ سوقاق اخلاقنده‌کی بو انقلاب ، « فکر » ده و « روح » ده بکله‌نیلن انقلابه بکزه‌مکدن نه‌قدر اوزاقدر ؟ ـ ا . ه »

دارالفنون امینی اسماعیل حقی بکك آنقره‌ده استعفاسنی بکلندیکنه دائر غزته‌لرده بعض خبرلرده کورولمکده‌در. یگانه مؤسسهٔ عرفانمز اولان دارالفنونك بوتذبذب وانحطاطدن قورتارلمسنی هرکس تمنی ایتمکده‌در.

اسلام عالمی

مصر . — (**جامع الازهر**) **ك اصلاحی** صوك پوسته ایله مصردن کلن غزته‌لرك ویردیکی معلوماته کوره (جامع الازهر) کلیهٔ اسلامیه‌سنه متعلق مسائلی دریش ایتمکده اولان مصر انجمن وکلاسی اخیراً وظیفه‌سنی اکمال ایدرك راپورینی هیئت وکلایه تقدیم ایتمشدر . انجمن وکلا طرفندن تقدیم اولونان راپورده بر چوق تکلیفلر درمیان اولونمقده‌در .

تکلیفلرك اك مهملرینی بروجه آتی خلاصه ایدییورز :

۱ — (ابتدائی دارالمعلمینلر) ایله (دارالعلوم) ، (قضاء شرعی) مدرسه‌لری جامع الازهر کلیه‌سنه الحاق اولوناجقدر . فقط بو مکتبلر معارف نظارتنك اداره‌سی آلتنده قالاجقدر . دارالعلوم ایله ابتدائی دارالمعلمینلر جامع الازهر شیخی ، مصر مفتیسی ، مؤسسات دینیه مدیری ، تدریسات ابتدائیه مفتشی ، دارالعلوم مدیری ، دارالعلوم هیئت تدریسیه‌سندن ایکی ذاتدن متشکل بر مجلس اداره‌نك مراقبه‌سی آلتنده بولوناجقدر .

۲ — کله‌جك سنهٔ درسیه‌دن اعتباراً مدارس دینیه‌نك پروغرامنه ابتدائی مکتبلرده ، تدریس اولونان سائر درسلرده علاوه اولنه‌جقدر . مدارس دینیه‌نك ایلك قسمندن چیقانلرك ابتدائی مکتبلرده معلملك ایده‌بیلمه‌لرینی تأمین ایچون بر صنف کشاد ایدیله‌جك وبورایه دوام ایدنلر بر اهلیت شهادتنامه‌سی احراز ایدرك ابتدائی مکتبلرده معلملك ایده‌بیله‌جکلردر .

۳ — مدارس دینیه‌نك عالی اقسامنده ، لیسه‌لرده تدریس اولونان بوتون درسلر اوقونه‌جقدر. مدارس علمیه‌نك اقسام عالیه‌سندن نشئت ایدنلرك لیسه‌لرده عربجه ودین درسلرینی تدریس ایتمه‌لرینی تأمین ایچون برصنف مخصوص کشاد اولوناجق واوره یه دوام ایدوب احراز اهلیت ایدنلر معلم اولارق تعیین ایدیله‌جکلردر.

۴ — جامع الازهرده اکمال تحصیل ایدنلر اوچ سنه مدتله متخصصین مکتبنه داخل اولورلر . بورادن چیقانلر (دوقتورا) یی حائز عد اولونورلر .

۵ — پروغراملرك درحال تعدیلنه باشلامق اوزره شیخ حسین والی ، شیخ محمد شاکر ، شیخ محمود الدیناری ، شیخ محمود ابوالعیون ، علی بك الکلانی ، محمد السید بك ، وشیخ حسین الغمراویدن متشکل بر هیئت مأمور ایدلمشدر .

مصر غزته‌لرینك ویردکلری بو معلوماتدن جامع الازهر کبی معظم بر کلیهٔ اسلامیه‌نك نهایت اهتمام واعتنا کورمکه باشلادیغی آکلاشیلیور . علوم اسلامیه‌یی تحصیل ایچون اسلام عالمنك هر طرفندن مصره شتاب ایدن طلابه قاپولرینی آچان بو معظم مؤسسه‌نك یکیدن جانلانماسی بوتون مسلمانلری ممنون ایده‌جك بر حرکتدر . مصر حکومتنك تشبثات اصلاحپرورانه‌سنده دوامی مأمولدر .

§ صوك پوسته ایله کلن مصر غزته‌لرینك ویردیکی معلوماته کوره مصرده منتخب ثانی انتخاباتی اجرا اولونمشدر . بو انتخاباتده زغلول پاشانك ریاستی آلتنده (الوفدالمصری) نك احراز اکثریت ایتدیکی آکلاشیلمقده‌در . مصر غزته‌لرینه نظراً زغلول پاشا یوزده سکسان نسبتنده برموفقیت قازانمشدر . مع مافیه انتخابات حقنده قطعی بر حکم درمیان ایتمك ایچون هر حالده انتخاباتك صوك صفحه‌سنی بکله‌مك لازمدر . زیرا مخالفلرده احراز اکثریت ایتدکلرینی ادعا ایدییورلر .

ریف جهادی . — اخیراً ریفستانی زیارت ایدن بر اجنبی مخابر بو مجاهدلر دیارنده‌کی مشاهداتنه دائر مهم مقاله‌لر یازمشدر . بومقاله‌لردن آکلاشیلیورکه ریف زمامداران اموری کاملاً یوکسك تحصیل کورمش ، متخصص و لیاقتلی ذواتدندر . ریف اردوسنك باش قوماندانی (امیر محمد) مهندسلك تحصیلنی اکمال ایتمش ، طوپوغرافیا ومعدنیاتده متخصص بر ذاتدر . مشارالیهك قدرت عسکریه‌سنی اسپانیوللره قارشی احراز ایتدیکی موفقیات اثبات ایتمشدر. مشارالیه اسپانیوللرك تأسیس ایتدکلری رجعت خطی اوزرنده طوتونابیلملری ایچون هیچ اولمازسه بر میلیون عسکر قوللانملری ایجاب ایتدیکنی ، چونکه جنرال (دیوه‌را) خطنك مارشال هیندنبورغ خطندن اوزون اولدیغنی بیان ایتمکده‌در. مشار الیه تحشیدات و تشکیلات لازمه‌نك اجراسنی متعاقب اسپانیوللرك دها کری آتیله‌جقلرینی علاوه ایتمشدر .

امیر عبدالکریم ایسه مخابر موی الیه صلح شرائطندن بحث ایتمشدر . بوشرائطك خلاصة الخلاصه‌سی (ریفستان) ك بلاقید وشرط استقلالنی طانیمقدر.

ایرانده . — ایرانده بعض مهم حادثاتك وقوعی خبر ویریلمکده‌در . ایران باش وکیلی سردار سپه رضا خان ایران شاهنك و ولی عهدینك امور حکومته مداخله‌سندن شکایت ایدرك ایران مجلس ملیسنه بر مخطره تقدیم ایتمشدر . ویریلن معلوماته نظراً ایران شاهی ، ایران اردولرینك باش قوماندانی اولدیغندن مشار الیهك موافقتنی استحصال ایتمه‌دن اردوده اصلاحات لازمه‌یی یاپمغه امکان قالمامقده‌در . بناءً علیه رضا خان یاپیلماسی ایجاب ایدن اصلاحاتك عدم تأخیری ایچون مجلسك بر چاره بولماسنی طلب ایتمشدر . ایران باش وکیلنك بو طلبنی تدقیق ایچون اجتماع ایدن انجمنلر ، مشار الیهك باش قوماندانلغه تعیینی ومجلسه قارشی مسئول اولماسنی تکلیف ایتمکده‌درلر . بو بابده بر لایحهٔ قانونیه احضار اولونارق مجلس طرفندن مذاکره اولوناجقدر .

هندستانده . — هندستاندن حجازه کوندریان هیئت اسلامیه اخیراً سویش طریقیله عودته مجبور قالمشدر . حجاز حکومتی بو هیئتك (مکه)یه کیتمه‌سنه مساعده ایتمه‌مشدر . سبب هند هیئتنك حجازده بر ادارهٔ جمهوریه تأسیسنی تکلیف ایتمه‌سیدر .

شهزاده باشی : اوقاف اسلامیه مطبعه‌سی

سبیل الرشاد ١٣٣٠

آبونه شرائطی : هر یر ایچون
سنه‌لکی (٤٠٠) آلتی آیلغی
(٢٢٥) ، ممالک اجنبیه ایچون
سنه‌لکی (٤٥٠) ، آلتی آیلغی
(٢٥٠) غروشدر.

نسخه‌سی ٧,٥ غروشدر .
سنه‌لکی ٥٢ عدددر .

اداره‌خانه : باب‌عالی جاده‌سنده
رشید افندی خاننده

اخطارات
آبونه بدلی پشیندر
مسلکه موافق آثار مع الممنونیه
قبول اولنور . درج ایدلمه‌ین
یازیلر اعاده اولنماز .

آدرس تبدیلنده ایریجه
٥ غروش کوندرلملیدر .

مکتوبلرک امضالری واضح
و اوقوناقلی اولمسی و آبونه
صره نومروسنی محتوی
بولونمسی لازمدر

ممالک اجنبیه‌دن آبونه
اولانلرک آدرسلرینک
فرانسزجه یازلمسی رجا اولنور.

پاره کوندرلدیکی زمان نه‌یه
دائر اولدیغی بیلدیرلمسی
رجا اولنور

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم — باش محرر محمد عاکف — صاحب و مدیر اشرف ادیب — اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

عدد ٦٤٠ — ٢ شعبان ١٣٤٣ — پنجشنبه — ٢٦ شباط ١٣٤١ — جلد ٢٥

کتاب منزل

٢

انسانلرک اعتلاسی ایچون قوانین الهیه‌یه اطاعت ، هر موفقیتک مفتاحیدر . عرفان بشر وتجربهٔ بشر هیچ شبهه‌سز انسانلری ارشاد ایدر . فقط بشرک عرفان وتجربه‌سی ارشاد الهینک یاننده یایا قالیر . انسانلرک هدفی ، انسانلی ، حیوانلقدن تمیز ایدن قابلیتلری انکشاف ایتدیرمک ایسه بو خصوصده تجربهٔ بشرک احراز ایتدیکی هرشیئک بالخاصه وعلی الاکثر انسانیتک حیوانیتنه خادم اولدیغی پک آشکار برحقیقتدر. انسانلرک قوای خفیه‌سنی انکشاف ایتدیره‌جک مؤلفات بشریه‌نک محتویات نافعه‌سی پک آزدر. بناءً علیه ارشاد الهی‌یه مراجعت لازمدر . قرآن کریم بزه آغیر ومشکل قواعد حیات تعلیم ایتمه‌مکده‌در؛ انسانلرک عقللرندن استفاده ایتمه‌لرینی تأمین ایده‌جک واسع اساسلر تلقین ایله‌مکده‌در.

قرآن کریم بزه لایتغیر قوانینی اوکره‌تیور. ذاتاً کشفیات علمیه‌ده بزه عینی شیئی اوکره‌تمیورمی ؟ بزی لایتغیر قوانینه ارشاد ایتمیورمی ؟ بو قوانیندن هر برینک تطبیقی بزی مستفید ایدر. ساحهٔ طبیعتده دوغرو اولان بو اساس ، اعتقادیات ، اخلاقیات وروحانیات ساحه‌سنده‌ده دوغرودر . ریاضیاتده متعارفه‌لر وفرضیه‌لر ایله باشلایورز . بونلرک برقسمی اول امرده بزه دوغرو کبی کورونمزسه اونلری دوغرو فرض ایدیور وبالنتیجه اونلرک دوغرو اولدیغنه قانع اولویورز . عجبا اخلاقی وروحانی ترقیده بو متعارفه‌لر وفرضیه‌لردن مستغنی قالابیلیرمی‌یز ؟ قالامازسه‌ق قرآن کریمک بزه بویله متعارفه‌لر وفرضیه‌لر اوکره‌تدیکنی بیلمه‌لی‌یز . قرآن کریم بزه برطاقم حدود ومراحل کوستریور .

فقط بونک مابعدی بزه عائددر. قرآن کریمک یکانه هدفی بزم محاکمه‌مزک حسن استعمالی، خطا وصوابی تفریقه مقتدر اولمقلغمزی ، تأمین ایتمکدر. فقط بونک کریسنی بز یاپه‌جغز. بو خط حرکتک معقولیتنی برکیمسه انکار ایده‌بیلیرمی ؟ خریستیان میسیونرلری اللرنده‌کی کتابلرک بویله ارشاددن محروم اولدیغنی کوره‌رک بونقیصه‌یی منفی برمزیت کبی کوسترمک ایسترلر. وقرآن کریمک اساسات وقواعد وضع ایتمکله بشرک حریت اراده‌سنه مداخله ایتدیکنی سویله‌رلر. حالبوکه انسانلر، محاکمه‌لرینی حسن استعمال وضلالتدن توقی ایتمه‌لری ایچون معین برطریقی تعقیبه مجبوردرلر. قوانینه اطاعت ایده‌بیلمک ایچون انسان درسلره وتجربه‌لره محتاجدر . انسان کناهدن ناصل صاقینه‌جغنی ، قانونه مخالفتدن نصل توقی ایده‌جکنی بیلمک مجبوریتنده‌در . بونی برمثال ایله توضیح ایده‌لم : فرضا برینک پاره‌یه احتیاجی وار. بونی غیرمشروع وسائط ایله تأمین ایتمک کناهدر . فقط انسان کندی پاره‌سندن بر حصه آییروب محتاجلره ویرمه‌یی اعتیاد ایدرسه هیچ بر زمان باشقه‌لرینک پاره‌سنی یغما ایتمک عقلنه کلمز . یمک ، ایچمک وسائر مشتهیاتده بویله‌در . یاکلش بر استقامتده حرکت ایدر ، کندمزه عائد اولمایان شیلرله مشتهیاتمزی تطمینه تشبث ایدرسه‌ک خطا ایتمش اولورز . حال بوکه مشتهیاتنه حاکم اولان بر انسان هیچ برقت باشقه‌لرینه عائد اولان شیلره کوز دیکمز. مسلمانلر نفسه حاکمیت قدرتنی ، صیام ایله احرازه چالیشیرلر . صیام ، آچلق دکلدر . برقاچ ساعت آچلغه مقاومت ، آچلغی تطمیندن اجتناب ، کندمزه عائد مأکولات و مشروبات ایله آچلغمزی تطمیندن بیله اجتنابدر. بوتون بو تنظیم نفسه عائد اولان درسلر وتمرینلری (اسلامک بش رکنی) ایله بزه تعلیم اولونمشدر. بونلر کلمهٔ شهادت، صلاة ، صیام، زکاة ، حجدر .

انسانلرك محضا كندی رأیلرینه ، كندی محاكمه و اراده‌لرینه استناد ایتمه‌لری بر چوق فنالقلر تولید ایدر . حال بوكه بر مسلمان (لا اله الا الله) دیمكله محاكمه‌سنی ، ارادۀ الٰهیه‌یه منقاد ایتمكده‌در . كندی وقتمزك قیمتنه عطف ایتدیكمز مبالغه‌لر ، اونی سائر انسانلرك خیرینه صرف ایتمكدن تحاشیمز ، دنیا ایچون تولید مضرت ایده‌جك اڭ مهم سببلردندر . فقط بش وقت نمازه دوام ایتمك ، بوتون وقتمزی محضا كندی ایشلرمزه تخصیص ایتمكدن بزی منع ایدر . بزه رضای باری‌یی قازانمق ، انسانلغك خیرینه چالیشمق ایچون وقتمزی وقف ایتمه‌مزی اوكره‌تیر . یمك ، ایچمك ، قادینلرله دوشوب قالقمق ، دنیانڭ قوانین جزائیه‌سنك احتوا ایتدیكی قباحتلرك درتده اوچنی تشكیل ایدر . حال بوكه فریضۀ صیام انسانلری بوتون بو فنالقلردن قورتاریر . انسانلرك مال ومناله پرستش ایتمه‌لری ، شركك اڭ بویوك منابعندن بریدر . فریضۀ زكات بوكا مانع اولمقده‌در . فریضۀ حج بوتون انسانلرك مساوات و وحدتی ، انسانلرك قرده‌شلكنی ، انسانلرك بر یوزنده یكدیكریله مجادله ومحاربه ایچون دكل ، یكدیكریله متساند یاشامه‌لری ایچون یارادلدقلرینی اونلره اڭ بارز شكلده كوسترر .

خالق ایله مخلوقك مناسبتی . — الوهیت مفهومی سجیۀ بشریه‌یی تكوین ایدن اڭ بویوك عامللردندر . ذات اجل و اعلایه دائر بوتون بیلدكلرمز ادیانك بزه تعریف ایتدیكی صفات الٰهیه‌سندن عبارتدر . قدمانك الوهیت تلقیسی انسانلره محبت الهام ایده‌جك بر ماهیتده دكلدی . بونلر ، غضب الٰهی‌نك آنجق قربان تقدیمیله تسكین اولوناجغنی ظن ایدییورلردی . حضرت عیسانك ظهورینه قدر بشریتك الوهیت تلقیسی بو شكلده دوام ایتمشدر . حضرت عیسی خالقله مخلوقك پدر واوغول موقعنده اولدیغنی سویله‌مك ایسته‌مشدر . بالآخره (سن پول) بو عقیده‌یی آلت اوست ایدرك بت پرستلرك عقائد وتلقیاتنی احیا ایتدی . غضب الٰهی‌یی تسكین ایچون ولد اللهك قاتی دوكمه‌سنی ایجاب ایتدیردی . آنجق بعثت محمدیه ایله بو تلقیات زائل اولدی . قرآن كریمك ایلك سوره‌سی اولان (فاتحه) كافۀ اسماء حسنانك منبعی اولان صفات الٰهیه‌یی بیان ایدر .

مسلمانلق نظرنده انسان پاك بر فطرتله دوغار . انسان غیر محدود بر ترقی‌یه نامزد اولان قوا وقابلیتلری حائزدر . انسانك بو قابلیتلری طولاییسیله اللهك ایلك صفتی ربوبیتدر . رب ؛ یارادان ، بسله‌ین ، محافظه ایدن ، انكشاف ایتدیره‌ن دیمكدر . بناءً علیه جناب حق ، انسانلرك قوای خفیه‌سنی انكشاف ایتدیرر ، كماله ایصال ایده‌جك درجه‌ده اونلری تنظیم وتجهیز ایلر . فقط بونك ایچون بزم وجود بولمامزدن مقدم موجودیتمزی تأمین ایده‌جك بر چوق شیلرك بولونماسی لازمدر . بزه شمس وقمرك ضیا وحرارتی لازم ، هوا لازم ، بولوطلر وسائره لازم . ایشته بزم بوتون بو احتیاجاتمزی بزی یاراتمه‌دن اول تأمین ایدن ذات اجل و اعلا ، رحمتی محدود اولان «رحمن»‌دور . اللهك اوچونجی صفتی رحیمدر . اعمال صالحه‌مزه بیك مثلی مكافات ایله مقابله ایدن اودر . جناب حقك سایۀ رحمانیتنده حیاتمز ایچون یرده كوكده نه وارسه هپسنه نائل اولویورز . رحیمیتی سایه‌سنده اعمالمزك مكافاتنی احراز ایدییورز . جناب حقك دردنجی صفتی (مالك یوم الدین) در . جناب حق دین كوننك مالكی اولدیغنی سویله‌یور وبو صورتله عدالتك خشین قیدیله مقید اولمادیغنی بیان بویوریور .

شیمدی مثلا المزده بویله بر كتاب منزل بولونمادیغنی و طبیعت محیطه‌دن استكناه معرفت ایده‌جكمزی فرض ایده‌لم . محقق كورورزكه تدقیق طبیعت ایله واصل اولاجغمز نتیجه بزه آنجق مسلمانلغك اوكره‌تدیكنی اوكره‌ته‌جك ، تعداد ایتدیكمز بو درت صفت الٰهیه‌نك تجلیاتنی كوستره‌جكدر .

مسلمانلقده قادینه

۷

تعدد زوجات

هیجنس (Higgins) دییوركه : « مسلمانلغك تعدد زوجات مساعده‌سنی خریستیانلر حضرت (محمد)ه هجوم ایچون بر وسیله اتخاذ ایدییور و حضرت محمدك بو مساعده ایله اتباعنك اذواق سفلیه‌سنی تطمین ایتدیكنی سویلیورلر . تعدد زوجات مساعده‌سنك بو قدر طعن و تشنیعه وسیله اتخاذ ایدلمه‌سنك حقیقی سببی مجهولدر . حضرت سلیمان ایله حضرت داوود عدید الزوجات ایدیلر . بالخاصه مذاهب مختلفۀ عیسویه اربابی طرفندن یازیلان یكرمی انجیلده حضرت عیسانك تعدد زوجاتی منع ایتدیكی یازیلمامقده‌در . » توماسیوس (Thomasius) تعدد زوجاتك هر زمان وهر یرده حكمران اولدیغنی اثبات ایدییور . یالكز شرقك هر طرفنده دكل ، غربك هر طرفنده‌ده تعدد زوجاتك شایع اولدیغنی كوستریور .

اسكی یونانیلر آره‌سنده تعدد زوجات شایعدی . پلوتارق ، بونی ذكر ایتمكده‌در . اوریپیدس(Euripides)وافلاطون تعدد زوجاتی مدافعه ایتمشلردر . روماليلر تعدد زوجاتی منع ایتمه‌دیلر . (مارق آنتونی)نك ایكی زوجه‌سی واردی . او زماندن (تئودوسیوس ، هونوریوس و آرقادیوس) دورینه قدر بوتون ایمپراطورلقده تعدد زوجات دوام ایتمش ، (آرقادیوس) ك دورنده یعنی بعد المیلاد ۳۹۳ ده ایلك دفعه اولارق منع اولونمشدر . بو ممنوعیتی متعاقب ایمپراطور (والانتیه‌ن) بر امرنامه ایله بوتون تبعه‌سنك آرزو ایتدكلری تقدیرده متعدد زوجه‌لر آلابیله‌جكلرینی اعلان ایتمشدی . بو دورك تاریخ كنیسائیسنك تدقیق نتیجه‌سنده آباء عیسویتك تعدد زوجات علیهنده بر اعتراضده بولوندقلری

کوروله‌مکده‌در . بویوك (قسطنطین) ك اوغلی (والانتیانوس ، قونستانتیوس) ك متعدد زوجه‌لری واردی . فرانسه قرالی قلوته‌ر (Clotaire) متعدد زوجه‌لر آلمشدی . مومی الیهك اوغللری هه‌ریباوس ایله هه‌یبرقوس بابالرینك خط حرکتنه امتثال ایتمشلردی. بونلرك متعدد زوجه‌لری اولدیغنه (سن اورسبه‌رجه‌نوس) شهادت ایدییور. بونلره (په‌ین) ایله (شارلمان) ی ، لوته‌ر واوغلی ، (۸۸۸) ه آلمانیا ایمپراطوری (شارلمان)ك احفادندن یدنجی (آرنولفوس)ی ، (فره‌دریك بارباروسا) یی ، فرانسه قرالی (فیلیب تئودوس) ی علاوه ایده‌بیلیرسکز .

(دانیه‌ل) ، فرانسز قراللرینك عدیدالزوجات اولدقلرینی اعتراف ایدییور. برنجی (داغوبه‌رت) ك اوچ زوجه‌سی اولدیغنی ، (تئودوبه‌رت)ك ئه‌ولی ولماسنه رغماً، ذات‌الزوج برقادین اولان (ویزی جلد)ی‌ده نکاحلادیغنی وبوصورتله آنجق عمجه‌سی (قلوته‌ر) ی تقلید ایتدیکنی یازییور .

(ژون ده‌وه‌ن پورت) دییورکه :

« ادیان سابقه‌نك یالکز قبول ایتمکله قالمایارق مبارك عد ایتدیکی برعادتی حضرت محمد تنظیم ایتمش ، تعددزوجاتك مسلمانلق نظرنده‌ده جائز اولدیغنی بیان ایتمشدر . بناءً علیه حضرت محمد هیچ بر وقت تعدد زوجاتك مشوق وناشری اولمق تهمتیله اتهام ایدیله‌من . »

فی الحقیقه حضرت محمد تعدد زوجاتی تنظیم ایتمش ، اویله قانونلر تبلیغ ایتمشدرکه بوقانونلر مصلحت عامه‌یی تأمین ایله‌مشدر. مشهور بر خریستیان محرری دیرکه : « حضرت محمدك تبلیغ ایتدیکی منظومهٔ قوانین واخلاق، حیات اجتماعیه‌نك الك بویوك انکشافندن الك ابتدائی حالنه قدر هروضعیتنه انطباق ایدر. اون عصر ظرفنده شریعت اسلامیه برملتدن برملته انتقال ایتمش ، اوکا توفیق حرکت ایدن هرملتی یوکسلتمش وتماس ایتدیکی هرملته قارشی اونی فائق وحاکم قیلمشدر . »

انکلیز خطیب معظمی (ادموند بورق) ، « شریعت اسلامیه تاجلی باشلردن الك عادی تبعه‌یه قدر هرکسك اوزرنده حاکمدر . دنیاده کوروله‌کان الك بویوك ، الك قیمتلی والك منور شریعت، دیانت اسلامیه‌ده مندمجدر .» دییور .

اسلام مملکتلرینك حقیقی حیات زوجیه‌سنی بیلنلر تعدد زوجات جوازینك موجودیتنه رغماً بوحیاتك مسعودیتنه غبطه ایدرلر . اسلام حیات زوجیه‌سنه آشنا اولان غرب قادینلری بو حیاتدن ممنونیتله بحث ایدییورلر .

تعدد زوجات عادتی ، کون کچدکچه زواله یوز طوتمقده‌در. فقط بو عادتك زواله یوز طوتماسی آنجق فحشك عدم تزایدی شرطیله قابل ستایشدر .

ممالك اسلامیه‌ده مرعی اولان وحدت زوجه طرفدارلغی ، ظاهری دکل ، حقیقیدر . بوتون دنیاده حقیقی زوجه برلکنك تقرری، ینه اسلام ایچون برظفردر. شاید غرب اقوامی ، حرب عمومینك آچدیغی نفوس رخنه‌سنی قاپامق ایچون تعدد زوجاتی قبول ایده‌جك اولورسه بوده اسلام ایچون بر ظفر اولاجقدر .

غرب مملکتلرنده خریستیانلغك اساس ایمان اولمق اوزره ایلری سوردیکی تثلیث عقیده‌سنی ردایدنلر ، حضرت عیسانك قانیله بشریتك رها بولدیغنی ادعا ایدن تردی آمیز خرافانه اینانمق ایسته‌مه‌ینلر ،عقل و وجدانه خطاب ایدن بردین آرایانلر ، قابلیت عملیه‌یی حائز وپیغمبرك حیاتنده تماميله متجلی بر اخلاق پشنده قوشانلر ، رنك ، عرق ، مملکت فرقی کوزه‌تمکسزین انسانلغی رب‌العالمین اولان اللهك لطف و عنایتیله روابط اخوت ومحبتله مربوط کورمك ایسته‌ینلر ، الحاصل غرب مملکتلرنده دین مبین اسلامی قبول ایتمکه خواهشکر اولانلر صرف براسلام مؤسسه‌سی اولارق کوستریلن تعدد زوجات جوازندن قورقامالیدرلر .

تعدد زوجات محضا مسلمانلغك تأسیس ایتدیکی بر عادت دکلدر . مسلمانلق بوعادتی تشویق بیله ایتمز. فی الحقیقه مسلمانلق، وحدت زوجه‌یی تنظیم ایده‌ن یکانه دیندر . کتاب‌الله ، هیچ انسان الی قاریشمقسزین پایدارد‌ر . صوك پیغمبره کوندریلن صوك کتاب الٓهی بودر . بوتون دنیا طوپلانسه اونك بر حرفنی دکیشدیره‌من . کتاب‌اللهك احکامندن برینی بوتون اسلام عالمی برلشسه تبدیل ایده‌من . هر کس اوکتابه مراجعت ایده‌بیلیر ، هر کس اوکتابی تدقیق ایده‌بیلیر . فقط هیچ برکیمسه کتاب‌اللهك تعدد زوجاتی امرایتدیکنی ، یاخود تعددزوجاتی تشویق ایلدیکنی کوستره‌من . تعددزوجات حقنده ویردیکمز بومطول ایضاحاتی شویله‌جه خلاصه ایده‌بیلیرز :

۱ ــ تعدد زوجات ، بلکه انسانلغك دورطفولیتندن بری رائج اولان برعادتدر .

۲ ــ تعدد زوجات عادتی ، بو کونه‌قدر ، اکثریت بشریه‌نك طانیدیغی و حرمت ایتدیکی بر عادتدر . بو بر مؤسسهٔ دینیه اولمقدن زیاده برمؤسسهٔ اجتماعیه‌در . بومؤسسه‌نك مرغوبیت وعدم مرغوبیتنی احتیاجات و شرائط اجتماعیه تقرر ایتدیرمکده‌در .

۳ ــ طبیعتك بین‌البشر تعدد زوجاتی تشویق ایتدیکی آکلاشلیور. مشروع وغیرمشروع ، آچیق ویا قاپالی صورتلرده تعدد نسا هرملت آره‌سنده ، هر مملکتده شایعدر .

٤ ــ بالذات قادینلر تعددزوجاته متحملدر. بویله اولماسه بوعادت وجود بولامازدی .

٥ ــ تعدد زوجاتك منافعی‌ده ، مضراتی‌ده واردر. غیرمشروع

برصورتده استفراش نسوانه، قالدیریم اخلاقسزلقلرینه قارشی الك‌مؤثر مانعه‌تعدد زوجاتدر . هیچ برمجدد اخلاقی فحشی تشویق ایتمك‌مسئولیتنی درعهده ایتمکسزین بوعادتی قالدیرمغه تشبث ایده‌من . بواندیشه‌اولماسه تعدد زوجات چوقدن الغا ایدیلیردی .

٦ — خریستیانلق‌ده داخل اولدیغی حالده هیچ بر دین ، تعدد زوجاتی منع ایتمه‌مشدر . خریستیان پاپاسلری ، شارعلری دینلری‌نامنه تعدد زوجاتی الغا ایتمکده حقسزدرلر .

٧ — حضرت محمددن باشقه بر پیغمبر ، تعدد زوجاتی تنظیم وتحدید ایتمه‌مشدر . مسلمانلق الك خیرکار والك مؤثر صورتده تعدد زوجاتی تنظیم وتحدید ایتمشدر .

٨ — قرآن کریمدن باشقه هیچ برکتاب الٓهی زوجه برلکنی تشویق وتوصیه ایتمه‌مشدر .

٩ — تعدد زوجات عادتی زواله یوز طوتمقله برابرحرب‌عمومی کبی برطاقم فلاکتلرك بوعادتی احیا ایتمه‌سی محتملدر . هرحالده بو عادتك اساسات اسلامیه دائره‌سنده تنظیمی لازمدر . بالعکس بو عادت زائل اولاجقسه مسلمانلغك توصیه ایتدیکی حقیقی زوجه برلکی اونك‌یرینه قائم اولمالیدر .

١٠ — تعدد زوجات ، حقیقتده برمؤسسهٔ اسلامیه دکلدر . تعدد زوجاتدن دها فضله زوجه برلکی برمؤسسهٔ اسلامیه‌در .

مشیر حسین قیدوای

اسلام تاریخی حقنده

مدخل § ١

بوایلك فقره اون‌صحیفه‌لك ومؤلفك تعبیرنجه «اون اوچ عصردن فضله بر تاریخك غایت مختصر وسطحی خلاصه‌سی » در . بوسطرلری املا ایدن روح کین آلود دها ایلك آدیمده انسانی اورکوتیوروائرك مطالعه‌سیله ـ بی‌دربی منکشف اولاجق ـ کلیسا، هم‌ده دشمن‌اسلام برکلیسا کونلکنك آغیر قوقولری قارئك ، باخصوص مسلمان‌قارئك شامه‌سنی بیزار ایدیور .

مؤلف هیچ امید ایدلمه‌دك بر زمانده « یکی ، باربار واوآنه قدر مجهول » بر قومك یکی بردین ایله « ایچنه کیرلمز بر طاقم چوللردن بردن بره میدانه » چیقدیغنی خبر ویریور . دیمزك سرعت انتشارینه فاتحان اسلامه قارشی جابجا « باربار ، سورو » کبی تعبیرات محقرانه‌یی ابذالدن‌ده کری قالمقسزین بویوك برحیرتله باقیور وبوخوارقما انتشاری بر یانغنه بکزه‌تیور :

« ... آلولك هرایرشدیکی یرده کندینه برغدا بولان بر ستپ یانغینی کبی عربستانده چیقان یانغین‌ده‌بك آزوقت ایچنده بحرمحیط اطلاسی‌ساحلرندن هندستانك مشمس اووالرینه قدر یایلدی . وبوتون دنیایی احاطه وتخریب (!) تهلکه‌سنی عرض ایتدی . »

دیبورکه التفاتنه ، خیر خواهلغنه ، بیطرفلغنه ، حقیقةً هیچ دییه‌جك یوق .

مؤرخك بوقدر قصر بصرصاحبی اولدیغنه تعجب اولنور . برکره مجاهدین اسلام ، باخصوص صدر اولك رجالی حقنده چوق دکل ، بر آز معلومات آلنسه « باربار ، سورو » تعبیرلرینه ماصدق اولمقدن متعالی‌اولدقلری درحال آکلاشیلیر . بونلر نه‌بیچم‌باربار ایمشلرکه‌دنیانك الك‌مهم والك مدنی یرلرنده تأسیس حکومت ایتمش ، هرکیردکلری‌یرده یرلشمش ، فاتحلك زمانلرینه کلنجه‌یه قدر دنیانك الك مدنی طانیلان اقوامنه غلبه ایله کندی مدنیتلرینی وبرچوقلرینه لسانلرینی بیله قبول ایتدیرمش ، آوروپانك او تاریخلرده باربار اولان اقوامنی نور علم و معرفتلریله تنویر ایله‌مش ، مؤسسات اجتماعیه‌لرینی اسلامك بوکونکی الك عاجز دوره‌سنه قدر بیابی اون‌اوچ بچق عصرادامه‌یه موفق‌اولمش ، بوندن صوکره‌سی ایچون‌ده مؤلفك بیله کندی اعترافی (ج١ص١٦) وجهله دها چوق زمانلره قدر امید زوالی کسمشدر . سورواطلاقنه سزا انسانلر جاعق هانکی دیارده مدنیتلرینی ، دینلرینی ، لسانلرینی کندی مغلوبلرینه قبول ایتدیره‌بیلمشلردر ؟ تاریخ بشر انسانلره‌هیچ برشی اوکره‌تمه‌مش ایسه شونی ذهنلرینه حك ایتمشدرکه کیمك‌مدنیتی دها یوکسك ایسه دیکرینه مادةً اولماسه‌ده معناً غالب اولیور . ایشته جنکیز ، ایشته هلاکو . غلبات عسکریه‌لری بو قدر قطعی ، بو قدر پارلاق ، دیار اسلامی سراسر تخریب ایتمك درجه‌لرینی بولمش ایکن ایکی مدنیتك تصادمی مادون موقعنده اولانك پك آز صوکره یره سریلمه‌سنی انتاج ایتدی . کندیلرینك و مدهش اردولرینك اولاد و انسالی هپ وحدت اسلامیه دائره‌سنه کیردیلر . وجمله‌سی دین‌اسلامه، مدنیت اسلامیه‌یه خادم جانسپار اولدیلر . روما یونانستانه غالب‌کلدی. مدنیتی محکوملرینه‌قبولی ایتدیردی ؟ یوقسه‌یونان فلسفه‌سنك‌متخالف آرا وافکارینك ، مؤسسات اجتماعیه‌سنك زبونیمی قالدی ؟ غربی‌روما ایمپراطورلغی حقیقتده‌بریونان ایمپراطورلغندن‌باشقه‌برشیمیدی؟ بونك‌ده عکسنه ایتالیایه شمالدن هجوم ایله سکنه‌سنی مادةً قید اسارتنه آلان چشید چشید باربارلرك هانکیسی لاتین عرقی ایچنده اریبوب محو اولمادی ؟ هر یرده وهر زمانده بلا تخلف تجلی ایتمش اولان حقیقت تاریخیه‌نك اهل اسلام حقنده‌ده تجلی ایتمسنه مانع علمی وعقلی عجبا نه ایمش ؟ مدنیتی دیکر اقوامه قبول ایتدیرنلر اکر باربار ، سورو دکل ایسه جزیرة لعربدن یکی بردین ایله ، الده مشعل نور وحقیقت‌اولارق چیقانلرده ـ مؤلفك رغمنه رغماً ـ باربار ، سورو دکلدر . خلافی ادعا غرضکارلقدر .

بو خارق العاده ظهوری مؤلفك یانغینه بكزتمیسیده ادبایه یاقیشیر بر تشبیه اولماسه كركدر. چونكه یانغینك اثری خراب و اضمحلالدر. آتش اوغرادیغی یرده بقا وسعادت ایزی براقماز . مجاهدین اسلامك اثر معظمی ایسه حالا میدانده طوران برآبدهٔ مدنیت وراحت وعمراندر. آوروپاده بیله تعصب نصرانیتله كوزی قارارمش اولانلری كوندن كونه دها زیاده حیران ایدوب طوریور . مؤرخمزك بویانغین تشبیهنه اوقدر اهمیت ویروب بووادیده سوزی اوزاتماسی اسلامك خرستیانلق اوزرینه واقع اولاق غلبات متقدمه‌سی ایله خرستیانلرك اهل صلیب محاربانده‌كی فجیع مغلوبیتلرینه ـ بو خلاصه‌نك دیكر سطرلرندن صراحةً آكلاشیلدیغی اوزره ـ یوركنك پك یانمش اولماسندن ایلری كلمش اولسه كركدر .

بو فقره ایله بوندن صوكره‌كی فقره‌لرده پك جالب دقت بر شی وار. بحثی هپ خرستیانلق اوزرینه یوروته‌رك اظهار اسف ایدییور. حالبوكه اسلامك غلبه‌سی منحصراً خرستیانلره قارشی واقع اولمامشدی. او، دولت ساسانیه كبی معظم بر سلطنتی‌ده بر حمله‌ده یره سرمش، شرق وغربده‌ بر چوق حكومتلری ده‌ویرمشدی . اسلامك یكانه غایه‌سی صانكه یالكز روم سلطنتنه طوروس طاغلرندن اعتباراً سد چكمكدن عبارت ایمش كبی مؤلف بوتون تاهفاتی بو نقطه‌یه حصر ایدوب ایكی دین ـ اوت ایكی صنف خلق، ایكی دین ـ آراسنده مقایسه‌یوللو واوزون بویلواجاله‌ٔ قلم ایدوب طورمشدركه اثرینك تألیفنه سائق عشق نصرانیت اولدیغی بونكله صراحةً كوسترمش اولیور . ایلریكی فقره‌لرده‌ده بو عشقك ایزلرینه بول بول تصادف ایده‌جكز .

بیطرف مؤرخلك بومیدر ؟ باقیكز نه دییور :

« .... خرستیان قوملری (اقوام سائره‌یی آغزینه آلمغه هیچ احتیاج حس ایتمشی !) دوشـدكلری عجز وضعف ایچنده بو عظیم هرج ومرجلره عاطلانه سیرجی طوردیلر . هیچ بر شی یاپه‌مادیلر . هیچ برنده یانغینی (یعنی دائرهٔ اسلامك توسعنی) طوردیرمق قوتی بولونمادی . »

بر آز صـوكره‌ده بوتون قباحتی روملره یعنی اورتودوقسلره عطف ایده‌رك :

«... روملرك رخاوت وعطالتی، بیزانس ایمپراطورلرینك عجزلری یوزندن خرستیانلق ، نفوسی چوق ولایتلر ، میلیونلرجه مؤمنلر (یعنی خرستیانلر) غائب ایتمشدی . احتمالكه بو بر ثلثدن فضله ایدی . عیسا دینینك مهد ظهوری بیله كافرلر (یعنی مسلمانلر) ألنه كچمشدی . بویك مدهش بر فلاكت ایدی . هیچ بوكا چاره سـاز اولامازدی . غائب ایدیلن یرلرك و روحلرك تكرار استردادی ایچون آچیلان عظیم مجادله (یعنی اهل صلیب محاربانی) هیچ بر زمان اوكوندن بری انقطـاعه اوغرامامش و بوكونه قدر حالا شرقده دوام ایتمكده بولونمش ایسه‌ده خرستیانلغك سكسـان سنه‌دن بر آز فضله مدت ظرفنده غائب ایتدكلرینه مقابل اون اوچ عصرلق برمبارزه‌دن صوكره استرداد ایتدیكی شیلرك نه‌قدر آز اولدیغی نظر ملاحظه‌یه آلنیرسه استحصال ایدیلن فوائدك (یعنی مسلمانلری قیرمانك و ملكلرینی اللرندن آلمانك) پك اهمیتسز اولدیغی تسلیم ایدیلیر . بوقدر عدم موفقیتدن طولایی پك آجی ملاحظـات درمیانی قابلدر . اسـلامیتك اون آلتنجی و اون یدنجی عصرده (توركلرك مجارستانی فتح ایتدكلری وویانه سورلرینی دوكدكلری تاریخلر) نائل اولدقلری مظفریاتده حسـابه قاتیلیر (آدیمجغزك آكلاشیلان بزمله كوره‌جك بر چوق حسابی وار) وخرستیانلغك بونی آنجق قسماً استرداد ایده‌بیله‌جكی دوشونولورسه ملاحظاتمز دها آجی اولابیلیر . »

دییه مرثیه خوانلق ایدییور . بو دورلو حیقلانمه‌لر بیطرفلق ، خیرخواهلق دعوالرینی طبیعی هیچه ایندیرر . هم‌ده كورولوب آكلاشیلیوركه مؤلف جنابلرنده‌كی تعصب علی الاطلاق بر خرستیـان تعصبی دكل‌ده ریم‌پاپابه صداقتله ایمان ایتمش ، اورتودوقس كلیساسنه‌ده دشمن خالص مخلص بر قاتولیك پاپاسی تعصبیدر . اونك الكزیاده یانوب طوتوشدیغی بر مؤمنلرینك الدن قاچماسیدر. جان ودلدن آرزو ایتدیكی شیده شو قاچیرلمش روحلری استرداد ایده‌بیلمك ایچون اهل صلیب مجادله‌سنی ادامه ودین اسلامی ازاله‌در .

بوندن صوكره ایسه :

« بو محاربلر كیملردی ؟ او مدهش چوللردن اونلری دنیایی ضبطه كیم سوق ایتمشدی ؟ نه‌دن اوقدر خوارق اظهار ایده‌بیلدیلر ؟ اوقدر آز سنه ایچنده استحصال ایتدكلری فوائده‌دن اوقدر عظیم وتام اولدی‌ده اون اوچ عصرلق بر مبارزه وبزم پك فائق اولان مدنیتمزك مالك اولدیغی وسـائط مؤثره وقویه بو بویوك دین ومدنیت دشمنی كری سورمكه قادر اولامادی؟ عجبا بزده بر نقصان وقصوری واركه دشمنلرمز اونقطه‌ده بزه غیر قابل انكار صورتده متفوق بولونیورلر؟ عجبا بو نقصان الآن دوام ایتدیكی ایچون‌میدركه بز بو ترقیاتمزه رغماً اونی تلافی ایده‌میورز ؟ »

كبی مهم سـؤاللری صوریورده هرنه‌دنسه بو خصوصده كندی رأی ذاتیسنی ـ حاضر صره‌سی كلمشكن ـ اظهاره تصدی ایتمیور . او یالكز اعدای اسلام اولانلرك عصراً بعدعصر بزه قارشی وضعیتلرینی ، كیتدكجه آرتان عداوت مستمره‌لرینی برلسان تصویب ایله نقل وحكایه ایتمكله اكتفا ایدییور . هم‌ده ناصل برلسان ایله ! ایشته دیكله‌یكز :

« .. . برنجی عصر خرستیانلری، كذلك متعاقب عصرده‌كیلر اسلامیتك ترقیسنی بر درلو ایضاحه موفق اولامادیلر . ایضاح ایتمك كندی قصورلرینی بیلمك دیمكدی . حال بوكه هیچ بر ملت بویله بر وقوفه صاحب اولمامشدر . ایلك مسلمان خلیفه‌لرینه معاصر اولان خرستیانلر بوسئواللری كندی‌كندیلرینه ایراد بیله ایتمدیلر .

بونلر یالكز غالبلرك یكی بر عبادته مالك اولدقلرینی (بوراده‌كی «عبادت» كله‌سی یرنده دكل) وعیسا ایمانتی باطل دییه ردایتدكلرینی (بو «عیسا ایمانی» تعبیری‌ده یاكلشدر . خطا اصلده‌می یوقسه ترجه‌ده‌می بیلمیورم. بز مسلمانلر عیسی صلی الله علیه وسلم افندمز كبی اولوالعزم انبیادن بر ذات عظیم ذیشانك ایمانته نصل باطل دییه‌بیلیرز؟) مبهم بر صورتده بیلیورلردی. بو یكی عبادتی(!) بر پیغمبرك چیقاردیغنه، بو پیغمبرك روم ولایتین پاپاسلرینك خرستیانلغی قالدیرمق ادعاسنده بولوندیغنه واقف ایدیلر . بو پیغمبرك اسمنی ایشیتدیلر . فقط بونی تلفظ اوقدر زوردی‌ده اسمنك نه اولدیغنی بیله قطعیتله تخطر ایده‌میورلردی. یكی دینك آتش وقیلچ ایله انتشار ایتمش بر چوق قربانلره مال اولمش اولماسی و بیزانس ایله روما راهبلرینك خرستیانلغی علیهنده غایت شدتلی طاورانماسی (بوتوصیفات مؤلفك حسابنه كچیرلمك لازمدر. سیاق وسباق بونی كوستریور.) اسلامیته عوام خلقك مخیله‌سنده غایت قورقونچ بر شكل ویردی . الك ظالمانه وفنا شیلرك بر تمثالی ، شیطانی بر كذب وحیله كبی كوروندی . »

پرنس جنابلری (مؤلفك بر پرنس اولدیغنی آغزندن آغزه ایشیدییورز.) خرستیان رهبانك ، « بو اك مدهش دشمنی مرواسطه ایله تزییف وتذلیل ایتمكه » چالیشدیغنی خبر ویرركن :

« بودشمنك خارقه‌آلود موفقیاتی‌دنیانك غایله مطلوب اولان‌خرستیانلاشدیرلماسنه برمانعه وخرستیانلغك‌توسعی‌ایچون‌دائمی برتهلكه‌تشكیل‌ایدییوردی. خرستیانلق، برطاقم الٓهیات‌مسئله‌لری وپولتیقه اختلافلری یوزندن داخلی وعقیم نزاعلر ایچنده مشكلاته مستغرق بولندیغی جهتله تهلكه بیوك ایدی . »

سوزلریله مرواسطه ایله ، یعنی‌افترادە داخل 'ولمق‌اوزره‌مرواسطه ایله دین اسلامی تزییف وتذلیل ایدن رهبانی عادتا حقلی بولیور ؛ « دشمنه متحد برجبهه عرض‌ایده‌مه‌ین » خریستیانلره قارشی « متحد وقوی دشمنلر » ك « مركون یكی‌مهتدیلر » قازاندیغنی و « مسلمانلرك مركون چوغالوب خریستیانلرك عددجه‌آزالدیغنی یانه یاقیله‌آكلاتیور . وهیچ بر زمان هیچ بر دین ، حتی خرستیانلق بیله بوقدر چابوق ، بوقدر تام‌؟، بوقدر سوركلی موفقیتلره نائل اولامادیغی ایچون « بویكی اعتقادك انتشاری ظالمانه بر حیله‌كارلق ، یكانه ایمان حقیقی اولان خرستیانلغك امحاسنه عزم‌ایتمش شیطانك بر ایشی كبی تلقی » ایدلدیكنی خبر ویرییور . دها صوكره‌ده محمد (صلی الله علیه وسلم) ایله دین محمدی و امت محمدیه حقنده « دهشت ایله قاریشیق كین ونفرت » ك كوندن‌كونه آرتدیغنی و « داخلی بیتكینلك تأثیریله مسلمانلر خرستیان اقوامی ضربنه اوله‌رق فتوحاتلرینی‌آرتق توسیع‌ایده‌من حاله كلدكلری زمان » بیله خرستیانلرك مسلمانلره قارشی اولان نفرتی بر درلو صوغومادیغنی وبونجه قیمتدار جانلری فدایه مال اولان اهل صلیب محارباتنك فائده ویرمه‌دیكنی آجی‌آجی تشریح ایدركن :

« ... بوكون بیله مسلمان عسكری خریستیانلغك اك مقدس معبدنده (یعنی قدسده قمامه كلیساسنده) سیغاره‌سنی استخفافكارانه ایچه‌رك ، سن سه‌پولقر كلیساسنده (ینه قمامه دیمكدر.) پیغمبر محمدك (صلی الله‌علیه وسلم) خلیفه‌سی صفتیله خرستیانلق دینی‌قازیمق وظیفه‌سیله مكلف بولنان بر كیمسه‌نك قدرت حاكمانه‌سنی تمثیل ایدییور . »

دیه یانیق بر مرتبه دها اوقویور .

بو سوزلرده‌كی غرض و كین ، حتی تزویر ال ایله طوتولاجق درجه‌ده تجسم ایتمكده‌در . مسلمان عسكرینك‌قمامه كلیساسنده انفاریه اولارق ایفا ایتدیكی بكجیلك خرستیانلرك كندی آره‌لرنده‌كی‌منازعات و حتی مقاتلاته میدان ویرمه‌مك ایچون ینه خرستیان دولتلرك طلبی اوزرینه اتخاذ ایدلمش بر تدبیردن عبارت ایدی .

نوبت بكله‌ین نفرك ایسه ـ باشقه بر موقعده‌ده اولسه ـ سیغاره ایچمیه‌جكی معلومدر . هله خرستیان‌وخرستیانلق دیننك كوكنی‌قازیمق افتراسنی بداهت حسیه رد ایدر . اگر دین اسلامك بویله بر غایه‌سی اولایدی قهر واستیلا كونلرنده كوكارینی قازیر ، پرنس جنابلرینك مرثیه خوان اولماسنه بیله میدان ویرمیه‌جك صورتده نام ونشانلرینی اورته‌دن قالدیرردق . ایكیده برده قلیچ‌دینی ، آتش دینی توصیفلریله قدرینی عقلی‌صیره تنزیله چالیشدیغی بو دینك ناصل انتشار ایتدیكنی، مسامحه‌كارلقلرینك درجه‌سنی (ت. و. آرنولد)ك بویاقینلرده چركس زاده خلیل خالد بك‌افندی طرفندن ترجمه‌سنه‌همت بویوریلان « انتشار اسلام تاریخی » مطالعه ایتمه‌سنی مؤلف جنابلرینه توصیه ایدرسه‌ك پك‌ده كستاخلق اولماز .

خلاصهٔ تاریخیه‌نك بوندن صوكراسی خرستیانلغك غلبه زمانلرینه عائددر. خرستیانلغك « قهرمانانه مجادله‌لردن صوكره (شدید وظالمانه بر مجادله‌دن بحث ایتمك ایسته‌دیكنی البته اوقوبانلر آكلار.) اسپانیاده عربلره غلبه چالدیغنی (یعنی‌بره وارنجیه قدر نفوسی قتل ، نفی واجلا ویا ارتداده‌اجبار ایتدیكنی) سویلیور، شوقدركه « استانبولك‌ضیاعی » ایله « مسلمانلرك‌مجارستانده، حتی‌ویانه‌سورلری قارشیسنده كوزوكمه‌لری پك بهالی بر فیئاته مال اولدیغنی » دوشونه‌رك پك حیفلانیور .

بوندن‌صوكره آرتق‌موضوع بحث‌توركلرله‌خرستیانلرك‌مصارعه‌سیدر. بومصارعه‌توركلرك‌مغلوبیتی « مجارلرله‌اسلاولرك ثمرهٔموفقیتی » اولمایوب «خرستیان مدنیتنك‌خارجی‌حدودلرینه چارپان شدید دالغه‌لرك، سونمكه مهیا داخلی اختلاجات عظیمه‌نك صوك رعشه‌لری » اولدیغنی حقیقته بر درجه‌یه قدر یاقلاشه‌رق اعتراف ایتدكدن صوكره :

« فقط توركیه‌نك داخلی انحطاطی آوروپاده‌كی محاربات عسكریه‌یه نهایت ویردیسه‌ده ، خرستیانلر بوكون حالا دوام ایدن او بطی استرداد ایشنه ومجادله‌یه تكرار باشلادیلرسه‌ده مظفریت كونی هنوز اوزاقدر . »

دییور. مؤلفك حسرتكشی‌اولدیغی اومظفریت كوتی كندیسنه‌ده، قومنك احفاد وانسالنه‌ده ابداً ربم كوسترمسون ! زیرا ماسبقده‌كی افاداتنك‌سیاقنه نظراً توركك كوكنی‌قازیمادقجه آدمجغز اوح ! دیه كنیش بر نفس آلامیه‌جقدر .

دها صوكره « خسته‌آدم » ك هنوز قوهٔ حیاتیه‌سی باقی اولدیغنی یونانلیلرك مغلوبیتندن استدلال ایدوب ـ ظاهر بزی چار چابوق محو ایتمك ایچون دها تدبیرلی طاورانسونلر دیه ـ آوروپا دیپلوماسیسنی ایقاظه غیرت ایدییور . و :

« ... آوروپا دیپلوماسیسنك‌دائمی‌نیكبینلكنی (معناسی آچیق) اك‌چوق اخلال ایدن مسئله وارسه اوده بودر . اسلامیت بوكون بیله خرستیانلقدن صوكره اك‌قوتلی دیندر . سالكلرینك درین قناعتلری دولاییسیله خرستیانلق مذهبنك انكشافنه قارشی بویوك بر مانعه‌در . دها بر چوق عصر بویله قوتلی حالنده‌قالاجقدر . بوكون بیله خرستیان‌آوروپا مالك اولدیغی نا متناهی‌منابعه رغماً‌اسلامیتده كندیسنك مدنیتنك سربستجه انكشافنه قارشی نا قابل اقتحام بر حائله تصادف ایتمكده‌در . » مطالعه‌سنی درمیان ایدییور .

ای‌محترم‌قاری، اك بیطرف(!)واك‌خیرخواه ( ) دیدكلری‌بر‌مؤرخك یوقاریكی سوزلرینی تكرار اوقوده عبرت آل .

مؤلف یوقاریده انتشار دین اسلام اسبابنی كویا استكناه ایتمك

اوزره بش سؤال ايراد ايتمشدی. اوزرندن غيظ و خصومت آقان بو نجه صحيفه‌لر قارالادقدن صوكره بونلرك كرك بو فقره ايچنده، كرك بوندن صوكره‌كی صحيفه‌لرده ــ ولو غرضكارانه يازلمش ــ جوابلرينی بيهوده آراياجقسكز. اونك سويله‌ميه‌جكی، سويله‌يه‌ميه‌جكی يالكز بو سؤاللرك جوابلريدر.

اسلامك سرعت برقيه ايله انتشارينی، قوللرای قوللرای مهتديلر قازانماسنی، خرستيانلرك عدينی آزالتماسنی، كيرديكی يرده كوكلشمه‌سنی «اكظالمانه وقناشيلرك تمالی»، «شيطانی بر كذب و حيله»، «شيطانك ايشی» اعتقاد ايدن ويا ايتديرن پاپاسلرله جهلهٔ نصارانك سوزلرينی پرنس جنابلری تصويبكارانه برادا ايله بزه نقل ايده‌جكنه كنديسندن دها منصف ديكر آوروپالی مؤلفلرك اعتراف ايتدكلری حقيقتلردن بعضيلرينه كتابنك ميني ميني بر كوشه‌جكنی آچسه‌يدی، امين اولسون كه، سرمايهٔ تعصبندن پك بويوك برشی اكسيلتمكسزين ينه بيطرفلق دعواسی ــ غافللری آلداته‌جق قدر اولسون ــ ايلری سوره‌بيله‌جكدی. فقط هيهات، او، واتيقان پاپاسلری قدر متعصبدر. اونلر كبی حقدن ساكت اولمغه عهد و پيمان ايتمشدر. مع هذا مساعده‌لرينه انتظار ايتمكسزين بو جوابلری بز ويره‌لم:

دين اسلام واقعا بوزوالليلره شاشقينلق ويره‌جك صورتده انكشاف ايتمكله تاريخ عالمده بر مثلی دها كورولمه‌ين بر انقلاب عظيم يابدی. فرانسه انقلاب كبيرندن حاصل اولان نتائج عظيمه‌دن هر فرصت دوشدكجه بحث ايديلير طورور. اونی بويوك كورمكده برباقيمه كوره محقدر. فقط حقوق بشر بياننامه‌سنك اعلان ايتديكی حريت، مساوات، عدالت مفهوملری قرون وسطانك اومبارك عصرلرنده دين اسلامك باغيره باغيره بوتون انسانلرك قولاقلرينه ايشديرمك، ذهنلرينه يرلشديرمك ايسته‌ديكی دساتير نجات بخشانك آنجق اون ايكی عصر تردن صوكره آوروپالينك قافاسنه هم‌ده قان و آتش بهاسنه صوقولمش حقايقدن بعضيلريدر. اسلامك ارواح بشريه‌ده ايقاع ايتديكی تحولات و انقلاب ــ بر آز دوشونولسه ــ انسانه حقيقةً حيرت ويرر. بر بدوی قومك بردن بره مدنيلره مدنيت استادی اوليويرمه‌سی البته سببسز دكلدر. فقط بونی يوقاريده صاييلان طفلانه اسبابه عطف ايتمك كولونجدر. بر عام آدمی بوكبی صاچه‌صاپان اسبابی رأی نمونه‌لری دكل، آنجق محقق اولمق اوزره ايراد ايده‌بيلير. مؤلف اصلاً مسلمانلرك «درين قناعتلری طولاييسيله خرستيانلق مذهبنك انكشافنه قارشی» نيچون «بويوك برمانعه» اولديغنی بالتحليل آراشديرمق اقتضا ايدردی. هر حالده شو كاملاً متين اولسون كه ــ بر يرده ايما ايتديكی اوزره ــ بوكا سبب پاپاسلرك اختلافات و منازعاتی دكلدر. بو نزاع و اختلاف اعلای كلمة اللهی تسهيل ايتمش اولسه بيله هر حالده سبب يكانه دكلدر. حتی پاپاسلر اسلامه قارشی «متحد جبهه» عرض ايتمكله ايشی بلكه بر آز تأخير ايتمش اولسه‌لردی بيله ينه ايركچ مغلوب اوله‌جقلردی. چونكه بو دينك سبب انتشاری كندی ذاتنده مندمج، مؤمنلرينی ايستر ايسته‌مز ايلری كوتورن، يابانجيلرينی كنديسنه مفتون ايدن بر معنوی قوتدر.

بو دين دين فطرتدر. اونك تعاليمی بكنميه‌جك فطرت و طبيعت انسانيه يوقدر. عقيده‌سی غايت ساده اولوب هر عقلك بلا تردد قبول ايده‌بيله‌جكی توحيد الهی ايله تصديق رسول عليه السلامدن عبارتدر. «بر اوچدر، اوچ بردر» قضيه‌سی ايله، خرستيانلرده‌كی ديكر اسرار ايمانيه ايله كيمسه‌نك عقلنی تغليط ايتمز. مسائل ايمانيه‌ده عقله ايشدن ال چكديرمز. عبادتلری هپ قوللرای و فردا ايله جمعيتك نفعنه خادمدر.

مؤمنلر هپ قارداشدر. بينلرنده تفاضل يعنی بر كيمسه‌نك ديكرندن عندالله افضل اولماسی تقوی ايله‌در. كيمك تقواسی زياده ايسه افضل اودر. دنياجه هپسی حقوقجه تماماً مساويدرلر. بو دين عرق، رنك فرق كوزه‌تمه‌ديكی كبی كيمسه‌نك كيمسه اوزرينه نه فردی، نه صنفی تحكمنی قبول ايتمز. الله ايله قول آره‌سنده توسط ايده‌جك رهبانيتی كلياً رد ايدر. كيمك علمی دها چوق ايسه ديكرينه رأياً او تفوق ايدر. حاصلی هر كس اللهك قوليدر، كيمسه كيمسه‌يه قول اولاماز. اك بويوك اولان ذاتدن اك حقير و وضيع فرده قدر هر كس قانون الهی اولان شريعت نظرنده مساويدر. نته‌كيم حضور حاكمده بر يهودی ايله يان يانه طوروب مرافعه اولمقدن علی المرتضی رضی الله عنهك نفسی ابا ايتمه‌مشدی. كذلك كيم اولديغنی بيلمزسز بر بدوی‌يه حقسز يره بر توقات آتان غسانی حكمدارينه بدوی‌يه مقابلةً بر توقات آتديرمقله اجرای قصاصده حضرت عمر رضی الله عنه هيچ تردد ايتمه‌مشدی.

امر بالمعروف ايله نهی عن المنكر هر مسلمانك مرتبه‌سنه، علمنه، قدرتنه، موقع اجتماعيسنه كوره وظيفه‌سی اولديغی ايچون بر بدوی عمر رضی الله عنهه علی ملاء الناس «سن اكريليرسه‌ك سنی قيليچلرمزله طوغرولتورز!» ديه‌جك قدر حريت كلامنی استعمال ايتمش و بوكا كيمسه تعجب ايتمه‌مشدر.

بو دين بوتون محاسن و فضائلی امر، بوتون مساوی و رذائلی نهی ايدر. قواعد شرعيه‌سنده حق نفعه مقدمدر. آوروپانك رومادن يادكار قالان حقوقنده ايسه بر عكسدر. منفعت عامه حق الغيره تقدم ايدر.

فتوح اسلامه داخل اولان بلادك اهاليسی ــ هر هانكی عرقدن اولورسه اولسون ــ دائرهٔ اسلامه كيرمكله درحال قارداش و مسلمانلق فوائدينك كافه‌سندن بلا نقصان متنعم اولورلر. جزيه كذار اولمغه‌ده راضی اولورلرسه پك خفيف اولان بويله بر ويركو سايه‌سنده «لهم مالنا وعليهم ماعلينا» قاعده‌سنه تبعاً مسلمانلرك دنيوی نعمت و كلفتلرينه اشتراك ايدرلر و داخلی جبابره‌نك تسلطندن، خارجی دشمنلرك تجاوزندن

صیانتلرینی مسلمانلر جانلریله ، باشلریله درعهده ایدرلر . عبیدة بن الجراح رضی‌الله‌عنه جزیه ویرمك شرطیله مسلمانلرك زیر حكمنه یكی كیرمش خرستیانلری بیزانس عسكرینه قارشی حمایه ومدافعه‌دن اسباب عسكریه‌یه بناءً صرف نظر ایتمكه مضطر قالدیغی كون بونلره : « بر مقتضای عهد بورجمز اولان سزی مدافعه‌یه امكان بولامیورز . » دییه جزیه‌لرینی اعاده‌یه قالقشمشدی . اونلر ایسه بو علو جنابه ، بو طویولمامش وفایه مفتون اولارق جزیه‌نك اعاده‌سنه راضی اولمامشلر و قلعه‌لرینی بر كون اولكی افندیلرینه قارشی مسلمانلرك حسابنه بالذات مدافعه ایتمشلردی. عمر بن عبدالعزیز رضی‌الله‌عنه صلحاً فتح ایتدیكی بر تركستان شهری اهالیسنه قارشی فاتح قوماندانك شرائط صلحیه‌یه پك رعایتكار طاورانمدیغی حضورحا كمده اهالی ایله بعدالمرافعه تبین ایتدیكی ایچون شهری ، اهالیء اصلیه‌سنه تسلیمه قرار ویرمش وعسكرینك قبل‌الفتح بولوندیغی یره چكلمه‌سنی امر ایتمش وشهر اهالیسی بو مردانه وعادلانه حكم وقرار اوزرینه طوعاً عرض تسلیمیق جانه منت بیلمشدی . بوكبی وقعه‌لر هانكی مدنی قومك تاریخ مفاخرنده مقیددر؟ بونلری هانكی آوروپالینك حوصلهء منفعت پرستیسی احاطه ایده‌بیلیر ؟

دینمزك بو ساده‌لكی وجانه یاقینلغی سایه‌سنده‌دركه او بویوك مجاهدینك بو اونكی اخلاقی حكومتسز ، فقیر ، عاجز و هردرلو تشكیلاتدن محروم اولدقلری حالده بوتون آوروپا وآمریقانك اوعقله حیرت ویرن سطوت ومكنته ، قوجه قوجه میلیونلرینه ، حاصلی مؤلفك بحث ایتدیكی او نامتناهی منابعنه طایانه‌رق افرادینی چار اقطار جهانه صالدیران میسیونر تشكیلاتی ایله دنیانك هر كوشه‌سنده قارشیلاشیور و پاپاسلرك او سوكیلی جانلرینی اللرندن قاپیورلر . حتی دها ایلری‌یه كیده‌رك انكلتره‌نك ، فرانسه‌نك ، حتی آمریقانك تا كوبكنده آره‌صیره مهتدیلر قازانیورلر .

ایشته بدوی ، امی بر قومی بو خارق‌العاده درجات كماله ، دنیاده طویولمامش وبلكه بردها طویولمیه‌جق اولان بو دورهء علویته چیقاران هپ تربیهء محمدیه‌نك (صلی‌الله‌علیه وسلم) افاضه بویوردیغی روح اعتلا ایدی . اندیشهء نفسی اونوتدیران اعلای كلمة‌الله اندیشه‌سی ، حتی هرشیدن اوستون طوتمق غایه‌سی ایدی . صدر اولك اخلاقی ایسه بو نضائل ایله متخلق اولدقجه ایلریله‌دیلر . بونلردن تباعد ایتدكجه‌ده تباعدلری نسبتنده كریله‌دیلر .

بوتون معناسیله سماوی اولان بوكبی دساتیر عالیه ایله عامل اولانلرك قارشیسنه دیكیلوب انكل اولمق ایسته‌ینلر بونلرك ضد كامللری ایدی . اونك ایچون مسلمانلر نره‌یه آیاق باصدیلرسه یرلیلر كندیلرینی كوكدن یره اینمش برر رهاكار دییه تلقی ایتدیلر . ومؤلفك الدن كیتدكلرینه بوقدر اسف ایتدیكی روحلر بردها رجوع ایتمه‌مك اوزره قارشی صفه

كچدیلر . كندی دینلرنده قالانلرده راحت راحت وسربستجه آیین دینلرینی اجرا وكار وكسبلریله اشتغال ایده‌رك پاپاسلرك دیدیشمه‌لری آره‌سنده بربرینی ازمكدن ، قتل ایتمكدن خلاص اولدیلر .

مورخ دوستمزك (!) خرستیان دشمنی دیدیكی مسلمانلر ــ دائرهء طاعته‌بولندقجه ــ خرستیانلره خرستیانلردن دها دوست اولمشلردر . « دین اسلام قلنج سایه‌سنده انتشار ایتدی . حتی اولدیغنه قناعت حاصل اولابدی قلیج استعماله حاجت قالمازدی . » تقراتنی ایكیده‌برده فرنكلر تكرار ایدرلر . بوكون سیف اسلام آرتق مسلمانلرك الندن دوشمش ، یاخود غلافنه كیرمشدر . مسلمانلرده دنیانك هر طرفنده اومدهش جبار آوروپالیلرله قارشی قارشی‌یه ، بورون بورونه كلمشلردر . اسكی دنیانك او مخوف جبروتی ، دولتلرك حمایه كرده‌سی اولان انجیل ناشرلرینك او مدهش میلیونلری آفریقاده ، هندده ، مالایه‌ده ، اوقیانوسیاده فرد فرد دكلده ، فوج فوج ، قبیله قبیله توسیع دائره ایتمه‌سنه مانع اولا بیلیورمی ؟ دین وعقیده ساحه‌سنده نصرانیت بوكونده مغلوبدر . دیمك‌كه اسلامك موعظه‌سی قلیجه ، طوپه ، تفنكه ، حتی پاره‌یه غالب كله‌بیلیورمش . دیمك‌كه اصل سبب انتشاری قلیچ دكل ایمش .

هله برخرستیانك دینمز ایچون قلیج وآتش دینی دیمه‌سی واونكله تعییب ایتمه‌سی قدر عیب برشی یوقدر . دین محمدی (صلی‌الله علیه‌وسلم) برشریعت ایله ظهور ایتمشدر . رسالتپناه افندمز عهدعتیقك تبشیر ایتدیكی « صاحب‌الهراوه Sceptre » نبی عالیشاندر . احكام شریعتی تأییدواقامه ایچون ــ فرنك تعبیرنجه ــ عصای حكومتی قوللانمشدر . چونكه حكومت وقوت اولماسه پروپاغاندا تأثیریله اللرندن قاچه‌جق روحلردن طولایی پرنس جنابلری تفاسنده‌كی آدملر مسلمانلری هیچ دكلسه اعلای كلمة‌الله ایتمكده راحت براقمازلر . بناءً علیه بر حكومت اسلامیه‌نك تأسسی الزمدر . حكومت اولنجه‌ده اطرافنده قیلیج استعماله محل ویره‌جك دشمنلری اكسیك اولماز . دشمن قارشیسنه كچنجه‌دخی البته الی باغلی طورولماز ، حرب ایدیلیر . قیلیج اویناتیلیر . لكن دشمنك قادینلرینی ، چوجوقلرینی ، اختیارلرینی ، حتی پاپاسلرینی ، صومعه نشینلرینی اولدیرمه‌ین ، آغاجلرینی كسمه‌ین ، اكینلرینی تخریب ایتمه‌ین ، خلاصه یالكز ضرر ویره‌بیلن محاربلره صولت ایدوب ماعداسنه تعرض ایتمه‌ین اسلام حقوق حربی ایله بو عصر مدنیتده بیله الآن جاری و معمول‌به اولان اقوام سائره حقوق حربنی مقایسه ایدن كیمسه دین اسلامك بشریته نه بویوك خدمتلر ایتدیكنی ــ اكر انصافی وارسه ــ كورور ، اوكا « دین رحمت » دیمكده اصلا تردد ایتمز .

دینمزه بو معناجه قیلنج دینی دیمك طوغرودر . فقط آتش دینی دیمك محض افترادر . چونكه هرهانكی جانلی برمخلوقی احراق ایتمكی نهی ایتمشدر .

اصل قيلنج وآتش ديني خرستيانلقدر . او خرستيانلق كه انجيلك ـ اكر صحت وثبوتي وار ايسه ـ روايته نظراً امور حكومتله الني بولاشديرميه‌رق راستكلن حكمرانك زير اطاعتنده ياشامه‌يي وبرينه‌غه آنيلان طوقاتدن صوكره اوبر ياناغي چويرمه‌يي امر ايتمشدر. الآن اوقويوب طورمقده اولديغمز بو اوامر انجيليه نره‌ده، خرستيانلر نره‌ده ؟

قيلنج وآتش ديني خرستيانلقدر . چونكه بو دينك مؤمنلري مشركينك تصاويره عبادت آيينلريني قبول ايتدكدن صوكره شرك ايچنده پرورده اولمش، ايمپراطورلرك قيلجنه طايانه‌رق روما ايمپراطورلغني قانه بويامش ، مشركدن زياده خرستيان نامني طاشييان انسانلر كسمش ، عصاي حكومتي ايمپراطورلردن پاپالرينه تسليم ايتمش ، سلطنت روحانيه نامني ويردكلري دنيوي سلطنتك قوتي ايله نيجه نفوسي قتل ايتمش ونيجه جانلري ياقمشدر. (اوتودافه) [۱] لر نيجه نيجه اعتقاد مجرملريني توبه‌دن صوكره بيله (!) آتشده چايير چايير ياقمقدن واز كچمه‌مشدر . عصرلرجه اسپانياده حكمران اولان مسلمانلردن بو كون اوراده نجبا قاچ نفوس قالمشدر؟ ايكي قطبك آراسني قاپلايان قوجه آمريقا قطعه‌سنك اوجرمسز، كناهسز سكنهٔ اصليه‌سي بو كون نجبا نره‌ده ؟

قليج وآتش ديني خرستيانلقدر . چونكه پاپالرك كويا روحاني اولان سلطنتدن صييريلوب بوتون ير يوزينه حاكم شوكتلي ، قوتلي دنيوي حكومتلر تأسيس ايدن خرستيانلرك جبراً مدنيته صوقمق بهانه‌سيله اوروپالي اولمايان اقوامك طوپراقلريني، ماللريني، جانلريني آلمق وكندي آرالرنده‌كي حرص وطمعه مستند منازعاتي فصل ايتمك ايچين قوللاندقلري آلات قليج ايله برابر طوپ ، تفنك ، ماين ، بومبا ، مخنق ومحرق غاز كبي هپ آتشين ادواتدر .

مؤلفك ذم وتشنيعنه قارشي غيرمسلم محررلردن‌ده انصافه‌دها ياقين عبارات ايله استشهاد ايتمكي پك آرزو ايدردم . فقط سوز اوزادينني واثباتي مطلوب اولان غرضكارلق دها شو ايلك فقره‌ده‌كي كندي سوزلريله مع‌زيادة ثبوت بولديني ايچون بوندن واز كچدم . ايلريكي فقره‌لرده‌ده ذاتاً دعوامزك شواهدينه كندي عباره‌لرنده بول بول تصادف ايده‌جكمز جهتله قارئين كرامي دها زياده اشغاله محل يوقدر.

« طنين » احمد نعيم

يكي بر هيئت علميه

ديانت رياستنه مربوط بر هيئت مخصصه‌نك تشكيلي حقنده بويوك ملت مجلسنك شايان شكران بر قراري

بويوك ملت مجلسنده ديانت ايشلري رياستي بودجه‌سي مناسبتيله جريان ايدن مذاكره‌لري اهميتنه مبني عيناً آشاغي‌يه درج ايدييورز :

عبدالله عزمي افندي (اسكيشهر) — بو مؤسسه‌نك دوائر دولتك ديكر مؤسساتي كبي هم آهنك اوله‌رق ايشله‌مسي لازمكلير. بونك عكسني ادعا ايده‌جك هيچ كيمسه‌نك اولماديغني ظن ايده‌رم . بو مؤسسه‌نك آهنك تام ايچنده ايشليه‌بيلمه‌سي ايچون بودجه‌سنك كافي مقدارده بولونماسي ايجاب ايدر . باشليجه وظيفه‌سي ملتك عباداتنه ، اعتقاداتنه عائد بر طاقم رسائل نشر ايده‌رك ملته اوقوتديرمق وملتي ارشاد ايتمك اولان بو مؤسسه ؛ قارشولق اولماديغندن طولايي بو وظيفه‌سني تماميله ايفا ايده‌مه‌مشدر . بنم وكالتم زماننده بر تأليف وترجمه هيئتي واردي. بو هيئت متخصص ذواتدن مركب اولوب الك مهم وظيفه‌سي فلسفهٔ غربيه وبعض آثار غربيه و دينيه‌يي لسانمزه نقل ايتمك وعين زمانده آوروپانك دين اسلام حقنده‌كي نشرياتنه مقابله ايتمكدي . بو هيئت قيصه بر مدت طرفنده ۷ ، ۸ آثار لسانمزه نقل ونشرياتنده هر وجهله مشكور مساعي كوستردي . بو كون بو هيئت يوقدر . حالبوكه عرض ايتديكم وظيفه‌لر طولاييسيله بو هيئتك وجودي الزمدر .

بناءً عليه بو هيئتك تشكيلي ايچون ۲۱٤ نجي فصله ، ۲۰ بيك ليرالق بر تخصيصات وضعني تكليف ايدييورز ، قبولني رجا ايده‌رم .

ماهر افندي (قسطموني) — افنديلر ، اجتماعياتده، اقتصادياتده والحاصل هر خصوصده دين الك مهم بر عاملدر . مثلا دين، بر مسلمانه استحقار حيات ايتديرر . ايشته بو دينك معاملات قسمني ايفا ايدن ديانت رياستي معينه‌علماي دينيدن مركب بر انجمن تشكيل ايدلمليدر. ناصل كه معارف وكالتنده بر تأليف و ترجمه هيئتي واردر . بو كون دينمز حقنده حقيقته غيرموافق، خصومته مستند آثار نشر ايدلمكده‌در. بونلري رد وجرح ايتمك ايچون هرحالده بويله بر هيئت تشكيلي شرطدر.

بر طاقم آدملر چيقيور، قرآن كريمي ياكلش صورتده تفسير ايدييور؛ ديكري چيقيور، سراپا دين اسلام عليهنده بر تاريخي ، اسلام تاريخي ديه لسانمزه نقل ايدييور . ايشته بونلره لازم كلن جوابلري ويرمك، طوغرييي ياكليشي آيرمق ايچون عرض ايتديكم هيئتك تشكيلنه موافقت بويورمالرني رجا ايدرم . برده مأمورين ديانتدن بعضيلرينك معاشلري پك آزدر . اونلرك‌ده تزييد معاشلريني رجا ايدييورم .

وهبي بك (قره‌سي) — افنديلر، تشكيلات اساسيه قانوننك ايكنجي ماده‌سنده توركيه جمهوريتنك ديني دين اسلامدر، دينلمكدر. في الحقيقه افنديلر، حيات ماديتدن عبارت دكلدر. اكر ماديتدن عبارت اولسه‌يدي اجتماعي حياتده لزوم قالمازدي . بو دينك ايجاباتني اجرا ايتمك اوزره بر ديانت ايشلري رياستي تشكيل ايتمشزدر. شيمدي بنده‌كزك بو ديانت ايشلري رياستندن ايستديكم شي ، هر شيدن اول مسلك واختصاصه عامه عطف اهميت ايتسونلر ، راست كلن باشنه بر صاريق ، صرتنه بر لاطه كيه‌رك دين عالمي‌يم ديه ميدانه چيقماسون . بو كون كوي

[۱] آتش ايله ياقمه جزاسي حقنده، انكيزيسيون محكمه‌لرينك اعلام دينيسي .

امامليري نظر دقته آله‌جق اولورسه‌ق بونلرك يوزده‌ يتمش بشى اوقويوب يازمق بيلمزلر . حالبوكه كويليلر بو امامك هر سوزيني ، ولويا كلش اولسون نص قاطع تلقى ايدرلر . بناءً عليه بنده‌كز ديانت رياستنك بو مهمه‌يه لايق وجهله عطف نظر اهميت ايتمسني بر دفعه دها رجا ايدرم . ياپيله‌جق تدبير، كويك امامسز قالماسنى انتاج ايتسه‌ده ينه اجرا واتخاذ اولونمليدر . صوكره معطل ومسدود برحالده دوران مسجدلرى عقارات ميانه ادخال ايتمليدر . اوندن صوكره خطيبلر ، خطبه‌لرى توركجه اوقوسونلر ، سياستله اوغراشميه‌رق اخلاقياتدن بحث ايتسونلر؛ صوكره برآزده جامعلرك نظافتنه دقت ايتسونلر .

سليمان سرى بك (بوزاوق) — ايكى غروشلق خدمه‌دنمى بكله‌يورسك بو ايشلرى ؟

وهبى بك (دوامله) — اوندن صوكره تكيه‌لر ! وقتيله تصفيهٔ روح ايچون تأسيس ايدلمش اولان بو تكيه‌لرده بوكون محتاج اصلاحدر. صوكره مفتيلر مسئله‌سى : هر مأمورك بريرى واردر . مفتينك ايسه يرى يوقدر . مدرسه‌ده اوطورور . حالبوكه مدرسه مفتينك يرى دكلدر . اونك ايچون بو مفتيلره يا مناسب بريرتخصيص ايدلسون وياخود وارسه بوش قالمش اولان متروك‌ بوليد خانه‌لر ويرلسون .

مظهر مفيد بك (دكزلى) — افندم ، بكجده راغب افندى بكا « سن ده وقتيله خواجه‌ايدك! » ديمشدى. ايشته خواجه‌لغمى اونوتماديغمى اثبات ايچون برقاچ سوزده بنده‌كز سويله‌يه‌جكم (خنده‌لر) افنديلر، قرآن كريمك برچوق صريحه تفسيرلرى واردر . بو تفسيرلرى ظن ايدرميسكزكه بر مدرسه ملاسى آكلايه‌بيلسون . بر حديثى آكلايه‌بيلمك ايچون اولا علم حديثى تعلم وتدرس ايتمك لازمدر . بناءً عليه بن ايستيورم كه عصرمزده ظهور ايدن مسائك اربابنه جواب ويره‌جك برشكلده برتفسير ياپيلسون .

وهبى بك آرقاداشمز ، امامليردن بحث ايتدى . علمى اولماديقلرينى سويله‌دى . طوغريدر . فقط آلديغى پاره نه‌در ؟ جامعلرك نظافتى ايشيله اوغراشانلرك‌ده معاشلرى پك جزئيدر . اونلردن ناصل فضله برخدمت بكله‌نه‌بيلير ؟

افنديلر ، بوكون جوامع شريفه‌نك حالى پك فجيعدر . بونلرى تعداده لزوم يوق . اسبابنى دوشونوب چاره‌سنى بولمليدر . بالطبع علاقه‌دارلر جوامع شريفه‌نك بو حالده بولونمالرينه راضى دكللردر . بناءً عليه بن چاره‌يي، بو ايشلره باقان كيمسه‌لرك قارنلرينى طويورمقده بوليودم . خلاصةً معروضاتم ؛ هرشيدن اول قرآن عظيم الشانك يا كلش تفسيرلردن وقايه‌سى اك مهم بروظيفه‌در .

باش وكيل فتحى بك — افنديلر ، عبداﷲ عزمى افندى ، دوائر دولتدن اولان ديانت ايشلرى دائره‌سنك ديكر دوائر حكومت ايله هم آهنك اوله‌رق يورومه‌ديكنى سويله‌ديلر . وبونك ايچون بر تدقيق وتأليف هيئتى تشكيلى لزومندن بحث ايتديلر . فى الواقع بويله برهيئت لازمدر . فقط برهيئت مشاوره واردر . بوهيئت بووظيفه‌لرى ايفا ايده‌بيلير . قرآنك ترجمه‌سى خصوصنده ايسه محترم آرقاداشلرمزله متفقم . حقيقةً بوخصوصده تدبير آلمق لزومنه قائم .

امام ومؤذنلرك معاشلرينك آزلغندن بحث ايلدى . بوسنه ١٢٠ بيك ليرالق برعلاوه واردر . وهبى بكك بياناتنى آلقيشلادم . حقيقةً طوغريدر . خراب مسجدلرك خرابيدن قورتاريله‌رق عقاره تحويلنه دائر اولان سوزلر حقيقةً پك طوغريدر . اوقاف بودجه‌سنده بويله برماده تكليف ايدلمشدر . مفتيلك دائره‌لرى حقنده‌كى مطالعه‌لرى ايسه ماليه بودجه‌سنده نظر اعتباره آلنمشدر . هرحالده بو سنه‌ده وضعيت اصلاح ايديله‌جكدر .

عبداﷲ عزمى افندى (اسكيشهر) — باش وكيل بك افندى تدقيق وتأليف وظيفه‌سنك هيئت مشاوره طرفندن تأمين ايدلديكنى بويورديلر. حالبوكه قرآنى تفسير مسئله‌سى كبى بعض مسائل بهمه حال تكليف ايتديكمز هيئتك تشكيلنى استلزام ايتمكده‌در .

ديانت ايشلرى رياستى هيئت مشاوره اعضاسندن آقسكيلى حمدى افندى — مظهر مفيدبك افندى، نشر ايديلن يا كلش ترجمه‌لر حقنده ديانت ايشلرى رياستنك نه ياپديغنى سؤال بويوردى. تخصيصات اولماديغندن رياست يالكز بوترجمه‌لرك محرف اولديغنى اعلان ومحرف نقطه‌لرى ذكر وبيان ايتدى . بوتخصيصات بوكون قبول ايدلديكى جهتله بالطبع ديانت ايشلرى رياستنك بوكبى شيلره قارشى تدابير وتشبثاتى دها واسع اوله‌جقدر . صوكره هيئت مشاوره بعض دين كتابلرى نشر ايتمش وايتمكده بولونمشدر .

نتيجه‌ده بودجه‌نك هيئت عموميه‌سى حقنده‌كى مذاكره كافى كوريله‌رك فصللره كچلدى . ٢٠٦ ، ٢٠٧ ، ٢٠٨ نجى فصللر عيناً قبول ايدلدى. ٢٠٩ نجى فصل اوقوندى .

راسخ افندى (آنطاكيه) — مفتى مسودلرينك معاشلرى اون ليرادر . بونلرك ديكر دوائرده‌كى مقابللرى مميزلردر . عددلرى دخى بش . بناءً عليه بونلرك معاشلرينك يكرمى بشر ليرايه ابلاغنى تكليف وتقرير تقديم ايديورز .

نتيجه‌ده راسخ افنديك تقريرى رأيه وضع و قبول ايديله‌رك ٢٠٩ نجى فصل ٩٠٠ ليرا ضم ايله قبول اولوندى .

٢١٠ ، ٢١١ نجى فصللرده عيناً قبول اولوندى .

٢١٢ نجى فصل ايسه تصحيحاً ، ٢١٣ نجى فصل عيناً قبول ايدلدى.

٢١٤ نجى فصل اوقوندى .

تأليف وترجمه هيئتى تشكيلى حقنده‌كى ، اسكيشهر مبعوثى عبداﷲ

حزمی افندینك تقریری قرائت ایدلدی . بوهیئتك وظیفه‌سی حقنده بعض مطالعات جریان ایتدی .

علی‌شعوری‌بك — بنده‌کز الك اول ، بوهیئتك قرآن عظیم الشان ایله احادیث نبویه‌دن صحیح بخاری ومسلم شریفی تفسیر وترجمه ایتمسی لزومنه قانعم .

عبدالله حزمی افندی (اسکیشهر) — قرآن کریمك تفسیر وترجمه‌سیله علوم اسلامیه‌نك ختام بولمایه‌جغنی ، دین اسلام علیهنده مادیونك‌یازدقلری شیلره جواب ویرمك لازم کلدیکنی مدافعه‌ایتدی.

نتیجه‌ده قرآن کریم واحادیث شریفه تورکجه ترجمه وتفسیر هیئت متخصصه‌سی اجرت ومصارفی صورتنده و۲۱۳ نجی (آ) نصلی اوله‌رق ۲۰ بیك لیرا قبول ایدلدی .

۲۱٤ ، ۲۱٥ نجی فصللردخی عیناً قبول اولوندقدن صوکره جلسه تعطیل اولوندی .

قرآن کریمك ترجمه‌سی

قرآن کریمك ترجمه‌سی و آثار اسلامیه‌نك نشری ایچون دیانت ایشلری ریاستنده برتدقیقات وتألیفات هیئتنك تأسیسی ایچون بویوك‌ملت مجلسی طرفندن ویریلن مشکور قراراوزرینه (تورکجه قرآن) کریم‌یازان سعید جمیل بك‌استقلال غزته‌سنه برمکتوب کوندرمش وکندیسنك خالصاً لوجه‌الله قرآن کریمی ترجمه‌ایتدیکنی وناحق‌یره اعتراضلره اوغرادیغنی سویله‌مشدر. سعید جمیل بك کندیسنه ماده ماده کوستریلن تحریفات وخطیاتی اونوتمش اولاجق که ترجمه‌سنه تکرار برو پاغاندا یاپمغه قیام ایدییور. مترجم مومی‌الیهك لسان قرآنه واقف اولمادیغی ، بناءً علیه منابع اجنبیه‌دن وجوده کتیردیکی ترجمه‌نك خطاآلود اولماسنه اساساً امکان بولونمادیغی آشکاردر . جمیل سعید بك صلاحیت و اختصاصه حرمتکار اولسه شبهه‌سز بوبله ایشلری اهلنه بیراقیر ، هیچ اولمازسه خطیاتی وتحریفاتی کندیسنه کوستریلدکدن صوکره ترجمه‌سنی مدح وثناده اصرار ایتمزدی. بوده جمیل سعید بکك کندیلرینه کوستریلن خطالرك اهمیتی‌ده تقدیر ایده‌جك درجه‌ده حائز وقوف اولمادیغنی کوسترمکده‌در . بر مترجمك سویهٔ علمیه‌سی بومرکزده اولورسه طبیعی اوکا سویلنه‌جك سوز قالماز.

***

وظائف طبیعیه‌سی خارجنه چیقان قادینلر

جمهوریت غزته‌سی یازییور :

« قادینلرك آووقاتلق ، دوقتورلق کبی صوك زمانلره قدرارککلره منحصر قالان مسلکلره انتساب ایچون سنه‌لرجه نه قدر اوغراشدقلرینی تفصیله حاجت یوق ، هپ بیلیرسکز . نهایت بوتون مدنی مملکتلرده بوکا آز چوق‌ده موفق اولدقلری مجهولکز دکلدر . حال‌بوکه بو قدر سعی وهمتلرله‌الده ایدیلن بوموفقیت هیچ اولمازسه آووقاتلق مسلکنده عقیم قالمغه محکوم اولیور. صوك فرانسز غزته‌لرنده ویریلن معلومات فرانسه‌ده قادین آووقاتلغنك افلاس ایتمك اوزره بولندیغنی کوستریبور . فرانسه عدلیه‌سنده آووقاتلغه قبول وباروبه قید ایدلمش برچوق قادینلر واردر . فقط بسبللی بونلر اوزون مدتدنبری مشتریسز قاله قاله بیقمغه ، برر برر مسلکدن چکلمکه باشلامشلردر . چونکه هرکس دعواسنی ـ نه قدر حقوق شناس اولورسه اولسون ـ برقادینه امنیت ایتمکه جسارت ایتمیور . پارس عدلیه‌سنده دها برقاچ قادین آووقات واردر . اونلرده بك یاقینده جنسلرینه دها موافق مسلکلری ترجیح ایده‌جکلری تخمین ایدلمکده‌در . برقاچ کون اول پارسلی آووقات قیزلردن درت دانه‌سی دها آووقاتلق مسلکنی ترك ایتمکه قرار ویرمشلردر . »

توحیدافکار بو حادثه‌دن بحث ایتدکدن صوکره شونی علاوه ایدییور:

« صوك زمانلرده بزم خانملرمزده، آوروپاده‌کی همجنسلرینك حال ووضعیتندن بی‌خبر ، ارککلرك هرکیردیکی مسلکه داخل اولمغه باشلادیلر . بو میانده قادینلرمز آره‌سنده البته آووقات اولمغه اوزه‌نلرده واردر. بوکبی خانملر، (پارس) باروسنده‌کی آووقات قادینلرك حالندن عبرت آله‌رق هر ارککك ایشنه کیرمکدن وازکچرلرسه صوکره سقوط خیال وامیدسزلکه دوشمکدن قورتولمش اولورلر.»

***

راقینك منعی

لوقانطه ، میخانه ، بار وامثالی اولان یرلرده راقینك استعمالی صورت قطعیه‌ده منع ایدلدیکی بوتون بو محللره تبلیغ اولونمشدر. راقینك قدح ایله صاتیلماسنك منعی اوزرینه بویرلرك صاحبلری ینه برچاره‌سنی بولارق راقی اعطاسنده دوام وبوصورتله بویوزدن کارلرینه ضرر کلمه‌سنی تأمین ایتمك ایسته‌مشلرسه‌ده حکومت بوکاده میدان براقامش، بناءً علیه بوتون بو یرلرده راقینك استعمالی منع اولونمشدر. بوصورتله راقی قوتلی برضربه‌یه اوغرامش بولونیور . حکومتك بوتدابیر صائبه‌سنی کمال ممنونیتله قیدایدر وراقینك بوصورتله منعنی ممنوعیت تامه‌نك برمقدمه‌سی عد ایدرز.

***

کنج حادثهٔ الیمه‌سی

انقره‌دن آلنان معلومات وداخلیه وکیلی طرفندن غزته‌لره وقوع بولان بیاناتدن آکلاشیلیورکه شیخ سعید نامنده بر سرکرده دولتك قوای مسلحه‌سنه مقاومتله حرکات عصیانیه‌یه قیام ومع الاسف بوحرکت توسع ایتمشدر. شیخ سعیدك بوحرکت عصیانیه‌سنه بالمقابله حکومت اوزایکی ولایتده ادارهٔ عرفیه اعلان ایتمش وعاصیلرك تنکیلنه مؤدی اولاجق تدابیر لازمه‌یی اتخاذ ایله‌مشدر . بك معظم مجادله‌لردن صوکره صلح و مسالمته قاووشان ملتمزك مساعیٔ صلحیه ایله یاره‌لرینی صارمغه حصر فعالیت ایتمکه چالیشدیغی برصیره‌ده بویله برحادثهٔ عصیانیه مواجهه‌سنده بولونماسی چوق مؤلم برشیدر . مملکتك ، ملتك صلح ومسالمته ، تساندہ الك زیاده محتاج اولدیغی بو صیره‌ده دکل ، هرهانکی بر وقت بویله بر حادثه‌نك وقوعی اصلاقابل تجویز دکلدر . بناءً علیه حکومتك بوحادثه‌یی سرعتله برطرف ایتمکه موفق اولماسنی تمنی ایتمك وحکومته بو خصوصده هر مظاهرتده بولونمق بوتون افراد ملت ایچون الك بویوك وظیفهٔ وطنیه‌در .

اسلامك روح دینیسی

قل لمن مافی السموات والارض ، قل لله کتب علی نفسه الرحمة .
قل تعالوا اتل ماحرم ربکم علیکم الا تشرکوا به شیئا وبالوالدین احسانا .
ولا تقتلوا اولادکم من املاق . نحن نرزقکم وایاهم .
ولا تقربوا الفواحش ماظهر منها وما بطن .
ولا تقتلوا النفس التی حرم الله الا بالحق . ذلکم وصاکم به لعلکم تعقلون
ولا تقربوا مال الیتیم الا بالتی هی احسن ، حتی یبلغ اشده .
واوفوا الکیل والمیزان بالقسط .
لا نکلف نفسا الا وسعها .
واذا قلتم فاعدلوا ولوکان ذا قربی .
وبعهد الله اوفوا ذلکم وصاکم به لعلکم تذکرون .

حقیقی بر روح دینینك محافظه‌سی ایچون حضرت محمد اتباعنه بعض وظائف عملیه‌نك ایفاسنی تبلیغ ایتمشدر. بونلرك باشلیجه‌لری بونلردر :
۱) صلاة ، ۲) صیام ، ۳) ، زکاة ، ٤) حج .

انسانك ، کائناتی محیط بر قدتی ادراکی ؛ دائمی مجادلهٔ طبیعت اوکنده عجزی. خیرخواهلق حسی... بونلرك هپسی اونك حی وقیوم ، رحیم اولان ذات کبریایه قلبندن فیضان ایدن شکران ومحبتنی افاده ایتمه‌سنی ایجاب ایتمکده‌در . عبادت ، قلب بشری طولدیران حسیاتك تظاهریدر . مع مافیه بوتهیجات یوکسك بر انکشافك محصولیدر . بر وحشی ، تضرعاتنك نتیجه‌سز قالدیغنی کوروبجه پرستش ایتدیکی بتی تأدیبه قالقار. فقط بر عنصر عضوی‌یی احتوا ایدن ادیانك اکثریسنده عبادتك تأثیری اقرار اولونمقله برابر بونلرده ماهیت سحریه‌نك ماهیت اخلاقیه‌یه تفوق ایتدیکی ، بعضیلرنده‌ده مفکورهٔ اخلاقیه‌نك پك ناقص اولدیغی کورولور .

اسکی هندو آیین دینیسی ، زهده رعایت وقربان تقدیمی ایله مترافق تضرعاتدن تشکل ایدییوردی. فکر دینینك دور طفولتنده آلهه‌نك‌ده موجودات بشریه‌ده‌کی مشتهیات و احتراصاتی حائز اولدقلری ظن اولونیوردی. بناءً علیه انسان نصل منافع مادیه‌یه محتاج ایسه آلهه‌نك‌ده قربانلره ، نذرلره محتاج اولدیغی تصور ایدیلیردی .

(ریغ ووه‌دا) نك اسکی الهیلرنده بوفکر افاده اولونمقده‌در . تلقیات دینیه‌نك انکشافیله هیچ اولمازسه متفکر و مترقی دماغلرك نظرنده ترك دنیا ایله قربان تقدیمنه ویریان اهمیتك تعدیله اوغرادیغی آکلاشیلیور . فقط آنجق قان ایله انتقال ایدن بر (فضیلت خفیه)یه وارث اولدیغنی ادعا ایدن صنف روحانی‌نك خلق اوزرنده حائز اولدیغی نفوذ براهما مذهبنی قربانجی بر مذهب حالنه کتیرمشدر. قربانلری یالکز رهبان طرفندن بر طاقم اصول ثابته دائره‌سنده قبول اولونیور وبو اثناده بر طاقم الهیلر ترنم ایدیله‌رك میخانیکی بر شکلده بر طاقم آیینلر اجرا ایدیلیور ، فقط بو آیینلر شوق و هیجان دینیدن محروم اولویور و عابدلر کندی نامرینه رجال روحانیه طرفندن یاپیلان عبادتلره سیرجی موقعنده قالیورلردی . الك کوچوك خطا بوتون آیینی بوزاردی . بو مذهبده عبودیت والوهیته مربوطیت روحی تمامیله غیر موجود اولمش اولسه (بهاغاواد غیتا) صورت قطعیه‌ده میدانه کلمزدی . فقط خلق ایچون عبادت ، قربانلر ونذرلر تقدیمندن عبارت بر شی قالمشدر که بوشکل عبادتك قیمتی افرادك قیمت اخلاقیه‌سنه دکل ، اونی ایفا ایدن رجال روحانیه‌نك خصائلنه وابسته ایدی . خلق یالکز آیینلرك تأثیرینه اعتقاد ایده‌جك وآیینك اثنای ایفاسنده طاهر اولاجقدی .

ماکی — زردشتیلرله صابئیلر بر هوای عبادت ایچنده یاشارلردی . زردشتیلر آتش یدقجه ، صاچنی ، طیرناغنی کسدکجه ، یمکنی حاضرلادقجه ، لامبه‌سنی یاقدقجه . . . عبادت ایدردی . اولا هرمزه نیاز ایدیلیر ، اوندن صوکره یالکز سموات وارضه ، عناصر ونجومه دکل ، آغاجلره ، بالخاصه قرنباتنه ۱] ووحوشه تضرع اولونوردی . اوقونان دعالر کونده بلکه بیك ایکی یوز کره تکرار اولونوردی . مفکورهٔ اخلاقیه ایسه براقل قلیلك نظرنده محترم اولمقله برابر عامهٔ ناسك دماغندن سیلینه‌ن بر شیدی . حیات روحانیه رؤسای دین طرفندن احتکار اولونمشدی . صنف روحانی‌یی سائر صنفلردن آییران خصوصی قدسیت مانعه‌لری دیکر صنفلری‌دها اصیل بر ذوق روحانیدن محروم ایتمشدی . ماکیلرك ایکی درلو عبادتی ، ویاخود هدف عبادتی ، ایکی طرزی واردی . بری باطنی که آنجق صنف روحانی‌یه مخصوصدی . دیکری ظاهری که بوکا عوام ناسده اشتراك ایدردی .

شریعت موسویه ، عبادته دائر بر طاقم اوامری محتوی دکلدی. آنجق رهبانلره عشرلر ویرمك وسوزولرك طوغوردیغی ایلك یاورولری اونلره اهدا ایتمك سایه‌سنده اونلردن بر آیین اوکره‌نیله‌بیلیر وبالنتیجه بر عائله رئیسی شریعت موسویه‌یی ایفا ایتمش اولمق حیثیتیله بنی اسرائیل حقنده (یهووا) نك لطفلرینی تضرع ایده‌بیلیر. فقط خلق ایله مرشدلری آره‌سنده الوهیت حقنده بر فکر روحانی پیدا اولوب جناب حق انسانلره تشبیه عقیده‌لری انحطاطه دوچار اولونجه عبادتك خالق ایله مخلوق آره‌سنده بر واسطهٔ اتصال اولدیغی ، یعنی عبادتك ماهیت حقیقیه‌سی آکلاشیلمغه باشلامشدی . عنعنه وعادت ، شریعت موسویه‌نك بر امر صریحی بولونمامسنه رغماً ، بنی اسرائیلی عبادت ایدن بر جماعت یاپمشدی . هر کون اوچ ساعت ، یعنی طقوز ، اون ایکی و اوچ ساعتلری عبادته تخصیص اولونیوردی . فقط رهبانك عبادت آیینلرینه ریاست ایتمه‌لری لزومی وبلذات شارعدن قومنه بر شی انتقال ایتمه‌مسی ؛ عبادتی ، میخانیکی بر

۱] بوکا اقوای (هاموا) دیرلر .

شیئه تحویل ایتمشدی . حضرت عیسانك زمان ظهورنده نسخه جیلك بنی اسرائیل آره‌سنده زیاده‌سیله شایعدی . قرآن کریم یهودیلری « آیات الهیه‌یی صاتمه‌لرندن » طولایی اك آجی کلمه‌لرله مؤاخذه ایدر .

حضرت عیسانك تعالیمی ملکهٔ دینیه‌نك دیکر برصفحهٔ انکشافنی تمثیل ایدرك عبادتك ماهیت حقیقیه‌سنی قبول ایتمشدر . کندی طرز عبادتی تلقین ایتمکله حضرت عیسی عبادتی تأیید ایتمشدر . ایلك حواریلر ، جناب حقه اخلاص وحمد وثنایه چوق اهمیت ویرمشلردر . فقط خلقك ارشادی ایچون معین برقاعده‌نك لزومنه مبنی مرور زمان ایله خریستیانلر جناب حقه وظائف اخلاصی ایفا خصوصنده ضلالتلره دوشمش و بالنتیجه اونلری ، عبادتك مقدارینی ، مدت دوامنی و اصطلاحاتی بولمق خصوصنده صنف رهبانك تحکمنه دوچار ایتمشدر . اوزماندن بری عبادت کتابلری ترتیب اولونیور ، دورلو دورلو منازعه‌لر وقوع بولویور ، مجلسلر ، اجتماعلر عقد ایدیلیور ، ایمان و وجدانه متعلق مسائلك حلنه چالیشیلیور . او زماندن بری میخانیکی آیینلر اجرا اولونیور ، بوتون هفته‌نك غدای روحانیسنی تأمین ایچون بازار کونلری کلیساله آقین ایتمك عادتی تأسس ایتمش بولونیور ، او زماندن بری ، ایلك حواریلرك خادمی طانیلان پاپاسلر عیسانك براقدیغی میراث روحانی‌یه کندیلرینی صاحب عد ایدییورلر .

ایشته پیغمبرمزك زمان بعثته مصادف اولان یدنجی عصرده بوتون بوفنالقلر شایع بولونیوردی . حضرت محمد فریضهٔ صلاتی تأسیس ایدییورکن بشرك جناب حقه محبت وشکرانی افاده ایتمك احتیاج روحیسنی نظر دقته آلمش وفریضهٔ صلاتی موقوت بر فریضه یاعقله فکری ، ماده جهانده صاپیتمقدن وقایه ایده‌جك بر نظامه تابع طوتمشدر . صلاتك بوشکلده تقرری اسلام عالمنی بوفریضه‌نك کیفیت ایفاسی خصوصنده اختلافلره دوشمکدن قورتاردیغی کبی هرمصلینك ذات باری‌یه قارشی طویدیغی بوتون حسیات اخلاص وشکرانی تظاهر ایتدیرمسی اك واسع فرصتی بخش ایتمشدر .

قرآن کریم ، نمازك اخلاقی یوکسلتمك و قلبی تطهیر ایتمك نقطهٔ نظرندن حائز اولدیغی قیمتی اك مکمل برشکلده بیان ایتمشدر :

« سکا کتابدن وحی اولونانی تلاوت ایت ، نمازه مداومت ایت ، محقق نماز انسانی فحشادن (عقلاً وشرعاً مذموم اولان هرشیدن) ومنکردن نهی ومنع ایدر . شبهه‌سز ذکرالله اك بویوك واك مقدس وظیفه‌در . » ١] .

پیغمبرمزك دعالری تعالیم اسلامیه‌ده‌کی عنصر اخلاقینك کوزه‌للکنی تظاهر ایتدیریر :

« یاربی ! بنی ایمانده ثابت قدم قیلمه‌ك ، طریق استقامته ارشاد ایتمه‌ك ایچون ، سکا قارشی وظائف شکرانمی ایفایه مقتدر ، سنی هر خیر ایله تبجیله موفق اولمغلغم ایچون سکا تضرع ایدییورم . یاربی شره تمایل ایتمیه‌جك معصوم برقلب صاحبی اولمق ایچون سکا نیاز ایدییورم . طوغری‌یی سویله‌ین بر لسان صاحبی اولمق و سنك بیلدیککك فضائله نائل اولمق ایچون بارکاه کبریاکه مراجعت ایلیورم . معلوم کبریاك اولان بوتون معاصی‌یه قارشی بنی مدافعه ایتمه‌ك ، ارتکاب ایتدیکم کناهلری عفو ایلمه‌ك ایچون سکا تضرع ایدییورم . یاربی ! سنی ذکر ایتمك ، سکا بوتون قدرتمله عبادت ایتمکلکم ایچون بکا یاردیم ایت . یاربی ! نفسمه ظلم ایتدم . قوللرینك خطاسنی سندن باشقه‌سی عفو ایتمز . یاربی سنك رحمتکه صیغینیورم ، رحمتنی شایان کور . غفور ورحیم یالکز سنسك ! » ١]

بوندن باشقه پیغمبرمزدن مأثور و(دعای داوود) تسمیه اولونان بر دعاده دنیلیورکه :

« یاربی ! بکا محبتنی احسان ایله . او محبتی احسان ایله که سنك سودکلرینی سوه‌یم . . سنك سودیککك عمللری ایشله‌یه‌یم ، سنك محبتك بکا نفسمدن ، عائله‌مدن ، ثروت وساماندن دها عزیز اولسون . » ٢]

حضرت (علی) نك بو دعاسی اك یوکسك بروح اخلاص ایله مشبوعدر « حمد او الله ، که یکانه معبود ، یکانه مسجود اودر . ازلی ، ابدی رحمت وقدرتی بوتون کائناتی احاطه ایدن عزیز وحکیم اودر . مدبر کائنات ، نور خلقت اودر . قوللغی آنجق اوکا ایدرز ، که هرشیدن أول واردی . هرشی یوق اولدقدن صوکره باقی قالاجق اولان اودر . قدوس سنسك یارب ! سوه‌ن ، عفو ایدن معبود سنسك . ایسته‌دیکنه قوت ، بخش ایدرسك . سنك یوکسلتدیککی کیمسه آلچالته‌مز . سنك آلچالتدیغنی کیمسه یوکسلته‌مز . ازلی سنسك ، ابدی سنسك ، خالق سنسك ، حکیم وعلیم سنسك ! علمك هرشیئی قاورامشدر . رحمتك شاملدر ، عفو وصفحك جهانی قاپلامشدر .

« یاربی ، فلاکتزده‌لره یاردیم ایدن ، مصیبتدیده‌لرك امدادینه یتیشه‌ن ، قلبلری قیریلنلره تسلی ویره‌ن سنسك ! قوللرینه یاردیم ایچون دائما حاضرسك . بوتون اسرار وافکاری بیلن‌سن ، هرجمعیتده وارسك . بوتون احتیاجاتی تطمین ایدرسك ، بوتون نعمتلری بخش ایدرسك ، فقرانك ، بیچاره‌لرك دوستی سنسك . یارب ! تحصنکاهمز سنسك ، ضعفانك پناهی سنسك . صادقلرك ، طاهرلرك یاردیمجیسی سنسك . الهی ! محافظمز ، مدافعمز ، معینمز ، سنسك ! یاردیمی ایسته‌ینلرك هپسنه یاردیم ایدرسك . یاربی ! خالق سنسك ، بز یالکز مخلوقز . پادشاه سنسك ، بز سنك قوللرکزز ، یاردیمجی سنسك ، بز سنك یاردیمنی آرایانلرز . غفور سنسك ، کنهکار بزز ، رحمن ورحیم سنسك ، بز قارا کلقده بوجالایورز . سنك نورمعرفت ونور محبتنی آرایورز . یاربی ! محبت ومعرفتنی احسان ایت . کناهلرمزی عفو ایت . بزی قربکله بکام ایت » .

١] اتل ما اوحی الیك من الکتاب واقم الصلاة ان الصلاة تنهی عن الفحشاء والمنکر ولذکر الله اکبر .. (سورهٔ عنکبوت)

١] مشکاة ٢] تفسیر جلالی

چينده اسلاميت

چين مسلمانلرينك احوال تاريخيه‌سی و اسلاميتك چينه دخولی بزه نه‌قدر مجهول ايسه چينده مسلمانلغك حال حاضر واستقبالی دها زياده مجهولدر . ذاتاً بزدن هيچ بر زمان هيچ بر كيمسه‌نك بويله بر مقصدله چين سياحتنی اختيار ايتمديكی شبهه‌سزدر . آوروپاليلردن بر چوق هيئتلر وخصوصی سياحلر كوندرلمش ايسه‌ده بونلرك كافه‌سی كندی دولتلری طرفندن سياسی واقتصادی منفعتلر تعقيبنه مأمور اولدقلری جهتله ديانت نقطه‌سندن دوغری وسربست بر فكر ايدينه‌مدكلری ، اثرلرنده اسلامه عائد معلومات صحيحه‌يه دسترس اوله‌مدقلری ... چين مسلمانلرينك عددی حقنده كوستردكلری استاتيستيقلرك و حسابلرك عقل قبول ايتميه‌جك درجه‌ده فرقلی اولمسيله تبين ايدر . بو آدملرك بعضلری چينده بولنان مسلمانلری بش ميليون ، بعضيلری يكرمی بش ميليون ، بعضيلری‌ده آلتمش ، يتمش ميليون تخمين ايديورلر . روس سياحلرندن (باطانين) نامنده غايت منصف و مدقق بر ذات چين مسلمانلرينك سكسان ميليوندن آشاغی اولمديغنی ادعا ايتمكده‌در . بونلردن ماعدا بر چوق ميسيونرلرك ده اثرلری موجود ايسه‌ده آنلرك مقصدلری معلوم اولديغی جهتله اساساً سوزلرينه اعتبار اولنه‌من .

بن چينه ايكی دفعه سياحت ايتدم . بركره ١٩٠٨ تاريخنده چينك شمالندن جنوبه دوغری بتون سواحلی دولاشه‌رق مهم مركزلرك هرطرفنه اوغرايه‌رق واقامت ايتمك شرطيله جولان ايتمشدم ايكنجی دفعه‌سنده‌ده غربدن شرقه دوغری اسب سوار اولارق توركستان چينی‌دن منتهای شرقه قدر تمام سكز آی سياحت ايتدم . مسلمان ايله مسكون اولان قطعه‌لرك اكثريسنده اون بش ، يكرمی كون توقف ايده‌رك تماسده بولونديغم جهتله بر تورك سياحی اولديغم جهتله‌ده مسلمان قرده‌شلرمك صميمی توجه والتفاتلرينه مظهر اولدم . بو سياحتمده اسب سوار اوله‌رق قطع ايتمش اولديغم مسافه‌نك مقداری ٥٦٧٨ كيلومتره‌در . شمندوفر ايله قطع ايتديكم مسافه بو حسابه داخل دكلدر . بن مسلمانلرك مقدار عددينه دائر بر سوز سويله‌مك فكرنده دكلم . يالكز ديه‌جكم كه او قدر واسع اولان چين ولايتنده هيچ بر قطعه يوقدر كه ، آز چوق مسلمانی بولونماسون ، يالكز (قومبل) حامی خانلغندن « سدچينی » مدخلی اولان « جای كووه‌ن » نام موقعه قدر ٤٨٥ كيلومتره‌لك بر مسافه‌ده مسلمان كويلرينه تصادف اولنميورسه‌ده ، چينلی‌لرده پك آز بولنيور . مع مافيه بو آراده اون ايكی بيك عائله چينلیلشمش تورك عشائری بولنيور . فقط بونلر هيچ بر دين ايله متدين دكلدر . كنديلرينه قيزيل اوردو توركلری دينليور ، توركجه تكلم ايدرلر ، رئيسلری عبدالحميد بك شمس‌الدين نامنده بر ذات‌در . بونلر حقنده آيروجه تدقيقاتمی نشر ايده‌رم اميدنده‌يم .

توركستان چينی مسلمانلری . — شيمدی ابتدای سياحتم اولان توركستان چينی حقنده بر آز معلومات ويرمك فكرنده‌يم : توركستان چينی مسلمانلری عموميتله توركجه تكلم ايدرلر . بونلر ميانده چينلی پك آز بولنيور . بونلرك‌ده قسم اعظمی مسلماندر . بونلره « دونكانی » ديرلر ، يعنی رجوع ديمكدر . مجوسيتدن اسلاميته رجوع ايتدكلری جهتله « دونكانی » دينلمش ، صلابت دينيه‌لری قوی ، غايت متين بر ملتدر . بن بونلر حقنده اولان تدقيقاتمی دخی آتياً يازه‌جغم .

توركستان چينی ولايات واسعه‌سنده ساكن اهالی اصل يرلی تورك عنصری مسلمانلردر . بونلرك عدد نفوسنه دائر حقيقی بر ايستاتستيق ياپمق احتمالی يوقدر . مملكت كاملاً مسكون ، اراضی واسع ، كافه‌سی مسلمان ، مأمورين اكثريتله چينلی ، مع مافيه مسلمانلر ميانده احكام شرعيه حاكم وجاری ، خلق متدين . صلابت دينيه‌لريله‌ده افتخار ايدرلر . زراعت ، تجارت فوق‌العاده مبذول . ممالك اجنبيه ايله مناسبتلری همان يوق دينيله‌جك درجه‌ده‌در . روسيه انقلابندن مقدم ، روسيه تجاريله مناسباتده بولنورلردی . شيمدی اوده منقطع اولمش ، تجارتلری داخله منحصر قالمشدر . غايت زنكين آدملر چوق بولنور .

توركستان چينی مسلمانلرنده تجددفكری همان يوق درجه‌سنده‌در . بر آرالق استانبول ايله مناسباتده بولنان بعض تجارك همتيله مكتبلر فلان كشاد اولنه‌رق تعليمات جديده‌ده بولونه‌جق معلملر جلب اولنمش ؛ فقط شيمدی علوم دينيه تدريساتندن بشقه هيچ بر شيلر يوق . مدرسه‌لر غايت مبذول . علما چوق . يالكز كاشغرده يوز اوتوز آلتی مدرسه وبيكلرجه طلبه موجوددر .

توركستان چينی علماسيله اثنای ملاقاتمده اصول تدريسات حقنده بر چوق مصاحبه‌لرده بولندم . بر چوق مناقشه‌لر ايتدم . عموميتله بر فكر اوزرنده ثبات ايديورلر : روسيه مسلمانلری يكی اصول تدريساتی تجربه ايتديلر ، اوتوز سنه ظرفنده معلومات دينيه نامنه هيچ برشيلری قالمدی ، آرتق بز تجربه‌يه لزوم كورميورز ، ديورلر .

فی‌الحقيقه خلقك اكثريسی جاهل . اوقومق يازمق بيلمزلر . اوقور يازار آدملری احتمال يوزده بر بيله يوقدر ، كندی ميانده اوقويوب يازمق بيلميه‌نه‌ده « توروك » ديرلر .

زنكين اولوب اوقويوب يازمق بيلمزسه « قارا توروك » ديرلر . هيچ برشی بيلمز ديمك معناسنده ايمش . (قومبل) حاميده علی آغا نامنده اغنيادن برينك خانه‌سنده مسافر بولنيوردم . بر كون كنديسنه اوقويوب يازمق بيليورميسكز ؟ ديه صورديغمده « بن قارا توركم الحمد لله » ديدی . حتی بونی افتخار مقامنده سويلر كبی اولدی .

ذاتاً اوقويوب يازمق احتياجنى دخى بر فضيلت عد ايتمدكلرى آكلاشيليوردى . على آغانك تجارتى تورکستان چينىدن شانغهايه قدر اوزاندينى حالده اوقويوب يازمق لزومنى حس ايتمزسه ، بشقه‌لرى البته اهميت ويرميه‌جكلرى طبيعيدر .

عموميتله مسلمانلر ميانده توركه محبت فوق العاده‌در . (اوروجى) ده بزم اسكدارلى (آياصوفيه‌ده مؤذن ايمش) محرم بك نامنده بر حافظه تصادف ايتدك ، اوراده تأهل ايتمش ، چولق چوجنى‌ده وار ، غايت كوزل بر حياته مالك . يرلى اهالى طرفندن فوق العاده حرمت كورديكنى لسان شكرانله نقل ايديوردى . توركستان چينى مسلمانلرندن صوك درجه‌ده ممنون اولديغنى ، حياتى تأمين ايدلمش بولونديغنى ، استانبولدن آيريله‌لى اون ايكى سنه اولديغنى سويليوردى . (قومبل) ده مولوى قونيه‌لى بر دده‌يه‌ده راست كلدك ، سكسانلك بر اختيار . سكه‌سى ونايى يانده ، اورانك خانى طرفندن كنديسنه بر مقدار معاش تعيين اولونمش ، سفالت چكمه‌مش ، هركس كنديسنه احترام ايتمكده ايدى . بزى كوردكده بر جوشه كلدى ، آيريجه بولونديغمز خانه‌يه‌ده كله‌رك ناى اوفله‌دى . بعض فارسى پارچه‌لر اوقودى ، كنديسى آغلادى . بشقه‌لرنى‌ده آغلاتدى . غايت خوش دينج بر اختياردى . « بورالره ناصل دوشدك ؟ » ديه صوردم . « حضرت مولانانك فرمانيله كلدم » ديدى .

عموميتله توركستان چينى مسلمانلرى مسافر پروردر ، هريرده بو كبى غريب مسافرلره تصادف اولونور . مسافر كيم اولورسه اولسون حرمت ايدرلر ، مسافر شرفنه مخصوص ضيافتلر توالى ايدر . غايت خوش صحبتلر اولور . ضيافتلرده علمادن برى حلقه‌نك اورته‌سنده اوتورور ، احاديث نبويه‌دن صحيح بخارى ، ياخود بشقه كتابدن بر حديث اوقور ، ديكرلرى او حديث مناسبتيله تعاطئ افكار ايدرلر ، مناقشه‌لرده بولونورلر . عوام كمال احترامله ديكلر . بعضاً مسافرى‌ده بر آز امتحان ايدرلر . مهم مسئله‌لر آچيلير ، مجلس ختامنده حفاظ طرفندن بر عشر شريف اوقونور .

هر آقشام برينك خانه‌سنده بولنه‌رق اجتماع ايدرلر ، عوام‌ده ديكله‌مك ايچون كلير ، استفاده ايدر .

توركستان چينى مسلمانلرى ميانده يكديكرينه محبت ، انسيت فوق العاده‌در . كندى بينلرنده هرنه كبى اختلاف اولورسه اولسون ، محله امامرى و اكابر علما حضورنده حكم صورتيله دعوالرنى فصل ايدرلر ، شرعى قراره هر ايكى طرف راضى اولور . ذاتاً چين محكمه‌سنه وارسه بيله علمادن استفتا اولنه‌رق حكم اولنور .

خلاصه عموميتله توركستان چينى مسلمانلرى كنديلرنى دنيانك اك راحت ياشايان مسلمانلرندن عد ايدرلر . دنيالرى معمور ، مملكتك هواسى كوزل ، خارجه احتياجلرى يوق ، مأكولات ملبوسات يرلى متاعدن ، سياسى غائله‌لرى يوق ، غزته‌دن مجله‌دن هيچ برشيدن خبرلرى يوق . دها اللى سنه‌يه قدر شمندوفر خطى كورميه‌جكلر . فى الحقيقه اخراجات حقنده دوچار مشكلات اوليورلر . فقط ادخالات خصوصنده‌كى احتياجلرى‌ده نظر اعتباره آلنيرسه تقابل حصوله كلمش اولور .

توركستان چينى غايت زنكين بر مملكت . « كوچار » جوارنده « پترول » چيقار . عموميتله او پترولى استعمال ايدرلر . آوروپا اصولنده ماكنه‌لر استعمال ايتمزلرسه‌ده ، پترولى كنديلرى استحصال و كنديلرى تميزليه‌رك استعمال ايديورلر . برقاچ يرده معدن كومورى وار ، بتون كويلره وارنجه محروقات معدن كوموريله اداره اولنور . شو صورتله آوروپا اسرافاتندن سالم ، كندى حياتى ايچون هرنه لازم ايسه هپسنه مالك . غايت مهم بر قطعه . اوت ميليونرى آز ، فقط ديله‌نجيسى‌ده هيچ يوق . عجبا بو آدملر ، بوكون مدنيت لزومنى حس ايدرلرمى و مدنيتك بونلره لزومى وارمى ؟ ديه سؤال اولنورسه عجبا نه جواب ويررلردى ؟

عبدالرشيد

اسلام عالمى

ريف جهادى . — ريف قهرمانلرينك احراز ايتدكلرى موفقيات اوزرينه فاسده اسپانيوللرك موقعى صوك درجه صارصلديغندن اسپانيا ديكتاتورى جنرال (پريمودوريوه‌را) بر رجعت خطى تأسيس و قبائلى يكديكريله حربه سوق كبى بلانلرك افلاسى اوزرينه ريف قهرمانى و سلطانى عبدالكريم ياخود مشاراليهك برادرى و ريف اردولرينك باش قوماندانى امير محمد ايله كوروشمك و مذاكراتده بولونمق ايسته‌ديكنى بيان ايتمشدر . صلح ايچون عبدالكريمك ريف استقلال تامنى شرط اساسى اولارق درميان ايتمه‌سنه مقابل اسپانيا ديكتاتورى ريفستانه آنجق مختاريت تامه ويره‌بيله‌جكلرنى ؛ چونكه فاسده كرك اسپانيا ، كرك فرانسه‌نك فاسده قدرت حربيه‌يى حائز بر حكومت اسلاميه‌نك تأسسنه موافقت ايده‌ميه‌جكنى بيان ايتمشدر .

اسپانيا ديكتاتورينك بياناتيله ريف سلطاننك مطالبى آره‌سنده‌كى فرقه مبنى هرحالده موى اليه طرفندن درميان اولونان تكليفاتك عدم قبوله اوغرايه‌جغى و ريف قهرمانلرينك مجاهده‌لرنده دوام ايده‌رك استقلاللرنى تماميله تأمينه چاليشه‌جقلرى آكلاشلمقده‌در .

§ بعض اجنبى غزته‌لرك مخابرلرى انكلتره‌نك ريف قهرمانلرينه مظاهرت ايتدكلرنى يازمشلردى . حق (رسولى) نك هزيمتنى بو مظاهرته عطف ايتمشلردى . انكلتره خارجيه ناظرى اخيراً عوام قماره‌سنده بياناتده بولونارق انكلتره‌نك اسپانيايه متوجه اولديغنى و اونك دوچار اولديغى مشكلاتى بر طرف ايتمه‌سنى تمنى ايلديكنى سويله‌مشدى .

§ ريف قهرمانلرينه بر هيئت صحيه كوندرمك اوزره مصرده تشكل ايدن جمعيتك بر مقدار اعانه طوپلامغه موفق اولارق ارسال ايده‌جكی هيئت صحيه‌يی تشكيله باشلاديغنی مصر غزته‌لری يازمقده‌در. هرحالده بو هيئتك سرعتله تشكل ايدرك ريف غازيلرينه ياردیمه‌شتاب ايتمه‌سی زياده‌سيله شايان تمنيدر .

ايران.— ايران باش وكيلی وحربيه ناظری سردار سپه رضا خان اخيراً باش قوماندانلغی‌ده احراز ايتمشدر . مشار اليه ايران مجلس مليسنه مراجعت ايدرك صلاحيتك محدوديتندن طولايی ايران اردوسنده ياپيلماسی ايجاب ايدن اصلاحاتك دوچار تأخر اولديغنی بيان ايتمش ، بونك اوزرينه مجلس وضعيتی دريش ايدرك اولجه شاهك حقوقندن اولان ايران باش قوماندانلغی مقامنی مشاراليه توجيه ايتمشدر . رضا خان بو وظيفه‌دن طولايی مجلسه قارشی مسئول اولاجقدر . ۱۳۳٦ سنه‌سنك اولندن بری آوروپاده بولونان شاهك ايرانه عودت ايتمه‌سی ايچون ايران حكومتی وايران مجلسی طرفندن تلغرافلر كوندرلمشدر. شاهك بو دعوتلره اجابت ايده‌جكی آكلاشلمقده‌در .

مصر . — مصرده ينه اك مهم مسئله انتخابات مسئله‌سيدر . فی‌الحقيقه مصر انتخاباتی برملی حادثه‌حالنی آلمشدر . برطرفدن زغلول پاشانك غزته‌لری مشاراليهك قامر بر اكثريت قازانديغنی يازيورلر . مصرك هرطرفندن مشاراليهه ياغان تبريك خبرلرينی نشر ايديورلر . ديكر طرفدن (مشروطيتپروراحرار) فرقه‌سی كندی غزته‌لری اولان (السياسه) ده ستون ، ستون تلغرافلر نشر ايتمكده وكنديلرينك احراز ظفر ايتدكلرينی يازمقده‌درلر. بونلرك ايچنده كيمك قازانديغنی آكلامق ممكن دكلدر . آرتيق قطعی انتخاباتی بكله‌مكدن باشقه بر چاره يوقدر .

§ بر قاچ آی مقدم اولديريلان انكليز سرداری (ليستاق) ك حادثهٔ قتلی اطرافنده تحقيقات دوام ايديور و بعض توقيفات اجرا اولونيور . فقط هنوز تحقيقات ختام بولمامش ومظنونلر محكمه‌يه ويرلمشدر .

تونس . — مصر غزته‌لرنده اوقونديغنه كوره تونس مطبوعاتی عظيم بر تضييق آلتنده بولونمقده‌در . مطبوعات فرانسه‌نك تونس قوميسرينك يدتحكمنده‌در . مومی‌اليهك مجرد امريله غزته‌لر مصادره اولونيور ، تعطيل ايديليور . صوك سنه‌لر ظرفنده بر چوق تونس غزته‌لری تعطيل اولونمشدر . بونلر ميانده (المشير ، الجامعه ، الصواب ، العصر الجديد ، حبيب الامه ، حبيب الشعب ، المظلوم ، المهضوم ، النصر ، البصير ، الهلال ، التونس ، الاستبداد ، الممثل) نامنده‌كی غزته‌لره‌دها باشقه غزته‌لر واردر . اخيرا (الممثل)نامنده‌كی غزته‌نك صاحبی آلتی آی حبسه و (۳۰۰۰) فرانق جزای نقدی‌يه محكوم ايدلمشدر . مع‌مافيه بوتون بوتضييقات مسلمان غزته‌لره قارشيدر. فرانسز غزته‌لری تماميله سربست بولونمقده‌در .

سوريه . — بيروتدن آلنان معلوماته كوره بيروت اهالئ اسلاميه‌سی بويوك بر اجتماع عقد ايدرك اسلامی بر جمعيت تشكيلنه قرار ويرمشدر .

عراق . — عراقدن آلنان معلوماته كوره عراق استقلالنك تأمينی استهداف ايدن عراقليلر اخيرا (المهد) نامنده بر غزته‌نشرينه باشلامشلردر . غزته‌نك مسلكی عراق استقلالنی مدافعه ايتمكدر .

حجاز . — (جده) اطرافنده وقوع بولمقده اولان محاربه‌لر دوام ايتمكده‌در. انكليز غزته‌لرينك ويردكلری معلوماته كوره وهابيلر طرفندن (جده)يه هرصباح يكرميشر بومبا آتيلمش، فقط بونلر مهم خسار توليد ايتمه‌مشدر . بناءً عليه وضعيت عسكريه‌ده شايان قيد بر تبدل يوقدر. انكليزلرك (جده) يه اعزام ايتدكلری سياح وكاشفلردن مستر (فيلبی) تدقيقاتی اكمال ايتدكدن صوكره لوندره‌يه عودت ايتمش ومشاهداتنی (ده‌يلی تلغراف) غزته‌سنه يازمشدر . مومی اليه وهابيلر طرفندن احراز اولونان ظفرك كاوب كچيجی برظفر اولديغنی ، بونلرك دواملی براداره تأسيس ايده‌ميه‌جكلرينی بيان ايتمكده‌در .

هندستان .— لاهورده‌كی (اشاعهٔ‌اسلام) يعنی نشراسلام انجمننك آثار غيرتندن بری‌ده بو هفته غزته‌لرمزده موضوع بحث اولمشدر . نشراسلام انجمنی كچن تشرين اولده (آلمانيا)نك مقرادارەسی اولان (برلين) ده اساسنی وضع ايته‌يكی جامع‌شريفك انشاآتنی ايلريله‌تمشدر. جامع‌شريف كله‌جك مارتده عمومه كشاد اولوناجق وبوصورتله‌حقائق ومعالئ اسلاميه‌نك نشری ايچون آلمانياده برمركز ارشاد تأسس ايتمش بولوناجقدر .

(برلين) جامع‌شريفی، برلينك اك مكمل بر يرنده انشااولونمشدر. بو جامع شريفك اكمالی واوراده ياپيلاجق فعاليتك تنظيمنی متعاقب نشراسلام انجمنی (روما) ده واتيقانك تحصنكاهنده‌ده برجامع‌شريف انشاسنه باشلايه‌جقدر .

نشراسلام انجمنی شيمديدن (برلين) ده (مسلميشته رەوو) نامنده براسلام مجموعه‌سی نشرينه باشلامشدر .

آبونه‌لری ختام بولانده قارئين‌كرامك آبونه بدللرينی ارسال ايتمك لطفنده بولونمه‌لری ويا آبونه‌دن صرف‌نظر ايتدكلرينی اشعار بويورمه‌لری بالخاصه رجا اولونور .

شهزاده باشی : اوقاف اسلاميه مطبعه‌سی

آبونه شرائطی : هر یر ایچون سنه‌لکی (٤٠٠) آلتی آیلغی (٢٢٥) ، ممالک اجنبیه ایچون سنه‌لکی (٤٥٠) ، آلتی آیلغی (٢٥٠) غروشدر.

نسخه‌سی ٧،٥ غروشدر . سنه‌لکی ٥٢ عدددر .

اداره‌خانه : باب‌عالی جاده‌سنده رشید افندی خانده

اخطارات
آبونه بدلی پشیندر .
مسلکه موافق آثار مع‌الممنونیه قبول اولونور . درج ایدلمه‌ین یازیلر اعاده اولنماز .

سبیل الرشاد

١٣٣٠

آدرس تبدیلنده ایرجه ٥ غروش کوندرملیدر .

مکتوبلرک امضالری واضح واوقوناقلی اولمسی وآبونه صره نومروسنی محتوی بولونمسی لازمدر

ممالک اجنبیه‌دن آبونه اولانلرک آدرسلرینک فرانسزجه یازلمسی رجا اولونور.

پاره کوندرلدیکی زمان نه‌یه دائر اولدیغی بیلدیرلمسی رجا اولونور

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم

باش محرر
محمد عاکف

صاحب و مدیر
اشرف ادیب

اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

عدد ٦٤١ — ٩ شعبان ١٣٤٣ — پنجشنبه — ٥ مارت ١٣٤١ — جلد ٢٥

مسلمانلقده قادین

٨

طلاق

طلاق ازدواج قانونلرینه ملحقدر . طلاقك یالکز نوع بشره خاص بر شی اولدیغی آکلاشیلیور . طبیعت ، حیوانات یاخود طیوره ، زوجه‌لرندن آیریله‌لرینی اقتضا ایده‌جك بر حساسیت بخش ایتمه‌مشدر. حیوانات وطیور ایچنده بر آرقداش ایله اکتفا ایدنلرك یکدیکرینه قارشی غریزی بر صداقت ایله ، امتزاج طباع ایله مفطور اولدقلری اکلاشیلیور. نوع بشر ایسه محاکمه و سربستیٔ اراده صاحبی اولدیغندن بو مواهبك بدلنی اوده‌مکده‌در . ارککلر و قادینلر شرکای حیاتلرینی انتخاب ایتمك خصوصنده اك بیوك دقت و اعتنایی بیله کوسترسه‌لر بالآخره آره‌لرنده اختلاف وقوعی ینه چوق محتملدر . یکدیکریله کچینه‌مه‌ین زوج و زوجه‌نك یکانه سبب اختلافی صداقتسزلك ده‌کلدر . زوج و زوجه‌نك خویی و ذوقی یکدیکرندن او قدر فرقلی اولورکه بو حال حیات زوجیه‌یی آلت اوست ایدر . (سعدی) دیرکه : « ایی بر آدمك اونده اولان فنا بر زوجه ، اونك ایچون بر جهنمدر » قادین ده ، ارککدن دها متحمل و فراغت نفسه دها مساعد اولدیغی حالده سومدیکی بر ارککله اصرار حیاته مجبور اولورسه عینی صورتله متأثر اولور . قادینك نظرنده أوی ، ارککلردن دها عزیزدر . قادینك چوجوقلرینه محبتی‌ده فطرةً دها فضله‌در . عمومیتله قادینك حسیات شفاعتکارانه‌سی وزوجنه مربوطیتی دها فضله‌در . بو خصوصاتده قادینك ارککه فائقیتی مسلمدر . قادین ؛ زوجنی، چوجوقلرینی وأوینی ترك ایتمکدنسه بر چوق زحمتلره تحملی ترجیح ایدر . قادینلرك بو سجیهٔ نسویه‌سنی نظر دقته آلان یکانه شریعت ، شریعت اسلامیه‌در .

معلوم اولدیغی اوزره (هندو) دینندن باشقه بوتون ادیان ارککك زوجه‌سنی بوشامسنه مساعده ایتمشدر . فقط مسلمانلقدن باشقه هیچ بر دین زوجه‌نك حق طلاقنی قبول ایتمه‌مشدر . زوجلرك زوجه‌لرینی بوشاملرینی ، یونانلیلر ، روماللر ، بنی اسرائیل و خرستیانلر قبول ایتمشلردر .

اهل اسلام ایچنده بعض فقها ، مسلمانلر ایچون طلاقك مباح اولمادیغی اجتهادنده بولونمشلر ، فقط بو نقطهٔ نظر قبول اولونمامشدر . (ردالمحتار) طلاقك غیر صحیح اولدیغنه درمیان اولونان دلائلی رد ایتدکدن صوکره دیرکه : « طلاق ، فی الحقیقه ممنوعدر . فقط بعض شرائط داخلنده مباح اولور. مع مافیه بعض فقها طلاقك هیچ مباح اولمادیغی فکرنده‌درلر . »

دیکر طرفدن مسلمانلغك قادینه حرمتی اودرجه‌ده‌درکه (درالمختار) ارککك بعض ضعفلرینی و بدنی قصورلرینی تعداد ایتدکدن صوکره « طلاق ، قادینك حقوق ومنافعنی تأمین ایچون لازمدر » دیر .

شوراسی محققدرکه رسول اعظمك طلاق قدر نفرتله قارشیلادیغی بر شی یوقدی . پیغمبرمز بویوریورلرکه :

١ — حلال اولدیغی حالده نظر الٓهیده اك منفور اولان شی طلاقدر . (مشکاة)

٢ — جناب حق یریوزنده طلاقدن دها منفور بر شی یاراتمامشدر. (ابو داود)

٣ — بر طلاق اولدیمی عرش اعلا تیتره‌ر . (کامل)

٤ — کوله‌لری آزاد ایتمك قدر اللهی خوشنود ایدن وطلاقدن زیاده اللهی اغضاب ایدن بر شی یوقدر . (دارقطنی) وهلم جرا .

پیغمبرمزك طلاقدن زیاده‌سیله نفرت ایتدیکنی هرمسلمان بیلیر. فقط شریعت اسلامیه ، جهانشمول و هر زمان و هر مکان ایچون کوندریلن بر شریعت اولدیغی ایچون حضرت محمدك طلاقدن متنفر اولماسنه رغماً طلاقه دائر وضع احکام ایتمه‌سی لازمدی . فقط رسول اعظمك طلاقدن نفرت‌ایتمه‌سی امت‌اسلامیه ایچون پك خیرلی‌اولمشدر . چونکه بالنتیجه یوز میلیونلره بالغ اولان مسلمانلر آره‌سنده طلاق آز وقوع بولمقده‌در . مسلمانلر آره‌سنده طلاق مهمجه بر حرکت طانیلیر . وزوجه‌لرینی تطلیق‌ایدنلر بین‌الناس اعتبارلرینی ضایع ایدرلر.

امام غزالی دیرکه :

« طلاقدن اجتناب ایچون زیاده‌سیله دقت ایتمه‌لی . چونکه طلاق مباح اولمقله برابر جناب‌حق طلاق وقوعندن خوشنود اولماز . طلاق کلمه‌سنك تلفظی بیله قادینی اینجیتیر . برانسانی اینجیتمك ناصل دوغرو اولابیلیر . طلاق مطلقــا لازم اولدیغی زمان طلاق ثلاثه‌دن اجتناب ایتمه‌لی ، اوچ مختلف مجلسده طلاق تکرر ایله‌ملیدر . قادین ، حدت واستحقـار ایله وسببسز تطلیق اولونمامالی . بو حرکت ادب ونزاکت دائره‌سنده وقوع بولمالیدر . طلاقی متعاقب انسان ، سابق زوجه‌سنه برهدیه ویرمه‌لی ، زوجه‌سنك‌اسباب طلاقنی‌باشقه‌لرینه اخبار ایتمه‌ملیدر. زوجه‌سنی تطلیق ایتمك ایسته‌ین معروف بر ذاته « زوجه‌کدن نیچون آیریلیورسك » دینیلمش ، اوده « زوجه‌مك اسرارینی فاش ایده‌مم » دیمشدی . طلاقك بالفعل وقوعنی متعاقب عینی ذاته زوجه‌سنی نیچون بوشادیغی صورولمش ، بودفعه‌ده « سابق زوجه‌م آرتیق بنم یابانجیمدر. اونك مسائل خصوصیه‌سیله علاقه‌دار دکلم » جوابنی ویرمشدی .. »

مسلمانلق طلاقه قارشی مانعه‌لر وضع ایدرك اونی شدت واصرار ایله تحدیده تشبث ایتدیکی حالده‌طلاقی صورت قطعیه‌ده منع‌ایتمه‌مسی ، شریعت اسلامیه‌نك بر قومه وبر زمانه منحصر دکل، بوتون اقوام و کافهٔ ازمانه شامل بولونماسندن ایلری کلمکده‌در . (متی) نك روایتنه نظراً حضرت عیسی « بن یالکز ، اسرائیلك غایب اولمش سوروسنه کوندرلدم » دیمشدر . بناءً علیه عیسانك طلاق قانونی ، که عیسویتك قادینلره دائر یکانه قانونیدر ، بنی اسرائیله منحصر واوزمان‌قادینلرك دوچار اولدقلری وضعیتی اصلاحه معطوف ایدی .

متی انجیلی حضرت عیسانك شریعت موسویه‌یی تبدیل وزوجه‌یی تطلیق ایچون یالکز صداقتسزلکی قبول ایتمه‌سندن بحث ایدییورکن حضرت عیسانك شو سوزلری سویلدیکنی قید ایدییور :

« قلبلرکزك قاتیلاشماسنه مبنی (موسی) سزك زوجه‌لرکزی براقه‌کزی قبول ایتدی . فقط اولجه مسئله بویله دکلدی . بن‌ده سزه دیبورم‌که زنا مستثنــا اولمق اوزره کیم زوجه‌سنی ترك ایده‌جك اولور وباشقه بر قادینله ازدواج ایدرســه زنا ارتکاب ایتمش اولور . تطلیق اولونان برقادینله‌ده تزوج ایدن زنا شریکی اولور . بوکا قارشی حواریون دیدیلرکه وضعیت بویله‌کزده ایسه ازدواج مناسب دکلدر . فقط عیسی دیدی‌که بونی کسك قبول ایده‌جکی برسوزده‌کلدر ...... »

شریعت اسلامیه ایسه یالکز صــداقتسزلك سببنی دکل ، حیات زوجیه‌ده مسعودیتی امکانسز برحاله کتیره‌ن بوتون اسبابی نظراعتباره آلمق مجبوریتنده ایدی .

خریستیان‌حقوق‌شناسلری، حضرت عیسانك‌تبلیغ ایتدیکی‌روایت اولونان بوماده‌یی توسیعه مجبور قالمشلردر . چونکه بو ماده مدنیت و حیات اجتماعیه‌نك بوتون احتیاجات و بوتون شرائطنی کافل دکلدر . خریستیان روسیه ، که سوویه‌ت اداره‌سنك تأسسندن مقدم اك‌متعصب خریستیان مملکتلرندن بری‌ایدی . اوراده‌طلاق‌ایچون ۳۵ سبب تقرر ایتمشدی . آمریقاده طلاق براوبونجاق حالنه کیرمشدر . انکلتره‌ده‌ده، صــداقتسزلکدن ماعدا باشقه ســببلر ایچون‌ده طلاقك قبولی لهنده بویوك برحرکت باشلامشدر .

الحاصل بوتون مدنیت‌عالمی، طلاق‌خصوصنده اساسات‌اسلامیه‌یی، یعنی‌طلاقك صداقتسزلکدن باشقه‌اسباب‌ایچون‌ده‌وقوعنی قبوله‌مجبوردر.

مسلمانلغك طلاقه عائد قوانینی تدقیق ایدییورکن بونلره متعلق اولان آیات جلیلهٔ قرآنیه‌یی نقل ایده‌جکز . فقط‌بوکا شروع‌ایتمه‌دن مقدم بونقاطی دائما کوز اوکنده بولوندیرمالی‌یز :

۱ — مسلمانلق جهانشمول بردیندر .

۲ — مسلمانلق شدتله وموفقیتله‌طلاق تحدیده‌چالیشیر . بالخاصه مسلمانلق مسلمانلرده چوق بویوك برروح‌دینی وجوده‌کتیردیکندن اونلرك بوتون حرکاتنی مراقبه ایدر .

۳ — طلاق قوانینی ، ازدواج و حضانه قانونلریله برلکده تتبع اولونمالیدر .

قرآن کریم هدف ازدواجی بیان ایدرك دیورکه :

« ومن آیاته ان خلق لکم من‌انفسکم ازواجا لتســکنوا الیهــا وجعل بینکم مودة ورحمة »

بو آیت کریمه‌نك معناسی : « حق تعالی‌نك آیاتندن بری‌ده سزه کندی‌نفسکزدن آرقداشلر یاراتمشدرکه‌اونلرله نائل حضوراولاسکز، جناب حق آره‌کزه مودت ورحمت قویمشدر . »

هیچ‌شبهه یوقدرکه ازدواج ، جمعیت بشریه‌نك رفاه ومسعودیتنده پك مهم بر عاملدر . نوع بشرك بقــاسی اوکا وابســته‌در . بناءً علیه طلاق جمعیت بشریه ایچون آنجق غیر ملایم اولابیــلیر . فقط بعض شرائط داخلنده طلاق بر نعمت اجتماعیه اولور و بر چوق عائله‌لری

سفالت وفلا كتدن قورتارير . ازدواج ، ارككله قادينك مسعوديت اجتماعيه‌سي ايچون بربار تشكيل ايتديكي زمان شبهه‌سز طلاقه مراجعتدن باشقه چاره يوقدر .

مسلمانلقده ازدواج بر عقددر . طلاق اوعقدك فسخيدر .

مسلمانلق، ازدواجي تصديق ايچون برطاقم مراسم وضع ايتمه‌مشدر. رضاى طرفين، مهر تعييني ، ايكي شاهد ، بر اركك ايله بر قاديني زوجيت رابطه‌سيله باغلامغه كافيدر . عقد ازدواجك فسخي ايچون مراسمه احتياج يوقدر. محكمه‌لرده كيرلي چاشيرلرك ميدانه چيقاريلماسي واسرار عائله‌نك افشا ايدلمه‌سي كبي حركاته مسلمانلق تحمل ايده‌مز . مسلمان بر زوج زوجه‌سندن آيريلق ايسته‌يورسه بو حركتك اسمي طلاقدر. بوحركت صورت خصوصيه‌ده اجرا اولونور. طلاق ، زوجه‌نك طلبي، ياخود متقابل ائتلاف ايله وقوع بولورسه بوكا « خوله » ، ياخود (مبارات) تسميه اولونور وبوني حاكم شرعي اجرا ايدر .

عقد ازدواجي فسخ ايچون مسلمانلق شرائط مخصوصه وضع ايتمز، بناءً عليه هر عقد ازدواجك كندي شرائط مخصوصه‌سنه كوره فسخنه مساعده ايدر .

قادين كنديني حمايه‌يه موفق اولمازسه بيله قرآن كريم اوني بو آيتلريله حمايه ايدر . قرآن كريم اركگلره خطاباً ديبوركه :

« وان اردتم استبدال زوج مكان زوج وآتيتم احداهن قنطاراً فلا تأخذوا منه شيأ . أتأخذونه بهتاناً واثماً مبيناً وكيف تأخذونه وقد افضى بعضكم الى بعض واخذن منكم ميثاقاً غليظاً »

يعني « برزوجه‌نك يرينه ديكر برزوجه آلمق ايسترده بونك يرينه بر يغين آلتون ويرمش اولسه‌كز بيله اوندن بر شي آلمايكز . اوني بهتان ياپه‌رق وآشكار بر كناه ايشليه‌رك ناصل آليرسكز؟ نصل آليرسكزكه هربريكز ديكرينه افضا ايتمش و قادينلر سزدن محكم بر ميثاق آلمش بولونيورلر . . . . »

بو آيات كريمه مسلمانلغك منافع نسوانه نه‌قدر رعايتكار اولديغني كوسترر .

قرآن كريم مهر ايچون « قنطار » كلمه‌سي استعمال ايتمكله مهره برحد تعيين ايتمه‌مكده‌در . بوني متعاقب ازدواجك فسخي تقديرنده زوجك بوندن برشي استرداد ايتمه‌سني ، زوجه‌يه عائداولان هرشيئي تأديه ايتمه‌سني امر ايله‌مكده‌در .

بوصورتله طلاق قوتي ، نوعاما قادينك النه ويرلمكده‌در. قادين آرزو ايتديكي تقديرده أولنديكي زمان، ياخود لدى‌الطلب ويا طلاق وقوعي تقديرنده آلاجغي مهرك ، طلاقي كندي النده بولونديراجق درجه‌ده يوكسك اولماسني تأمين ايده‌بيلير .

سورهٔ بقره‌ده طلاق حقنده وارد اولان آيات كريمه‌نك مآلي بروجه آتيدر :

« طلاق ايكي كره اولور . اوندن صوكره زوجه‌لركزله ايي كچينكز ، ياخود اونلردن نزا كتله آيريلكز. اونلره ويرديككزدن برشي آلسه‌كز مباح ده‌كلدر. مكركه حدود الٓهيه‌يي عدم محافظه‌لرندن انديشه ايده‌سكز، اوتقديرده احراز سربستي ايچون قادينك ويره‌جكي شيده بأس يوقدر. حدود الٓهيه بونلردر . بونلري تجاوز ايتمه‌ييكز. كيمكه حدود الٓهيه‌يي تجاوزايدر ، البته ظالملر اونلردر .

« بويله‌جه بر اركك زوجه‌سني تطليق ايدرسه بوقادين باشقه بر اركگله نكاحلانمادقجه برنجي زوجنه حلال اولماز . قادين بوندن بوشانيرسه اوكا وارمه‌سنده بأس يوقدر . اگر حدود الٓهيه‌يي اقامه ايده‌جكلريني ظن ايدييورلرسه ! ايشته حدود الٓهيه بونلردر . جناب حق بونلري بيان برقوم ايچون بيان ايدييور .

« قادينلري بوشارده بونلرمعين مدتده واريرلرسه يا اونلري حسن صورتله الده طوتيكز ، ياخود اونلردن نزا كتله آيرليكز . اونلري اينجتمك وحدودي تجاوز ايتمك ايچون ذمتكزده طوتمه‌ييكز . بوني ياپانلر يوقمي ، ايشته اونلر كندي نفسلرينه ظلم ايدنلردر . آيات الٓهيه ايله استهزا ايتمه‌ييكز . جناب حقك سزه رايكان ايتديكي نعمتلري ، سزي ارشاد ايچون كونورديكي كتابي وحكمتي، دوشونيكز. اللهدن قورقيكز واللهك هرشيئي بيلديكني بليكز. »

سورهٔ (طلاق) ده بويوريليوركه :

« اى نبي ! قادينلري تطليق ايتديككز زمان اونلري عدتلري ايچون تطليق ايديكز . عدتي حسابلايكز . ربكز اولان آللهدن قورقيكز . قادينلر آچيق برفاحشه ارتكاب ايتمه‌دكجه اونلري أولرندن اخراج ايتمه‌ييكز . اونلرده اولرندن چيقوب كيتمه‌سينلر . حدود الٓهيه ايشته بونلردر . حدود الٓهيه‌يي تجاوز ايدنلر كندي نفسلرينه ظلم ايدرلر . بيلمزسكز، بلكه جناب حق اوندن صوكره اونلري‌ينه برلشديرر .

« بناءً عليه عدتلري انقضا ايدنجه قادينلري يا ايلكله طوتيكز، ياخود ايلكله اونلردن آيريليكز . ايكي شاهد عادل اشهاد ايديكز . شهادتي الله ايچون ايفا ايديكز . اللهه ويوم آخرته ايمان ايدن بوندن مستفيد اولور . اللهدن قورقانلره جناب حق برمخرج كوسترر ...

« كندي اقامت ايتديككز يرده قدرتكزه كوره اونلري اقامت امر ايديكز. اونلري ضيقه دوچار ايتمك ايچون اينجيتمه‌ييكز. حامله ايسه‌لر وضع حمل ايدنجه‌يه قدر اونلري انفاق ايديكز . چوجوقلري امزيررلرسه اجرتلريني ويريكز . يكديكركزه قارشي ايلك ايتمه‌يي توصيه ايديكز . اختلاف ايدرسه‌كز باشقه بري چوجوقلري ارضاع ايده‌بيلير .

« وسعت حال صاحبی اولان حالنه کوره انفاق ایتسین . رزقی محدود اولان، جناب حقك کندینه احسان ایتدیکندن انفاق ایتسین. جناب‌حق کیمسه‌یه وسعتندن فضله برشی تحمیل ایتمز . الله، عسردن صوکره‌یسر احسان ایلر . »

مشیر حسین قیدوای

اسلام تاریخی حقنده

مدخل — § ۲

بوفقره‌نك‌موضوعی « اسلامیتك خرستیانلغه بالواسطه ایفا ایتدیکی خدمتی کوستره‌جك بر اثر هنوز یازلمامش » اولدیغی ایچون بوقراکالق وغیر مکشوف نقطه‌یی سوزده ایضاح اولیور. فقط مؤلف جنابلرینك بویك چتین اعتراف‌أثناسنده‌کی سوزلری پك صقینتیلیدر. اوزرنده کتم حق التزام ایدن ومشهودلیه عداوتی هرحال وطورنده ظاهر اولدیغی حالده ماوقعه مطابق بعض سوزلری محضا حکامك شـاشیرتمه زوری ایله کسوهٔ ابهامه بورویه‌رك مکرهاً وکرهاً آغزندن قیرلاتان بر شاهد زورحالی واردر.«عصری مدنیتك آسیاده‌کی دها قدیم و محافظه‌کار مدنیتلر اوزرنده‌کی تأثیر انحلال پرورانه‌سـنه مسلمان قوملرینك مقـاومت کوسـترمه‌لرنده اویله غلبه چالنماز بر عناد و اصرار وار » ایمش « که مجـادله بو اهمیتی ییلریده‌ده محـافظه ایده‌جك » ایمش . « اسـلامیتك ظهوریٰ خرسـتیانلغك الندن مؤبداً آلدیغی مؤمنلرك مقداری »، خرستیان کلیساسنه باعث اولدیغی معنوی ومادی ضررلرك چوقلغی یوزندن خرستیانلغك دوچار اولدیغی مصائبك الك عظیمی کبی تلقی» ایتدیکندن طولایی‌مؤلف خرستیان کلیساسی محتاج تسلیت عد ایده‌رك اسلامك نصرانیته بالواسطه خدمت ایتدیکنی سویله‌مکله یورکنه بر آز صو سرپمکه لزوم کوزیبور . و :

« . . . اسـلامیت خرستیانلغك خسته بر چوق عضولرینی قطع ایده‌رك و اونی مشکل بر امتحانه صوقه‌رق خرستیانلغه بالواسطه بویوك بر خدمتده بولونمشدر. پروتستانلق ره‌فورماسی قاتولکلکك انحطاطنی تحدید وتوقیف‌ایدن نجات بخش بر عکس العمل وجوده کتیرمه‌مشمیدر ؟ »

دیورکه بوناشنیده استدلالك قوتنه طوغروسی دیه‌جك یوق . دیمك‌که خرسـتیانلق ، جماعتندن یوزلرجه میلیون خلقك اعتزالی ویا دیکر بر دینه کیرمه‌سی سایه‌سنده نجات بولمش ، انحطـاطی تحدید و توقیف ایدلمش ، اویله‌می ؟ بو نه عجایب دین وعقیده ایمش‌که سالکانی آزلمادقجه رسوخ واستقرار پیدا ایده‌میور، دها‌قریبی وارلغنی قورتارا‌میور ؟ دنیاده دینی، غیردینی هیچ برجماعت وارمیدرکه هم‌فکر وهم عقیده اولان افرادینك آزالماسیله افتخار آیسون ؟ هرحالده تسلینك بونوعی‌بوتون معناسنجه زوکورت تسلیسیدر.بوقیاس تمثیلی کولونجدر. خوش بو سـوزینك جدیتنه قائل‌ده اینـانمیور یا ! یکی بویله ایمش‌ده اسلامك سرعتله انتشار ایتمه‌سندن، افراد مسلمینك چوغالماسی حسابنه ارواح نصرانیه‌نك آزلماسندن طولایی اولجه بزه دیکلتدیکی اوقولاقلر طیرمالایان اوزون وناموزون مرثیه‌لر نه‌ایدی ؟ باخصوص بوسطرلرك دها مرکبی قورومادن بش آلتی سطر آشاغیده پاپانك نظرنده ـ طبق پروتستانلق کبی ـ شیزماتیك یعنی آنا کلیسـادن افتراق ایتمش اولان زواللی روم کلیساسنه نه‌دن اوقدر چاتیور ؟ عقل قنطارینه اوروتجه بو سوزده‌کی تناقض آپ‌آچیق کورونور .

لکن مؤلفك بوراده استعمال ایتدیکی آلت اسـتدلال قوانین عقلدن استنباط اولونان قیاسات منطقیه‌دکلدر. اونك بوراده قوللاندیغی ـ تعبیر جائز ایسه ـ منطق حسیدر . عقلی هانکی حسه زبون ایتدیکنی تصریحه‌ده حاجت یوق . روم کلیسـاسی اسلامك انتشارینه مقاومت ایده‌مدیکی ایچون اوکا قارشی بغضی اوته‌کندن زیاده‌در . پروتستانلغك ظهوری ایسـه فتوحات اسلامیه‌نك طوردیغی ، صولت اسلام تدافعی مقاومته منقلب و بر چوق اقوام اسلامیه پروتستان اقوامه مغلوب اولدیغی ایچون بوموضوعده اونلر حقنده کف لسان ایتمکی ترجیح ایدییور . یوقسه عقیده اعتباریله قاتولکلك نظرنده مریض وبوکلیسا‌نك سلامتی ایچون واجب القطع عضولر اولمقده البته پروتستانلغك اورتودوقسلقدن فرق یوقدر . مؤلفك استدلالنده بر آز جدیت وارسه اسلامه ـ فرض بویا ! ـ بوکون یکی بر قوت کاوب‌ده خسته عضو دیدیکی شرق کلیسـاسی بوسبوتون اورته‌دن قالدیرسه ، بوتون اورتودوقسلری مسلمان ایتسه بویکی فتوحاته‌ده قاتولیکلکه نجات بخش اولیور دیه سـویله‌مه‌سی لازم کلیرکه بو فرضـك احتمال وقوعی بیله موهی‌الیهك عقل ومنطقی محورندن اویناتیر ظن ایده‌رم. چونکه دها بوسوز قلمندن طاملار طاملاماز همان :

«اسلامیتك مدح‌وستایشنه دائربراثر یازمق فکرنده دکلز. وظیفه‌لرمزدن بری بو جدالجو دینك بشریته ویردیکی غیر قابل تصور فلاکتلری ، نامتناهی خطالری (خطالرك کیمه عائد اولدیغی آکلاشیلامیور) بیطرفانه (!) حکایه ایتمك اولاجقدر . »

سوزلریله ناقوس استغفارینی چین چین اوتدیرمکده استعجال ، « بیطرفانه » تعبیر نفاق آلودینی‌ده اونوتمقسزین ـ محضادیل آلیشقلغی اولارق ـ استعمال ایدییور . بوتاریخك بوتون پروغرامی شو صوك سطرلرده تلخیص ایدلمش بولوندیغی ایچون کتابك‌بزه آچدیغی کشود صرفانده آدیملرمزی ناصل حسـابلایه‌رق آتمق لازم کلدیکنی برکت ویرسونکه ینه مؤلفك لطف دلالتیله اوکره‌نیورز.

فقرنك بوندن صوکره‌سی شرق کلیساسنك ذم وتقبیحنه عائددر : «روملرك وروسلرك تابع‌اولدیغی بو اورتودوقس خرستیانلغك یدنجی

عصردن (يعنی ظهور اسلام تاريخندن) زمانمزه قدر هيچ بر اثر ترقی كوسترمديكنی خاطرلاتدقدن صوكره :

« . . . بوكون موجود اولان مختلف خرستيانلق شكللری آراسنده اورتودوقس مذهبی مرض ايتديكی حركتسزلكدن وعلی حاله توقفدن طولايی اك آز نائل موفقيت اولانيدر . چونكه بو دكيشمه‌مزلك بو وضعيتده بر تدنی‌يه معادل اوليور . »

سوزلرينی علاوه ايتمكده‌در . اويله‌يا ، قاتوليكلر اسپانيادن ، سجليادن ، مالطه‌دن ، باله‌آر آطه‌لرندن ، مجارستاندن اسلامك نام ونشانی قالديرديلر . بنغازيدن تامغرب قصايه‌قدر بوتون اسلام‌اولكالرينی قبضهٔ تسخيره كچيرديلر . پروتستانلرده هندی ، مصری ، جاوا آطه‌لرينی هپ آلديلر ، حركتسز طورماييوب ترقی ايتديلرده روملرله روسلرك آرالرنده قالان توركاری اورتودوقسلر حالا بيتيره‌مه‌ديلر . بوندن بويوك وظيفه ناشناسلق ، دليل عجز ومسكنت اولورمی ؟

شمدی بوقباحتلی ، مجرم كليسانك مسلمانلری خرستيانلغه بالواسطه نه‌دورلو خادم ايتديكنی آكلاتمغه صيره كليور . باقيكز ناصل برلسان ايله .

« . . . اسلاميت هيچ ظهور ايتمه‌مش اولسه‌يدی بو سرتجع روحلی اورتودوقسلق (عجايب ! قاتوليك پاپاسلرك ليبرال ولائيك روحلی اولدقلرينی بو وسيله ايله اوكره‌نيورز) او تاريخدن بو زمانه قدر حكمران قالوب‌ده قرون وسطانك اك فنا عصرلرنده بوتون دنيايی تنوير ايتمش اولان او محتشم عرب وعجم مدنيتنك تولدينه ميدان ويرمه‌يدی آسيانك غرب طرفلريله قرون وسطا آوروپاسی عجبا نه حالده بولونوردی ؟ »

سؤالی علمه ، حق وحقيقته تصدق قبيلندن ايراد ايتدكدن صوكره همان :

« بوراسنی كيمسه تعيين ايده‌من . شرقده سياحت ايدن برآدم اورتودوقسلرك قاتوليكلك ، پروتستانلق كبی سائر خرستيان مذهبلری قارشيسنده‌كی كريلكنی كندی كوزلريله كوره‌بيلير . »

جواب وتعليلنی ياماية‌رق مذهبك كريلكنی اثباته يلتنمشدر . مؤرخ مدققمز بوراده الفاظی يكديكری مقامنده استعمال ايده‌رك پك پارلاق بر مغالطه ياپيور . چونكه اورتودوقسلرك كريلكی باشقه ، اورتودوقسلغك كريلكی ينه باشقه معنی افاده ايدر . مؤلفك قصد ايتديكی كريلك اورتودوقسلره راجع ايسه هيچ شبهه يوق كه بو كريلك اونجه دائرهٔ اسلامك توسعنه ، دنيايی تنوير ايتمش اولان او محتشم عرب وعجم مدنيتنك تولدينه ميدان ويرمه‌لرندن عبارتدركه اسكی زمانلرده قاتوليكلرده روملردن فضله برشی ياپامادقلرينه نظراً عينی تهمتده اونلرله مشترك بولونيورلر . يوق اكر بو كريلك عقيده‌يه عائد ايسه دلائل عقليه ووقايع تاريخيه هرحالده قاتوليكلكك عليهنه‌در .

بركره بوتون مذاهب نصرانيه‌يه ساری برمرض مشترك واردركه اوده مسائل ايمانيه‌نك عقله منافات صريحه‌سنه باقارق بونلری ميزان عقله اورمقدن ناسی تحذير ايتمكدن عبارتدر . مثلا « بر اوچدر ، اوچ بردر » توحيد عجيبنه ، ابن‌اللهك تجسد و نفسنی فدا ايتدكدن صوكره نوع بشری خلاص ايتمك ايسته‌ديكی حالده يالكز بوعقيدهٔ عجيبه‌يه ايمان ايدنلری قورتاره بيلمش اولديغنه ، كليساده اثنای آيينده هركسك ييديكی اكمك ايله ايچديكی شرابك بالذات ابن‌اللهك اتندن وقانندن باشقه‌سی اولماديغنه اعتقاد قبيلندن « اسرار ايمانيه » ديدكاری اسرار سبعه‌يی آكلامغه عقله يول ويرمكدن ايسه عقلی يولجی ايتمك دها مناسب اوله‌جغنه قائل اولورلر . بو مسائل اوزرينه اعمال ذهن وفكر ايدنی كافر صايارلر . خرستيانلق عالمنده عقل ايله ايمانك تعارضنی دائما كوروب ينه دائما عقلی ايمانه فدا ايتمكه اوقدر آليشمشلردركه اك بويوك الهيات علماسی عقلاً قبول ايده‌ميه‌جكمز شيئی بحسب‌الايمان تصديق ايده‌رز ، ديرلر . قانت كبی اك بويوك واك متأخر اولان برفيلسوف بيله عقل نظری يعنی ادلهٔ عقليه ايله صانعك رد وابطاله چاليشديغی وجود واجب وآخرت كبی حقايق عاليه‌يی عقل عملی يعنی دلائل ايمانيه ايله تصديق ايتمك لازم كلديكنی بی‌محابا سويلر . ايشته بو مرض مشترك هركونه عرضنی چكمكده قاتوليكلكك اورتودوقسلقدن هيچ فرقی يوقدر . فضله اولارق شمعون‌الصفانك (سن پيه‌رك) وكيلی ديدكلری پاپايه لايخطيلك اسناد ايده‌رك انسانك سعادت دنيويه واخرويه‌سنی اونك ـ جنت عرصه‌لرينی پاره مقابلنده آرشون آرشون ، دونوم دونوم صاتمق راده‌لرينه واران ـ هوسات هواپرستانه‌سنه تابع عد ايتمه‌لری كبی حوصله‌سوز اعتقادات ايله آلوده بولونيوركه لوته‌ريانيسم ، قالوينيسم ، آنغليقانيسم كبی دورلو نامرله پروتستانلغه داخل اولان نصارايه عصيان بايراغنی آچديرمشدر . ذاتاً مغالطه‌سنك پك آچيق اولماسی مؤلفده بر آز وسوسه‌يه دوشورمش اوله‌جق كه :

« . . . و (شرقده سياحت ايدن آدم) بعضيلرينه احتمالكه حقسزكبی كله‌جك بو تنقيدك معناسنی تقدير ايده‌بيلير . »

ديه سفسطه‌سنده‌كی آغيرلغی عقلی صيره بر درجه‌يه قدر تعميره چاليشيورسه‌ده زحمتی بيهوده قاليور . دوام ايده‌لم :

روم ملتی ظهور اسلامدن اول بيله « هردرلو انكشاف وپروپاغاندا قوتی غائب » ايتمش ايمش ، « يدنجی عصرده‌كی روملر بوتون فعاليتلرينی عقيم الهيات مناقشه‌لرينه حصر ايدييورلر » مش . « ايلك خرستيانلغك غايت يوكسك مفكوره » سنی ، ايلك كناهك جزای ابديسندن تخليص ايچون دين حقيقته جلب ايتمك » املنی تماميله اونوتمشلرمش ، « روملرك اخلاقی و عسكری اقتدارسزلقلری كبی ساسانيلرده وديگرلری‌ده تدنی وانحطاط حالنده بولونيور » ايمش . ايشته بويله بر زمانده « اسلاميت ناكهانی صورتده ميدانه چيقمش » ايمش .

عقيم الهيات مناقشه‌لری قاتوليكلرده‌ده مع‌زيادةٍ وارايدی . حالاده واردر . بونی روملر حقنده قصور صايماسی حقسزلقدر . ايلك كناهك جزای ابديسندن تخليص نه‌ديمك اولديغنی قارئلرمزك بر چوغی

آكلايامادیغی ایچون مختصر بر ایضاحه محتاجدر . هرهانكی مذهبدن اولورسه اولسون خرستیانلرجه اسرار ایمانیه‌دن اولمق اوزره خصوصات آتیه‌یه اعتقاد ایتمك واجبدر ، ایمان ایتمه‌ین كافردر : جناب حق آدم بابامزی (صلی الله علیه وسلم) ی یاراتوب جنته قویدقدن صوكره واقع اولان زلهٔ معهوده‌سندن طولایی ام البشر حضرت حوا ایله برلكده كندیسنی اورادن اخراج ایتدكدن باشقه هر ایكیسنه‌ده ـ بوتون انبیای عظام حضراتی‌ده طبیعی داخل اولمق اوزره ـ نسللرینه‌ده لعنت ایتمش ! ! ! بوتون نوع بشر كندیلرینك ایشله‌مه‌دیكی بر بابا جرمندن ، خطیئهٔ اصلیه دیدكلری معصیتدن طولایی ابدیاً جهنمده یانمغه محكوم اولمش ، صوكره جناب حق بو گناهكارلره آجیمش اما عفوه چاره بولامامش ، نهایت اوغلی (!) مسیحی (صلی الله علیه وسلم) صورت جسدانیه‌سی ایله بو دنیایه كوندرمش . اوده كندینی چارمیخه كردیره‌رك نوع بشره فدا ایتمش ، حتی جهنمه كیرمش و بویله بر فداكارلقدن صوكره بو جرمسز زوالیلرك آنجق برقسمی یعنی صلیبه ومؤخراً كلیسا تشكیلاتنك اصدار ایتدیكی مقرراته ایمان ایدنلری قورتارا بیلمش . ایشته بو صورتله نجات بولمش اولانلرك وظیفه‌سی نجات بولامشلری حوصلهٔ عقله صیغمایان بو سر ایمانی‌یه دعوت ایدرك زمرهٔ ناجیه‌نك عددینی چوغالتمق اولدیغی ایچون روملری بو وظیفه‌لرینی اهمال ایتدكلرندن طولایی دوچار عتاب ایدیبور . حالبوكه اكر حقیقةً بی‌طرف ومنصف ایسه مسائل اعتقادیه‌ده ایی كوتو عقلنی استعمال ایدن غیر نصرانی اقوامه وبالخصوص مسلمانلره بو آكلاشیلماز سری تلقین ایده‌مه‌مكده اونلری معذور كورمه‌سی لازم كلیردی . چونكه بو كون بیله میسیونرلر كندیلرینی حمایه ایدن اونامتناهی قوتلر ، دست سماحتلرینك ابذال ایتدیكی بونجه میلیونلر واركن دنیانك هر كوشه‌سنده ، بالخصوص مسلمانلرله قارشیلاشنجه دوچار خیبت ومساعیلری كرفتار عقامت اولیور دیه دائما شكایت ایدوب طورمقده‌درلر . آغاجه ، طاشه طاپان اقوام وحشیه قارشیسنده بیله بو میسیونرلر مسلمان تاجرلرك تلقیناتی ایله چارپیشنجه یوزكری ایتمك مجبوریتنده قالدقلرینی اعتراف ایدیورلر . غرب كلیسالری ایچون عیب صاییلمایان بر شی شرق كلیساسی ایچون نه‌دن عیب اولیور ؟

ایشته بو چاپراشیق سوزلرك هپسی دین اسلامك انكشافی ، حائز اولدیغی فضائل وكمالات ذاتیه‌سی اثری اولمایوب خارجی سببلرله واقع اولدیغنی آكلاتمق ایچوندر . عالم اسلامك خارجنده بو كبی اخلاقی ، عسكری ، دینی انحطاطلر وارایمش‌ده كندیسنجه بالطبع شایان اسف اولان انكشاف دین اسلام اونك ایچون ساحهٔ امكانه كیرمش دیمك ایستیور . بوندن صوكره‌كی سطرلری برابر اوقویالم :

« ... ایشته اوزمان ، اسلامیت ناگهانی صورتده میدانه چیقدی . بر تهدید تخریب كبی میدانه چیقدی . »

دقت بویورلسون ، « تهدید تخریب » ایله توصیف ایتدیكی شی بر صحیفه اول « دنیایی تنویر ایتمش محتشم » وصفنی كندیسنه روا كوردیكی عرب و عجم مدنیتنی احضار ایدن دیندر .

« ... مع مافیه آسیا و آفریقا خلقی ایچون بلكه دها قابل ادراك اولمقله برابر خرستیانلغك اساساتندن دها آز یوكسك اساساتدن حركت ایتدیكی حالده بدایت تولدندن اعتباراً نا قابل مقاومت بر قوت اكتساب ایتدی ، خرستیان دینه قارشی قولای بر ظفر قازاندی . »

بوده سوزمی ؟ مقصد مسلمانلغك خرستیانلق دینه قارشی قولای بر ظفر قازاندیغنی اثبات ایسه بو قدر ضعیف ادله ایله میدانه چیقمق بر مؤرخه یاقیشیرمی ؟ دها یوكسك اساساتدن حركت ایدن كیمسه ویاشی كندیسندن اوستون اولان اساساته ناصل غلبه ایده‌بیلیر ؟ حقسز اولارق مادةً و قهراً واقع اولان غلبانك موقت اولدیغنی بو ذات عجبا بیلمیورمی ؟ قناعتلرك چارپیشدیغی یرده مادون اولانك قناعتی مصادمه‌دن صوكره ـ بوندن اولكی فقره‌ده اعترافی وجه ایله ـ ناصیل درین اولابیلیر ؟ بزم بیلدیكمزه كوره حق دائما غالبدر ، دائما عالیدر . منكرینك انكاری‌ده ، قهر وغلبه‌سی‌ده اولسه بو انكار و غلبه موقتدر .

« ... یكی دین بو عنین اقوامی الكتریقله‌دی ، اونلری یكیدن جانلاندیردی . اسكی عضویتلره یكی بر حیات نفخ ایتدی . محتشم بر مدنیت یاراتدی . »

بغیر حق یاقنیه بكزه‌تیلن ، صفت كاشفه‌سی محو و تخریب ایمش كبی كوستریلن عرب وعجمك او محتشم مدنیتی اولماسه‌یدی البته شیمدیكی محتشم مدنیتده طوغمازدی . فقط انصاف ایدهلم ، آوروپا مدنیتنی طوغوران خرستیانلقمیدر ؟ بو كونكی مدنیته « خرستیان مدنیتی » دینیلمه‌سی یاكلشدر . « خرستیانلرك مدنیتی » در . خرستیانلرك دینی مدنیتی دكلدر . پاپالر كندیلرینه رغماً تكامل وتأسس ایدن بو مدنیتك مدنیت اولدیغنی كرهاً قبول وتسلیم ایتمشلردر . هیچ عقله جواز استعمال ویرمه‌ین كلیسا قانونلری عقل وتجربه اوزرینه مؤسس اولان بر مدنیتی ترویج ایده‌بیلیرمی ؟ واقعا آوروپاده‌كی محتشم مدنیتك باباسی اندلس مدنیتی اولدی . فقط بو ، قاتولیكلك ایچون عجبا نه‌یه مال اولدی ؟ بركره قاتولیكلكی پارچه‌لادی ، میلیونلرجه ارواحی پاپانك دائرهٔ بوتندن اخراج ایتدی . برچوق قاتولیك ، حتی خرستیان قلبلرنده‌كی عقیده‌یی تزلزله اوغراتدی . قرون جدیده‌نك تا بدایتلرندن اون سكزنجی عصرك نهایتلرینه قدر بو كونكی پارلاق مدنیتك مبشرلری صاییلان نیجه نیجه ارباب فكر وقلمك جانلری كلیسانك اوتودافه آتشلری ایچنده تعذیب ایدلدی طوردی . وجدانلره جاسوس اولمق داعیه‌سنده اولان انكیزیسیون محكمه‌لرینك اجرا آتی هپ بو كونكی محتشم مدنیتی بوغمق ایچون دكلیدی ؟ هر حالده دین اسلام مدنیت اسلامیه‌نك ظهیر ومعینی اولدیغی كبی نصرانیت شیمدیكی مدنیتك یاردیمجیسی اولمادی . مدنیت اسلامیه دین اسلام ایله ال اله ویره‌رك ترقی ایتدی . دین ایله

علم آراسنده‌کی رابطه کوشه‌دیکی کوندن بری مدنیت اسلامیه‌ده کوشه‌دی. مدنیت نصرانیه‌یه ایسه بالعکس خرستیانلق مدت‌مدیده معارض قالدی. غربده دین ایله علمك آراسی آچیلمادقجه مدنیت یول آلامادی. اوراده انکل اولان دینی ییقان علم اولمشدر. ایکی دین آراسنده‌کی فرقده ایشته بودر.

«... بوکون بیله بو ایمان، تأثیر انکشافپرورانه‌سی قسم اعظمی اعتباریله سونمش اولمقله برابر، دنیانك اك بویوك معنوی قوتلرندن بری اوله‌رق پایدار بولونیور وآسیاده آفریقاده خرستیانلق فکرلرینك غلبه‌سنه قارشی ناقابل اقتحام برحصار تشکیل ایدیور.»

سوز نه قدر اکیلوب بوکولسه کرهاً تسلیم ایدیلن بو نتیجه پك طوغرودر. فقط ـ تحلیل ایتدیکمز اوزره ـ مقدماتی هپ فاسددر.

«طنین» احمد نعیم

اسلامك روح دینیی

٢

«یاربی، دائما حمد وثنایه شایان، دائما حاضر، دائما موجود، دائما یاقین اولان وهر شیئی بیلن سنسك؛ هر قلبده، هر روحده یاشایورسك. معرفتك هرفکرده مکنوزدر.»

«اونك شبیهی یوقدر، نظیری یوقدر، بردر، ازلیدر، حمد اوکا ایدیلیرکه عفو ومرحمتی هر کناهکاری صارار واونی انکار ایدنلرك بیله رزقنی احسان ایدر. او یوماز، او یوقلاماز، حی و قیومدر. رحمتندن بوتون کناهلرمزی عفو ایدر. بوتون مخلوقاتی سوه‌ر. ربمه شهادت ایدر، پیغمبرینك طوغرولغنه ایمان ایدرم. صلاة وسلام اوکا واونك آل واولادینه..» ١]

بر انکلیز محرری دیرکه: «اسلامك اك بویوك شانلرندن بری معبدلرینك انسان الیله قائم اولماسیدر. کوك قبه‌نك آلتنده هرهانکی بر یرده بر مسلمان نمازینی قیلار.» ٢]

جناب حقك نامی ذکر اولونان هریر طاهردر. بر مسلمان ایستر اونده، ایستر اوینك خارجنده اولسون، نماز وقتی حلول ایتدیکی روحنك شکرانی کمال صمیمیتله عتبهٔ الوهیته عرض ایدر. عبادتك مدت دوامی، اونك دقتنی اتعاب ایتمز. اساساً اونك عبادتی، انسانلغك قوللغنی، جناب حقك عظمتنی ومخلوقاتك رحمت الٰهیه‌یه اعتمادینی افاده ایدر. مسلمانلرك نمازنده‌کی اخلاص وعبودیتی، خریستیانلر آکلایاماز. ماضینك مخبر صادق اولان عنعنه، رسول اسلامك اثنای عبادتده لرزان هیجان اولارق آغلادیغنی بزه خبر ویرمکده‌در.

حضرت محمدك مسلمانلغی برصنف رهبان طانیماز. معارف روحانیه‌نك انحصارینی، یاخود خالق ایله مخلوق آره‌سنده خصوصی قدسیتلرك قائم اولماسنی قبول ایتمز. هرشخص، بر پاپاس ویا بر کاهنك مداخله‌سی اولمقسزین خالقنه قیام ایدر. منافعی ید انحصارلرینه آلمق ایسته‌ینلرك وجوده کتیردکاری نه بر قربان مراسمی، نه‌ده خصوصی آیینلره احتیاج واردر. هرانسان، کندینك پاپاسیدر. حضرت محمدك مسلمانلغی بری دیکرندن دها یوکسك اولان بر انسان قبول ایتمز.

آوروپا متفکرلری عبادت اسلامیه‌نك معضل اولدیغنی سویلرلر وبوندن شکایت ایدرلر. حال بوکه کلام اللهك تلقین ایتدیکی عبادت غایت ساده وغایت یوکسکدر. قرآن کریم اعمال ایمانی تقریر ایدرکه بونلر شهادتدن، صلاة وزکاتدن، صیام وحجدن عبارتدر. قرآن کریم صلاتك کیفیت ایفاسنی تفصیل ایتمه‌مش؛ فقط پیغمبرمز صلاتی ناصل ادا ایتمشسه، مسلمانلرده اونی اویله‌جه ایفا ایتمکده‌درلر. مع‌مافیه قرآن کریم جناب حقك آنجق انسانلرك تقواسنی ایسته‌دیکنی بیان ایلر:

«یوزلریکزی مشرقه، یاخود مغربه دونمه‌کز طاعت دکلدر. طاعت آنجق اوکیمسه‌لرك ایشله‌دیکیدرکه اللهه، آخرت کوننه، ملکلره، کتابه، پیغمبرلره اینانیر، سودیکی مالنی خیصیملرینه، یتیملره، بیچاره‌لره، یولده قالمشلره، ایسته‌ینلره، برده اسیر اولانلره ویرر؛ نمازی قیلار، زکاتی ادا ایدر؛ صوکره، معاهده ایتدکاری زمان عهدینی یرینه کتیره‌نلر، هله صیقینتیلی، خسته‌لقلی صیره‌لرده وحرب زمانلرنده ثبات ومتانت کوسترنلر یوقمی، ایشته طاعتلرنده صادق اولانلر بونلردر، ایشته اللهدن قورقانلر بونلردر.» ١]

حضور قلب ایله ایفا اولونمایان عبادتك برفائده‌سی اولمایه‌جنی؛ یالکز بر قومه دکل، بوتون انسانلغه خطاب ایدن کلمات الٰهیه‌نك دوداقلر وقلب آره‌سنده بروفاق تام حاصل اوله‌رق ترتیل اولونماسی لازم کلدیکی بیان اولونمقده‌در. حضرت (علی)، آکلامادن، طوییه‌دن یاپیلان عبادتك فائده‌سز اولدیغنی وهیچ برخیر وبرکت کتیرمیه‌جکنی بیان ایلر. ٢] امام غزالی. قرآن کریمی ترتیل ایدییورکن عقل وقلبك برلکده ایشله‌مه‌سی ایجاب ایتدیکنی سویله‌مکده‌در. چونکه دوداقلر الفاظی تکرار ایلر. ذکا اونلرك معناسنی آکلامغه، قلب وظیفه‌نك ایجاباتنه اطاعته یاردیم ایدر. ٣] رسالتپناه افندمز بیوررکه «جناب

١] صحیفهٔ کامله ٢] Hunter

١] لیس البر ان تولوا وجوهکم قبل المشرق والمغرب ولکن البر من آمن بالله والیوم الآخر والملائکة والکتاب والنبیین وآتی المال علی حبه ذوی القربی والیتامی والمساکین وابن السبیل والسائلین وفی الرقاب واقام الصلاة وآتی الزکاة والموفون بعهدهم اذا عاهدوا والصابرین فی البأساء والضراء وحین البأس. اولئك الذین صدقوا واولئك هم المتقون (سورهٔ بقره)

٢] غررودرر.

٣] کتاب (المستطرف) ك برنجی فصلنه مراجعت.

حق بر انسانك عملندن آلتیده برینی، یاخود اونده برینی قبول ایتمز، آنجق اوقسمی قبول ایدرکه مؤمن اونی آکلایه‌رق، طویه‌رق وحقیقی بر اتقا ایله ایفا ایتمشدر . » ۱]

خریستیانلر طرفندن وافتیزه، مصرلیلر، یهودیلر، شرق وغربك ادیانی طرفندن تمیزلکه ویریلان اهمیت وظائف دینیه‌نك ایفاسی ایچون طهارت بدنیه‌نك لزومنی کوستر. مسلمانلقده طهارته بر اهمیت عظمی ویرمش، عبادت ایچون طهارتك لزومنی بیلدیرمش، عینی زمانده یالکز خارجی یعنی بدنی طهارتك حقیقی اخلاصی تأمین ایتمیه‌جکنی ، طهارت روحیه ایله جناب حقه تقرب اولوناجغنی بیان ایتمشدر . امام غزالی ، « یالکز طهارت خارجیه ایله اکتفا ایدرك قلبلرینی کبر وریا ایله طولدیرانلره قارشی ، پیغمبرمزك « اك مهم طهارتك قلبی قبیح تمایلاتدن وشایان مؤاخذه ضعفلردن ، فکری کناهکارانه خاطره‌لردن ، انسانی اللهدن تبعید ایده‌جك هردوشونجه‌دن تطهیر اولدیغنی» سویله‌دیکنی بیان ایدر.

مسلمانلرك حافظه‌سنده مهد اسلامك خاطره‌سنی محافظه ایتمك ایچون ادای صلاة اثناسنده یوزلرینی بیت الحرامه ، نور حقیقتك منبع اشراق اولان بیت مقدسه چویرمه‌لری امر اولونمشدر . کافهٔ اهل اسلامك هرزمان حسیات دینیه‌لرینی بر نقطه اطرافنه طوپلامه‌نك نه‌قدر تساندکار بر تأثیر اجرا ایده‌جکی آشکار اولدیغندن اهل اسلام (بیت الحرام) ه متوجهاً ادای صلاة ایدرلر . « مکهٔ مکرمه مسلمانلرك حافظه‌سنده مهد اسلامی ، پیغمبرك صباوتنی ، اهل ایمان ایله کفار آره‌سنده وقوع بولان مجادلاتی ، بت پرستلکك امحاسنی ، واحد اولان اللهه عبادتك تأسیسنی جانلاندیریر ، هرمسلمانه بوتون مسلمانلرك عینی نقطهٔ مقدسه‌یه توجه ایدرك عبادت ایتدکلرینی خاطرلاتیر ، اونك بویوك بر جمعیت ایمانك بر فردی اولدیغنی ، اونك اوجمعیت ایله دیناً متحد، اونك حسیاتیله متحسس وعینی امللرله متهیج اولدیغنی احساس ایدر ، بوتون امت اسلامیه‌یه بر اللهه معتقد اولدیغنی ، عینی شیلری تقدیس ایتدیکنی اخطار ایدر . کعبهٔ معظمه‌یه بو موقعی ویرمکله حضرت محمد انسانلرك تهیجات دینیه‌سنه بحق واقف اولدیغنی کوسترمشدر . » ۲]

صیام، آشاغی یوقاری بوتون اقوام آره‌سنده کورولن بر مؤسسه‌در. فقط اسکی زمانلرده اوروجه عطف اولونان فکر، پرهیزکارلق دکل، ندامتدر. یهودیلکده بیله صیام مفهومنك فراغت نفس ، یاخود کسر نفس معناسنه تلقیسی بالآخره شیوع بولان بر تلقیدر . فیثاغورثك طرفدارلریله تماس ایدن واونلرك واسطه‌سیله دها اوزاق شرقك زهد وریاضتنه واقف اولان أسسه‌نلر ، یهودیلر آره‌سنده صیامده‌کی معنای

۱] (معاذ بن جبل) دن، ابوداود ایله (نسائی) روایت ایتمکده‌درلر.
۲] (Stanley Lane - Poole) ك « منتخبات قرآنیه » نام اثرندن

اخلاقی‌یی ایلك آکلایانلر اولمشلردر . حضرت (عیسی)نك ، دیکر بر طاقم تلقیاتی کبی ، بو تلقی‌یی‌ده اونلردن آلمش اولمسی محتملدر .

حضرت عیسانك اوروج طوتماسی کلیسالرینك اوروج اساسنی قبول ایتمه‌سنه بادی اولمشدر. فقط خریستیانلقده اوروج حقنده حاکم اولان فکر، اوروجك اظهار ندامته خادم اولمسی ، برده حضرت عیسانك تقلید ایدلمش اولماسیدر . ۱] بدنی ، بالاختیار بر طاقم عذابلره دوچار ایتمك سائر کلیسالرده اولدیغی کبی خرستیان کلیساسنده یاییلان شیلردندی. فقط مقصد ، بدنی وفکری فعالیتلری احیا ایتمك و قطعی بر زهد ایچنده یاشامقدی . مسلمانلغك فریضهٔ صیامی ، احتراصاتی تقیید ایتمك کبی مشروع بر مقصدی استهداف ایدر. معین برزمان ایچون حواسی تطمیندن اجتناب و قوای حیوانیه‌یی صحی بر اراده‌یه تابع قیلمقله بو هدف تحقق ایتمکده‌در. بدنی، لزومسز وفائده‌سز بر صورتده تعذیب ایتمه‌یی مسلمانلق منع ، حتی تقبیح ایتمشدر . صیام ، بدنی احتیاجاتی تقیید ایله روحی تطهیر ایچون استطاعت بدنیه‌لری مساعد اولانلره فرض اولونمشدر . صحتی مساعد اولمایانلر ، خسته‌لر ، دینه تجاوز ایده‌نلره‌قارشی اعلای کلمة‌الله ایله مشغول اولان عسا کردین ، حیضه اوغرایان قادینلر اوروجی قضا ایدرلر . یونانلیلرك ، روماليلرك ، ایرانلیلرك و قبل الاسلام عربلرك اوبورلغنی خاطرلایانلر ، اونلرك شهوات و معاصی‌یه نه قدر دالدقلرینی بیلنلر صیامك قیمتنی تقدیر ایدرلر، انسانلرك ، بالخاصه نیم‌مدنی اقوامك تمایلات وحشیه‌سنی نه‌قدر ضبط ایتدیکنی بیلیرلر .

باقیکز قرآن کریم نه دییور :

« ای ایمان ایدن کیمسه‌لر ! سزدن اولکیلره فرض ایدلدیکی کبی سزه‌ده صاییلی کونلرده اوروج فرض ایدلدی . مأمولدرکه بوسایه‌ده معاصیدن چکینیرسکز . . . ایچکزدن هرکیم رمضان آینده حاضر بولونورسه اونی اوروجلی کچیرسین . کیم خسته‌لانیر ، یاخود یولجی اولورده اوروج طوتامازسه طوتامادیغی کونلر صاییسنجه دیکر کونلرده اوروج طوتار . الله سزك ایچون قولایلق مراد بویوریور . یوقسه حقکزده کوجلك دیله‌میور . ۲]

صیام کوندوزه منحصردر . کیجه‌لین مسلمانلر معتدلانه بر صورتده یمك وایچمکله کندیلرینی تطییب ایدرلر . حضرت محمدك اثرینه اقتفا ایدن فقها ، صیام اثناسنده مشتهیات نفسانیه‌دن امساك ایدلدیکی کبی فنا فکرلردن ، کوتو نیتلردن‌ده تجرد ایدلمه‌سنی توصیه ایتمشلردر .

۱] (نیانده‌ر) دیرکه: خریستیانلغك پرهیزدن مقصدی عیسایی تقلیددر.
۲] یاایها الذین آمنوا کتب علیکم الصیام کما کتب علی الذین من قبلکم لعلکم تتقون. ایاما معدودات .. فمن شهد منکم الشهر فلیصمه ومن کان منکم مریضا اوعلی سفر فعدة من ایام اخر ، یریدالله بکم الیسر ولا یرید بکم العسر .

مسلمانلقدن مقدم هيچ بردين زكاتى امر ايتمه‌مش ، طوللره ، اوكسوزلره ، بيكس فقيرلره معاونتى اركان اساسيه‌سى ميانه قويمامشدر.

ايلك خريستيانلرك (آغاپى) ديدكلرى وفقرايه يمك ويرمكدن عبارت اولان ضيافتلر افرادك اراده‌سنه باغلى ايدى . بوندن دولايى تأثيرى محدود وموقت ايدى . فقرايه ياپيلان بو ضيافتلر آز بر زمان ظرفنده اورته‌دن قالقمشدى . ١]

فقط قوانين اسلاميه ، هر فردى كندندن دها فقير قومشولرك اعانه‌سى ايچون مالندن برحصه اعطاسنه مجبور قيلمشدر . بو حصه قرقده بر ، يعنى يوزده (٢,٥) دركه قيمتى حائز هرشيدن ، آلات وادوات ، تجارت قازانجى ، تجارى ايشلردن وسائره‌دن آلنير . فقط زكاتك اعطاسى ايچون برمالك قيمت معينه‌يه بالغ اولماسى لازم كلير . ٢]

بوندن باشقه بو مالك انسانك النده برسنه بولونماسى ايجاب ايدر . رمضانك نهايتنده‌ده (عيد فطر) كوننده هر عائله رئيسى كندى نامنه ، افراد عائله‌سى نامنه ، رمضان آينده كندى اونده اقامت ايدن واوروجلرينى اوراده بوزان مسلمانلر نامنه صدقهٔ فطر اولارق برمقدار بوغداى ، آرپه ، خورما ، اوزوم ، پرنج ، وسائره ، ياخود بونلرك قيمتنى ويرر .

صدقاته مستحق اولانلر بونلردر : ١) نه مالى ، نه ده قازانمايه قدرتى اولمايان « فقرا » ايله قازانديغى شى نفقه‌سنه يتيشمه‌ين « مساكين » ٢) زكاتك قبضنه ، نقلنه ، حفظنه ، مستحق اولانلره توزيعنه باقان زكات مأمورلرى ٣) رقبه‌سنى قورتارمق ايسته‌ديكى حالده بوكا امكان بولامايان كوله‌لر ، ٤) نامشروع بريره صرف ايتمه‌مك شرطيله بورجه كيروب ده اوده‌يه‌ميه‌ن كيمسه‌لر ، ٥) كوكلى عسكرلر ، اسلامه ايصينديرمق ايچون مؤلفة القلوب ، غير مشروع بر مقصدله اولمامق شرطيله سفره چيقان يولجيلر . ٣]

عمومى صدقه‌لر الك قوتلى عباره‌لرله قرآن كريم طرفندن توصيه اولونمشدر . ٤] مسلمانلغك شان وشرفى اودركه حضرت عيسانك ٥] يالكز تمنى اوله‌رق درميان ايتديكى شيلرى قوانين قاطعه اوله‌رق بشريته تقديم ايتدى .

فريضهٔ حجى ايفا ايچون مسلمانلرك (مكهٔ مكرمه) يه كيتمه‌لرى هر درلو مذهب اختلافنه رغماً مسلمانلرك وحدت واخوتنى محافظه

١] Mosheim ' Neander . خرستيانلغك امر ايتديكى خير بوندن عبارت دكلدى . طوللرك ، يتيملرك حمايه‌سى ده امر اولونمشدر . فقط عيسانك حواريونى بوخيرلرك ايفاسنى يد انحصارلرينه آلمشلردى . طول برقادينه معاونت ، اونك آلتمش ياشنه بالغ اولماسنه ، آنجق بر كره اوله‌نمش بولونماسنه ، چوجوق يتيشديرمش اولماسنه وابسته ايدى .

٢] مثلا برانسان يكرمى دوه‌يه مالك اولمازسه زكات ويرمكه مجبور اولماز.

٣] ترمذى ، عباس ، مبسوط

٤] سورهٔ بقره (٢٦٧) نجى آيت

٥] متى انجيلى يكرمى بشنجى باب .

ايتمشدر ، بوتون انظار اسلاميه‌نك بربقعهٔ مقدسه اوزرنده تمركزى ، جاهليت عصرنده جهانى تنوير ايدن مقدس آتشك قيويلجيملرينى هر مسلمانك قلبنده احيا ايتمكده‌در . فريضهٔ حجك ايفاسيله مكلف اولمق ايچون ، ١) بالغ اولمق ، ٢) حريت تامه صاحبى اولمق ، ٣) يول مصرفنه مقتدر بولونمق ، ٤) غيبوبت مدتجه اولاد وعيالى چكينديره‌جك نفقه‌يه مالك اولمق ، ٥) حج يولنده بر تهلكه ويا دشمنلغه معروض بولونمامق . ١]

بت پرست عربلر آره‌سنده مشروع ، غير مشروع اطعمه حقنده مرعى برطاقم قطعى قاعده‌لر بولونيور وبونلر عادتا براهما مذهبنك قواعدينه مشابه برشدتله تطبيق اولونيوردى . پيغمبر اسلام ، بعض استثنالرله ، هر طعامك حلال اولديغنى بيان ايتمشدر ! « جناب حقك سزه احسان ايتديكندن حلال وصحى اولان اطعمه‌يى يه‌ييكز . »

« ديكه ، بكا وحى اولونان شيلر آره‌سنده بوسزك حرام ديدكلركزك ايچنده ييه‌ن ايچون أولمش حيوان اتى ، ياخود آقار قان ، ياخود خنزير أتى اولمامق شرطيله كرچكدن حرام اولانتى بولامايورم » . ٢]

« اولو ، قان ، خنزير أتى ، صوكره اللهدن باشقه‌سنك اسميله بوغازلانان ، برده بوغولارق ، ياخود اورولارق ، ياخود يوكسكدن دوشه‌رك ، ياخود برحيوان طرفندن سوسيله‌رك ، ياخود جانوار طرفندن ييرتيله‌رق دها جانى اوزرنده ايكن يتيشه‌بيلوب كسيلمه‌دن اول أولن حيوانات ايله طاشلر اوزرنده اصنام ايچون ٣] ذبح ايديلنلر سزه حرام قيلندى . » ٤]

« جناب حقك سزه احسان ايتديكى أيى شيلرى يه‌ييكز و اللهه شكر ايديكز ! » ٥] ايچكى ، قمار كبى خرستيان ملتلرك ايكى آفتى وبوتون جاهللرك الك مدهش نكبتى اولان كبائر ايله افراطلرك كافه‌سى صورت قطعيه‌ده منع اولونمشدر .

حضرت محمدك تعاليمى قدر ساده ، بونكله برابر اونلر قدر فكر

١] ردالمحتار ، مبسوط

٢] قل لااجد فيما اوحى الى محرما على طاعم يطعمه الا ان يكون ميتة اودما مسفوحا اولحم خنزير . (انعام)

٣] قبل الاسلام عربلرك كعبه اطرافنده ، ياخود اولرينك مدخلنده ، اصنامه تقديم اولونان حيوانلرى كسمك ايچون بر طاقم طاش پارچه‌لرى واردى.

٤] حرمت عليكم الميتة والدم و لحم الخنزير وما اهل لغيرالله به والمنخنقة والموقوذة والمتردية والنطيحة وما اكل السبع الاماذكيتم وماذبح على النصب (سورهٔ مائده)

٥] انسان ايچون فطرة مكروه اولان حيوانات وحشيه ، طيور وحشيه ييلان ، وسائره‌نك ممنوع اولديغنى آيريجه بيانه حاجت يوقدر . مسلمانلرك خريستيانلر طرفندن پيشيريلن يمكى يمه‌جكلرينه دائر پرورده اولان فكرك اساسى يوقدر . قرآن كريمده « بوكون صحتكزه مانع اولان هرشى سزه حلال ايدلمشدر . اهل كتابك طعامى سزك ايچون حلال اولديغى كبى سزك طعامكزده اونلر ايچون حلالدر . » ده‌نيليور .

بشرك ترقيسيله هم آهنك باشقه تعاليم بولوناماز . پيغمبرمزك تبليغ ايتديكی قواعد دينيه‌نك هدفی هيئت اجتماعيه ايچون لازم اولان انتظام ووحدتی تأمينه معطوفدر ، فقط بونلر هيچ بر وقت آلاستيكيتنی ضايع ايتمه‌مشدر. خسته‌لق كبی سببلر طولاييسيله بونلرك تطبيق تأخير اولونابيلير. قرآن كريم ديركه: « جناب حق سزك ايچون قولايلق ايستر، كوجلك ايسته‌من . انسان ضعيف ياراتيلمشدر . » مسائل حقوقيه‌ده پيغمبرمز طرفندن وضع اولونان اساسلر يا كنديسنه صورولان سؤاللره ويريلن جوابلر ، ياخود برطاقم فنالقلرك دفع وازاله‌سی ايچون تبليغ اولونان اوامردر. پيغمبر اسلام، انسانی، اللهی دوشونمكدن اوزاقلاشديره‌جق بر مراسم ، ياخود هردم ترقی ايدن بشريتك وجدانی زنجيرله‌يه‌جك برقاعده كتيرمه‌مشدر .

مسلمانلغك مجلهٔ اخلاقيه‌سی دوردنجی سورهٔ شريفه اولان سورهٔ نساده بروجه آتی خلاصه اولونمشدر :

« دی‌كه ، كليكز سزه اللهك حرام قيلديغی شيلری بيان ايده‌يم ، اللهه هيچ بر شريك قوشماييكز . ابوينكزه ايلك ايديكز ، فقر وفاقه قورقوسيله چوجوقلريكزی اولديرمه‌ييكز . بز، سزك واونلرك ده رزقنی ويريرز . فواحشك كيزليسنه‌ده ، آشكارينه‌ده ياقلاشمايكز . جناب حقك قتلنی حرام قيلديغی نفسی اولدورمه‌ييكز ، مكركه حق ايله اولا . الله بونلری سزه توصيه ايتمشدركه آكلايه‌سكز... يتيمك ماله ياقلاشمه‌ييكز . مكركه اونی اصلاح ايتمك ايسته‌يه‌سكز ... حكم ويرديككز زمان عدالتله حكم ايديكز ، اقرباكزه‌ده قارشی اولسه عدالتدن آيرلماييكز .. عهد الهی‌يی ايفا ايديكز . ايشته اللهك سزه امر ايتديكی بونلردر . بونلره اتباع ايديكز » صوكره بويوروليوركه « مباركدر اونلركه ايمان ايدرلر و جناب حقه متواضعانه حمد ايدرلر. اونلركه ايلك يابمغه مواظبت ايدرلر ، عفت و طهارتلرينی محافظه ايدرلر ، امانات و عهوده رعايت ايدرلر ... محقق جناب حق سزه عدالتی اجرا ايتمكزی، ايلك يابمه‌كزی امر ايدر . اقرباكزه حقلرينی ويريكز . جناب حق كناه ايشله‌مكزی ، ياكلش يوله صاپمه‌كزی ايسته‌من . » ١]

خريستيان مؤرخلرندن بری بوصورتله ادارهٔ كلام ايدييور: « ايمان ايله خيرخواهلق ، ظاهری آيينلر و مثبت فريضه‌لرله غير قابل تأليف ديمكدر . بونلر خلق ايچنده حس دينی‌يی محافظه ايچون لازمدر. » ٢] حضرت محمد‌ده انسانلغك عمومنه دها محسوس بر تلقی ويرمك ايچون تعاليمنه بعض مناسك علاوه ايتمشدر . بالذات حضرت عيسی ايكی آيين وضع ايتمشدر: بری وافتيز، ديكری عشای مقدس آيينی. ٣] حضرت

١] بو فصلك باشنده‌كی آيات كريمه‌نك ترجمه‌سی بونلرك ايچنده‌در .

٢] Mo sheim ٣] كذا .

عيسی دها اوزون ياشامش اولسه‌يدی بلكه بونلره دها فضله آيينلر علاوه ايدر، تعاليمنی دها منتظم اساسلره ابتنا ايتديرردی. خريستيانلغك بو نقيصهٔ اساسيه‌سی ، برطاقم عقائد ومسائل دينيه‌يی تقرر ايتديرمك ايچون برطاقم اجتماعلرك ، مجلسلرك عقدينی استلزام ايتمش ؛ فقط بو تقرر ايتديريلن عقائد ومسائل فكرك حريتی قارشيسنده خردوخاش اولمشدر . حضرت عيسی اثرينی ناتمام براقديغندن قوانين اخلاقيه‌يی تنظيم ايتمك وظيفه‌سی باشقه برمرشده قالمشدر .

بزم خالقمزله مناسباتمز وجدانی برمسئله‌در. فقط ديكر انسانلرله مناسباتمز مثبت قاعده‌لر اوزره تقرر ايتمه‌ليدر . انسانلرك يكديكرينه قارشی ايفاسيله مكلف اولدقلری وظائفك تأمين ايفاسی ايچون عجبا دين مؤيده‌سندن دها يوكسك بر مؤيده وارميدر ؟ دين بر طاقم كزيده واعظلرك ايراد ايتدكلری نطقلردن ، ياخود خيالپرور برطاقم دماغلری تطمين ايچون اورته‌يه آتيلان برطاقم نظريه‌لردن عبارت دكلدر . دين ، حيات قاعده‌لری ديمكدر . دينك باشليجه هدفی موجوديتمزك نهايتی اولان كماله انسانلغی يوكسلتمكدر. بناءً عليه مكلفيات اجتماعيه ووظائف بشريه‌يی تنظيم ايدن، انسانلری يكديكرينه ياقلاشديران وداها فضله ياقلاشديرمغه چاليشان بر منظومهٔ اخلاقيه‌يی كتيره‌ن ، فكرك اك يوكسك انكشافيله هم آهنك اولان بردين اك بويوك حرمت ورعايتله قارشيلانمالدر . حضرت محمد طرفندن كتيريلن مسلمانلغی تمايز ايتديره‌ن صفت كاشفه اونك عقل وانسانك الهام اخلاقيسيله ائتلاف ايدن اك يوكسك واك بويوك معالی وحقائقی جامع اولماسيدر. مسلمانلق ، بشرك ترقيسنه دائر نفس الامره موافق بر تلقی‌يه مثبت برطاقم قواعد اخلاقيه‌يی استناد ايتديرمكله اكتفا ايدن بردين دكلدر. مسلمانلق برطاقم اساسانك تأسيسی ، برطاقم تمايلانك تحقق پذير اولماسی، فكره براستقامت اعطاسی وبوصورتله وجدانك زمان وزمينه كوره تبدل ايدن احتياجاتی تطمين ايتمه‌سی استهداف ايدر . پيغمبر اسلام بيك بر اسلوب ايله جناب حقه قارشی محبتك بر أثری اولمق اوزره جهانشمول محبت وجهانشمول اخوتی تلقين ايتمشدر .

پيغمبرمز بويوريوركه :

« حضورينه چيقديغكز زمان جناب حقك سزی ناصل طانيه‌جغنی ظن ايدييورسكز ؟ . . سزی چوجوقلركزه محبتكزله ، اقرباكزه محبتكزله ، قومشولركزه محبتكزله وسائر انسانلره محبتكزله طانيه‌جقدر . » ١]

« خالقكزی سوييورميسكز؟ اوحالده اولا همنوعكزی سويكز! » ٢]

« جناب حقه تقرب ايتمكمی ايسته‌يورسكز ؟. مخلوقاتی سويكز. كندی نفسكز ايچون آرزو ايتديككزی اونلر ايچون آرزو ايديكز.

١] مشكاة . ٢] قسطلانينك بخاری شرحی .

کندی نفسکز ایچون ایسته‌مدیککزی اونلر ایچون ایسته‌مه‌ییکز.» ۱]

پیغمبر اسلام الک شدید سوزلرله مردارلغی، ریاکارلغك آلچاقلغی، نفسی آلداتمه‌نك فنالغی تقبیح ایتمش، الك دوغرو سوزلرله، حقك، خیرك وقرده‌شجه محبتك قیمتنی اعلان ایله‌مشدر.

اساسات اسلامیه‌نك هرملته، هرزمانه، محیرالعقول بر شکلده انطباقی؛ بونلرك نور عقل ایله ائتلافی؛ اونلرده قلب بشره غرس اولونان حقائق اولیه‌یی کولکه‌لندیره‌جك بر ظل جهالتك، بر پردهٔ اسرارك بولونمامسی... بونلرك هپسی دین اسلامك، الك صوك انکشاف دینی اولدیغنی اثباته کافیدر. اساسات اسلامیه‌نك اهمیت تاریخیه‌سنی انکار ایده‌نلر، بونلری بر نوع قابالق، یاخود بوکونکی طرز تفکره انطباق ایده‌مه‌مك کبی بر قابلیتسزلکله اتهام ایدییورلر. فقط قوانین واساسات اسلامیه‌نك قیمت تاریخیه‌سی برپارچه تدقیق اولونور وحقیقت بیطرفانه بر صورتده نظر امعانه آلنیرسه اووقت بو منکرلرك نه‌قدر متعصبانه حرکت ایتدکلری آکلاشیلیر. دین اسلامك جامعیتی، وسعتی، بوتون عقائد اخلاقیه‌یه قارشی خیرخواهلغی، بو آدملر طرفندن سوء تأویله اوغرامش، یاخود تعصب یوزندن بر قصد مخصوص آلتنده اخفا اولونمشدر.

قرآن کریم دیرکه: «ایمان ایدنلر (مسلمانلر)دن، برده یهودیلکی قبول ایدنلر، صابئیلر ونصرانیلردن اونلرکه الله تعالایه وآخرته ایمان ایدوب اعمال صالحه‌یه دوام ایدرلر، اونلر ایچون نه بر قورقو وار، نه‌ده اونلر کدر کوره‌جکلردر.» ۲]

بوکا بکزه‌ر یوزلرجه آیت مسلمانلغك، فلاحی یالکز اهل اسلامه وعد ایتمه‌دیکنی، دها اول کلن ملتلرك‌ده رها وفلاحه نائل اولاجقلرینی کوسترمکده‌در.

ینه قرآن کریم دییورکه «هرامته برشریعت وبرطریق کوستردك. الله ایسته‌سه‌یدی بوتون انسانلری بر امت یاپاردی. فقط الله سزه کوندردیکی شرایع مختلفه ایله مطیعی عاصیدن تمییز ایتمك ایستر. اوحالده اعمال خیریه‌یه مسابقه ایدك. هپکزك دونه‌جککز اللهه‌در. اوده دوشدیککز اختلافی سزه بیان ایده‌جکدر.»

نوع بشرك وجدانه حاکم اولان بوتون ادیان ایچنده مسلمانلق او یکانه دیندرکه مختلف عصرلرده بشرك خط حرکتنی ترسیم ایدن تلقیاتك ایکیسنی‌ده جامعدر. یعنی اسکی فلسفه‌لرك چوق قیمت ویردیکی حیثیت بشریه شعوری ایله انسانلغك کناهکارلغی حسی، انسانك یالکز کندی اعمالندن مسئول اولماسی اعتقادی مسلمانی فراغت نفس

۱] مشکاة.

۲] ان الذین آمنوا والذین هادو والصابئین والنصاری من آمن بالله والیوم الآخر وعمل صالحا فلاخوف علیهم ولا هم یحزنون (سورهٔ مائده) بو آیت کریمه‌نك مألیله اناسطاس عقیده‌سنی مقایسه ایدیکز. اناسطاس عقیده‌سی عقائد خریستیانیه‌یی قبول ایتمه‌ینلری لعنت ابدیه‌یه مستحق کورمکده‌در.

وجهانشمول خیرخواهلغه سوق ایدر. اللهك قدرتنه، محبتنه، رحمتنه اعتقاد مسلمانی حضور باریده تواضعه واسلامك بو فضائل اخلاقیه‌سنی، صبرو وتوکلی، مشاق حیاته قارشی ثباتنی قهرمانانه بر صورتده تجلی ایتدیرمه‌سنه بادی اولور. بونلر، مسلمانی، عصبی بر اندیشه ایله وجدانی حسابه چکمه‌سنه، اونی تحریك ایدن سائقلری الك شدید اعتنا ایله تدقیق ایتمه‌سنه، بر خیر وشر مجادله‌سنده رحمن ورحیم، قدیر وعلیم اولان ذات کبریانك یاردیمنه استناد ایتمه‌سنه مؤدی اولور.

بعض ادیانك انسانه تحمیل وظائف ایدن اساساتی قابلیت عملیه‌دن اوقدر محروم، فطرت بشریه‌یی احاطه‌دن اوقدر اوزاق وبرطاقم خیالپرورلرك مبهم افاده‌لرینه اوقدر مشابه‌درکه حقیقی مجادلهٔ حیات صحنه‌سنده فائده‌سز اولور. ۱] بر دینك ماهیت عملیه‌سی، بشرك مناسبات مشترکه‌سی، حیات یومیه‌نك بوتون شعوری اوزرنده‌کی تأثیری، خلق اوزرنده‌کی نفوذی، ایشته اونك جهانشموللغنی اولچمك ایچون قوللانیله‌جق معیار بودر. بر دینك ماهیتنی آکلامق ایچون برقاچ مستثنا دماغه باقیلماز. اونك ماهیت حقیقیه‌سنی آکلامق ایچون خلقی تدقیق ایتمه‌لی یز. عجبا بو دین خلق اوزرنده درین بر تأثیری حائزمیدر؟ اونلرك حقوق ووظائف حقنده تلقیلرینی تنظیم ایدییورمی؟ عجبا بو دین اقطار جنوبیه‌نك اوجرابر آطه‌سنه، یاخود (قافرارلر) آره‌سنه کوتورولسه اونلری یوکسلتیرمی؟ یوقسه آلچالتیرمی؟ صورولاجق سؤاللر بونلردر. مسلمانلقده معظم بر مفکوره پرولك الك معقول عملی قابلیت ایله اتحاد ایتمشدر. مسلمانلق فطرت بشری انکار ایتمز، حقیقی وفعلی ساحه‌نك خارجنده‌کی عذاب ویریجی یوللردن طولاشماز. مسلمانلغك هدفی انسانلغی مطلق مفکورهٔ کماله یوکسلتمکدر. مسلمانلق بو هدفی، بو حیاتده ناقص اولان فطرت بشرك حقیقتنی اله آلارق تحقق ایتدیرر ویا تحقق ایتدیرمکه چالیشیر. مسلمانلق «بر قرده‌شك صاغ یاناغنکه اوروسه صول یاناغکی چویر» دیمه‌یور وهرمخطی‌یی خطاسی درجه‌سنده جزایه اوغراتیورسه‌ده عفو وصفح روحنی تلقین ایتمش، فنالغه ایلکله مقابله‌یی امر ایله‌مش بولونیور. قرآن کریم بویوریورکه «انسانلری اللهه دعوت ایدن واعمال صالحه ایشله‌ییندن دها کوزل سوزی کیم سویلیه‌بیلیر؟.... حسنه ایله سیئه مساوی طوتولاماز. سیئه‌یی اوندن دها ایی اولانله دفع ایدیکز. ۲]» جنتدن بحث ایدییورکن کتاب الله دییورکه «جنت، متقیلر ایچون احضار اولونمشدر. اونلرکه رفاه ومضایقه زمانلرنده صدقه ویریرلر، حدتلرینه حاکم اولورلر وعفو ایدرلر. جناب الله چق رحیم اولانلری سوه‌ر.»

انکلیزجه‌دن مترجمی
عمر رضا

۱] (Ernesi Havet)نك خریستیانلق واساسلری نامنده اثرینه مراجعت.

۲] ومن احسن قولا ممن دعا الی الله وعمل صالحا ..... ولاتستوی الحسنة ولا السیئة ادفع بالتی هی أحسن.

متكلمينده علم بحثى

متكلمين اولا طريق تدريبدن يورومش ؛ حس ، عقل ، كلام يعنى خبر صادق اولمق اوزره اوچ نوع معيار علم قبول ايله‌مشدر . حس جزئيات اشيايه ، عقل جزئيات محسوسه آراسنده‌كى مناسبات عموميه‌يه ومعقولاته ، كلام يعنى خبرده واقعات ماضيه وزائله‌يه ، غائبه متعلق علم ، دها طوغروسى نقل عام افاده ايدر . شوحالده مبدأ معرفت ، حس وشهوددر . عقل بونى حضوردن تعقيب ايدر ، كلام‌ده غياباً تعقيب ايدر . بز حياتمز خارجنده جريان ايدن وقوعات تاريخيه‌يه كلام ديه‌بيليرز . كلامك حيثيت علميه‌سى ، محسوسه عائد اولمسى اعتباريله‌در . معقولده خبر علم فاده ايتمز ، آنجق او معقولك نفسيتنه عائد بر علم افاده ايده‌بيليركه بوده حسيتى‌در . مثلا علماى هيأتدن بر جم غفيرك « ارض مركزى‌در . » ديديكنى تاريخاً خبر صادق ايله نقل ايتمك ، مركزيت عالمه علمى دكل ، آنجق او مذهب اربابنك سوزلرينك محسوسيتنه علمى افاده ايدر . متكلمين اصطلاحنده علم تصديق ديمكدر . تصديق ايسه حكم‌در . شوحالده علمك كنهى حكم ويا مبدأ كله اولان صفتدر . تصورات مجرده علم دكلدر . بونلرك علم اولمسى بر تصديقك فذلكه‌سى اولمق اعتباريله‌در . حسك بزده شرائط وكيفيت حصولى نه اولورسه اولسون هرحس بر حكم ايله مترافقدركه بز بوحكمه (شهود) ديرز . چونكه مبدأ علممز اولا حسدر . بناءً عليه بوتون مطالعات علميه‌مزك مبدأى حسدر . هرحس بزه ثنائيت ايچنده بر اضافت ايله تجلى ايدر . بز بو ثنائيتك بر طرفنه حساس ويا عالم ، بر طرفنه محسوس ويا معلوم ، آره‌سنده‌كى نسبته‌ده حس وشهود ويا علم ديرز .

شيمدى بوراده بواوچدن هربرى كرك مستقل عد ايديلسين ، كرك كل واحد عد ايديلسين ، هرحالده على‌الاطلاق بر وجودك تحقق متيقندر . يعنى كرك نفسى ، كرك عينى ، كرك هر ايكيسى اولسنى هنوز تعيينه كيريشمكدن ، طرز و كيفيات وجوددن صرف نظرله بر موجوديتك تحققنده آرتيق شبهه يوقدر . چونكه عدم مطلق ايچنده اولماديغمز محققدر . وجود مفهومنك ضرورتى ، بداهيتى‌ده بوندن طولاييدر .

ايشته على‌الاطلاق بر وجودك تحقق اويله بر مبدأدركه بونده سوفسطائيلك احتمالى قطعياً منسلبدر . ايشته ده‌قارتك : « ادراك ايديورم ، ديمك وارم . » دستورى بو قطعيتدن منعكس اولديغى كبى ، صوفيهٔ اسلامك : « وجود الٰهى ، يعنى برحق مطلق بديهيدر . » متعارفه‌سى‌ده بوندندر . حسى دييكز ، عقلى ديكز ، نفسى ديكز ، عينى ديكز ، حقيقى ديكز ، خيالى ديكز ، حاصلى نه ديرسه كز ديكز ، هرحالده بر وجودك تحققنه حكم ايتمش بولونورسكز . (بيرون) كبى حكمدن نه قدر اجتناب ايدرسه كز ايديكز ، ينه بو حكمدن وارسته قالمش دكلسكزدر . بو يالكز حسبانيهٔ قديمه اولان سوفسطائيه‌يى اسكات ايتمكله قاله‌جق بر مبدأ دكل ، حسبانيهٔ جديده و اخيره‌يى‌ده الزام ايده‌جكدر . چونكه اونلرك مسلكنجه هيچ اولمازسه نفسيت بر وجود متحققدر . بناءً عليه نفسيتك عينيتى متحققدر . اونك ايچوندركه حسبانيهٔ اخيره‌نك نفسيت وثنائيتى ، معنويه‌يى (ايده‌آليزم)ى ، ياخود نفسانيه‌يى (سوبژه‌كتويزم) ى متضمندر .

بوتون علملر ، بوتون مسالك فلسفيه ايشته بو مبدئك تعيناتنى ايضاح ايله اشتغال ايدر . بو ، ساده بر ايمان دكل ، تام معناسيله بر علمدر . وبوتون علملرك اساسى اولان بر علمدر ، ويا علم وايمانك نقطهٔ اتحاديدر . علمى هانكى تعريف ايله تعريف ايدرسه‌ك ايده‌لم ، بو مبدأدن تفريق ايده‌مه‌يز . بو اويله بر مبدأدركه بزم الك بسيط شهودلرمزده مندرجدر . حالبوكه ساده ايمان ماوراء شهودده منطبق بر حكمدر .

متكلمين مسلكنك اصل خصوصيتى‌ده ايشته الك بسيط والك ابتدائى شهودمزدن افتراق ايتمه‌ين بو مبدئك تعيناتى ايله باشلار .

كوردك كه ايلك مبدأ عزيمتمز ، حسمزدر . ايضاح ايتديكم وجهله هرنه اولورسه اولسون بر وجود مطلق مبدئنى ويرن حسمزدن تعيناته كچمك ايچون بز اولا ، حسمزك تكررلريله تعيناتى تكثير ايدرز . وبو كثرت ايچنده توافق وتمايز حسلريله ، تجربه‌يى وتجربه‌دن اعتيادى ايدينيرز . بو صورتله تجربه واعتياد ، بزم بتون علملرمز اولمسه بيله بتون علملرمزك اساسنده بر ركن اولور . ايشته بزه تعينات نقطهٔ نظرندن حسلرمزك صدوقيتى ، بو تجربه‌ده‌كى حسلرك بربرينى مراقبهٔ متقابله‌لرندن نشأت ايدن حكم ايله تقرر ايدركه بو حكم‌ده بر حس شعورى ايله مترافقدر . اوت حسك مؤيدى ينه حسدر ، فقط بورادن حسبانيه‌نك مغلطه‌سنه صاپلانمغه حق يوقدر . تأييد ايدن حس ايله تأييد اولنان حسك وحدت جنسيه‌لرينى وحدت شخصيه‌يه قلب ايدرك ، هرحسك مؤيدى ، شاهدى ينه كنديسى ايمش كبى كوسترمك بر مغالطه‌در . بر انسانك ويرديكى بر خبرى ، ديكر انسانلرك شهادتيله تأييد ايتمسى ، عين انسانك كندينه شهادت ايتمه‌سى ديمك اولمديغى كبى بر حسك ديكر بر حس ايله ، مثلا رؤيتك لمس ايله ، ويا هربرينك كندى جنسلرندن متعدد فردلريله تأييد ايدلمسى ، بر حسك ينه كنديسيله تأييدى ديمك دكلدر . بر حسى ، حسدن باشقه برشئ ايله تأييده قالقيشمق تناقض اولور . (تناقضك بطلانى‌ده مقدما تثبيت ايتديكمز مبدأ اولك ضرورياتندندر .) چونكه بو صورتله بر تأييد آرامق ، لاتأييد آرامق‌در . زيرا تأييد ، تأكد ديمكدر . تأكد ايسه بر جمع عمليه‌سى ايله اولور . حال بوكه خلاف جنس عددلرك جمعى هيچ بر يكون افاده ايدەمز . باشقه برشيئك حس حالنه كلمه‌ين افاده‌سيله بر حسك تأييدينى دوشونمك ،

حس ایله لاحسی‌جمع قالقیشمق دیمک‌اوله‌جغندن فائده‌سز ومتناقض‌در. اکر اوشیئك ینه حس حالنه کلن برافاده‌سیله‌تأییدی دوشونولیورسه، حسك ینه حس ایله تأییدی لزومنه عودت ایتمش اولورز .

(قانت) بو تناقضی ، بر معیار عینی بولمه‌نك امتناعی شکلنده کوسترمش‌وبوندن مأیوس اولمشدر. فقط بویله برمعیارك‌بولونماماسندن دولایی مأیوسیتی طوغری دکلدر . چونکه بویله برمعیارك موجودیتی فرض ایدلسه ایدی،هیچ برقیمت تأییدیه‌سی اوله‌میه‌جقدی . اوحالده معیار اوله‌میه‌جقدی. حالبوکه ایکی حس بربرینی تأیید ایتدیکی زمان هر بری دیکرینك نفسی اولمدیغی ایچون یکدیکرینه نظراً یالکز نفسیتی دکل، عینیتی‌ده جائزدر . بناءً علیه هرحس کندیسنه برقیمت عینیه اسناد ایتدیرسه‌ده بوعینیتك قیمت علمیه‌سی کندی اسنادندن دکل ، اونی تأیید وتوکید ایده‌بیلمك صلاحیتی جائز اولان دیکر حسلرك شهادتندن نشأت‌ایدر. شوحالده حسلر، کندی‌نقطهٔ نظرلرندن برعینیتی جائز اولدیغی‌کبی بربرلرینه نظرآده عینیتلری تأیید ایلمش بولندیغندن ، معیار علمیمز هم نفسی وهم عینی قیمت وحیثیته بحق مالکدر. وبوقیمت‌وحیثیتله بزحسلرمزك‌خطالرینی وغلطلرینی تصحیح وصدوقیتلرینی تأمین ونهایت بریقین الده ایدرز . بویله تجربه ایله حسلرمز حقنده‌کی یقین حکملرینك اطراد وتکرری وبوصورتله ملکه واعتیادك تکونی عقلمزك تشکلی دیمکدر . بورادن اعتباراً عقل ، حسلرك معطیات یقینیه‌سنی مبدأ اوله‌رق آلوب وجود مطلقك هنوز حسلرمزه داخل‌اولمیان‌امیناتی‌حقنده‌حکملرویرمکه وعالم معنایی کورمکه باشلار. عقلك بالملکه‌برقوهٔ حدس‌وبداهتی‌وارسه‌ده، بوحدس‌وبداهتك کندی‌حسابنه بالذات برمبدأ علم‌اوله‌جغی‌جای‌اشتباهدر.بناءً علیه بدیهیات عقلیه دیدیکمز معلومات ، ینه معطیات حسك خلاصه‌لرندن عبارت یقینیات اصلیه اوله‌بیلیر ، بوندن دولایی عقل یالکز کلیاتده دکل، جزئیاتده‌ده اجرای حکم ایدر . مثلا ، رسوخلی برطوغراماجی بر الده‌کی تخته‌یه، برده قارشوسنده‌کی بچره‌یه‌باقه‌رق‌وفعلاً تجربه‌وتطبیق ایتمکسزین ذهناً ایکی امتدادی مقایسه ایدرك بربرلرینه انطباقلریله حکم ایتدیکی‌وبوحکمنی‌موفقیتله تطبیق ایلدیکی زمان، برواقعهٔ‌جزئیه‌ده عقل ایله حکم ایتمشدرکه علی‌الاکثر عقل عملی بویله‌در .

ثنائیت ایچنده بر اضافت اوله‌رق تجلی ایدن حسمزك‌علی‌الاطلاق بر وجود مبدئی ویردیکنی انکاره امکان قالمدی ، فقط حسمزده مندمج اولان‌بوعلی‌الاطلاق وجودك‌تعیینه‌کلنجه بوخصوصده حسمزك ویردیکی نه‌در ، بونی اول امرده کندیسنه سویلتمك لازم کلیر . حس مادامکه بزه ثنائیت ایچنده بر اضافت حالنده تجلی ایتدی ، دیمك‌که حسمزك وجودی بروجود رابطی‌در. یعنی شاهد ایله مشهود آراسنده رابطه حالنده تجلی ایدن بروجوددر. طرفینی آتدیغمز تقدیرده کندی موجودیتنی تأمین ایده‌جك برحالده دکلدر. بناءً علیه ؛ بزه تجلی ایدن شو امور ثلاثه ایچنده وجودك (تعبیر معذور کورولسون) مرکزثقلی طرفیندن اولیور. دیمك اولیورکه هر حس بزه حاس ایله محسوسك (عالم ایله معلومك) بربرنده متداخل اولمیه‌رق متقابلاً موجودیتلرینی کندی وجودینك اونلره تبعیتی‌افاده ایدن برواسطهٔ رابطه‌دن عبارت بولندیغنی سویلیورکه بز ایشته بوطرفیندن هربرینه شی وبو حسه علم شهودی ، عین یقین دیپورز . بوحسمز بتون معناسیله برقیمت عینیه ویقینیه‌یی حائزدر. چونکه بورادن آلدیغمز حکم ، ظن‌ایدلدیکی کبی حسك شرائط وجودی خارجنده برشی غائبه ، اثرحاضردن علت غائبه‌سنه مطابقتیله حکم اولمیوب حسك ینه کندینه مطابقتی حکمیدر.

حسی نفس حساسه‌ده تصویر کبی بر رمز ومحسوس بورمزك مدلول غائبی کبی ملاحظه ایله‌مك‌حسی‌حالت‌شهودده‌ملاحظه ایله‌مك‌دکل، حافظه‌ده ملاحظه ایله‌مکدر. حافظه‌ده‌کی حسده ایسه نسبتك، برطرفی‌قویمش وضعیته‌در اونك ایچون قیمت شهودیه‌سی ماضی‌یه عائددر . دونکی محسوسمزك فی‌الحال محسوس قیمتنی ویرمه‌یز وویره‌مه‌یز. آرتق اوحس دکل، خیال حسدر، خیال حسك محسوسنی افاده‌سی باشقه ، بالفعل حسك محسوسی افاده‌سی باشقه‌در . بالفعل حسده محسوس ایله حساس نفس حسك شرط موجودیتی‌در . دها طوغریسی حسك موجودیتی بونلرك موجودیتی‌در . بونلرك بو موجودیتی‌ده خیال حسده اولدیغی کبی محسوسك ، حساسده ارتسام ایله واندماجی صورتنده دکل ، متقابلاً موجودیتلری صورتنده‌در . بالفعل حس حاس ایله محسوسی آراسنده براضافت، برنسبت‌اوله‌رق عرض‌وجود ایتدیکندن طرفینك‌وجودی، وجودحسك شرط قیامی‌اوله‌رق زماناً‌برابر وطبعاً متقدم برحالده‌حاضر ومتجلیدر. بوندن دولایی برحسده وجود جوهری ایله وجودعرضی بزه برابر مشهود اولور . طرفینك وجودلری بذاته قائم وجود اصلیٔ جوهری،حسك وجودی‌ده طرفین‌ایله قائم بروجودعرضیٔ نسبی‌اولمق اوزره‌تجلی‌ایدر. بونك‌ایچون « جوهر مفهومی، حدسی ویا انتقالیدر» دیمك طوغری دکلدر .

فی‌الحقیقه قانتك دیدیکی کبی بزم شهودمزك شئونه انحصارینی‌فرض ایتمك تناقضدن خالی دکلدر . چونکه آن شهوددن بز یالکز شئونی کوریور ، بیلیور ایسه‌ك ، اونلری کندی کندیلرینه قائم کوریورز دیمکدر . اوحالده اونلر شئون دکل ، جوهردر . یوق اکرباشقه‌سنك تحت تابعیتنده کوروپور ایسه‌ك او حالده شئونی جوهر ایله برابر کوریورز . وهر ایکی تقدیرده جوهر مشهود اصلیمز اولیور . بزده عرض ویا شئون مفهومی ، حسمزك وجودی وجود رابطی اوله‌رق بقیره ، جوهرمفهومی‌ده عین زمانده حساس‌ایله محسوسك وجودلری وجود موضوعی اوله‌رق بذاته تعین ایله‌مسی سببیله حاصل اولور .

اخلاق درسلری

دیانت ریاستی هیئت مشاورەسی اعضاسندن فاضل محترم آقسەکیلی احمد حمدی افندی طرفندن اخیراً بوعنوان ایله مهم براثر نشر اولونمشدر. اخلاق درسلری (دین درسلری) نك ایکنجی کتابنی تشکیل ایتمکدەدر. اثرك ماهیتی حقنده بر فکر ایدینه‌بیلمك ایچون مقدمەسنی عیناً نقل ایدییورز :

« لقد خلقنا الانسان فی احسن تقویم . ثم رددناه اسفل سافلین الا الذین آمنوا وعملوا الصالحات فلهم اجر غیر ممنون [۱]

انسان نەغریب بر خلقته مالك‌در. اونك خصائصنی تدقیق ایدنلر ایچون عقولی ادراك ماهیتنده حیران براقاجق خارقەلر کورمەمك ، افکارە دهشت ویرن برطاقم حالاته شاهد اولمامق قابل دکلدر .

تحری ٔحقیقت استعدادیله مجبول ، نامتناهی‌یی ادراك ایتمك حرصیله مفطور اولان انسان مخلوقات سائرەدن متمایز بر موقعده‌در .

خالق ذو الجلال انسانه ملکیتله حیوانیت مرتبەسی آرەسنده اویله برموقع ویرمش‌که اکر او موقعك حقنی کرکی کبی ادا ایدەجك اولورسه ملکلر خادم آمالی ، فلکلر کمینه پایهٔ کمالی اولور. فقط وظیفهٔ انسانیه‌سنی ایفاده قصور ایدر ، نفس امارەنك تحکمی آلتنه کیرەجك اولورسه اویله سافل بر درکه‌یه دوشر که بهایمك الك‌بایاغیسی بیله سفلیتك ، ذلتك بو درجەسندن استکراه ایدر .

ایشته انسانك نصیب ازلیسی بودر . خالق حکیم تا ازلدن تقدیر ایدرك ، شانته لایق اولەجق مرتبهٔ کمال ورفعته تعالی ایچین لازم کلن قابلیت واستعدادی انسانه ویرمشدر .

آدمی زاده طرفه معجونست — از فرشته سرشته واز حیوان
کر کند میل این شود به ازین — ورکند میل آن شود بداز آن

مع‌مافیه جناب حقك ، بر طرفدن تصور ایدیله بیلەجك مراتب فضائلك کافەسنك فوقنه چیقه‌بیلەجك اهلیت واستعدادده یاراتدیغی انسان طوغری یولدن انحراف ایدرسه درکات رذائلك الك پست پایه سقوط ایدەر. انسانك سعادتی کندیسنه‌ویریلن قابلیت‌واستعداد ایله‌چالیشوب کندیسی ایچین مقدر اولان اوموقع بلندی احراز ایتمکدر . اومرتبه‌یه واصل اولەبیلمك ایسه تربیهٔ نفس ایله ، تهذیب اخلاق ایله ، قوای فکریه‌یی اعمال ایدرك اونك ثمرات نافعەسنی اقتطاف ایله الده ایدیلەبیلەجکنده بوتون حکما متفق اولدیغی کبی اسلامده بونی ناطقدر .

(قد افلح من زکیها وقد خاب من دسیها ـ قرآن کریم)

بنابرین انسانی کندیسی ایچین مقدر اولان غایهٔ کماله ایصال ایدەجك طریق ، دیندن مستفاد اولان اخلاقدر .

اخلاقك منشأی حقنده بر چوق نظریەلر سرد ایدلمش اولدیغی معلوم‌در. بونکله برابر اخلاقك منشأی حقنده صاغلام بر فکر ایدینه‌بیلمك ایچین نظرلریمزی بشریتك ادوار سابقەسنه ارجاع ایتمەمز لازم‌در .

فی‌الحقیقه انسان نظر تحریسنی اعصار سالفهٔ انسانیتدن هانکیسنه دوغرو ارجاع ایدرسه ایتسون اونلرده خیر وشر ، فضیلت ورذیلت مفهومنه دائر برشیئه تصادف ایدەجکدر. بشر؛ الك ابتدائی دورەلرنده بیله مادیاتك ماوراسنده برطاقم حقایق اولدیغنی آکلامش ، افعال‌واشیا آرەسندەکی خیر وشری ، حسن وقبحی ـ سویهٔ ادراکی نسبتنده ـ تمییز ایلەمش، بوتون حرکات وسکناتنه حاکم اولان برقانون اخلاقینك لزومنی حس ایتمش‌در. فضیلت ورذیلت حسی بشریت قدر قدیم‌در .

بناءً‌علیه بر حقیقت اولەرق دی‌یه‌بیلیرزکه : حیات بشری تنظیم ایدن معاملاتك قوانین ناظمه‌سنی انسانلره ایلك تعلیم ایدن « دین » اولدیغی کبی ، قوانین اخلاقیه‌یی ، واجبات انسانیه‌یی تعلیم ایدن‌ده ینه « دین » در . بونلری بشریت وحی الٓهی ایله اوکرنمش‌در . شکل نه اولورسه اولسون ، مبادی نەقدر ایلری کتورولورسه کتورولسون هرحالده بونك منشأی تلقین سماوی‌در . بوجهتلەدرکه بعض محققین حکما دینك خارجنده هیچ براخلاق تصور ایدەمەمکده‌در. ذاتاً هر دینك ارکان اساسیه‌سندن بری‌ده قواعد اخلاقیه تشکیل ایتمسی ، و

[۱] بو آیت جلیله اخلاقك اس‌الاساسیدر . انسانك خلقتنی ، حال وشانتی ، وسیلهٔ سعادتی نەلر اولدیغنی غایت بلیغ صورتده افاده ایتمکدەدر . انسانك شره میال اولدیغی ادعاسی دوغری دکلدر . انسان روحاً و بدناً الك کوزل ، الك مفضل ومکرم برصورتده یارادلمش ، یرلرده سیادت ، نامتناهی حوالەکسب اطلاع ایدەجك برعقل ایله تکریم اولونمش، شانته لایق اولاجق مرتبهٔ کمال رفعته تعالی ایچون لازم کلن قابلیت واستعداد کندیسنه ویرلمشدر.

فطرت اصلیه‌سنی محافظه ایتدکجه خیر وفضیلتدن انحراف ایتمز . ایشته « لقدخلقنا الانسان فی احسن تقویم » نظم‌جلیلی بورایه اشارتدر . فقط انسان مغلوب هوساتی اولورسه مقتضای فطرت کندیسی ایچون مقدر اولان مقامه یوکسلمك شویله طورسون ، اسفل سافلین حیوانیته سقوط ایدرکه ثم رددناه اسفل سافلین » بونی کوستریبور. انسانك درکهٔ حیوانیته سقوط ایتمیەرك کندیسی ایچین مقدر اولان غایهٔ کماله یوکسلەبیلمسی ایمان وعمل صالحه متوقف اولدیغی‌ده « الا الذین آمنوا وعملوا الصالحات » نظم‌جلیلندن مستفاد اولمقده‌در. درکهٔ حیوانیته سقوط ایتمەمك ایچین شرط اساسی اولان ایماندن مقصد ، خیر ایله شرك ، فضیلت ایله رذیلتك بینی نفسك یقیناً فارق اولمسی ، بو عالم موجوداتاوزرنده خیره راضی اولان ، لکن شره راضی اولمیان ، فضیلتی ایسته‌ین ، لکن رذیلتی ایسته‌مه‌ین بر وجود مطلقك نکهبان بولندیغنی ینه او اطمئنان ایله بیلمك وانبیاسنی تصدیق ایتمکدر .

عمل صالحه کلنجه : اوده ذوق سلیمك ، طبع مستقیمك رد ایتمدیکی بر طاقم اعمال‌خیریه‌درکه انسانك کندی نفسنه، عائله‌سنه ، ملتنه ، بوتون انسانلره الحاصل خواص وعوامه نفعی دوقونان ، جملەسنك امور ومصالحیله هم آهنك بولونان اعمال‌در . هردین صحیحك مرعیت احکامی زماننده امر اولدیغی عبادات صحیحه‌ده بواعمال صالحەدن‌در . شو حالده انسانك سعادتی ، اخلاق عملی‌نك کوسترمکده اولدیغی وظائف بشریه‌یی حسن صورتله ایفا ایتمك اولدیغی بو آیت کریمه‌دن مستفاد اولمقده‌در .

صوك پیغمبر حضرت محمد (صلی الله علیه وسلم) افندمزك « بن آنجق مكارم اخلاقی تماملامق ایچین بعث اولوندم » بیورمالری ده بونك دلائل باهره‌سندن دكلمیدر ؟

بونك ایچیندركه ! خواص وعوامی حیران ایدن فضیلتلرك ادوار انكشافی دائما عقیده و ایمانك قوتلی اولدیغی زمانلره تصادف ایتمش ؛ بالعكس قلبلرده ایمانك كوشه‌مكه باشلادیغی دورلرده ایسه قواعد اخلاقیه‌ده تأثیرینی غیب ایده‌رك رذائل وقبائح جمعیته حكمران اولمشدر. دین ایله اخلاق آره‌سنده‌كی بو روابط قویه‌ده اثبات ایدییوركه اخلاق ، دیندن مستفاددر . دینه مستند اولمایان اخلاق حقیقتده یوق دیمكدر .

اوت ، قواعد اخلاقیه هانكی قومده مطلوب اولان درجهٔ سعادتی تكفلدن قاصر قالمش ایسه ، بو جهته‌كی نقصانی او قومك عقلاسی ، فلاسفه‌سی اكماله چالیشمشدر . فقط دین اوزرینه مستند اولمایوب‌ده صرف عقله استناد ایدن قواعد اخلاقیه‌نك اكثریت عظیمهٔ بشریت ایچون هیچ بر وقت واجب الاتباع اولامیه‌جغی‌ده بدیهیدر .

اخلاقیون اسلامیه‌یه كوره اخلاق دینه مستندر. قاعدهٔ اخلاقیه‌یی یالكز عقلدن دكل ، بلكه عقلك ارشادیله دیندن استنباط ایدییورز. اساساً دین اسلام بر دین اخلاقدر. دین اسلامده‌كی حكمت عملیه‌نك محتوی اولدیغی تفصیلات هر منصف مدققی حیرتلره القا ایده‌جك درجه‌ده چوقدر .

دین اسلام اك سالم ، اك متین بر فلسفه‌نك قبول ایده‌بیله‌جكی مبادئ اخلاقیه‌دن هیچ برینی اهمال ایتمه‌مش ؛ حریت ، مسئولیت ، وظیفه مبدألرینی اك واسع بر صورتده تقریر ایلمشدر .

علی الاطلاق اخلاقك دیندن آیری اولدیغی -وبزده‌ده آیری اولمق لازم كلدیكی- ادعا ایتمك ، اسلامك اساسنی بیلمه‌مكدن باشقه برشی ایله تفسیر اولوناماز .

« اسلامك وضع ایله‌مش اولدیغی نظریات اخلاقیه تدقیق ایدلدكدن صوكره اسلامه قارشی بویله برادعانك غیر وارد اولدیغی قناعتنده‌یز .

چونكه دین اسلام ، حریت شخصیه مبدأنی اك قوتلی بر صورتده تقریر ، مسئولیت ووظیفه اساسلرینی تثبیت و نفوسی تذكیه ایدن ، قلبلری لوث رذائلدن آزاده قیلان ، عقولی ضیای حق ایله تنویر ایله‌ین ؛ جمعیت بشریه‌نك محتاج اولدیغی هر درلو لوازمی تكفل ایدن ، معتقدلرینه بوتون فروع مدنیه‌یی تلقی ایله امر ایدن بر دین كامل و بر دین فضیلتدر . هر درلو حكمتی شامل ، اتحاده سائق ، محبت وشفقته ، احسان ومعاونته داعی بر دین عالیدر . »

بناء علیه ملتمزك اخلاق واجتماعیات ساحه‌سنده اعتلاسی ، اخلاق محمدیه‌یی كندیسنه رهبر حركت اتخاذ ایله‌مسیله ممكن اولابیله‌جكدر . دیندن آیری بر اخلاقك عقول صحیحه‌یه كوره قیمتی ، حق وجودی بیله یوقدر ؛ اساساً دیندن آیری بر اخلاق ، حد ذاتنده اخلاقك فقدانی دیمكدر .

ایشته « اخلاق درسلری » نك استهداف ایلدیكی غایه ، « دین اسلام » ك نظری وعملی بالجمله قوانین اخلاقیه‌یی جامع ، وجانب انسانیه‌نك هر نوعنی محتوی بر « دین اخلاق » ، بر « دین اكمل » اولدیغنی وبناءً علیه اسلامده « دین » دن آیری بر اخلاقك موضوع بحث اولامیه‌جغنی كوسترمك وبو صورتله كنجلكی ایقاظ ایلمكدر . بونك ایچین اولا فلسفه‌نك قبول ایله‌مش اولدیغی مبادئ اخلاقیه وبونك دین اسلامده‌كی موقعی ؛ ثانیاً اخلاق عملیه‌یه اسلامك ویردیكی اهمیت تفصیل ایدلمش وأك صوك نظریه‌لرك بیله اسلامك اخلاق دستورلری قارشیسنده چوق ناقص اولدقلری كوسترلمشدر . چونكه نظریات فلسفیه پایه‌سی ویریلن بریبرینی طیشی یالدیزلی افكار بشریه‌یه قاپیلوب‌ده دین الٰهینك حقایقندن بیخبر قالمق هیچ شبهه یوقكه عقلادن كچینن ، منوراندن صاییلانلر ایچین عفو اولونور شیلردن دكلدر .

« اخلاق درسلری » نك یكانه مأخذی « كتاب الله ایله » « سنت رسول الله » در . فكرلریمز دوغرودن دوغرویه بو ایكی منبع ایله تأیید اولونمش ، داها دوغروسی بونلردن ملهمدر .

آقشه‌كیلی
احمد حمدی

آذربایجان ناصل روسلاشدیریلیور !

استانبولده چیقان یكی قافقاسیا غزته‌سی یازییور :

تورك - یهودی عداوتنك تأسیسی . — « آذری توركلرینك دوغما یوردلرینی اللرندن آلارق اوتوران ، آذری كویلو وعمله‌سنی قورو داغلره سورمكله ایكنجی بر داغستان یارادان ، ایكنجی بر (ترك) و (قوبان) ، ایكنجی بر « قافقاسیا خطی » وجوده كتیرن موسقوا ، روسلر ایله توركلر آراسنده سیاسی عداوتلردن باشقه درین ملی - اجتماعی بر اوچوروم آچمش وبو ایكی ملتی برر قاتل دشمن وضعیتنه صوقمقدن باشقه بر نتیجه ألده ایتمه‌مشدر ، ظن ایدرم .

« مدنی خرستیان » دنیاسنك هر طرفنده یهودی ملتنه یرتك وطار ایكن شرق - اسلام مملكتلرنده ، اوجمله‌دن آذربایجانده سربست وآسوده بر حیات سوروبور ، حتی ملی آذربایجان پارلمانتنده یهودیلردن مبعوث موجود اولوب ، آذربایجان دولت مؤسسه‌لرنده یهودیلره قاپولر آچیق ، مكتب ، ملی علم وعرفان ایچون هر بر حق وحقوقه مالك ایدیلر . آذربایجان تاریخی هیچ بر زمان « تورك - یهودی اختلافی » نی خاطرلاماز . بویله ایكن بوكون موسقووا جهانكیرلرینك « صلح ومسالمت » سیاستلری سایه‌سنده آذری توركلر بو ملته درین بر نفرت ، كین وعداوت بسله‌مكده‌در .

آذری توركلرك اوك صیراده دوران رهبرلرینی ، جنرال ، محرر ، سیاسی آدملرینی ، ناظر ، ضابط وعسكرلرینی یوزلرله قتل واعدام ایدن بر یهودی - حاجی الیاس ایدی . بوكون آذربایجان چه‌قاسنك رئیس معاونی (قویه‌رقون) ینه بر یهودیدر. آذربایجان قواوپه‌راتیف اقتصاد وسائر ساحه‌لرنده حاكم اولانلر

کەپشتەین ، تیفیریس ، جاقین ، آمینسکی وبونك کبیلر ینه یهودیدرلر . بوکون روسیەده اولدیغی کبی ، آذربایجانده دخی اجرای رذالت ایدن قانلی مؤسسەلره موسقووا اکثرا یهودی تعیین ایتمش وبونلرك الیله تورك قانی آقیدییور ، تورك ثروتی چالیور وتورك آذری حیثیتنی تحقیر واستهزا ایدییور .

بوصورتله بوقاروده صاییلان « صلح ومسالمت » لر صیراسنه جهانکیر موسقووا بوکون برده « تورك - یهودی عداوتی » نی علاوه ایتمشدر . آذربایجان دارالفنوننده اوقویان آذری طلبەلرینی قاپو دیشاری ایتدکلری بر زمانده یهودیلرك مقداری بومکتبده بش یوزی کچمکدەدر . ملیت مسئلەسی بویلەمی حل اولنور ؟ بلکه تورك ملتی استثنا تشکیل ایدییورده ، کندی آنا طوپراغنه ، کندی حق وحقوقنه مالك اولماق حقنی قازانمایور ...

مکتبلرده روسجەنك وروس ادبیاتنك تدریسی مجبوریتی . — بوکونلرده آذربایجان خلق معارف قومیسرلکی هیئت ادارەسی ایلك واورتا مکتبلرده روس لسانی تدریسی مسئلەسنی مذاکره ایتمشدر . خلق معارف قومیسرلکی قرارنده دنیلیورکه : « آذربایجان عالی مکتبی یالکز برقاچ ییلدن صوکره تورکلشه بیلەجکندن واووقته قدر عالی مکتبلرده تدریسات روسجه ایدیلەجکندن عموم آذربایجان مکتبلرده روسجەنك تدریس وتعلیمنه پك بویوك اهمیت ویرمك ایجاب ایدر . حال حاضرده ابتدائی واورتا مکتبلرده تدریسات تورکجه اولدیغنه کوره تورکلر عالی مکتبلرده اوقوماقدن محروم بولونیور .

معارف قومیسرلکی هیئتی قرار قویورکه : ۱ — آذربایجان اراضیسی داخلنده اولان عموم مکتبلر ، تەخنیقوملر وپداغوژی مکتبلری اشبو اوقومه ییلینك ایکنجی یاریسندن اعتباراً روسجه درسلرینی ٦،٥ دفعه آرتیرسینلر ۲ — روسیەیی وروس ادبیاتی مکمل اوکرنمك واوکرتمك ایچون مذکور مکتبلرده مختلف ادبی ، علمی درنکلر وجمیتلر تشکیل ایدلسین ... »

بوصورتله معارف ساحەسنده روسلاشدیرمه سیاستی تطبیقاتنه رسماً شروع ایدلدیکنه شاهد اولمش اولیورز . چار تمثیل سیاستنك عینی اولان بوسیاست ، عینی زمانده ده ۱۹۲۲ نجی ییل ابتدالرنده (سەلیخا نوویچ) لر ، (کیروف) و (قیریلوف) لرك تطبیق ایتمك ایسته‌دکلری « آذربایجانی مدنیلشدیرمك پروژەسی » در .

لاتین حروفنك تطبیقی خصوصنده یکی قرارلر . — آذربایجان مرکزی اجرا قومیتەسی وقومیسرلر شوراسی لاتین حروفنك تطبیقی خصوصنده واقع اولان بر اجتماعلرنده قرار قویمش و اعلان ایتمشلرکه بوندن صوکرا « قوموتیست » غزتەسی یاریسنی لاتین حروفیله طبع ایدەجك وفرقه ایله حکومتك رسمی ناشر افکاری اولماق اوزره « یکی یول » نام هفتەلق غزته هرکون لاتین حروفیله بویوك قطعەده نشر ایدیلەجکدر . بوندن ماعدا ایلك اورتالرده ومکتبلرده بوتون کتابلرك بوحروفات ایله اوقونولماسنی ، عموم مکتب کتابلرینك لاتین حروفنه چەوریلوب طبع ایدیلەسنی معارف قومیسرلکنه امر ایتمشلردر .

هندستانده ملی فرقەلرك عقد ایتدکلری قونغره

(بومبای قرونیقل) غزتەسنده یازلدیغنه کوره ، کچن هفته ظرفنده بوتون هندستان ملی فرقەلرینك دهلی شهرنده عمومی بر قونفرانسی عقد ایدلمشدر . بوقونغرەنك مقصد انعقادی مختلفدر : اولا : هندولرله مسلمانلر آرەسنده وحدت آمال وجوده کتیرمك . ثانیاً : بوتون فرقەلری هرسنه انعقاد ایدن (ملی قونغره) ده تشریك مساعی یه دعوت ایتمك . ثالثاً : (سواراج) یعنی هندستان ادارۀ مختارەسی ایچون بر لایحۀ اساسیه حاضرلامق وبناءً علیه انکلیز حکومتندن هندستان نامنه مطالب متحدەده بولونمق .

استقلال تام طرفدارلغنك بویوك مروجی اولان مولانا فضل الحسن حسرت موهانی بو قونفرانسه اشتراك ایتمامش ونیچون اشتراك ایتمدیکی حقنده ایراد ایدیلان بر سؤاله بروجه آتی جواب ویرمشدر :

« بو لایحه حقنده هیچ بر اعتماد حسی بسلەمم ؛ چونکه ماهاتما غاندی ایله هندستان محبی اولان ایرلاندلی مادام (بەسەنت) طرفندن ترویج ایدلمشدر . بناءً علیه ادارۀ مختاره پلاننده محدود صاییلەماز . بو تصور آنجق هندستانه بر آز قدرت حاکمیت اعطاسندن صوکره مملکتمزی انکلیز ایمپراطورلغی داخلنده طوتمق مقصدینه خادمدر .

ملی قونغرەنك مقصدی ادارۀ مختارەنك قانونی وساکن برصورتده استحصالندن عبارتدر ، اکر (ادارۀ مختاره) کلمەسنك معناسی بالادەکی تصوری افاده صورتنده قبول ایدیلیورسه وبن بویله بر تصورك حیز حصوله کلمسی حقندەکی مذاکراته اشتراك ایدەجکسەم اوحالده بنمده انکلیز ایمپراطورلغی داخلنده بولنمق شرطیله مذکور ادارۀ نیم مستقلەیی قبول ایتمکلکم وبناءً علیه هندستانك استقلال تامی حقندەکی تصوراتمدن فراغت ایتمکلکم لازم کلیر . بونك قبولی ایسه بنجه ممکن دکلدر .

ادارۀ مختاره ؛ قرالسز ویا قرال طرفندن منصوب والی عمومیسز بر حکومت دیمکدر . حال بوکه بنم فکرمجه (سواراج) یعنی استقلال ملی « خلق حکومتنك خلق طرفندن وخلق ایچون ادارەسی » دیمکدر . »

رؤسای ملیەدن مولانا آزاد سبحانی مولانا حسرت موهانینك استقلال حقنده بالادەکی بیاناتنی تأیید ایتمشدر .

آبونەلری ختام بولان قارئین کرامك آبونه بدللرینی ارسال ایتمك لطفنده بولونمدی ویا آبونەدن صرف نظر ایلدکلرینی اشعار بویورمەلری بالخاصه رجا اولونور .

شهزاده باشی : اوقاف اسلامیه مطبعەسی

ملت چالیشمسی
ملته روح ملی
ملتی اویاندیره
ملکلر
ملیت ، حب
مناقب سنیه
منبهات - اختی
منشأ حیات
منع علیه
منقبۀ جلیلۀ م
منقرض اولقد
مؤته وکرید
موسی کاظم اف
موعظەلره داع
مولدالنبی لیلە
مولد شریف
مولد نبوی
مولدی سلیمان
میخانەلر قلا ک

ملت چالیشمسی در اصل چالیشمق ۲۲۷
ملته روح ملیت ویره‌جکلر حقنده‌قونفه‌رانس ۲۷۲
ملتی اویاندیره‌جق علمادر ۱۵۳
ملکلر ۷۷
ملیت ، حب ملی ۱۰۷
مناقب سنیه ۱۱۳
منبهات ـ اختیار ـ جاداتده غائیت ۱۷۱
منشأ حیات ۱۱۶، ۱۳۳
منم علیه ۳۳۳
منقبهٔ جلیلهٔ معراجیه ۱۰۲
منقرض اولقده بولنان اسلام مملکتلری ۳۱۲
مؤنه وکرید ۲۳۹
موسی کاظم افندینك شهزاده قلوبنده‌کی نطقی ۱۲۱
موعظه‌لره دائر ۲۸۱
مولدالنبی لیلهٔ مبارکه‌سی ۴۱، ۴۵
مولد شریف جمعیتی نه‌زمان تشکل ایتدی؟ ۲۴
مولد نبوی ۲۰
مولدی سلیمان چلبی حضرتلری ۹
میخانه‌لر فلاکت یتاغی‌در ۴۲۳
میسیونرلر عالمی ۳۴۷
میسیونرلرك انقراض اسلام حقنده‌کی توهماتی ۱۷۵
میقادونك هدایتی حقنده دارالخلافه‌ده تمنیات ۳۹

ن

نازك برمسئله ۴۵۸
نخجواندن مکتوب ۴۱۴
نعمت ۳۳۳

و

واعظلر ۴۳۷
وردانی نامندن انکلیزلرك خشیتی ۴۶۰
وردانینك اعدامی ۳۱۳
وردانی‌یه دائر ۴۱۹ ۹۶
وطنداشلر آراسنده کوزل کچینمك ۳۲۴
ویانه موزه‌سنده عثمانلی آثار صنعتی ۱۷۶
ویرملم هایدی‌دونانمایه‌بتون وارمزی(منظوم) ۸۷

ه

هانکی اردو مظفردر ۲۶۷
هانکیسی شعر ؟ ۲۷۲
هدایای سنیه وروسیه مسلمانلری ۱۱۱
هدایت ۱۶۱، ۳۱۸
هرطرفده مسلمانلره ظلم ۱۴۳
هفته تعطیلی مسئله‌سی ۴۱۸
هندستانده اختلال تشبثی ۴۴۰
هندستانده حرکات‌ملیه ۱۱۱، ۳۹۸، ۴۱۹، ۴۶۰
هندستانده جمعیت اسلامیه تأسیسی ۹۶
هندستانده جمعیت علما ۱۴۲
هندستان مسلمانلرینه آچیق مکتوب ۴۳۴
هندستان مسلمانلری نه حالده ۵۷۳
هندلیلرك انکلیزلر حقنده‌کی افکاری ۴۱۸
هیکل حقنده حسبحال ۴۰۳

ی

یالطه اسلام جمعیت خیریه‌سی ۱۱۱
یالوه‌تنزهنده علناًعشرت‌ایدیلدیمی،ایدیلمدیمی؟ ۳۷۳
یالوه تنزهی ـ استانبول حیاتندن ۲۴۳
یمن مبعوثلری حضور خلافتپناهیده ۵۶
(یوم) ۳۸٦

Son sayıdır
(kapatıldı)